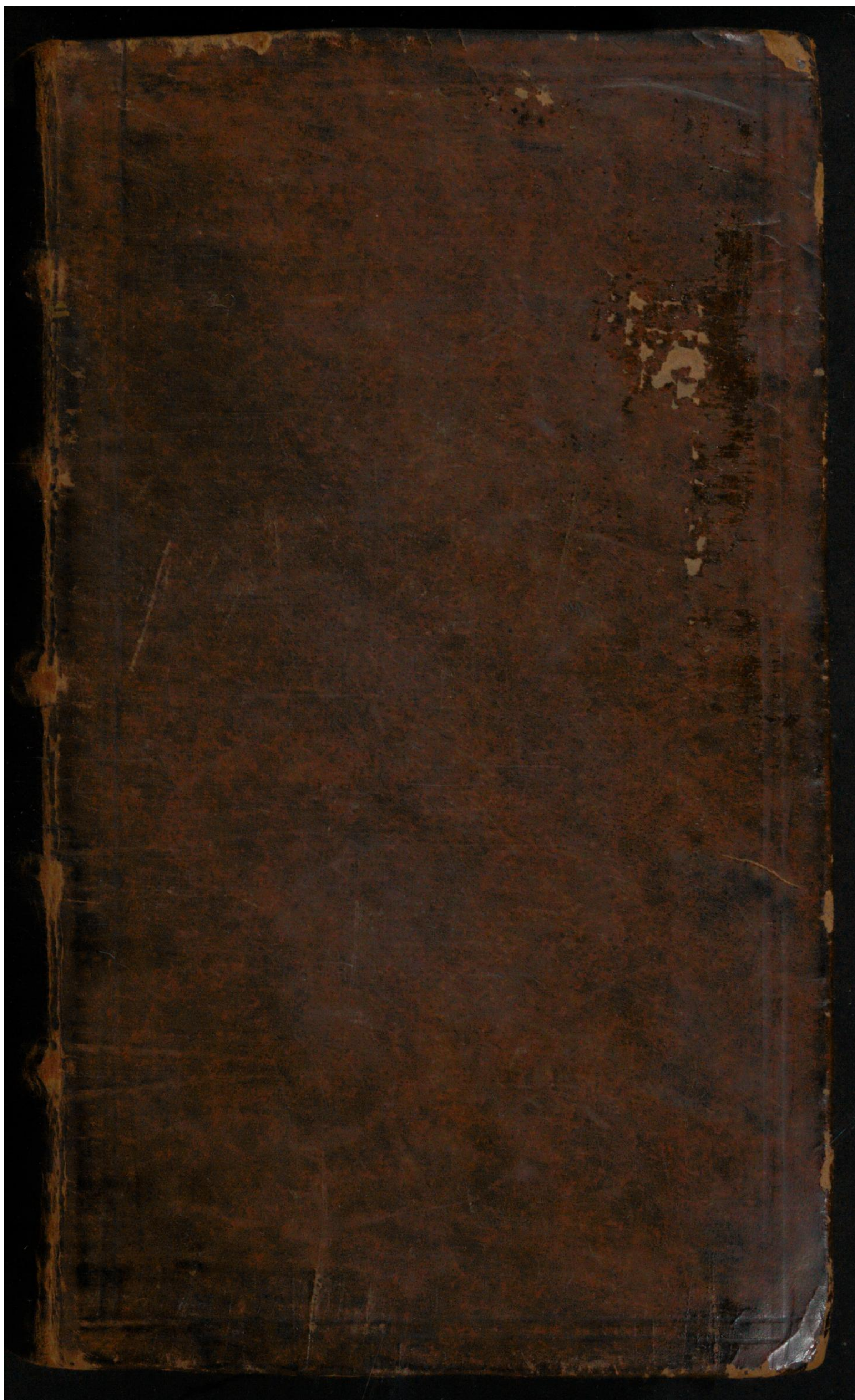

MONTANUS
DE IURE
TUTELARUM

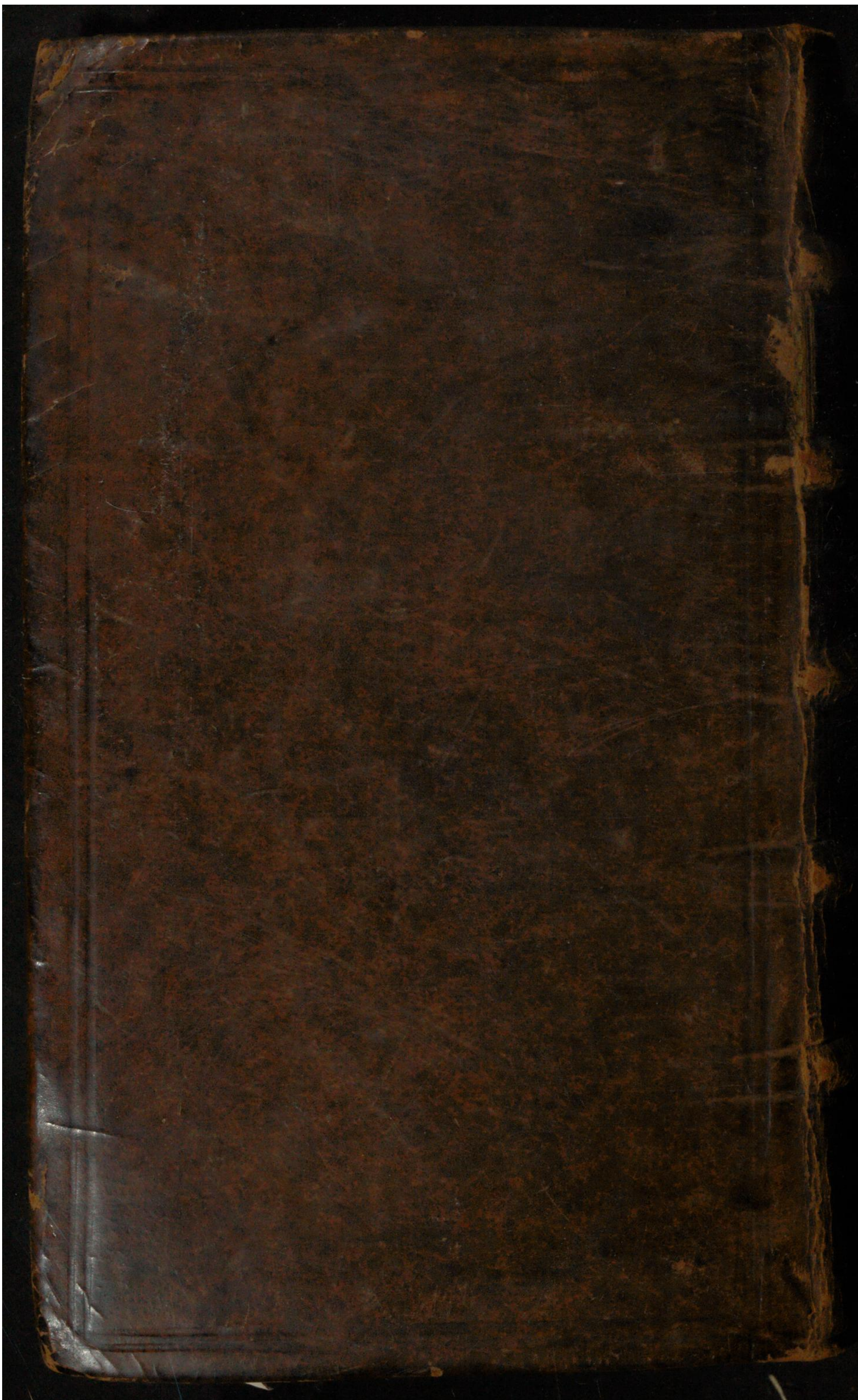

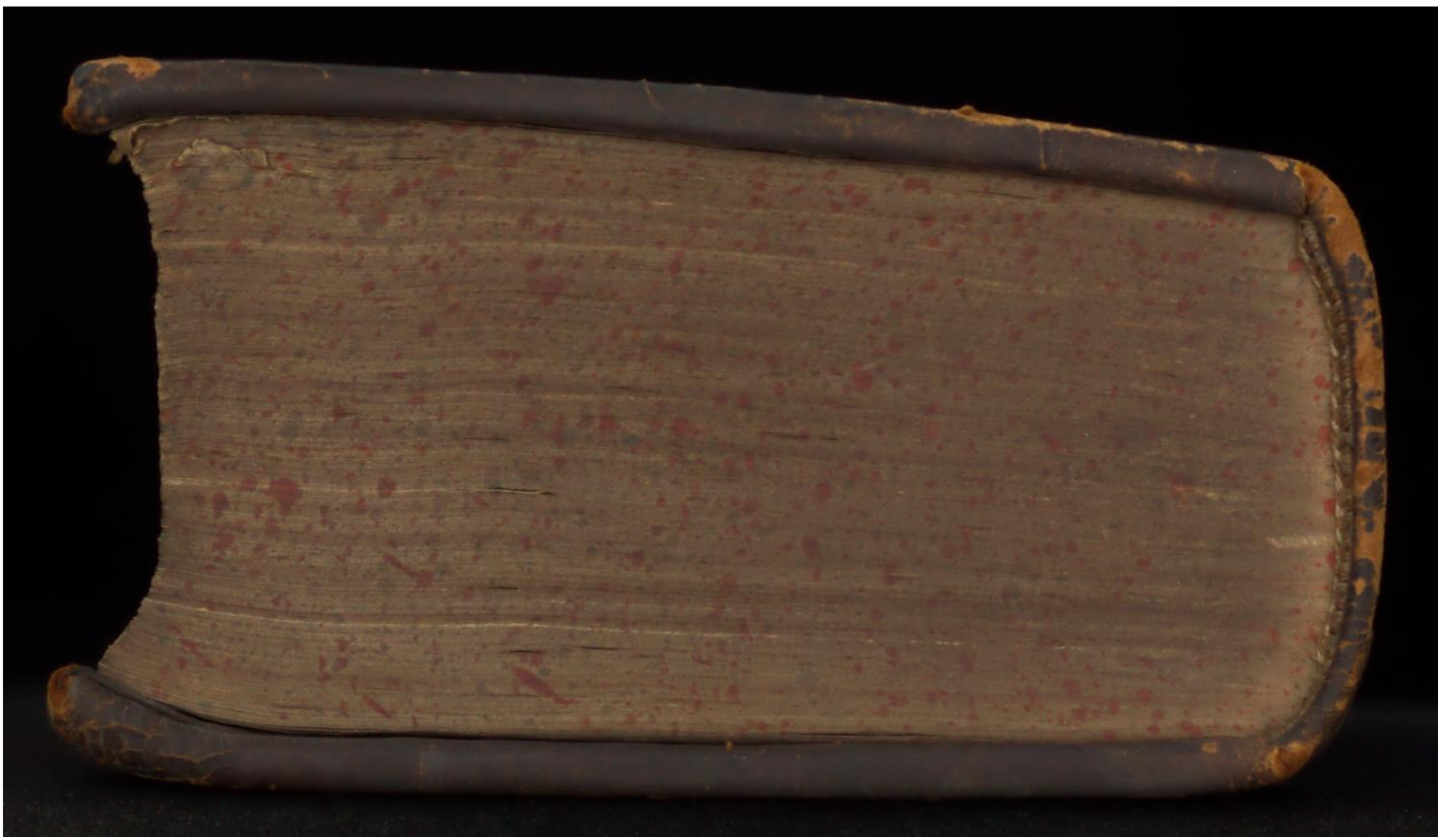

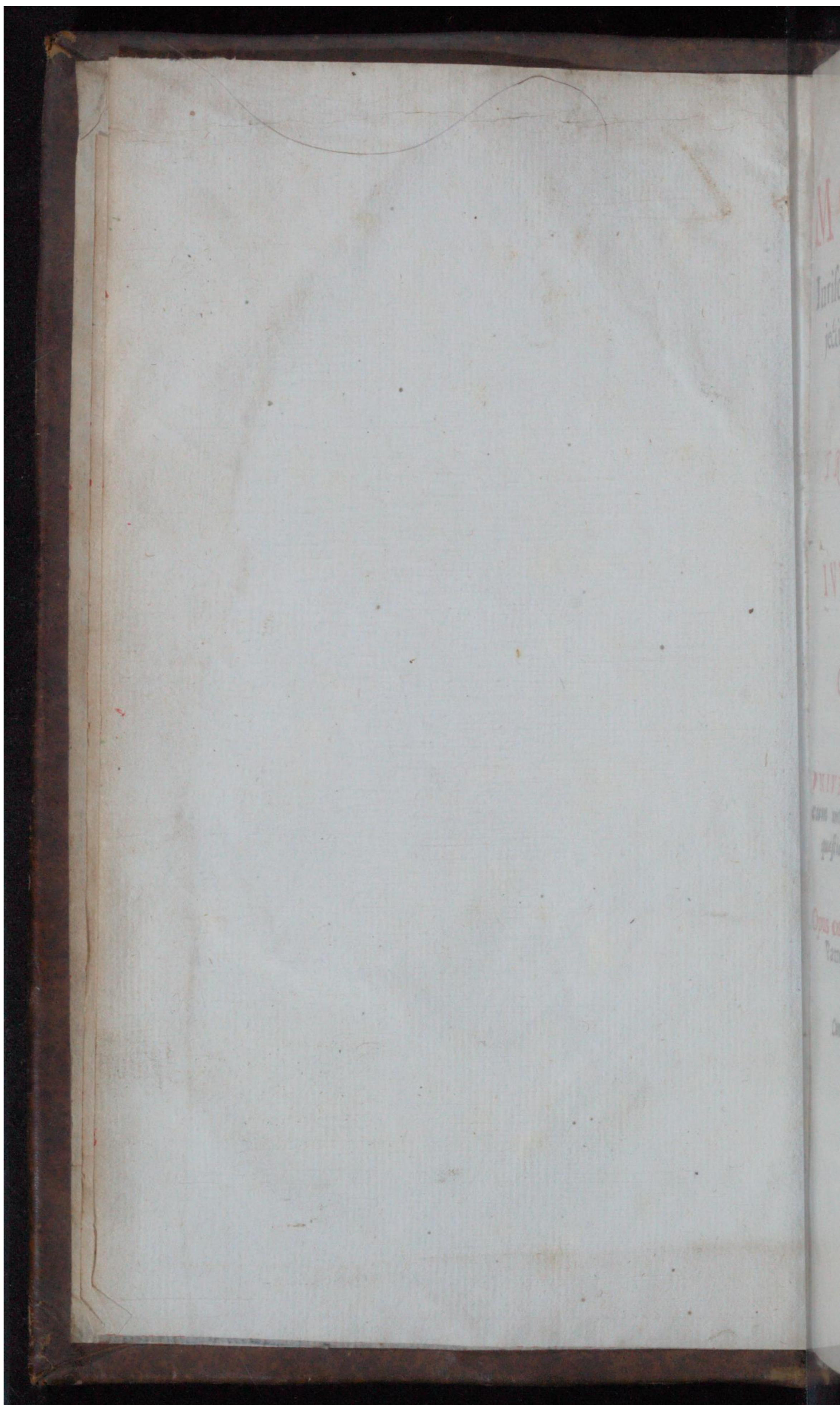

PAULI MONTANI

Iurisconsulti, & in Senatu Ultrajectino Serenissimi Philippi Hispaniarum Regis quondam Consiliarii dignissimi,

TRACTATUS NOVUS, DE IURE TUTELARUM ET CURATIONUM,

In quo

UNIVERSA TUTELARIS MATERIA, cum amplificationibus (ut dicitur) limitationibus, quæstionibusque huic cognatis, novè & plenè, tam theoricè quàm practicè declaratur, & enucleatur.

Opus omnibus Doctoribus, Judicibus, causarum Patronis, aliisque in foro ac scholis versantibus perutile, ac necessarium.

Cum Summariis ac Indice Rerum, ac Materiarum insignium locupletissimo.

HAGÆ-COMITUM

Apud ADRIANUM VLACQ.

M. DC. LVI.

Illustri, Generoso, ac Præclaro

DOMINO

WALRAVO BREDERODIO,

Liberæ Vianæ Domino, Civitatis Ultrajectinæ Burggravio, Domino in Ameyden, Cloetingen, &c. Patrono suo perpetua observantia colendo,

BALTHASAR MONTANUS S. D.

VEtus hujus Regionis mors fuit, Illustris & Generose Domine, ut quoties aliquis ad sublime dignitatis solium noviter assumatur, eidem à subditis munuscula qualiacumque quisque posset, offerantur: quem morem & mihi observare jucundum fuit. Cum autem in præsentia nulla dona, vel munuscula haberem, quibus vestræ Celsitudini gratificari posim: visum mihi fuit tutorio nomine primogeniti filii fratris mei majoris, Vasalli vestri Domini Vianensis, librum posthumum patris sui Pauli Montani olim Senatoris Regii Provincialis Curiæ Trajectensis (quem de Tutelis conscripsit) ob veterem cum fratre contractam amicitiam, & novitatem materiæ, Amplitudini vestræ dono mittere, maximè ob generis claritatem, vitæ & morum integritatem, singularem erga civitatem Vianensem amorem constantem, sanctam, gratuitam, & incorruptam justitiam, quam æqua lance per vestram Generositatem administrari non dubitamus, tum etiam ob vestram divinam & innatam clementiam, qua nihil laudabilius, nihil magno, præclaro, & nobili viro dignius esse posit, Cicerone patre eloquentiæ teste, quæ & Principem Deo similem procul dubio efficiat. Qui-

bus accedit liber, constans, & sincerus animus, nulli voluptati deditus, incomparabile vestrum in rebus agendis, ac Reipublicæ negotiis administrandis judicium pariter, & eximia humanitas, ac summa mansuetudo in omnes, in tanta rerum ac fortunarum amplitudine: ut aditu nemo facilior, in congressu nemo suavior, nemo deniq; ad benè de rebus promerendum paratior esse posit, omnesqne boni certißimum sibi in te præsidium constitutum, spem capiant non exiguam: ut interim taceam constantiam vestram in adversis, prudentiam in prosperis, in ambiguis & obscuris mirificam ingenii vestri solertiam, singularem benevolentiam erga subditos & exteros, atque etiam animi propensionem singularem erga viros probos, & eruditos. Quibus aliisque immensis virtutib. vestris (quas nec lingua exprimere, vel calamo facile significare possum) nobilißima Herois Gertruda à Bronckhorst mota, vestram Generositatem universalem heredem omnium bonorum suo testamento instituit, quod non solùm civitati Vianensi, verùm etiam subditis omnibus, exterisque nobilibus justitiam amantibus, jucundißimum fuisse, nemo est qui nesciat: ita ut meritò felix sit civitas Vianensis tali tantoque domino decorata, in quo quidquid in vero domino desideretur, facillimè reperiatur. O fœlices subditi: quibus hujus consilio, prudentia, pariter, & ope omnia tuta erunt. Accipe igitur generosißime, & nobilißime Domine, hilari & sereno vultu, æquo atque benigno animo, librum hunc posthumum tutelarem fratris mei charissimi, continentem eam juris partem, qua impuberum infirmitas, & nimia imbecillitas sustentetur, idque munusculi loco, ab eo, qui tuis laudibus ita favet, ut omne

omne ſuum ſtudium, officium, operam & diligentiam ad virtutem veſtram amplificandam publicè privatimque ſit collocaturus. Nec enim mihi præ cæteris ad omnia te opportunior hoc tempore occurrere potuit, vel in mentē venire, cui hoc quidquid eſt exigui ſcripti dedicarem, quàm Veſtræ Nobilitati, quæ novum & veterem fratris noſtri partum fovendum ſuſcipiat, & ab invidorum morſibus, ſua authoritate defendat, cum pupillos pia, ac præcipua tutela protegere ſoleas. Nullus enim tam bonus liber in lucem emittitur, qui non inſectatores mox, & multo magis quidem quam æmulatores inveniat. Quare non dubito, quin qua es virtute incomparabili, humanitate, & intelligentia, hæc fratris mei ſcripta, & adjudicandū, & ad defendendum, benignè ſis ſuſcepturus, & patrocinio Amplitudinis Veſtræ amplexurus, ut veſtro Amplitudinis clypeo fultus, in lucem lætus prodiens, æmulorum latratus effugere queat, quos authoris nomine omninò floccifacimus, ut ab illis prope ipſum vituperari, quam probari malumus, quod cæteris magis placiturum putemus ſi iſtis diſpliceat. Poſthumus enim libellus eſt, utpote deſtitutus authore, & parente eo, cujus munere, & ad veſtram Amplitudinem, omniumque manus amplior, ornatiorque pervenire potuiſſet, ni repentina morte, & præcipiti quodam fato, ab hac luce fuiſſet ſubtractus: quem vix dubito, quin æterna & vera Majeſtas, rectiſſimus Iudex, & indulgentiſſimus Pater, in ſumma æternaque gloria vivere permittat. Quā ob cauſam filii patris ſui obitū, etiam inopinatū acerbius, quam par eſt, ferre non debent: ſed ei potius gratulari, cum de ſervitute in libertatem, de ærumnis ad fælicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad vitam, de morbis ad immortali-

tatem, de tot malis ad ſummum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœleſtia & ab hominum colluvie, ad Angelorum contubernium traductus ſit. Vale vir nobiliſsime, atque omnibus modis laudatiſsime, cui me totum (ut debeo) dedo dicoque. Deus Opt. Max. Dominum cum ſuaviſsima conjuge, diu ſerv,t incolumem, ac omnibus bonis florentem. Ex Vltrajecto Cal. Majis, Anno M. D. XCV.

D. V. addictiſſimus

Balthaſar Montanus.

AD

SOlent Veteres J.C. quoties aliquam Juris partem ex edicto perpetuo auſpicarentur, eam ab utilitate & frequenti uſu commendare, quod hic mihi minimè præſtandum exiſtimavi, cum hæc juris materia, quæ de Tutela & Curatione eſt, nulla commendatione egeat, ipſa enim ſe oſtendit: nam præterquam, quod latè patet, ſive perſonas pupillorum pupillarumve, ſive tutorum & curatorum, & eorum præſertim officium reſpicias (quamquam alioqui lege 12. Tab. unde originem trahit, pauciſſimis verbis comprehenſa) quotidiana quoque eſt, adeoque frequens, ac ſummè utilis, quam ob id primum veteres prudentes, perpetuis ſuis commentariis, deinde Impp. qui ad curam publicam pertinere tutelam pupillorum optimè norant, ſuis conſtitutionibus & reſcriptis, tam ex uſu fori diffusè tractarunt, atque illuſtrarunt, quib. poſtremo poſterior ætas deciſiones aliquas, quæ paulatim uſu increverunt, adjecit: quæ cauſarum deciſionibus ſatis eſſe poſſent, niſi propter multitudinem cauſarum, negotiorumque, & propter fraudulentam tutorum adminiſtrationem, quotidie novi caſus emergerent, qui propter varietatem circumſtantiarum juris & facti (prout minima circumſtantia jus vel mutat, vel variat) ex anterioribus legibus ac deciſionibus decidi vix, ac ne vix quidem poſſunt, adeò ut unus & item alter, ſive Commentarius, ſive Tractatus, in hac diffuſa materia minimè ſufficiat, quinimo opus ſit aliorum quoque elucubrationibus, ex quibus pro re nata, & & prout quæſtiones factique ſpecies occurrunt, magis ac magis illuſtretur, ut minimè mirum videri debeat, quod ego poſt aliorum doctorum virorum eruditas lucubrationes, hujus Tractatus poſthumi frarris mei, quem ille privato, non publico uſui deſtinarat, cudendi laborem ſuſceperim, maximè in his ſtudiis, quæ quotidiè incrementum ſuſcipiunt, & acceſſione aliqua illuſtrari poſſunt. Quis enim eſſe in his ſtudiis modus poteſt! Quid autem ille in hoc ſuo tractatu præſtiterit, ſi noſce cupis,

confer eum cum aliorum, qui illum antecesserunt, vel Commentariis vel Tractatibus. Nihil quidem ille in eo innovavit, aut innovare voluit: quia periculosum, & invidia plenum, ob id, quod communis opinionis nomen apud plerosque adeo sacrosanctum est, propter præjudicatam pragmaticorum opinionem, ut qui contra receptas doctorum authoritates in foro, rationibus & argumentis certare velit, statim errare, furere, ne dicam insanire dicatur, id quod olim Labeoni aliisque J. C. à quibus Proculianorum, Sabinianorum, Pegasianorum & Cassianorum sectæ prodierunt, vitio versum fuit, & patrum memoria Andreæ Siculo, vulgo Barbatias cognominato, æque vitio cessit, qui eo nomine hæreticus in jure appellatus fuit. Sed ambigua tantum interpretari, obscura illustrare, & jus novum, quo hodie passim hac in parte utimur, aliquibus in locis interpretari voluit, quod tam præclarum est, quam innovare periculosum, idque nulla ferè habita juris antiqui ratione, veluti L. Claudiæ, L. Juliæ, aliarumque legum & Senatusconsultorum obsoletorum, & eorum quoque, quæ de Cessitia tutela tradit Ulp. *in fragmentis, tit. de tutelis.* Quotus quisq; enim est, qui velit discere, quod in foro usuq; communi nullum locum sit habiturum. Lege itaque Lector optime, atque hoc nostro fratrisque authoris studio, quod publici commodi juvandi causa hic impensum est, fruere arbitratu tuo. Vale. Ultrajecto 4. Cal. Maij 1595.

AD

Ad librum Pauli Montani J.C. clariss. ut in lucem prodeat, Carmen.

Ecquid inornato Liber abditus esse sub antro!
Ecquid adhuc gaudes delituisse domi?
Pone metus, age, pone tuâ de fronte pudorem;
Causa timoris abest, causa pudoris abest.
Scilicet insigni curavit Kempius *arte,*
A Criticis verso ne fodiare stylo:
Ille gravi studio, summoque labore peregit,
Ne queis mendosis inficiare typis:
Iam sine labe nites, jam te formosior ipso es;
Ulla nec in toto corpore menda latet.
Mens nisi me fallat, plaudentibus undique dextris
Iustinianæis excipière choris.
Pupillis lumen numenque videberis ipsum
Incustoditis, dum Medicina venis:
Nam modo Tutoris, modo Curatoris avari
Explodis mirâ dexteritate dolos.
Vade Liber, *liberque vola super aera, doctis*
Hospes eris, Plebi sed tamen hostis eris:
Nil refert. stolidi vitia & convitia Vulgi
Non poterunt laudes attenuare tuas:
Nam latus egregium niveis circundata pennis
Fama, sub occiduas te vehet usque plagas:
Tunc, mundi Mundum, tot regna videbis & urbes,
Et venient longæ tædia nulla viæ.
Sic tibi non imber partos abolebit honores,
Non intempestis sæva procella Notis:
Non ferrum, non ignis edax, non fulmen & Iris,
Dira nec ira soli, dira nec ira poli.
Tolle per astra caput. St' garrula desine Cleio,
Annuit, & placido sic sonat ore Liber;
Iam squalor pallorque vale, juvat ire per orbem,
Lux mihi dux, tandem nox diuturna vale.

I. Felis I.B.

In Tractatum

DE TUTELIS

absolutissimum

Maximi & acutissimi I.C.

PAULI MONTANI,

Ab Balthasare Montano JC. in lucem editum,

Pauli G.F.P.N. Merulæ I. C. Carmen.

MOntane, ut vidi, ut stupui tua posthuma scripta,
Quæ peperit crebro nox vigilata tibi:
Ut mihi acuta cohors Priscorum, ænigmata juris
Solventum solidè, visa redisse virûm.
Tutorum quæ jura sient, quæ Curatorum,
Quæ infantum, in cunctos cuncta recludit Amor.
Quæ nobis auro contra, quam serior ætas'st
Miratura; brevi singula doces methodo.
O Pater, o verè Tutor, Vir magne, Nefrendum,
Immortale tuæ grande decus patriæ.
Te colet æternum, cui vernat læta juventa,
Agnoscetque Patrem te sine voce Puer:
Gestabunt oculis illi tua Scita perenne,
Quis Tutela pia'st credita, Cura quibus.
Unum quod possunt hoc tempore consternati,
Manibus effundunt publica vota tuis:
Sit tibi terra levis, mollique tegare sepulchro,
Ut benè nunc Animæ sic benè sit Cineri.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM HVJUS TRACTATUS DE JURE TUTEL. Et CURAT.

Quis

nare,

nare, & ante interdictionem donare, & filiis suis pupillariter substituere possit. Item an assiduo lusori, & mulieri prodigæ, vel luxuriosè viventi. Item viro luxurioso, hereditati jacenti, ecclesiæ vacanti, bonis debitoris, ejusque qui apud hostes est, absentis vel vagabundi, & quando curator detur. Et qui curatores dari eosque petere possint, quæque sit curatorum potestas. Item an & quando regibus, ducibus & comitibus curatores dentur.

XXIX. *De differentia tutorum & curatorum.*

XXX. *De auctoritate tutorum, & in quibus actibus ea sit necessaria. Et quos actus pupillus vel infans, vel infantiæ proximus cum vel sine tutore gerere vel non gerere: Et quinam tutores vel curatores, & quibus actibus, quando & quomodo auctoritatem suam accommodare validè possint, & quæ verba ad id requirantur. Item an auctoratio actum subsequi possit. Et de acceptilatione vel donatione tutori à pupillo facta, & contractu inter eos celebrato, an valeat. Item an pupillus sine tutore naturaliter obligetur. Et an tutor inscio pupillo, & vice versa pupillus sine tutore hereditatem adire bonorumve possessionem agnoscere, item societatem contrahere, judicium suscipere, accusare & testis in criminalibus esse possit.*

XXXI. *De effectibus tutelæ, curæ & administrationis, quorum primus est, quod tutor domini loco habeatur, & quæ inde sequantur. Secundus, quod bona tutorum & curatorum pupillo & adulto sint tacitè hypothecata. Tertius, quod tutores vectigalia conducere non possint. Quartus, quod ex contractu tutoris, actio utilis detur pupillo. Quintus, quod ex contractu tutoris actio detur contra pupillum, & non contra tutorem. Sextus, quod tutore condemnato actio judicati non detur contra tutorem, sed pupillum. Septimus, quod tutor vel curator non possit pupillum suum arrogare vel adoptare, si minor sit viginti quinque annis. Octavus, quod nec tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare possit.*

XXXII. *De offic. tutor. & curator. quæ facere debeant, ut rectè tute-*

tutelam gerant. 1. *Quod res minoris cum decreto judicis accipere.* 2. *jurare debeant se utilia pupillo facturos, & inutilia prætermissuros.* 3. *Se non relicturos pupillum indefensum.* 4. *Vt cogitent se tutores esse, etiam ante decretam sibi administrationem, si intra tempora statuta se non excusent.* 5. *Quod teneantur conficere inventarium antequam administrent.* 6. *Quo non facto potest contra eos jurari in litem.* 7. *Quod teneantur satisdare rem pupilli salvam fore.* 8. *Vt librum rationum conficiant, in quo omnia data & accepta, reditus & expensas de die in diem scribant.* 9. *Vt eandem diligentiam præstent in rebus pupilli, quam bonus paterfamilias in suis rebus non solet, sed debet præstare, ubi agitur, ad quæ tutores & curatores ex negligentia, aut aliis factis vel omissis teneantur.*

XXXIII. *De requisitis in alienationibus bonorum minoris, & quibus casibus decreto prætoris opus sit, quibus non, plena declaratio.*

XXXIV. *De eo quod falso tutore auctore gestum esse dicitur.*

XXXV. *De excusationibus tutorum vel curatorum, & an à tutelæ delatione appellari possit; & quomodo sint proponendæ excusationes. Item an falsa excusatio liberet ab administratione.*

XXXVI. *De suspectis tutoribus & curatoribus. Et* 1. *qui dicantur suspecti.* 2. *An paupertas suspectum faciat.* 3. *An suspecti sint removendi.* 4. *Vnde crimen suspecti tutoris descendat.* 5. *Cui cognitio de suspectis tutoribus competat.* 6. *Adversus quos detur.* 7. *An omnibus licitum sit suspectum tutorem accusare.* 8. *An remotus à tutela sit infamis, nec ne.* 9. *An pendente accusatione, quoad cognitio ejus finiatur, interdicta sit administratio, nec ne.* 10. *An suspecti postulatio extinguatur, si pendente lite mors tutoris interveniat.*

XXXVII. *Quomodo & quando tutela vel cura finiatur. Item an pubes testamentum facere, testimonium perhibere, jurare, in judicio agere, vel se defendere, religionem ingredi, se-*

que

que à patris potestate eximere, & votum sacri ordinis facere, item torqueri poßit. Et an tutela Regis pubertate finiatur. Item an tutor causam an pubertatem cœptam, finito officio prosequi poßit & debeat. Item, an prodigi & furiosi si ad sanam mentem & mores revertantur, ipso jure desinant esse sub cura, vel opus sit judicis declaratoria. Et de impetratione veniæ ætatis, ejusque requisitis, & quis eam concedere possit. Item de de adultis, an sine curatore testamenta facere, contrahere, aliosque actus exercere possint. Et de deportatione, capitis diminutione, servitute, captivitate, & morte pupilli vel tutoris. Et quid, si ex pluribus tutoribus unus decedat, an inter superstites sit jus accrescendi, vel ad heredes defuncti tutela transeat. Quid item si furor vel alius morbus tutori superveniat. Item de matre tutrice ad secunda vota transeunte.

XXXVIII. Quomodo administratores alienarum rerum, item tutores & curatores rationem reddere, qui in reddendis rationibus observare, an semel redditæ rationes item reddere debeant. Et an vel quando remitti possint. Item de errore calculi, plenè tractatur.

XXXIX. De actione tutelæ directa & contraria, quando, quibus, & contra quos competant. Et an, quando, & ad quid tutor ante decretam sibi administrationem teneatur. Et quid si tutor cesset gerere vel administrare tutelam, vel pecuniam pupilli in suos usus convertat, vel eam se simpliciter, vel ad alendos pupillos habere neget. Item de protutore, ad quid teneatur, & quando contra eum agi possit. Item, quando tutor de levissima culpa & casu fortuito, de dolo, lata & levi culpa; item heres ejus ad quid teneatur. Quid item si tutor alteri tutelam gerendam mandaverit, vel alium substituerit. Et si cum uno ex tutoribus actum vel transactum sit, an cæteri liberentur. Item an omnes in solidum teneantur. Et quid si administratio inter eos divisa fuerit. Item de beneficiis ei, qui solus convenitur, competentibus, cedendarum videlicet actionum, divisionis, ordinis, quando & quibus competant vel

non.

non. Item coram quo judice tutores conveniri & rationem reddere debeant, & quando. Item quando contra magistratum agi posit tutelæ judicio.

XL. *De actione tutelæ contraria, quando ea tutori, contra quem & ad quid competat. Item an protutori, curatoribus minoris, furiosi, prodigi vel ventris: item heredibus tutoris & tutori suspecto remoto detur, & quamdiu duret. Item quas expensas tutor repetere posit.*

PAULI MONTANI IC.

Et in Senatu Ultrajectino quondam Consiliarii Regii

De Jure Tutelarum & Curationum *Tractatus Novus.*

CAPUT PRIMUM.

Tutela in genere sumpta quàm latè pateat.

SUMMARIA.

1 *Tractatus tutelaris frequens, utilis, ac quotidianus.*
2 *ICti proprietatis verborum observantissimi.*
3 *Multiplicem esse significationem verbi* Tueri.
4 *Tueri, id est, defendere.*
5 *Tutanus,* Deus Gentium.
6 *Tutelarius.*
7 *Tutilina* Dea.
8 *Varro togatorum doctissimus.*
9 *Intellectus l. plerique, ff. de in jus vocando, & multarum aliarum legum.*
10 *Tutor à tuendi verbo descendit.*
11 *Tutor pupilli defensor.*
12 *Tutela est defensio.*
13 *De qua Tutela in hoc Tractatu agatur.*
14 *Tutoris appellatione venit curator, & econtra.*
15 *Tutela pro curatione.*
16 *Finium tutores.*
17 *Tutela corporis & pectoris humani.*
18 *Declaratio l. ut vim, ff. de Iustitia & Iure.*

19 *Quatuor tutelarum genera ex Varrone.*
20 *Tutela rerum.*
21 *Tutela ædium.*
22 *Tutela navium.*
23 *Tutela civitatum.*
24 *Dij tutelares vel patrij.*
25 *Dei Topici.*
26 *Halicarnasseus damnatur.*
27 *Mos evocandi Deos.*
28 *Dei Tutelares remissivè.*
29 *Tutela ancilla.*
30 *Tutelares causæ.*
31 *Prætor Tutelaris.*
32 *Marcus Antoninus eximiæ doctrinæ & probitatis princeps.*
33 *Ulpiniani liber singularis de officio Prætoris Tutelaris.*
34 *Tutela Iannæ & Veneris.*
35 *Tutela Dei.*
36 *Tutelatus ager.*

1 TUTELARIS tractatus, utpote qui est * frequens, utilis & quotidianus, commentarios scripturus, operæ pretium fecero, si quàm fieri potest, brevissimè ostendero, quo sensu tuendi & tutelæ verbum, non solùm apud idoneos & probatos authores veteres, sed
2 etiam apud * nostros ICtos, proprietatis verborum observantissimos, (ut Fabius dicit) acceptum fuerit; cujus discussio, licet plerisque indoctis, qui de nullo dubitant (juxta philosophum) frivola videbitur; tamen quia ad sequentium intellectum necessaria est, non sunt prætermittenda, neque eadem est modici effectus, ut in sequentibus ostendemus.

3 Tuendi verbum * generaliter sumptum latissimè pa-

patere, etiam remotis à nostra professione hominibus notum est: cujus ea est propria & genuina significatio, ut pro defendere * sive protegere accipiatur, 4
id, quod ex Oratoribus, Poetis, aliisq; scriptoribus omnibus latissimè demonstrarem, sed brevitatis causa, paucis contentus ero. Cicero pater eloquii, *lib. 2. ad Cælium: Te tamen oramus*, inquit, *quibuscum erimus in terris, ut nos liberosque nostros tueare, ut amicitia nostra & fides postulabit.* Et ingeniosus ille & præceptor amoris Ovidius, *de Arte amandi, lib. 2.*

Nec minor est virtus quàm quærere parta tueri.

Hos secuti sunt nostri Jurisconsulti, qui sæpissimè eodem sensu hujus verbi meminerunt, & illud usurparunt in passiva significatione, contra Grammaticorum regulas, ut Papinianus *in l. filio, ff de injust. rupt. & irrit. fact. testam. Ibi: attamen voluntas testatoris ex bono & æquo tuebitur.* Et ita quoque Paulus dicit; *libertatem pro parte tueri debere, in l. duobus, ff. de liberal caus.* Idque etiam Ulpianus ponit *in l. filium, §. ad ea, ff. de legat. præstand. ibi, usque ad virilem tueantur.* Et Julianus *in l consilio, ff. de curatore furios. Ibi, consilio & opera curatoris tueri debet, non solum patrimonium, &c.* Denique Alexander Imperator *in l. & in provinciali, C. de servitut. & & aquæduct.* Ibi, *tueri enim placita inter contrahentes debent.* Et *in l. si modo, C. ad Senatusconsultum Vellejanum*, ibi: *authoritate juris tuetur.* Inde * Tutanus, Deus gentium, quem, 5
teste Varrone, Romæ omnes qui laborabant, invocabant, quod homines tueri putabatur. Plinius quoque *lib. 14. cap. 7.* appellat * Tutelarium eum, 6
qui tuetur ædes suas, publicasque, Græci νεωκόρον.
Et Tutilina * Dea, quæ adesse mortalibus credebatur, & frumentis collectis atque reconditis præesse, ut tutò servarentur, si credimus Varroni, 7
togatorum * omnium doctissimo, & Blondo Flavio 8

Foroliviensi insigni Historico, *de Roma triumphante, lib.* 1. Huc pertinet, quod Cajus *ad leges* 12. *tabularum* scribit *in l. plerique, ff. de in jus vocando. Domum suam unicuique esse tutissimum refugium & receptaculum.* Licet * enim olim invitus quis adversarium in jus vocantem, & manus injicientem sequi cogebatur ex lege 12. tabularum, ac deinde ex media Iurisprudentia, non autem contemnere prætoris authoritatem, *l. ex quacunque ff. si quis in jus vocat. non ierit, l. si quis ex aliena, ff. de Iudiciis,* tamen ex domo in jus vocare, & nolentem venire in jus rapere, & domo extrahere, non fuit permissum. Et hoc est, quod Paulus dicit *lib. ad edict.* & est inter regulas juris antiqui relatum *in l. nemo, ff. de regul. jur. Neminem de domo sua extrahi debere.* Et Cicero, *pro domo sua ad Pontifices: Quid est sanctius* (inquit) *quid omni religioni munitius, quàm domus uniuscujusque civium; hîc aræ sunt, hîc foci, hîc dij penates, hîc sacræ religionis ceremoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde abripi neminem fas sit*, ut idem Cicero, Romanæ eloquentiæ fons, eleganter graviterque in Vatinium ostendit, scribens: *Quid igitur? an qui in jus vocatus est, si domi se contineat, eludere impunè judicium poterit?* edictis evocabitur, si non veniat, mittetur adversarius in possessionem bonorum ejus, tandemq; ea etiam vendentur propter longiorem contumaciam latitantis; & qui jus dicenti non obtemperat, pœnali judicio damnatur, ut præstet quanti res est, quæ petitur, sicque ejus contumacia damno litis coercetur, *l. unic. ff. si quis jus dicenti non obtemp. & l. contumacia, ff. de re jud.* Cui adfine est, quod Ulpianus scribit ad edictum prætoris *in l. dies cautioni,* 4. § *prætor ait.* 5. *ff. de damn. infect.* quo jubetur, ob ædificium ruinosum caveri, & si non caveatur, in possessionem iri jubetur; idque non simpliciter, sed dum ei, qui aberit, prius domum de-
nun-

9

nuntietur verecundè, siquidem non extractionem solùm de domo, sed etiam omnem inverecundam denuntiationem ad domum veteres prohibuerunt, *l. dies cautioni*, §. *prætor ait*, *ff. de damn. infect.* Ideo Paulus *lib.* 4. *ad edict.* ex Ofilio refert *in l. qui in domum*, *ff. de Injur.* *Eum, qui in domum alienam invito Domino, quamvis in jus vocato, introiit, injuriatum teneri.*

Sed ut ad institutum redeamus, superioribus adde, quod à tuendi * verbo descendit tutor, id est, pupilli * defensor sive protector. Et tutela, id est, defensio * & protectio; de quibus in hoc nostro Tractatu latissimè agemus, quæ verba tamen & alium habent latiorem * usum, & ex propria significatione, ad multa elegantia referuntur, quæ hîc explicare non extra rem videtur. 10 11 12 13

Non enim tutor, & tutela tantum accipitur pro defensore, vel defensione impuberum; sed quandoque etiam pro defensione puberum, & horum defensoribus & curatoribus.

Nam & * appellatione tutoris venit curator; & econtra curatoris appellatione, tutor, qui & in paucissimis partibus inter se differunt, ut suo plenius dicemus loco. 14

Eodem quoque modo animadvertimus, alios auctores Tutelam, pro * curatione accipere. Plinius *in Lucullo*: cum alienata mente desipere cœpit, Tutela ejus M. Lucullo fratri permissa est, unde Horatius: *Interdicto huic omne adimat jus prætor, & ad sanos abeat Tutela propinquos.* 15

Similiter in Anastasii Constitutione *in l. ne lucrum*, *C. de curat. furios.* Tutela videtur accipi pro curatione: *ibi, nihil verò de oneribus tutelæ prospexisse videamur*, ubi de fratre curatore furiosi Imperator loquitur, ita quoque *in l. pater Severinam*, §. *conditionum*, *ff. de condit. & demonstr.* ibi: *Si tutelam in annum octa-*

octavum gesserint, quo etiam in loco tutela sumitur pro cura; quem textum multum notabilem dicit Jas. Doctor non minus eruditione integritateque, quàm stemmate clarus, *in l. quod dicitur, num. 12. ff. de verb. oblig.*

16 Proinde* etiam inveniuntur finium tutores, quorum meminit Horatius *lib. 2. Epodon: Et te pater Silvane tutor finium.*

17 Invenitur & * tutela corporis, scribit enim Florentinus *in l. ut vim, ff. de justitia & jure. Quem jure fecisse videri, qui ob tutelam corporis sui quid fecerit*: quod utique intelligendum est, non de ea tutela, sive sui tuitione, de qua loquitur Scevola *in l. penultima & ultima, ff. de in rem vers.* Et Ulpianus *in l. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & ration. distrahen.* ibi, *se tueri*, ubi non pro corporis sustentatione, toleratione & alimentis ponitur, sed pro necessaria corporis sui defensione, adversus vim & injuriam ab altero eo illatam, quam unicuique propulsare licet, dummodo id agat, non ulciscendi animo, sed, ut dicunt Imperatores Diocletianus & Maximianus, cum moderamine inculpatæ tutelæ, *l. 1. C. unde vi*, ut quando scilicet aliter se defendere seu tueri non potuit, nisi cum injuria personæ, vel rerum suarum, ut tradit Princeps Legistarum Bartolus *in l. furem, ff. de sicar. & d. l. ut vim, num. 9. & ibid.* Phil. Dec. Mediolanens. excellentissimus Jurisconsultus *n* 12. Guido Pap. Doctor in juris peritia exercitatissimus, *singulari suo* 304. *n.* 3. quæ quidem inculpata tutela in tribus partibus constituitur.

18 Primò, ut * inermis cum inerme, armatus cum armato, & pari telorum genere congrediatur. Unde dicit Baldus oculatissimus Doctor, & incomparabilis memoriæ vir; petentem te telo, non licere arcu depellere.

Secundò, ut illicô fiat, & in continenti, non ex inter

tervallo, nam tunc ipsa esset ad vindictam, non autem ad defensam: ut tradit Nicolaus Boerius Gallus, olim Præses Burdegalensis celeberrimus, *decis. 168. num. 3.* Ferrettus *de bello justo & injusto, num. 148.* & hoc nisi sit timor, quod offendens iterum offendat.

Tertiò, quod fiat ad defensionem, & non ad vindictam, quæ est distinctio glossæ *in d. l. ut vim,* ex qua distinctione colligitur, quod proportionata debeat esse defensio, puta pugnus pro pugno, baculus pro baculo; ut tradit Ioannes de Amicis *cons. 77. n. 14.* nisi aliter pugnum quis evadere potuit; quod si moderamen excesserit, punitur tantum de excessu, ut tradit Alexand. de Imol. uberrimus fons juris, *consilio 2. numer. 14. lib. 7. & cons. 119. num. 10. eodem,* & Decius *consil. 482. num. 15.* qui excessus punitur arbitrio judicis: ut optimè tradit Iulius Clarus Alexandrinus, vir consultissimus, *libro 5. criminalium, in §. homicidium, nu. 34.* secundum communem opinionem, de qua per Socinum Iuniorem *cons. 36. num. 10. lib 2.* & Fredericum Schenck à Tautenberck *in sua triade forensi, part. 1. cap. 2. vers. sexto moderare,* & Zasium *in d. l. ut vim, num 11. 12. 13. & ibi in additione.* Est & tutela pectoris humani, videlicet vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram conficitur de mollibus lanis per se coactis & subcoactis, quam timoris sollicitudo solertiæ magistra composuit, ut tradit Barnabas Brissonius *lib. 3. de verbor. significat. in verbo, coactilia.*

Quin & Marcus Varro *de re rustic. lib. 1. cap. 14.* ubi 19
de septis * agit, tutelas appellat ea, quæ scil. tuendi fundi causa aut prati fiunt.

Earumque tutelarum * quatuor esse genera ait; 20
Unum naturale; Alterum agreste; Tertium militare; Quartum fabrile, cujus generis etiam ea sunt, quæ Ulpianus *in l. 1. §. septa sunt, 4. de rivis,* dicit ad in-

incile opponi, aquæ derivandæ compellendæve causa, sive ea lignea sint, sive lapidea, sive qualibet alia materia, ad continendam transmittendamque aquam excogitata, vulgò *een huel, ofte zijlguet*.

Eodem ferè sensu & rerum tutela invenitur apud Horatium, 1. *epistol.* 1. quo loco Mœcenatem vocat rerum suarum tutelam, cujus etiam meminit Neratius *in l. penultima, ff. de impensis in rebus dotalibus factis*, quo loco dicit: *Si quid extra tutelam necessariam in res dotales impensum est, id non in ea causa esse, nam tueri res dotales vir suo sumptu debet.*

21 *Et ædium* * *tutela, teste Varrone de re rustica lib. 6. invenitur*, ubi dicit, quod majora tecta pluries ædificamus, & majore sumptu tuemur. Sic & gallina dicitur pullos suos tueri.

22 Eodem etiam sensu dicitur * navium tutela Petronio, & Senecæ, signum scilicet in prora, unde navis nomen accipit.

Sicut autem ad personarum, & rerum particularium defensionem, tuendi, & tutelæ verbum invenitur translatum: Pari modo sunt & alii,
23 qui illud * ad civitatum defensionem retulerunt, comparatione deducta ab ægroto humano corpore ad reipublicæ corpus, ex multis partibus constans, malè affectum: ut enim infirmæ & imbecillioris ætatis hominibus, tutore sive custode aliquo opus esse viderunt, eo modo, imo multo magis ægrotæ, malè affectæ, & propè desperatæ reipublicæ, vel civitati.

Quo spectat id, quod Ulpianus *in l.* 1. *de Cloacis* dicit: nempe *refractionem & purgationem cloacarum ad salubritatem & tutelam civitatum pertinere; nam & cœlum* (inquit) *pestilens, & ruinam minantur immunditiæ cloacarum*, & Callistratus *in l. non tantum, ff. de de-*

cur.

cur. non tantum (inquiens) *qui teneræ ætatis, sed etiam qui grandes natu sunt, Decuriones fieri prohibentur. Illi quasi inhabiles rempublicam tueri ad tempus excusantur, hi verò in perpetuum amoventur.*

Ex quo* etiam videntur processisse tutelares dij, 24
quos Virgilius patrios vocat. Qui * & topici Dei 25
vocantur, utpote qui locorum, Regionum, Urbium peculiarem tutelam gerebant; Nos verò Divos patronos, non aliena voce, nuncupamus peculiares
singulis ferè urbibus. Et * Halicarnasseus perperam 26
cum penatibus confundit, ut observavit in eleganti sua nomenclatura, Adrianus Junius insignis & expertus Medicus; ex eo ita dicti, quod urbium tutelæ præessent, illarumq; Præsides & propugnatores
essent Quos Romani,* ex veteri more, & celebri, in 27
omni obsidione, ubi ad ultimam dimicationē ventum esset, certo carmine, & conceptis verbis evocare solebant, templaq; ampliora, & solemnes aras promittere, nefas opinati, eos urbe direpta hostiliter, velut mancipia captivos habere. Ut tradit Alexander Neapolitanus, *Genial. lib.6.c.4.* & post eum
latissimè Lelius Giraldus *de Diis gentium*, ubi, *syntag-* 28
mate primo, de topicis Deis agens, commemorat nonnullos tutelares deos, quos brevitatis causa hîc præterco, & rursus, *syntagm.3.* agens de Junone, me-
minit ancillæ, quæ vocabatur Tutela * vel Titula 29
(variè enim legitur) cujus historia celebrata est apud Plutarchum, & Ovidium *in Arte*, cum ait:

Porrige & ancillæ quæ pœnas luce pependit
Læsa maritali Gallica veste manus.

Et meminit Macrobius *Saturnal. lib.3. cap. 9.* & Livius *lib.5.* quos refert Eguinarius Baro Gallus, homo acerrimi judicii, *in l. Imperator, ff. de rer. divis.* & Blondus, *loca supra allegato, fol.28.* ad quos lectorem studiosissimum remittimus.

Qua ratione mori, quidam dixerunt, muros san-

ctos esse, rejecta ratione Imperatoris in §. *sanctæ, Institutis, de rerum divisione*, quam putant à Treboniano male consictam: atque ideò ut suspectam, & minus probabilem meritò rejiciendam; sed illud, utpote alterius loci, nihil quicquam ad nos in præsentia pertinet.

30 Cui tamen * adde, eodem ferè sensu, causas tutelares appellari illas, scilicet, quas adversus tutorem vel ejus hæredem intendimus; vel etiam tutor nomine pupilli, adversus contutorem remotum, fortè suspitionis causa, vel ob causam legitimam excusatum quibus modis finiri tutela solet, ut rectè tradit doctissimus ac magni ingenii vir, Franciscus Duarenus, *in primis verbis Commentariorum, de in litem jurando*, contra alios, qui causam tutelarem eo loco pupillarem interpretabantur, contra mentem Iurisconsulti, & sermonis proprietatem: ex quibus locis jam arbitror satis intelligi, tutelæ appellatione venire omnem protectionem, & defensionem, quod etiam apertius declarat Cicero *libro tertio, de finibus, Cum enim inquit, Iovem Optimum & Maximum, cumque eundem salutarem, hospitalem, statorem dicimus, hoc intelligi volumus, salutem hominum in ejus esse tutela.*

31 Meminit * & Tutelaris Prætoris Capitolinus,
32 quem * Marcum Antoninum, eximiæ doctrinæ, & probitatis principem primum fecisse ait, ut diligentius de tutoribus tractaretur, cum antea tutores à consulibus poscerentur, ut Blondus, *Romæ triumphantis libro quarto*, scriptum reliquit. Et hoc refert quoque Franciscus Balduinus, *Institut. de Attiliano tutore, verbo prætores, & in sua catechesi, nec non in Notis ad pandectas, titul. de Iurisdictio. in verbo pupillus.* Quo loci dicit, Ulpianũ de officio prætoris Tutela-
33 ris librum singularem scripsisse. Quibus * addo Ciceronem narrare, Verrem dicere solitum esse: *Pupillos,*

los, *& pupillas esse certissimam prædam Prætoribus*, fuit fortasse talium, non tam Prætorum, quam prædonum improbitas, ut adempta sit urbanis Prætoribus datio tutoris. Invenitur quoq; apud Plautum,* 34
in Truculento, tutela Iannæ, & Veneris, * & in *Tri-* 35
nummo, foribus tutelam gerere, item tutela Dei: videmus enim à Deo servari, & defendi bonos Principes, quod etiam animadverterunt gentes, ex eo, quod nitantur Principes Deorum præsidio; nam Homerus Poeta ait, Deum objicere clypeum suum in bello, ut Principes tueatur: fingit etiam quemcunque Principem sui Dei tutela securum esse, quemadmodum Palladem Deum Achilli adfuisse,
&c. Quandoque * etiam coloniæ alicui, vel reipu- 36
blicæ ægri donabantur; & si sylvæ erant ex quibus ligna in reparationem publicorum mœnium distraherentur, vocabatur ager tutelatus, ut tradit Andreas Alciatus *lib.* 1.*parergon*, *cap*. 38.

CAP. II.

De definitione Tutelæ

SUMMARIA.

1 *Tutelæ definitio ex Servio Sulpitio.*
2 *Definitio tutelæ ex Paulo Iurisconsulto.*
3 *Variæ lectiones circa definitionem tutelæ.*
4 *Iurisconsulti non tam definitione, quam descriptione uti solent.*
5 *Servius Sulpitius Aquilij Galli auditor, & Marci Ciceronis collega.*
6 *Elogium Servij Sulpitij.*
7 *Doctorum digladiatio circa interpretationem verborum,* vis, ac potestas.
8 *Accursiana & Glossographi interpretatio.*
9 *Copula posita inter duo substantiva idem significantia resolvitur in adjectivum alterius.*

10. *Au-*

10 *Authoris sententia, nu. 20.*
11 *Consuetudo loquendi observanda in verborum significatione.*
12 *Andreæ Alciati, juris civilis illustratoris egregij opinio.*
13 *Theophili, & Harmenopuli lectio.*
14 Vis & potestas, *dictiones, sæpè conjungi.*
15 *Petri Lorioti opinio.*
16 *Potestas tutoris circa bona pupilli, num. 18.*
17 *Filius, & pater censentur una persona.*
18 *Lex magis de tutore quam de patre confidit.*

ET quoniam superiore capite, varias verbi tutelæ significationes attulimus, & in omni artificiosa disputatione princeps quæstio est circa definitionem, consequens est, ut eandem adferamus; ita enim lectores benevoli, claris verbis intelligent rem de qua tracturi sumus.

1 Est igitur* Tutela, *vis ac potestas, in capite libero, ad tuendum eum, qui se per ætatem defendere nequit, jure civili data, atque permissa, §. est autem, Instit. eod. l. 1. ff. eod.*
2 Quæ * quidem definitio apud Paulum Jurisconsultum *lib. 38. ad edict.* paulò aliter legitur, paucis adjectis verbis, in hunc qui sequitur, modum: *Tutela est vis, atq; potestas, in capite libero, ad tuendum eum, qui propter ætatem suam, sponte se defendere nequit, jure civili*
4 *data, atq; permißa.* Varii * ut sunt Pandectarum Codices, ita variæ hoc loco sunt lectiones, qua de re consulendi sunt notæ Ludovici Rossardi, quas in jus civile, manuscriptorum librorum ope, summa diligentia conscripsit.. Quæ * definitio, si Dialecticorum regulas intueri volumus, fortasse minus bona erit. Sed quia Jurisconsulti nostri, legibus & rationibus definitionum superstitiosè non inservierunt, satis illis visum fuit, si ex his, quæ plerumque accidunt, definitionem constituerent, ac quandam demonstrationem, & descriptionem nobis relinque-

querent, ut rectè tradunt Ulricus Zasius, vir longè doctissimus, atq; consultissimus *in l. possessio, num* 11. & 12. *ff de acq. possess.* Longovallius *in l. Imperium, num.* 55. *ff. de Iurisdict. omn. jud.* & benè eruditus Johannes Corrasius *in l. qui liberos, in prin. num.* 71. *ff. de rit. nupt.* quos in hac definitione videtur secutus Servius Sulpitius Aquilii Galli auditor, & Marci * Ciceronis col- 5
lega, qui si voluisset, sine ullo negotio, Dialecticis satisfacere potuisset; licet enim tardè ad jus civile
venisset; tamen quia eloquentiæ lumen, * & Diale- 6
cticæ Methodum adhibuit, citò se absolvens, eminentiæ palmam omnibus sustulit, non modo ejusdem ætatis, sed etiam qui antea fuissent; teste Cicerone, de datis Oratoribus, adeo quod idem Cicero, *Philippica nona* apertè dicat, ipsum longo rerum usu exercitatissimum, admirabili quadam, & incredibili, ac penè divina in legibus interpretandis & æquitate explicanda scientia prçditum fuisse. Quare nos, omissis inutilibus difficultatibus, quas Doctores movent, singula definitionis verba excutiamus, eisque congruam, ex scriptis Jurisconsultorum, nostrisque (qualescunque sunt) observationibus, interpretationem accommodemus.

Primum * omnium dicitur: *vis, ac potestas*; quæ 7
verba Doctores variè interpretati sunt; & quot capita, tot ferè fuerunt sententiæ. Nam Accursius (scriptor ingenii, judiciiq; dexteritate; si sæculi sui peccata cernimus; non levi honore prosequendus) ea interpretatur, pro violenta, ac necessaria potestate,
cum glossa *in l. 1. ff. eod.* At idem * Accursius *princ. In-* 8
stitut. hoc tit. pro potestate executionem habente eadem exposuit: movetur ea ratione, quod tutor datur invitus, & invito; & ea sit longè alia potestas, quam patria, vel dominica, quæ ad commodum datur, hçc verò ad onus; quia tutor tenetur de dolo, & culpa. Bartolus vero, eum post secutus, ejusdem ar-

gu-

gumenta confutavit, & bene quidem, meo judicio, aliter ea verba interpretatur, ſcilicet, pro poteſtate non infrugifera; ea ratione motus, quod quando co-
9 pula * invenitur poſita inter duo ſubſtantiva idem ſignificantia, copula debeat rejici, & unum reſolvi in adjectivum alterius, per gloſſam *in leg. prima, ff. de pactis*, quo loci gloſſa, verba: *placitum & conſenſus*: interpretatur placitus conſenſus; dicens, quod pari ratione verba hæc: *vis & poteſtas*, debeant interpretari, pro viridi, & non ſicca poteſtate; non ut Accurſius putavit; pro violenta poteſtate; cum dictio: *vis*; non à violo, ſed à vinco deſcendat; ut ipſe dicit ex Hugone; quæ interpretatio nunquam placuit, & omnino ridicula videtur (quod pace manium tanti viri dixerim) quibuſcum contendere, aut pugnare nolim, vel in minimo eorum immortali gloriæ derogare, ſed tantum veritatis ſtudio; quamvis non ignorem, pleroſq; hanc Bartoli doctrinam in hoc, & caſu ſimili fuiſſe amplexos, & eandem amplificaſſe; hoc ſcilicet modo: Quod ſi cui data fuerit commiſſio, prout arbitratus fuerit, & voluerit; eam interpretari debere prout voluntarie fuerit arbitratus. Pari modo verba teſtamenti: *lego & dono fundum Titio*; exponi debere, pro legando, dono; ut tradit Marcus Anthonius Baverius, *in repetitione authenticæ, hoc inter liberos, num.* 81. *Cod. de teſtamentis*, de quo non ſatis mirari poſſum; cum nemo non videat, hæc planè commentitia eſſe, quæ facile in utramvis partem a-
10 gi poſſent; adeo ſubtilia, ut auditores legum ea nunquam viderint, nec cogitaverint. Quare nobis * dicendum videtur, verba hæc: *vis & poteſtas*: rectius interpretationem recipere debere ex phraſi, uſu & conſuetudine ſermonis, ſive loquendi; vel ſi forte dubia, obſcura, ex totius negotii circumſtantiis, ſive ex legali ęquitate: Siquidé ignotũ non eſt, loquen-
11 di * conſuetudinem, quando de verborum ſignifi-

cati-

catione agitur, ante omnia esse inspiciendam, *vulgata l. si servus plurium, §. ultimo, ibi: ante omnia ipsius patris familias consuetudo, ff. de legat. 1. l. supellectile, in fin. ff. de supellectile legata*; ubi de modo loquendi, licet erroneo, Imperatorum dicitur, quod faciat jus *l. librorum, §. quod tamen, ibi : in usu, phrasi, libros chartas appellant, de legat. 3. l. in usu juris, de verborum significatione, l. fin. ibi: sed in usu in eodem.* Qua ratione motus Andreas
Alciatus, vir certè admirabilis * doctrinæ & inge- 12
nii, qui primus horridam, & incultam nostram jurisprudentiam, bonarum literarum luce illustravit, *libro suo parergon 1. cap. 8.* hæc verba aliter interpretari cœpit, dicens, *vim* pro jure accipi debere, & verbum, *vis ac potestas*; adfinia & ferè eadem esse; quia jure gentium ex viribus jura metiebantur, quem deinde alii quidem secuti sunt, aliis, & pluribus rationibus adductis, quod scilicet Theophilus Græ-
cus paraphrastes* & Hermenopulus hoc loco, juris 13
verbo, nempe δικαίῳ, usi sunt. Et passim videmus hęc
duo * verba velut adfinia & idem ferè significantia 14
conjungi, ut *in l. scire leges, ibi, vis atque potestas legis, ff. de legib. l. ibi, quarum actionum vis, ac potestas, ff de noxal. act. §. seq. ibi; quorum bonorum interdicti vis, ac potestas*
hæc est, Institut. de Interdict. Post eum * Petrus Lori- 15
otus Salinensis, *de juris arte, titul. 6. qui est de tutelis,* has præcedentes interpretationes reprobans, dicit, vim esse majorem potentiam, quam tutor habet in eo, quod jure non est prohibitum; allegat Theophilum, *in §. summa, versic. vis quidem, Institutis, de jure personarum,* ut cum tanquam Dominus, patris mandatum negligit, si pupillo inutile sit, *l. tutor qui tutelam, ff. de administratio. tutorum, l. quidam decedens, alias l. ita autem, §. Papinianus, eodem tit.* Potestatem vero nihil aliud esse, quam auctoritatem, per *l. sed si pecunia, in principio, versiculo pignori, & versiculo, hæ enim, ff. de rebus eorum qui sub tutela.* Hanc Domini

Lo-

Lorioti ſententiam, iis quoq;, veluti pedamentis e- riges, atq; ſtabilies, quod tutor habeat mandatum cum libera à lege, id eſt plenam, & liberam admini- ſtrationem, per notata Bartoli *in l. inter bonorum, ff. de adminiſt. tut.* Mariani Socini *conſ.* 148. *n.* 23. *l.* 1. & com- munem eſſe dicit Franciſ. Curtius Junior, olim pri- marius profeſſor Papienſis, vir magni ingenii, *conſ.* 147. *n* 13. *ex gloſſa fin. in l. mandato general. ff. de procu- rat.* quo etiam loci dicit, majorem eſſe tutoris pote- ſtatem circa bona pupilli, atq; filii circa bona patris,
16 ut qui * non habeat liberam poteſtatẽ adminiſtran- di, niſi ſi expreſsè concedatur, *l. contra juris regulas,* §.
17 *fin. ff. de pactis,* cùm tamen * filius cenſeatur una &
18 eadem perſona * cum patre, & res unius cenſeatur res alterius. Tutor verò non ſit Dominus rerum pupillarium, ſed quoad earum adminiſtrationem, habetur tantum loco, vel vice domini: Facit etiam in hanc partem, quod lex magis confidit de tutore,
19 quam de patre; quia cum tutore * pupillus obliga- tur, § *pupillus, Inſtit. de inutili. ſtipul.* ſed cum auctori- tate patris minimè, *l. finali,* § *pupillus, ff. de verb. obligat.* Ex quibus ſatis conſtat, horum verborum inter- pretationem inter Doctores eſſe omnino controver- ſam: Si tamen in dubiis libera ſententia cuique eſt,
20 Ego his * neque omnino accedo, neq; planè diſſen- tio, ſed quia Juriſconſulti noſtri, vel Laurentio Val- la Latinitatis cenſore, & obſervatore moroſiſſimo teſte fuerunt proprietatis verborum obſervantiſſi- mi; puto dicendum, ut etiam ſuperius aperui, hæc verba interpretanda eſſe ex eorum phraſi, & conſue- tudine loquendi, ut tutela ſit virtus, effectus atque auctoritas quædam, ex lege profecta, tutori data, & competens in perſonam, & patrimononium pu- pilli; ita enim invenio eadem verba conjunctim po- ſita plerumque accipi, & loco verbi *vis* poſitum *jus,* uti patet ex legibus ſuperius per nos allatis, ac præ-

terea

terea *in l. ult. C. de patria potest. ibi, jus, ac potestas vitæ, & necis pater in filios habet*, cujus juris, & potestatis etiam meminit Cicero *in orat. pro domo sua: Credo, inquit, quanquam in illa adoptione legitmè factum est, nihil tamen te esse interrogatum, authórne esses, ut in te P. Fonteus jus vitæ necisq; potestatem haberet*: adeo ut non peccaverit, aut à veritate aberraverit, si quis ea verba interpretetur; pro jure potestatis tutelaris; ut in simili facit Ulpianus noster *in l. 1. ibi, jure patriæ, in fin. ff. de lib. exhib.*

CAPUT III.

Explicantur verba definitionis, *in capite libero*; & enodatur illud juris Axioma; *Patrem habenti an tutor dari possit?*

SUMMARIA.

1 *Multiplex significatio verbi* Caput.
2 *Caput membrum hominis principale.*
3 *Religio hominis in capite.*
4 *Caput sedes animi.*
5 *Reverentia in capite.*
6 *Caput sanctior pars in homine.*
7 *Percutiens caput hominis occidendi voluntatem habuisse præsumitur.*
8 *Caput pro primaria civitate.*
9 *Capitalis curia quæ dicatur.*
10 *Capitale ingenium.*
11 *Roma caput orbis.*
12 *Vltrajectum caput aliarum civitatum ejusdem provinciæ.*
13 *Caput pro persona.*
14 *Tributum capitis.*
15 *Iumenta antiquitus capita vocata.*
16 *Constitutio Servij Tullij de singulis recens natorum capitibus.*

17 *Vetus bonorum liberorumq́ꝫ profitendorum mos.*
18 *Servorum nomina in censam non deferebantur.*
19 *In capita hæreditatem dividere; id est in viriles partes.*
20 *Pœna capitalis.*
21 *Appellatione* pœnæ capitalis *venit pœna mitior in dubio, & non mortis.*
22 *Mos ferendi sententias in causis capitalibus.*
23 *Communis opinio.*
24 Auth. ingressi, C. de sacrosanctis Ecclesiis, *apud Belgas non observatur.*
25 Liberum caput *multifariam accipi.*
26 *Numa Pompilius secundus Romanorum Rex.*
27 *Libera persona,* Caio *& Vlpiano quæ dicatur.*
28 Liberũ caput *quomodo accipiatur in hac definitione.*
29 *Liber populus.*
30 Liberum *dicitur, quod est liberum omni libertate, & absolutum ab omni servitute.*
31 *Princeps mundans condemnationes liberè cancellari, intelligitur quoad omnia.*
32 Liberè, *verbum importat totalitatem.*
33 *Vis dictionis* liberè.
34 *Patrem habenti tutorem non dari.*
35 *Furioso in potestate patris constituto non dari curatorem.*
36 *Tutorem non dari ei, cujus pater est in hostium potestate.*
37 *Amor patris in liberos inæstimabilis.*
38 *Pater præsumitur capere consilium pro liberis.*
39 *Filijs emancipatis non dari tutorem.*
40 *Paria dicuntur, nullam ab initio fuisse causam, vel fuisse aliquando, sed eam esse finitam.*
41 *Emancipatio solet dari in præmium & favorem filio.*
42 *Multa concedenda ob memoriam, & reliquias præcedentis potestatis, & affectionis, & quando hoc procedat.*

43 Tu-

43 *Tutorem non dari servo.*

44 *Datio tutelæ non tenet in dubitante de suo statu.*

45 *Matrifamilias non dari tutorem.*

46 *Nuptæ apud Vltrajectinos nullos actus Iudiciales faciunt, sine marito, vel tutore electo.*

47 *Filio, patre mortuo, non datur tutor, si est in potestate avi.*

48 *Ventri an poßit dari tutor.*

49 *Agens actum aliquem, oportet, ut tempore illius actus habeat legitimam personam agendi actum illum, nec sufficit; quod postea efficiatur legitimus.*

50 *Auctoritas Dyni apud Veronenses magna.*

51 *Patre deportato, filio datur alius tutor; quod declara, num. 57.*

52 *Deportatio in locum interdictionis aquæ & ignis successit.*

53 *Severinus Boetius vir consularis, & Christianus Philosophus.*

54 *Tribonianus omnium artium, & memoria præditus.*

55 *Deportatus loco mortuo habetur.*

56 *Deportato patre, nepos admittitur ad avi bonorum possessionem.*

58 *Impoßibile censetur quod à voluntate solius Principis dependet.*

59 *Declaratio sublimitationis.*

60 *Patre recusante administrare, vel res filij agnoscere, an ad unum actum dari poßit curator, eleganter distinguitur.*

61 *Filius familias, in causis, in quibus patri nihil quæritur, absq; consensu patris in judicio stare potest.*

62 *Minori in causis beneficialibus agenti post annum ætatis 14. datur curator.*

63 *Minori datur curator in castrensibus, vel quasi, si agere velit.*

64 *Confeßio facta sine authoritate curatoris, an ei noceat.*

65 *Filio adoptivo potest dari tutor in casibus, in quibus is in potestatem ejus non transit.*

1 SEquitur in definitione; In capite libero: Quæ vox varia *significat, & proprie membrũ hominis prin-
2 cipale, quia * eo amputato, frustra jactat quis se habere membra, *cap. illi offerunt, in fine* 1. *quæst.* 1. & so-
3 lum caput * sine aliis membris facit locum religiosum, *l. cum in diversis, ff. de religiosis & sumpt. funer. ibi: quod principale est conditum, id est, caput, l. capitalium, ff. de pœnis.* A quo sensus & nervi initium capiunt. Et* ideo dicitur animi sedes. Unde si quem reverebantur veteres, aut honore dignum putabant, ad omnem
4 occursum caput* revelare, & assurgere, ac de via decedere solebant, scilicet existimantes nudo, & aperto capite, in exhibendis honorib. esse oportere. Unde quoque Regum capita insigni fascia ornari, sicut Imperatorum aurea corona, vel lauro, quoniam ea
5 pars corporis * sanctior in homine, & ideo ibi insigne honorum & diadema esse voluerunt.

Ex quo inferunt Doctores, eum qui aliquem per-
7 cussit & vulneravit *in capite, habuisse animum occidendi; ut rectè tradit utriusq; juris Doctor, & olim Advocatus in suprema Curia Parisiensi, Petrus Rebuffus *in l. licet, de verb signific.* Quo loci scribit, se vidisse alicujus gratiam periclitari, quod in ea dixerat, se noluisse illum occidere, cujus tamẽ caput percusserat ense. Sed extra hanc propriam significationem ad multa alia eleganter refertur; puta, interdum
8 pro primaria * civitate cujusque provinciæ, quam alias Metropolim, sive matricem civitatum vocamus, ut *in l. observare, §. ingressus, vers. quædam, ff. de Offic. Procons. l si duas, ff. de Excusat. tut. l. unic. Cod. ut omnes obediant judici, §. fi. Insti de satisda. tut.* Sic curia
9 suprema * capitalis dicitur, non quod de capite tantùm cognoscat, sed dicitur capitalis, id est principalis, tanquam caput aliarum curiarum; ita Ovidius

libro

bro Faſtorum 3. capitale † ingenium, pro ſolerte exponit. 10
Quo ſenſu Roma † olim dicta quoque fuit 11
caput orbis, & fere fuit. Idque portenderat caput humanum repertum à jacientibus fundamenta Capitolii. Quæ viſa ſpecies (inquit Livius) haud præter ambages, arcem eam Imperii, caputque rerum fore portendebat. Inſtar cujus etiam Ultrajectum † 12
Regia verè civitas, & dulcis patria, & caput cæterarum ejuſdem provinciæ civitatum dici promeretur, facit *l. ſi in aliquam, ff. de offic. Proconſ.* Et rectè quoque dicta fuit Roma caput orbis; quia omnes provinciæ debent obſervantiam ejus ſequi, *§. ultim. Inſtit. de Satiſdat. tut. & l. de quibus, ff. de legibus.*

Aliquando pro * perſona ſumitur, in qua ſignifi- 13
catione hîc, capiendo partem pro toto ponitur, & ita perſæpe in jure noſtro, *l. Titia, in princip. de Legat. 2. ibi, tot capita ſervorum, l. liberos, §. emancipato, l. tutelas, §. injuriarum. ff. de cap. diminut.*

Inde prodiit Axioma illud apud Iuriſconſultos noſtros celebre; noxa ſequitur caput, de quo *in l. 1. §. ſi apud ſervum, ff. Depoſiti, l. qui ex pluribus, l. ultim. ff. de noxal. actio. l. 2. ff. ſi ex noxal. cauſa agatur. l. rem mihi commodaſti, §. in exercitu, ff. Commod. l. 1. in fin. ff. de privatis delictis, l. quod dicitur, ff. de Furtis* : in quibus legibus vox, *caput*; pro perſona capitur, quæ caput habet, cum qua lege agi poteſt, quam, ut nocentem ſequitur : Et hoc eſt quod Paulus dicit *in dict. leg. tutelas*, actionum ex delicto obligationem cum capite ambulare : Sic quoque intelligenda lex; ne Conſules in caput civis Romani poſſent animadvertere, de qua *in leg. ſecunda, §. iiſdem temporibus, 2. ff. de orig. juris.*

Inde etiam tributum † capitis dicitur, quod in 14
ſingulas perſonas confertur, *l. ætatem, l. in Luſitania, ff. de Cenſibus, l. cum antea, Cod. de argricolis & cenſit. lib. 10.* quod alias capitatio dicitur *l. ultim. C. de capit.*

civium, *lib.* 11. *l. unica*, C. *de colonis Thracens. l.* 1. *C. ne rustica ad ullum obsequium*, *eodem lib.* Alias census capitum, & capita, quæ sunt vetustissimæ indictiones, in masculo unus aureus, in fœmina dimidius, ut est glossa *in rubrica Cod. de annonis & tributis, libro decimo*, quas omnes pendere cogebantur, sola Ecclesia Thessalonicensi excepta, quæ exemtionem obtinuit à Iustiniano Imperatore, ut apparet *ex leg. sacrosancta*, *Cod. de sacrosanctis Ecclesiis.* Quamquam non ignorem, capitationes & capita etiam de prædiis dici, & pro jugorum & capitum relevatione, sive collatione accipi, *ut in l. si minor, ff. de action. empti*, *l. ultim. C. Theod. sine censu, vel reliquis*, & pluribus aliis locis, Inde est, quod juga & capita, capitationem & jugationem, in eadem oratione, tanquam parem vim habentia, sæpissime inveniamus posita, *l. immunitates*, *Cod. de agricolis & censit. lib.* 10. Sed & junctum jugorum capitationem dici, ut *in Novolla* 17. cujus appellationis diversæ traduntur rationes, quarum duæ sunt præcipuæ; Primò, quod ju-
15 menta * antiquitus capita vocarentur, à jugis animalium, pro quorum numero pensitatio inferebatur Cæsaribus, vel secundó, quia colonorum mancipiorum, quæ in præciis erant, nomine præstabantur. Quod genus indictionis diximus esse vetustissimum cùm ab ipso ferè Romanæ civitatis exordio originem trahat: Siquidem constat quod Servius Tullius, sive ut alii volunt, Tullus Romanorum Rex sextus, & bonorum ultimus, qui incerto patre natus esset, ex Ocrisia, vel ut alii volunt, Ocretia, vel alii denique, Corniculana, ut Plutarchus refert, de fortuna Romanorum apud Græcos doctissimus Philosophus, & Medicus insignis; & latissimè suo more Andræas Tiraquellus, Gallus, sui sæculi Varro, *de nobilitate, ca.* 4. *num.* 61. Is inquam fortissimus juxta ac prudentis-
16 simus * Rex, in singula recens natorum capita ali-

quid

quid Junonis Lucinæ templo inferri, patriſque in cenſu habendo, nō facultates modò, ſed ſuum quoq; & uxoris, & liberorum nomen, & ætatem profiteri inſtituit: quemadmodum Dionyſius Halicarnaſſeus *lib*.4. auctor eſt, idque ea (ni fallor) de cauſſa, ut ex his tabulis quilibet, & natalium, & ætatis probationem, quando opus eſſet, petere poſſet.

Ex qua Servii conſtitutione deinde motus videtur populus Romanus, ut ſingulis * luſtris, id eſt 16
ſingulo quinquennio, cenſum fieri voluerit, puta quod ſinguli cives Romani comparerent apud Cenſores in campo Martio, & nomina ſua cum familię ſuæ capitibus, & fortunis deferrent & profiterētur, ut in tabulis cenſualibus perſcriberetur, non tamen in cenſum deferebantur * nomina ſervorum, quia ſi 17
conſentiente vel jubente Domino nomen in cenſum ſervus detuliſſet, civis Romanus fiebat, & ſervitutis vinculo ſolvebatur, ut tradit Antonius Gubertus Coſtanus *quæſtionum juris, libr*. 1. *capit*.2. *numer* 11. quibus etiam adſcripta fuit ætas eorum, qui cenſebantur, adeo ut ex his tabulis, teſte Plinio *libro ſeptimo*, longiſſima quorundam vitæ ſpatia exſcripta fuerint, cujus profeſſionis adhuc veſtigia extant in jure noſtro, & aliis idoneis ſcriptoribus. Quæ quia adfert Barnabas Briſſonius in elegantiſſimis antiquitatum obſervationibus *libro primo, capit. quinto*, non repeto, ſed tantum addo *l*.1. *Cod. ſi minor ſe major. dixerit.*

Hinc manat nomen exactoris pecuniæ pro capitibus: cujus meminit Arcadius Chariſius, *in l. ultim*. §.*qui annonam, de muneribus & honoribus*, & perſonalis muneris ſollicitudinem ſuſtinere dicitur, ac præterea illud, quod vulgo dicimus, ſuccedere vel dividere * in capita, idem eſt, quod in viriles partes: 18
ut interpretatur Imperator noſter *Novel*.118. ſic videlicet, ut æquales partes quiſque ferat, & tot fiant

partes, quot personæ sint. Cui opponitur successio vel divisio in stirpes, *in leg. si libertus præterito, §. ultim. ff. de bonis libertorum, §. penult. Institut. de heredit. quæ ab intest. §. hæc etiam, Institut. de Legit. agnat. succes. leg. penult. Cod. de legit. hered. leg. secunda Cod. de suis & legit.* Paulus *lib. 3. senten. tit. 2. l. 8. de inofficioso testamento*: atque hoc eodem loquendi genere utitur Statutum nostrum Ultrajectinum, *Rubrica 23. §. 27.*

Cui simile est, quod dicimus, servum non posse interrogari vel torqueri in caput Domini, *l. §. si servus, §. cum quæstio, §. cum quidam, l. 2. & sequent l. extraneo, l. si quis viduam, ff. de quæst.* nec libertum in caput patroni, *d. l. 1. §. sed nec libertum,* de quo latè Barnabas Brissonius antiquitatum illustrator vigilantissimus, *de adulteriis, cap. 22. & sequent.* Ac pari modo nomen
20 * pœnæ capitalis, quæ ita dicta est, non à capite materiali (ut vocant) principali hominis membro, quod collo confine est, sed quod per eum caput civile, id est, persona in civitate eximitur, morte, vel deportatione, sive aquæ & ignis interdictione. Capitalis enim pœna est, quæ mortis, vel civitatis amissionem continet, *l. licet, ff. de verborum significat.*
21 & in dubio ejus * appellatione venit pœna mitior, ut tradit Alexandr. *consil. 104. num 2. lib. 1.* idem 121. *num. 2 & ibidem* Carolus Molineus Jurisconsultus Parisiensis, & in eadem Curia olim Advocatus, vir nunquam satis laudatus, *lib. 7.* quæ opinio communis, etiam generali consuetudine approbata est, teste Nicolao Boerio ornatissimo olim Præside senatus Burdegalensis, *Decis. 254. num. 10. 11.* qui dicit ideo receptum esse, & ab omnibus judicibus observari, ut in suis sententiis, quibus aliquem condemnant pœna capitis, apponant hæc vel similia verba: *Quod*
22 *anima * separetur à corpore*: cujus etiam receptæ * o-
23 pinionis meminit Franciscus Vivius *commun. opin. lib. 2. opin. 157.*

Neque omnino dissimile est, quod Papinianus docet *in l. qui ex liberis. §. testamento, ff. de bonor. possess. secund. tab.* *Eum, qui se dedit arrogandum cum capite, fortunas quoque suas in alienam domum ac familiam transferre*: id est, cum persona sua, res omnes, bonaque sua, non aliter atque hodie ingredientes monasteria, bonorum capacia, se & sua Deo dicuntur dedicare, ut in *Authen. ingressi*, C. *de sacrosanct. Eccles.* nisi tamen locorum statuta & consuetudines id impediant, quo jure ferè utuntur omnes Belgicæ Provinciæ; ita quod monasteriis ad * acquirendum opus sit 24
Principali rescripto, ac præterea debet impetrari jurium Dominicalium peremptio, & apud nos servatur.

Ex quibus jam puto satis probatum esse, capitis nomen persæpè, ut & hìc, pro persona capi, & homine ipso, nec id solum obtinet apud ICtos nostros, sed etiam omnes probatos auctores, ut facilimè ostenderem, nisi me penè hujus tractationis cepisset fastidium; quare ne in hisce interpretationibus longior quibusdam videar, ad alia transeamus.

Et quia hæc definitio loquitur *de capite libero*: videamus, quodnam illud sit. Constat enim * libe- 25
rum caput diversimode accipi, etiam apud nostros ICtos; & ut incipiamus à primis rei Romanæ temporibus, inter leges Numæ Pompilii secundi Romanorum † Regis una invenitur his verbis conce- 26
pta: *Si quis hominem liberum dolo morti sciens duit, parricida esto*, ita eum refert Sextus Pompejus Festus *lib.* 14. quem referunt & sequuntur Andr. Tiraq. variæ & indefessæ lectionis vir, *in tract. de pœn. caus.* 13. *n.* 4. Iacob. Cuiac. clarissimus, & summæ apud literatos authoritatis ICtus, *obser.* 3. *c.* 40. Nicol. Anthon. Gravat. Briacensis, *ad Octav. Vestr. lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 8. & novissimè Guliel. Forner. Aurelianensis *select. lib.* 1 *c.* 10. quo loci Festus dicit, Numam non solum parricidam

dam vocasse, qui parentem, sed qui qualemcunque hominem occidisset; vim, ut opinor, legemq; naturæ, qua omnes homines pares sive æquales sunt, intuitus; ita enim interpretatur hanc legem Iacobus Reinardus Brugensis *in l. ferè, in fin. ff. de reg. jur.* & facit *l. quod attinet, ff. eodem*

Rursus Cajus *libr. 7. ad edict. Provinciale in l. ex hac lege, ff. si quadrup. pauperiem fec. dicatur*, dicit etiam liberarum personarum nomine agi posse: fortè si patremfamilias vel filiumfamilias vulneraverit quadrupes: ne scilicet deformitatis ratio habeatur, (cùm liberum corpus æstimationem non recipiat) *d. l ex hac lege, & l. 1. §. sed & quia, & l. cum liberi, ff. de his, qui dejec. vel effud. & l. 2. §. corporum, ad l. Rhod. de jact.* & ibidem optimè Franciscus Balduin. vir diligentissimus atque doctissimus, & *Institut. de obligat. quæ ex quasi delicto nasc. in verbo (Iudex enim)* sed impensarum in curatione factarum, & operarum amiissarum, quasque amissurus quis esset
27 inutilis factus, quo loci Cajus *liberam * personam & ejus liberum corpus* intelligit pro persona ingenua, vel à servitute exempta, non de omnino libera, vel nullius juri subjecta, id quod evidenter ostendunt verba ejusdem legis, ibi: *fortè si patremfamilias vel filiumfamilias vulneravit*; cum enim notum sit filiumfamilias in patris sui esse potestate, non potest aliter intelligi.

Similiter Vlpianus *in l. 2. ff. de acquir. possess.* & Imperatores Severus & Antoninus *in l. 1. C. de acqu. hæredit.* scribunt, per liberam personam nobis etiam ignorantibus acquiri possessionem; quibus & infinitis similibus locis accipitur pro exemta à servitute, subjecta tamen alterius juri, quod ex eisdem textibus apertissimè convincitur, quibus ex locis plerisque videri posset, liberum caput pro persona libera hîc dictum esse, ad differentiam servilis personæ, cu-

jus meminit Vlpianus *in l. in personam servilem, ff. de reg. jur.* vel etiam capitis servilis, de quo *in l. liberos, §. emancipato, ff. de capit. diminut.*

Verum hoc loco *liberum * caput* longè aliter acci- 28
pitur, pro persona scilicet libera, nullius alterius juri, vel potestati, dominicæ, patriæ, vel etiam maritali subjecta, sed ea, quæ propriæ est potestatis, proprii arbitrii, sui juris vel potestatis, quorum tutela propria res omnino inepta & aliena ab his, qui alieno juri subditi sunt, ut apertè tradit Theophilus *hoc tit.* & satis etiam clarè Imperator Justinianus. Ex quo fit, ut nec filiofamilias, qui in patris potestate, sive sacris patris est, nec matrifamilias, quia in manu viri est, nec denique servo, ob dominicam potestatem, tutor dari possit, ut infra latiùs dicemus.

Et hanc nostram & communem interpretationem optimè confirmat Proculus *libr. 8. epistolar. in l. non dubito, §. liber autem, ff. de captiv. & postlimin. revers.* cum dicit, *liberum * populum* esse, qui nul- 29
lius alterius populi potestat est subjectus: sive is fœderatus est, sive non fœderatus est, item, sive æquo fœdere in amicitiam obvenit, sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi majestatem comiter conservet: hoc enim adjectum esse, ut intelligatur alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur alterum non esse liberum; non aliter atque clientes nostros liberos esse dicimus, etiamsi neque authoritate, neque viribus nobis pares sint.

Nec huic etiam abhorret dictum Oldradi de Ponte, Landensis, qui fuit Advocatus consistorialis Romæ, *cons. 234. factum tale est, quidam miles, nu. 2.* Id *liberum* * dici, quod est liberum omni libertate & 30
absolutum ab omni onere; quem refert & sequitur doctus & diligens vir Aymo Cravet. *cons. 122. n. 5. & 6.* Ex eo inferens, quod si Princeps faciens alicui

gra-

gratiam, mandet condemnationes liberè cancellari, verbum, *liberè*, generaliter debeat intelligi, & quoad
31 omnia contenta * in condemnationibus. Quia (ut inquit Anchoran. conſ. 407. *col.* 2. *verſ. & certè non*
32 *videtur dubium*) verbum, *liberè*, importat * totalitatem: quod latius probat And Tiraq. *in repetit. l. ſi unquam, verbo, revertatur, nu.* 134. *&* 25. *ſeq.* C. *de rovoc. donat.* Quo loci dicit, hanc dictionem ejus eſſe naturæ, ut non requirat alterius conſenſum, authoritatem, factum, ob omni neceſſitate abhorreat; quod operetur ſine aliqua re extrinſeca, & denique, quod ſit abſtractus ab omni obſervantia neceſſitatis & ſolemnitatis, ideoque eandem dictionem reponi in-
33 ter eas, quæ * faciunt ſubſtitutionem directam, id eſt, quæ nullo alterius miniſterio indiget, ac præterea omnem moram excludat, & denique inducere canonem latæ ſententiæ.

Quod ſi verum eſt, ſicuti eſt veriſſimum, conſequi
34 rectè videtur, * patrem habenti tutorem dari non poſſe, cùm talis caput liberum non habeat, ſed in patris ſui ſit poteſtate, qui ejuſdem poteſtatis ratione ejus legitimus tutor eſt atque curator, *Inſtit. de Tutel. in prin. & ibi communiter Dd.* Philippus Corneus, fidelis conſultor, *conſ.* 129. *n.* 11. *lib.* 1. Maria. Socin. *conſ.* 59. *n.* 30. 31. 32 *lib.* 3. Arius Pinellus, vir abſque dubio cordatus, & juris apprimè doctus, & ſubtilis *in l. ult. n.* 15. 16. *C. de bon. mater. & Deciſ. Pedem.* 89. *n.* 5. tradit rationem de capite libero, & omnium noviſſimè Aſcanius Clementinus *in Tractat. de Patr. poteſt. effectu* 14. *n.* 1. *&* 2.

35 Ideo etiam furioſo in * patris poteſtate conſtituto non datur curator, *l. cum furioſus, C. de Curat. fu-*
36 *rioſi.* Nec ei, cujus * pater eſt in hoſtium poteſtate, ſed tantum curator datut ſubſtantiæ, ne medio tempore pereat, *l. muto,* §. *ei cujus, ff. de Tutel.*

Cujus Tutelæ ſunt & aliæ rationes non obſcuræ.

Qua-

Quarum prior est: quod pupillis, non aliis datur tutor; Pupillus autem dici non possit, donec in potestate patris est, sed is tantum, qui desiit, vel morte, vel emancipatione, *l. pupillus est, in prin. & ibi notat. de verb. sign.* Sed efficacior est altera ratio ab imis naturæ præcordiis deprompta, scil. amor patris in liberos, cujus * paterni amoris ardor dicitur inæstimabilis. *Quis enim, inquit textus in l. ult. in princ. C. de Curat. furios. talis affectus inveniatur extraneus, ut vincat paternum.* Ex eo inferens, nulli * res filiorum credendas esse, quàm patri, cum is etiam prolem indignam & malè de se meritam amare præsumatur, & pro his capere salubrius consilium; Etiamsi patris actus prima facie videatur minus utilis liberis, ut latè tradit Andr. Tiraqv. *in præfat. d. l. si unquam,* & nos plenè diximus *in tract. nostro Præsumptionum.* 37 38

Et hoc est, quod dici solet, naturalem stimulum patrem hortari ad cogitandum pro liberis, de quorum salute semper est sollicitus, *l. cum pater, §. mando, ff. de legat. 2. ibi: mando filiæ meæ, pro salute ipsius sollicitus,* ad quod etiam alludit Virgilius *lib. 1. Æneid.* scribens:

Omnis in Ascanio chari stat cura parentis.

Hæc, quæ de * Patre diximus, & ejus tutela in liberos, ita se habent etiam in filiis emancipatis, licet in iis desiisse videatur patria potestas, atq; ideo cessante causa, videretur cessare effectus. Quæ regula generalis est, & in omnibus dispositionibus locum habet, teste Petro Ancharan. *cons.* 47. Et paria sint, nullam ab initio fuisse causam, vel fuisse aliquam, sed eam esse finitam, per textum *in l. 1. ff. de condict. sine causa, & l. nihil interest, ff. de nautic. fœn.* cum * hoc eis specialiter reservatum sit, ad exemplum Tutelæ patronorum, *Inst. de legit. parent. tutela, & in §. præterea, Inst. quib. mod. jus patr. potest sol.* Idque optimo jure, cum * si aliter diceremus, inducta in favorem 39 40 41

ver-

verterentur in odium, contra *cap. odia, de regul. juris, in 6. & l. quod favore. ff. de legibus.* Siquidem certi juris est emancipationem in præmium & favorem filio dari: juxta ea, quæ latè tradit Andreas Tiraquel. *in d.l. si unquam, verb. donatione, nu.* 146. Et pari modo, tutelam ad ejus defensionem, ob ineuntis ætatis imbecillitatem, minoris ætatis lubricum infirmumque hujus ætatis consilium, multorum insidiis & captionibus expositum fuisse inventum, *l. 1. ff. de minoribus, §. 1. Institut. de tutel.* qua ille medio emancipationis privaretur.

42 Superioribus rationibus hanc plerique addunt; eam patri reservari ob memoriam * & reliquias precedentis potestatis & affectionis: Licet enim, inquiunt, per emancipationem soluta sint jura civilia, non tamen sublata esse jura naturalia: ita Angelus Aretin. clarus & non contemnendus Doctor *in § & hi qui, num. 1. Institut. de hæred. quæ ab intest.* Et ideo quamvis una earum cesset, non tamen cessare effectum sive dispositionem: vulgata *l. si non lex Ælia Sentia, ff. de hæred. inst.* Quæ tamen ratio me non movet; cùm sciam regulam illam de memoria, vestigiis, sive reliquiis precedentis potestatis non procedere, nisi in certis casibus, in quibus lex aliquid statuit ob illas reliquias pristinæ causæ; ut tradunt Ludovicus Romanus, vir summe memoriæ, & Imola, summus veritatis Doctor *in l. 2. §. ult. ff. de don.* quos & refert & sequitur Andr. Tiraquel. *in hac eadem regul. limit. 16. nu. 9.* nisi tamen, inquit, sit eadem ratio in reliquiis, que hîc non reperitur: Imo ob eam causam credo editam *l. ult. C. de emancipat.* Qua constitutum, ut sicut olim pater emancipans filium, contracta fiducia, id est, reservato sibi jure succedendi, in consequentiam ejus successionis, ad eundem etiam tutela perveniebat: Ita hodie pater emancipans filium videretur, licet specialiter non expressisset,

sub

ſub eadem fiducia emancipaſſe; qua Conſtitutione neceſſariò opus fuit, cum ex diſpoſitione legis tantum fieri poſſit, ut quis cenſeatur eſſe partim in poteſtate patris, & partim non, nec quidquam in eo valeat hominis diſpoſitio, ut tradit Alex. *conſ. ult. nu.* 5. *&* 5. *lib.* 5. Andr. Barbat. copioſus utriuſque juris Interpres *in tracta. de præſtant. Cardinalium*, 1. *quæſtio.* 1. *quæſtionis principalis.* Quamvis non ignorem eſſe alios, qui putant, hoc non procedere quo ad effecta ex emancipatione reſultantia, quæ exiſtimant expreſſe excipi poſſe, cum communis omnium opinio ſit in contrarium: ut de ea atteſtatur Guliel. Benedict. multæ lectionis homo, & in praxi peritiſſimus, *in repetit. c. Raynuntius, verb. matrem in ſuper cleram, n.* 27. Ita quod nullo modo dubitandum eſt de hac ampliatione.

Exiſtenti ergo in poteſtate, ut hoc reaſſumam, tutor dari non poteſt, quia talis liberum caput non habet. Quæ regula longius producenda eſt, ut nec ſervo dari * poſſit, ob dominicam poteſtatem: is enim ſuæ poteſtatis non eſt, ſed fit demum manumiſſione, 43
teſte Venuleio *in l. ult. ff. de liberal. cauſa.* Quare rectè dicit Iulian. *in l. ſervus, ff. pro emptore*, & Papinian. *in l. eo tempore, §. ſervus alienus, ff. de peculio*, ſervum pro capite pecuniam ſolvere, quoniam pro libertate ſolvit: quam locutionem non ſolum ICti noſtri, ſed & alii uſurparunt, ut Plant9, qui ſic loquitur in Rudente: *Doctà atq; aſtutè ego illi pauxillatim pollicebar pro capite argentum ut ſim liber, ac me emittat manu*, & alii aliis in locis.

Idem tractatus eſt, ſi quis dubitat de ſuo * ſtatu: 44
putâ, ſi de eo litigat, quæ datio non tenet, ſi liber non eſt, ut tradit Ulpianus *libr.* 9. *ad edict. in l. ei qui, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l.* 1. *& utrobique gloſſa, C. qui dare tutores.* Simile eſt, quod idem Ulpianus ſcribit *libro duodecimo ad Edictum ex Reſcripto Divi Pii, in l. de ſtatu, ff. de teſtament. fac. poſſ.* Nempe de ſuo

ſtatu

ſtatu dubitantes, vel errantes, teſtamentum facere non poſſe.

45 Idem dicendum * in matrefamilias, cùm ea ſit in manu ſive poteſtate ſui mariti, per in manum conventionem, atque ideo maritus uxori olim non aliter, atque pater filio, teſtamento Tutorem dare poterat, vel etiam Tutoris optionem, ut ipſa ſibi eligat Tutorem, quem velit; Et hic Tutoris eſt quem *pro Muræna* Cicero ait poteſtate mulieris contineri: ut rectè annotavit Iacobus Cuiac. ICtorum omnium poſterioris ætatis facilè Princeps, *obſer.* 7. *c.* 11. Eoque jure maritalis poteſtatis nos utimur, & de Gallis atteſtatur Andr. Tiraquel. *l.* 1. *connubiali.* Inde fit, quod quotidie videmus, quod nuptæ omnes actus judici-
46 ales faciant authore marito, vel * alio Tutore ad hoc ſpecialiter electo.

Eodemque argumento, patre etiam mortuo, filiofamilias Tutor non poteſt dari, ſi eſt in poteſta-
47 te * avi: ut ex facto reſpondit Philippus Corneus, *conſ.* 129. *nu.* 9. 10. *libr.* 1. *per l. cum filius famil. ff. de milit. teſta.*

Verùm hæc, quæ ſuperius diximus, non in omnibus vera ſunt, ſed quaſdam reſtrictiones recipiunt: Et primò quidem in iis, qui in utero ſunt; cùm hi non niſi abſurdè pupilli dici poſſint, *l. non eſt pupillus, ff. de verb. ſignif.* ſed viſcerum matris quædam portio. Et ideo ancilla prægnante vendita, ſi partus evincatur, non agitur duplo, quia non videtur magis in contractu, ad partum habitus reſpectus, quàm ad quodvis aliud inteſtinum, *l. ſi prægnans, ff. de evict.* Propterea quoque matre prægnante, in exilium acta, filium ibi natum, non videri exulem, dicit Bartolus, luminare juris civilis ardentiſſimum, *in l. in ſervorum, ff. de ſtatu hominum*, quia homo non eſt vel animal, *l. in lege Falcidia, ff. ad l. Falcid. l.* 1. *ff. de ventre inſpic.* Siquidem pupillus non ſolùm ætatem ſignifi-

cat,

cat, sed & conditionem ejus, qui ante pubertatem desiit esse in potestate patris, & cœpit esse in potestate tutoris: non possumus autem dicere eum desiisse esse in potestate, qui in utero est, quia nec antequam nascatur, dici potest in patris potestate fuisse, *l. ult. ff. de collat. bonor. & l. ult. ff. de assignat. libert. §. cum autem, Institut. de tutelis.* Ideo * nec etiam tutor ei dari potest, 48
§. ultim. l. si nemo tutorem, 2. (Saltem datus tutor non est, antequam nascatur) *ff. de testament. tutel. l. ventri, ff. de tut. & cur. datis ab his, l. 1. §. si quis quasi, ff. de eo, qui pro tut.* Sed interim curator datur tantùm bonis, aut ex his, qui tutores dati sunt posthumo, aut ex necessariis affinibusque, aut ex substitutis, aut ex amicis defuncti, aut ex creditoribus: sed is utique, qui idoneus videbitur: aut si de personis eorum quæstio moveatur, vir bonus eligitur, *l. 1. §. eligitur, ff. de vent. in poss. mitten.* Si tamen patrem habet, quem nuptiæ demonstrant, vel patre defuncto, avum, in cujus potestate esset, si nasceretur, hic omnino dandus est, cujus jus minui non debet, ex ratione *l. cum filiusfamil. ff. de milit. testam.* quia qualiscumque sit, suo muneri decedet, statim atque infans natus erit, *l. 1. §. tamdiu, ff. de vent, in poss, mit.* Angel. *in §. cum autem, Inst. de tutel.*

Ex qua limitatione multa inferri possunt, quæ quia latius ab aliis sunt tradita, omitto: remittens Lectorem ad Andræam Tiraquellum *in l. si unquam, verbo, susceperit liberos, num. 144. usque 156. C. de revoc. donat. & de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num. 75. & 5. sequ.* & novissimè Iacobum Cuiac. *in l. 2. vers. altera causa, ff. de excusat. tut.*

Unum superest, quod ad superiora adjiciendum puto, & ex dicta limitatione infertur. Puta, omnem actum à patre vel avo factum, ut tutorem vel uteri administratorem, esse nullum, nec eum confirmari ex postfacto, cùm natus erit posthumus, quia oportet, quod tempore actus agens * actum habeat legitimam 49

personam, nec sufficit ex post facto supervenire legitimationem personæ, ita Alex. *cons.* 171. *in* 8. *lib.* 2. Baldus omnium nostratium Doctorum oculatissimus *consil.* 126. idem 173. *lib.* 1. allegat Dynum Muxellanum *in cap. non firmatur, de reg. jur. in* 6. cujus tanta fu-
50 it authoritas apud Italos, ut Veronenses * statuto caverint, cessante statuto patriæ, judicandum esse secundum glossam Accursii per Dynum approbatam, tradit Castrensis *cons.* 172. *n.* 1. *lib* 1.

51 Sed nec procedit dicta regula, quando * pater esset deportatus, quo casu filio dandus est alius tutor *l. final.* §. *minores*, C. *de sentent. pass.* Cujus ratio est in promptu. Quia deportati in insulam, cum sint apolides, *l*2. §. *hi quibus, ff. de legat.* 3. *l. quidam. ff. de pœn.* & inter peregrinos numerentur, *l. sed etsi*, §. *solemus, ff. de hæred institu- end.* civitatem amittebant, omniaque Romanæ civitatis jura, hoc est, ea omnia, quæ juris civilis sunt. Ideo deportatio dicitur media, sive minor capitis diminutio, per quam civitas amittitur, libertate retenta omnibusque aliis, quæ meri juris sunt gentium. *dict. l. quidam. ff. de pœnis, l, si deportati.* §. 1. *ff. de legat.* 3. *l. neque*, §. 1. *ff. de milit testamen.* Et Ulpianus *in fragmentis tit.* 11, *de tutelis. vers. media.* Quo loci enumerat inter media exempla aquæ & ignis interdictiones, in cujus locum
52 deportationem * successisse omnes norunt, *l. ejus ff. de testamentis*, *cum similibus.* Quamvis non ignorem Se-
53 verinum * Boetium, virum consularem & Christianum Philosophum, eam inter maximæ capitis diminutionis exempla reponere, *lib* 1. *commentarior. in locum ab adiunctis*, & iin eadem hæresi fuisse Callistra-
54 tum, sive potius * Tribonianum, omnium alioqui artium & memoria præditum, *in l. cognitionum*, §. *ult. ff. de variis & extraord. cognit.* Quos tamen excusare poteris, si dicas, maxima sive magna capitis minutione juris authores non uno in loco mediam comprehendere, ut *in l.* 1. §. *si filius, ff. de suis & legit. l.* 1. §. *capitis, ff. ad Tertul.*

Tertull. & in l. 1. ff. de usufruct. legat. ut annotavit Franciscus Duarenus Biturigum suo tempore Professor primarius, *disputat. anniversar.* 1. *c.* 9. eaque de causa fortè Vlpianum *in d.l.* 1 *§. si filius*, tantùm duas posuisse capitis minutiones, quam tamen excusationem non videtur admittere Barnabas Brissonius *in suo libello de ritu nupt.*

Inde manat, pœnam deportationis inter capitales pœnas referri, authore Paulo *in l,* 2. *ff. de public. judic. Publicorum inquit judiciorum quædam capitalia sunt, quædam non capitalia: Capitalia sunt, ex quibus pœna, mors, aut exilium est, hoc est, aquæ & ignis interdictio. Per has enim pœnas eximitur caput de civitate, cætera non exilia, sed relegationes propriè dicuntur.*

Et hoc est, quod Vlpianus dicit *in l.* 1. *§. qui habebat, ff. de bon. poss. cont. tab. & in l. verum, §. societas, pro socio.* Interire homines maxima & media capitis minutione, aut morte. Atq; ideo deportatos * mortuo- 55
rum loco habendos esse, quos sequitur Imperator noster *in §. cum autem, Inst. quib. mod. jus pat. potest sol.*

Ex quo & illud proficiscitur, deportato * patre, 56
non secus atque mortuo, nepotem admitti ad avi bonorum possessionem. *l.* 1. *§. quidam filium, ff. de bonor. poss. contra tab.* Et pari modo deportati patroni, filio ejus competit bonorum possessio, in bonis liberti, cui inquit Paulus *in l. si necem, §. si deportatus, ff. de bonis liberti*, non erit impedimento pater superstes, ut qui mortui loco habeatur.

Quam tamen limitationem non injusta ratione poteris declarare, nisi pater ex indulgentia * Princi- 57
pis fuerit restitutus, cùm per eam restitutionem pristinum statum recipiat, *d. §. cum autem.* & cessante causa depositionis, tutela vires suas recuperat, *l. non solū, §. fin. ff. de excus. tu. si quis sub conditione, §. si tutor, ff. de test. tu.* Quæ licet indulgentia Principis non soleat sperari, *vulgata l. apud Vlp. aliàs Africanus. §. constat, ff. de*

 legat.

58 *legat.* 1. & ideo vulgo dici soleat, ea * quæ dependent à voluntate solius Principis impossibilia judicari, ut est communis opinio Doctorum *in l. continuus, §. cum quis, ff. de verbor. obligat. & in d. §. constat.* Tamen quia quis dum spirat, sperare debet: non adimit deportatio cum civitate omnem restitutionis spem, cum ea non rarò à Principibus obtineri soleat, quo casu quoq; non procedit prædictum commune Doctorum axioma, de quo ego semper dubitavi; sed quia non est hujus loci, satius alibi attingam.

Cui consimile est, quod Vlpianus scribit *lib.* 13. *ad legem Papiam, in l. intercidit, ff. de condit. & demonst.* Intercidere legatum, si ea persona decesserit, cui legatũ est sub conditione: si verò non decesserit, sed in civitate esse desierit, puta si consul fuerit; & is in insulã deportatus sit, non interim extingui legatum, quia in civitate restitui potest, cum aliis similibus adductis per Tiraquellum *in l. si unquam, verb. susceperit, num.* 162. *& seq. C. de revoc. donat.* & idem latè *in suo tract. cessante caus. parte* 1.

59 Hæc autẽ declaratio * procedit in plena indulgentia, sive in integrum restitutione Principis, quę plenè vel indefinitè concepta est, ut *in l.* 1. *& l. ult.* §. *ult.* C. *de sent. passis*, quæ omnia jura complectitur, ut patriam potestatem, jus agnationis, & alia ejusdem generis, non autem cùm jura tantum quædam nominatim continet, *ut in l. in insulam*, C. *de sent. passis*, quæ ultra expressa se non extendit: Nec itidem in generali sive communi indulgentia, sive restitutione, cujus fit mentio *in l. si ademptis, & l. generalis*, C. *de sent. passis*, ea siquidem reditum duntaxat in patriam indulget. Itaque nec bona confiscata restituit, nec ullas actiones, sive pro illo, sive contra illum conceptæ si sint.

Non procedit etiam dicta regula, quando pater re-
60 cusat * administrare, vel res filii agnoscere, quo casu ad unũ actũ, sive illis rebus datur curator; ut tradit

Iason,

Jason, Doctor non minus eruditione integritatéque quàm stemmate clarus, *in l. bonorum, C. qui admit. ad bonor. possess. per l. cum in una, §. tutor, ff. de appel.* & notat Bart. *in l. si impuberi, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. fin. §. sin autem, & ibid. glos. verb. hæreditatem, C. de bon. quæ lib. & Auth. ut lic. mat. & av. in prin.*

Sed contra hanc limitationem Doctores communiter tenent in pupillo filiofamilias, in secunda ętate constituto, hoc est, pubertatem ingresso, qué solum dicunt, patre recusante illi cōsentire, posse hęreditaté adire, vel bonorum possessionum agnoscere; idq; *ex l. fin. §. sin autem in 2. ætate, vers. sin autem patre recusante, C. de bon. quæ li.* qui textus hoc apertè probat, dicens, patre recusante administrare filium posse adire competenté judicem, & ab eo petere curatorem hęreditati dari, per quem gubernatio rerum ad eum delatarum procedat. Ex quibus facilè intelligimus, filium solùm posse adire sine tutore, ut bene explicat Phil. Dec. *in d. l. bonorū, n. 2.* Et iterum ex verbis sequentib. *in utroq; casu integrum restitutionis auxilio minimè denegando*, quasi velit dicere textus valere aditionem per solum pupillum factam, ne violetur regula nostra: Et hic agi de modico pupilli præjudicio, cui læso Imperator specialiter pollicetur auxiliū restitutionis in integrum; & ita quoq; salvatur regula, quod aliqñ ad unū actū tutor dari possit, ut latiùs infrà dicemus, pariter & de 2da æt. cujus suprà meminimus.

Idem juris est, quando filius agit in judicio super re, quæ non pertinet ad patrem, ut in actione personali, vel criminali; sive ipse agat, sive conveniatur, quo casu non sufficit * patris authoritas, sed datur curator. Ita tenet Angel. *Instit. de tutel. in prin. n. 2. vers. ex his infertur, cum vers. seq. per l. 1. C. de bon. mater. l. fin. §. ubi autem in unum, C. de bon. quæ lib.* Bart. *in l. fin. §. 1. ff. de verbor. obligat.* 61

Et pari modo in causis beneficialib. vel dependétibus,

62 bus, post annum ætat. 14. datur* minori curator. Vel
63 quando agitur* de castrẽsibus, vel quasi: vel latè tradit Seb. Vantius Rever. Ariminensis, *de nullit. proceß. tit.* 11. *nu.* 40. 41. 42. Aufrerius *ad decis. Tholos.* 175. *Decis. Vmbriæ* 13. *n.* 5. 6. 7. 10. Ascanius *in tractatu de patria potest. effect.* 4. & ex nostris Fredericus Schenck, ex liberis Baronibus à Tautenberck, *in triade forensi, parte*
64 2, *cap.* 2. Quibus in locis dicunt, confessionẽ* à minore in causis criminalibus, sine consensu & authoritate curatoris emissam, esse nullius momenti, ac proinde minori nõ prejudicare, secundum Cynũ & alios *in l. clarum, C, de auth. præstand.* saltem adversus eam aliter non probato, facilè debet restitui, Alex. *in l. nam & postea, §. si minor, & ibi Ias. de jureju.* Afflict. *decis. Neapol.* 208. idem *Constitut. Neapol. lib.* 2. *rubric.* 38. *n.* 10. Thom. Grammat. *cons.* 16. & ex recentioribus. Joh. Maurit. Dolanus *in tract. de restitut. in integr cap.* 150. Iulius Clarus *in practic. crimin. §.* 1. *quæst.* 50. *in princ.* Quod quoq; axioma, quo ad beneficium restitutionis, credo verum esse. Sed quod attinet ad dationem curatoris, nunquam vidi observari, nisi ex Constitutione quadam Regia, temporibus Ducis Albani edita, ut etiam attestatur Iulius Clarus *in dicta sua practic. d. §. final. quæst.* 55. *vers. ulterius*, Rebuffus *in procœmio Constitut. gloß.* 5. *numer.* 72. Iohannes Imbertus, vir doctissimus, *in suo Enchridio, verbo, authoritas curatoris.*

65 Nec denique procedit regula in filio * adoptivo, in casibus, in quibus is in ejus potestatem non transit, quos annotavit Ascanius *in d. tract. de patria potestat. c.* 5. & ante eum alii *in §. sed hodie, Institut. de adopt. & in l. penult. C. eod.* annotarunt.

CAPUT IV.

Verba: *ad tuendum eum*, in definitione posita explanantur, & exemplis illustratur regula;

Tutorem principaliter dari personæ, & secundariò rebus. Et: An tutor à Judice vel testamento datus, censeatur datus omnibus bonis, ubicunque sitis. Item, an Judex laicus clerico tutorem dare possit.

SUMMARIA.

1 *Tutores quasi tuitores, sive defensores.*
2 *Tutela est res minus tuta, incerta, fallax, fragilis & periculosa Papiniano.*
3 *Perfidia Aphobi tutoris Demosthenis.*
4 *Sempronius Rutilius improbus tutor.*
5 *Exempla aliquot perfidorum tutorum.*
6 *Contra tutores affectantes tutelas vehemens oritur præsumptio, velle grassari in bonis pupilli.*
7 *Tutores tollitores dici Alberico.*
8 *Ratio, cur curatores non dantur invitis.*
9 *Tutores fraudantes vel spoliantes pupillos, extra ordinem puniuntur.*
10 *Rufinus Britannus, & Stilico Vandalus, tutores Honorij & Arcadij filiorum Theodosii Imperatoris fiunt hostes & perfidiosi proditores.*
11 *Tutor veneficus à Galba imperatore cruci affixus.*
12 *Lycurgi Lacedæmoniorum Principis integritas.*
13 *Tutelaris materia legislatoribus curæ & cordi fuit.*
14 *Inspiciendū non tā quod factū, quam quod fieri debeat.*
15 *Tutor datur moribus pupilli.*
16 *Tutor mercedes præceptoribus pro facultatibus patrimonii & dignitate natalium constituere debet.*
17 *Areta Aristippi filia, post patrem scholas cum laude rexit, & disciplinas docuit.*
18 *Regula;* Tutorem dari principaliter personæ, & secundariò sive per consequentias reb. sive patrimonio pupilli.
19 *Tutores seperatim non dantur, ut unus personæ, alter rebus detur.*

20 *Tutoris authoritas major curatoris.*
21 *Communis opinio.*
22 *Tutor datur pupillo ab eo judice, cujus jurisdictioni persona ejus est subdita, licet etiam bona alibi sita sint.*
23 *Tutor simpliciter datus, an & quando censeatur datus omnibus bonis, declaratur 24.*
25 *Iudex laicus non potest clerico dare tutorem, sed à Iudice ecclesiastico dandus est, & an hoc sit perpetuum 31.*
26 *Authoritas Ioannis Fabri sacrosancta apud Gallos.*
27 *Tutor clericus datus à Iudice seculari, an habeat potestatem in personam pupilli clerici, & in bonis ecclesiasticis.*
28 *Authoris opinio.*
29 *Laicus an possit esse tutor clerici.*
30 *Laicus an possit esse procurator clerici & syndicus ecclesiæ.*
32 *Iudæus non potest esse tutor Christiani pupilli, sed suorum filiorum, sic, n.40.*
33 *Christiani cum Iudæis non possunt cohabitare, nec simul in balneo stare, aut ab eis medicinam recipere.*
34 *Secta Iudæorum pejor secta Saracenorum.*
35 *Iudæus prohibetur habere Christianum mancipium, vel nutrices, vel famulos Christianos in domo.*
36 *Iudæi non possunt ingredi scholas Christianorum, etiam cum dispensatione Episcopi vel Principis.*
37 *Debitor non potest esse tutor sui pupilli.*
38 *Anima cunctis rebus præferenda.*
39 *Sententia Authoris de Iudæis, quod possint esse tutores Christianorum.*
40 *Iudæi crucis Christi inimici.*
41 *Reprobatur opinio Ioannis Croti.*
42 Posteritatis *verbum explicatur.*
43 *Theophilus antiquus Græcus paraphrastes.*
44 *Intellectus vers. jam autem, l. spadonem, §. neque librarios, ff. de excusat. tut.*
45 *Modestinus ICtus quo tempore vixerit.*

46 Mo-

46 *Modestinus Iulij Maximini Alexandri Imperatoris filij institutor.*
47 *Plures Pontifices miserrimè occisi.*
48 *Dissensio auctoris ab Alciato.*
49 *Paulus Iurisconsultus vertex legum quo tempore floruit.*
50 *In dubio juris correctio non est inducenda, & quando hoc procedat.*
51 *Communis opinio.*

IN eadem definitione ascribuntur verba; *Ad tuendum eum:* Quæ hoc significant, quod tutores eos tueri & defendere debeant; quod & nomen indicat, *l.1.ff. de minoribus, l.1.ff. de Tutelis. Pract. Ferrariens. in forma libelli quo agitur ad reddendam rationẽ tutelæ, vers. suos tutores, in princ.* Appellantur enim *tutores* * quasi 1
tuitores atq; defensores. Quare mirum videri posset, cur Papinianus noster *in l. fidei commissi, §. nonunquã, in fine, ff. de usuris,* potuit legitimè dicere, Tutelã * 2
esse rem minus tutã, incertam, fallacem, fragilem, & periculosam, cum in ea lege dicit, mulierem quandã prętulisse lubrico tutelę remedium fidei cõmissi, ne filię tutoribus, sed potius necessitudini res cõmitterentur: Sed mirum videri nulli debet, cùm certũ sit, plerumq; tutores non satis respondere suo nomini, id quod (nempe habere quem tutores aliquando improbos) Demosthenes suo magno malo expertus est; Qui cum septennis Aphobo* tutori esset relictus 3
in opulento patrimonio, puta quindecim talentûm, hoc est novẽ millium aureorũ nostrorum; ita est ab improbo tutore spoliatus, ut vix ei superfuerit unde suis præceptoribus mercedem persolveret. Et ob id coactus fuit ad ulciscendam suorum tutorum perfidiam, ab hac favorabili causa eloquentię suę tyrocinium auspicari. Notum quoq; vetus exemplum & periculum infœlicis pupilli Æbutii, qui tutorem improbum habebat suum vitricum * Sempronium 4

lib. 39 c. 9 Rutilium, de quo apud Liviũ in hiſtoria Bacchana-
5 lium. Cui exemplo convenit cujuſdam* helluonis; Qui cum tutor pupillis datus eſſet, eorumque patrimonium decoxiſſet, & juberetur rationem reddere, proferreq; libellos, qui acceptum cõtinerent, & expenſum ridens: oſtendit primùm gulam ſuã, deinde podicem: indicans, illic recepta eſſe omnia hîc expoſita. Certê meminiſſe poterant Decemviri, quod de Euripidis fabula narrãt, Is ſcripſerat, Creſphontem quendam perfidum tutorem pupillis ſuis Meſſenem fraude ſurripuiſſe, hancq; ejus vocem fuiſſe: Pecuniam ſummum eſſe bonum, quod & virtuti, & pietati ſit anteferendum. Hanc vocẽ cùm populus Athenis in theatro audiiſſet, dicitur ita cõmotus fuiſſe, ut & Actorem & Poëtam ſcena deturbare voluerit. Sed Euripides oravit, ut finis fabulæ audiretur, & exitus tam nefarii tutoris. Id Athenis accidit, vix annis viginti ante Decẽviros. Deinde ſi magis Romana quęris exẽpla, producam illum C. Malleolum quęſtorẽ, cujus tutor Verres, quod argenti placuit, invaſit: quę mancipia voluit, abduxit: de ceteris rebus, quantum libuit, abſtulit: nec rationẽ interim dans, nec pecuniam reddens: ut optimè ſcribit Cic. *Act. 3. in Verrem.* Quibus etiam affine eſt quod ſcribit Albericus *in l. 1. ff. de Tutelis*, olim ſe excuſare tutores ſolere, & hodie bene multos, ut bona pupilli furentur, & ſibi uſurpent, petere tutelas pupillorum, & affectare, & ut e-
6 as habeant litigare, contra quos * vehemens oritur præſũptio illos velle graſſari in bonis pupilli, & ideo judices hoc animadvertẽtes, debent eſſe cauti, & providi, ne ejuſmodi perſonis adminiſtratio cõmittatur. Cum non ſit veriſimile, quod velint tueri pupillos, ſed tollere eorum bona. Unde tutores (inquit
7 Albericus dicto loco) hodie * non dici tuitores, ſed tollitores, ab effectu, quia tollunt & furantur bona pupillorum. Quam etymologiam à ſe rejiciant, qui

Christianam cum effectu (uti omnes decet) profiten-tur religionem. Et quia Curatores idem facere solent, ideo justè hodie introductum est, ut adulti * recusare 8
possint curatores, qui illis invitis non datur, *l. nec non, ff. de tut. & curat. datis ab his. §. item inviti, Institut. de curat.* Quam quidem ob causam adversus hujusmodi tutores, qui pupillos suos * fraudant atque spoli- 9
ant, constitutum est, ut si peccaverint, & non sint solvendo, extra ordinem puniantur, etiamsi tantum peccarint in cessatione, veluti propter omissam comparationem fundorum, *l. ob fœnus, ff. de administrat. tut.* Et hujusmodi spoliationes, & mala, imo furta, non solum patiuntur, supina magistratuum negligentia, mediocris fortunæ homines, sed aliquando etiam Principes viri. Et inter cæteros id contigit filiis & hæredibus Theodosii magni Imperatoris, vix dum puberibus, videlicet Honorio, & Arcadio: nam qui iis à patre erant dati tutores, Rufinus * Britannus, & Stilico 10
Vandalus, perfidiosi proditores, atque adeo prædones fuerunt, ille citius, hic posterius: Vix mortuus erat Theodosius: & ecce Rufinus in Oriente ex Arcadii tutore fit hostis, & ipsos etiam hostes Gothos adversus Arcadium excitat, cumque iis conspirat. Sed perfidiosus proditor in conspectu Arcadii à militibus discerpitur & dilaniatur, testes sunt Claudianus in suo eleganti carmine, & Carolus Sigonius *in principio libro 1. de Occidentali Imperio.* Et Carolus Molineus *de Monarchia Francorum optime, nu. 14. & 15.* Legimus quoque apud Suedonium in Galbæ vita, *ca. 9.* Galbam Imperatorem, * tutorem (quod pupillum, cui substitutus 11
hæres erat, veneno necasset) jussisse, ut cruci affigeretur. Nec absimile est quod legitur apud Iustinum Historicum *lib. 34.* de Antiocho Rege, qui decesserit, relicto parvulo admodum filio: cui cùm tutores dati à populo essent, patruus ejus Demetrius, qui obses Romæ erat, cognita morte Antiochi fatris, senatum

adiit,

adiit, obsidemq; se vivo fratre venisse; quo mortuo cujus obses sit, se ignorare, dimitti igitur se ad regnũ petendum, æquum esse, quod sicut jure gentiũ, majori fratri cesserit, ita nunc sibi, qui pupillum ætate antecedat, deberi: cum se non dimitti animadverteret, à senatu, tacito judicio tutius apud pupillum, quam apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus, Hostię tacitus cum fugę comitibus navem conscendit; delatus in Syriam, secundo favore omnium excipitur, regnumq; ei, occiso pupillo, à tutoribus traditur, sed quomodo hoc ei cesserit, tradit idem Iustinus. *lib*. 36. & ibidem traditur de Triphone, qui se tutorem Antiocho Demetrii privigno à populo dari laboraverat, quomodo occiso pupillo, regnum Syriæ invaserit. Laudandus est
12 summopere Lycurgus * Lacedæmoniorũ Princeps, qui patre suo, Spartiatorũ Rege mortuo, nec non & ejus fratre, natu majore mortuis, cũ regnare potuisset, certior factus quod fratris defuncti uxor prægnans esset, ut legitimus & pius tutor è vestigio declaravit regnum pueri esse debere, si mas foret. Sed cum mulier verba fecisset de perdendo puero, quò illi nubere posset, & Spartiatis imperaret, ejus opinionem detestatus est. De quo Plutarchus & Val. Maximus *capit. de ingratis*. Et quotidie ea quæ diximus vera esse, magis ac magis experiuntur illi, qui sub tutoribus vivunt. Quæ causa est, quod semper
13 legislatoribus tutelaris * materia tantopere curæ & cordi fuerit. Quin nec Decemviri in suis legibus 12. & Imperatores tantùm, sed etiam J Cti multũ in ea sudarunt, ut hanc tutorum improbitatem & perfidiã retunderent & reprimerent, atq; omnem occasionẽ, opportunitatem & ansam mali amputarent, ut ex infra dicendis clarissimè patebit. Sed quia Proculus noster rectè dixit *in l. sed licet. ff. de offic. præsid.* nõ tam
14 *spectandum esse, quid Romę factum sit vel fiat, quã quid

quid fieri debeat. Et auctore Paulo *in l. jus pluribus, ff. de just. & jure*, Prætor quoq; jus reddere dicitur, etiã cum iniquè decernit, relatione scilicet facta, non ad id, quod Prætor ita fecit, sed ad illud, quod Prætorem facere convenit: non malè dici poterit tutor à tuendo, sive defendendo pupilli personam principaliter, & secundario res ejus, sive patrimoniũ. Siquidem lex vetus sive Decemviralis jubebat tutorẽ super pecunia & tutela dari, teste Cornificio *l. 1. ad Herennium*, Vlp. *tit. 11.* & Paulo *in l. sæpe, ff. de ver. signific.*

Rursus idem Paulus *in l. cum plures, §. cum tutor, ff. de administ. tut.* dicit, Tutorem non * rebus duntaxat, 15
sed & moribus pupilli præpositum esse, & mercedes
* præceptoribus, non quas minimas poterit, sed pro 16
facultatibus patrimonii, & dignitate natalium constituere debere. Id quod Julianus latius etiam ad fœminas pupillas extendit *in l. qui filium, ff. ubi pupillus educari debeat*: nam & hæ non minus atque masculi olim liberalibus artibus instituebantur, auctore Suetonio, de claris Grammaticis, ubi refert Attici filiam cap: 16
M. Agrippæ uxorem his institutam fuisse à Q. Cæcilio Epirota grammatico, Attici Liberto.

Cui consimile est quod de Aræta * Aristippi filia 17
narrat Alexand. *Genial. 6. c. 5.* Nempe eam tanto ingenio valuisse, ut post patrem scholas cum laude rexerit, & disciplinas docuerit, quæ filium habuit Aristippum, qui quod à matre Philosophiam hausisset, Metrodidactus cognominatus fuit.

Nec admodũ huic abludit quod Modestinus scribit *in l. pater, ff. de test. tu.* patri quidem permissum esse filio, vel instituto, vel exheredato Tutorẽ dare; matri vero non concedi, nisi instituto, quasi inquit in rem potius, quam in personam tutorem dare videatur: quod ipsum etiam confirmat Vlp *in l. 1. ff de legit. tut.* cum dicit: legitimam tutelam deferri his, qui ad legitimam hereditatem admitti possent: & hoc summa

ma providentia; ut qui ſperarent hanc ſucceſſionem iidem tuerentur bona, ne delapidarentur.

18 Ex quibus Doctores conſtituunt * axioma; *Tutorem dari principaliter perſonæ, & ſecundariò, in conſequentiam ſive per conſequentias, rebus ſive patrimonio pupilli.* Prima ſiquidem ratio dationis tutoris ea eſt, ut perſonæ pupilli eſſet proviſum, & quia bona, ſive ejus res, perſonam, veluti digniorem, ſequantur, per conſequentias fit, ut etiam rebus cenſeatur datus, ſi non æquè, ſaltem minus principaliter. Ita tenet gloſſa *in §.1. verbo data, Inſt de tut. & in §. ad certum, verbo perſonæ, Inſt. qui teſtam. tut.* Marian. Socin. *conſ. 97. nu. 6. idem 148. nu. 2. li. 1. idē 85. nu. 25. l. 3. Alex. conſ. 44. n. 17. l. 5.*

Quæ quidem intelligenda ſunt, Tutorem non
19 poſſe * ſeparatim ſine pecunia dari, videlicet ut unus Tutor detur perſonæ, & alter rebus; quia hoc fieri non poteſt ſeparatim, ſed uterque erit Tutor ſuper pecunia, id eſt, ſuper patrimonio pupilli, & ſuper tutela perſonæ, id eſt tuitione, *l. ut vim, ff. de juſtit. & jur.* nec debet intelligi, ut quidam intelligebant, quod non detur tutor, niſi pupillus habeat pecuniam; cum perſonæ detur, ut dictum fuit.

Contra quam tamen Regulam diſputat Johannes Crotus *in Rub. de operis novi nuntiat. nu. 7. verſ. tenendo.* Sed quia argumenta ejus valde levia ſunt, non fuit viſum ea referre. Hoc loco attingam tantū præcipua.

Ex qua Regula infertur primo; tutoris auctori-
20 tatem majorem * eſſe auctoritate curatoris, cum is principaliter rebus detur, non perſonæ, *vulgata l. in copulandis, C. de nupt.* & ita tenet in terminis Decius, *in l. infantis, lect. 2. num. 10. 11. C. Qui admitti ad bonorum poſſeſſ.* Bart. *in l. 3. in fine, de bonorum poſſeſſ. infanti delata,*
21 per *l. cum in una, §. tutor, ff. de appellat.* Quo loco * dicit eam eſſe communem.

22 Pari ratione inferunt; Tutorem * dari debere pupillo ab eo judice, cujus juriſdictioni perſona ejus

eſt

eſt ſubdita, licet ejus bona alibi ſita ſint: ita Alex. *conſi.44.num.17.lib.5.per l.1.in fin. ff. de tut. & curat. datis ab his, l. propter litem §.licet, ff. de excuſat. tut.* & plenè notatur per Doctores *in l.1.C ubi tutor, in l.ſi curatores, per illum textum, C.de excuſat. tut.* Albericus *in rubrica, C.de in litem dando tut.*

Cui conſequens eſt, Tutorem* ſimpliciter datum à Judice, cenſeri datum omnibus bonis ubicunque ſitis, *§ datus, Inſtit. de excuſat. tut.* Alexand.*conſil.128. num.3.4.libr.1.per dictam l. propter litem, §. licet. ff. de excuſat.tut.l magis puto, §. illud, ff.de rebus eorum.* Licet contrarium velit gloſſa, *in l.non ſolum, §. qui teſtamento, ff. de excuſat.tut.* quam ibi reprobant Dynus Muxellanus, præceptor Cyni, Jacobus Aretius, Cancellarius olim Franciæ, & Cynus *in l. in locum, Cod. qui petant tutores,* Andreas Tiraquellus *de jure primogenituræ, quæſt. 46. num. 20. 26.* ubi plures allegat idem tenentes, & ita reſpondit Caſtrenſis, *conſil.413. numer.1. verſi 1. in fine, & verſic. 3. in fine,* optimè Ioannes Faber, ſubtiliſſimus, & conſummatiſſimus juris Doctor, *de Attil.tut.num.3.* Quod non tantum in dativo procedit, ſed etiam in teſtamentario tutore locum habet. Et ita ex facto Marianus Socinus *conſil. 148. numer. 2. libro primo,* reſpondit per dicta jura, quæ dicit eſſe regularia. 23

Cæterùm id non eſt perpetuum. Si enim tutor ſimpliciter datur à ſuo Iudice, cenſetur datus omnibus bonis, niſi de alio tutore, vel per * teſtatorem, legem vel ſtatutum ſit proviſum, quo caſu ea datio non ſe extendit ad ea bona, *per l. pupillo, ff. de tut. & curat.dat.l.ſi tamen, cum ibi notatis, ff de teſtament. tut.* Et ita tenet Marianus Socinus *d.conſ. 48. num. 1. 2.* Andr. Tiraq *d.quæſt.46.num.28.* 24

Similiter de alio tutore providebit alius Judex, ſi quæ bona ſita ſint extra provinciam dantis, & quoad ea, datus ſe excuſet, teſte eodem Fabro.

Iiſ-

Iisdem de causis exstimant non incelebres Docto-
25 res, Iudicem * laicum non posse dare Tutorem cleri-
co, sed illum ab Ecclesiastico Iudice omnino dari de-
debere : ita Marianus Socinus *in l. quis clericus, num.* 23
in fin. de foro compet. Franciscus Ripa cordatus Doctor
in cap. 2. *num.* 10. *de judiciis* : & Ruinus *consil.* 89. *num*
1. *libr.* 5. Quia inquiunt, persona clerici, cui princi-
paliter datur, non est laico judici subdita, & in ejus da-
tione tangitur subjectio clericalis. Allegant quoque
Bart. *en l.* 1. *ff. de tut. & curat. dat. ab his*, & Ioannem An-
dreæ *in c. fin. de judic. in* 6. & Ioan. Fabr. consuetudi-
26 num Gallicarum scientissimum, cujus auctoritas * a-
pud eos sacrosancta fuit, *Instit. de Attil. tut. num.* 4. *in fin.*
27 Imo etiamsi esset tutor † clericus datus à Iudice se-
culari, is non haberet potestatem in personam pupilli
clerici, nec etiam in bonis ecclesiasticis: ut dicunt An-
choranus & Perusinus *in d. cap. fin. de judic. in* 6. Quia
non qualitas tutoris dati, sed judicis vel superioris
dantis inspicitur, Decius *cons.* 150. *nu.* 9.

Sed contrarium ex diametro tenet Carolus Moli-
neus, ad Decium *cons.* 150. Quo loco *nu.* 8. dicit præ-
dicta esse fatua. Cùm etiam sacerdos possit dari Tu-
tor clerico. à Iudice seculari, ad quem spectat etiam,
generalen Curatorem, vel Tutorem, clericis dare: al-
legat Stephanum Aufrerium, *in repet. Clement.* 1. *regul.*
2. *fall.* 28. *& reg.* 4. *fall.* 25. *de offic. ordinarii* : qui dicit ita
observari in Gallia, & pro ea observantia facere *l. con-
suta, C. de testamentis*, & notata Baldi *in l. repetita, C. de E-
piscop. & cleric.* Ac præterea, quod datio Tutoris, ne-
dum personam respicit, sed etiam patrimonium pu-
pilli, de quo Iudex temporalis maximè de immobili-
bus solus se intromittere potest, excluso omnino Iudi-
ce ecclesiastico. Fatetur tamen Gulielmus Benedicti-
nus, vir Senatorius, & eruditissimus, *in repet. ca. Ray-
nutius, verbo: & uxorem, Decis.* 2. *num.* 128. *de testament.* ta-
les Tutores à laico Indice clerico datos, non habere
pote-

potestatem in beneficialibus & Ecclesiasticis negotiis: ut dicit omnes tenere *in d.c.fi. de judic: in 6.* cujus opinio etiam apud nos servatur. Puto tamen * priorem 28
de jure veriorem, quod ecclesiasticus dare debeat, quando principaliter datur personæ: Cæterùm si datus tutor se excusat de parte bonorum sitorum exrra provinciam tutoris dati, quia tunc rebus datur, posse eo casu tutorem dari per laicum judicem.

Haud absimili ratione sunt, qui inferunt * Laicum 29
non posse esse tutorem clerici: quia laicus non potest habere potestatem in personam clerici, cui principaliter datur, & clericus dicitur res spiritualis, quæ laico subjici non potest: ut notant Abbas, & alii *in ca. at si clerici, col. 8. in prin. de Iudicijs,* Decius *cons.* 150. *num.* 8. & Franciscus Ripa *d. c. num.* 10. Sed sunt alii, qui contra tenent, ex eo, quod clericus potest esse tutor laici, *cap. pervenit.* 86. *distin.* ergo idem è contra. Et quia clericatus retorqueretur in odium, contra *l. quod favore, C. de ll.* ita tenet apertè Bald. *cons.* 143. *in quæstione illa, libr.* 1. Ripa *d.c.* 3. *n.* 10. dicens, quod eodé modo laicus possit esse procuraror clerici, & syndicus ecclesiæ, *cap.* 1. *de procur. c.* 1. *de syndic.* Item & hospitalarius, sive rector hospitalis, fundati auctoritate Episcopi, ut tradit idem Ripa, *d.c. num.* 66. Quin etiam Dominicus *in d. c. fin. §. fin. de judiciis in 6.* dicit laicum * tu- 30
torem datum clerico à lege, vel à patre in testamento, debere confirmari. Quare si laicus potest esse tutor legitimus, vel testamentarius, eodem modo poterit esse dativus, cum nulla subsit ratio diversitatis, ut dicit Ripa *dicto loco.*

Quam posteriorem opinionem ego veram puto, quando datus fuit tutor ab Ecclesiastico * Judice, ad 31
quem principaliter ejus datio spectat, nam talis etiam poterit constituere laicum tutoré, qui habebit potestatem & auctoritatem ab Ecclesiastico, sicut in simili glossa & communiter Doctores tenent *in cap. 2. de ju-*

dicijs. Quod Episcopus caussas civiles laico delegare & committere possit: & idem glossa *in c. bene quiden* 96. *dist. in verb. præter*, Archidiaconus *in c. clericum cujuslibet*, 11. *q.* 1. Fredricus Senensis excellentissimus & magnæ scientiæ Doctor *consil.* 125.

Inferunt denique alii ex hoc Axiomate; Quod Ju-
32 dæus * non potest esse tutor Christiani pupilli: quia Christiani prohibentur cum his conversari, ne animi simplicium ipsorum improborum perfidia deducantur in eorum fidem, *cap. Iudæi, cum cap. sequen.* 38. *quæ-*
33 *stio.* 1. Nec * ad invicem cohabitare, seu communicare: nec in balneo simul stare, nec aliquem Judæorum in infirmitatibus suis vocare, aut medicinam ab eis percipere, *cap. nullus* 28. *quæst.* 1. *c. Iudæi*, 2. *de Iudæis*. Quin
34 & eorum secta * est longè pejor secta Saracenorum, quia cum in die Parasceves, ecclesia orat pro omnibus, tamen pro Judæis non flectit genua. Et tradit Oldradus *cons.* 51. *incipiente, Iudæus transeat*. Idem *consil.* 87. *incipiente, quæritur an Princeps, & consi.* 263. *incipiente, illa videtur*. Et Decius *in cap Canonum, num.* 7. & ibidem Gigas *in addit. de constitut.* Et hanc opinionem tenet Bart. *in Rubrica de justit. & jure*, quem sequitur Joan. de Anania Bononiensis *in Rubr. de Iudæis, & cap. final. eod. tit.* Et Angel. *in* §. *præterea, Inst. de except.* Zasius *d. Rubrica num.* 6.

35 Ex quo profectum videtur; quod * Judæis prohibitum est habere Christianum mancipium, vel etiam habere nutrices, vel famulos Christianos in domo, vel
36 etiam intrare * scholas. Quod usque adeo procedit, ut nec Episcopus, vel secularis Princeps in contrariũ dispensare, vel statuere possit: ut latè tradit Decius *in cap. consuluit.* 3. *appell.* Jacob. Menoch. utriusque juris prudentissimus, *de mancip.* 9. *remed. recup. q.* 40.

Et illationem hanc mirum in modum confirmat *Auth. minoris debitor, Cod. qui tutores dari possunt.* Qua
37 constitutum est; quod debitor * non possit esse tutor ejus,

ejus, ne in ejus manibus bona periclitentur: Quare multò magis repelli debet Iudæus, ne periclitetur pupilli anima, quæ cunctis * rebus est præferenda, *l. sancimus, C. de sacrosanct. eccles. c. præcipimus* 21. *q.* 1. 38

Alii tamen sunt, qui contrarium sentiunt, & moventur: quod tutela sit quid onerosum, non verò honorificum; ex eo inferentes, quod si Iudæus ob suam perfidiam ad tutelam non admitteretur, ex ea sua malitia consequeretur commodum & immunitatem, contra ea quæ nos latè adduximus, in verbo: *vis, ac potestas*, & in terminis tenet Ioannes Crotus, *ad dict. Rubr. de oper. nov. nuntiat. num.* 9. qui eodem loco, ut supra diximus, disputativè tenet; Tutorem non dari principaliter personæ, sed rebus, & in consequentiam tantùm personæ; & movetur *ex l. cum plures, §. cum tutor. ff. de administ. tut & l.* 2. *§. tractari, ff. ad Treb l. cum in una, §. tutor, ff. de appel. & l. ult. §. pupillus, ff. de verb. oblig.* cui tu adde meliorem textum *in l.* 1. *ff. de legit. tut. & l. quo tutela, ff. de reg. jur.* Hoc amplius adducunt textum expressum *in leg. spadonem, §. neq; librarios, versi. jam autem, ff. de excusat. tut.* In quo Modestinus dicit; etiam Iudæos, non Iudæorum tutores esse, quemadmodum cætera munera subeunt, nam eos constitutiones solutos esse volunt illis solis rebus, per quas superstitio eorum pollui videatur. Cujus Modestini dictum confirmat Vlpianus *lib.* 3. *de offic. consulis, in l.* 3. *§. eis, ff. de decurionibus.* Vbi sic scribit: *Eis, qui Iudaicam superstitionem sequuntur, Divi Severus & Antoninus honores adipisci permiserunt. Sed & necessitates eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non læderent.*

Et hujus posterioris opinionis sunt Raphaël Fulgosius, homo alioquin perquàm tenui memoria, ut dicit Andreas Alciatus *in oratione Avenionensi*, Martinus Laudensis, & Claudius de Seisello, alias Aquensis *in dicta Rubrica, de justit. & jure*, & ibidem latissimè Iason, Andreas Barbatia, communium opinionum

oppugnator, *consil.* 15. *Clementissimi, in primo dubi* *libr.* 1.

Verum quidquid dicant posteriores: nos sequimu priorem opinionem, quæ rationem habet & æquita
39 tem: Quomodo enim * posset esse fidelis pupillo, qu Christo infidelis est, ut dicit textus *in cap. non potest.* 2
40 *quæst.* 7. Quomodo pupillo amici erunt, qui * cruci Christi sunt inimici, *c. licet universis, de testibus.* Et blasphemi nominis Christi, *cap.* 1 *c. cum sit nimis, de Iudæis,* fidei nostræ hostes: *cap. in civitate, & ibi glossa de Iudæis:* imo peiores Sodomitis, *cap. nonne,* 1. *quæst.* 1. Quare perniciosissimi esset exempli, hoc ad Christianorum tutelam admittere, vel etiam admissos non rejicere, ut scribit Ulpianus *in l. tutor quoque, §. si tutor inimicus, ff. de suspect. tut.*

Nec ad rem pertinet, quod diximus; non debere quem ex sua malitia commodum, sive immunitatem consequi; cum hic Iudæus nullam immunitatem consequatur, sed ob suam infamiam puniatur, ne possit esse tutor Christiani: & licet relevetur ab onere tutelæ, tum non otiosus erit, sed cogetur portare rudera, lapides, & cæmenta: ut dicit Ulricus Zasius, decus admirabile juris, *in l. nulla, in fin. ff. de ll.* Sed hæc quæ diximus de Iudæo, quod non possit esse tutor Christiani, non procedit in Iudæo, quoad tutelam suorum filiorum, cum vivant legibus Romanis, & appellatione Populi Romani veniant: ut optimè tradit Andræas Barbaria *consil.* 15. *num.* 1. & 2. *lib.* 1. per glossam, invito textu *in* 6. *jus quæsitum, distinct.* 1.

Argumenta 2. loco adducta per Crotum non ma-
41 gis urgent: siquidem * per eum, & nos, allegata jura, non probant, Tutorem principaliter dari rebus, sed hoc tantum dicunt, eos dari, ut bona pupillorum etiam conservarent: non tamen negant eos principaliter dari personæ. Quinimo Imperator noster apertis verbis dicit; incertum tutorem dari non posse, & hanc adjicit

rationem efficicissimam: quod scilicet quis debeat certo judicio posteritati * suæ providere: Quæ verba non 42
ad res sive bona, sed ad personas pupillorum necessariò referri debent. Quemadmodum eo loco verbum; *Posteritatis*, interpretatur glossa, pro filiis. Quem sequitur Theophilius * antiquus Græcus Paraphrastes, 43
Alex. *consi*. 160. *num*. 4. *lib*. 2. Rubeus *in l. Gallus*, §. *quidam rectè*, *num*. 111. *ff. de lib. & posthumis*, novissimè Andr. Tiraq. *de retract. lig*. §. 1, *gloss*. 9. *num*. 239.

Pariter non obstat, * quod diximus, *ex l. spadonem*, 44
§. *neque librarios*, *vers. iam autem*, *ff. excusat. tut*. Quia ad eam legem diversæ dantur solutiones: quia is textus potest intelligi de aliis, quam de Iudæis; quia dicit, quod poterunt esse tutores non Iudæorum. Quæ verba necessariò non inferunt, quod poterunt esse tutores Christianorum. Cum certum sit, * tempore 45
Modestini (cujus ea lex est) plures fuisse ordines hominum, quam Iudæorum, & Christianorum. Vixit enim tempore Alexandri Imperatoris, Anno Christi 221. qui ejus curæ & institutioni filium suum Iulium * Maximinum tradidit, quo tempore nomen 46
Christianorum Romanis vix fuit cognitum, nec admissum, & adeo exosum, ut vix credere possim, eos leges condidisse in favorem Christianorum, quod ex historiis patet: Cum inveniamus à D. Petro omnes sequentes * Pontifices, sive Romanos Episcopos, usque 47
ad Marcellum: qui creatus est anno Christi 302. solo Anaceto excepto miserrimè ab iis fuisse occisos & crudeliter trucidatos: & hanc interpretationem sequitur Iason. *in rubr. de instit. & jure*.

Quam nostram solutionem, sive potius Iasonis, haud parum adiuvat, quod Alcitatus scribit. *ad l. quidam ignavia*, *C. de decurionib. lib*. 10. Quo loco dicit, verba Ulpiani *in l. generaliter*, *in* §. *eis*, *de decurionibus*, *ibi*, *Iudaicam superstitionem*, accipienda esse, pro Christiana religione; & dicit hoc probari ex Tacito *lib*. 18. Tranquillo

in Tyberio, Plinio & Tertulliano, *in apologetico adversus gentes*. Quod si verum est, ex eo consequitur, Christianos Iudæos fuisse vocatos eo tempore. In quo ta-
48 men Alciato, * viro alioqui docto ac diserto, non assentior. Cum inveniamus Iustinianum Imperatorem eadem appellatione usum fuisse *in l. quoniam multi*, C *de hæreticis*. Et Pontifices, *in cap. auguriis*, 26. *quæst*. 5 quod est consilii Carthaginensis, *& in cap. Iudæi* 28 *quæst*. 1. Quibus in locis Iudæi à Christianis, & Iudaica superstitio, ac religio Christiana, velut seperata ponuntur: ut rectè ante nos observavit doctissimus, ac in Pandectarum emendationibus diligentissimus Antonius Augustinus *libr. sigularium ad Modestinum*. Nec id tantùm ex Iustiniano, & dictis capitulis, per Antonium Augustinum allegatis, sed etiam ex Iulio Paulo Iurisconsulto probatur, quem Modestinus noster verticem legum vocat, *in l. scire oportet*, *§. aliud*, *ff. de excusat. tut.* & Lampridius, juris prudentissimum,
49 qui eodem * tempore ferè scripsit, & floruit sub Septimio Severo, sub quo una cum Domitio Ulpiniano fuit assessor Papiniani, Præfecti Prætorio, ut *Clodius Clodianus*, *ff. de acquir, hæredit.* & dicitur obiisse sub Alexandro Severo, vel paulò post: Is inquam Paulus *sent. lib*, 5. *tit*. 22. sic loquitur: *Cives Romani, qui se Iudaico ritu, vel servos suos circumcidi patiuntur, bonis ademptis in Insulam perpetuò relegantur: Medici capite puniuntur*, rursus idem (*inquit*) *si alienæ nationis comparatos servos circumciderint, aut deportantur, aut capite puniuntur*. Quin & Modestinus ipse *lib*. 6. *regularum, in l. circumcidere, ff. ad l. Cornel, de sicariis*, scribit: *Iudæis tantum permissum esse filios suos circumcidere, ex rescripto Divi Pii, at in non ejusdem religionis hominem, qui hoc fecerit, castrantis pœnam irrogari*. Quæ leges apertissimè demonstrant, Ulpiani, Modestini, Pauli & Papiniani temporibus Iudæos semper separatos fuisse à Christianis. adeoque Iudaicam superstitionem aliam fuisse atque Christianam
reli-

religionem, Si quis tum ſub verbis Modeſtini : *non Iudorum*; velit comprehendere Chriſtianos, (quod non puto verum) rectius dicere poterit, *d. l. ſpadonem*, quæ Modeſtini eſt, correctam fuiſſe per poſteriores leges Codicis, & Pontificias ſanctiones. Poſtquam enim fides Chriſtiana per orbem terrarum recepta florere cœpit, non fuerunt Iudæi admiſſi, ad hæc, & ſimilia officia, cum poſteriora jura abhorreant nimiam converſationem, & eorum familiaritatem cum Chriſtianis, ut ſuprà diximus; & patet *in l. fi. & per totum tit. C. de Iudeis, & tit. ne Chriſtian. mancip.*

Sed hîc evellendus eſt ſcrupulus, qui nonnullos mirũ in modum ſtimulat & pungit. Is verò eſt ejuſmodi; In
*dubio non eſſe inducendam juris correctionem, *l. ſan-* 50
cimus. C. de teſtamen. l. præcipimus. in fin. C. de appell. niſi in alia lege expreſſè dicatur; quia per tacitos & ſubauditos intellectus non indicitur legum correctio, ſed ea ſemper vitanda eſt, & potius jura concordanda, juxta ea quæ tradit Ripa *in l. ſi conſtante, nu. 57. 58. ſolut. matr.* Zaſ. *conſ. 4. n. 9. 10. lib. 1.* Ideo talis intellectus dicitur vitioſus, ut tradit Alex. *conſ. 227. nu. 10. lib. 6.*

Verùm hic ſcrupulus facilè eximi poterit, ſi dicamus illud vulgare Axioma non procedere: quando ex verbis poſterioris legis, vel ſtatuti, conſtat de mente, quod voluerint derogare prioribus, quo caſu non requiritur hujus derogationis expreſſè facere mentionem. Ita Salycetus *in l. hac edictali, in 6. q. in fi. C. de ſecun. nup.* Carol. Ruin. Regienſis; vir certè & doctrina, & judicio celebris, *conſ. 59. lib. 3.* Nicol. Boër. Præſes olim ornatiſſimus, in celebri ſenatu Burdegalenſi, *Deciſ. 113.* Paulus Pariſ. *conſ. 191. lib. 3.* Auguſtinus Berous, vir ſummi & pleni ingenii, *queſtione familiarium 119.* quo loco di-
cit eam * eſſe communem, & noviſſimè Rolandus à 51
Valle, diſcipulꝰ Ruini, de lucro dotis *queſt 25. n. 3.* De qua mente cùm ex poſterioribus legibus clarè appareat, non eſt quod amplius dubitemus.

CAP. V.

Declarantur plena manu verba definitionis: *Qui per ætatem se defendere nequit.* Ubi agitur de diversis ætatis gradibus. Et an infans, qui fari potest, nihil agere possit, etiam accedente tutoris auctoritate. Item quis dicatur proximus infantiæ, & an is sit doli capax, & ad judicium sine tutore vocari, interpellari, eique notificari, denuntiari, offerri; Item, an sponsalia contrahere, ad beneficia præsentare, & pater in ejus bonis adventitiis agere, defendere, vel procuratorem constituere possit, sine ejus consensu. Quis item dicatur pubertati proximus. An is Judex eligi, & in collegiata, vel cathedrali ecclesia canonicus esse, & ad honores & officia publica admitti, & in delict. suffragio ætatis excusari, in testem admitti, testamentum facere, vel ad id statuto, consuetud. vel Princip. indulgentia vel juramento habilitari & accusare possit. Item de puberi, virili & senili ætate, earumque requisit. & privileg.

SUMMARIA.

1 *Prætor suscepit tutelam impuberum.*
2 *Impuberes in tutela esse naturali juri conveniens est.*
3 *Qui ad officium tutelæ sunt vocandi.*
4 *Tutela pupillaris.*
5 *Tutela muliebris.*
6 *Mulieres olim in perpetua fuisse tutela.*
7 *In tutelam suam pervenire quid sit.*
8 *Ætatis appellatione simpliciter quid veniat, numer.* 10. 13.
9 *Ætas pupillaris, num.* 21. 22. 39.

45 *Tutores in qua parte testamenti scribi soleant.*
46 *Proximus infantiæ non censetur doli capax, & ide non incidere in pœnam leg. si quis in tantam,* C. *un de vi.*
47 *Proximus infantiæ non committit causam exhæredatione dignam.*
48 *Proximus infantiæ non committit futurum.*
49 *Infantiæ proximum in judicio sine tutore esse non posse, sed citandus est tutor vel conjuncti.*
50 *Magis communis opinio.*
51 *Proximo infantiæ sine tutore nihil notificari, denuntiari, offerri, vel interpellari posse.*
52 *Explosa est opinio Matthæi de Afflict.*
53 *Proximus infantiæ an possit contrahere sponsalia.*
54 *Septennio major an possit præsentare ad beneficium ecclesiasticum vacans, si est patronus ratione juris patronatus laicalis sine tutore, & an ejus præsentatio debeat præferri præsentationi tutoris.*
55 *Authoris opinio.*
56 *Cura animarum ars artium & salus animarum.*
57 *Ecclesiæ Pastor, Prælatus & parvus Episcopus dicitur.*
58 *Cura patroni in præsentando qualis esse debeat.*
59 *Intra quæ tempora patroni præsentare debeant.*
60 *Bona patroni tacitè ecclesiæ obligata esse pro mala administratione, ut bona tutoris minori.*
61 *Periculum patroni præsentantis indignum.*
62 *Authoris opinio in præsentando.*
63 *Ratio tradita, cur proximè infantiæ sponsalia contrahere & non præsentare queant.*
64 *Laicus an jus patronatus præscribere possit.*
65 *An jus patronatus vendi vel donari possit cum universitate bonorum.*
66 *Episcopus liberatur à patria potestate ob suam dignitatem, quoad suum commodum.*
67 *Pater an in adventitiis possit agere, vel defendere, Pro-*

curatorem constituere sine filij consensu, qui est proximus infantiæ.

68 *Pubertati proximus quis dicatur.*

69 *Communis opinio de proximo pubertati*

70 *Mellephebus.*

71 *Infirma ætas.*

72 *Proximum pubertati in judicem eligi non posse, nec ordinarium, nec delegatum, etiam ex certa scientia.*

73 *Impuberes an possint esse canonici in collegiata vel cathedrali ecclesia.*

74 *Impuberes an vocandi sint ad electionem Episcopi.*

75 *Impuberes ab omnibus officiis civilibus remoti sunt, declara 76.*

77 *Proximum pubertati, veluti doli capacem, causam exhæredatione dignam committere, & in delictis non excusari, declara n. 80.*

78 *Homerus omnis virtutis parens, & justissimus omnium rerum explanator.*

79 *Puer in aleæ lusu sodalem occidens exilio punitur.*

81 *Proximus pubertati an torqueri possit.*

82 *Proximus pubertati an testis esse possit.*

83 *Proximus pubertati an possit testari de his, quæ in minore ætate vidit.*

84 *Communis opinio & ejus interpretatio.*

85 *Proximus pubertati non potest testamentum facere, ampliatur n. 88. 89. 91. 93. 94.*

86 *Hodie à sententia nulla, etiam ipso jure ex consuetudine appellatur.*

87 *Ingrediens religionem ante legitimam ætatem, professio est nulla.*

90 *Textus in l. ult. C. de milit. test. an possit defendi à vulgari lectione.*

92 *Dictio.* nullo modo, *explicatur.*

95 *Tenera ætas an possit accusare.*

96 *Pupillus ex consilio tutoris patris mortem exequi potest.*

Suz-

SUbsequuntur jam alia verba in eadem definitio
Qui se per ætatem defendere nequeat. Quibus indic
voluit Servius, se sub ea definitione velle compreh
1 dere impuberes; quorum * Prætor naturalem æqui
tem secutus, suscepit tutelam, authore Ulpiano *in l.*
ff. de minorib. Constat enim fragile & infirmum e
hujusmodi ætatum consilium, & multis captionib
suppositum, multorumque insidiis expositum. Qu
pertinet, quod scribit Imperator *Instit. Attil. tut.* ne
2 pe impuberes * in tutela esse naturali juri convenie
est, seu æquitati, ut hi, qui perfectæ ætatis non sin
alterius tutela regantur. Ad quod officium vocan
sunt non illi, quos amicos mensæ Seneca vocat, sed f
3 deliores amici, quorum fidem multis rerum * argu
mentis testator cognovit, ut inquit textus *in §. cumq.*
in proœm. Instit. Vel ut Paulus ICtus ait *lib. responsor.* 9
amicissimi & fidelissimi, *l. amicissimos, ff. de excus. tut.* Ne
lædit Servii definitionem dictum Ulpiani *in suis frag*
4 *ment. tit.* 11. *de tutel.* cùm ait, mulierem etiam * pos
5 pubertatem esse in tutela: cùm constet olim fuisse *
tutelam pupillarem & muliebrem; ut hunc locum interpretemur de pupillari tutela, ne Ulpiano adversetur: At qui est in muliebri tutela, in perpetua tutela
6 esse * dicitur, in qua nulla definitur ætas; simul atq;
tamen viripotens esse cœperat filiafamilias, tutela pupillari liberabatur, & tunc ea quodammodo in suam
7 * pervenire tutelam dicebatur, idque respondit Paulus IC. *in l. si famil. ff. de legat.* 3. Qua & simili loquendi formula veteres delectari solebant, cum dicunt: *Et prius moriatur, quàm in suam tutelam venerit.* Id quo alio loco interpretatur Imperator, antequam pubes factus sit, *Inst. de pupil. subst. in prin.* Cæterùm quia ætatis in Servii definitione fit mentio, paulò latius id verbum explicandum duxi, quia ad totius tractatus nostri intellectum confert: Quare videamus, quid significetur appellatione ætatis simpliciter sine adjuncto in legibus

nostris

nostris positæ: & certè invenio ejus*appellatione ali- 8
quando pupillarem ætatem significari, ut cùm in pœnalibus judiciis ætati succurri dicitur *in l. ferè, de reg. jur.* Quod etiã ad * publica & criminalia judicia refe- 9
rendum videtur, sic videlicet, ut impuberibus, & infantibus succurratur, puberibus verò minimè, *l. de minore ff. de quæstionib. l. si adulterium, §. 1. ff. ad l. Iul. de adult. l. auxilium, ff. de minor. l. 1. C. si advers. delict.*

Aliquando etiam pubertas, sive minor * ætas, ejus 10
appellatione venit; ut cũ suę ętatis aliquẽ factum esse dicimus, Alex. Imperator *in l. si tutores, C. de testa. tute.* Verùm in materia legati putat hãc magis esse facti q̃stionẽ, utrũ de pubertate, an de 25. annis testator senserit, *l. cũ filiofam. §. 1 ff. de leg. 3.* & hoc rectè: Cùm inveniamus apud Modest. *lib. 2. resp.* fratrem minorem annis, ab eo, qui suæ ætatis est, (quẽ idem Modestin. eodẽ loco majorẽ appellat) separari, *l. ex duob. ff. de negot. gest.* quem secutus est Ulpian. *l. 4. ad Sabin.* dicens, minorem suæ ætatis, factũ majorem, venditionem per tutorem suum nulliter factam comprobare posse, *l. pupillus. §. item ipse, ff. de auth. tut.* Quod tamen sic intelligendũ est, ut majorẽ 25. annis dicam⁹, nõ eum, qui est ann. 25. Sed tantũ de eo, qui est major 25. ann. ut probat Iac. Cujac. *ex l. si minor ff. de verbo. oblig. & l. senatus, ff. ad l. Corn. de fals. obs. 6. c. 3.* Quo loco dicit ẽt aliã inveniri in jure nostro ętatis significationẽ, *ut in l. domos, ff. de leg. 1.* Ubi Papinianus dicit restituendas esse post mortem hæredis res hæriditarias exustas, & hæredis nũmis exstructas, fideicõmisso subjectas, viri boni arbitratu sumptuũ rationib⁹ deductis, & ædificiorũ ætatib⁹ *examinatis; & ea verba, *ædificiorũ ætatibus*, inter- 11
pretatur pro amplitudine & magnitudine: sed Guil. Fornerius Aurelianens. *select. l. 1. c. 2.* ea verba interpretatur pro vetustate ędium, ætatis senio confectarum, & hoc dicit probari *in l. si quãdo C. de oper. publ.* Et Ageno Urbico *in com. ad Iul. Frontin.* qui idem ad sylvas &

& arbores transtulit; Cujus interpretatio mihi proba-
bilior videtur, quod tamen pace doctissimi Cuiac.
dixerim. Cum in eodem sensu apud Plautum *lib.* 2.
12 etiam vivorum ætas * inveniatur. Et inde mana[t]
quod dicimus, fructus non fugientes ætatem ferre,
ævum pati. Cujus interpretationem confirmare vide-
tur, constans omnium ferè opinio & regula, qua trad[i]-
tum est, hujusmodi sumptuum æstimationem facien-
dam esse secundum tempus restitutionis rei, non in-
pensarum factarum; de quo Antho. Negusan. Fanen[s].
de pign. & hypoth. 4. *membr.* 5. *partis. n.* 16. & post eu[m]
Iacob. Menoch. *in* 15. *remed. recup. n.* 557. qui attesta-
tur de communi.

Ex quibus puto jam satis probari, ætatis verbum va-
riè apud ICtos capi, & interpretari pro ratione subje-
13 ctę materię, nunc pro hac nunc pro illa * ætate, & ho[c]
generale & propè perpetuum est, verba debere intelli-
gi secundum subjectam materiam, puta secundum
qualitatem actus, cui adjiciuntur, vel secundum quali-
tatem personæ loquentis, qualitatem personæ, ad
quam verba dirigantur, & qualitatem sive conditio-
nem partium contrahentium, secundum qualitatem
temporis rei suppositæ adjuncti: juxta ea, quę latè tra-
dit magni Senatus Belgici olim Præses Nicol. Eve-
rard. vir doctissimus *in loco à subjecta materia.*

Videamus ergo, quam interpretationem hoc loco
recipiant dicta verba: *Qui per ætatem se defendere ne-*
14 *quit*; Quæ * res prima fronte obscura videtur, cùm di-
versi diversos cõstituerint ætatis hominis gradus. Ser-
vius quidem Tullius Romanorum Rex, tres tantum
gradus cõstituit, & ita describit, ut qui minores essent
17. annis, pueri, qui majores usq; ad annum 46. junio-
14 res, qui hac ætate grandiores, seniores * appellarentur:
ut refert Aul. Gell. *lib.* 1. *noct. Attic. c.* 28. Quem apertis
verbis secutus est Ulpianus *libr.* 5. *de omnib. tribunalib.*
Quo loco dicit, in transactione super alimentis alicui
te-

testamento relictis (quæ fieri non potest inconsulto prætore) eum inter alia arbitrari debere ætatem ejus, qui transigit, & valetudinem: nam aliter inquit cum puero, aliter cum juvene, aliter cum sene transigi palam est. Constat enim alimenta cum vita finiri, *l. cum hi, §. modus, ff. de transact.*

Deinde Pythagoras (qui ejusdē Servii Regis & Tarquinii Superbi temporibus vixit & floruit) Philosophus summæ authoritatis, hominis ætatem *quatuor 16
anni temporibus comparabat, atq; ita in quatuor partes dividebat, quam divisionem probasse videtur Accursius *in gloss. 2. l. hæreditatum, ff. ad l. Falcid.* & Zas. *in l. quidam consulebant, n. 8. ff. de re jud.* atque ejus videtur fuisse quoque sententiæ Xenophon; qui pueritiam usque ad 16. annum producebat; Adolescentiam verò decennem facit, hoc est, usq; ad annum 27. unde virilem ætatem exorditur, quā per 25. annos producit, id est, usq; ad annum 52 à quo senectutem incipit.

Verum Marcus Terentius Varro, rerum antiquarum scriptor, & luculentissimus author (cui adhuc superstiti Asinius Pollio, qui primus Romæ Bibliothecam dicavit in ea, pro cumulò magnæ gloriæ viventis imaginem posuit.) Is, inquam, Varro ætatis gradus quinq; putavit esse divisos, unumquemq; scilicet pręter extremum in annos 15. Itaq; primo gradu usq; ad annum 15. pueros dictos, quod sint puri, id est impuberes. Secunda ad 30. annum, adolescentes, ab adolescendo sic nominatos, quod corpus proceritate ac latitudine ad id ætatis adolescat. In tertio gradu, qui erant usq; ad 5. & 40. annos, juvenes appellatos, eo quod rempublicā in rebus bellicis armis tutari & juvare possent. In quarto usque ad 60. annum seniores vocitatos, quod tunc primū senescere corpus incipiat. Inde usq; ad vitæ *metam uniuscujusq; 5. gradum fa- 17
ctum, in quo qui esset, senex appellatur, quod ea ætate corpus senio laboret: ut tradit Censorinus *lib. de die na-*

tali, c. 14. quem videtur ſecutus fuiſſe Conſtantin
Imperator *in l.1.C.Theodoſ.de his qui veniam ætatis,* du
itidem 5. enumerat ætates. Pueritiam, Adoleſcenti
firmatam ætatem, perfectam ætatem, & ſenectuten
Quin & dicto loco Cenſorinus tradit, Hippocrate
Pythagoræ diſcipulum (quem medicorum Deum ap
18 pellant) dixiſſe ætaté * hominis 7. partes recipere: In
fantiam, Pueritiam, Adoleſcentiam. Juventutem, Vi
rilitatem, Senectutem & Decrepitatem. Quam parti
tionem ſequitur gloſſ. *in c.* 1 *de celebrat. miſſarũ,* & Hie
ron. Zanetinus *in ſuo tract. de differ. jur. civil. & can. nu*
138. & ante eum Alberic. Roſates *in ſuo diction. verb. æ
tas,* & poſt eos, Joan. de Selva Gallus *in tract. de benefi*
19 *cio, p.1.q.4.nu.3.* ſed * ead. glo. *in proœm. decretal in verbo,
perfectus,* ſex tantum hominis ætates conſtituit. Nos
20 verò quinq; tantum conſtituemus, hoc modo: Ut *
21 prima ætas ſit pupillaris ætas, * quæ à nativitate uſq;
ad decimum quartum annũ excurrit, & eo termina-
tur, *l. ait Divus, ff. de jur. fiſci, l. ſi teſtamento, C. de impub. l.* 7.
C. de præſcript. 30. ann. l. quæro, §. Lucius, ff. de teſtamen. tut.
22 Cujus * ætatis nos cum Theophilo *in § pupillus, Inſtit.*
23 *de inutil. ſtipul.* tres facimus gradus. Primus * gradus eſt
infantia, id eſt, nec dum fandi potens ætas, ex facundo
Horatio *libr.4. carmin.* Theophil *in §. pupillus, Inſtit. de
inutil. ſtipul.* ſequitur Baldus *in l. proinde, verbo neq; im-
puberem, ff. de edilit. edict.* Decius latè *in l. infantis, C. qui
admitti.* Quæ incipit à primordio ætatis ſive nativita-
te, & durat uſque ad annum 7. tam in mare, quàm fœ-
mina, *l. ſi infanti C. de jur. delib. & ibi omnes ſcribentes, l.
infantis, C qui admitti ad bon. poſſeſſ. l. in ſponſalibus, ff. de
ſponſalib. l. 1. §. ſufficit, ff. de admin. tut.* Et hanc eſſe com-
munem, dicit diligens vir Ioan. Corraſ. *in l. etiam in-
fantem, ff. de adopt.* idem *in l. precib. n. 26. C. de impub. &
aliis ſubſtit* Didac. Covar. à Leyva Hiſpanus, vir eru-
ditione & virtute inſignis, ac perſpicacis ingenii, *in epi-
tome, de ſponſal. par. 1. c. 2. nu. 2.* & noviſſimè Jac. Meno-
chius

chius *de arbit.jud.lib.2.cent.1.casu* 57.*nu*.7. 8. 9. 10. Licet non ignorem Decium eam velle protendere usque ad annum 12.*in l.infantis, C.qui admitti ad bonor. possess.* Quo loco Menochius meminit etiam anniculi infantis, de quo *in l.inter socerum, in prin. ff. de pact.dotal.* Et infantis 8 .dierum. Hoc amplius dicit, & illum infantem dici posse, qui in utero est, Lucæ *cap*.1. Quod
* tamen cum Jacobo Menochio impropriè dici credo, cùm talis non possit dici homo vel animal, sed tantum spes animalis, *l.cum inter. C. de fideicom. libert. & ibid. Bald.l.in l.Falcid.ff.ad l.Falci.l.1.ff.de ventre inspic.* & tradit latè Andr. Tiraq.contra Galenum, *de retract.lig. gloss.6.nu.*76.Idem *in l. si unquam, verbo susceperit, num.* 147.*& seq.C.de revoc.don.*Novissimè Iac. Cujac.*in l. 2. vers. altera caussa, ff. de excusat tut.* Inde * vestes infantiles, quarum fit mentio *in l. vestis. ff. de auro & argento legato*. Cujus ætatis nullus est sensus, *l. quamvis, ff. de acquir.poss.*id est, ratio & judicium, sed auctoritate tutoris suppletur, non intelligit quod agitur, *l.in sponsalibus, ff.de sponsal.* cum innocentia consilii tueatur, & fati infœlicitas excuset, *l.infans, ff. ad l. Cornel. de sicar.* nec dicitur doli capax. 24 25

Ex quo inferunt * Doctores; Infantē non posse de feudo investiri, quia verbis opus est ad eā obtinendā: ut tradit Phil.Dec.celeberrimus suæ tempestatis juriū interpres, *in d.l.infantis nu.*8. ex Jac. Alvar.*c.* 1?§.*persona quoq; in penul.q.per quos fiat investit.* ubi tū dicit hoc intelligi debere, quando peteret intra 3. annos cū dimidio, quod dicit observari Decius, *d.nu.*4.allegans pro eadem observantia ea, q̄ tradunt Doct. de balbutiente. Verū idem Decius *in l.2.§.impuberes, n.5 & 6.ff.de reg. jur.* apertè contrarium tenuit: Quia, inquit, juramentū nō est de substantia feudi quod habet magis naturam beneficii, quā contractꝰ. Et ideo potior ratio videtur, quod actus feudales sūt actus seriosi, & prudētū, dedecentes eos, qui nondū stabilem mentem adepti sunt, 26

ut fidei præstatio, induciarũ petitio, videlicet in quibus sæpè multum periculi versetur, ad quam requiritur ętas idonea: ut in simili dicit text. *in l. final. C. de testamen. milit.* Ob quam causam videtur infantes ad hós actus non admitti, cùm in his nullus sit intellectus & ideò furiosis, absentibus & dormientibus æquiparentur, Zas. *in l. possessio, § adipiscimur, ff. de acq. possess.* late Sebastianus Vant. *de nullit. sent. tit.* 11. *nu.* 10. 13. 14. 15. Imo jus nostrum in plerisq; casibus plus favet infanti quàm furioso, ut tradit Jacobus Cujac. *in l. sequitur, ff. de usucap.* Idem *in §. pupillus, verb. & qui infantiæ Instit.*
27 *de inutil. stipulat.* Quare * apud nos non admittuntur ad investituram etiam 7. annis majores, nisi tutor eorum, nomine tutorio agat, vel etiam ad legitimam ætatem ipsi pervenerint, quod & in Gallia observari scribit Mol. *ad Decium, d. l. infantis*, & plenius *in consuetud.* § 21. Licet contrarium suo tempore observatum fuisse dicat Joannes Faber, alioqui Galliæ con-
28 suetudinum * peritissimus *in l 1. C ut causæ post puber.* & eum refert Benedictinus *ad c. Raynutius, verb. adjectam, n.* 56. *de te testam.* qui tamen de hac Fabri assertione dubitare videtur; quæ Galliæ praxis etiam apud nos recepta est, nec id quidem abs re, cùm aperti juris sit, infantem etiam eum, qui fari potest, nullum actum gerere posse sine tutore, multo minus is, qui fari nõ potest, qui furioso comparatur; sed omnia ejus negotia per tutorem gerenda sunt; nisi tamen fari nequeat, nõ defectu ætatis, sed aliquo vitio, vel casu, in quem eventum potest, authore tutore, gerere omnes actus, qui ab invitis geri possunt, *l. servo invito, §. si pupillo, ff. ad Trebell.* vel etiam sine tutore acquisitionem naturalem rerum modicarum, suæ notitiæ & affectui congruentium, *l. in negotiis, ff. de reg. juris, l. 1. § furiosum, ff. de act. & obligat.* & dicemus latius infrà.

Cavendum ergo à Doctoribus generaliter dicentibus, infantem minorem septennio, contractus atque judi-

judicii esse subjectum penitus inhabile & incapax, ob defectum, seu fragilitatem & innocentiam consilii natura provenientem, atque ideo eum nec cum tutore quidem, ullum negotium gerere posse, sed per tutorem solum geri debere, *per l.1.§.sufficit, ff.de administr. tut.* sive in judicio, in quo quasi contrahitur, sive etiam extra; cùm in contrarium sit juris regula, eum qui fari potest, etiamsi nihil intelligat, tamen omne negotium, tutore * authore, gerere posse, tam in judicio quàm extra, ut latissimè contra communem probat Mol.*in l.1.n 4.usque ad n.26.ff.de verb.oblig.* 29

Secundus gradus pupillaris* ætatis est proxima infantiæ ætas, ejus scilicet, secundum quosdam, qui excessit semestre, ultra 7. annos, sive septennium, non ita dudum egressus, sed rerum adhuc ignarus est, seu non intelligit, quod agitur, Zas. *in tractat suo, de Iudæis, quæst.2.in princ.* allegat Innocent. *in c. continebatur, de desponsat.impub.* & plures alios Legistas & Canonistas; eo argumento movetur: quod sicut proximus dicitur pubertati, cui * tantum sex menses deficiunt, *l.non tantum, ff. de excusat. tut.* ita putat eodem modo dici proximum infantiæ eum, cui supra septem annos sex menses accesserunt. Sunt enim, inquit, inter sese, accessus & recessus, reciproca, quæ, teste Modestino, sese respiciunt: vel certè, ut duo contraria, quorum (juxta id, quod per manus traditur) alterum ab altero infertur. Adducit præterea aliud argumentum ex Vlpiano *in l. deinde, §. in hoc interdicto, ff. de lib. exhib.* quo loco dicit: *Proximè prætextati ætatem accedere eum, qui puberem ætatem nunc ingressus est.* 30 31

Sed contrarium tenet communis schola, eum dici proximum * infantiæ, qui 10. & dimidiatum annos habet: ita tenet Accurs. *in d. §.pupillus, Institut. de inutil. stipulat.* & ibidem Theoph. *& in l.pupillum, ff. de regul. juris,* quem sequitur Bartol. *in l.1.in fin.ff.de novat.* Angel. *in §.pupillus,* & Zasius *d.q.2.* dicit esse communem: 32

quam opinionem etiam novissimè sequitur Franc. Hotoman *lib. de verb. significat, verbo proximus.* In qua ætate constitutos Zasius ideo *in l. possessio, §. adipiscitur*
33 *ff. de acq. vel amit. poss.* vocat infantes secundi * generis quia habent aliqualem intellectum, sed non perfectum discursum, sive, ut dicit Iacobus Cuiacius *in d. §. pupillus,* linguæ quidem gnaros, sed rerum adhuc ignaros. Ideo potest omnia quæ naturali consensu explicantur ex quo oritur obligatio naturalis; ut capere & amittere possessionem, sponsalia contrahere, nec ea solum quæ sunt facti, sed etiam quæ sunt juris: ut stipulari usucapere, & quidquid tendit ad acquirendum sine onere, vel causæ cognitione: Zas. *d. q. 2. vers. & quia, idem d. §. adipiscimur, & l. 1. nu. 27. ff. de verb. oblig.* Soares *de*
34 *sponsal. & minore septennio, S. 159. & 4 seq.* Hos * etiam alii pueros vocant usque ad 14. annum, unde puerilis
35 ætas descendit *per l. pueri, ff. de verb. sign.* & ibidem * Re-
36 buff. quæ in constitutione * Iustiniani dicitur prima ætas, *l. cum quidam, C. de impub. & aliis substit l. ult. C. de bonis quæ lib.* Iac. Cuiac. *in l. 2. ff. de excusat. tut.* Alii im-
37 puberes * appellant, & admodum impuberes, qui in-
38 gressi sunt annum duodecimum. Sunt * & alii, qui hos pupillos appellant usque ad decimum quartum annum. Nicolaus Boerius *in consuetud. Bituricenses, tit. 1. §. 10.*
39 *in prin.* Ioan Coras. * *in l. precibus, verbo ætatis suæ, C. de impub.* Arius Pinellus *in 2. parte l. nu. 66. vers. suadetur C. de bonis qua lib.* Inde pupillaris ætas, quam diximus finiri anno decimo quarto, & probatur *in l. fi. §. ff. de rebus eorum, l. fi. §. ubi autem 2. C. de bonis quæ liberis.* Inde
40 etiam * pupillaris substitutio, quæ fit liberis impuberibus in potestate constitutis, in eum casum, si intra pubertatem filius decesserit, *l. 2. de vulg, & pupill. &*
41 *Instit. de pupill. substit.* Eodemque * modo pupillares
42 tabulas accipere debemus, * quas etiam pupillare testamentum, & impuberis filii testamentum, juris nostri auctores vocant, *l. plane. §. si coniunctum, ff. de legat*

1. d.

1. l. Papinianus, §. sed neque impuberis. ff. de inoffic. testam. l. 2. §. interdum, l. patris, l. qui plures, in fi. l. ex facto, ff. de vulg. & pupill.

Sed & alio *loco, *Secundas tabulas*, vocant has, cujus appelationis ratio ea eſt, quod patris teſtamentum, ſive tabulæ, in quibus pupillaris ſubſtitutio fiebat, primæ & principales tabulæ, diverſis in locis vocentur, ut à Paulo *in l. post legatum, §. qui principale, ff. de his quib. ut indign.* *Qui principale (inquit) testamentum arguit: & à secundis tabulis repellendus est: item à codicillis ad testamentum factis, licèt non confirmatis. Non idem ſequendum eſt, ſi ſecundas tabulas, vel codicillos coraguit, quia non utrumque hoc caſu improbaſſe videtur.* Rurſus Gajus *in l. duplicibus, ff. ad l. Falcid.* Ulpianus *in l. qui statu liberi, §. imprimis, ff. de statu lib. & in l. 1. ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. l. tabularum, §. teſtamentum, ff. quemad. teſtam. aper.* 43

Solebant enim * parentes in priore teſtamenti parte plerumque ex veteri more, ponere heredis inſtitutionem, ſive unus, ſive plures eſſent, qui in univerſum omnia defuncti bona ex ejus volutate caperent. Deinde in ſequenti, ſive inferiore teſtamenti parte, vel capite, ſive ima cera, ſecundos hæredes, legata, tutores & reliqua ſcribere: * ut rectè annotavit Alexand. Neapolit. *genialium* 1. *c.* 1. & plenius poſt eum Barn. Briſſon. *Antiq.* 3. *c.* 12. Quas dicit aliquando ſeparatim à paternis tabulis, aliquando coniunctim fuiſſe ſiguatas, iiſque ſcilicet paternis ſæpe cautum fuiſſe, ne vivo filio, & adhuc impubere aperirentur, ne fortè ſubſtitutus vitæ pupilli aliquas inſidias moliretur: & ob eandem cauſam, ſi quando ſeorſim ſignatæ eſſent, etiam ceſſante tali cautione patris, Prætor eas, niſi cauſa cognita, aperiri patiebatur, *l. pupillaris, ff. quemad. teſtamen. aperiatur.* 44 45

Ex eo * quod ſupra diximus; in hac ætate conſtitutum nondum rerum gnarum eſſe, & habere qualem qualem intellectum, non tamen perfectum diſcurſum: inferunt 46

ferè omnes, talem non esse doli capacem, & ideo nc incidere in pœnam *l. si quis in tantam,* Iacob. Menoc
47 9. *remed. recup. quæst.* 3. Nec committere posse * causa exhæredatione dignam, Anton. Gomez. *de testamen* c. 4. n. 3, Ioannes Coras. *in l. si testamento, n.* 20. *C. de in pub. & al. substitut.* Nec furtum committere, *l. impuberen*
48 *ff. de furtis.* Nec denique * aliquod delictum ei adscribi, *l. infans, ff. ad l. Cornel. de sicar. l. 2. ff. de term. mot. l.* *§. prima verba, ff. de sepul. viol.* Et Pet. Placa. Hispan. *lil* 1. *epit. delict. c.* 32. *n.* 1. 2. & 3.

Inferunt secundo, hunc sine tutore ad judicium vocari non posse, sed vel ejus tutorem, si quem habet, ve
49 eó deficiente, coniunctos * citandos esse, alioqui processum contra eum factum esse nullum, Alex. *in l. neque impuberem, nu.* 2. 3. *ff. de in jus vocan.* Dicit esse communem, & plures alios allegat Arius Pinel. *in* 2. *part. l.* 1, *num.* 67. *in verbis, verior enim & receptior sententia est, C de bon. mat.* Quo loco latè reprobat contrarium tenentes, & dicit hanc esse magis communem, quam sequi-
50 tur Petr. * Rebuff. *in proœm. constit. n.* 73. Andr. Tiraq. *de retract. lig. §.* 1. *gloss.* 13. *nu.* 16. & 369. seq. Ioach. Mynsinges. *cent.* 2 *observat.* 35. Quam tamen declara non procedere, quando tutor comparet pro pupillo citato, ante litem contestatam : ita Arius Pinel. *dict. numer.* 67 *in fine.* Vel etiam quando citatus est tantum, ut detur curator ad litem, Andr. Tiraquel. *d. gloss.* 13. *num.* 19. *in fine.*

51 Pari modo tertiò inferunt, nec huic * soli sine tutore notificari, vel denuntiari, offerri, vel eum interpellari posse, per text. *in l. si ex legati causa, cum l. seq. ff. de verb. obligat.* Sed tutorem adeundum esse, vel si tutore caret, judicem, ut faciat provideri de tutore, *per l. Divus. ff. qui petant tut.* & ea, quæ tradit Soc. *in tract. citatio artic.* 20. *num.* 49. ita Carol. Mol. *in consuet. §.* 13. *gloss.* 11. *nu.* 7. ubi dicit cavendum esse à Matthæo de Afflict. *in tract. de jure protomis. colum.* 6. *vers. sed quid ille,* contrarium

rarium tenente, *per §. pupillo. l. si dictum, ff. de evict.* perfunctoriè inquit allegatum, & malè intellectum, qui in materia citationis eodem errore lapsus est, *lib. 2. feudorum, titul. de milit. vasall. qui contumax est, num. 35. & in decis. Neapol. 262. num. 2. & 4.* Quam tamen illationem limitat Molineus * non procedere, quando ei tu- 52
tore carente, fieret denuntiatio litis motæ pro recursu evictionis; idque propter necessitatem talis denuntiationis, qua omissa, denuntians gravi damno afficeretur, & perderet actionem & recursum evictionis, adeoque certat de damno vitando, cujus, inquit, conditio non debet usque adeo deterior fieri ex persona hæredis auctoris sui, quia, inquit, periculum est in mora, *d. n. 7. & seq.* rejecta ratione communiter data per Doctores *in d. l. si ex legati caussa.* Idem Molin. *de usuris, quest. 40 nu. 509.* ubi hanc suam limitationem explicat.

Inferunt quartò; * hujus ætatis hominem, imo sep- 53
tennio tantum majorem, sponsalia rectè contrahere, quia id fieri ab utraque parte intelligitur, dicit Modestinus *in l. in sponsalib. ff. de sponsalibus*, & naturali consensu explicatur: Id quod & jus Canonicum passim probat, *ca. literis, ca. accessit, c. ad dissolvendum, de desponsat. impub.* Quod tamen ante septem annos ei non permittur, etiamsi sit maximè discretus, ac doli omnino capax: Quia ubi certa ætas ad intellectum & discretionem requiritur à jure, ea non potest suppleri malitia, nec præcoci judicio: juxta notata Abbatis *in cap. Iuvenis. de sponsalib.* Et Philippi Franci *Rubr. de testam. in 6. vers. 1 prohibetur* Quam esse communem attestatur Didacus Couvarruvias *in 1 par. Decret. cap. 2.* dicens tamen contrariam opinionem esse veriorem, cum Iurisconsultus solum requirat eos intelligere quid agant, & ætatis septem annorum mentionem faciat tantum gratia exempli, ut ex ipso textu apertè colligitur: quæ exempla non solent restringere, ut ibidem latius probat; dicens tamen, septimum annum debere esse completum, nec

sufficere inchoatum, nisi tamen ultimus ejus anni dies fuerit inceptus, licet nondum completus, ex Abbate *in c. attestationes, de desponsat. impub. per l. qua ætate de testamentis.*

Cui illationi affinis est quæstio per Canonistas multum agitata; An puer septennio major, posse
54 præsentare aliquem clericum, *vel aliàs qualificatum ad beneficium ecclesiasticum vacans, si est patronus ratione jurispatronatus laicalis, sine tutore: Et an ejus præsentatio debeat præferri præsentationi tutoris sui; quod illi putant communiter receptum esse, & Roch. Curt. *verbo competens, quæst. 3. n. 12.* Citadinus *in 6. par. 3. art. quæst. 40.* Idem *part. 7. quæst. 13.* & post eos, Cæsar Lambertinus, *1. part. 2. lib. articul. 9. 2. quæstionis principalis,* Gulielmus Benedictinus *in repetit. cap. Raynutius, verb. adjecte, num. 61. de testam.* Et præcipuè moventur fundamentis, quod major septennio potest contrahere sponsalia; & sic unum de tribus, quæ sunt in conjugio; ergo eodem modo unum de tribus in matrimonio spirituali, de quibus *in cap. inter corporalia, & cap. ultim. de translat. Episcopi*, scilicet, præsentare, ducto argumento à matrimonio carnali, ad spirituale. De quo latè Præses Everardus *in suis locis legalibus*, vir legalis doctrinæ peritissimus.

Alterum est, quod Jus patronatus ad sacerdotia sit spirituale, seu spirituali annexum, Decius *in Rubrica 10. de Iudicijs, num. 8. & in cap. quanto, num. 1. eod.* & ibidem latè Abbas, post Antonium de Butrio: & novissimè Francis. Ripa *in dict. Rubric. num. 60.* Quin sunt, qui sustinent, illud esse merè spirituale de sui natura; quia laicis est tantum ex gratia communicatum, *cap. 3. de jure patronatus*, super quo, inquiunt, non operatur quidquam patria, tutoria, vel curatoria potestas: quæ juris civilis est, *per cap. si annum, de judic. in 6. & ibi latè Doctores*, Dec. *cons. 432. nu. 8.* Jason *in l. patre furioso, nu. 47. ff. de his qui sunt sui vel alien. juris*

Nos

Nos verò * in contrariam sententiam deducunt va- 55
lidiores rationes: Quia in præsentatione ad beneficia Ecclesiastica onus est, præsentanti incumbens, quod teneatur præsentare non solum idoneum, sed idoneorem, saltem foro conscientiæ: ut dicunt omnes, quos allegat Rochus Curtius *in tract. Iurispatronatus, verb. onerosum, quæst. 2. nu.5. glossa pragmatica, de elect. verb. utiliorem*, & latè Didacus Covarr. *in repet. cap. peccatum, part.2.§.7. num.1. vers. igitur.* Maximè quando fundatio habet, quod debeat aliquis præsentari de familia, & in ea idoneior altero reperitur: ut tradit Covarruvias *d. loco vers.5.*

Quin & hoc amplius dicunt, quod præsentans inidoneum, vel indignum, graviter peccet: ut tradit glossa pragmatica *in secundo proœmio. verb. indignorum, & titul. de collat verb. gradus.* Et secundum quosdam, magis quam confirmans, vel instituens: Quia fons peccati est, & origo, ut in simili dicitur, per Hostiensem supremum Doctorem, & canonicæ censuræ Monarcham: *in summa, §. final.* Quo loco dicit, eligentem magis peccare, quam confirmantem, & in Evangelio, qui me tibi tradidit, majus peccatum habet. Atque ideo talem etiam in foro contentioso teneri de mala administratione præsentati, ad restitutionem illati damni. Quia qui caus. damni dat, damnum dedisse videtur, *l. nihil interest, ff. ad l. Corneliam, de sicariis, l. qui occidit, §. in hac ff. ad l. Aquiliam, cap. si culpa x. de injurijs, Rubric. Cod. & ff. de Magistrat. conveniendis, l.1, §. nunc tractemus ff. de tutel. & rationib. distrah.* & in specie dicta glossa prag. *verb. indignorum*, Rebuffus *super concordata, tit. de nominat. facienda, §.1. verb. sedes*, Felinus Ferrariensis *in cap. si quando, numer.7. de rescriptis*, Ioannes Lupus *in repetit. ca. per vestras, in 3. notab. §.26. num.11.*

Quod tum præcipuè obtinere debet, quoties quis præsentatur ad beneficium habens curam animarum: Si-

56 Siquidem * ea cura ars artium, & salus animarum dicitur, cui propterea non rudes, ignari indiscreti, sed tales præfici debent, qui scientia, ætate, discretione præemineant, & morum fulgeant honestate: ut habetur *in cap. Iudæorum, cap. cum sit, de ætate & qualit.* alias

57 si cæcus cæcum ducit ambo * in foveam cadunt, *d.c. cum sit.* Ideo ecclesiæ pastor dicitur prælatus, *cap. cum ab ecclesiarum, de officio ordinarij, cap. tua, de clerico ægrotante, cap. ut animarum, de constit. in 6.* ac quidam parvus Episcopus: nam & eum Episcopo æquiparat Romanus *consil. 340. nu. 4.* Non alia ratione, quàm quod ad regimen præficitur animarum, pro quibus Dominus noster Iesus Christus mortuus est, *c. cum Martha §. ex eo de celebrat. missarum, clementinarum, §. & quia in hac, de summa tria.* Et sanguis ejus prætiosus effusus. In quo non simplex sufficit idoneitas, sed longè major, quàm in aliis præsentatis ad beneficia merè simplicia, ut vocant.

58 In quibus etiam * non minima cura circa præsentationem est adhibenda, ut scilicet patronus inprimis observet, & sequatur formam, & tenorem fundationis, si fortè extat: sin minus, ut præsentet personam idoneam de jure communi; non inhabilem, vel etiam consanguineum ignarum, *c. grave, de præben. c. ex parte, & ibi Cardin. quæst. 2. de constit. c. ad decorem, de Instit. cap. is cui, de præben. in 6. & in extravag. ad regimen. de præb. in communibus.* Sed & honestum, ut dicit textus *in cap. post electionem, de concess. prabend.* Debit enim patronus in præsentando puro, justo, & rationabili motu, non carnali, ad eam procedere. Quia non sanguini, sed vitæ meritis sunt ecclesiastica beneficia conferenda, *cap. Moyses 8. quæst. 1. d. ca. grave, & cap. relatum. de præbendis.*

Hoc amplius etiam, intra certum tempus, fortè in fundatione expressum, vel eo cessante, si solus est laicus patronus, intra quatuor menses, à die notitiæ in

loco

òco beneficii: Sin verò cum alio ecclesiastio patro- 59
no, intra sex Menses ordinario præsentare aliquem
enetur, alioqui pro ea vice, collatio devolvitur ad su-
eriorem, *c.unic. & ibi gloss. singul. de jure patron. in 6.*
um similibus.

Cum autem superius diximus, hos quidem linguæ
gnaros, rerum tamen adhuc ignaros esse, aliqualem
tamen habere intellectum, sed non perfectum discur-
sum, nec doli capaces esse: quis jure poterit dicere, i-
psos esse habiles ad præsentandum aliquem superiori
ecclesiastico, ad beneficia ecclesiastica, ac ejus præsen-
tationem tutoris præsentationi debere præferri; cum
videamus ex ea non solùm ejus bonis, sed & ejus ani-
mæ (quæ preciosior est corpore, *c.præcipimus 12.quæst.*
1. & omnibus rebus præferenda est, *l sancimus, Cod.de*
sacrosanct.eccles.) grave periculum imminere: in bonis
namque maximum damnum patietur, quia nisi tem-
pori conferat, vel qualificato, juxta tenorem fundati-
onis, ea vice privabitur jure conferendi, quod devol-
vitur ad superiorem ecclesiasticum; si verò indignum,
quod facile fiet, tenebitur ecclesiæ, de mala admini-
stratione præsentati sui, qui non solùm curare debet,
ut acquirat ecclesiæ quid, si potest, sed & curare debet,
ne jura & bona ecclesiæ ejus negligentia pereant, ali-
oqui tenetur * ob negligentiam de proprio patrimo- 60
nio ecclesiæ satisfacere, & eo defuncto, ejus hæres;
Suntq; ejus bona tacitè ecclesiæ obligata pro eadem
mala administratione, ut bona tutoris minori, condu-
ctoris vectigalium fisco, & in subsidium his deficien-
tibus, patroni qui eum præsentavit, *glo. pragm. in 2.*
proœm. verb. jura, & verb. depereunt.

Pariter ejus anima periclitabitur; quia mortaliter
peccat præsentans indignum: grave siquidem est tales
Dei servitio applicare, *c.monasteriis 19.quæst.3. gloss. pe-*
nult. c.ad apostolicam, de regularibus: & domino suo in-
fidelis est committens indignum suum ministerium,
con-

contra id quod dicitur in Evangelio, *fidelis servus &*
61 *prudens, &c.* & vergit in detrimentum ecclesiæ, * cultus & honoris divini, qui per bonos promovetur, & colitur, dum hi verbo prædicationis (quæ est Dei manifesta commendatio & instructio, & spiritualis animæ cibus.) suos pascunt, Rebuff. *de collat. §. 1. verb. prædicationis, fol. 271. & sequent.* residentes in loco beneficii hospitalitatem exerceant, fructu orationum pascant, horum vita sit innoxia & bona cõversatione, & bonis moribus imbuant, confessiones audiant, sacramenta ministrent, visitent, atq; ita vultus sive vulnera gregis sibi commissi agnoscant: Cõtra, per malos destruitur & attenuatur, dum cultũ divinum negligunt, nec verbo doctrinę, vel etiam vitæ exemplo suos nutriant & poscant, hospitalitatẽ non exercent, ne in suos quidẽ temporali subsidio indigentes, non vigilant super gregem, ne lupus rapax eos invadat, & quod longè deterius est, velut lupi rapaces suos dilaniant, bona ecclesiæ turpiter absumunt, loco orationum & lachrymarum (quæ clericorũ arma dicuntur, *cap. non pila, cap. convenior 23. quæst. 8. c. final. 36. distinct.*) gaudio, crapulationibus & meretricio indulgẽt, & quandoq; bene poti ad arma militaria concurrunt, & aliis nocent; deniq; malo exemplo, & pravis colloquiis suos
60 corrumpunt, quo nomine, quia ipsi quoad populum, sunt quasi signum ad sagittam positi, *c. qualiter 2. de accusat.* & normam vivendi dat minoribus majorũ modestia regulata vel irregulata *in extravag. Ioannis 22. incipiente, dat vivendi normam*: Tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmiserunt, *c. præcipuè 1. q. 3.* à quo non potest excusari hujus patronus, ut qui fons est, & origo hujus mali.

Sed dicet quispiam, nihil culpæ patrono adscribi posse, sed hoc mali soli ecclesiastico superiori, qui talem prȩsentationem admisit, & prȩsentatum instituit, imputari debere, cùm is ex injũcto sibi munere, in ipsa colla-

collatione, per se, nō per procuratorem, præsentatum possit & debeat examinare, *cap. veniens, ibi, examinandi Episcopis præsententur. de verb. signific. in 6.* Panor. *in cap. cum autem, de jure patronatus, & gloss. prag. tit. de collatio. verb. gradus, fol.* 120. *verso,* & potuit non admittere, adeoque perficit delictum, & magis tenetur, eo quod incepit. Cui respondebimus, neutrum eorum excusari, sed utrumque teneri, ut latè tradit Rebuffus, *de Regia ad Prælaturam, no. fac. §. primo, verbo, sede, fol.* 144. *& sequen.*

Quare intrepidè dicendum, non solùm esse honestum (ut putant Canonistæ) auctoritatem tutoris obtinere, sed etiam Juridicum magis, ac ex re pupilli, ut eo modo sese liberet ab his periculis, & culpā rejicere possit in tutorem, & contra * eundem (si fortè læsus 62 fuerit) regressum habere; vel etiam, secundum alios, restitutionem petere: juxta tradita per Carolum Ruinum, virum & doctrina & judicio celebrem, *consi.* 1.9. *num.* 18. 19. 20. *libr.* 5. Et Marianum Socinum, *cons.* 148. *num.* 35. *lib.* 1.

Neque huic nostræ opinioni impedimento est argumentū de matrimonio carnali, ad spirituale; quod quidem fatemur in jure nostro validissimum, quando eadem subest ratio: ut latè tradit Nicolaus Everardi, eximius olim Hollandiæ, & Parlamenti Mechliniensis Præses, *eodem loco.* Sed hîc * diversa omnino ratio: 63 quod enim jura permittunt impuberi septem annis majori, sponsalia contrahere, consensu eorum, quorum in nuptiis desideratur, ea ratione factum est, quod ea naturali consensu explicantur, nec in eis aliquid sit periculi, cùm ea resolvantur, si impubes tandem pubes factus, ea dirimi postulaverit remisso nuntio, *l. potestatem, l. si puellæ, ff. de sponsalibus, l. quarta,* Cod. *eodem.* Quod genus renuntiationis repudium appellatur, *l. inter stuprum, §. 1. l. inter divortium, de verb. signific.* Quod etiam jure Canonico obtinet, *cap. de illis, cap.*

à nobis, de desponsat. impub. Cujus contrarium est, præsentatione ista, ad cujus perfectionem nullius (Canonistarum opinione) requirit pupillus consensum, nec ea resolvi poterit adveniente pubertate, ejus lubitum, sed firma & rata permanet.

Secundum argumentum non magis adversatu quod enim dicunt; jus patronatus esse quid spiritual saltem spirituali annexum: licet enim hoc pleriq omnes gregatim sequantur: tamen frivolum & in ptum est: ut latè ostendit diligentissimus Carol. Mo *in consuet. Paris.* §. 37. *gloss.* 10. *num.* 7. 8. Idem *ad Dec. con* 634. & ideo illud in bonis nostris esse respondit An dreas Tiraq. *in l. si unquam. verb. donatione, nu.* 354. Ide summus Pontifex eadem beneficia vacantia, etiam i mensibus suæ sanctitati specialiter reservatis, ea no confert: ut tradit idem Mol. *ad Dec. consil.* 117. *num. vers. 3. etiam.* Idem Alex. *cons.* 74. *nu.* 27. *lib.* 4. Quo loc dicit hoc communiter observari in Curia Romana Licet non ignorem esse aliquos in contraria opinione, maximè quando tale jus patronatus est quæsitum non ex fundatione, sed ex sola præscriptione: ut Decius *dict. cons.* 117. *num.* 3. idem 126. *num.* 3. idem 149. *nu* 3. Aymo Cravetta à Saniliano Illustriss. Ducis Ferrariensis olim Senator dignissimus, *cons.* 64. *nu.* 6.

64 Pari ratione laicus illud* præscribere potest: ut tradit Decius, dicens esse communem, *cons.* 117. ubi solvit contraria. Sed & in feudum potest recognosci à laico, & vendi, & donari liberè, quando est temporali annexum, & cum universitate bonorum transfertur, e-
65 tiamsi per se subsistat: * ut tradit Mol. *d.* §. 37. *gloss.* 10. *nu.* 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Sed demus etiam illud esse quid spirituale, adhuc corruere debebit opinio Canonistarum: Cùm plus quàm manifestum sit, bona omnia hujus beneficii à principio fuisse laicalia; quę licet ex post facto per erectionem Iurispatronatus videantur facta spiritualia, vi

amor-

mortiſationis ; tamen illa ſuperveniens qualitas non
nutat conditionem priorem, licet augeat ſtatum.
Ex quo * inferunt, quod licet Epiſcopus liberetur à 66
atria poteſtate ob ſuam dignitatem ; id tamen debe-
e intelligi, quo ad ſuum commodum, non autem in-
ommodum: quare eodem modo dicendum in præ-
enti caſu, pupillum hoc loco manere ſub tutore, ne e-
us reſolutio in ipſius incommodum & perniciem re-
ortqueatur, juxta prædicta.
Sextò inferunt, Patrem in adventitiis non poſſe age- 67
e, vel etiam defendere, nec ſine hujus conſenſu procu-
atorem conſtituere ut notavit Innocentius *in cap. acce-
lens, num. 1. de procurat. per textum l. finalis, §. ubi autem
r. ibi, adhibeantur etiam filiorum conſenſus, niſi adhuc in pri-
na ætate ſint conſtituti, vel longe abſint, C. de bonis quæ liberis*,
quem videntur ſequi communiter Legiſtæ & Canoni-
ſtæ, quam illationem latè diſputat & declarat Arius
Pinellus conſumatæ doctrinæ Iuriſconſultus *in 2. part. l.
1. num. 66, C. de bonis mater.* ad quem lectorem remit-
imus. Qui eo in loco probat, quoad conſtitutiones
procuratoris, contrariam ſententiam, quæ Bartolo ad-
ſcribitur, eſſe receptiorem, quam & nos ſæpe vidimus
obſervari.
Tertius gradus pupillaris ætatis eſt, pubertati ſive
puberi ætati proxima ætas: In cujus * ætatis deſcriptio- 68
ne, noſtri in diverſas ſententias ierunt, nec veteres tan-
tùm, ſed etiam recentiores. Sunt enim qui annum de-
cimum & dimidiatum requirunt: ut gloſ. *in l. pupillum,
ff. de reg. jur.* Sunt & alii, qui requirunt, ut propre puber-
tatem ſit, ita ut ſemeſtre tempus tantùm deficiat. Rur-
ſus alii annale tantùm tempus deficere ſatis putant:
Sunt etiam qui dicu nt pubertati proximum dici eum,
qui in undecimo anno eſt, ut Evignarius Baro, clariſſi-
mus Iuriſconſultus *in §. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipulat.*
Alii in ea ſunt opinione, ut ſeptimum annum exple-
tum eſſe ſatis judicent. Quorum omnium opinione

latè recenſet Iacobus Menochius, *de arbit. jud. libro ſe-*
cundo, cent. 1. caſu 57. Quo loco dicit, veriorem eſſe
69 magis * receptam opinionem, quam relinquendam
eſſe dicit arbitrio Iudicis, qui inſpecta conditione per-
ſonæ, qualitate actus, & regionis unde quis natus eſt,
hæc arbitrabitur, cum ingeniorum, actuum, ſive cau-
ſarum mille ſint formæ & variæ figuræ, hunc veteres
70 μελλέφηβον vocarunt. Quamquam non * ignorem Cen-
ſorinum, *de die natali, capit. quinto*, eum μελλέφηβον vocare,
qui decimo quinto anno primam pueritiam egreſſus
71 eſt, & iam * futurus eſt ephœbus, anno, ſcilicet deci-
mo ſexto. Eadem dicitur infirma ætas, *l. civitatibus, ff. de*
legatis primo, Ulpianus *in fragmentis, titul. de tutelis.* Ut u-
tamen ſit, ejus nullum eſſe animi judicium, ait Impera-
tor noſter Iuſtinianus, *in §. præterea, Inſtitut. Quibus non*
eſt permiſſum facere teſtamentum: Et quod videt, ignorare
in leg. prima, verſ. Impuberis, Cod. de falſa moneta, Martia-
nus dicit *in l. excipiuntur, ad Senatuſconſultum Syllanianum*
eum rei intellectum habere poſſe & intelligere ſe delin-
quere, *§. in ſumma, Inſtit. de oblig. quæ ex delicto*, & intelli-
gere id quod fit, *l. in ſponſalib. ff. de ſponſalib.* Quare Za-
ſius *in l. quidam conſulebant, num.* 8. *ff. de re jud.* dicit, e-
um poſſe gerere facilia, quæ magno diſcurſu non egent:
Ex quibus patet hujus ætatis definitionem ad multa
pertinere.

72 Primò enim ex prædictis inferunt, hunc * Iudicem
eligi non poſſe, vel ordinarium, vel etiam delegatum;
cum magna & prægnantia multa ad judicem pertine-
ant, *cap. judicante* 30. *quæſtio.* 5. *cap. cum clerici, de ſentent. &*
re judic. in 6. *cap. quoniam contra. de probat.* ſcilicet ſci-
entia, & maturitas mentis & conſilii, Molin. *in conſue-*
tud. §. 29. *num.* 6. *in fine*, & impubes judicio careat, qui
ob id natura impeditur, ne Iudex ſit, *l. cum Prætor, ff. de*
judiciis. Hoc amplius ajunt, Principem non poſſe, eti-
am ex certa ſcientia, impuberem judicem deputare,
non quod defectus ſit in Principe, ſed in ſubjecto, in
perſona

persona scilicet impuberis. Quemadmodum dicunt Theologi, Deum non posse ea, quæ implicant contradictionem, quod non est ex defectu potentiæ divinæ, sed ex defectu subjectæ, nempe creaturæ, quæ contradictoriorum non est capax: ut latè Rodericus Suarez, doctissimus Hispanus, *allegatione* 12. *num.* 8. 9. 10. 11. 12. Nisi tamen hoc fiat ex speciali Dei provisione, *ut Danielis cap.* 14. Vel nisi hoc Princeps agat ex justa causa, sive id poscat utilitas publica; exempli gratia: Si illustris aliqua familia civitatem regat, ut Bentivoli Bononiæ, & illa familia ad impuberem unum redigatur, Princeps eo casu talē in magistratum eligere poterit. Suares *ubi suprà latissimè, num.* 28. 30. *& aliquot seq.* Vel si Comites, vel Barones habentes jurisdictiones impuberes Herales relinquant, jam magistratus ordinarii in eos jure hæreditario influunt, & rectè propter dignitatem Judices & Magistratus dicentur. Cæterum hujusmodi jurisdictiones reguntur per tutores, donec Herales adolescant, ut rectè tradit Ulricus Zasius, vir inter bonos optimus, & inter doctos doctissimus *in d. l. quidam consulebant, num.* 8. *&* 9. *ff. de re judicata.* Sed & Decius *in l.* 2. §. *impuberes, num.* 4. *ff. de reg. jur.* tradit generaliter, Principem super defectu judicii naturalis dispensare non posse, nisi cum doli capace, qualis est pubertati proximus, ut infra dicemus.

Cui non dissimile est, quod * impubes nedum in 73
collegiata, sed nec in cathedrali ecclesia potest esse Canonicus, ex communi Doctorum sententia: ut latè disputat, & decidit Quintilianus Mandosius *Regula cancell.* 18. *quæst. prima, num.* 3. *post Molin. ad Decium in d. l.* 2. §. *impuberes, num.* 6. & ibidem Cagnolus *nu.* 11. 12. allegat alios contrarium tenentes, post Ludovicum Gomesium doctum Hispanum, Episcopum olim Sarnensem, & Rotæ Romanæ Auditorem *in tractatu suo de gratijs expectativis, num.* 86. Sed quia ejus ætatis homo * nō potest sapienter tractare concernentia consi- 74

lium prudentium & jura, vocem in capitulo non habet, nec ad Episcopi electionem vocatur, ut tradunt Zasius & Mandosius locis præallegatis: pro qua opinione optimè facit textus *in ca. ex eo, de elect. in 6.* & ante eos Dec. *in l. 2. §. impuberes, num. 6. de reg. juris.*

75 Secundò inferunt, Impuberes *ad honores, & officia publica non esse admittendos, etiamsi necessitas penuriæ hominum cogat, auctore Ulpiano, *in l. 2. § impuberes, ff. de jure immunit. l. 2. §. item impuberes, ff. de reg. juris, & ibi Decius num. 1.* Cujus rei causa hæc est, quod civilia officia virilia sint, hic autem non veniat appellatione viri, *l. cum quis, §. Codicillis, & ibi Bart. ff. de legat.* 3. Bald. *in l. 1. C. de dignit. lib. 12.* Quæ virilia officia ante sumptam virilem togam non subibat juventus Romana: Verebantur enim Romani hanc improvidam & infirmam ætatem, quæ iram colligit, & ponit, temerè mutatur in horas, & nihil posse scire intelligitur, & ideò aliis consulere & præesse non potest, nec debet, cum non habeat nisi semiplenum intellectum, ut dicit subtilissimus Jurisconsultorũ Bald. *in c. 1. Quo temp. mil. invest. pet. deb.* Et nullum eorum animi sit judicium, ut dicit Imperator *in § præterea, Instit. quib. non est permissum facere testam.* qui etiam hac de causa leges annales seu annonarias scripserunt; de quibus latius infra dicemus. Id quod tamen intelligendum est,
76 quando *dignitas habet administrationem annexam, non si sine administratione sit: ut rectè tradit Decius *in d. §. impuberes*, sed nec quando succedit in dignitate jure hereditario, quo casu, secundum quosdam, debet regi per tutorem, Decius *dict. §. impuberes, num. 8.* quem ibi sequitur Cagnolus *num. 18.* ex doctrina Oldradi, *consil. 52.* ubi loquitur de filio Regis, qui mortuo patre succedit, vel, secundum alios, per se, & nomine suo, cũ consilio, & de electione prudentum & fidelium Procerum: quæ videtur sanior & humanior opinio, quam latè probat Carolus Molin. *in consuetud. §. 29.* & post eum

eum Franciscus Balduinus antiquitatum illustrator vigilantissimus, *Instit. quib. mod. tut. finiatur, in princip.* ad quos Lectorem remitto.

Inferunt tertiò; eum velut* doli capacem committere posse causam exhæredatione dignam, Accursius *in §. quacunque, Instit. de pupill. substit.* Oldradus & Bart. *in l. moribus, ff. de vulgari*, quos refert & sequitur novissimè Joannes Corasius, vir diligens & bene eruditus *in l. si testamento, nu.* 20 *C. de impub. & aliis substitut.* Atque incidere in pœnam *l. si quis in tantum, C. unde vi.* Alexand. *consi* 103. *num.* 12. *lib.* 1. Denique in delictis non excusari suffragio ætatis, cum ea non præbeat impunitatem, *l impunitas, C. de pœnis*, aut beneficium restitutionis, *l. si ex caussa, §. nunc videndum, de minoribus.* Qua ratione apud Cajum, aliàs Mæcianum, *lib.* 11. *de publicis judiciis:* ita enim habent Pandectæ Florentinæ: laudatur Trebatius; alias Trebius Germanus Legatus: quod de impubere qui non multum à pubertate aberat, sumi jusserit supplicium, *l. excipiuntur, ff. ad Sylanianum.* Et refert ex Homero* omnis virtutis parente & justissimo omnium rerum explanatore, Claudius Saturninus *lib. singul. de pœnis paganorum, in l. aut facta, ff. de pœnis.* Patroclum * puerum cum in aleæ lusu sodalem suum fortè occidisset, exilio punitum esse, rectè, nam talis dolo non caret, & fictione quadam in furtis, injuriis, fraudibusque cunctis pro pubere habetur, *l. apud Celsum, §. quæ in tutore, ff. de doli except. l. tutor, ff. de furtis, l. hæredibus, §.* 1. *de dol. mal.* Idque maximè procedit in illis, quibus quis intelligit abstinendum esse, naturali ratione dictante, de quibus licet lex scripta non sit, tamē quia orta est cum mente divina, pro certissima lege naturę omnes ligat, ac in omnes est diffusa: Itaq; ignorari non potest, quin in illis numeretur adulterium, *l. probrum, ff. de verborum significatione*, Incestus, scilicet inter parentes & liberos, vel eos qui parentum inter se liberorumque locum obtinent,

77 78 79

l.ult.ff.de rit.nupt.l.ult.ff.de condict. sine caus. Vis & violentia, *l. 3.ff.de justit. & jur.* & dicit Petrus Rebuff. *in l.pueri.ff.de verb.significat.* se vidisse puerum non excedentem duodecim annos, propter delictum suspendi, non per collum, sed sub brachiis, erat tamen restis in collo ejus longior; qui postea fuit fustibus cæsus per civitatem.

Quod tamen intelliges non procedere, quando ta-
80 lis*impubes ob justam aliquam causam credere potuit se non peccare, sed rei licitæ operam dare, quo casu, probata illa justa caussa, putāt omnes eum excusari, vel saltem non debere ei negari beneficium restitutionis, juxta *l.1.C.si adversus delictum.* Alexan.*d.consil.* 103.*n.*12.*vers.nisi aliquid.* Aymon Cravettam *cons.*19. *num.*2, quos & alios novissimè refert, & sequitur Jacobus Menochius *in 9. remedio recup. quæst.* 3. quo etiam loco idem Menochius dicit, pœnam ordinariam mitigari debere *ex dict.leg.si ex caussa,* §.*nunc videndum, l. auxilium,* §.*in delictis, de minoribus*, & ante eum, Marcus Mantua Jurisconsultus Patavinus *Dialog.* 18. Quod tamen non est ita generaliter statuendum, ut semper pœna ordinaria debeat mitigari, sed ita, si hoc Judici sederit, & miseratio ætatis eum ad mediocrem pœnam produxerit, *dict.leg.auxilium,* §.*in delictis, ff. de minoribus.* Siquidem tota res pendet ex circumstantiis; ita ut impossibile sit, quid certi statuere, ob delictorum & ingeniorum varias, imo mille formas, cujus etiam sententiæ videtur esse Andreas Tiraq. *in libel. suo, de pœnis temper.caus.* 7. *in fine.*

81 Quartò inferunt, non tantùm*in suppliciis impuberi parcendum esse, sed etiam in quæstione, & hoc usu observari solere, ut habena & ferula cęderentur, ut expressè testatur Vlpianus *in l.1.§.impuberi,ff.ad Syllanianum,* ætas enim hos adversus asperitatem quæstionis tuetur, inquit Callistratus *in l.ex libero,§.de minore, ff.de quæst.* Maximè cum nullis extrinsecis argumētis accu-

ccusatio impleatur. *dict.* §. *minore* Cujus decisionis ea ſt ratio, quod in criminibus eruendis, sive scrutandis, uæstio adhiberi solet, & ita is qui tormentis subjici- ur, ad testimonium provocari; quæstio siquidem ad- ibetur ad veritatis indaginem & veritatem illumi- andam, *l. cum testamentum, l. hoc quod, C. de quæst. l. 1. ff. e quæst.* Huic autem testimonium denuntiari non pos- it, *l. inviti, ff. de testibus*, quia quidquid videt, ignorat, *fin. circa fin. ff. rem pupilli salvam fore, l. fin. ff. de juris & act. ignoran.* esset enim, ac si cœcus de coloribus judi- caret, ut dicit Baldus *in l. testium, col. 2. vers. redeo ad pri- num, C. de testib.* quem referunt & sequuntur Dec. & Cagnol. *in l. 2. §. impuberes, ff. de reg. juris.* Et hoc nimi- rum est, quod Callistratus dicit *in l. . §. lege, ff. de testi- bus*, apertè impuberem* ad testimonii fidem non esse 28 admittendum, propter lubricum consilii sui, quem- admodùm alio loco Vlpianus dicit: Impuberem fa- cile capi lubrico ætatis, *l. verum, § sciendum, ff. de minorib.* Imò nec in criminalibus, pubes ante 20. annum com- pletum, cogi potest, *l. in testimonium, ff. de testibus*, quam Calean. *cons. 10. n. 8. vers. nec obest*, communem dicit.

Quæ quanquam ita se habeant, tamen receptum est utilitatis causa, ut in majestatis crimine, quod ad per- sonas minorum attinet, si qui ad testimonium pro- vocentur, omnes omnino, cum res exigit, torquean- tur: idque ex rescripto D. Pii ad Cæcilium Jubentia- num, cujus meminit Aurelius Arcadius Charisius, *in l. de minore, ff. de quæstio.* non ut indicium plenum faciant, sed tantum quale quale, ad instituendam re- ligionem judicantis, ut in eo loco tradit Bartolus.

Quin & sunt qui optimis rationibus probant, hos & similes non admitti in testes, quando agitur tan- tùm de probando crimine læsæ Majestatis, non facto, sed verbis commisso; Vel etiam de probandis admi- niculis ejus delicti, ut Dec. *cons.* 410. *nu.* 5. & Aymon Cravetta *con. 6. nu. 9. 10. 11.*

83 Pariter alii tradunt, hos jam puberes* factos testificari non posse etiam in civilibus caussis, de his quę viderunt, dum prope pubertatem essent, ex quo eorum dictum refertur ad tempus pupillaris ætatis, in quo non habebat judicium. Et quia jam pubes factus non deponit, prout nunc, sed prout tunc, ex ratione textus *in l.3. §.fi.ff.commadati*, ubi major factus non obligatur pro commodato facto in ætate pupillari. Decius *d.l.2. §.impuberes, in fin.ff.de reg. jur.* & post eum alios laudat Tobias Nonius, Italus, vir doctus *in §. testes nu.21.22. Institut.de testamentis.* Quamvis non me lateat communem esse in contrarium, ut attestatur Nonius *d.loco*, & Didacus Covarruvias *in c.possessor.2. part. §.3.num.8.ff.de reg.juris, in 6.* Quæ tamen intelligenda
84 est, si deponat * de his rebus, quæ eo tempore verisimiliter intelligere potuit, & non aliter: ut optimè tradit Iulius Clarus *in sua Practica criminali, §.ult.quæst. 24.vers: vidi quandoque*, & Carolus Mol. *ad Alexand. cons.29.num. 12. lib. 7.* ubi dicit puberem etiam posse deponere de his, quæ cadunt in notitiam infantis, si quæ fortè infans vidit.

85 Quintò inferunt, hunc * testamentum facere non posse, cujus rationem explanat apertè Imperator, *in l. ult. C. de testamen. milit. Quia*, inquit, *stabilem mentem nondum adeptus est, & indignum videtur in tam tenera ætate sapientum hominum jura pertractare, & fortè parentibus vel aliјs propinquis nocere, & propriam substantiam extraneis relinquere.* Idem *in §. præterea, Inst. quib. non est permissum facere testamentum. Quia*, inquit, *nullum est eorum animi judicium*; quare non est opus aliundè arcessere aliam magis claram & evidentem, ut probatur *in l.qua ætate, ff.de testamentis*. Quod usq; adeo verum est, ut sententia, quia Iudex pronunciat, minorē quatuordecim añis posse testari, sit ipso jure nulla, &
86 ideo in ea specie nō sit* appellationis auxilium necessarium, ex rescripto Alexan. *in l.2.C.quando provocare nō*

est

ſt neceſſe. Licet nos hodie in praxi aliud obſervemus, ut ab omni ſententia, etiam nulla ipſo jure, appellari debeat, quod & apud Gallos obſervari teſtatur Petrus Rebuffus utriuſque juris Doctor, *in proœm. Conſtitut. gloſs. 5. nu. 87.*

Nec diſtinguitur, an alioqui prudens, ſive ſagax & doli capax ſit, cum malitia hac in ſpecie ætatem non suppleat, quia ubi certa ætas ad intellectum & diſcretionem requiritur à jure, non poteſt ſuppleri malitia, nec præcoci judicio, l. *qua ætate, ff. de teſtam. & ibi Doct.* Sequitur Philippus Francus *in rubrica de teſtamen. in 6.* Ioan. Dilectus Durant. Gualdenſis, *de arte teſtandi, tit. 1. caut. 5.* Benedict. *in cap. Raynutius, verb. adjectæ, nu. 63. de teſtamentis.* Decius *in l. ſi frater, num. 4. & 5. C. qui teſtam. facere poſſunt, & ibidem quoque Caſtrenſis.* Quia, inquiunt, lex figit * pedes taxãdo ætatem, unde ſi im- 87 pubes ante legitimam ætatem religionem ſolemniter profiteatur, profeſſio eſt nulla, *c. 1. de regularibus, in 6.* Etiã ſi maximè diſcretus ſit puer, & doli capax: ut eſt gloſſa communiter approbata, *in c. poſtulaſti, de regularibus*, quam ſequitur Abbas, *in c. ſignificatum, eod titul.* Et Cardinalis, *in Clementini finali, ætate & qualitate, quæſt. 3.* Licet ſecus ſtatutum ſit in matrimonio, in quo præmatura potentia ad generandum ætatis defectum ſupplere dicitur, *ex c. fin. de deſponſat. impub. & notat. in cap. juvenis, de ſponſalibus*, cujus rationem hîc non diſcutio.

Neque refert etiam, quantum ad hoc, * ſi teſtatus 88 ſit ad pias cauſas, ut tradit Bart. *in l. quæſt. 2. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Decius *in l. pupillum, num. 5. ff. de reg. juris.* Alex. *conſi. 182. num. 2. lib. 5.* Tiraq: *de jure conſtitut. limit. 2. num. 4.* & Benedictin. *d. §. adjunctæ num. 69.* quo loco dicit, eam eſſe cõmuniter receptam. Licet idem Benedictinus quædam in contrarium adferat, ex Richardo de Saliceto, *in repetit. dict. leg. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* quibus ipſe tamen non inhæret, ſed communi;

89 plus dicens, etiam* ad hoc tutoris auctoritatem nih prodesse; quia, inquit, effectus ultimæ voluntatis inc dit post mortem pupilli, & ita in tempus, quo fini erit tutela, quem sequitur Andr. Tiraq. *d. limit. 2. nu. 4 & 5.* Idem *late de Privil. piæ caus. privil. 9.*

Quibus rationibus Imperator Iustinianus motus licet olim Vestalibus Romanis, privilegii loco, hono ris ac favoris respectu atq; religionis causa, tributur fuisset jus faciendi testamenti ante pubertatem: statin enim exibant patriam potestatem, & quidvis pote rant sine Curatore, etiam vivo patre, cum tamen alia mulieres essent in perpetua tutela: ut Plutarchus in Numa docet. Eoque exemplo Constantinus Magnus primus Christianus Imperator, idem Christianis Ve stalibus concessisset, ut habet historia tripar ita, & au ctores sunt Sosomenus & Nicephorus; Atque idem
90 quoq; antiquis * legibus pupillis, quia tribunatum numerorũ meruissent, permissum fuerit: tamen, quia licentia hujusmodi videbatur nimis periculosa, nunquam quoad vestales, fuit recepta: Et, quod ad tribunos numerorum attinet, eam peculiari constitutione sustulit Iustinianus *in ult. C. de milit. testam.* cujus literam Iacobus Revardus, vir certè doctus, *libr. 4. variarum, cap. 8.* putat esse vitiosam & corruptam, & potius legendum esse; *in tribunatu numerorũ*: ea nimirum ratione, & forma loquendi, qua, *in officio tui culminis merendi licentiam habere*, præfecto cuidam prætorio rescripsit Imper. Constantinus *in l. fin. C. de cast. pecul. milit.* Nec enim (inquit) verisimile est, hujusmodi dignitatẽ à Romanis Principibus in pupillos unquam collatam fuisse, argutè quidem ille: cæterùm mihi religio est à vulgata lectione recedere, maximè cùm inveniamus apud Alexandrum Neapolitanum *Genial. 6. c. 18.* Hadrianum Cæsarem edicto vetuisse, ne imberbis adolescensvè tribunus militum fieret, cujus dictum confirmat Spartianus, qui dicit, quod idem Hadrianus, eos

non

non solebat eligere, nisi plena barba, ut eum refert Vlricus Zasius *in l.2.§. deinde cum post aliquot, ff. de orig. iuris.* Ex quorum dictis mihi omnino verisimile fit, etiam pupillos aliquando Tribunatum militum cohortium, sive numerorum meruisse.

Quin & sunt qui asseveranter affirmant; nec * eum 91
statuto, consuetudine, vel etiam Principis indulgentia ad hoc habilitari posse, maximè si populus vel Princeps recognoscat superiorem: Angel *in l. si quæramus, de testamentis,* Bald. *in cap. cum vigesimum, de offic. deleg.* idem *in l.1. vers. quæro quæ sunt exempla, col.2. C. de confessis,* Angelus & Romanus *in l. more, ff. de acq. hæred.* Benedictinus *d. verbo, adjectæ, num.63.* Anchoranus *in c. quia ingressa, de testam. in 6.* Et latè Rodericus Suares *allegat.12. num.14.16.17.* Quia inquiunt, vitia naturalia sunt immutabilia, nec possunt à Principe suppleri per dispensationem; tum etiam, quia *lex final. C. de testam.*
milit. prohibet impuberes, etiam tribunos * militum, 92
de bonis suis testari, & ultra procedens, dicit, hoc nullo modo concedendum esse, ut indignum suis temporibus & irrationabile. Per quæ verba tollitur omnis potestas dispensandi, juxta glossam singularem, *in verbo, nullo modo, in Clementina, hi qui, §. illi verò, de ætat. & qualit.* Quam glossam secutus est Imola, *in d. l. si quæramus,* & prius Bartolus sibi contrarius *in l. neque, Cod. de testamen. milit.* Ioannes Crotus *in l. omnes populi, nu.12. ff. de justit. & jure,* & latè in simili materia, Andr. Tiraq. *de retract. lig. in præfat. num.19.*

Hoc amplius etiam juridicè sustineri posset, nec
Principem * vel civitatem, etiam superiorem non re- 93
cognoscentem; de quibus juxta communem conclusionem, idem judicari debet: ut notat Bart. *in l.1. §. de qua, de postul.* Idem *in l. hostes, ff. de capt. & postlim. reversis,* latè Decius cum Mol. *cons.534. num.2.* licet regulariter contra jus statuere possint; imo etiam limitare, sive interpretari jus divinũ ex causa, & doctrina Innocen-

centii *in cap. quæ in ecclesiarum, de constitut.* quem i
sequuntur Imola, Abbas, Felyn. *colum.* 2. & Deci
*num.*13. Bart. *in* 1. *constit. Digestor.* & Baldus *in l.*2. *in fi*
C. de prec. Imperat. offer. Etiamsi tale jus divinum nu
quam fuit limitatum, qui fortè casus non evenit, t
men jam caussa justa subest: ut tradit Decius *dict. c. qu*
in Ecclesiarum. num. 16. *vers.* 2. *in ista.* Tamen in ho
nostro casu dispensare facilè non posse, nec deber
Cujus sententiæ multi quoque sunt ex Doctoribus
superius à nobis laudati. Nisi tamen justa & eviden
caussa subesset & de ea constaret, in quo nō puto ver-
bis Principis narrativis credi debere: ut tradit Deciu
*cons.*576. *nu.* 10. idem *cons.*602. *num.* 13. 15. *&* 16.

Rursus alii dicunt; quod si pupillus doli capax d
bonis suis in eventum mortis donando, disponat sub
conditione: Si decesserit in pupillari ætate; & eam suá
94 dispositionem * etiam juramento firmaverit, eam non
valere nec eum astringi religione juramenti: quia im-
pubes non habet plenum judicium, quod requiritur,
ut obliget juramentum: ut notatur *in Auth. quod eis,*
C. de nupt. & in c. Etsi Christus, de jurejurando. Et in tali
ætate non cadit perjurium, *l. qui jurasse, ff. de jurejuran-*
do. Quam etiam magis communem esse dicit Andræas
Alciatus *in cap. cum contingat. num.* 144. *de jurejurand.*
Mol. *ad Dec. in l. pupillum, ff. de regul. juris.* Quamvis
contra communem esse dicat Decius *in d. l. pupillum.*
Castrensis *cons.*213. *l.* 1. Abbas *cons.* 108. *libr.* 2. Alex. *in*
l. qui jurasse, ff. de jurejur. Iason, post Bart. *in Auth. sacra-*
menta, C. si adversus vendit.

95 Pari ratione tradit Macer, hanc teneram * & ætatem
nec accusare posse, *in l. qui accusare, ff. de accusat.* Nec
enim justus accusator ullus est, qui nōdum exacti cō-
silii capax est, cum is accusatoris officium implere mi-
nimè possit, & magnis se subjiciat periculis. Cui tamē
96 ex consilio tutorum patris * mortem exequi, nec non
de patris testamento agere D. Vespasianus permisit,

.2. *de accusat*. & ita eodem sensu teneram ætatem po-
uit Imperator *Novel*.155.

Pupillarem * ætatem sequitur pubertas, sive pubes 97
ætas, cujus fit mentio *in l.cohæredi, §. cum pater, ff. de
ulg. & pupill. l. deinde, §. item si quis, ff. de lib. exhib. l. ex-
piuntur, ff. ad Syllan, l. tutor post, C. arbit. tutel.* quam ve-
eres non* solum ex annis, sed etiam ex habitu cor- 98
oris in masculis æstimari volebant, ut refert Impera-
or, *instit. quib. mod. tutel. finiatur*. Habitum corporis ad
obscœnam, sive indecoram quandam indagationem,
ive inspectionem referens, *in l. ult. C. quando tit. vel cu-
at. esse desierint.* Per veteres*Platonem, summum Phi- 99
osophum fortè intelligens, qui *lib. de ll.* 11. jubet ad de-
rehendendam pubertatem, sive ętatem ad nuptias i-
loneam, fœminas nudas inspici, usque ad pubem: ita
uod virginum pudenda non omnino nudarentur;
Mares tamen omnino nudos: Ut refert Eusebius *li*.3.
le præparatione Evangel. cap.12. vel forte etiam Lycur-
um Lacedæmoniorum Legislatorem, qui virgines
omnino nudas proponebat oculis omnium, in publi-
cis spectaculis: ut tradit Plutarchus *in vita ipsius Lycur-
i, & in Apophthegmatis Laconicis*, & Euripides *in An-
lromacho*, Alex. *lib*.2. *cap*. 25.

Quin & sunt, qui hoc ad Romanos referri posse pu-
ant, ex eo, quod inveniamus apud eos aliquãdo mu-
ieres*nudas in scenam prodiisse. Refert enim Valer. 100
Maximus, qui Tiberii Cæsaris temporib. floruit *lib*.2.
ap.241. Marco Portio Catone ludos * Florales, quos 101
Messius ædilis faciebat, spectante, populum, ut mimæ
nudarentur, postulare erubuisse, eumque statim atq;
hoc à quibusdam cognovisset, discessisse è Theatro,
ne præsentia sua spectaculi consuetudinem impedi-
ret: quem abeuntem ingenti plausu populus prosecu-
tus priscum morem jocorum in senam revocavit:
cõfessus plus se majestatis illi uni tribuere, quàm uni-
versos sibi vendicare. Cujus etiam meminit Lactan-
tius

tius Firmianus *Institut. libro primo, capit. vigesimo.* S[illegible] & propius est, quod scribit Blondus *Romæ triumpha[illegible]tis, libr. 1. in fine,* ad Vallem ægeriæ, (quam dicit fuis[illegible] ad sextum decimum ab urbe lapidẽ; ubi Cinthianu[illegible] est summi viri Prosperi Cardinalis columnę oppidu[illegible], lacus illi subjectus, sicut semper aliàs, nunc Nemore[illegible]sis est dictus) templum fuisse virilis fortunæ, ad quo[illegible] virgines viripotentes à parentibus perductæ conv[illegible]nire solebant, quas ejus templi sacerdos omnino n[illegible]datas undique inspicere consuevisset, ut corporis vit[illegible] apparentia indicaret, & admonitæ virgines, cum Fo[illegible]tunæ thura imolassent, vitium illud maritum, qui co[illegible]tingebat, perpetuò celari impetrasse tenebant. A qu[illegible] non recedit Alexander Neapolitanus, *genial. 1. cap. 1*[illegible] dicens, istud templum fuisse extra urbem, ad Tyber[illegible] ripam, ad quod, inquit, mulieres, quæ nuptui dabātu[illegible] frequentes ventitabant, & corpore invelato singul[illegible] membra, ne quo morbo vitioque affectæ forent, au[illegible] labe aliqua tenerentur, detegebant.

Ex quibus jam satis perspicuum esse puto non so[illegible]lùm in Platonis umbratili republica & Laconica, e[illegible] legibus Lycurgi eorum Legislatoris gravissimi: sed & [illegible] in Romana Republica hanc indecoram & inhonestam [illegible] indagationem sive inspectionem fuisse toleratam ali[illegible]quando. Quod malum à Græcis ortum videtur, quo[illegible]rum levitas, instructa dicendi facultate & copia, incre[illegible]dibile est quantas vitiorũ nebulas excitarit, ita quoc[illegible]
102 Romani *eos admirati, & alia etiam longè pejora ex[illegible]empla secuti sint, horum vitia susceperint, & universis [illegible] gentibus tradiderint. E quibus unum exemplũ, quod [illegible] à vitiorum matre Græcia Romani didicerunt, adfe[illegible]ram: Apud Spartanos, lege Lycurgi sancitum fuit, ut [illegible] speciosus puer & forma liberali, publicè educaretur, [illegible] mácus verò & deformis in loca vasta & prærupta ex[illegible]poneretur, & in ultimas terrarum oras ablegaretur; [illegible] eundem morem licet efferum & immanem, Romani [illegible]

tamen

amen secuti sunt, etiam à Romuli temporibus, qui legibus suis permisit, monstrosum sive deformem partum statim in flumen aut mare exponi, ut Alexander *enialum 2. cap.* 25. & Halicarnasseus, *lib.* 2. tradiderunt: quem morem multis pòst annis retinuerunt, ut alio loo dicemus.

Quæ licet ita se habeant, non puto tamen verba Iurisconsultorum pubertatem ex habitu corporis æstimantium, eam recipere debere interpretationem, quam eis dedit Iustinianus, sive potius * eo nomine, Triponianus, & post Accursium, locis superius laudatis: sed per ea verba significari universi corporis dispositionē, formam ac figuram, ex qua facilè quis cognoscere possit, quem ad liberorum procreationem esse idoneum. Ita enim invenio hæc verba ubique usurpari apud probatos auctores omnes. Sic enim loquitur Cicero 3. *de Finibus: Habitus oris & vultus.* Idem *de Finibus: Æquabilis nodoratusque corporis habitus.* Ac Plinius *Epistol.* 6. *Habitus corporis quiescenti, quam defuncto similior.* 103

Quin & hoc idem demonstrari poterit ex scriptis nostrorum Iurisconsultorum, Ulpiani scilicet *in fragmentis.* qui *titul. de tutelis* 12. dicit controversum fuisse inter Cassianos sive Sabinianos & Proculejos, Proculianos sive Pegasianos, quorum principes puta Atteius Capito, & Antistius Labeo, sub Augusto floruerunt, & has sectas excitarunt, aluerunt, & post se reliquerunt: an & quando quis pubes diceretur. Et eodem loco refert Cassianos, sive scholam * Cassianam (ita enim eos vocat Plinius Geminio suo scribens, *libr.* 7. Epistolarum) *Puberem eum dixisse, qui habitu corporis pubes apparet,* id est, inquit, *qui generare potest.* Proculejos *autem, qui* 14. *an. explevißet.* Verùm Priscum: qui etsi Labeonis partes secutus esset, & inter Proculejos censeretur, eum demum puberem dixisse, in quem utrumque concurreret, & habitus corporis & numerus annorum. Nam hi diversæ sectæ auctores, non ita præceptoribus 104

addicti

addicti erant, quin ab eorum traditionibus nonnu-quam recederent, ut patet *ex l. 2. §. quid si funere, ff. [...] hær. vel act. vend.* ubi Iabolenus, qui Sabinianus, tam[...] Labeonis sententiam probat.

Hoc eodem sensu accipi debet, quod tradit Paul[...] *in l. minor, ff. de minor,* ubi de minore 25. annorum ait: [...]dito Preside, ex aspectu corporis probari quandoq[...] perfectam ætatem, per aspectum corporis non aliud in-telligens, quam corporis habitum, ut sæpè apud pro-batos auctores invenitur.

Et licet Ulpianus dicto loco non aperiat, cujus oli[...] sententia obtinuerit, idem tamen Ulpianus id exprim[...] *in l. 2. ff. de vulg. & pupill. Moribus enim, inquit, introductu[...] est, ut quis liberis suis impuberibus testamentum facere possit, do[...] nec masculi ad 14. annum perverint, fœmina ad 12. annum.* Rursus idem Ulpianus offendit annorum numerum so-lum attendi, non corporis habitum, cùm *in l. Mela,* ait *de aliment. & cib. legat* disputans de alimentis alicui ad pubertatem relictis, dicit Hadrianum constituisse, u[...] pueri ad 18. Puellæ usque ad 14. annum alantur, & de-inde in eadem lege adiicit; *Sed etsi in generaliter puberta[...] non sic definiatur, tamen pietatis intuitu, in sola specie alimen-torum hoc tempus ætatis esse observandum.* Quod & aliis au-ctoritatibus probat Iacob. Cuiac. *in l. minor. verb. decre-to, ff. de minòr.* & post eum Iacob. Revard. *variorum 4. cap.* 10. ita quod Proculianorum sententia videtur olim obti-nuisse, quæ & adhuc hodie servatur ex constitutione Iustiniani, *in dict. l. ult. in §. 1. Instit. quib. mod. tut. fi-natur.*

Quæ cum ita sint: videamus primò, quibus aliis no-minibus pubertas sive pubes ætas appelletur, & apud nostros exaudiatur: Deinde, an perpetuum sit, quod diximus, eam inchoari anno 14. in masculo, & in fœ-mina 12. Ita enim intelligemus perfectè omnia ferè, quæ ad hujus ætatis tractatum pertinent. Et certè quod
150 ad primum attinet, invenio hanc ætatem * appellari se-
cundam

undam ætatem, uſque ad annum 25. à Iuſtiniano *Novell. 72. in princ. ibi: vel puberes quidem in ſecunda tamen adæ ætate conſtitutos.* Et rurſum *Novell. 155. ibi, ſecundæ etas curatorem.* Et iterum *in l. ult. C. de bonis, quæ lib.* & ita nterpretatur ea jura doctus, & diligens Hippol. Riin. *in prin. tit. de donat. num.* 523. & poſt eum Iacob. Cuiac. *ad l. 2. ff. de excuſ. tut.* Decius *in l. bonorum, C. qui dmitti ad bon. poſseſſ.* poſt gloſſam *in l. hæreditatum, ff. ad l. alcid.* Quæ cauſa eſt quod eadem ætas * uſque ad an- 106
um 25. appelletur minor ætas ab Ulpiano, *in l. 1 ff. de ninor.* ubi dicit *hujus minoris ætatis conſilium fragile eſſe, & r infirmum, multis captionibus ſuppoſitum, & multorum inſidiis xpoſitum:* quem ſecutus eſt Imperator Iuſtinianus, *Novell. 155. circa fin.*

Aliquando etiam * hæc ætas vocatur juſta, ut à *Nera-* 107
o, in l. 2, ff. de condict. cauſ. dat, aliàs * definita. *ut in l. in* 108
ponſalibus, ff. de ſponſalib. quæ nuptiis jure * contrahen- 109
is præfinita eſt. Et ideo etiam ſæpe * nubilis ætas vo- 110
atur. Et nubiles anni à Virgilio magniloquo omniumque Poëtarum principe, Cicerone & aliis: cujus etiam meminit Ulpianus *in l. hac conditio, ff. de condit. & demonſtrat.* Franciſcus Balduin. latè *Inſtit. de nuptiis, verbo œminæ.* Quo ſiquidem anno, in maſculis moveri vim generationis, ſcribit Macrobius, & Ariſtoteles * Peri- 111
pateticorum Princeps, maximuſque rerum naturæ Profeſſor: ſemen quidem abundare fatetur, ſed non credit atis eſſe maturum ad generationem ante annum vigeſimum: quare idem in Politicis præſcribit maribus trigeſimum ſeptimum annum, puellis decimumoctavum. Quamvis Plato graviſſimus omnium Philoſophorum & Princeps, contentus ſit annis triginta, & eum qui cælebs manſiſſet uſque ad annum trigeſimum quintum, nullo dignum honore, & poſtremum haberi voluerit, *lib 4. & 6. de legibus.* Sed utcumque ſit, ſemper expediret Republicæ non enervari juventutem præmatura Venere, (non quod velim libertatem nu-

ptiarum certis cancellis concludi; ita enim facilè fi-ret, ut ruerent in pejora: puta, nefarias libidines) at expedire, ut exerceantur in laboribus & corporis pa-tientia; & ut constitutionibus principalibus statu-tur, ne quis ante certi temporis ætatem matrimoni-um contrahat, sine parentum, vel his fortè defunctis, proximorum consensu, quas constitutiones credo esse justas & sanctas, salvo tamen semper judicio sa-ctæ matris Ecclesiæ, cui me subjicio.

112 Sæpe etiam vocatur* adolescentia, vel adulta æt-, (atque inde adolescentes & adulti) quã ætatem Cen-sorinus, *lib. de die natali*, & Varro putant excurrere us-que ad annum trigesimum, & probant jura nostr- quæ adolescentes & adultos semper ab impuberib. se-parant, ut in tit. *Rem pupilli salvam fore, l. Impuberibus, de suspect. tut. l. §. 1. ff. de contraria & utili act. tutel. l. tut. ff. de appellat. l. eum qui, §. actori, ff. de constit. pecun.* Et e- adolescentes vel adultos nominant, qui sub curato-ribus sunt, *ut in l. 1. §. finali, ff. de minor. l. si judex, eod. sine hærede, §. interposito, ff. de administrat. tut. & l. mutu §. is qui, ff. de procurat. l. 1. §. in causis, ff. de administ. tu l. ult. ff. de appellat. l. Aurelio, §. 1. ff. de libert. lega.* sequi-tur Joannes Corasius, *in l. precibus, num. 20. C. de in pub. & aliis substit.* ex eo, inquit, quod cum sanguin- simul perturbationes animi effrænatius crescant & a-dolescant, videtur tamen adolescentis nomen etiam pro majore viginti quinq; añis à Marcello nostro fu-isse positũ, *in l. de ætate. ff. de minorib.* Nec me latet, alio- aliter accipere adolescentis & adulti nomen, ac exi-stimare, adolescentem dici ab anno duodecimo, us-que ad vigesimum primum, quamdiu crescit in lon-gitudinem, postea adultum dici, qui creverit ad ju-stam staturæ suæ altitudinem.

113 Nonnunquam etiam nominatur prætextatorũ* & proximè prætextatorum ætas: *cum scilicet puberem ætatem jam quis ingressus est, l. deinde, §. ult. ff. de lib. ex-hib.*

ib. Gellius *lib. 1. cap. 23.* Inde anni prætextati. Quod
t intelligatur; ſciendum eſt, in more * celebri fuiſſe 114
Romanis, ut impuberes non ſolum pueri, ſed etiam
uellæ toga uterentur prætexta, & bulla aurea, quæ 115
rætextatorum * puerorum inſigne erat, & eis à pe-
tore dependebat: ut tradit Ulpianus, *in l. veſtis, §. pueril-*
, ff. de auro & argento legato. Idque ad differentiam virilis
ogæ, quæ Pura appellabatur. Sic enim ſcribit ad At-
icum Cicero *libr. 9. Volo Ciceroni meo togam puram*
dare. Dicebaturque toga pura, quod ei nulla * purpu- 119
a eſſet prætexta. Et Bulla, Ingenuis ſcilicet aurea (in-
igne nobilitatis) libertinis & plebeis, ſcortea erat, ha-
bens figuram cordis, ut ſignarent eam ætatem alte-
ius conſilio regendam eſſe, auctore Feſto, *de verb.*
ignific. libr. 2. qua primum à Tarquinio Priſco, quinto
Romanorum Rege, donatum eſſe filium tradunt, quem
n prætexta ætate hoſtem occidiſſe dicunt: ſed propi-
s vero eſt, in fœdere icto cum Sabini & Tacio cau-
um fuiſſe, ut bulla, prætextaque, per eas tempeſtates
abinorum ornatu, raptarum filii uterentur, de cujus o-
igine ac uſu, optime Macrobius *libro quinto Saturnalio-*
um 1. cap. 6. ut eum refert Gulielmus Budæus, *in Pan-*
dectis, in l. ultim. ff. de ſenatorib. Sed quomodocunque
hæc res ſe habeat, illud minime dubium eſt, quod cum
pueri puellæque eam acciperent; ex veteri more Sa-
rificium perageretur, quod dicebatur ſacrum prætex-
atum, quo infirmas puerilis ſacra fieret, & venerabi-
is: Puerorum enim tanta fuit cura & educatio, ut nul-
i, ne patri quidem, fuerit permiſſum quid inſolens,
perniciosum, vel minus decorum, his præſentibus di-
cere vel facere; néve vir quiſpiam mali exempli in eo-
rum convictu eſſet, qui malis vel ſervilibus vitiis ani-
nos imbueret: magni ſiquidem intereſſe purabãt quos
quiſq; audiret domi, quibuſq; cum loqueretur puer,
atq; ideo cum de his ad exhibendum ageretur, nõ apud
quemvis, ſed tantum apud matremfamilias, hoc eſt, ut

Vlpianus interpretatur *in d.l. denique. §. ult. notæ auc-ritatis fœminam*, Prætor eos, easve deponi jubeba Quam togam non temere & è re nata occasione, e quolibet, prout incidisset, die, deponebant, sed so mni festo Laribus suspendebant; sicut Romanæ p ellæ, puellare rudimentum, puppas Veneri Argiv, & maturæ viris, compositum capillum Palladi co-
117 secrabant. Qua depositione facta, anno ætatis * c cimo sexto vel decimo septimo, Virilem togam, qu supra puram diximus, sumebant, festo videlicet sol mnique die, amplissimo cultu & apparatu magni-co; præcipuè Bacchanalibus festis & mense Marti, quibus diebus sumere virilem togam in religione fu it, qua signabatur, liberioris vitæ pueris facultas da & in forum ad causas audiendas, his permissum fu descendere. *Quia*, ut dicit Vlpianus noster; *hanc æta tem moderatam Prætor ratus est, ad procedendum in publ cum, qua ætate aut paulo majore fertur Nerva filia & publi de jure responsitasse, l.1. §.initium, in verbis, quia moderatam ff.de postul.* Quo etiam exemplo Imperator noster Ju stinianus, id ætatis hominis judicium satis stabile es se credidit, ut possit, non obstante lege Aelia Senti testamento servis suis libertatem dare, §. *fin. Insti quib. ex caus. manumittere non licet.*

118 Denique hæc * ætas quandoque etiam *Iuventus* si ve *Iuventa*, vel etiam *Iuvenilis ætas* appellatur. Nan facundus Horatius, & alii veteres Scriptores, ubiqu fere *Iuventutem* cum *Adolescentia* confundunt: sic enin loquitur de Arte Poetica:

Imberbis Iuvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque & aprici gramine campi.

Quod carmen Terentius in Andria sic posuit:

Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos.

Per *custodem* non alium intelligens, quã pædagogum,

quem

uem Romani pueris suis adhibebant, quorum po-
stas desinebat statim post pubertatem: ut patet ex
lauto, in *Bacchide*: ubi Pistoclerus adultiore jam
tate ad pædagogum * magistrum suum Lydo ab 119
nore turpide hortantem:

Iam inquit *exessit mihi ætas ex magisterio tuo.*

uin & ferè omnes hos vocant imbelles: Horatius 3.
arminū, *quasi sine viribus & bello minimè aptos*; & con-
at, Romanos * nunquam septem & decem annis 120
iinorem, sed paulò majorem, militiæ & Tyrocinio
dscribi voluisse. Idque à Servio Tullio 6. Romano-
im Rege, vetere censione primum cautum; deinde
ibsequente ævo à C. Graccho, lege Sacrata sancitum
iit, auctore Alex. Neapolit *Genialium* 1. *cap* 20. &
ellio *lib.* 10. *cap.* 28. Sunt & * qui hos *imberbes* ap- 121
ellant, ut paulo ante. Idem Horatius *de arte Poetica.*
el virilem vestem sumpserat; & Ovidius ad Pisonem:

Quamvis nunc juvenile decus mihi pingere malas cœ-
rit.

Et nondum vicesima venerit ætas.

laud dubiè accipientes pro *Impubere.* Siquidem ve-
eres *Vesticipem* * illum appellarunt, cujus genæ pri- 122
na barba vestirentur, vel qui nondum vestem viri-
em sumpserat, *Investem*, cui nulla vestis, id est, lanu-
o obumbrat malas, nam *vestis* barba est, Virgilius:

Aurea cæsaries ollis atque aurea vestis.

ucretius lib. 5.

Tum demum pueris ævo florente Iuventus
Occipit, & molli vestit lanugine malas.

t iterum:

Nec minus incerto dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubscere veste,
Et pariter mollem malis dimittere barbam.

Quod imitatus est Virgilius 8. *Æneidos.*

Tum mihi prima genas vestibat flore Iuventas.

ic etiam Festus *Vesticipem puerum* vocat, qui jam ve-
stitus

ſtitus eſt pubertate. Contrà *Inveſticipem*, qui nond[illegible]
123 pubertate* veſtitus eſt, & mirè eleganter expr[illegible]
runt Græci ἥβην, qua & ætas & pili indicantur: e[illegible]
honeſtiores, ut benè obſervavit Obertus Gifani[illegible]
ſuis doctiſſimis, licet brevibus collectaneis ad Lucretium, v[illegible]
Veſtis, & in appendice, *verbo*, *Iuventas*. Quibus om[illegible]
no conſentire videtur *l. creditor*, *§. ſubſtituti*, *ff. de ap*[illegible]
lat. ubi ſic ſcribit Scævola: *Subſtituti tutores in locum le-*
gitimi tutoris experti cum eo tutelæ judicio, cum arbiter i[illegible]
què condemnavit, aliter quam rei æquitas exigebat: à ſent[illegible]
tia ejus provocaverunt, pendente cauſa appellationis juv[illegible]
adoleverunt: quæſitum eſt, cum omnis executio hujus[illegible]
adultos pertineat, & cauſam ad ſe pertinentem, idoneè[illegible]
ri poſſunt: an poſtulatio eorum contra quos appellatum e[illegible]
dicentium illos debuiſſe cauſas appellationis reddere;[illegible]
primi ſunt experti, admittenda non ſit? Reſpondit,[illegible]
quorum tutela geſta eſſet, ſi vellent cauſam exequi non p[illegible]
hibendos, Idem & iu curatoribus obſervandum eſſe, ſi in-
rim adultus ad legitimam ætatem pervenit. Ex quo lo[illegible]
124 ſatis perſpicuum eſſe puto Scævolam * *Iuvenem* p[illegible]
Impubere accepiſſe. Non abſimili ferè ratione Caj[illegible]
lib. 4. ad edictum Provinciale, in l. patri, § . 1 . ff. de min. que[illegible]
in principio minorem viginti quinque annis vocav[illegible]
eundem ſtatim poſt appellat *Iuvenem*. Quare mir[illegible]
ſatis non poſſum, quid cauſſæ ſit, quod Marcellus *l*[illegible]
ſingul. reſponſ. in l. non aliter, ff. de legat. 3. ſcribit: Eum I[illegible]
125 *venem exiſtimari* *poſſe, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, qu*[illegible]
ad incipiat inter ſeniores numerari. Niſi Marcelli verb[illegible]
inrerpretemur de *viridi*, non de *prima juventa*, ut [illegible]
rectè interpretatur Cujacius *in l. 2. ff. de excuſat. tut.* [illegible]
126 talem * admodum *Iuvenem*, id eſt, nimium credulu[illegible]
vacat Vlp. *in l. ſi cum dotem, §. nec non illud, ff. ſolut. mat*[illegible]
Ut ut tamen ſit, Juvenum rudes adhuc, & infir[illegible]
mos eſſe animos, ſcribit Imp. Juſtin. *in §. his, Inſt. d*[illegible]
juſt, & jur. faciles & mobiles, reſte Virg. 3. *Georg. hos ple*[illegible]
rumq; mereri, ſtultos prateriiſſe dies, dicit Tibul. *lib. 1. eleg.* 4[illegible]
His

His ſic explicatis, ſupereſt tractare ; an ſemper hæc tas incipiat ab anno decimo quarto in maſculis, & uodecimo in fœminis ; quod licet ſuperius diximus gulariter obtinere, iſta tamen doctrina non eſt in o-
nibus vera. Primo enim non procedit * in cauſa ali- 127
nentorum alicui teſtamento relictorum, in qua, pieta-s intuitu, puellæ ad decimum quartum, puero uſque d decimum octavum debebuntur. Idque ex D. Ha-riani conſtitutione, quam refert Ulpianus, *in l. Mela*, . *de aliment. & cibariis legat*. rectè, nam & Paulus *in l. ci-itatibus, ff. de legat.* 1. (quæ deſumpta eſt ex ejus libro re-
ularum) ſcribit * talia legata, quæ in alimenta infirmæ 128
etatis, puta ſenioribus vel pueris puelliſque relicta fu-rint, ad honorem civitatis pertinere.

Non procedit etiam prædicta * doctrina in ſpadone, 129
ive caſtrato, qui pubeſcit demum anno decimooctavo, Paul. *in ſent. lib. 3. tit. 4. de teſtam. l. 2.* Neque pariter, uando in loco aliquo eſt ſtatutum, aliquem ante 14. nnos, vel poſt pubeſcere : ut apud Bituriges, ubi pu-eſcunt anno demum decimooctavo, quam ob id *Spa-donum patriam* nominat Cuiac. *lib. 4. feud. c. 13.* quod tamen non invenitur in lib. Statuti Bituricenſium comment. à Nicol. Boerio, & ita ſtatutum apud Ultrajectenſes *rubrica 13. §. 1.* quod ſcilicet mares pubeſcant anno decimooctavo; fœminæ anno 20.

Neque id novum cuiquam videri debet, cum gene-
raliter traditum ſit, ſtatutum * vel conſuetudinem poſ- 130
ſe inhabilem facere habilem; & ita de filiofamilias ad teſtandum, tradit Rebuff. *in tract. ſuo de conſuet. nu. 86. per notata in c. Raynuntius, x. de teſtam.* & de minore majorem facere, ut dicit Bald. *conſil. 103. incip. Quæritur, lib. 4.* Anchoranus *in repet. ca. 1. in 14. quæſt. princip. verſ. ultim. hic refero quæſtionem, de conſtitut.* Quod tamen intelligit Caſtrenſis, *conſi. 106. n. 2. lib. 2. & idem in l. 2. C. de his qui veniam ætatis*, non procedere quantum ad bo norum immobilium alienationem, per text. *in l. 2. verſ*

ita autem, & in l. eos, C. de his qui veniam ætatis. Curtius Senior *conf.44.incip.super contingentia facti,col.10.vers. minor jurando.* Decius *conf.403.num.10.*refert & sequitur Andr. Tiraq.*de nobilit.c.20.num.41.42.*

Sic è diverso habilem inhabilem facere, ut eligibilem de jure communi facere ineligibilem, *cap. cum olim, & ibi notatur, de clericis conjugat.* habilem ad contrahendum matrimonium inhabilem, *cap. super eo, de cognat.spirit.* Oldradus *conf. 105. incipiente, videtur dicendum.* Didacus Covarr. *in epit. decretalium, cap. 6. §. 10. num. 18.* per glossam, quam dicit communiter receptam, *in c. quod super his, de consanguin. & affin.*

131 Subsequitur jam plena * pubertas, quæ in masculis decimo octavo anno, in fœmina decimo quarto anno circumscribitur: quod ea maximè valeant, & sint habiles tam corpore quam animo, cujus meminit Modestinus *in l. arrogato, ff. de adopt.* & Imperator, *in*
132 *§. debet autem, Insti. de adopt.* quam Cicero *in Catone Ineuntem adolescentiam vocat.* Et dicitur Longobardorum legitima ætas, uti tradit Cujacius *lib. 5. feudorum tit. de pace componenda & retinenda.* Et Constantinus
133 *firmatam ætatem* * vocat *in leg.1. C.Theod. de minor.* Et Virgilius *Ecloga 4.*

Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas.

Qua ætate plerumque solebant Principes fœminis ætatis veniam dare, masculis tamen non nisi anno vigesimo, ut patet *ex l.2.C.de his qui veniam ætatis*, quod quia excurrit in annum usque vigesimum quintum, *finis pubertatis* dicitur, de quo infra latius.

134 Puberem hanc*ætatem excipit *Iusta ætas*, quæ vigesimo quinto anno inchoatur, auctore Vlpiano, *in l.*
135 *2.de vacat.mun.l.cum filiofamilias, de legat.3.* Quæ * & *legitima* appellatur, *in l. quæro, in fin.ff.de testam. tut, l. 1. ff.de fidejuss.tut.l. Aurelio, ff.de liber. leg.l. ex duobus, ff. de negot.gestis, l. ult. §. Divus, ff.de Publicanis, & aliis innumeris locis,* quam Barnabas Brissonius, *in suis elegantissi-*

mis

nis antiquitatum observationibus, lib.3.c.2. ita appella-
am existimat, quod olim lege aliqua adolescentibus
d spacium ætatis ad res suas recipiendas præscriptum
uerit, lege nẽpe Lætoria, quam de minoribus viginti
quinque annis scriptam, totamq; in argumento versa-
am fuisse, dicit & probat ex Cicerone, Spartiano,
uetonio & Plauto, vir clarissimus, atque in omnium
onarum artium disciplinis egregius. Cujus sententi-
m probat Jac. Cuiacius primarius Professor Bituri-
censis, celeberrimus nostræ tempestatis juris inter-
pres, & omnium bonarum artium disciplinis egregi-
us, & cõfirmat *per l.2. C.Theod.de donat.* in qua ita scri-
ptum est: *donec annos Lætoriæ legis egressus legitimã com-
pleverit ætatem.* Et plenius *in l.2. ff. de excusat.tutor.* ubi
dicitur: *initium legitimæ ætatis definitum esse lege Lætoria,
finem verò, lege Regia,* de qua Gellius *lib.10.cap.28.* Qui-
bus addo, quod ubi fit mentio* de legitima ætate, in- 136
telligitur de ætate naturali 25. annorum, non autem
de ætate dispensata per rescriptum Principis, & sic per
accidens, *ita Alex.consi.2.in 1. volum.Dec.cons.258.* Quo
loci istud ideo esse dicunt; quia licet * Princeps possit 137
dispensare minorem, non potest tamen eum facere ve-
rè majorẽ 25. annis: Ideo ubi fit mentio ætatis legiti-
mæ de majore 25. annis verè & non fictè intelligitur,
ut verba propriè, & secundũ jus cõmune intelligan-
tur. Non ignoro tamen Theophilum *in §.& deditios,
Instit. de libert.* legitimam ætatem eo loco accipere,
pro ea * quæ major est triginta annis. 138

Appellatur & perfecta ætas à Paulo *in l. minor vi-* 139
*ginti quinq; annis, ff.de minor. l.si reliquero, ff. de legit. tut.
l.cum de indebito, §.sin autem, 1.ff.de probat.* Caio *l. tutela,
ff. de tutel.* Modestino, *l. quo defuncto, ff. de legit.tut.* Vl-
piano. *in l.si tutor, §.1.ff. de tut. & rat. distrah. l.si in rem
suam, C. si res aliena pignori, §. ult. Institut. de Attil. tut.*
& in pluribus aliis locis.

Ex quo fit, ut è converso major* sive pupillaris æ- 140
tas,

tas, quæ justæ opponitur, ab Vlpiano *in l. ait Divus*, *de jure fisci*, *imperfecta ætas* vocetur, *in l. ult. C. in quib. caus. in integ. restit.*

141 Dicitur & *robusta* ætas* ab Vlpiano *in l. si maritus*, *lex Iulia, ff. de adult.* propterea quod tunc virilis vig completur, eodem Vlpiano auctore, *in l. 1. in fin. ff. minor.* quæ causa est, quod Paulus *in l. cum de indebit* *§. fin. autem, de probat.* perfectæ ætatis hominem, *Viru*

142 appellat, * & eum minori, sive pupillo opponit, ut facit Vlpianus, *in d. l. ait Divus, ff. de jure fisci*.

143 Eadem quoque *status** dicitur à Papiniano, *in l. cu pater, §. curatoris, ff. de legat. 2.* & ab Alexandro Impera tore *in l. ex his verbis, C. quando dies legati cedat*, quia e tempore quis dicitur pervenisse ad suum statum, & fi crescendi finis. Quamobrem & *Perfecta*, (ut supra di ximus) & *plena & integra ætas*, sæpe à nostris appella tur, & ea quæ sequitur ætas παρακμὴ dicitur. Eaden tamen verba, *Status ætatis*, aliquando non pro hac sta ta ætate viginti quinque annorum, sed pro conditio ne, sive qualitate ætatis ponitur à Celso, *in l. cum de æ tate, ff. de probat.* Non aliter atque *status conjecturalis*, di citur apud Rhetores, in quo causa maximè vertitur *Cum de ætate*, inquit, *hominis quæreretur, Cæsar noster in hæc verba rescripsit: Et durum & iniquum est cum de statu ætati alicujus quæreretur, & diversæ professiones proferuntur, e potissimum stare, quæ noceat, sed causa cognita, veritatem excuti oportet, & ex eo potissimum annos computari, ex quo præcipuam constare fidem in ea re credibilius videtur.*

144 Nonnunquam etiam *Major * ætas* dicitur, *in l. cum mandato, ff. de minor.* Et ideo plerumque *major* oppo-nitur *minori*, qui viginti quinque annos natus est, *ut in l. denique, §. ult. l. quod si minor, ff. de minoribus, & toto tit. ex quib. caus. major. l. qui cum natu major. in prin. ff. de bonis libert.* Quomodo autem probetur talis major aut minor ætas, optimè tradit Borgnin. Cavalc. *de tutor. & curat. n. 294. cum duob. seq.* Sæpe etiam appellatur *Iu-*

ven-

ventus, ut supra retulimus ex Marcello *in l. non aliter, ff. de leg.* Quod tamen * intelligendum est, non de prima 145
juventa, sed viridi: quam Romani ad annum ætatis 50. quod est senectutis initium, producebant: ut auctor est Cicero *in Catone*, ubi loquitur de consulatu primo & sexto M. Valerii Corvin. Licet gloss. *in d. l. non aliter, & in l. hæreditatum, ad leg. Falcid.* ad 70. annos protendat, qui etiam hanc vocant *tertiam* * *ætatem*, 146
& eum sequitur Ioannes Corasius *in l. precibus, nu.* 29. 30. *C. de impub. & alijs substit.*

Quin & Theophilus vetus paraphrastes Græcus, hanc ætatem triginta annis minorem *naturalem* * vocat 147
ætatẽ, licet omnis ætas naturalis & natura omnẽ ætatem agnoscat, *ut in §. & dedititios, Instit. de libert.*

Denique id ætatis homines nostri juris auctores, ubique ferè suæ * ætatis esse dicunt, ut Modestinus *in* 148
leg. ex duobus, ff. de negot. gest. ubi eum quem vocavit *majorem*, eundem *suæ ætatis & legitimæ ætatis* appellat, ac minori annis opponit, & ita eodem sensu minorem suæ ætatis factum, emtionem à tutore de rebus pupillaribus factam, comprobare posse respondit Ulpianus *in leg. pupillus, §. item ipse tutor, ff. de auctorit. tut.* Verum idem Ulpianus *libr. 23. ad eundem Sabinum*, in materia legati alicui relicti, *cum suæ ætatis factus erit*, voluntatis seu facti quæstionem esse scribit, utrum de pubertate, an de viginti quinque annis sensum sit: atque ideo rectè de voluntate disputari posse; non minus, quàm si ita asscripsisset: *cum justæ ætatis, vel maturæ ætatis factus fuerit*, vel *cum adoleverit.* Quo exemplo puto Tribonianum in rescripto Alexandri Imperatoris verba hęc: *Si suæ ætatis factus sit*, interpretatũ: si pupillarem ætatẽ excesserit, *l. si tutores, C. de testam. tut.*

Subsequitur juventam sive legitimam ætatem *senectus*, sive *senior ætas, l. non aliter, ff. de leg.* 3. ultima hominis ætas, aliarum ætatum tanquã fabula, ut Cic. dicit *lib. de Senectute*, peractio & terminus * ad 100. usq; an- 149
nos

nos perdurans. Nempe is est finis vitæ lōgævi hominis, *l. an ususfructus, ff. de usufruct. l. ut inter divinum,* de *sacrosanct. eccles.* Et ideo appellatur, *extrema ætas*
150 docto, & facundo Catullo, in Argon, & *occasus* vitæ,* Cicerone *in Topicis.* Quæ quando incipiat, non conveniunt nostri, neq; etiam alii scriptores; quorum opiniones Iac. Menoch. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 1. casu* 59
151 latè recenset, & tandem resolvit, quod in* casibus, in quibus extat clara juris constitutio, ea sequenda sit. in aliis verò non decisis, hoc relinquendum esse arbitrio Iudicis: cujus opinio menti legum conformior est; licet receptior sit, senem quoque dici eum, qui annum quinquagesimum perfectè attigit, usque ad septuagesimum ex gloss *in l. non aliter, de legat. 3. & l. hæreditatū, ff. ad l. Falcid.* quam & ex recentioribus sequitur Co-
152 rasius *in d. l. precibus, num. 29.* Proinde * dicendum est, militem non cogi post quinquagesimum annum, ut auctor est facundus, prudens & acutus Seneca, *de brevitate vitæ,* in quo tamen qurdraginta sex annos sufficere putat Alexan. Neapolitan. *lib. 1. genalium, cap. 20.* quem sequitur Florianus noster, *in l. inviti ff. de testib.* dicens quod quemadmodum quinquaginta quinque annos natos bello non est idoneus, ideoque vacationem militiæ obtinet: ita non est quis idoneus rei uxoriæ, quem refert & sequitur Tiraq. *l. connub. 5. num. 5.*
153 A muneribus * personalibus quē excusari anno quinquagesimo quinto, *leg. 2. §. ultim. l. non tantum, ff. de decurionib. l. ult. C. de decur. l. C. qui ætate se excus. libr. 10.*
154 A civilibus verò, ut est * tutela & cura, non item, sed septuaginta exigi, *l. 3. ff. de jure immunit. l. 3. §. quamvis & §. cura, de muner. & honor. l. 2. §. numerus, de vacat.* Nec sufficere sexaginta quinque, & tres liberos, cum utraque species excusationis imperfecta sit, cum vel septuaginta anni, vel quinque liberi exigantur, *leg. 1. § ult. de vacat. muner. l. 1. Cod. qui numer. tutel. se excusant.* Ab honoribus sexaginta annos excusare, ut ex Plinio,

lib.

ib.4. epist. & Varrone *lib.3. de vita populi Romani*, probat Cuiacius *in l.3.C. qui ætate se excus. lib.* 10. & ex Seneca, *de brevitate vitæ, in l.2.ff. de excusat.tut.* qui tamen inquit *lib.2. controversiarum*, sexaginta quinque exigi. Dicens, inde fortè natum esse proverbium: *Sexagenarios de ponte dejici oportere*, id est, ut suffragium non ferant.

Quam ætatem* Jurisconsulti nostri, & alii Scriptores variis nominibus appellant. Sunt enim qui eam 155
infirmam ætatem* vocant, ut Tibullus *lib.1. Eleg.* Ovidius 14. *Metamorph.* vocat *ægram.* Et Paulus noster *in l. civitatibus, de legat.* 1. quo loco dicit; *Relictum in alimenta * infirmæ ætatis, puta senioribus, vel pueris, puellisque ad honorē civitatis pertinere.* Ex quo infert Abbas, Statuta de Infirmis & Valetudinariis in Senibus locum habere, *in c. magnæ, de voto, per c.1.§. sin autem Episcopus, de clerico ægrotante, in 6.* ubi dispositum in* Episcopo ægrotante, ut possit coadjutorem petere, etiam locum habet in Episcopo sene, sequitur glossa *prag.tit.de collat.§. ita tamen, verb. præmutationis*, quæ dicit, regulam Cancellariæ, de infirmis resignantibus scriptam, etiam locum habere in sene resignante, allegat Joan. Andreæ *in d. c. magnæ, & in c. quoniam frequenter, §. in alijs*, & ibi quoque Panor. *ut lite non contest.* quos refert latè Lud. Gomes. *in d. reg.cancel. quæst.* 7. quo tamen loco ipse dicit, eam regulam in sene non habere locum, nisi in decrepito, & copulari.

156

157

158

Quorum opinio mihi nullo modo probatur, cum definitio infirmitatis non conveniat senectuti: Est enim morbus habitus cujusque corporis contra naturam, qui usum ejus ad id facit deteriorem, cujus causa natura nobis ejus corporis sanitatem dedit, ut ex Sabino refert Ulpian. *in l.1.§. sed sciendum, ff. de ædilit. edict.* Quam definitionem A. Gellius *lib.4. cap.2.* indicat Sabinum à Labeone accepisse. Qui quidem habitus cōtra naturam non* inest senectuti, cum illa ex natura 159
sit,

sit, quam ob id ex veteribus aliqui, *priorem ætatis parte[m]* vocant, ut Lucretius *lib.* 2. & ejus exemplo, Virgil. *[in] Æneid.* priorem partem *meliorem* vocat. Et Paulus n[o]ster *in l.* 2. §. 1. *de verb. signif.* dicit, *Majorem diei parte[m] esse horarum septem primarum, non supremarum.* Alii. *Mala[m] ætatem* vocarunt: ut latè tradit Nonius, *in verbo Seniu[m]* & Plautus *in Menæchmis, Act. ut ætas.*

Cui affine est, quod Paulus scribit valetudine imp[e]ditum militem, casu impeditum censeri, adeoque ex cusari à pæna emansionis vel desertionis, dummod[o] probet se non tardius à loco profectum; quam ut oc currere posset intra commeatum, *l. qui commeatus, ff. d[e] re milit.* Quo etiam respiciens Ulpianus noster, *in leg. cui, in fi. ff. ex quib. caus. major.* respondit; *eum etiam rei publicæ causa abesse videri, qui finito officio in urbem reverti po[]tuisset, sed infirmitate impeditus, iter continuare non potuit, habe[]bitur ratio humanitatis, sicuti haberi solet & hyemis, & naviga tionis, & cæterorum, quæ casu contingunt.* Ex quibus de monstratur, infirmitatem casu contingere, contra atq[ue] senectus, quæ natura omni homini occurrit, ut omne[s] res humanæ natura senescunt, & ad finem tempori[s] veniunt, præter solam impudentiam, inquit Theode-ctus, quæ sola quanto magis augetur genus mortalium, tanto fit mejor quotidie. Cui convenit, & illud The-ognidis: *verecundiam quidem inter homines perire, at impu-dentiam verò ubique terram peragrare.*

Quin & Paulus noster, *lib.* 11. *ad eundem Sabinum in l. cui dens, ff. de ædilit. edict.* apertissime respondit: *Eum cui dens abest, non esse morbosum. Magna enim pars hominum ali-quo dente caret.* Et maximè senes; *alioqui,* inquit, *nullus se-nex sanus esset.* Ex quo loco aperte colligitur, senes non infirmos, sed sanos dici, idque dictat sensus communis, & ratio naturalis, quæ legis loco esse debet.

Superiora haud debiliter fulcit, quod ubique & ICti nostri & Imperatores *infirmitatem, valetudinem, mor-bum & senectutem,* ut diversa & separata ponunt, ut

Ulpi-

Ulpian. *in l. licet*, ibi: *valétudo aut ætas, ff. de recept. arbit.* Et Pomponius *in l. solet, ff. de tutel.* ibi: *propter adversam valetudinem, vel senium ætatis.* Ulpian. iterum *in l. si ut certe, §. nunc. videndum*, ibi: *si senectute, vel morbo contingat, ff. commodat.* Et Imperator, *tit. C. Qui ætate. Et tit. qui morbo se excusant.* quibus constitutum est, non nisi perpetua valetudine tantum à tutela & cura excusari, nec senem quoque tamen 70. annis majorem. Quare dicendum est, senes non esse infirmos aut valetudinarios propriè loquendo; & dispositum in infirmo ad senem non debere trahi, nisi talis sit, quem adeo premit senectus, ut in materia, de qua loquimur, ab infirmo non differat, qui rebus illis nullo modo supresse possit, ut resolvit Dec. *in l. senium, num. 7. C. qui testam. facere poss.* exempli gratia: In materia regulæ, de resignandis beneficiis, non debet sufficere sola senilis ætas resignantis, sed ultra talis valetudo, sive indispositio requiritur, quæ verisimiliter tempore resignationis non potuisset supervenire viginti diebus, sed vicina mors videbatur imminere; licet enim dicantur senes proximi morti, non tamen sunt ita vicini quin adhuc possunt sperare quinque annorum vitam, ut volunt probare Dd. maximè Castr. & Alex. *in l. hæreditatem, ff. ad l. Falcid.* quos refert Roderic. Suares, *in repet. l. quoniam in prioribus, ampl. 3, nu. 12. C. de inoffic. testam.* & Gomes. *d. quæst.* 7. & ita in materia ejus tradit, *d. regula, nu.* 142. dicens, ita temperari, & restringi debere glossam pragmaticam: sequitur Rebuff. *d. regula.*

Pari modo quando sumus in materia *l. filium, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris*, non debet sufficere * ad 160
tollendam præsumptionem ejus legis, scilicet filium quem esse ejus, quem nuptiæ demonstrant, non solùm senium ætatis in marito, sed accedere debet infirmitas, sive mala valetudo mariti, eaque longa, & talis, quod verisimile sit uxorem ex eo non potuisse concipere, ut optimè tradit contra Paul. Paris. Iacobus Menoch.

noch. *de arbit. Iud. lib.* 2. *cent.* 1. *casu* 89. Licet enim le-
ges nostræ credant sexagenarium ad generandum mi-
nus idoneum esse, ut constat ex lege Papia, cujus memi-
nit Imperator *in l. penult. C. de nup. & patet in l. si pater, §.*
ult. ff. de adopt. & ideo eam ætatem *defectam* vocet Ulpi-
161 anus, quasi viribus * carentem, *l. arboribus §. de illo, ff.*
usufructu, & l. 3. *§. ignoscat, ff. ad Syllan.* Et Valerius Ma-
ximus *lib* 2. *cap.* 1. *defunctam virium cursu ætatem*; tamen
sæpè compertum est, & quotidie experimur sæpè vi-
ros idoneos fuisse & esse ad generandum, & ex hone-
stissimis uxoribus liberos suscepisse, quibus certe atrox
inferretur injuria, si quis ob solam ætatem mariti dice-
re vellet tales esse adulterinos, quales esse deberent
stante opinione Parisii, *cons.* 29. *lib.* 2. In quo tamen i-
non dicisivè loquitur, sed tantum disputativè. Siqui-
dem eo casu ejus consilii aderant diversæ aliæ circum-
stantiæ, præter senilem ætatem, in quibus se principa-
liter fundat.

Nec contra faciunt verba Pauli & aliorum, qui hanc
ætatem *infirmam* vocant. Ex quibus inferri posset, eam
à pari procedere cum infirmitate, sive adversa valetu-
dine. Iuxta ea quæ tradunt Canonistæ *in c. quoniam fre-*
quenter, §. 1. *ut lite non contestat.* & ea quæ late tradit P.
Paris. *d. cons.* 29. *num.* 67. *& seq.* cum ea verba longè a-
lium habeant intellectum, ut ex eodem textu apparet.
In quo Paulus non solum Seniorum, sed etiam Puero-
rum ætatem *infirmam* appellat. Nec solum Paulus, sed
etiam Ulpianus *in fragmentis. tit.* 11. *qui est de tutelis*, ubi
dicit : *Impuberibus dari tutorem ob ætatis infirmitatem,*
fœminis autem tam puberibus, quam impuberibus, propter
sextus imbecillitatem, infirmitatem, & forensium rerum
162 *ignorantiam.* Quæ verba non possunt * intelligi de ad-
versa valetudine, sive corporis infirmitate, sed sic acci-
pienda sunt, ut infantis ætas, ideo *infirma* dicitur, quod
ejus nullus sit sensus, id est, nulla ratio, nullum judi-
cium, lubricum, fragile & infirmum ejus ætatis consi-
lium,

um multorum insidiis & captionibus expositum, *l.* *ff. de minorib.* cujus legis mentionem fecimus in principio hujus capitis, & ideo tutoris auctoritate suppleri debeat, ut dicit Paulus *in l. quamvis, ff. de acquir. poss.* ita pariter senilis ætas, cujus ætatis imbecillitas naturæ præsidiis destituta, extrariis rebus fulcienda est, ut rectè dicebat Diogenes Cynicus, contemptor humanarum divitiarum: & hoc sensu sæpè juris nostri auctores meminerunt.

CAP. VI.

Tutela quo jure introducta sit, breviter, sed concinnè agitur.

SUMMARIA.

1 *Origo cujusque rei spectanda.*
2 *Verba definitionis*, Jure civili data atque permissa, *exponuntur, nu.* 20.
3 *Ius Civile quid propriè dicatur.*
4 *Auctoris opinio de jure Tutelæ.*
5 *Tutelare jus esse antiquissimum.*
6 *Lycurgus Legislator Lacedæmoniorum quo tempore vixerit.*
7 *Lycurgus tutor Charilli fratris filij.*
8 *Pupillorum Regum tutores apud Lacedæmonios* πρόδικοι *vocati.*
9 *Solon Legislator Atheniensium, quo tempore floruerit.*
10 *Tutores pupillorum apud Athenienses, qui erant.*
11 *Charondas Thuriorum antiquus Legislator, & quo tempore vixerit.*
12 *Plato gravissimus, & in sanciendis legibus nulli Ethnicorum secundus, & quando floruerit.*
13 *Lex Platonis de pupillorum tutela & pœna non petentium tutores.*
14 *Lege* 12. *Tabellarum multa piè ac sanctè statuta de tutoribus.*
15 *Munus prudentum in quo consistebat.*

16 *Ius tutelare ex vetustissime Græcorum jure descendisse.*
17 *Romani multa mutuaverunt à Græcis.*
18 *Civitates Athenarum & Lacedæmoniorum totius Greciæ oculi.*
19 *Tutela equitati naturali conveniens.*
21 *Romani linguæ suæ valde Zelotypi.*
22 *Declaratur lex* decreta, ff. de re jud.
23 *Legata, Testamenta, Tutelæ, & Libertates, qua lingu relinqui, scribi, & dari debuerint.*

1 NOn videtur ab instituto nostro alienum, ut exponamus quo jure Tutela fuerit * introducta: Origo enim cujusque rei potissimum spectanda est, *leg prima. ff. de origine juris*, notant interpretes, *in l.* 1. *ff. d contrahen. empt. & in §. & non ineleganter, Instit. de ju*
2 *re naturali.* Et ait * hic Textus, *Iure civili data & permissa.* Quæ verba videntur demonstrare Tutelam esse
3 juris civilis, *l.* 1. *ff. de tutelis.* An ergo ex * prudentum interpretatione Tutelæ descenderunt? Quod videtur cum ea proprio & speciali nomine *Ius civile* dicatur, l. 2. §. *his legib. ff. de orig. jur.* Paul. *in Sent. lib.* 4. *tit. fœminæ, ibi, jure civili, id est Voconia rogatione videtur effectum.* Cæterum lex 12. Tab. nulla discretione sexus cognatos admisit, & verba simpliciter prolata ad specia-
4 lem significationem referre solent. Nos verò in * contrariam sententiam deducunt validiores rationes. Cum
5 inveniamus Tutelare * jus in usu fuisse 140. ferè annis
6 ante vrbem conditam, videlicet Lycurgum * nobilem Spartiatum Polydectæ filium & Lacedæmoniorum legislatorem, (qui circa id tempus vixit) illud regnum administrasse tutorio nomine, 18. ferè annis, donec Cha-
7 rillus * ejus fratris filius posthumus regno maturus esset, ut tradit Plutarchus, *in vita ejusdem Lycurgi.* Nec
8 solum apud Lacedæmonios (apud quos * pupillorum Regum Tutores vocabantur πρόδικοι) id receptum fuit,
9 sed & apud Athenienses, quib. Solon * unus è septem
10 sapientibus, & Legum scriptor solus * leges dedit, & floruit-

floruit tempore Tarquinii Prisci, si credimus A. Gell. lib. 17. c. 21. Vel potius si fidem habemus Ciceroni ad Brutum, sive de claris Oratoribus, tempore Servii. Et inter alias hanc esse de Tutelis: *Quod Tutores pupillorum essent proximi consanguinei, non tamen illi ad quos post mortem pupilli redundarent, ne qua fraus, neve quis dolus compositus pupillis exitio forent*: referente Alexandro Neapolitano, *Genial. dier. lib. 6. cap.* 10. quem secutus est Charondas * Thuriorum antiquus Legislator, qui 11
non multis annis ante Decem-viros vixit, qui Tutelam ita dividebat, ut agnatis proximis bonorum curam, cognatis verò aliis educationem committeret, si credimus Diodoro, *lib.* 12. Sed nec Plato * legum pe- 12
ritissimus, omnium gravissimus, & in sanciendis legib. nulli Ethnicorum secundus (vel Cicerone teste, qui non multis annis post Decem-viros floruit, si credimus Athenæo, *lib. 5. cap.* 12. Alexand. Neapolitan. *lib. 6. cap. 5.*) pupillorum curam neglexit. Voluit * enim, 13
quod si orphanorum Tutor obiisset, ut Cognati & Affines ex utriusque parentibus, vel ad Consobrinos & Patrueles, qui præsentes essent, alium intra decem dies constitui curarent, alioqui drachma singuli singulis diebus mulctarentur, ut patet ejus *lib. 6. de legib.* Hoc amplius & Decem-viri *in suis* 12. *tabulis*, in hac eadem materia, multa piè * ac sanctè statuerunt, non solum 14
de testamentariis, *ut in leg. prima, & l. Tutor incertus, ff. de testam. tut.* sed etiam legitimis, *l. tres Tutelas, ff. de cap. minut. l. 1. ff. de legit. tut.* & suspectis, *l. tres Tutores, ff. de administ. tut. l. 1. ff. de suspect. tut. & sparsim in infinitis aliis locis juris nostri.* Quare dicendum est, jus * tutelare non 15
ex interpretatione Prudentum (quorum munus consistebat in jure interpretando, non in introducendis novis formis) sed ex vetustissimo * Græcorũ jure de- 16
scendisse, & Romanos illud, ut pleraque alia, ad suam Rempublicam * inde traxisse. Quæ caussa est, quod Justinianus Imperator, *in d. §. & non ineliganter, Inst. de jure*

18 *naturali* originem juris civilis repetit & dicit, * fluxisse ab institutis duarum civitatum scilicet Athenarum & Lacedæmoniorum, duobus totius Græciæ oculis, ita enim eas appellat Justinus *lib.* 5. & Leptines apud Aristot. *l.* 3. *Rhetoric. c.* 10. Id si verũ est (ut certe est) nemo dubitare debet originem tutelarum ex jure naturali, sive gentium descendere, cum etiã disertè scribit
19 Vlpian. *in l.* 1. *ff de minorib.* Prętorem naturalem * ęquitatem secutum, suscepisse tutelam minorum & opitulatum fragili, infirmoque hujus ætatis consilio, quod multorum insidiis & captionibus est expositum. Cui consentaneum est, quod scribit Imperator, *in* §. *penult. de Attiliano tut. & ibi Portius*, naturali juri conveniens esse, ut is, qui perfectæ ætatis non sit, alterius, scilicet prudentioris, tutela regatur. Par enim est sapientiores opitulari imperitioribus, præcipuè ætati imbecilliori, cujus etiam hostes misereri solent: eoq; diligentius, quo magis insidiis & captionibus est exposita *dict. leg.* 1. non sine magno reipublicæ periculo. Siquidem ejus spes est in recta institutione juventutis, atque is est naturæ cujusdam melioris instinctus, ut propensiores simus in eos tuendos, qui nondum per ætatem in sese tueri possunt. Neq; his adversum est, quod *in a*
20 *l. ff. de tut. & in* §. 1. *eod. tit. Instit.* dicitur, tutelã jure * civili datam ac permissam esse. Quia hoc ad formam juris nostri auctoribus excogitatam referendum est, veluti ne quis peregrinus civis Romani tutor sit, ut certæ tutelæ sint legitimæ, fiduciariæ, quasi legitimæ, Attilianæ; ut unius auctoritas satis sit, vel nõ sit: quomodo aliqui se excusare possint à tutela, & qui, quomodo suspecti accusandi & removendi sint: capitis minutione nonnullæ pereant, nonnullę verò amittãtur. Hæc inquam omnia, & alia sexcenta, Romanorum JCtorum inventa esse constat. Nam quoties actibus Jurisgentium, vel naturalib9, aliquid jus civile addit, eorum causam & originem non mutat, sed tantum
facit

facit, ut ob formæ vel solemnium adjectionem de jure civili censeantur, ut dicit Vlpian. *in l. jus civile, ff. de instit. & jure.* Sed dicet quispiam, tutelam juris civilis esse, non autem Jurisgentium, quia ea quæ sunt Jurisgentium, quounq; sermone, sive Latino sive Græco, fieri possunt, auctor Vlpian. *in l. an inutilis, in fine, ff. de acceptital.* ibi: *quia hoc jure utimur, ut Iurisgentiũ sit acceptilatio, & ideo puto, & Græcè acceptum fieri posse, dummodo sic fiat, ut latinis verbis solet.* Contra atq; ea quæ solennis & legitimi & Quiritium proprii juris sunt, quæ Latina duntaxat lingua olim utiliter explicabantur. Cum enim Romani linguæ * suæ valde zelotypi essent, & 21
ejus propagandæ desiderio flagrarent, partim ut ejus honos per omnes gentes venerabilius diffunderetur, partim etiam ne ulla re Toga Pallio subjiceretur, statuerunt ut à Magistratibus suis, vel in ipsa etiam Græcia non nisi Latinè responsa darentur, & ejus sermonis imperiti albo judicum eraderentur, ut in Claudio refert Sueton *c.16. & Dion. l.58.* Atq; ideo Triphonius *in l. decreta, ff. de re judic.* respondit, ea à Prætoribus * Latinè interponi debere. Legata quoq; Latinè 22
tantũ relinqui potuisse Vlpian⁹ auctor est *in fragmentis, tit. de fideicommissis, tit. 25.* Eademq; lingua tantum testamenta scribi, tutelas * & libertates directo dari 23
potuisse certum est. Vnde non immerito fuit dubitatum *in l. qui testamento, §. & veteres, ff. de testam.* an testes ad testamenta adhibiti Latinè scire deberent, quod tamen Imperatores Arcadius & Honorius, & immediatè post, Theodosius junior solus *sua Novella, de testamentis tit. 7. §. ult.* & post idem cum Valentiniano emendarunt, ac translato Constantinopolim Imperio, ubi Græca lingua vernacula erat, & decreta Græcè pronuntiari, testamenta scribi: legata, libertates, tutelas directo Græcè dari permiserunt, *l. judices. C. de sent. & interlocut. omnium judic. l. hac consultissima, §. fin. C. de testam. l. ult. C. de testamen. tutela, l. directas, C. de Manu-*

miß. testam, In quibus etiam legibus, scilicet penultim & ultim, Latina verba, *legitima verba*, ideo appellatur, & Græcis opponuntur.

CAP. VII.

De divisione Tutelæ.

SUMMARIA.

1 *Tutelarum divisio.*
2 *Testamentarius Tutor quis dicatur, & quomodo instrumentum testamentariæ tutelæ concipiatur remissive:*
3 *Testamentarius Tutor ab Ulpiano* Dativus *nuncupatus.*
4 *Verba legis 12. Tabularum*, uti legassit super pecunia tutelave rei suæ, ita jus esto.
5 Filiusfamilias testamentum facere non potest.
6 *Testamentarios tutores quadruplicis generis esse.*
7 *Tutor generaliter datus, censetur datus omnibus bonis ubicunque sitis.*
8 *Tutor principaliter Personæ, & secundario Reb. datur.*
9 *Glossa reprobatur* in l. non solum, §. qui testamento, ff. de excusat. tut.
10 *Tutores certis rebus dati qui censeantur.*
11 *Pater testamento suo declarans quis Tutorum tutelam geret, ejus declarationi standum esse.*
12 *Honorarii tutores cur ita appellentur.*
13 *Honorarius titulus dicitur sine administratione.*
14 *Honorarii tutores licet non administrent, æquè tamen tenentur, excussis prius facultatibus ejus, qui gessit.*
15 *Lex est Africana, ergo difficilis.*
16 *Azo maximæ & receptissimæ auctoritatis doctor.*
17 *Accursius Azonis discipulus.*
18 *Tutores notitiæ causa dati qui dicantur.*
19 *Liberti solent notitiæ causa tutores dari.*
20 *Tutor datus causa notitia ita tenetur ut alius.*
21 *Solutionem fieri tutori notitiæ causa.*

2 *Legitimus tutor quis dicatur, & quomodo instrumentum legitimæ tutelæ concipiatur remissivè.*

3 *Auctores juris nostri facientes mentionem* Legis *absolute, intelligunt de lege 12. tabularum*

4 *Legitima hæreditas.*

5 *Legitimi hæredes.*

6 *Legitimi curatores.*

7 *Attiliani & Iuliani Dativi appellantur tutores.*

8 *Administratio licet fuerit per Iudicem decreta, legitimi tutores adhuc dicuntur.*

9 *Legitimos tutores nemo dat, sed Lex facit.*

0 *Testator an possit privare matrem legitima tutela.*

1 *Legitimorum tutorum duæ species jure veteri cognitæ.*

2 *Quintus Mutius Scævola Pontifex Maximus, Præceptor Marci Tullij Ciceronis, & Aquilij Galli.*

3 *Gallus Aquilius in jure civili regulas generales constituit.*

4 *Fœminæ cur prohibitæ esse tutrices.*

5 *Tutela est virile officium.*

6 *Legitima patronorum tutela.*

7 *Fœminæ non defertur legitima patronorum tutela.*

8 *Senatusconsultum Rubrianum quo tempore factum.*

9 *Tutela fiduciaria.*

0 *Fœmina olim à Principe impetrare potuit, ut tutrix esset.*

1 *Mater & avia tutrices esse possunt filiorum suorum.*

2 *Tutela matris, & aviæ legitima dicitur.*

3 *Tutela matris & aviæ nonnunqnam extraordinaria, irregularis, sæpè etiam anomala vocatur.*

4 *Tutela matris & aviæ permissiva tutela vocatur.*

5 *Tutela matris & aviæ legitima voluntaria appellatur.*

46 *Fœminarum tutela quæ fuerit apud Græcos.*

47 *Prisci Romani fœminis tam impuberibus quam puberibus Tutores dare solent.*

48 *Cessicius tutor.*

49 *Cessita tutela.*
50 *Attilianus Tutor.*
51 *Prætorianus Tutor.*
52 *Mulier in multis locis contrahere nequit sine consensu Mundualdi.*
53 *Mulieres apud nos in judicio nihil agere possunt sine tutore electo,*
54 *Dativi tutores.*
55 *Dativus tutor simpliciter datus censetur datis omnibus bon.*
56 *Magis communis opinio.*
57 *Generi per speciem derogari.*

SUperiori capite tutelæ definitionem addux
mus, & ejus verba satis superq; explicavimus; nun
deinceps divisionem transgrediamur, nec eni
omnium eadem est natura, Et primum quidem summ
prima sive præcipua earum divisio hæc est: Quod t
1 *Testamentaria*, vel *Legitima* vel *Dativa*. Unde Testamen
tarii, Legitimi, & Dativi tutores descendunt. Test
2 mentarius sive * testamento datus dicitur, qui test
mento justo, sive jure datus est, vel etiam si codicill
testamento confirmatis scriptus, *leg. testamento datos*,
de testament. tut. leg. secunda, *Cod. eodem titul.* Cujus te
stamentariæ tutelæ instrumentum quomodo conci
piatur, tradit Speculator, *tit. de tutore*, *num.* 3. *rubri*
3. *de testam. tutel.* quem tutorem Ulpianus *in fragmen*
3 *tit. de tutel.* 2. *Dativum* * appellat, quod is nominatim
testamento datus lege 12. tabularum confirmatur, hi
verbis: *Uti legassit super pecunia, tutelave rei suæ, ita jus esto*
4 Quam ita integriorem * legimus auctore Cornificio
lib. 1. *ad Heren*, *Paterfamilias uti legassit*. Rectè paterfa
5 *milias*, quia filiusfamilias testamentum * facere non
potest, etiamsi hoc velit pater, sive consentiat, *l. qui*
in potestate, *ff. de testam.* & *Instit. quib. permiss. est fac. testa*
ment. in prin. Quod tamen eo loco ab Ulpiano minus
propriè dictum est, Licet enim Testamentarii, Attilia-
ni,

i, Iuliani, datione tutores fiant, nullo tamen loca *Davi* appellantur, sed hi propriè, qui neque lege, neque estamento instituti, sed à magistratu dati sunt; & ideo *ativi & testamentarii* separantur à Iurisconsulto Modeino, *ut in l. dativus, ff. rem papilli salvam fore.* Pari modo *Testamentariis*, & *Legitimis* à Iustiniano, *in l. generaliter, . de Episcop. & Cler. l. ultim. C. de legat. tut.* Sunt autem hi Testamentarii tutores * quadruplicis generis. 6
Quidam simpliciter dantur, id est, generaliter, & ut Græci dicunt, ἁπλῶς, quia non exprimitur, pluribus datis, quorum quisque bonorum administrationem habeit, quis Italicarum, vel Provincialium, Africanarum el Syriacarum rerum, vel similium, quo casu hi * cen- 7
entur dati omnibus bonis, ubicumque sitis, *§. datus, nstit. de excusat. tut, l. propter litem, §. licet, ff. de excusat. ut. l. 2. eodem.* Cujus ea est ratio, quod tutor personæ latur principaliter, & secundariò * rebus, ut supra di- 8
imus, & tradit Marianus Socinus *consil. 148. nu. 2. lib. 2.* Neque solum rebus præsentibus, sed etiam futuris, si quod postea augmentum accesserit, *l. quoties, §. pe, contrarium, ff. de administrat. tut.* Quod eadem ratione omnes ad Dativos eztendunt, Alexand. *consil. 128. num. 4. lib. 1.* Castrens. *cons. 413. n. 1. v. 1. in fin. & v. 3 in fin. lib. 3.* & novissimè Andr. Tiraq. *de Primogen. quæst. 46. nu. 20. 26. 28.* contra * glossam *in l. non solum, §. qui testamento,* 9
ff. de excusat. tut. Nisi tamen de tutore provisum sit, quo ad bona, extra territorium sita, quo casu sequens datio, etiam simplex ad ea bona se non extendit, *per l. si tamen, & quæ ibi notantur, de testam. tutel. & pupillo, ff. de tut. curat. datis ab his.*

Quæ cùm ita sint, facile intelligimus, alterius generis esse eos, qui certis * rebus dantur, puta universitati, 10
ut rebus Italicis, vel provincialibus, vel similibns, quod ferè fit, quando amplum & diffusum est patrimonium, in diversis provinciis situm. Idque ne detur simpliciter, datur occasio sese excusandi, ne ultra centesimum

lapidem tutelam gerat, nisi in eadem provincia patrimonium pupilli sit, quo casu rebus provincialibus præsidibus earum, alij tutores earum rerum in provincia dari solebant, ut apparet ex Marciano, *in, propter litem, §. licet, & §. seq. ff. de excusat. tut.*

Aliquando etiam parens, vel pater, qui in potestate habet, testamento suo declarat, quis tutorum tutelam gerat: cujus declarationi, sive destinationi Prætor merito stari debere putat, qui eosdem propterea ita confirmat, atque ita cæteri non administrabunt, sed ille tantum, quem parens destinavit, nisi tamen justa causa Prætorem moveat, qui nonnunquam ab eo, quem pater delegavit, recedere potest: utputa, si
11 pater minus * penso cõsilio hoc fecit, fortè minor viginti quinque annis: vel eo tempore fecit, quo tutor iste bonæ vitæ, vel frugi videbatur: deinde postea in de[illegible]pit malè conversari, ignorante testatore, vel in con[illegible]latione facultatum ejus res ei commissa est, quibus postea exutus est: atque ideo etiam sæpè uni à patre dato, alij curatores adjunguntur, non servata patris voluntate. Sin autem Prætor simpliciter patris voluntatem sequitur, quod semper fere facit, ne tutela per multos spargatur, sed per unum solum facilius administretur: eo casu is solus, quem pater destinavit, administrat, actiones exercet & excipit: cæteri se non
12 immiscent, sed erunt hi, quos * vulgo *Honorarios* appellamus, *l. si plures* 1. *ff. de admi. tut. l. 3. §. sed et si quidem ff. judic. solvi.* Qui ita appellati sunt, quod sine administratione tutores sunt. Eodem sensu quo honora-
13 rius * titulus dicitur sine administratione, *l. ad similitudinem, C. de Episcop. & Cleric. & l. ult. C. ubi Senat. vel. clarissimi.* qui licet non administrent, sibi blandiri non debent, quasi omnino non tenerentur, cùm ad eos periculum æquè redundet. Constat enim eos, excussis prius facultatibus ejus, qui gessit, cõveniri posse. Dati
14 enim * sunt, quasi observatores actus ejus & custodes, impu-

nputaturque illis, cur, si quando eũ malè versari vi-
ebant, eum suspectum non fecerint, rationes ab eo
siduè non exegerint, & sollicitè omnia curaverint,
uæ concernunt pupillorum utilitatem, *d. l. si plures. 1. de admin. tut. l. si quis tutor, §. 2. ff. de ritu nupt. l. quod si rte, §. 1. ff. de solut*. Quod tamen non est accipiendum
e eo, quem voluit pater rationes accipere à cæteris
itoribus, quib⁹ negotia gerenda mandavit, nec enim
honoris causa datus videtur, ut dicit Papinianus *in jure nostro, §. 1. ff. de test. tut*. Quæ ratio est, quod nec
orum filii pupillam possunt ducere uxorẽ, *d. l. si quis tor*, nec etiam pupillus eo auctore possit vendere &
adere: quia requiritur auctoritas gerentis, *l. et si pluri-is, ff. de author. tut. l. 3. §. sed et si quidem, ff. judicatum solvi. ecius. cons. 479. nu. 2. & communem esse dicit. Curt. Iunior. nf. 29. n. 6*. Verum adversus ea videtur esse subtilis
x Africani (ut ejus ferè sunt omnes) usq; adeo ut in
roverbium abierit, *Lex est* Africani, ergo difficilis*) qui 15
l. pupillis, ff. de acq. hæred. pupillum etiam eo auctore,
ui tutelam non gerat, hęreditatem adeundo obligari
icit. Et pariter Vlp. *in l. quod si fortè, §. 1. ff. de solut*. di-
it, tutori etiam Honorio rectè solvi, quem obicem
t tollant interpretes se mirè torquẽt. Nam Azo, suo
tempore maximæ & receptissimæ auctoritatis Do- 16
tor, dicit *in d. l. et si plurib. de auctorit. tut*. introductam
à Prætore fuisse eam administrationem tutori, cujus 17
uctoritas ibi negatur sufficere, quem sequitur ejus
discipulus Accursius, *ibi in gloss. in verb. concessa non est*,
& Bart. quoq; eodem loco, ad quos brevitatis causa
ectorem relegam⁹. Sæpè etiã parens liberis* suis plu- 18
es dat tutores, quos tamen omnes administrare non
vult, sed unũ tamẽ quẽ nominat, quib. alios eodẽ test.
adjicit notitię causa, quia diu in familia versati, cogni-
tas atq; perspectas pupilli facultates haberẽt: qui pro-
pterea olim dabantur inter alios testam. ut alios con-
tutores suos, & maximè gerentẽ, instruerẽt earũ rerũ
no-

19 notitia. Et ideo plerumque † tales erant liberti *l. quo* *§, idem Paulus, ff. de testamen. tutel. l. 1. §. si pupillis, ff. de tutel. & rat. distrah. l. 1. Cod. de peric. tut. l. quod si forte, sunt quidam, ff. de solut.* qui si sese exhibere non poss[...] poterant alii tutores certam summam alimento[...] loco statuere, quod non solum in testamento, sed &[...] inquisitione datos procedere receptum est, *d. l. 1. §. si pupillis, ff. de tut. & rat. distrah.* Nec id quidem abs [...] Nam & hi licet aliquando soli non gererent aut admini[...] strarent tutelam propter tenuitatem sui patrimonii, [...]
20 pater hoc voluisset, tamen perinde in † omnibus & [...] ministrationis & accessionis jure conveniri poteru[...] atque cæteri tutores, qui eodem testamento dati esse[...] *l. quæro, §. 1. de testament. tutel.* sive ea quæ scire debeba[...] ex utilitate eorum tutores vel curatores dissimulasse[...] sive fraudem aliquam adhibuissent, vel cum aliis pa[r]ticipassent, aut cum suspectos facere deberent, vel [...] officio muneris, vel debito obsequio cessassent, *d. l. 1. [...] de pericul. tut.* Cui ob id licet ad instruendum tantu[m]
21 dato, quia tamen tutor est, & æquè obligatur † cu[m] aliis, rectè solvitur, nisi prohibitum fuerit ei solv[i] *d. l. quod si forte, §. 1. ff. de solut.* cujus rei rationem supr[a] explicavimus.

22 Legitimus autem † tutor dicitur, cui tutela à leg[e] est delata: cujus legitimæ tutelæ instrumentum, qu[a] forma concipiatur, tradit Speculator *tit. de tutore, Rubrica, de legitimo tutore, num. 2. Legem* autem excellentiæ sive eminentiæ caussa, Legem 12. Tabularum intelligimus, ut sæpè aliàs juris nostri auctores faciunt, cum
23 absolutè † *Legem* dicunt, *ut in l. 3. ff. de usurpat. & usucap. l. intra dies, ff. de re jud. l. obvenire, ff. de verb. signific. & in aliis infinitis legibus.* Quo sensu & modo etiam *le-*
24 *gitima † hæreditas, legitimi hæredes & legitimi † curatores*
25 dicuntur ab Ulpiano *in Fragmentis, tit. 12.* Et licet *Atti-*
26 *lianis & † Iulianis*, etiam ex novis legibus tutela deferatur, hi tamen legitimorum nomine non intelligun-

tur,

ur, *l. tutelas, de capit minut.* sed proprie *Dativi* appellanur, ut infra latius dicemus. Qui quidem legitimi tale nomen retinent, licet administratio eis per judicem 27
ierit decreta, secundum * Philippum Cornæum, *cons.* 28
82. præmittendum est, vers. item neque, lib. 3. unde quoque icimus, *legitimum tutorem * neminem dare seu constituere,* 29
ed eum legem facere, l. legitimos. ff. de legit. tutel. Alex. *cons.* 61 *nu.* 7. *lib.* 5. qui eam etiam ob causam tutores legiimos vocat invitos, post Cynum, & Ioannem Andreæ, equitur Philippus Cornæus *consil.* 164. *num* 23. *lib.* 4. Et ideo testator non posset privare matrem legitima utela filii, nisi indirectè providendo pupillo de tutore estamentario. Et est ratio, quia testator * legitimam 30
utelam non dat, ergo nec adimere potest, ut optime Baldus, *cons.* 308. *nu.* 2.

Sunt autem legitimorum * duæ species veteri jure 31
cognitæ; quarum primaria est & vetustior Agnatorum. Siquidem Lex 12. tabularum, patrefamilias ab intestao mortuo, cui suus hæres non extaret, agnatum proximum familiam habere voluit, id est, defuncti hæreditatem detulit. Et quia naturaliter æquum videbatur, ut eum, qui speraret commodum successionis, etiam onus tutelæ sequeretur: eadem lege (ut inquit Ulpianus noster) summa providentia statutum fuit, ut quo hæreditas, eo etiam tutela rediret; &, ut Ulpianus dicit, per consequentias hæreditatum, *l.* 1. *&* 3. *de legit. tutel.* Idque nulla admissa sexus differentia. Cujus postea videntur prudentes primi rationem habuisse, *ut patet ex l. quo tutela, ff. de reg. juris.* quæ desumpta est ex libro singulari ὅρων Q. Mutii Scævolæ Pontificis Maximi, & Præceptoris M. Tullii * Ciceronis, & Galli 32
Aquilii, qui primum jus civile constituit generatim, sive per generales regulas, quod ante eum nemo * fecerat, teste Pomponio *in l.* 2. *§. post hos Quintus, ff. de orig. juris*, cujus tempore id ita definitum fuisse versimile 33
est, cum antea fœminis omnino adempta non fuisset

ad-

administratio tutelæ, sed primus ille inter omnes hæc sexus differentiam constituisse inveniatur, & generalem regulam ex ipsis naturæ præcordiis depromptam restrinxisse, ut eo rediret tutela, quo hereditas perveniret, nisi cum fœminæ heredes intercederent, *d.l.* 1 *tutela*, quem deinde secuti sunt alii, ut Ulpianus *in d. l.* §. *l.* & Hermogenianus *in l. agnato, ff. de legit. tut.* Alex. Imperator, *in l. C. quando mulier tutelæ officio.* Cujus rei optima ratio est: cum enim scirent prudentes tutoris officium esse, res pupillares diligenter administrari, eaque in re opus esse, non solum consilio & prudentia,
34 pariter & in exigendis debitoribus, * actionib. exercendis & excipiendis, prædiis idoneis comparandis, vel pecunia bene collocanda, multum periculi versari; mulieres aut ad hoc minus esse idoneas propter sexus infirmitatē, forensium rerum ignorantiam, earumque conditionu mnaturæ & verecundiæ stolam non permittere, ut in foro, judiciis, aut etiam in publico in contumeliam matronalis pudoris sæpè conspicerentur, vel conventibus virorum interesse cogerentur, sed potius esse è republica, ut sese domi continerent, rei familiari operam darent, atque ibi philosopharentur. Rectè, juste atque sanctè, iis omnem tutelæ administrationem ademerunt, manente nihilominus apud eas hæreditate §. *finali, Instit. de legit. patr. tut.* & ob eam caussam dictæ
35 regulæ derogarunt, ac generaliter statuerunt * tutelam esse virile officium, *l. fi. ff. de tutel. d. l. 1. C. quando mulier tut. off.* De qua infra latius dicemus.

36 Altera species * est patronorum legitima tutela, Libertorum & Libertarum, quæ & ipsa *legitima* vocatur, non, quia nominatim in lege de hac tutela cavetur, sed quia per interpretationem perinde accepta est, atque si verbis legis introducta esset (ex legibus enim est, tam quod ex verbis, quam quod ex sententiis legum proficiscitur) Nam eo ipso quod hæreditatem Libertorum, Libertarumque, si intestati decessissent, ad Patronos, liberósve

liberósve eorum pertinere voluerunt; eadem ratione voluerunt etiam, horum tutelas ad ipsos, eorúmve liberos pertinere; cum agnatos non habeat libertus: nec sit in potestate patris, à quo testamentarium tutorem accipere posset. *Institut. de legit. patr. tutel. l. nominis*, §. I. *ff. de verb. sign.* quam tutelam habent patroni, & eorum liberi, si plures sunt, sive sponte, sive compulsi ex causa fideicommissi manumiserint, vel etiam si hac lege emerint ut manumitterent, sed in ea concurrentibus plurium patronorum filio & nepote, filius præfertur nepoti, qui etiam remoto, vel fortè excusato filio non succedit, sed alius à Iudice datur: *l. tutela legima, §. si duo, & §. sed etsi, & §. proinde, ff. de legit. tut.* Verum hæc tutela nunquam * defertur fœminæ, ut nec agnatorum 37
legitima, *d. §. si duo, & l. 1. §. 1. eod. tit.* Neq; etiam defertur patrono, quando quis pronuntiatus est liber ex SC Rubriano, facto * temporibus Trajani, Rubrio Gallo, & 38
Cælio Hispa. consulibus. Quo casu non habet tutorem eum, qui rogatus est, sed Orcinus libertus effectus ad familiam testatoris pertinebit, in qua specie incipit tutela ad liberos patroni primos pertinere, quæ ad patronos non pertinuit, *l. 1. §. interdum, l. tutela, §. plane, ff. de legit. tut. l. cum viro, §. subventum, ff. de fideicom. libert.*

Hujus patroni tutelæ exemplo recepta est & alia tutela. Si enim parens filium aut filiam, nepotem, aut neptem ex filio, & deinceps inpuberes, quos in potestate habet, emancipasset, vicem legitimi tutoris † sustinebat, 36
id est fiduciarius tutor erat tantum, ideo quia non ex lege 12. Tabularam, sed magis ex jure prætorio descenderet, & eam esse communem dicit Portius, *hic n. 1.* Si tamen eos emancipasset contracta fiducia, id est reservato sibi jure succedendi, jure civili succedere potuit, & ita tutor fieri. Sed cum hodie ex nova Iustiniani constitutione semper intelligatur contracta fiducia emancipare, sine ullo dubio *legitimus* dici debet, *l. final. C. de emancip. lib. §. fin. Instit. de legit. agnat. success.*

Est & alia tutela legitima veteribus incognita, & jure novo introducta, quæ *Fiduciaria* vocatur, de qua Alexander ab Alexandro, *lib. 6. Genialium dierum, cap.* Nam si pater filium, nepotem vel neptem emancipav, eo defuncto si liberi perfectæ ætatis existant, fiduciarii tutores fratris vel sororis efficiuntur, & parentum loco succedunt, non ex l. 12. tabularum, vel ejus interpretatione, vel etiam ratione, quia eo jure non vocabatur ad hæreditatem, sed propter charitatem sanguinis, cujus ejus amor nulli alteri æquandus est, cujus tutela, quia lex de eo multum confidit, ob id *Fiduciaria* dicta est: quæ multo magis hodie *legitima tutela* dici debet, cum nova lex fratrem ad successionem fratris emancipati vocet: & econtra lege 12. Tabularum, *l. Nesennius, fratres, C. de legit. tut.* Quod tamen intelligendum est de liberis virilis sexus tantùm, *Instit. eod. §. quo defuncto* & majoribus viginti quinque annis, auctore Modestino *in l. quo defuncto, ff. de legit. tut.* quod postea nova constitutione generaliter statuit, & locum habere voluit in omni tutore & curatore Iustinianus *in l. ultim. C. de legit. tut. & Instit. de fiduc. tutel. in fine.*

Hac eadem ratione fiduciæ & amoris motus Impe-
40 rator Iustinianus (licet jure veteri mulieres † ad tutelas & curas non admitterentur, ob sexus fragilitatem & alias caussas, supra à nobis adductas, nisi tamen hoc à Principe specialiter impetrassent, *ut in l. fin. ff. de tutel.*)
41 statuit generaliter novissimo jure Authen. † ut mater & avia ad tutelam filiorum suorum vel nepotum, accedere possent de jure communi, absque impetratione Principali, etiam legitimis aliis extantibus, *in authentica, & aviæ, C. quando mulier tut. offic. §. quia vero, in authen, ut sine probibit. mat. debit. l. matres, C. qui pet. tuto-*
24 *res*, quæ ob id † merito etiam legitima dici potest, Decius *in cap. ex parte, 2. num. 6: de appellat.* A cujus tamen regulari natura ea in aliquibus differt, & ideo nonnun-
43 quam *extraordinaria* vel *irregularis*, sæpe etiam *anomala*

vocatur

ocatur à Dd. nostris, ut à Castrens. *in l. omnem, Cod. ad* *ertul.* Nam etsi eo statuto propter agnatos successione cludatur, non tamen à tutela excluditur, cum in eis lo- im non habeat Regula; *Quò tutela redit, eò & hæreditas* *rvenit*, sed ordine successionis non servato ad tutelam lmittuntur, ut notat Salic. *in d. auth. Matri & aviæ*, q. 9. nbert. *in Enchir. verb. tutela*, Dec. *in l. 2. nu. 19. ff. de reg.* *r. idem cons.* 16. *nu.* 2: quo loco alteram tradit differen- iam, dicens, legitimas tutelas regulariter esse † neces- 44
rias, sive justas, ad quas suscipiendas agnati vel cognati ogi possunt. Cæterum matris & aviæ tutelam non le talem, sed tantum permissam, cum eis non jubea- ır, sed tantum permittitur, *ut in auth. ut liceat matri &* *iæ, ibi: secundum ordinem graduum tutelam subire permitti-* 45
us, & in auth. Matri & aviæ: ibi, subire permittimus, C. *ando mul. tutel. offic.* quare eam * *legitimam voluntariam* ci tradit Decius *d. c. ex parte, n. 6. de appell.*

Promenda denique est ex antiquitate fœminarum gitima tutela, nam antiquis Græcis jus fuit, ut mulie- 46
bus tutores darent, sine quorum arbitrio & auctotate hil agere possent, ut videre licet ex Cicer. in Orat. ro L. Flacco & Demosth. in orat. adversus Neæ- m, quam tutelam postea Romani, ut pleraque alia, l suam Rempublicam transtulerunt. Apud quos fuit oc in more priscis temporibus positum, ut tutores onstituerentur tam masculis quam fœminis. Mascu- s quidem impuberibus duntaxat, propter ætatis in- rmitatem: Fœminis autem * tam impuberibus, quam 47
iberibus, & propter sexus infirmitatem, & propter orensium rerum ignorantiam, ut refert Ulpianus in ragmen. *tit.* 11. *de tutelis*, & Sever. Boët. libr. 2. in 'op. Cicer. dicens, *eas antiquo jure perpetua tutela contineri.* Quarum tutela tripartita fuisse videtur, scilicet *Pupil-* *ris*, quæ durabat ad annum usque duodecimum, sub tu- oribus vel testamento datis, vel legitimus, quibus pu- illaribus annis finitis, si tutores testamento dati, vel

 legi-

legitimi onere tutelæ defungi vellent, poterant in jure alteri ex agnatis, post eum proximo, tutelam cedere: & is, cui tutela cedebatur, *Cessicus* * *tutor* dicebatur. 48 Atque inde manat, *Cessa* vel *Cessitia tutela*, cujus meminit Ulp. *d.tit.* 11. Quam Cessitiam * tutelam postea 49 Divus Claudius Imperator sustulit, & fœminarum legitimas tutelas sustinuit, id est (ut rectè interpretatur Ræward. *Varior.* 1. *c.* 10.) distulit, & ultra pubertatis annos prorogavit. His verò deficientibus, quia, ut supra diximus, eas perpetua tutela continebat, ut ne privatam quidem rem gerere possent sine tutore, teste L[illegible] *libr.* 44. nec earum promissio valeret, ut ex Cicer. [illegible] Cecin. liquet, nec manumissio, nec in manum conventio; ideo eis, interponendæ auctoritatis gratia, o[illegible] dabatur tutor Romæ ex lege Attilia à Prætoribus, & majore parte Tribunorum plebis, quos * *Attilianos* appellamus, & aliquando *Prætorianos tutores*. In Provinciis ex lege Iulia & Titia * à Præsidibus earum, ut latè 50 51 tradit Ulpian. *d. tit.* 11. ubi etiam tradit differentias inter pullorum & pupillarum tutores, quarum ea est præcipua, quod harum tutores auctoritatem tantum interponant, non autem negotia gerant, ut pupillorum tutores, de quorum & singulorum potestate & auctoritate nos infra suis locis agemus latius. Verùm ex his, quæ diximus, satis opinor constat, quomodo intelligi debeat, quod Paulus scripsit *in l. si quis tutor, §. quid ergo*, [illegible] *de ritu nupt. Tutoris officium post pubertatem finiri.* Et idem Paulus *in l. si filiæfamilias, ff. de legat.* 3. *legatum filiæfamilias factum, cum in tutelam suam pervenerit, tunc deberi, cum viri potens facta fuerit*; scil. de pupillari tutela, non de ali[illegible]. Et pari ratione in omnibus locis, in quibus in Pandect[illegible] mulieribus curatores tributi inveniuntur, pro curatore esse tutores reponendum, ut rectè observavit Vertranius Maurus, *de Iure lib. cap.* 31. & vir raræ & reconditæ doctrinæ Rævard. Varior. 2. *c.* 10.

52 Hinc mos videtur * inolevisse apud omnes ferè Ita[illegible] los[illegible]

os, ut ipſis mulieribus ſit poteſtas contrahendi inter-
icta ſine conſenſu Manualdi, ita enim loquitur Ang.
nſ. 191. *de Statuto Florent. poſt prin. Bald. conſ. 407. lib.*
idem in l. 2. q. 9. C. de reſcin. vend. Et apud noſtros
ltrajectinos, qui non admittunt mulierem, etiam
rginem * in judicio quicquam agere ſine electo tu- 53
ore ad eum actum.

Sequitur tertio loco * *Dativa* tutela, inde *Dativi* tu- 54
ores. Et propriè ſunt, qui neque lege, neque teſtamen-
o inſtituti, ſed à Magiſtratu dati ſunt *l. Dativus, ff. rem*
pilli ſalvam fore, l. generaliter, Cod. de Epiſcop. & Cleric.
ult. C. de legit. tut. ut ſuprà attigimus. Ulpian. etiam te-
amento datos *Dativos* appellat. Quomodo autem in-
rumentum Dativæ tutelæ conficiatur, tradit Specu-
tor, *tit. de tutore, Rubr. de Dat. tut. nu. 5. 7. & 8.* Quare
irum videtur, quod quidam dicunt; ſtante ſtatuto,
ui etiã extantibus legitimis vel teſtamentariis, nihil-
ninus defuncto pupilli patre, omnes ejus agnati, co-
nati, vicini, & affines, ad nominandum & eligendum
torem pupillo, coram Iudice, in cujus territorium
efunctus pupilli pater mortis tempore domicilium
abebat, citari debent, iiſq; citatis, & auditis, Iudex
x eorum nominatione tutorem decernat, quo jure
ulti utuntur, tales *Dativos* dici. Hoc enim ita intelli-
endum eſt, niſi cum nominatis ab aliis conſanguineis
oncurrant legitimi, vel etiam teſtamentarii, & con-
ndant, ſe illis nominatis eſſe anteponendos, quos ſi
ıdex ut idoneos dederit, ut certè debet, alio non ob-
ante legitimo impedimento, hi non deſinunt eſſe le-
timi vel teſtamentarii, licet à Iudice eis ſit decreta
tela, ut notat Bar. *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Barthol.
haſſan. Iurium Doctor, & ſummus Practicus, *tit. des*
fans des pluſieurs lictz, §. 6. gloſſa, & prendere, idem §. 7.
oſſa 1. eod. tit. ubi loquitur in patre & matre.

Horum autẽ quidam ſimpliciter dantur, & cenſen-
ır * omnibus bonis etiam extra territoriũ dantis ſitis 55

dati, ut suprà de testamentario diximus; & in D*ivo*
tenet expresse Alex. *cons.* 28. *n.* 3. 4. *lib.* 1. Corn. *n*
102. *num.* 6. *lib.* 2. Cassan. *in consuet. tit. des confiscations.*
in verbo, & appertient. num. 15. *idem tit. des mainsmors, §* 6.
verbo, va demeurer, num. 9. & novissimè Rebuff. *ti de*
56 *sent. provision. artic.* 3. *gloss.* 2. *num.* 12. & eam esse * m*ag*is
communem dicit Salic. *in l.* 1. *num.* 4. C. *ubi petant. t*.
contra gloss. *in l. non solum, §. qui testamento, ff. de ex-*
cusat. tut. quam nominatim reprehendit Cornæus *li.*
cons. 202.

Et hæc quidem locum habent, si non est alius tu*tor*
datus, quo ad bona extra territorium sita, per Iudic*em*
ejus loci; qui, quo ad illa bona, dicitur competens li*cet*
pupillus alibi sit oriundus, *l.* 1. C. *ubi pet. tut.* Roman. *cons.*
250. alias sequens datio, etiam simplex ad ea se non *ex-*
tendit, *l. si tamen, & ibi notat. de testam. tutela, l. pupo,*
ff. de tut. & curat. datis ab his. Nam hoc regulare est, *ut*
57 semper generi * per speciem derogetur, *vulg. cap. ge-*
ri, de Reg. juris in 6. *l. servus, §. si. ff. de leg.* 3. *Bart, in l. Se-*
pronio, ff. de usufruct. leg. Maximè quando pòst da*tur*
ad bona, quæ post accesserunt, vel aliud augmentu*m*,
l. quoties, §. constat. ff. de administ. tut. ut supra diximus
verbum, *ad tuendum eum.*

Alii sunt, qui non simpliciter, sed ad augment*um*
dantur, vel etiam (si forte est amplum & latè diffus*um*
pupilli patrimonium in diversis disiunctisque locis *si-*
tum sive constitutum) divisim, vel in partes, vel in *re-*
giones. Quo casu ita inter eos à Magistratu divisa *tu-*
tela sine ejus administratione, unusquisque excepti*o-*
ne submovetur ab ea parte, vel regione, quam non *ad-*
ministrat, *l. vel in partes. ff. de administ. tut.* De quo Pa*u-*
lus *in l. quæro, ff. de solutio.* intelligendus est: ubi sic a*it*
Quæro, an curatoribus vel tutoribus in provincia datis R-
mæ pecunia solvi possit, quæ in provincia ita ab his fœnera-
esset, ut Romæ solveretur: cum iidem curatores vel tutos
rerum Italicarum administrationem non sustinerent?
si solv

*solverit debitor liberetur? Paulus respondit, tutoribus his
l curatoribus rectè pecuniam pupillo debitam solvi, qui ne-
tia ejus administrant; eos autem, qui provincialium rerum
ratores vel tutores sunt, Italica negotia administrare non
ere nisi specialiter tutores Provincialium rerum, ut res sibi
mæ redderentur, promitti curaverint.*

CAP. VIII.

uis testamento Tutores dare potest, & quibus personis dari possint.

SUMMARIA.

Testamentaria tutela cæteris dignior est.

Parentes posse dare Tutores testamento suis liberis, sive masculini, sive fœminini sexus; si modo in potestate sint.

Ancus Martius quo tempore floruerit.

Amoris intuitu multa introducta contra Iuris regulas.

Adulti minores 25. annis dant liberis tutorem, modo sapiant pensoq; consilio in eo usi sint.

Patri permissum filio suo exheredato pupillariter substituere.

Tutor dutus in minus solemni testamento, an egeat confirmatione?

Communis opinio.

Datio tutoris facta in rupto, falso vel inofficioso declarato testamento, an valeat sine inquisitione.

o *Confirmatus à Iudice non satisdat.*

1 *Parentes dant liberis tutores Codicillis testamento confirmatis.*

2 *Tutor datus Codicillis testamento confirmatis non satisdat.*

3 *Datis alijs tutoribus Codicillis, testamento confirmatis, atque intestamento dati prius, in testamento non censentur revocati in codicillis, sed novi tutores adjuncti, quod tamen declara.*

14 *Declaratur l.ultim.C. Familiæ-erciscundæ.*
15 *Tutoris datio in testamento simpliciter facta omnibus aliis præfertur, etiam matri.*
16 *Actus morientium purè factos suspensionem non recipere.*
17 *Reipublicæ interesse ut suprema hominum judicia exitum habeant.*
18 *Sui hæredis existentia confirmat dationem tutelæ in testamento.*
19 *Parens dat tutorem filiis emancipatis.*
20 *Curator testamento regulariter non datur.*
21 *Parens dat liberis tutorem invitis.*
22 *Dativus tutor tam præsenti, quam absenti, nec non ignoranti, & invito datur.*
23 *Tutoris officium non finiri pupilli voluntate.*
24 *Liberorum appellatione qui veniant.*
25 *Parentes nepotibus dant tutores, & quibus.*
26 *Ventri an tutor dari possit?*
27 *Iuris nostri auctores à Peripateticis instituti.*
28 *Chrysippus summæ Stoicæ sapientiæ præfectus.*
29 *Existentes in utero, quo ad illorum commodum, pro nat[is] habentur.*
30 *Avus centum relinquens cuilibet nepoti, qui tempore mortis suæ vivet, etiam is, qui in utero est, admittitur.*
31 *Ventri legari, donari, stipulari directo, per fideicommissum relinqui, & è diverso eorum fidei committ[i] potest.*
32 *Venter hæres institui potest.*
33 *Mater tenetur ventri Curatorem petere.*
34 *Curator ventri datus desinit esse curator nato post-humo.*
35 *Pater filio suo naturali testamento jure tutorem non dat.*
36 *Vetus mos Romuli, primi Romanorum Regis, de instituendis clientelis.*

7 *Fœminæ liberos non habent in potestate.*
8 *Mater liberis tutorem non dat sine confirmatione, & ibi declaratur.*
9 *Mater non potest filio dare tutorem, si pater ei alium testamento tutorem dedit.*
10 *Cautela Dd. pro matre in dando tutore.*
11 *Patruus testamento tutores non dat, sed ab eo datos, jubet Prætor à Magistratibus confirmari.*

EXposita definitione, atque divisione tutelarum, consequens est, ut ordine singula divisionis membra tractemus. Et quia * Testamentaria tutela cæteris dignior est, ejus causa prior & potior; de ea primò agamus, cujus tota quæstio his capitibus continetur. 1

Quis testamento tutores dare possit?
Quibus dari possint?
Qui dari possint?
Quomodo dentur?
Quibus verbis censeantur dari?
Quomodo interpretetur datio?
An datus testamento, aliјs præferatur; legitimis & dativis.

Quibus omnes omnino tutelæ testamentariæ causæ explicantur. Quod attinet ad primum & secundum caput, est vulgi ore trita sententia. **Parentes posse testamento tutorem dare suis liberis, sive masculini sive fœminini sexus, si modo in potestate sint*, eamque permissionem ex lege 12. tabularum descendere, auctor est Cajus, *lib.12. ad edict. Provinciale, in l. 1. ff. de testam. tut.* Paul. *in l. tutor, eodem.* Vlpian. *in Fragm. tit.* 11. *de tut.* Cujus hæc sunt verba: *Parentibus Tutorem in liberis in potestate dandorum testamento jus esto*, & ante eum Paulus *in l. sæpè, ff. de verbor. signific.* refert verba dictæ legis 12. Tabularum; & plenius Cornific. *lib. 1. ad Heren.* quorum supra meminimus. Neque dubium est, quin apud Romanos eadem etiam in usu fuerit ante 12. Tabulas. Nam legimus * Ancum Marcium IV. Roman. Regem (qui 2 3

anno Vrbis 113. usq; 137. claruit auctoribus Dion-
sio, & Solino, adeoq; 170. añ. & quod excurrit, an
Decem-viros) dedisse filiis suis tutorem L. Tarqu-
nium, ut tradunt Carolus Sigon. *de Iure Roma. cap.*
& Franciscus Balduinus, Atrebatensis, *in 12. Tab.*
cap. 38. & inst. de titel. in verb. permissum. Id quod mo
majorum comparatum est, ob effectum patriæ pot-
statis, & ardentem parentum amorem in liberos;
quibus plene confidebant, nec credebant eos qui-
quam actores vel dispposituros in præjudicium liber-
rum, sed pro eis salubrius consilium capturos, cuj
4 amoris intuitu & plura alia* contra juris regulas sun
recepta, de quibus latè Andr. Tiraq. Regius ille Se-
nator, *in repet. l. si unquam, C. de revoc. donat. in præfa.*
Nec solum id permissum est parentibus majoribus 2
5 annis, sed & * adultis minoribus 25. annis, modò s
piant, satisq; penso consilio in eo usi sint, ut dicit An
gel. Aretin *in §. furiosus, num. 2 Instit. Qui testam. tut. da*
possunt, & singulare esse dicit Romanus, *singulari 70. in*
cip. Adultus per l. si plures, §. quamvis, ff. de administ. tu
Quod usque adeo verum est, ut satis sit eo testament
bonorum hæredem scribere etiam alium, quàm fi-
lium, nec sit necessé in eo quidquam filio relinquere
Angel *in §. permissum, nu. 5. vers. advertas, Instit. de Tut*
l. pater hæredi, ff. de Testam. tutel. & est optima gloss.
in l. naturali, ff. de confirm. tut. in gloss. 1. Neque vero
obscura ratio est: quia datio Tutoris est in favorem
filij, cui adde aliam, & meliorem, scilicet effectum
patriæ potestatis, cujus respectu patri permissum est
6 filio suo pupillo etiam exhæredato pupillariter sub-
stituere, *§. non solum, Instit. de pupill. substit.*

Tantundem dicendum est, etsi patris testamentum
non fuerit solemne ex causa præteritionis vel exhæ-
redationis, quo casu non indigebit confirmatione sed
sufficit sola legis confirmatio, *ut in auth. ex causa, C. de*
liber. præteritis.

Idem-

7 Idemq; eſt ſi fuerit voluntas minus ſolemnis* ex lia cauſa, puta propter minorem numerum teſtium, & datus ſit tutor unus ex liberis, *per l.hac conſultiſſima*, . *ex imperfecto*, C. *de teſtam.& ibid.Bald. & Fulg.* Niſi amen pater eum dediſſet tutorem, qui ab inteſtato ion fuiſſet tutor, alia ſcilicet eum præcedente; quo aſu datio non valeret ſine confirmatione, ſi credimus Saliceto,* *in d.§.ex imperfecto*, & communiter rece- 8 ptum eſſe, dicit Jul.Clar. *de Teſtamentis,q.10.num.3.4.* Neque etiam quando in tali minus ſolemni voluntate extraneum dediſſet tutorem, ut tradunt omnes *in l.§. ex imperfecto*, & communem eſſe dicit Corn.*conſ.* 238.*n.*10. *lib.*4. Clarus *d.q.*10.*num* 3.

9 Eadem Regula* locum habet, non ſolum in datione facta in minus ſolemni, ſed & in rupto, falſo, vel in officioſo declarato teſtamento, quo etiam caſu leges noſtræ volunt, Iudicem ſequi debere voluntatem patris, *l.pater,§.jure civili,§.fin.cum l.ſeq.l.ſi pater,ff.de teſt. tut.l.quia à patre,ff.de confirm.tut.*idque ſine alia inquiſitione, *§.ult.Inſtit.de tutel.l.*1.*& ibi omnes, ff. de confirman.tut & late conſuluit Corn.conſ.*175.*num.*13.*lib.* 3. *& conſ.*38.*num.*10.*lib.*4.ubi & hoc extendit ad aliam patris diſpoſitionem circa filiorum educationem, maximè ſi pater in proximo mortis tempore eos tutores ſcripſit. Cæterum ſi ante annos, ut ſpatio medio cauſa, propter quam datus videbatur, in eo mutari potuerit, veluti ſi ex amico inimicus, vel ex divite pauperior effectus ſit, vel morum ante celata vel ignorata emerſit improbitas, vel cum fiſco aliquem damnoſum contractum miſcuit, eo caſu Prætor potius pupillorũ utilitatem, quam patris ſcripturam ſequi debet; ſed quia eo caſu deberet removeri, multò magis confirmatio denegari. Corn.*d.conſ.*238.*num.*12.*lib.*4.Gratus *conſil.*115.*num.*4.*lib.*1.*dict.l.pater,ff.de teſtam.tut.l.in confirmando,cum duab.ll.ſeqq.ff.de confirman. tutor.* Quæ tamen ſuſpicio contra tutorem à patre teſtamento da-

I5 tum

tum facile capienda non est, quando verisimile est pa-trem tempore dationis hoc non ignorasse: puta, qu[illegible] eadem ejus patrimonii facies permansit, & nihil p[illegible] accedit, quod omnino palam faciat mutationem m[illegible]rum, vel diminutionem patrimonii, ut rectè tradit Fra[n]ciscus Aret. *in l. is cui lege, ff. de testamen. per dict. leg. confirmando, cum leg. seq. ff. de confirmando tut. leg. tres T[u]tores, §. ultim. ff. de administrat. tut.* sequitur Alexan. *con[s].* 140. *nu.* 8. *lib.* 1. dicens, debere constare evidenter [de] errore testatoris, quæ causa est, quod confirmatus [a] Iudice non satisdat, quia quo ad eum censetur testamen-
10 tarius,* auctore Portio, *in d. §. permissum, nu.* 4.

Quæ autem diximus de testamento, non absimi[li]
11 ratione * locum habent in tutoribus datis in codicilli[s]. Nec enim minus hi testamento dati videntur, quà[m] qui codicillis testamento confirmatis scripti sunt, *l. te-stamento datos, ff. de testam. tutel. l. 2. C. eodem.* Ideo ne
12 talis confirmatione eget, nec satisdat, ut tradit * Rebuff. *de Sent. provisionali, §. 3. gloss. 2. num.* 3. Port. *dict. § permissum, num. 4. & ibi additio.* Corn. *cons.* 168. *nu.* 12 *lib.* 2. Sin verò solum facti fuerint codicilli, & eis fueri[t] datus tutor, datio non valet, *l. 1. ff. de confir. tut.*

Quin etsi alii dati fuerint tutores codicillis testamento confirmatis, atque in testamento, qui prius testamento dati erant, non censentur revocati in codicilis,
13 sed potius * novi tutores adjuncti: nisi tamen Testamentarios vel alterum eorum codicillis reprobaverit, vel solum alterum ex testamentariis approbaverit, *l. 2. C. de testam. tutel.* & ita consuluit Barthol. Soc. *cons.* 283. *nu. 3. vers. 2. respondeo, & nu. seq. lib.* 2.

Consimilem rationem habet, quod scribit Alexander Imperator *in l. 2. C. de confir. tut. Neque per epistolam, neque ex imperfecto testamento Tutorem rectè dari: Iudicem tamen, cujus de ea re cognitio est, voluntatem parentis in constituendis tutoribus in hujusmodi casibus servare solere.* Nec id quidem mirum est, sed jure optimè

funda-

fundatum, cum Constantinus Imperator scribat, *in l. ultim. C. familiæ erciscundæ*, ad validitatem testamenti patris inter liberos, nedum * sufficere codicillum, vel 14
epistolam, sed etiam quodcunque ejus voluntatis indicium; sed talem epistolam sequi Judex non cogitur, nisi ejus veritas per quinque testes probetur, ut tradit Mantic. *lib. 16. nu. 21.*

Estque hæc tutoris datio simpliciter facta, nisi in ea dies, vel conditio fuerit apposita, tam favorabilis, ut omnibus aliis debeat præferri, atque etiam matri, ut infra dicemus, * & statim debeat effectum sortiri, 15
per reg. l. in omnibus obligationibus, ff. de reg. jur, l. omnia, ff. de legat. 2. l. 1. in prin. ff. de condit. & demonstrat. Quo * spe- 16
ctat. id quod vulgo dicimus: *Actus morientium purè factos suspensionem non recipere, l. finali, in fin. ff. communia præd.* & * publicè expedire, ut suprema hominum ju- 17
dicia exitum habeant, *l. vel negare, ff. quemad. testamen. aperiantur.* Quod tamen intelligendum est, statim atque aliquis hæres extitit. Nam si nemo hæreditatem adierit, nihil valet ex his quæ testamento scripta
sunt, nisi tamen * unus ex pluribus adierit. Quo casu 18
tutelæ statim valent, nec expectandum erit, ut omnes hæreditatem adeant, *l. tutores, l. si nemo, ff. de testamen. tutel.* Vel deniq; nisi institutus fuerit suus hæres, per cujus existentiam statim confirmantur tutelæ, ut tradit Bart. *in d. l. si nemo.* Quod licet controvertat Bald. de Ubaldis Perusin. *in repet. l. in suis, n. 60. ff. de lib. & posthum.* fatetur tamen hanc esse veriorem, quam etiam sequitur Dyn. *in d. l. si nemo.*

Neq; solum parens tutorem dat filiis in sacris suis adhuc constitutis, sed & emancipatis, * quos in pote- 19
state non habet, quam Præses sive Prætor omnimodo, id est, sine inquisitione confirmat, *l. 1. & l si filium, ff. de confir. tut. §. ult. Instit. de tutel.*

Quin & his permissum in testamento etiam adultis dare curatores ubicunque is dari posset, à lege, licet

regu-

regulariter teſtamento curator non detur. Præſ
20 Everard.* in loco à lege, ad Teſtatorem, ubi alleg
Bald.& Caſtrenſ.*in l.curatorem tibi, C.de negot.geſtis.*
21 Nec volentibus* tantum, ſed etiam invitis, *gloſſa d.§.permiſſum, verbo impuberibus, l.nec non, ff.de tut.& cura dat.ab his.* Nec enim exigendum eſt à Pupillo, inqu Pomponius, ut ſibi tutorem petat, *l.2.ff.de tut.* Dec us *in l.quo tutela, §.nemo, nu.3.ff.de reg.juris.* Quod in dativo tutore receptum eſt, qui tam præſenti, qu abſenti, nec non ignoranti & invito detur, *l.illud, cu*
22 *l.ſeq.ff de tut.& curat.dat.ab his*, quibus* ſuffragatu quod Diocletianus & Maximianus reſcripſerunt,
23 *l.2 C.quando tut.vel curat.eſſe deſinant*, *tutoris * officiu ex ſola pupilli voluntate non finiri.*

Cùm autem præcedens permiſſio parentibus dat
24 de liberis loquatur, & *liberorum* * appellatione veni ant filii, nepotes, pronepotes, cæterique, qui ex hi deinceps deſcendunt, *l.liberorum, ff.de verb.ſignif.l.quo ſi nepotes, ff.de teſtam tutel.l.ſed ſi, §.liberos, ff.de jus vo cando, cum ſimilibus*, eadem ratione qua filiis tutoren
25 etiam nepotibus dare permiſſum * videtur patri, *& eſt textus in §.permiſſum, Inſtit de tutel.* Non tamen ge neraliter nepotibus omnibus, ſed iis demum, qui poſ mortem dantis non ſunt recaſuri in poteſtatem pa- tris, *de §.permiſſum, & ibi gloſſa, verbo non poterunt, cum gloſſa ſequen.l.1.§.final.l.ſi hæreditas, §.qui filium, ff.de te- ſtam.tutel.*

Etiamſi teſtator tutorem dans miles eſſet (quan quam aliter de ſubſtitutione pupillari ſtatutum ſit) u à Divis fratribus reſcriptum eſſe tradit Vlpianus, *in l. 2.ff.de teſtam.tutel.& l. cum filiusfamilias, ff.de milit.te- ſtament*, ubi ſic ſcribit: *Cùm filiusfamilias miles deceſſiſſet, filio impubere herede inſtituto, eiq́ſubſtituiſſet in avi po- teſtate manenti, tutoreſque dediſſet: Divi fratres reſcripſe- runt, ſubſtitutionem quidem valere, tutoris autem datio- nem non valere: quia hæreditati quidem ſuæ miles, qualem*

velit

velit substitutionem facere, potest, verum tamen alienum jus minuere non potest.

Sed an id * quod de liberis dicitur, idem in ventre 26
sit, & quibusdam videri posset, quod non, quia non dicitur animal, neque homo, sed spes animantis, ex Stoicorum sententia, qui dicunt ἔμβρυα non esse animalia, quorum sententiam Iurisconsulti nostri sequuntur, ut Marcellus *in l. 2. ff. de mortuo infer. Papinian. in l. Falcidia, ff. ad. l. Falcid.* Ulpian. *in l. 1. ff. de ventre inspiciendo*; sunt enim, cum Peripateticis omnis disciplinæ Principes, teste Lactantio, *lib. 2. cap. 9.* & ab his omnes * 27
fere juris nostri auctores sunt instituti, ut rectè observavit Iacob. Cuiac. *in l. conditio. in præteritum, ff. de verb. obligat. & Novell.* 74. Quare Marcianus *in l. 2. ff. de Legib.* merito laudat Chrysippum, quem vocat summæ Stoicæ sapientiæ * Philosophum: ergo multo minus 28
pupillus dici poterit, qui non tantùm ætatem significat, sed & conditionem ejus, qui ante pubertatem desiit esse in potestate patris, & cœpit esse in potestate tutoris, quod in ventre dici non potest, quia ante quam nascitur, non potest dici in patris morientis potestate fuisse, ut auctor est Paulus *in leg. si prægnantem, ff. de collat. bonorum.*

Verùm, his non obstantibus, contrarium est receptius, ex eo quod in datione tutoris * commodum ver- 29
satur eorum, quibus dantur, & per manus traditum est eos, qui in utero sunt, quando de eorum commodo agitur, in rem suam haberi pro natis, *l: qui in utero, ff. de statu homin. l. quod dicimus, & ibi Alciat. & in l. intelligendus, ff. de verb. significat.* quod quibusdam exemplis ostendi potest, veluti, si avus centum * relinquat cuili- 30
bet nepoti; qui tempore mortis suæ vivet; etiam qui in utero est, admittetur, ut ex Dyno refert Alciatus *in d. l. intelligendus*, sic & liberis annumeretur in constitutione Divi Hadriani, qua pluribus liberis, id est tribus vel quatuor, vel quinque omnia damnatorum bona con-

ceduntur, *l. qui in utero, ff. de statu homin.* Sic & eis legari, donari, stipulari, directò per fidei commissum relin-
31 qui, & è diverso * eorum fidei committi potest, ut latè tradit Tiraq *de retract, lig. §. 1. glossa 9. num. 75. & in si unquam, verbo susceperit, nu. 144. Cod. de revoc. donat.* Sed & propius accedit quod scribit idem Tiraq. *d. ver.*
32 *susceperit, n. 146.* hunc * hæredem institui posse, non tamen esse antequam nascatur, atque matrem tene-
33 huic petere * curatorem, non aliter atq; jam nato tutorem, alias puniri: eumque curatorem statim officio
34 decedere, jam nato posthumo. Quare * eadem ratione dicendum patrem quidem testamento tutoré dare posse ei, qui in utero est, sed eum nondum esse, nisi posthumo edito, atque interea, si opus est, ventri dari curatorem, *ut sunt textus expressi in l. si nemo tutorem, §. 2. ff. de testam. tut. l. 1. § quoties, §. eligitur, & §. tamdiu, ff. de Ventre in poss. mitt.* In quibus legibus Vlpian. tradit, quis petere debeat talem curatorem, quare peti debeat; quis dari debeat, an aliquis ex tutoribus posthumo testamento datis, vel quis alius; & quamdiu ejus officium duret. Eoque spectat illud Tranquilli de Julio Cæsare; C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptasse plurésque ex iis, qui eum occiderunt, tutores filii si quis sibi nasceretur, nominasse.

Et in hanc sententiam optimè facit, quod scribit Callistrat. *lib. 3. edicti monitorij, in l. cum pater. ff. de nego. gestis. Cum pater testamento*, inquit, *posthumo tutorem dederit, isq; tutelā interim administraverit, nec posthumus natus fuerit, cum eo non tutelæ, sed negotiorum gestorum agendum erit: quod si natus fuerit posthumus, tutelæ erit actio, & in eam utrumque tempus veniet, & quo antequam nasceretur infans, gessit; & quo posteaquam natus sit.*

Sed quia supra diximus omnem hanc potestatem dandi filiis Tutorem patri concessam esse intuitu patriæ potestatis, & ardétis amoris in liberos; ideò rectè
35 consequitur, * non procedere regulam in casibus, quibus

us deficit illa poteſtas. Ex quo primò infertur ex Hermogeniano, *in l. naturali, ff. de confirm. tut.* patrem lio ſuo naturali teſtamento tutorem jure dare non oſſe, niſi tamen inſtituat eum, vel aliquid ei relinuat intra præfinitum legibus modum, quaſi eo caſu otius in rem, quam in perſonam dare videatur, ut in mili dicit Modeſtin. *in l. patri, ff. de teſtam. tutel.* & mper. Iuſtin. *in l. fin. C. de confirm. tut.* ſed eo caſu ebet à competente iudice confirmari, & ita res gere pupillares, ſed non opus eſt tam diligenti inquiitione, *d. l. fin. l. qui à patre, ff. de confir. tut.*

Qua eadem ratione & Paulus ſcribit *in l. ſi patronus, f. de confir. tut.* patronum, vel quemvis alium etiam xtraneum impuberi, quem hæredem inſtituit, rectè utorem dare poſſe, etſi extra ea nihil in bonis pupilus habeat, non malè dici, quod ejus judicium ſequenum ſit, quippe qui perſonam ejus, quem tutorem ſſe voluerit, noverit & impuberem ita dilexerit, ut um hæredem inſtitueret.

Quin etſi patronus impuberi liberto fruſtra tutoem det; tamen ejus voluntatem, ſi fides inquiſitionis ongruit, Prætor ſequitur, ut eſt auctor Papinianus, *n l. qui tutelam, §. impuberi, ff de teſtam. tut.* Neque * id 36
nirum cuiquã videri debet, cum notum ſit, quomolo Romulus, primus Romanorum Rex clientelas initituerit, ut firmiſſimum ſanctiſſimumq; Reipublicæ inculum, dans cuilibet è populo optionem, quẽ velet, patronum eligendi, ſtatueritq; ut patroni clientius ſuis, non ſecus atque parentes liberis ſuis conſuleent, in judiciis adeſſent, tam pro præſentibus, quam bſentibus, & ut clientes patronos ſuos colerent, non ecùs atq; filij parentes, nevé adverſus eos teſtimoniũ erhiberent, vel accuſationem inſtituerent, ſi alteuter ſecùs faceret, is facto eſſet improbus, inteſtabiiſq;. A quibus inſtitutis operas, obſequia & officia libertorum, aliaque patronorum jura in libertos, (quo-

rum

rum in jure nostro crebra fit mentio) originem & radicem sumpsisse, non est dubium.

37 Inferunt secundo matrem, * quæ liberos in potestate non habet, §. fœminæ, *instit de. adopt.* his testamento tutorem dare * non posse, *per l. 1. ibi, si modo in potestate fuit: de testam. tutela, l. 1. ibi: velut mater, ff. de conf. tut. & §. permissum, Instit. de tutelis*, & ita declarat Angel. Aretin. in tract. suo de testamentis, *vers. Tutos autem*, & post eum Marian. Socin. *consi. 59. num. 29.* lib. 3. Dec. *in l. quo tutela, §. nemo, nu. 2. ff. de reg. juris*, quem tamen à matre testamēto datum lex vult inquiri, & ita, ac non aliter, eum confirmari, quia fragile est judicium matris, *l. pater, ff. de testam. tutel. l. mater, C. code*, *l. 1. & 2. ff. de confir. tut.* Quod qualiter fiat, tradit Bal. *consi. 163. in 2. dubio, lib. 5.* Stephan. Bertrand. Galli, non spernendus IC. *consi. 290. quamvis mater, in prin. lib. 4.* & novissime Tiraq. qui hoc relinquit arbitrio Iudicis *in præfat. l. si unquam, nu. 25.* Quod tamen non procedit, quando filium testamento heredem instituit, quo casu etiam eidem tutorem dare potest. Cum enim hoc culibet extraneo permittitur, ut supra diximus, multo magis concedi debet matri, *d. l. pater, ff. de testamen. tutel.* Decius *in d. §. nemo, num. 1. & 6. l. mater,*
39 *de testam. tutel.* Nisi filius * patrem habeat, in cujus tutela sit, vel pater ei alium tutorem dederit testamento, quo casu matri non permittitur filio suo alium tutorem dare, ne jus alienum minuat, *contra l. cum filiusfamilias, ff. de milit. testam.* & quia obstat juris regula; Quod tutorem habenti, alius dari non potest, vel datus confirmari, si quem dedit, *in §. interdum, Instit. de curat.* & ita in terminis respondit Marian. Socin. *consi. 59. num. 32. 33. lib. 3.* Verum si mater patrem, vel etiam tutorem ab eo filio datum suspectum habet, nec velit ab eo bona filii
40 administrari, cautelam tradunt Dd. * hanc esse adhibendam, ut mater in testamento dicat, se illud facere, ut melius filio consulatur, & quem velit tutorem dare,

hæ-

eredem instituat, & roget, ut filio ipsius testatoris, um is ad pubertatem venerit, hæreditatem plenè stituat, & interim ex fructibus filio alimenta præ-et, ita enim scriptus hæres erit nudo nomine, & ministrabit quamdiu filius erit impubes, & facto uberi hæreditatem restituet cum fructibus perce-is, nulla etiam deducta Trebell. *ut est text. sing. in l. in eicommissi, §. cum Pollidius, ff. de usuris, glo. communiter probat. in l. in fideicommissi, §. fin. in verb. In fideicommis-m cadit, ff. ad Treb. quem sequitur & singulare dicit Imola, l. cum filio, ff. de legat. 1. & ibi Alex. & alij, & novissimè ualdensis, in tract. suo Cautel. ultim. volunt. tit. de Tutel. ut. 4. Aymo, in repet. l. cum filium, in 3. part. nu. 32. 33. & 4. ff. de legat. 1. quam cautelam in dictandis aliorum testa-entis ego sæpè practicavi.*

Ex eadem ratione consequitur, nec patronum berto impuberi tutorem dare posse, & ita re-ripserunt Divi Sever, & Anton. Imper. *in l. 1. C. de stam. tutel.*

Neque etiam patruus, sed tamen * ab eo datos, 41 ibet Prætor à Magistratibus confirmari, cautione-ue ab eis accepta & idoneis declaratis decretum in-erponit Prætor, non ante, *ut in l. tutores, ff. de confir. tut.*

CAP. IX.

Qui testamento tutores dari possunt.

SUMMARIA.

1 *Quilibet testamento tutor dari potest, sive Prætor, sive Consul sit.*
2 *Filiusfamilias tutor dari potest.*
3 *Patria potestas in his, quæ publici juris sunt, non attenditur.*
4 *Filiusfamilias tanquam publica persona patrem in jus vocare non potest.*
5 *Filiusfamilias tutor quatenus teneatur.*
6 *Communis opinio.*

te tutore, non censetur ex eo adire hæreditatem. Declara nu.37.

8 *Mutus factus ex accidenti an desinat esse tutor ipso jure, ingens Doctorum controversia.*

9 *Multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. Declara num. 42.*

0 *Multa impediunt ab initio quæ non tollunt jam factum.*

1 *SCto opus fuit, ut in locum furiosi, & muti; & surdi tutoris alius tutor daretur.*

3 *Surdus tutor esse nequit.*

4 *Surdus stipulari non potest.*

5 *Surdus non potest fidejubere, nec postulare in judicio.*

6 *Exempla mirabilia de naturaliter surdis.*

7 *Surditas à patrimonialibus oneribus non excusat.*

8 *Surdus ad negotia constitui potest.*

9 *Tutor testamento dari nequit, cum quo testamenti factio non est.*

0 *Fœminæ de jure veteri tutelæ erant incapaces.*

1 *Causa tutelæ an tutor dari, & quis debeat, compromitti non potest.*

2 *Iure Authenticorum mater & avia tutrices esse possunt, absque aliqua impetratione.*

3 *Frustra precibus impetratur, quod jure communi concreditur.*

4 *Mater in educatione liberorum præfertur agnatis.*

5 *Tutela matris & aviæ anomala vocatur.*

56 *Creditorem arceri à tutela, vel cura pupill. debitoris, & an id procedat in reali, vel personali actione, numer. 58.*

57 *Frater creditor vel debitor pupilli, tutor esse nequit.*

59 *Creditor vel debitor, an curator dari possit?*

60 *Habentes communionem cum minoribus ab eorum tutela vel cura arcentur.*

61 *Iudicis arbitrio relinqui quod magnum vel parvum debitum dicatur, & debitor removetur à tutela, & cura creditoris.*

62 *Creditori vel debitori pupilli aliquando contutor, ve curator adjungitur.*
63 *Dispositio Auth. minoris, C. qui dare tutores, au locum habeat in omni tutore?*
64 *Matris & patris appellatione qui veniant.*
65 *Declaratur dict. Auth. minoris, C. qui dare Tutores num. 67.*
66 *Dispositio prædictæ Auth. minoris, au locum habeat in tutore faciente Inventarium, cum æstimatione rerum singularium.*
68 *Probatio specialis fortior, & potentior generali.*
69 *Lex specialis debet attendi præ generali.*
70 *Mandatum speciale derogat generali.*
71 *Voluntas in specie fortior & potentior.*
72 *Distinctio communis scholæ.*
73 *Communis opinio declaratur.*
74 *Excommunicatus à tutela repellitur.*

1 SEquitur ut tractemus, * qui testamento tutores dari possunt. Et inprimis Regulam ponit Paulus *in l. tut. ff. de test. tut. Quem libet testamento Tutorem dari posse, sive is Prætor, sive Consul sit; quia* inquit, *lex 12. Ta-*
2 *bul. id confirmat.* Neq; * solum patrem familas, sed & filiũfam. §. 1. *Inst. quæ test. tut.* licet is alienę potestati sit subjectus, & ideo videatur eũ non posse alium habere sub tutela, *per l. sic eveniet, ff. ad leg. Iul. de adult. & notat Bart. in l. patre furioso, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris.*
3 Quia in his, * quæ sunt publici juris, patria potestas non attenditur, *l. filius familias, & ibi Coras. ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, Cornæus cons. 17. num. 14. 15. lib. 2. & novissimè Ioannes Ramus lib. 1. de tutelis, tit. 14. in prin. aliam rationem tradit.* Maximè in quibus quis aliquid agit tanquam publica persona, publica auctoritate electa, ut est Magistratus, Tutor, ut tradunt Angel. & Port. *d.* §. 1. *num.* 1. *&* 5. quo casu duplicem personam
4 repręsentant, ex eo inferentes, * filium familias tutorio nomine posse patrem in jus vocare sine venia, ut &

po-

oteſt libertus patronum, *per l. quæſitum, ff. de in jus vo-ndo.* Poſſe quoque eundem ſi pupilli nomine lega-ım petierit ex teſtamento, nihilominus adhuc ſuo omine illud dicere inofficioſum, ſi queritur ſe inju-a exhæredatum, §. *tutor, Inſtit. de Inofficioſo teſtament.* orro ubi * filius familias tutor datus eſt teſtamento, 5
pater pro eo interceſſit, & quaſi in ſe periculum re-epit (quod facere non tenetur) tenebitur pro filio in olidum. Sin autem tantum conſentijt, de peculio antum, vel de in rem verſo, *l. Lucius Titius, ff. de admi. ut.* Et eam eſſe * communem opinionem aſſerit 6
Port. *in d.* §. 1. *nu.* 6. & Angel. *nu.* 4. *&* 5. licet aliud tatutum ſit in *dativo*, de quo poſt dicemus.

Hæc, quæ de filio familias diximus, * etiam in ma- 7
re filiafamilias procedunt. Quæ licet in patris ſit oteſtate; tamen rectè à marito communibus eorum iberis tutrix dari poteſt teſtamento. Neq; patris po-eſtas impedimento eſt, etiamſi fortè ſtatutum loci licat, mulierem ſeſe non poſſe obligare ſine præſentia atris, cum illud ſtatutum debeat recipere interpræ-ationem à jure communi, & ideo non videatur ha-bere locum in obligatione * inducta à lege; & ita 8
conſuluit Andr. Barbat. *conſ.* 11. *nu.* 11. *lib.* 3. in quo tamen contrarium tenuit Bart, *in l.* 2. *ff. de legat.* 1. li-cet hoc cogitandum relinquat Andr. Alciat. *de præ-ſumt. regula.* 1. *præſumpt.* 52. *num.* 70.

Similiter & ſervus teſtamento tutor ſcribi poteſt, 9
neque id cuiquam mirum videri debet, ſervos liberis imperare; cum inveniamus multos iniquitate fortu-nę ſervientes, qui digni eſſent, ut etiã quibuſvis liberis imperarent, & multos * ad ſupremum uſq; Philoſo- 10
phiæ & aliarum nobiliſſimarũ artium faſtigium fuiſ-ſe evectos, longoq; poſt ſe intervallo liberos ſuę tem-peſtatis homines reliquiſſe, ut Terentius Comicus A-fer quidem ille, * ſed qui Romæ Terentio Lucano Se- 11
natori ſervivit, à quo ob ingenium & formam non

institutus modò liberaliter, sed & maturè manumiss
est ut à Donato illius interprere scriptum est, un
novum videri non debet id quod historici literis ma
12 darunt, nempe Alaxilanum Rheginorum * Tyrannu
cuidam servo suo credidisse tutelam liberorum suoru
13 cum universi regni administratione. Idem * quoq
14 dicitur de Statio Cæcilio & Æsopo fabulatore * la
datissimo, atque aliis, quorum nomina refert And
Tiraq. *de nobilit. c. 31. nu. 524.* Itaque veteres non dub
tarunt suis pupillis præficere virtutem in servis depre
hensam, & tam Pædagogos quam tutores ex servis de
15 ligere *, *ut patet ex l. collactaneus, ff. de manumiss. vindic*
& ex Iustino lib. 4.

Verum quia libertas debeat præcedere tutelam, &
16 ea requirat personam habilem, talis * datio statim ips
servis tribuebat libertatem, etiam antequam tute
lam administrarent; puta, si servus minor viginti quin
que annis datus erat tutor, is quidem liber fiebat a
adita hæreditate, sed ante legitimam ætatem tute
la non onerabatur, auctore Paulo, *in leg. quæro, §. fi
nal. ff. de testamen. tutel.* Quod tamen sic intelligen
17 dum est * ut procedat in servo proprio, non alieno, *d.
§. 1. Institut. qui testamen. tutel.* nisi enim ita interprete
18 mur, actus non valeret, * quam præsumptionem cape
re non debemus, sed aliam, quod testator voluerit tol
lere omne impedimentum, ad tutelam, & sic servitu
tem, quam dare potest proprio servo. Et ideo hanc in
terpretationem nostri juris auctores vocant aliquando
aptiorem & rei gerendæ convenientiorem, *l. quoties, ff. de
reg. jur. l. quoties, ff. de verb. oblig. ibi. ut res de qua agitur in
tuto sit.* Sæpè etiam benignam interpretationem, *per l.
cum in testamento, juncta glo. & Soc. in 2. notabili, ff. de reb.
dubiis.* Quin & ferè omnes dicunt, hanc præsumptio
nem superare omnes alias, *Decius consil. 140. numer. 6.*
Idem *in leg. si donatione, Cod. de collat. l. postquam liti,
numer. vigesimo tertio, Cod. de pactis, cap. quoniam Ab*
bas,

l, *num. 5. de offic. delegat.* quod tamen hoc loco non dis-
itio.

Poterit etiam * alienus servus recte testamento tu- 19
tor dari sub conditione, *cum liber erit*, non purè, obstan-
te regula juris antiqui, quo alieno servo libertas dire-
ctè dari non potest, & data non valet, etiamsi detur ser-
vo hæredis, *l. servo tuo, Cod. de testamen. manumissis*, quia
eam rei hæredis legatæ dominium rectò non transit,
l. inquilinos. §. cum servum, ff. de legat. primo. Verum si te-
stator servum dans filiis tutorem, & ita ei libertatem
conferens, solvendo non fuerit, non poterit nisi unum
e propriis servis hæredem instituere, filiis tutorem da-
re, & ita manumittere, *l. si is qui solvendo 1. ff. de hæredit.
instituendis*, etiam si is testator miles esset, *l. in frau-
dem ff. de milit. testament.* Et inter plures scriptos vel
datos unus tantum, isque primo loco scriptus liber-
tatem consequetur, *leg. si is qui solvendo 2. ff. de hæred.
instituendis*, quæ omnia plenius tractantur & decla-
rantur *in §. licet, Institut. quibus ex causis manumit. non li-
cet.*

Non absimili * ratione dicendum est, si quis ideo 20
scripserit aliquem tutorem, quod putaret eum esse li-
berum, eo casu neque libertatem peti posse, neque tu-
telam libertatis præstationi patrocinari, sed manebit
inutilis datio, ut ex Marcello refert Ulpianus *in l. gene-
raliter, §. si quis tutorem, ff. de fideicommissaris libert.* Pau-
lus *in l. si quis tutorem, ff. de testament, tut.* Cujus
decisionis ratio est in promptu, quia error in
qualitate, vel conditione personæ tutoris, vitiat i-
psam dationem, ut dicit Angelus *in dict. §. primo, nu-
mer. 3.*

Sed * & hæres ipse testamento tutor dari potest,
quia tutores non ab hærede, sed à testatore proficis-
cuntur simulatque aliquis hæres extiterit, ut auctor est
Paul. *in l. tutores, ff. de testamen. tutel.*

Alterius * quoq; civitatis civem tutorē testamento

dari posse Paul. respondit, *in l. quæro, ff. de testamen. tu*
& est glo. notab. *in l. Divus, ff. de tut. & curat. dat. ab his.*
amita, C. qui pet. tutores. Si tamen is in eo se gravatu
senserit, excusare se poterit ab ijs bonis, quę pupill
in alia Provincia, quam unde ipse tutor est, vel u
moratur, possidet, idq; intra quinquagesimum dien
quod si fecerit, usitatissimum est ei earum administr
tionem remitti, *l. illud, ff. de excusat. tut.* Quin etsi h
facere neglexerit, excusatio quidē temporis præscr
ptione submovetur, sed propter latè diffusum patr
monium, si datum tutorem insufficientem deprehen
derit, nihilominus Præses Provincię, vel alius compe
tens Iudex æstimare debet, curatores aliquot ei ad
jungi, *l. testam. C. de excusat. tut. l. illud, l. propter liten*
§. licet, ff. de excusat. tut. Quod & in legitimo tutore lo
cum habet, cum eum lex det, quæ ubique suam pote
statem exercet, *l. legitimos, in prin. ff. de legit. tut. l. fin. C*
de præscript. long. temp. & not. in l. ex ea, ff. de. postulat. E
ita, cū ex facto incidisset species talis, respondit Alex
cons. 16. num. 7. lib. 5. non tamen in Dativo, cum is de
tur à Iudice inspecta sua jurisdictione, *ut est text. & ib*
tradit Salic. in l. 2. C. qui dari tutores, l. naturali, ff. de confir
tut. l. si ut proponas, ibi optima glo. C. de confirm. tut. Ni
si tamen ita datus consentiat, quo casu valebit, *ut notatur in d. l. Divus, ff. de tut. & curat. datis ab his, & tradit Alex. d. cons. 161. nu. 7.*

Potest * & inhabilis testamento tutor dari, & intelligitur cum erit habilis, etiamsi hoc non exprimatur, ut docet Paul. *in l. furiosus, ff. de tutel.* & assentitur Vlpianus Pomponium secutus, rejecta Proculi adversantis sententia, *in l. si hæreditas, §. si furiosus, ff. de test. tutel.* Imperator, *in §. furiosus, Institut. qui testam. tut.* Cujus ea ratio est, quod inspicitur non tempus, quo actus geritur, sed quo effectus consummatur, ut tradunt Aret. & Port. *Instit qui testamen. tut. dari possunt.*
24 Quo loco Angelus dicit, * idē esse in datione procu-

atoris, & collatione beneficii, quod ultimum de ollatione beneficii non placet Fabro, quia, inquit, ollatio non poteſt eſſe in pendenti, *per cap. ſecundum, le elect. in 6.*

Inferunt etiam iidem Angelus, Portius, & ante eos Plateanus, quod ſtatuto prohibitus habere officium nfra certum tempus, infra illud non prohibetur eligi d officium quod inchoari debet poſt illud tempus: quia ſufficit habilitas temporis, quo officium exerceatur, quod & placuit Dec. *conſ. ſuo* 40. *nu.* 2. In quibus amen locis in eo omnes conveniunt, id non procedere in inſtitutionibus & legatis, quas inhabilitas
tempore mortis* vitiat, §. *in extraneis, Inſt. de hæred. qua-* 25
lit. & differ. quia hi ad ſui commodum recipiunt, *l. cogi, §. hi qui. ff. ad Trebell.* contra atq; tutores, qui dantur ad provisionem alterius, non ſui. Quare non mirum, ſi eius inhabilitas non impedit, quin valeat, ut valere poteſt. Et ut interim bona conſerventur, datur à Judice tutor, idque ſecluſo legitimo, qui deſinit ſtatim ſuperveniente habilitate teſtamento dati, *ut tradunt Aret. d. §. furioſus, num.* 1. *verſ. & advertas. Portius, num.* 2. Sunt enim ex die datis tutoribus ſimiles, in quorum locum ideò non curator, ſed tutor datur, *l. ſi quis ſub conditione, ff. de teſtam. tutel. & §. Inſtit. de Attil. tut.*

Ne autem teſtamento datis tutoribus facile eſſet eludere teſtantium voluntates, & tutelam mandatam excuſationis jure effugere, rectè ſtatutum fuit, ut ta-
les non ſolum legatis ſed & omnib. aliis* eo teſtamen- 26
to relictis, ſubmoverentur, *l. qui tutelam, ff. de teſtam. tut. Roman. conſ.* 235. *Segur. in rep. l. cum patronus, nu.* 21. *ff. de legat.* 2. *Ang. conſ.* 166. *Bart. & Alex. in l. ſi legatarius, C. de legatis, & noviſſimè* Tiraq. *de privil. piæ cauſæ, privil.* 71. *ubi limitat in legato piæ cauſæ.*

Quod procedit * etiamſi talis eſſet conjunctus te- 27
ſtatori, *juxta ea quæ tradit Dec. conſ.* 192. *num.* 4. *& conſ.* 178. *num.* 1. *&* 2.

28 Idque etiam * nulla facta distinctione, an testato reliquerit animo compensandi, & aliàs fuisset relictu rus, vel non. Et ita respondit Roman. *consi.* 235. *num.* Bald. *consi.* 356. *lib.* 4. Castrens. *cons.* 337. *lib.* 1. Dec cum Molin, *d. cons.* 192. *num.* 3. & 4.

29 Maximè * in legato liberationis à redditione ratio nis, quia habet connexitatem cum tutela, etiamsi no administret ut tutor, sed ut coniunctus vel negotiorun gestor, *ut tradit Dec. cons.* 178. *n.* 2. & *cons.* 192. *n.* 4.

Et multo * magis is, qui semel suscepit, sed post de
30 siit, vel ut suspectus remotus est. *Rom. cons.* 235. *num.* 1 *per l. quid autem, vers. multo magis ff. de excusat. tut.*

31 Neque * absimili ratione & is, qui etiam si aperte non renuit tutelam suscipere, tamen in notabili mora fuit, & interim pupillus decessit. *Angelus dict. consil.* 166. *vers.* 3. *casus.*

Hoc autem ita * intelligendum est, ut procedat jure
32 novo, sive hodierno. Siquidem jure veteri si quid relictum esset coniunctæ personæ, vel aliter constare poterat, quod testator alioquin daturus fuisset, etiam sine tutela ab hujusmodi relictis non cadebant, ut responderunt Romanus, *d. cons*, 235. Decius *consi.* 192. & 178. *per l. Nesennius, & Tutor, §. quæ tutoribus, l. amicissimos, ff.*
33 *de excusat. tut.* Et eam communem * esse post Roman. dicit Plotus *in tract. de in litem jurando*, §. 9. *n.* 3.

Sed & Ruin. *cons.* 38. *lib*, 2. putat, novum jus non procedere in relicto alimentorum, sed quia non loquitur in nostro casu, sed in alio diverso, nihil ad nos in præsentiarum pertinet, quare illud reservamus ad nostrum tractatum alimentorum.

Sed hæc Regula * multis modis limitanda est. Et
34 primo quidem in muto, quia auctoritatem præbere non potest, ut dicit Angel. *in dict.* §. 1. & est textus apertus *l.* 1. §. *mutus, ff. de tutel.* Et eam cõmunem esse dicit *Bal. rubr. Instit. de tutel.* & Portius *d.* §. 1. *n.* 4. dicentes contrarium tenuisse glossam, & Iacobum Aretinum

quondam Doctor. Tholosanum, & Franciæ* Cancel- 35
arium, si credimus Benedictino *in repit. c. Raynut. ver-*
o, & uxorem, decis. 2. nu. 194. extr. de test. in l. ubi non voce,
. de reg. jur. Sed quia ea opinio communiter est re-
robata, ut etiam attestatur Portius *in d.* §. 1. *num.* 4.
lterius non insisto, cum & is legitimus, nec dativus
sse possit, *l. penult. ff. de legit. tut.*

Quæ tamen intelligenda sunt non de eo muto, qui
albus est, vel lingua hæsitante, vel qui blæsus est, cui
ingua est impedita, & inexplanata, sed qui elinguis
est, & nihil eloqui potest. Et ideò Vlpian. tractans
dictum Ædilium, & docens mutum morbosum esse,
veluti explicaturus quis esset mutus, subjicit morbo-
um eum esse, qui sine voce apparet, sed qui graviter
oquitur, morbosus non est, ut neq; qui ἀσαφῶς, planè
uique ἀσήμως loquitur, is utique morbosus est, nem-
e, quia pro muto habeatur, qui sic balbutit, ut non
ntelligatur, *l. mutum, ff. de ædilit. edict.*

Ex quo inferunt Dd. nempe Portius, *in d.* §. 1. *nu.* 4.
cante eum Bald. *in rubr. de tutel. nu.* 1. Bart. *in l. gerit, in*
n. de acq. hæred. Quod * etsi pupillus inhabitarat do- 36
num paternam sciente & patiente tutore, non cense-
i aditam hæreditatem, quia talis patientia tutoris
non operatur auctoritatem, quæ ei necessaria est, *l. pu-*
illus, ff. de acq. hæred. & l. potuit, C. de jure deliber.

Quod tamen* non procedit, si tutor mandasset pu- 37
pillo, ut aliquid faceret in domo illa, quia talis ex-
pressio mandati auctoritatẽ induceret, vel si pupillus
n domo diu mansisset, videlicet per decem annos, nã
per hoc aditio probaretur, & omnia fuisse solemniter
acta, *l. qui in aliena,* §. *sed etsi non adierit, ff. de acq. hæred.*

Quin etiamsi * suscepta tutela aliquis ex accidenti 38
mutꝰ fiat, is desinit esse tutor ipso jure, ut tradit gloss.
quam sequitur Bart. *in l.* 1. § *ult. ff de tut.* De quo muto
refert Bal. *in tit. Episc. & Abb.* §. *mutus,* se vidisse quendã
mutũ, cui si quis voce inaudibili loquebatur, in gut-
ture

ture ejus vocem mutus audiebat, sed si vocem exp-meret, non audiebat, ut eum allegat Guilielmus Be-dict. *ad c. Raynutius, verbo, in extremis positis, num.* 35 *testamen.* Ratio autem hujus est, quia actus devenit eum casum, à quo incipere non posset, quo casu vit-tur, *l. existimo, l. pluribus, §. sed etsi placeat, ff. de verb.*
39 *ligat.* & ibi Bart. Sed glossa * *in d. l. ubi non voce,* cont-rium tenet, quæ in eo se fundat, quod multa prohibe-tur fieri, quæ tamen facta tenent, & facilius conser-tur in esse productum, quam si de novo deduceret, *vulg. l. patre furioso, & ibi latè Iason. ff. de his qui sunt vel alieni juris.* Niconit. rubric. *solut. matrimon. num.* Et quod dicunt Dd. quod multa impediunt quid
40 initio, quæ non tollunt jam factum, * *l. in ambiguis, §. n est novum, & ibi Dec. ff. de reg. juris. Gomes. in cap.* 1. 76. *& seq. de judic. in* 6. Ideo facilius quis repellitur obtinendo, quàm ab obtendo, *cap. super his, de accus.* etiam quando aliquid illegitimè factum est contra ris prohibitionem, vel propter honestatem, aut ali, ut latè tradit Dec. *dict. §. non est novum, num.* 5. *&* 6. Guardiano executore testamenti, Prælato suscipien delegationes à Laicis, notario non admisso, scriben instrumenta. Maximè quando talis actus legitimè initio factus non solum est inchoatus, sed & perfect & consummatus, *l. si Gaudentius, C. de contr. empt.* Q ratione tutela (quæ matrimonium cum pupilla imp-dit, *l. tutor. ff. de Sponsal. l. non est matrimonium, ff. de r nupt.*) curatelaque cum adulto, *l. tutor. l. Sc. ff. de r nuptiarum*, post contractas legitimè nuptias superv-niens, eas non infirmat, *l.* 3. *C. de interdict. matr.* Sic furor, qui matrimonium contrahi non sinit, rectè co-tractum non impedit, *d. l. patre furioso, l. oratione, in f. ff. de ritu nupt.* Sed hæ rationes non tanti sunt pond-ris, nec tam urgent quàm prima fronte videntur, si pa-lo penitius inspiciantur. Nam quantum attinet ad r-tiones glossæ, *l.* 1. *§. ult. ff. de tutel.* ex qua se fundat Ba-

iæ non probant eorum dicta, & tamen idem Bart. dicit, & communiter sequuntur alii, glossæ & Dd. dicta esse intelligenda secundum ea, quæ allegant *in l. in solum, §. si liberationis verba, ff. de liberat. legat.* quem refert & sequitur Alex. *cons.* 218. *num.* 4. *lib.* 2. Inprimis enim *l. post susceptam ff. de excus. tut.* nihil minus probat, imò potius contra, cũ dicit, quod post susceptam tutelam cœcus, mutus, aut surdus, aut valetudinarius deponere tutelam potest, quia verba apertè demonstrant, ipsam non desinere ipso jure, cum in ejus potestate relinquat deponere, vel non deponere. Eodem modo nec *lex* 1. §. *casum, ff. de postul.* quidpiam probat, id eam opinionem convellit prorsus & jugulat. Dicit enim, quod magistratum cœptum cœcus retinere potest, non tamen ad novum aspirare. Tertium argumentũ, quod nos superius ultra glossam adduximus, non magis urget, quia nõ procedit in actu perfecto & consummato, ut diximus, qualis est tutela, statim atq; ut semel legitimè suscepta. Licet enim ea tractũ temporis habeat, & continuam actionem, nihilominus perfecta dicitur, non solum quo ad obligationem, ne liceat eam relinquere, quam in simili Dd. vocant essentialem perfectionem; sed etiam quo ad obligationes & periculum, ut per totum titulum *de admin. tut.* Cum enim regulę juris utrunq; obstarent, scilicet tutorem habenti alium dari non posse, *de qua in §. interim, Inst. de curat.* & quod actus perfectus & consummatus, eo casu superveniente, non vitiaretur, S C. opus fuit,* & eo statutum, ut in locum furiosi, & mu- 41
ti, & surdi tutoris, alii tutores darentur, cujus meminit Paulus *in l. complura, ff. de tutelis.*

Rursus impedimento non sunt rationes ex altera parte adductæ, quod multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent. Maximè * quando actus est perfe- 42
ctus & consummatus, quia illa regula non procedit, quando res devenit ad eum casum, quo causa finalis defi-

deficiat, ut tradit Dec. *d. §. non est novum*, præsertim quando concurrit præsumpta, & virisimilis mens legis, ut hoc casu, quæ causa est dicti SC.

Quare dicendum tutorem, tali casu superveniente, non manere in tutela, neque etiam ob eum casum desinere ipso jure, sed in ejus locum alium sententia competentis Iudicis substituti debere, ut & in locum suspecti, convicti, ac remoti, in locum excusari, vel defuncti, vel relegati, id est, deportati, furiosi & surdi, *l. 4. In quibus causis tut. hab. & in d. l. complura, ff. de tutelis*, & ita sæpè vidi practicari.

43 Quæ de muto diximus, in surdo similiter probatur. Nam ut Pomponius dicit, non tantùm loqui, sed & audire tutor debet, *dict. l. 1. §. final. ff. de tutelis*, quare non potest esse legitimus vel dativus, *l. penul. ff. de leg. tut.* Etiamsi talis sit surdus, qui ad motus labiorum loquentis, quid dicatur, intelligit, ut tradit Bald. *d. §. 1. vers. sed pœna*, & Ioan. de Plat. *in l. 2. nu. 1 C. de numero liberronm, lib. 10.* quia lex requirit, quod intelligat per sensũ auditus, & sonũ vocis, non motu labiorum, vel alio nutu; talis enim non audit, vel loquitur naturaliter, sed signis & actibus alienis dijudicat mentè alterius: sicut ille non dicitur legere, qui oculis corporeis non legit & perspicit, huæ sunt scripta, sed tum intrinsecus intelligit, *l. 1. in prin. ff. de his quæ in testam. del.*

44 Nec dissimile est quod scribunt * Dd. tales etiam non posse stipulari, licet intellectum habentes omnes alios actus facere possunt, quia in stipulatione verba pro forma necessaria sunt, *l. 1. §. final. ff. de actio. & obligat.* *mutum, Instit. de inutil. stipulat.* ut & in fidejussione, *l. Baditus*, C. *de fidejuss.* & in autorisatione tutoris, ut dicit Bart. *in d. l. 1. §. fin. ff. de tutel.*

45 Ex quo ibidem infert * Andr. Alciat. *in l. 1. §. eadem.* 52. hunc tutorem esse, vel fidejubere non posse, nec etiam postulare pro alio in judicio, quia decretum Prætoris exaudire non poterit

Sed dicet quiſpiam vix fieri poſſe, ut quis ad motũ
labiorum alterius intelligere poſſit, quid ille loqua-
tur, cum experiamur quotidie etiam homines haben-
tes aures acutas, & ſcientes, ſæpè non intelligere ea,
quæ dicuntur. Cui reſpondemus hoc quidem verum
eſſe, ſed Deum ſua dona ſæpè variè diſtribuere, & ſur-
dis ac mutis plus ingenii tribuere, quo ad intellectũ;
atque aliis, quod uno aut altero exemplo oſtendam.
Refert Bartol. *in l. num. 7. ff. de verb. obligat.* ſuo tempo-
re fuiſſe quendam D. Nellum de Gabrielis de Eugu-
bio, qui ob perſpicaciam ingenii, licet * non audiret, 46
omnino tamen ad motum labiorum homines quan-
tumcunque ſecretè loquentes, quatenus viſus ejus
protendebatur, intelligebat. Cujuſmodi alium & Se-
nis fuiſſe, & ſe vidiſſe, Joannes de Imola refert dicto
loco. Rudolphus quoque Agricola *lib. 3. de Inventio-
ne, cap. ultim.* teſtatur ſe vidiſſe ſurdum à primis annis,
& (quod eſt conſequens) mutum, qui didicerat, ut
quæcunque ſcriberet aliquis, intelligere, & ipſe quo-
que, tanquam loqui ſciret, omnia mentis ſuæ cogi-
ta perſcribere poſſet.

Huc ſpectant quæ ſcribit Plin *lib. 10. c. 69.* nempe
cui homini auditus primo negatus eſt, hunc & ſer-
monis uſum ablatum, nec ſunt naturaliter ſurdi, ut
non ſint & muti. Muti verò naturaliter multi ſunt,
qui tamen audiunt, ut meminit de Crœſi filio A. Gell.
lib. 5. cap. 9. quem elinguem à puero fuiſſe, & tamen ar-
ticulatè ad hoſtes exclamaſſe, refert.

Si quis tamen non ſurdus fuerit, id eſt, nihil pror-
ſus audiens, ſed tantum ſurdaſter, ſive minus audiens,
qualem fuiſſe Marcum Craſſum refert Cicero *lib. 5.
Tuſculan.* 16. rectè tutor dari poterit ex Pauli ſenten-
tia, *in l. ult. ff. de legit. tutel.* & tradit Portius *in dict.* §. 1.
num. 4. poſt Joan. Plat. *in l. 2. C. Qui morbo ſe excuſant,*
neque enim auditus gravitas, ſive aurium tarditas
huic rei impedimento eſt.

Pari

47 Pari modo * nec surditas (licet à personalibus muneribus, ut est tutela vel cura, *l. 1. ff. de munerib. & honoribus*, non tamen patrimonialibus, in quo sumptus maximè postulatur) aliquem excusat, teste eodem Port, *num.* 4.

Quin & idem surdus (quamvis ad judicia inhabilis sit) & pro alio postulare non possit, quia decretum Prætoris exaudire non potest, & ideo, eo non exaudito, facile ut contumax
48 * plecteretur, *l. 1. ff. de postul. l. mutus, ff. de procur.* tamen ad negotia rectè procurator dari poterit, ut tradit Bald. *d. rubr. §. 1. Instit. de tutel. per l. mutus, ff. de procu.* & ita quoque tenet Ioan. Plati. *d. l. 2. qui morbo se excusant.*

Frustra quoque * ei testamento tutela mandatur,
49 cum quo testamenti factio non est, id est, cui vel hæreditas, vel legatum relinqui non potest, sive ut nostri Dd. loquuntur, qui non habet testamenti factionem passivam. Et ita accipit hæc verba Accurs. noster semper, *ut in §. legari, Instit. de legat. §. extraneis, Instit. de hæred. qualit. & differ.* sic Paulus *in l. testamento*, & ibi glo. communiter recepta, *ff. de testam. tutel.* loquitur: *Testamento tutores ii dari possunt, cum quibus testamenti factio est.* Multi autem sunt, qui ex testamento capere nequeant, ut deportati, hostes, peregrini, collegium illicitum, in metallum damnatus, incestuosus, & alii, de quibus Accurs. *d. §. legari*, quo loco & hæreticos, apostatas, mulierem intra annum luctus nubentem, & personam incertam inter eos nominat.

Sufficit autem hîc passiva testamenti factio, licet deficit activa, nam & furiosi rectè tutores dantur, ut supra diximus, tamen activam testamenti factionem non habent, sed ex testamento capere non prohibentur.

50 Neque etiam admittunt * leges nostræ fœminam testamento tutorem dari, inquit Cajus *in l. tutela ff. de tutelis*, plerumque virile officium est, & Neratius

id mu

munus masculorum esse dicit, *in l. fin. eodem tit.* & ibi glossa communiter approbata. Rationem explanat Imp. Alex. *in l. 1. C. Quando mul. tut. offic.* ne aliam aliunde arcessere sit opus, quia virile munus, & ultra sexũ femineæ infirmitatis tale officium. Qua ratione dicunt Dd. officium illud esse differens, ad quod etiam masculi, cæteris paribus, magis idonei, ut tradit Corn. *cons. 284. nu. 6. lib. 3. & cons. 164. n. 2. lib. 4.* Quin etsi pater testamento communium liberorum tutelã mandavit matri, & præses provinciæ imperitia lapsus patris voluntatem sequendam decreverit, successor ejus sententiam (quam leges nostræ non admittunt) sequi non tenetur, auctore Papiniano *in l. jure nostro ff. de test.* Neque etiam poterit filiis testamento tutores relinquere ad dationem uxoris suæ, quia ubicunq; in dispositione ultimę voluntatis electio personæ in alterius arbitrium confertur, adeò ut illo non eligente, nullus esset, qui ad eam dispositionem admitteretur, dispositio tanquam captatoria, sive potius ab alieno arbitrio dependens, non valet, *l. illa institutio, & Bart. in ultima quæst. ff. de hæred. instituendis*; quo loco communiter Dd. & maximè Imola dicit, id locũ habere non solum in hæredis institutione, sed etiam in legatis, quod ipsum & alia graviori ratione confirmari potest, quia tutores constituuntur, aut à testatore, aut lege, aut Judice, non autem à privato, adeò quod nec Judex alteri mandare possit, ut is videt, *l. nec mandatu, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Cum ergo hoc jus dandi tutorem aliquibus tantum speciatim permissum sit, *§. permissum, & ibi notat gloss. Instit. de tut. l. 3. ff. de tut. & curat dat. ab his, l. intestato, ff. de legit. hæred.* atque adeo causa * tutelæ, an tutor dari, & quis debeat, 51 compromitti non potest, ut tradit Bart. *in l. Prætor, ff. de tut. & cur. dat. ab his*, qui ab arbitrio & electione alterius pendere non potest, licet Bartolus ibi aliam rationem adferat, longè minus ab arbitrio & electione

alterius pendere non poteſt, licet Bartolus ibi ali rationem adferat, longè minus ab arbitrio & electi ne fœminæ, quæ ab officio tutelæ penitus excluſa e, ob ſexus imbecillitatem, infirmitatem & inconſtantiam, ut ſupra dictum eſt. Si tamen patri viſum fue teſtamento tutores dare, eiſque mandare, ut conſi matris pupillorum tutelam gerant, neque id non circo minus integrum erit tutoris officium, ſed vi bonis conveniet, ſalubre conſilium matris admitte alias contemnere, cum & illis permiſſum ſit eti quandoque patris præceptum negligere, *l. ita autem,* *Papinianus, ff. de adminiſtrat. tut.*

52 Quæ tamen * de matre dicta ſunt, licet veteri ju ita obtinuerint, niſi à Principe filiorum tutelam ſpec liter poſtulaſſent, tamen hodie non procedunt novi mo jure Authenticorum, quo generaliter conſtitutu fuit, ut mater & avia ad filii vel nepotis tutelam adm tantur, idque jure communi abſque alia impetrati
53 ne: FRUSTRA quidem precibus poſtulatur, quod * j re communi conceditur, *l.* I. *C. de Theſauris, lib.* 10. qu eis conceſſum eſt propter affectionem & pietatem filios, *ut in Auth. matri & aviæ,* C. *Quando mul. tut. offi fungi poteſt, §. quia vero, in auth. ut ſine prohibit. matr. cr ibi, cum illam namque naturæ amor pius circa filios ſine ſuſpicu faciat, & l. matris pietas,* C. *qui petunt tut.* & hac etia
54 ratione jura * antiqua concedebant educationem fi potius matri, quam agnatis, *l.* 1. C. *ubi pupill. educ. debe* Decius latè, *conſ.* 16. *num.* 2. de quo infrà, quando legitimo agemus, latius dicendum erit. Et quam hæ teſtamento dantur, tamen ad tutelam ejus mand tam cogi non poſſunt; ſunt enim teſtamentariæ volu
55 tariæ, & harum tutela ob id dicitur * irregularis anomala, ut notat Bar. *in d. auth. matr. & avia, n.* 10. & 1

Et licet jure veteri potuerit tutor pupillo dari, v curator adulto, ejuſdem creditor, vel etiam debito *l. creditorem,* C. *Qui dari tut. poſſunt, l. neque,* C. *de exc*

ſ.

sat.tut.l.ita autem 1. §. *debitor.ff.de admin.tut*. nec is quoque, qui litem habuerit cum pupillo vel adulto; non excusaretur, nisi lis esset de statu; vel omnibus bonis, vel maxima parte eorum, *l.si pupillum, cum l.seq.ff.de excusat.tut*. qui tamen Imper. Justin. experientia didicerat, tales creditores vel debitores multa contra suos moliri in intercipiendis chyrographis, apochis, aliisq; probationibus supprimendis: necesse enim est plerumq; eorum fidem sequi, & res pupillares custodiæ eorum committere, ut hanc delinquendi materiam sive occasionem*tolleret, rectè & sanctè Novella sua 56
constit.72. statuit, ut hi dari tutores non possent, etiã si à lege vocarentur. Imò*etiam si fratres sint, *Bart.in* 57
dict. Auth. minoris, n.3.& 4. quia non est tantus amor inter fratres, sicut inter ascendentes & descendentes, & inter eos est sæpè invidia magna. Sed & si quis dissimularit se creditorem esse, & ita factus fuerit tutor, perderet jus suæ contra pupillum actionis. Quod*si 58
debitorem se dissimulaverit, non posse tutelæ tempore sese ullo modo debito liberare, etiamsi esset creditor vel debitor in actione reali, ut est cõstans omnium sententia, *reprob. glo. in d. Auth. minoris,* quia eadem ratio militat in reali, quæ in personali actione, ergo idem jus, *vulg. l. illud, ff. ad leg. Aquil.* Et eadem Novella loquitur de iis, quibus minor tenetur, vel res minoris, *Portius in d. §. si inter, num. 7. ff. de auctorit. tut. Corn. consi.238. nu.13. lib.4. Bart. d. Auth. minoris, num. 7. & 8. dicit communem.* Idemque * esse in omnibus curatori- 59
bus, nostri uno ore dicunt, & Novellæ verba demonstrant. Quod licet Angel. *in §. actionum, num.33 Institut. de Action.* controvertat, fatetur tamen eam esse communem, quem sequitur Andreas Barb. *cons. 6. numer. 14. lib.3.*

Hoc amplius*ajunt, non solum creditores & de- 60
bitores, ab eorũ tutela vel cura arceri, sed & communionem tantum cũ minoribus habentes, ut est gloss.

communiter approbata *in l. quod res, C. de excusat. t.* quia in communione oritur quidam quasi contrac, producens obligationem & actionem communi di- vidundo, & sic potest dici debitor & creditor, & mil- tat eadem ratio, ut tradit Andr. Barbat. *d. cons. 61. n. 1,* dicens communem, & ante eum Barto. *in d. Auth. m. n. 9. C. Qui dari tut.* Quo loco tamen idem Bart. dicit non procedere, quando talis esset communio, qu nullas posset parere lites, sed facilè explicari: puta, tantum unum fundum habeat cum minore commu- nem, vel aliàs est modica communio, ita ut cesset o- mnis maligna suspicio, quod ipsum bonus Judex va- riè pro personarum & rerum qualitate æstimare de-
61 bet, ut in simili * de parvo sive modico debito, vel cre- dito tradit Angel. *in d. §. si inter, vers. & prædicta, & d. actionum, num. 33.* Barbat *d cons. 6. num. 14.* Alexan. *con 186. num. 1. lib. 7.* Tiraq. *de judiciis exiguis, vers. 33.* & o- mnium novissimè Jacob. Menoch. *de arbitr. Iud. lib 2. cent. 2. casu. 196.* quo loco alios laudat.

Qua ratione motus idem Imp. eadem Novella, si post susceptam tutelam vel curam ipsi acquirur obligationem adversus minores, fortè adita hæred tate creditoris pupilli, vel etiam alio modo incidar in obligationem, eis tali casu adjungeretur contuto
62 vel concurator, * quod & olim fiebat litis causa e constitutione Imperatoris Alexandri, *in l. neque de ex cusat. tut.* Neq; eo contentus Imperator ulterius con tra *legem non fit, ff. de reb. eorum, quæ sub tutel.* statui quod si post susceptam tutelam, vel curam tutor ve curator minoris jure cessionis obligationem acquire ret contra minorem, fortè donationis, venditionis vel alio titulo, eadem nulla esset ipso jure, nec eo cas tutor hæreret regressum adversus cadentem, & pupil lus sive adultus ab utroque esset liberatus, etiamsi ta lis cessio facta fuisset finita tutela, tamen ante datas si ve redditas rationes, *ut patet ex contextu d. Novellæ 72*
siv

se ex titulo Authenticorum, ut hi qui obligant se libere prohib. res minorum, & ita eam consulendo interpretatus est Marian. Socin. *cons.* 48, *num.* 13. 14. 15. *lib.* 1. Atque hujus Novellæ ratione, vel non absimili moti fuisse videntur Divi fratres, in suo rescripto ad Titilium Luppeum (cujus meminit Vlpian. *in l. rescripto, §. debitores, ff. de muner. & honor.*) & post eos Imp. Anton. *in l.* 1. *C. de debit. civitatum, lib.* 11. cum rescribunt debitorem reipublicæ ab honoribus & administratione honorem habente annexum arcendum tantisper donec tale debitum exsolverit, & reipublicæ satisfecerit.

Quæ cum ita sint, * videamus an dicta Authent. *minoris*, semper procedat, & in omnibus vera sit, atque eam locum habeat in testamentario, de quo inpræsentiarum agimus. Et inprimis Imp. Justin. in dd. suis novellis constitutionibus, puta, novella hac eadẽ, & ... ab ea exemit matres, excipit & avias, eodẽ modo quo de matre constitutio Divi Severi trahitur ad aviã, ... §. *& quid si nepotibus, ff. ad Tertull.* quas non vult ullius obligationis nomine à filiorum vel nepotum tutela arceri, quia cum peculiari pietatis motu agantur, non sunt extraneis conferendæ, & aliàs semper * ma- 63
tris appellatione veniant omnes ascendẽtes, sicut etiam patris, secundum Innocent. *in c. si vero* 1. *& ibi glo. de senten. excom. & est text. cum gloss. in §. illud quoque, in Auth. ut liceat matri, vel aviæ*, Boer *cons.* 17, *num.* 6. 7. qua ratione & sunt qui ab hac Novella excipiunt patrem & avũ, imò & parentes omnes virilis sexus, ut Jacob. Cujac. *d. Novell.* 72. atq; filius quoq; Curator patris 64
furiosi, *d. Auth. minoris, nu* 2. propter spem successionis, 65
cujus spei intuitu dicitur quasi Dominus rerum paternarum, etiam vivo patre, adeoque administrator bonorum propriorum, quia eo casu cessat omnis suspicio, nisi tamen plures essent filii ejusdem patris furiosi, quo casu minus suspectus debebit dari.

Sunt & qui dicunt, d. Anth. non procedere, qua
do tutor conficeret inventarium cum æstimatione
66 rum singularum, * ad quod de jure non tenetur, *l. fin.*
ibi §. alic. C. de magistrat. convent. quia, inquiunt, per inv
tarium recurrimus ad jus antiquum, quo debitor n
arcebatur à tutela, *d. l. creditorem.* De quo tamen m
rito dubitat Sebast. Montic. in tract. suo de Inventa
hæredis, *c.* 13. *num.* 254. quia inventarium non cor
git nec abrogat leges anteriores vel posteriores; n
quatenus in duabus constitutionibus Iustin. conti
tur. Et quia militat adhuc eadem ratio, licet in inven
rio, ad cujus confectionem omnis tutor tenetur, si bo
fuerint æstimata.

Sed magis dubium est an d. auth. etiam locum h
beat in testamentario? Et quidem glossa *in d. auth. m*
67 *noris, & in corpore, unde sumpta est,* apertè * decidit, etia
in eo auth. procedere, quia in eadem tantum excipiu
tur mater & avia, ergo nulli alteri videtur permissa.
licet, inquit, ejus fides videatur à testatore approbat
ea tamen approbatio non se extendit ad alia, quam
satisdationem, à qua liberatur per testatoris approb
tionem, ut inferius dicemus, & hanc partem ten
Dynus judicando & consulendo, *consi. suo* 38. quem d
inde secutus est Azo Bonon. *in summa sua tit. Qui dari t*
possunt, ut eum allegat Portius, *d. §. si inter, n.* 17. qu
loco dicit horum opinionem esse veriorem, & ideo s
quendam.

Alii tamen, quæ maxima turba est, contrarium se
tiunt. Primo ex eo, quod ejus fides est electa & appro
bata, non generaliter, sed specialiter à testatore,
Instit. de satisd. tut. Qua ratione Ulpian. *in l. testamento,*
de testamen. tutel. dicit, eos non esse cogendos satisda
rem pupilli salvam fore, idque certo certius esse, & Iu
stinianus *in l. ult. §. & siquidem parens, Cod. de curat. fu*
riosi, & l. de creationibus, C. de Episcop. audientia pate
eum testimonium pro satisdatione sufficere dicit. E

cursu

ursus Justinian. *in dict. Novell.* 72. non loquitur de testamentariis, sed tantum à lege datis, quorum fides licet etiam lege approbata videatur, non tamen specialiter, sed tantum generaliter, inter quæ longa est differentia, juxta ea quæ tradit Portius, *Institut. de satisdat. tut. num.* 2.

Hinc videmus * quod probatio specialis est fortior 68
& potentior generali: Aymo *cons.* 143. *nu.* 2. Paris. *cons.* 9. *num.* 87. *lib.* 2. Innocent. Canonist. coriphæus, & alii, *in cap. auditis, de præscript.* & præsumptio in specie tollit aliam generalem. Aymo, *cons.* 250. *num.* 2. Molin. *in consuetud.* §. 46. *num.* 13. Gratus, *cons.* 2. *num.* 67. *Idem consil.* 11. *num.* 37. *Idem cons.* 43. *nu.* 41. *lib.* 2. Dec. *in c. quoniam Abbas, de offi. deleg. in l. Divus, de in int. restit. l. cum de indebito, ff. de probat.*

Nec huic etiam * abhorret, quod dicimus, legem 69
specialem debere attendi præ generali, & quando duæ leges sunt generales, illa, quæ est minus generalis, pro specie reputatur, *Dec. consi.* 382. *nu.* 4. *per not. Dyn. cap. generi, de reg. jur. in* 6. *ut respondit idem Dec cons.* 664. *num.* 59. per regulam quam tradit Angel. *in l. cum Prætor, de judic.* Bart. *in l.* 1. §. *hoc interdictum, col. penult. ff. de oper. novi nunc.* Et ideò * quoque mandatum speciale dero- 70
gat generali *Dec. d cons.* 664. *num.* 8 9. *Alexand. in l. Titia textores, ff. de legat.* 1.

Sed & propius accedit, quod scribit Angel. Aret. *cons. col.* 3. quod voluntas in specie sit fortior * & po- 71
tentior, quem refert & sequitur Aymo, *cons.* 143. *num.* 2. *per l. sanctio legum, de pœnis, & d. c. generi.*

Sed quamvis * ista utcunque videantur colorata, 72
tamen communis schola hanc controversiam componit, hoc modo; ut si testator, qui dedisset talē tutorē, sciverit ipsum esse creditorem, vel debitorem, eo casu valeret datio, quia ejus fides & diligentia est per testatorem approbata, *per l. tres tutores, §. finali, ff. de administ.* *tusel, quam sequitur Bart. in d. Auth. minoris, num.* 11. 12.

& communem dicit Ang. in d. §. si inter, vers. tertio ca. ff. de auctorit. tut. Idem in §. actionum, num. 33. Institut. de actio. Barb. d. cons. 61. num. 15. 16. lib. 3. Socin. Iunior, consil. 5. num. 1. lib. 4. & ex recentioribus Gualdensis in tr. Cautelar, ult. volunt. tit. de tutore, cautel. quæ dicit io expedire, ut eam scientiam testator aperiat in suo testamento.

Ex quo inferunt alii etiam tales posse dari per inquisitionem, maximè quando Iudex inquisivit, an est creditor vel debitor talis debiti, ob quod deberet à tutela repelli, quia, ut supra diximus, hæc ab arbitrio boni Judicis pendent, *Bart. in d. Auth minoris, nu. 12. Angel. in d. §. actionum, num. 33. vers. advertas, allegat text. in l. si nemo tutorum, §. 1. de testam. tut. ibi, quamvis verba edicti ad testamentarios pertineant.* Nec enim horum fides minus specialiter est approbata à Iudice, atque illorum à testatore, *sequitur Barbat. dict. consi. 61. num. 1. libro tertio.*

Sin autem testator ignoravit eum esse creditorem vel debitorem, eo casu dationem non valere, quia non videtur ejus fidem approbasse, quem talem ignorab. *argum. leg. mater, ff. de inoff. testamen.* Et hanc putat esse veram Barbat. *d. Auth. minoris, nu. 12.* ubi hujus opinionis & distinctionis coryphæum laudat Oldrad. sed liber mendosus est, cum sit Odofred. *in d. Authen. minoris* cujus jam etiam meminit Barbat. *d. cons. 61.* Soc. Iun. *d. cons. 5.* Idem consulendo tenuit Barbat. *cons. 148.* quo etiam loco liber ejus æque vitiosus est.

Cujus distinctionis posterior pars confirmatur ex eo, quod dicit Cynus *in l. si quis testibus, in 8. quæstion. C. de testib.* Et Paul. de Leaz. *in c. testimonium, de testi.* quod licet testes instrumentarii non videantur posse repelli aliqua exceptione, quia eorum fides est à partibus approbata, Curtius Senior *l. 2. §. sed quia veremur C. de juram. propter calum. dand. Idem cons. 55. num. 8.* Iason. *in l. C. de testib.* Alex. *cons. 70. numer. 6. lib. 1.* hoc tamen

amen non procedere, quando non apparet de ſcientia
partim, quod ſciverunt illorum defectum, quia igno-
rans non videtur approbare, *l. in repudianda, ff. de acq. hæ-
red. d. l. mater*, & ingnorantia in dubio præſumitur,
vulg. l. verius, ff. de probat.

Quam rationem * ſic etiam puto temperandam eſ- 73
ſe, ut ſi nova aliqua cauſſa ſupervenerit, vel etiam an-
tiqua detegatur, quæ veriſimiliter teſtatori fuit igno-
ta, hos eo caſu non eſſe admittendos; idque relinquen-
dum eſſe arbritio boni Iudicis, ſecundum ea quæ ſupra
diximus.

Repelluntur * præterea à tutela & cura excommu- 74
nicati; ſecundum Decium, *in cap. Intelleximus, num.* 56.
de iudiciis. Idque hac ratione, quod quia ei non com-
municemus, interponere auctoritatem nequiret, ſe-
cundum Lanfran. *in repet. cap. quoniam contra, cap.* 4. *num.*
7. *de probat.*

CAP. X.

Quomodo Tutores Teſtamento dari debeant.

SUMMARIA.

1 *Tutor non ſolùm purè, ſed ſub conditione, & uſque ad conditionem teſtamento dari poteſt. Declara nu.* 4.
2 *A Iudice ſub conditione inutiliter tutor datur. Declara num.* 8.
3 *Ratio cur à Iudice tutor ſub conditione dari nequeat.*
5 *Deficiente conditione, actus habetur, ac ſi nunquam factus fuiſſet. Amplia num.* 6.
7 *Communis opinio.*
9 *Actus legitimi non recipiunt diem nec conditionem.*
10 *Tutoris datio actus legitimus.*
11 *Lex*, actus legitimi, de reg. juris *declaratur.*
12 *Tutor ad certum tempus, vel ex certo tempore dari poteſt.*
13 *Tutor ante, & poſt heredis inſtitutionem dari poteſt.*

14 *Tutor Latinis & Græcis verbis dari potest.*

15 *Tutor testamento datus, posteriori testamento vetari potest.*

16 *Posteriori testamento jure perfecto, prius rumpi.*

17 *Tutor codicillis mutari potest.*

18 *Exsecutores testamento datos codicillis posse cassari.*

19 *Tutor codicillis non confirmatus an mutari possit.*

20 *Clausula*, Valeat jure alterius cujuslibet voluntatis, *quid operetur.*

21 *Incertus* Tutor *dari nequit.*

22 *Incertitudo personæ vitiat rescriptum delegatorium, exsecutoris testamentarij deputationem, legitimationem personæ & libertatis dationem.*

23 *Incertitudinem vitiare omnes actus, non solum inter vivos, sed etiam in ultima voluntate. Declara num.* 24.25.28.30.

26 *Idem judicandum de verisimili, quod de ipsa veritate.*

27 *Verisimilitudo maximè attendenda in materia probationis & præsumptionis.*

29 *Paria censeri quid esse certum, vel postea certificandum.*

31 *Tutoris datio sive electio in alterius arbitrium conferri non potest.*

32 *Legatum non potest conferri in alterius arbitrium.*

33 *Qui sibi asscripsit tutelam in testamento, non erit tutor.*

34 *Pœna illius, qui se testamento scribat hæredem.*

35 *SC. Libonianum & edictum D. Claudij, an habeat locum in testamentis nuncupativis.*

36 *Communis opinio, & ea declaratur, num.* 37.

38 *Ipse facere videtur, qui per alium à se solum delectum quid facit.*

39 *Gabriel Mudæus Præceptor auctoris.*

40 *Tutor certæ rei, vel caussæ dari non potest.*

41 *Tutor testamento datus, tutelam sibi mandatam dividere, & ad certum, vel certos actus tantum acceptare non potest.*

42. In-

SUperest ut quartum caput aggrediamur; *Quomodo scilicet tutores testamento dari possint?* Et ultra ea quæ diximus in definitione, de simpliciter dato,* certis re- 1
bus, ad augmentum, honorariis, notitiæ causa datis, & aliis ut gerant, certo certius est, non solum purè, sed etiam sub conditione & usque ad conditionem testamẽto tutores dari posse, auctore Ulpiano, *in l. tutor, §. tutorem, ff. de testam. tut.* Quod * tamen Præsidib. Pro- 2
vinciarum non esse permissum idẽ Ulp. auctor est, *in l. muto §. sub condit. ff. de tutel.* & ita respondit Marian. Soc. *cons. 85. n. 45. lib. 3.* contra regulam, de qua Ioan. Coras. Tholos. *in l. servitutes, nu. 9. ff. de servit.* Et est * 3
ratio differentiæ non obscura; quia pendente tempore vel conditione adjecta testamento, potest provideri pupillo de tutore legitimo, vel dativo, secus si à Iudicè, ut tradit Portius, *in §. 1. nu. 9. Instit. Qui testament. tut. dari possunt.* Angel. *in §. ad certum, nu. 2. Instit. eod.* Cyn. *in rubr. C. de testam. tutel.* Tum, quia nullus erit, qui post eum vacantis tutelæ tempora impleat, tum etiam quia videtur absurdum, ut quicquam eorum, quæ magistratus in republica facit, sit inperfectum, *argum. l. actus,*

de reg. jur. & Baro hic. Quæ tamen ratio plerisque periculosa videtur, quia etiam quando Iudex dedit tutorem sub conditione, posset alius Iudex supplere defectum ejus, cum multi possunt dare, *Instit. de Attil. tu. in prin.* quem obicem alij tollunt *per l. ubi cœptum, ff. judicijs, & l. null., C. eod.* Corasius tamen *in d. l. servitut. num. 23.* aliam rationem commicifcitur, quod in datione tutoris, Iudicis decreto vel sententia opus sit, quod non potest fieri sub conditione. Et hoc quidem locum habet in testatore, quando conditio non est prohibita; cæterum si est prohibita in odium domini, qui noluit servo suo dare libertatem, non tutelæ, secus erit, *Gloss. & ibi notat Ang. in §. servus autem. Instit. Qui dari tut. Riminal. sequitur Instit. per quas personas, § item vobis, nu. 69. ubi optimè explicat, sicut facit Alciat. lib. 3. Parerg. cap. 8.*

4 Idem erit * etiamsi conditio testamento adjecta post defecerit, *l. tut. datus, in prin. l. Tutoribus, ff. de testam. tutel.* Nam * ex commununi Regula, deficiente conditione actus habetur, ac si nunquam factus fuisset, *l. 1. ff. de donat. l. si donaturus, in princ. ff. de condict. causa data, l. hæc venditio, ff. de contrah. empt. l. necessario, §. 1. ff. de peric. & commodo rei venditæ. Aymo. cons. 15. num. 3. & ante eum Dec. hanc regulam posuit, cons. 377. num. 1.* etiam

5

6 * ipso jure deficit dispositio, tam inter vivos, quam in ultimis voluntatibus, *l. Mævius, l. qui hæredi, §. ult. ff. de condit. & demonst. l. si rem, §. omnis. ff. de pignorat. act. l. Iulianus, §. offerri, & l. qui pendentem vineam, ff. de contrah. empt. Dec. in materia substitutionis, d. cons. 377. n. 1.* idem *cons. 427. n. 1. & 2. Carol. Ruin. in l. hoc ed cto, §. nuntiatio, n. 193. ff. de oper. novi nuntiat. Bart. Bald. & alij post gl. in l. 1. C. de his qui ante apertas tabulas.* Et eam communem esse dicit Socinus Iunior *cons. 43. n. 1. lib. 4.* contra gl. *in*

7 *l. is cui, ff. de act. & obligat.* quam dicit * communiter reprobari, etiamsi deficit conditio mista ob aliquem casum supervenientem, *l. in testamento 2. ff. de cond. & demonstr.*

onstr. Vel etiamsi casualis deficiat, *l. 1. §. sin autem aliquid sub conditione, C. de caduc. toll. & notat Bart. in l. 1. de instit. & substit, & post eum Dec. cons. 485. nu. 4.*

Sed & quæ de Iudice sive tutore ab eo dato diximus, locum non habent, quando non suspenditur tutoris datio, sed tantum * administratio; puta, si is adjiciat conditiones, quæ tacitè subintelligebantur, quo casu ea non conditionem, sed tantum monitionem inducit, ut auctor est Ulpianus *in l. muto, §. ff. de tutel.* hinc, inquiens, *adiectionem, quam Præsides Provinciarum faciunt,* Tutorem do, *si satisdederit, non conditionem in se habet, sed admonitionem, non aliter ei tutelam committi, quam si satisdederit.* Et ita interpretatur Ang. Aretin. *in d. §. ad certum, num. 2. vers. advertas, Instit. qui testam. tut.* Dec. *in cap. significasti, num. 14. de elect. Bart. in l. 1. num. vers. instatur ergo contra prædicta. ff. de cond. & demonstr.* quem sequitur Georg. Nat. *consil. suo 529. num. 26.* post Bald. & Abbat. in locis per eum citatis. 8

Cujus rei duas potissimum reperio rationes. Nam licet actus legitimi (inter quos speciatim tutoris * datio numeratur) non recipiant diem, neque conditionem: tamen hæc intelligi de conditionibus extraneis, sive extrinsecis, non autem de intrinsecis, sive * tacitis, quæ sunt de natura actus, ex ejus natura intelliguntur, & ipsam * respiciunt, ut est conditio, Si satis dederit, in hac materia, ut tradit Dec. *in l. actus legitimi, nu.* 9. & ibidem Cagn. *num.* 28. Rip. *in l. is apud, num* 17. *ff. de edendo* Rimin. *Inst. per quas personas, §. item vobis, num. 66. & 67.* Sed hæc ratio dubia redditur ex notatis per eundem Dec. *in dict. l. actus, num.* 10. 13. 14. quæ expressa conditio in actibus legitimis in ea lege enumeratis inducet vitium formæ, & hæc rationem solum habere videtur in aliis actibus legitimis, quem sequitur Decisio Pedemont. 146. *nu. 7. vers. nec etiam movet.* 9 10 11

Ideo altera ratio solidior videtur, quod scilicet talis conditio non respiciat substantiam actus, sed tantum ejus

ejus excusationem, quæ nec expressa vitiat, ut tra-
Dec.*d.nu.7*. Cagn.*num.7*. decis.Pedemont. 145. *n*
& 8. Ludov. Gomes.. *in c. si pater, num.3. de testa. in*
6. Georg.Nat.*d.cons.*529.

Ut autem sub conditione, vel usque ad condi-
12 nem dare permissum est, eadem ratione, & à cer*
tempore, id est, ut à certo die, vel tempore incip-
vel usque ad certum tempus, id est, ut certo die,
tempore finiatur tutela, dare testator potest, eo
Ulpiano auctore, *in d.l.tutor, §.tutorem, ff.de testam.*
tel. sicque ea verba accipienda esse infinitis propè
gibus, & aliis auctoritab. probatur. Tantus enim
tum pupillorum, ne sint indefensi, tum affectio-
paternæ favor, ut hîc omnis juris communis regl
cessent & conturbentur.

13 Neque solum * ante hæredis institutionem, *§.ad*
certum, Inst. qui testam. tut. sed & post mortem hæ-
dis rectè dari potest, *l.tutores,ff.de testam.tut.* qui ta
antiquitus non obtinebat; Siquidem antiquo jure
te hęredis institutioné libertas relicta, vel aliud qu-
cumque relictum, dicebatur nullum, ut tradit Por
§ *an servo, nu.3. Insti.de legat.* cujus antiquitatis me
nit Jul.Paul.*Sent.3.tit.6.l.2.* & Imperator, *in §.ante*
redis, Inst.de legat. quo loco, & *§.seq.* corrigit jus ve

14 Neque * etiam verbis tantum Latinis, sed eti
verbis Græcis testamento dari potest, quod sup
nobis satis est declaratum, super verbis definitio
Iure Civili, ad quem locum lectorem remittimus,
bis idem repetamus.

15 Denique * non solum dari, sed etiam datus ve
potuit testamento sequente, *l tutor datus. ff. de test.*
tutel. quia ultima testatoris voluntas est ambulato
usque ad mortem, *l.quod si iterum, ff. de adimen.legat.*
16 *cum Marthæ, de celebrat. missarum.* Et posteriore *
stamẽto jure perfectó, prius rumpitur. Nam poste
prorsus tollit prius & abolet ipso jure, cum omni
fis

nis partibus, veluti substitutiones, legata, fideicōmis-
; etiamsi testator principalem suam voluntatem non
nutaverit, *l. si jure ff. de legat. 3. l. 3. §. item si ipse, ff. si plus*
uam per leg. Falcid. l. si quis eum, ff. de vulgari, l. si mihi
r tibi, §. in legatis. ff. de legat. 1. l. clari, C. de fideicom.
stque id generale, novissimam semper testatoris vo-
intatem esse servandam, *l. sancimus, §. ipso jure, Cod.*
e testamentis.

Neque* id solum fieri potest testamento, sed etiam 17
odicillis, *d. l. tutorem, in princip.* quod tamen omnes
ntelligunt de codicillis testamento confirmatis, sive
d testamentum factis, vel pertinentibus: puta, si quis
n testamento suo dicat, CODICILLOS QUOS *postea*
ecero, valere volo: Vel sic, SI QUID TABULIS *aliove ge-*
ere ad hoc testamentum pertinens reliquero : vel in his tu-
orem filijs meis dedero, valere volo. Bart. *in d. l. tutorem,*
ost gloss. commun. approbatam. Baldus *in l. si emancipati,*
um. 10. C. de collat. & in l. 2. C. de testam. tutel. Ex*quo 18
nfert Bald. *eodem loco*, exsecutores testamento datos,
odicillis posse cassari.

Et licet Dd. textum *d. l. Tutorem*, ita restringant, no-
ois tamen semper visum fuit etiam in codicillis non
onfirmatis idem esse, * ex Oldr. clariss. IC. *consi. 138.* 19
um. 7. incip. existimaverit. Quamvis enim hæreditas,
vel ejus pars regulariter nō possit directò dari vel adi-
mi codillis, *l. 2. C. de codicill. l. hæreditas C. de his quibus*
t indign. l. nō codicillum, C. de testam. §. pen. Instit. de codic.
d tamen non procedit in tutela, cujus rationem tra-
dit Bart. *in d. l. tutorem*, neque etiam in codicillis con-
ditis à patre inter liberos, & in eorum favorem. Bart.
n l. multis codicillis, ff. de testam. milit. Alex. *in l. hac con-*
sultissima, §. si quis autem, C. de testam. Dec. *consi. 361. nu.*
4. Et licet in hoc aliqui teneāt contrariū, quando suā
voluntatem vocaret codicillos, ut tradit Alexan. *con.*
146. num. 10. l. 2. quia tñ hodie cōmuniter codicillan-
tes illis apponūt* clausulas consuetas, QUOD SI NON 20
VA-

VALET *jure Coddicillorū, valeat jure cujuslibet alterius ultimæ voluntatis*: cessat disputatio, quia propter hæredis institutionem codicilli sustinentur in vim testamenti imperfecti inter liberos, de quo videtur codicillans cogitasse, saltem in genere; non restringendo se tantum ad unam speciem codicillorum. Nam illa verba; SEU ALTERIUS *cujuslibet ultimæ voluntatis*, ad testamentum inperfectum inter liberos referri possunt, cum sit æqualis vel minoris solemnitatis, ut tradit Bart. *in l.* 3. 17. *ff. de jure Codicill.* Et ita salvari potest opinio Or. ab impugnationibus Socin. *cons.* 283. *num.* 3. *vol.* 2.

21 Quamvis autem patris potestas in dandis testamento tutorib. * ex verbis legis 12. Tab. supra relatis amplissima & amplissima videatur: eam tamen juris nostri auctores certis iisque legitimis finibus contineri voluerunt, favore pupillorum. Ac primo quidem non admiserunt veteres tutorem dari nisi certo judicio, rejicientes omnem incertam tutoris dationem, quia de præjudicio filii tractatur, ne malè gubernetur. Unde certa persona est illi providendum, sive ea incertitudo sit circa personam tutoris dati, ut *in l. Tutor, l. duo præ Titii, ff. de testam. tutel.* Cornæus *consi.* 46. *lib.* 4. quo loco tradit nec talem à Iudice confirmari debere, maximè, quando tutor est incertus & declarandus ex futuro eventu, puta, si dicit, RELINQUO TUTOREM *eum qui erit consul*, 8 *§. Tutor, Insti. de legat.* sive etiam circa personam ejus, cui datus est, *l. Tutor ita, ff. de testamen. tutela*, & Petrus Rebuff. *in l. subsignatum, in §. incertus, ff. de verb. signific. in verbo, Quarto.*

22 Eademque * ratione incertitudo personæ rescriptum delegatorium, executoris testamentarii deputationem, legitimationem personæ, ac denique libertatis dationem vitiat, ut de Primo tradit Hostiensis *in summa tit. de officio delegat. §. quibus modis, vers. quid si impetrant*, idem cum Ioan. Andr. & Panormit. *in c. quoniam Abbas, de officio delegat. contra gloss. ibi in verbo præfix*

æfixit. De Secundo Baldus, *in l. si quis à filio*, §. 1. *in fin.* *legat.* Hippol. de Marsil. *tit. de probat. num.* 406. De tertio Bald. *conf.* 146. *incip. titulus Principis, lib.* 1. *& item conf.* 388. *lib.* 5. De Quarto est text. *in l. si fuerit ff. de b. dubiis, l. si quis ex pluribus, (aliàs, cum ex pluribus) eo. tit.* ibid. bona glossa, Alex. *conf.* 46. *lib.* 4.

Et hoc generale est, & propè perpetuum, ut incertudo vitiet omnes actus non solùm inter vivos, sed iam * in ultima voluntate, ut tenet Alex. *d. conf.* 46. 23
b. 4. Bart, *in l.* 1. *nu.* 14 *ff. solut. matrimon.* Gomes. *in § sed e, num.* 31. *Instit. de act.* Cornel. Bevincasius Perusin. *in act. de paupert. in* 3. *speciali, ult. volunt. nu.* 1. *usque* 10. & tè Menoch. *de arbit. Iud. libr.* 2. *casu* 288. Quintil. Manos. *reg. Cancell.* 3. *q.* 4.

Quod tamen non semper locum habet. Si enim ta- incerta persona potest certificari ex * verbis per te- 24
atorem prolatis, ante vel post conditum testamenum, vel etiam tempore conditi testamenti, non diciir incerta, juxta ea quæ scribit Paul. Paris. *conf.* 3. *nu.* 14. 36. 37. 38. 39. 40. 41. *lib* 3. Alexan. *conf.* 100. *num.* *lib.* 4. *l. hæredes palam*, §. *& quid si post, cum ibi notatis r glo. & Dd. de testam.* Bart. *in l. cum proponeretur, ff. de gat.* 2. *& in l. si quis in fundi vocabulo. ff. de legat.* 1. latè Ulricus Zas. Friburg. IC. suæ Germaniæ decus admibile, *consil.* 2. *num.* 8 9. *lib.* 1.

Sed & * Aymo Cravet. *conf,* 121. *num.* 1. idem putat 25
se, quando talis incertitudo ex aliqua verisimilitune potest verificari, puta, quia testator majorem affectionem habuit ad unum, quam ad alium, vel alia milis datur conjectura, Roman. *conf.* 408. *nu.* 8. Bald. *l. voluntatis, num.* 11. *C. de fideicom.* & facit tex. *in l. si uis ita*, §. *si quis cum ignoraret, ff. de testam. tutel. l. tritium, ff. de verb obligat.*

Et hoc est * quod Dd. dicunt, idem judicari debere 26
e verisimili, quod de ipsa veritate, neque rem eam ensendam dubiam, quæ est verisimilis, sed & verisi-

27 militudinem in qualibet materia debere attendi, ma-
ximè in materia Probationis & Præsumptionis, juxta
ea quæ tenet idem Aymo de antiq. temporum, 4.
num. 43. idem cons. 269. num. 4. idem cons. 298. num. 1 &
cons. 61. num. 9. quas conjecturas puto relinquendas
se arbitrio boni viri, juxta ea quæ tenet Gomes. *reg.*
cel. 7. & post eum Andr. Tiraq. *in præfat. l. si unqu*
num. 53. circa fi. C. de revoc. donat.

Non procedit etiam regula incertitudinis, quo
quidem tempore testamenti quis est incertus, tam
28 dubium non est posse * certificari, *ut in l. quidam re-*
gatus, ff. de reb. dub. Atque ideo Bald. ait, paria esse, cer
29 esse * nunc certum, vel postea certificandum, *l. 1. ff. de*
legat. 2. eumque refert & sequitur Salom. *in l. Gallus,*
& instituens, nu. 15. ff. de lib. & posthum.

30 Neque etiam * præfata regula procedit, quando ta-
lis incertitudo potest certificari per relationē ad aliu
puta, quia caussa est admixta, & tantum in uno veri-
cari potest, *l. ait Prætor, §. si Iudex, ff. de re jud. l. ubi-*
tem, §. illud, ff. de verb. oblig. Bald. *in repet. l. 1. nu 116.*
122. ff. solut. matr. Coras. *in l. qui liberos, in 2. parte, n. 1*
& post eos Aymo *cons. 12. num. 5. & 6.*

31 Secundò * limitatur jus patrium dandi tutores
beris, quia non potest illam dationem, sive personæ
toris electionem in alterius arbitrium conferre, ut
32 legata conferri possunt * in alterius voluntatem
ram, *l. senatus, §. legatum, & ibi gloss. & Dd. ff. de legat.*
& respondit Corn. cons. 258. lib. 1.

Quin & legatum quod ita relinquitur, SI HÆR
ARBITRABITUR; eo cui relinquitur decedente, an
quam hæres arbitrandi more argui possit, inutile o
nino est, ut tradit Socin. *in l. arbitratu, nu. 22. ff. de ve*
obligat. longe minus in electione sive nominatione
xoris, vel alterius similis personæ prohibitæ, ut di
mus *cap. præced.*

33 Non permittit * quoque sententiæ SCti, Libania

ut q

t quis se testamento tutorem pupillo scribat, *l. ex ententia,ff.test.tut.* Neq; etiam eum, quem in potestate habet, vel eum, qui in eadem potestate cum eo est, 1.*de eo,l. Divus,ff.ad leg.Corn.de falsis.* Etiamsi testator ipse dictaverit tali Scriptori, & hoc generali subriptione confiteatur, sive recognoscat, nihil valeat a subscriptio, adversus SC. auctoritatem, *d. l. Divus.* ed & talis testamentarius sive testamenti Scriptor ltra tenebitur pœna legis Cornel. de falsis, vel quasi alsi pœna, quæ * deportatio est, & omnium bono- 34
um publicatio in liberis, & in servo ultimum supplicium, *l. in fin. de Falsis.* Cujus SC. & Claud. edicti atio evidens est. Nam si licet testamentario impunè ibi adscribere, aperta esset via falsi fabricandi, nullo on alieni testamenti Scriptore sibi adscribente aliuid vel inscio testatore.

Sed circa hujus materię cognitionem versatur elegans dubitatio, quæ quotidie in foro occurrit, & ad aia multum * utilis est; An illud edictum D. Claudii 35
 SC. Libonian. etiam locum habeat in testamentis nncupativis, quæ hodie communiter & ferè semper iunt, quando testator coram notario, & testibus duous vel pluribus suam voluntatem declarat, & per noarium in scriptis redigi, & per testes à se rogatos, subcribi facit, ad faciliorem probationem tantum, nō se rctando ad viam testandi in scriptis, in qua Doctoes se adeo involvunt, ut Mæandri alveus nō sit ita eroneus. Sunt enim qui dicunt, quando quis ritè suam voluntatem ultimā declaraverit coram Notario & testibus, nullo de ea facto instrumēto, cessat dispositionem SC. cum subjectum nusquam sit cui aliquid ascribi possit, in quo videntur omnes convenire. Bart. *in l. 1. §. ex illa, de falsis.* Baldus *in l. dictante. Cod. de test.* Cynus *in l. 1. C. de his qui sibi asscribunt.* Sin autem desuper scriptum fuerit instrumentum publicum ad rei probationem & memoriam, putat Speculator *tit. de*

Instrum. edit.in §. *postremo, vers. item excipitur,* SC. [...] cum non esse. Licet enim regulariter dispositio in te- stamento facta in scriptis trahatur ad nuncupativum, *l.fin.C de bonor.poss.secundum tab. gloss. in l.fin.verbo, dis- positionibus,* C *de edict. Divi Had. toll.* tamen quia ille qui sibi ita asscribit, potest suam innocentiam probare per testes, qui audiverunt voluntatem testatoris, ex- cusatur. Cujus etiam opinionis videtur esse Alex.*cons.* 50.*num.*2,3,4,5. *lib.*3. QUIA, inquit, EO CASU *testa- mentum non capit vires à scriptore solo, sed à testibus.* Lic[et] ipse Alex.loquatur in alio casu quàm nostro.

Verùm contraria opinio, quæ communis est, mag[is]
36 placet,* & ita sentit Cyn.*in d.l.*1.dicens,SC tum pro- cedere in omnibus testamentis, quæ secundum gene- ralem consuetudinem rediguntur in publicam form[am], & quibus ex eadem generali consuetudine fides adh[i]- betur, etiamsi testes omnes in eo descripti decesserin[t], juxta gloss.& Dd.*in l.*2.C *de testam.l.ult.*C. *de fideicō- miss.* cum & in his adsit eadem facilitas, occasio, & materia falsi fabricandi, ut quotidiana docet experi- entia. Licet enim testes adsint, tamē hi facilè oblivis- cuntur ea, quæ ad ipsos non pertinēt, nec multū attē[n]- sunt, quando ea testamenta per Notarium testatori pręleguntur. Quin & sæpe sunt homines idiotæ, qui testes adhibentur, qui vix intelligunt quid legatur: quare & hanc sententiam secutus est Dyn. ab eoden[m] Cyn.relatus, quem cōmunis schola sequitur, ut dici[t] Bellon.*cons.*80.*num.*3.*& seq.* & novissimè Ludovicus Boisset, Doctor Dolanus, inter consilia Mol.*cons.*33.

Quæ opinio communis maximè procedere debet,
37 quando * hujusmodi testamentum nuncupativum clausum fuit, & ab alio scriptum, testator coram No- tario & testibus declaravit illud esse suum testamen- tum & ultimam voluntatem, ut in casu Alexand.*con- sil.*176. *libro quinto,* quem morem multi hodie obser- vant, ne eorum suprema judicia publicentur, nam eo casu

:asu longè major ſubeſt materia & ſuſpicio falſi. Idem
)uto dicendum, quando quis ignorante teſtatore, ipſe
ibi propria manu aſſcripſit quid teſtamento, vel alte-
i ſcribenti dictavit, etiamſi id ipſum poſt teſtatori in-
irmo, & fortè morti vicino à Notario in præſentia
eſtium à ſcribente convocatorum fuerit prælectum,
c ab eodem Notario cum teſtibus ſubſcriptum. Ne-
ue enim eo caſu Notarius poterit dici organum te-
tatoris, à quo nunquam fuit rogatus, neq; adhibitus,
ed ſolius ſcribentis, vel dictantis, adeoq; perſonæ ſub
œna falſi prohibitæ, quo caſu magis augetur falſita-
is materia. Dicitur enim * ipſe facere verè, qui per 38
lium à ſe ſolum delectum facit, ut latè in materia te-
tamenti tradit Carol. Molin, vir omnibus modis lau-
latiſſimus, *conſ. ſuo 31. & 34. q. 4.* quamvis Gabriel
Mudëus, Præceptor meus, & Joannes Wammeſius,
)d. Lovanienſ. contra reſponderint, *conſil. inter ejuſ-
em Molin. conſ. 32.*

Si tamen teſtator * in calce teſtamenti id, quod 39
uis ſibi adſcripſit ſua manu, non tantum generaliter,
:d ſpecialiter approbaverit, valebit relictum & ex-
uſabitur teſtamenti ſcriptor à pœna S C. *l. Divus, §. &
uaternis, verſ. ſi tamen, ff. de falſis*, ſequitur Gualdenſis,
ct. cautel. 1.

Quia autem * perſonæ, non rei, vel cauſæ tutor da- 40
ır, ut autor eſt Marcianus, *in l. quia perſonæ, ff. de teſta-
ien. tut.* Imperat. *in §. certæ, Inſtit. Qui teſt. tut.* ideo non
oteſt dari certæ rei vel cauſæ, & ſi datus fuerit, tota
atio non valebit, *l. certarum, cum l. ſeq. ff. de teſtam. tut.*
uia nihil haberet ejus quod eſt tutelæ. Eſt enim
*utela jus ac poteſtas in capite libero ad tuendum eum, qui ſe
er ætatem defendere nequit:* quam rationem ponit Bar.
i d. l. certarum, num. 1. Angel. & Port. *in d. §. certæ*, idem
Port. *tit. de curatoribus, num. 4.* Et hanc eſſe veram con-
luſionem dicit Curt. Jun. *conſ. 29. num. 2.* ex eo infe-
ens, non poſſe datum teſtamento tutorem tutelam 41

sibi mandatam dividere, & ad certum, vel certos ac
tantum acceptare, sequitur novissimè decisio Pe-
montana 89. *num.* 3. 4. 5. Dec. *cons.* 479. *nu.* 3.

Si tamen. inquit Vlpian. *in. l. si tamen, ff. de testam. tutel. tutor detur vniversitati, puta, rei Africanæ vel* *riacæ, Italicis vel provincialibus rebus, vtilis datio erit. § certæ, & ibi Angel. num. 2. Port. num.* 9. non quid stricto iure, dicit Angel. *l. obstante ex facto, ff. de hære. stit.* sed ex consuetudine, quia magis vsu quàm stri
42 ratione probatur. Et hoc est * quod dicit Vlpiam. *i. l. hoc iure vtimur, & Bart. in l. certarum, nu.* 1. *ff. de testa. tutel.* Ego tamen hæc verba longè alium habere sens puto, scilicet his verbis significari ius illud, quod sputatione communi quadam Prudentum definit ne conclusum erat, & aliâs ius receptum appellari let, id quod evidenter probatur ex *l. si tibi decem, §. p ctum, ff. de pactis,* & bene observavit Iacob. Rævard Brugensis, *de auctorit. Prudentum, c.* 15.

Cuius limitationis exemplum tradit Rebuff. in Praxi benefic. *titul. de Vicar. Episcopor.* quod licet ide Vicarius debeat esse generalis, *c. constitutus, c. fin &* *Dd. de concess. præb. c. fin de offic. Vicar. lib.* 6. *c. delibe tione, §. prohibemus, de offic. legat.* ibidem tamen doce eum posse constitui in temporalibus & spirituali ad conferenda omnia, & quæcunque beneficia vaca tia in aliqua Provincia puta Aquitania, & ita post lo gam disputationem fuisse conclusum.

Idem dicit Angelus, *in d. §. ad certum tempus, nu.* 2. *gloss. verbo, certæ causæ,* eadem ratione statuendum es quando quis deputatus est tutor ad bona alcuius te ritorii, vel etiam civitatis: cum, inquit, hodie quælib
43 civitas habeat suum * territorium, & in eo habet loco Principis, *ut notat. in l. fin. ubi glo.* & Cyn. C. *de præs long. temp.* dicens, ex Iacobo Aretio, secus esse quand datus esset ad bona existentia in certa villa, quem in e sequitur Port. *tit. Qui testam. tut. num.* 9. allegans Bar

l. certarum, num. 1. & 2. ff. de testament. tutel. Ex causa quoque permissum esse scribit Martianus impuberi 44
tutorem dari ad hæreditatem adeundam, l. impuberi, de tut. & curat. dat. ab his, cujus auctoritas in eo necessaria est: quia curatoris auctoritas ad hoc inutilis esset, auctore Modestino, in l. cum in una, §. tutor, ff. de appellation. quia cum pupillus infante major non possit adire hæreditatem, etiam lucrosam sine tutoris auctoritate, §. neque, Institut. de auctorit. tut. & infra dicemus latius: Tutor autem testamento scriptus tutor non sit ante aditam hæreditatem, per quam ejus datio confirmatur, l. si nemo, ff. de testamen. tutel. Ideo necessaria fuit i dari tutorem Attilianum, ad eam hæreditatem adeundam, cujus officium statim adita hæreditate finitur, & incipit testamentaria tutela, ut rectè tradit Angel. in d. §. ad certum, num. 2. ff. qui testam. tut. & ibidem additio ad Port. num. 2.

Sed dicet aliquis, * quomodo poterit dari tutor à 45
judice, cùm regulam habeamus; Deficiente testamentario tutore, locum esse legitimo; excluso dativo: imo ab legitimo superveniente, dativum excludi, l. si tutor Reipublicæ, §. 1. ff. de tut. & rat. distrah. l. non solum, §. si libertus, ff. de excusat. tut. l. sorores, C. Qui dari tut. & probatur ex ordine titul. Digest. & Instit. Alex. latè consil. 161. nu. 1. & 2. lib. 5. de quo nos etiam pòst suo loco agemus. Cui * respondere fa- 46
cile est, regulam illam non procedere, quando est spes testamentarii, ut probatur Instit. de Attil. tut. in princ. quo casu interim locus est dativo, & ita bene solvit Angel. in §. quod autem, nu. 2. de legit. tut.

Potest & statutum * permittere tutorem dari ad cer- 47
tum actum, ut respondit Dec. consil. 479. num. 2. 3. qui tamen id putat procedere in dato à Iudice, non permittens tutori testamento dato tutelæ administrationem ad certum actum restringere, quia inquit, officium tutoris individuum est, quem sequitur Curt. Iun. d. consi. 39. num. 2.

48 Sunt qui dicunt, *tutorem dari posse ad unum- ctum, quando pater legitimus filii administrator - culat administrare, ut tradit Iason *in l. bonorum*, C. *ut admitti ad bonor. possess.* quem sequitur Bart *in l. impu-ri, ff. de tut. & curat. dat. ab his per text. in l. cum in una*, *tutor. ff. de appellat. & l. finali*, §. *sin autem patre recusan.* C *de bon. quæ lib.* ex eo concludentes, tali casu non e permissum pupillo soli hæreditatem adire, quia m- tat eadem ratio, quod obligari non possit sine tuto, *l. more, ff. de acq. hæred.* Sed major pars nostrorum re- pit ex *dict. l. finali*, §. *sin autem patre recusante*, eo casu l- lum pupillum posse adire, nec impedimento esse c- cit, *l. cum in una*, §. *Tutor, de appell.* quia illa loquitur pupillo, qui sit sui juris, non in eo, qui in potesta patris est, & ita cum communi concludit Dec *dict. l. bonorum, in 1. lect. num 2. & in 2. lect. num.* 12.

49 Postremo * ex lege Julia de maritandis ordinibu tutor dari potest à Prætore urbis, mulieri, virgini tutorem non habenti, & quam ex hac lege nubere portet ad dotem dandam, dicendam, promittendam ve, quod & postea Senatus Præsidibus in Provincia militer ex eadem causa permisit, ut auctor est Vlp. Fragm. *tit. de tutel.* Quin & idem Vlpian. *lib. 1. de omni tribunal, in l. non tantum, ff. de tutor. & curat. datis ab hi* non tantum ad dotem dandam nupturæ curatorem dari oportere, verum etiam ei quoq;, quæ jam nupt est: ed & ad dotem augendam datur, & mutand quoq; dotis gratia dari potest, ubi *tutoris* loco *curato-ris* nomen suppositum invenitur in Pandectis nostris qua de re latè Vertranius Maurus, *de jure lib. cap.* 31.

CAP. XI.

Quibus verbis Tutores testamento dati vel script censeantur.

SUMMARIA.

1 *Varia forma dandi tutores.*

2. *Testa*

2 *Testator relinquendo liberos suos sub potestate alicujus, an faciat eum tutorem?*

3 *Testator relinquens liberos sub manibus alicujus, eum tutorem facere censetur.*

4 *Pater relinquens filium suum vivum & mortuum Titio, quid verba illa operentur.*

5 *Testator relinquens filios sub gubernio, regimine, administratione & cura alicujus, an censeatur tutorem constituisse?*

6 *Quid denotent verba illa*, si pater testamento dixerit, quod voluit liberos suos ali, sive educari, sive gubernari apud aliquem.

7 *Testator relinquens filium sub custodia matris, non censetur per ea verba tutricem constituisse.*

8 *Pater constituens aliquem omnium bonorum suorum administratorem, non videtur per hæc verba eum scripsisse tutorem filiis suis. Declara. num. 9.*

9 *Testator relinquens curam filiorum matri, seu quod cum filijs moretur, an censeatur tutricem coustituisse.*

1 *Communis opinio.*

EXposito dandi tutoris testamẽtarii modo, consequens est, ut ordine exequamur; *Quibus verbis te[st]amento dati vel scripti censeantur.* Cujus rei investiga[ti]o non solum utilis, sed etiam necessaria erit. Nam si [q]uis putans se testamento tutorem datum, tutelam [a]dministrare velit, fortè agendo, à judicio repelletur, [si] tutor non fuerit; neque solutionem recipiendo de[b]itores liberabit, ad extremum omnia per eum acta [e]runt nulla. Dari autem* consuevisse non semper una [e]ademque verborum forma, sed varia, facilè colligi [p]otest *ex l. si quis ita, l. quæro, l. Tutoribus, ff. de testam. tu[t]el. & infinitis alijs legibus.* Et si, quando verba testa[m]enti clara sunt & aperta, ut in legibus supra citatis, [n]ulla dubitatio erit: sin autem minus clara & aperta, [f]acilè super iis disputari continget. Quid ergo* si te- 2

ſtator dicat ſe liberos ſuos relinquere ſub poteſtate a-
licujus, dicemuſne per hæc verba talem ſcriptum eſ-
tutorem omnino, & ita reſolvit Decius, *in c. ex parte de appellat.* & ante eum Bald. *ibidem.* & Præpoſitus Mediolan. *in 3. notab.* quos refert & ſequitur Nicolaus Boërius olim Præſes Burdeg. celeberrimus, *Deciſ.* 12. *num.* 6. Quo loco idem eſſe dicit, ſi teſtator dixerit, ſe
3 *liberos relinquere ſub manibus alicujus*, cujus etiam * opinionis eſt Iaſon *in l. manumiſſiones, ff. de juſtit. & jure*, ubi dicit, ſe ita conſuluiſſe Mutinæ, & eam eſſe tutiorem & veriorem opinionem.

Quibus jure concinit, quod ſcribit Bartholomæus Socin. *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* ubi dicit, ſe conſuluiſſe ſuper teſtamento, quo pater reliquerat filium ſuum
4 vivum * & mortuum Titio, quod ſcilicet per verba quibus relinquebat vivum, cenſebatur illum reliquiſſe tutorem filio; per reliqua verò verba, illum filio impuberi ſubſtituere voluiſſe, *per cap. ſi pater, verb. moriatur, de teſtam. in 6.* & ita conſuluit *conſi. ſuo* 83. *lib.* 1.
5 Idemque multo magis dicendum erit, * quando teſtator dixit ſe liberos ſuos relinquere *ſub gubernio, regimine, adminiſtratione & cura alicujus*, atque ita ſe eſſe Socin. in locis præallegatis, conſuluiſſe dicit Carolus Molin. ad Dec *dict. c. ex parte*, quem ſequi videtur Caſtrenſ. *in l. ſi vir uxori, alias l. ſed ſi hoc, §. cum vir, ff. de cond. & demonſtr.*

6 Non idem juris erit, * ſi pater teſtamento ſuo dixerit, quod voluit liberos ſuos ali ſive educari & gubernari apud aliquem. Neq; enim verba æquipollentia ſunt, ac ſi diceret, *Tutorem filiis do.* Licet enim tutela principaliter reſpiciat perſonæ gubernationem, tamen reſpicit etiam nec minus principaliter bonorũ adminiſtrationẽ, ut patet *in C. & ff. de admin. & peric. tut. & nos ſupra diximus*, & notum eſt nomen tutoris & tutelæ omnibus etiam idiotis & ruſticis, quod teſtator facilè expreſſiſſet & exprimere potuiſſet, & ita cũ in fa-

to incidisset species talis, respondit Corn. *cons.* 280. *num.* 1. 6. 7. *lib.* 1.

7 Quo etiam loco * idem Corn. *num.* 6. tradit, quod si pater reliquerit filium sub custodia matris, non censeri eum per hujusmodi verba reliquisse tutricem, per glossam, quam dicit ab omnibus approbari, *in l. qui in aliena*, §. *quanquam*, *ff. de procurat.* quam ibidem nominatim approbant Bald. Ang. & Fulg. Idem Bald. *cons.* 38. *lib.* 4. *idem cons.* 294. *incipiente, cujus initium est, data particula libr.* 5. Aretin. *consil.* 76. *viso testamento.* Catrens. *in l. cum ita legatum, ff. de condit. & demonst.* Ronan. *sing.* 164. *committo*. Dec. *d. cap. ex parte, de appellat.* & novissimè Boërius *d. Decis.* 124. *num.* 1. Marian. Soc. *consil.* 85. *num.* 26. *lib.* 3. & Chassan. *tit. des enfans*, §. 4. *in verbis, si par lepere, num.* 4. & 5.

8 Sed si pater aliquem * constituerit omnium bonorum suorum administratorem, non videtur per hæc verba eum & scripsisse tutorem filiis suis, sed solũ Procuratorem, etiamsi talis administratio data fuerit matri, quia & huic potest dari simplex administratio bonorum, ut est textus & ibi Bald. annotavit *in l. matri*, C. *ad Vellejanum*, Boër. *d. decis.* 124. *nu.* 2. 3. *Neque enim*, inquit, *hæc verba sunt ad tutelam congrua, sed alterius sollicitudinis expressiva, sive declarativa, nisi tamen vel ex communi usu loquendi, ea verba in matre latius interpretentur, vel ex sequentibus, vel præcedentib.* * *verbis testamenti, aliisve legitimis conjecturis mens alia testatoris declaretur.* 9

10 Tantundem * dicendum est, si pater filiarum suarum curam reliquit matri, & voluerit quod ea cum ipsis moraretur, ibique victum haberet & vestitum, nisi alia verba proferantur, quæ sonant eam fieri tutricem, ita Bart. *in d. l. qui aliena*, §. *quanquam*, *ff. de negot. gest. & ibi* Odofred. Albericus, Angelus & alii, & inter alios Bald. & Fulgos. in terminis quos refert & sequitur, dicens esse communem, * Marian Socin. *d. cons.* 11 85. *num.* 26. *lib.* 3.

CAP. XII.

De datione tutoris, & an ea sit favorabilis vel odiosa.

SUMMARIA.

1 *Datio tutelæ an sit favorabilis, vel odiosa?*

2 *Tutor datus filiis, vel filiabus, an censeatur datus posthumis.*

3 Filii *vel* filiæ *appellatione posthumus continetur.*

4 *Ratio traditur, cur in datione tutelæ appellatione* filii *veniat posthumus, & non in legatis.*

5 *Legatis relictis filiis, vel filiabus, non procedit in posthum. Declara num. 6.*

7 *Legatum relictum filiabus, an unicæ posthumæ debetur?*

8 *Petri Rebuffi consideratio de legatis filiabus relictis.*

9 *Extensio an possit fieri de persona ad personam, & quando?*

10 *Tutor datur tribus fratribus, indivisum patrimonium habebentibus, unam tutelam suscepiße videtur.*

11 *Lex vel Statutum loquens de filijs, etiam posthumos includit.*

12 *Dispositio nunquam trahitur ad ignorata.*

13 *Tutor datus filijs an datus videatur filiabus?*

14 *Masculinum non concipere fœmininum, & an sit perpetuum?*

15 *Magis communis opinio.*

16 *In testamentis an & quando larga interpretatio facienda num. 17.*

18 *Tutor datus filio, cum plures haberet, an censeatur datus omnibus?*

19 *Singularis locutio uno contenta est.*

20 *Pomponius IC. 78. annos natus discendi cupiditate tenebatur.*

21 *Pater dans tutorem filijs, & unicum relinquens, ei quoque dedisse censetur.*

Pluraritas quandoque in singularitatem resolvitur.

Tutorem dans filiis non censetur dedisse ei, quem ignorabat se habere.

Generalis institutio facta de filiis non extenditur ad filios, quos testator ignorabat se habere.

Clausula Codicillaris, an sustineat testamentum nullum, ex caussa præteritionis, quando posthumus, vel alius filius est ignoranter præteritus.

Communis opinio.

Tutor datus filiis an censeatur datus nepotibus.

Filiorum *appellatione in favorabilibus an nepotes contineantur.*

Filiorum *appellatione an nepotes contineantur in materia tutelari? Declara num. 30. 31.*

Tutor datus liberis censetur quoque datus nepotibus.

Liberorum *appellatione veniunt nepotes, pronepotes, cæterique ex his descendentes.*

NUnc ad interpretationem dationis transeamus. Et primum videamus, an ea debeat latè tanquam f orabilis interpretari, an verò ut odiosa strictam in- t pretationem recipere? Et quia * inferius dicemus, 1 t elam ex parte pupilli esse favorabilem, respectu ve- r tutoris onerosam, adeoque odiosam, ideo rectè tra- ent Castrensis & Alex. *in l. si quis ita, §. si quis cum igno- ret, ff. de testam. tut.* eam debere restringi, ne onus tu- tribus impositum accipiat incrementum: & qui mo- um fit præjudicium pupillis, quibus, mediante pro- ione legis, facilimè de legitimo vel dativo provide- poterit, & ita tenet gloss. *in l. Gallus, §. instituens. ff. de & posthum.* Alex. *cons. 9. num. 2. lib. 1.*

Quo constituto, videamus an datus filiis vel filia- s, censeatur etiam datus posthumis? Quod * vide- 2 t; quia *filii* vel *filiæ* appellatione * etiam posthumus 3 ntinetur, dicit Imper. *in §. si quis filiabus, Instit. qui te- m. tut. Vlpian. in l. si quis filiabus, cum l. seq. ff. de testa- n. tut. l. qui quartam, l. qui filiabus, ff. de legat. 1. l. nomen*

fili-

4 *filiarum, ff. de verb. signific.* Et est, * quia in hac di-
spositione, quæ fit ex officio, & quasi debito patris,
cõcurrit par affectio nati & nascituri, quia fit ratione
filiationis, ut tradit Zas. *in l. si quis filiabus, nu. 6. ff. de leg.*
1. & eadem est utilis posthumis, nec hæreditati dam-
5 nosa, Alciat. *d. l. nomen.* Qua de caussa* in legatis iis
vel filiabus relictis hæc interpretatio non procedit,
quia in illis tantũ habetur ratio præsentis affectionis,
quæ non æquè in nascituris atque natis procedit. de
Zas. *d. l. si quis filiabus,* Alex. *consi. 29. nu. 8. l. 3.* Hierony-
mus Gratus *consi. 5. num. 32. idem consil. 18. nu. 19. l. 2.* &
latè probat Tiraq. *in l. si unquam, verbo, filios non hab.*
n. 1. C. de revocand donat. & propterea multum gravant
hæredem, quia verisimiliter testator non reliquisset
tot legata, si de pluribus liberis cogitasset, quæ rationes
nes in datione tutelæ cessant. Angel. *in d. §. si quis, q.*
Port. *num. 6.* Rub. *in d. l. Gallus, §. quidam recte, num. 8.*
6 *ff. de lib. & posthum.* Si * tamen aliquo modo constite-
rit, quod ventris non fuerit ignarus testator, vel etiam
de futuris liberis cogitaverit, ut quia in aliqua parte te-
stamenti eorum mentionem fecerit, etiam in legatis
filiorum appellatione posthumi cõtinebuntur, *d. l. si quis*
filiabus, de leg. 1. Ang. & Port. *d. loco,* & Alc. *in d. l. nomen.*
Præses, *in loco, à vi numeri.* Quo amplius, legatum reli-
7 ctum filiabus* etiam unicæ posthumæ deberi, quam-
8 vis non ignorem* Petr. Rebuff. *in d. l. nomen,* aliter in-
terpretari; etiam posthumis legata indistinctè deberi,
sive eorũ mentio facta fuerit in aliqua testamenti par-
te, sive non: *Quia,* inquit, *licet non veniant ex dispositione*
testatoris, tamen veniunt ex dispositione legis. Ex quibus
Zas. *in l. si quis filiabus,* infert, quod si pater aliquid assi-
gnaverit loco dotis filiabus, vel etiã eas instituerit in
legitima, sub eadẽ assignatione vel institutione, etiam
contineri posthumos vel posthumas, quia illa fiunt à
patre & officio & debito patris, de quorũ agitur com-
modo; & testamentũ, quod alioqui rũperetur, valebit.

Sed objiciet fortè aliquis, quod si ita interpretamur
ı tutela, onus tutori datum incrementum accipiet,
ontra ea quæ supra diximus: quia facilius erit pau-
orum habere tutelam, quàm pluriũ, & ita magis gra-
ıbitur tutor, si cogi possit ad suscipiendam quoque
osthumorum tutelam, non aliter atque diximus, hę-
dem magis gravatum esse, si legatum filiis relictum
aheretur ad posthumos: atque tale incrementum (si
ımen ita appellari potest) non debet venire in consi-
erationem, cum veniat ex verisimili mente testato-
s, quod si de posthumo cogitasset, vel de eo interro-
atus fuisset, haud dubiè idem statuisset, quare hic ca-
ıs haberi debet pro expresso, ut est textus quem ita
ımmat Bart. *in l. Titius, §. Lucius, ff. de lib. & posth.* &
t gloss. singularis *in l. tale pactum, §. fin. de pactis*, quam
mnes Dd. approbant, teste Afflicto, *decis.* 141. *num.* 1.
lex. *cons.* 130. *num.* 4. *lib.* 2. *idem consi.* 17. *nu.* 1. *lib.* 7. Bel-
on. *consi.* 9. *nu.* 15. quæ verisimilis mens testatoris non
oncurrit in legato, juxta ea quæ supra diximus.

Nec ad rem pertinet, si dixerit aliquis hanc exten-
onem ex verisimili mente fieri non debere, quando
eret extensio de persona* ad personam; ut in propo- 9
to fieret, ut pro regula tradit Aretin. *l. Gallus, §. &
uid si tantum, collat.* 3. *vers.* 2. *adverte, ff. de liberis & post-
umis*, quem communiter sequuntur alii præter uni-
um Jasonem, *consil. centisimo quinquagesimo quarto, li-
ro secundo*. Nam ea Aretini & communis regula non
rocedit, quando late sumpto vocabulo, comprehen-
itur alia persona, ut in casu præsenti, etiamsi sumus
ı materia odiosa, per textum *in l. filium habeo, ff. ad Ma-
edonianum*. Neque etiam quando persona, ad quam
t extensio, non est omnino omissa, sed in ea reperitur
ualitas in persona expressa, *dict. leg. tale pactum, §. fi-
ali, ff. de pactis*. Et ita hanc regulam limitat Hierony-
ıus Gratus, *consil.* 5. *num.* 44. *& sequentibus, libro se-
undo*.

Præ-

Præterea, si in hac materia tutor simpliciter datus, etiam datus censetur omnibus bonis ubicunque sis, atque etiam ad augmentum, si quod postea accesserit, auctore Ulpiano, *in l. quoties*, §. *per contrarium*, *ff. de administ. tut.* non video quod excusationis tutor adferre possit, quo se excuset à tutela personarum testatori post accedentium, & ejus familiam augentium. Neque enim fratres consortes plurium loco habendi sunt, neque non fratres, si idem patrimonium possideant & ratio administrationis pariter reddenda sit: & ex diverso fratres diviso patrimonio duæ tutelæ sunt, non enim, ut dixi, numerus pupillorum, sed patrimoniorum separatio & difficultas rationum conficiendarum & reddendarum consideranda est. Et ideo, qui tribus fratribus tutor datus est, qui indivisum patrimonium
10 habent, unam tutelam *suscepisse videtur, testibus Ulpiano, *in l. tria onera*, & Paulo, *in l. si is qui tres*, §. *ceterum*, *ff. de excusat. tutor.* de quo pòst suo loco latius dicemus.

Pari ratione, quia statuta comparantur ultimis voluntatibus, eorumque naturam sequantur, & ab iis interpretationem quoque mutuantur, *ut not. in l. 1 cum gloss. & Dd. C. de his quib. ut indig.* Tiraq. *latè ad fin. de retract. lig. num. 13.* Iason. *cons. 149. num. 4. vers. 1. dubatio, lib. 2.* respondit, quod si lex vel statutum aliquo casu providerit liberis in alicujus potestate constitutis,
11 etiam provisum censeri posthumis, qui *tamen non possunt dici unquam in potestate fuisse, *per l. final. C. de collat. bonorum*, ut quibus verba legis, vel statuti nullo modo conveniunt: *Quia*, inquit, *licet verba non conveniant; tamen mens & causa finalis conveniunt, & verisimiliter statuentes idem statuissent, si de eo interrogati fuissent.* Ergo haberi debet pro statuto, *per dict. gloss. l. de pactum, ff de pact.* quo loco & alia allegat ad ejus sententiæ confirmationem. Idemque putat Bald. *consil. 472. illa verba, libr. 5*, dicendum, si dederit filiis

ci

ci tutoribus indigent. De quo tamen dubitat Re-
b ff. d. l. nomen. Si tamen certum sit, testatorem de post-
humo non cogitasse, quia forte putabat uxorem steri-
lem esse, cessabit in ejus persona non tantum legatum,
sed etiam tutoris datio, quia cum is sit patri, re & spe
incognitus, non poterit patris dispositio eum comple-
cti, ut tradit Angel. *in d. §. si quis, nu. 4. per l. si quis ita, §.
ult. ff. de testam. tutel.* & Zasius *in dict. l. si quis filiabus,
nun. 10. 11. ff. de legat.* 1. & hoc generale est, * & propè 12
perpetuum, ut dispositio nunquam trahatur ad igno-
ta, *l. cum Aquiliana, ff. de transact. l. tres fratres, ff. de
pactis, l. mater, ff. de inofficioso testamen. l. legitimum, ff. de
acquit. heredit.*

Rursus * videamus, si pater filiis providerit de tu- 13
tore, an continebuntur filiæ? de quo dubitari posset,
quia cum sit verbum Masculinum non commune, Fœ-
minam non * comprehendit ex vi verborum, *l. justa* 14
*interpretatione, l. pronuntiatio, verb. porrigitur, ff. de verb.
signific. & tradit Alber. in 2. part. statut. q. 107. Alex. cons.
6. nu. 1. lib. 1.* Dec. *cons. 171. num. 4.* & si dubium esset, ad-
huc contra eas esset datio interpretanda, per regulam
veteribus, ff. de pactis, Decius *cons. 41. in prin. & in cap.
præsentia, nu. 46. ff. de probat.* Iason *cons. 39. lib. 1.* quam
regulam receptissimam esse dicit Zasius, *cons. 14. nu. 36.
lib. 1.* Sed contrarium verius est, cùm habeamus te-
xtum expressum *in l. si quis ita, ff. de testam. tutel.* Ergo
nulla dubitatio. Neque cuiquam scrupulum injicere
debent superius objecta argumenta: Prius enim ar-
gumentum valde leve est. Demus enim eam regu-
lam communiter esse receptam, & regulariter veram,
ut affirmat Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num. 178. &*
seq. & ante eum Mol. §. 12. *nu.* 2. & novissimè Mantica,
de conject. ult. volunt. lib. 6. cap. 7. num. 18. hi tamen fa-
tentur eam esse multum controversam, adeo ut non
desint, qui intrepidè asserant, contrariam esse veriorem
& magis communem, * ut Molin. *d. §. 12.* Arius Pinel. 15

d. l.3. num.33. & alii per eum allegati, quod & plerique alii faciunt, qui & uno ore resolvunt, priorem communem non procedere in ultima voluntate, adeoque in hac testamentaria tutela. Alex. *cons.* 61. *num.* 2. *vers.* *obstat. lib.* 1. Tiraq. *d. gloss.* 9. *num.* 219. & Molin. *d.* § *nu.* 4. Decius *cons.* 236, *num.* 5. Iason *cons.* 140. *libr.* 2. *d. l. si quis ita. ff, de testam. tutel. l. si ita scriptum sit. ff. de legat.* 2. Id quod ea ratione factum interpretandum, qui
19 in testamentis larga sit interpretatio, facienda, *l. in testamentis, ff. de reg. jur. l. plenum, §. sed si pecoris, ff. de u. & habit. Quia,* inquit Ulpianus, *in l. si sponsus, §. si quis rogatus, ff. de donat. inter vir. & uxor. sæpe credimus defunctum aliquid voluisse, & tamen non rogasse,* quod tamen non placet Molin. *d.* §. 12. Siquidem is putat, eam regulam non procedere, nisi in institutione hæredis, quando agitur de conservando, vel rumpendo testamento: quia tunc agitur de interesse publico, & ideo in dubio pro eo est judicandum, neque contra illud admittenda aliqua subtilitas; non verò in legatis particularibus, in quibus stricta interpretatio est facienda, ut minimum debeatur, & ut minus gravetur hæres. Quod quidem regulariter verum est, ut latè tradit Dec. *cons.* 289. *nu.* *idem Dec. d. l. in testamentis.* Soc. Iun. *cons.* 9. *nu.* 4 *lib.* 1. & novissimè Aymo *cons.* 297. *in princ. vers.* 3. *videtur* non tamen procedit, * quando qualitas personæ testatoris aliam interpretationem suadet: Dec. *cons.* 289 *nu.* 2. *vers.* 9. maximè si concurrat qualitas legati & legatarii, puta conjunctæ personæ, ut est filius, vel filia, quo casu lata interpretatio facienda est, *ut est text. in l. Aurelius, §. Titius testamento, ff. de liber. leg.* Dec. *cons.* 69. *nu.* 4. *vers. confirmatur hoc idem, cons.* 289. *num.* 2. *vers.* 8. & *cons.* 92. *circa fi.* Quo loco licet id controvertat & dicat, *d. l. Aurelius,* tantum loqui in patre cui liberatio relicta erat à filio, tamen idem Decius in aliis consiliis superius allegatis tradit, hoc procedere in omni legato, relicto coniunctæ personæ, quē sequitur Aym. *cons.* 279. *numer.*

ver. 1. etiam testamento gravati sint æquè conjuncti estatori: tamen probatur, quod ad legatarios majorem habuerit affectionē, vel ex priore nominatione, prælegatis eis factis, vel alio modo; Aym. *d. consf. 297. n. 2. 3. 6. & 7. vers. postremo.* Quare ratio communis per lexand. adducta, *d. consf. 61. lib. 1.* non omninò impertinens videtur, licet in hac materia non plenè concludat, nisi communem sequamur, quæ tamen & mihi erronea videtur in materia indifferenti, etiam in contractibus, ut bene declaravit Molin. *d.* §. 12. Tiraq. *d. l.* 9. Arius Pinel. *in dict. leg.* 3. & alii per eos laudati. Si tamen patris dispositio de filiis tantùm loqueretur, ad filias non deberet porrigi, juxta ea quæ tradit Dec. *consi. 318. in prin. & nu. 1.* Guald. *de substitut. cautel. 17. n.* neque etiam quando sumus in materia differenti quo ad tutelas, vel ex statuto, vel ex mente testatoris. Decius in simili, *consf. 15. nu. 4. & 5. vers. secus videtur*, Alex. *consil. 32. nu. 7. 8. 9. 35. 36. lib. 4. Idem 38. lib. 6.* Tiraq. *d. glo. 9. num. 195.*

Nunc explorandū an datio facta filio, cùm plures suis habeat, etiā omnes alios cōprehendat. Et prima facie quilibet diceret alios non contineri, cū singu- 18
laris locutio regulariter uno sit contēta, & plures abhorreat: *& est ratio, quia verba sunt intelligenda, ut 19
salvetur ratio recti sermonis, quę non servabitur si dationem tutoris à patre filio factā volumus porrigere etiam ad alios filios, quos idem pater habebat ejusdē dationis tempore, juxta ea, quę tradit Nicol. Ever Pręses meritissimus, in loc. suis legalibus, *loco, à vi numeri.* Quare *non sine caussa Pomponius unus ex præcipu- 20
is nostris JCtis (qui adeò studiosus fuit, ut annos octo & septuaginta natus diceret, se adhuc discendi cupiditate teneri, ut ipse refert *in l. apud Iulianum, C. de fideicom. libert.*) dubitasse dicitur, ut idem sæpè aliàs. Sed quia naturalis ratio dictat, patrem omnibus liberis suis providere debere, idq; etiam certo judicio, §. Tu-

tot autem, Instit. de legat. hac naturali ratione atten potius quam singulari locutione & subtili juris reg magis esse visum fuit, ut omnibus datus videretur, ctore Ulpiano *lib.39.ad Sabinum, in l. si quis ita, ff. de stam.tutel.* quia mens arguit & verba patiuntur, dis situm in uno ad alios extendi, ut est in simili text. *in ita scriptum, ff. de lib. & posthum. l. ab omnibus, in princ. ff. legat.*1. & alioqui æquitas suggerit, consulitur poste tati testatoris, & ejus verisimili menti.

21 Idemque * è diverso decisum est, quando pater torem dedit filiis, & unicum tantum reliquit, ut eo c

22 su scilicet pluralis * locutio resolvatur in singularit tem, licet proprietas verborum (à qua tamen in dub recedendum non est, *l. non aliter ff. de legat.3.*) repugn Quia eadem ratio naturalis est in uno, quæ est in pl ribus: ac propterea ea pluralitas diversos respicit ef ctus, quibus traditum est, pluralitatem resolvi in si gularitatem, etiam in his, quæ sunt stricti juris, atq etiam pœnalibus; nedum in dispositione patris int liberos, & in eorum favorem, ut latè tradit Decius, *con* 47. *num.* 9. Idem *in terminis nostris, cons.* 50. *per totu idem cons.* 484. *nu.* 4. *in materia statuti, & de eodem st tuto, cons.* 627. *num.* 6. 7. Tiraq. *in l. si unquam, verbo, sceperit liberos, nu.*247. *& seq. usque ad num.* 261. quo lo co adducit multa similia exempla, post Alex. *cons.* 10 *num.*6. *usque* 14. *lib.* 7. Tiraq. *de retract. lig. §.* 1. *gl* 21. *num.* 8. Hippolytus Riminaldus, *Rubr. Institut. Qu bus alienare licet, num.*14. *& seq.* Rolandus à Valle, *de l cro dotis, q.*55. *num. &* 10.

23 Quid item, si quis filiis suis * dedit, ignorabat au tem se habere filium Titium, vel certus fuit eum de cessisse, qui tamen supererat, an & huic dedisse cen seatur? Quod non puto, sed cessare in eo dationem, li cet nomen *filiorum*, tales admittat. Nec enim verisimi le est, patrem ei dare voluisse, quem ignorabat, quem obiisse credebat, dicit Vlpianus, *in d. l. si quis ita ff. d*

testam

stam. tutel. de qua ne in genere quidem testator po-
uit cogitare, & facit vulgaris Theorica: quod gene-
alis dispositio nunquam referatur ad ignorata, *l. tres
atres, ff. de pactis, l. qui cum tutorib. in fi. l. cum Aquiliana,
de transactio, & tradunt omnes, in l. si de certa, Cod. de
ansactionibus.*

Cui adfine est, quod scribit Alexan. & communi-
er sequuntur alii, *in l. sicut certi, C. de test. milit.* quod li-
et jura multum faveant testamentis militũ, *l. 1. ff. de
st. milit.* adeo ut præteritio ipsorum habeatur pro
xhæredatione, & eorum ultimæ voluntates, sive su-
rema judicia sustineantur, tamen præteritionem mi-
itis non comprehendere filium, quem ipse ignorabat
habere, ut ille videatur exhæres factus, *d. l. sicut certi,
& l. si cum vel in utero, C. de testam. milit.* quo loco glossa
ommuniter approbata dicit, quod generalis institu-
io facta de filiis non extendatur * ad filios, quos te- 24
tator ignorabat se habere, quem sequuntur commu-
iter Dd. *in l. Titius, C. de lib. & posthum.*

Sed & huc commodè * referri potest, quod tradit 25
Bart. *in l. 1. ff. de Iure Codicill.* clausulam Codicillarem
non sustinere testamentum nullum ex causa præteri-
ionis, ita ut hęres, qui succedit ab intestato, censeatur
ogatus restituere hæreditatem per fideicommissum
hæredi scripto, quando posthumus, vel alius filius est
gnoranter præteritus. Quo casu hæc clausula nihil
operabitur, & eam hodie esse communem fatetur Ca-
rolus Molinæus ad Alexand. *consi. 26. num. 5. lib. 1. idem
consi. 41. num. 6. vers. non obstat, eodem libro,* & novissimè
Julius Clarus, *de test. quæst.* 46. ubi * & hujus & alte- 26
rius opiniones multas recenset, & nos in tractatu no-
stro testamentorum latius discussimus.

Illud etiam * dubitationem recipit, an tutor datus 27
filiis censeatur etiam datus nepotibus? Quod videtur
dicendum, quia filius ab amore dictus est, qua ratione
multi existimant nepotes filios vocari, cum plerum-

que videamus, avum non minus hos, atque propri
28 filios amare, & certum * sit, appellatione *filiorum* in u
timis voluntatibus favorabilibus contineri nepotes, x
præsumpta mente testatoris. Bart. *in l. liberorum, ff. d
verb. significat.* quem referunt & sequuntur Alexan.
consil. 1. num. 4. lib. 1. Idem cons. 5. num. 26. & 7. lib. 3. D
cons. 95. nu. 5. & 7. Socin. Iun. *cons. 43. nu. 8. lib. 4.* Veru
satis constanter decreverunt veteres cessare hanc c
tionem in personis nepotum, cum regulam habeant
filiorum appellatione nepotes non contineri, sed ta
29 tum primi gradus * filios ex ejus propria significati
ne, idque etiam in hac materia tutelari, *in l. quid si n
potes, ff. de testam. tutel. & §. fin. Instit. qui testamen. t*
Et eam communem esse in omni ferè materia, trac
Curtius Iunior, *cons. 57. nu. 6.* Alex. *cons. 125. nu. 12. lib.*
Andr. Alc. *in l. filii, de verb. significat.* Zas. *consi. 7. num. 4
& 5. lib. 1.* Nec quidquam contra faciunt ea, quæ supr
diximus, quod in favorabilibus, ultimis voluntatibu
filiorum appellatio porrigatur ad nepotes. Hoc enin
verum est, quoties principaliter agitur de favore ne
potum, & ea dispositio non est alteri onerosa, ut est tu
tela, quæ licet pupillis favorabilis sit, tamen respect
tutorum onerosa est omnino: quare ejus datio latè in
terpretari non debet, ut *filiorum* appellatione conti
neantur nepotes, quibus nec per hoc multum incom
modi oritur, cum his facilè per Iudicem de alio tutor
provideri possit. Alex. *consi. 9. num. 2. vers. nec obstat, lib
1. idem cons. 5. nu. 10. lib. 3. idem cons. 26. num. 6. & 7. lib. 3*
Dec. *cons. 97. nu. 7. & 9.* Dicit communem *idem consil
545. nu. 10. & cons. 593. num. 5.* Curt. Iun. *cons. 111. num. 2.*
communem dicit Alciat. *l. liberorum, ff. de verb. signific*
30 Et hæc quidem * regulariter procedunt & locum ha
bent, etiamsi filiis non fuerint dati nominatim, sive
propriis eorum nominibus expressis, aut alio simili mo
do, puta, per verba, ut nostri dicunt, arctativa, non con
venientia nepotibus, de quib. Alex. *cons. 204. n. 4. lib. 2.*
idem

em *conſ.4.n 7.lib.4.*Bald. *conſ.* 302.*lib.* 4. Dec.*conſ*.355.
5.Zaſ.*conſi.7.lib.* 1. *ferè per totum*. Aymo, *conſ.* 98. Hie-
n. Zanch. *in repet.* §. *cum ita,l. hæredes mei,n.* 237. *ff. ad*
reb. & noviſſimè Rol. à Vall. *in tract. de lucro dotis*, q.
5. Cæterum ſi talis ſit nepos, quem teſtator ſolebat
actare ut filium, & ita nominare: ad eum, non dubito,
uin * talis datio extendi debeat, juxta notata Bart. *in* 31
alimenta, *ff. de aliment. legat.* quem refert & ſequitur
aſ. *conſi.* 7.*circa fin.lib.*1. & ante eum Romanus *in repe-*
t. l. ſi vero, §. *de viro*, *ff. ſolut. matr.* & noviſſimè Andr.
Tiraq. *in tract. de pœnis, cauſa* 22. *nu.*22.

Quæ * cum ita ſe habeant, jam facile intelligimus 32
ationem liberis factam, multo magis ad nepotes ex-
endi debere: latior enim eſt liberorum ſignificatio
uam filiorum, ut quæ comprehendat nepotes, pro-
epotes, cæteroſque, qui * ex his deinceps deſcendunt, 33
iberorum, *ff. de verb. ſignifi. & ibidem Alex. idem Alex.*
nſ. 1.*num.*36. *lib.* 1. *Bald. in l.* 1. *C. de conditionib. incertis*,
t nos latius dicemus aliquando, Deo dante, *in tract. de*
rb. ſignific. & eſt text. *in terminis noſtris*, *in* §. *ſi quis fi-*
ibus, Inſtit. *Qui teſtam. tut. l. quid ſi nepotes*, *ff. de teſtamen.*
tela.

CAP. XIII.

Quo ordine Tutela deferatur.

SUMMARIA.

1 *Tutor teſtamentarius legitimo & dativo præfertur.*
2 *Cauſa teſtati facit ceſſare cauſam inteſtati.*
3 *Teſtamentaria tutela cæteris dignior.*
4 *Tutor teſtamentarius non ſatiſdat, ſecùs in legitimo atque dativo.*
5 *Tutor datus in teſtamento minus ſolemni, à Prætore confirmatus, præfertur legitimo & dativo.*
6 *Tutor teſtamentarius præfertur fratri puberi impuberis.*

7 *Tutor testamentarius præfertur matri.*

8 *Mater non admittitur donec spes est tutelæ testamentariæ.*

9 *Datis pluribus tutoribus testamentariis, si unus deced, vel se excuset, vel ex causa remotus sit, quamdiu un superest, non admittitur legitimus.*

10 *Declaratio regulæ.*

11 *Pendente aditione hæreditatis, potest dari pupillo tut temporarius.*

12 *Tutor testamentarius licet excludat tutorem legit mum, non tamen legitimum administratorem, ut e pater.*

1 NUnc explorandum * an testamentarius alii tam legitimis, quam dativis præferatur, de qu habemus regulam: Eum his præferri, *l. si tutor, §. si duobus, ff. de tutelis, & rat. distrah. l. intestato, ff. de legit. tutel.* c *Instit. tit. de legit. agnat. tutel. in princ.* Nec id quiden abs re: quia tutela legitima non defertur, donec locu est testamentariæ, vel ea speratur, *l. si quis sub condition ff. de testam. tutel.* & regulatur ad instar hæreditatis quæ ab intestato non defertur, donec est locus, vel es
2 se potest ex testamento, * quod facit cessare causan intestati, *l. antequam, C. communia de success. l. quamdiu, ff*
3 *de acquir. hæred.* Qua de causa * eadem testamentaria tutela cæteris dignior, & ita datus satisdation non est subjiciendus, contra atque dativus, vel legi-
4 timus, * qui satisdare tenentur, *l. si nemo, ff. de testamen. tutel. & ibi latè gloss. & Dd. & Instit. eod. in princip.* ub glossa etiam extendit ad testamento datum, & à Iudice confirmatum, de qua infrà latius. Cujus regulæ non obscura est ratio, quod fides eorum & diligentia à testatore approbata est, idque in specie, cum legitimi fides tantum à lege sit in genere probata, *ut dicit Port. Instit. de legit. agnat. tutel. in princip. & ibidem Apostilla ad eundem Angel. num. 1,* Marian. Socin. *cons.* 85. *numer. 13.31. lib. 3.*

Id-

Idque adeo obtinet, etiamsi datus est in testamento ninus solemni, tamen à Prætore confirmatus est, ut 5
enet Bart. *in l. neque, per illum text. C. de confirm. tut.* & bidem quoque Salic. quos & plures alios refert & sequitur Alex. *consi.140. num.4. lib.1.* dicens, eam esse receptissimam, sequitur Port. *in §. permissum, num. 5. Init. de tutel.* reprobata glossa *in l. 2. C. de confir. tut.* Idem 6
c fratrem puberem impuberis excludit ex rescripto mper. Alexand. *l. si tutores. C. de testamen. tut.* quod noum videri non debet, * cum & is matri præferatur. 7
Philip. Corn. *cons. 168. n. 12. lib. 3.* etiamsi datus sit in testamento minus solemni, tamen à Iudice confirmatus, quia, ut inquit Alex. *cons. 140. num. 4. & 6. lib. 1.* ea nunquam admittitur contra voluntatem patris; quem sequitur Marian. *d. cons. 85. nu. 13. libr. 3.*

Quin * nec eadem admittitur, donec spes est tute- 8
æ testamentariæ, *d. l. si quis sub conditione, ff. de testam. utel.* ut tradit Port. *Instit. de tutel. num. 7. vers. dicunt aliui, & tit. Qui testam. tutores dari possunt, in princ. num. 9. Mar. Socin. d. cons. 85. num. 31.*

Hoc amplius, si unus ex pluribus testamentariis decesserit, vel sese excusarit, vel ex causa remotus fuerit, quamdiu unus superest, non admittitur in locum defuncti excusati, vel remoti legitimus, nisi omnibus defunctis: sed alius * à Iudice datur, *per d. l. si quis sub con-* 9
ditione, §. final. ff. de testam. tutel. sive tales decedant vivo testatore, uel eo mortuo, *l. intestato, ff. de legit. tut. §. quid autem, Instit. eodem.*

Hæc tamen regula non in omnibus vera est. Si enim nullus ex eo testamento, quo tutor datus est, hæres extiterit vel hæreditas nondum adita fuerit, ex quo tutor speratur; verius est, * inquit Ulpianus, alium tuto- 10
rem dari posse, quasi nondum sit, * nec speretur, *l. si hæ-* 11
reditas, ff. de testam. tutel. sed is temporarius tutor erit, quia statim atque hæres scriptus extiterit, desinit esse tutor, *§. sed etsi, Instit. de Attil. tut.*

12 Neque etiam * testamentarius, licet legitimum tutorem excludat, administratori legitimo præfertur, est pater, *l.* 1. *C. de bon. mater. & tradit Port. in d. §. permissum, & ibi Apostilla, nu.* 4.

CAP. XIIII.

Quis faciat legitimum tutorem.

SUMMARIA.

1 *Legitimum tutorem nemo constituit, sed eum lex facit.*

2 *Tutor non potest dari à Iudice, qui habitat extra jurisdictionem dantis.*

3 *Iudex secularis an possit cogere clericum ad suscipiendam legitimam tutelam.*

4 *Intestatus decedens an censeatur tacite vocare venientes ab intestato ad legitimam ejus hæreditatem.*

5 *Communis opinio.*

6 *Legitima tutela licet à lege deferatur, tamen ejus exercitium sive administrandi facultas legitimo tutori non competit, nisi ei à Iudice decernatur.*

7 *Mater vel avia tutrix legitima, non habet exercitium nisi tutela fuerit decreta.*

8 *Decretum Iudicis non requiritur in tempore perituris, vel delationem non admittentibus.*

9 *De jure veteri, proximioribus inidoneis existentibus, dabant* Consules *alium tutorem ex agnatis idoneum, ex lege* Claudia.

10 Extra ordinem fieri *verba quid denotent.*

11 *Apud Gallos omnis tutela est Dativa.*

12 *Minor septennio in jus vocari non potest, ut legitimè compareat, sed vel tutor, si quem habet, citari debet, vel eo deficiente, citandi sunt proximiores agnati, & cognati infantis.*

13 *Proximiores ad legitimam tutelam non admittuntur, nisi cum decreto Iudicis.*

Hactenus

HActenus de testamentaria tutela, nunc de legitima agamus. Et quia supra diximus summatim, [q]uare ita dicta sit, & quibus ea deferatur, * statuenda [es]t hoc loco inprimis regula; *Legitimum tutorem nemi[ne]m dare, sive constit. sed eum legem facere*, auct. Vlpian. *l. legitimos, ff. de legit. tut. Cornæus cons. 164. num. 2. & 3. [li]b. 4. Alex. cons. 161, num. 7, lib. 5.* Ex eo inferens * à Iudice non posse dari tutorem habitantem extra jurisdictionem Iudicis dantis, sed legitimum ubiq; à lege dari: *Quia*, inquit, *lex ubiq; potestatem suam exercet, per l. [t]alem, C. de præscript. long. temp. & ea quæ notant. in l. ex [1], ff. de postulando.* Ex quo infert Steph. Aufrer. Gallus [S]enator olim Tholosanus, & inter Gallos pragmaticos facilè Princeps, *in repet. Clement. 1. de Offic. ord. reg. fall. 38. num. 28.* Iudicem secularem * posse cogere [cl]ericos ad eam suscipiendam, quo tamen jure non [u]timur. 1 2 3

Sed adversus hanc regulam acerrimè urget alia juris [t]heorica, quod intestatus decedens videatur tacitè [v]ocare venientes ab intestato ad legitimam* ejus hæ- 4
[r]editatem: ergo & per consequentias ad tutelam, *l. si [q]uis, l. conficiuntur, ff. de jur codicill.* quam * communem 5
[e]sse dicit Curt. Iun. *cons. 4. num. 8.* Aymo *consi. 176. in [fi]n.* & novissimè Arius Pinel. supremi prætorij olim [S]enator, *in 1. par. l. 1. nu. 73. C. de bonis mater.* cum & talis [c]redatur sponte sua de bonis suis disponere, *d. l. consi. [M]agnol. rubrica, C. quando non petent. part. n. 16. & post eum [H]ieron. Zanch. d. §. cum ita, legis hæredes mei, nu. 709. ff. ad [T]reb.* Verum hoc difficiles explicatus non habet, quia [li]cet talis intestatus decedens censeatur velle vocare [h]æredes suos proximiores ab intestato: ea voluntas [n]on est dispositiva, sed tantum permissiva, atque ideo [t]alis succedens non dicitur habere tit. à defuncto, sed [à] lege, *ut rectè resp. Alex. cons. 44. in fin. lib. 5. per not. gloss. [i]n l. Lacius 2. ff. de hæred. instit. sequit. Ioan. de Garon. in Au[t]hen, ex testamento, nu. 7. & 8. C. de secund. nupt.*

Et

6 Et licet *tutela ipsa à lege deferatur, tamen ejus e ercitium, sive administrandi facultas, legitimo tuto non competit, nisi ei à Judice illa decernatur? Cor *d. cons. 164. num. 3. libr. 4. per l. fin. C. arbit. tutel.* Etiam mater vel avia tutrix fuerit, teste eodem Corn. *d. con*
7 *164. num. 4.* Quod * tamen decretum non exigimu quo ad tempore peritura, & dilationem non admit
8 tentia, * ut respondit idem Corn. *d. consi. 164. num. 4* & nos infrà latius.

9 Non procedit etiam dicta regula *jure veteri, qu proximioribus inidoneis existentibus, ex Lege Clau dia, Consules alium ex agnatis idoneum subrogabant
10 quod dicebatur fieri extra ordinem, ut benè * decla rat Rævard. *Varior. 1. c. 10.* quamvis alii aliter inter pretentur eadem verba. Verum hodie manente inido neo, relinquitur administratio apud alium idoneum ut est apud Caium *lib. 3. ad edictum provinciale in l. sæpe, ff de curat. furiosi.*

11 Neque etiam * locum habet eadem regula ex con suetudine Galliæ, qua omnis omnino tutela est dativ potius, quam legitima. Nam, ut legitimi, aut testamen tarii tutores etiam sint, debent postulante jurisdictio nis (in cujus territorio defunctus pupilli pater morti tempore domiciliũ habebat) procuratore, vel alio quo piam impulsore, in jus vocari ad ejusdem jurisdictioni Iudicem agnati & cognati, vicini, vel affines pupilli, ut ad nominandum & eligendum pupillo tutorem acce dant, qui ea nominatione & electione facta decernet, & pronuntiabit eum, ad quem ea res pertinebit, satis dationemque ab eo exiget, una cum jurejurando rectè benéque res pupilli administratum iri, ita tamen: ut si agnati, quibus defertur hæreditas, cum aliis nominatis concurrant, seque illis anteponi contendant, sint omnino, si idonei fuerint, præferendi aliis nominatis, quoniam non ideo consanguinei tutores desinunt esse legitimi, quod à Judice dentur, siquidem legitimis

etiam

tiam debet à Judice decerni tutela, ut tradit Bart. *in l. gitimos, ff. de legit. tutel.* Et de ea consuetudine latè Jonnes Imbertus in suo Enchirid. *in verb. tutela in princ. r vers. sanè dativa*, quare hæc tertia limitatio propriè mitatio non est. NEQUE ENIM, inquit idem Imberis, *tam late accipienda est legum abrogatio, ut statim ob sum quendam, qui etiam ex legibus proficiscitur, ab illis nnino descīscere oporteat*, cum & jura nostra eandem onvocationem ferè requirant, & Judici suadeant conocatorum judicium in deligendo tutore sequi, ut est idere apud Corn. *cons. 163. num. 8. & 9. libr. 4.*

Cui non absimile est, quod Ulpian. scribit *in leg. hæc utem, §. non defendi, ff. ex quib. causis in possess.* Prætoem non debere permittere bonorum possessionem ontra pupillum, nisi ei liqueat pupillum non defendi. Ioc autem constare debere sic, ut evocentur ad Præorem tutores pupilli, ut defendant: sin autem eos non abeat, requirendos esse cognatos, & adfines, omnesue alios, quos verisimile est defensionem ejus non onissuros, vel propter necessitudinem, vel propter chaitatem, vel qua alia ratione.

Ex qua * lege inferunt omnes, minorem septennio n jus vocari non posse, ut legitimè compareat, sed vel utorem, si quem habet, citari debere, vel, eo deficiene, citandos esse proximiores agnatos & cognatos inantis, ut notat Alex. *in l. neque impuberes, ff. de in jus voand. & in l. contra pupillum, ff. de re jud. Bald. consil.* 340. *ujus exordium est, Tria sunt, in fine, lib.* 2. quos refert & equitur Matth. de Afflict. *decis. Neapolitan.* 262. *num.* 1. *&* 2. & Aym. *consi.* 225. *num.* 1. *&* 2. quo loco dicit simie observari, quando curator datur bonis absentis, per otata Alex. *cons.* 107. *lib.* 5. de quo nos infra latius. 12

Quæ cum ita se habeant, jam facilè convincitur error non parvus, multorum tutores legitimos ad judicium adducentium in ea sola qualitate, quod proximiores sint pupilli (vulgo *geboren Mombers*) qui error inde

inde manavit, quod falsò crediderint, & imperitè p[illegible] tarint satis esse eos à lege datos esse, neque ad ej[illegible] exercitium vel administrationem aliquo Judicis d[illegible] creto, ac aliis requisitis opus esse.

CAP. XV.

Cui deferatur legitima tutela, & quæ sint pœnæ s[illegible] cundò nubentium & non petentium tutores.

SUMMARIA.

1 *Regula est*: ei deferri onus tutelæ, cui defertur ha[illegible] reditas ab intestato. *Limitatur* 16. 17. 132. 13[illegible] 134. 135. 136.

2 *Communis opinio.*

3 *Plures legitimi in eodem gradu concurrunt in tutel[illegible] sublata differentia juris agnatici & cognatici.*

4 *Statuto Prælatus in successione præfertur & in tutela.*

5 *Mater & Avia licet excludantur ab hæreditate, non t[illegible] men à tutela.*

6 *Avia postponitur matri in tutela.*

7 *Legitima tutela defertur etiam invitis proximioribus.*

8 *Mater & avia invitæ non fiunt tutrices.*

9 *Dispositio* Auth. Matris & Aviæ, *an habeat locum i[illegible] proavia?*

10 *Origo legitimæ tutelæ demonstratur.*

11 *Pater dicitur intestatus, respectu tutelæ, etiam qui condi[illegible] dit testamentum, si in eo tutores liberis nō dederi[illegible]*

12 *Patrono defertur tutela libertorum & libertarum.*

13 *Patronorum tutela legitima vocatur.*

14 *Pater legitimus tutor filij emancipati.*

15 *Fiduciarij tutores qui dicantur.*

16 *Minor* 25. *annis, licet proximus, tutor esse non potest.*

17 *Minor* 25. *annis ante Iustinianum non potuit esse fiducia- rius tutor.*

18. *Ma-*

19 *Mater minor 25. annis non potest esse tutrix. Declara 19.*

20 *Tutelam virile munus sive masculorum officium esse, recepta est sententia.*

21 *Livius quo tempore vixerit.*

22 *Fœmina an ex Principis habilitatione admissa excludat testamentarium & legitimum tutorem.*

23 *Fœmina hodie tutrix esse potest.*

24 *Mater præfertur in tutela avo & aviæ.*

25 *Mater filij spurij potest esse tutrix.*

26 *Mater semper certa est.*

27 *Spurij succedunt matri alijsque conjunctis per lineam maternam.*

28 *Mater succedit filijs spurijs.*

29 *Filij spurij possunt dicere testamentum matris inofficiosum & legitimam petere.*

30 *Spurij quo ad matrem pro legitimis habentur.*

31 *Communis opinio.*

32 *Mater etiam in potestate patris filiorum suorum tutrix esse potest.*

33 *Tutela jus publicum.*

34 *Mater creditrix, vel debitrix pupilli, tutrix esse potest.*

35 *Mater etiam pauper, dato idoneo fidejussore, tutrix esse potest.*

36 *Mater & avia omnibus agnatis, & sic legitimis & dativis præferendæ sunt.*

37 *Mater in tutela præfertur fratribus, cum quibus pariter succedit.*

38 *Mater præfertur patruo, licet à filij successione excludatur.*

39 *Avia sive materna sive paterna præfertur legitimis & dativis.*

40 *Mater, etiam dato alio tutore intra tempora & ante moram, volens præfertur & datus removetur.*

41 *Mater testamentario tutori non præfertur.*

42 Ma-

42 *Mater testamentario tutori non præfertur etiam da[to] in testamento minus solemni, tamen confirmato.*

43 *Quamdiu spes est testamentariæ tutelæ, non admitti[tur] mater, sed interim locus est dativæ.*

44 *Paria sunt,* non dare, vel malè dare tutorem.

45 *Pater non potest privare matrem, vel aviam tutela, s[ed] tantum indirecto providendo de alio.*

46 *Mater an præferatur legitimis ascendentibus vel descen[dentibus.]*

47 *Avus maternus in tutela vincit aviam & patruum.*

48 *Requisita, ut mater vel avia, legitimos vel dativos tuto[res] excludat.*

49 *Mater intra quatuor menses, vel aliud tempus à statut[o] præfixum, debet assumere tutuelam.*

50 *Communis opinio.*

51 *Mater tutrix solet apud acta jurato promittere, quod a[d] secundas nuptias non convolaret; secùs hodie.*

52 *Mater tutrix secundis nuptiis apud acta renuntiare, eam[que] renuntiationem in testatum sive testationen[m] redigere debet.*

53 *Renuntiatio secundarum nuptiarum an sit de substan-tia?*

54 *Mater tutrix testamentaria secundis nuptijs an renun-tiare debeat?*

55 *Magis communis opinio.*

56 *Tutela defendi potest à nullitate, si mater tempore as-sumptionis ea promittat omnia observare, ad quæ de[jure] jure tenetur.*

57 *Renuntiatio secundarum nuptiarum, an morib. Galliæ sit sublata?*

58 *Auctoris opinio de renuntiatione secundarum nuptia-rum.*

59 *Mater & avia non admittuntur ad tutelam, nisi renun-tiaverint SC. Vellejano.*

60 *Mater & avia an tempore renuntiationis SC. Vellejani debeant certiori de ejus beneficio?*

51 *Conditio solemnitatem continet.*

52 *Mater & avia fidejussores ut tutrices dantes illi non obligantur, si non renuntiaverint Senatusconsulto Vellejano.*

53 *Renuntiatio SC. Vellejani an exigatur in matre, vel avia ex moribus Galliæ?*

54 *Mulieres in multis melioris sunt conditionis, quam viri.*

55 *Mater vel avia tutrix renuntiat Vellejano, & omni alio legis auxilio.*

56 *Mater an pro debito contracto ratione tutelæ carcerari possit?*

57 *Bona tutoris tacitè sunt pupillis pro ejus administratione obligata.*

58 *Par effectus tacitæ & expressæ hypothecæ.*

59 *Mater & avia tutrices expreßè tenentur obligare bona pro defensione pupilli.*

70 *Effectus plures expressæ, quam tacitæ hypothecæ.*

71 *Mater vel avia, an liberetur dando fidejussores pro assumptione tutelæ tales quales potest.*

72 *Renuntiationes in matre & avia an & quando præsumantur intervenisse?*

73 *Matris vel aviæ gesta ante renuntiationem quatenus valeant.*

74 *Mater vel avia convolans ad secundas nuptias tutrix esse definit. Ratio ibid.*

75 *Mater vel avia tutrix testamento data an amittat tutelam, convolando ad secundas nuptias?*

76 *Magis communis opinio.*

77 *Mater an reassumat tutelam ob mortem secundi mariti.*

78 *Quid in matre sponsalia contrahente de præsenti, non tamen cognita.*

79 *Solus Princeps matrem secundò nubentem ad tutelam admittit.*

80 *Matre transeunte ad secunda vota, tutela in solidum*

O re-

remanet apud tutorem testamentarium, nec pos-
Iudex alium adjungere, si testamentarius solus sit
sufficiens.

81 *Argumentum bonum à tutela ad educationem, & è con-*
tra.

82 *Pupillus vel pupilla educari non debet apud matrem, quæ*
vitricum induxit. Declara ut nu. 83.

84 *Mater transiens ad secunda vota, antequam filijs impu-*
beribus alium tutorem ordinari fecerit, rationes
reddiderit, & reliqua persolverit; privatur succes-
sione eorundem.

85 *An idem in matre inhonestè vivente?*

86 *Matri non sufficit petere tutorem, sed instare debet ut*
datus ad administrandum compellatur, & an illa
requisita copulativè concurrere debeant?

87 *Ignorantia an excuset matrem in petendo tutorem.*

88 *Mater in dubio docere debet se prius implevisse, ut non*
repellatur à successione filij defuncti.

89 *Mater tutrix filiorum non jurans, sed tantum renuntians*
secundis nuptiis, incidit in easdem pœnas, in quas in-
cideret, si jurasset.

90 *Mater volens ad secundas nuptias transire, an teneatur*
petere tutorem filio, si is habeat agnatos, ad quos spe-
ctat legitima tutela.

91 *Mater non petendo tutorem filijs an privetur omnibus le-*
gatis & fideicommissis sibi obvenientibus à viro
patre pupilli relictis.

92 *Quid in donationibus causa mortis.*

93 *Pœnæ constitutæ adversus mulieres secundò nubentes*
habeant locum in muliere vidua inhonestè viven-

94 *Communis opinio.*

95 *Quando mulier inhonestè vivere dicatur.*

96 *Bona secundi mariti sunt tacitè obligata pro muliere*
convolante ad secundas nuptias, suscepta legitima
tutela liberorum, non petito tutore, nec redditis ra-
tionibus.

97 B-

7 *Bona ejus, qui accipit in concubinam viduam, quæ gerebat tutelam filiorum, nec curaverit alium tutorem in locum ejus substitui, an sint tacitè hypothecata pro administratione talis tutelæ.*

8 *Matre de facto administrante absque susceptione legitimæ tutelæ, an secundi mariti bona sint obligata?*

9 *Mater non incurrit pœnas secundò nubentis, finita tutela pubertate liberorum.*

00 *Mater, quæ acceptavit & gessit tutelam filij impuberis, an si eo mortuo, transierit ad secundas nuptias, non reddita ratione fratribus impuberis defuncti, incidat in pœnas, de quibus* in Auth. eisdem pœnis, C. de secundis nuptiis.

01 *Quid in matre ingrediente monasterium.*

02 *Mater, quæ petito tutore filijs, & reddita rattione administrationis, transit ad secundas nuptias, an patiatur pœnas, ob id quod per errorem calculi minus solverit de reliquis quam debuerit, & quid si in parva quantitate fuerit erratum.*

03 *Mater excusatur, si reddat rationem secundum juris dispositionem, non tamen statuti, requirentis fortè præsentiam alicuius, qui non fuit adhibitus.*

04 *Mater an filijs egenis tutorem petere teneatur, ut non incidat in pœnas.*

05 *Mater, quæ, petito tutore filijs, & reddita ratione, transit ad secundas nuptias, an incidat in pœnam, si propter paupertatem reliqua restituere non potuit?*

106 *Mater an excusetur à pœna, si non habet de quo rationem reddat.*

107 *Mater minor 25. annis an teneatur pœnis* auth. eisdem pœnis, C. de secun. nupt.

108 *Mater executrix testamenti non privatur officio executionis, convolando ad secunda vota.*

109 *Pater convolans ad secunda vota an privetur liberorum tutela.*

110 *Actus non potest incipere à casu, quo finiri debet.*

111 *Pœnæ secundò nubentium communes sunt viro & u-xori.*
112 *Communis opinio.*
113 *Vir & uxor ad imparia non judicantur, sed statum in uno militat & in alio.*
114 *Exemplum patris, qui in gratiam impiæ novercæ filium necavit.*
115 *Lex magis confidit de patre quam de matre.*
116 *Matri non est permissum exemplariter substituere, si liberis vitricum inducat, secus est in patre.*
117 *Pupilla apud vitricum non educanda.*
118 *Viduæ difficiles abstinent ab actu venereo.*
119 *Statuta Italiæ pro refrenanda libidine viduarum.*
120 *Mater binuba non revocat collata per donationem in liberos primi matrimonij prætextu ingratitudinis: secùs est in patre.*
121 *Fœminæ inconstantes, leves, minus credulæ, & deci faciles.*
122 *Mater licet vehementius amare dicatur, pater tamen constantius.*
123 *Fœmina præsumiter magis amare fœminam, quam masculum, propter sexus similitudinem.*
124 *Major licentia maribus, quàm fœminis de jure concessa.*
125 *Viro olim fuit permissum uxorem adulterantem impune occidere, sed nonècontra.*
126 *Auctoris opinio.*
127 *Varia epitheta Novercarum.*
128 *Habens regulam generalem pro se dicitur habere intentionem fundatam.*
129 *In pœnalibus an & quando fiat extensio?*
130 *Dictio*, plerumque, *frequentiam denotat.*
131 Erubescimus sine lege loqui, *verba quomodo intelligenda sint?*

CUm superiori capite diximus, à lege dari tuto[rem] legitimum, hic locus poscere videtur, ut aperia[mus]

mu

nus, cui lex eam deferat tutelam, & est firma omniũ
ententia;* *Ei deferri onus tutelæ, cui defertur hæreditas ab
ntestato*. Et hoc est, quod Vlpian. dicit, *in l. tutela legi-
ma, ff. de legit. tut.* tutelas deferri per consequentias
æreditatum. Quintus Mutius Scævola, *in l. quo tute-
, ff. de reg. juris.* Quo tutela redit, eo & hæreditas per-
enit. Idque summa providentia factum esse, dicit
dem Vlpian. *in l. 1. ff. de leget. tut.* VT QUI sperarent
anc successionem, ijdem & bona tuerentur, ne dila-
idarentur. Ideo & Iacob. Menoch. *de arbit. jud. lib. 2.
ent. 3, casu 150. num. 32. & 35.* dicit, hanc * regulam 2
ommuni omnium calculo esse receptam post Dec.
onf. 6. num. 1. & conf. 188. num. 1.

Sed etsi plures sint in eodem gradu, hi concurrunt
uctore. Caio, *lib. 2. rerum quotidianarum, in l. si plures, ff.
e legit. tut.* & imperatore, *in §. cum autem, Instit. de ca-
it. diminut.* Cornæo *conf. 175. num. 2. lib. 3. & conf 274.
u. 1. eodem lib.* Verùm idem Imperator *Novella sua* 118.
ubet omnes tam agnatos, quam cognatos, qui proxi-
ni sint, & idonei ad tutelam, ut hæredes, ita & tuto-
es esse, sublata differentia juris agnatici & cognatici
n successionibus ab intestato, & per consequentias in
utelis. Et ita quoq; * cum ex facto incidisset quæstio 3
alis, respondit Corn. *d. conf. 274. num. 1. & plenius conf.
01. num. 1. & 2. eodem lib.* 3. & novissimè Plot. *in tract.
le in lit. jur. §. 9. nu. 10, 11.* ubi plures laudat.

Et ita quidem hæc obtinent, ut etiam statuto Præ-
atus * in successione præferatur in tutela. Dec. *in l. quo
utela, num. 1. & l. 2. num. 19. eod. tit. de reg. jur. Idem dict.* 4
conf. 16. num. 2. Andr. Barbat. *conf. 11. nu. 7. lib. 3.* Boër. *in
consuetud. Bituric. tit. 1. §. 6. in verbo, à son pere.* & novissi-
mè Menoch. *d. casu 150. nu. 32. 33.* Corn. *conf. 101. nu. 1.
2. & 3. lib. 3.* Iason *consi. 149. num. 2. vers. 2. persisto, lib. 2.*

Hanc tamen ampliationem non injusta ratione de-
clarant omnes, non procedere in matre, quæ licet per
statutum à successione filiæ excludatur, si tamen velit

 tute-

tutelam filii suscipere, non prohibetur. Quod *enim dicimus eo pervenire tutelam, quo hæreditas rec, locum habet in tutelis jussis, quæ jure agnationis vel cognationis deferuntur; non autẽ in tutelis permissis, qualis est tutela matris, neq; enim ei jubetur, d permittitur: *ut in Auth. ut liceat matri & aviæ*, ibi, *secundum ordinem, scilicet graduum, tutelam subire permittimus, & in Auth. matri & aviæ*, C. *quando mulier tutelæ offi.* Quæ tutela ideò non regulatur ab hæreditate, quod & probatur ex eo. Nam licet mulier tutelam subire non posset, quia virile officium est, *l. fi. ff. de tutelis.* tamen jure Digest. & Cod. mater potuit habilitari à Principe, ut filii tutelam suscipere posset, sed neque tamen eo casu admittebatur, extantibus legitimis, quibus nihilominus omnibus per SC. Tertull. fit in successione prælata jure veteri: sed novissimo jure Authenticorum ea admittitur absq; ulla impetratione, idq; propter affectionem matris, & ejus in liberos pietatem, ut rectè consuluit Dec. *d. cons.* 16. *nu.* 1. 2. & *Idem d. l.* 2. *nu.* 19. Alex. *cons.* 109. *n.* 2. *v. & posito, & nu. seq. lib.* 3. Corn. *d. cons.* 101. *lib.* 3. *Idem cons.* 7. *n.* 7. *lib.* Barbat. *d. cons.* 11. *n.* 8. *lib.* 13. Boër. *d.* §. 6. & novissi. Imbert. *in Enchirid. in verb. tutela.*

Eademq; ratione & in avia locum habet dicta ampliatio: quia jura in ista materia pariter loquuntur de matre & avia, *ut patet in d. Novell.* 18. *& tradit* Dec. *d. l. quo tutela, & cons.* 16. *n.* 5. quæ tamen matri postponitur. Corn. optime, *d. cons.* 274. *n.* 1. *lib.* 3. Menoc.
6 *d. casu* 150. *n.* 38. Neque solum volentibus, sed etiam
7 *invitis proximioribus, lex hanc tutelam defert, quia jussa est, inquiunt Dd. hæc tutela, non permissa, ut est matris & aviæ, ut supra probavimus, sive pupillus masculus sit, sive fœmina, sublata lege Claudia, *l. constitutione, Cod. de legit. tutel. l.* 2. C. *Theodos. de tutor. & curator. creandis*, de quo nos supra.
8 Quæ tamen ampliatio similiter, *nec in matre, nec

ı avia procedit, quarum tutela, ut supra diximus, di-
itur Anomala, Extraordinaria, sive irregularis, ut
radit Decius *d. cons.* 16. *n.* 2. 3. 4. *&* 5. Marian. *cons.* 16.
ı. 19. *lib.* 2. Corn. *d. cons.* 101. *nu.* 8. *lib.* 3. *Idem cons.* 164.
um. 2. *lib.* 4. Boër. §. 6. *verbo, à son pere.*

Quod & Corn. extendit* ad proaviam, *cons.* 20. *l.* 9
de quo non sine causa dubitat Dec. *d. cons.* 16. *n.* 4.

Estq; hæc legitima tutela * non solùm juris Ro- 10
ıani inventum, & descendens ex legibus 12. tabula-
um, *l.* 1. *ff. de legit. tut.* §. 1. *Instit. eodem*, sed & originem
rahit ab institutis Lacedæmoniorum 140. ferè annis
nte urbem conditam, ac deinde quoque Athenien-
ium, uti expressè testatus est Plutarchus, dicens, quod
nortuo Clinia Alcibiadis patre, tutores legitimi Al-
ibiadis impuberis fuerint Pericles & Ariphon: quan-
uam constat, Solonem aliquando vetuisse ad eos tu-
elam deferri, ad quos pertineret pupilli hæreditas,
t supra probavimus. Cui periculo leges nostræ oc-
urrerunt, jubentes ut præsentibus cæteris propin-
uis Prætor provideret, ubi pupillus tutò moretur,
ε sine suspitione alatur, *l.* 1. *l. si disceptetur, ff. ubi pupillus
duc. debeat, & C. eod. tit.*

Quod autem lex vocat ad tutelã agnatos, non hanc
ıabet significationem, si omnino non fecerit testa- 11
nentum is, qui poterat tutores dare, sed si, quantum
d tutelam pertinet, intestatus decesserit, id est, testa-
nentum quidem fecerit, sed in eo nullos liberis suis
utores dederit, quod & tunc quoque accidere intel-
igitur, cùm is, qui datus est testamento tutor, vivo
estatore decesserit, *l. intest. ff. de leg. tut.* §. *quod autẽ, Inst.
od.* Ex ejusdem legis interpretatione etiam patrono
defertur tutela libertorum & libertarũ, *l.* 1. *l. tut. leg. ff. de* 12
leg. tut. quæ & ideo legitima dicitur, quia ex interpreta-
tione, i. e. mẽte legis provenit, de quo nos sup. latius.

Ejusdemque legis exemplo & patri ab eadem le-
ge defertur, qui filium aut filiam, nepotẽ, aut neptem 13

14 ex filio,& deinceps impuberes,* quos in potestate h bebat, emancipasset : maximè cùm hodie semper ce seatur hoc facere , contracta fiducia,ut nos supra pr bavimus,*ex l, fin.* C.*de emancip.liber.& §.fin. Instit.de leg agnat. success.*

Haud dispari ratione eadem lex propter sanguin charitatem, in locum defuncti parentis , qui filium f liamve, nepotem neptèmve, ex filio videlicet, eman
15 cipaverit, perfectæ * ætatis fratri fiduciariam tutela fratris vel sororis impuberis defert, quæ novissimo j re longè magis *legitima* dici debet, cum novissima leg frater ad defuncti fratris successionem vocetur , ut s pra diximus.

Neque absimili ratione charitatis & pietatis in l beros motus Imperator Iustinianus matri & aviæ ea dem tutelam permisit, sublata juris veteris austeritat ut à nobis satis superque ostensum est.

Hæc tamen, quæ secundum regulam supradicta sú locum non habent in agnato , vel alio proximiore m nore 25.annis. Qui licet olim excusabantur,tamen h dierno jure ad tutelam vel curam aspirare prohiben
16 tur, *adeo ut nec excusatione opus sit : Siquidem in civile putavit Imperator Iustinianus , eos , qui alien auxilio in rebus suis administrandis egere noscuntur & sub aliis reguntur, aliorum tutelam vel curam subi re, *§.minores, Instit.de excusat.tut.& ibi optima glossa,in ve bo, subire,l. final.* C. *de legit. tutel.* Corneus *consil.*274.*nun* 1.*lib.* 3.

17 Quin * & jure veteri ante Iustinianam talis non po terat esse fiduciarius tutor, *§.fi.& ibi gloß. in verbo , pe fectæ, de fiduciaria tutel. quam ibi quoque sequitur* Bald *verbo , nostra constitutio, Idem tit. de excusat. tutel. verbo olim, l. quo defuncto, ff. de legit. tut.* Nec admittebatur a alia munera , quæ non patrimonii sunt , *l. ad rempubli cam, ff. de muneribus & honoribus, l.* 2. *§.* 1. *ff. de vacat. mu nerum.*

Neque etiam hodie * admittitur mater minor 25. 18
nnis, *l. 2. C. quando mul. tut. offic.* Marian. *conſ.* 8 *nu.*
9. & 10. lib. 1. Quo loco dicit; nec matri minori jus
etendæ tutelæ fuiſſe datum ante majorem ætatem : &
uod Iudex decernens eam tutricem ſive expreſſo er-
ore, ſive tacito, nulliter dicitur procedere, ex crebra
Doctorum traditione, quos ſequitur Boër. *deciſ.* 124.
n. 7. Idem. in conſuetud. tit. 1. §. 6. verbo, à ſon pere. Chaſ-
an *in conſuetud. tit. Des enfans des pluſieurs lictz, §. 9. in princ.*
iſi ex conſuetudine maritata habeatur pro * majore, 16
el ſtatutum matrem minorem expreſſè admittat,
t in Gallia obſervari dicit Boërius *d. §. 9. & deciſ. 124.*
um. 7.

Et quia * tutela virile munus, ſive maſculorum offi- 20
ium eſt, *l. ſi quis ita, & l. fin. ff. de tutel.* Et eam commu-
em eſſe regulam dicit Corn. *conſ.* 164. *nu. 2. lib. 4.* Dec.
n l. 2. num. 18. ff. de reg. jur. Boër. *d. §. 6. in verbo, à ſon*
ere. Non procedit dicta regula, quoties fœminæ hære-
les intercedant, quæ quidem hæredes manent, tamen
libi eſt tutela, *l. 1. §. ſi duo, l. penult. ff. de legit. tut.*

Quod tamen in matre non obtinuit ante tempora
Scævolæ, quo ea indiſtinctè admittebatur. Quod ex
eo ſuſpicari licet, quod ſcripſerit in hunc modum Li-
vius, qui ſub Auguſto vixit, *libr.* 39. *P. Æbutius, cujus pa-* 21
ter publico equo ſtipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis dein-
de tutoribus, ſub tutela Dureniæ matris, & vitrici, T. Sem-
pronii Rutili educatus fuerat, ut obſervavit Reivardus *in l.*
quo tutela, ff. de reg. jur.

Quin * & ipſa Iure Digeſt. & Cod. fuit ad eam ad- 22
miſſa, obtenta habilitatione à Principe, *l. fin. ff. de tutel.*
Dec. *d. conſ.* 16. *num.* 2. ubi tamen dicit, eam habilita-
tionem neque teſtamentariis, neque legitimis obfuiſſe,
quem ſequitur Marian. *d. conſ.* 8. *nu.* 7. *lib.* 1.

Verùm * ut ſupra annotavimus, eadem hodie rati- 23
one præſumptæ charitatis & pietatis, indiſtinctè ad-
mittitur patre mortuo, ut tradit Dec. *d. conſ.* 16 *num.* 2.

verſ.poſtea vero, & regulam eſſe dicit Hieron.Grat. *con ſil.* 115. *num.* 12. *libr.* 1. Angelus *de legit.patro.tutel.num*
24 5. & præfertur * avo & aviæ, Afflictus, *deciſ.*231.*n.*1.(3.ſed matre mortua, eadem avia matris locum ſubit trat, *l. ubi, l. nepotes*, C. *de ſuis & legit.* Angel. *d. num.* 5 diciturque earum tutela legitima voluntaria tantùm Dec. *in cap.ex parte, nu.*6.*de apell.*Corn.*conſi.*136.*num.*3 *lib.* 3.Bart.*in Auth.matri & aviæ,nu.*9.C. *quando mulier tut. offic.* Quod licet Corn. *conſi* 20. *lib.* 2. ad proaviam extendat, id tum Decio, *d. conſ.* 16. & Angelo, *d.tit.de legit.patronorum tutela*, non probatur, neque nobis placet quamvis idem Angelus dicat, quod durum eſſet contrarium in practica obtinere, contra opinionem Bartoli quam nunquam vidimus obſervari; eſt enim caſus rariſſimè contingens.

25 Quod * adeò verum eſt, ut etiamſi ſit mater naturalis tantum, vel etiam filius ſpurius ſit, eadem ad tutelam filii admittatur, excluſo etiam patre naturali, nõ aliter atque ſi is filius eſſet legitimus, *l. ult. Cod. quando mul.tut.offic.l. ult.* C. *de confir. tut.* Ang. *de legit. patronor. tutel.nu.* 6 Bart. *in d. Auth. matri, n.* 3. quia mater ſemper
26 certa & cognationis * jura cum illis retinet, & ideo nõ ſolum matri, ſed & aviæ maternæ aliiſque coniunctis
27 per lineam * maternam ſuccedunt, *l. Modeſtinus, l. hac parte, l. ſpurius, ff. unde cognati.* Alberic. *in l. parentes, in*
28 *fi. ff. de in jus vocando*, & èccontra * mater his, *d. l. hac parte, & l. ſi ſpurius, ff. unde cognati.* Guid. *Pap. quæſt.*280.
29 quare velut * legitimi poſſunt dicere de inofficioſo teſtamento matris, quia ipſis legitima debetur jure ſanguinis, & quoad matrem pro legitimis habentur, *l. ſi*
30 *ſuſpecta, §. de inofficioſo, ff. de inoffic. teſtam. §. tam autem, & ibi* Aret. *Inſtit. eod.* Alex. *in l. ex facto, §. ſi quis rogatus,*
31 *num.* 4. *ff. ad Trebell.* ubi dicit * eam eſſe communem, quem ſequitur Boër. *deciſ. Burdegalenſi* 240. *nu.* 14. Benedictinus *in repet. cap. Raynuntius, in verbo teſtamentum prima, nu.* 84. *de teſtam.* & ex recentiorib. Paleottus, *in ele-*

ẹganti suo tract. de Nothis & spuriis, cap. 36. num. 4. Ti-
q. in l. si unquam, verbo susceperit, num. 62. idem de retract.
. §. 1. gloss. 8. nu. 9. Didac. Covar. in 2. part. decret. cap. 8.
. 4. num. 5. Ascan. de Patria potest, cap. 5. nu. 41. & 43.
ui tamen omnes fatentur supra relata procedere
ntum secundum distinctionem l. si qua illustris, C. ad
rphit. ut tenet Bart. in l. si quis sub conditione, num. 7. ff.
e testam. tutel. Angel. in tit. de legit. patron. tutel. nu. 6.

Quin etsi mater sit * in potestate patris filiorum suo- 32
um, tutrix esse poterit. Quia cum tutela sit jus publi- 33
um, non curatur jus patriæ potestatis, & ideo non so-
um paterfamilias, sed etiam filiusfamilias tutor dari
otest, l. si filiusfamilias, ff. de tutel. & in prin. tit. Instit. qui
utores dari possunt, & ita in terminis nostris respondit
Barbat. cons. 11. nu. 11. libr. 3.

Idem dicendum * etiamsi mater sit debitrix vel cre- 34
litrix filii pupilli, ut supra de testamentario diximus, &
ita Alex. respondit cons. 190. n. 16. lib. 2. Corn. cons. 17. nu.
16. lib. 2. & Boër. in consuet. Bituricens. d. §. 6. in verbis, à
son pere.

Idemque etiam si mater est pauper, * saltem dato 35
idoneo fidejussore, Corn. d. cons. 17. nu. 16.

Hoc amplius * mater & avia omnibus agnatis, & 36
sic legitimis, & multo magis dativis præferuntur, ut
not. in d. Auth. Matri & Aviæ, & ita respondit Corn.
cons. 101. lib. 3. ubi dicit, matrem * quoque præferri fratri- 37
bus, cum quibus pariter succedit, atque etiam patruo,
licet * à filii successione excludatur, sequitur Decius 38
in cap. ex parte, de appellat. Idem cons. 16. Boër. d. §. 6. ver-
bo, à son pere, & Guald. de cautel. ultim. volunt. tit. de tutore,
cautel. 1. Idque etiam obtinet, * sive avia sit materna 39
sive paterna, ut in terminis respondit Alexan. cons. 109.
lib. 3. Quod adeo verum est, ut si intra quatuor menses,
& sic ante moram aliis fuerit datus, * is removeri de- 40
beat, ea volente. Dec. cons. 16. nu. 6. 7.

Non tamen semper & indistinctè omnibus aliis
agna-

agnatis præferuntur. Nam si pater testamento agna-
tos, vel alios liberis suis tutores dederit, hi eas exclu-
41 dunt, * quia data testamentaria tutela cessat legitima
Corn. *cons.* 129. *nu.* 10. *lib.* 1. *Idem cons.* 175. *num.* 9. *l.* 3. Ale-
xand. *cons.* 140. *nu.* 4. *lib.* 1. Marian. Socin. *cons.* 85. *nu.* 17
lib. 3. Dec. *in l.* 2. *nu.* 18. *& ibi additio, de reg. juris.* Boë
d. §. 6. & Guald. *d. cautela* 1.

42 Etiamsi * pater eos dederit in testamento minus
solemni, tamen confirmati fuerint, Alexand. *d. consi*
140. *nu.* 4. *lib.* 1. *vers. etiamsi tantum spes est testamentari*
43 *tutelæ*, quo casu * hæ non admittuntur, sed interim
locus est Dativæ, Corn. *d. cons.* 175. *nu.* 2. *lib.* 3. Marian
d. cons. 85. *nu.* 31. *lib.* 3 *per l. si quis sub conditione, ff. de test.*
tut. Si tamen testamentarii datio effectum sortita non
44 fuerit, admitti debent: quia * talis datio non dationi
æquiparatur, Iason *consi.* 149. *in fin. lib.* 2.

45 Non poterit etiam * pater eas expresse privare hac
tutela, sed tantum indirectè providendo de alio, quia
testator legitimam tutelam non dat, ergo nec adimit,
Bald. *consi.* 308. *n.* 2. *lib.* 2. quo loco miratur Bartolum
de eo dubitasse, *in l. miles, § sexaginta, ff. ad leg. Iul. de a-
dult.* sequitur Dec. *in l.* 2. *nu.* 18. *ff. de reg. juris.* ubi tamen
Mol. in apostillis dicit, hoc ex causa fieri posse, quod
& nobis placet, si causa fuerit evidens & legitima.

Nec similiter hæ præferuntur legitimis ascendenti-
bus, vel descendentibus, quia in ascendentibus jus an-
tiquum manet incorrectum, nisi secundum ordinem
46 hæreditatis, sive successionis. Ideo mater præfertur a-
viæ & avo saltem paterno, ut respondit Corn. *d. cons.*
101. *nu.* 6. *l.* 3. Afflict. *decis.* 281. licet, inquit, gloss. *in dict.*
Auth. matri, C. quando mul. tut. offic. velit avum præferri,
& eam sequitur Jac. de Belvis. *in Auth ut liceat matri &
aviæ*, quod non nisi deficiente sexu masculino, fœmi-
neus non sit admittendus: quæ opinio Bartolo non
placet, cum hodie in successionibus, & consequenter
in materia tutelari, sublata sit differētia juris agnatici,
&co-

x cognatici, *l. maximum vitium*, C. *de liber. prætor. & in Auth. de hæred. ab intest.*

Ideo etiam avus maternus * vincit aviam, & multo 47
nagis patruum, quia proximior, etiam ſtante ſtatuto, uod mater ad tutelam non admittatur, niſi cum uno x cognatis, quæ ratio ſtatuti in perſona avi ceſſat, ut atè defendit Dec. *conſ.* 188. *nu.* 1. & 2. niſi tamen ex ſtauto patruus eum in ſucceſſione præcedat, ut in caſu, in uo conſuluit Ludovic. Gozad. *conſi.* 54.

Ut tamen * mater, vel ea fortè defuncta, avia alios 48
egitimos, vel etiam dativos excludat, multa debent ntervenire: ac inprimis intra quatuor menſes, vel aliud empus à ſtatuto præfixum debet aſſumere tutelam, it patet * ex notat. per Dyn. Bart. *in l. tutor ſi petitus, ff.* 49
e tutel. & curat. dat. ab his, & eundem Bart. & alios, *in . Auth. matri, ad fin.* quos refert & ſequitur Alexand. *onſi.* 140. *num.* 5. *lib.* 1. *Idem conſi.* 109. *num.* 2. *lib.* 3. ubi diit eam eſſe * communem. Dec. *conſi* 16. *num.* 7. Maria- 50
us *conſi.* 85. *num.* 16. 17. *lib.* 3. ubi pariter hanc dicit eſſe ommuniter receptam.

Debebat & ipſa olim in aſſumptione tutelæ apud a- 51
cta jurato promittere, quod ad ſecundas nuptias non onvolaret, Novella 22. & tradit Bart. *in Auth. matri, & aviæ, num.* 11. *per l.* 2. *& final.* C. *quando mulier tutel. offic.* ubi tradit rationes, quod juramentum poſt idem Imperator Iuſtinianus eis remiſerit, *Novell.* 94. volens tamen * ut ſecundis nuptiis apud acta renuntiarent, ea- 52
que renuntiatio in teſtatum, ſive teſtationem redigeretur, Boer. *d. deciſ.* 124. *num* 9. & 10. *Alexand. conſil.* 103. *num.* 13. *lib.* 2. *Molin. in conſuet.* §. 56. *gloſſ.* 1. *nu.* 30. & hanc eſſe * de ſubſtantia, dicit Capyt. *deciſ.* 50. *verſ.* 8. adeo, 53
it non ſufficiat uno die ſuſcipere tutelam, & alio renuntiare, vel ècontra. Boërius, *d. deciſ.* 124. *nu.* 124. *num.* 10. Tiraq. *de jud. in reb. exiguis, verſ.* 15. *per not. Bart. in d. Auth. matri, col.* 2. *verſ. quid ſi mater*, C. *quando mul. tut.*

Quod * & in matre turtice teſtamentaria procedere 54

magis

magis communiter receptum est, quamvis alii
55 contradicant, ut latè * Ioan. de Garonibus, *in Auth. si-dem, nu. 41.42. C. de secund. nupt.*

Verùm ad defendendam hanc tutelam à nullitate satis esse putat Capytius *d. decis.* 50. si tempore assumptionis ea promittat omnia observare, ad quæ de jure tenetur: maximè si pars nō opponit, & ea fuerit in lo-co remoto, in quo nō * potuit facile consulere peritiores, & ita per eam non stetit. Boër. *d. decis.* 124. *nu.* 3.
56
57 Quamvis etiam * Ioannes Imbert. *in suo Enchir. verbo, tutela*, scribat, hanc renuntiationem moribus Galliæ non esse receptam ex Boërio, *in consuetud. Bi-ricens. tit.* 1. §. 6 *in verbo, à son pere, in fi.* atq; id vulgo observari dicat: invenio tamen quod Petrus Iacobi antiquus Galliæ practicus *in libello, de Actione tutelæ direc, in fin.* hanc renuntiationem exigat etiam à matre tutrice testamentaria, & quod ex recentioribus eximius practicus, Carolus Molin. *in cons.* §. 56. *gloss.* 1. *nu.* 3. super omissione hujus renuntiationis se fundat, nulla vel minima mentione facta contrariæ consuetudinis. Quo etiam loco allegat Specul. Gallum Narbonen. idem tenentem. Quare versimile est, hanc renuntiationem magis per errorem, & ex imperitia quorundam Practicorum contraria observantium, esse abrogatam, quam satius esset rursus in usum revocari, cum
58 alijs * renuntiationibus jure requisitis, de quibus statim dicemus, quas semel vidimus observari in hac curia nostra Vltrajectensi.

59 Cum autem * tutela species quædam sit intercessionis, teste Bart. *in d. Auth. matri, nu.* 12. & Iac. Cuia. *Novell.* 22. rectè quoq; Imperator Iustinianus voluit ut ad tutelam non admitteretur mater vel avia, nisi renuntiet beneficio SC. Velleiani, ut patet *in d. Auth. matri, & in corpore, unde sumpta est, & l. fin. Cod. quan. mul. tut. offic.* Quam renuntiationem licet Cyn. *in dic. Auth. matri*, & post eum Federicus Senensis excellentissi-

tissi mu

ffimus, & magnæ ſcientiæ Doctor, in quodam ſuo
onſilio, dicat eſſe modici præjudicij, atque ideo ejus
miſſione tutelam non vitiari: Bart. tamen *in eadem
uth. matri*, dicit & probat, eã eſſe magni præjudicij &
quatuor vicibus contrarium, cum ex facto incidiſ-
t ſpecies talis, conſuluiſſe. Sequitur Signorolus de
Iondodeis acutiſſimus Legiſta, & contemporaneus
art. *conſ. 216. cujus init. eſt, Mulier, num.* 1.2.3. *&* 4. Quo
oco dicit, eam * renuntiationem eſſe nullam, ſi mater 60
empore renuntiationis de eo beneficio non fuerit
ertiorata, Capyt. *d. deciſ.* 50. *verſ.* 7. Dec. *in c. ex parte,
um.* 4. *de appell.* & noviſſimè Mol. *d.* §. 56. *glo.* 1. *nu.* 30.
uo loco dicit, quod cùm mater ſpeciali beneficio
Novellarum ad tutelam admittatur, debeat prius o-
nnia legibus requiſita facere, ita ut omiſſio modicæ
olemnitatis vitiet: & plures alios allegat, cum & hęc
enuntiatio cum præcedente & ſequente non poſſit
ici levis ſolemnitatis, * quam lex conditionaliter re- 61
uirit, & vulgò notum ſit, conditionem continere
on levem ſolemnitatem, *l. Præt. ff. de collation. bonor.*
tè Abbas, Præpoſitus, Franciſcus & Decius, *in cap. ex
arte, de appellat.*

Neque * ſolùm tutela ipſa vitiatur, & nulla eſt, ſed 62
tſi mater vigore illius tutelæ inventarium confece-
it, tutelamque geſſerit, ut vera tutrix, ac in eam rem
dejuſſores dederit, neque hi erunt obligati, ut in ter-
ninis dicidit Signor. *d. conſ.* 216. *nu.* 6.7. *&* 8. *per l. ſi-
nte, ff. judicat. ſolvi.*

Hanc tamen * renuntiationem ex moribus Galliæ 63
ion exigi, ttadit idem Imbertus, *d. verbo, tutela*, ex
Boër. *d.* §. 6. qui *deciſ.* 124. *nu.* 11.12. *&* 13. amplius di-
it, etiam matrem tutricem teſtamentariam ad hoc
le jure teneri: ſed magis communem eſſe in contra-
ium, ſupra probavimus ex Ioan. de Garonibus.

Quia verò * mulierib. multa ſpecialiter jure noſtro 64
ndulta ſunt, in quibus ſint melioris conditionis, quã
viri;

viri; de quibus latè Dec. *in l. fœminæ, nu. 70. usque 83.* *de reg. juris*, & omnium latissimè Commentator *in co* *suet. Alverniæ, tit. des donations, cap. 13. artic. 11.* Eadē r tione statutum fuit, ut ea volens accedere ad tutel non solū Vellejano, sed & omni alio legis auxilio r nuntiare teneatur, *l. ult. C. quando mulier tut. offic.* per qu

65 *renuntiationem ea privilegia amittit, quæ aliàs competerent. Et ideò licet mater tutrix retineat b neficium, ne conveniatur ultra quam facere potes tamen pro omni debito contracto ratione tutelæ i carcerari poterit, non obstante privilegio mulieribu

66 competente, quod * pro civili debito capi non possi Dec. *in d. l fœminæ n 74.* post Bart. *in d. auth. matri, num.* *13. & in l. si quis sub conditione ff. de testam. tutel.*

Sed contrarium ex professo tenet Didacus Cova ruvias *variarum resolut. lib. 2. cap. 1. n. 3.* Nam si, inqui privilegium habet, ne teneatur ultra quam facere po test, ut omnes fatētur, ejus bona capienda sunt, si qu inveniantur, antequam ad carceres ducatur, si ver bonis caret, hoc privilegio tuta erit. Deinde hoc privi legium, ait, introductum est favore honestatis conse vandæ, & ad bonos mores conservādos; Nimis siqui dem incivile esset, parentes, quibus honor & reveren tia à liberis debetur, ob civile debitum in carcerē cō jici, quare ei renuntiari non posse omnes tradunt *in l* *jus publicum, ff. de pact. & cap. si diligenti, Extra de foro, com-* *pet. & est text in l. alia, §. elēganter, ff. solut. matrimon.* Se & melius facit, quod tradit Bald. *in l. liber captus, in fin.* *C. de capt. & postl. reversis*, & Aretin. *in l. maritum, §. ele-* *ganter, ff. solut. matr.* non posse capi eum personaliter qui nō potest conveniri ultra quam facere potest: ub dicit se hoc sic vidisse practicari Ferrariæ. Verū quid-quid dicant Didacus Covar. & alii ejusdem opinionis in eo conflictu Interpretum, non puto recedendum esse à communi, & hactenus recepta sententia. Nec me movent ea, quæ supra retulim⁹, quæ locū habere pos-

sunt

sunt in secundo capite obligationis Tutelaris, quod in datione, sive reliquorum solutione consistit. Non in primo, quod in faciendo consistit, cujus implementum mater sine aperto dolo negare non potest. Quid enim prohiberet, quo minus eæ rationes, volumina, cautiones, instrumentaque actus sui exhibeat legendas, percunctandas, dispungendas, atque excutiendas offerat, doceat, quantum fieri potest, fidem constare his, quæ ab eo gesta sunt: codices rationum restituat, & filium suum iam majorem notitia rationum instruat. Quare si mater in eo capite, quod in exsecutione prius est, tergiversatur, non video quid obstet, quin illa ad hoc faciendum in carcerem duci non possit, maximè cum dicat Ulpianus, eum facere posse, qui dolo facit quo minus possit, nec æquum esse dolum suum quemquam relevare. Qui licet loquatur in materia societatis, voluit tamen & in cæteris, qui in id, quod facere possunt, conveniantur, id accipiendum esse, *l. verùm, §. tempus, ff. pro socio, l. penult. ff. de jure dotium.* Idemque putarem dicendum esse de secũdo capite, si fortè casus contingeret, in quo detegeretur evidens matris dolus, ut sæpè fieri potest: Et hoc est, quod videtur mihi dicere voluisse Andr. Barbat. *in c. 2. de pignorib.* matrem tutricem pro magna summa posse incarcerari, licet non ita declaret.

Non trahit me quoque in contrarium, quod secundo loco adducitur, huic privilegio renuntiari non posse, quia introductum est propter honestatem personæ & sexus, cum hæc renuntiatio fiat de conscientia juris eam admittentis, ut dicit Bald. *in l. 1. in 1. lectura, ante fi. ff. si quis in jus vocatus non ierit,* quem sequitur Bartol. & Salicet. *in d. Auth. matri,* Roman. *in l. si vero, §. de viro, in 1. principali fallentia, ff. solut. matr. & in l. plerique, ubi Alex. col. ult.* Socin. *col. 6. vers. Secundus casus.* & Iason *col. ult. ff. de in jus vocando,* Mathesilan. *notab.* 109. & novissimè Andr. Tiraq. *in præfat.*

67 Et licet * bona tutoris tacitè ſint pupillis pro e
adminiſtratione obligata, *l. pro officio*, C. *de adminiſtr.*
68 *tut.* de quo nos infra latius dicemus, & regulariter ta-
ta hypotheca tantundem operetur atque expreſſa, t
notat Dyn. *in regula. Qui prior, ff. de reg. juris*, & Bart
l. ſi is qui, ff. de jure fiſci, latè Neguſan Fanenſ. *in ſuo e-
gantiſſimo tract. de pignoribus & hypothecis, in 4. membri
partis, num. 1. & 166. & in 1. membro, 5. patris, num. 1.
& 18.* & noviſſimè Iacob. Menoch. *in 3. remedio a-
piſcendæ, num. 105.* voluit tamen Imperator Iuſtinian
ut mater & avia in aſſumptione tutelæ omnem ſua
ſubſtantiam pro tutelari adminiſtratione expreſſè ol
69 ligarent, ſive ſupponerent * pro defenſione pupilli,
Bart. ſcribit *in d. Auth. matri, num. 15.* Mol. *d. §. 56. gl.
1. num. 3.* Capyt. *d. deciſ. 50.* Boerius *deciſ. 23. num. 10.
& eſt textus, in l. ult.* C. *quando mulier tutelæ offic. & in Au
ut ſine prohibitione*, quia * multi ſunt effectus expreſſæ u
70 tra quam tacitæ, maximè in caſu *l. aſſiduis.* C. *qui pot.
pign.* ut dicit Bart. *d. loco*, volens tutelam aliter aſſum
tam eſſe nullam, quem ſequuntur alii. Dicit tame
Imbertus *d. loco*, ex Boer. *in conſuetud. Bituricenſ. §. 8.* m
71 trem * non ſatiſdare ex moribus Galliæ. Et plus And
Barbat. eo caſu ſufficere, quod mater det fidejuſſor
tales, quales poteſt, etiam ſtante ſtatuto vel conſuet
dine fidejuſſores requirente, ex notatis Raph. Fulgo
*in l. de creationibus, C. de Epiſc. audient. per illum text. ver
in quantum poſſibile*, ubi refert, Ubert. de Bobio, dum l
geret in ſtudio Vercellenſi, ita conſuluiſſe, ad requiſ
tionem & in favorem Reginæ Franciæ Blancæ, qu
tutelã filii impuberis patri in regno ſuccedentis aſſũp
ſerat, & quoſdam nobiles fidejuſſores dederat, qu
rum facultates videbantur minus ſufficientes.

Si tamen mater * vel avia duobus vel pluribus a
72 nis adminiſtraverint, & ejus geſta longo tempore te
nuerint, præſumere debemus, omnes renuntiatione
interveniſſe, omniaque ſolemniter acta eſſe, nec ip

pe

per judicem adm ssa decepta sit, ac etiam illi, qui cum ea contraxerunt, argumento, *l. fin. §. filius, ff. de petit. hæred. l. 1. & ibi Bald.* C. *de patria potest.* & ita in terminis nostris consuluit Socin. *cons. 1. l. 2.* quem & plures alios refert & sequitur Boër *decis* 124. *num.* 13. 14. Quin & ab ea nullitate excusabantur gesta matris vel aviæ, si quid ante has renuntiationes ad usq; requisita egissent circa bona pupillaria, quæ tẽpore peritura* fuissent, vel etiam ea, quæ concernunt utilitatem pupilli, 73
ut est text. in l. fin. & ibi Dd C. *si tutor satisd. non dederit, l. quidam decedens, § usque adeo, ff. de administ. tut. & l. non ideo minus, & ibi omnes,* C. *de Procurat. cum aliis multis allegatis per Boer. d. decis.* 124. *num.* 19.

Hæc cum ita sint, non est jam obscurum, quod mater vel avia, quæ ad secundas nuptias convolavit, hanc tutelam administrare non debeat. Cujus rei aperta causa est, quam explanat Imperator Constantius, ne aliam aliunde arcessere sit opus, *in l. lex quæ tutores, §. lex enim,* C. *de administr. tut.* quia tales immoderatæ fœminæ plerumq; *novis maritis non solum res liorum, sed etiam vitam addicunt, Cornæus *cons.* 74
3. *nu.* 6. *lib.* 4. Dec. *cap. ex parte, num.* 2. *de appellat.* Boër. *decis.* 266. *num.* 1. & 2. Paul. Paris. *cons.* 56. *num.* 3. *libr.* 1. Mym. *cons.* 18. *nu.* 1. & novissimè Ascan. *de patria potestate, cap.* 4. *num.* 34.

Quod* obtinet, etiamsi ea testamento tutrix * data fuerit, idq; magis communiter receptum esse dicit 75
Boër. *decis.* 124. *num.* 12. *decis.* 266. *num.* 4. *idem in consued. tit.* 1. §. 6. *verbo, à son pere.* Ioan. de Garonib. *in auth. eisdem, nu.* 43. C. *de secund. nupt.* ubi postquam allegavit quosdam alios contrarium tenentes, dicit hanc esse magis communem, * sequitur vir prudens Ioach. 76
Mynsing. *cent.* 3. *observ.* 83.

Quam nec * reassumit, si post matrimonium solvatur morte secundi mariti. Boër. *d. decis.* 266. *n.* 4. Ro- 77
bert. Marant. Venus. *in l, is potest, nu.* 203 *ff. de acq. hæred.*

Mynsing. *d. observat.* 83. & novissimè Tiraq. *ad regula, cessante causa, limit.* 12. *num.* 8. *&* 9. quia effectus privationis fuit statim consummatus, quum ad secundas nuptias convolaret, nisi tamen eis liberis de alio tutore nondum fuerit provisum, vel alium habere non possunt, ut tradit Marant, *d. l. is potest.* & Boër. *d. decis.* 26. *circa finem*, quamvis aliter sentiat Mynsing. *d. observ.* 83. vel nisi ex eo tantum privata fuit tutela, quod declarasset se velle nubere, nec tamen nupserit, quibus casibus tutelam reassumere poterit, secundum magis æquam opinionem. Boër. *d. decis.* 266. *num.* 5. Afflict. *decis.* 357. *num.* 3. *&* 4. Mynsing. *d. observ.* 83. licet sunt, qui & in hoc articulo dissentiant, quos referunt Boër. *d.* & Afflict. *loco præalleg.* August. Berous *quæst.* 66. & Tiraq. *in d. reg. cessante causa, limit.* 12. *num.* 10.

78 Idemque * dicendum est, etiamsi sponsalia contraxerit de præsenti, nec tamen cognita fuerit, secundum Boër. *d. decis.* 266. & Afflict. *decis.*

Et est ea legis suspicio contra matrem binubam tam
79 vehemens, ut non permittatur inferiori, * à Principe eam in tutela defendere, sed hoc soli Principi permissum sit, Aym. *cons.* 18. *nu.* 2. Menoch. *de arbit. jud. lib.* *cent.* 2. *casu* 151. *in fin.*

80 Imo nec potest * in locum matris contutricis testamentariæ remotæ alium adiungere alteri testamentario contutori, si is solus est sufficiens administrationi tutelæ. Aymo *d. cons.* 8. *nu.* 5.

81 Quo fit (quia bonum * est argumentum à tutela ad educationem, & è contra, ut tradit Iacob. Cuiacius, *observ.* 6. *cap.* 24. *per l.* 1. *§. ult. ff. ubi pupill. educari debeat*)
82 ut etiam * apud eam filius educari non debeat, *l. fi. C. ubi pupill. educari*, Castrens. *cons.* 127. *lib.* 1. Ioannes de Garonib. *d. rub. C. de secund. nupt. nu.* 19. novissimè Aymo, *d. cons.* 18. *nu.* 3.

Maximè quando mater filio ab intestato esset successura Bald. *cons.* 487. *lib.* 5. Curt. Iunior, *cons.* 94. *n.* 9. &

Aym

Aym. *d.consf.18.nu.3.* Si tamen mater aliàs est honestæ vitæ & conversationis, & filio tantum ab intestato succederet in modico, puta, in tertia parte bonorum, vel etiam * commodè apud alium educari non potest, pu- 83
tat Curtius *d.loco*, bonum judicem huic permittere posse educationem filii, si aliud non obstet, quod & mihi placet omnino, ut infrà latius dicam.

Quin etsi mater* suscepta filiorum tutela ad secun- 84
das nuptias convolarit, antequam filiis impuberibus fecerit alium tutorem ordinari, rationem reddiderit, & reliqua persolverit, eorundem successione privatur, *l. omnem, C. ad Tertull.* Robert. Marant. *in repet. l. is potest, nu.* 202. *ff. de acq. hered.* Ioan. de Garon. *in d. rubric. C. de secund. nupt. num.* 69. *& in auth. eisdem, num* 7.15.
& 31. *eod. tit.* dicens,* idem esse in matre inhonestè vi- 85
vente. Marian. Socin. *consi.*8.*nu.*1. *&* 2. *libr.*1. Philippus Port. *commun. regul. & conclus. lib.* 5. *cap.* 5.

A qua pœna eam non excusat petitio sola, sed ea instare debet, ut det, & datus compellatur ad administrandum, *arg. l.* 2. *§. sed quid dixerim, ff. ad Tertull.* Lex
enim * à matre plenum officium desiderat, non im- 86
perfectum, *gloss. Bald. & alii in l. matris pietas, C. Qui pet. tut.* Salicet. & Raph. Fulgos. *in l. sciant, C. de legit. hæred.* & ita in terminis respondit Corneus, *cons.* 132. *num.* 11. *lib.* 2.

Neque etiam sufficit, si alterum ex his impleverit, sed hæc omnia copulatione requiruntur, ut scribit Ioannes de Garon. *in d. Auth. eisdem, num.*7.15.29.30.31. & ibid. Bald. tradit optimam cautelam & practicam, pro securitate matris. Marian. Socin. *d. cons.*8. *nu.* 2. Alberic. Castrens. & alii *in d. l. omnem, argumentum l. si hæredis plures, ff. de condit. instit.*

Neque item * proderit matri ad excusationem, si 87
dicat se ignorantia lapsam, licet agat de damno vitando, quando potuit facilè consulere peritiores, quia talis ignorantia dicitur quasi juris naturalis: Plotus latè,

de in lit. jurand. §.5.*num*.27 Quare si fuerit in loco remoto, ubi peritorum copia non aderat, quos consulere potuit, putarem eam in hanc pænam non incidere, saltem in integrum restitui debere, si alium tutorem petierit, vel aliàs bona administraverit, per ea quę notabiliter vult Bald. *in l. matres, ad Tertull.* quem & alios multos refert & sequitur Ioan. de Garon. *in d. auth. eisdem, num.* 33.

88 Quo loco * idem Ioan. de Garon. *nu.* 28. dicit, stante dubio, an mater prius impleverit, vel ad secunda vota transierit, eam gravari onere probandi, quod prius impleverit, alioqui repelli à successione filij defuncti, quem sequitur Corn. *cons.* 132. *nu.* 12. *lib.* 2.

Quod dicit obtinere, etiamsi mater non juravit, ut

89 hodie non facit, *sed tantum renuntiavit secundis nuptijs, Ioan. de Garon. *in d auth. eisdem, n.* 27. dicit communem Corn. *d. cons.* 132. *nu.* 5, 6. 7.

Etiamsi filius habeat agnatos, qui matre præsente,

90 ejus sunt legitimi tutores, * nisi mater in eorum manibus renuntiet tutelæ, ipsi eam acceptent cum decreto judicis, & rationem eis reddat cum effectu solutionis, & inde ad omnem & majorem securitatem confectum fuerit instrumentum refutationis, ut dicit Alber. summus Practicus, *in l. omnem, quæst. si C. ad Tertul.* Bald. *in d auth. eisdem,* & ibidem latè Ioan. de Garon. *nu.* 29. *& duob. seq.* C. *de secund. nupt.* & novissimè Plotus, *de in litem jur.* §. *fin. num.* 27.

91 Pari ratione * eadem privatur omnib. legatis & fideicommissis sibi obvenientibus à viro & patre pupilli relictis, Maran. *d. l. is potest, nu.* 202. Plot. *d.* §. 5. *nu.* 2

92 Atque pariter * donationibus causa mortis, quę vadunt ad hęredes mariti, ut est tex *in l.* 1. §. *omn. junct. auth eisdem, in fin.* C. *de secund. nupt.* per quem text. ita tenet Soc. *cons.* 39. *col.* 6. *lib.* 1. Marant. *d. l. is potest, n.* 202

93 Quod multo magis * procedit in matre inhonestè vivente, quę non solum privatur tutela, sed & patitur omne

omnes pœnas secundò nubentium, & alias, Boërius *in consuetud. tit.* §. 6. Ioan. de Garon. *in d. rub. C. de secund. nupt. nu.* 58. 59. 60. 61. idem *in auth. eisdem, n.* 23. 25. 26. & eam communem * esse dicit Arius Pinellus, *in l. ult. nu-* 94
mer. 18. *C. de bonis maternis.*

Sive id egerit parte vivo, & ignorante, sive eo mortuo, ut respondit Hieron. Grat. *cons.* 115. *nu.* 4. 5. 6. *lib.* 1.

Ad cujus probationem non est necessarium pro- 95
bare stuprum, vel concubitum, sed sufficit probare actum aliquem inhonestum, ut tradit idem Gratus, *d. cons.* 115. *num.* 7. 8. 9. 10. 11. 12.

Hoc amplius * bona secundi mariti sunt obligata 96
pro muliere, quæ convolavit ad secundas nuptias, susцepta legitima tutela, non petito tutore, nec redditis rationibus, *per tex. in l. pen. C. in quib. causis pign. vel hypoth.* Aym. *cons.* 230. *nu.* 4. Socin. *consi.* 126. *nu.* 3. *vers. imo quod* Fortius, *lib.* 1. Dec. *cons.* 591. Ioan. de Garon. *d. rubrica Codicis, de secun. nupt. nu.* 54. 55. *& in auth. eisdem, nu.* 32. *od. tit.* quo loco, *scilicet d. Rubrica, nu.* 57. dicit idem obtinere in bonis retinentis * matrem in concubinam, 97
quæ, inquit, est magna ampliatio *ad d. l. pen.* si vera est, per rationem *l. his solis, C. de revoc. don.* & allegat Barthol. Selenzinum, quondam egregium Rotæ Romanæ auditorem, *in additione, ad Anton. de Butr. & Panorm. in cap. ex parte, de appellat.*

Sed hanc ampliationem * non procedere in matre, 98
quæ tantùm de facto administravit, absque susceptione legitimæ tutelæ, post longam disputationem concludit Dec. *d. cons.* 591. *per totum,* ubi Molin. optimè solvit argumenta in contrarium per Dec. adducta: sequitur Ioan. de Garon, *in d. auth. eisdem, nu.* 9.

Neque etiam * quando mater convolavit ad se- 99
cunda vota, finita, per liberorum pubertatem, tutela, *nu.* 2. *vers.* 2. *&* 3.

Neq; item in bonis mulieris, cujus bona sunt obligata pro præcedente administratione tutelæ viri, ut tra-

 dit

dit Bald. *d. Auth. eisdem*, & post eum Ioan. de Garonib *d. rubr. nu.* 56.

Hæc autem, quæ supra diximus, multis modis sunt declaranda, & limitanda. Primò, quod nō procedat,
100 quando * mater, filijs impuberibus mortuis, convolavit ad secundas nuptias, non redditis rationibus fratribus impuberibus pupillariter substitutis, ut late tradit Ioan. de Garon. *in Auth. eisdem, nu.* 11. *usque ad* 1

101 Neque etiam * secundò; quando mater ante notabilem moram vel incursam pœnam intravit monasterium, juxta notata Baldi, *in l. omnem, C. ad Tertull. & c. ex parte, de appellat.* quem refert & sequitur Ioann de Garonib. *in d. Auth. eisdem, nu.* 17. *vers. ulterius*, Idem dicendum putat Bald. *in d. auth. eisdem, Cod. de secundis nuptijs, & in l. omnem, C. ad Tertull.* quando mater redd
102 dit quidem rationem, sed non omnia* reliqua persolvit ob errorem calculi. Nam ritè, inquit, dicitur factum, quod bona fide factum est, *per not. in l. eum qui §. in popularibus, ff. de jureiur.* & mediocris error matri non obest in redditione rationum, *l. quamvis, ff. de condit. & demonstr.* poterit tamen is errror corrigi, & ab ea exigi ratio ad unguem, ut dicit Ioan. de Garon. *in dict. auth. eisdem, nu* 55,

Non absimili ratione ea excusatur, si reddidit rationem secundum juris dispositionem, non tamé secun
103 dum dispositionem statuti, * requirentis fortè præsentiam alicujus, qui non fuit adhibitus, nisi statutum ulterius procedat: & ita in facti contingentia respondit Bald. *consi.* 8. *cujus exordium est. factum tale est: Quidam Franciscus, lib. 2. & est repetitum consil.* 59. *lib.* 4. ubi post longam disputationem ita concludit.

104 Iisdem ferè * de causis scribit Vlpianus matri ignoscendum, quando filiis penitus egenis non petiit tutorem dari *l. 2. §. si mater, ff. ad Tertull.* vel etiam ea ob paupertatem reliqua solvere non potuit. Si tamen in eam paupertatem incidit non per adversam fortunā,

sed

ed sua culpa, non excusabitur, per notata Bart. *in. l. fin.* 105
§. non, ff. quæ in fraudem credit. & ita resolvit Ioan. de Garonib. *in d. auth. eisdem. num.* 37, 38. ubi adducit aliquot similia.

Sunt & qui existimant matrem excusari, quando ea non habet de quo rationem reddat, puta, quia brevi tempore fuit in tutela, vel ita benè administravit, ut 106
nulla * sint reliqua, ut paul. de Cast. *consi.* 264. *incip. pro ista quod est,* 55. *in* 1 *vol.* Corn *consi* 132. *lib.* 2. *per l. Thais, §. Spendeph. ff. de fideicom. libert. Iulius Paulus, ff. d. condit. & demonst. l. qui libertatis, § servus, de evict.* Sed sunt multi & numero, & ætate & auctoritate (pace aliorum dixerim) superiores, & in contraria sententia, quorum coryphæus est Baldus, *in d. auth. eisdem, & in l. omnem, ad Tertull.* quem & alios refert & sequitur Ioan. de Garon. *in d. auth. eisdem, nu.* 39.

Non procedit * etiam dicta regula in matre minore 107
25. annis, quamvis ea etiam de facto tutrix decreta fuerit, quamvis ea pòst major facta fuerit: quia lex loquitur de matre tutrice, ut supra attigimus, & in terminis tradit Marian. *consi.* 8. *nu.* 9. *& quatuor seqq. & consi. seq.* Neque enim erroneum judicis decretum hanc dationem justificat.

Nec similiter * in matre exsecutrice testamenti, quæ 108
per secunda vota non privatur officio executionis, juxta notata Bart. *in l. à filio, ff. de aliment. & cibarijs legat.* & Bald. *in d. auth. eisdem pœnis, in fi.* quos sequitur Dec. *in d. c. ex parte, de appellat.*

Sed hic sese offert difficilis quæstio, an idem dicendum * sit in patre, qui convolavit ad secunda vota? In 109
qua Angelus *in Auth. de non eligendo secundò nuben. §. quia vero, num.* 16 *& in Auth. de nuptijs, §. si vero exspectet, num.* 28. respondet negativè, scilicet patrem, qui nuptias iteravit, atq; ita liberis novercam superinduxit, liberorum tutela privandum esse, ergo multo minus ab initio admitti debet, quia actus nunquam po-

test incipere à casu, quo finiri deberet, & *Turpius ejitur, quam non admittitur hospes, cap. quemadmodum, de jurejurando*, & multa impediunt contrahenda, quæ non tollunt iam contracta, *vulg. l. patre furioso, ff. de his, qui sui vel alieni juris*, & ibi latè Iason. Quam suam sententiam Angelus fundat in communi illa Theorica, qui
111 dicit; * Pœnas secundò nubentium esse communes viro & uxori; præter eam, quæ imponitur uxori nubenti intra annum luctus, qui tamen nullos laudat auctores.
112 Sed * adde Decium, *consi.* 87. *nu.* 3. *& cons.* 230. *num.* 2. quo loco dicit, eam esse communem, sequitur Ioan. Dilect. Durand. *in tract. suo de cautelis ult. volunt. tit. de legat.* 6. *cautela* 18. *num.* 5. Barthol. Chassan. *in consuet. Burgund. tit. Des infans de plusiuers, lictz* §. 1. *nu.* 5. & omnino latissimè, ut prope semper aliàs Andr. Tiraquel. *ad l. boves, §. hoc sermone, nu.* 157. *&* 160. ubi etiam probat hanc esse communem. Fatetur tamen Angelus patrem manere administratorem legitimum filiorum suorum, *per l. generaliter, circa principium, C. de secundis nuptiis*, cui adde vulgare Axioma: Virum & uxorem non de-
113 bere * ad imparia judicari, sed statutum in viro, æqua lance in mulieres persona servari debere & econtra, æquitatis ratione suggerente, *l. non tantum, ff. de re judic. Zas. cons.* 15. *lib.* 1.

Neque solus Angelus ejus est opinionis, sed & alii non contemnendæ auctoritatis, nec parvi nominis, nempe Barthol. Chassan. commentator consuetud. Burgund. qui *tit.* 6. §. 8. *nu.* 2. *in fin. & nu.* 7. *&* 8. dicit, idem esse in patre, quod in matre: idque ex natura Correlativorum, & ut æqualitas servaretur, quam in omnibus hominum actionibus atque negotiis juris prudentes servari volverit, Emanuel Costa latè *de Dote, cap.* 6. *num.* 4. ubi amplius dicit statutum corrigens jus scriptum in matre, quæ violavit defunctæ cõjugis thorũ, multo magis corrigere in patre, qui defuncta uxore cepit secundam: quia, inquit, ratio correctionis juris est
ma-

major in matre, quàm in patre, argumento, eorũ, quæ tradit Franciſcus Curtius Junior magni ingenii vir, *conſi.6.num.1.&2.* & ante eum Franciſcus Aretius, *conſ.* 130. Nec præterea quidquam adducit pro confirmatione ejus ſuæ opinionis, nec ullam facit mentionem Angeli, quem generaliter ſequitur, citato Angelo, cordatus Doctor Ioannes Franciſcus Ripa de ſancto Naſario, *in leg.final.quæſtio.26.num 96.Cod.de revoc.donat.* ubi tamen de tutela non loquitur, ſed tantum ſe fundat in generali regula per non ſuperius adducta, quod pœna binuborum ſit communis, & quod pater ſecundò nubens plus injurietur liberis ſuis primi matrimonii, quam mater.

Et in hanc ſententiam optimè facit, quod Charondas Thuriorum legumlator prudentiſſimus, nec viris quidem ſecundas nuptias permiſerit; *Qui liberis*, inquit, *ſuis novercam ſuperduxit, eum neq; ullo dignitatis loco precùvé virum habeto, neque ulla civium conſuetudine communicare fruivé ſinito: quippe qui malum alienum rebus ipſe ſuis intulerit* Quod à Diod. Sicul. *lib.12. Bibliotheces* relatum eſt, quem referunt & ſequuntur duo præclara Galliæ lumina, videlicet Arnold. Feronus, ſcientiſſimus olim Conſiliarius Regius *in conſuet. Burdeg. tit. de Dote*, §.8. & Andr. Tiraq, *ad l.boves, §.hoc ſermone, n.157.* Videbat enim optimus legiſlator, quod licet vir conſtantior eſſe videretur muliere, illos tamen plerumq; novercalibus delinimentis & inſtigationibus corruptos, circa ſanguinem ſuum malignè judicium inferre, quod nec ignoravit Cajus noſter, *libr. ſingularium, ad l.Gliciam, in l.non eſt enim, ff.de inoffic.teſtam.*

Sed mittamus gentilia & externa. Legimus* Sigiſmundum ſçil. Burgundionum Regem Chriſtianum in gratiam novercæ Sugerium filium, ex filia Theodorici Oſtrogothorum Regis procreatũ necaviſſe, intromiſſis duobus ad quieſcentem filium, qui, laqueo cervici injecto, ſpiritum intercluderent; quod is im- 114

pro-

providè matrem defunctam laudaret nimis, generol oremque eam fuisse contenderet, quam cujus munc ornamentisque illam excoli conveniret, ut refert Pau lus Æmilius Veronensis Historicus, *in Childelberto Rege 6.*

Contra ex diametro tenet Arius Pinel. *in l. ult. num 15. & 16. Cod. de bonis mater.* quo loco citat ejusdem su opinionis assertores, Raphael. Fulgos. *in l. jubemus, nu 6.* & Corn. *ibidem, num. 4. C. ad Trebell.* Ioan. de Imol *in l. ex facto, num. 16. ff. de vulg. & pupill.* & ex recentio ribus, Anton. Gomes. Hispanum. *ad l. 40. Tauri, nu. 15* quam dicit omnino tenendam contra Angel. Chassan & Ripam: quorum sententia primò fundatur ex eo quod non inveniamus jure cautum, patrem ob secun das nuptias tutela filiorum privari; sed hoc tantum in veniatur, statutum in matre, ideoque ad patrem ex tendi non debere, cum pœnales casus sint stricti juris, nec recipiant interpretationem extensivam. Dec. *consi 380. in fin. idem consi. 406. nu. 6. idem consi. 531. num. 1.* Nicol. Bellon. Albensis, olim Professor Dolanus, & Patricius Casalensis ex Monteferrato, *consi. 42. num. 6. in fin. & num. 7.* Rochus Curt. *de consuetud. sect. 4. nu. 20.* quo loco attestatur, eam esse communem cum similibus, etiam data rationis identitate, & omnimoda similitudine, Aym. Crav. *de antiq. tempor. §. transeo, nu. 147. vers. contrarium*, Molin. *in consuetud. §. 52. num. 3.* Hippolyt. Rimin. *in §. 1. num. 544. Instit. de donat.* & eam communem esse dicit Petr. Duen. Hispanus, Doctor Salmanticensis, *reg. 287.* quia, inquiunt, pœna non imponitur, nisi lex expressè dicat, ut tradit Alex. *cons. 103. nu. 15. lib. 1.* & ibid. Molin. Herculanus, *de negativa, num. 9.* Franciscus Nicon. *ad Rubr. Cod. de edendo, num. 51.* Aym. *d. §. transeo, num. 148. & duob. seqq.* Rimin. *d. §. 1. num. 544.* Mol. *consilio suo 38. num. 15.* & eam communem esse fatetur Soares, *lib. communium opinionum, sub litera P. nu. 126.* Quod dicunt potissimum obtinere in hac materia

secun-

:cundarum nuptiarum, in qua erubescimus sine lege
oqui, ut est text. *in §. cum igitur, vers. sicut enim patres,*
i, nec enim lex aliquid tale dicens, in auth. de non elig. se-
undò nubentes, ita hoc axioma ampliat Joan. Nicola-
s in repet. l generaliter, num. 21. C. de secund. nupt.

Et ad argumenta aliorum respondent, ea non de-
ere quemquam movere, cum longè diversa sit ratio
1 patre, atq; matre: quia lex magis confidit de patre
1 providendo liberis,* quam de matre. Nam si pater 115
at tutorem filio, non est necessaria alia judicis inqui-
itio: Sin verò à matre datus est, non antè tutor erit,
uàm per Judicem causa cognita fuerit confirmatus,
4. ff. de testam. tutel. & l. 4. C. eodem. l. 2. ff. de confirm. tut.
Cornæus optimè *consi 175. num. 13. lib. 3.* ubi hoc etiam
xtendit ad aliam patris dispositionem, circa filiorum
ducationem: sequitur Zas. *in tract. Substitutionum, cap.*
e exemplari, vers. 2. particula.

Ex eo deniq; profectum videtur, quod communi-
er receptum est, matri, quæ liberis induxit vitricum,
is non permittere eisdem* exemplariter substituere, 116
uin etiam substitutionem jam factam irritari, seu e-
anescere per transitum ad secundas nuptias, patri ta-
nen hoc permitti, ut tradunt omnes *in l. ex facto, ff. de*
ulg. & pupill. Jo. de Garon. *in rubr. Cod. de secundis nu-*
tijs, pœna 22. nu. 46, & seq. Zasius *in suo Substit. tract. cap.*
e Exemplari, in prin. d. vers. 2 particula.

Haud absimili ratione statutum est ab Alex. Imp.
oupillum apud matrem, quæ ad secunda vota convo-
avit,* non debere educari, cui non ignota fuit perfidia 117
natrum, etiã in proprios liberos, propter novos ma-
itos, utq; plerumq;, teste Constantino Imperatore,
iovis maritis non solùm res filiorum, sed etiam vi-
am addicunt. *l. lex quæ tutores § . lex, C. de administ. tut:*
Quo spectat quod latissimè tradit Andræas Tiraquell:
. connubiali 8. *n.* 85, 86, 87, 88, multas fuisse mulieres,
quæ ut libidini suæ indulgerent, *nec liberis, nec pa- 118
ren-

rentibus, nec patriæ pepercerunt, eoque vitio maximè laborare viduas, quibus difficilius est sese cohibere, quod illicitum Veneris expertæ sint. Qua de causa Italicorum statutorum conditores considerantes, quod viduæ Italicæ difficulter admodum repirirent secundum maritum, extantibus ex earum priore matrimonio liberis, impediente hoc ipsum constitutione Divorum Leonis & Anthonii Imperatorum, *in l. hac edictali, C. de secun. nupt.* ac metuentes ne filiorum vitæ, ut facilius renubere possent, insidiarentur, abrogarunt *d. hac edictali, & similib.* eaque statuta eo nomine ab Italicis Doctoribus laudantur, ut refert solemnis Doctor, & acutissimus Legista Signorol. de Hondod. *cons.* 37. de
119 Statuto * civitatis Astensis; & de Statuto Florentino Dec. *consi.* 19. *num.* 2. & ante eum Paul. Castrens. optimus legum Doctor, *in l.* 1. *ff. de inoffic. testam.* quo loco dicit se fuisse tutorem hujus statuti tempore compilationis (sic enim loquitur) eorundem. De statuto civitatis Alexandriæ, idem Decius *consi.* 195. & de Mediolanensi, idem *consi.* 283. *& ibidem latè* Molin. Idem de Pistoriensi, *consil.* 19. *&* 353. de Vicentino, Fulgos. *consi.* 63. de Mutinensi, Romanus *consil.* 44.

Ex hac legis de matre binuba diffidentia etiam il-
120 lud proficiscitur * quod ea non potest revocare collata per donationem in liberos primi matrimonii, prætextu ingratitudinis, nisi in tribus tantum casibus, expressis *in l. quod mater, C. de revoc. donat.* quia præsumitur minus sincero animo ingraditudinem inducere in favorem secundi matrimonii, ut est text. *in §. mater, in auth. de nupt.* sive *constitutio.* 22. quo loco clarè scribit
121 Cuiac. id in patre binubo non esse * constitutum: quia, inquit, gravius coërcentur mulieres ob earum facilitatem, varietatem, & inconstantiam: viri non adeo sunt faciles, & inconsiderati, ut etiam rectè dicit Andr. Alciat. *in suo libell. præsumptionum, regul.* 1. *præsumpt.* 47. quamobrem nec ullo modo mulctabantur olim, *ut*

patet

tet ex l.2.§.ult.C.Theodoſ.de ſecund.nupt. Nam ſuadet
antum Theodoſius Magnus, ut mares abſtinerent
ecundis nuptiis,extantibus liberis,vel ut eadem ſub-
ant quæ mulieres,quæ ſuaſio non eſt conjuncta ne-
eſſitati:nulla ſiquidem legis virtus eſt in ſuadendo,
d tantum in imperando, permittendo, puniendo,
etando,ideoque quod ſuaſerat TheodoſiusMagnus,
Theodoſius Iunior neceſſitatem injecit, *l. generali-
r,C.de ſecund.nupt.*

Ejuſdem notæ eſt, quod licet olim mulieres ad fi-
orum tutelam admittebantur,nec ullam ſexus, quo
d tutelas, veteres fecerint differentiam: tamen pru-
entes ejus rationem habuerunt,eaſq; à tutelis remo-
erunt,quod videntur præ ſe ferre verba Scævolæ, *in
quo tutela,ff.de regul.juris. Quo tutela,*inquit,*redit eo,&
ereditas pervenit, niſi cùm fœminæ intercedant:* poterant
nim eſſe hæredes non tamen tutrices,*l.1.§.1.pen.ff.
e teſtam.tut.* niſi tamen matres ſpecialiter à Principe
oſtulaſſent & impetraſſent,*l.fin.ff.de tutelis.* Quæ po-
ulationes ſive deſideria matrum non ſine delectu
aſſim apud Principes admittebantur, niſi faterentur
ctis,ſacramento præſtito,ad alias ſe nuptias nō ven-
uras:& ne facilis eſſet in eas,poſt tutelam ſuſceptam
ruptio,bona ejus,qui tutelam gerentis nuptias affe-
taverit,pro rationibus parvulorum in obligationem
enire,& obnoxia teneri,Imperatores Valent.Theod.
Arcad.ſtatuerunt,*in l.2.quando mulier tutelæ offic.* ne
uid (inquiunt) incuria, ne quid fraude deperiret,
uam cum vitrico mater participaſſe videtur,id quod
patre conſtitutum non eſt neque receptum, Joan-
es de Garonibus,*d.Rubr.de ſecund.nupt.nu.* 56. Quin
ec hodie adhuc admittitur ad tutelam,niſi renuntiet
ecundis nuptiis, & Senatuſconſulto Vellejano, licet
sjurandum non exigatur, ſed ſufficiat teſtatio apud
cta,*ex Novell.*94.

Quibus accedit, quod licet ardor paterni materni-
que

que amoris dicatur inæstimabilis, imò mater vide-
122 tur vehementius amare, si credimus Johan. de Ligna-
no, *in suo tract. de Amicitia*, & eo non citato Anton.
Vaccæ, *in l. 3. ad fin. ff. de his qui sunt sui vel alieni juris*,
eo tamen omnes conveniunt, patres constantius am-
re, qui propterea maturius omnia expendent, neq;
facilè movebuntur vel fallentur atq; matres, quæ
imbecillitatem sexus, inconstantiam & levitatem n.
mis credulæ sunt, & decipi faciles, ut tradit Tiraqu.
l. connub. 1. nu. 70. 71. 73. 74. & l. 9. num. 102. Quaru
præterea amor non est par & æqualis ad omnes lib-
123 ros, cum magis præsumantur* amare fœminam, q
masculum propter sexus similitudinem, juxta ea qu
tradit idem Tiraq. *l. connubiali 4. num. 23.*

Postremò subservit huic sententiæ, quod passim
jure nostro videamus majorem licentiam maribu
quàm fœminis datam esse, leviusque semper visum
virorum, quàm mulierum peccatum, nec in eo libid
& impudicitia tam fœda est, turpis, ac detestabilis, a
que in fœmina, in qua pluralitas nuptiarum minu
124 honesta est, major honestas requiritur,* & deinde ma-
jor est quælibet macula impudicitiæ, juxta ea qu
tradit Tiraq. *l. connub. 1. num 41. 42. 43. 44. 45.* quer
refert & sequitur Arius Pinel. *in d. l. ult. num. 16. C. d*
bonis mater. Barnabas Brissonius *ad leg. Iuliam, de adul*
terijs, cap. 4. propè finem.

125 Ex quo inferunt, viro quidem* olim permissun
fuisse uxorem in adulterio repertam impunè necare
uxori verò è contra maritum adulterantem ne digit
quidem contingere permissum. Ex quibus puto sati
intelligi, articulum hunc esse valde controversun
& intricatum.

126 Jam verò* si hîc in tot doctorum virorum summa
dissensione, discordia & varietate, difficillimum est in-
ternoscere verũ, (multis enim acerrimis argumentis
quisque se tuetur) quid dicemus in tanta sententiarũ
varie-

varietate? Ego arbitror posteriorem opinionẽ in puncto juris veriorem, sed priorem æquiorem, & fortè etiam veriorẽ, ex argumentis primo loco adductis; quæ prorsus meo judicio convellunt & jugulant argumenta posteriora, quod apertum fiet, si semota parumper ratione disputandi (quam subtilem rationem appellat Julian. *rationem naturalem*, quæ legis loco est: optimus dicitur legis clypeus; & in omni re dominatur; qua nec est major nec certior in mundo) si inquam æquitatem vivã & naturalem justitiam; humanitatem sive humaniorem & benigniorem interpretationem intueri & sequi, ac majori iniquitati & fraudi occurrere volumus, & ad publicam pupillorum utilitatẽ respicere, ut debemus ex præcepto Imp. Severi, *de quo in l.2. cum l. seq. ff. qui petant tut.* Quis enim quotidie non videt, majus periculum pupillis obvenire ex patris matrimonio per Novercas, quàm econtra ex secundis nuptiis matris per vitricum. Equidem longo usu & experientia didici, inter vitricum & novercam longã esse differentiam, si ad pupillorum commodum spectare volumus, nec dubito quin idem mecum asserent omnes illi, quorum parentes alteras nuptias aggressi sunt: quæ caussa est, quod non vitricis, sed novercis diversa egregia epitheta sint peculiariter attributa, quod scil. sunt malæ, injustæ, sævæ, crudeles & pertinaces in privignos, diræ, *funestæ, scelerate, terribiles, 127
inde etiam odia novercalia pro inexplebilibus, capitalibus, & vehementer acerbis. Inde manus novercales pro avidis, rapinis intentis, imò rapacissimis, inde denique delinimenta & instigationes novercales, apud probatos auctores exaudiuntur, ut partim tradit Tiraq *leg. connubiali 9. n. 149.* Quare licet nulla lege nominatim cautũ sit, patrem ob secundas nuptias à tutela liberorum removendum; tamen quia jura sunt aperta, ac generaliter definientia pœnas secundò nubentium esse communes inter virum & uxorem, excepta

pta pœna nubentis intra annum luctus, & eam defini-
tionem Doctores communiter sequantur: non tam
puta facilè recedendum esse ab hac generali regula, s
definitione, nisi quis alia lege, vel ratione, legis vi
habente, exceptionem à regula proferat: habens eni
regulam communem, sive generalem definitione
pro se, dicitur habere intentionem fundatam, & tran
128 fert onus probandi * eam exceptionem in adversariun
Alex. cum Mol. *consi.* 79. *num.* 5. *libr.* 7. Tiraq. *de retrai*
lig. §. 1. *gloss.* 9. *num.* 209. Zas. *cons.* 12. *num.* 8. *lib.* 1. *ide*
consi. 9. *num.* 46. *lib.* 2. & novissimè Arius Pinel. *in* 3. *pa*
l. 1. *num.* 23. C. *de bonis mater. per text. in l. suus quoque,*
puto, ibi, ad generalem definitionem recurrendum est. ff.
hæred. instit. cum simil. alleg. in dd. locis.
129 Nec huic nostræ opinioni facit * aliquod præjud
cium, quod supra adduximus, in pœnalibus non debe
re fieri extensionem: quia pœna non imponitur, ni
expresè dicatur, etiam data rationis identitate & om
nimoda similitudine, maximè in hac materia secunda
rum nuptiarum, in qua specialiter statutum est, quo
sine lege loqui non debeamus, cum hæc res non omn
no certa sit, sed in ea mirè variant scribentes. Dec. *in l.*
num. 15. *in fin.* C. *de edendo*, & latè Aym. *de antiq. tempo*
rum, §. *transeo*, *num.* 146. *& seq.* licet fateatur altera
communem esse, in eo tamen omnes conveniunt, e
iam in pœnalibus fieri extensionem ex rationis identi
tate & verisimili mente, quando agitur de favore pu
blico, ut occasio delinquendi tollatur, & præsumpt
fraudibus occurratur, per ea quæ tradit Aym. *de anti*
temporum, §. *ordinarii*, *num.* 6. Ludovic. Gomes. doctu
multæque lectionis & experientiæ vir, *regul. de Infirmi*
quæst. 3. *vers.* 2. *pro hac parte* Idque maximè, quand
ratio est expressa in lege pœnali, quo casu fit extensi
ad omnes alios casus, in quibus viget eadem ratio, qui
ex ratione colligitur mens potius, quã ex verbis, Aym
de antiq. §. *videamus*, *num.* 18. 19. 20. Francisc. Niconiu
rub

ibr. C. *de edendo, n.* 50. & novissimè Hippolyt. Rimin. . 1. *num.* 546. *Instit. de donat.* Quo casu dicitur magis omprehensio, seu dispositio legis immediata, quàm xtensio, *l. his solis*, C. *de revoc. donat.* Rimin. *de donat. in in. num.* 273. & *aliquot seqq.* quo loco dixit ex Baldo, uod quando multa habeant eandem rationem, licet e uno fiat mentio, videri factam exemplariter, non re- rictivè: & quod tali casu lex non dicatur extendi, sed nucleari; nec novum jus addi, sed quod in ratione le- is includebatur, secundum æquitatem detegi: & ante um latè Aym. *d. §. videamus*, & *cons.* 183. *num.* 3. & eo uidem magis, quando dispositio pœnalis loquitur in no causa majoris frequentiæ, Ias. *cons.* 112. *num.* 2. *vers. principaliter lib.* 1. Aym. *d. §. videamus, num.* 37. Quin generale est, dictum causa majoris frequentiæ non stringere, sed comprehendere casus etiam non adeo itatos, Curtius Iunior *consi.* 107. *num.* 8. dicit com- unem. Alex. *consi.* 119. *num.* 45. *lib.* 6. Tiraq. *de retract.* . §. 20. *num.* 4. *usque* 12. Molin. *ad reg. Cancellariæ, de blic. resign. num.* 61. *Idem in consuetud.* §. 13. *gloss.* 3. *nu.* & §. 28. *num.* 3. & 6. Zas. *in l.* 2. §. *mutui, nu.* 43. & 44. *si cert. pet.* & novissimè Arius Pinell. *in* 2. *part. l.* 2. *cap.* 1. *m.* 13. *C. de rescind. vendit.* Quibus in locis tradunt, id otinere etiam in pœnalibus, sive dictum sit in legi- is, sive in statutis, præcipuè quando agitur de fraude tanda, & quando ille rarior usus est similis expresso, in utroque est eadem ratio. Cum ergo ex præceden- bus appareat evidenter, in patre secundò nubente, & overcam liberis superinducente, longè majorem sal- m eandem subesse prohibitionis rationem, & ratio- em prohibitionis, quo ad matrē in lege, scilicet *l. quæ tores*, §. *lex enim*, C. *de administ. tut.* & *in Novell.* 118. §. *his expressam*, pariter & tres alias rationes à Dd. alla- s, ut Boër. *decis.* 266. *nu.* 1. Aym. *consi.* 18. *num.* 1. itidem gere in hoc casu, & ex dicto textu *l. quæ tutores*, §. *lex im*, hoc dictum esse in matre causa majoris frequen-

tiæ tantùm: quia utitur verbo plerunque novis ma-
tis, quæ denotat* casus frequentiam, ut in casu ferè
mili respondit Iacob Menoch. *in. 8. remed. recup. ff.*
q. 8. consequens est etiam, hunc casum sub expresso e
matre comprehendi debere, ac prorsus rejiciendam
se ampliationem Ioannis Nicolai, quam facit *in d*
130 *generaliter num.* 21. *C. de secund. nupt.* ad vulgare * illd
Axioma, erubescimus cùm sine lege loquimur, qui
id maximè locum habere deberet in materia secunc
rum nuptiarum. Siquidem ea verba à Iustin. ibi pro-
ta, *nec est lex aliquid tale dicens*, non eo animo di
131 sunt, ut putat Ioan. Nicolai, sed sunt enuntiatura ta-
tum j. τῆς περισσολογίας solitæ Iustin. quæ nullā vim
gis habent: ut in simili ferè respondit ad alia simili
Molin. *in l.* 1. §. *eadem, nu.* 36. *ff. de verb. obligat.*

Alia argumenta non magis urgent, & non nisi qu-
dam subtilitatis specie non animadvertentibus imp-
nunt. Non enim hîc quærimus, uter conjugum hor-
stius convolare possit ad secundas nuptias, utrius am
sit major vel cōstantior, nec an alter altero levius p-
niatur ob peccata venerea, sed hoc tantùm, an patr,
qui secundas nuptias aggressus est, fides æquè bor
integra & sincera permanserit erga liberos prioris m-
trimonij, ut ei tuto persona & res pupilli committi
credi debeant, aliter atque matri binubæ, cui ea tute
sive fides adimitur? De quo recensui supra casus a-
quot, in quibus jura plus confidunt de patre, quàm
matre, sed ea partim loquuntur de patre testante, n
tamen binubo, & qui binubi meminerunt, non su
expedita, sed controversa, ut illud de exemplari su-
stitutione apud Ripam, *in l. ex facto, num.* 66. 67. *&*
ff. de vulg & pupill. & ibidem Bald. & Salicetus. Q
etiam loco Alexander fatetur hunc articulum esse d
bium, & alterum de educatione, cùm lex non simpl
citer prohibeat, sed hoc relinquat arbitrio judicis, c-
siderata qualitate matris & vitrici, cui vitrico lex se
confidi

confidit, ut dicit Gordianus *in l. si paterno, C. de negot. gest. & ibid. gloss.* cùm & olim apud matrem etiam binubam educabantur, auctore Livio, *lib.* 39. hunc in modum loquente: *P. Æbutius, cujus pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Duroniæ matris & vitrici Tib. Sempronij educatus fuerat.*

Pari modo controversum est, quod diximus de revocanda donatione & renuntiatione, quo ad secundas nuptias. Nam in primo contrarium tenet Ripa, *d. l. generaliter,* quo loco laudat plures ejus opinionis, & secundum non observatur de consuetudine apud nostros, nec etiam in Gallia, ut attestatur Joan. Imber. vir doctissimus *in suo Enchiridio, verbo, tutela,* allegans Boërium, *in consuetud. Bituricenses, tit. de estatz, des personnes,* §. 6. *in verbo, à son pere,* qui tamẽ seipsum declarans, *decis.* 124. *num.* 10. 11. 12. dicit hoc tantum obtinere in matre testamentaria tutrice. Ex quibus jam puto satis probatam esse priorem opinionem, quam existimo æquiorem: nolo tamen inficias ire, alteram quoque opinionem optimè defendi posse.

Quare necessum non est hîc ulterius discutere quęstionem, an idem dicendum sit in patre inhoneste vivente, quam puto per præcedentia satis esse decisam: ne plus habeat luxuria quàm castitas, ut dicit tex. *in d. l. fin. & in* § *fi. in auth. de restitut.*

Sed ut ad id, unde paululum digressi sumus, tandem revertamur, tertiò limitant regulam nostram, in principio hujus capitis positam, videlicet, *Ei deferri onus tutelæ, &c.* Ulpianus *in l. legitimos,* §. *fin. ff. de legit. tut.* Imperatores, Diocletianus & Maximinianus *in l.* 2. *Cod. eod.* & Imperator noster Justinianus *in* §. *quod autem, Instit. de capitis diminution.* quando proximior est 132
capite minutus.

Idque adeo procedit, etiamsi ea delata fuerit ante capitis minutionem, quia tractum habet temporis, &

continuam actionem, aliter atq; hæreditas, quæ u- momento statim acquiritur, simulque amittit nom hæreditatis, & ideo ei abesse non potest casus supe- veniens, *l. ult. C. unde liberi, l. Paulus, ff. de acq. hæred.*

133 Imò etiam * si is post manumissus fuerit *dict. §. qu autem, & ibi gloss. in verbo si manumissus*, quia manumi- sio delet tantum nubeculam servitutis, *l. manumission, ff. de justitia & jure.*

134 Adque ideo * aliud dicendum est in restituto: qu restitutio fit pleno jure. Quam differentiam inter m numissionem & restitutionem tradit Portius *in d. quod autem.* Idemq; dicendum est in omni tutela, qua agnationis non habetur ratio, sive quæ non nit tur jure agnationis, etiamsi ab aliqua alia lege, qua 12. Tab. deferatur, ut in fratre emancipato, *l. frater mancipatus, C. de legit. tut. l. ne lucrum, C. de curat. furiosi.*

135 Eadē ratione, quia per deportationem in Insular sive hodie perpetuum bannum, cum bonorum* cor fiscatione (ita enim interpretatur Alex. *cons.* 26. *num. lib.* 1. *& cons.* 116. *num.* 2. *lib.* 3. *& ibidem* Mol.) cognati solvitur: agnatus vel cognatus alioqui proximus i Insulam deportatus ex lege tutor non est, *d. §. quo autem, Instit. de capitis diminut.*

136 Sed & antiquo jure* proximiori capite minuto, qu proximior erat, in tutelæ administratione succede bat, non tamen in hæreditate, *l. tut. §. quæri potest, ff. d legit. tut.* Proximiore verò inidoneo existēte, alius da batur extra ordinem, illæsa manente successionis cau sa, vel, ut alii volunt, manente tutore inidoneo, pene alium relinquebatur administratio, ut annotavit Ræ- vard. *Variorum* 1. *c.* 10. *per l. sæpe ad alium, ff. de cur. fur.*

CAP. XVI.

Quando locus sit legitimo tutori?

SUMMARIA.

1 *Deficiente testamentario tutore, locus est legitimo, exclu-*

exclusio dativo. Fallit num.18. Declara ut num.19.

2 *Tutor legitimus donec extat, ad dativum non pervenitur.*

3 *Legitimus tutor superveniens excludit dativum.*

4 *Legitimus tutor per annum expectans, licet privetur successione, non tamen tutela.*

5 *Alius tutor dari non potest in præjudicium matris negligentis, nisi ad hoc citata, & quando.*

6 *Non subditus potest esse tutor legitimus, si velit.*

7 *Mater, contractis secundis nuptiis, ipso jure tutrix esse desinit, & est locus legitimo.*

8 *Tutore testamentario non existente, nisi spe, locus est dativo, non legitimo.*

9 *Mater acceptans tutelam filiæ, si transeat ad secunda vota, accedens judicis officium pro tutoris provisione, dat locũ tutori dativo, non legitimo, & quãdo, 11.12.*

o *Communis opinio.*

3 *Tutor ad matris petitionem datus, qui dari non debuit, excludit dativum, Declara num.14.*

5 *Statuti forma præcisè debet servari. Amplia num.16.*

7 *Quomodo tutor cum inquisitione dari debeat?*

o *In tutela matris & aviæ receditur à regulis juris communis.*

1 *Cautela Cornæi.*

2 *Testator si dederit testamento tutores liberis suis, hoc adjecto, quod unus non possit gerere sine alio, mortuo uno ex eis, ad quos pertineat tutela.*

3 *Tutore capto ab hostibus, an locus sit dativo?*

4 *Quid in deportato, excusato, vel remoto?*

Equitur videre, Quando locus sit legitimo tutori? In quo tractatu * Regulam constituunt omnes: uod, *deficiente tutore testamentario, locus sit legitimo, exluso dativo, & quod existente legitimo tutore, cesset dati-* 2
us. Cujus ratio differentiæ patet ex ordine titulorũ *ff.C.& Instit.§.1.& ibi glo.verbo tutor, Instit. de Attil.* ut. Alexan. *cons.161.num.2.lib.5.* Corn. *cons.274.nu.1.*

lib.3. Aret.*in §.quod autem,nu.2. Instit.de legit,agnat.suc-cess.* & Curt.Iun.*cons.94.nu.4.*

3 Imò legitimus superveniens excludit dativum,*l. tutor reipublicæ,§.1 ff.de tut.& rat.distrah.* non solum, *§.libertus,ff.de excusat.tut.* quod tamen intelligitur,dun-modo alius non sit proximior, ut dicit Alexand. *cons.61.num.2.* Etiamsi legitimus ultra annum exspe-

4 ctavit. Licet enim * successione privetur, non tame tutela, si in datione alterius tutoris non fuit judi narratum, legitimum extare,eum fuisse admonitur & coram eo probata fuerit ejus negligentia, ut la probat Alex.*d.cons.161.nu.3.8.9.lib.5.*

Quinimò plus volunt Cynus,*in auth. matri & avi, Cod.quando mulier tutelæ offic.&ibi* Odofredus,quos re-fert & sequiturBart.eodem loco,quod si mater exta, quæ non jure communi , sed speciali jure admittitu,

5 ut legitima voluntaria, * & Judex procedat ad dati-onem alterius tutoris , ignorante matre. Quamvis etiam revera mater fuerit in mora assumendi tutel, vel petendi tutores:tamen non valebit datio tutori, nisi appareat , quod Iudex in datione tutoris cogn verit de negligentia matris ; & eam citari fecerit videndum dari alium tutorem. Et licet hæc opin ab aliquibus controvertatur , quo ad citationem, eo tamẽ omnes conveniunt, judici narrari debere le-gitimum extare, eumque esse in notabili mora, respondit Alex.*d cons.161. num.4.5.6.8.9.lib.5.*

6 Nec refert,*an talis legitimus tutor sit alterius ju risdictionis,quàm pupillus,vel ejus bona essent in al provincia : tunc legitimum tutorem lex dat, ut dix mus,& probat *l.legitimos,ff. de legit. tut.* quæ ubiqu potestatem suam exercet,*vulg.l.fin.C.do præscript.long temp.*& tradit Alex.*d.cons.161.num.7.*

Quin etsi legitimus desierit esse ipso jure, judi

7 hoc non agente,* & nullis reliquiis tutelæ remanen tibus (quod fit matre cõvolante ad secunda vota,qu de

desinit ipso jure tutrix esse, adeo ut nullæ reliquiæ remaneant, judice etiam hoc non agente, *ut in authen. sacramentum, C. quando mulier tut. offic.*) locus est legitimo & non dativo, per ea quæ notantur per gloss. magnam *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.*

Sanè quando * testamentarius tutor nunquam fuit, 8
sed ejus tamen spes est, tunc locus est dativo, non legitimo, *per l. si quis sub conditione, in prin. ff. de test. tut.*

Idemq; est dicendum, quando is desinit esse tutor, judice hoc principaliter agente, ut tradit Angelus *in d. §. quod autem, nu. 2. de legit. agnat. tut.* puta, si mater, quæ tutelam cepit & administravit, antequam transiret ad secundas nuptias, judici exposuit, se velle experiri secundum matrimonium, * ideoq; petiit tuto- 9
rem idoneum dari filiis suis, quo casu Judex ad matris petitionem alium dabit, fortè etiam nominatũ à matre, & secundo marito, si hoc judici sederit, quia fortè proximior est inidoneus & vitricus est bonæ vitæ, famæ & conversationis, & is qui hoc casu à judice datus est, omnibus legitimis præferetur, ita gloss. *in d. anthẽ. sacramentum*, quam sequuntur Bart. Bald. Salicet. & alii, & eam * communem esse dicit Berous, *quæstione* 10
familiari 66, Curt. Jun. *cons. 94. num. 5.* Jason *cons. 149. num. 2. vers. secundo principali, lib. 2.* Etiamsi mater minor sit, licet Bart. *in d. auth. sacramentum*, hoc * decisivè 11
non tradat, ut respondit Curt. *d. cons. 94. num. 5. & 6.* non tamen semper ad matris nominationem datus legitimum excludit. Sed hoc distinctionem recipit; nam si mater nunquam tutelam suscepit, quia noluit, vel mora temporis fuit exclusa, legitimo locus erit, non dativo, *d. cap. ex parte, num. 6. de appellat.* August. Ber. latè *quæst. 66. num. 5. & 7. per text. in l. 2. C. qui pet. tut. & not. in authen. matri & aviæ. C. quando mul. tutel. offic.* ubi tradit hujus rei rationem.

Pari modo, si mater secundas contraxit * nuptias, 12
non prius adito judice, & tutore petito, dativus repel-

litur, Bero, *d.q.600.nu.5.verſ. ſecundus caſus, num. 7. verſ. 2.reſpondeo.* Menoch. *de arbit.jud.lib.2.cent.2.caſu* 151.

13 Atqui non abſimili ratione, * quando ad matris pe-
14 tionem quis datus eſt, qui dari non debuit, * ut de patre, vel fratre matris, præſertim quando datus eſt perfunctoriè & ſine debita inquiſitione, id eſt, non vocatis vocandis, ut reſpondit Dec. *conſ.674.num. 5. 6. & 7.* Iaſon *d.conſi.149.* Menoch. *d.caſu 151.num. 4.* Plot. *de in*
15 *litem juran. §. 9. num. 12.* vel non obſervata * forma ſtatuti, cujus omiſſio etiam in minima parte vitat actum, etiam pium & favorabilem, & debet præciſè ſervari,
16 adeo ut non ſufficiat implere per æquipollens, *ut probatur in l. qui Romæ, §. Flavius Hermes, ff. de verb.oblig.* & notat Bald. * *in l. teſtamentum non ideo, in ſecundo notabili, C. de teſtam. cum allegatis per Iaſonem, d. conſil. 149. nu. 2. lib. 2.* Etiamſi decretum non procedat ulterius annullando, ut in ſpecie ſimilis ſtatuti Mediolanenſis conſuluit Curtius Senior *conſi. 46. incip. ſuper, num. 14. verſ, confirmo.* Iaſon *d. conſi. 149.* quos refert & ſequitur noviſſimè
17 Plotus, *de in litem juran. §. 9. num. 12. 13.* Quinimo * nec eo caſu ſufficit, ſi Iudex dicat ſe dediſſe tutorem idoneum, niſi de ipſa inquiſitione conſtet per alia acta præcedentia, eodem Curt. teſte *d. conſi. 46.* junctis notatis Bart. *in l. ſcire, §. fin. ff. de tut. & curat. datis ab his.* Bald. *in l. omnem, verſ. quæro an dativus, C. ad Tertull.* Inquiſitione autem dari confirmarique tutor curatorve dicitur, qui cauſa cognita & moribus, fide, facultatibus ejus æſtimatis, Magiſtratus decreto datur, vel confirmatur, *l. mulier, & l. naturali, §. ult. ff. de confirmand. tut, l. 1. §. ſi pupillus, ff. de tutel. & rationib. diſtrah. & l. 4. C. qui ſatiſdar. cog.* Idem multo magis dicendum ſtante ſtatuto, quod non admittetur dativus, niſi deficientibus omnibus legitimis, ut eſt Mediolani, ſuper quo ita conſuluit Iaſon *d. conſi. 149.*

18 Limitatur quoque * Regula, quando deſinit ex cauſa civili, vel naturali, judice hoc principaliter non agente, in

te, in personam unius tantùm, aliis remanentibus, ut tradit Ang. *in d. §. quod autem, nu. 2. per l. si quis sub conditione in fin.* Bald. *cons.* 308. *num.* 2. *lib.* 2. Corn. *cons.* 275. *num.* 3. *&* 8. *lib.* 3. Ubi idem Corn. *num.* 9. dicit hoc nõ obtinere in matre & avia, quia aliquando concurrere potest, inquit, ex postfacto testamentaria successio & 19
successio ab intestato, *per l. circa, ff. de inoffic. test. l. in substitutione, ff. de vulg. & pupill.* & in harum tutela recedimus à regulis juris communis, quæ & propterea vocatur anomala & irregularis: * quod tamen nobis 20
non placet, non solum ob differentiam, quam facit Bortol. post Dyn. inter tutelam & hæreditatem, *in l. si quis sub conditione, 2. col. vers. oppono.* Verùm etiam ex eo, quod non temerè recedendum sit à regula *d. §. plane, l. si quis sub conditione,* nisi probetur exceptio à regula, secundum not. Bart. & Iason. *in l. 2. ff. de in jus vocand.* Dec. *in l. 1. num. 8. ff. de reg. juris, cons.* 498. *num.* 5. *l. suus, §. puto, ibi, ad generalem definitionem recurrendum est, ff. de hæred. instit.* quæ hoc casu non invenitur, sed hoc tantùm, ut & matris & aviæ tutela permissiva, atq; voluntaria sit, contra atque alia legitima, quæ jussa & necessaria est, ut diximus. Quamobrem * idem Cor- 21
næus nolens inhærere huic opinioni, cautelam tradit, ut Iudex matri & aviæ tutelam decerneret, & si opus sit, eam daret tutricem.

Planè, si testator dederit testamento tutores liberis suis cum clausula, QUOS UNUS *non posset gerere sine alio,* uno defuncto, nullæ manent reliquiæ testamentariæ tutelæ, & ideo eo casu locum esse legitimo Baldus respondit *d. cons.* 308. *num.* 1. & eum sequitur 22
Ang. §. *quod autem, num.* 2.

Cæterum * si unus ex testamentariis superest, & est 23
spes de jure communi, quod reassumet tutelam aliquando, ut in capto ab hostibus, eo casu locus erit dativo. Angel. *in d. §. quod autem, per l. 1. §. si apud hostes, ff. de legit. tut.* sequitur Corn. *d. cons.* 284. *n.* 3. 4. 5. *l.* 3. adducto

ducto exemplo de matre, quæ licet minor testamento data impediatur esse tutrix, tamen dato interim temporario tutore, ubi major facta fuerit, tutelam assumit: Sin verò spes tantum superest, quod aliquando assumet jure speciali, puta deportatus, per in integrum restitutionem, ea spe minimè attenta, locus erit legitimo, Ang. *d. §. quod autem, num.* 2. Corn *dict. cons.* 284. *nu.* 2. *vers. si verò, lib.* 3. per not. Bart *in dict. l. si quis sub conditione, in fin.* 1. *quæst. num.* 1.

24 Quo ad excusatos verò, * & remotos, itidem regula non procedit, sed in eorum locum alius à Prætore datur, secluso legitimo, *d. l, si quis sub conditione.*

CAP. XVII.

Qui petant tutores, sive petere possint.

SUMMARIA.

1 *Omnes necessarij vel necessariæ personæ pupillis tutore petere possunt.*

2 *Necessariæ personæ quæ dicantur.*

3 *Necessarij qui dicantur ex opinione Baldi.*

4 *Necessarij qui sententia Zasij.*

5 *Necessariæ personæ Iacobo Rævardo.*

6 *Auctoris opinio.*

7 *Necessariorum appellatio capienda pro subjecta materia ampliativè vel restrictivè.*

8 Necessitudinis *verbum quam latè pateat.*

9 *Volens litigare cum pupillo ad validandum judicium, vocatis conjunctis, affinibus & amicis patris pupilli, tutorem à Iudice pupillo dari petere poterit.*

10 *Iudex, nemine petente, ex officio pupillis tutorem da vel curatorem, si viderit bona perire, vel æs alienum imminere, dummodo id faciat de consilio conjunctorum.*

11 *Discessio ab opinione Decij.*

12 *Adulto datur curator, nemine petente, ex officio Iudicis, cum consilio conjunctorum.*

De

DE principiis testamentariæ & legitimæ tutelæ satis dictũ esse arbitror: deinceps de dativa, quæ ordine sequitur differamus, cujus tractatus his capitibus continetur. I. *Qui petant Tutores sive petere possunt.* II. *Qui petere teneantur, & pœna non petentis.* III. *Qui dederint olim, qui hodie.* IV. *Quis dari potest,* V. *Quando detur.* VI. *Quomodo detur.* VII. *Cui detur.*

Primo loco * videamus, quibus hoc permissum sit? 1
Et constat, apud veteres necessarios sive necessarias personas, sua sponte, seu libera voluntate pupillis tutores petere potuisse: sic enim rescribit Antonius A-Domino, *in l. si filiis, C. Qui pet. tut. Si filiis debitoris tui non sunt necessarij, qui tutores petant, potes & ipse curare, ut accipiant per quos legitimè defendantur.* In qua lege duo colligimus, necessarios pupilli petere posse, vel illis non petentibus, creditorem patris pupilli rogare posse eos, qui petere possunt, ut petant, & si hi neglexerint, curare posse, ut Præses det, quod & probatur *in l. 1. Divus Severus, §. siquidem, ff. qui pet. tut.* & planius *in l. 1. § ult. ff. de eo qui pro tutore.* Qua de causa * hîc in dubium 2 venit, qui dicantur necessarii sive necessariæ personæ, de cujus vera definitione non satis convenit inter nostros juris Professores. Siquidem * Bald. dicit 3 *in cap. si pater, de testamentis,* eos esse agnatos & consanguineos ex latere patris, *per l. ult. ff. de justit. & jure, l. impuberibus, ff. de suspectis tut. l. in fideicommissi, §. cum Pellidius, ff. de usuris.* Qui textus nihil minus probant, quam id quod dicit Bald. quamvis eũ etiam sequantur Andr. Barbat. *in l. cum acutissimi, num. 37. & 139. C. de fideicommiss.* Ulric. verò Zas. *in l. hæc verba, num. 6. ff. quibus ex causis in possess.* dicit * necessarios differre à cognatis, 4 & adfinibus, quia textus ibi primo dicit evocandos esse ad pupilli defensionem tutores, quos si non habet, requirendos esse cognatos, adfines, & si qui alii fortè sint, quos verisimile est defensionem non omissuros, vel propter necessitudiné, vel propter charita-

ritatem, vel qua alia ratione, putans eos esse necessa-rios, vel necessitudine junctos (si Latinis inquit hominibus credendum est) qui sunt extra gradum successibilem, id est, decimum, nec tamen aliquem laudat suæ opinionis assertorem.
5 Ex recentioribus * autem Iaçob. Revardus *ad leg. hæredem ff. de reg. juris.* dicit Festum ex Ælio Gallo referre, eos esse necessarios qui aut cognati, aut affines sunt, in quos necessaria officia conferantur, præter cæteros, dicẽs hãc Galli definitionẽ vehemẽter confirmari à Valerio Maximo *lib. 2. cap. 1.* ubi de Sacello Deæ Viriplacæ agit his verbis *Convivium,* inquit *solemne majores instituerunt, idq́ Charistiam appellaverunt, cui præter cognatos & affines, nemo interponebatur, ut si qua inter necessarias personas querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum fautoribus Concordiæ adhibitis, tolleretur.* Quam etiam opinionem confirmat Martianus noster, *in l. ult. ff. de just. & jure. Nonnunquam,* inquiens, *etiam pro necessitudine jus dicimus, veluti, est mihi jus cognationis, vel adfinitatis*.
6 Nobis * vero dicendum videtur, non semper necessariorum unam & eandem significationẽ esse, sed quandoque latius,
7 *aliquãdo strictius capi pro ratione subjectæ materiæ. Nam *in l. Iul. de adulteriis, ex Constitutione Constant. in l. quamvis, C. de adulteriis,* horum appellatione veniunt tantum pater, frater, patruus & avunculus, quibus solis permissum est adulteram accusare. Rursus *in edicto, in jus vocati ut eant, l. 1. 2. & 3.* veniunt tantum parens, patronus, patrona, liberi, uxor & nurus. Sic & quando agitur de imponenda lucrativa descriptione, tantũ veniunt pater, avus, proavus, nepos, pronepos, filia, neptis, proneptis, ex constitutione Divorum Tdeodos. & Valent. *in l. 1. Cod. de imponenda lucrativa descript. lib. 10.* Scribit etiã Callistratus noster *in l. capitalium, §. omnia, ff. de pœnis,* omnia admissa in patronum, patronive filium, patrem propinquũ, maritum, uxorem, cætarasq; necessitudines gravius vindicanda

ãda esse. Scribit & Ulp. ex rescripto D. Pii, *in l. icon-ruit, §. furiosi, ff. de offic. Præsid. Si furiosi per necessarios con-ineri non possunt, eo remedio per præsidem obviam eundũ esse, il. ut carcere contineantur.* Denique scribit Modestin. *l. 2. ff. qui pet. tut. Si minores non habent eos, qui ex legi-us sunt defensores, siquidem tutoribus indigent propter ata-em, possunt petere eis tutores constitui cognati, & qui se-undum affinitatem sunt, familiares parentum masculorum & fœminarum, possunt & amici parentum, & educatores sorũ puerorum hoc petere.* Ex quib. satis superque pro-atum esse puto, necessariorũ appellationem aliquan-o ampliari, & quãdoq; restringi. Quare si in hac, vel imili materia favorabili significationẽ latissimè quis apiat, ut & facit Modestinus, non malè fecerit, meo udicio. Siquidem, **necessitudinis*, verbũ latissimè pate- 8
, nemo est, qui nesciat, cum illud comprehendat non olùm liberos, fratres, propinquos, aliosque sanguine unctos, sed & contubernales, *l. Iulius, ff. de cond. & de-onstr.* omnesque alios, vel hospitii, vel alterius amici-iæ necessitudinisque vinculo nobis junctos, quibus mnibus jus nostrum hoc permisit, quod crederet, os pietate necessitudinis ductos ad hoc sua sponte rocedere, debere & ita naturale debitum persolvere, t in simili dicit Imp. Theod. ad Valent. *in dict. l. 1. C. e imponẽda lucrativa descript. lib. 10.* Qui si in eo negli-entes fuerint, & quis* fortè sit, qui cũ pupillo judicio ontendere velit, is ad validandũ judicium, vocatis 9
onjunctis, adfinibus & amicis patris pupilli, tutorẽ à udice pupillo dari petere poterit, *d. l. si filiis, C. qui pe-it tut.* & est decisio Pedemõt. 89. *num.* 7. Decisio Nea-olit. 262. *num.* 2. quas sequitur Robertus Maranta *in uo speculo, 4. parte, distinct. 16. num.* 36. Quin & Judex emine petẽte, ex officio his tutorem dat, vel curato-em, si vidit quod bona aliàs perirent, vel æs alienum mmineat, dũmodo id faciat de cõsilio coniunctorũ, t ex Bart. & Bald. tenet d. decisio * Pedemont. quam 10
licet

licet controvertat Dec. *in l. 1. num. 6. ff. de jurisdict. om. jud.* nos tamen * putamus eam esse veram, quam & videmus sæpè observari in judiciis, & comprobatur ex sacra scriptura, *Psalm. 12. Tibi derelictus est pauper; orphano tu eris adjutor:* ut latè in simili tradit Covar. *practi. quæstionum, cap. 6.*

11

12 Idemque * dicendum, quando adulto dandus est curator, *l. 1. & l. matris pietas, C qui pet. tut. l Divus Severus, §. Curatores, eodem l. 1. §. si pupillus, ff. de tutelis.*

CAP XVIII.

Qui tutores petere teneantur?

SUMMARIA.

1 *Mater intra annum petere debet idoneum tutorem liberis si ipsa non velit esse, alioqui privatur successione liberorum. Declara nu. 7. amplia nu. 9.*

2 *Communis opinio.*

3 *Avia non petens tutorem nepotibus indigna judicatur eorum successione. Declara nu. 4.*

5 *Magis communis opino.*

6 *Qui sperant legitimam successionem pupillorum, vel ab intestato, vel jure substitutionis, tenentur illis petere tutores.*

8 *Annus petendi tutorem non currit sequentibus, proximiore superstite, & quomodo hoc sit intelligendum, pulchrè traditur.*

10 *Mater & reliqui ascendentes non petendo tutorem intra annum, an sint privandi legitima sua?*

11 *Mater non petens curatorem filio suo pupillo, in casib. in quibus est necessarius curator pupillo, privatur successione filij.*

12 *Mater prægnans, ventri curatorem non petens, privatur successione, si posthumus nascatur, & post moriatur.*

13 *Mater non solum tenetur petere, nominare & curare ut de-*

ut detur tutor, sed necesse est eos compellere, ut sese immisceant tutelæ, & eam legitimè administrent.

4 *Communis opinio.*

5 *Declaratio communis opinionis.*

6 *Mater petens malum vel inidoneum tutorem filijs, expellitur legitima eorum hæreditate, & quomodo hoc sit intelligendum.*

7 *Mater in locum rejecti, remoti, excusati, vel etiam defuncti, alium tutorem petere debet, ut non privetur successione.*

8 *Mater naturalis tenetur petere tutorem liberis intra annum, ad instar matris justæ & legitimæ.*

9 *Mater rustica an excusetur non petendo filijs intra annum tutorem.*

10 *Clericus ob non petitum tutorem pupillo excluditur à successione pupilli.*

11 *Mora purgari potest, quando dies & pœna à lege est apposita.*

12 *Purgatio moræ non admittitur, quando exsecutio facta est a lege.*

13 *Mater vel alia persona non acceptata tutela, etiamsi benè & legaliter administrasset negotia pupilli, privatur successione, ob id quod non petierit tutorem.*

14 *Libertus filiis patroni sub pœna deserti officij sive obsequij tutorem petere tenetur.*

15 *Protutor abstinere volens à tutela pupilli, certiorare necessarios pupilli debet, ut ei petant tutorem.*

16 *Tutor post pubertatem pupillum admonere debet, ut sibi curatores petat, alioqui non est liberatus periculo tutelæ.*

17 *Tutor curare debet, ut pupillo pubere facto administratio transferatur in curatorem, & ut is caussas nondum cœptas prosequatur.*

18 *Magistratus moniti, ut darent curatorem, si non dederint, tenentur non habenti.*

19 *Apud Gallos mater non petendo tutorem intra annum*

non privatur sucessione filii, sed mulctatur pecu[nia] pro judicantis arbitrio.
30 Cessat privatio successionis in matre, si post puberem filius decedat, cui impuberi mater tutorem n[on] petiit.
31 Explicatur statutum Vltrajectinum titulo 28. artic. 6
32 Annus ad petendum tutorem an debeat esse finitus, u[t] locus pœnæ.
33 Mater justè impedita excusatur in non petendo tuto[rem] liberis. Declara nu. 34. 35.
36 Mater & alii excusantur in non petendo tutorem, [si] differant, ut pupillus a creditoribus non possit con[ve]niri.
37 Legitimus tutor non privatur successione, si non petiit tutorem.
38 Excusatur mater in non petendo tutorem existente test[a]mentario, Declara num 39.
40 Extante legitimo tutore, non est locus dativo, & an[...] casu sit locus pœnæ constitutionis, controversa quæ[...] est.
41 Mater excusatur in non petendo tutorem, si intra ann[um] ab alio fuit præventa.
42 Pupillus habens pupillarem substitutum, an excluda[tur] mater à successione, si tutorem non petiit intra annum.
43 Mater minor annis, non petendo tutorem intra annum, [an] excusetur.
44 Magis communis opinio.
45 Mater prodiga excusatur in non petendo tutorem filiis, [et] non privetur successione.
46 Mater ingrediens monasterium intra annum, & non p[e]tens tutorem, an privetur successione.
47 Non excluditur à successione pupilli, qui negligentem e[x]cludere potuit & tacuit.
48 Ius revocandi donationes ex caussa ingratitudinis n[on] transmittur ad hæredem.

49 Ma[...]

49 *Mater ob non petitum tutorem, licet privetur successione. non tamen legato particulari sibi facto.*

50 *Mater, non petendo tutorem, non privatur successione fidei-commissaria.*

51 *Idem in substitutione vulgari observatur.*

IAm qui petere teneantur videamus: Et quidem ma- 1
ter nisi ipsa velit suscipere liberorum suorum tutelã, intra annum petere debet idoneum tutorem illis, alioqui jus non habet vindicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum, *l. 2. §. si mater, ff. ad Tertull. § sed quemadmodum, Inst. eod. tit.* Et hanc communem esse regu- 2
lã tradit Dec. *in c. ex parte, nu. 6. de appell.* Ioan. Bern. Diaz. de Luco Hispanus, vir moribus & doctrina excellens, *reg. 458. Ang. in §. actionum, nu. 44. Instit. de act. Idem in d. §. sed quemadmodum, n* 9. dicit communem Ang. Perus. *cons. 118. n. 3. & cons. 166. vers. sup. 2.* Marian. *cons. 8. n. 13. vers. remanet, lib. 1. Idem cons. 16. n. 1. lib. 2.* Corn. *cons. 87. nu. 2. lib. 1.* Marant. *ad rep. l. is potest, n. 179. ff. de acq. hæred.* Paris. *cons. 84. nu. 21. 28. lib. 2.* Rub. *cons. 81. n. 1.* omnium novissimè Iac. Phil. Port. *commun. reg. & conclus. lib. 5. c. 4.*

Quod & ad aviam extensum est, ut si nepotib. non 3
petierit tutorem, indigna judicetur eorum successione, *d. l. 2. & quid, ff. ad Tertull.* Ang. *d. cons. 118. nu. 2.* Marian. *d. cons. 16. n. 1. 3. & 4.* & Paris. *cons. 84. n. 22. lib. 2.* nisi mater* 4
supersit, quæ eam præcedit in petendo tutorem, & in spe succedendi, ut benè respondit Marian. dicens eam esse magis communem, *cons. 16. n. 3. & 4. lib. 2.* 5

Idque in universum * pòst constitutum fuit à Divis 6
Theodosio & Valentiniano, de iis omnibus, qui pupilli legitimam successionem sperarent, vel ab intestato, vel jure substitutionis, *l. sciant, C. de legit. hæred.* Marian. *d. consi, 16. num. 2.* Marant. *in repet. l. is potest. num. 179.* latè Port. *dict. conclus. 4. ampliat. 2.* & novissimè Ioach. Mynsingerus, Academiæ Friburg. olim Professor ordinarius, *consi. 54. nu. 2.* cujus ea ratio est, quia lex voluit, quod sicut dedit illis successionis pupillaris

ſpem, ideo ipſi deberent illis conſulere petendo tuto
7 rem, *d.* § *ſed quemadmodum,* quod tamen in matre no
procedit, quæ ad hoc tenetur, etiãſi ſtatuto ſit excluſ
ſucceſſione, Dec. *conſi.* 16. Pariſ. *conſi.* 41. *nu.* 50. *libr.* 2
8 Angel. *conſi.* 118. Verùm is annus* qui eſt datus prim
in gradu, non excludit, eo ſuperſtite, ſequẽtes, ex cõ
muni omnium ſententia, ut ex Marco Mantua, *conſi*
262. atteſtatur Port. *d. concluſ.* 4. Neque etiam poſt e
um annum, primo excluſo, ſecundus deinde annu
currit ſequentibus, ut latè probat Tirap. *de retract. con
vent.* §. 2. *glo.* 1. *& unica, nu.* 79. *&* 82. & communem eſſ
dicunt Bened. Capra *conſi.* 67. Corn. *cõſ.* 113. *lib.* 4. &
qui hos, & plures alios laudat, Portius *dict. concluſ.* 4
Quamvis idem Portius eodem loco quoſdã alios no
levis etiam auctoritatis citat contrariæ opinionis. Et
iamſi tales contingant pupillum ex parte perſonæ ex
cluſæ, ut reſpondit Corn. *conſ.* 34. *lib.* 4. exceptis ma-
tre & avia: nã avia excluditur, quãvis alii non exclu-
derentur, qui matrẽ ſequuntur, ut tradit Port. *dict. cõ
cluſ.* 4. *verſ. ſublimita* 1. *& ſeq.* ubi multos citat in utrã-
que partem. Pari modo defuncto priore in gradu, in
cipit currere annus ſequenti, ut ex Mariano, *d. conſ.* 16
n. 3. 4. *lib.* 2. & multis aliis tradit Portius *concluſ.* 4
verſ. ſublimatat. 2. Similiter excluſa matre, excluſus et-
iam videtur avus, qui eam habet poteſtate, ex do
ctrina Bartoli, *in l. quid ergo,* §. *ſi quis alieno, ff. de his qu
not. infamia,* quamvis Baldus ibi contrarium ſentiat, u
eum allegat Portius, qui tamen in meo libro ne mini-
mam quidem hujus rei facit mentionẽ, & eum ſequi-
tur Benedict. Capra *conſi.* 14.

9 Non ſolùm autem privatur ſucceſſione, quæ ei
defertur jure communi, ſed & ea, quæ obvenit jure
ſtatutario, & hoc quidem optima ratione. Nam
quoties lex privat aliquẽ hæreditate, propter aliquod
extrinſecum, procedit, etiamſi per ſtatutũ alicui hæ-
reditas deferatur, Marian. *d. conſ.* 16. *num.* 2. *lib.* 2. Pariſ.
conſi.

consi.84. num.26. lib. 2. ubi allegat Capram, *consi.* 148. & 152. & novissimè Portius, *d. conclus.* 4. *ampliat.*17.

Sed & mater*ac reliqui ascendentes ex eadem causa privatur legitima sua, omnique alio commodo, si credimus Baldo *consi.* 140. *libr.* 1. quem sequitur Andr. Barbat. *consi.* 67. *circa fin. lib.* 3. Maranta *in repet. d. l. is potest. num.* 188. quem Portius non allegat. 10

Ut autem * tutorem petere tenentur pupillo, eadem ratione & curatorem in casibus, quibus is curator impuberi necessarius est, ut quando tutor legitimus non est idoneus: quamvis verba rescripti deficiant, quia eadem ratio est, *l.* 1. *ff. qui pet. tut. l.* 2. §, *quid si curatores, ff. ad Tertull.* Quæ tamen cura, & sollicitudo his non incumbit, quando est adultus, cum ipse sibi, si res ita exigat, petere debet, *l.* 1. & *l. matres,* C. *qui petant tut.* & ita tradit Maranta *in d. repet. l. is potest, nu.* 226. 12

Idem dicendum, * si muliere prægnante, ventri curatorem non petierit. Nam si posthumus nascatur, & post moriatur, in sententiam SC. incidet; nisi mulier peperisset intra 30. dies post mortem mariti Bart. *in l.* 1. §. *eleganter, ff. de lib. agnosc.* quem refert & sequentur Marant. *in d. repet. l. is potest. num.* 184. Amplius putat Bald. *consi.* 288. *lib.* 2. eo casu sufficere, curatorem fuisse petitum intra annum, & si posthumus antè moriatur, excusari matrem, & alios à pœna SCti. 12

Sed &, inquit Ulpianus, *l.* 2. §. *si mater* 2. *vers.* quid si curatores furioso tutorem vel curatorem non petierint, magis est ut incidant.

Tantundem*dicendum erit, etsi petiit, nominavit, & dari curavit, non tamen compulit eos se miscere tutelæ, & eam legitimè administrare: nam plenum officium in matre desideramus, & hæc omnia ei curanda sunt, ne in hæreditate ei obstent, inquit Ulpian. *in l.* 2. §. *quid ergo, vers. quid si non compulit, ff. ad SC. Tertull.* & ita respondit Bald. *consi.* 489. *proponitur, lib.* 5. & Marignus *d. cons.* 16. *nu.* 28. *usque* 34. ubi dicit * eam esse com- 13 14

munem, sequitur Marant. *in d. repet. l. is potest, num.* 18
& 187. & Ang. *in d. §. actionum, nu.* 33. *vers. quaro quando,*
15 *actionibus.* Quam tamen * communem putant proce-
dere omnes in matre & avia, quoad tutorem ab e
petitum tantum, non verò quoad testamentarium, v
legitimum, ut scribit idem Marian. *d. cons.* 16. *num.* 2
& Ang. *in d. §. sed quemadmodum, num.* 7. qui tamen dic
se contrarium consuluisse.

Expellitur quoque mater legitima liberorum ha-
16 reditate, * quasi indigna existens hæreditatem eoru
accipere, si petierit quidem liberis tutorem, sed inido-
neum, puta talem, qui pravitatis gratia dimitti pote-
rat, auctore Modestino, *in l.* 2. *§. sunt autem, cum l. seq.*
qui pet. tut. Angel. *in d. §. sed quemadmodum, num.* 8. Maran
in repet. l. is potest, num. 168. Rubeus *consil.* 66. & novissim
Portius *d. conclus.* 4. *ampl.* 8. *&* 15. Quod tamen intel-
lige, si probetur, eam perfunctoriè non præmissa ull
diligentia, & quasi studiosè malos petiisse, quod i
dubio non est præsumendum, ut rectè tradit Ang. *in d.*
§. sed quemadmodum, per d. l. 2. *§. sunt autem, ibi: studios*
malos petierit, Port. *d. ampl.* 8. *&* 15.

17 Idem tractatus erit, * si in locum rejecti, remoti, ex-
cusati, vel etiam defuncti (quamvis verba S C. deficiant
alium continuò dari non petierit, *dict. l.* 2. *§. sunt autem,*
quia inquit Ulp. *in l.* 2. *§. quid ergo, vers. quid si decesserint, ff*
ad Tertull. sententia constitutionis locum habet.

Cum autem hujus tutoris petitio fundata sit in sti-
mulo naturalis pietatis, & mater naturalis vocetu
quoque ex lege ad hæreditatem filii defuncti, non ab-
simili ratione Zeno Imper. *in l. matres, C. qui pet. tutor.*
hanc necessitatem petendorum tutorum huic impo-
suit atque matri justæ & legitimæ, dicens non feren-
18 dum esse * in ea juris ignorantiam, cum id ignorari pie-
tas materna, & rationabilis animi ratio, quæ eam cogit
sollicitam esse pro salute liberorũ, non patiatur. Plotus
de in litem jurando, §. 5. *nu.* 27. quam nec excusat ætas 70.
annorum,

annorum, si credimus Baldo, *in l. matres, C. ad Tertull.* & Portio, *ampl.* 3. licet aliàs senectus dicatur domus oblivionis, ut latè Gomesius *in c.* 1. *num.* 97. *de constit. in* 6. & ea, quæ per oblivionem fiant, venia digna videantur.

Neque etiam * rusticitas, quando potuit consulere peritiores, vel etiam quando non potuit consulere, nisi ipsa bene administraverit, Port. *d. conclus.* 4. *ampl.* 10. *in fin. &* 12. 91

Nec distinguitur, *an successurus pupillo sit laicus, vel clericus, vel lapso anno monasterium ingrediatur: quia leges æquè ligant clericos atque laicos, & ita in terminis tradit Felinus *in capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu.* 67. *de constitut.* Baldus *in cap. ex parte, vers. sed quid si mater,* & ibi Præpositus, *de appella.* & novissimè Port. *ampl.* 6. *&* 7. 20

Et licet regulariter, * quando dies & pœna à lege apponitur, mora purgari possit, ut notant Bart. & alii, *in l. si Insulam, ff. de verborum obligat.* hæc tamen mora purgari non poterit, *per l.* 2. §. *confestim, ad Tertull.* quia cum *executio facta est à lege, quo casu purgatio moræ nō admittitur, ut tradunt omnes *in d. l. si Insulam,* & ita in terminis decidit ibi Alexand. *fol.* 11. *num* 35. Angelus *in d.* §. *sed quemadmodum, num.* 6. Salic. *in l. sciant, C. de legit. hæred.* & novissimè Port. *ampliat.* 9. Sunt tamen, qui putant purgationem admitti debere re integra, puta non dato alio tutore, quos laudat Port. *d. loco,* quod non adderem, nisi data justa causa. 21 22

Plus arbitror, quod licet tutela sit adinventa, ut pupillis (qui per ætatem se defendere nequeunt) esset consultius, adeóque videretur matrem excusari debere à pœna non petiti tutoris, quando vel mater, vel alius tutelā benè & legaliter administrasset, nostri tamen juris auctores etiam eo casu* voluerunt, matrem vel aliū peræquè privari debere, quia per talēm administrationem non est pupillo satis consultum; ideoq; 23

putant matrem excusari, si administrationem suscep cũ decreto Judicis, licet alia solemnia omissa fuerint, Salicet. *in d. l. sciant, vers. quæro mater,* Abbas *consi.* 9. *lib.* 2. Marant. *in d. repet. l. potest, nu.* 197. Paris. *consi.* 8. *num.* 19. *lib.* 1. *idem consi.* 84. *num.* 7. *lib.* 2. & novissimè Port. *ampl.* 10. dicens, hoc casu etiam excusari mulierem rusticam, quæ peritiores consulere non potuit, etiam supra diximus: neque etiam hoc casu puniri matrem vel alium, quando alius, puta testamento datus tutor, tutelam administravit, licet minus solemniter, ut respondit Abbas *d. cons.* 90. & Port. *d. ampli.* 10. ubi allegat Ang. *cons.* 107. sed corruptè.

Non solùm autem mater, avia & alii quicumq; pupilli successionem sperantes, ipsis tutore carentibus,
24 tutorem petere tenentur, * sed etiam libertus filiis patroni, sub pœna deserti officii sive obsequii, *l.* §. *liberti, ff. qui pet. tut. l.* 2. *C. eodem, l. sancimus,* §. *personas, C. de administrat. tut.* Maximè quando constat, eos non petiisse per nimiam negligentiam, vel malitiam, quo casu ex his causis accusati apud Præsidem puniuntur, ut emendentur, *d. l.* 2. §. *liberti,* & ibi glossa optima, *d. l.* verbo, *subeas, C. eodem.*

Quin etiam is, qui se pro tutore gessit compulsus
25 fortè, si pòst, comperto errore, vult abstinere, * tenetur certiorare necessarios pupilli, ut ei tutorem petant, *l.* 1. §. *sed si cognito, ff. de eo qui pro tut.*

Idem dicendum in eo, qui per errorem inutiliter testamento datus, comperto errore, vult abstinere, quia alium tutorem à Prætore constitui petere debet, ne fortè si rem cœptam deseruerit, fraudis vel culpæ causa condemnetur, *l. tutores,* §. *qui se negotiis, ff. de administ. tut.*

26 Debet & tutor * pupillum suum puberem factum admonere, ut sibi curatores petat: qui sacris constitutionib. hoc facere jubetur is, qui tutelam administravit, quasi connexum hoc sit tutelæ officio, *l. ita autem*

§.

.si tutor, ff. de administ. tut. l. admone, C. qui pet. tut. qui
i admonitus petere differat, ad hoc per Prætorem co-
i potest, ut cum eo agi possit, *l. 3. §. pupillus, ff. de tutel.*
naximè, instante tutore, *d. l. admone*, alioqui idem tu-
or nõ est liberatus periculo tutelæ, sed curare debet,
t in curatorẽ * administratio transferatur, & is cau- 27
as nondũ cœptas sive inchoatas prosequatur, ut tra-
lit Dec. *in cap. ex parte 2. in 3. notab. de appellat.* Boer. *in*
onsuet. tit. 1. §. 8. & novissimè Mol. *in tract. usurarum, q.*
9. n. 298. ex eo singulariter tradens, tutorẽ, finita tu-
ela pubertate pupilli sui, si usuras evitari velit, &
norã irregularẽ, non solùm admonere, sed etiam cu-
are debere, cõvocatis pupilli proximioribus, ut ei cu-
ator detur cum effectu, eisdemque non solum debere
offerre se paratum esse rationes reddere, & reliqua
olvere, sed etiam denuntiationibus frequenter inter-
ositis, puberem ad Iudicium provocare, eóque exsi-
tente contumace & tempus extrahente, debere apud
cta in judicio protestari, per se non stare, quo minus
tutelam restituat, eumque tum demum ea solemni,
eria & judiciali protestatione, oblatione & interpel-
atione facta, securum esse ab usuris, per text. *in l. fin. C.*
le usur. pupil. quam dicit ita planè & simpliciter debere
intelligi, quamvis eam Accursius aliter interprete-
tur, scilicet solemni consignatione opus esse. Quin &
Magistratus * moniti ut darent, si non dederint, te- 28
nentur nõ habenti, *l. 1. §. magistratib. ff. de magistrat. con-*
ven. & ita respondit novissimè Myn. *cons. 54. n. 3.* quæ
tamen apud nos cessant: quia non facimus differentiã
inter tutelam, vel curam, sed durat tutela semel susce-
pta in masculo, usque ad annum 18. in fœmina verò
usque ad 20. neuter tamen poterit bona alienare, aut
immobilia vendere ante annum 20. nisi intervenien-
te consensu tutorum vel proximorum, ut nos latius
infrà suo loco dicemus.

Hæc etiam, quæ diximus, locum non habent apud

Gallos, apud quos hujus segnitiei nomine mater tan-
29 tum mulctatur pecunia * pro judicantis arbitrio, credimus Masnerio *in sua practic. tit. de tutel. numer. decimoquinto*, & Joannes Imbert. *in suo Enchiridio, verbo tutela.*

Neque etiam in locis, ubi ista dispositio rigorosa & pœnalis nunquam fuit observata, sive practicata: minimè enim mutanda sunt, quæ diu certam interpretationem habuerunt, *vulg. l. minimè, ff. de legib.* & ita in terminis nostris respondit Mar. *cons. 34. lib. 2.* In quo tamen ego secùs arbitror, nisi probaretur nõ usus implicans contrarium usum; neque enim per simplicem non usum lex tolli poterit, ut notat Alex. *cons. 132. n. 4. lib. 1.* & novissimè Molin. *in consuetud. §. 1. glo. 4. nu. 12.* Hoc amplius idem Alexan. *d. cons. 132. nu. 4.* exigit, ut talis non usus sit in judicio contradictorio obtentus, & eam suam opinionem frequentius receptam esse existimat, quod nos alio loco commodius excutiemus.

Cessat quoq; hujus pœnæ metus & periculum (lo-
30 quor jam in terminis juris cõmunis) * pubertate filii: puta si post pubertatẽ decedat filius, cui impuberi mater tutorem non petiit, ut Imper. Constantin. Aug. Catul. Proconsuli Africæ rescripsit *in l. matres, Cod. ad SC. Tertul.* Theodos. & Valent. *in l. sciant, ibi, si impubes moriatur, Cod. de legit. hæred.* id quod ea ratione factum interepretantur Bald. & Salic. quod non debeat quis puniri in alio tẽpore, quàm quo deliquit, & quia mora, ætate contracta superveniente, damnosa ætate purgatur, *per l. Titia 2. §. usuris ff. de legat. 2.* & præcipuè, quia post pubertatem filius potuit testari, & non testando, tacitè videtur relinquere matri suę. *l. si quis, & l. conficiuntur, ff. de jure codic.* sive is pubes sit jure communi sive ex statuto, fortè minori tempore, Port. *am-*
31 *pliat. 5.* Sic è diverso, * quando ex statuto durat tutela usq; ad an. 18. ut si in hac nostra civit. Vltrajectensi, si

pupillus decedat ante eum annum, eo casu pœna locum habebit, ut in terminis tradit Anch. *in c. canonum statuta, charta antepen. de constit.* & post eum Io. Crot. *in rep. l. omnes populi, n.* 196. *ff. de justit. & jur.* quia, inquit, statuta recipiunt interpretationem passivam à jure communi, & ideo videtur facta extensio pubertatis cum omnibus suis qualitatibus, ubi adducit plura similia, latissimè in simili Tiraq. *de retract. lig.* §. 9. *gl.* 2. *num.* 55. & ante eum Gomes. *in c.* 1. *nu.* 216. *de constit. in* 6. & novissimè in terminis nostris idem tenet contra Bald. *in d. l. matres*, Robertus Marant. *in repet. l. is potest, num.* 192. *de acqui. hæred.*

Non excludetur etiam à filii luctuosa successione mater, quando is decessit intra annum à die mortis patris, adeoque * annus ad tutorem petendum datus 32
nondum præteriit, ut respondit ex communi resolutione Alexand. *cons.* 185. *nu.* 10. 11. *lib.* 6. & sequitur Marant. *in rep. l. is potest, num.* 189. & novissimè Port. *dict. conclus.* 4. *ampliat.* 14. *& fall.* 4. ubi plures alios citat, dicens tamen hanc esse æquiorem & humaniorem, quamvis non ignorem contrarium à multis teneri, & in puncto juris fortè veriorem esse, quos idem Port. *d. loco* laudat. Quam communem tamen ita temperabis, nisi Iudex tempus anni restrinxerit, vel aliud à statuto sit præfixum: quo casu si filius moritur intra annum, tamen post tempus, vel à Iudice, vel etiam statuto præfixum, mater haud dubiè exclusa manebit, ut tradit Nicolaus de Ubaldis *in tractatu, de successione ab intestato, parte secunda, limit.* 3. Carolus Ruinus *consil.* 8. *lib.* 3. quo refert Portius *dict. loco.* Vel etiam, nisi mater citata fuit intra annum, ut filio periclitante, tutorem peteret, nec tamen fecerit, & ille inter moras anni decesserit, ut tradit Marant. & Port. *loco prædicto.* Vel denique quando exspectavit usque ad finem anni, & ita se arctavit, quod non potuisset peti & decerni tutela, Marant. & Port. *ubi supra.*

Pari

Pari ratione excusata erit mater, si justam & probabilem causam adducat, & ita probet, quod per se non
33 steterit, quo minus filio * curarit provideri de tutore puta, quia fuit absens, ignorans, infirmitate, vel aliàs legitimè impedita. Et ita ignorantem matrem & alium excusant illi, quos citat Port. *fall.* 5. Marant. absentem ignorantem, infirmam, 198. Idem bannitum, *num.* 200 Idem, quando misit procuratorem, qui in itinere obiit *nu.* 190. Port. *de peste & turbatione civitatis*, *fall.* 8. Gratus *de infirmitate sua vel suorum*, *cons.* 83. *num.* 10. 11. 12. 13. *lib.* 2. Rubeus *cons.* 81. & est optimus text. *in l. cum à ma-*
34 *tribus*, *C. qui pet. tut.* Quod tamen * intelliges, si modò vel alius, qui tutorem petere debuisset, probet quod id fecisset, si impedimentum non fuisset, textus est vulgaris, & ibi notat Bart. *in l. qui commeatus*, *ff. de re milit.* *Idem in d. l.* 2. §. *Quod diximus*, *ff. si quis caut.* & ibidem Iason, Felin. *in cap. ex transmissa*, *in princ. ff. de præscript.* Dec. *consil.* 454. *num.* 6. Ruin. *consi.* 15. *lib.* 4. & novissimé Boër. *decis.* 40. *num.* 4. & 5. dicit communem Legistarum & Canonistarum, contra Castrensem & Fulgo-
35 sium, per eum allegatos. Intellige secundò, * quando tale fuit impedimentum, quod impeditus non potuisset removere, aliàs secus esset, *per text. in l. fin.* §. *illud*, *C. de temp. appell.* Nec enim dicitur quis impeditus, qui de facili potest removere impedimentum, ut notat Bald. *in l. quibus diebus*, *per illum text. ff. de condit. & demonst.* ubi post Iacob. de Aret. dicit, quod si impeditus non curet, ut removeatur, dicitur volens illud pati, & ideo non excusatur, sequitur Dec. *in l.* 1. *ff. de offic. ejus, cui mandata est jurisd.* Alex. *consi.* 72. *nu.* 13. 14. 17. *lib.* 3. maximè in casibus, quibus jus aliquem arctat, ut summam ope niti debeat, Decius *cons.* 677. *num.* 1. 2. & 3. Alex. *d. cons.* 72. *nu.* 7. prout est præsens materia, in qua juris nostri auctores nunc sedulum tutoris petendi officium (*ut in l. cum à matribus*, *C. qui pet. tut.*) & alio loco plenum officium desiderant, *ut l.* 2. §. *quid ergo*, *in fin. ff. ad SCtum*

Ter-

Tertull. & omnes arctant ad petendum tutorem confestim à die mortis patris pupilli, saltem intra primi anni spacium, sub pœna privationis spei successionis pupillaris.

Non imputetur etiam matri, vel aliis, si suo pupillo consuluerint, ut tenentur, in non petendo tutorem, veluti si id faciant, ut ad tempus aliquod retundat, differatque vim ingruentium creditorũ, qui adversus indefensum pupillum non possunt agere. Et hoc est * quod 36
Ulpianus dicit, *in l. 2. §. ergo, ff. ad SC. Tertull. Ergo, etiamsi mater non petiit tutorem filio, qui solvendo non erit, puto ignoscendum: consuluit enim ei, ut minus inquietetur, quasi indefensus.* Eodem spectat, quod *in eadem l. 2. §. tractari*, ab eodem Ulpiano bellè tractatur: *Si amplum pupillo legatum sub conditione sit relictum, si tutores non habuerit, & propterea ei mater non petiit: ne conditione deficeretur, cessare constitutionem & pœnam: si damnum minus sit cumulo legati.* Et ita tenent in terminis nostris Bald. & Salic. *in d. l. matres*, cum aliis citatis per Portium, *limit. 7.* Marant. *in d. repet. l. is potest, nu. 195. & 199.* contra Anchor. *cons. 40.* qui solus contrarium tenet, & adversus cæteros omnes non potest contendere.

Sed & cessat constitutio, quando is, qui petere debet, * est legitimus tutor, qui non tenetur alium pete- 37
re, nec privatur successione, si non administravit, ut respondit Angel. *consi. 37.* quia, cum ipse tutor esse ex lege, quæ eum tutorem fecerat, nec ille intra tempora constituta excusaverat, non potuit petere alium ordinari, inquit Angel. *per l. si tutor, §. 1. ff. de tutel. & rat. distrah. l. si impuberi, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Et licet ipse non administraverit, non ob id privatur successione, sed cessans suo periculo cessat, cum per eum stet, quæ pœna sufficere debet, qui & cogi potest officio Iudicis extra ordinem, ut gerat, ut tradit Corsetus, *singulari, incip. tutor, per l. 1. & ibi gloss. verbo, extra ordinem, ff. de administrat. tut.* Scio tamen alios esse in contraria

traria opinione, quos laudat Portius, *fallat*. 9. quoru sententia non est sine ratione.

38 Non erit etiam, quod imputetur matri, quando ex tat Testamentarius, * quia eo casu non est locus dat vo, nisi ille datus fuerit in testamento minus legitim ita ut indigeat confirmatione, quam petere debe Marian. *d. cons.* 16. *num.* 6. *usque* 14. Dicit communen Ang. *cons.* 166. *vers.* 1. & novissimè Marant. *in d. l. is po test, nu.* 182. & 201. *vers.* 16. Port. *fall.* 13. *vers. contrarium* Si tamen is testamento datus se excusavit, vel remotu

39 est, vel denique ab hac luce migravit, statim * cura debet, alium in ejus locum dari, ut supra diximus, *am plia* 10. & tradit Marant. loco præallegato, *nu.* 182.

40 Idem omnino * dicendum erit, extante legitimo ita ut pariter locus non sit dativo, ut tradit Alexand *cons.* 185. *num.* 12. *libr.* 6. & communem esse dicit Ma rian. *d. cons.* 16. *num.* 6. *usque* 14. sequitur Plotus, *de i litem jurando*, §. 5. *num.* 27. *vers. sed mater*, & Port. *fall.* 13 quamvis non me lateat, contrarium tenere Bart. Bald & Alberic. *in l. matres*, C. *ad SC. Tertull.* contra glossan communiter approbatam ibidem, Guid. Papæ, *consil* 279. Quæ communis maximè procedit, quando legi timus præcedit matrem in tutela, Port. *d. fall.* 13. Ma rian. *d. cons.* 16. *num.* 16. 19. 20. 21. 22. & Marant. *num* 133, & *seq.* Et est talis, qui potest invitus compelli ad tute lam, Port. & Marian. *ubi supra*. Etiamsi mater non cu ravit, ut legitimè administraret, tamen tutelam gessit, licet sine solemnitate, quam opinionem veriorem es se dicit Angelus *in §. sed quemadmodum*, *num.* 70. *Instit. ad SC. Tertull.* & communem esse fatetur Marian. *dict. cons.* 16. *num.* 14. & 15. 28. *usque* 34. ubi solvit contraria adducta, *num.* 17. & 18. & Angel. *d. num.* 7. quos sequi tur Marant. *nu.* 180. Multo magis quando servatis ser vandis administravit, licet male & inutiliter, neque enim matri necessitas imposita fuit eos suspectos fa ciendi, *l.* 2. §. *Quid ergo*, *ff. ad SC. Tertull. l. fin. personis*, & *ibi*

& ibi notat. Cod.*de administrat.tut.* & ita facti contingentia respondit Raph. Fulg.*consi.* 52.*nu.*4.

Non prohibetur quoque mater * jus suum vindicare, etiamsi tutorem filio impuberi non petierit intra annum, quando ea intra eundem annum ab alio fuit præventa in petendo tutorem, quo casu excusatur, ex quo non fuit in mora, ut est gloss. *in d.l.matres*, quam sequitur Angel.*consi*, 166. *in fin.* Marant.*in d.l.is potest*, *num.* 196. *per l. sororem*, & ibi est optima glossa, C.*de his quibus ut indign.* 41

Eodemque ferè argumento scribit Bald. *in Authen. eisdem; colum.* 3. *in princip. de secundis nuptiis*, matrem excusari, si pupillo petenti & consentienti curatorem petierit, cui tamen tutorem petere debuisset, & ita eum refert & sequitur Marant. *in repet. dict. l. is potest. num.* 190.

Cum autem hæc necessitas tutorem petendi imposita sit matri, partim ob spem successionis, & præcipue quoque ob respectum pietatis maternæ, & rationis naturalis animi, quæ eam cogit maximè sollicitam esse pro salute liberorum, *l. cum pater*, §. *mundo*, *ff. de legat. secundo*, *l. propter insidias*, C.*qui accusare non possunt*, *l. si mater*, C. *de inofficio testamento*, dubitare quis posset de dicto, Baldi, *consi.*317. *libro quinto*, *& cons.* 140.*lib.*1. dicentis, * matrem non incidere in hanc constitutionem, quando pupillus haberet substitutum pupillarem, ad quem dicit id onus spectare, ob spem sive per consequentias successiones, Angelus *cons.* 118. quem sequitur Marant.*num.* 201. & novissimè Port.*fallat.*10. Quare sunt tamen qui existimant, matrem hoc casu quoque incidere, ut Angel.*d.cons.* 118. Qui putat hoc non procedere in avia, quod ea uno gradu remotior sit, & lege cautum non inveniatur, eam necessitudine pietatis adstringi ad petendum tutorem, atque mater tenetur, & licet dulciora nomina quam filiorum & nepotum appellare non possumus, *l. liberorum*, *ff. de verb. signi-* 42

signific. tamen non tanta dulcedo versatur in nepoti-
bus, atque in filiis nobis appropinquantibus, dic
Angelus.

Non denegabitur quoque matri successio filii, si
ætatis lubrico lapsa, ei tutorem non petiit, cum hoc
43 majoribus* matribus tantùm obtineat, ex rescript
Divorum Dioclet. & Maxim. *in l.2.C.si adversus delec*
& ita tenet Fulgos. *cons.*52. Dec. *in cap. ex parte, in fin.*
appellat. communem dicit, & eum sequitur Marant.
*in d.l. is potest, num.*191. Quo loco Fulgos. dicit, id quo
que obtinere in omni alio, qui debet petere tutorem
sive masculo, sive fœmina, quem sequitur Speculato
Gallus, maximus practicus, *tit. de integ. restit.* §. 1. *ver*
sed & si mater, licet Salic. contrariũ sentiat *in d.l. scian*
in prin. existimans. eos non quidem ipso jure excusa
sed iis per restitutionem in integrum succurri posse
Neque ad rem pertinet, si pòst efficiatur major, se
sufficit minorem fuisse tempore mortis patris pupill
ex magis communi omnium traditione, Marian. *con*
8. *num.*14. 15. & 16. *l.*1. Marant. *n.*191. & Portius, q
plures alios laudat, & dicit esse magis communem
44 *fall.*6. allegans Angelum & Castrensem, * qui exist
mavit hanc opinionem non procedere, nisi quand
totus annus esset præteritus ante majorem ætatem
Quare cõmuniter traditum est, eam quoque excusar
si pòst major facta adhuc non petierit tutorem intr
annum, ut novissimè respondit Hieron. Gratus *consi*
83. *num.*7. *lib.*2. ubi solvit contraria *num. seq.* post Port
*d. fall.*6. Si tamen ex forma statuti quis major fiat ant
annos juris, puta octodecim, & eo casu quis post com
pletum annum decimumoctavuum tutorem non pe
tierit intra annum, is in constitutionem incidet, u
tradit Dec. *in c. ex parte, circa fi. de appellat.* & Marant
*in d. repet. l. is potest. nu.*191.

45 Idem multo magis * constitutum in matre prodi
ga, quæ etsi non petat filio impuberi tutorem, tame
excu-

excusatur; ut omnis prodigus à delictis consistentibus in omittendo, *l. Fulcinius, § adeo; ff. ex quib. causis in possess. eatur*, ita tenent in terminis Alex. & Angelus *in d. l. is cui bonis, ff. de verb. obligat.* quos refert & sequitur Marant. *in d. l. is potest, nu.* 200. & novissimè Port. *fall.* 14.

Scribit quoque Bald. *in c. ex parte, nu. 9. de appellat.* quid si mater * intra annum à die mortis mariti monasterium ingrediatur, illud non privari successione; 46
quia monasterium non tenetur petere tutorem; de qua Baldi traditione non parum dubito, sed quia in regionibus monasteria non succedunt, non discutio, sed in aliud tempus reservo.

Cessabit & hujus constitutionis pœna, * si is, qui 47
negligentem excludere potuisset, tacuit: quia eo defuncto, ejus hæres illum excludere minimè poterit, ut in facti contingentia respondit Anchor. *cons.* 440. *num.* 3. quemadmodum nec jus revocandi donationes ex causa ingratitudinis ad hæredẽ* transmittitur, *l. his* 48
solis, & l. final. C. de revoc. donat. Mol. *latè in consuetud.* §. 30. *nu.* 38. & post eum Hippol. Riminal. *in §. 1. num.* 50. *Instit. de Donat.* dicens, eam esse communem.

Non prohibetur* etiam mater ob non petitum tu- 49
torem legata petere particularia sibi relicta, quamvis a filii successione arceatur, ut tradunt gloss. *in d. l. sciunt*, & ibi Bald. *in 1. quæst.* Corn. Castrens. & Salicet. *in l. omnem, C. ad Tertull.* quos & alios refert Port. *fall.* 1. quod Salicetus putat tum demum obtinere, quando est quæstio de legatis de bonis patris, non si de bonis impuberis, cujus opinio non caret sua ratione.

Nõ absimili * ratione nec repellitur mater hoc no- 50
mine à jure substitutionis fideicommissariæ, ne universali quidẽ, *l. ult. §. si vero maritus, ff. qui pet. tut.* quia tũ non pupillo, sed potius ipsi testatori patri succeditur, *l. cohæredi, §. cum filiæ, ff. de vulg. & pupill.* & ita tenet Marant. *in d. l. is potest, num.* 181. Port. *fall.* 2. ubi plures alios adducit, idẽ tenentes, & inter alios Bald. *in d. l. omnẽ*, qui

qui dicit hoc procedere, quando relictum est in prim tabulis, secùs si in secundis, quæ quales sint, optimè e: plicat Barnabas Brissonius, *lib.3 antiq. select. c.12,*

5 Ex quo sequitur idem omnino dicendum esse in vu gari substitutione, quia per eam similiter succedit testatori non pupillo, ut rectè scribit Anchor. *d. cons* 440. Angel. *in d. l. sciant,* & novissimè Paris. *consi.* 4 *lib.* 1. quem sequitur Port. *fall.* 2.

CAP XIX.

Qui olim Tutores dederint & hodie dant.

SUMMARIA.

1 *Attiliani Tutores.*
2 *Lex Attilia quo tempore lata fuerit, & nu.* 4.
2 *Attiliorum familia apud Romanos ingentium virorum ferax.*
5 *Prætores urbani auctoritas & potestas.*
6 *Prætores Romæ complures fuisse, & quo tempore creati*
7 *Lex Iulia & Titia.*
8 *Lex Claudia.*
9 *Extra ordinem tutores dare.*
10 *Consulis officium in dando tutore.*
11 *Prætor tutelaris à M. Antonino Philosopho institutus.*
12 *Cautio rem pupilli salvam fore à quibus inventa.*
13 *Præfecti urbis jurisdictio quàm latè protendebatur.*
15 *Tutoris datio mandari nequit, nu.* 14.
16 *Magnæ facultates impuberis quæ dicebantur.*
17 *Magistratus collegam tutorem dare potest.*
18 *Decuriones quomodo tutores dare potuerint.*
19 *Proconsul an in procusularibus Provinciis tutorem dare potuit.*
20 *Proconsulis dignitas apud Romanos maxima.*
21 *Iuridici in quorum locum surrogati.*
22 *Legati proconsulum potestas, & an tutores dare potuerint.*
23 *Præfectus Augustalis.*

24 *Augustalis jus dandi tutorem habuit ad exemplum proconsulis.*
25 *Ex constitutione Justiniani defensoribus civitatum una cum ejusdem civitatis religiosissimo antistite jus creandi tutores datum, & quando.*
26 *Defensores civitatum qui fuere.*
27 *Defensores locorum.*
28 *Loci Iudices.*
29 *Patres civitatum.*
30 *Intellectus* §. nos autem, Institution. de Attiliano Tutor.
31 *Publicæ personæ quæ dicebantur.*
32 *Tabularij qui.*
33 *Officium tabulariorum in rebus privatorum cujusmodi fuerit.*
34 *Tabularij olim servi publici.*
35 *Servus civitatis.*
36 *Servus communis civitatis.*
37 *Arcadii & Honorii generali lege prohibitum. ne servi in posterum tabulario præficerentur.*

SEquitur ut tractemus, qui olim tutores dederint, quam rem explicaturi, ab initiis urbis eam repetédam existimavi. Primum igitur se offert lex Attilia, quæ jubebat mulieribus pupillisve non habentibus tutores dari à Prætore & majore parte Tribunorum plebis, quos Attilianos * tutores appellabant, ut habet Ulpian. *in fragmentis tit.* 11. & Iustinian. *Inst. de Attiliano tutore, in prin.* Livius *l.* 39. ubi de Hispala libertina loquitur. A quo auté quóve tempore lata fuerit, mihi nõ constat, licet doctissimus Franc. Bald. *Inst. de Attil. tut.* existimaverit * eam fuisse latã an. urbis 443. à L. Attilio Tribuno plebis, cum C. Mario suo collega, Cõsulibus M. Valerio, & P. Decio, qui nullam adfert auctoritaté, nec probat etiã conjecturaliter. Scio enim apud Romanos fuisse Attiliorum familiã, quáquã plebeiã, tamen ingentium * virorum feracem, in

1
2
3

 qua

qua principem locum videtur habuisse M. Attilius Regulus & post eum Sext. Attilius, A. Attilius, C. Attilius atque L. Attillius, sive, ut est apud Pomponium P. qui Sapiens primum à populo Romano appellatus est, quod prudens esse in jure civili videretur, quem tamen Cicero Acilium nominat *in Lelio*. Ut ut tamen sit, ex
4 Livio temporum ratio suadet,* eam latã fuisse ante annum Urbis conditæ 668. Vertranius Maurus *de jure li-*
5 *berorum, lib.* 1.*c*.31. Ex qua * lege Prætor urbanus (cujus Romæ summa fuit auctoritas & tanta potestas, ut solus jura condere & abrogare posset) cum majore parte Tribunornm plebis, hoc est, sex tribunis tutores dabant. L. enim Minutio, & M. Horatio Pulvillo consulibus, decem creati sunt, anno Urbis 296. ut tradit Alex. Ne-
6 apolitanus, * *Genialt dier. lib.* 5. *cap.* 6. *& lib.* 6. *cap.* 24. ac
7 novissimè Iac. Cuiac. *Instit. de Attiliano tut.* Sed * quia lex Attilia tantùm Romæ locum habebat, lege Iulia Titia prospectum est, ut in Provinciis quoque similiter à Præsidibus earum tutores darentur, Ulpianus *d. tit.* 11. & Imperator *Instit. de Attiliano tutore*.

8 Secutis deinde temporibus D. Claudius, quia in supradictis legibus neque de cautione à tutoribus exigenda, *Rem pupilli salvam fore*, cavebatur, neq; de compellendis tutoribus ad tutelæ administrationem constitutum erat, has leges sustulit, manente tamen eadem conditione dandi & ratione, ac sanxit, ut pupillis tutores à consulibus darentur extra ordinem ex inquisitione, §. *sed ex his, Instit. de Attil. tut.* ut est testis Tranquillus, * *in vita ejusdem Claudii cap.* 23. id est, non ser-
9 vato ordine agnatorum proximorum, Rævardus, *Variorum* 1. *Cap.* 10. Cujus etiam consularis potestatis meminit Modest. *in l. ff. de confirm. tut.* Inquirebant enim
10 Consules, an hi, * qui tutores erant dandi, locupletes essent, ac honestam frugemque vitam ducerent, ad denique alienis bonis administrandis sufficerent, idque longo tempore, antequam proprius Prætor tutelaris

à M.

à M. Antonino Philoſopho * inſtitutus eſſet, Spartia- 11
nus *in vita ejuſdem Antonini*.

Poſt hos autem & Prætores, ex conſtitutionibus Principum, tutores dare cœperunt, intellige tutelares, cujuſmodi primus ex Senatorio ordine creavit M. Antoninus Philoſophus, & Imperator Alexan. Neapolitanus *Genialium dierum*, 2. *cap*. 15. Rævardus *Variorum* 1. *cap*. 16. Balduinus *Inſtit. de Attiliano tut. verb. Prætores. Idem in Catecheſi juris civilis*, *cap*. 2. quem vix alia, quàm Divi Marci appellatione à reliquis Antoninis diſcerni invenies apud juris noſtri auctores, qui Prætores invenerunt dictam cautionem, *rem pupilli ſalvam fore*, ut
patet *ex l*. 1. *ff. de Prætoriis ſtipulat*. Sanè Cicero narrat,* 12
Verrem dicere ſolitum eſſe, pupillos & pupillas certiſſimam eſſe prædam Prætoribus: fecit fortaſſe talium, non tam Prætorum, quam prædonum improbitas, ut adempta ſit urbanis Prætoribus datio tutoris.

Poſt Prætores verò in urbe quidem Roma, aut Præfectus Urbi, aut Prætor ſecundum ſuam juriſdictionem tutores dederunt, §. *ſed hoc jure*, *Inſtit. de Attil. tut*. *l*. *Titius*, §. *Romæ*, *ff. de excuſat. tut*. quæ verba ſecundum ſuam juriſdictionem ita accipienda ſunt, ut hi dare poſſint pro modo ſuæ juriſdictionis, ſive intra locum, ſive territorium, in quo poteſt jus dicere, cujuſque limites
non poteſt tranſilire. Latior ſiquidem * fuit Præfecti, 13
quàm Prætoris juriſdictio, quæ protendebatur ad centeſimum ab Urbe lapidem, *l*. 1. §. *quicquid igitur*, *ff. de officio Præfecti Urbi*, notat Alciat. *in l. mille paſſus*, *ff. de verb. ſignificat*. Adque ideo etiam Illuſtribus perſonis, nec Præfectus ſolus, nec ſolus Prætor Tutelaris, ſed hi conjunctim adhibitis decem Senatoriis viris, tutores dari reſcriptum eſt à Valentiniano, Theodoſio & Arcadio, *l*. 1. *C. de tut. vel curat. illuſtrium perſonarum*. Quod tamen poſtea Imperator Iuſtinianus ſoli Præfecto cum Senatu dedit, *l. cum furioſus*, §. *ſin autem teſtamentum*, *C. de cur. furioſi*. In Provinciis verò Præſides earum ex in-

inquisitione, *d. §. sed hoc jure, l. 1. l. pupillo, ff. de tut. & curat. datis ab his*, ut omnes quoque alii magistratus, u
14 tradit * Modest. *in l. scire, §. cum reliquis, ff. de tut. & curat. datis ab his*, ut scillicet mores creandorum investi gent, & semper hoc observent, ne eos creent, qui se i psos volunt ingerere, ut creentur, quique pecuniar dant, cum & eos pœnæ obnoxios esse, lege promul gatum sit. Dederunt & in Provinciis Magistratus quia suo tempore Prætor Tutelaris ex suo ordin creabatur, *Nov. 13.* jussu tñ Præsidũ hoc est præcepti ut Paulus dicit *in l. Lucius, §. cum testamento, ff. de admin tut.* neq; enim mandari potest tutoris datio, quæ ne imperii est, nec jurisdictionis, *l. muto, §. tutoris, ff. de tute*
15 *lis*, sed meræ nudæque potestatis, * quæ à lege datu nec cuiquam aliter competit, quàm ei, cui lex perm sit. Et hoc est, quod Ulpianus *in l. nec mandante, ff. tut. & curat. dat. ab his*, inquit, *Nec mandante Præside, ali us tutorem dare poterit.* Quare hic adjicit magistratur dare posse ex præcepto Præsidis, non quidem gene raliter, sed unum fortè, vel alterum, quando necessita desiderat, & res est levior, quia non amplæ, nec mag
16 næ sint facultates impuberis, * non excedentes 5 aureos, *l. nonnulli, ff. de accusat.* Cuiac. *Nov. 15.* quod ta men ante Justiniani tẽpora indifferenter omnib. Ma gistratibus Municipalibus loci, unde pupillus per cõ ditionẽ patris originem ducebat, vel ejus erant facu tates, datũ erat, *l. 1. C. ubi pet. tut. vel curat. l. jus dandi, de tut. & curat. dat. ab his.* dum tamen eum darent, q ab eodem municipio vel agro ejus municipii esset, *d. jus dandi.* Servandus est enim modus jurisdictioni Quia etsi tutoris datio jurisdictionis non sit, ut sup diximus, tamẽ tutoris dati cogendi ratio Iurisdictio nis est. Nam ut quis, captis pignoribus aliisve juris r mediis tutelam delatam agnoscere compellatur, si jurisdictionis officio fieri nõ potest: quo in loco si fo tè deessent, qui idonei viderentur tutores, officiũ h

rur

rum magistratuum fuit, inquirere, ex vicinis civitatibus, honestissimum quemq; & nomina Præsidi provinciæ mittere, non autem ipsos arbitrium dandi sibi vindicare, *l. Divus, ff. de tutor. & curat. dat. ab his. l. 1. §. si quando desint, ff. de magistrat. conveniend.* Quin & hi Magistratus collegam suum * tutorem dare potuisse, non 17
est dubium, *l. ubi absunt, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* qui tamen cogi non potest, ut minus injunctum agnoscat, cum jure Magistratus se excusare posset. Iubentur & Decuriones, ubi absunt hi, qui tutores dare possunt, 18
tutores dare, dummodo major pars, id est, quæ partes conveniant, nec enim aliter habetur ordo, quam duabus partib. adhibitis, *d. l. ubi absunt, l. 3. ff. de decret. ab ord. faciend. l. 3. ff. quod cujusque universit. nomine, l. nominationum, C. de decurionib. lib. 10.* qui & unum ex se, id est, suo ordine, collegio, curia dare possunt, *d. l. ubi absunt.* Vel etiam ipsum Magistratum, id est, Duumvirum, *l. decreto, ff. qui pet. tut.* Separantur enim ubique Magistratus Municipales ab ordine, ex quo scilicet Magistratus municipiorum sumebantur. Quare eadẽ curia, sive Decurionum ordo, dicitur seminarium honorum & munerum, & à Magistratibus municipalib. tutor datus non videtur, qui per ordinem datus vel electus est, *l. 1. ff. de Magistrat. conveniendis.*

Eadem quoque ratione, * & in Provincijs id non 19
solum Præsidi, sed & Proconsuli datum fuit in Procõsularibus Provinciis, ut est Africa, *l. ult. C. Theod. de Tyronibus,* Betica, Creta, Macedonia, Achaia, *l. si dominus, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, l. 3. §. idem Hadrianus, ff. de testibus, l. meminisse, §. legatum, ff. de offic. Procons. l. Divus Hadrianus, ff. ad SC. Turpil.* Syria, Babylon, Persia, Thessalia, omnisq; Græcia, ex lege Clodia de Provincijs, sive is proconsulatum obtineret, vel temporis causa Præside defuncto, vel quia ipsi Provincia regenda commissa fuerat, ut scribit Vlpian. *in l. 1. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* fuitque ea dignitas apud Roma-

20 nos in usu frequens, maximiq; splendoris, donec temporis intervallo post Hadrianum Imperatorem, & ordo & honor desiêre, in quorum locum Divus Marcu
21 Iuridicos dedit, teste Alex. *Genial, dierum. 2. cap. 27.* & novissimè Iacobo Cuiacio *observat. 7. cap. 21.*

Cùm autem singulæ provinciæ in varia municipi solerent dividi, eaque proprium haberent Magistratum, Curiamq; municipalem, & omnium unius provinciæ municipiorum negotijs non posset commod uno eodemq; tempore, & simul uno in loco Proconsul jure dicendo præesse; ea ratione factum est, ut
22 adesset legatus, à crebris de uno * in aliud municipi legationibus nomen sortitus, qui ei dabatur quasi adjutor, cui Provinciam ingressus Proconsul jurisdictionem mandare cogebatur, eoque facto, eum per singula municipia mittebat, provincialium querelas & desideria auditurum, ac de ijs non Principem, sed ipsum consulturum, cui propterea ex D. Marci oratione tutores dare posse datum fuit, *d. l. 1. §. legatus, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. muto, §. tutoris, ff. de tutel.*

Ad proconsulis similitudinem post Actiacum bellum, victis Antonio & Cleopatra, Augustus Præfectum constituit in Ægypto Proconsulari potestate,
23 qui ideo Augustalis dictus est, ut auctor est Strabo, * *lib. 7. & in rubr. de offic. Præfecti August. l. ult. C. de modo mulct. l. 3. C. de Navicul. libr. 11.* & Augustalis absolutè. *l. præcipimus, C. de appellat. & Novell. 23. & 26.* cui summum imperium & Proconsulari par dedit, neque au sus fuit ob gentis levitatem & regionis, frugumque omnium ubertatem & copiam eam Provinciam ull Senatori cōmittere, ut habet Suetonius *in eodem*; Tacitus *lib. 2. & 12.* Dion, *lib. 51.* Ammianus Marcellinus, *lib. 22.* sub quo fuerunt sex Provinciæ; Lybia superior, inferior, Thebais, Ægyptus, Arcadia & Augustānica, quibus Alciatus, *C. de numerarijs arctuarijs, lib. 12.* adijcit Pentapol. in qua est urbs Cyrene, patria Callimachi,

:hi, prius Callifte, deinde Thera dicta, cui etiam ob 24
d lex dandi tutoris poteftatem dedit, ad exemplum
Proconfulis, *d. l. 1. ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Noviffimè verò Imperator Iuftinianus, *volens re- 25
ecare has difficultates hominum, per fuam conftitu-
ionem (quam tamen defideramus) difpofuit, ut non
xfpectata juffione Præfidum, Defenfores civitatum,
ına cum ejufdem civitatis religiofiffimo antiftite tu-
ores crearent, fi facultates impuberis vel adulti ufq;
ıd quingentos folidos five aureos valerent, *§. nos autē,
nftit. de Attil. tut.* per defenfores civitatum intelligens
ıon eos, quorum noftri Iurifcōfulti meminere, & alio
ıomine Syndicos appellarunt, *l. ult. §. defenfores, ff. de
nuner. & honor.* fed illos, * quos ad exemplum vete- 26
um municipalium Magiftratuum pofteriores Cæfa-
es curarunt in fingulis civitatib. creari ex Chriftianis
ive Orthodoxis, *l. defenfores, C. de defenf. civit.* & aliàs
vocantur defenfores* locum, *l. orphanotrophos, C. de e- 27
ifcop. & cler. l. ult. C. de Iudicijs.* Loci* Judices, *l. 2. C. de 28
xhib. reis.* Patres * civitatum, *Novell. 17. in fin. Novell. 29
85. l. 3. C. de his, qui fponte mun. fufcipiunt,* vice tribuno-
um plebis, *l. in hac, C. de donat.* & de quibus eft titulus
53. *libr. 1. Codicis:* & tractatur Novella 8. 15. 18. 75. 85.
& in pluribus aliis locis, Cur autem loco juffionis Præfi- 30
dum requifierit auctoritatem Epifcopi five Antiftitis,
ıon aperit, fed invenio, quod idem Iuftinianus hunc
voluit effe fpeculatorem, qui aliis obfervandis & cu-
ftodiendis præfectus effet, ut patet Novella 86. ubi
voluit, Epifcopum de tarditate Præfidis in expedien-
dis advenarum & peregrinorū litibus ad eum referre,
neque fine ejus relatione, fe à provincialibus inter-
pellari debere. Quin & Præfidi fufpecto in caufæ co-
gnitione, Epifcopum adjungendum effe pariter, *No-
vell.* 128. ftatuit, hunc cum primoribus civitatis creare
Curatorem reipublicæ, & eorum rationes difcutere,
neç alium poffe mitti difcufforem.

31 Idem quoque dedit publicis personis, id est, Magistratibus, ut ipse interpretatur, quã loquendi phrasi eo sensu non memini me legisse ullò alio in loco juris nostri. Quin etiam Divi Leo & Anthemius, *in l. Orphanotrophos*, *C. de episc. & cler.* publicas personas interpretantur tabularios, quales duo solebant esse in singulis provinciis, *l. duos tabularios*, *C. de suscept. præposit. &*
32 *arcariis. l.* 10. qui civitatum *aut provinciarum chartas & rationes tractabant, atque supputabant, & præerant tabulario civitatis, in quo plerumque publica & privata recondebantur, veluti debitorum obsignata pecuniæ, *l. 2. C. de jure fisci*, *l. 10. l. 1. & 3. de tabulariis, scri-*
33 *bis.* In rebus tamen* privatorum plerumq; adhibebantur, ut vel pro imperitis literarum scriberent aut subscriberent, vel pro stipulari nequeuntibus stipularentur, quasi personæ publicæ, *& fuerunt olim servi pu-
34 blici, *l. non aliter*, *ff. de adopt. l. si pupillus*, *ff. rem pupilli salvam forem*, *l. 1. §. exigere*, *ff. de Magistratibus conveniendis*
35 & aliàs vocatur servus civitatis, *l. ult. ff. quod cujusque*
36 *univers. nom.* aliàs servus cõmunis civitatis, *l. in tantũ §. 1. ff. de rer. divis.* vel etiam conditionalis, *l. defensionis*
37 *C. de jure fisci, lib.* 10. Quod tamen *postea ab Arcadio & Honorio generali lege fuit prohibitum, ne servi scilicet in posterum tabulario præficerentur; sed liberi tantùm, adjecta pœna, *ut in l. generali*, *C. de tabul. lib.* 10. de quo alio loco commodiore dicemus. Rectè ergo Imper. Iustin. hîc fecit, quod nobis mẽtem suam aperuerit, alioquin non immeritò potuissemus dubitare, præsertim cùm idem Imperat. Iustin. scribat *Novella sua* 94. clarissimum Scribam in provinciis esse quasi Prætorem quendam tutelarem, ut rectè annotavit Iac. Cuiac. *tit. de tabulariis, in prin. lib.* 10. *Codicis.*

CAP. XX.

Quis Iudex Tutorem det.

SUMMARIA.

1 *Omnis Iudex habens jurisdictionem in personam pupilli,*

pilli, eidem dat tutorem, non alius.

Extende, sive sit Iudex ratione originis paternæ sive domicilij, sive bonorum; & multo magis, quando in loco originis vel domicilii habet facultates, vel aliquam earum partem.

Communis opinio.

Iudex originis vel domicilii tutorem dat, etiamsi in loco nulla possideat bona.

Apud Gallos a quibus dantur tutores nobilibus.

In dubio prævalet datio originis.

Causa originis fortior domicilii.

Iudex domicilii hodie communiter tutorem dat, & ejus tutoris administratio ad omnia pupilli bona etiam alibi sita, porrigitur.

Remissivè quis Iudex dat tutorem.

VIdeamus nunc quis Iudex tutorem det pupillo. Et hodie hoc jure utimur: ut omnis Iudex habés iurisdictionem* in personam pupilli, eidem det tuto- 1
rem, nō alius, ut tradit Angelus *in §. sed hoc jure num. 2. Instit. de Attil. tut.* Alex. *consi. 44. num. 17. lib. 5. per l. 1. in pr. ff. de tut. & curat. dat. ab his*, & plenè notatur *in l. 1. C. ubi tut. & in l. si Curatores, per illum textum. C. de excusat. tut.* & ita in terminis quoque tenet Alberic *in rub. C. de in lit. dando tut.* & ita practicatur apud nos, ut & de Gallis attestatur Rebuff. *tit. de sent. provis. art. 3. glos. 2. num. 12. & 13.* Practica Ferrariensis *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, in verbo, eidem Iacobo, num. 3.*

Idq;* procedit, sive is sit Iudex ratione originis pa- 2
ternę sive domicilii, sive bonorũ, & multo magis qñ in loco originis vel domicilii habet facultates, vel aliquam* earum partem, *l. unica C. ubi pet. tut. l. pupillo. ff.* 3
de tut. & cur. & communem esset dicit Barbat. *cons. 61. nu. 1. vers. quoad secundũ, dubiũ lib. 3. l. 2. C. de excus. tut.*

Imo etsi* in loco originis vel domicilii nulla bona 4
possideat, nihilomin⁹ rectè ab eo judice tutor dabitur

satis

satis est enim subjici jurisdictioni Iudicis personam pupilli, quam bona sequuntur, etiamsi Iudex sit tantum magistratus municipalis, ut supra diximus, *cap. præd.*
5 & tradit Rebuff. *d. num.* 12. Limitans,* quoad nobis, quibus dicit apud Gallos tutores dari à Senechalo, Ballivo, vel aliis judicibus, à quibus immediatè ad senatum appellatur. Si tamen dubitatur de prioritate
6 dationis * vel judicis, originis vel domicilii, prævalet originis, Angel. *in d. §. sed hoc jure, num.* 2. Ferrariensis,
7 *num.* 3. quia caussa * originis fortior est causa domicilii, *l. libertus, §. præscriptio, ff. ad municipalem.* Alexan. *cons.* 100. *num.* 1. *lib.* 3. & novissimè Roland. à Val. *de lucro* [...]
8 *tis, quæst.* 22. *num.* 5. *&* 6. Communiter tamen * Iudex domicilii dat tutorem, & ejus tutoris administratio porrigitur ad omnia pupilli bona, etiam alibi sita, Rebuff. *d. gloss.* 2. *num.* 12. Alexan. cum Mol. *consi.* 128. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 1. de quo nos latius diximus *supra cap.* 4. quo
9 lectorem * remittimus, eadem enim repetere non placuit.

CAP. XXI.

Quando à Iudice dari possit Tutor?

SUMMARIA.

1 *Iudex non dat tutorem, nisi deficiente testamentario, & legitimo.*

2 *Tutor testamento datus, non adita hæreditate, non est tutor, sed alius datur, qui desinit postea, hærede adeunte.*

3 *Tutori testamento dato si lis moveatur, alius non dabitur tutor, sed scriptus tutor confirmabitur sine præjuditio litis.*

4 *Plures tutores testamentarii si fuerint dati, non succedit legitima tutela, nisi omnes decesserint, vel in civitate esse desierint.*

5 *Tutore absente vel appellante, datur tutor temporarius.*

6 Pen-

Pendente conditione, vel die, datur alius tutor, quamvis pupillus legitimum habeat.

Pendente excuſatione, interim actor vel curator datur, non tutor.

Tutor ſi furere cœperit, vel relegatus fuerit ad tempus, Curator datur.

Abſens reipublicæ cauſa, ſuſcepta antea tutelam deponere non poteſt.

Reipublicæ cauſſa abeſſe qui dicantur:

In locum furioſi, muti, cœci, ſurdi, & qui perpetuo excuſantur, alius tutor datur.

Tutor alius datur in locum eorum, qui in conſilium Principis aſſumuntur, vel Reipublicæ cauſa trans mare abſunt.

Tutore ſuſpecto, convicto ac remoto, alius datur tutor, & quando.

Tutor captus ab hoſtibus manet tutor, ſed interim à Præſidibus alius tutor dabitur.

Tutore movente pupillo controverſiam ſtatus, datur alius tutor.

Tutore adminiſtrationi non ſufficiente propter adverſam valetudinem, periculo illius actor conſtituitur.

Equitur ut de eo diſſeramus, *Quando à judice dari poſſit?* Et regulariter *traditum eſt, non dari niſi deficiente teſtamentario & legitimo, *Inſtit. de Attil. tut. prin.* & ibi Port. *num.* 1. Ang. *in* §. *quod autem num.* 2. *ſ.* 2. *caſu*, ſequitur Marian. *conſi.* 16. *num.* 6. *lin.* 2. Fer. *in forma libelli, quo agit ad reddendam rationem tute. in verbis, coram, num.* 4. eam tamen regulam mul[tis] modis intelliges. Primo, *ut non procedat, quan[do] ex teſtamento, quo datus eſt, hæreditas non eſt a[di]ta, quo caſu alius datur, qui deſinit, hærede poſtea [ad]eunte, *l. ſi nemo, cum l. ſeq. ff. de teſtam. tutel.* §. *item ſi* [...]e *inſtit. de Attil. tut.* R S

Sic etſi impuberi ſervo libertas & hæreditas per fi[de]i cõmiſſum data ſit, & inſtitutus adire nolit, Senatus

tus censuit eum, si impuberis nomine desideretur adire cogendum, ut tamen pupillo, pupillæve tutor ab eo, cui jus dandi erit, detur, qui tutelam retineat, quoad restituatur hæreditas, & rem salvam fore ab hærede caveatur, *l. si impuberi, ff. de tut. & curat. d. abhis.*

Si tamen super testamento, quo datus est, lis tantum moveatur, alius non dabitur, sed ea lite pendente, sine
3 ullo illius litis præjudicio, *scriptus tutor confirmabitur, & eventus rei judicatæ declarabit, utrum ex testamento patris, an ex decreto Prætoris auctoritatem acceperit, *l jure nostro, in fin. cum l. seq. ff. de testam. tut.*

Pari modo, si duo pluresve tutores testamentarii fuerint, in locum ejus, qui decessit, vel in civitate esse
4 desiit, alius dabitur, neque *succedet legitima tutela, nisi omnes decesserint, vel in civitate esse desierint, *l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel.*

5 Sed & quando* tutor scriptus appellat, vel abest, alius interim datur temporarius tutor, *l. 2. ff. de tut. & curat. datis ab his, l. cum in una §. 1. de appell. l. curatorem C. qui dare tut.* Bartol. optimè *in l. solet, ff. de tutel.*

6 Sic & datur*medio tempore alius, quamvis legitimũ tutoré pupillus habeat, quando testamento quis tutor datus est sub conditione, vel ex die, *d. l. si quis sub conditione, in prin. §. sed etsi, Instit. de Attil. tut.*

Similiter & in locum eorum, qui ad tempus excu-
7 santur, * interim Actor, vel Curator datur, non tutor: quia non desinunt esse tutores: nec enim in totum excusantur, ut etiam in locum minoris ad tempus excusati interim Curator datur, *l. non solũ, §. qui primipilum,*
8 *cum §. si libertus, ff. de excusat. tut.* Item in locum * furiosi ad tempus, *l. idem Vlpianus, ff. de excus. tut.* & in locum relegati ad tempus, *l. si sine, §. ult. ff. de administ. tut. l. tutor petitus, §. fin. ff. de excusat. tut.*

Denique in locum absentis caussa reipublicæ, vel comitũ ejus post susceptam tutelam Tutor, aliàs Cu-

rator

rator, datur, *l. in omnem rem*, *cum l. seq. ff. de tut. & curat. datis ab his, l. si tutor, ff. de tut. & rationib. distrah.* quamquam * hi susceptam antea tutelam deponere non possint, *l. administrantes, §. eorum, ff. de excusat. tut.* Porrò abesse reipublicæ caussa dicuntur, qui bona fide non dolo absunt, & publici commodi, non privati * causa, id quod multis prudentum responsis tractatũ est, *l. item ij, l. & qui data, l. reipublicæ, l. non verè dicitur, ff. ex quib, causis majores.* 9 10

In locum autem eorum, qui perpetuò excusantur, ut furiosi, cœci, muti, surdi: quia desinunt esse tutores per excusationem in perpetuum, in eorum locum alius * Tutor datur, *l. complura, ff. de tutel, l. si quis sub conditione, ff. de nestam. tutel.* 11

Qua ratione * & in locum eorum, qui in consilium Principis assumuntur (quia in perpetuum excusantur, *l. jurisperitor, ff. de excusat. tut.* alius tutor datur. Quibus similes sunt hi, qui reipublicæ causa trans mare absunt, *l. verum, §. ex facto, ff. de minoribus.* 12

Sed & in locum * suspecti, qui convictus ac remotus est, alius datus, *l. licet tutorem, C. in quib. caus. tut. habenti, l. Curatores, l. Præses l. pietatis, C. de suspect. tut.* Nisi tamen is, qui suspectus postulatus est, legitimus fuerit, cui, ne notetur, alius adiungitur, ut infra latius dicemus. Pariter & in locum relegati, id est deportati, *d. l. licet Tutorem, & l. 3. C. qui pet. tut.* & in locum defuncti, *d. l. licet Tutorem, l. ult. §. pen. C de curat. furiosi.* 13

Haud absimili * ratione, si quis tutor nõ sit captus ab hostib. sed missus ad eos quasi legatus, aut ẽt receptus ab eis, aut transfugerit, quia servus non efficitur, Tutor manet, sed interim à Præsidibus alius tutor dabitur, *l. si quis Tutor, ff. de tutel.* Longè * magis alius dandus erit, qñ legitimus tutor moveret pupillo status controversiam, dicens, eum non esse filium defuncti, eumq; subjectum criminaretur, & ad se legitimam hæreditatem pertinere contenderet, *l. idem fiet, §. cum aũt, ff. de test. tut.* 14 15

Idem-

Idemque omnio dicendum, si alia tantum lis moveatur inter tutorem & pupillum, de quo nos infra latius agemus. Uude & Cajus scribit, sæpe ad alium curationem furiosi vel prodigi ex lege 12. tabularum pertinere, alii Prætorem administratorem dare, scilicet cùm ille legitimis inhabilis ad eam rem videatur, *l. sæp. ff. de curat. furios.*

Solet etiam Prætor, quando datus tutor administrationi non sufficeret, propter adversam fortè valatudin senium ætatis; vel quia diffusum est patrimonium pu-
16 pilli, * vel quia alia necessitate impeditur, quem vel actorem periculo ipsius tutoris decreto constituere quem adiutorem vocant, & magis administrator reri quàm Curator intelligitur, *l. solet, ff. de tutelis, l. decret ff. de administrat. tut. l. non solum, §. final. l. & non, & l. idem, de excusat. tutel. l. testamento tutor,* Cod. eodem, *l. 3.* C. *quibus casibus tutorem habenti.* Farrariens. *in d. verbo, coram num. 4. §. quod si tutor, Instit. de curat.*

Sicque intelligendum est, quod Imperator Alexander rescripsit, Tutores non posse ex sua persona in r pupilli Procuratorem facere, sed Actorem constituer debere, *l. neque tutores,* C. *de Procurat.*

CAP. XXII.

Quomodo detur Tutor.

SUMMARIA.

1 *Iudex non dat Tutorem, nisi cum legitima inquisitione.*
2 *Legitima inquisitio quando dicatur fieri.*
3 *Mos dandi Tutores apud Gallos.*
4 *Matris judicium an sufficiat in facienda inquisitione, &*
num. 5.
6 *In inquisitione facienda non sufficere Iudicis asseriionem, dicentis se dedisse cum causæ cognitione.*
7 *Quatuor consideranda in inquisitione, ut rectè datus tutor dicatur.*

8 *In*

8 *Inquisitio an sit observanda in dattione Curatoris furiosi.*
9 *Adversus furentes Vlysses opus est Palamedis prudentia.*
10 *Exempla eorum, qui se furiosos simularunt.*

SEd jam, *Quomodo detur*, videamus. Et quidem rece- 1
ptum est, Iudicem tutorem dare non posse, nisi cum legitima inquisitione, id est, caussa cognita, judice inquirente, an sit idoneus, an patiatur aliquam juris exceptionem, & si idoneus repertus fuerit, super illius idoneitate dictus Iudex pronuntiare debet secundum Baldum, *in l. tutores, in prin. ff. de confir. tut. & facit l. 2. in fin. C. quando mulier tutel. offic. l, ult. C. de auctorit. præstanda, §. sed hoc jure, Instit. de Attil. tut.* hoc est, convocatis consanguines & amicis pupilli, ut dicit Bart. *in l. scire, §. fin. ff. de tut. & curat. dat. ab his*, & notabiliter Baldus *in l. omnem, C. ad SC. Tertull.* Iason. *consi. 149. num. 2. vers. item Decretum, lib. 2.* & novissimè Rebuff. *de sent. provis. art. 3. gloss. 2. nu. 6.* dicit,* evocandos esse proximio- 2
res ex parte patris quatuor, vel sex ad summum, & totalem ex parte matris, si sint, *per text. juncta gloss. in l. pietatis, verbo, parentibus, C. de suspect. tut.* Sin verò duo, vel tres tantum fuerint, citandos esse amicos vel vicinos pupilli ad eum numerum: è quibus sic convocatis, Iudex recipit juramentum, ut declarent, quem credant pupillo utiliorem, quod ubi, præhabita aliqua deliberatione, fecerint, ab eis electum pupillo tutorem dat, & ita dicit observari apud Gallos secundum practicam Masverii Galli, * *tit. de tutore, §. item si nullus*, quam pra- 3
cticam utinam nos sequeremur.

Nec sufficit * ad eam inquisitionem sustinendam 4
matris judicium, etiamsi maximè in bona propria liberis suis testamento tutores dederit, quod personarum qualitatem, earum facta, & mores dijudicare & æstimare potius virilis animi sit, ut Auctor est Triphoninus, *in l. credendum, circa fin. qui petant tut.*

5 Maximè,* quando ea declaravit se velle convol*æ* ad secundas nuptias, Jason *d.conf.*149. Bald *in l.prec.* C.*de impub.& alijs substitut.*

Neque etiam in eo statur assertioni judicis dice-
6 tis, se dedisse * cum causæ cognitione, Iason *dict. co.* 149. Bald. *in l. omnem,* C.*ad SC. Tertull.* Menoch. *latè: arbitrarijs Iud.lib.*1. *quæst.* 76.

Maximè, quia in ea inquisitione cum reliquis oportet Magistratum & mores creandorum investig- re: neq; facultates enim, neq; dignitas ita sufficie- est ad fidem, ut bona electio, vel voluntas, & benig- mores, uti tradit Modestin. *in l. scire, §. cum reliquis, ff. tut. & curat. datis ab his.*

7 Et hoc amplius, * si quæratur, an ex inquisitio- rectè datus sit tutor, quatuor consideranda sunt, a- hic dederit, qui dare potest, & ille acceperit, cui er- dandus, & is detur, cujus dandi facultas erat, & pr- tribunali decretum sit interpositum, *l. naturali, §. si quæ- ratur, ff. de confir. tut. l. scire; §. qui non justè, ff. de excusa. tut.* Zasius *in l. justè possidet, n.* 13. *ff. de acq. vel amit. poss.*

Atque ideo rectè Martianus dicit *in l. tutor si petitu- ff. de tut. & curat. datis ab his,* quod si tutor petitus fueri- habenti, sed absente eo, quasi nō habenti datus fueri- dationem nullam esse: hac generali ratione adjecta- Nam etsi quoquo modo in petitione tutoris erra- tum fuerit in facti causa, maximè post constitutio- nem Divorum fratrum, non valet tutoris datio.

8 Quod non solùm* in datione tutoris, sed & datio- ne curatoris furiosi observandum est, ut scilicet ido- neus detur, & ut inquiratur de vero furore. Unde Ul- pianus scribit *in l. observare, ff. de cura. furiosi.* Prætorem observare debere, ne cui temerè citra causæ cognitio-
9 nem plenissimam curatorem * det, quoniam plerique vel furorem vel dementiam fingunt, quo magis cura-
10 tore accepto, onera civilia detrectent. Ergò * adversus ejusmodi Ulysses opus est Palamedis prudētia. Ulys-

ses

ſes ſiquidem Rex Ithace & Dulichii Inſularum, filius Laertæ & Anticleæ, fingitur ab Homero vir multa prȩditus facundia, nec minore experientia, vafer cõſilio, egregius bello, laborum patientiſſimus. Vxorem habuit Penelopen Icari filiam, ex qua Telemachum filium ſuſcepit, eamq; tantopere adamavit, ut reliquis Græcorum Principibus, ad bellum Troianum proficiſcentibus, ipſe inſaniam ſimulaverit, futurum ſperans, ut tanquam bello inutilis domi relinqueretur. Iunctis itaq; duobus diverſi generis animalibus, littus proſcindebat, & frugum loco ſalem ſerebat. Palamedem tamen virum prudentiſſimum latere non potuit: qui ut technam illius detegeret, aranti illi Telemachum filiũ in ſulco objecit, quod Vlyſſes conſpicatus, ne filium lȩderet, aratrum ſublevavit. Quo argumento facilè deprehenſum eſt, non veram illam, ſed ſimulatam eſſe inſaniam. Pertractus itaq; ad Troiam, ſtrenuam utiliſſimamq;, eo in bello, Græcis operam navavit. Nam & Achillẽ inter Lycomedis Regis filias, virginali habitu latitantẽ, ad bellum perduxit, & ſagittas Herculis à Philoctete impetratas, ad Troiam pertulit. Cũ Palamede frumentationis cauſa graviſſimas inimicitias exercuit, eumq; tandẽ per calumniam circũventum lapidibus obruendũ curavit. Deniq; plures alii prudentes viri furioſos ſe atq; ieſanos eſſe ſimularunt, ut ſibi commiſſorum aut committendorum impunitatem compararent, ut de Moyſe Iudæorum legiſlatore legitur, & de Solone altero Atheniẽſium legum conditore, tradunt Plutarchus & Laertius, uterque in vita illius: qui quo & tutior vita ejus eſſet, & plus aliquanto Reipublicæ prodeſſet, furere ſe ſimulavit, ut tradunt Cicer. *lib.* 1. *Officior*. & Juſtinus Hiſtoricus *lib.* 2. *Hiſtoriarũ*, & de Junio Bruto ſcriptũ reliquit Livius *l.* 1. qui cum à Rege Tarquinio avunculo ſuo omnẽ nobilitatis indolem diſcerpi, interq; cȩteros etiam fratrẽ ſuũ, quod vegetioris ingenii erat,

interfectum animadverteret; obtusi se cordis esse si-
mulavit, eaq; fallacia maximas virtutes suas texit.
Profectus etiam Delphos cum Tarquinii filiis, quo
idem ad Apollinem Pythium muneribus sacrificiisq;
honorandum miserat; aurũ Deo, nomine doni, clam
cavato baculo inclusum tulit: quia timebat, ne sibi
cœleste numen aperta liberalitate, venerari tutum nõ
esset. Peractis deinde mandatis patris, Apollinem ju-
venes consuluerunt, quisnam ex ipsis Romæ regna-
turus videretur? At is penes eum summam urbis Ro-
mæ potestatem futuram respondit, qui ante omnes
matri osculum dedisset. Tunc perinde atq; casu pro-
lapsus de industria se abjecit; terramque cõmunem
omnium matrem existimans, osculatus est, quod tam
vafre telluri impressum osculum Urbi libertatem,
Bruto primum in Fastis locum tribuit.

CAP. XXIII.
Qui à Judice Tutores dari possint.

SUMMARIA.

1 *Argumentum à testamentis ad judicia, sive à testatore ad Iudicem in jure frequens.*
2 *Regula,* Quemlibet dari posse à judice tutorem.
3 *Iudex potest dare tutorem testamento patris inutiliter datum.*
4 *Plures à judice simul dari posse tutores.*
5 *Absens tutor dari potest à judice, & quando.*
6 *Curator absens dari non potest, ut agat adversus tutorem.*
7 *Furiosus à Iudice tutor dari nequit.*
8 *Spadones an à Iudice tutores dari possint.*
9 *Spadones idonei sunt tutelæ puellarum, & ratio traditur.*
10 *Spado an possit esse Papa?*
11 *Fidejussorem tutoris contutorem dari, & manere tutorem.*

12 Sa

12 *Superioris ordinis tutorem pupillo dari inferioris ordinis & è contra.*
13 *Ingenuus libertino an tutor dari poterit?*
14 *Liberti an tutores esse possint.*
15 *Tutor à judice invitus datur.*
16 *Tutela an sit munus publicum?*
17 *Communis opinio.*
18 *Filiusfamilias à judice tutor dari potest.*
19 *Tutor an salarium petere possit. Declara nu.* 20. 21. 22.
23 *Consuetudo apud Gallos tutores immobilium honorum pupillarium fructus, durante tutela, suos facere, modò pupillum alant, æs alienum solvant, & possessiones sartas testas tueantur.*
24 *Mutus & surdus à Iudice tutores dari nequeunt.*
25 *Servus à judice tutor dari non potest.*
26 *Creditor vel debitor an tutor à judice dari possit?*
27 *Fœmina à judice tutrix dari nequit.*
28 *Minor 25. annis à judice non datur tutor.*
29 *Adversa valetudo an faciat, ut quis à judice tutor dari possit.*
30 *Pauper suo vitio, inimicus pupilli, vel patris, ejus tutor à judice non datur.*
31 *Prohibitus à parentibus tutor à judice non datur.*
32 *Contra prohibitionem matris non datur tutor à judice.*
33 *Iurisdictioni judicis dantis non subjectus, tutor ab eo dari non potest. Delara nu.* 34.
35 *Absens Reipublicæ causa tutor à judice non datur.*
36 *Miles à judice non datur tutor.*
37 *Ministri ecclesiæ an possint à judice dari tutores?*
38 *Curiales an admittantur ad Illustrium tutelam per judicem?*
39 *Cæcus à judice tutor dari non potest.*
40 *Cæcus propriè quis dicatur. Declara nu.* 41. 42.
43 *Ap. Claudius Cæcus Senator fuit.*
44 *Ap. Claudius legis actiones redegit in formam certam.*
45 *Aufidius vir Pratorius Cæcus sententiam dixit.*

46 C. *Livius Drusus, licet oculis captus, summæ auctorita Iurisconsultus fuit.*

47 Celsus in l. si venditor, §. 1. de act. empt. *laudat justi simam Drusi sententiam.*

48 *Drusus licet à Pomponio præteritus, tamen à Valerio Max mo celebratur.*

49 C. *Caßius Longuinus natus est ex filia Tuberonis, quæ fu neptis Ser. Sulpitii.*

50 *Caßius Longinus licet luminibus orbatus sub Tiberio con fuit cum Quartino.*

51 C. *Caßius Longinus sub Claudio Cæsare donatus Syriæ Præfectura, legum peritia excelluit, militare disciplinam ad priscum morem revocavit, legiones exe cuit, ac si hostis ingrueret.*

52 *Nero infensus Caßio.*

53 *Neronis crudelitate Caßius exilio mulctatus, & in Sard niam Insulam deportatus est.*

54 *Cassius Cassianæ scholæ Princeps & parens fuit.*

55 *Cassius sub Caligula jussus erat interfici, sed Cassium se vavit fatalis necessitas in ipsum Caligulam irruens.*

56 *Cassius licet deportatus fuerit à Nerone in Insulam, post tamen restitutus fuit à Vespasiano.*

57 *Cassii mors.*

SUbsequitur ordine caput, *Qui à Iudice Tutores da possint.* Ad cujus explicationem licet nemo, quem v derim, regulam ponat: quia tamen in testamentari regulam fecit Paulus *in l. tutor. ff. de testam. tutel. Quem*
1 *libet dari posse*, & à testamentis * ad judicia, sive à testa tore ad Iudicem argumentum apud nostros sit vald frequens, & eo sæpe utatur Ulpianus, dicens non mi rum esse per Magistratum fieri posse, quod testament fieri potest, *l. non est mirum, ff. de. pign. act. l. solet, ff. de ali ment. & cibar. legat.* Paulus, *libro singulari regularium*, *servus, ff. de manumissio.* Titulo generali Præses in loci
2 suis, *loco à testamento ad judicia.* Ideo * nos similem ho loco regulam collegimus, *Quemlibet dari posse*; etiam

testamento patris inutiliter datum, si è re pupilli videtur, *l. 3. ff. confir. tutel.* 3

Atque eum quoque, qui se testamento tutorem adscripsit, si idoneus est, licet suspectus sit, neq; ejus admitti excusationem, *per l. uxori, ff. ad l. Cor. de falsis, l. scire, §. fin. & ibid. gloss. verbo, ingerere, ff. de tut. & curat. datis ab his.*

Atque etiam plures simul tam à judice, lege vel testatore, *l. simul, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. si plures, ff. de legit. tut. l. si quis sub conditione, §. plane, ff. de test. tutel.* 4

Neque solum * præsentem, sed etiam absentem, *l. illud ff. de tut. & curat. dat. ab his,* dum tamen, si peregrè agant, qui tutores vel curatores dati sunt, intra diem trigesimũ id notum his fiat à Magistratibus ex rescripto Divi Marci, vel in facie, vel ad domum, extra quos alios triginta dies habebunt ad excusationem, *l. si peregrè, ff. de tut. & curat. dat. ab his, l. scire, §. qui autem supra, ff. de excusat. tut.* Quod tamen non obtinet in curatore, qui datur pupillo agere vel se defendere volenti adversus tutorem suum: neque enim talis nisi præsens dari potest, *l. qui habet, §. si pupill. vers. deniq; ff. de tutel.* de quo tamen infra latius dicemus ex Molin. *§. 6. gl. 6. nu.* 9. 10. 11. Neq; item obtinet in furioso, qui licet absentis loco sit, *l. in negotijs, ff. de reg. juris,* tamen rectè * tutor datur, sed intelligitur ita dari, cùm suæ mentis esse cœperit. Ideoque interim alius tutor datur, *l. furiosus, & l. pen. ff. de tutelis.* 5 6 7

Non est etiam huic rei impedimento sterilitas naturæ, quo vitio laborant Spadones: * quia tales morbosi, aut vitiosi non sunt, nec eis hoc vitij impedimẽto est, quo minus suis & alienis superesse possint, *l. Spadonem, ff. de excus. tut.* Quo loco tamen Iac. Cujac. Spadonem putat accipi debere pro castrato: in quo, inquit, minor dubitatio erat, nam castratio sola propriè vitium est, & locum redhibitioni facit. 8

Maximè enim Spadones idonei sunt tutelæ puella-

9 rum, cum in his * omnis mala corrumpendi suspicio cesset, & magis sint avari quàm integri, ut tradit Rebuff. *in l. Spadonum, ff. de verb. signific. in fin.* ex eo concludens per Alciatum ibidem, hujusmodi Spadones ad quamcunq; dignitatem admitti posse, etiam Papalem. Nam quamvis, inquit, ante coronationem solet
10 inquiri * de electo in Summum Pontificem, & conclamari (ut fertur) dignum esse papari, quia testiculos habet: sufficit tamen eum habere mentulam, virque ea ratione dici potest.

11 Potest & fidejussor * tutori ei dari contutor, licet in una tutela duplex periculum sustineat. Ideoq; Romanius Appulus, qui cum Magistratis esset, aliquem nominasset suo periculo, pòst ei contutor datus, cum se eo nomine excusare vellet, rejecta appellatione ab eo interposita detentus fuit in tutela, *l. Remanius, ff. de tut. & curat. datis ab his, facit l. Spadonem, §. si civitatis, ff. de excusat. tut.*

Divus Marcus & Commodus quoq; rescripserunt,
12 superioris ordinis aliquẽ * posse dari tutorem pupillo inferioris ordinis, & è converso minoris ordinem aliquem posse dari pupillo majoris ordinis, *d. l. Spadonem § scire, & l. & qui non ff. de tut. & curat. datis ab his.*

13 Eadem ratione * & ingnuus libertino dari poterit, tutorque perseverabit, nisi se excuset, *l. pupillo, §. libertino, ff. de tut. & curat. datis ab his gloss. optima in l. patronus, ff. de tut. l. 3. C. de excusat. tut.* nisi tamẽ patronus sit qui liberto suo datus excusationem non habet, *d. l. patronus, ff. de tut.* vel etiam in loco libertinorum omnino sit penuria, *l. 1. §. libertinis, ff. de excusat. tut.*

14 Et quia * liberti impetrato à Principe jure aureorum annulorum, quod non modici beneficij loco æstimabatur, omnia ingenuitatis munia consequebantur, quod ex Novella Iustiniani, *ut liberti de cætero.* omnibus ad libertatem venientibus absque principali concessione competere cœpit; ideo & hi rectè dari possunt

possunt & perseverabunt, nisi se intra tempora constituta excusaverint, ut ex rescripto Imperatoris sui cum patre Severo refert Claudius Tryphoninus, *in l. cum ex oratione, ff. de excusat. tut. & ibi bona glossa, in verbo. rescripsit.*

Sed & neque * volens tantùm, verùm etiamsi invi- 15
tus datur, cujus rei in aperto causa est, * quia tutela est 16
publicum munus, *§.1. Instit. de excus. tut.* Quod licet aliqui controvertant, ut novissimè Vertranius Maurus, *de jure liberorum, cap.* 18. tamē communios & receptior
opinio est, * utilitatis publicæ respectu eam publicum 17
munus dici, sive civile, non reipublicæ, aut etiam provinciale, licet utilitate privatum, Ioan. Crot. *rubr. de nov. operis nuntiat. num.* 10. Mol. *in consuetud. §. 6. gloss. 6. nu.* 9. 10. 11. Cuiac. *d. §. 1. & plenius in l. si duas, §. Grammaticos, super verbo tutela, de excusat. tut.* & post eum Revardus *in l, 2 ff de reg. juris.* Ex eo * inferentes, etiam fi- 18
liumfamilias tutorem dari posse: qui, inquiunt, in his quæ sunt publici juris, patriæ potestatis non habetur ratio, *vulg. l filiusfamilias, ff. de his qui sunt sui vel alieni juris, l. si filiusfamilias, ff. de tutelis,* quo casu pater pro filio tenetur, ut ibidem explicat Vlpianus & Angelus, *in §. 1. num. 5. Instit. qui testam. tutores.*

Ex quo * & illud proficiscitur, tutorem ratione offi- 19
cii salarium petere non posse nec debere; quia sponte suscipere tenetur, & gratuitum esse debet, *ex gloss. in l. 1. & in l. in eos, ff. de tutelis* Guido Papæ, *quæst.* 68. maximè ubi ex affectione & amicitia per testatorē fuerit testamento electus, Andr. Barbat. *consi. 62. num. 10. lib.* 2. Imò
punitur * extra ordinem, si data sibi pecunia tutelam 20
suscepit: * ut respondit Corn. *consi. 62. num. 910. libr.* 4. 21
Port. *Instit. qui testam. tut. num.* 10. Boer. *in consuet. tit. 1. §. 11.* Poterit tamen * Iudex ex causa remunerationis, 22
vel alia justa causa, salarium constituere, quod ejus arbitrio relinquitur, nisi in loco administratos vigeat contraria consuetudo, nihil scilicet deberi, vel etiam,

si detectum fuerit, eum non bona fide in administratione fuisse versatum, Corn. & Port. *loc. præalleg*. Guido Papæ, *d. quæst*.68. Barbat. *d. cons*.62.*nu*.10.*lib*.2. Si è diverso extante consuetudine, quod tutor durante tutela omnes immobilium bonorum pupillarium fructus suos faciat, modò pupillum alat, æs alienum solvat, & possessiones sartas tectas tueatur, ea tan-
23 quam * valida omnino servanda erit, quam & receptam esse apud Gallos dicit Franciscus Balduinus *ad rubr. tit. de tutel*. Boër §. 11.

24 Hæc autem,* quæ diximus, non ita simpliciter intelligenda. Neque enim mutus & surdus legitimi tutores esse possunt, cùm nec testamento, nec alio modo utiliter dari possint, *l. agnato*, §. *surdus & mutus, cum l. seq. ff. de legit. tut*. cujus rationem in materia tutoris testamentarij diximus *cap*.9.*num*.34.&.43. Solent enim hi quasi curatore omnino egentes, in jure nostro conferri prodigis adolescentibus debilibus, *l. dabimus*, §. *ult. cum l. seq. ff. de privileg. creditorum*.

25 Neque etiam * servus, licet testamento dari possit, quia Iudex servo libertatem, non tacitè, nec expressè dare potest, *l. in servili*, C. *qui testam. tut. dari possunt*.

26 Neque item * creditor, vel debitor pupilli, jure novo. *Novell*.72.

Non etiã fœmina, quia tutela virile officiũ sive mu-
27 nus* est, & ultra sexũ fœmineę infirmitatis tale officium est, *l. fin. ff. de tut*. & diximus supra latè, *c*.9.*n*.50.

28 Nec etiam * minor viginti quinque annis, ut supra quoque latissimè à nobis declaratum est.

29 Adversa quoq; * valetudine laborans, tali scilicet, ut quis suis ipse rebus superesse non possit, facit quem inhabilem ipso jure, ut etiam volens dari non possit, licet superveniens adversa valetudo perpetua excusationes det à suscepta, ut est gl. *in l*. 1. C. *qui morbo se excus*. & ibi clarè Salicet. & Aret. *in* §. *item propter adversam, Instit, de excusat, tut*. quos refert & sequitur Maria-
nus

ius Socin. *consʃ.59.n.35.lib.3.* ego tamen ſecùs arbitror, ùm habeamus textum expreſſum *in l. non ſolùm*, §. *ſi uis, cum l. ſeq. ff. de excuſat. tut.* eum excuſare non tanum, ne incipiant, ſed & à cœpta excuſari debent: qui extus manifeſtè proſternit contrariam ſententiam.

Idemque * dicendum in paupere ſuo vitio, & ini- 30
nico pupilli, vel patris ejus, quos tamen Iudex, etſi ſe ion excuſaverint, etiam rejicere debet, ut reſponit Marian. Socin. *d. conſil. 59. num. 39. & quatuor ſeq. ib.3.* facit optimè *l. in confirmando, ff. de confir. tut. l. 3. §. i tutor, ff. de ſuſpect. tut. §. ſed etſi propter paupertatem, §. nimicitiæ, Inſtit. de excuſat. tut.*

Sed etſi quis * prohibitus eſt à parentibus tutor eſ- 31
è, hunc neque creari oportet, & ſi creatus fuerit, nec ecuſaverit, prohiberi poterit eum eſſe tutorem, maiente ἀτιμία, id eſt, ſtatu ejus integro manente, ac honore illæſo ſervato: neque enim prohibetur gerere, ut uſpectus, ſed ob patris voluntatem, *l. ſcire*, §. *ſed etſi, ff. le tut. & curat. datis ab his.*

Etiamſi mater * tantùm prohibuerit, *l. unica, Cod. ſi.* 32
contra matr. volunt. tut. datus ſit. Si tamen de fraude convictus fuerit, non manebit ſine nota, *d. l. unica.*

Is quoque, qui juriſdictioni dantis ſubjectus non eſt, ab eo dari non poteſt, * nec ceſſatio invicti perperam 33
officii ad ejus periculum ſpectat, *l. neque à Præſide, & ibi bona gloſſ. Cod. qui dari tut. l. etiam. ff. de tutelis, & ibi quoque gl. l. 3. & l. Divus, ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. §. ſi quando, ff. de Magiſtrat. conven. l. 3. C. qui petant tut.* ſi tamen is * conſentiat, datio valebit, ut ex Alex. *conſi.* 34
161. num. 7. libr. 5. Andr. Barbat. *conſil. 61. num. 5. lib. 3.*

Eos etiam, qui in legatione ſunt, Magiſtratus creari non poſſe vel debere, nec periculum per idem tempus, quo in legatione ſunt, ad eos pertinere Modeſtinus ſcribet *in dict. l. ſcire, §. eos, ff. de tut. & curat. datis ab his.* Nam & Ulpianus ſcribit, abſentiam ejus, qui Reipub. 35
cauſa ab eſt, neq; ei, neque alii damnoſam eſſe debere,

l. ab-

l. absentia, ff. de reg. juris. ideoque in ejus locum alius t. tor, vel potius curator datur, *l. in omnem, ff. de tut. & c. rat. datis ab his.*

36 Eripit etiam * sacramenti religio militem ab administratione tutelæ, ex rescripto Divi Antonini, *l. ab administratione, C. de legatis.* Non enim debet militiæ armatæ muneribus occupatus, neque si legitimus sit, neque si ex testamento datus fuerit, nec alio modo (etsi voluerit) tutor vel curator fieri: si tamen errore ductus res administraverit, negotiorum gestorũ actione conveniri poterit, ex rescripto Imperatoris Philippi, *in militia, C. qui dari tut.* Cujus rei in promptu causa est, quod miles non debet avocari à signis suis, & numeris, sed eis jugiter inhærere, propriæ muniis insudare militiæ, ut armorum quotidiano exercitio ad bella sit paratus, non sibi vacare, aut aliena obsequia peragere, *tribuni, l. nemo miles, l. milites, de re militari, lib. 12.* Qua ratione etiam prohibetur esse conductor rerum alienarum, hujus fidejussor, mandator vel procurator, *l. milites. C. locati.* Negotiator vel mercator, *d. l. milites, & unica, C. Negotiatores ne militent, libr.* 2. vel etiam procurator ad lites, *l. militem, C. de procurat. l. filiusfamilias §. veterani, eodem tit.*

Porrò autem ut non sunt milites avocandi à suis signis & castris, ita nec ministri ecclesiarum à suis eccle-
37 siis; ne ecclesiasticis * ministeriis addicti occupentur negotiis prophanis, *c. generaliter, causa 16. quæst. 1.* quod maximè procedit, quando ad sacrosanctas ecclesias permanent, non divagantes, neque circa ministeria divina desides, *d. c. generaliter*, vel nisi Episcopus civitatis ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula & orphanorum ac viduarum, quæ indefensæ sunt, aut earum personarum, quæ ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. *cap. pervenit, distinct.* 86. Et ideo Imperator Iustin. cum aliquando Episcopis permisisset sese à tutela excusare, *l. generaliter, C. de Episcop.*

op. & cler. pòst *Novella sua constitutione* 124. statuit, ut
ec volentes admitterētur; Presbyteris tamen & Dia-
onis & Subdiaconis permisit tutelam legitimā jure,
ve lege cognationis administrare, quod videtur hau-
sse ex decretis Synodi Chalcedonensis 41. quam
Martianus Imperator congregavit an. 437. vel secun-
um Onuphrii supputationem an. 451 Sanè D. Cy-
rianus in quadam epistola ad Diaconos & Presbyte-
os Furnenses, succenset cuidam Geminio Victori, qui
estamento suo nominasset tutorē Geminianum Fau-
tinum Presbyterū: & testator olim in cōsilio Episco-
orum fuisse statutum, ne quis decedens clericum no-
ninaret ad tutelam vel curam: ac ejus, qui hoc fecis-
et, memoriā damnatam; idq; ratione superius addu-
ta. Interim tamen nemo negat, admodum pium esse
pus procurationem & tutelam pupillorum, quos
Deus tam sollicitè nobis commendat, & legumlato-
ibus quoq; semper curæ & cordi fuit. Severus quo-
que Imperator Ulpio Rufino scribens gloriatur, om-
ibusq; liquere desiderat *in l. 2. ff. qui pet. tut.* sese om-
nem rationem adhibere subveniendis pupillis, cum e-
iam id pertineat ad curam publicam. Certè quidem
olim existimarunt utilitati publicæ repugnare hanc
conditionem, *Si pupillus tutores non habuerit, l. 2. §. tra-
ctari, ff. ad SC. Tertull.* quod etiam apertè tradit Plato
lib. 11. de legibus, diligenter admonens præcipuè curam
esse habendam pupillaris ætatis.

Est & generali lege prospectum, ne Curiales ad Il-
lustrium* tutelam vocari possint *l. 2. C. de tut. vel curat.* 38
Illustr. siquidem cum eorum bona fisco sint obligata,
non satis* esset prospectum, *ut tradit gloss. ibidem.* 39

Cæcus etiam, qui utriusq; oculi aciem prorsus ami-
sit, quem propriè cæcum appellamus, ut rectè tradit
Natta *in repet. l. hac consultissima, §. ex imperfecto, nu. 34.*
C. de testamen. tutor dari non poterit, *l. luminibus, C. qui*
dari tutor. & ibi notat. l. etiam, 2. de auctorit. tut, l. post su- 40
sce-

sceptam, & utrobiq; gloss. ff. de excusat. tit. Quin etsi pò
41 cæcus fiat, *etiam à suscepta tutela excusare se pote
rit, *d. l. post susceptam & d. l. etiam, l.1. & ibi Platea. C
qui morbo se excusant, lib.*10. Quod tamen non est intel
ligendum de eo, qui alterum tantum oculum amisit
42 *l. frater C. de excusat. tut.* Neque etiam de eo, *cui visu
tantum est debilitatus, vel habet pupillam oculi ob
scuratam, juxta ea, quę tradit Nat. *d. loc.* Nec est igno
tum quod Cic. scribit, Ap. Claudium cæcum optim
43 præfuisse rei suæ familiari, atque adeo *senatoris mu
nia eum obiisse, testatur noster Ulpian. *in l. 1. §. quam
vis autem, ff. de postul.* severissimamq; in senatu dixiss
44 sententiam *de Pyrrhi captivis, qui centum annis pos
Decemviros legis actiones ad certam aliquam redegi
formam, & peculiari est complexus libro, ut tradi
Francisc. Balduinus *in suis Prolegomenis juris civilis ante
primum librum Instit. fol. mihi* 1. *verso, numer.* 8. sicuti et-
45 iam *sententiam dixit Aufidius, vir Prætorius cæcus,
Idemque ostendunt multi Romani prudentes, qui
cum oculis capti essent, perspicatissimi fuerunt sum-
46 mæque auctoritatis Jurisconsulti, ut* Livius Drusus,
cujus fit mentio *in l. si venditor, §.* 1 *.ff. de act. empt.* & a-
47 lio nomine vocatur C. Liv. Drusus, ubi * Celsus lau-
dat justissimam Drusi sententiam, emptorem, per quē
steterit quo minus venditus servus traderetur, præsta-
re debere cibariorum sumptus. Et licet hic Drusus à
48 Pomponio* præteritus fuerit, tamen à Valerio Maxi-
mo *lib.8.c.7.* celebratur. Qui & ætatis viribus, & acie
oculorū defectus, jus civile populo benignissimè in-
terpretatus est, utilissimáq; discere cupientibus mo-
nimenta composuit. Nam & senem illum natura &
cæcum fortuna facere potuit: ita natura interpellare
non valuit, ne non animo & videret & vigeret. Caius
49 quoque Cassius Longinus ex filia Tuberonis natus,
50 quæ neptis fuerit Ser. Sulpitii, licet luminibus orba-
tus, ut tradit Suetonius *in vita Neronis cap.*37. is tamen
con-

consul fuit cum Quartino, temporibus Tiberii, plurimumque auctoritatis habuit, *sub Claudio Cæsare 51
Præfectus Syriæ legũ peritia cæteris præeminuisse legitur, & qui militarem disciplinam ad priscum morem revocabat, exercebat legiones, ac si hostis ingrueret, dignum id majoribus & familia Cassia ratus, ut Auctor 52
est Cornelius Tacitus *lib. 12. ad prin.* Huic tamen Nero cum infensus esset, quod opibus vetustis, & gravitate morum præcellebat, missa ad Senatum oratione, crimini objectavit, quod is Cassius inter Imagines maorum etiam C. Cassii interfectos Iulii Cæsaris coluisset, ita inscriptam, *Duci partium*, quasi per hoc semina belli civilis * meditaretur. Itaque Senatusconsulto ex- 53
lio mulctatus, & in Sardiniã deportatus est, ut est auctor Cornelius Tacitus *lib. 5. & 16. post prin.* Plinius *lib. 7. Epistol.* Cassium * Cassianæ scholæ principem & pa- 54
entem fuisse scribit, cujus domum ideo commendat, quod eam Quadratus habitaret, qui non minor foret Orator, quàm fuerit ille Cassius Iureconsultus, quorum fit mentio * *in l. 35. ff. de mort. causa donat. & l. 18.* 55
ff. de furtis, hic sub. Caligula jussus erat interfici, sed Cassium servavit fatalis necessitas in ipsum irruens Caligulam. Et licet hic Cassius Neronis crudelitate deportatus fuerit in Sardiniam, * Insulam pestilentem: 56
tandem tamen revocatus fuit, & in pristinum statum restitutus à Vespasiano: quem tamen Suetonius in vita Neronis *luminibus orbatum inter eos ponit, quia à 57
Nerone mortem sustinuerint.

CAP. XXIIII.

Cui dari possit Tutor à Iudice.

SUMMARIA.

Regula, omni Impuberi à Iudice Tutorem dari. *Declara nu. 2. & 3.*
Ventri non datur tutor à Iudice.
Curator testamento non datur.

Tuto-

HActenus qui tutores dederint, hodie dent, & qui[b]
dari posset, superioribus aliquot capitibus dixi-
mus; deinceps cui dari possit, videndum est. Est autem
1 receptissima * regula, *omni impuberi propter ætatis infir-*
2 *mitatem & lubricum consilium tutorem dari*, etiam * ab-
senti, invito & ignoranti, *l. illud*, *& l. nec non, ff. de tut.
& curat. datis ab his.* Dec. *in l. quo tutela, §. nemo, ff. de regul.
juris, per l. 2. ff. de tutelis.* Rip. *in l. 1. §, fuit quæsitum, num.
26. ff. ad Trebell.* Quare rectè Impp. Dioclet. & Maxi-
mianus rescripserunt *in l. 2. C. quando tut vel curat.* tu-
toris officium ex sola voluntate pupilli non finiri. Et-
3 iam * surdo, muto, mutæ, furioso, furiosæ, impuberib.
l. muto, §. surdo ff. de tut. & curat. datis ab his. Deniq; etiã
iis, de quorum statu dubitatur, etiam lite pendente, sed
ita *l* demum tenet datio, si liber est, ut scribit Ulpian.
in l. ei qui, ff. de tut. & curat. dat. ab his. Sed hæc licet regu-
lariter vera sint, non tamen in omnibus vera sunt. Vi-
deamus igitur in quib. speciebus locũ habere non pos-
sint. Sanè, quoties lex de Curatore loquitur non de
tutore, tutor dari non potest. Et ideo * ventri tutor
4 dari non potest, *l. ventri. ff. de tut. & curat. datis ab his.*
Eadem

Eademq; ratione & Curatorem testamento dari non constat, *l. 1. ff. de confirm. tut.* quia lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura, *Super pecunia*, inquit, *tutelavè rei suæ*. Sed etsi * quis tutor detur quasi minori, qui tū nō 5
erat, non valebit datio, & ideò non erit excusatio necessaria, neq; obligabitur sic datus, ex eo quod nō gesserit, *l. Seia, ff. de tut. & curat. datis ab his*. Quoniam autē tutor simpliciter datus ad universum patrimonium intelligitur datus, ut nihil supersit, in quo alteri tutori locus sit, & is habeat jus in caput liberum, à qua potestate si velis separare bonorū administrationem, nō alio tutore, sed potius curatore opus sit, qui rebus datur, certæ rei dari potest, ut supra latè diximus. Rectè igitur * diversis tam JCtorum responsis quàm Impe- 6
ratorum rescriptis statutum est, tutorem habenti aliū non posse nec debere dari, *§. interdum, & ibi* Port. & post eum optimè Franciscus Balduinus, *Instit. de curat.* Corn. *cons. 281. num. 6. lib. 1.* Castrens. *cons. 413. num. 1. v. 3. lib. 2.* Andr. Barb. *latè cons. 61. num. 5. vers. 11. lib. 3.* & ex recentioribus Paris. *cons. 85. num. 1. libr. 3.* Quare & ita datum falsum appellat Paulus *in l. Paulus, ff. de verb. significat.* quia quoties actus juris civilis (ut est tutelæ datio) est nullus vel inutilis, ejus actus nomen proprium non habet, & ideo illa adjectione falsi à vero sive proprio distinguitur; quod & in similibus obtinet, ut de testamento nullo, stipulatione, sententia, electione, cessione & compromisso, tradit Andr. Alciat. *in d. l. Paulus*, ubi id benè declarat, dicens, secùs esse in nominib. facti. Sed etsi * pupillus diffusum habeat
patrimonium in diversis locis; ita ut solus tutor ad- 7
ministrationi non sufficiat, non poterit dari tutor, sed
tantū curator, * etiamsi mater vel avia hoc petierint. 8
Ita respondit Andr. Barbat. *d. cons. 61. nu. 9. lib. 3.* additio ad Port. *tit. qui testamento tut. num. 3.* Hoc amplius, si detur causa specialis, in quo dari posset, si tamen alia causa minus legitima fuerit expressa, per quam

dari non debuisset, non valebit datio, etiam interve niente Iudicis decreto, *per l. tutor si petitus.* & ibi Bartol. *ff. de tut. & curat. dat. ab his*, quem refert & sequitur Corn. *d. consil* 28. *num.* 7. *lib.* 1. Castr. *consil.* 411. *numer.* 1. *vers.* 3. *ratio. lib* 2. & novissimè Paris. *d. cons.* 85. *m* 2 & .3. *lib.* 3. In quibus locis etiam concludunt; idem esse quando Iudex in datione erravit. Denique scribi Angelus, *in d.* §. *interdum*, *num.* 2. *Instit. de curat.* quo
9 si prior * non jure datus fuerit, non valere dationem alterius, nisi illo prius remoto, & ejusdem tutela cassata, ad instar, inquit, electionis, quæ non potest secun do fieri, nisi priore cassata, *cap. consideravimus*, & *cap auditis, extra. de elect.* Dicit tamen in contrarium esse textum satis, ut videtur, expressum, *in l. si ut proponis, C. d*
10 *confir. tut.* & ideo* relinquit cogitandum, cujus posterioris opinionis ego quoque sum. Hoc autem quod diximus, tutorem habenti non posse dari alium: multis modis venit declarandum, & limitandum. Primùm enim locum non habet jure veteri, quo jure debitorem, vel
11 creditorem pupilli * tutorem potuisse dari *supra cap.* 9 diximus. Neque propterea impeditæ fuerunt actiones inter eum & pupillum, saltem eæ, quarum causa & origo fuisset ante tutelam, licet aliæ, quæ post tutelam oriebantur, interim cessarent, *l. nec non dantur*, *ff. de tutelis & rat. distrah.* de quo paulo pòst dicemus plenius. Quo casu judicio existente inter tutorem & pupillum, si non erat alius tutor (plures enim dari possunt) cujus autoritate niteretur pupillus, quia ipse tutor in rem suam autor esse non poterat, unus aliquis dabatur in
12 litem, quem Iustinian.* Prætorium appellat, *in* §. *si inter*, *Instit. de authorit. tut.* Verùm hodie hujus rei ratio
13 multum est imminuta, quia Iustin. * *Novella constitutione* 72. prohibitum est regulariter, ne dibitor, vel creditor tutor fiat, sed quia idem Iustinian. *Novella* 94. hac lege postea exemit matres, & d. Novella etiam quosdam alios minimè complectatur, ut supra annotavi-

tavimus. Rectè ergo Iustin. *in d. §. si inter*, statuit, ut deficiente contutore, in locum illius Prętorii tutoris curator daretur, quo interveniente, judicium perageretur, eoque peracto is desineret, *l. si plures, ff. de test. tut.* Idq; sive pupillus agat, sive conveniatur, *l. qui habet, §. si pupillus, ff. de tutelis.* Quoties etiam aliqua pupilli bona sunt ultra centesimũ urbis lapidem, id est, centum milliaria, sive mille passus, se excusare poterit tutor: neq; enim tenetur ultra tutelam gerere, nisi in eadem Provincia pupilli patrimonium sit, & ideo illarũ rerum dabunt tutores in Provincia Præsides ejus, non earundem, *l. propter litem, §. licet, cum §. seq. ff. de excusat. tut.* Tutor quoq; datus, si provocet, sive appellet, vel absit, interim, referente Ulpiano ex rescripto Divi
Pii, * datur temporarius tutor, qui tutelam gerat. *l. cum* 14
quidam, ff. de tut. & curat. datis ab his, quod & probat Modestinus eo casu, quo tutoris auctoritas necessaria fuerit, veluti ad adeundam hæreditatem, quoniam ad hoc curatoris auctoritas inutilis esset. *l. cum in una, §. 1. ff. de appell.* Pari modo & in locum suspecti & remoti, & in locum excusati, alius idoneus substituitur sententia competentis judicis. Et hoc quidem Senatus- 15
consulto introductum est, cum ex pluribus tutoribus unus ex pluribus aut removetur, ut excusatur in perpetuum, *l. si quis sub conditione, ff. de testament. tut. dict. §. interdum*, & ibi Angelus *in princip. vers. nota quod si tutor*, & post eum Jacob. Cujac. *super verbo, interdum, Instit. de curat.* quod * à Divis Valeriano & Galieno 16
extenditur ad defunctos, vel etiam relegatos, id est, deportatos tutores, *l. 4. ff. In quib. caus. tutor. habenti. & dict. l. si quis sub conditione.* Corn. *consil.* 175. *num.* 3 *lib.* 3. Angel. *de Bannito, d. §. interdum num.* 1. Nam in ejus locum, qui relegatus est, salva civitate, curator datur, non tutor. Cujacius loco quo supra, *per l. quod si fortè §. quid ergo. ff. de solut.* Datur & in locũ furiosi, surdi, muti, tutoris legitimi alius tutor, ex Senatus- 17

V 2 con-

consulto, *l. cum plura ff. de tutelis.* Sæpè etiam ad aliu[m] ex lege 12. tabularum curatio prodigi, aut furiosi pe[r]tinet, alii Prætor administrationem dat, scilicet, cu[m] ipse legitimus inhabilis ad eam rem videatur, *l. sæpe de curat. furiosi.* Sed etsi tutor missus est ad hostes qua[si] legatus, aut ab eis receptus, aut transfugerit, quia se[r]vus non efficitur, & tutor manet, alius interim da-
18 tur, *l. si quis, ff. de tutel.* Non absimili ratione, * quand[o] ex testamento hæreditas non est adita, ex quo tut[or] speratur, vel is datur est sub conditione, vel die; pen[-]dente conditione, vel die, alius dandus est, qui defini[t] quando conditio exiterit, dies advenerit, vel hære[s] pòst adierit, *l. si nemo, l. si hæreditas, l. si quis, ff de testam. tutel. §. sed etsi, Instit. de Attil. tutor.* Potest & mater, [si] nolit bona filiis suis relinquenda administrari per tu[-]torem eisdem suis filiis patris testamento datum, ali[-]quem ex necessariis suis heredem instituere, eundemq[ue] rogare, ut filiis suis, cùm ad pubertatem venerint, ple[-]nè restituat: ita enim scriptus hæres erit nudo nomine & administrabit quamdiu erit impubes, & facto pube[-]ri hæreditatem restituet cum fructibus perceptis, null[a] ēt quarta Trebellianica deducta, *ut est text. in l. fideicom-*
19 *missi, §. cum Pollidius, ff. de usuris.* Imola *in l. cum filio, de legat.* & novissimè Gualdensis *in tract. suo cautel. ult. volunt. tit. de tutore*, ubi plures laudat ejusdem opinionis.
20 Postremò potest & statutum permittere tutorem ha[-]benti alium dari ex causa, putà, si petant consanguinei aliquem adiungi, allegata causa suspitionis, vel alia legitima vel verisimili, ut tradit Francisc. Curt. *consi. 46. incip. super controversia.* Thomas Feratius *cautel ult.* & novissimè Paris. *consi. 85. nu. 3. lib. 3.* Sed eo statuto stan-te, si uno die petitus, & eodem quoque datus fuerit, nullius erit momenti datio, quia propter tēporis bre-vitatem non est verisimile Iudicem discussisse utilitatem pupilli, ut consuluit Paris. *d. loco*, & ante eum ple-nius Anchor. *consi. 36. incip. visa quadam petitione,*

CAP.

CAP. XXV.

Quando dentur Tutores.

SUMMARIA.

1 *Tutorem omni tempore, sive die dari posse.*
2 *Feriatis diebus tutor dari potest.*
3 *Datio tutoris actus favorabilis & opus pium.*
4 *Constantinus Imperator primus Christianus.*
5 *Die dominico acta fieri posse.*
6 *Theodosius Imperator concessit diebus Dominicis emancipare, atq; manumittere.*
7 *Opera ruralia die Dominico ex necessitate explicari possunt.*

NUnc ad extremũ, *quãdo dentur Tutores*, videamus. & sanè Ulp. *lib. 8. de omnibus tribunalibus*, scribit, *in l. nec mandante, §. dari, ff. de tut. & curat. datis ab his*, eum * omni tempore, sive die dari posse. Refert & i- 1
dem Ulpianus *l. 5. ad edictum*, orationem D Marci, qua in Senata recitata dicit effectum fuisse de aliis speciebus Pretorem adiri, etiam dieb. feriatis, * ut puta ut 2
tutores vel curatores dentur, ut officia admoveantur, cessantis excusationes allegentur, alimenta cõstituantur, ætates probentur, *l. eadem oratione, ff de feriis*, cujus 3
rei non alia cõmodior ratio reddi potest, quàm quod actus sit multum favorabilis, & opus valde pium, datio tutoris: cùm Deus nobis tã sollicitè pupillos cõmendaverit, *cap. defensionis, distinct. 87.* adeo ut Pagani olim Principes voluerint tutelam etiam geri à Iudæis & Christianis, indicantes, eorum religionem minimè pollui hoc civili munere. Qua ratione * Constantinus 4
Imperator, primus Christianus, *in l. 1. ff. de feriis*, dicit, gratum & jucundum esse die etiam Dominico maximè votiva compleri, & super his rebus acta fieri. Cujus etiam * exemplo ductus Theodosius Imperator, 5
emancipandi atque manumittendi * licentiam dieb. 6
Dominicis, cæteris causis quiescentibus, tribuit, *l. 2. C.*

de Feriis. Sicuti etiam die Dominico * opera rustic ex necessitate explicari poterunt: quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, au vineæ scrobibus mandentur, ne occasione momen pereat commoditas cœlesti provisione concessa.

CAP. XXVI.

Tutela an sit honor vel onus?

SUMMARIA.

1 *Variæ interpretum sententiæ, tutela an sit honor, vel onu nu. 21.*
2 *Baldus doctor oculatissimus, & omnium sui temporis ce leberrimus.*
3 *Testamentaria tutela honor appellatur.*
4 *Honorificum ut fuit ex testamento amicorum, vel paren tum quid capere, ita turpe ab iis præteriri.*
5 *Legata & hæreditates plerumque dantur ob meri ta.*
6 *Legatarii amici vocantur.*
7 *Personæ honoratæ quæ dicantur.*
8 *Cicero parens eloquentiæ.*
9 *Usurpans indebitè nomen tutoris, an teneatur pœna sacri legij vel falsi?*
10 *Tutorem ratione officii & dignitatis non prius in carce rem ponendum esse, quàm esset convictus.*
11 *Numerus liberorum an excuset ab honoribus?*
12 *Iudæus dignitatum & officiorum publicorum incapax.*
13 *Reprobatur opinio eorum existimantium tutelam hono rem esse.*
14 *Ratio naturalis legis loco est.*
15 *Tutela an sit munus publicum, & quatenus.*
16 *Publicum aliàs civile dicitur.*
17 *Tutela quid onerosum, grave & molestum appella tur.*
18 *Tutela quare onus appelletur.*
19 *Statutum dictans agnatos cognatis præferri in hæredi ta-*

tate, intelligitur etiam ut præferantur in onere tutelæ quod declaratur nu. 20.

22 *Intellectus* legis, teſtamento, ff. de manumiſſis teſtamento.

23 *Servus omnium hominum abjectiſſimus, & honoris incapax.*

24 *Servorum variæ qualitates.*

25 *Ordinarij ſervi alios vicarios habuerunt in peculio, cum ſuis peculiis.*

26 *Vicarij ſervi peculiares ſervi nuncupati.*

27 *Servorum dignitates, reſpectu aliorum ſervorum.*

28 *Servi nobiles.*

29 *Honor pro cultura, fide & integritate aliquando accipitur.*

30 *Nonius Marcellus doctiſſimus Grammaticus.*

31 *Reprobatur opinio Baldi.*

32 *Magiſtratus onus.*

33 *Epiſcopatus magis nomen oneris, quàm honoris eſſe.*

34 *Reſervatio dignitatum ſimpliciter facta non comprehendit dignitatem Epiſcopalem.*

35 *Iudæi à tutela non ſunt immunes.*

36 *Dolus & malitia nemini debet patrocinari.*

37 *Contractus factus contra legem tenet, licet ſit nullus quantum ad commodum contrahentis, non tamen ad ipſius incommodum.*

38 *Nemo ex ſua culpa, dolo, vel improbitate, vel delicto, debet conſequi præmium.*

39 *An nobiles, qui ſceleribus nobilitatem amiſerunt, ſint immumunes ab oneribus nobilitatis.*

40 *Contumax in non reſpondendo habetur pro confeſſo in eo, quod tendit in damnum.*

41 *Bannitus perdit jura civitatis in ijs, quæ tendunt ad ipſius commodum, non autem incommodum.*

42 *Dei memoriam habentes non præſumuntur ad tutelas & curas libenter accedere.*

43 *Præsumitur quilibet potius res proprias curare, quà alienas.*

44 *Charitas prima incipit à seipso.*

45 *Tutorum non est par similisq; causa.*

46 *Affectatis negotiis nihil indulgetur.*

47 *Ignorantia affectata non excusat, sed pro sciente habetur.*

48 *Ignorantia affectata habetur pro scientia, etiam in pœnalibus.*

49 *Impedito regulariter tempus non currit, nisi sit affactatum.* Declara num. 50.

51 *Conditio absentis causa Reipublicæ in nullo deterior fieri potest, aut debet, & quomodo hoc procedat.*

52 *Legatus, qui procuravit sibi legationem, non gaudet privilegijs legatorum.*

53 *Tutelam affectasse quis dicatur.*

45 *Interpretatio* legis, Spadonum, §. finali, ff. de excusat. tut.

55 *Tutela affectata non censetur onus.*

56 *Modica non sunt curanda.*

57 *Modicum & nihil æquiparantur.*

58 *Immunitas concessa à muneribus personalibus non comprehendit minima.*

59 *Defunctoriè, vel dicis causa tutelam suscipere quando quis dicatur.*

60 *Textus* legis 1. C. Qui numero tutelarum, *pristinæ suæ integritati restituitur.*

61 *Gregorius Haloander diligentissimus & verus juris instaurator.*

62 *Franciscus Duarenus defenditur* in l. Iurisgentium, §. doli, ff. de pactis.

63 *Honorarij tutores qui dicantur.*

64 *Tutor honorarius conveniri non potest, nisi excussis facultatibus ejus qui gessit.*

65 *Tutela an respectu presonæ pupilli dicatur onus.*

66 *Tutela ex parte pupilli est favorabilis.*

De

DE illo nunc * videndum est, *An tutela sit honor, an potius onus?* qua in re variatum est sententiis. Nam 1
Baldus, Doctor * oculatissimus, & omnium sui tem- 2
poris celeberrimus, ingenio feraci & fœcũdo, *in l. cum quidam, C. de verb. signific.* eam ratione administratio-
nis bonorum & rei tutelaris honoré appellat, motus
ex *l. testamento centurio, ff. de manumiss. testam. ibi, ab honore administrandi removit.* Ex qua lege colligunt Doctores, quod, ut est à tutela infame reiici, ita administrare honorificum, sequitur Socinus filius, *in l. utrum a. §. cum quidam, in ult. notab. ff. de rebus dubiis*, quam opinionem confirmat Papinianus *lib. 4. responsorum, in l. qui tutelam, in prin. ff. de testamen. tutela. Qui tutelam,* inquit, *mandatam excusationis jure suscipere noluit, ab his quoque legatis submovendus erit, quæ filiis ejus relicta sunt, modò si legata filii non affectione propria, sed ob honorem patris, id est, ut interpretari possumus, tutelam patri testamento mandatam meruerunt.* Ex qua lege * aper- 3
tissime colligitur, testamentariam tutelam honorem appellari, nec id abs re. Veteres enim honori duxisse, si morientis testaméto hæredes instituerétur, vel quantum libet etiam modicum sibi supremo morientium judicio relinqueretur, notũ est; eo quod hoc ipso eorum fides, probitas & integritas ultimo morientis judicio, probata munificentia ejus, ac liberalite digna videretur. Sic item è cõtra * injuriosum ac turpe puta- 4
batur amicorum parentumve testamento præteriri. Atque hinc prodit, quod passim dicunt IC. testatorẽ aliquem honorasse, quem scilicet instituit, vel legato providit, ut Callistr. *in l. Divus, ff ad leg. Cornel. de Falsis, ibi, legato honoratur,* Ulpian. *in l. sed & si mortis, §. hoc autem, ibi, nec enim quærimus cui acquiratur legatum, sed cui honor habitus sit, ff. de lgat. præstand* Idem Ulpianus *in l. sed et si suscepit, §. sed et si proponas, ibi, honorem habitum voluit, quibus reliquit fideicommissum, ff. de Iudiciis.* Idem *l. fideicommissa, §. plerumque, ibi : licet multorum*

intersit uni voluisse honorem habitum, ff. de legat. 3. Paulus *in l. amicissimos, ibi : ad suscipiendum onus tutelæ, etiam*
5 *honore legati eos prosequi, ff. de excusat. tut.* Et hoc * nimirum illud est, quod, cum plerumq; hæreditates &
6 legata * ob meritum dantur, teste Vlpiano, *libr.* 30. *ad*
7 *Sabinum, l. nec adjecit ff. pro socio,* legatarij * amici vocantur, *l. quidam, ff. de reb. dubiis,* & quandoque personæ honoratæ, *ut in l. unica,* §. *sin autem,* C. *de caduc. toll.* Sed ut ex alijs Scriptoribus aliquid etiam in rem nostrã mutuemur, etiã huic sententiæ non desunt Scriptores celeberrimi. Dicit inprimis Cicero, eloquen-
8 tiæ parens, * pro Cecinna, usum fructum omnium bonorum Cesenniæ legavit, ut frueretur una cum filio: magnus honos viri, jucundus mulieri fuisset, si diuturnum esse licuisset. Rursus Symmachus ad Theod. *lib.* 1. *epist.* 41. agens de signatoribus, qui legatum ex testamento acceperant, aut subscripserant. Adducuntur etiam scripta Divalia, inquit, quibus adstipulatio cujusdam remota est: qui suam juvisse causam testimonio diceretur, quasi verisimile esset exemplum, ut tenuis honos, quo defunctus ob amicitiam subscriptores asperserat, legitimum possit abolere judicium.

Ex quibus videretur satis superq; probatum esse, tutelam, saltem testamentariam, honoris nomen esse, non oneris, quod & placuit mirum in modum Marco Anton. Nat. Astensi, *in rep. l. hac consultissima,* §. *ex imperfecto. q.* 24 C. *de testam.* Cyno *in l. cum quidam.* C. *de verb. signific.* & Imolæ. *in l. si ex toto,* §. 1. *in fin. ff. de legat.* 1. & novissimè Zuchard *in rep. l. post humo, nu.* 7. C *de bonor. poss. contra tab.* Quod certè placitũ pulchrũ est & egregium, si verum esset, de quo nõ parum dubito. Nam si illud verũ esset, ex eo inferri posset, usurpantẽ indebitè nomen tutoris teneri pœna sacrilegij, vel falsi, juxta
9 notata Bart. * *in l.* 1. *per illum text. ut dign. ordo servetur,* & quæ amplè suo more tradit And. Tyraq. mirè diligens, & multæ lectionis vir, *de Nobilit. cap.* 13.

Posset

Posset & secundò inferri, tutorem velut honestam ersonam ratione * officii, & dignitatis non prius in arcerem poni debere, quam esset convictus, juxta ea, 10 uæ tradit Aretius *in l. si post accusationem, col. fi. de testam.*

Pariter * & tertiò inferri posset, non jure trium, sed eque sedecim liberorum jure quem à tutela excusa- 11 , quod Alex. Imper. placitum, *in l.* 1. *C. de his qui num. ber. lib.* 10. quum Inquit, *Numerus liberorum ab honoribus m excusat.*

Denique * ut semel finiam, sequeretur, quod Iudæus on posset esse tutor, quia est dignitatum & officiorum 12 ublicorum incapax, ut tradit Zas. *in rubr. de justitia & re, nu.* 4. 6. *&* 7. in doctore, advocato, *per l. laudabile*, *. de advocat. diversorum Iudic. l. fin. C. de postul.* maximè x eo, quia sunt infideles, & non Christiani, *cap. cum sit, p. penult. de Iudæis. cap. cum sit. cap. constituit* 17. *q.* 4. ubi ıb interminatione anathematis & excommunicationis etat concilium, ne Iudæi ad ulla officia publica admitantur: &, si qui eos admitterent, tanquam sacrilegi aberentur, quod etiam constituerunt Impp. Theod. : Valentin. *in l. fin. C. de Iudæis.*

Videamus ergo vera sit, necne, ista opinio? & certè verum fateri licet, puto hanc opinionẽ omnino erro- 13 eam esse, atq; ideo tutelam non Honoris nomen, sed)neris esse. Ad quod dicendũ primò me movet, quod onor sit administratio Reipublicæ, cũ dignitatis gra- u, sive cum sumptu, sive sine erogatione contingens, *honor, ff. de munerib. & honorib.* tutela verò non sit Reiublicæ munus, sed principaliter privatũ, ut probatur *non tantum,* §. *is qui, ff. de excusat. tut.* dum ædilẽ plebis utorem dari posse eo comprobat, qui excusetur à priatis muneribus: excusatio aũt est argumentũ jure tuoris dati, *l. Spadonem,* §. *pen. ff. de excus. tut.* qui etiam raio * naturalis, quo legis loco est demõstrat. Satis n. tu- 14 ela de re privata & familiari pupillorũ & domo eorũdem concluditur, & quot sunt domus, tot sunt tutelæ.

Non

Non inficior tamen, eam esse pro utilitate pub-cum, quod publicè, omnium intersit, orbos ac pup-los (in quorum recta institutione tanquam in her-sita est tota spes, & salus Reipublicæ pendet) tueri: defendere, & in singulis civitatibus publicam tutela minoribus deberi, ut ait Constantinus, *in l. 19. de dec. rioribus, Codic. Theodos.* eorumque subventionem protectionem ad curam publicā pertinere, ex Episto

15 Divi Severi, *l. Divus l. qui pet. tut.* sed * principaliter pr-vatum munus esse, & per consequentias publicum, f ve civile, quæ appellatio latior est, quàm Reipublic. Nam munus Reipublicæ est, quod principaliter & d rectò ad Rempublicam, sive civitatis utilitatem sp

16 ctat; publicū verò, quod aliàs * civile dicitur, est, quo tam ex consequentia, quam principaliter ad utilita publicam pertineat, ut latè tradit acutissimus interpr Iacobus Cuiac. *ad l. 6. super verbo, tutela non est Reipubli cæ munus, ff. de excusat. tut.* & nos latius suprà dixi mus.

Et hoc est, quod dicunt veteres interpretes tutelan esse munus auctoritate publicum, sed utilitate priva tum, ut Angel. *in §. 1. num. 5. Instit. de excusat. tut.* & ibi dem Accurs. *in glo. verbo, publicum munus, & l. si hæredi tas, §. servus, in fin. ff. de testamen. tut.* Ioan. Crot. *in repet rubr. de oper. novi nunciat. num.* 10. Bartol. *in l. si filius, ff de tutelis.*

17 Quæ sententia * ex eo etiam fulciri potest, quo passim inveniamus tutelam, ut quid onerosum, grave & molestum appellari ab Ulpian. *in l. 3. & 5.* & Paulo, *in l. Nesennius, §. final. & l. amicissimos, ff. de excusat. tut.* Modestino, *in l. si quis duas, §. Grammatici, ibi, requiem habent, eodem, l. 4. C. de excusat. munerum, ibi, tutelæ sollicitudo.* Neratio, *l. cujus bonis, ff. de curat. furiosi.* à Severo & Antonino, *l. 1. C. quod cum eo qui in aliena, ibi, cum id onus exemplo cæterorum munerum civilium.* Imperat. *in §. tria onera, Instit. de excusat. tut.* Paulo, *l. si is qui, ibi, sube-*

ibeundum est onus illius, eodem. Et id quidem optima ratione, * propter onus administrationis & pericu- 18
um tutelæ, difficultatem rationum conficiendarum, & reddendarum, ut dicit Paulus, *in d.l.si is qui.* Est enim, inquit Paulus, aliquando una tutela tam diffusa & negotiosa, ut ea pro pluribus cedat, & totum hominem occupet.

Cui congruit, quod tradit Q. Mutius *libro singularum* Ὅρων, *l. quo tutela, ff. de reg. juris,* & Ulpian. 14. *&* 38. *ad Sabinum in l.1. in prin. & l.3. ff. de legit. tut.* Imperator *in* §.1. *Instit. de leg. patronor. tutel.* Quo tutela legitima, quæ onus est, redit, eo & hæreditatem ab intestato per consequentias quasi lucrum & commodum pervenire, cujus rationem expressit Paulus, *libr ad Sabinum 3. de tutelis,* incidenter differens; secundum naturam esse, inquiens, commoda cujusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda, per hoc inferens, quemadmodũ tutor rectè institui potest hęres; quia qui sentit incommodum, iniquum non est, ut etiam aliquod commodum sentiat: sic quoq; hæredem tutorem rectè testamento dari. Commodum enim hæreditatis, etiam incertum, tutelam quodam onere pensari, & æquitas & ratio non dissuadent, *l. secundum naturam, ff. de reg. jur. l. tutores, ff. de testam tutel.*

A quo nihil omnino * abest, quod tradit Bart. *in l.1.* 19
in prin. ff. de legit. tut. quod si agnati à statuto cognatis præferantur in hæreditate, eodem modo intelligi debet, quod habeant onus tutelæ, idem Bart. *consil. incip. Civitas Mediolani,* quem & plures alios ejus sententiæ refert & sequitur Decius *dict. l. quo tutela,* quod tamen ipse declarat, non procedere in matre & avia, idq; ea ratione præcipuè, quod harum tutela non sit jussa, sive necessaria, sed permissiva tantùm, irregularis & extraordinaria, quæ ab hæreditate non regulatur, * ut tra- 20
dit idem Dec. *dict. l. quo tutela, nu. 2. & plenius consil. suo* ... Alex. de Imola, *cons. 109. lib. 3.*

Quare

Quare non mirum cuiquam videri debet, si alii nt
21 qui contra Baldum* & alios supra allegatos Doctes
confidenter & palàm tenent expressè, tutelã onus s-
se, sive Oneris nomen, non Honoris, ut Mar. Son.
cons. 100.*n.* 30.*l.* 2. quo loco is alios allegat. Idem la-
rian. *in rep.l. cum filiofamilias, num.* 41. *de legat.* habet
enim juris rotundos textus pro se, qui sunt testim-
nia irrefragabilia, ex quibus fundari viam esse sign-
tam, Bald. dicit *cons.* 97. *lib.* 2. quem sequitur Zas
consil. 2. *in fin. lib* 2.

Neq; quenquam movere debent argumenta à Il-
do, & aliis ejusdem factionis adducta. Nam in prius
22 quod dicunt, vim & potestatẽ* administrandi res p-
pillares honorem appellari à Pap. *lib.* 14. *responsorum*
l. testamento, ff. de manumis. testam. argumentum vale
23 leve est: cùm enim * ea verba referantur ad homines
servos omnium hominum objectissimos, administra-
tioni dominicę prępositos, vel ab ea remotos, nõ p
intelligi de honore publico, de quo hic loquimur, cu-
servus est omnino incapax, ut qui pro nullo habetur,
& quod ad jus civile attinet, pro mortuo compara-
tur, nec velle habet, & obsequitur imperio domini; d
debet necessariò accipi, sive interpretari pro qualite
servi, qui apud dominum in honore est, & in prec
prę cęteris & ut talis à domino alicui rei, vel admi-
strationi prępositus est, quẽ eo ipso idem dominus
honore habere, sine honore ornare dicitur, quales a-
24 pud Romanos fuerũt servi ordinarii, vicariis* oppo-
ti, quos alii Actores, alii Atriẽses, alii deniq; Dispẽ-
tores appellant, quorum summa fuit auctoritas ap-
dominum, in alios servos imperium, quibus rerum
mnium sũma imminebat, & earum administratio c-
missa fuit, ut latè probat Andr. Alciat. *in l. urbana, &*
in leg. Censoria, ff. de verb. sign. Iac. Rævard. *Variorum.*
c. ult. Idem *l. non vult hæres, ff. de reg. jur.* & Barn. Bi.
in suo eleg. tract. de solut. §. *quib. solvi potest, verbo, servis*

Qu

Quo loco * etiam ſcribit item Rævardus *d. cap. ult.* 25
uod iidem ordinarii ſervi habuerint alios vicarios in
eculio, cum ſuis peculiis iiſq; velut dominis impera- 26
nt, indeq; * vicarios peculiares ſervos paſſim ferè
uncupari, quod etiam probat Andr. Tiraquel. *de No-
lit. cap.* ? *num.* 4.

Non abs re igitur Papinianus ſervilem adminiſtra-
ionem circa res dominicas honorem appellavit, &
am dignationis paululum quiddam ſecum adferre
icere voluit, cum Ulpianus *l.* 21. *ad Sabinum, l. gene-
aliter, ff. de legat.* 1. ſervum Actorem, Diſpenſatorem,
ve Atrienſem, (ita enim eum Plautus vocat) ponat
ro optimo & præſtantiſſimo: *Legato generaliter reli-
o,* inquiens, *veluti homine, nec optimus, nec peſſimus ac-
pitur, itaque actorem non poſſe eligi.*

Nec eſt novus & infrequens hic loquendi modus
ud noſtros IC. cùm & hi dignitatis ſervorũ memi-
erint, * ut Paulus *in l. habitatio ff. de ventre in poſſ. mit.* 27
, *ſervis ſecundum dignitatem cibaria præſtanda ſunt,* &
lpian. *in l. ſed et ſi quid, §. ſufficiẽtes, ff. de uſufruct.* ubi
a ſcribit, *Sufficienter autẽ alere debet, & veſtire ſecundum
dinẽ & dignitatem mancipiorũ* Sed & Poetæ frequen-
s ſunt in eodem ferè genere loquendi, qui ſervum
ſpectu alterius ſervi nobilem & generoſum appel-
nt, quod Euripides apertè declarat in Helena; *Ego,*
quit, * *ſum & exiſto tamen ſervus, inter generoſos nu-* 28
eratus ſervos nomẽ non habens liberum. Rurſus eadem
bula, *Ante dominos generoſis ſervis glorioſiſſimum mori,*
refert Andr. Tiraq. *de Nobilit. cap.* 8. *num.* 4.

Neque etiam huic ſententiæ deſunt aliorum cele-
rrimorum Scriptorum teſtimonia, qui propius ad
m confirmandam faciunt: ſic enim ſcribit Cicero
o Sex Roſcio, Servos apud eum eſſe in honore, &
precio.

Secundũ argumentũ nõ magis urget, quod ex Pa-
niano, & aliis adfertur, quod honor dicitur deferri
his,

his, quibus teſtamento aliquid relinquitur, atque ide tutela ſaltem teſtamentaria honor dici debeat, non
26 nus: * non enim loquuntur de honore publico, ſive d gnitate, ſed de fide, diligentia, integritate & dilecto more, cultura, magnificentia amici, cui aliquid reli quitur. Cum enim vel teſtandæ, vel remunerandæ dei cauſa, neceſſariis, notis, ac familiaribus ferè leg mus, *d. l. nec adiecit, ff. pro ſocio*, eos honorare dicimu in honore & precio habere, honore ornare, fidem & e rum diligentiam adprobare.

Et ne quis putet nobis ad hoc dicendum deeſſe a ctoritatem, inprimis adduco Ulpian. *libr. 3. ad edict. l. ſi remunerandi, juncta l. ſalarium, ff. mandati. Si rem nerandi*, inquit, *gratia honor intervenit, mandati erit ctio.*

Rurſus Papinianus ait *lib. 1. Reſponſorum, in l. tutor*, §. *ff. de excuſat. tut. Quæ tutoribus remunerandæ fidei cauſa teſt mento parentes relinquuntur, poſt excuſationem ab hæredibus e traneis quoque retineri placuit.*

30 Scribit præterea* Imperator noſter *in §. Inſtit. de ſati dat. tut.* tutores teſtamentarios non eſſe cogendos ſa tiſdare: *quia*, inquit, *fides eorum & diligentia à teſtatore ad probata eſt.*

Denique hanc noſtram ſententiam confirmat No nius Marcellus doctiſſimus extra omnem aleam Gram maticus, cujus lectionem plurimum antiquitatis ele gantioriſque literaturæ cognitioni conducere, inficia ire nemo poteſt, qui honorem pro cultura, obſervan tia, dilecto amore, fide & integritate, idoneorum e xemplorum ſylva docet.

Et ita quidem ex his locis omnibus perſpicuum eſſ puto, tutelam non honoris, ſed oneris nomen eſſe, a
31 proinde priorem ſententiam, * cujus Baldus corypha us eſt, meritò eſſe rejiciendam, conſideratio fine, a quem fiunt, ſive dantur tutores, ſcilicet, ut pupilli præſint, & eorum curam habeant ſeu gerant.

Qui

Qua ratione motus Abb. *in cap. ut debitur, de appel-lat.* dicit Magiſtratum (quem tamen ubique IC. & Imperatores noſtri honorem appellant, *l. cui muneris, l. honor. l. quod ad honores pertinet, in prin. l. ut gradatim, de muner. & honor. §. Prætorum, Inſtit. de jur. nat. gent. & civili, l. 1. C. ſi quacumque præditus poteſt. l. 1. C. Rector Provinciæ, l. continet. ff. de eo quod metus cauſa*) principalirer onus eſſe, quod cum honore * in Magiſtratu concurrit, *ut eſt gloſ. in cap. ſi contra unum, verbo, probari, de offic. de leg. in Sexto.* 32

Hoc Amplius Archidiaconus *in cap. qui epiſcopatum deſiderat, 8. q. 1.* ſcribit ex Divis Auguſtin. & Hieron. * 33 *in d. cap. qui Epiſcopatum, & cap. illud, eadem cauſa, quæſt. 1.* Epiſcopatum magis nomen oneris quam honoris eſſe: cum tamen aliis in locis Epiſcopatus non ſolùm dicatur dignitas, ſed culmen dignitatum, *cap. Quia Pontificali, de offic. de leg. lib. 6. cap. fin. de ſent. & re jud. eod. libr.* & latè tradit Rebuff. *ſuper concord. tit. de collat. §, Præfatique ordinarii, verbo, omnium dignitatum, fol. 294. in parvis,* & ante eum glo. prag. *tit. de pacific. poſſ. verbo, * præfaturam, fol. 69. verſ. ex eo inferens,* in reſervatione dignitatum ſimpliciter facta non comprehendi dignitatem Epiſcopalem, ut nec in diſpenſatione cum illegitimo, ut poſſit promoveri ad ordines & dignitates, nec etiam in gratia conceſſa alicui de fructibus beneficiorum vacantium ad tempus certum percipiendis. 34

Rectè ergo infer Ioannes Crotus *in repet. rubr. de oper. novi nunc. num. 9.* Iudæos non debere eſſe immunes à tutelis, ne, inquit, ex ſua malitia immunitatem conſequantur, *per l. Spadonem, §. librarios, ff. de excuſatio. tut.* Sed Ulricus Zaſius *in præfat. de juſtit. & jure num. 8.* ex Bart. & Iohan. de Anan. *in rubr. de Iudæis,* contrariam opinionem, tanquam veram & indubitatam tenet, ex eo quod etiam communio Chriſtianis cum Iudæis ſit prohibita, *cap. ad hæc, de judiciis.* 35

Cui ſimile eſt, quod tradunt Doctores actum nul-

lum, qui regulariter nullum operatur juris positivi effectum, tamen operari quatenus concernit favorem & commodum gerentis, qui ex eo actu licet null, detecta tamen ejus culpa, vel dolo, æquè benè pun-
36 tur, ne ex improbitate sua * gaudeat, vel locupleti, ac dolus & culpa sua sibi patrocinetur, ut volt Bald. *in l. fin. C. de peric. & commod. rei vend.* Bart. *in l. bona fides, ff. de act. empt.* & latissimè Sebast. Vantiu *tract. de nullit. sentent. tit. 8. quoties, & intra quod temp num, 53. usque fin.* ubi diversa exempla adducit.

At similius est quod alij scribunt, contractum factum contra legem, vel statutum, quantumvis nullum, quoad commodum & favorem eorum, qui
37 contraxerunt, * eundem tamen valere, quantum damnum & odium eorum, ut Bartol. *in l. non dubiu,* & ibi Fulgosius, *Cod. de legibus,* & latissimè Andre Tiraq. *de retract. lig. §. 1. glossa 2. nu. 8. & §. 26. gloss. ff. num. 7. & seqq.*

Sed & quod proprius est, quod generaliler tradit ex sua culpa, dolo, improbitate, vel delicto, quem n debere consequi pœnam & præmium, quia pœna n præstat immunitatem, *l. sive hæredit. ff. de negot. gest,*
38 *relegatorum, §. fin. de interd. & relegat.* Et * inducta in odium, nõ debent verti seu retorqueri in favorẽ, & delictum non debet quis esse melioris conditioni nec eum dignitas, sed pæna comitari, *l. ne quis offici lium, C. de decurionibus lib. 10. c. audivimus, de collus. dete*
39 Ex quo inferunt * Doctores eum, qui sceleribus nobilitatem amisit, perdere quidem privilegia nobilitatis honorifica, non tamen onerosa, quib. nobiles magis gravantur, quam ignobiles, ut tradit Andr. Tira *de Nobilit. c. 24. nu. 7. 8. 9. 10. 11. 12.* & post eum Caro Mol. *in consuet. §. 37. glo. 6. num. 5. & 6.* Zas. *in l. nulla, fin. ff. de legib.* & ante eos glossa *prag. tit. de excommu vit. verbo, revelare.* quibus in locis adducunt diversa similia exẽpla, & inter alia valdè quotidiana, & in pra
ctio

ctica utilia, quod scilicet contumax *in respondendo 40
habetur pro confesso, in eo duntaxat, quòd tendit in
damnum. Item* quod bannitus perdit jura civitatis, 41
in iis solùm, quæ tendunt ad ipsius commodum, non
autem ad suum incõmodum. Item quod disponens,
usurarum mercatorem nõ haberi pro mercatore, non
intelligitur quoad onera, quibus subsunt Mercatores.

Secundò inferunt *ex eo Dd. quod præsumere de- 42
bemus eos, qui Dei memoriam habent, non facile ad
tutelas & curas accedere, ut dicit Imperator, *in §. quoniam, ut qui obligat se habere prohibent res minorum* : &
Alciat. *de præsum. regula 3. præsumpt.* 18. eò, quod tutela res sit molesta, negotiosa, & periculi plena, & quilibet præsumatur * potius res proprias curare velle, 43
quàm alienas, ut dicit idem Alciat. *reg. 1. præs. 52.* quia
prima charitas incipit* à seipso, *l. Præses, C. de servit. & 44
aquæ duct. c. si non licet 23. q. 5.*

Quod tamen * diximus, tutelam Oneris nomen 45
esse, non Honoris, non est perpetuum. Siquidem non
omnium tutorum par similisque causa est, cùm quorundam tutela sit jussa sive necessaria, aliorum permissiva tantùm, qualis est matris, aviæ & proaviæ, quę ob
id anamola, irregularis, & extraordinaria vocatur,
quod eis speciali quodam jure permissum sit tutelam
filiorum gerere, si velint, nec ad eam cogi possint.
Quare eadem onerosa dici nõ potest, ut quæ eas gravare nõ possit, nisi ultrò velint eam acceptare, sed potius affectata, *arg. l. spadonem, §. fin. ff. de excus. tut.* & ita
ex facti specie consultus respondit Corn. *cons. 20. l. 2.*

Nec id quidem * tantùm obtinet in matris, aviæ, & 46
proaviæ tutela, sed & in omni alia affectata tutela: nõ
enim potest quis dicere sibi grave & molestum esse,
quod ipse cupidè ambivit, vel oneri esse, quod ultrò
captatum est, *d. l. spadonem, §. fin.*

Et hoc generale est, & propè perpetuum, ut non faveatur, nec quidquam indulgeatur negotiis affecta-

tis, ut longè lateque probat Felinus, *in oap. non debet num. 3. usque ad fin. de testibus.* Hippol. de Marsil. *in l. 1. §. cum quis latrones, de quæst.* Tiraq. *de retract. lig. §. 35. glo. 4. num. 27. 28. idem de pœnis, causa 13. nu. 22. usque ad fin.* quibus in locis ipsi adducunt multa exempla practica & quotidiana.

47 E quibus hoc est, quod ignorantia affectata non excusat, sed talis ignorans pro sciente habetur, *l. qui contra, ibi, errore non affectato. C. de incest. nupt.* & ibi Bald. *cap. cum inhibitio, §. si quis vero, ibi, affectatores ignorantes, de clandest. desponsat. cum similib. per* Tiraq. *alleg. & ante eum* Robertus Marant. *in repet. l. is potest, num. 242. ff. de acq. vel amitt, hæred.* ex eo inferens, quod licet regulariter tempus non currat ignoranti, aut restituatur, id tamen currere taliter ignoranti, ut tradit idem
48 Tyraq. *ibid. num. 33.* & quod * magis est, dicit eum haberi pro sciente etiam in pœnalibus.

49 Secundum est, quod * licet regulariter impedito tempus non currat, juxta ea, quę tradit Dec. *consi. 445. num. 48. Idem cons. 468. nu. 32. in fin. & seq. idem consil. 498. num. 23. gloss. prag. tit. de poss. pacific. verbo, impedimenti*, & dicit esse regulare Arius Pinel. *in autent. nisi triennale, num. 42. C. de bonis mater. cum similib. per nos adductis in tract. nostro Præscriptionum.* Id tamen intel-
50 ligendum est, * quando tale impedimentum non est affectatũ, puta, quod impeditus non potuit removere impedimentum, quod si potuit, & in eo removendo fuit negligens, tempus ei curret non aliter, atque non impedito, idque præsertim in casibus, in quibus jus aliquem arctat, ut summa ope niti debeat, Dec. *consil. 677. num. 3. 4. 5. & ibid.* Mol. *in materia appellationis,* Ludovic. Gomes. *reg. cancell. de annali possessore, quæst. 71.* Alexan. *cons. 42. nu. 11. 12. 13. idem. cons. 72. nu. 17. lib. 3. in materia peremptionis instantiæ.* Pinellus *d. Auth. nisi trienale, nu. 48.* Iacob. Menoch. *de arbit. jud. libr. 2. casu 118. num. 67.* & novissimè Francis. Vinius *in casu notabi-*

li

li communium opinionum, *lib.* 2. *opinione* 234. Postremo & illud * adjicito, quod licet conditio absentis 51
causa Reipublicæ in nullo deterior fieri possit aut debeat, *l. absentia*, *ff. de reg. juris*, idque generaliter lege Memmia (quam alii Remmiam vocant, ut Papinianus *in l. quæsitum*, *ff. de testibus*, & Martianus *in leg.* 1. §. 1. *ad SC. Turpill.* olim vetitum fuisse prodiderit Valer. Maximus *lib.* 3. *cap.* 7. ac Suetonius *in Iulio cap.* 23. tradit, eo prætextu Iulium Cæsarem à Senatu impertasse, ne, dum Reipublicæ caussa abesset, reus perageretur. Atque ideo Cicero etiam 4. *in Verrem*, eundem Verrem acerbissimè insectatur, quod absentis Stenii nomen deferri passus est, atque ideo eo nomine, tali absenti detur restitutio adversus fiscum, vel etiam alium absentem causa Reipublicæ, nedum pro damno, sed etiam pro lucro quod cessavit, ut tradit Decius *in d. l. absentia.* Hoc tamen non procedit in eo, qui litis, vel dicis causa abest; puta, qui alterius grandis commodi causa egit, ut Reipublicæ causa abesset, *l.* 4. *cum l. seq. C. quibus ex causis majores.*

Ex quo inferunt omnes, Legatum, quem vulgo Ambasiatorem vocant, qui legationem sibi procuravit,
non gaudere privilegio * Legatorum, ut elegantur tra- 52
dit Zasius *in* §. *rursus*, *num.* 24. *Instit. de act. & consil. suo* 20. *per totum*, *lib.* 1.

Sed hic * quæri potest, quando quis dicatur affe- 53
ctasse tutelam? Et certè Paulus, *lib.* 3. *sent. in l. uxori*, *ff. ad leg. Cornel. de falsis.* scribit eum videri affectasse, qui se filio testatoris impuberi tutorem adscripsit, eoque nomine merito suspectum esse: si tamen, inquit, idoneus adprobetur, non ex testamento, sed ex decreto dandum esse, nec ejus excusationes esse admittendas.

Simile est, quod Ulpianus scribit *in l. quæ omnia*, *ff. de Procurat.* non ferendum esse procuratorem, qui sibi asserit procurationem, eumque hoc ipso suspectum esse, qui operam suam ingerit invito, & idem Ulpian. *lib.* 1.

de omnibus tribunalibus, *in l. Prætor, ff. de officio Prætoris, & l. Prætor, ff. de tut. & cur. datis ab his.* Prætorem neque tutorem, neque specialem Judicem seipsum dare posse, quod hoc ipsum magna suspitione non careat.

Quid ergò, si sibi non adscripsit, nec seipsum dedit tutorem, sed per interpositam personam procuravit, se tutorem scribi testamento, vel dari à Prætore, fortè aliquo dato, promisso vel remisso, censebiturne hic affectasse? & est verum. Hoc amplius scribunt Ulpianus, & Imper. noster Justinianus, quod is non solùm affectasse dicetur, sed quia improbè tutelam nundinatus est, vel corrupta fide inquisitionis vel corruptis ministeriis Prætoris, aliovè simili modo, non solùm ut suspectus removebitur, sed remittetur ad præfectum Urbi puniendus, *l. 3. §. tutor qui, ff. de suspect. tut.* & Imperator *in §. sed etsi quis præsens, Instit. eod.*

Hujus efficacissima ratio depromitur ex saluberrima constitutione Imperatorum Leonis & Anthemii; *in l. si quemquam, C. de episc. & cler.* & novella sanctissima Justiniani Imp. 8. ut Præsides sine ulla datione pecuniæ ad officia mittantur, cujus auctor est Alexander Severus, necessarium scil. esse, ut qui emit, vendat, nec sine rubore puniri posse eum, qui quod emit, vendit. Quis enim verebitur in suos usus convertere, quod suo emit impendio: quando quæ emeris, vendere gentium jus est, ut testis est Seneca 1. *de beneficiis*? Quis locus tutus est & quæ causa esse poterit excusata, si veneranda Dei templa pecuniis expugnentur, quem murum integritatis, aut vallum fidei providebimus, si auri sacra fames in veneranda penetralia proserpat? Quid deniq; sanctum esse poterit, si sanctitas incorrupta corrumpatur, cesset altaribus imminere prophanus ardor avaritiæ, & à sacris adytis repellatur piaculare flagitium?

Quas leges si benè observari fecissent Principes, nunquam incidissemus in ista tam infœlicia, & plusquam ferrea tempora, in quæ hodiè incidimus, quibus

auda-

audacia pro sapientia uti licet, & inter multos improbos, ut Euripides dicit, unus sapiens pereat. Unde eleganter Ennius *in 8. Annali.*

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur,
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis
Miscent inter sese inimicitias agitantes:
Non ex jure manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnum repetunt, vadunt solida vi.

Cui optimè etiam convenit illud Menandri.

Homini, si bonus sit, si nobilis, valdeque generosus,
Hoc tempore, ei profuerit nihil. Valet nunc omnium
Optimè assentator, deinde calumniator, Postremò
Nequissimus.

Verùm enimverò, ut è diverticulo tandem in viam redeamus, superioribus adde, eum quoq; videri affectasse tutelam, qui levissimam & tenuissimam suscepit, quales ambiri & affectari plerumq; solent dicis causa, ut eo artificio trium tutelarum numerum explerent, & sese possent numero tutelarũ commodius excusare, quæ est sententia *l. spadonem, §. final ff. de excusat. tut.* in qua hæc verba sunt: * nam & tutor, qui modici 54
vel mediocris patrimonii factus est, affectasse videtur. Sic enim potius legendum esse, quàm pauper tutor, rectè arbitratur Iac. Cujac. *ad l. 2. vers. 3. causa ff. de excusat. tut.* vel etiam mediocris pupilli tutor, cùm utroque legendi genere nostri auctores utantur, ut Vlp. *in l. 4. ibi, homini mediocri, ff. de usu & habit.* & Iulian. *in l. patronus, ibi, mediocris patrimonij sit, de operis libertor.* Et hæc erit tertia limitatio, cùm talis tutela pro nulla computetur, atque ideo onus * dici non possit, ut quæ 55
nullum aut sanè exiguum onus habeat.

Pro qua limitatione optimè facit, * quod generaliter 56
& vulgò traditur, modica sive minima non esse Legumlatoribus curæ, *vulgata l. scio, de restitut. in integrum,* modicum & nihil æquiparari, Alexand. *cons. 9.* 57

58 *num.1. lib. 7.* Ex quo Ludovicus Romanus * infert-
num ad hunc tractatum omnino pertinens, & mem-
ratu dignum, quod immunitas concessa alicui à m-
neribus personalibus non comprehendat minima, v
quæ brevi tempore expediri possunt, Roman. *singul.*
17. incip. si alicui. Alexan. *in l. Senatus, §. Marcellus, ff.*
legat. 1. per l. Decurio fortunam, & ibi Bart. *C. de decurion.*
bus, lib. 10. quos refert & sequitur Thomas Parpali
in repet. l. placet, num. 11. C. de Sacrosanct. eccles. & omn
um novissimè Andr. Tiraq. *in suo tract. de Iud. in re*
exig. vers. 79.

59 Cui adde quartam limitationem, *quando scilic
quis defunctoriè, seu dicis causa tutelam suscipit, p
ta, data opera quis se alicujus tutorem simulat, cu
tutor non sit, eamque dicis causa ad hoc administra
ut hac simulatione à nova tutela excusetur: is eni
dicere non poterit se gravatum, qui hoc artificio
excusare nititur, nisi propriam allegare velit turpitu
dinem, in quo non esset audiendus, *juribus vulgatis.*

Ab eo non longè abest, quod Ulpianus scribit *in*
2. §. non solum, ff. ad S.C. Tertull. Non solùm matrē coe
ceri, quæ filiis suis impuberibus tutorem non petii
sed & eam, quæ petiit quidem, sed defunctoriè, & id
Ulpian. *l. 1. circa fin. ff. ad Syllan.* excusari servum, qu
auxilium tulerit domino sine dolo malo, non si finxe
rit se auxilium ferre, vel etiam dicis gratia tulit, id es
si non animo defendendi, sed tantum propter dicem
id est, eum qui aderat, & dicere poterat servum cona
tum esse, dominum defendere tulit, cui tale commen-
tum nihil proderit, ut rectè declarat politissimus IC.
Franciscus Hotomannus *de verb. significat.*

60 Et hoc sensu etiam accipi debet, quod Imperatores
Severus & Antoninus Pompejano rescripserunt, *in l.*
1. Cod. qui numero tut. excus. Qui tres tutelas, vel curas,
eodem tempore non defunctoriè susceptas admini-
stras, onere quartæ tutelæ non * gravaberis: qui lo-

cus

cus me submovet, ut suæ integritati restituere debeam ejusdem legis inscriptionem. Quidam enim impressi codices habent Pontiano, quod erroneum est, sed legendum est Pompejano, ut habent Pandectæ Florentinæ. Siquidem in ejus temporis historiis nullibi mentio fit Pontiani, sed benè Pompejani, ut patet ex catalogo consulum collecto per diligentissimum & verum Iuris Romani* instauratorem Gregorium Haloandrum, ac præterea ex inscriptione omnium aliarum legum, nisi me fallit memoria, ut ex *l.* 1. *C. qui ætate se excusant*, quæ est anni præcedentis, Chilone & Libone consulibus. 61

Sed & huc commodè etiam referri potest quod scribit Cajus *in l.* 4. *ff. commod. Sæpè etiam*, inquit, *ad hoc commodantur pecuniæ, ut dicis gratia munerationis loco intercedant, ut fit in imaginariis venditionibus, in quibus nummus unus, aut item alter intervenit.* Quæ exempla me movent, ut* certò credam cum Duar. *in l. jurisgentium, §. doli, ff. de pactis, & disputat. lib.* .*cap.* 47. pro, *litis causa*, legendum esse *in l.* 5. *ff. ex quib. causis majores*, dicis causa. 62

Declara quintò, non procedere præcedentem nostram opinionem in honorario tutore, cum is non habeat onus administrationis, ut dicit Ulp. *in l.* 3. §. 1. *de administ. tut.* Si parens, inquit, declaravit quem velit tutelam administrare, ille solus administret: cæteri igitur tutores non administrabunt, sed erunt hi, quos vulgò Honorarios appellant. Dati sunt enim quasi observatores actus ejus & custodes. Nec movere debet quod etiam ad hos periculum pertineat, ut auctor est Vlp. ad Sabinū *l.* 30. *in l. quod si fortè*, §. 1. *ff. solut.* & Paulus. *lib. singul. ad orationem Divi Antonini & Commodi, in l. si quis*, §. 2. *ff. de ritu nupt. & d. l.* 3. §. 1. *de admin. tut.* quia tale periculum non ex eorum persona propria, sed propter alterius, scil. administrantis personam, ad eos pervenit: quapropter conveniri eo 63

nomine non possunt, nisi prius excussis facultatibus ejus, qui gesserit, testibus Paul. & Ulp. *locis præallegas.*

64 Ex quo fit, ut nec ipsi Honorarii, * nec Magistratus, qui tutorem dederunt, nec fidejussores tutoris, vel curatoris, qui in periculum incidunt, & in subsidium tenentur, *l. 1. §. si curatores ff. de Magistr. conveniend. §. pen. Instit. de satisdat. tut.* tale periculum imputare possint in numerum trium tutelarum, ut dicit Paul. *in d. l. si quis. 1. ff. de ritu nupt.* & Modestin. *in l. Spadonem. §. si civita. ff. de excusat. tutel.*

65 Denique non procedit opinio nostra * quo ad personam pupilli, cujus respectu non potest dici onus, ut ex ipsa tutelæ definitione patet, quæ habet, tutorem dari ad tuendum pupillum, *§. est autem, Instit. de tut.* Et ideò licet datio tutelæ ex parte tutoris sit restringenda, tanquam onerosa tamen ex parte pupilli est favorabilis, & amplianda, * per id, quod aliàs notat
66 *in l. unica, C. de in jus vocando, per l. si hac, § fiin. & l. quæ situ, ff. eod. tit.* & ita in terminis nostris tradit Alex. *cons. 9. 2. vers. nec obstat, lib. 1.* & Corn. *cons. 132. nu. 13. lib. 1.* ex eo inferens, quod licet in legatis conjunctæ personæ relictis, fiat ampla interpretatio, *l. in testamentis, ff. de reg. juris,* tamen latiorem fieri in datione tutelæ facta filii, quàm in legatis relictis filiis, *per l. si quis filiabus, ff. de testam. tut. juncta l. qui filiabus, ff. de legat. 1.* quem sequitur Dec. *cons. 545. n. 10. Idem cons. 95. nu. 6.*

CAP. XXVII.
De Curatoribus.

SUMMARIA.

1 *Curatores unde dicti.*
2 *Cura.*
3 *Curatio.*
4 *Curationis indicium.*
5 *Curationem restituere.*
6 *Tutelam restituere.*

7 *Serm.*

Servus curax.
Curator hoc loco quis dicatur.
Multiplicis generis Curatores.
Legitimi Curatores quibus dentur.
Honorarij, sive dativi curatores.
Curator bonorum.
Curator ventri datus.
Curator ad lites.
Curator portionis.
Curator Cæsaris, vel Principis.
Officium Curatoris Cæsaris.
Catholitiani.
Cæsariani, sivè Cæsarienses.
Curator divinæ, vel Dominicæ domus.
Procurator Rerum Privatarum.
Procurator patrimonij Principis.
Procurator rei Dominicæ.
Curator Reipublicæ.
Curatores civitatis.
Patres civitatum.
Defensores sive Syndici civitatum.
Assessores, & eorum officium.
Curatores calendarij, & à quibus creati.
Curatores operum, & à quibus creati.
Operum curatores ad quid tenebantur.
Curatores municipiorum.
Curatores viarum.
Vicuri Varroni.
Vico-magistri.
Duumviri & eorum officium.
Magistri pagorum.
Curatores frumenti & olei emendi.
Curatores olei & frumenti, à quibus muneribus immunes.
Curatores corporum.
Curatores Regionum Vrbis.

42 *Curator ad colligendas collectas & impositiones Regis.*
43 *Curatores aquarum.*

SUperioribus capitibus satis superque tractavimus omnia, quæ ad definitionem tutoris, ejusque datio-nem concernant: cui materiæ cum proxima sit curato-rum materia, & eisdem ferè juris regulis constet, ordo
1 postulare videtur, ut de his agamus. Eos autem * à cura dictos esse, nemo est qui nesciat, qui curent, custodi-ant, & tuantur res minorum, eo enim sensu sæpe a-pud nostros invenitur verbum *Curare*, *ut in §. si quis non domino, ibi, pro cultura & cura, Instit. de rerum divisio-, l. fructus, §. non solum. ff. soluto matrimon. l. cum quærerem, in fin. ff. de legat. 3.* Qua ratione factum est, ut munus ipsum, quo curator fungitur ab Ulpian. cura appella-
2 tur, *in l. hæres absens, §. 1. ff. de judiciis.* Paulò *, *in l. cura-torem. ff. de tut. & cur. datis ab his.* Alex. Imperatore *in l. age, & in l. actione, C. de transact.*

3 Quandoque * etiam curatio, *l. 1. ff. de curat. furiosi, furiosæ, & l. sæpè, eodem.* Inde Cajus *libr. 15. ad Edictum Provinciale, in l. si ad pupillum, ff. de auctorit. tut.* curationis
4 Judicium vocat, * administrationem, actionem cur. Et Paulus curationem restituere dixit *in l. minor, ff. de*
5 *minor.* Eadem * forma, qua Ulpianus *in l. tutor, 1. , ult. de administrat. tut.* Marcellus *in l. tutor, §. 1. eodem t.* Papinianus *in l. 1. §. 1. ff. de usuris.* Scævola *in l. liberto, in fi. ff. de annuis legatis.* Martian. *in l. 1. §. ex ea. ff. ad leg. Cor-*
6 *nel. de falsis.* Tutelam restituere *. dixerunt pro eo quod dicimus, tutelæ vel curæ actiones reddere. Inde
7 quoque * manat, quod Cajus *in l. si quid venditor, ff. de ædilit. edict.* servum curacem ponit, pro diligenti & sollicito. Sunt & qui idem munus *Curatelam* appellant, quo vocabulo & adhuc hodiè, omnes ferè Practici eodem sensu utuntur.

8 Ex quibus locis * satis intelligimus, curatorem ge-nerali nomine eum dici, qui præpositus est allicui ne-gotio: hîc verò eum esse, qui potestatem habet admi-nistran-

istrandi bona ejus,qui vel ob ætatem,vel ob mentis orporisve vitium suis rebus non potest superesse,qui utori in officio post pubertatem pupilli vel pupillæ uccedit,ex naturali erga minorem ætatem pietate.

Multiplicis autem generis* Curatores libris no- 9 tris memorantur. Ac primò quidem legitimi eodem ensu, quo legitimi tutores, qui dantur iis, * qui- 10 us lex duodecim tabularum dari jubet,nimirum fu- osis & prodigis, *ut est textus in l.prima ff. de curat.furi-* i, & idem Ulp. scribit, *tit.12.* Paulus *senten.3. tit.5.* unt & Honorarii sive Dativi,*qui à Prætore dantur 11 s, qui nuper puberes facti idoneè sua negotia gerere on possunt.Item surdis,mutis,perpetuo morbo affe- is, Vlpian. *d.tit.12.* Longè alio sensu atq; honorarii utores, qui honoris gratia dantur, de quibus suprà iximus. Inter quos * numeratur Curator bonorum, 12 uem Prætor dat ad distrahenda vel gerenda negotia bsentis, vel ejus, cui hæres non existit, vel qui apud ostes est, vel cum scripti hæredes deliberant, *l. inter norum, ff. de administrat. tut. l. sed etsi is, §.cum autem, de Carboniano Edicto. l. cujus bonis, ff. de curat. furiosi,* iem Pomponius *in l. si quis instituatur. ff. de hæred. in- tuendis,* Procuratorem appellat, & alii Magistrum, heophilus *tit. de succes. bonorum.* Cicero epistola ad tticum 1. Rævard. *in l. si quis prægnantem, ff. de reg. jur.*

Dat & ventri *curatorem Prætor,qui viduæ mulie- 13 gravidæ relictæ,cibum,potum, vestitũ, tectum pro cultatibus defuncti & pro dignitate ejus atque mu- ris ex defuncti bonis præbeat, cujus fit mentio *in l. ult. §. sed etsi, ff. de ritu nupt. l. inter bonorum, ff. de ad- nistrat. tut. l. 1. §. quotiens autem, & seq. ff. de ventre in norum, l. bonorum, ff. de curat. furiosi.* Rebuff *in l. 57. ff. verb. signific. per leg. 1. §. æque ff. de muneribus. l. si ven- , ff. de Privileg. credit.*

Ad lites quoque * Curatores dantur,quoties tutor 14 ntra pupillum, vel etiam è contra pupillus contra tu-

tutorem, non extante alio contutore, judicio experi vult: ut supra diximus, *c.3.nu.6*. quomodo autem e-tur, facit optimus textus *in l. qui habent, §. si pupillus. de tutelis*. Afflict. optimè, *decis. 256. nu. 1. 2. 3.*

15 His annumerari * poterit portionis curator, cujus meminit Vlpian. *in l. 1. §. si frater, & §. si cũ duobus, ff. de collat. bonor.* nam si is, qui conferre tenetur, si non p-test per satisdationem, vel pignoribus cavere de co-ferendo, idq; per inopiam, etiamsi is frater sit, consti-tuitur Curator portionis ejus, apud quem refecta, re-reducta pecunia collocetur, ut tunc demum recipi, quod reductum est, cum bona propria contulerit.

Præter hos & Romani, quia videbant respublicas, municipia corpora, denique Principem ipsum suis re-bus non satis, neque semper superesse posse, salubrer alios quoq; Curatores adinvenerunt, & cõstituiu-rarunt, inter quos principem locum obtinere vid ur Curator Cæsaris, sive Principis, quem alio nomine

16 Procuratorem Cæsaris invenio appellari *in l. 1. & ult. ff. de off. proc. Cæsaris, l. 5. de jure fisci*, qui initio ex eque-stri ordine legi consuevit, cujus non aliæ partes erant quàm ut vectigalia colligeret, fisci jura tueretur, ea-quo cum privatis judicio prosequeretur: lecti de c fiscalium rationum causa, in provincias mittebantur

17 vel rerum * omnium provinciæ, vel certarum pr ratione mandata, sed & paulatim ejus jurisdictio tri-buta est, ut de fiscalibus causis cognoscerent inter fi-scum & privatos. In provinciis siquidem in lite p torum inidoneus erat & incompetens, nisi par vel vice Præsidis fungeretur: quo casu de omnib. cau-sis in provincia incidentibus cognoscebat, non ta eo cessante de criminũ quęstionibus. Cujus cog ad Proconsulẽ vel Præsidẽ pertinuit, quia tamen næ quæstione finita, vel crimine morte extincto, eum reliqua de bonis disceptatio peragebatur. nec jus deportandi, relegandi, vel alterius pœnæ

rod

rendæ, vel etiam mulctæ dicendæ habuit, nisi tamen
pœnam infligat legibus definitam, sed nec, cum res in-
æstimabilis sit libertas, *l. libertas, ff. de reg. jur. l. non est*
singulis, §. infinita, eodem tit. l. liber homo, ff. de verb. oblig.
quæ pecunia lui aut præstari nequeat, *l. 9. §. penult. ff. de*
statu liber. & ideo summum pretium à Terentio appel-
latur, de causa status: in qua de ingenuitate quæritur,
cognoscere potuit, sed ea majores judices requirebat,
l. non distinguemus. § de liberali, ff. de recept. arbit. locare
tamen atque addicere fisci prædia, debita fiscalia exi-
gere, jubere servos fisci delatas hæreditates adire, po-
tuit: quæ ut commodius expedire posset, suos habuit
Apparitores, * qui Catholitiani dicti sunt, ab eo, quod 18
Procurator ipse aliquando vocetur Catolicus; vel et-
iam * Cæsariani, sive Cæsariensis, qui procuratoris 18
Cæsaris officiales essent, quorum fit mentio *in l. 5. C. de*
jure fisci, lib. 10. in l. penult. §. ult. de bonis proscriptis. Ejus-
dem minus fuit diligenter incumbere exactioni tri-
butorum, bona fisco delata occupare: quia tamen hi
Apparitores fraudibus & rapinis infames erant, *l. 7. C.*
de jure fisci, lib. 10. ideo eis non fuit permissum, lite pen-
dente, bona, de quibus agebatur, temerè occupare, *l. 2.*
Codicis Thedos. de bonis vacantibus. Neque etiam aliàs suo
arbitrio, sine auctoritate Principali, & forma à Prin-
cipe data: alioqui permittitur omnibus, quorum in-
terest, eos propulsare impunè, *l. 5. C. de jure fisci, lib.* 10.
& ibi optimè Cuiac. Quin nec ipsi Catholico, sive pro-
curatori Cæsaris permissum fuit sine Principis auctori-
tate, & eo inconsulto transigere, uti hæc latè majore
ex parte tractavit Barnab. Brisson. Antiq. 3. *c.* 18.

Sequitur, ut de curatore divinæ & Dominicæ do-
mus aliquid dicamus & tractemus, quis ille fuerit? Et
sanè * existimare quis posset, hunc eundem fuisse cum 20
eo, quem alij Procuratorem * rerum privatarum Prin- 21
cipis appellant, qui habuit procurationem proprij pa-
trimonij Principis, & * alio loco Procurator patrimo- 22
nij

nii Principis exauditur, *in l. cum servus*, §. *ult. ff. de legat.*
1. ex eo, quod * idem Procurat aliquando Procurato
23 rei dominicæ appellatur, *ut in l. penult. C. de convenien-
dis fisci debit.* Ità enim eum textum allegavit Barnab.
Brissonius *Antiq.3. cap.20. & de verb. signific. verb. Pro-
curator*, qui tamen textus hoc non dicit, sed falsa esse
ista persuasio. Constat enim sub posteribus Impera-
toribus in locum Pocuratoris rerum privatarum con-
stitutum fuisse Comitem earundem rerum, eumque
multum differre à Comite domorum. Quod enim do-
mui Dominicæ seu divinæ (nam ita domus Principi
designatur) deputat, cellario deputatur & cubiculo, re
autem privatæ aliis necessitatibus serviunt. Quare eg
existimo, eum fuisse curatorem divinæ & dominicæ
quem alio loco appellamus domorum sive Præpositum
sacri cubiculi, licet non ignorem, domum sæpe etiam
ad rem privatam referri.

24 Fuerunt etiam * apud Romanos Reipublicæ Cu-
25 ratores, quos * Papirius Iustus *l. ult. ff. de administrat.
rerum ad civit. pertinentium*, Curatores civitatis appe-
lat. Paulus administratorem rerum civitatis, *in l. ult.*
quod cujusque universit. nomine. Iustinianus *Novell*. 128
Patres * civitatum. Alciat. *in l. Præses, C. de transact.* de-
26 fensores, Syndicos sive * sedicos ex Ulpiano, *in l. ju-*
27 *jurandum & ad pecunias*, §. 1. *ff. de jurejur. & in l. 1. §. tu-
tores, ff. quando appellandum sit*. Paulo *in l. Lucius*, 2. §. 1
ff. de administ. tut. Sunt & qui eundem esse putant, quem
Procuratorem Reipublicæ alii vocant, & ex decurio-
nibus sumi solebat, qui Iudex fuit, & censor rerum a
civitatem pertinentium, & ideo appellatur λογιστής *in*
3. *C. de modo mulct.* quare & Assessores * dicitur ha-
28 buisse, qui ei in consilio assiderent: ut auctor est Pa-
pinianus *in l. ultim. ff. de offic. assess.* de cujus officio li-
brum singularem scripsit Ulpianus, ex quo libro non
supersunt, nisi quinque leges, que tanquam scalmus e
naufragio servatæ sunt: ex quibus legibus nihil aut pa-
rum

tum colligi poteſt, quodnam fuerit ejus officium. Conſtat tamen ex aliis legibus, ad ejus officium ſpectaſſe, prædia publica & vectigalia locare; *l. 2. & 3. ff. de admin. rer. ad civit. pertinent.* ut annona undiq; in civitatem inferreretur curare, pecuniam publicam tractari. Quare exactores tributorum collectas pecunias tenentur ſtatim his prꝫſtare ſine ulla diminutione, vel ſportularum vel deſcriptionum ſpecie; atque opera & loca publica curare; neque ſolùm publica, ſed etiam privata, ſi qua diruta eſſent; ne publicus deformaretur aſpectus, *l. ad curatoris, ff. de damn. infect.* denique omnem ferè rerum publicarum procurationem habuiſſe, *l. 3. §. planè. ff. quod vi aut clam.* Ideòq; aliquid in publico facere volenti ſatis fuiſſe id huic denuntiare, *l. 3 §. item ait. ff. quod vi aut clam.* Qui licet ab initio videantur ab ordine fuiſſe creati, inventio tamen, ſecutis temporibus eos decreto Epiſcopi & primorum, id eſt locupletiorum civitatis fuiſſe creatos, ac coram eiſdem & nullis aliis diſcuſſoribus adminiſtrationis rationem reddere potuiſſe cogi: de quibus Joan. Coraſ. Tholoſ. *lib. 3. Miſcel, cap. 6. num. 13. & 14.*

Calendarii quoq; * curatores diverſis in locis memorantur, de quo invenitur titulus in Cod. Theodoſiano, quorum officium ſive munus in aliqua civitate in fœnerandis & exigendis pecuniis fuit, non inter honores, ſed perſonalia munera recenſetur ab Arcad. Chariſco lib. ſingul. *de muneribus civilibus, in l. ult. de Muner. & honor.* ac plerumque ſervis mandari ſolebat, *l. penult. ff. de rebus creditis,* quem cum Præſes eligere ſolebat ex inquiſitione, ab eo cautio non exigebatur, *l. ult. §. item reſcripſerunt, ff. de adminiſtrat. rerum ad civit. pertinentium,* verùm poſterioribus temporibus creatus fuit ab his, à quibus curator Reipublicæ. 29

Operum Curatores * quibus extruendorum & reficiendorum ædificiorum, aliorumque operum publicorum cura mandabatur, Romanos habuiſſe, omnibus conſtat *ex l. ultim. §. qui annonam, ff. de muner. & ho-* 30

nor. quo loco etiam dicitur, horum munus personal fuisse, ad quod munus ordinem eos vocasse & elegi Ulpianus testatur *in l. 2. §. sed etsi primo. ff. ad municip.* id quod posterioribus temporibus mutatum est, qu bus creati fuerunt decreto Episcopi & primorum civ tatis. Idem tamen Ulpianus *in l. 7. ff. de offic. proconsu* tradit, Proconsulem quoque Curatores operum dil gentes solemniter præposuisse, ut sarta tectaque essen quæ aliqua refectione indigerent, & cœpta consumm rentur, prout vires Reipubl. permitterent: minister quoque militaria eundem Proconsulem, si opus esse dedisse ad curatores adjuvandos. Olim tamen huju modi munus nulli deferri potuit ex D Marci rescript nisi prius adito Præside provinciæ per Principem co suleret ea de re quid fieri placeret, *l. 6. ff. de oper. public* neque enim licebat publico sumptu opus novum sin Principis auctoritate facere, cum ob sanctitatis spe ciem, tum ne publicæ pecuniæ interciperentur, *l. 3. c operis publicis.* Hoc amplius nec muros municipales re ficere sine Principis vel Præsidis auctoritate, nec ali quid eis conjungere vel supponere, ut scribit Ulpianu *In l. sacra, §. muros. ff de rerum divis.* quod tamen & ipsu pòst ordinibus civitatis, & municipiorum permissu fuit à Divis Arcadio & Honorio, *in l. omnes, & l. si quan do, C. de operis publicis, l. 11. 19, 17. 19. 27. 31. 34. 37. Codic Theodosiani eodem*, fuit ergò cura hæc non levis, sed ma gni momenti: nam præter molestiam hi, quibus hæ cura mandata erat, eorumque hæredes ad quindecin annos usque tenebantur, si opera vitium fecerint alite
31 quàm fortuito, *l. 7. C. de oper. publicis, l. ult. §. 2 ff. de admi nist. rer. ad civit. pertinentium.*

32 Habuerunt & municipia, * quæ in singulis provin ciis fuerunt diversa, præter proprium Magistratun curiamque municipalem, suos curatores: quorum me minit Ulpianus *in l. 5. §. hæc verba. ff. quod vi aut clam* qui jura municipiorum procurabant: & Hermogenia

nu

us *in l.1.ff.de muner.& honor.* videtur appellare defen-
ores, sive syndicos, dicens, eorum munus esse perso-
nale, quod & Arcadius Chariscus probat *in l.ult.§.de-
ensores, ff.de muner. & honor.*

Viarum etiam * curatores in eadem republica Ro- 33
mana exstitisse Paulus, *lib.5.sent.tit.* 6. aperit, dicens,
e quis via publica aliquē prohibeat, ejus rei sollici-
udinem ad viarum curatores pertinere, & ab earum
munitione neminem exceptum esse, eosq; composi-
o nomine viocuros * dictos fuisse plerique putant, 34
uod vocabulum apud Varronem *lib.* 4. *de lingua La-
na* reperitur, nec tamē aperit, de quibus viis senserit:
erùm Ædiles urbicarum viarum curam habuisse di-
ersis Pandectarum locis comprobatur. Nam Paulus
ribit, Ædiles lectos emptos in via positos cōcidisse,
l.lectos, ff.de periculo & commodo rei venditæ, eosdemq;
dixisse, ne quis animal aliquod, quò vulgò iter fieret,
a haberet, ut nocere cuiquam damnumve dare pos-
t, *l.qua vulgo, ff.de Ædilit.edicto.* Clarius verò & ple-
us Papin. *in l. Græca tit.de via publica*, quæ desumpta
t ex ejus libro singulari de Officio Ædiliū. Pari mo-
o intelligendum est, quod de earū cura viarum, quæ
liquando Quatuor-viris data est, scribit Pomponius
l.2.§.deinde cum essent, ff.de orig.juris, & de quæstori-
us Tranquill. in Claudio, *c.* 24. Denique * idem de 35
agistris viciniarum è plebe in Augusto, *c.*30. *& ult.*
inscriptio, quæ Romæ est ante portam Palatii: quos
nō vocabulo Vico-magistros Publius Victor appel-
t: & rectè observavit Barnabas Brissonius, *lib.4.anti-
uitatum, cap.*12. Nec minorem diligentiam & curam
os ad rusticas vias adhibuisse, constat. Primo siqui-
em * manifestum est, Duumviros fuisse constitutos, 36
ui viarum extra urbem curam haberent: deinde Ma-
istros pagorum, qui operas ad eas tuendas à posses-
oribus exigere solebant, * aut unicuique possesso- 37
per singulos agros certa spatia assignare, quæ suis

impensis tueretur, uti scriptum reliquit Siculus Flaccus *in libro de conditione agrorum*, & apparet ex figmento ei conjuncto ex libro Magonis & Vegoie de quib. Lazius de Republica Romana, *lib.3. c.16.*

38 Reperiuntur* & in libris nostris Curatores frumenti & olei emendi, quos Græci σιτώνας καὶ ἐλαιῶνας vocant, *l. ult. ff. de mun. & honor* qui non creabantur, nisi ut omnis Præfectus annonæ extra ordinē, utilitatis causa, tempore necessitatis, veluti exercitus vel urbis inopiæ sublevandæ causa, à quo munere quod inter personalia refertur, *in l.1. de muner. & honor.* nemo tum excusatur, non tamen oportet ad id vocari sextum decimum ætatis annum agentem, *l. de vacat. mun.* Ab eadē quoq;

39 *cura excusat ætas septuaginta annorum, vel numerus quinq; liberorum incolumium, *l.3. §. cura, de mun. & honor.* vacant & ab ea liberalium artium Professores, Auctore Anton. August. ad Modest. neq; solum urbis, sed & in civitatum, muncipiorum alimentaria ratione frumentatio publica & pecunia frumentaria fuit, *l.2. §. frumentariæ, ff. de administrat. rerum ad civit. pertinentium, l.3. C. de compensat.* qui sitonis & frumentatoribus dabatur, ut necessitati & tenuiorib. subvenirent. Quæ subventio, ut debitè fieret, constitutum fuit, ut hi crearentur arbitrio possessorum, sive primorum civitatis, idq; non ex quibuslibet, sed ex cohortibus tantum, *l.3. C. ut nemini liceat in coemptione specierum se excusare, lib.* 10. quam nobis *ex lib. 57. Basilic.* dedit Jacobus Cujacius *illo eod. tit.* quibus etiam forrationem reddunt, in tantum, ut non possit mitti aliis discussor rationum, *Novella* 128. Quorum tanta fuit potestas, ut indicto Synoveto omnes species annonarias habentes ad earundem distractionem cogere possent, etiam Actores & Procuratores divinarum domuum, *l.1. ut nemini liceat in coempt. l.* 10. idque forensibus preciis, ut scribit Cujacius, *observat. 1. cap.3* non tamen ea, quę quis usus sui causa comparasset, sed

super

uperflua tantùm, quod & in Præfecto annonæ ſtatu-
um fuiſſe tradit Zaſius, *in l. 2. §. deinde Cornelius Sylla, verbo, Præfectus, ff. de orig. Iuris.* Et ne illud munus eis amnoſum eſſet, rectè à D. Hadriano ſtatutum eos in-emnes ſervari, & ab omni damno liberari debere, ſi on ſegniter officio ſuo functi eſſent: negligentes ve- in ſumptum tantum, fraudulentos tamen in duplum neri, nec ad hæredes eorum pœnam deſcendere, *l. . §. item reſcripſerunt, ff. de adminiſtr. rerum ad civit. perti- nt. l. 3. C. ut in coempt. ſpecier. lib. 10.*

Denique & corpora, id eſt collegia ſive univerſita- s, ſuos habuerunt curatores, quorum fit mentio *in l. ult. in fin. de Collegiis*, quos * eoſdem eſſe puto, quo- 40
m meminit Lampridius *in Alexandro*, à quo omnium tium corpora fuiſſe inſtituta, hisq; ex ſeipſis defen- res datos narrat, Defenſores appellans eos, quos Syn- cos dicimus, per quos, quod communiter agi opor- t, agitur & fit: quales hodiè ſunt Decani corporum e * confraternitatum: fuerunt & olim curatores 41
egionum urbis, ſub Præfecto Urbis conſtituti: in orum locum ſuccedunt nunc Cardinales, Epiſcopi Præſides, ut docet Lazius, *lib. 2. de Republica, c. 2.*

Eſt & curator * ad colligendas Angarias, id eſt, ad 42
lligendas collectas Regis & impoſitiones, *l. 1. C. quem- modum civilia munera jud. lib. 10.* & ad colligendos civi- tum publicos reditus, *l. finali, §. qui annonam, ff. de mu- ribus.*

Inveniuntur * & curatores aquarum, ad quos epi- 43
olam adferre debebant, qui aquam à Principe impe- rarant: ut tradit Franciſcus Bald. *ad §. 1. in verbo, Du- udæ, Inſtit. de ſervitutibus.*

CAP. XXVIII.

Quibus detur Curator.

SUMMARIA.

Regula, Curatores accipere eos, qui rebus ſuis ſupereſſe ne- queunt.

2 *Curator datur captivo.*
3 *Surdo & muto curatorem dari.*
4 *Ventri curator datur.*
5 *Furioso majori etiam 25. annis curatorem dari.*
6 *In datione curatoris furiosi, an requiratur citatio.*
7 *Communi opinio.*
8 *Pœna Magistratus differentis dare curatorem furioso.*
9 *Curator furioso non datur sine inquisitione.*
10 *Furioso in pupillari ætate constituto, curatorem n[on] dari.*
11 *Furiosus patrem habens non accipit curatorem, sed ei pater est legitimus administrator.*
12 *Curator à Iudice non datur, nisi deficientibus agna[tis]. Sublimita 13.*
14 *Furiosus ex lege 12. Tab. in agnatorum & gentilium c[u]ratione fuit.*
15 *Gentiles qui remissivè.*
16 *Lex Platonis de furioso.*
17 *Officium custodis furiosi.*
18 *Furioso an interdicatur administratio à lege, vel per [iu]dicem: quæstio controversissima.*
19 *Furiosos absentibus & ignorantibus comparari.*
20 *Cum furioso crimen committente dissimulandum esse.*
21 *Actu furiosos non posse acquirere possessionem.*
22 *Habitu furiosi communi sensu carere dicuntur.*
23 *Furiosus omnibus prærogativus fruitur, quibus minor ætatis imbecillitatem potitur.*
24 *Statu furiosos testamenta condere & possessionem [a]prehendere posse.*
25 *Seni deliro curatorem dari.*
26 *Prodigus etiam minor 25. annis curatorem accipit.*
27 *Prodigo curatorem dari non petenti.*
28 *Prodigum furioso æquiparari.*
29 *Prodigum vel furiosum esse, quomodo probetur.*
30 *Filius an possit esse curator patris prodigi.*

31

31 *In dando curatore prodigo, an sit necessaria citatio. Declara 33.*

32 *Communis opinio.*

34 *Citatio in prodigo quando præsumatur.*

35 *Prodigi quomodo puniri soleant apud Rom. & Græcos.*

36 *Effectus interdictionis in prodigo quis sit.*

37 *Prodigum mente carere.*

38 *Prodigus an contrahere possit.*

39 *Communis opinio.*

40 *Prodigus declaratus apud unum tribunal, an possit bona alibi sita alienare.*

41 *Datio curatoris in prodigo an valeat, si is, cui curator fuit datus, non fuisset prodigus.*

42 *Alienatio bonorum, lite pendente, super interdictione facta, an valeat.*

43 *Prodigus palam, & apertè bona profundens, ante interdictionem potest alienare bona.*

44 *Magis communis opinio.*

45 *Prodigus ante interdictionem læsus, an possit restitui, si non fuerit minor.*

46 *Prodigus ante interdictionem donare potest, cessante fraude.*

47 *Prodigus ante curatoris assignationem filijs suis pupillariter substituit.*

48 *Prodigus delinquendo instar cujusvis plectitur, & quomodo hoc intelligatur.*

49 *Assiduo lusori datur curator.*

50 *Mulieri prodigæ an detur curator.*

51 *Natabilis cautela Thomæ Ferratij.*

52 *Intellectus* legis & mulieri, ff. de curat. furiosi.

53 *Luxuriosè vivere fœmina quando dicatur.*

54 *Viro luxurioso an curator detur.*

55 *Recepta sententia viro incontinenti, & venereo, nisi prodigus sit, curatorem non dari.*

56 *Hæreditati jacenti curatorem dari. Amplia 57. 58. 59. Declara nn. 64. 65.*

86 Cu...

86 *Caeco non datur Curator, nec impuberi.*
87 *Curatores cur dentur Regibus, Ducibus, Baronibus.*

COmmodè sequitur ut explicetur, *Quibus Curator detur?* Et quidem constat curatorem dari his, qui suis rebus superesse nequeunt, *l. 2. ff. de curat. furiosi, l. his qui, ff. de tut. & curat. datis ab his, §. sed & mente captis, Instit. de curat.* quo loci * Franciscus Balduinus dicit, esse regulam generalem; *ut quicunq; non possunt rebus suis superesse, accipiant curatores, l. & qui negotiis, ff. de postulando, l. quod si forte, §. item curatori, ff. de solut.* Unde meritò * praefata regula locum sibi vendicat in captivo, *l. muto, §. ultim. ff. de tutel.* Id quod etiam * ea de causa locum habet in surdo & muto, *ut in praefato §. sed & mente captis, leg. nec mandante, §. finali, ff. de tut. & curat. datis ab his, l. cui eorum, §. in curatoribus, ff. de postulando, l. vel surdo, ff. de privileg. cred.* Et * ventri quoque dari curatorem constat ex *l. ventri, ff. de tut. & curat. datis ab his:* uti *in praecedenti capite* dictum est, *nu. 13.* quo lectorũ remitto. Sed & * furiosum, majorem etiam 25. anni, curatorem accipere docet Iustinianus *in §. furiosi, Instit. de curat.* sed antè providetur eis jure cõmuni de tutore vel curatore, habita ratione ętatis, *l. de creationibus, C. de Episcop audientia, l. 1. ff. de curat. furiosi,* sive sint perpetuò furiosi, sive ad tempus, *l. penult. C. de curat. furiosi.* In cujus datione * citationem non requiri, tradidit Decius *cons. 247. num. 5. in fin.* ubi dicit, eam esse cõmunem opinionem, cujus quoque * meminit Fredericus Schenck, ex liberis Baronibus à Tautenborch, Iurisconsultus nequaquam poenitendus, sacrae Cęsareae Majestatis olim consiliarius, & liberorũ Magister in senatu curiae supra modum meritissimus, atque Archiepiscopus hujus civitatis Vltrajectinae, *in Triade sua forensi. cap. 5. & 6. part. 2.* Quin imo * Magistratus differens vel denegans ei curatorem dare, tenetur ad damnũ interim passum: ut pulchre respondit Hieron. Gratus, *cons. 105. nu. 8. lib. 2. per. l. 1. §. sciendum,*

1
2
3
4
5
6
7

dum, & per totum titulum Digestor. de Magistratib. conveni-dis, ubi notatur per Doctores, & maximè probatur in d. l. 1.
9 *Magistratus, vers. ideò.* Non tamen * datur Curator [illegible]rioso sine inquisitione & plenissima cognitione, cu[illegible] plerique furorem fingunt, ut onera civilia detrecten[illegible] Unde Ulpian. ait *in l. observare, ff. de curat. furiosi. Obse[illegible]vare Prætorem oportet, ne cui temerè citra causæ cognitione[illegible] plenißimam curatorem det, facit l. 1. C. eod. l. nec mandante, fin. ff. de tut. & cur. datis ab his.*

Declaratur tamen supradicta regula, nempe furio[illegible] majori 25. annis curatorem dari, non procedere in p[illegible]pillo furioso: ut tradit Ulpian. *in l. 3. ff. de tutelis*, qui
10 inquit, * in pupillorum furiosorum persona agnat[illegible] curatores non admittimus: idcircò putamus, si min[illegible] 25. annis furiosus sit, curatorem ei, non ut furioso, s[illegible] ut adolescenti dari, quasi ætatis sit impedimentum, ita definiemus, ei, quem ætas curæ vel tutelæ subjici[illegible] non esse necesse quasi dementi curatorem quæri: [illegible] Imperat. Antonin. August. rescripsit, cum magis æta[illegible] quàm dementiæ tantisper sit consulendum.

Declaratur secundò non procedere, quando furi[illegible]
11 sus habet patrem, * eo siquidem casu ei Curator n[illegible] datur, sed ejus pater est legitimus administrator, [illegible] probatur *in l. cum furiosus: ibi, quis enim talis affectus extr[illegible]neus inveniatur, ut vincat paternum, vel cui alij credendum [illegible] res liberorum gubernandas? parentibus derelictis, C. de Cura[illegible] furiosi.*

Declaratur tertiò locum non habere extantibus [illegible]gnatis vel gentilibus: quia à judice non datur curat[illegible]
12 nisi his, * vel idoneis deficientibus, id quod Paulus I C[illegible] apertè docet *in l. sæpè, ff. de curat. furiosi.* Quod tame[illegible] sublimitandum existimo in filio, qui licet proximi[illegible] esset agnatus patris, curator olim esse non potuit, l[illegible]
13 cet hodiè * secus, ut observavit Francisc. Bald. *in com[illegible]ment. ad leges 12. tab. c. 39. sub finem.* Veteres siquiden[illegible] erubescebant filium patri præficere, licet D. Pius tan[illegible]

dem rescripsit rectè hoc fieri posse, vel etiam probat Dec. *consi.* 274 *nu.* 2. *per l.* 1. *§ fin. cum l. seq. ff. de curat. furiosi.* Id quod confirmat Arius Pinel. Lusitan. *in* 1. *part. legis* 1. *n.* 64. *C. de bonis mater.* Qua quoque de causa hujus tutela dicitur legitima, ut & prodiga, sed aliorum omnium dativa, teste Angelo *in d. §. furiosi, in princ. vers. nota quod licet*, ubi scribit id menti tenendum esse in practica, & quod vidit aliquos in eo errare. Nec cuiquam mirum id videri debet, *cum etiam ex legibus 12, Tab. 14
in agnatorum & gentilium curatione erant, unde natum quoq; est proverbium: *Ad agnatos & gentiles quem esse deducendum,* cum significarent aliquem furere, ut plenè tradit Andr. Tiraq. *in suo tract. de pœnis, causa* 2. *in fin.* post Andræam Alciat. *in l. sæpè, ff. de verb. signific.* ubi lex ait, *agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto.* Quæ quidem verba, *agnatorum gentiliumque*, pro separatis ibi sunt accipienda, ut primùm agnatos, deindè si hi non sunt, gentiles esse curatores legitimos intelligamus, id quod verissimum esse testatur doctissimus Jac. Rævard. *ad leges* 12. *Tab. c.* 13. *& varior. c.* 5. quò loci pulchrè explicat, * qui gentiles sint, post Alciatum, *in d. l.* 15
sæpè, ad quos brevitatis causa lectorem relegamus. Unde quoq; si eos oscitanter custodiant & deliquerint, agnati puniuntur, ut est textus *in l. Divus, ff. de offic. Præsidis.* ubi Marcus & Commodus Imperatores rescribunt, mente captos & furiosos ad securitatem proximorum pertinere, quæ lex sumpta fuisse videtur ex legibus * 16
Platonis, qui *lib.* 11. *de leg.* in hanc sententiam scribit: *Nemo furiosus palàm in urbe, sed furiosum propinqui domi, quomodocunque possunt, custodiant, quod nisi fecerint, mulctantur*, & ita quoque in terminis respondit Hieron. Grat. *in d. cons.* 105. *num.* 9 *libr.* 2. ubi scriptum reliquit ad custodem furiosi pertinere, * non solùm ipsum custo- 17
dire, ne sibi ipsi aliquid perniciosius moliatur, sed etiam providere, ut aliis exitio non sit, & præsertim habitantibus in domo; allegans præfatam legem, *Divus*
Catte-

Cæterùm quia ex lege duodecim Tab. non erar
rerum suarum domini,& removebantur à re familiai
dubitari cōtigit an statim ei sit interdicta administr
tio à lege,sed an requiratur, ut interdicatur admin
stratio per judicem. Et receptum fuit,ut hodie stari
18 sit eis interdicta administratio* à lege secundum glo
sam *in l.* 1 .*ff. de curat. furiosi*, & ita tenent Bart. Ang.&
Paul.de Castr.*in l. is cui bonis,ff. de verb.obligat*. Dynu
Bartol.Bald. Angel. & Imol.*in l.is qui,ff.de testam.* ul
Moderni testantur de communi opinione, ut refe
Franciscus Vivius *lib.* 1.*commun.opin. in verbo,Prodig*
licet non sim nescius,alios aliter sentire, puta requi
probationem furoris & judicis decretū, ut tradit P
trus Rebuf.*ad constitutiones Regias de sententia provisi*
*nali.gloss.*5.*n.*9. Et similem fuisse legem apud Græco
vel ex eo conjici licet, quod vocatus est à suis fili
Sophocles in judicium,ut tanquam furiosus abs re f
miliari removeretur, & acciperet curatorē, cùm pro
pter studium Tragœdiarum in summa senectute des
pere videretur,negligendo rem familiarē,quamquar
absolutus fuerit cùm carmen protulisset,ut mirū no
sit, Græcorum exemplo Decemviros Romanos furic
sis interdixisse bonis,curatoremq; dedisse. Vnde no
malè à juris nostri actioribus dictum fuit,cùm menti
19 compotes * non sint, nihil velle, vel scire intelliger
ideóq; absentibus & ignorantibus comparari, *l.*2. §
ult.ff. de jure codicill.l.sed si unius,§. filiofamilias,ff. de in
juriis,l.si tibi,§. unius, vers. quod si ante, ff. de opt.legat. l
furiosi, & l.ubi non voce, §.furiosus,ff.de reg.jur. Quare
furore percitus crimen committat,de pœna illius dis
simulandum est;satis enim suo furore punitur, & ill
20 fati infœlicitas excusat, *ut ferè sunt verba IC. *in dict*
l.Divus, & consonat *l.infans ff.ad l. Cornel. de sicariis, &*
l.illud,§.sane,ff.de injuriis. Quibus suffragatur,quod le
gitur *in l. ult.ff.de administrat. tut.in fine. Proinde haben*
dum esse, quod à furioso factum est, ac si casu aliquo sine fa
ct

cto personæ id accidisset. Et alibi dicitur; *æquè æstimandum esse damnum, quod furiosus dederit, ac si quadrupes fecerit, aut si tegula ceciderit, l. sed et si, §. 1. ff. ad leg. Aquil.* Qua quoq; * de caussa, qui actu furiosi sint, utpote qui 21
jam insaniunt, & sunt in impetu emotæ mentis, tales non possunt acquirere possessionem, ut habetur *in l. is qui ff. de acquir. vel amit. poss.* & meminit * Zasius *in* 22
l. quod meo, in §. si furioso, num. 4. & 5. ff. de acq. vel amitt. poss. quo loco tradit etiam habitu furiosos, puta, qui aliquando sapiunt, sed mox in furorem recidunt, sicut sunt amentes homines, in quib. furor aliquando quiescit, & dicuntur esse inumbratæ * quietis, dicuntur ca- 23
rere sensu communi: hinc rectè scriptum est, furiosum omnibus iis prærogativis frui, quibus minor ob ætatis imbecillitatem potitur, ut frequenter placitum testantur Alex. & Iason *in l. impuberes ff. de re judic.* Fel. *in cap. pastoralis, de judiciis.*

Verùm excipiuntur * à præcedenti doctrina statu 24
furiosi, qui habent dilucida intervalla: insaniunt aliquando, & cessat in eis furor multo tempore, qui in dilucidis intervallis condere testamenta, & possessionem apprehendere possunt, ita Zasius, *dict. loco,* & meminit de testamento Hieronymus Gratus *consil. 30. n. 2. lib. 2.*

Extende * regulam præcedentem etiam locum ob- 25
tinere in sene deliro, cui quoq; curatorem dari constat, ut tradit Petrus Rebuff. *in constitut. regias, de sent. provis. glo. 5. n. 3.* qui ita decisum fuisse scribit in Rota, *decis. 866. incip. Titius & Mævius, in antiq.*

Idem dicendum est in prodigo etiam majore 25. 26
annis, *l. dabimusq; §. sed æquissimum ff. de privilegiis creditorum,* quia interest Reipublicæ, ne quis re sua malè utatur, *dict. l. contra, §. si curator. ff. de pactis furiosi, & l. 1. ff. de curat. furiosi.* Ex qua quidem lege quoque constat, eos esse in curatione agnatorum, cùm Ulpianus scribat, *leg. 12. Tabul. prodigo interdici bonorum suorum*

administrationem : quod moribus quidem ab initio introdu-ctum est sed solent hodie [P]*ratores vel Præsides, si talem hominem invenerint, qui neque tempus, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando profundit, curatorem ei dare, exemplo furiosi: & tamdiu erunt ambo in curatione quamdiu vel furiosus sanitatem, vel ille sanos mores recepe-*
27 *rit.* Qui quidem * Curator etiam prodigo datur non petenti, ut notat Bartol. *in l. hoc autem, ff quib. ex caus. in poss. eatur,* & idem tenet Bald. *in l. qui habet, in vers.*
28 *quid in prodigo, ff. de tutel.* ubi rationem * adducit, qui furioso æquiparatur, *l. Fulcinius, §. adeò, ff. quibus ex causis in poss. eatur, l. is cui, ff de verb. obligat.* Et sufficit, quod conjuncti petant, utpote qui præsumuntur habere notitiam de qualitate & conditione ipsius *l. de tutela*
29 *C. de in integ. resti. minor.* Unde * probatur quis furiosus vel prodigus, si conjuncti habeant illum pro furioso, vel prodigo, ex doctrina Baldi, *in d. §. item furiosi Instit. Quibus non est permiss. facere testam.* Et talis cura-
30 tio * etiam filio probo committi potest, si patrem habeat furiosum, vel prodigum, *l. 1. §. final. cum l. seq. ff. de curat. furios. l. his qui, ff de tut. & curat. datis ab his.* Et ideò Decius rectè respondit, *cons. 274. n. 2.* nempe filium posse dari curatorem patri prodigo. Similiter & furiosæ matris curatio ad filium pertinebit, *l. furiosæ, ff. de cur. furiosi.* de cujus officio, & quando finiatur, optimè tradit Frederic. Schenck. *in sua Triade, par. 3. c. 2.* Ve-
31 rùm * an prodigus citandus sit ad videndum dari curatorem, ingens est apud jurium interpretes digladiatio. Et sunt, qui existimant eũ citari debere in tali datione curatoris, ex doctrina Angeli, *in d. l. is cui, vers an autem.* Quia, inquit, agitur de ejus præjudicio, cùm administratio ei auferatur, & ideo citatio requiritur *juxta l. nam ita Divus, ff. de adopt.* Hieron. Cagnol. *in l. fu-*
32 *riosi, ff. de reg. juris,* ubi dicit * eam esse communem opinionem, & ibi Decius cum Mol. *n. 6.* latè Carolus Ruin. *cons. 89. lib. 5.* idem placuit Angelo, Castrensi,

Alexan-

Alexandro, Imolæ & Modernis, *in d. l. is cui*, ubi Claudius Aquinensis audacter asserit, istam opinionem communiter recipi, & eam in praxi observari asseverat Carol. Mol. *in d. l. furiosi.* Quæ tamen communis opinio de citatione * facienda locum non habet, quando est notoriê prodigus, ut tenent Dec. *consi. 274. & in d. l. fu-* 33
riosi, & Hieronymus Cucalon, *ibi: in additione.* Ruin. *consi 89. num. 3. vol. 5.* Baro à Taudenborch, *dict. cap. 6.* Quæ quidem * citatio præsumitur, quando interve- 34
nit decretum judicis, quo casu præsumuntur omnia rite & rectè facta, vt notat Baldus *in l. cum hi. §. si Prætor, ff. de transact.* & est dictum Speculat. *in titul. de empt. & vendit. §. nunc dicendum, vers. & breviter scias*, & ita respondit Decius *d. consil. 274. num. 5.* quo loci idem esse tradit, quando secuta est ratificatio, ut in simili casu probatur *in cap. quod sicut, de elect.* Nec solum ex leg. 12. Tab. fuit in legitima agnatorum tutela prodigus, sed & ante leges 12. Tab. his bonorum administratio interdicebatur moribus Romanis, ut pulchrè ostendit Franciscus Balduinus *in commentariis ad Leges 12. Tab. c.* 9. & Jacobus Rævardus *ad easdem leges cap. 13.* & Jacobus Cujacius, *ad leg. moribus, titul. de testamentis*, qui etiam iter apud Romanos solebant puniri. Ælius siquidem Spartianus ait, * Hadrianum Imperatorem (cujus 35
rescripta sæpius à nostris Jurisconsultis citantur) Senatoribus, qui non suo vitio decoxerant patrimonium, pro liberorum modo senatoriæ professionis explevisse & paulo post eundem, decoctores bonorum suorum jussisse catamidari in Amphitheatro, & dimitti, id est, ut omnes intelligant, deridendos exsibilandosque omnibus in Amphitheatro exhiberi. Apud Græcos verò observatum, ut arcerentur concionibus, foro, & alias punirentur, sicut ex Demosthen. oratione contra Tymarchum * intelligi potest, cujus interdictionis effectus est, ut non possit testamenta condere, 36
nisi tamen prudenter posteritati suæ & cognatis, &

egenis

egenis consuluerit, ita declarat Jacob. Cujac. *in dict. l. is cui bonis, sub finem.* Nec testis esse in testamento, *l. is cui, ff de testamentis*, ac ne naturaliter quidem obligari: cum
37 videatur mente carere. Luxus * siquidem ille amentia est, *l. his qui, ff. de tut. & curat. datis, l. contra, §. si curator, ff. de pactis, l. furiosi, ff. de reg juris.* Nec quidem fidejussor pro eo, *l. 1. § si quis ita, & l. is cui bonis, ff. de verb. ob-*
38 *ligat.* Nec contrahere, vel bona sua obligare, * id quod tamen interpretationem recipit, si ex re ejus sit, ut si inutile prædium magno vendiderit, & pretium in rem utilem converterit, quo casu valere alienationem recté annotavit Cujacius *in d. l. is cui bonis*, adeò quidem ut nec talis contractus juramento firmetur, ita Alciatus *in cap. cum contingat, num. 138. de jurejurand.* Bartol. Tautenborch, *in d. c. 6.* ubi dicit eam esse communem
39 opinionem, licet non ignorem, alios de eo * dubitare, quos refert Franciscus Tutzanus *in suis communibus opinionibus, conclus. 183.* ubi in utramque partem disputat. Amplius interdictus bonis apud quoddam tribunal, si interdictio ritè promulgata sit, & præconis voce nundinarum die & loco * inclamata; non potest
40 bona sua alibi sita alienare, *l. relegatorum, §. interdicere, ff. de inteedictis & relegatis*, & ita respondit Alex Imolen. *in consi. 69. volum. 3.* Et manet ea interdictio, etiamsi revera prodigus non est, donec per appellationem fuerit revocata: quia sententia pro veritate habetur, *l. ingenuum, ff. de statu hominum, & gloss. in §. item prodigus, Institut. Quibus non est permißum facere testamentum, & l. si in eo, ff. de usucap. facit l. penult. C. de cur. furiosi*, & optime Rebuff. *in tractat. de sentent. provision. articul. 3. gloß. 4. num. 5.* ubi tamrn adjicit, si error esset in sententia expressus, utpotè si Judex diceret, *Quamvis talis non sit prodigus, illi curatorem damus*: tunc illi sententia non valeret, *allegans l. 1. § item, ff. quæ sentent. sine appell. rescind.* in qua quoque opinione videtur fuisse Bart. *in l. is cui* ubi dicit dationem curatoris valere, etiamsi is, cui da-
tu

ur fuit Curator,*non fuisset prodigus, ut dicit Bald. 41
l.1.C.de curat.furiosi,&quod ista est communis opi-
io Advocatorum,quam etiam sequitur Angel.Aret.
§.1.Instit.de tutel.& meminit Ioan.Imbert. in Enchi-
d. juris Galliæ,in verbo, interdictus. quo loco interdi-
ionis sententiam latam in prodigum absentem & i-
norantem, eum ligare tradit ex Felin. in c. cæterum,
.24.de rescript.Id quod tamẽ intelligendum existi-
at,modò legitimo edictorũ numero in jus vocatus
erit contumax.Sed quæstionis est,*an alienatio,li- 42
pendente,super interductione bonorũ facta valeat,
um interdictus bonis à judice non possit alienare, l.
lianus.ff.de curat.furiosi,& constat alienationem, lite
per interdictione pendente, factam nullius esse ro-
oris,l. chirographis, §. 1. ff. de administrat. tut. quia res
mobiles ejus, qui postulatur interdici, efficiuntur
igiosæ, l.ult.C.de litigiosis. Quod tamen intelligen-
um venit, si postea in principis litis definitione vin-
tur interdictione pulsatus, ut plenè declarat idem
nbert. in d.verbo,interdictus bonis.quod remitto. For-
us prodigus interdictione facta, etiã durante appel-
tione, non alienat, ut probat textus notabilis in l.
lianus.ff.de curat.furiosi.sic dicens; Iulianus scribit eos,
ibus per Prætorem bonis interdictum est, nihil transferre
sse ad aliquem: quia in bonis nihil habent, cum eis dimi-
tio sit interdicta: Licet ante interdictionem & cura-
ris dationem omnia pro animi arbitratu gerere po-
rit*etiã liquidò,palàm & apertè bona profundens, 43
notant Alex.& Aretin.in d.l.is cui bonis, ubi ut fre-
uenter placitum * affirmant,& magis communẽ po- 44
t Vigilus in §. item prodigus, num. 3. Instit. quibus non
permissum facere testamentum, & Boerius in consuet.
turigum,§. 8. in fine. Quare non immerito reprehen-
tur Anton.Nicel.in gloss.concordat.70.qui malè con-
ariam opinionem asserit esse communem.Et,si alie-
ando*ante interdictionem læsus fuerit,facilè resti- 45
Z tuen-

tuendus venit, ut tenet glo. *in l.patri,ff.de minorib.* in verbo, *interdici*. Etiamsi non fuerit minor, quia prodigus minori æquiparatur, *d. l. Fulcinius*, §. *plenè*. Unde Romanus *singulari 223.incip.fuit interrogatus*, scriptum reliquit, prodigalitatem esse justam causam restitutionis, qui allegat textum *in l.1.& l.nec nō,ff ex quibus causis majores*, ut eum refert Rebuffus, *in d. gl.4.num.7*. ubi istud notandum existimat, dicens se sæpius in praxi vidisse, ut restituatur prodigus in integrum, qua... est lęsus, etiamsi sit major, dummodo in regno impetret literas Regias, ut fieri solet. Quibus addendum censeo etiam prodigum ante interdictionē omnia bo-
46 na donare posse, eamq; * donationem valere, cessante tamen fraude, ut tradit Baro à Tautenborch, *dict.* ... ut mirum esse non debeat, etiam ante curatoris assignationem filiis suis pupillariter substituere posse, ut
47 commune * pronuntiat Segur. *in l.Imperator, num.*... Et quamvis prodigus tum remediis, tum prærogativis, tum privilegiis omnibus fruatur, quæ vel in furiosos, vel in minores 25. annis conferuntur, ut tradunt Alex. & Jac. de Sancto Georgio, *in l. si curatorem habens, C.de restitut.in integrum*, Iason *in l.Imperatores ff. de re jud.* Fel. *in c.pastoralis, de judic.* pœnas tamen nihil-
48 minus ob delécta instar cujusvis luet, ita Cagnolus *in l, furiosi, n.13.de reg. jur.* ubi cōmune pronuntiat, & sequitur Jul. Clar. *in Practica*, §. *ultim. quæst.60. vers. ulterius quæro*, intelligens tamē hoc procedere in delictis, quæ fiunt committendo, non in iis, quæ fiunt omittendo. Juxta omnium Doctorum traditionem. ... quod adeo verum est, ut prodigus ipse etiam ad mortem condemnari posset, ut voluerunt Bald. *in l. furiosum, circa finem, C. qui testamenta facere possunt.* Angel. *in l. Fulcinius*, §. *adeo, ff. ex quibus causis majores.* Aretin. *in dict. l. is cui bonis, in fin.* & Cagnol. *in dict. l. furiosi* ut commune axioma ponit.
49 Rursus * extenditur præfata regula etiam in affi...
du

duo lusore, cui quoq; curatorem dari tradit Decius *in cap. ult in fin. de judiciis*, & ibi Carol. Mol. *in suis eruditissimis annotationibus* id comprobat. Quo loci idem Dec. *n. 9. &* 10. producendam existimat ad mulierem prodigam * & luxuriosam, quem secutus est Baro à 50
Tautenborch, *in sua Triade forensi, cap.* 6. Arius Pinel. Lusitan. *in doctiss. & amplissimis suis commentarijs ad l. 4. & ult. C. de bonis mater, nu.* 20. 21. 22. allegans textum *in l. & mulieri, ff. de curat. furiosi*, in qua JC. Paul. loquitur in hæc verba: *Et mulieri, quæ luxuriosè vivit, bonis interdici potest*, ubi glo. *in 1. exposit.* intelligit de fæmina libidinosa, ut ei curator dari possit, & ita Cumanus ibi. Ex qua interpretatione quidam inferunt notabilẽ cautelam, nempe meretrici interdici bonis posse, *cũ 51
sit persona prodiga, quam notat Thomas Ferrat. *cautela* 6. Unde si mulieri luxuriosè viventi ad petitionẽ mariti, vel consanguineorum interdicatur bonis, & ipsa appellet, non obstante appellatione, interim curatorem habebit, nec alienare bona sua poterit, & est bona cautela, ut dicunt pro consanguineis mulieris impudicę, ut illi faciant sic interdicere bonis patrimonialibus. Cæterùm * illa lex hoc non probat, quæ hoc 52
habet; *Et mulieri, quæ luxuriosè vivit, bonis interdi potest.* Luxuriosè * vivere dicitur, cum nimis pretiosis vestibus, & aliis rebus utitur, & sic dicitur prodiga, nec 53
vult ille textus intelligere de coitu, quamvis illa Doctorum sententia possit fortè servari, si peteretur, sed ego tamen hoc non vidi servari. Unde non malè Jacobus Cujac. *in l. 6. ff. de verb. oblig.* interpretans illam legem, *& mulieri*, dicit, eam intelligendam esse de muliere dirupta dirutaque profusę libidinis, profusi sumtus. Et licet * in dubium revocetur, an idem locum habeat in viro luxurioso, ut existimant Segura, *in leg.* 54
Imperator, ff. ad Trebellian. qui ex dicta lege scripsit, viro incontinenti & libidinoso curatorem dandum: arguens ex dictione (Et) quasi Iurisconsultus impli-

care velit, ut non solùm masculo luxurioso, sed & fœminæ Curator detur: Verius tamen & receptius est, viro incontinenti & venereo (nisi prodigus sit) cura-
55 torem non dari, *ita Specul. *in tit. de actore*, §. 1. & no-lius Alberic. & Cuman. *in d. l. is cui bonis*, Felin. & Dec. *in c. pastoralis, de jud.* Ias. *in ln l. 4. §. sed & quod meretrix, ff. de condict. ob turpem causam* ubi plus de muliere dic, quod fiscus potest auferre datum mulieri luxuriosæ ab amasio, etsi non sit meretrix, *per l. Lucius, ff. de jure fisci, & in l. in hæredem, ff. de calumniat.* quod utinam servaremus ad fugandas tot meretrices.
56 Constat *insuper, dari curatorem hæreditati jacenti, dum hæredes deliberant, cùm aliàs contra hæreditatem jacentem processus sit nullus, ut notat Angelus *in l. 3. §. toties, ff. de damno infecto*, ubi propter hoc dic, se plures processus destruxisse factos contra hæreditatem jacentem. Unde Alexan. *cons. 100. n. 10. lib. 5.* respondit, quod contra hæreditatem jacentem non potest procedi ad diffinitivam sententiã, vel ad id quod habeat vim diffinitivæ, nisi dato curatore hæreditati jacenti. Alexan. *si quis instituatur hæres in diem, cum i notat. per Bar. ff. de hæred. instit.* & notat expresse Ange. & Joan. de Imol. *in l. 4. §. Prætor, ff. de damno infecto.*
57 quod *intelligendum quoq; est, si exstaret filius defuncti propter beneficium abstinendi, ut scribunt Salicetus, & alii, *in leg. cum hæreditas, Cod. depositi*, pulch. Decius *cons. 344.* qui interpretatur statutum Florenti. de bonis jacentib. intelligi, etiamsi defuncti existat filius. Nam etsi is suus hæres esse dicatur, & in eum dominium continuari videatur; nihilominus ob abstinendi beneficium fit, ut hæreditas nondum adita jacens dici possit, id quod multum convenit ad statuta & eorum interpretationem, de hæreditate jacenti
58 loquentia. Nec refert, *si ambigitur ne diu hæreditas iaceat, cum ea dubitatio non proveniat ab eo, qui hæres institutus est, sed aliũdè, utpote quia institutus est

sul

ſub conditione, ita Angel. conſuluit, *conſ.* 193. *mortuo.*
Decius *conſi.* 509. Etiamſi * hæres præſumptus tantum 59
patitur labi terminum ſibi datum, *ut habetur in dict. l. ſi
quis hæres inſtituatur*, *& ibi* notatur per Bartol. Bald. &
Angel. & meminerunt Bart. & Bald. *in l.* 1. *§. fin. ff. de
iure delib.* Decius *d. conſi.* 509. *nu.* 2. *&* 3. In quo loco et-
am * dari, nemine petente, ex arbitrio & officio judi- 60
is ſcribit, id quod Alexander reſpondit, *conſil.* 100. *nu.*
6. *lib.* 5. Addens idem Decius judicem debere tali cu-
atori adminiſtrationem bonorum cum decreto decer-
ere ex doctrina Angel. *in dict. conſ.* 103. *in verſ. nunc vi-
emus.* Et poteſt * talis curator petere miſſionem in 61
ona defuncti, intendando remedium legis finalis, C.
e edicto D. Hadr. toll. ut reſpondit Alex. *conſi.* 4. *libr.* 2.
Qui quidem * curator poteſt movere actiones, etiam 62
mpore non perituras, ita Angel. *d. conſi.* 103. *incipien-
, datus fuit Curator. & d. conſi.* 193. Dec. *conſ.* 22. *num.* 2.
ptime Marcus Anton. Blancus *in tractat. de compromiſ.
æſt.* 3. *num.* 55. ubi etiam talem curatorem poſſe mo-
re actiones tempore perituras & diſtrahere tempo-
peritura, ſi neceſſitas urget, tradit, allegans *l.* 2 *ff. de
cat. furioſi.* Amplius * voluit Decius, *conſi.* 401. *num* 2. 63
mpe talem curatorem poſſe facere ea, quæ ſunt ne-
ſſaria, ex traditione Angel. *dict. conſi.* 193. ubi propter
c concludit, quod poſſit facere compromiſſum ne-
ſſarium ex forma ſtatuti, licet ſecùs dicat in volunta-
. In qua opinione quoque fuit Marcus Anton. *in d.
qſt.* 3. quia, inquit, arbitri Judices ſunt, & in locum
mi judicis ſunt. *l. apertiſſimi, C. de Iudiciis.* Idem pla-
t Decio *conſ.* 22. *num.* 2. ubi de voluntario compro-
ſſo dubitatum aliquando ſcribit, ſed de compromiſſo
ceſſario ex forma ſtatuti figit pedes; & expreſsè con-
dit, quod curator tale compromiſſum facere poteſt,
m formaliter (inquit) *illud ſine dubio credo, quod ſi eſ-
ſe compromiſſum neceſſarium ex forma ſtatuti, ad quod,
etiamſi nollet, compelleretur per judicem, quod hac poteſt*

facere ex tali curationis natura, qui est ad actus necessarios provocatus, & non provocans.

64 Declara tamen prædictam ampliationem * vitiari, quando de proximo speratur successor, cui datur terminus ad instantiam eorum, quorum interest ad adeundam vel repudiandam hæreditatem, *d. l. si quis instituatur*. Angel. & Dec. *locis citatis*, & quando satisfaciendum est creditoribus, non datur, nisi citatis ils, quorum interest, & prima causa successionis tang, idq; nominatim, *l. 1. §. denuntiari, ff. de ventre inspiciendo*, & est doctrina Bartol. *in l. si diu, ff. quibus ex causis possideatur. & in d. l. si quis instituatur, §. ita si conditioni* & ibi Bald. & Angel. notant, & ita respondit Alex. *cons. 137. num. 11. 12. 13. lib. 2.*

65 Declaratur secundò non procedere * quo ad ea, quæ non sunt magni præjudicii, quo casu contra hæreditatem jacentem proceditur sine curatore, *l. si ca, ff. quibus ex causis in possideatur, l. cum debitoris*, & ibi Bal. notat, *C. de judic. l. si bona*, & ibi Bart. *C. de bonis auctor. Iud. poss. l. 4. §. Prætor, vers. toties, & ibi moderni, ff de damno infecto*, optime Alex. *cons. 100. n. 3. lib. 5.* ubi exemplificat de excussione, licet non ignorem eundem Alex. *num. 10. vers. & quod debuerit*, alios referre, qui expresse tradunt, quod in processu excussionis debere dari Curator.

66 Ex eadem * ratione constat, Ecclesiæ vacanti dari curatorem, cum quo judicium agatur, si vacatio diuturna esset, *l. 1. & . . ff. de cur. bonis dando*, & notat Abbas *c. fi. ne sede vacante*, ubi dixit, quod solus Papa curatorem dare poterit Ecclesiæ Cathedrali, & ejus bonis

67 quoad effectum agendi, adducit * textum in argumentum *in c. is cui, de elect. in 6. & text. in ca pastoralis de offic. ord.* Si autẽ sumus in Ecclesia inferiori, Episcopus poterit curatorem deputare; quia Episcopus in Ecclesiis non collegiatis, quarum vacatio est diutina, agere & defendere potest, *c. fin. de success. ab intestato.*

Sin-

Similiter constat bonis debitoris dari curatorem, 86
cujus bona distrahi debent, quando debitor est persona egregia & clari nominis, ut Senator, *l. curator, ff. de curat. furiosi*, & ita responderunt Angelus, *dict. consil. 193. vers. datur etiam curator*, Baldus *consil. 172. libro secundo*, Aymo Cravetta, *consi. 2. 3. num. 1.* quo honestius, inquit textus, *in dict. l. curator*, ex bonis ejus satisfaciat creditoribus, curator distrahendorum bonorum gratia constituitur.

Datur quoque * curator bonis ejus, qui suis bonis 69
cessit, *l. actor. ff. rem ratam haberi*, cum creditorum interfit ei satisfieri, qui quidem Curator diligenter animadvertet, ut bona rectè distrahantur, & æquè creditoribus satisfiat, & nullam actionem movere poterit, cum hac de causa datus non sit, sed solùm ad bonorum distractionem: ut respondit Ang. *cons. 193. vers, dari etiam potest*, & Bald. *cons. 327. visa seriè. lib. 5.*

Quinimò * datur curator substantiæ ejus, cujus pa- 70
ter est apud hostes, *l. muto, §. ei cujus, ff. de tutel. l. ab hostibus, §. ego autem, ff. ex quibus causa majores*, & etiam de cujus statu dubitatur, *l. prima, & ibi gloss. Cod. qui dari tutor.*

Præterea * liti dari curatorem patet ex *l. 3. §. si pupil-* 71
lus, ff. de tutelis. De quo meminit Angelus, *tit. de curator. nu. 6. vers. quæro.* Quo loco dicit Angel. & Bartol. *in d. §. si pupillus*, observandum esse in practica, ut semper scribatur, talem curatorem esse datum præsentem, tali adulto præsenti, & quod talis curator satisdare debeat rem pupilli salvam fore, utilia facere, & inutilia prætermittere, & pupillum indefensum non relinquere, Fred. Schenck, *in sua Triade, part. 2. c. 7.* inter alia tradens, an talis curator adulto datus constituere possit procuratorem? ad quem lectorem remitto.

Cæterum * quamvis ambigitur, an etiam curator 72
dari debeat bonis absentis, vel vagabundi, de cujus morte ignoratur, quia tñ illius hæreditas adiri non pos-

sit,

ſit, dandum eſſe curatorem, voluit Bart. *in l. cognatos* ... *de capt. & poſt liminio reverſus*. Alexan. *conſil*. 4. *nu*. 4. ... 2. Dec. *conſil*. 575. *nu*. 1. & idem Alex. *conſ*. 221. *nu*. 5. ... 6. quo loci eum dari ex arbitrio Iudicis poſt alios re-ſpondit, maximè diſſentientib. creditoribus, ut tra-dunt Angel *conſ*. 103. *verſ*. 2. *ex defectu*. Alex. *d. conſi*. ... *lib*. 2. Anton. Capyt. *deciſ*. 87. *num*. 1. id quod tamen in-telligendũ eſt, quando Iudex eſt competens, ita Bal-dus *conſ*. 173. *quidam Bartholomeus*, *lib*. 2. Roland. à Val-le, *conſ*. 48. *num*. 18. *lib*. 1. & quando abſens nõ reliqu... procuratorem ad omnia ejus negotia. Nam ubi pr... curatorem reliquiſſet, fruſtra de dando curatore ag... retur. Ita reſpõdit Socin. Iunior *conſ*. 26. *lib*. 2. qui qu... dem procurator efficit, ut ſuccedentes ab inteſtato il... abſenti rejiciantur, & ſi quid conſequi volunt, abſẽt... mortem probare debent, juxta doctrinam Baldi *in l*. ... C. *qui admitt*. Nec locus eſt dationi ejuſmodi curato-ris, niſi apud acta Iudici conſtiterit de abſentia iſtius de cujus bonis agitur, *l. hæc autem*, *§. non defendi*, *ff. qui-bus ex cauſis in poſſeſſ. eatur*. Angel. *d. conſ*. 103. Nec po-

73 teſt * fœmina à Iudice ad talem curã deputari, utpo-te quæ non ſunt capaces hujus adminiſtrationis, ſed requiritur, ut ſit maſculus, quem Iudex curatorem de-cernere vult, ut voluit Alex. *conſ*. 221. *nu*. - . *lib*. 6. Deciu... *d. conſ*. 575. *nu*. 4. *ex l. cujus bonis*, *ff. de curat. furioſi*, ni-

74 ſi tamen * fuerit mater, quæ ad curam horum bono-rum admittitur, juxta gloſſ. *in Auth. Matri & Aviæ*, C. *quando mulier tutel. officio*. ubi gloſſator diſpoſitionem illam extendit etiam ad curã. Hinc non malè reſpon-dit Alex. *d. conſ*. 221. ſubſtitxtum illius abſentis matrẽ impedire nõ poſſe, cùm adhuc de illius abſentis mor-te non conſtet, ut pulchrè declarat Boër. *quæſt*. 88. *nu*. 1. Et licet ad illius dationem maſculus deputari debeat: id tamen non ita ſimpliciter intelligendum eſt, cum

75 non poteſt dari alius, quàm * qui daretur furioſis, vel prodigis, ut dixit Alex. *in conſ*. 221. *num*. 5. *libr*. 6. unde

minor

minor 25. annis (ut ſcribit eodem loco) dari non poſſet, *per glo in l.2.verbo,curatorem, ff de curat. bonis dando*, id quod & Decio placuit, *d.conſi.* 575. *nu.* 4. Nec eſſe poteſt is,* qui curam affectat, vel aliàs eſſet ſuſpectus, 76
l.ſcire, §.fin.ff. de tut. & curat. datis ab his, quam allegat Alex. *conſi.* 86. *nu* 6 *in fin lib.* 2. modò non ſit diligens & probus, ita gloſſ. *in d.l.ſcire oportet*, §. *ult.* unde Decius *d. conſ.* 575. *nu.* 5. dicit, ſuſpicionem non levem ſed probabilem eſſe debere. Et quod in hujuſmodi cura præferendi ſint ij, qui in ſucceſſione * præferũtur, vo- 77
lunt Bartol. *l.* 1. *ff. de legit. tut.* Salicet. *in l.ult. C. eodem.* Augulus *in §. actionum, num* 32. *Inſtit. de act.* Cagnol. *in l. quo tutela, ff. de reg. juris*, ubi dicit ſe ita aliquando obtinuiſſe, & ut verius ac receptius profitetur Dec. *conſi.* 16. *numer.* 3. Id tamen temperandum cenſent jurium interpretes in matre & avia, quæ quamquã per agnatos excludantur à ſucceſſione ob ſtatuti diſpoſitionẽ, non tamen excluduntur à tutela filij, ut ſupra latè diximus, & ideo mater habet tutelam ob fiduciam, non ob ſucceſſionis cõmodum, ut pulchrè tradit Decius, *dict. conſ.* 16. Et poteſt * hunc curatorem petere qui- 78
cunque conjunctus bonis * abſentis, Alexand. *dict.* 79
conſ. 4. *num.* 4. *lib.* 2. *idem conſ.* 221. *num.* 5. *lib.* 6. Decius *d. conſ.* 575. *num.* 3. quorum petitio eſt juſta cauſa dandi, ut ſcribit Angel. *d. conſ.* 103. qui etiam datur, nemine petente, juxta Decium *conſ.* 575. *nu.* 3. Et mitti poteſt in quaſi poſſeſſionem adminiſtrationis bonorum abſentis judicis decreto, id quod * multis prabat Angel. 80
d. conſ. 103. qui in hoc obligatur & inventarium facere, juxta doctrinam Bart. *in l.* 1. *nu.* 5. *ff. de curat. bonis dando.* & Capyt. *deciſ.* 87. *num.* 1. & * ſatiſdare debeat, *l. co-* 81
gnatis. C de captivis & poſtlim. reverſis, & eundem Capyt. *d. deciſ.* 87. ſaltem quando eſt datus ſine inquiſitione, ut tradit Alex. *dict. conſ.* 221. *num.* 8. poſt Specul. quem citat. In qua quoque opinione fuerunt Angel. *d. con.* 103. & Dec. *d. conſ.* 575. cujus poteſtas præcipuè

pué versatur in conservatione bonorum, ne dissipe-tur, ita Angel. *dict. consi. 193. mortuo debitore*, affirma eum alienare posse res tempore perituras, & etiam no perituras, si grave æs alienum urgeat, maximè si deb tum sit liquidum, ut respondit Barbatius *consi. 28. libr.* idem Alexandro placuit, *dict. consi. 4.* quo loci eum i
82 tentare * posse actiones tempore perituras tradit: in etiam non perituras, si hoc faciendo conservat bo absentis, puta, si absens est ære alieno pressus, nec p test aliunde satisfieri creditoribus, aliàs non. Quod l
83 cet controversum * sit apud jurium Interpretes, il tamen magis recepta est opinio, nisi tamen datus fu rit tantum ad conservandum, non ad solvendum, tradit Ang. *in d. l. 2. C. de curat. furiosi*, quem refert Ale xand. *d. consi. 4. num. 5.*

84 Declaratur id, * quod dictum est de curatore, q datur bonis absentis, non procedere in eo, qui abest su culpa, vel qui latitat: quia bonis viventis & non lati tantis curator datur, ut dicit Ang. *d. cons. 103.* Et requiri tur, ut magis vivus, quàm mortuus esse credatur is, cu jus bonis curator datur, *juxta l. nec nos, C. de capt. & postli*
85 *minio reversis*, quod in pulchro casu exemplificat Go zad. *consil. 68. num. 5.* ubi dicit, quod ille, qui petit cu ram sibi decerni, probare debeat absentem vivere, cum sit fundamentum suæ intentionis: quemadmodum ècontra qui petit hæreditatem illius sibi decerni, debe probare eum esse.

86 Cæterum * præfata regula principalis, nempè cura tores dari iis, qui rebus suis superesse non possunt, non habet locum in cœco: cum etiam tutor aliis maneat, *l. etiamsi, ff. de auctorit. tut.* nec in impubere, ut suo plenius dicemus loco.

87 Huc pertinent ea, * quæ comminiscuntur Doctores *in cap. grandi, de supplenda negli. Prælat. libr. 6.* & Specu-lator de feudis, *§. 2. in fin.* videlicet quod causæ dandi curatores Regibus, Ducibus, Comitibus & Baroni-bus

bus sunt imperandi impotentia, negligentia circa regnum, subditorum oppressio, prodigalitas, & dissipatio regni, *dict. cap. grandi.* Quod intelligitur, si ex accidenti, Dux, Marchio vel Comes, fiat inhabilis: tunc potest per curatorem regere, si verò à principio est inhabilis, tunc imperium transmittitur ad successorem proximum, ut tradit Bald. *in cap. 1. §. hoc quoque de succes. feudi, & in auth. hoc amplius, C. de fidejuss.* verum si Princeps sit major 14. annis, potest administrare jurisdictionalia, absque curatore, ut tradit Bartol. *in l. qui consulebat, ff. de re judicata,* & Dominicus *in d. cap. grandi.*

Cap. XXIX.

De differentia Tutorum & Curatorum.

Summaria.

1 *Tutores & curatores in quibus differant.*
2 *Appellatione,* Curatoris, *in dispositione legis venit tutor; secus in dispositione hominis.*
3 *Tutoris appellatione curatorem venire, & quando.*
4 *Tutela pro curatione.*
5 *Statutum loquens de tutoribus & de curatoribus intelligendum.*
6 *Differentia tutorum & curatorum traduntur.*
7 *Tutor personæ, curator bonis tantum datur.*
8 *Decij opinio damnatur.*
9 *Curator personæ furiosi datur principaliter.*
10 *Curatores licet dentur rebus, non tamen negligere debent institutionem & gubernationem minorum.*
11 *Ventri curator datur, non tutor.*
12 *Is, qui est in utero, pro nato habetur, & quomodo hoc sit intelligendum?*
13 *Tutor testamento dari potest, non curator.*
14 *Miles curatorem testamento dare nequit.*

15 Pa-

15 *Pater in testamento liberis suis curatorem scribere potest, quando.*

16 *Curator invito adolescenti dari nequit, secùs in tutore.*

17 *Infanti curatorem non dari, & ejus traditur ratio.*

18 *Infans præsens pro absente habetur, & dormienti simile est.*

19 *De curatore ad litem pupillo convento dando.*

20 *Curator invitus non datur, secus in tutore.*

21 *Sequestri officium voluntarium esse, & non necessarium.*

32 *Curator invitus quando dari possit, nu. 23.*

24 *Curator non potest cogi per merum exsecutorem, ut curam suscipiat. Declaratur nu. 25.*

26 *Necessitas ratione licitum est privato capere debitorem fugientem, etiam die feriata, nu. 27.*

28 *Curator invitus dari potest de consuetudine.*

29 *Curator ad litem inventarium conficere non tenetur.*

30 *Curatoris ad litem bona tacitè sunt hypothecata pro administratione sicut tutoris.*

31 *Tutor datur impuberi, curator verò impuberi.*

32 *Tutorem habenti non datur tutor, secùs in curatore.*

33 *Tutor certæ rei vel causæ dari non potest, secùs verò in curatore.*

34 *Tutor alius testamentarius, alius legitimus, alius dativus: Curator verò dativus tantum.*

35 *Tutela finitur anno ætatis pupilli 14. curatio verò anno demum 25.*

36 *Curator tenetur solemnia facere, prout tutor.*

IAm quomodo, & in quibus inter se differant tutores & curatores oportunè hoc loco quæritur: In qua
2 re * Modestinus scribit, *in l. scire, ff. de excusat. tut.* curatores in paucissimis distare à tutoribus; & ideò in di-
3 spositione legis * appellatione, *curatoris*, venit tutor, ut tradit gloss. *in auth. minoris debitor*, C. *qui dari tut. possunt*, licet aliud sit in dispositione hominis. Quia si testator

ſtator dicit ſe curatorem dare impuberi, nihil agit; 3
adeo, ut per hæc verba non intelligatur datus tutor, *per textum in l. tutores*, §. & ibi Bart. *ff. de adminiſt. tut.* ſequitur Nicol. Ever. *in loco à lege ad teſtatorem, in fine.*
Et è contra * *tutoris* appellatione curator, tutela pro 3
curatione * accipitur, maximè quando eadem eſt ra- 4
io, non ſolùm apud noſtri juris auctores, *l. pater*, §. *conditionum, ff. de condit. & demonſt. l. 2. §. ſi mater, ff. ad Tertull.* ſed & alios, ut apud Horatium:

Interdicto huic omne adimat jus
Prætor, Et ad ſanos abeat tutela propinquos.

Quæ cùm ita ſe habeant, * ex eo inferunt omnes, 5
tatutum ſive dictum de tutoribus & de curatoribus intelligi debere, *l. qui neque*, §. 1. *ff. de rebus minorum, d. l. ire, in prin. ff. de excuſat. tut. l. ſi in emptione*, §. *fin. ff. de ontrah. empt.* gloſſ. & ibi Bart. dicit communem, *in auhen. matri, & in verbo, tutelam, C. quando mulier tut. offic.* dem Bart. *in l. ſi quis ſub conditione, de teſtam. tut.* Abb. *in ex parte 2. & ibi quoque* Dec. *de appellat.* Boer. *in conſuet. itur. tit. 1. §. 6. verbo, à ſon pere*, Rebuff. *in conſtit. tit. e ſent. proviſ. artic. 2. gloſſ. 2. num. 15.* Quo loco dicit onſtitutionem Regiam, quæ ſententiam dati tutoris, non obſtante aliqua appellatione, exſequi manar, etiam ad dati curatoris ſententiam eſſe porrigenam. Quia tamen * Modeſtinus noſter (ut diximus) 6
icit unum ab altero in pauciſſimis diſtare, videamus, quibus differant. Et ſanè primò * in eo differunt, 7
uod tutor perſonæ datur, *ut ſupra diximus, cap. 4. n. 18.* urator bonis tantùm, *l. in copulandis. C. de nupt.* Maan. Socin. *conſ. 97. num. 6. lib. 1.* Et ideo datur à Iudice dulti, ſub cujus juriſdictione bona ſita ſunt. Alexand. *nſ. 44. num. 17. lib. 5.* Aym. *conſ. 271. in prin. verſ. 2. poſi-* etiã ſi perſona non ſit ei ſubjecta, ut eſt perſona cleci Alexan. *d. conſ. 44. num. 17.* Cui etiam coram ſe ligandi curatorem dat, quia non perſonæ, ſed cauſæ ne bonis datur. Mol. ad Alex. *d. conſ. 44. n. 17.* Mar.

in

8 *in cap. si quis clericus, num. 23. de foro competen.* * Ripa *cap. 2. num. 1 . de judic.* Decius *cons. 150. num. 3. & 7.* Qui licet eo loco tradat, id tantum procedere in curatore speciali, non in generali, tamen ab aliis reprehenditur, quos refert Mol *d. loco*, & benè: quod tamen in furiosi curatore locum non habet, cum is æquè princi-
9 paliter detur personæ, *l. consilio, ff de curat. furiosi*, De. *in l. quo tutela, § nemo, n. 4. ff. de reg. jur.* & additio ad Portium, *tit. generali, de tutel. n.* 12. idque non propter imbecilliorem ætatem, sed quod propter furorem vel prodigalitatem sibi rebusque suis, vel interesse vel superesse nequeat, ut dicit Ioachimus Mynsing. Cameræ Spirensis olim consiliarius, *in §. est autem, n. 8. Inst. de tut.* Neque etiam in aliis curatoribus, qui licet principaliter dentur rebus & negotiis: non tamen debent
10 negligere institutionem * & gubernationem minorum & morum, qua pubes minor revera maximè indiget, utpote qui post pubertatis annos humorum & corporis perpetua agitatione & perturbatione gravioribus affectionum motibus perturbatur, & in præceps agatur, donec hæ cupiditates deferbuerint. Notum siquidem est illud Flacci.

Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque & aprici gramine campi
Cereus in vitium flecti,

Itaq; tũ præcipuè debet ejus temeritas gubernari consilio majorum, nisi adolescens ipse cum virili toga virilem sumat prudentiam, & pro curatore utatur certo rationis suæ judicio. Quam ob causam Aristoteles scribit eos non esse moralis philosophiæ idoneos auditores. Imper. Iustin. *in §. his igitur, ff. de justit. & jure* eos habere rudes & infirmos animos. Solomon stultitiam agnatam esse cordi eorum, virgam verò castigatricem eximere eum, ut optimè tradit Iac. Cujacius *in rubrica de minoribus*, ex Galeno & Aristotele.

11 Secundam differentiam * adfert Modestinus *in*

vel

ventri, ff. de tut. & curat. datis ab his, dicens, ventri curatorem dari non tutorem. Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gl.* 9. *nu.* 75. 76. *& in l. si unquam, verbo, susceperit, num.* 147. *de revoc. donat.* cum tamen hæc datio ventri favorabilis sit, & apertissimi juris sit, eum qui in ventre sive in utero est, * hactenus pro nato haberi, quatenus ejus 12
commodum concernit, *vulg. l. qui in utero, ff. de statu hominum, cum concord. in glo. alleg.* quod tñ accipiendum est, quoties agitur de ventre in possessioné mittendo, quia edictum illud non de tutore, sed de curatore loquitur, de quo nos supra latè diximus, *cap.* 8.

Tertiam * differentiam tradit idem Modestin. *in l.* 13
1. *in fine, ff. de confir. tut.* tutorem quidem testamento dari posse, curatorem minimè, cujus ei ratio traditur per Dec. *in l. quo tutela,* §. *nemo. ff. de regul. jur.* quia curator non datur invito sed petenti, §. *item inviti, Instit. de curat.* & tradit Socin. Iun. *consi.* 97. pro resolutione, *nu.* 15. *lib.* 1. Preterea etiam lex 12. Tab. de tutela loquitur, non de cura: *super pecunia*, inquit, *tutelave suæ rei.* Tutoris autem vel curatoris datio juris est, non patriæ potestatis, vel jurisdictionis, ut tradit Cujacius *libr.* 7. *observat cap.* 6. nam pubes judicium habens sibi providere potest, & pater ratione patriæ potestatis majorem habet potestatem in datione tutoris, quæ datur principaliter personæ, Portius *in* §. *sed curator, num.* 4. & ibidem Angulus *in prin. vers. nota quod licet, Instit. de curat.* Alex. *cons.* 3. *nu.* ° . *lib.* 2. Nicol. Ever. *in loco à lege ad testatorem.* Practica Ferrariens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tulelæ, in verbo, curatores, nu.* 3. Quod usque adeo verum est, * ut nec militi quidem id 14
concedatur, ut tradit Decius *in d.* §. *nemo, num.* 4. Si tamen testaméto datus fuerit à patre, eum Iudex omnino confirmare debet, etiam citra inquisitionem, *l. si filio, ff. de confirmat. tut.* Angelus *dict. vers. nota*, quod licet verum ei non currit tempus proponendæ exceptionis ante confirmationem, Practica Ferrariens. *d. lo-*

co,

co, l.libertum,ff.de excusat. tut. l. 2. C. de confirm. tut. . prius ultrò cœperit gerere, *l. tutores, §. curatores te[s]mento, ff. de administrat. tut.* Pari modo si puberi fi[lio] simpliciter datus fuerit testamento, non confirmabi[tur], nisi eo petente & consentiente omnino; is enim invitus curatorem non accipit. Poterit etiam curato-
15 rem pater * liberis suis testamento scribere, in omni casu, quo à lege datur. Bald. & Castrens. *in l. curatorem tibi, C. de negot. gest.* sequitur Nicol. Evard *d. loco, à lege ad testatorem.* Quare pater filio furioso, vel ment[e] capto curatorem rectè testamento dat, *l. fin. §. et si qui[s]dē, C. de curat. furiosi,* quia principaliter personæ datur, & regula solùm in dativo procedit. Baldus & Castrēs. *d. l. curatorem,* Dec. *d. §. nemo, nu.* 4. addito ad Portium *tit. generali, de tutel. num.* 10. Eademque ferè ratione va[let] lere dationem curatoris ad instar tutoris, quando i[s] datus est filio, vel alteri instituto, ratione rerū ei reli[c]ctarum, ut tradit Dec. *in d. §. nemo, num.* 6. & Bald. *in d. §. sed curator, per l. si patronus, de confirm. tut.*

Ex hac tertia sic declarata differentia resultat qua[r]-
16 ta. Quod licet tutor possit invito & ignorāti dari, non tamen curator * invito adolescenti, cujus rationē su[pra] attulimus, nempe qui nō sit Reipublicæ, sed mu[nus] publicum, *§. 1. Instit. de excusat. tut. verbo, tutela no[n] est Reipublicæ munus ff. de excusat. tut.* Dec. *in d. §. nemo, n[um].* 3. *per §. item multi, Instit. de curat.* Ripa *in l. 1. §. fuit qu[æ]situm, num.* 28. *ff. ad Trebell.* Et regulam ponit doctiss[i]mus Præses, Octavianus Cacheranus Osasc *decis. P[e]demontan.* 89. *num.* 1. quo loco tradunt eum non dari nisi præsenti & petenti, *per l. qui habet, §. si pupillus, ff. [de] tutel.* Ræ vard. *varior.* 1. *cap.* 7. Angel. *Instit. de curat. n[um].* 6. *vers. quid è contra,* Afflict. *decis.* 262. *num.* 5. & ante eo[s] Angel. *in §. permissum, num.* 6. *Instit. de tutelis.* Mynsing. novissimè *cent.* 2. *observat.* 31. declarat Alexan. *cons.* 12[.]
17 *in fi. lib.* 1. ex eo bene * inferentes, infanti dari non po[s]se, quia non loquitur ordinatè, neque intelligit qu[id] ag[it]

l. quod diximus, Instit. de inutilib. stipulat. & quic-
videt, ignorat, l. fin. C. de falsa moneta, l. fin. C. de ju- 18
facti ignorantia, l. fin. ff. Rem pupilli salvam fore, qui
si præsens sit, pro absente habetur, l. si pupillus, ff. qui-
s ex causis in possessionem eatur, vel saltem sit dormi-
ti similis, l. 1. §. adipiscimur, ff. de acq. poss. optimè Se-
stian. Vant. de nullit. sent. ex defectu mandati, nu. 9. &
b. seq. Osasc. d. decis. 89. num. 2. Afflict. decis. 262. nu. 4.
rs. Secundo dicitur, & num. 5. Alex. d. cons. 122. in fine,
. 1. Atque ideo puberibus, si volunt, integrum est, sua
na saltem extra judicium alienationem & hypothe-
m suo arbitrio administrare, salvo etiam eis manen-
restitutionis beneficio, si fortè læsi fuerint. Quin et-
pater puberi testamento curatorem dederit, is à Præ-
re non confirmabitur, nisi eo petente & consen-
nte, nisi dederit furioso, aut prodigo, cujus volun-
tem Prætor omnino sequi debet, l. si furioso, ff. de cu-
furiosi. Quæ tamen differentia non usquequaque ve-
est. Si enim tutor contra pupillum judicio contende-
velit, & is tutorem non exhibeat, vel differat petere
ratorem, * eo casu Iudex curatorem dabit non pe- 19
nti. Idemque tutorem habenti, quando is differt
oducere solemnia ad validitatem judicii, etiamsi ta-
tutor fuerit testamento scriptus, ut benè & practicè
dit Afflictus, decis. 256. n. 2. & decis. 262. n. 1. & 6.
rs. in contrarium, & Alex. cons. 22. lib. 1. Mynsi. Obser. 31.
u. 2. vel etiam, si pupillus agat, vel conveniatur: quo ca-
invito datur ad eam litem, vel causam, quia non habet
gitimam personam standi in judicio pubes, sed pu-
llis comparatur, l. acta, §. ult. ff. de re jud. l. penult. C. de
ctorit. præstanda, l. 2. C. qui legitimam personam standi
judicio habet, cum, ut inquit Iustinianus, in d. l. penult.
utius & melius sit cum suasione perfectissima, & re-
onsa facere minores, litemque inferre, ne ex sua im-
ritia, vel juvenili calore aliquid vel dicant, vel ta-
ant; quod si fuisset prolatum, vel non expressum,

prodesse eis poterat, & à deteriore calculo eos liberare; nisi tamen ageret tantum interdicto momentaneæ possessionis, *l. ultima*, C. *qui legit. person. vel veniam ætatis impetraverit*, quibus casibus liberatur omni necessitate curatoris accipiendi.

20 Subsequitur quinta differentia,* quod licet tutor detur invitus, quia est munus publicum, non tamen curator: quia inviti etiam à suo judice non debent sumi, sed voluntarii sunt quærendi, Angel. *in §. permissum, num. 6. Instit. de tutel. l. 2. §. quæritur, ff. de curat. bonis dando*, Bald. Salicet. *in l tutor*, C. *de negot. gestis*, & notat Bald. *in l. fin. §. sed etsi quis, collat. 3. per textum ibi in verbo, noluerit, C commun. de legatis*, quod Commissarius non tenetur acceptare commissariam, qua ratione Bartol. *in l. litibus, circa fin. C. de agricolis & censis, lib. 11.* dicit, sequestri officium voluntarium esse & non necessarium, quem sequuntur Angel. Castrens. & Ja-
21 son* *in l. fidejussor, §. si satisdatum, ff. qui satisdat cog.* Cur. *in tractatu suo, de sequestrat. quæst. 2.* & satis probatum *d. §. quæritur.*

Declaratur primò non procedere, quod dictum est, nempe curatorem invitum non dari, ex necessitate, quando res sunt in periculo; nec potest aliter cõmode
22 provideri,* quàm per deputationem curatoris, & nullus voluntarius invenitur: eo siquidem casu cogitur curator etiã invitus, de quo est textus pulcher *in d. §. quæritur*, & ibi Glossator & Angelus meminêre.

23 Declaratur secundò* non procedere propter commoditatem, ut quia nõ reperitur idoneus magis vicino Titio, habente notitiã de omnibus, maximè quando non habet aliquam rationabilem excusationem, eo quoque casu Iudex posset ex officio, si velit, Titium etiam invitum deputare ad hujusmodi curam, ita tamen, ut ponat solùm operam, & non impensam aliquam de suo, ita hoc videtur voluisse oculatissimus Bald. *in l. 1. ff. ubi pupillus educari debeat*, quem refert

sequitur Franciscus Curtius *in suo tractat. de sequestrat. quæst. 2.* Id quod tamen intelligendum censeo, non posse cogi per alium, quàm per Judicem, & causa cognita, & sic non per merum executorem, ut est * apparitor, ita Bald. & aliis *in l. etsi non cognito, C. contra jus vel utilit. public.* Secus tamen, si fuerit executor mistus, ut est Judex delegatus, *clementina unica de offic. & potest. Iud. delegat.* Cæterum quod dictum est, non posse cogi per merum executorem, * non habet locum quando periculum non esset in mora, vel non possit pati dilationem, & ageretur de periculo magnæ rei, quo quidem casu parendum est necessitati, *arg: l. 1. ff. de officio proconsulis,* ubi necessitas facit, quod efficaciter jurisdictio & potestas competat non habenti, vel habenti ligatam, *l. ait Prætor, §. si debitorem, ff. quæ in fraudem credit.* ubi propter necessitatem & moræ periculum licitum est privato capere debitorem fugientem, vel fugam adornantem, etiam die feriata in honorem Dei, *gloss. 2. in fin. C. de ferijs*, etiamsi * feriæ sint solemnissimæ, puta, Nativitatis, vel Paschæ Domini, Bald. *in cap. fin. de Fer.* ut plenè & doctè scripsit Carol. Molin. *in §. 6. gloss. 6. in verbis, rendre compte, num. 6 7. & 8.* quo loco tradit etiam non procedere, quando fit ex speciali mandato Principis, cui omnes subditi obedire tenentur, *cap. secundo, de majorit. & obed.* & quod detrectans graviter delinquat.

42

25

26

Declaratur tertiò * non procedere in curatoribus, qui dantur pupillis, furiosis vel prodigis ad legitimationem, seu integrationem personarum, qui aliàs non haberent legitimam personam standi in judicio, vel extra: quo casu cura est munus publicum, & quia publico munere funguntur, etiam inviti (nisi habeant excusationem legitimam) constituuntur, *textus est in l. 1. ibi, nam & tutelam, & curam placuit publicum munus esse, l. 2. l. satis oportet, de excusat. tut.* 27

Declaratur quarto non procedere in curatore dato

fortè adulto, actori, vel reo ad lites, vel ad litem, juxt ea quæ tradunt Joan. Faber, *in §. item inviti, Institut.* *curat.* Bart. *in l. eandem, ff. de duob. reis.* Angel. *in l. 2.* *quæritur, ff. de curat. bonis dando.* Et licet Dd. hoc co trovertant, ut Ang. *Instit. de curat. in princ. in verf. qu*
28 *econtra.* ubi * cum aliis tenet non dari invitum, *per qui habet, §. si pupillus, ff. de tutelis*, eo quod in ea lege d catur talem curatorem neminem dari posse, nisi pra sentem, verior tamen est opinio eorum, qui existim invitum curatorem dari posse, & ita quotidiè in jud ciis practicari, scribit Molin. *in d. gl. 6. n. 11.* post Nevi *conf. 7. num* 55, & post Joachim. Mynsing. *observ.* 3 *cent.* 2. ubi explicat quomodo ex stylo Cameræ i telligendum sit illud dogma, curatorem ad litem n dari, nisi pupillo petenti, & meminerunt Marcus Ma-
29 tua, *sing.* 682. quo loco scribit, * istum curatorem litem non teneri facere inventarium post Aretin. *In de curat.* ubi etiam ponit, quæ teneatur facere, & qu ejus bona sint tacitè hypothecata pro administrati-
30 ne, sicut tutoris, * ut per Anton. Neguf. *in tract. suo pignorib. in 4. membro 2. partis, nu.* 8.
31 Sexta differentia * est, tutorem dari impuberi, plenè dictum est supra, *cap.* 24. curatorem regulari puberi, Dec. *in l. quo tutela, §. nemo. ff. de reg. juris, l. cu- tor, ff. de tut. & curat. datis ab his.*
Septima differentia est, quod habenti tutorem, n
32 detur * tutor, ubi alibi quoque dictum est, *puta d. c.* 24. cum tamen habenti curatorem curator dari p sit, causa cognita, *l. curatorem habenti, Cod. qui dari possunt, l. ventri tutor, §. curatorem, ff. de tut. & curat. d ab his*, quia tutor, qui prius dabatur, plenam habe potestatem, nec potest alius in eadem potestate cum admitti. Curator autem rebus tantùm dat *leg. in copulandis, C. de nupt.* & tutor auctorizatur hæ ditati adeundæ; Curator autem pupilli secus, *l. cum una, §. tutor. ff. de appellat.*
Octa

Octava differentia est, * nempe tutorem certæ rei 33
& caussæ dari non posse, curatorem verò econtra, ita
Port. *in tit. de curat. num. 4.* Angel. *in §. certæ, & ibi gloss.*
nstit. de curat.

Nona differentia in eo est, *quod tutor alius est te- 34
tamentarius, alius legitimus, alius Dativus. Curator
erò tantum est dativus: lex enim non vocat curato-
es, nisi ad prodigum & furiosum, & hoc, deficienti-
us agnatis, secundum Speculatorem *in tit. de curat. §.*
m autem, num. 19. Et si testamento fuerit relictus,
lis datio ipso jure non sustinebitur, nisi judicis fue-
t subsecuta confirmatio, *l. curatorem, C de negot. gestis,*
penul. in fin. C. de test. tut. & tradit Alex. *cons. 3. in causa,*
lite vertente, num. 8. lib. 2. Si autem confirmatus ad-
ministrationi se ingesserit, negotiorum gestoris, non
uratoris nomen merebitur, secundum Socin. Junio-
em *cons. 79. num 21. lib. 2.*

Ultimò differunt in eo, quod tutela finitur anno
tatis pupilli 14. aliàs pubertate, 12. in fœminis, &
4. in masculis, *l. 1. C. quando tut. vel curat. esse desinant,* 35
stit. quibus modis tutela finitur in prin. qua de re ex pro-
sso suo disseremus loco. Curatio verò non finitur
isi anno demum 25. §. 1. *Inst. de curat. l. 1. ff. de minori-*
s, de qua etiam post plenius agetur.

Sunt deniq; & aliæ differentiæ, quæ passim apud
rium interpretes reperiuntur, quas brevitatis causa
on refero: *satis est, quod curator tenetur solemnia 36
cere, prout tutor, & curam bonorum minoris ha-
ere, uti bonus paterfamilias, aliàs teneretur ad da-
na, expensas, & interesse, & contra eum poterit ju-
re in litem, secundum ea, quæ inferius dicentur.

CAP. XXX.

De Auctoritate Tutorum, & in quibus actibus ea sit necessaria.

SUMMARIA.

1 *Tutoris auctoritas pupillis maximè necessaria.*

2 *Gestum à pupillo, tutore auctore, valet: & quomodo l… procedat? Amplia. nu. 5.*
3 *Pupillus tutore auctore debitorem suum alteri delegare pote…*
4 *Intellectus legis,* quod decimus, §. si duo, ff. de auctor… tut.
6 *Minor procuratorem constituit, auctore tutore, in causa gr…*
7 *Infans tam parvæ ætatis, ut nondum fari possi… nullum negotium rectè gerit.*
8 *Infans, qui fari non potest, non defectu ætat… sed aliquo vitio, vel casu, tutore auctore, act… potest gerere.*
9 *Infanti, qui fari nequit, hæreditas restituitu…*
10 *Infans sine tutore vel curatore acquirit posse… sionem naturalem rerum modicarum, ad qu… aliquem intellectum & affectionem habet.*
11 *Infans, si fari potest, omne negotium tutore a… ctore gerit. Amplia nu. 12.*
13 *Infans qui fari potest, an possit esse in judic… cum tutore.*
14 *Infans stipulari potest tutore auctore.*
15 *Infans quis dicatur.*
16 *Infantiæ proximus an stipulari possit.*
17 *Intellectum legis,* Servum, ff. rem pupilli sa… vam fore.
18 *Pupillus manumittendo præter tutoris auct… ritatem, causam probare debet apud consili…*
19 *Pendente lite super testamento, quo datus e… tutor, tutor auctorari non potest, sed ali… datur sine ullo litis præjudicio.*
20 *Tutor non potest esse auctor in rem suam.*
21 *Auctoritas tutoris non gerentis tutelam no… validat actum.*
22 *Tutor testamento datus inutiliter non pote… esse auctor in negotio pupilli.*

3 *Tutor non satisdans an possit auctor esse in negotio pupilli?*

4 *Gestum à pupillo pro tutore auctore non valet.*

5 *Tutor mutus auctoritatem præbere non potest.*

6 *Surdus auctoritatem interponere nequit.*

7 *Curator impuberi auctor esse non potest in ijs, quæ juris solemnitatem desiderant.*

8 *Auctoritas tutoris in ipso actu sive negotio interponi debet.*

Auctoritas per epistolam, vel tutore absente interposita, non valet.

Tutoris auctoritas purè debet interponi.

Tutoris actoritas expressis verbis interponenda n. 40.

Auctoritas interposita ab eo, qui ignoravit se esse tutorem, non valet.

3 *Tutor per vim retentus, & auctor factus, nihil agit.*

4 *Auctoritas mala fide interposita nihil operatur.*

Paria sunt auctoritatem non interponere, vel inutiliter, & illegitimè interponere.

5 *Differentia inter mandatum & jussum, auctoritatem & consensum, sive ratihabitionem, remissivè.*

7 *Aucttoritas tutoris est actus legitimus.*

Tutor interponens auctoritatem præsens esse debet ipsi pupillo.

Præsentia animi requiritur, non corporis, ut tutor auctoritatem præbeat.

Formalia verba an sint necessaria in præstando auctoritatem, vel sufficiant æquipollentia.

Auctoris opinio.

Communis opinio.

4 *In actibus tacitis sufficit tacita tutoris auctoritas sine verbis.*

5 *Stante statuto, quod filius familias non possit se obligare sine patris licentia, vel consensu, si pater & filiusfamilias se simul in eodem instrumento obligent, satisfactum est statuto. Declara nu. 46.*

47 *In actibus judicialibus sufficit præsentia tutoris, modò non contradicat.*

48 *Si post actum intervenit factũ consentire debentis diuturnum, præsumitur auctoritas.*

49 *Communis opinio.*

50 *Auctoritas interposita in continenti post actum valet.*

51 *Quæ in continenti fiunt videntur inesse.*

52 *Communis opinio.*

53 *Re integra potest auctoritas subsequi etiam ex intervallo, si agitur de commodo pupilli.*

54 *Intellectus* §. tutor autem, Institut. de auctoritate tutorum.

55 *Quando utraque pars post actum petit confirmationem, non requiritur auctoritas in ipso actu.*

56 *Donatio ex intervallo insinuata valet à tempore insinuationis, non donationis.*

57 *Tutor in rem suam auctor esse non potest.*

58 *Accommodare non potest quis auctoritatem ei actui, quo principaliter sibi aliquid quæritur.*

59 *Regula juris antiqui*, in rem suam auctorem tutorem fieri non posse.

60 *Administrator non potest emere bona illius, cujus administrat.*

61 *Tutor non potest emere bona pupilli.*

62 *Officiales justitiæ in officio existentes cum subditis non possunt contrahere. Declara nu. 64. 65.*

63 *Officiales administrantes Provincias, milites in hybernis vel æstivis degentes, an possint contrahere matrimonium cum eorum subditis provincialibus, vel incolis.*

66 *Conciliatur rescriptum Gratiani, Valentiniani, Theodosij Imperatorum*, sub titulo Codicis, Rector Provinciæ, cum l. si quis officium, ff. de ritu nupt.

67 *Officialis ad arbitrium superioris deputatus æquiparatur officiali perpetuo.*

68 Off

68 *Officialis justitiæ equos & mulas emere potest.*
69 *Officialis justitiæ palam, bona de, vel cum auctoritate alterius officialis, contrahere potest.*
70 *Officialis durante officio hæres institui & legatum accipere potest.*
71 *Stante statuto ne nobilis recipiat cessionem adversus popularem, poterit tamen succedere in actione adversus eum.*
72 *Officialis ante ingressum officij, pignus pro observantia contractus celebrati capere potest.*
73 *Contractus ab officiali celebratus durante officio, silentio 30. annorum confirmatur.*
74 *Officialis per universitatem, cui praeest, contrahere potest.*
75 *Pupillus hæres institutus & gravatus hæreditatem restituere tutori non potest sine judice.*
76 *Acceptilatio facta tutori vel curatori per pupillum, durante tutela, an & quando valeat?*
77 *Pupillus tutori donare non potest etiam res mobiles, & quomodo hoc procedat?*
78 *Donare est perdere.*
79 *Cessio à pupillo tutori facta non valet.*
80 *Tutor hæres institui à pupillo non potest.*
81 *Contractus inter tutorem & pupillum factus in præsentia amicorum, vel Iudicis, non valet, nisi Iudex ex magna causa approbarerit.*
82 *Tutor an emere possit rem pupilli, altero tutore auctorante.*
83 *Tutor in consequentiam auctoritatem sibi præstare potest.*
84 *Contractus inter tutorem & pupillum celebratus potest à pupillo majore facto approbari.*
85 *Contractus pupilli cum tutore celebratus valet, si ex eo contractu resultet commodum pupillo.*
86 *Tutor in sequendo bona fide præceptum testatoris potest auctor esse in causa sua.*

87 *Tutor facere potest debitorẽ pupilli, sic accipiendo pecuniam pupilli mutuo. Declarat. n. 88*

89 *Tutor an cum pupillo palàm & bona fide contrahere potest.*

90 *Tutor an possit in sui beneficiũ interponere auctorit. in cõtractu ultro citroque obligatorio*

91 *Intellectus legis* Cũ ipse, C. de contrah. empt

92 *Contractus quando dicatur fieri palàm, & bona fide cum pupillo.*

93 *Tutor tenetur magis curare res pupillares, quam suas. Declaratur num. 94.*

95 *Tutor nobilis potest esse auctor in caussa propria palàm contrahendo.*

96 *Pupill. sine tut. cond. deteriorẽ facere nõ potest.*

97 *Pupillus vendens sine tutore fidem emptori servare non tenetur.*

98 *Pupillus sine tutore commodato non obligatur.*

99 *Pupillus novum opus munitate non potest.*

100 *Pupillus an sine tutore naturaliter obligetur?*

101 *Conciliantur* l. pupillus, ff. de actio. obligat. & l. quod pupillus, ff. de condict. in deb. cũ l. 1. ff. de novat. & l. si ejus pupilli, ff. ad Trebell,

101 *Infans vel infantiæ proximus, naturaliter non obligatur.*

103 *Pupill. major, minor tamẽ 25. annis, nõ habẽs curatorem, obligatur naturaliter & civiliter, (sed læsus restituitur.*

104 *Communis opinio.*

105 *Contrahẽs cũ pupillo dicitur esse in mala fide.*

106 *Impubes nõ solvit, nec ejus interpellatione perpetuatur oblig. nisi interpelletur tutore auct.*

107 *Pupillus sine tutoris auctoritate hæred. adire (non potest.*

108 *Communis opinio.*

109 *Ille, qui nihil habet in bonis, vel cujus bona ære alieno sũt exhausta, testam. facere potest.*

10 *Hæreditatis successio monstrum & portentũ juris civilis est.*

11 *Hæres adeundo dicitur contrahere cum creditoribus & legatariis.*

12 *Ratio diversitatis, cur pupillus cõtrahere possit sine tutore, nõ tamẽ delatã hæred. cõsequi.*

13 *Pupillus ex constituta pecunia non obligatur.*

14 *Filiusfamilias non potest adire hæreditatem acquirendo patri ignoranti.*

15 *Pupillus hæreditatem locupletẽ an adire possit.*

16 *Communis opinio.*

17 *Differentia an sit inter aditionem hæreditatis locupletis & opulentæ?*

18 *Stante statuto, quod mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, an hæreditatem opulentam adire possit.*

19 *Filiusfamilias prohibitus contrahere sine consensu patris, an possit adire hæred. opulentã?*

20 *Tutor non potest adire hæreditat. per se, absque scientia pupilli majoris infante.*

21 *Communis opinio.*

22 *Pupillus solus bonorum possessionem agnoscere non potest.*

23 *Tutor solus pro pupillo bonorũ possessionẽ agnoscere potest.*

24 *Communis opinio.*

25 *Pupillus solus potest adire, quando non remanet obligatus.*

26 *Pupillus filiusfam. major infãte solus potest adire, vel bonorũ possess. agnoscere, & quando.*

27 *Communis opinio.*

28 *Stãte statuto, quod solus pupillus adire potest. valet aditio. Declaratur nu. 129. & 130.*

131 *Pupillus an possit agnoscere bonorum possess. si careat tutore, & copia Iud. controversũ est.*

132 Reprobatur *glossa*, in l. de pupillo, ff. de operis no[...] nuntiat.

133 *Pupillus suus hæres potest se immiscere hæreditati pate[...]na sine tutore.*

134 *Pupillus sine tutore auctore societatem contrahere n[...] potest. Ampliatur num.* 135, 136.

137 *Societas à pupillo post ætatem pupillarem ratificari p[...]test.*

138 *Societas contracta à pupillo valet, si auctoritas patri[...] ejusdemque tutoris post aceedat.*

139 *Societas contracta in pupillati ætate valet, quando ma[...]jor factus simul vixerunt per plures annos.*

140 *Pupilli si patre mortuo utuntur eisdem ministris, tuto[...] tacente, societas in pupillari ætate contracta, cens[...]tur renovata.*

141 *Societas per scientiam & taciturnitatem tutorum censetur renovata sub eisdem qualitatibus, quibus a[...] initio fuit ordinata.*

142 *Pupillus hæres debet adimplere inchoata per defunctum.*

143 *Pupillus in judicio esse non potest sine tutore.*

144 *Sententia contra pupillum lata sine tutore null[...] est.*

145 *Pupillus à judice vel arbitro non potest damnari. Ampliatur num.* 146.

147 *Pupillus accusare non potest regulariter.*

148 *Communis opinio.*

149 *Pupillus ad testimonium non admittitur.*

150 *Pupillus an testis esse possit in causa criminali, & quando?*

151 *Testimonium pupilli in criminalibus admittitur in subsidium, & quando?*

152 *Testimonium pupilli an admittatur in crimine læsæ Majestatis.*

153 *Dictum impuberis ipso jure nullum est, licet non opponatur.*

4 *Testimonium majoris facti valet de his, quæ proximus pubertati vidit, & quando?*

5 *Communis opinio.*

6 *Proximus pubertati quis dicatur?*

7 *Sententia pro pupillo lata absque tutore, valet. Amplia nu. 158. & 159.*

0 *Pupillus non potest remittere, quod sibi debetur.*

61 *Pupillus promittendo se obligare non potest.*

2 *Pupillus conditionem suam meliorem facere potest sine tutore.*

63 *Pupillus legatum agnoscere potest sine tutore.*

4 *Pupillus hæres factus, quodam facto interveniente, se immiscere sine tutore potest.*

65 *Pupillus ab exraneo sub conditione institutus, sine tutore conditionem adimplere potest.*

66 *Pupillus laudare potest sine tutore.*

67 *Intellectus legis,* Julianus, §. si quis à pupillo, ff. de actio. empt.

68 *Pupillus si alterius nomine contrahit, obligatur dominus.*

69 *Minor contrahens procuratorio nomine dominum obligat.*

POstulat hic locus, * ut videamus de tutorum au- 1
ctoritate, quæ maxima est, maximèque pupillis ne-
essaria, cum sine ea nihil intelligantur, vel agere, vel
ntelligere, *l. ultim. ff. de jur. & facti ignor.* adeò ut tuto-
es si benè suo officio utantur, domini loco habeantur,
qui fundum, §. si tutor, ff. pro empt. l. tutor, qui tutelam,
. de administr. tut. l. interdum fur, §. qui tutelam, ff. de fur-
is, cujus tractatio, quia perelegans est, & insignis, ideò
n eo constituam aliquot juris conclusiones. Quarum
rima est: * Gestum à pupillo, tutore auctore, valere, 2
. Imperatores, ff. de auctor. tut. Idque maximè procedit;
etiamsi non interrogatus tutor auctor fiat, valet enim
auctoritas ejus, cum se probare dicat id, quod agitur,
hoc eum auctorem fieri, *l. etiam, ff. de auctorit. tut.* Et potest

3 test eo auctore pupillus * debitorem suum etiam alteri delegare, *l. potest. ff. eodem*, nisi tamen delegaverit ipsi tutori: Quia inquit IC. futurum sit, ut auctoritate sua liberetur, *d. l. potest.* Pari ratione, nec diversitas tutorum
4 auctorantium * impedit constitutionem duorum reorum, *l. quod dicimus, §. si duo, ff. de auctoritat. tut.* Id quod tamen locum non habere existimatur, in casibus, quibus unius auctoritas non sufficit, *ut in dict. §. si duo, & ibi glossographus annotat in verbo, sufficiat.*
5 Quin etiam etsi mutus sit, * & taceat pupillus, gestum ab eo tutore auctore valet & obligatur, *l. Impuberis, eodem tit. l. muto, ff. de tutelis*, maximè si quando tutore bona fide quid gestum est, valet, *l. cum plures, , quæ bona fide, ff. de administrat. tut.* Et eo magis valet quoque ejus auctoritas, licet tutor instrumenro non subscripserit, ut in *l. inter pupillos, ff. auctorit. tut.* Vel etiamsi is, qui cum pupillo contrahit, non exaudiat tutoris auctoritatem, puta, quia absens est, *l. obligari, §. f-*
6 *nal. ff. eodem.* Amplius minor * constituit procuratorem auctore tutore in causa gravi, ut declaravit Petrus Stella Doctor Aurelianensis, *in leg. nec quicquam, §. ubi decretum, num. 3. ff. de offic. Proconʃ.* ubi allegat *l. neque tutore,, C. de procurat.* Cæterum, an infans omne negotium tutore auctore gerere possit, dubitari contingit: & putarem, ea in re hac posse quem uti distinctione. Nem-
7 pe * infantem tam parvæ ætatis, ut nondum fari possit, nullum negotium rectè gerere posse, sed per tutorem ipsum gerendum esse, eo quod furioso comparetur,
8 nisi talis infans sit, * qui fari nequeat, non defectu ætatis, sed aliquo vitio, vel casu, quo casu talis infans, tutore auctore, potest gerere actus, qui à mutis geri possunt, *l. servo invito, §. si pupillo, ff. ad Trebell.* ubi infanti, etiam qui fari nequit, potest quoq; tutore auctore hæreditas restitui, cum verba non requirantur. Quem-
9 admodum * etiam talis infans solus, sine auctoritate tutoris vel curatoris, potest acquirere possessionem

natura-

naturalem rerum modicarum, ad quas aliquem intellectum * & affectionem habet, *l. donatarum*, & ibi Cynus, Baldus, & Ioannes Faber, *C. de acqu. vel retinen. poss.* 10
At infans, qui nihil intelligit, si tamen * fari potest, omne negotium tutore auctore gerit, per text. *in l. negotiis, ff. de regul. jur.* qui textus generali & communi regula juris, apertum discrimen facit inter furiosos & pupillos, etiam tam parvæ ætatis, ut quid agatur non intelligant, dummodo fari possunt, est & textus *in l. 1. §. furiosum, ff. de act. & obligat.* & rursus *in l. pupillus, ff. de acquir. vel omitt. hæred.* qui quidem tres textus non requirunt, ut sint majores infante, sed tantùm requirunt, ut fari possunt. Idque * procedit, etiamsi sit tantùm trimus vel quadrimus, de quo est text. *in l. quamvis, §. Infans, ff. de acquirend. vel omit. possess. ibi, nam judicium infantis suppletur auctoritate tutoris : & ibi, nullus sensus infantis, ubi infans,* & sic minor septennio potest per se acquirere, & retinere possessionem, tutore auctore, etsi nullum sensum possidendi habeat, de quo tamen aliter sentit Dec. *in d. l. in negotiis.* Amplius etiam talis potest esse * in judicio cum tutore, & ita quoque practicari scribit Caro. Molin. *in l. 1. ff. de verb. oblig. num. 9.* allegat. *l. 1. §. sufficit, ff. de administrat. tut.* addens in electione tutoris esse, ut vel pupillum per se solus defendat, vel ut pupillo defendenti auctoretur. Stipulationes quoque * Judiciales & Prætorias, & multo magis stipulationes extrajudiciales tutore auctore facere potest, *d. §. sufficit, & l. 1. §. furiosum, de act. & oblig.* Licet infantem regulariter stipulari non posse constet, *l. 1. & mulier, ff. de verb. oblig.* quia loqui non potest. Infantem * vocamus eum, qui septem annorum non est, *dict. §. sufficit, & l. si infanti, Cod. de jure delib.* Infantiæ verò proximus, cujusmodi est septem vel octo annorum puer, quamvis intellectum non habeat, tamen utilitatis causa receptum est, * ut sibi stipuletur, idque non de stipulatione rem pupilli salvam fore tantùm,

tùm, ſed de alia quacumque accipiendum eſt, *l. ſervum, ff. rem pupilli ſalvam fore*, Nam manifeſtum eſt, quod Martinus notavit, legem *Servum*, non de infante l-qui, ſed de eo, * qui fari poſſit, id eſt de eo, qui exceſſit annum ſeptimum.

17

Et quamquam prædicta concluſio ampliata ita ſe habeat, multis tamen modis declarandum eſt, eam non procedere. Et primò quidem, * quando pupillus manumittit: eo ſiquidem caſu præter tutoris auctoritatem debet ex lege Ælia Sentia apud conſilium, hoc eſt, pro tribunali apud Prætorem, Proconſulem, Legatum Cæſaris, cauſam probare. *l. obligari*, *§. hoc amplius, ff. de auctoritat. tut. l. fin. ff. de curat. furioſi*, nam ii cogebant Pædaneos Iudices, ut in conſilium irent.

18

Declaratur ſecundò, non habere locum, quando non eſt juſtus tutor, pendente ſcilicet lite ſuper teſtamento, quo datus eſt, quo quidem * caſu alius datur ſine ulla litis præjudicio eam litem auctorandam, *l. item fiet*, *nam commodius, ff. de teſtam. tutel.*

19

20 Declaratur tertiò, * vitiari hanc concluſionem, quando tutor auctor eſſet in rem ſuam, de quo plenius infra dicetur, *concluſ.* 3.

21 Declaratur quartò, perdere * ſuum officium, quando fit auctore tutore, qui non gerit contrahendo cum pupillo, *l.* 4. *ff. de auctorit. tut.* Idem quoque, ſi eo tutore auctore qui remotus eſt, *d. l.* 4. vel quando perperam tutoris auctoritas eſt adhibita, *l.* 2 *ff. hoc tit.*

22 Declaratur quintò, non obtinere locum in tutore dato * teſtamento inuliter, *l. Titium*, *§. à matre, ff. de adminiſtrat. tut. l.* 2. *C. de eo qui pro tutore*, Vel quando non ſatiſdedit, *l.* 1. *§. prohibentur, l. in dubium, l. tutor. C. de tute. & curat. qui ſatis non dederunt*, niſi tamen * eſſent tempore peritura, *d. l. tutor.*

23

24 Declaratur ſextò, * in eo, qui pro tutore negotia geſſit, *leg. prima*, *§. Idem Pomponius, ff. quod falſo tutore auctore.* Vel qui furioſus fuit, *dicta lege prima*, *§. Quid enim*

nim, Vel ad aliam regionem datus fuerit, *dict. §. quid nim.*

Declaratur septimò, * vitiari conclusionem in mu- 25
o, utpote qui auctoritatem præbere non potest. Idem
& in surdo, cum non tantùm loqui, sed & audiri tutor 26
ebeat, *l. 1. §. fin. ff. de tutelis.*

Declaratur octavò, si quando curatori impuberi au-
tor fiat, ad ea siquidem * explicanda, quæ juris sole- 27
nitatem desiderant, tutore auctore opus est, *l. cura-
rem, ff. hoc tit.*

Declaratur nonò, * non esse locum conclusioni 28
ædictæ, quando auctoritas non interponitur in ipso
tu sive negotio, sed post tempus: quo casu interpo-
a auctoritas, nihil agit. Idem si per Epistolam, *l. ob-
ari, §. si tutor, ff. hoc tit.* Vel * quando non est præsens. 29
eque, * quando auctoritas non est purè interposita, 30
etsi conditionalis, ff. hoc tit. Sed * neque etiam quando 31
on expressis verbis, sive formaliter est interposita.
ec similiter, * quando tutor tempore auctorisatio- 32
s ignoravit se esse tutorem, *l. quæro, ff. de eo qui pro tu-
e negot. gessit,* & voluit Bart. *in l. multum, ff. de condit. & monstrat.* Neque item, * quando per vim retentus 33
ctor factus fuit, *l. 1. §. fin. ff. hoc tit.* Neque * denique, 34
ando mala fide factum est & interposita auctoritas,
*upillus, §. item ipse, ff. hoc tit. l. cum plures, ff. de admini-
tr. tut.* Unde succedit secunda conclusio; Auctorita-
n tutoris in ipso actu sive negotio intervenire, vel
erponi debere, alioqui nihil agi, *l. obligari, §. tutor, ff.
tit.* Paria enim sunt, * auctoritatem non interpo- 35
e, vel inutiliter & illegitimè interponere, *leg. quo-
,* ubi latè, more suo Jason, *ff. qui satisdat. cog.* Sic-
paria sunt etiam, aliquid non fieri, vel minus legi-
è fieri, *§. 1. Institut. de hæred. quæ ab intestato defer.*
pchrè Christoph. Port. *Instit. de auctorit. tut. num. 63.*
dicit, * differentiam esse inter mandatum & jus- 36
u ex una parte, & auctoritatem & consensum, sive

ratihabitionem ex altera, *& tradit gloßa, in cap. edoni, de rescriptis*. Et ratio est, tum quia est fundamentum, sine quo corruit ædificium, *l. egi, ff. de except. rei jud. ap. cum Paulus*, 1. *q*. 1. tum solemnitas Bald. *in c. cum consuetudinis, de consuet*.
37 Et quia est * actus legitimus, qui non potest pendere, *l. actus, ff. de reg. jur*. Ideòque pure debet præstari etiam in actu conditionali, *d. l. etsi conditionalis*. Quæ auctoritatis præstatio nihil aliud est, quam approbatio ejus, quod agitur, *l. etiam, ff. hac tit*. Et hæc
38 quidem conclusio usque adeò vera est, * ut tutor debeat esse præsens saltem ipsi pupillo, *§. tutor, Instit. hoc tit*. & ibidem Ang. *n*. 1. licet alteri contrahenti præsens esse non debeat. Unde etiamsi non exaudiat tutoris auctoritatem is, qui cum pupillo contrahit; si scripta tamen hoc approbetur, rectè negotium geritur. Velut, si absenti pupillo per epistolam vendam aliquid, aut locem, & is tutoris auctoritate consentiat, *d. l. obliga. §. ult*. idque non corpore modò, sed animo, ut intelligat
39 quod agitur. Neque enim * alioquin præsentia corporis sufficit ad auctoritatem, ut si somno, aut morbo comitiali occupatus tacuisset, *d. §. ult*. Hinc pro absente habetur, qui amico præsens non est, *l. diem profer. §. coram, vers. item coram, ff. de recept. arbit. l. coram, de verb. sign*. Neq; sufficit simpliciter consentire, sed ut verba sonant, debet expresse, sive expressis verbis formaliter præstari: ita hanc regulam probat textus, *in*
40 *§. mutus, ff. de tut*. ubi mutus * tutor dari non potest rationem reddit ibi textus, quia auctoritatē præbere non potest. Idem probat glo. *in l*. 3. & ibi Bar. & alii, *ff. hoc tit*. Et hanc opinionem regulæ dicit esse communem. Franc. Aret. *in l. gerit, nu*. 7. *ff. de acq. hæred*. Unde non sufficeret, si tutor esset præsens, & taceret; quia expressis verba consentire debet, ut notat Bart. *in l. etiam, ff. h. tit. & l. ubi non voce, ff. de reg. jur*. & Dyn. *in l. qui tacet, de reg. juris, in 6*. Et adeò hoc strictè in auctoritate observatur, ut dixerit Innoc. Canonist. coriphæus, *in d.* ...

stru-

etudinis, quod ex necessitate ille, qui præstat auctori-
tem, debeat formaliter exprimere hæc verba: *Ego*
m auctor huic negotio, vel *auctoritatem meam præsto*. quã
ntentiam * alii quoque sequuntur, licet multi hanc 41
ntentiam tanquam nimis rigorosam reprobent, exi-
imantes non omnino requiri ista verba: *Auctoritatem*
esto, seu æquipollentia, l. *Præses, ubi gl. C. de sent. & in-*
loc. omn. jud. & ista sententia in forensi judicio serva-
r, quamvis multi contrarium teneant, quos refe-
nt Dd. *in* l. *si quis mihi*, §. *jussum ff. de acq. hæredit.* Et ea
ntentia * mihi videtur quoq; probabilior, maxmè 42
uia leges non sunt impositæ verbis, sed sententiæ, l.
um similib. C. com. de leg. & pro confirmatione addu-
potest l. 3. *cum sua gl. ff. de administrat. tut. l. quid tamen,*
§ *arbiter, l. item arbitris, juncta l. 4. ff. de re jud.* In qui-
s dicitur, quod Judex in judicando debet absolve-
vel condemnare, & tamen sufficit, si per verba æ-
ipollentia fiat. De quo est textus expressus *in* l. 3.
gl. ff. hoc tit. apertè probans satis esse, si tutor ver-
probãdi utatur, sine mentione auctoritatis. Et hãc
m partem expressè tenet Iason sibi contrarius *in d.*
ussum, ubi etiam est bonus text *in vers. sed quid si man-*
it, loquens in jussu, qui vim habet auctoritatis, &
minit Corset. *in suis singularibus, in verbo, minor, si ex*
positione statuti. Et quanquam glossa aliquando fuit
a opinione, ut auctoritas tacitè præstari posset, *ut*
l. *ubi non voce*, & videtur esse bonus tex. *in* l. §. 1. *ult.*
c tit. per quẽ probatur à cõtrario sensu, quod præ-
ia tutoris, & ejus quidẽ intelligentis, inducat au-
ritatem: tamen contraria opinio verior est, requi-
s auctoritatem verbis exprimi, ut notant Bart. &
in l. 3. *ff. hoc. tit. & in* l. *gerit. ff. de acquir. hæred.* ubi
ncis. Aret. hanc dicit * esse communem opinionẽ, 43
onfirmatur per text. *in* l. 1. §. *mutus, ff. de tut.* ubi mu-
dari tutor non potest, quia ut ibi dicitur, auctori-
præstare nõ potest. Ex quo liquet manifestè, au-

ctoritatem non nisi verbis posse accommodari, ...
enim mutus quoq; id ipsum facere potuisset nutu &
signis, *per* l. *mutum, ff. de acq. hæred.* & ad hoc, illum
xtum §. *mutus*, exclamat elegantem & solemnē A...
Barbat. *cons.* 12. *lib.* 1. & meliorem de jure. Quo...
ctare videtur id, quod scribit Tull. *in* 1. *oratione in C...*
cum ait: *Quid expectas auctoritatem loquentium quorum vo-*
luntatem tacitorum perspicis? Quibus verbis videtur...
cet auctoritatem in verbis esse, voluntatem in mente
tantùm. Cæterùm prædicta, nempe auctoritatem ex-
presse præstari debere & non tacitè, declaranda sunt, ...
ut non habeant locum: Primò quando is, cujus con-
sensus exigitur, loqui non potest, eo siquidem casu
sufficit nutu vel signis fieri. Angel. *in* l. *si pater natu...*
ff. de adopt. ubi per illum textum dicit, quod si pater
non possit expresse consentire filio agenti, quia loqui
non possit, satis est, ut nutu & signis consentiat, ...
tunc lex fingit verba per textum, quem dicit nota-
lem, *in leg. cum ostendimus*, §. *ult. de fidejuss. tut.* & ...
dicit Angelus de auctoritate tutoris, ut videlicet ...
sit, si loqui non possit, ut auctoritatem nutu & signis
interponat, quod videtur esse contra textum *in* §.
mutus, nisi dixerimus id non procedere, ubi expresse
esset de forma: quo casu non satis esset, ut fieret per si-
gna etiam indubitabilia, attestante Angel *in* l. *quæs...*
§. *si quis nomen. ff. de hæred. instit.* Neque enim forma ...
impleri potest per æquipollens, ut omnes notant ...
1. *ff. de liber. & posthumis.*

Secundò declaratur, ut auctoritas debeat expresse
adhiberi in actibus expressis, secus in actibus taci...
quo casu sufficit tacita etiam tutoris auctoritas, ...
44 verbis: ita* voluit Baldus, loquens de auctoritate pr...
stita ad continuandam societatem, quæ tacitè per a-
ctus scilicet sociales contrahitur, *in* l. *si patruus*, C. *com-*
mun. utriusque judicij, & Bart. *in* l. *sciendum, ff. de verb.*
obligat. ubi dicit, hanc distinctionem esse mirabilem

lem

Idem voluit Bald. *in l.2.C.de jure fisci lib.*10.ubi etiam loquitur de auctoritate tutoris,& *in l.potuit, C. de jure lib.*cum dicit: Quod si pupillus major infante, unâ cum tutore possessionem hæreditariam est ingressus, videtur per hoc hęreditas legitimè,&cum auctoritate tutoris apprehensa,licet tutor nihil sit locutus,quia hic actus aditionis sive apprehensionis est tacitus, & circa actus tacitos tacitè loquimur reb. ipsis & factis *arg.legis cum ostendemus,§.ult.ff.hoc tit.* licet de eo dicto Baldi alii dubitent, existimantes, *l.fistulas,§.fundum, ff. de contrah.empt.* perBald.citatam non loqui in actu per pupillum faciendo, in quo requiratur auctoritas, sed de exsecutione prioris contractus,facti cum patre pupilli, quam tutor ipse exsequi potest etiam ad commodum suum, ut scribit Francis.Atet. *in d.l. gerit.*

Declaratur tertiò, ut non procedat, quando ultra præsentiam aliquid intervenit ante actum vel etiam in ipso actu, quod auctoritati astipulatur; puta,consilium datum ab eo, qui auctorari debebat, de quo est textus notabilis,*in cap.dilecti,extr.de arbitris*, ubi consilium prius datum ab eo, cujus in actu auctoritas requirebatur, deinde illius præsentia in ipso actu pro auctoritate habetur. Quem textum ad hoc commendat Ludov.Rom.*in l.quæ dotis,ff.solut.matr.*&dicit singularem & unicum Corset.*in d.sing. minor. si ex dispositione statuti.* Idem placuit Bart.*in l. cum pater, §. libertis, de legat.*2.Si pater&filius simul agant,videtur pater præstare consensum filio. Unde* Salicetus *in l.ult.C.ad* 45 *SC.Maced.*per hoc dicit, quod stante statuto, quod filiusfamilias non possit se obligare sine patris licentia vel consensu, si pater & filiusfamilias se simul in eodem instrumento obligent,satisfactum est statuto,*per text.in l.is qui hæres,§.ult. ff. de acquir. hæred.* nisi tamen statutum * requirat licentiam vel consensum expres- 46 sum,quo quidem casu requiri verba, hanc licentiam vel consensum exprimentia, ut voluit copiosissimus

simul & subtilissimus omnium scriptorum Bald. *in addi* *Speculat. in tit. de actore, vers. sed quid si statutum.* quod tame adeò est cõtroversum, ut nihil certi de ea re statui pos sit, ut attestantur Dd. *in d. l. gerit. & in d. l. is qui hæres,* § *ult. ff hoc tit.*

Declaratur quartò, ut locum non habeat in actibu judicialibus, * in quibus sufficit ejus præsentia, qui de
47 bet consentire, vel auctoritatem præstare, modò no contradicat, *text. in l. minorum, C. si tutor vel curator.* I judiciis siquidem loqui videtur, qui tacet, *l. 1. C. de erro re advocati.* & ita expressè voluerunt Bald. & Angel. i auctoritate tutoris, *in d. l. pater naturalis.*

Declaratur quintò, non procedere in Principe, qu ipse id potest facere peræq; ac expressè, attestante In nocentio, *in c. cum P. tabellio,* & ibi Bald. *extr. de fide in strum. per text. in l. 1. §. omnia, C. de vet. jur. enucl.*

Declaratur sextò, ut non habeat locum, quando pos actum intervenit factum consentire debentis diutur
48 num, scilicet decem annorum, * scientia & patientia quia habet vim expressi consensus vel auctoritatis qu saltem præsumitur, ita Bald. Ang. & Jason, *in l. qui in a liena, ff. de acq. hæred. & in l. sciendum, ff. de verb. obligat.* E licet id apud omnes non sit expeditum propter pugnan tia, quæ per Doctores adducuntur; prima tamen opi
49 nio * verior & etiam est communior, teste Alex. *cons. 9 viso themate, lib. 3. & cons. 218. lib. 6.*

Porrò: quod superius dictum est, Auctoritatem in
50 terponi debere in ipso negotio, alioqui nihil agi, * in telligendum non est procedere, nisi fiat in continent pòst. ut est text. *in §. tutor, Inst. eod. & in d. l. obligari, §. tu tor.* Ang. *in §. 1. nu. 2. vers. in gl. post tempus.* & ibi Port. *num*
51 *12. & 13. Instit. eod.* Ratio est, * quia, quæ in continent fiunt, videntur inesse, *l. lecta, ff. si cert. pet.* & sic declara tur non posse tutoris auctoritatem interponi post tem
52 pus immodicum * & longum, & hæc est commu nis opinio, dummodo fiat unico contextu, ut notan

Dd. i

II. *in d. §. jussum*, & meminit Andr. Tiraq. vir omni prædicatione superior, *in tract. de retract. convent. glos. 5. nn. 7. & seq.* ubi multas concordantias allegat.

Declaratur secundò, *non habere locum, quando agitur de commodo & non incommodo pupilli, quo cu re integra potest auctoritas subsequi, etiam ex intervallo, & ratum haberi per tutorem potest, non obstante *§. tutor autem, Instit. de auctor. tut.* quia ille §. non e factus *ad incommodum, sed ad commodum pupillorum, ut probatur per Panormitanum Pontificiæ censuræ Præsidem, *in d. c. edoceri*, quem sequuntur Andr. Barbatius, copiosus utriusq; juris interpres, & Alin. Ferrariensis, ibi, *de qua re*, puta, quando actus e utilis ei, cui debet auctoritas accommodari, quod tunc potest præstari post actum, omnino nihil dubitandum, quia etiam sine auctoritate tutoris valet contractus hoc casu. 53 54

Declaratur tertiò, *non habere locum, quando utraq; pars post actum petit confirmationem: quia videtur contractus de novo renovari, juxta *l. pacta conventa, §. Paulus ff de contrah. empt.* Id quod tamen exemplificant Dd. de donatione, quæ ultra summam legitimam non valet, nisi insinuata fuerit coram judice præsente, & auctoritatem interponente, & tamen si præcedat donatio & utraq; pars eam præsentat judici, ea reconvalescit, ut ex nunc, quia retrofactum trahitur ad præsens, l. *observare, §. ult. ff. de offic. pro cons.* & hoc expresse tenuit Bart. *in* l. *Modestinus. ff. de donat.* & sic donatio ex intervallo insinuata, valet à tempore insinuationis, non donationis, *ut voluit Bald. *in d. cap. edoceri*, cũ dicit hujusmodi auctoritatem postea interpositam actum validare, non quidem ut retrahatur ad tempus ipsius actus, sed ut valeat ex hoc tantũ tẽpore auctoritatis præstitæ. Idem placuit Salic. *in l. ult. C. ad SC. Maced.* ubi id intelligit, modò is, qui priorem actũ fecit, in consensu permaneat tẽpore auctoritatis, 55 56

aliàs nullo modo valeret, Dec. *in l. semper qui non probet, de reg. jur. & in cons. 367. viso puncto.*

57 Tertia conclusio est,* tutorem non posse auctor in rem suam, textus est in §. *si inter tutorem, ibi quia i tutor in rem auctor esse non potest, Institut. de auctorit. t* Unde Ulpian. *in l. 1. ff. hoc tit.* testatur, regulã esse jus civilis; In rem suam auctorem tutorem fieri non pos quia sibi quodammodo jus diceret, & ministraret; adjicit, idem esse, etsi in rem sui filijfamilias auctor fi ret. Sed addit hanc regulam ita intelligi, ut directè principaliter in rem suam esse non possit, per con quentiam verò alterius negotij esse posse. Potest eni tutor auctoritatem accõmodare pupillo adeunti h reditatem ejus, qui tutori debitor est, quamvis per h debitor tutoris efficiatur pupillus. Nam, inquit, Vlpi *in d. l. 1.* prima ratio auctoritatis ea est, ut hæres fiat, p consequentias autem contingit, ut debitum subeat; pulchrè quoque declarat Dec *in l. singularia, num. 1 ff. si cert. pet.* Quo loco etiam dicit esse regulam, cuju opinioni quoque subscribit ibi Andr. Alciat. *num. 3* Idem placuit Philip. Corn. *cons. 77. num. 5. lib. 3.* ubi l quitur in materia interpellationis, & moræ, & decl rat latè Francis. Ripa *in l. 1. §. fuit quæsitum, num. 1. usq 11. ff. ad Trebell.* & Andr. Tiraq. *post leges connubiales. gl 6. num. 11.* Idq; etiamsi fiat jussu testatoris: nam & e casu nunciatim loquitur *d. §. quæsitum.*

58 Quæ quidem conclusio * tertia primò extenditu quod nec potest quis accommodare auctoritatem actui, ex quo principaliter sibi aliquid quęritur, ut r spondit Alex. *cons. 106. in pr. lib. 1.* & declarat latè Ti raq *d. num. 111. usque 123.* Hoc amplius etiamsi esset ta le quid, per quod tutor liberaretur, *l. ult. ff. eodem.* I quod procedit quoque, quando fit per interpositan personam, *l. pupillus, §. sed si, & l. quod dicimus, in prin. & si prædia, ff. de rebus eorum qui sub tutela.*

Secundò extenditur præfata conclusio in quovi ali

lio in judicio in rem suam quid agere volente, *l. si con-*
il. & ibi notat. ff. de adopt. nisi tamen fuerint volunta- 59
iæ jurisdictionis, ut emancipatio, adoptio, *d. l. si con-*
il. & ibi Eguinarius Baro, Port. *in §. neque, in addit.* F.
stit. hoc tit. Eaque est Regula juris antiqui, desumpta
d. l. 1. ff. hoc tit. quamvis non posita sub titulo *de regu-*
juris.

Tertio,* extenditur conclusio in omni administra- 60
ore, qui non potest pro se emere bona illius, cujus ad-
ministrat, Ita Alex. *cons 4. nu. 6.* & ibidem Carol. Mo-
n. in suis eruditissimis annotationibus *lib 3.* & tradit
ason *in l. si mihi & tibi, § regula, num. 5. de legat* 1. cum
icit, regulariter * tutorem non posse emere bona pu- 61
illi, nec ejus filij, aut alia persona ei subjecta. Nec
uidem per interpositam personam, de quo est textus
l. pupillus, § sed si per interpositam, ff. hoc tit. ubi Bartolus
: Dd. notant, & ita consuluit Baldus *in cons. 347. libr.*
. Rip. *responso 15. num. 11. lib. 3.*

Vnde etiam * officiales justitiæ, dum sunt in officio, 62
um subditis contrahere regulariter nō possunt, *l. prin-*
palibus, cum gloss. ff. si cert. pet. l. qui officij, ff. de contrah.
mpt. Qui (inquit Modest.) *officij causa in provincia agit,*
el militat, prædia comparare in eadem provincia non po-
st. Et scribit Martianus, *in l. non licet, eodem tit.* eum,
ui quid ex officio, quod administrat, emit, vel per se,
el per aliam personam, non tantùm rem admittere,
ed & in quadruplum conveniri, secundum constitu-
ionem Divi Severi & Antonini Imperatorum. Et cur
æc tam disertè cauta & sancita fuerint, elegans est à
M. Cicer. *in Verrina 6.* prodita ratio. *Quæ fuit causa,* in-
uit Cicero, *cur tam diligenter nos in Provinciis ab emp-*
ione removerent? Hæc, Iudices, *quod putabant ereptio-*
em esse, non emptionem; cum venditori suo arbitratu ven-
ere non liceret.. In Provinciis, intelligebāt, si is, qui es-
et cum Imperio ac potestate, quod apud quemque es-
et, emere vellet, idque ei liceret, fore uti quod quisque

vellet, sive esset venale, sive non esset, quanti vellet, auferret. Et officiales justitiæ contrahere non posse cum suis subditis, tradidit quoq; Ulricus Zasiuc, *in d.*l.*principalibus*. Quo loco scribit, hoc non solùm procedere in Rectoribus Provinciarum, aut aliis, qui administrant provincias, vel civitates, sed etiam in eorum familiaribus & liberis, sicut sunt domestici, superiorum Consiliarii, Cancellarii, Scribæ, ut eos nominat Bald.*in l.*1.*C. de contract. Iud. &* §. *hæc autem*, l. 1. *Cod. si Rector Provinciæ*, nec quidem Cæsaris Procurator, l. *non licet ff. de contrah. empt.*

Quinimo extendit hoc & ad milites, qui in exercitu hybernant, vel æstiva tenent in aliqua civitate vel provincia. Nam hi, inquit, non possunt negotiari vel bona immobilia; puta agros, rura & similia emere, vel navem ædificare exceptis domibus, ut est text *in* l. *milites agrum, ff. de re milit.*

63 Addens amplius, *quod hi officiales, qui vel administrant provincias, vel milites, qui in exercitu sunt, in hybernis vel æstivis, non possunt matrimonia contrahere cum eorum subditis provincialibus vel incolis vel in loco officii; de quo textus est notabilis, *in l. si quis officium, ff. de rit. nupt.* Nec pater posset consentire filiæ ut tale matrimonium contraheretur, *l. qui in provincia ff. de rit. nupt.* licet benè filiæ maritum dare, *dict. l. si quis officium.* Ne videlicet quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ & turpitudinis, in se genusq; suum, & amicos magis, quàm in masculis, & hanc rationem assignat Cynus de eo qui in provincia administrat, *in l unica, C. si Rector Provinciæ.* Cæterùm quod dictum est, malè servatum fuit apud nos, dum Hispani & Angli hîc hybernarent: qui equites, nobiles, & ignobiles fœlicia matrimonia contraxerũt. Et ratio prohibitionis, cur qui in aliqua Provincia officium administrat, inde oriundã, vel ibi domicilium habentem uxorem ducere non potuit, prodit

ita quoque fuit à Cicer. *in Verrina 6.* ne videlicet eri-
ere magis, quàm consensu parentum amicorumque
berrimo, uxorem ducere videatur sensisse IC. *in d. l. si*
uis officium.

Declarantur * quæ dicta sunt de officialibus justi- 64
æ, ut non procedant, primò; quando paterna eorum à
sco distrahuntur, *l. qui officii, ff. de contrah. empt. l. milites,*
.de re milit. Et hoc est, quod alii dicunt non habere lo-
um supradictam regulam, nisi officialis emat rem, quæ
it patris vel antecessoris sui, ut notatur *in d. l. principali-*
us. Et ratio est, quia nihil magis proprium est filio,
uàm patris successio, *ut in §. igitur, in auth. quibus modis*
aturales efficiantur legitimi.

Declarantur secundò, * quoad sponsalia, quæ sic 65
ontrahi possunt, ut si post depositum officium mulier
uptias contrahere noluerit, liceat ei hoc facere arrhis
antummodo redditis, quas acceperat, *d. l. si quis offici-*
m, ff. de ritu nupt. Nec pugnare * videtur rescriptum 66
Gratiani, Valentiniani & Theodosii Imperatorum,
uod extat sub titulo Codicis, *Si Rector Provinciæ*, ubi
xpressè traditum est, ne arrhas quidem invitam spon-
im, quas acceperat, cogendam reddere. Existimo e-
im Constitutionem Gratiani, Valentiniani & Theo-
osii, hac in parte juri veteri derogare, licet non sim ne-
cius acriter ea de re digladiari Interpretes.

Declarantur tertiò, * non habere locum in officia- 67
bus perpetuis, & in deputatis ad arbitrium superioris,
Iason *in d. l. principalibus, gloss.* & Cyn. *in l. quisquis, ff. si*
ert. pet. & dicit Bald. quod de officiali ad arbitrium su-
erioris disponitur, idem quod de perpetuo, quia ejus
fficium, quo ad tempus, non est certo modo defini-
um, *l. Iurisperitos, ff. de excus. tut.* latè Gulielmus Bene-
dict. vir senatorius, in copiosissima repet. *c. Raynutius,*
verbo, duas habens filias, n. 47. & 6. seq. extr. de testam. & me-
minit Soc. *reg. 278. fall. 7. per l. Præsidis, ff. si cert. pet.*

Declarantur quartò, * eum posse emere equos & 68
mu-

mulas, non tamen causa commercii, quia non debet in pedes, & sunt similes alimentis, imò sunt pars alimentorum, ut notat Paris de Puteo, *in suo tractatu, de Syndicatu, in verbo contrahere, num.* 3. *per l. denique, §. idem Labeo, ff. mandati.* Quo loci etiam non procedere ait in eo, qui non habet Jurisdictionem, id, quod sentit Jason, *limit*

69 9. Nec etiam, * quando contrahit palàm bona fide, vel cum auctoritate alterius officialis, glossa *in d. l. non licet, de contrah. empt.* licet ibidem Jason dicat apud se id esse dubium. Vel etiam in emptionibus vel donationibus quæ ad alimoniam vel vestes pertineat, *d. l.* 1. *C. de contract. Iud.* Jason *in d. l. principalibus.*

70 Declarantur quintò, * in ultima voluntate, & ide Officialis, durante officio, potest hæres institui, & sibi fieri legatum, *ut in l. non dubium, vers. potestate, C. de testament. & ibi* Bart. & Dd. quam opinionem sequitur Jason *in d. l. principalibus, num.* 2. & est textus *in l. milite §. ult. ff. de re milit.* cujus hæc verba sunt: *Milites si hæredes extiterint, poßidere ibi prædia non prohibentur, & in* 1. *§. penult. vers. etsi jure, ff. de falsis.* Ubi licet tutor & curator, nondum reddita ratione, non possunt contrahere cum fisco, tamen jure hæreditario possunt succedere in fiscalem contractum. Ex quo notat Bart. quod si sit statutum, ne Nobilis recipiat cessionem adversus

71 popularem, * poterit tamen succedere in actione adversus eum, nec incidet in pœnam statuti. Idem sentit Andr. Barb. *in l. si ex legati causa, ff. de verb. obligat.* ubi illum textum dicit singularem, & est pulcher textus *in l. decurio qui, ff. de decur.* cujus etiam hæc verba sunt: *Decurio qui prohibetur conducere quædam, si jure succeßerit in conductionem, remanet in ea: quod & in omnibus similibus servandum est.*

72 Declarantur sextò, * non procedere in officiali, qui recipit pignus pro observantia & securitate contractus celebrati ante ingressum officii, ita tenet Bart. *in l. in quorum, ff. de pignorib.* cujus doctrinam sequitur Jaso

n *d.l.principalibus, num.* 3. Francisc. Aret. *in* l. *Gallus, in* §. *& quid si tantum, num.* 19. *ff. de lib. & posthum.* Vel nisi contractus fuisset confirmatus silentio 30. annorum, juxta conclusionem * Azonis, *in summa,* C. *de contract.* 73
jud. quem sequitur Matth. de Afflict. *capit.* 1. §. *si vero, num.* 18. *de feudis.*

Declarantur septimò, * quando contraheret non 74
per se, sed per universitatem, cui præest, l. *cujus ff. de usuris.* Vel quando ei concessum est ex rescripto Principis, *d.* l. 1. C. *de contract. jud.*

Sed ut unde digressi sumus tandem revertamur, non temerè statutum fuit, tutores non posse emere rem pupilli, & per consequentiam non valere donationē, vel aliam dispositionem à minore factam ad utilitatē tutoris vel curatoris, vel alterius administratoris, ut est tex. *in l. si in emptione,* §. *fi. ff. de contrah. empt.* & est gloss. *in l. cum ipse, eod. tit.* quia tutores hoc casu auctoritatem pupillis præbere debent, & tanquam in re sua non possunt, ut relatum est ex *d. l.* 1. *ff. de auctorit. tut.* Tutor enim datus est pupillo, ut eum tueatur, non ut eum spoliet, §. *tutores, Instit. de tutel.*

Quartò, extenditur supradicta tertia conclusio, qua dictum est, tutorem non posse auctorari in rem suam, ut procedat, etiamsi pupillus esset hæres institutus, & gravatus hæreditatem restituere tutori, utiq; non posset * sine judice, quia non pōt esse auctor in re sua, *ut in* 75
l. 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Trebell.* cum prædicta restitutio sit ad utilitatem tutoris, & in eum transeant actiones, *ut in d. l.* 1. & per totum *Instit. de fideicom. hæred.* & ita tenere Dd. *in l singularia, ff. si cert. pet.* refert Nicolaus Bellonus optimus olim Senator Mediolanensis, & Lotharingiæ gubernator, patricius Casalensis ex Monteferrato, *l.* 3. *Supputationum, l.* 14. & 15. Et quia in hac restitutione posset esse donatio, quia pupillus posset, non retenta quarta, suo tutori restituere, ob id prohibetur *in d. l.* 1. Imo si restitueret etiam cum judicis

dicis auctoritate, & non retineret quartam, posse postea eam petere, l. *penult. ubi Dd. C. ad Trebell.*

76 Nec etiam valet acceptilatio facta tutori vel curatori, per pupillum, seu alteri administratori durante tutela, etiamsi tutela sit finita. Sed ex non longo temporis intervallo, licet aliàs facta ex intervallo post redditas rationes secùs sit, cum tunc cesset ratio hujus regulæ, *argumento legis, Si ventri, de Privileg. credit.* posset tamen minor læsus adversus factam acceptilationem ex intervallo probata læsione, restitui, *per* l. 1. *ff. de minorib.* ita Petrus Rebuff. *in tract. de donat. & aliis dispositionib. tutorib. & administ. factis reprobatis, gl. 2. n. 2.*

77 Quintò extenditur, quod etiam non valeat donatio pupilli vel minoris facta tutori, * non solùm de immobilibus, sed nec de mobilibus, *ut in* l. *si ita ff. de fidejuss. & in* l. *bonorum, ff. de verb. signif.* quia auctoritatem in illa tutores præbere, tanquam in re sua, nõ possunt. Quod intelligo non solùm locum habere in tutoribus vel curatoribus, sed etiam in aliis, etiamsi ipsos tutores vel curatores nihil tangat, adhuc non valet supradicta donatio, *ut in leg. tutor. ad utilitatem. ff. de administ. tut.* Imo etiamsi tutor in hoc casu pupillo præstiterit auctoritatem, tenetur, *ut in l. 1 ff. de tutel. &*
78 *rationib. distrah.* Donare * enim est perdere, *l. filiusfamilias, ff. de donat.* Si tamen pupillus esset ditissimus, & contractus factus, vel donatio esset modicæ quantitatis, utique valerent, cum de modicis non curet Prætor, *ut in l. scio, ff. de restitut. in integ. & in l. cum plures, ff. de administ. tut.*

79 Sextò * extenditur, ut etiam procedat in cessione, quia cessio facta per pupillum tutori non valet, cum donationis vicem plerumq; habeat, l. *penult. & final. C. mandat.* Idem obtinet in donatione, vel cessione facta consanguineo tutoris vel curatoris, filio fortè aut filiæ, vel nepti tutoris, quia fieret fraus de persona ad personam, *ut in l. pupillus, §. sed etsi per interpositam,*

ff. de

ff. de administrat. tut. & notant Dd. *in l. fraus, ff. de legib.* *& in l. quæ in fraudem, de reg. jur. in 6.* optime Rebuff. *in dict. tractat. de donat. gloss. 3.* Quo loco scribit, quod licet testamentum factum ab adolescente post 14. annum in masculo, post 12. in fœmina, sit validum, *l. qua ætate, ff. de testament.* tamen si in illo est institutus tutor, vel curator, non valebit institutio: quia non liberè * videtur factum, ut decet, ut *in l. 1. C. de sacrosanct.* 80 *eccles.* Et ideò ratione ejusmodi testamenti tutor non poterit obtinere hæreditatem, nam per impressionem & metum factum censetur, *leg. prima, ff. quarum rerum actio non detur.*

Septimò extenditur, *ut etiam locum habeat, si con- 81 tractus inter tutorem & pupillum fieret in præsentia amicorum vel judicis: nisi Judex ex magna causa approbaverit supradictum contractum, *ut in l. si hominem, ff. mandat.* de quo inferius plenius differetur.

Declaratur * supradicta tertia conclusio, primò non 82 habere locum, quando tutor vel curator emit rem pupilli, altero tutore auctorante, *ut in l. 4. & 5. in princ. & in l. item ipse, ff. de auctorit. tut.* Ratio est, quia isti tutores habent auctoritatem dividuam: quod quidem verum est, quando subest magna causa, vel quando divisa est administratio pro regionibus vel substantiæ partibus, quo casu singuli pro suis regionibus vel partibus auctoritatem præstant, *l. veterem, C. de auctorit. præst.*

Declaratur secundò non procedere, quando tutor prius emit à patre pupilli, quo casu potest ipse, venditionem exsequendo fundum emptum sibi ipsi tradere, *l. fistulas, §. 1. ff. de contrah. empt.* Andr. Alciat. *in dict. l. singularia*, & facit textus *in l. tutor rerum, ff. de administrat. tut.* quem dicit * Bart. singularem & notabilem ad hoc, 83 quod tutor se auctore potest, veluti in consequentiam, & ut ita loquar, sequelam venditionis rei minoris alteri factæ, sibi rem ipsam retinere, si emptor pretium non solvit, & tutor de suo in utilitatem pupilli convertit: quem etiam textum ad hoc ponderat Roman.

in d. l. singularia. Nec enim videtur hic ulla nova emptio, sed tantùm prioris, quæ ritè contracta erat, translatio, ut in rem suam non videatur auctor esse, cum agatur de exsecutione alterius contractus, & vacuæ possessionis, in quibus non requiratur auctoritas Præsid, *ut in l. 1. C. quando decreto opus non est*, ut optime trac Francisc. Bald. *Instit. de auctorit. tut. in verbis, quia ipse*, ubique ipsis poterunt tutores vel curatores propria auctoritate satisfacere, *l. quoties, §. sicut autem, ff. de admin. tut.* & hoc faciet de rebus, quæ servando servari non possunt. De pecunia namque ad prædiorum emptionem destinata, sibi solvere non possunt: quia inter immobilia computantur, juxta Doctrinam Ludovici Romani *sing.* 104. *Tu habes.* Et quando volunt in immobilibus sibi solvere, facere hoc non debent propria auctoritate, sed judicis adhibendum est decretum, gloss. *l. tutor, in fin. ff. de fideicom.* & notant Dd. *in d. l. singularia*, de qua quæstione suo plenius dicemus loco.

84 Declaratur tertiò, quando * pupillus major factus contractum approbaverit, ut *in l. Pupillus. & in §. ita ipse, ff. de administrat. tut. l. fin. C. si major factus.* Quo quidem casu valet contractus ex tempore approbationis, & non ante. Cum enim à principio fuit nullus, id non potest convalescere, *ut in l. quod initio, ff. de reg. juris.* Vel quando * ex contractu resultaret commodum pupillo, quia cum fuit introducta regula, favore pupillorum, ne decipiantur, & bonis suis priventur, igitur in favorem ipsorum valebit, *ut in §. 1. Instit. de auctorit. tutor.* Unde etiam non habet locum in substitutionibus pupillaribus, utpotè, quæ non fiunt à pupillo tutoribus, sed magis ex provisione patris, quàm filii, *patris & filii ff. de vulg. & pupill.* & ideò substitutio pupillaris censetur potius esse dispositio testatoris, quàm filii pupilli, *l. Papinianus, §. sed neque impuberis, C. de inoffic. testamento.*

85

86 Declaratur quartò, ut locum * non obtineat, quando

d autoratur bona fide insequendo præceptum testa- 86
tris, quia per præceptum sive dispositionem testato-
r, videtur tutor fecisse bona fide quicquid fecit, ut in
materia continuatę societatis pulchrè respondit Dec.
c s.441.n.6.a g.l.*qui à patre, ff. de conf. tut.* & *in* l. *utili-
tem, ff. eod. tit.* & ita in terminis in simili casu scribit
Sc.*in cons* 87. *in præsenti consultatione*, & quando quid
bona fide factum sit à tutore, etiam in facto proprio
potuit auctoritatem præstare, l. *cum ipse*, C. *de contrah.*
e. l.*non existimo. ff. de administ. tut.*
Declaratur quintò, ut etiam non procedat, quando 87
tutor se facit debitorem pupilli, accipiendo pecuniam
pupilli mutuo, per text. *in* l. *quoties*, §. *non tantum, ff. de
admin. tut.* ubi dicitur, quod tutor scribere potest se de-
bitorem pupilli, & per scripturam de mutua pecunia
obligari potest. Cum enim in hoc non tractetur de
prejudicio pupilli, ideo obligatio pupillo acquiri po-
test, *Inst. de auctor. tut. in princ.* & hoc non videtur spe-
ciale in scriptura ex causa mutui, ut quidam existi-
mant. Quia idē esset in alia scriptura ex alia causa fa-
cta, quia hoc respicit favorem & utilitatem pupilli, ut
optimè explicant Dec. *in d. l. singularia, n.* 8. & *ibi* Alcia.
no. ubi gloss. expressè dicit; Tutorem qui confitetur
habuisse & recepisse pecuniam pupilli ante bienni-
um, non posse exceptionem non numeratæ pecuniæ
opponere, quod & ibi Ias. & Dd. notant: quia non vi-
detur ipse fecisse scripturam spe futurę numerationis,
sicut in aliis creditoribus, & sic in scriptura ex caussa
mutui tutor videtur obligari efficaciter, remota excep-
tione non numeratæ pecuniæ, Ludov. Rom. *in l. sub
specie, num.* 8. *ff. de postul.* Quod tamen intelligendum 88
est, quando tutor caperet pecuniam palàm, & bona
fide, *ut in l. non existimo, & ibi glos. in verb. & cavit. ff. de
administ. tut.* alioquin incideret in pœnam, ut ibi dicit
gloss. & *in l. si tutor, ff. de tutel. & ration. distrah.* & sic po-
test tutor accipere pecuniam pupilli mutuò à contu-

tore, vel à seipso palàm & bona fide, & non clam & hoc est quod Jurisconsultus ait *in d.* l. *non existimo*, multum referre palàm apertèq; debitorem se, ut extranenm, & quemlibet, faceret pupillo, an sub administratione tutelæ, pupillique utilitate latenter ea commoda pupilli inhiaret, quia qui malè agit, odit lucem, *ut in c. consuluit, cum glossa super verbo, odit lucem, Extr. de officio delegati*, & qui fugit lucem, hunc terret suspicio delinquendi.

89 Declaratur sextò, *ut non habeat locum, quando tutor contraxit cum pupillo palàm & bona fide, juxta *d.* l. *non existimo*. Cæterũ apud juriũ Interpretes contingit dubitari, utrum tutor possit interponere auctoritatem in sui beneficiũ in contractu ultro citroq; obligatorio, celebrando palàm & bona fide, qualis est Transactio. Et licet videatur dicendũ magis commu-
90 nem opinionem * esse, quod talis contractus valeat: tamen veriorem puto contrariam opinionem, quam tenent Ioannes Imola, optimus legum interpres, Ludovicus Rom. Socinus & Iason *in* l. 1. §. *fuit quæsitum, ff. ad Trebell.* pro qua opinione est fortissimus textus, *in* l. *pupillus*, §. *item ipse tutor, ff. de auctorit. tut.* ubi dicitur, quod tutor non potest emptoris & tutoris officio fungi: unde emere potest, si contutorem habeat, cujus auctoritas interveniat, subdit tamen quod si malade fiat, non valeat. Igitur, ut dicit Socin. *in d.* §. *fuit quæsitum*, duo requiruntur copulativè, quod fiat auctore contutore, & bona fide, & sic non sufficere bonam fidem. Unde pulchrè & subtiliter subdit Socinus, quod tutori eminenti à pupillo tria obstant. Primò prohibitio generalis, ne possit emere à pupillo, obstante *l. si in emptione*, § *fin. ff. de contrah. empt.* Secundò, quando interveniret fraus, *ut in d.* §. *item ipse tutor*. Tertiò, quando deficeret auctoritas contutoris, & sic solemnitas, ut in eo textu, sed quando contractus fit bona fide, licet tollatur primus & secundus defectus, non tamen

men tollitur tertius, scilicet auctoritatis & solemni-
tatis, quia sua auctoritas non operatur, ex quo non
potest & emptoris & tutoris munere fungi.

Ex quibus*infertur, quod text. *in l. cum ipse, Cod. de* 91
contrah. empt. necessariò debeat intelligi, quando inter-
venit auctoritas contutoris, licet aliqui dicant alter-
native vel judicis, sed malè. Et quod ista opinio sit ve-
ra, comprobatur inevitabili fundamento, cui non po-
est responderi, nempe quando pupillus alienat ali-
qua bona immobilia in extraneum cum auctoritate
tutoris, requiritur etiam decretum judicis, *ut in l. ma-
gis puto, ff de rebus eorum, qui sub tutela.* Quomodo ergo
tutor possit emere à pupillo cum solo judicis decreto:
Cum enim extraneus non potest emere cum judicis
decreto sine tutore, multò minus poterit tutor sine
contutore, quãdo nulla prohibitio generalis sit, quod
ipse tutor non possit emere à pupillo, prout est, quod
ipse tutor non possit emere à pupillo, ut clarè dicit te-
xtus, *in dict. l. si in emptione, §. final.* Quare fatendum
est, quod textus *in d. l. cum ipse*, dum vult tutorem pos-
se emere à pupillo palàm, & bona fide, quod debet
intelligi, quando intervenit auctoritas tutoris, ut di-
cit textus *dict. l. cum ipse tutor*, ne melioris sit conditio-
nis tutor emens à pupillo, quàm aliquis extraneus, &
pro ista opinione est textus inevitabilis, *in dict. §. fuit
quæsitum*, ubi restitutio hæreditatis, cum auctoritate
judicis non potest fieri tutori in præjudicium pupil-
li nisi interveniat alius contutor. Sed an tutum sit à
magis communi opinione recedere, doctioribus co-
gitandum relinquo.

Et quia de contractu palàm & bona fide à tutore
cum pupillo celebrato, facta est mentio, non inutile
visum est investigare, quando dicatur tutor contrahe-
re cum pupillo palàm, & bona fide, maximè ob con-
trarias scribentium opiniones. Sunt enim qui existi-
mant communem esse sententiã, quod sola judicis au-

ctoritas faciat, quod dicatur contractus factus palàm, & bona fide, ita Bart. *in l. frater à fratre, ff. de condictio. indeb.* Imola *in d. §. fuit quæsitum,* & Alex. *in l. transactio, C. de transact.* Verùm glossa, cujus maxima est auctoritas, *in l. Polla, C. de his, quib. ut indign.* requirit, ut contractus * dicatur fieri palàm, & bona fide, consensu
92 matris & agnatorum pupilli. Et sic magis in eo credendum est Glossæ, quàm Bartolo, cum qua Glossa transeunt communiter scribentes, maximè data æ-
93 quali læsione * rerum pupillarium, quas tutor melius debet curare, quàm suas, *l. tutor, qui in dignitate, §. 1. de administrat. tut.* nisi res sua sit preciosior vel par, quo
94 casu est locus gratificationi. juxta gloss. & Bartol. *in l. ut certo, vers. quod verò, ff. commodati.*

95 Declaratur ultimò, * quod si tutor nobilis palàm per interpositam personam, seipso auctoritatem præstante, rem pupilli emat, non præsumitur fraus, & valet emptio; secus si alius tutor idipsum faceret; tunc enim, ut supra dictum est, fraus præsumeretur, nec valet emtio, per text. *in l. pupillus, §. sed etsi per interpositam personam, vers. sanè si quidam emit, ff. de auctorit. tut.* quam intelligit Cæpol. *in tract. de Imper. milit. delig. in materia nobilitatis, in 17 privileg.* & Joan. Lup. *in repetit. rubricæ, de donat. inter virum & uxorem, charta 4.* quod est singularissimum, si est verum.

96 Quarta conclusio succedit: * nempè pupillum sine tutore conditionem suam meliorem facere posse stipulando, accipiendo; deteriorem verò non, nisi cum tutoris auctoritate, ut est text. *Institut. de auctorit. tut. in princ. l. obligari, §. pupillus, ff. eodem.* Unde colligi potest, quod ipsis quidem pupillis omnia utiliter dantur, ipsi autem aliis dando, non obligantur absque tutoris auctoritate.

97 Et hinc primò infertur, quod pupillus, * qui sine tutore aliquid vendidit, fidem emptori servare non tenea-tur, *l. Iulianus, §. si quid à pupillo, ff. de act. empt.*

tam

tamen rem illam recuperans non debet pretium lucrari cum emptoris injuria, *l. ult. C. de usucap. pro empt.* hoc est quatenus locupletior apparet.

Quò etiam pertinet, * pupillum sine tutore com- 98
modato * non obligari, *l. in commodato*, §. *sicut autem*, 99
ff. commodati. Nec novum opus nuntiare, *l. de pupillo, ff. de operis novi nuntiat.* Nec alienare vel manumittere etiam tutore auctore, *l. obligari, de auctorit. tut.* Plus dico, sine tutoris auctoritate non obligari eum naturaliter, *l. pupillus, ff. de act. & oblig. l. quod pupillus, ff. de condict. indebiti*, licet alii textus ostendant, pupillum sine
tutore * obligari naturaliter, *l. 1. ff. de novat. l. si ejus pu-* 100
pilli, ff. ad Trebell. l. si pupillus, ff. ad leg. Falcid. Ad qua-
rum legum * conciliationem sic dici posse existimo, ut 101
si non fiat locupletiorr, non obligetur naturaliter; sin
verò * fiat locupletior, obligetur naturaliter, *l. natura-* 102
liter, §. *ult. ff. de condict. indebiti.* Idque maximè procedit in infante, vel proximo infantiæ, cum in eo deficiat materia, ex qua causatur obligatio, id est consensus, ita in additionibus ad Portium, *num. 5. litera D. Institut. de auctorit. tut.* pulchrè Decius, *in l. pupillus, nu. 3. ff. de reg. juris*; Angel. *in §. 1. num. 6.* ubi subdit, etiamsi ad eum aliquid pervenit. Quo loco tamen scribit eum teneri condictione sine causa, vel ad exhibendum, licet non teneatur actione ex contractu. Amplius, etiamsi proximus pubertati promittat tutori suo, cum lex resistat, ut dicit Port. *d. num. 5.* & Angel. *d. num. 6.* nisi tamen locupletior fuisset factus. Ex rescripto tamen Divi Pii, ex naturali obligatione utilem actionem in pupillum liberum hominem dari constat, *l. pupillus, ff. de auctor. tut. l. 3. ff. commodati.* Opus siquidem fuit rescripto: quia ex naturali obligatione non datur actio, & ob id illa
etiam non directa, sed utilis dicitur. Cæterùm * pupil- 103
lus major, minor tamen 25. annis, non habens curatorem, obligatur naturaliter & civiliter, sed læsus restituitur, ut dicit Portius, *dict. n. 5.* Addens ibidem, habentem

curatorem se obligantem, sine eodem obligari na-
104 raliter, eamque esse communem opinionem, * & p-
mittentem auctore tutore super re, quæ non potest a-
lienari sine decreto,, non obligari civiliter, nec natu-
liter. Id quod & Angelus *in* §.1. *num.* 6. sentit. Po-
non potest quoque contrahendo se obligare alteri,
105 *pupillus, Instit. de inutilib. stipulat.* Et cum eo contrahens
dicitur esse in mala fide. Dec. *in l. non omnis,* §. *si pupill,*
num. 1. *ff. si cert. pet. per l. si à quolibet, ff. pro empt.* ubi di-
hoc esse regulare.

Etiam impubes in potestate, patre auctore, non o-
ligatur, qui tamen tutore auctore obligaretur, §. *p-
pillus, vers. sed qui in potestate constitutus, Institut. de inu-
stipulat. l. ultim.* §. *primo, de verbo, um obligat.* ubi Cajus-
it; Pupillus, licet ex quo fari cœperit, rectè stipul-
potest, tamen si in parentis potestate est, perinde ac p-
terfamilias obligari solet. Quod autem in pupillo d-
cimus, idem & in filiofamilias impubere dicendum e-
dict. §. 1. nec obscura discriminis ratio est inter p-
trem & tutorem. Nempe quod non pertineat ad ob-
ligationes contrahendas patris potestas, sicut tuto-
auctoritas.

Amplius impubes non solvit nec restituit, *l.* 1. §. *fi-
ad Treb.* de quo latius suo disseremus loco, & si solvi-
potest repetere, *l. quod pupillus, ff. de condict. indeb.* Nec
impuberi solvitur, Cujac. *in l. puberes, de verb. obl.*

106 Nec ejus * interpellatione perpetuatur obligati-
nisi interpelletur tutore auctore, Cujacius *dict. loco,*
per talem interpellationem moram non faciat, nisi fi-
tutore auctore, *l. si dictum,* §. *ult. de evict. l. si ex stipulatu,*
de verb. oblig.

Nec navem exercere potest, *l.* 1. §. *exercitorem, ff.*
exercit. act. quo loci IC. ait, si pupillus navem exercea-
exigi tutoris auctoritatem.

107 Secundò infertur, * pupillum sine tutoris auctori-
tate hæreditatem adire non posse: quia non potest fa-
cere

ere actum, ex quo damnosæ obligationis periculum esultare potest, etiamsi spes aliqua commodi affulgeet, ut adire hæreditatem, §. 1. *Instit. de auctorit. tut.* & bi Francisc. Balduin. *in verbis, neque tamen*, pulcher tetus *in l. cum in una*, *de appellat.* & ita respondit Nicol. ellon, de majore infante, *cons.* 24. *num.* 16. ubi dicit um * opinionem esse communem ex Socino, *cons.* 89. 108
 Bartolo *in l. infanti, C. de jure delib.* & Dd. *in l. bonoum, C. qui admitti*, quos refert. Ioan Bapt. à Villaloos *in suis communibus opin. sub lit. H. num.* 38. Et hoc leo dispositum est, ne pupillus aliquod damnum senat, *dict.* §. *neque tamen*. Nam etsi quandoque hæredis lucrosa videatur, apparet nihilominus tractu temoris damnosa, propter grande æs alienum emergens, e occasione lucrosæ hæreditatis damnosam adeat. Inde contingit hæredes plerumque ambiguos esse, trum adeant hæreditatem nec ne, cùm manifesti jus sit, hæredem succedere in universum jus, hoc est n onere & in honore, *l. hæreditas, ff. de reg. juris.* Nec inus dicitur hæreditas illa, quæ nullum corpus haet, vel quæ jurgia, ablationesque expavescit, quàm uę locuples, pecuniosa, divitiarumque plena est, *l. hæditas, ff. de petit. hæred.* Unde fit, quod ille, qui si non actu, saltem in potentia habet in bonis, & ille cujus ona exhausta sunt ære alieno, & ille qui undique litius * & judiciis vexatur, possit facere testamentum, 109
este Baldo, *in authen. sed cum testator, C. ad leg. Falcid.* voluerunt Bart. & alij, *in rubr. de acq. hæred.* cùm nec opia, nec contractus, nec lis huic rei est impedimen-o, *l. si quæramus, cum ibi notatis, ff. de testamentis.* Nec per oc exonerabitur hæres, tametsi mille sint onera hæeditaria, si temerè & imprudenter adiret hæreditaem, *l. mora, & ibi communis schola scribentium, ff. de acuir. hæred. & in l. quę dotis, ff. solut. matrim.* Qua quoue * de causa Innocentius Canonistarum Princeps, 110
c. cum P. tabellio, vere dixit, quod hæreditatis succes-

ſio eſt monſtrum & portentum juris civilis, quipp
cum unum repente bonis facultatibuſque augeat,
beatum reddat, alium contra bonis exuat inopinato,
atque ad extremam paupertatem rerumque omnium
indigentiam, ut lippis & tonſoribus notum eſt. Na
ſicut defunctus teneretur ſatisfacere: ita & hæres ej
tenetur, qualiſcumque ſit ætatis, ſexus, conditionis
poſtulante, ff. ad Trebell. Hæres ſiquidem & defunct
ſunt una & eadem perſona, & in omnib. hæres repr
ſentat perſonam defuncti, qui ſimulatque adivit h
reditatem, ſe ſponte ſua, quaſi contraxerit, obliga
irrevocabiliter, *l. 4. §. hæres, ff. de act. & obligat. l. 3. §. f.*
cum l. ſeq. ff. Quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur. Pl
111 dico,* quod hæres adeundo non tantùm dicitur co
trahere cum creditoribus & legatarijs, verùm etia
cum defuncto: cujus voluntatem & actum pleniſſim
confirmavit ſua aditione, gloſſ. *in l. his conſequenter,*
1. ff. famil. erciſc. Angel. *in tit. de teſt. gloſſ. ult.* Adde qu
pupillus non intelligit cauſam ſuæ aditionis, qua
intelligere debet, *l. is poteſt, ff. eodem,* & ab eo ipſo c
gnoſci non poteſt: quia pupillaris ætas, quicquid v
det, ignorat; ut dicit Imperator Iuſtinian. *in §. prætere*
Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum, & fa
l. pupillus, ff. de acquir. hæred. & l. 1. C. de falſæ monata. I
tereſt etiam, ne pupillus incommodo litium & ſum
tuum afficeretur in exigendis nominibus, *l. minorib*
ff. de minoribus, ut tradit Portius diligens interpres,
d. §. neque, nu. 7. ubi plures rationes adducit, quas br
vitatis amans omitto.

112 Qua etiam de cauſa non poteſt capere pignus, pro
pter merum * pignoratitiæ actionis *l. pupillo, de pigno*
actio. quamvis pupillus contrahendo conditionẽ ſua
meliorem facere poſſit ſine tutore: non poteſt tame
hæreditatem delatam conſequi: cujus rei ratione
non addit Iuſtinianus, ſed eam puto hanc eſſe; Qu
contractuum cauſa commodè dividi poſſit, hæredit

s verò non possit, quia refert personam defuncti, & im onera, quàm commodum contineat. Quam rationem tradit Port. *num.* 1, & ibi Apostill. *in additionibus, b lit.* E. *idem nu.* 7. *Instit. de auctorit. tut.* utpote, quia non intellexit causam adeundæ hæreditatis, ut dicit Dec. *in l. bonorum.* 7. *lectione* 2, *num.* 7. 8. 9. C. *qui admitti,* vel, ut inquit Angel. *in d.* §. . *nu.* 7. quia non habet discretionem, nec agnoscit causas.

Hinc etiam * non obligatur ex constituta pecunia, licet hac ratione non faciat conditionem suam deteriorem, *l.* 1. §. *de pupillo, ff. de constit. pecun.* 113

Unde quoq; filiusfamilias non potest adire hæreditatem * acquirendo patri ignoranti, ne pater ignorans simul obligetur ære alieno, quod non potest separari ab hæreditate, *l. acquiritur, ff. de acquir. hæredit.* Et debet esse talis tutor, qui gerit vel gerere potest, etiamsi non gerat, *l. pupillum, ff de acquir. hæred.* 114

Et procedunt etiam prædicta, ut pupillus eam non possit adire, etiamsi locuples videatur, lucrosa sit, vel opulenta. Quia * semper subest periculum vel negotiorum, vel vexationis, vel æris alieni, & plerumque plus damni adfert, quam lucri, *l. si hæreditate, ff. mandati,* ita Port. *d. num.* 7. ubi dicit * eam esse communem opinionem post Cyn. Bald. & Salicet *in l. quod favore, ff. de legibus,* tenent Bald & Ias. *in l. potuit,* C. *de jure delib.* & Dd. *in d.* §. *neque,* ubi est bonus textus, uti quoq; est optimus textus *in l. obligari,* §. *pupillus, ff. de auctorit. tut.* Quamvis non sim nescius alios esse, qui existimant pupillum sine tutore adire opulentam hæreditatem posse; ut Angel. Castrens. & Alex. *in l. si quis mihi bona,* §. *si servus, ff. de acquir. hæred.* Iason *in d. l. potuit,* ubi dicit hoc procedere in pupillo proximo pubertati, & intelligit quod ipse facit. Vbi similiter * dicit interesse inter hæreditatem locupletem & opulentam, quæ sine vexatione adfert opes, ut illam non possit pupillus sine tutore adire, hanc possit. 115 116 117

118 Quò spectat * quod respondit Angelus, *cons.* 31
nempè quod stante statuto, quod milier non poss
contrahere vel se obligare sine consensu propinquo
rum, poterit tamen non observata tali solemnitate, a
dire hæreditatem opulentam, nullis debitis obnoxi
& ita tradit *in l. mutum, ff. de acquir. hæred.* ubi illum se
quuntur Imola, Raphael Cuman. & Castrens. qui it
dicit se consuluisse Florentiæ.

119 Id quoque * filiofamilias prohibito contrahere, ve
se obligare sine consensu patris, ut possit tamen adir
hæreditatem opulentam, respondit Fulgos. *cons.* 75. 8
Alex. *cons.* 234. *lib.* 6. Idem placuit Castrens. *cons.* 91
lib. 1. Roman *cons.* 394. Dec. *cons.* 331. *& cons.* 532. Alcia
in l. Labeo, ff. de verborum significat. & Socin. *consil.* 7. *num*
10. *lib.* 4.

120 Adde * quod nec tutor potest adire per se, absque
scientia pupilli majoris infante, ut dicit Port. *in dict.* §
1. *num.* 7. *& ibi in addit. lit. D. per l. potuit, C. de jure delib*
& ita respondit Nicolaus Bellon. *cons.* 24. *num.* 16. Quo
loco attestatur eam esse communem opinionem. Ra-
121 tio est, * quia cum intelligit in ejus personam, fun-
dari debet aditio, & tutor tantum auctorari, ut tradit
Ioan. Baptista Villalob. *in suis communib. opin. sub. lit.*
H. num. 38. cùm ait, hæreditatem adire hæres non po-
test, sed solùm pater aut tutor: Aut est major infante,
& tunc minor sine tutore, nec tutor sine minore adire
potest, ubi eam quoque communem dicit ex Socino
consi. 89. & Bart. *in l. infanti, Cod. de jure deliber.* ut & su
prà diximus.

122 Tertiò infertur, * nec pupillum solum posse agno-
scere bonorum possessionem, quia solus obligari non
potest, ut est text. *in l. moræ ff. de acquir. hæred. & in* §. *ne-
que, Instit. de auctorit. tut.* ubi dicitur, quod pupillus
non potest hæreditatem adire, neque bonorum pos-
sessionem petere; quamvis lucrosa sit, & nullum da-
mnum habeat. Angel. *d.* §. 1. *num.* 7. at tutorem solum
pro

ro pupillo posse agnoscere bonorum possessionem, ut
net Alex. *per text. in l. servus, §. impubes, ff. de bonor. poss.* u- 123
i tutor & pater æquiparari videntur. Unde sicut pa-
r solus agnoscere potest, *ut in l. si infanti, ff. de jure delib.*
a pater & tutor, ut tenet Jason, *in l. bonorum 7. C. qui
lmitti,* & ea est * communis opinio, pro qua facit et- 124
m textus *in d. l. bonorum*, dum dicit, *pupilli nomine.* Et
tio est, quia tales habent plenam & liberam admini-
rationem in rebus minorum: & idcircò dicuntur ha-
ere à lege mandatum cum libera, secundum gloss. *in l.
andato generali, de Procurat.*

Declaratur tamen * hæc tertia illatio, quod ad pu- 125
llum attinet non procedere primò, quando non re-
aneret obligatus; ut quia alteri debet restituere, quo
su solus pupillus adire potest, ut dicunt Angel. & Ca-
rens. *in l. 2. ff. de except.* & ita respondit Alex. *cons.* 234.
.6. Anton. Corset. *in singul. verbo, pupillus,* Dec. *consil.*
31. Socin. *cons.* 80. *num.* 10. *lib.* 4.

Declaratur secundò, * quando pupillus esset filiusfa- 126
ilias major infante, aliàs major 14. annis, si pater illi
cusat consentire: eo siquidem casu solus potest adi-
, vel bonorum possessionem agnoscere, ut est casus
ngularis, de quo miratur subtilis Baldus *in l. finali, §. sin
item in secunda ætate, Cod. de bonis, quæ lib.* & ratio tradi-
ır ibi per glossam. Quia existenti in potestate patris
itor dari non potest, *l. final. Cod. de curat. furiosi*, licet ea
tio aliis non placeat, eo quòd quando pater non vult
dministrare, tutor ad unum actum dari potest, *l. cum
una, §. tutor, ff. de appellat.* ita Jason *in d. l. bonorum 7.* Et
am esse * receptam Doctorum sententiam, attestatur 127
Dec. cum Mol. *in d. l. bonorum 7.*

Declaratur verò, * non procedere stante statuto, 128
quod solus pupillus adire potest, ita Angel. *in d. l. more.*
quem refert Alexander *in d. l. bonorum.*

Quod tamen limitatur * dupliciter secundum Dd. 291
n d. l. bonorum, puta primò, dummodo sit pupillus doli ca-

pax,

pax, aliàs esset defectus naturalis, super quo dispensa non potest, ut notant Baldus & Alex. ibi, ubi hac ui volunt consideratione, nempe, quod aut statutum di-sponit, quod pupillus obligetur mediante aliquo fa-cto suo, in quo judicium rationis requiratur, & bene procedit, quod dictũ est: quia defectus naturalis à sta-tuto suppleri non potest, ut est text. *in l. fin. ff. de mil.*
130 *testam.* Aut* statutum disponit, quod aliquo casu im-mediatè obligetur, & tunc videtur statutum valeı, etiamsi infans sit pupillus: quia à lege sive à statut, absq; ejus consensu obligatur, prout statutum fuit ı suis hæredibus, §. 1. *Instit. de hæred. qualit. & differ.*

131 Cæterùm* in dubium revocatur, an solus pupills agnoscere possit, quando tutore caret, & copia Iudis haberi non potest? Et quamvis me non fugiat, quo-dam in ea esse opinione, ut existiment his duobus c-currentibus eum agnoscere posse, secundum Romã *in l. de pupillo, & ibi glossam, in verbo, habebitur, ff. de op. novi nuntiat.* verius tamen est non posse. Et ideo ia
132 glossa* communiter ab Interpretibus, *in d. l. bonoru,* reprobatur, idq; per Regulam, quæ dictat; In bon-rum possessione præsentiam judicis requiri; &, si c-pia judicis non habeatur, debere recurri ad decuri-nes, *l. ubi absunt,* & ibi Bart. tradit, *ff. de tut. & cur. da ab his.* Quamvis glossæ opinionem salvari posse q-dam existimant, puta, quando esset periculum in m-ra, quo quidem casu juris ordo relaxari solet, *leg. de p pillo, §. si quis rivos, ff. de oper. novi nuntiat.*

At pupillus suus hæres, qui ipso jure hæres est, potest immiscere sine tutore hæreditati paternæ, qua minus est periculi, *l. in suis, ff. de suis legit.* Quia na
133 obstante* immixtione, habet beneficium abstinen, nisi tamen pubes fuerit, utpote, qui post immixti-nem non potest abstinere; minor tamen 25. annis r-stituitur, ut explicat Cajus *in l. necessarius, ff. de acqu-rend. hæreditate.*

Qua-

Quartò infertur, pupillum sine tutoris auctoritate 134
infra 14. annum non posse contrahere societatem, ut
habetur *in l. 1 pro socio*. Quia quicquid videt, & quic-
quid audit, ignorat, *l. fin. rem pupilli salvam fore*. Pul-
chrè Alex. *cons. 49. nu. 1. lib. 1.* ubi hanc tradit rationem,
nempe quod contractus societatis ultro citròque sit
obligatorius, *l. societates contrahuntur, §. fin. ff. pro socio,*
Dec. *cons. 21. num. 1.*

Et hoc procedit, non solùm in societate expressa,
sed etiam tacita, ut illa non possint intelligi * contra- 135
cta cum pupillo ex promiscuis & socialibus actibus, ut
firmat Bartolus *in l. Titium & Mævium. §. alterum, ff. de
administrat. tut. & in l si patruus*, & ibi etiam Bald. *Cod.
communia utriusque Iudicii*, & Angel. *cons. 93. incipiente,
quod autem si fratres*, & Baldus *in l. cum oportet, C. de bo-
nis, quæ lib.* ubi inquit: *Quod si unus ex pluribas fratribus
sit pupillus, non præsumitur inter fratres contractam esse
societatem, ex quo unus erat pupillus, qui negotiari non po-
terat,* optimè Corn. *consil. 213. lib. 3.* Dec. *cons. 556.* An-
gelus *cons. 60. morte dicti filii*, Aymo Cravet. *consil. 286.
numer. 1.*

Maximè inter pupillum * & tutorem, ut respondit 136
Dec. *cons. 442. num. 33.* & meminit Alex. *d. cons. 49.* ubi
dicit hoc esse verum, etiamsi de utilitate pupilli tracte-
tur, quod videtur fortius, *per l. obligari, ff. de auctoritat.
tut.* licet id aliis displiceat, quos refert Socin. *cons. 160.
num. 12. lib. 1.*

Declaratur hæc quarta * illatio non procedere, quan- 137
do pupillus post finitam ætatem pupillarem ratificavit
talem societatem; eo siquidem casu validatur socie-
tas ista, interveniente ratihabitione, ita Alex. *dict. cons.
49.* & Socin. *d. cons. 160. num 13. lib. 1.* & Aym. Cravet. *d.
cons. 286.* quos refert Francisc. Viv. *in suo tractat. comm.
opin. in verbo, pupillus.*

Declaratur secundò, * quando accessit auctoritas 138
patris ejusdemque tutoris, qui renovare potest socie-
tatem,

tatem, ut notat Bald. *in addit. ad tract. Bart. de duob. fr-* *trib.* & Alexan. *in conf. 49. maturè ponderatis, lib. 1. &* *conf. 132. perlectis, lib. 5.* post Bald. *in l. mandatum, C. man* ut eos refert Dec. *dict. conf. 441.* ubi sublimat, quand auctoraretur in facto proprio per regulam, quę habe- tur *in* l. 1. *ff. de auctor. tut.* Nisi tamen auctoraretur facto proprio bona fide, in sequendo scilicet dispo- tionem testatoris, *argum.* l. *qui à patre, ff. de confirm. tu* *& in* l. *utilitatem eodem tit.* vel palàm & bona fide, respondit Socinus, *conf. 160. num. 15. lib. 2.* ubi hoc d cit esse receptissimum.

139 Declaratur tertiò, quando majores facti adhuc si mul vixerunt per plures annos, Dec. *conf. 21. num.* per ea, quæ * tradit Bart. *in* l. *Titium & Mævium, §. alte ro, ff. de administ. tut.*

140 Declaratur quartò * non procedere, quando patr mortuo, utuntur eisdem ministris, tutore tacente: qu casu societas per mortem patris finita censetur reno vata, ut notat Baldus, *in d.* l. *mandatum, Cod. Manda* quem refert Decius, *conf. 548. n. 2.* Idem placuit Soc *conf. 87. n. 16. lib. 1.* ubi loquitur, quando palàm & p institores patris continuata fuerit societas.

141 Declaratur quintò, * quando tutores vel curato res sciunt & tacent, censeturq; eadem renovatio fact sub eisdem qualitatibus, quibus fuit ab initio ordina ta, secundum Dec. *dict. conf. 548. num. 4.* & ita consulu isse novissimè Socinum scribit, *in conf. 87. in præsen* *consultatione*, ubi concludit, quod illi actus inducan tacitam societatem, qui non possunt fieri citra jus & nomen societatis, allegat Bart. *in d.* l. *Titium & Mævium* §. *in altero.*

142 Declaratur sextò, * quãdo pupillus est hæres, qui de bet explicare inchoata per defunctũ, l. *hæres, ff. pro soc.*

143 Quintò infertur, * nec pupillum in judicio esse pos se, sive judicium suscipere, sine tutore, l. 1. *Cod. qui leg*

144 *personam, l. accipientis, ff. de auctorit. tut.* Aliàs * sententi

lat

lata contr eos nulla est, *l. cum minores*, C. *si adversus rem jud. l. acta*, §. *contra indefensos*, & *l. contra pupillum*, *ff. de re judic.* quia etiam in judicio contrahimus, *l. 3. §. idem scribit*, *ff. de pecul.* Et in judicio non minores, sed ipsi conveniuntur, ut tradit subtilissimus & consummatissimus juris Doct. Joan. Fuber, *Instit. per quos agere possumus.*

Multo minus * damnari à Judice, vel arbitris possunt, *d. l. acta*, §. *fin. l. si pupillus*, *ff. de recept. arbitr.* Angel. 145
Aret. clarus & non contemnendus Doctor, *in* §. 1. *nu.* 5. *instit. de auctor. tut.* ubi idem esse ait, si cum illegitimo administratore in judicio fuerit. Nec referre * sive judicium sit civile, sive criminale, secundum Christoph. 146
Port. *in d.* §. 1. *nu.* 8. ubi hoc dicit esse regulare, *l. cum in minores*, C. *si adversus rem jud. l. clarum*, C. *de auctoritat. præst.* & *d. l. acta*, §. *fin.* & *l. contra*, *ff. de re jud.*

Pari quoque * modo non admittitur etiam ad accusandum propter ætatis defectum, nisi suam suorumvè injuriam prosequatur, *l. 2. §. pupillus*, *ubi Dd. ff. de accusat.* 147
Quæ est communis opinio, * teste Jul. Claro Alexandrino, viro consultissimo, *in pract. crimin.* §. *fin. q. 14. nu. 8.* 148
Tutor tamen adolescentis nomine accusationem instituere potest, quod non facit sua simultate aut malitia, sed ex officio plerunq; cogente pupilli matre, *l. tutorem*, *ff. de his quib. ut indignis*, atq; adeò sic accusat pupillus verius, quàm tutor. Quo fit ut nomine pupilli falsum testamentum, accusante tutore, hæreditatem aut legatum pupillus amittat: quæ tamen conservantur interdum, maximè si tutor falsum dixerit nomine pupilli, sua sponte non coactè, *l. post legatum*, §. *ætati*, *ff. de his quib. ut indign.* Poterit quidem tutor nomine suo accusare, ad utilitatem tamen pupilli, sed tenebitur nomine proprio se inscribere, secundum communem opinionem, ut dicit Joan. de Anan. *in c. 2. num. 20. de calumn.*

Nec testis * esse potest pupillus, seu impubes, nec ad testimonium aliquo pacto admittitur, *cap. testes 4. q. 3. l. 3.* §. *lex Iulia*, & *l. inviti*, *ff. de testibus*, §. *testes autem*, 149
Instit.

Instit. de testam. Quia quicquid vident, quicquid audi-unt, ignorant, *d.l.fin.ff.rem pupilli salvam fore.*

Unde Baldus scribit *in l.testium, C.de testibus,* quo ejus testimonium est in effectu, sicut si cæcus testifi-caretur de coloribus.

150 Et hoc procedit * in causa civili, nam in crimina etiam pubes ante 20. annos completos non admitti-tur, nisi quantum ad præsumptionem faciendam, qu jurare non possunt, *cap. pueri, 22. quæst.* 5. & propter lu-bricum consilium, ut dicit text. *in l.3.§.lege.ff.de testi-bus*, optimè vir longè doctissimus atq; consultissimu Ulricus Zasius *cons.3.num.36.lib.2.* Paul. Paris. de So-domia, *cons.136 num. 67. lib. 4.* Hieron. Gigas Italu Forosemproniensis *in tract. de crimine læsæ Majest. titu quomodo & per quos, quæst.* 12. Aymo Cravet. doctus diligens vir, de minore 25. annis, *cons.* 8. *num 6.* Tho-mas Grammat. *decis.40.num.* 5. Pupillus tamen quan-doq; facit indicium ad probandum dominum occi-sum à familia, *l.2.§.impuberes, ff. ad Syllan.* Et quand Iudex minorē 20. annis examinat proprio motu, pro ut in defectum aliarum probationum, ut respond Alex. *cons.64.n.2.lib.* 1. rursus *cons.119.n.8.lib.* 7. & il

151 *diligentissimus Carolus Molinæus. Sicut etiam pro

152 bat in subsidium, quando crimen per alios probari n potest, vel quando sumus in crimine læsæ majestati Bernard. Diaz. *reg.* 465. & rursus *reg.* 759. ubi hoc de-clarat, post Dec. *in l.fœminæ,§.item si impuberes, nu.9.ff de regul.jur.* Quo loco idem Dec. dicit, quod dictu impuberis est ipso jure nullum, licet non opponatu

153 Si tamē major factus testificatur de his jam proximu

154 pubertati, utlq; valet testificatio, ut tradit Hieronym Cagn. *in l.fœminæ,§.fin.nu.23.ff.de reg.jur.* Eaq; est re-ceptissima scribentium opinio, ut attestantur Iul. Cla *in suis communibus opinionib.sub.lit.P.num.69.lib.* 5. Ba-

155 ptista Villal. *sub.lit.P.nu.*386. Emanuel Soares, * *in The-sauro receptar.sent.sub.lit.T.num.*121. maximè si ferat te-

stimo

timonium de his rebus, quas eo tempore intelligere
potuit, aliàs secùs declarat Jul. Clar. *d. num. 69.* & no-
vissimé Viglius Zuichemus Frisius, vir doctissimus, &
sacri Imperialis consilii Præses æquissimus & meritis-
simus, *ad §. testes, num. 10. Instit. de testam. ordin.* quo loci
etiam * declarat, quando quis dicatur proximus pu- 156
bertati, & relinquendum hoc esse arbitrio Judicis exi-
stimat, & rectè. Siquidem hoc Judex debet arbitrari
ex pueri discretione, & ex aliis circumstantiis contin-
gentibus, & ita tenet quoque maximus ille practicus
Joannes Faber, *in §. pupillus, Instit. de inutil. stipulat.* Dec. &
Pagnol. *in l. pupillum, ff. de reg. juris.* Quod intellige
procedere, ut declarat Didac. Covar. vir eruditione &
virtute insignis, *in sua epitome, de sponsalibus, in 2. parte,
cap. 5. num. 5.*

Declaratur tamen * quinta illatio non procedere, 157
quando sententia fertur pro eo, ita Angelus, *d. num. 5.
per l. acta, & ibi gloss. §. fin. ff. de re jud. & per text. in leg. non
minus, & ibi omnes Dd. C. de Procurat.* Nec id solùm in
minore adulto, sed etiam pupillo, ut voluit gloss. *in l.
neque tutores, C. eod. tit.* & Angel. Aret. *in d. §. neque, ff. de
auctorit. tut.* in quo loco etiam dicit ipse Angelus, quod
habeat locum in infante, de quo tamen alii dubitant,
quos refert Tiraq. *post leges connubiales, gloss. 6. n. 68.* Se-
bast. Vant. Ariminensis. *in suo tract. nullit. tit. 11. num. 16.*
qui extendit ad omnes, qui curatoris, aut tutoris auxi-
lio juvantur.

Nec solùm procedit * quando minor ipse litigavit 158
per procuratorem, quem constituit sine tutoris aut cu-
ratoris auctoritate, sed etiam, si ipsemet sine tutoris,
aut curatoris auctoritate litigavit, ut voluit gloss. *in l. 1.
C. qui legitim. person.* quam ponderat, & sequitur Pa-
norm. *in cap. causam, extr. de judic.* & Alex. *cons. 59. viso pro-
cessu.*

Nec rursus procedit in adulto, * curatore carente, 159
utpote qui potest esse in judicio civili, sive criminali,

etiamsi sit minor 25. annis, secundum Port. *d. num.* ubi inquit, id non habere locum in casu accusationis adulterii.

160 Sextò infertur, pupillum remittere non posse id, quod sibi debetur, *l. contra juris, ff. de pactis, l. 2. ff. de acceptilat.* Est enim omninò pupillo consultum, ne possit rem suam imminuere, non modò verborum obligatione, sed nec ea, quæ consensu contrahitur, & desiderat aliquod judicium, *l. pupillus, ff. de reg. jur.*

161 Hinc etiam * non potest promittere aliis, ut se obliget, *§. pupillus, Instit. de inutil. stip.* nisi promissio tendet ad liberationem.

162 Et quia supradictum est, pupillum * sine tutore conditionem suam meliorem facere posse, ex eo primò infertur pupillum legatum agnoscere posse, etiam sine

163 tutore, cum in ea re nihil possit esse captionis.

164 Sed & ubi * non ipso jure, sed quodam facto interveniente, hic pupillus hæres fieret, æquè poterit se immiscere sine tutore. Uti quoq; poterit * solus pupillus parere conditioni, sub qua hæres à patre scriptus fuerit, *l. conditionibus, ff. de condit. & demonstrat.* Alexand. *a bonorum.*

Sed etsi ab extraneo sub conditione institueretur,

165 solus quoque * & sine tutore poterit conditionem adimplere, *l. si pupillus, de condit. instit.* quia nec eo statim nomine hæres fit, sed tantùm reddit institutionem puram, quæ conditionalis erat, & sternit sibi aditum faciliorem ad eam acquirendam, si id tutori videatur.

166 Secundò infertur, * pupillum laudare posse sine tutore, sive tutor non appareat, idque benignè receptum est, ne in fraudem emptores incidant, *l. si actum, §. j. ff de evict.* per quam legem hæc declarat Jacob. Cuj. acutissimus juris interpres. Unde etiam secum contrahentem sibi obligat, licet ipse non obligetur, & ideo contractus dicitur claudicare, ut tradit Port. *in dict. namque, & ibi gloss. in verbo, non obligantur, num. 1. & 2.*

in addit. sub lit. D. Et hoc favore pupillorum, vel filiorum, vel Ecclesiæ, vel Principis, *cap.* 1. & ibi Canonistæ, *extra de probat.* & in odium dolosi, *l. transactione finita*, *C de transact.* Non potest tamen pupillus ex eo contractu agere, nisi is ipse eum observet, sed tantum potest liberè statuere de vi contractus & obligationis, ut ejus arbitrio, vel in universum rata sit, vel irrita.

Hinc si rem emerit, * non poterit eam consequi, nisi 167
pretium solvat: nam alioqui, eo agente, retentio conceditur *l. si id quod purè, ff. de rescind. vendit.* Et sic intelligendus est locus Vlpiani, *in l. Iulianus*, §. *si quis à pupillo, ff. de act. empt.* Si quis à pupillo, inquit textus, sine tutoris auctoritate emerit, ex uno latere constat contractus: nam qui emit, obligatus est pupillo, pupillum autem sibi non obligat.

Hinc quoque, * si pupillus alterius nomine contra- 168
xerit: puta, ut institor, vel procurator, omnino ratum est, quod agit: & obligatur dominus, qui eum tabernę præfecit, *l. sed et si quis*, §. *pupillus, ff. de contrah. empt.* Sic & minor * procuratorio nomine contrahens domi- 169
num obligat, nec ulla datur restitutio, etiamsi fuerit circumscriptus, *l. cum mandato, ff. de minoribus.*

CAPUT XXXV.

De Effectibus Tutelæ, Curæ, & Administrationis.

SUMMARIA.

Tutor fidelis habetur loco domini & quæ sit ratio.

Olim apud Athenienses tutor mulieris dicebatur Κύριος *τῆς ἀνθρώπου.*

Curatur furiosi domini loco habetur.

Dominorum appellatione veniunt tutores & curatores, etiam apud Græcos.

Tutores & curatores quando domini loco habeantur, & num. 21.

6 Tutor vel curator, non debet cavere de rato, nisi de ejus po
testate dubitetur.
7 Procurator, qui alium defendit in actione reali, si de man
dato dubitetur, de rato cavere debet.
8 Tutor non potest esse testis in causa pupilli pro pupil
lo.
9 Tutor & curator non poßunt esse testes in causa per eos agi
tata, durante tutela.
10 Tutores & curatores testimonium non ferunt in cau
sa, qua commodum aut incommodum sentire pos
sunt.
11 Testis tractans de se exonerando reijcitur.
12 Tutor aut curator testificari non potest super his, quæ ab ei
gesta fuerint, cùm videantur habere affectionem, non
secùs ac Advocatus, aut Proxeneta.
13 Tutor ad hoc ut pro pupillo testificari possit, cautela es
quod detur curator liti.
14 Tutor absque speciali & expressa concessione testatoris dici-
tur habere plenam & liberam administrationem à
lege.
15 Tutor potestas circa bona pupilli major est, quàm potesta
filij circa bona patris.
16 Communis opinio.
17 Tutor in litem jurat in causa pupilli.
18 Lex de tutore magis confidit quàm de patre.
19 Pupilli sub tutoribus agentes, dicuntur servi, saltem pa-
rum à servis differunt.
20 Antiquitus patres morituri solebant determinare certum
tempus filijs sub tutorum, & actorum dominio existen-
tibus.
22 Tutor procuratorem constituere non potest ante litem con-
testatam, sed actorem.
23 Communis opinio.
24 Tutor debet constituere actorem cum decreto & auctori-
tate Iudicis, aliàs non valet constitutio.
25 Pupillus potest constituere procuratorem, etiam an-
te

te litem contestatam cum auctoritate tutoris.

26 Procurator constitutus à tutore non dicitur procurator pupilli, sed ipsius tutoris.

27 Tutor ante litem contestatam procuratorem quando possit constituere.

EFFECTUS I.

QVoniam superiore capite abundè satis explicavi-
mus de auctoritate tutorum, & in quibus actibus
a sit necessaria; agendum nunc erit, qui sint effectus
utelæ, curæ & administrationis. De quibus separatim,
: de unoquoque per se videndum esse censeo, ne con-
isè procedamus, & veniamus ad primum. Effectus
aque primus, qui ex tutela, * cura & administratione 1
ritur, est, quod tutor, si suo officio rectè utatur, domi-
loco, vel vi domini habeatur, *l. tutor, ff. de admini-*
at. tut. l. interdum, §. qui tutelam, ff. de furtis, l. qui fun-
m, §. si tutor, ff. pro empt. l. ad ea, ff. de reg. jur. & Phi-
b. Decius, *in l. bonorum 7. num.* 1. *C. qui admit. ad bono-*
m possess. Idque * hac ratione, quod illi, qui in tutela 2
l in curatione sunt, speciem quandam servientis præ
ferant. Quemadmodum & olim apud Athenienses
tor mulieris dicebatur Κύριος τῆς ἀνθρώπου. Sed * & cir- 3
ccuratorem furiosi eadem dicenda sunt, qui adeo per-
nam domini sustinet, ut etiam tradendo rem adole-
ntis, vel furiosi, & cæterorum, qui sub cura sunt, a-
inare existimetur, *dict. l. interdum, §. qui tutelam.* Hi
go dominorum * loco sunt, & dominorum appella- 4
ne comprehenduntur, non apud nostros modò, sed
am apud Græcos, qui patrem, fratrem, patruum, tu-
em, præceptorem Κυρίους vocant. Denique * in re 5
pilli tunc domini loco tutores habentur, cum tute-
n administrant, non verò cum pupillum spoliant, *d.*
l. qui fundum, §. si tutor, ff. pro emptore. Porrò autem adeò
mini loco * uterque est, cum administrant, ut non 6
odò ipsis auctoribus pupilli vel adulti, sed & sine his

illi, ſive agant, ſive defendant, omnino rem in judici deducant, nec de rato, aut judicatum ſolvi (ut Defeſores ſolent) cavere teneantur, idque vulgò obſervi Ulpian. ſcribit *in l. vulgo, ff. de admin. tut.* & facit *l. tutores, 1. C. eod. tit.* niſi dubitetur, an tutor ſit, vel an dut tutor, vel an geſtus illi commiſſus ſit, quo caſu cautionem admittimus. Idemq; & in curatore ex Iuliani auctoritate ſtatuendum tradit, hac ratione addi:
7 Æquum eſſe adverſarium non decipi. Interdum & procuratore (ſi de mandato dubitetur) cautionem e rato exigi, ex *l. Pomponius, §. 1. & l. qui abſentem, ff. de Procurat.* conſtat maximè in actione reali.
8 Ex prædictis * inferunt Dd. primò, tutorem non poſſe eſſe teſtem in cauſſa pupilli, pro pupillo, cum loco domini haberi videatur, ut tradit Bartolus *in l.*
9 *qui teſtamento, in prin. ff. de teſtam.* Id quod maximè procedit, durante eorum tutela, & cura, & quando cauſa, in qua expoſtulatur, eorum teſtimonium er eos agitetur, ut tenet Baldus, *per l. finalem, ff. de ti-bus*, ne animosè teſtificari videantur, ut tradit Iacobus Ægidius, *in tractatu teſtium, num. 13. in fin.* & ne dum utrumq; feſtinent, neutrum bene peragant, *l. final.* *de Aſſeſſ.* item & ne rerum mixtura turbentur officia, *l. conſulto, C. de teſtibus.*
10 Et hæc quidem iliatio * maximè procedit, quando ex hujuſmodi teſtimonio, tutores vel curatores commodum vel incommodum ſentirent, utputa, ſit tutor aut curator diceret, ſe ſolviſſe creditori minoris dictam pecuniæ quantitatem, cujus rei cauſa creditor minorem, majorem effectum, moleſtaverit, ut ſolveret quod ſibi deberet; & minor major factus ex adverſo tutorem, vel curatorem induxerit, ut diceret
11 creditori ſolviſſe. Quo * ſiquidem caſu, quia talis tutor vel curator tractat de ſe exonerando, non admittitur in teſtem, ſecundum Bart. *in l. deferre, §. idem decreverunt, ff. de jure fiſci, l. nullus ff. de teſtibus, & l. omnibus, C. eodem.*

Simili quoq; modo dicendum erit, *licet non spe- 12
ctet emolumentum, vel detrimentum ad tutorem, vel curatorem, modò inducantur ad testimonium super eo, quod ab illis gestum fuerit, idq; ratione affectionis, quam habuerunt, & adhuc præsumantur habere ad rem, ad instar Advocati, & Proxenetæ, secundum Innoc. *in c. super, de testibus.*

Verùm hæc illatio non procedit * secundum An- 13
gelum Aretinum, *in §. pater, num. 5. versiculo, quid de tutore, Instit. de testamentis*, quando datus fuerit curator liti periculo ipsius pupilli, non verò tutoris: quo siquidem casu absq; ullo dubio tutores vel curatores pro actore testes esse poterunt, argumento legis, *qui habet, §. si pupillus, ff. de tutel.*

Secundò *infertur ex prædicto effectu, quod tutor 14
absq; aliqua speciali, & expressa concessione, à lege dicatur habere plenam & liberam administrationem, secundum notata Bart. *in l. omnium, ff. de administratio. tut.* & Marin. Socin. *cons. 148. n. 23. 244. 1. & 43. lib. 1.* Idque* hac ratione, quod major sit potestas tutoris cir- 15
ca bona pupilli, quàm filii circa bona patris, ut est gl. communiter* approbata, *in l. mandato generali, in glo.* 16
final. ff. de Procurat. & ita in specie dicit Iason, post cæteros, *in l. pactum curatoris*, C. *de pactis*, filius verò circa bona patris non dicitur habere liberam potestatem administrandi nisi ei expressè concedatur, l. *contra juris civilis regulas, §. fin. ff. de pactis.*

Tertiò infertur, * quod etiam tutor in litem jura- 17
re poterit in causa pupilli, si velit, cùm sit quasi dominus, *l. videamus, & ibi gl. in verb refragabitur, ff. de in litem jurando.* Non enim, inquit textus, ad suam utilitatem jurisjurandi referenda æstimatio est, sed ad domini, cujus nomine tutelæ ratio postulatur, adolescens verò, si velit, jurare potest.

Quartò infertur, *quod etiã lex de tutore magis cõ- 18
dat, quam de patre: quia tutore auctore põt alienare

& obligare, non autem patre auctore, §. *pupillus, Inst. de inutil. stipulat. l. fin.* §. *pupillus, ff. de verb. oblig.* quod quidem procedit non propter majorem confidentiam, quam lex habet de tutore, sed quia patria potestas non sit ita ordinata ad hoc, *d. l. fin.* §. *pupillus.*

19 Amplius prædicta procedunt, *quodècontra etiam pupilli, & alii sub tutoribus, vel curatoribus agentes, dicantur servi, saltem parum à servis differant juxta illud Pauli *ad Galat. cap.* 4. cujus verba hæc sunt: *Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est, usque ad tempus præfixum, quod pater præscripsit*, id est, quamdiu hæres parvulus est, infra annos discretionis nihil differt à servo, quantum ad liberum usum hæreditatis sibi relictæ, sed cogitur disciplinari rigore, nec aliquid facere, aut propria dispensare permittitur, nisi juxta voluntatem eorum, quibus à parentibus est commissus, quamvis tota hæreditas ad eum pertineat, videlicet quod sit dominus omnium, sed sub defensoribus, qui eum ab adversariis protegant, & curatoribus, qui causas ejus expediant, eumque in moribus instruant, usq; ad annos discretionis, vel amplius, prout patri

20 placuerit. Solebant enim *antiquitus patres morituri determinare, ut usq; ad illud, vel illud tempus filii sub tutorum & actorum dominio essent.

21 Quæ autem *supradicta sunt, non procedunt, primò quando tutor non administrasset tutelam juxta negotiorum exigentiam, vel pupillo providerit, sed eum spoliaverit, ut & supra diximus, & facit *l. abgnato, & l. ultima, ff. de curat. furiosi.* Nec enim tutores dicuntur domini veri, seu directi, sed quatenus minori utilia fecerint, ut tradit Bart. *in l. neque tutores,* in 1. *oppos. C. de Procurat.*

22 Secundò non procedunt, quando ageretur de constituendo procuratore, quem tutor constituere non potest ante litem contestatam: quia non est verus do-

minus ante litem contestatam, sed debet constituere actorem, *d. l. neque tutores*, & ibi*Bart. Bald. & communiter Dd. *Cod. de Procurat.* quem actorem* consti- 23
tuere debet cum decreto & auctoritate Iudicis. Nam 24
si aliter constitutus fuerit actor, non valebit constitutio actoris, & processus vitiabitur, ut tradit gl. & Bart. *in d. l. neq; tutores, & glo. in l. si actor, C. de appell.* & est text. *in §. fin. Instit. de cur.* Verùm dictam legem, *neque tutores*, Carolus Molin. *in prin. legis 1. num. 10. ff. de verb. obligat.* dicit, multis jam seculis exolevisse, & in desuetudinem abiisse, contrariumq; usurpari cœptum, nec locum habere,*quando pupillus procuratorem con- 25
stitueret cum auctoritate tutoris, cùm talis constitutio valeat etiam ante litem contestatam, *d. l. neq; tutores.* Ex quibus colligenda est optima practica repellendi procuratorem, & annulandi processum per eum fabricatum, quando esset constitutus per tutorem sine decreto Iudicis ante litem contestatam. Maximeque advertendum est, * quod quando tutor con- 26
stituat procuratorem in casu permisso, quod talis procurator non dicatur procurator pupilli, sed ipsius tutoris, unde in libello suo eum debere comparere tanquam procuratorem tutoris, non autem pupilli, alioqui enim non procederet processus, ut tenet Paul. de Castr. *consil. 16, lib. 1.*

Deniq; procedit*etiam *d. l. neq; tutores*, quando tu- 27
tori testamento concessa fuisset administratio libera, quo casu poterit ante litem contestatam constituere procuratorem, sive fecerit inventarium, vel non, vel remissa fuerit ejus inventarii confectio, *l. fin*, & ibi Bart. *C. arbit. tut.* ut eum allegat Afflict. *decis. 262. n. 6. & 7.* ubi hoc etiam locum habere dicit in curatore, qui solemnia non adimpleverit, modò sibi concessa fuerit in testamento libera administratio.

S u m m a r i a.

1 *Bona tutorum & curatorum pupilli, & adulto tacitè*

sunt hypothecata pro mala administratione tutelæ, et curæ.

2 *Communis opinio.*

3 *Tacita hypotheca inducitur, non solùm pro mala administratione, sed etiam pro neglectis.*

4 *Tutor testamentarius, etiam sine promißione obligatur adulto, si quid malè gesserit.*

5 *Tutor malè administrans punitur extra ordinem.*

6 *Mater tutrix ex testamento si administrat, licet inventarium non fecerit, & tutelam confirmari petierit, tutrix est, sed quo ad onera tantum, & quæ ratio.*

7 *Nobilis propter delictum desinens esse nobilis ex dispositione statuti, intelligitur quo ad honores, & commoda, non autem incommoda vel damna.*

8 *Mater tutrix mandans contutori, vel alteri, ut gereret: censetur fecisse suo periculo, contra quem ei competit actio eo nomine, etiam finita tutela.*

9 *Tutor, qui tutelam alii gerendam commisit, ipse gerere videtur, & quæ sit ratio.*

10 *Mandans gerere vel patiens alium gerere, cum ipse facere debuerit, sine illius discußione, recta conveniri potest, nec excusabitur mandans.*

11 *Contumacia procuratoris nocet domino.*

12 *Hypotheca tacita non solùm inducitur in bonis tutorum, sed etiam protutorum, & qui se gerunt pro tutore.*

13 *Communis opinio.*

14 *Hypotheca tacita locum habet in bonis curatorum ad lites datorum, & eorum fidejussorum.*

15 *Tacita hypotheca etiam locum habet in bonis tutoris & curatoris generalis.*

16 *Hypotheca tacita procedit etiam in bonis actorum à tutoribus vel curatoribus constitutorum. Ampliatur num. 17.*

18 *Tacita hypotheca an procedat in bonis actoris, loco Tutorum & Curatorum à Iudice dati?*

9 *Tacita hypotheca quo jure fuerit introducta?*

0 *Tacita hypotheca in bonis tutoris vel curatoris, à quo tempore incipiat?*

Communis opinio, quod tacita hypotheca incipiat à tempore, quo quis inceperit esse Tutor.

1 *Senatusconsultum Parisiense de privilegio pupilli in bonis tutoris.*

3 *Tacita hypotheca est inducta in privilegium pupilli.*

4 *Pupillus habens tacitam hypothecam in bonis tutoris præfertur expressæ posteriori fisci.*

5 *Tacita hypotheca competit etiam in bonis patris, malè & fraudulenter bona filij administrantis.*

6 *Bona patris pro administratione bonorum filij, in quibus non habet usumfructum, censentur hypothecata, si gessit se pro legitimo administratore.*

7 *Pro culpabili administratione patris non datur tacita hypotheca in bonis patris.*

8 *Magis communis opinio.*

9 *Tacita hypotheca inducitur in bonis administratorum civitatum.*

0 *Civitati non datur tacita hypotheca in bonis sui debitoris, qui bona civitatis non administraverit.*

1 *Civitas, quæ non habet fiscum, privilegium tacitæ hypothecæ non habet.*

2 *Tacita hypotheca habet locum in bonis Prælati Ecclesiæ, pro mala administratione bonorum ipsius Ecclesiæ. Limitatur num. 33.34.*

35 *Bona vitrici pro mala administratione matris, tutricis convolantis ad secundas nuptias, sunt tacitè obligata filijs primi matrimonij.*

36 *Tacita hypotheca locum non habet in bonis hæredis tutoris, vel curatoris ad litem, vel etiam aliorum.*

37 *In obligatione bonorum generali, & expressa per defunctum facta, veniunt bona hæredum.*

38 *Pupillorum & minorum bona non sunt tacitè hypotheca*

thecata tutoribus & curatoribus pro alimentis impensis factis ipsis minoribus.

39 *Contraria tutelæ actio non idem jus habet ac directa tacita hypotheca procedat in bonis minoris.*

40 *Arrestum Parisiense circa interpretationem* l. pro o- cio, C. de administr. tut.

41 *Privilegium tacitæ hypochecæ pupillus non habet in -nis Magistratus, sed cum cæteris creditoribus pa- tem habiturus est.*

EFFECTUS II.

1 SEcundus effectus, qui ex tutela, cura, & administr- tione oritur, est, quod bona tutorum & curatoru pupillo & adulto sint tacitè hypothecata pro ma administratione tutelæ vel Curæ, l. *pro officio*, ubi Bar. C. *de administrat. tut.* & Iason. *in leg. si constante, n.* 22 *ff. solut. matrim.* Dec. *cons.* 349. *n.* 3. *vers. in* 3. *dubio*, Pari *cons.* 80. *n.* 34. *& seq. lib.* 1. Aymo Cravet. *cons.* 230. *n.* Zas. *in* §. *item Serviana, nu.* 26. *Instit. de act.* & Ripa c
2 curatore muti, surdi, prodigi & similium, dicit *com munem, *in l. dabimus, nu.* 7. *de privileg. cred.*
3 Ampliatur primò, *ut procedat non solùm pro ad ministratione, sed etiam pro neglectis, eo quod no gesserit, ut tenent Cynus, Bart. Bald. & Salicet. *in dict* l. *pro officio*, & Andr. Barb. Siculus, *cons.* 92. *n.* 2. *l.* 3 ade
4 *ut etiam tutor testamentarius sine promissione de- fensionis, si quid malè gesserit vel administraverit, te neatur, & obligetur adulto, *toto tit. ff. de tut. & rat. di- strah. & toto tit.* C. *arbitrium tutelæ, &* C. *de admin. & tut.*
5 Et quod *amplius est, tutor malè administrans puni- tur etiam extra ordinem, *l. in eos, ff. de tut.* Præterea
6 quoq; * bona matris tutricis testamentariæ admini- strantis (licet ejus tutela non sit confirmata, nec In- ventarium confecerit) obligantur, licet tutrix non sit quoad commoda, sed quoad onera tantùm, l. 1. §. *si ma- ter, in vers. quid si pater, ibi, nec tutelam administrat, con- jun-*

ncta glo. ibi, quæ est finalis, ff. ad Tertull. & est doctrina aldi, *in l. matres, C. ad Tertull. & in l. precibus, C. de imb. & aliis substitut.* Idque hac ratione, quod mater tebatur assignare diligentem rationem, ut tutrix: nec ultitia sua debuit sibi prodesse in non conficiendo inntarium, nec petendo sibi tutelam confirmari: quia ater tenebatur conficere inventarium, tanquam tux filiorum, ut voluit Speculator *in tutel. de Tutor. §. nc dicendum, in vers. hodie verum est,* & notatur per nnes *in l. tutor qui repertorium, ff. de administ. tut.* Nec e absurdum, quod isto casu, quoad onera & damna tutrix, & quoad commoda non; quia textus est in nili *in l. in actione, §. Item qui societatem, ff. pro socio,* ubi cis remanet socius, quoad damna & non quoad util. Ad quod etiam facit,* quod voluit Bartolus, *in l. 1.* 7
de dignit. lib. 10. ubi dicit, quod si propter delictum bilis desinat esse nobilis, ex dispositione Statuti, od intelligatur quoad honores & commoda, sed oad incommoda & damna remaneat nobilis.

Ex quo infertur, quod bona ipsius matris tutricis antum sint obligata ipsi pupillo pro mala adminitione (juxta textum formalem *in auth. sicut hares, in vers. periculo omnibus imminente, qui ad tutelam antur: & substantiis eorum in omnibus tacitè subjacentipro hujusmodi administratione, Cod. de legit. tutel.*) etasi mater tutrix * mandaverit contutori, vel alteri, 8
gereret: censetur enim id fecisse suo periculo, contra em ei competit actio eo nomine, etiam finita tutet voluit Anchor. *in cap. 1. de procurat. libr. 6.* & facit *let, ad fin. ff. de tutelis. §. fin. Instit. de curat. in verbis, aem periculo ipsius tutoris, l. ita autem gessisse, ff. de admirat. tut.* Et ideo dicit * textus, & ibi Bart. *in l. tres* 9
res, §. non solum, ff. de administ. tut. quod sive quis gat per se, sive mandat alteri tutelam gerendam, si committat contutori suo, ipse gerere videatur, nec se defendi tanquam non gerentem. Vel etiamsi

man-

mandaverit alicui communi reputatione diligen-
bono & legali, idque hac ratione, quod negligen
mandatarii non excuſet tutricem, ut tradit Bart. *in l. ſi*
procuratorem, §. ſi tutores, ff. Mand. ubi Bart. refert ſa
dicta per eum *in* l. 1. §. *ſi quis jus dicenti non obtemp.*
10 ubi dicit, *quod quando aliquis teneatur aliquid fa-
cere, & alii mandat: ſi mandatarius non faciat, n
excuſetur mandans, de quo plenè ſecundum eum ha-
betur, *in* l. *cum filius ff. de verb. oblig.* Unde per hoc
11 cit, quod ſi dominus ſit *citatus, & miſerit procura-
torem, nec procurator compareat, quod non dicatur
contumax procurator, ſed Dominus.
12 Secundò ampliatur ſecundus effectus, *ut proced
etiam in bonis tutoris, videlicet illius, qui non eſt tu-
tor, ſed gerit ſe pro tutore, vel munere tutoris funga-
tur in re impuberis, ſive ſe putat tutorem, ſive ſcit no
eſſe, fingit tamen, ut tenet gloſſ. *in d.* l. *pro officio, in gl.*
13 *final.* quam ibi Baldus* dicit non eſſe alibi, & glo. *in*
Dabimus, in verbo, privilegio, ubi Ripa, *num.* 9. dicit com-
munem, *ff. de Privileg. credit,* Socin. *conſ.* 85. *lib.* 1. Ayn.
conſ. 205. *num.* 37. & Petrus Vanderanus, *De Privile.*
credit. Nec enim debet eſſe melioris conditionis h
protutor, qui nulliter adminiſtravit, & qui non e
tutor, quam ille, qui verè eſt, *cap. eum qui, de præbend.*
Aret. *conſ.* 29. Imputandum ſiquidem tutori minu
legitimo eſt, cur tutelam minus legitimè & ſolemni-
ter adminiſtraverit. Eſſet enim pluſquam abſurdum
quod plus tribueretur tutori putativo, quàm vero
Nam licet quis nullo modo ſit tutor, nec verè, ne
putativè, tamen ſi adminiſtrat bona alterius, tenetu
pro adminiſtratis, ut patet toto titul. *ff. & Cod. de ne-*
gotiis geſtis.
14 Tertiò *ampliatur, ut procedat etiam in bonis cu-
ratoris ad lites, & eorum fidejuſſorum, quorum bona
tacitè quoque ſunt hypothecata pro eorum admini-
ſtratione, ſicuti bona tutoris & curatoris generalis, ut
eſt

est textus, & ibi notatur per Dd. *in l. properandum, C. de Iudiciis.*

Quartò ampliatur, * ut procedat etiam in bonis a- 16
ctorum datorum à tutoribus vel curatoribus: quia etiam illorum bona sunt tacitè obligata, sicut bona tutorum & curatorum, ut tradit Bart. *in leg. Actor. ff. rem ratam haberi.* Id quod * usque adeò procedit, etiam- 17
si is qui dederit actorem, non impleverit solemnia, scilicet petendo confirmationem, & conficiendo inventarium, quia actores constituti à tutoribus, æquiparantur ipsis tutoribus, ut tradit Andræas Barbatias *consil. nonagesimo secundo, numer. sexto, libro tertio*, allegans Angelum, *in lege secunda, ff. de curatorib. bonis dando.*

Quæ tamen * ampliatio non procedit in actore da- 18
to à Judice loco tutoris vel curatoris, cujus bona non sunt tacitè hypothecata, ut tradit Bartol. *in dict. leg. actor.* & meminit Jason *in l. properandum, ff. de judic.* licet Angelus Aretinus *in §. quod si tutor, num. 6. Institut. de curat.* dicat, eo casu ejus bona pupillo esse obligata & hypothecata.

Et hæc quidem * hypotheca introducta fuit jure di- 19
gestorum, ut tradunt Franciscus Balduinus *in tractat. de pignoribus & hypothecis*, & Petrus Vanderanus, *de privileg. credit. cap. 6.* Qui eodem loco alios contrarium tenentes allegant, ad quos lectorem, brevitatis causa remittimus.

Sed dubitari contingit, à quo tempore tacita ista 20
hypotheca in bonis tutorum, curatorum, protutorum & eorum fidejussorum incipiat. Et glossa quidem *in, dict. leg. pro officio*, ponit duas opiniones. Quarum prima hæc est, videlicet, quod hypotheca incipiat demùm à tempore, quo inceperit esse tutor, argumento legis, *cum oportet, §. finali, Cod. de bonis, quæ liber.* Secunda opinio est, quod incipiat demùm tempore, quo inceperit malè administrare, argument. legis *hac edictali,*

21 *li*, *§. pen. C. de nupt.* Sed primam * opinionem tanquam communem tenent Barthol. Socin. *conſ. 62. num. 1. verſ. ſed primam opinionem, lib. 1.* Aym. *conſ. 230. num. 4.* & novissimè Villalob. *commun. opin. lit. H. num. 54.* pro qua opinione adducunt text. *in d. l. pro officio*, ubi probatur quod pro neglectis, & non geſtis, bona ſint obligata ergò non à tempore geſtionis, ſed à principio decretæ adminiſtrationis. Id quod confirmatur ex eo, quia quando lex mandat tutori vel curatori, ut obliget expreſſim bona, quod talem obligationem velit à principio fieri, *l. fin. C. quando mulier tutel. offic. fungi poteſt, & l. de creationibus, in fine, C. de epiſcop. audient.* Et hoc ita in ſu-
22 prema * Curia Pariſienſi Arreſtis liberalibus 8 Idus Aprilis, Anno 1574. judicatum fuit, ut refert Renatus Choppinus, *de privileg. ruſtic. lib. 1. cap. 5. num. 2.* Unde idem dicere debemus, quando lex ipſa tacitam hypo-
23 thecam inducat, & tanto fortius, cum hoc inductum *
24 ſit in privilegium pupilli, *arg. l. beneficium, ff. de conſt. Princip.* adeò ut etiam ratione hujus tacitæ hypothecæ pupillus præferatur expreſſæ poſteriori fiſci, *l. 1. C. rem alien. gerentibus.*

25 Quinto ampliatur, * ut etiam procedat in bonis patris adminiſtrantis bona filii fraudulenter, vel male alienantis, tanquam legitimus adminiſtrator, quo caſu pro bonis filii alienantis per patrem datur hypothecaria tacita in bonis ipſius patris, *l. cum oportet, §. fin. C. de bonis, quæ liber, l. ſi duo, ff. depoſiti,* & facit *l. Imperator, ff. ad Trebell.*

26 Quæ ampliatio * etiam locum habet, licet pater adminiſtraverit bona, in quibus non habeat uſumfructum, ſeu non eſt legitimus adminiſtrator, modò ſe in adminiſtrandis bonis filii geſſerit pro legitimo adminiſtratore, cum tamen non eſſet, juxta notata Bartol. *in l. fin. §. 1. ff. de verb. obligat.* & facit *d. l. pro officio, & ibi gl.* & ita hoc firmat Bald. Novel. *in tract. dotis, in 9. parte, in 8. privil.*

Quod

Quod tamen non procedit, * quando non proba- 27
ur dolus patris, sed tantùm culpa, atque ita bona filii
dministraverit, ut habetur in *l. Imperator, ff. ad Trebell.*
uo quidem casu non tenetur. Et hanc esse magis com-
munem opinionem, tradit Bartholom. Socin. *cons.* 34. 28
um. 17. *lib.* 1.

Sextò ampliatur, * ut etiam procedat in bonis ad- 29
inistratorum civitatis, cujus gesta fuerit administra-
o, ut bona Consulum, Scabinorum & aliorum admi-
stratorum; qua scilicet eorum bona pro dicta admi-
stratione sunt tacitè hypothecata civitatibus, quarum
esta est administratio, *l. fin. Cod. quo quis ord. coavenia-
r, lib.* 11. *& l.* 2. *de debit. civit.* & ibidem * Alexand. & Ja- 30
in, *in l.* 1. *§ si hæres, ff. ad Trebell.* licet civitas non habeat
citam hypothecam in bonis sui debitoris, qui bona
vitatis non administravit, *l.* 2. *C. de jure Reipubl. eodem*
l. Nec etiam * civitas, quæ non habeat fiscum, pri- 31
legium habet tacitæ hypothecæ, ut *l. simile, & ibi gloss.*
ad municip. & notant gloss. & Dd. *in l.* 2. *C. in quibus cau-*
sig. tacitè contrah. & Roman. *cons.* 408. *incip. præsens con-*
statio, & firmat Alex. post Jacobum de Aretio, *in l.* 1.
si hæres, ad fin. ff. ad Trebell.

Septimò ampliatur, * ut procedat etiam in bonis 32
Prælati, pro mala administratione Ecclesiæ, quæ tacitè
coque sunt Ecclesiæ obligata, ad instar tutoris, ut est
gloss. *in cap. ex literis, de pignor.* Panorm. *in cap. Episcopus, de*
præbend. Felin. *in cap. cum deputati, de judic.* & Alexand. *cons.*
14. *in fin libr.* 6. *& in l. si filiofamilias, §. fi. col.* 3. *ff. de solut.*
matr. & latè glossa pragmatica, *in proœmio, verbo, jura, &*
fol. 14. *verso.*

Verùm hæc locum * non habent in casibus, quibus
Prælatus non æquiparatur tutori, quia Ecclesia æquipa- 33
ratur civitati & non fisco. Et sicut civitas non habet
tacitam hypothecam, ita nec Ecclesia, nisi in casu præ-
misso, ut per Bald. *in l. fin. in vers. quæro hîc an civitas, C.*
de sacrosanct. Eccles. & Bart. Bald. *in l.* 2. *C. in quibus cau-*

34 *sis pignus tacitè contrah.* Id quod * etiam procedit in Camera Episcopali, in qua privilegium tacitæ hypothecæ cessat. Undè si quis contrahat cum Episcopo, bona illius non erunt tacitè hypothecata Episcopo, nec Episcopatui, ut tradit Baldus *in rubrica, Cod de privileg. fisc. in fin.*

35 Octavò ampliatur, * ut etiam procedat quo ad bona vitrici, pro mala administratione matris tutric, quæ convolaverit ad secundas nuptias, non restituta tutela, cujus vitrici, id est, secundi mariti bona, pro tutelæ redditione, & restitutione reliquorum sunt tacitè obligata filiis primi matrimonii suis privignis, *l. pertim. Cod. in quibus caussis pign. vel hypotheca*, & tradit Bartholomæus Socinus *cons.* 180. *libr.* 2. de qua re *supra* q. 15. satis amplè diximus.

36 Declarantur autem * prædicta non procedere, primò in bonis hæredis tutoris vel curatoris ad litem, etiam aliorum secundum Raphaëlem Cumanum *consil.* 58. dicens, eorum bona tacitè non esse obligata pro administratione tutorum vel curatorum, cum in

37 obligatione * generali, & expressa bonorum facta pro defunctum, non veniant bona hæredum, *l. Paulus in princip. ff. de pignor.* & habetur per glossam & Doctores *in l. assiduis, Cod. qui potiores in pignore habeantur, & l. 1. in* ... *C. commun. de legat.* Si ergò in generali, & expressa obligatione non veniant bona hæredis, non etiam debent venire in tacita, argum. *l. cum quid, ff. si cert. pet.* Nec obstare videtur *l. properandum, §. final. C. de judicijs*, dicens, *Hæredesque & res eorum.* Debet enim iste intelligi secundum prædictum Raphaëlem de rebus hæredum, quæ fuerunt tutoris & curatoris, non autem de rebus propriis dictorum hæredum: vel, ut dicit Jason ibidem, debent dicta verba referri, *Res eorum* ad tutores & curatores.

38 Secundò declarantur prædicta * non procedere in tutoribus vel curatoribus pro alimentis & impensis

ctis ipsis minoribus: quia tutor vel curator non habet hypothecam in bonis pupillorum vel adultorũ, ut tenet Albericus *in dict. leg. pro officio*, & facit *l. ultim. C. de legit. tutel.* cum non reperiatur jure cautum, quod & placuit Francisco à Ripa, *in l. dabimus, num. 13. de Privileg. credit.* dicenti, *tutores & curatores non esse in 39
eadem causa, in qua essent ipsi minores, scilicet, ut nõ competat tutoribus privilegium tacitæ hypothecæ in bonis impuberis, ex contrario judicio tutelæ. Ita quoq; * in Curia Parisiensi judicatum fuit pridie Ca- 40
lendar. Februarii, Anno 1572. ut dicit Renatus Choppinus, *de Privileg. Rusticorum, lib. 1. c. 5. num. 2.* quo loco etiam tradit, tutorem licitè retinere non posse fundos pupillares ex caussa reliquorum tutelę, cujus rationes nondum discussæ fuerint, salvo jure hypothecæ ipsi tutori; nulla interim cautione ab eo in rem tutoris interposita, idque Arresto Curiæ Parisiensis decimo nono Calend. Septemb. Anno 1538. confirmatum fuisse, dicit Renatus, *d. loco.*

Tertiò prædicta * non procedunt in bonis Magi- 41
stratus, qui tutorem dederit, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus sit, *l. 1. §. privilegium, ff. de Magistrat. conveniend.*

SUMMARIA.

1 *Tutores vectigalia conducere non possunt, & quæ sit ratio, num. 2.*

3 *Tutor vel Curator prohibetur vectigalia conducere, tàm durante, quàm finitâ tutelâ.*

4 *Tutores conducentes vectigalia videntur fraudare fiscum, cùm asserant se nulli teneri conducendo, & ideo tenentur crimine falsi.*

5 *Tutor pupillo & fisco satisfaciens potest conducere vectigalia.*

6 *Tutor cum fisco contrahere potest, si decesserit is, cujus tutelam administraverit.*

7 *Privilegium, quod datur pupillo in actione personali con-tra tutorem; ut præferatur omnibus, non transit h hæredes.*

8 *Tutor vel Curator, ante rationem redditam, incide in contractum fiscalem, non habet locum pœna leg Corneliæ de falsis, licet unitatis, cujus tutela vel c ra fuerit administrata.*

EFFECTUS III.

1 TErtius effectus est, * quod tutores vectigal conducere non possunt, *l.unica, C.ne tutor vel c rator vectigalia conducat, l.1.§.tutores, ff. ad leg. Cornel. falsis*, quas leges Baldus dicit esse periculosas cont tutores & curatores, *in d. l. unica*. Ratio autem huj

2 effectus * est, ne fisci conditio gravi periculo objicer- tur, & ad inopiam vergente tutore, fiscus, donec p- pillo satisfactum fuerit, morari cogatur, ut tradit P- trus Vanderanus *de Privil.credit.c.8.* vel ne extenue- tur facultates eorum, quæ fisco fuerint subsignatæ, *semper, §.conductores, ff. de jure immun.* tum etiam, qu videntur bona sua pluribus in solidum obligare.

3 Amplia prædicta, * ut procedant tam durant quàm finita tutela, sine deposito officio, nondum t- men ratione reddita, *d.l.unica, & d l.1.§.tutores*, & ib

4 glossa, Bart.& Dd. Adeò * ut etiam conducentes v deantur asserere se non esse tutores, nec se ea causa t neri, ideoq; teneantur crimine falsi, *d.l.1.§.tutores, ibi gloss.verbo, non possunt.*

5 Verùm hæc ampliatio * non procedit primò qua do sponte utrique idoneè satisfecisset, *dict. leg. unic* & ibi Bartolus.

6 Secundò * non procedit, quando is, cujus tute vel cura gesta fuerit, decesserit, licet ejus hæredi no- dum rationem reddiderit, *dict.§.tutores*, cùm privil-

7 gium * non transmittatur, *l.ex pluribus, ff. de admini tut.* Nec enim causæ, sed personæ succurritur, qu meruerit præcipuum favorem.

Te

Tertiò locum sibi non vendicat, quando ante rationem redditam inciderint in contractum fiscalem jure hæreditario tutor vel curator: quo quidem casu prædicta pœna locum non habebit, licet adhuc vivat is, cujus tutela vel cura administrata fuerit, *d. §. tutores, vers. sed etsi*, & ibi Bart. 8

Summaria.

1 *Ex contractu tutoris actio datur pupillo. Ampliatur nu. 2.*
3 *Regula juris communis, quod ex facto procuratoris nobis non quæratur actio directa, vel utilis sine cessione.*
4 *Tutor tutorio nomine pupillo stipulari potest, alteri verò minimè.*
5 *Tutor ipso jure semper acquirit actionem pupillo sine cessione.*
6 *Curator adulti acquirit adulto actionem sine cessione.*
7 *Res empta pecunia minoris efficitur minoris, licet emens emerit nomine proprio.*
8 *Extraneus non tutor acquirens ex re pupilli, ipsi pupillo acquirit in subsidium.*
9 *Tutor quando dicatur contrahere, ut tutor.*

Effectus IIII.

Quartus effectus est, *quod ex contractu tutoris 1
actio utilis detur pupillo, *leg. 2. ff. quando ex facto tutoris, & l. etsi, cum l. si ij, & l. per tutorem, C. eodem.*
Amplia, *ut procedat etiam in milite, juxta *l. si ut 2
proponis, C. de rei vendicat.* in uxore & viro, *l. uxor marito, vers. nihil prohibet, ff. de donat inter vir. & uxor.* & in Ecclesia, quæ vicem pupilli habeat, ut tradit gloss. *in d. l. 2. ff. quando ex facto tut. per l. final. C. de sacrosanct. Eccles.*
Sed contrà * prædicta regula juris est, quod ex facto 3
Procuratoris nobis non quæratur actio directa, vel utilis, sine cessione vel ratihabitione. *l. si ego, §. 1. ff. de negot. gest. & l. bonorum, ff. rem ratam haberi.*

4 Secundò ampliatur * quartus effectus, ut maximè procedat quando intervenerit stipulatio, de qua in *l. quoties, in prin. ff. de administ. tut. & in l. stipulatio ista, § si stipuler, ff. de verb. obligat.* quia tutor potest stipulari pupillo nomine tutorio, *l. eum qui, § si actori, ff. de constitut. pecunia,* & ibi gl. quam sequitur Philippus Cornæus, *cons. 327. num. 3. lib. 1. & cons. 289. nu. 6. lib. 3.* Licens, *d. n. 3.* hoc etiam procedere de jure Canonico, in quo non agatur de tanta subtilitate, prout de jure civili, *cap. dilecti, de judiciis,* & gloss. *in cap. sciscitatus, de rescript. & in cap. querelam, de elect.* licet regulariter nemo alteri stipulari possit, *l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. obl. & §. si quis aliis, & §. alteri, Inst. de inutil. stip.*

5 Tertiò ampliatur, *quod tutor ipso jure, & semper acquirat pupillo actionem sine cessione, *l. quoties, & ibi gloss. in prin. ff. de administ. tut. l. 1. ff. de stipulat. servorũ,* Bart. *in l. stipulatio ista, §. si stipuler, in 2. ff. de ver-*
6 *bor. obligat.* Id quod etiam * obtinet in curatore adulti, qui etiam acquirat adulto actionem sine cessione juxta not. *in l. si pecuniam, ff. si cert. petat. & in l. stipulatio, §. si stipuler ff. de verb. obligat.* cum curator censeatur habere mandatum plenum & liberum, ut tradit Bartol. *in* l. *neq; tutores, ad fin.* C. *de Procurat. & notatur in* l. *pactum curatoris,* ubi Jason, C. *de pact.* & optimè tradit Aymo Cravet. *in materia acceptationis, confessionis, cons. 261.*

7 Quartò ampliatur, * quod etiam res empta pecunia minoris efficiatur minoris, scilicet emens emerit nomine proprio, *l. 2. ff. quando ex facto tutoris, l. curator,* C. *arbitrium tutelæ,* sequitur Nicol. Ever. *in loco à minoribus, vers. 4. & in loco à milite ad Ecclesiam, vers. 9. & in in loco à pupillo ad ecclesiam, circa fin.*

8 Quod tamen nõ procedit, * quando res empta fuisset ab extraneo, non autem tutore vel curatore, quo quidem casu tantùm vindicari poterit in subsidium; *l. filiæ 1. ff. de sol.* & ibi Bart. *in fin idem in* l. 2. *ff. quando ex*

facto

facto tutoris. Sequitur Roman. singul. 164. incip. tu scis, & Alexand. cons. 36. lib. 4.

Dicitur autem tutor contrahere * ut tutor, licet non exprimat, quando simpliciter contrahit super re spectante ad pupillum, cum eo, qui de hoc habeat notitiam, licet se non nominet tutorem, ut voluit Bart in l. §. nuntiatio, ff. de oper. novi nuntiat. & in l. post. mortem, 1. ff. quando ex facto tut. & per Dd. in dd. juribus, & in l. ei qui, C. qui cum eo, & tradit Philip. Corn. cons. 1. num. 4. & consil. 327. numer. 6. 7. & 12. lib. 1. quam quæstionem late tractant Borg. Cavalc. de tutor & curat. num. 43. & trib. seq. idem num. 252. & trib. seq. Zas. cons. 4. num. 24. lib. 1. & cons. 12. num. 6. eodem, & novissimè Ioseph. Mascard. conclus. 38. de probat. in verbis. Actus quod præsumatur nomine proprio factus, ubi limitat septem modis, ad quos benevolum lectorem brevitatis causa relegamus.

Summaria.

1 *Ex contractu tutoris actio datur in seu contra pupillum, non verò tutorem, & quæ sit ratio, nu. 2.*

3 *Tutores & curatores, finito officio, non conveniuntur ex administratione pupillorum vel adolescentum.*

4 *Tutor, finito officio, non tenetur de evictione quando jure vendidit.*

5 *Tutor emens rem nomine minoris tenetur minor acceptare acquisitionem, & tutor vel curator liberatur reddendo rem acquisitam cum fructubus, etiamsi valor rei decreverit, modò acquisitio tempore suo rectè prudenterque pro minore facta fuerit.*

6 *Tutor in emendis rebus non tenetur circa subsecutam nominis deteriorationem, nisi de dolo & lata culpa, non autem levi.*

7 *Tutor propriam fidem astringens pro minore, seu se suo nomine obligans tenetur, & ididem in procuratore & institore remissivè.*

8 *Minor impetrans literas regias ad obligationem annullandam, si annullata fuerit, non tenebitur is, qui pro se obligavit.*

9 *Fatuus tutor est, qui se obligat tam nomine tutoris, quam suo.*

10 *Dolus tutoris vel curatoris pupillo nocere, vel prodesse non debet, sive solvenda est, sive non.*

11 *Delictum tutoris vel curatoris pupillo non nocet, sed tutor vel curator punitur.*

12 *Intellectus* l. 2. C. de his, quib. ut indign.

13 *Ex dolo tutoris convenitur pupillus in quantum factus est locupletior, num 16.*

14 *Pupillus quando dicatur factus locupletior, & ex dolo tutoris teneatur, num. 15.*

EFFECTUS. V.

1 QUintus effectus est, quod ex contractu tutoris actio detur in seu contra pupillum, non verò tutorem, *l. 1. & 3. vers. quare merito, & l. post mortem, §. tutor, ff. quando ex facto tui. l. 3. C. eodem, l. cum quædam, invenimus, C. de adminis t. tut. l. illud, §. fin. ff. de evict.* Præses Everard. *in loco suo legali à min. ad eccles. vers. 9. & loco à pupillo, ad ecclesiam, vers. hinc etiam est:* quia offic

2 *necessitas, & tutoris fides ei in damnum esse non debet, cogitur enim omnino facere, quæ sunt ex re pupilli sui. Quare hæc necessitas merito eum excusar debet, ne in damno sit, cum bona fide suo fungatu officio, ut dicit Francisc Balduin. *instit. de in offic. testamento, in verbis, si tutor, per l. sed si quis, ff. quemad. testament. aper. & d. l. cum quædam.*

3 Amplia, * ut procedat maximè, finita tutela, *d. l. post mortem ff. quando ex facto tut. & l. 1.* & ibi Bald. & Salicet. *C. eodem tit. & in d. l. cum quædam mulier, C. de administr. tut.* adeo etiam * ut tutor finito officio non te-

4 neatur de evictione, quando in casu concesso & permisso vendiderit, cum sit officium necessarium, publi-

um auctoritate, & utilitate privatum, *l. si non subscri-fisti*, & ibi Salicet. C. *de administr. tut.* & glo. *in cap. sic-t.46. distinct.* ut tradit Boerius, *decis.* 80. *num.* 1. & 3.

Amplius etiam procedit, licet valor * rei emptæ 5
omine tutorio, pòst decrevit, modò tamen acquisi-o suo tempore rectè prudenterque facta fuerit pro inore. Eo siquidem casu minor regulariter non ha-bit electionem, sed tenebitur acceptare acquisitio-em, liberabiturque tutor vel curator, reddendo rem quisitam cum fructibus, non inspecto quod postea su contigerit, *l. verum*, §. *sciendum*, *ff. de minorib. l. sed ultro*, §. . *ff. de negot. gest.*

Idem quoque * dicendum erit, si nominis deterio- 6
tio supervenerit citra latam culpam tutoris, ut ele-nter tradit Carolus Molin. in Tractatu usurarum, *est.* 76. *n.* 593. & *seq.* etiamsi tutor comparaverit præ-a minus idonea, cessante lata culpa: cùm tutor so-m teneatur de lata culpa, non de levi, ut est text. *in tutor*, §. *competit*, ubi gloss. & Bart. *ff. de administ. tut.*

Declarantur * prædicta non procedere, quando tu- 7
r propriam fidem astrinxisset, seu se suo nomine ob-gasset, & ita condemnatus fuisset, *l. si is quem*, *Cod. de ed. minorum*, & est text. notab. secundum verum in-tellectum, *in l. Procurator, qui pro evictione*, *ff. de procu-r.* & *l.* 4. §. *in eum, in prin. ff. de administ, rerum ad civi-em pertinentium*, & tradit Everard. Præses *in loco le-gli à tanquam seu respectivis, vers. nonò. facit*, & *in loco à mine dignitatis, in prin.* Dec. *in procuratione & institore, nsi.* 510. *num.* 4. 5. & 6. & novissimè Carol. Molin. *rub. de verb. oblig. num.* 78.

Verùm hæc declaratio * locum non habet, quando 8
inor impetrasset literas ad annullandam obligatio-m, quæ annullata fuisset: quo siquidem casu etiam on tenebitur is, qui pro minore vel pupillo se obli-verit, ut tradit Petrus Rebuff. *in Tract. suo de libera-m obligat, artis, 2. gloss. 1, num.* 98. dicens * inter alia, fa-

tuum esse eum, qui se obligaverit tam nomine tut-ris vel procuratoris, quàm suo: quia dum non si tuto, suo nomine exigi illa pecunia ratione obligation poterit.

10 Secundò * prædictus Effectus declaratur ut nõ pr cedat, quando intervenerit dolus tutoris, quem p pillo nocere, vel prodesse non oportet, sive solvend sit, sive non, si nihil citra rem pupilli gestum fuerit, *neque cum interdicto, l. alterius, de reg. jur.* Æquum eni est, ipsum tutorem ex delictò suo teneri, nõ pupillur *l. neque infantes, §. sed nec si hi, ff. de fideicom. libert.* max mè quando agatur de exhibendis tabulis, quæ apud p pillum sunt, & dolo tutoris desierint esse.

11 Et hæc maximè * procedunt in delictis, vel quasi d lictis, in quib. multo minus pupillo tutoris dolus n cere debet. Exempli causa, quod Imperatores volue rint eum cadere causa, qui rei, quam petebat, quie possessori vim intulisset, id sic in persona pupilloru adultorumve moderati sunt, *in l. meminerint, §. ult.* *unde vi*, ut si tutores aut curatores vim intulerint po sessori, pupillos tamen aut adultos non atterat damn culpa temeritatis alienæ, sed illico quidẽ possessio e à quo ablata est, reddatur: Tutores autem vel curato res deportentur, & salva sit rerum suarum persecuti pupillis & adultis, *l. 2. C. Theod. unde vi, tit. 20. lib.*

12 Nec obstare * quod in contrarium adferri soleat, e quod à Severi & Anton. rescripto, *in l. 2. C. de his, qui ut indign.* quasi dolus ac delictum tutoris pupillo nc ceat; propterea quod ejus rescripti hæc ferè verba sunt *Si pupilli nomine falsum vis dicere testamentum, de q per Pollam transactum est, potes experiri, dum memineris, in causa non obtinueris, & portionem, quam ex eo testamen to pupillus habet, te ei salvam facturum (quam adimi pupil lo necesse erit, secundum juris formam) & de calumnia tu Præsidem deliberaturum, &c.* Nam cum pupilli no mine accusatio mota sit à tutore, hujus factum ita de

mum pupillo nocet, si tutor solvendo sit, à quo pupillus recuperare possit, quod præstiterit. Quod auté eo rescripto de calumnia tutoris, qui sub nomine pupilli cuipiam litem intenderit, punienda continetur, id melius explicari non potest, quàm adhibito altero Alexandri Principis rescripto, *in l. non est, C. de administr. tut.* cujus hæc verba sunt: *Non est ignotum tutores, vel curatores adolescentum, si nomine pupillorum vel adultorum scientes calumniosas instituant actiones, eo nomine condemnari oportere, ne sub prætextu nominis eorum propter suas simultates securè lites suas exercere posse existiment.*

Sed hæc * secunda declaratio locum non habet, quando tutor per dolum acquisivisset aliquam obligationé pupillo, & pupillus ex ista obligatione postea major factus egisset. Quo quidem casu contra eum excipi poterit de dolo tutoris; maximè si pupillus factus fuerit locupletior: quia nemo locuples fieri debet cum aliena jactura, secundum ea, quæ traduntur *in l. Iulianus, §. sed cum in facto, ff. de act. empt.* & facit *l. 3. quando ex facto tutoris.* 13

Locupletior autem * factus præsumitur, si pergat agere ex contractu. Exempli causa, si tutor emerit aliquam rem à Caio circumvento per dolũ, & pupillus ex isto cõtractu postea agat, tunc nocebit ei dolus tutoris. Ideoque si tutor dolo fecerit, quo minus quis permissu Prætoris, ejusve cujus ea jurisdictio est, in possessione bonorum sit, in pupillum dabimus in factum actionem, si modò solvendus sit tutor, *leg. prima, § Etsi tutor, ff. Ne vis fiat ei, qui in possessione.* Itemque tutor in contrahendo dolo quicquam fecerit, & solvendo sit, præstabit in solidum pupillus ex dolo ejus; maximè, id est, ita demum, si quid ad eum pervenerit, vel locupletior factus fuerit, tutor autem in residuũ, *l. summa, §. si de dolo, ff. de peculio,* etiam post depositum tutelæ officium condemnandum, *l. Iulianus, §. sed cum in facto, ff. de actio. empti. juncta l. si dolo, ff. si quis omissa* 14

causa

causa testament. Nam ut pupillus præstare cogatur, duo sunt necessaria. Primum, ut rem à tutore servare possit, *l. 1. ff. quando ex facto tut.* Alterum, ut ex illius fraude locupletior pupillus factus sit, *dict. l 3. ff. quando ex facto tutoris.*

15 Denique etiam* si tutores per iniquam distributionem puppilli rationibus faverint, atque adeò aliquid ad pupillum pervenerit ex eorum dolo, pupillus conveniεtur actione tributoria. Sed etsi nihil ad eum pervenerit, attamen si solvendo sint tutores, ex eorum dolo tenebitur pupillus, ut actionem præstet vel cedat, quam contra tutores habeat. Quod & in aliis actionibus obtinet, si ab his modò rem servare possit, ut probatur *in l. 3. §. si servus pupilli, ff. de tribut. action.* Præterea

16 quoque * dabitur actio de dolo in pupillum, qui ex dolo tutoris factus fuerit locupletior, *l. sed & ex do. ff. de dolo,* adeò ut ipse agere volens ob contractum cum tutore (qui dolo fecit in rem pupilli) habitum, exceptione doli mali repellatur, *l. 4. §. illa etiam quæstio,* *d. a l. si procurator, ff. de doli except.* Cum enim alterius circumventio alteri actionem non præbeat, eo fit ut si tutores aliquem cum ipsis in rem pupilli contrahentem circumveniendo, actionem impuberi quærere non potuerit. Licet enim in favorem pupilli inventi sunt tutores: non tamen usque adeò hoc tam latè patet, ut prætextu hujus favoris liceat dolum subsuere. Quod

17 etiam * procedit in curatore, si fortè curator minoris furiosi dolum nectat in administratione personarum sibi subjectarum.

SUMMARIA.

1 *Tutore condemnato, actio judicati datur, non contra tutorem, sed pupillum.*

2 *Tutor prosequens causam iniquam sine consilio peritorum, si succumbat, ad expensas litis suo nomine tenetur.*

3 *Cautela pro tutore & curatore, ut eligat Advocatum peritum.*

4 *Consules Civitatum, Scabini, & alij administratores, injustam litem prosequentes, tenentur judicati.*

5 *Tutor salaria Advocatis præstita imputare pupillo prohibetur, si supervacaneam litem instituerit.*

6 *Rectores piorum locorum, non habentes justam causam litigandi, si litigaverint, tenentur proprio nomine in expensis, nec eas pupillo computare poterunt.*

7 *Procurator generalis, non habens speciale mandatum ad intendendam certam actionem, tenetur proprio nomine in expensis.*

8 *In generali mandato non venit delictum.*

9 *Tutor putativus non citatus, liti se offerens, tenetur, si condemnatus fuerit.*

EFFECTUS VI.

SExtus effectus est, * quod tutore condemnato, actio judicati non detur contra tutorem, sed pupillum: maximè quando fuerit condematus tutorio nomine, ut est textus & ibi Bald. & Dd. *in l. 1. Cod. quando fiscus vel privatus, l. 2. l. tutores, §. adversus, ff. de administ. tut. l. 5. ff. quando ex facto tut. & l. 4. Cod. in quibus causis in integrum restit.* & Faber *semestrium lib. 1. cap. 13.* 1

Declarantur prædicta non procedere, quando tutor se suo nomine obligasset pro pupillo, & ita condemnatus fuisset, ut diximus *effectu præcedent. declarat.* 1. & tradit Ioannes Imbertus, *Institut. Forensium, libr. 1. cap 50. lit. B.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tutor fuisset prosecutus causam evidenter injustam, sine consilio peritorum, & ita condemnatus fuisset in expensas. Quo quidem casu quoad expensas fiet exsecutio contra tutorem, *l. non est ignotum, & l. si bona, C. de administr. tut.* Bart. & alii, *in l. 4. ff. de re jud. & in l. edita, C. de edendo, & in l. qui solidum, §. etiam, ff. de legat. 2.* 2

Aufret.

Aufrer. *in decis. Tholos quæst.* 40. Unde * cauti deber esse tutores & curatores, ut eligant Advocatum pe- tum. Si enim libellus malè conceptus foret eme- dandus, quanquam minoris nomine hoc fieret; tut- res tamen & curatores expensas luent, secundum I- sonem *in d. l. edita, num.* 40. *C. de edendo.*

4 Quæ quidem declaratio * etiam locum habet consulibus civitatum, Scabinis & aliis administrat- ribus, idque hac ratione: ne sub prætextu nomin civitatum vel Collegiorum, propter suas simultate securè lites suas exercere posse existiment, *d. l. non ignotum*, & tradit Boër. *in consuet Butric. & 12. de co- suetud. jur. status personæ.*

5 Hinc etiam hoc casu * tutor honoraria imputa pupillo probibetur, *l. quoties, §. sicut, vers. denique, ff. administrat. tut.* Nec enim, inquit textus, *in d. vers den- que*, prohibetur bonam fidem agnoscere, aut superv- cuas lites instruere.

6 Amplius etiam hæc declaratio procedit in Rect- ribus piorum locorum, videlicet Hospitalium, Fa- bricæ & similium. Imò etiam, quod fortius est, ide

7 dicendum erit in Procuratore generali * non haben speciale mandatum ad intentandam certam actioner calumniosam, ut tradit Nicol. Ever. *in loco à pupillo ecclesiam in princ.* allegans Salicet. *in d. l. non est ignotun*

8 addita * hac ratione, quod in generali mandato no veniat delictum, *l. si procurator, circa fin. ff. de condict. in debit.*

9 Tertiò declarantur prædicta * non procedere in eo qui se liti obtulisset: quia se pro tutore gessisset, cùn non esset, *l. novissimè, ff. quod falso tutore*, Aut, vel quan do non citatus, liti spontè occurrisset, ut tradit Fran cis. Ripa *l. si se non obtulit, nu. 18. ff. de re judic.*

SUMMARIA.

1 *Tutor vel curator non potest pupillum suum arrogare ve adoptare, & quæ sit ratio.*

2, *Ar-*

2 *Arrogatio pupillorum quibus sit permissa, & quæ sint consideranda, num. 4.*
3 *Tutor potest adoptare privignum suum.*
5 *Ciceronis locus de adoptione.*
6 *Tutoribus non licet liberum caput ditioni alienæ subjicere.*

EFFECTUS VII.

SEptimus effectus est; * quod tutor vel etiam cura- 1
tor non posset pupillum suum arrogare vel adopta-
e, si minor 25. annis sit, qui arrogatur: ne fortè eum
deò arroget, ne rationes reddat, & sit in potestate tu-
oris, qui rationes gestæ tutelæ reddere pupillo com-
ellatur, eum in re familiari hoc adoptionis colore cir-
umscribere, *l. nec ei, ff. de adopt.* qua lege cautum est, iis 2
untaxat pupillorum arrogationem permittendam
sse, qui vel naturali cognatione, vel sanctissima affe-
tione ducti, adoptarent, * ut non injuria T. Antoni- 3
us rescripserit privignum suum tutori adoptare per-
nittendum, *l. nonnunquam, ff. de adopt.* quoniam veri-
imile est vitricum affectione sancta moveri ad privi-
num, eundemque pupillum suum arrogandum, *l. ult.
C. de confirmat. tut. & l. lex Cornelia, in princip. ff. de inju-
iis.* Cæterorum autem prohibendam esse, ne sit in po-
estate tutorum, & finire tutelam & substitutionem à
arente factam, extinguere. Primum * itaque excu- 4
iendum est, quæ facultates pupilli sint, & quæ ejus,
ui adoptare eum velit, ut æstimetur ex comparatione
arum, an salubris adoptio possit pupillo intelligi. De-
nde cujus vitæ sit is, qui velit pupillum redigere in fa-
niliam suam. Tertiò, cujus demum ætatis sit, ut æsti-
netur, an melius sit de liberis procreandis cogitare e-
im, quàm ex aliena familia quenquam redigere in po-
estatem suam. Præterea videndum erit, an non debe-
it permitti ei, qui vel unum habebit, vel plures libe-
ros, adoptare alium, ne aut illorum, quos ex justis nu-
ptiis procreavit, diminuatur spes, quam unusquisq; li-
bero-

berorum obsequio parat sibi, aut ne, qui adoptatus f.
minus percipiat, quàm dignum sit eum consequi. I-
terdum & ditiorem permittitur adoptare pauperio,
si vitæ ejus sobrietas clara sit, vel affectio honesta, n:
incognita.

5 Similia sunt, * quæ & Tullius in oratione pro d.
mo sua ad Pontifices tradit, inquiens: *Quod est Pon-
ficis jus adoptionis? Nempè ut is adoptet, qui neque procrea
jam liberos possit, & cum potuerit, sit expertus, quæ deniq;
causa cuique sit adoptionis, quæ ratio generum, ac dignitatis, q.
sacrorum: quæri à Pontificum collegio solet.* Ideò autem t-
6 tores * pupillos suos arrogandos, vel in adoptione
alteri dari non poterant, quod tantam esse tutorib:
in pupillos auctoritatem, potestatemque fas veter:
non ducerent, ut caput liberum fidei suæ commissum
alienæ dationi subjicerent, quemadmodum ex Gell.
lib. 5. noct. Atticarum constat. Verùm mulieri in m.
num convenienti tutores utiliter auctoritatem præst.
bant, licet ex conventione in manum eadem prop
quæ ex arrogatione effecta sequerentur.

SUMMARIA.

1 *Tutor pupillam suam ducere, vel filijs suis nuptum dare pr.
hibetur. Et quæ sit ratio.*

2 *Rationibus reddendis obnoxij à pupillarum nuptijs arcentur, l.
cet tutores non sint.*

3 *Hæres extraneus tutoris non potest pupillum ducere in uxorem
modò rationes reddere debeat.*

4 *Tutor pupillam despondere non potest.*

5 *Tutor, nec filijs suis, sive sui juris sint, sive non, nepotibus pu
pillam in uxorem dare potest.*

6 *Filiorum appellatione de propria significatione verborum no
veniunt nepotes.*

7 *Naturales liberi tutoris non possunt pupillam in uxo
rem ducere, licet in adoptionem dati fuerint: A.
optiv*

ptivi verò tandiu quoad de potestate dimittantur.

8 *Inter filium liberti & pupillam, cujus ipse libertus est tutor, prohibetur matrimonium.*

9 *Filius prohibetur eam in uxorem ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fuerit, sive hæres extiterit, sive abstinuerit, sive exhæres scriptus fuerit.*

0 *Avus gerens tutelam neptis ex filio emancipato natæ, potest eam nepoti ex altero filio in uxorem dare.*

1 *Affectionis causa suspitionem fraudis removet.*

2 *Filiusfamilias tutor vel curator non potest pupillam nuptum dare patri, vel etiam fratri, qui in ejusdem patris potestate est.*

3 *In arbitrio dato intelligitur, ne eligatur persona prohibita, licet concedens arbitrium eam eligere potuisset.*

4 *Dos sine matrimonio esse non intelligitur.*

5 *Inter eos, inter quos non fuit matrimonium verè, non habet locum actio rerum amotarum.*

6 *Donatio facta inter personas, inter quas matrimonium non subsistit, non valet.*

7 *Tutor vetitas nuptias copulans fit infamis, & punitur alias pœna corporali, pecuniarum vel extra ordinem pro dignitate pupillæ.*

Tutor pupillam carnaliter cognoscens punitur pœnæ deportationis, confiscationis omnium bonorum, & lege Iulia de adulterijs.

Libertus idemque tutor pupillæ eam in uxorem ducens, vel filio tradens, relegatur.

Rusticitati quando succurratur, vel non.

Tutor vel ejus filius matrimonium contrahere potest cum pupilla, si pater hoc disposuerit testamento.

2 *Tutor curatorve cum pupilla matrimonium contrahere potest, si rationes reddiderit, & id tempus effluxerit, quo in integrum restitutionem pupilla impetrare possit.*

3 *Filiam pupillæ ante redditam tutelam defunctæ tu-*

tor in matrimonium collocare potest filio suo.

24 *Mater pupillæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris re-contrahit.*

25 *Tutores pupillis, vel curatores adultis, filias suas n-ptesve nuptum dare non prohibentur. Et quæ sit ratio.*

26 *Maritus ignorans, si detur curator uxori, excusatur à pœ-na Senatusconsulti, dum tamen alium petat sub-stitui.*

27 *De jure canonico potest tutor accipere in uxorem pupillam majorem 12. annorum, & quæ sit ratio.*

EFFECTUS VIII.

1 VLtimus effectus est, * quod tutor pupillam suam uxorem ducere, vel filiis nuptum dare prohibe-tur, *l. 1. C. de interdict. matr. inter pupill. & tutorem, l. Se-natusconsulto, ff. de ritu nupt.* Roland. à Valle, *de lucro dotis, quæst. 101.* Ratio autem hujus præcipua est, ne pu-pillæ in re familiari circumscriberentur ab iis, qui ra-tiones ejus gestæ tutelæ reddere necesse habebant, ne-ve fraudes in tutelę administratione commissę, hujus-modi domestici matrimonij velamento, quo tutelæ reddendæ ratio inhibebatur, regerentur, quas palàm proferri Reipublicæ expediebat, *l. libertum, §. 1. ff. de ri-tu nupt. l. si tutor, C. de interdict. matr.* quæ quidem causa hujus prohibitionis principum oratione quoq; con-tinetur, *in l. solum, §. 1. ff. de ritu nupt.* quam & Paul. *li. singulari* prosecutus est, & tradit Iacob Menoch. *de ar-bit. jud. lib. 2. cent. 2. casu 194. nu. 12.*

2 Ampliatur autem primò, * ut procedat in omnibus, qui rationibus reddendis sunt obnoxij. Licet enim hi non sint tutores, periculo tamen tutelæ suo nomine obstringuntur, & à pupillarum nuptiis arcentur: qua-les sunt qui falsis allegationib. à tutela se excusaverint, *l. si quis tutor, in prin. ff. de ritu nupt. l. 1. 2. & 3. C. si ex fal-sis alleg. §. ult. Instit. de excusat. tut.*

Ampliatur secundò; ut procedat etiam in hæredi- 3
us tutorũ, licet extranei sint, modo rationes redde-
debeant. Nam & hi quoq; Senatusconsulti prohi-
tione concluduntur, *d.l. libertum, §.1.ff. de ritu nupt.*
Ampliatur tertiò *ut ne tutor quidem desponde- 4
pupillam possit, l. *si quis tutor, §. quamvis, ff. de ritu*
pt. Nam cum qua nuptiæ contrahi non possunt,
nc plerunque ne quidem despondere potest tutor.
Ampliatur quartò, *ut nec filiis suis modò, verùm 5
am nepotibus nuptum dare pupillas suas tutores
ohibiti intelligantur. Quanquã enim de filiis dun-
xat oratio loqueretur, ad nepotes tamen interpre-
tione producta est, quod prohibitionis eadem circa
os, quæ circa filios ratio* versetur, licet si propriam 6
borum significationem spectemus, filiorum ap-
latio nepotes non complectatur, nec interesse, fi-
sui juris, an in patris potestate tutorisve vel cura-
ris essent, l. *non est matrimonium, ff. de ritu nupt.*
Ampliatur quintò, *quod etiam naturales liberi 7
et in adoptionem dati, & in alienam familiã trans-
ti sint Senatusconsulto comprehendantur, *leg. si quis*
tor, §. naturales, ff. de ritu nupt. adoptivi verò tamdiu,
oad de potestate dimittãtur: emancipatione enim
optionis jura in totum perimuntur atque evane-
unt, scilicet quia per emancipationem extraneus
telligatur, l. *quin etiam, in fin. ff. de ritu nupt.*
Ampliatur sextò, *quod Senatusconsulto quoque 8
tineatur libertus, qui filio suo naturali, quẽ in ser-
tute susceperat, & postea manumiserat, pupillam
um in matrimonio collocare non possit, l. *libertinum,*
C. de interdict. matr. nec vivo solùm* tutore, verum 9
am post mortem ejus filius prohibetur eam uxo-
re ducere, cujus tutelæ rationi pater obstrictus fue-
rit, sive heres ei extiterit, sive abstinuerit, sive exheres
ptus sit: nam & fieri potest, ut per fraudem in
um collata bona * patris propter tutelam revocari 10

oporteat, *l. non solum*, § 1. *ff. de ritis nupt.* quod si aus tutelam gesserit neptis, ex filio emancipato natæ, e
11 poti* ex altero filio eam rectè collocabit, quod pris affectionis causa suspitionem fraudis amoveat.
12 Ampliatur septimò,* quod etiã filiusfamilias tuor puellæ vel curator non possit pupillam nuptum tre patri ejus, fratrive, qui in ejusdem patris potestate st, *l. non solum*, §. *sed et si filiusfamilias, ff. de ritu nupt. l. si filiusfamilias*, 2. *ff. de tutel. & rationibus distrah*, *l. tutorem, de admin. tut.* Patriæ namq; potestatis vinculo unius p pè ejusdemq; loco, hæ inter se personæ habentur, *ei vero. Inst. de inutil. stipul. l. frater à fratre, ff. de cond.*
13 *indeb.* Et * quanquam in matris arbitrio per esse voluerit, cui filia communis nuptum collocaretur, non tamen ea poterit eligere tutorem ejus filium, vel nepotem, cùm contra voluntatẽ patris hoc facere videatur, qui ideo eã maximè prætulit, ne filiæ nuptias tutori committeret, *l. quanquam, ff. de ritu nupt.*
14 Ex quibus sequitur,* quod, cùm cesset matrimonium inter personas supradictas, nec dos esse intel-
15 gatur, *l. 2 ff. de jur. dot.* & quod * etiã ob res constante hujusmodi quali quali conjunctione, discidii con-
16 lio subreptas* rerum amotarum actio denegetur. *l. concubina ff. de act. rer. amot.* nec inter hujusmodi personas factas donationes, matrimonii impedimento ficiente, valeant, *l. cum hic status*, §. *ult. ff. de donatio. inter*
17 *vir. & uxor.* Tutor quoq;, * qui hujusmodi vetas nuptias copulaverit, fit infamis, *l. amplißimi, C. de excusat. tut. & l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt.* Et addi
18 pœna* corporali, pecuniarum, vel extra ordinem u niatur pro dignitate pupillæ, *l. si tutor, C. de inter. matrimonio*, eandemq; cognoscens carnaliter puniatur pœna deportationis, vel confiscatione omnium bonorum, *hudica, C. si quis eam, cujus tutor fuerit*, ut refert Julius Clarus *l. 5. sententiarum*, §. *Fornicatio, vers. pupillæ*. Item si, * teneatur lege Iulia de adulteriis, *hic*
19

pillam, *ff. ad leg. Iuliam, de adult.* & libertum eundem-
ue tutorem pupillæ, patronæ suæ, eo quod in matri-
onium collocata ipsa tutori suo vel filio ejus esset,
enatus relegandum censuit, *l. libertum, ff. de ritu nupt.*
deò * ut nec rusticitas vel imperitia ab his pœnis ex- 20
set, *l. 1. C de interdict. matrim.* In his enim, quæ malo
ore nefarièque geruntur, rusticitatis excusatio non
cipitur, *l. 2 Cod. de in jus vocando*, cui in his demum,
uæ ex meris civilis juris præceptis pendent; parci so-
let, *l. si quis id quod, ff. de jurisdict. omn. jud. l. 2. ff. si quis in jus
cat. non ierit, l. ultim. C. de testam.* & optimè Jacob. Me-
och. *lib. 2. de arbit. jud. cent. 2. casu* 194. *num.* 11, 12. & pas-
m per totum.

Declarantur prædicta, * ut non procedant. Primò, 21
uando filia à patre esset desponsata, vel testamento
estinata tutori, vel ejus filio. Hanc enim patris vo-
luntatem, quem hujusmodi conditionem filiæ quæsiiss-
, spectata prius planèque perspecta ac cognita futuri
eneri integritate, atque fide, verisimile est, ad exitum
rduci Senatusconsultum non impedit, *l. si patris, in fi-
, C. de interdict. matr. l. non est matrimonium, ff. de ritu nupt.
l. qui pupillam, ff. ad leg. Iul. de adult.*

Secundò * declarantur non procedere, quando tu- 22
r Curatorvè rationes reddiderit, & id tempus efflu-
erit, quo in integrum restitutionem pupilla impetra-
posset, id est quadriennium continuum, *l. quanquam,
tutor, ff. de ritu nupt. l. ult. C. de temp. in integr. restitut.* &
otimè Jacob. Cujac. *de præscript. cap.* 29. & Jason *in l.
nia, C. de in jus vocan.* & facit *l. si patris, C. de interdict. ma-
imon.*

Tertiò declarantur * non procedere in filia pupillæ 23
ite redditam sibi tutelam defunctæ, quam tutor in
atrimonium filio suo collocare non vetatur, quo-
iam rationum reddendarum obligatio æris alieni hæ-
ditarii vicem similitudinemque repræsentat, ac su-
inet, proindèque non minus cum tutoris, quàm cum

cujuslibet alterius debitoris filio nuptias ea rectè contrahit.

24 Quartò declarantur prædicta * non procedere in matre pupillæ, quæ cum tutore filiæ suæ, vel filio tutoris nuptias contrahere non prohibetur, *l.2. C. de interdict. matrim.*

25 Quintò declarantur * non procedere prædicta, quod etiam tutores pupillis suis, vel curatores adultis, filias suas, neptesvè nuptum dare non prohibeantur, *l. libertum, in fin. ff. de ritu nupt. l. curatorem, Cod. de interdict. matrim.* Idque hac ratione, ne quoquo pacto prohibeantur filiarum nuptiæ, in quibus timor est infamiæ & turpitudinis in se genusque suum, & amicos, magis quàm in masculis, ut tradit Andr. Tiraq. *l.1. connubiali, num. 43. circa fin.* Nulla enim ex hoc matrimonio pupillarium rationum interversio contingere poterit, cui præcipuè periculo prospicere Senatus voluit.

26 Sextò declarantur * prædicta non procedere, ne in Senatusconsulti pœnam incidere, qui ei, quam in matrimonio habebat, absens & ignorans curator constitutus fuerit, dum tamen alius in ejus locum substituatur, ne maritorum ignorantia fraus amplissimi ordinis consulto quæratur, *l. amplissimi, C. de excus. tut.*

27 Septimò declarantur * prædicta non procedere de jure Canonico, quo jure tutor potest accipere in uxorem pupillam majorem 12. annis, ut tradit Alexander *in l. filius à patre, §. si quis eo*, & ibi Jason *num. 1. ff. de lib. & posthum.* & pulchrè Angel. *consil. 92.* quod jus Canonicum isto casu attendi debet, cum circa spiritualia disponat, ut tradit Rolandus à Valle, *in tractatu de lucro dotis, quæst. 101.* Ratio autem, quamobrem lex Canonica hæc permittat, non illa est, quod tutores & curatores in persona minorum potestatem habeant, sed quoniam matrimonia debeant esse libera, secundum jus Canonicum, ut tradit Carolus Ruinus *consil. 9. num. 5. lib. 4.* quod quidem jus in tali materia attendendu

um est, secundum Fredericum de Senis, *conf*. 36. Anon. Butr. *conf*. 35. Abbat. *conf*. 65. *lib*. 2. & Philip. Dec. *nsi*. 35. *num*. 9.

CAP. XXXII.

e Officiis tutorum & curatorum, nempe quæ facere tutores vel curatores debeant, ut rectè tutelam gerant, & primùm

De Decreto Iudicis.

SUMMARIA.

Iudicis decretum requiritur, quando tutor accipit administrationem rerum minorum.

Verbi, publicæ, *significatio.*

Tutela administratio per Iudicem decerni debet.

Tutor in testamento datus à judice confirmari debet.

Decretum Iudicis interponitur à Iudice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes res pupilli, sive intra, sive extra territorium existentes, dummodo non sit contradictor, aliàs secus.

In matre tutrice non requiritur Iudicis decretum.

Communis opinio.

Testatoris voluntas pro lege habetur.

Testator potest legatario concedere licentiam capiendi legatum propria auctoritate.

HActenus copiosè satis diximus de effectibus tutelæ & curæ: nunc autem hoc capite videamus, uæ facere tutores debeant, ut rectè tutelam gerant. uod ut commodè fiat omnia ordinatè reassumeno novem sequentibus regulis, cum suis illationibus de dependentibus, expediemus. Quarum * prima 1 æc est, quod omnis tutor, antequam tutelam adminiistrat, res minoris cum judicis decreto accipere teeatur, *l. fin. verbo, publica*, C. *de arbit. tut.* quæ quidem 2 ictio, *publica*, judicis decretum præsupponit, *l. final.*

ff. ut in poss. legat. & tradit Bald. *in l. Orphanotrophos, C. de Episcop. & cler. & in l. facultas, C. de jure fisci, lib. 10.* ubi
3 asserit, quod * ultra judicis decretum requiratur, ut per ipsum decernatur administratio, non enim debet administrationem propria auctoritate occupare, *l. 3. in princ. ff. de administr. tut. l. naturali, in fin. ff. de confirmand.*
4 *tut.* & facit *l. cui eorum, in princ. ff. de postul.* etiamsi * datus fuisset in testamento, quod nullum invaliditatis pateretur defectum, *l. 4. ff. de auctorit. tut. l. fi n. illo procul dubio, C. de arbit. tut.* Paul. Castrens. *cons. 355. num. 4. lib. 1. & in testamentario,* Capitius *decis. 129. num. 1.* Quod
5 quidem * decretum interponitur à judice, cujus jurisdictioni subditus fuerit pupillus, & extenditur ad omnes pupilli res, sive intra, sive extra territorium existentes, *l. magis puto, §. illud, ff. de rebus eorum,* ut tradit Angel. Aretin. *Instit. de legit. agnat. tutel. num. 3. vers. quæro si tale.* Bald. *de satisdat. tut. num. 1. vers. sed quæro,* dummodo non adsit contradictor, aliàs autem secùs esset, *l. cum unus, §. penult. ff. de bonis auctorit. jud. possid.* Nam apparente contradictore, scribi debet ad judicem alterius loci, ut eum mittat in possessionem bonorum pupilli, ut tradit Angelus *d. num. 3. vers. quæro si tale,* allegans Bart. *in l. pupillo, ff. de tutel. & curat. datis ab his,* & citari, eo apparente, omnes debent, qui possunt esse tutores, ut tradit Angel. *d. num. 3.*

6 Verùm * hæc regula non procedit in matre, cui ipso jure à lege tutela defertur, nec Judicis decretum requiritur, secundum Philip. Corn. *cons. 164. in pr. lib. 4.* alle-
7 gantem glossam communiter approbatam, *in authen. matri & aviæ, C. quando mulier tutel.* & Bart. *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tut.*

8 Secundò non procedit, * quando per testatorem fuisset dispositum, ut tutor propria auctoritate administrationem assumeret, si vellet. Hoc siquidem casu, quia testantis voluntas pro lege habetur, *ca. ultima voluntas 13. quæst. 2. & §. disponat, in auth. de nupt.* assumere

re poterit tutelæ & curæ administrationem, absque eo, quod per judicem decernatur, ut tradit Baldus Inst. de satisdat. tut. n. 1. vers. sed quæro, Carol. Ruin. cons. 126. n. 2. lib. 5. Rip. in l. nemo potest, num. 80 ff. de leg. 1. Quemadmodum * potest etiam licentiam concedere 9
legatario, ut sua auctoritate possessionem rei legatæ accipiat, l. Titia, §. 1. & quod ibi notatur, ff. de legat. 2. & tradit Carol. Ruin. d. cons. 126. num. 2. lib. 5.

Summaria.

1 *Tutor ante decretum debet jurare utilia pupillo se facturum & inutilia prætermissurum. Idem in curatore & actore num. 2. 2.*

4 *Tutor defensionem pupilli non suscipiens, nec utilia faciens, contra eum juratur in litem.*

5 *Tutor pupillos defendere, & filijs suis propriis præferre debet, cùm filij accusant pupillos.*

6 *Tutor videns res suas & res pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli suis rebus.*

7 *Tutor si absens decernatur, dicitur ei dies, quo veniat hoc juramentum præstiturus.*

Regula II.

Secunda Regula est, * Quod tutor ante decretũ jurare debeat, utilia pupillo facturum se, & inutilia 1
prætermissurum, §. fin. in auth. ut hi qui obligat. se habere is minorum, l. fin. §. omnem autem dubitationem, ubi Dd. C. de adminiſt. tut. l. fin. §. sed cum antiquitas, C. de curat. furiosi, l. tutoris præcipuum, ff. de administr. tut. l. de creationibus, in fin. C. de Episcop. audient. l. final. §. illo procul dubio, C. arbit. tut. Capit. decis. 50. Sebastianus Vantius de nullit. sent. tit. 11. num. 146. & 148. Iason. cons. 4. lib. 4. & novissimè Iodocus Damhouderius in suo patrocinio pupillorum, cap. 7. num. 1. & Guid. Pap. decis. 330. dicens, ita servari: & Chassan. in matre tutrice, tit. des enfans, §. 1. vers. par Inventaire, nu. 16. 17 & 18.

Ampliatur primò, * ut procedat etiam in curatore, 2

d. l. de creationibus, C. *de Episcop. audient*, *& l. fin. §. sed an antiquitas*, C. *de curat. furiosi*.

3 Secundò etiam * procedit in actore, secundum Sebast. Vant. *tit. de nullit. sent. tit.* 11. *num.* 148.

4 Tertiò procedit, quod si tutor defensionem pupilli non susceperit, utilia non fecerit, quod contra eum aliter administrantem, quàm oportuit, jurari poterit in litem, juxta tradita per Bart. & alios *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* Angel. *cons.* 103. *in fin.* Signorol. de Homodeis *cons.* 214. & plenè per Corn. *cons.* 164. *lib.* 1. Marian. Socin. *cons.* 148. *num* 8. *lib.* 1.

5 Quartò ampliatur, * quod si tutor habeat filios, qui accusarent pupillos, quod parentes tutores pupillorum contra suos filios stare, pupillos defendere, & propriis filiis præferre debeant, ut pulchrè tradit A. Gellius, *lib.* 5. *Noct. Atticar. cap.* 13. & ibi Petrus Mosellanus *in suis*

6 *eruditissimis annotationibus in verbis, in eadem causa*, & si tutor videat res suas & res pupilli in periculo esse, debebit præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *de consuet. Burgundiæ, tit. Des enfans des plusieurs lictz.* §. 5 *in verbis, mainctenir en bon souffisant estat.* Sed etsi quis tu-

7 tor * decernatur, nec fuerit præsens, imperat Judex, ut ei denuntietur diesque dicatur, quia jusjurandum hanc in re solitum accedat præstiturus: ut probatur ex notatis *in l. penult. C. de pericul. tut. & l. quinquaginta, C. de excusat. tut.*

SUMMARIA.

1 *Tutor ante decretum tenetur jurare se non relicturum pupillum indefensum.*

2 *Tutor an debeat defensionem pupilli promittere expresse, & specialiter, etiam sub expressa obligatione rerum suarum, num. 3.*

4 *Tutor non defendens pupillum, & ejus bona, sed ea alienans absque utilitate & necessitate, nec vendens mobilia; quæ servando servari non possunt, non*

lùm mortaliter peccat, sed tenetur ad restitutionem damni.

5 *Omnis curator sive generalis, sive ad certum actum tantùm, tenetur ad hanc defensionem.*

6 *Tutor ante hoc juramentum præstitum non potest administrare, & administrans nihil agit.*

7 *Contra tutorem juratur in litem, qui pupillum indefensum reliquerit.*

8 *Tutor, qui non legitimè accepit administrationem tutelæ, ejus acta non nocent pupillo.*

9 *Testamentarius tutor etiam sine promissione, si quid malè gesserit, obligatur adulto. Ampliatur numer. 10; & 11.*

12 *Tutor potest administrare ante promissionem defensionis, quo ad tempore peritura, & utilitatem pupilli concernentia.*

REGULA III.

TErtia regula est, * quod tutor ante decretum teneatur jurare se non relicturum pupillum indefensum, *l. fin. §. defensionem, C. de administr. tut.* Aymo Cravet, latè, *cons.* 230. & Guido Papa *decis.* 330. dicens, ita in Gallia servari. Nec sufficere, si promittet utilia facturum se, & inutilia prætermissurum, nisi pariter defensionem pupilli, videlicet ipsum indefensum non relicturum, * expresè & specialiter polliceatur, quod à lege requiritur, ut dicit Bart. ad intellectum illius §. *Defensionem, in l. Prætor ait, §. 1. ff de oper. nonuntiat.* quem sequitur Alexand. *consi.* 80. *num.* 14. *lib.* 5. *consil.* 129 *num* 3. *lib.* 1. Philippus Cornæus *cons.* 164. *n. lib.* 4. dicens, per hos vidisse multas annulari tutelas, Angel. Aretin. *in tit. Institut. de legis agnat. tut. num* 4. *ibi additio in litera A.* & inter neotericos Andr. Tiq. *post leges connubial. gloss.* 5. *num.* 94. *& seq.* & novissimè Villalob. *communionum opinionum lit.* T. *n.* 129. Verùm Carol. Molin. ad Alex. *d. cons.* 129. *num.* 3. *lit.* C. *libr.* 1. *& d. consil.* 80. *num.* 14. *lit.* F. *libr.* 5. contrarium tenet dicens,

hos

hoc solummodo requiri ex parte Judicis, non autem ex parte tutorum vel curatorum, quin legitimam habeant potestatem, ex quo petitum juramentum præstiterint, & ita in Gallia quoq; servari dicit, allegans Ildum, *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* & ea quæ notantur Alex. *d. cons.* 80. *n.* 14. licet ipsemet cum aliis ibidem additione allegatis sit contrariæ opinionis, propter verba, *subire defensionem*, quæ sunt verba præcisa, communis est, ut supra diximus.

3 Ampliatur communis opinio, * quod etiam tutor teneatur talem promissionem facere sub expressa obligatione rerum suarum, ut tradit Bart. *in leg. Prætorm princ. ff. de oper. novi nuntiat.* & facit *l. de creationibus, C. de*

4 *episcop. audient*, Adeò etiam, * quod si tutor non defenderit pupillum, vel ejus bona, sed ea alienet absque utilitate & necessitate, vel sit in culpa, ut actionem amittat, vel non vendat bona mobilia, quæ servando servari non possunt, nec convertat pretium in bona immobilia (dummodo emptor inveniatur) non solùm mortaliter peccet, sed etiam teneatur ad restitutionem omni, ut tenet insignis Doctor Martinus Navarrus, *in manuali confess. cap.* 23. *in tit. de peccatis exsecut.*

5 Secundò ampliatur, * quod ad hanc defensionem quoque teneatur omnis curator, sive generalis, sive ad certum actum tantùm, *l. fin. §. omnem, C. de administr. t.* quia per eam universalem dictionem, *omnes*, apparet, quod nullus curator fuerit exceptus, *l. in fraudem, §. j. ff. de testam. milit. l.* 1. *§. generaliter, ff. de legat. præst.*

6 Tertiò ampliatur, * quod etiam tutor vel curator, ante hoc juramentum præstitum, non possit administrare; & si administraverit, quod nihil agat; ut tradit Marian. Socin. de matre, *cons.* 22. *n.* 4. *lib.* 2.

7 Quartò ampliatur, * quod contra tutorem, qui contra præmissa aliter administraverit, jurari possit in litem, juxta tradita per Bart. & alios, *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* & tradit Angel. *cons.* 103. *incip. prætutto, in fin.*

Jaso

Iason. *in l. non est dubium, C. de legat.* & in terminis Paul. 8
Castr. *cons.355. incip. postquam.* quo loco * dicit, quod tutor qui prædicta non servaverit, non possit in aliquo pupillis præjudicare, & quod consequenter actus præjudicialis pupillo non valeat.

Declarantur tamen prædicta, * ut non procedant 9
in testamentario tutore, qui etiam sine permissione, si
quid malè gesserit, * adulto obligatur, *ut toto tit. de tut.* 10
& rat. distrah. maximè quando non indigeat confirmatione, vel decreto, ut tradit Bart. *in l. legitimos, vers. quæro utrum, ff. de legit. tu.* quem sequitur Aym. Cravet.
cons.23 . n.4. dicens, * hoc maximè procedere quando 11
testator dedisset tutori plenissimam potestatem, videlicet accedendi ad administrationem sive confirmationem decreto, vel alio actu judiciali.

Secundò prædicta non procedunt, * quoad eorum 12
administrationem, quæ non modicam admittant dilationem, ut in tempore perituris, vel quæ concernant meram utilitatem pupilli: quę quidem gesta per tutorem valent, etiam si prædicta non intervenerint, ut tradit Alexander *cons.163 n.4. lib.5.* & facit *l. fin. C. de tut. qui satis non dederunt*, & est optimus textus, *in l. quidam decedens, §. usque adeo, ff de administ. tut.* quæ maximè notanda sunt in practica, & conducunt ad declarationem regulæ præcedentis.

SUMMARIA.

1 *Tutor antequam sibi sit decreta administratio, tutor est, si intra tempora constituta se non excusaverit.*

2 *Tutorem, qui scit se tutorem datum, non interpellari ulterius necesse est.*

3 *Interpellans ab interpellato diversa persona esse debet.*

4 *Notarius conficiens instrumentum de eo, quod ipse facit, ut procuratorem constituens, non est rogatus necessarius.*

5 *Mora contrahitur in judice reipsa & sine interpellatione.*

6 *A tempore scientiæ periculum est tutoris.*

7 *Tutor cessans gerere extra ordinem ad hoc cogi pot, officio judicis, prævia satisdatione, juramento & confectione inventarij.*

8 *Tutor cessans petere decretum, suo periculo cessat.*

9 *Tutor ante decretum non habet administrationem sive auctorisationem, ejusque auctoritas nihil operat. Ampliatur n.10.11. Limitatur n.12.13.14.15.*

16 *Gesta à curatore vel tutore dato per provisionem, vant.*

REGULA IV.

1 QUarta regula est, * quod tutor, antequam ibi sit decreta administratio, tutor sit, si intra tempora constituta se non excusaverit, *l.* . *ff.de admin. tr.* Bart.*in* l. *tutor, qui repertorium,* C. *de admi ist. tut.* cia potest ut suspectus removeri, l.3.§.*tutoris,ff.de susp. tut.*& l *fin.*C.*arbit.tut.*Dec.*cons.*274. *num.*4.

2 Ampliatur*ut procedat,quod etiam non requitur interpellatio,ex quo scivit se tutorem datū: qia tutor,ad quē pertinet talis exactio, seipsum non po-

3 test interpellare : quia*inter interpellantem & interpellatum debet esse differentia,l.2.*ff.de stipul servorū.*

4 Et ideò*dicit ibi Bart.quod licet Notarius debeat sse rogarus à partibus, tamen ubi conficit instrumetum de eo,quod ipse facit ut quia Procuratorem cstituat,quod non esset rogatus necessarius. Et idē d-

5 cit de Iudice, * moram etiam isto casu reipsa, & sie interpellatione contrahi,eo quod minori teneatur factum, l.*in minorum,* C. *in quibus causis in integrum restit.non est necessaria,*& l.*Titia,* §. *usuras,* ff. *de legat.* 2. est casus in terminis nostris *in* l.*quidam decedens,*§.*fi. ff.de administ.tut.* ubi dicitur, quod ad tutorem statim

6 spectet*periculum tutelæ, ex quo sciverit se esse tutorem, etiam nulla præcedente interpellatione.

7 Hinc quoq;*tutor cessans gerere,etiam extra o-

d-

linem ad hoc cogi possit officio judicis, scilicet prævia atisdatione, juramento, & confectone inventarii, *l.1.* c ibi gloss. *verbo, extra ordinem, & l. ita autem, §. gessisse, & .si quis, ff. de administr. tut.*

Insuper quoque * tutor cessans petere decretum, & dministrare, dicitur cessare suo periculo, cum per eum eterit, *l.1. §. 1. ff. de administr. tut. l. cum quis decedens, §. fin.* dem tit. *l. qui facere potest, ff. de reg. jur.* ut eleganter tra- 8
it Dec. *consʃ. 297.*

Declaratur prædicta regula, * ut non procedat, quo- 9
d administrationem sive auctorisationem, quam non abet tutor ante decretum, cujus auctoritas aliàs nihil peratur, ut tradit Angel. *consʃ. 50. de matre, num. 1.* Ca- t. *decis. 50.* Carol. Ruin. *in additione. consʃ. 95. n. 11. lib. 2.* urt. *de alienatione, consʃ. 29. num. 8. vers. sed quod fortius, & m. seq.* & novissimè Joan. Imbert. *in Enchiridio juris allia, verbo, tutela.* Quod * procedit tam jure Digest. 10
uàm jure Cod. ut tradit Bald, *Instit. de satisdat. tut. n. 1.* rs. *& primo.* Atque etiam * intervenientibus aliis so- 11
mnibus, quia non potuerit tutor auctoritatem suam terponere, *leg. 1. ff. de rebus eorum*, ut tradit Carolus uinus, *consil. 63. num. 12.* dicens communem opinio- em, *lib. 1.*

Verùm hoc locum non habet, * quoad tempore pe- 12
tura, nec etiam in matre vel patre, secundum Capit. cis. 50. & Corn. *consʃ. 164. n. 1. & 2. lib. 4.* sed *num. 4.* con- arium tenet, tradens quatuor requisita, & commu- iter teneri dicit Socin. *consʃ. 1. aliàs 153. nu. 1. & 2. lib. 2.* Ang. *consʃ. 50.* tradens requisita in matre.

Nec etiam * locum obtinet; quando quis diu se ges- 13
set pro tutore, & ejus actus sortiti fuissent effectum, tradunt Socin. *d. consʃ. 1. aliàs 153. nu. 3. 4. & 5.* & Aym. ravet. *de antiq. temp. par. 3. §. vidimus, n. 37.*

Sicut etiam * non procedit in testamentario, cui te- 14
ator potuerit concedere administrationem sine ju- ce, secundum Carolum Ruinum. *consʃ. 2. 6. num. 2. lib. 5.*

Bald.

Bald. *Instit. de satisdat. tu. num.* 1 *vers. sed quæro prim.* R*i*pam *in l nemo potest, num.* 80. *de legat.* 1.

15 Nec denique * quando talis actus non præjudicaret pupillo, sed prodesset, quo etiam casu valent gesta per tutorem, etiam solemnitatibus de jure requisitis non intervenientibus, ut tradit Corn. *de senten. & præsu. cons.* 164. *num.* 1. 2. & 4. *lib.* 4. Carol. Ruin. *cons.* 10. *nu.* 13. 14. & 15. *lib.* 1. & *d. cons.* 63. *num.* 9. *lib.* 1. Angel. *consil.* 50. *num.* 1 *l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tut. fin. C. de tut. & curat. qui satis non dederunt.* Bart. *in l. Prætor, ff. de oper. novi nuntiat.* Marian. Socin. *cons.* 14 *nu.* 9. *lib.* 1. & idem de Inventario, *cons.* 22. *nu* 3. *lib.* 2. & ante eum Guido Pap. *dec.* 330. & novissimè Berous 69. nisi ea, quæ gesta fuissent à tutore, tenderent in damnum pupilli, quæ non valent, ut tradit Cornæus *d. cons.* 164. *num.* 4.

16 Hoc tamen * notandum est, quod gesta ab administratore coacto, & dato per provisionem, pendente appellatione, valeant, donec alius constituatur, ne lusoria sit judicis sententia, *l. si Prætor, ff. de judiciis*, & ne quis decipiatur judicis seu Principis beneficio, *l.* C. *de his qui ven. ætatis impetraverunt*, & est bonus tex. *in l.* 1. §. *Idem Pomponius, ff quod falso tut.* ad quod facit *l. Barbarius Philippus, de offic. Prætor.* quæ sententia fuit quoque arresto confirmata apud Gallos 13. Decembris, anno 46. ut dicit Petrus Rebuff. *de senten. provisionali, artic.* 3 *glo.* 5. *num.* 21.

De confectione inventarij tutoris vel curatoris

SUMMARIA.

1 *Omnis tutor vel curator tenetur conficere inventarium, antequam administret. Ampliatur nu.* 3.

2 *Tutor inventarium facere debet expensis pupilli.*

4 *Tutor ante confectionem inventarij nihil agere potest, & gesta sint invalida.*

5 C*r*-

Communis opinio.

Parte non opponente, acta facta per tutorem ante confectionem inventarij valent: idem si judex mandat procedi ad ulteriora.

Tutor etiam ante confectionem inventarij omnia, quæ dilatationem non recipiunt, facere potest, & debet, alias pupillo tenetur.

Tutor quoad res tempore perituras vendendas, & dilationem non recipientes potest contemnere voluntatem patris pupilli.

Tutor cessans distrahere res tempore perituras, suo periculo cessat.

Tutor nec conveniri, nec alios convenire potest, non confecto inventario. Limitatur nu. 12.13.14.15,16.17.

Iudicium agitatum cum tutore, qui non fecerit inventarium, est nullum.

Inventarium debet esse caput rationum, sine quo non potest confici primum & principale caput libri rationum, quod est de receptis.

Appellatione, legitimæ administrationis, venit confessio inventarij.

Tutor differens confectionem inventarii potest ut suspectus removeri. Ampliatur nu. 22.

Tutor quando minus distulisse dicatur confectionem inventarij, relinquitur arbitrio Iudicis.

Tutor non solemniter datus, si per errorem gerat tutelam, non videtur ut tutor gessisse, sed ut negotiorum gestor, & negotiorum actione convenietur.

Mater tutrix tenetur conficere inventarium.

Communis opinio.

Mater tutrix testamentaria inventarium conficere tenetur, etiamsi testator ei confectionem inventarij remiserit.

Mater non conficiens inventarium, mox cum facere potest, & creata fuerit, privatur successione filiorum, usufructu donationis propter nuptias, & juratur in litem

tem contra eandem, numero 118.
28 Communis opinio.
29 Inventarium quando fieri & incipi debeat. num. 31. 33.
30 Dictionis, mox, significatio quæ sit.
32 Communis opinio, quod inventarium inchoari & perficie-
beat, infra tres menses à die obitus.
34 Magis communis opinio recensetur circa confectionem in-
ventarii.
35 Statutum præfigens certum tempus circa confectionem inv-
tarii, servandum est.
36 Coram quo debeat fieri inventarium.
37 Tutor non conficiens inventarium magis delinquit, quam,
qui non petit tutorem. Idem si incepit, sed non perfic.
num. 38.
39 Paria sunt actum non fieri, vel fieri minus solemniter.
40 Tutor in inventario omittens ponere preciosa, præsumitur se
in dolo.
41 Tutor omittens ponere in inventario omnia pupilli bona e-ra
ordinem punitur.
42 Tutor nihil in inventario omittere debet.
43 Tutor non conficiens inventarium dicitur esse in dolo, & a-
norum usurpator, teneturque ad interesse, & contra um
in litem juratur.
44 Tutor non conficiens inventarium, à munere tutelæ remon-
dus est, tanquam suspectus.
45 Tutor torturæ subjici potest, si res hereditariæ, in qu
minor institutus fuerit, non reperiantur, carceribus-
tinebitur, & infamiæ nota afficietur.
46 Tutor excusatur, si ex justa causa aliqua inventarium n
confecerit, & eam probaverit.
47 Tutor excusatur, si ob rusticitatem, vel simplicitatem inv-
tarium non fecerit.
48 Modicus defectus non consideratur in jure.
49 Doli præsumptio in re modica cessat.
50 In modicis, seu minimis, statur privatæ scripturæ & sinis-
ura mento tutorum, & curatorum.

51 Ch-

51 Communis opinio.

52 Tutor, vel curator, debet jurare contenta in inventario esse vera.

53 Forma data à lege, vel statuto, ubi non servatur, actus est nullus.

4 Iuramentum à Statuto requisitum debet à tutoribus sub eisdem verbis præstari, alias tutela non valet.

5 Communis opinio.

56 Tutor describens in inventario rem aliquam, fatetur eam esse pupilli. Ampliatur nu. 57. 58. & 59. ratio traditur. Limitatur num. 67.

o Describens rem suam in æstimo sive catastropho alterius, in præjudicium describentis, probatur dominium in favorem alterius.

1 Bona donata descripta in inventario minorum præsumuntur esse minoris.

2 Disponens de re legata censetur legatum adnoscere.

3 Debitor, si hypothecaverit creditori rem alienam, & dominus rei fidejubeat pro debitore apud illum creditorem, censetur hypothecam approbare.

4 Petens terminum ad solvendum videtur approbare contractum præcedentem.

5 Petens dilationem ad solvendum id, in quo fuerat condemnatus, approbare sententiam censetur, ut amplius appellare non possit.

6 Voluntas hominis talis præsumitur, qualis ex factis colligi potest.

8 Res in inventario positæ, si semel in ejus administratione fuerint, extare adhuc præsumuntur.

9 Consumptio verisimilis rerum corruptibilium relinquitur arbitrio judicis.

o Bona quomodo probantur consumpta sine culpa.

1 Frater tenetur conficere inventarium.

2 Curatores particulares, vel privatum gerentes officium, tenentur conficere inventarium.

3 Administrator, vel negotiorum gestor, tenetur conficere inventarium.

74 *Coadiutor tutoris, & quilibet alius, qui gerit per se, non periculo alterius, tenetur conficere inventariu.*

75 *Inventarium tutoris quomodo confici debeat.*

76 *Bona immobilia in inventario per tutorem qua forma debeant describi, ne ad interesse teneatur, & qua form item mobilia. nu. 77.*

78 *Paria sunt; Inventarium non facere, vel facere, & non mnes res ponere, vel obscure ponere.*

79 *Iura & actiones à tutore inseri debent inventario, cu nominibus debitorum, non vero creditorum nomin. nu. 80.*

81 *Tutor tenetur instrumenta ad pupillum pertinentia pone in inventario, tam præsentia, quam ea, quæ post i venenit. nu. 82.*

83 *Tutor tenetur etiam ea, quæ acquisita fuerint ex hæredit te, successione, legato, vel alio titulo, addere inve tario.*

84 *Tutor datus ad unum actum, sive articulum tantum, teneatur conficere inventarium?*

85 *Curator ad rem certam, vel res certas, non habentes r ditus vel expensas, non tenetur conficere inventari.*

86 *Inventarium an conficere debeat tutor vel curator ad l tem datus?*

87 *Constitutus ad autorandum divisioni, vel alij actui, n tenetur facere inventarium.*

88 *Pater legitimus administrator non tenetur conficere i ventarium.*

89 *Communis opinio.*

90 *Pater tutor filiorum tenetur conficere inventarium, & q sit ratio.*

91 *Actor gerens nomine tutoris, & ejus periculo coustitut non tenetur crnficere inventarium, sed sufficit tutore confecisse.*

92 *Mora in non conficiendo inventario purgari per tutore potest infra breve tempus, si se administrationi n ingesserit.*

93 Co

93 *Consuetudo excusat tutores à non confectione inventarij.*

94 *Tutores, qui ob morbum, vel aliam justam causam non fecerint inventarium, excusantur. Idem si tantum in ea expenderent, quantum valerent bona. nu.* 95.

96 *Protestatio tutoris*, pupillum nihil in bonis habere, *loco inventarii habetur, & coram quo talis protestatio fieri debeat.*

97 *Iudex ex causa potest remittere confectionem inventarii.*

98 *Testator an possit tutori remittere confectionem inventarii, controversa quæstio est apud jurium interpretes. num.* 99.

100 *Testator potest remittere confectionem inventarii in præjudicium legatariorum. Ampliatur* 101.

102 *Paria sunt, remittere inventarium, vel fieri vetare.*

103 *Tutor aut curator, quibus prohibita fuisset confectio inventarii à testatore, si illud fecerit, non obstante prohibitione, sive jussu judicis, dicitur esse in dolo.*

104 *Testator non potest remittere confectionem inventarii, in præjudicium creditorum.*

105 *Communis opinio.*

106 *Voluntatem testatoris Iudex ea causa sequi non tenetur, maximè quando pupillo damnosa esset.*

107 *Communis opinio.*

108 *Iudex ex causa potest venire contra dispositionem testatoris, & consulere utilitati impuberis. Ampliatur n.* 109.

110 *In dominio Mediolan. tutor tenetur conficere inventarium, non obstante remissione, vel prohibitione testatoris.*

111 *Remisso onere rationis reddendæ, etiam inventarium remissum censetur: & quæ sit ratio. num.* 112. *Ampliatur num.* 113.

114 *Tutor vel curator sciens liberationem redditionis rationis sibi à testatore factam nullam esse, tenetur conficere inventarium, secus si ignoraverit. num.* 115.

116 *In dubio ignorantia facti præsumitur.*

117 *Tutor, vel curator, cui est relicta liberatio à confectione inventarii, tenetur de dolo in faciendo commisso: & quae sit ratio.*

118 *Tutor, se excusans à tutela, privatur indistinctè legato.*

119 *Tutor licet debeat conficere inventarium antequam administratio à Iudice decernatur, tamen si ei non fuerit positum de non confectione inventarii, non vitiat, et talis ordo non fuerit servatus.*

REGULA V.

1 Quinta * regula est, quod omnis tutor vel curator teneatur conficere inventarium antequam administret, ut tradunt Dec. *de curatore prodigi, cons.274.num.4. Idem consil,278.num.1. Idem consil,192.n.2.& in c. ex parte,n.5.de appellat.* Guid.Papæ, *decis.130*, Capit. *decis.* Marian.Socin. *consil.148.num.5.lib.1.* Ruin. *consil.89 num.8.lib.5.* & Practica Papiens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, vers.& curatores erant, num.58.* Ludov.Roman. *consil.425.* facit *l.tutor, qui repertorium, in princ.ff.de administr.tut.l.tutores, & ibi gloss. verb.mox,* C.

2 Quod *quidem inventarium tutor faciet expensis pupilli, ut tradit Borgn.Cavalc. Finiranens. *de tutore & curatore,num.62.* allegans Andr.de Isern.*sing.5.vers.utrum,* ubi dicit hanc quæstionem fuisse de facto Neapoli, & ita fuisse judicatum.

3 Prædicta * autem regula, primò procedit, sive sit tutor testamentarius, legitimus, dativus, vel honorarius, ut tradit gl. *in d.l. tutor, qui repertorium, in gloss.2.* & ibi Bart. *num.3. de honorario & notitiæ causa, de tutore,* quia ei solvi potest, Andr. Barb. *in tutore testamentario, consil.62.in princ.lib.2.* Dec. *consil.178. in princ.* Paul.Paris. *consil.84.num.19.lib.1.* Socin. jun. *consil.148.num.5.lib.* & novissimè Gualdens. *de arte testandi.* Adeò, ut * tutor

4 etiam nihil possit agere ante confectionem inventarii, *l. fin. §. illo, C.arbitr.tutelæ*, atque etiam omnia gesta per tutorem ante confectum inventarium sint invalida

alida, *l. legitimus*, ubi Bart. *ff. de legit. tut.* & plenius tra-
lit idem Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium*, ubi per illum
extum dicit, quod antequam tutor confecerit inven-
arium, nihil pro pupillis gerere possit, nec tutelam
dministrare, cum quo transeunt communiter * Dd. 5
n locis prædictis, ut tradit Affiict. *decis.* 285. *num.* 22.
r *decis.* 360. *num.* 1. & Marian. Socin. *consil.* 22. *num.* 3.
b. 3.

Verum hæc * ampliatio non procedit, quando pars 6
on opponeret, vel Judex mandaret procedi ad ulte-
iora, ut tradit Philip. Corn. *cons.* 136. *n.* 35. *& 7. lib.* 3.
Nec etiam, quo ad ea, quæ non * modicam dilationem 7
xpectare possunt, ut quia res esset peritura, vel pupillo
xpediret, ut sunt fructus, quos tutor ante confectionē
endere potest, ut tradunt Dd. *in l. procuratorem, C. de
rocurat.* & facit *d. l. tutor, qui repertorium.* Boer. *quæst.* 69.
Carol. Ruin. *consil.* 108. *num.* 13. *lib.* 1. Corn. *cons.* 164. *num.*
. lib. 4. Dec. *in cap. ex parte, num.* 5. *de appellat.* Alex. opti-
nè declarat *consil.* 163. *num.* 3. *vers. nec etiam obstat, & num.*
. lib. 5. & facit *l. fin.* § *illo, C. arbit. tutelæ, & l. tutores.* & ibi
l. *in verbo, non mutatur, C. de administrat. tut.* Quod proce-
it etiam in fructibus, qui biennio non corrumperen-
ur, secundum Dd. *in l. fin. ff. de tut. & curat. qui satis non de-
er.* in quibus vendendis non requiritur judicis decre-
um, secundum Bald. *in l. sancimus, § omnem, in princ. C. de
dministr. tut.* Imo * etiam quo ad tales res, licet tutori- 8
us præceptum, vel voluntatem patris negligere vel
ontemnere, ut si pater caveret, ne quid rei suæ distra-
eretur, vel ne mancipia distraherentur, vel vestis, vel
omus, vel aliæ res periculo subjectæ, *l. ita autem, § usque
deo, ff. de administr. tut.*

Imò * quod magis est, si cessaverit tutor in distra- 9
ctione talium rerum, quæ tempore deperirent, tutorem
uo periculo id facere. Debuit enim confestim officio
uo fungi, *d. l. tutor, qui repertorium, § si tutor, ff. de admi-
istr. tut.* & tradit Carol. Ruin. *cons.* 89. *n.* 8. *lib.* 5. Ex quo

enim innotuit tutori, se tutorem esse, scire debuit periculum tutelæ ad eum pertinere. Innotescere autem qualiter qualiter sufficit, non utique testato eum conveniri. Nam etsi citra testationem, scilicet undecunque cognoverit, nulla dubitatio est, quin debeat periculum ad ipsum respicere, *d. l. ita autem, §. ex quo innotuit.* Nec excusabitur tutor, si contutores, vel differentes, vel se excusare volentes expectaverit: debuit enim partibus suis fungi, non quidem præcipiti festinatione, sed nec moratoria cunctatione, *d. l. tutor, ij repertorium, §. si tutor, vers. quid si contutores.* De qua sententia multa graviter & copiose tractat magnus noster Erasmus Roterodamus *Chiliade 2. Proverb. 1.*

10 Secundo ampliatur regula, * quod idem tutor non possit convenire, vel convenire in judicio, vel extra, in præjudicium pupilli, *l. ult. C. arbit. tutelæ.* Bart. *in l. quæ plerumque, C. de aliment. pupill præst.* Carol. Ruin. *consil.* 29. *num.* 10. *lib.* 5. Boër. *decis.* 53. *num.* 5. Corn *consil.* 21. *nu.* 4. *lib.* 3. & novissime Ioan. Imbert. *in Enchrid. juris*

11 *Galliæ, verbo, tutela.* Adeo * quidem, ut si aliter factum fuerit, judiciũ erit nullum, ut tradit idem Corn. *cons.* 164. *lib* 4. Alex. *consil.* 119. *nu.* 36. *lib.* 6. Robert M. *de ordin. jud. distinct.* 16. *num.* 33. & novissime Iacob. Novel. *reg.* 10. *incip. heres, nu.* 2. & Ioachimus Mynsing. *cent.* 3. *observat.* 37. ubi dicit hoc notandum.

12 Sed hæc * ampliatio non procedit in his, quæ dilationem non recipiunt, ut supra proxime diximus.

13 Nec * etiam in matre, cui decreta fuisset administratio ante ejus confectionem, ut tradit Corn. *d. cons.* 13.

14 *nu.* 3. *&* 4. *lib.* 3 Nec * etiam in his, quæ oportet de necessitate præcedere confectionem inventarii, ut est deliberare, an expediat, pupillo adire hereditatem, *l.*

15 *...risto* 1. *ff de acq. hered.* Vel * quando tutor ageret in his, propter quod nullum damnum consequeretur pupillus, ut notat gl. *in l. fin. C. de tut. & curat. qui non satisde.* & ita tenet Bartol. *in allegat. l. tutor.* & Cyn. *in l. fina.*

C.

:.*de administr.tut*.& Specul.*tit.de tutore, §. generaliter, verſ. hoc autem notandum*. Vel * quando Iudex ea propo- 15
ita mandaſſet procedi ad ulteriora, ut ſupra quoque liximus.

Nec * denique ex moribus Galliæ, quibus tutor 17
dminiſtrare poterit ante confectum invẽtarium, nec b agendo, vel defendendo propterea repellitur, licet e jure contrarium ſit proditum, ut tradit Ioann. Imert.*in ſuo Enchri.juris Galliæ,in verbo,tutela. per l. ult.* C. *rbit.tutel.*

Tertio * ampliatur, quod inventarium debeat eſſe 18
aput rationum, ſine quo non poſſit confici primum & principale caput libri rationum, quod eſt de recetis,*l.cum ſervus,l.cum tale,in princ.ff.de condit. & demonrat*.Gemin.*in cap.generali,col.2 de elect.in 6. d. l. tutor, ui repertorium*. Franciſc.de Curte antiquior.*conſ.66.in .colum.verſ.ſecundum articulum*,Bald.*in d.l.cum tale* §.1. ngel.*conſ.144.ad finem*,& noviſſime Zaſ.*conſ. 18. num. 4.lib.2.*

Quarto * ampliatur, quod confectio inventarii ve- 19
iat legitimæ adminiſtrationis appellatione,ut habeur *in deciſ.Pedemont.58.num. 9.*

Quinto * ampliatur, quod licet forte valeat admi- 20
iſtratio decreta,poterit tamen tutor, ſi diſtulerit niis inventarium conficere,ut ſuſpectus removeri, *l.fi.illo,C.arbit,tutel.l tutor,qui repertorium,in prin. ff. de adiniſtr.tut.* Dec.*in cap.ex parte, num. 5. de appellat.* Corn. *onſ.136.num.3.4.5.libr.3.idem de teſtamentario,conſil.228, um.12.lib.4.& conſil.198.nu.1.lib.1.idem conſ.275.n.4. b.3.*Deciſio Pedemont.58.*nu.22.* Andr.Barb. *conſ.61. um.2.& 3 lib.3.*gloſſ.*in l.2.§.ſi mater, ff. ad Tert.* quam llegat pro ſingulari Bald. *in l.precib.C.de impub. & alijs ubſtit.& in l.matres,C ad Tertull.* Quando * autem Tu- 21
or dicatur nimis diſtuliſſe, Afflict. *in cap.1.nu.21.verſ. tem habet arbitrium æſtimandi, ex quibus cauſis feudum amitt.*dicit eſſe arbitrium judici.

22 Et hæc * ampliatio maximè procedit, si tutor extraneus, *l. tutor, qui repertorium, in verb. dolo malo fec. videtur, ff. de administr. tut.* & tradit Andr. Bart. *d. cons.* num. 1. *vers. & hoc multo fortius.* nisi tutor * non solem-
23 ter datus administrasset, sed per errorem gessisset tutelam. Quo quidem casu censetur gessisse, non ut tutor, sed ut negotiorum gestor, *l. militiæ armatæ, C. qui dar. t. in verb. res administraverit,* & negotiorum gestorum actione convenietur, *l. 1. C. de testam. tut.* ubi habetur, quod tutor datus non solemniter administraverit, ut tutor, cum non esset qui videatur administrasse, ut negotiorum gestor, ut tradit And. Barb. *d. cons. 61. n. 27.*

24 Sextò * ampliatur, quod etiam mater tutrix tenetur conficere inventarium, ut voluerunt Bald. & *in l. fin. §. sin autem, C. arbit. tutel.* & facit *§. fin. junct. gl. verb. descriptiones, in auth. ut sine prohibitione matres,* alis
25 enim non eo confecto, mater * non poterit administrare, *l. fin. §. fin. C. arbit. tut. & ibi com. Dd.* Specul. *de tutore, §. fin. in princ.* Corn. *cons. 207. n. 4. lib. 3. in materia venditionis. Idem consil. 219. nu. 7. lib. 4. Idem de agen. consil. 236. n. 1. lib. 3. & ibidem limitat, n. 3. 4. & 5.* Mari. Soc. *in materia alienationis, consil. 22. num. 3. lib. 2.* dic communem.

26 Et hæc procedit etiam, si esset * testamentaria, & testatore fuisset ei remissa confectio inventarii, ut tradunt Alex. *cons. 62. lib. 4.* Bartholom. Socin. *cons. 2. lib.* Joan. Andr. *in addition. Speculator. in tit. de tutore, §. fin. n. in fin.* Ripa *in l. nemo potest, n. 85. de legat. 1.* Socin. jun. *co. 115. n. 21. & seq. & cons. 148. n. 5. & seq. lib. 1.*

27 Amplius etiam * mater non conficiens inventarium, mox cum facere potest, & cum creata fuerit tutrix, privatur successione filiorum, usufructu, & donatione propter nuptias, jurariq; poterit in litem contra eadem, tanquam inventarium de dictis bonis non fecerit, ut tradit Bart. *cons. 150.* & gl. communiter * appro-
28 bata *in l. in litib. in verb. non etiam, ff. de in litem jurando.*

Bal.

Bald. *in auth. eisdē pœnis*, C. *de secund. nup.* ubi dicit, quod mater incidat in pœnas dictæ Authenticæ, si deficiat in uno ex tribus requisitis, id est, petere tutorem, rationem non reddere, vel reliqua non restituere, ut tradit Bald. *in l. 1. in princ. C. si adversus solut.*

Quando autem * hæc inventarii confectio fieri debeat, controverti invenio. Sunt n. qui dicunt istud cōci debere, id est, incipi infra triduū, & perfici una vice, si possibile sit, alias quā primū poterit, ut tradit Alberic. *in l. tutores, n. 7. C. de administ. tut.* facit *l. tutores, & ibi gl. ver. mox, C. de adm. tut.* quæ * dictio, *Mox* cōmuniter intelligitur, cum primum facere possunt, ut ibi gl. & Bart. *in d. l. tutor, qui repertorium*. Sunt * & alii, qui dicant inchoari & perfici debere infra tres menses à die obitus, ut tradit Cujac. *Nov. 1. ex Harmenopul. lib. 5.* Pau. de Castr. *cons. 268. n. 6. lib. 2.* ubi dicit * communē, quod etiā tenent Bart. *in l. fin. § si vero postquā, n. 4. C. de jur. delib.* Cornel. Bovincas. *in suo tract. de paupertate, q. 9. speciali 10. n. 18. & seq.* ubi dicit tale tēpus esse utile, & nō continuum, allegans Soc. jun. *cons. 19. lib. 3.* Alii * vero hoc relinquendum esse ajunt arbitrio Iudicis, ut tradit Menoch. *lib. 2. de arb. jud. cas. 174.* Alii deniq; * inventariū inchoari dicunt, quādo hereditas esset adeunda cū beneficio legis, & inventarii infra 30. dies, à die sciētię vel aditæ hereditatis, & finiri infra tres mēses si bona sint in eodē loco, vel parū distanti, alias infra annum à die mortis defuncti, etiam simpliciter à principio dictam hereditatē adivisset, & absq; aliqua pretestatione: quę quidem opinio videtur magis cōmunis, & tenenda, ut tradit Cœpol. *Cautel. 24.* Ber. *quæst. 62.* Boer. *decis. 68.* & novissime Eman. Soares, *Commun. opinio. in verb. inventarij, num. 175.* & alii passim Dd. qui subjungendo, dicunt judicem non posse tale tempus alterare, ut refert Roland. à Valle, *con. 18. n. 15. lib. 5.* Capit. *decis. 87. n. 3.* Et hæc * procedunt, nisi statutum præfigeret certum tēpus, quod esset variū pro cujusq; regionis mo-

29 30 31 32 33 34 35

re,

re, quod majus aut minus tempus desideraret, qu[illegible] tunc deberet observari & attendi, ut tradunt Bald. *in tract. statutorum, in verb. statuere. num. 12.* Soc. *cons. 20. n. 11. lib. 1.* Dec. *in c. ex part. num. 9. de appell.* & novissime Ioannes Imbert. *in Enchri. juris Galliæ verb. tutela.*

36 Septimò * ampliatur regula, inventarium confi[ci] debere coram judice, per manus publicas, *l. tutores,* C. *de administrat. tut. l. fin.* C. *arbitr. tutelæ.* ibi sub præsen[tia] publicarum personarum, *Novella 94. ibi, præsente clar[is]simo scriba,* & ibi Iacob. Cujac. *in fine,* & facit *l. ult.* C. *de magistrat. conven. ibi, scribæ vitium, l. de creationib,* C. *de Episcopali audient,* optimè Bartol. *in l. tutor, num. 8. 9. ff. de administrat. tut.* Verum Ioann. Faber & S[a]lycet. dicunt sufficere, quod fiat coram Graphiario [ex] consuetudine, *in l. tutores, C. de administ. tut.* ut dic[it] Chassan. *tit. Des enfans de plusieurs lictz, in verbo, par inventaire, num. 1. & 2.*

37 Octavo * ampliatur, quod non conficiens inventa[rium], magis delinquat, quam is, qui non petit tut[o]rem, prout expresse dicit Sylva Nuptialis *in rubr. vide*

38 *non nubendum.* Gozad. *cons. 17. n. 5. & 8.* Et * idem quoque esse in eo, qui inceperit quidem, sed non perfec[e]rit, quo quidem casu nihil dicitur actum esse, cum al[i]quid restat agendum, *l. fin. C. de his quib. ut indign.* Un[de] Bald. *in d. l. tutor, qui repertorium, vers. venio ad tertiam par[ticulam],* & ibi Bart. dicunt, quod tutor non debeat al[i]quid agere ante confectum inventatium, quia dicit f[a]ctum, quod rem certam significat, ut in l. 1. *in fin.* [ff.] *Quod quisque juris.* Est enim participium præteriti temporis, nec enim sufficit esse cœptum, ut dicit Specula[tor], *in tit. de tut, §. generaliter, vers. fiet autem, cum vers. se[q.]*

39 Paria n. * sunt; Actum non fieri, vel fieri minus sol[e]-

40 mniter, *l. quoties, ff. qui satisd. cog.* Idē * multo magis d[i]cendum erit, si tutor aliqua omiserit, maximè preti[o]sa: eo siquidem casu præsumitur esse in dolo, & subtra[]here voluisse rem pupilli, eaq; de causa potuisse remo[]

ve[]

ri ut suspectus, *d. l. tutor, qui repertorium, in prin.* & A-
tin, *in § actionum, Instit. de act.* dicens, quod * is, qui in 41
ventario omittat ponere omnia pupilli bona, quod
tra ordinem puniatur, quem sequitur Grat. *cons.* 25.
.6. *lib.* 2. Nihil * enim ex his, quæ opponenda sunt in 42
ventario, ommittere tutor debet, secundum Bart. *in*
l. ff. de offic. præfect. urb.

Nono * ampliatur, quod non conficiens inventa- 43
um dicatur esse in dolo, & bonorum usurpator, te-
aturque ad interesse, & contra eum juretur in litem,
voluit Dec. *in can. ex parte, nu.* 5 *de appell. Decis. Pede-
mont.* 58. *n.* 19. *&* 22. quia præsumitur subtractio, quod
dolus præsumptus, Dec. *cons.* 178. *nu.* 3. Anchor. *con.*
Ruin. *cons.* 29. *vers. super quarto, in fin. lib.* 5. Afflictus,
13. *n.* 17. *idem decis.* 44. *nu.* 33. *& dec.* 360. *nu,* 2. ubi di-
eum à munere tutelæ removendũ esse, ex eo quod
nseatur * suspectus, Corn. *cons.* 216. *nu.* 6. *lib.* 1. Iason 44
ns. 219. *lib.* 2. Hieron. Grat. *cons.* 25. *num.* 6. *lib.* 2. & Ro-
hd. à Valle, *cons.* 49. *nu.* 18. *libr.* 1. & facit. *l. tutor, qui re-
pertorium, in princ. ff. de administr. tut.* Et quod ibi dicitur
tutore, Bart. dicit idem obtinere & in curatore, *l. fin.
de cur. furiosi, & in l. de creation. C. de episc. & cler.* & fa-
text. *in l.* 2. *§. si mater, in v. quod si curatores, ff. ad Tert.*
in herede, *§. sancimus, §. si vero nõ fecerit, in auth. de he-
r. & Falc.* & Corn. *cons.* 39. *lib.* 4. Amplius * etiam isti 45
tores & curatores torturæ subjicientur, si res here-
ariæ, in quibus institutus fuerit minor, non reperi-
tur, secundum Ludov. Roman. *cons.* 118. *nu.* 3. Item
rceribus quoque detinebuntur, *l.* 3. *§. tutores, ff. de su-
spect. tut.* quam pœnam etiam subibit mulier favore
telæ & curæ, secundum Bart. *in auth. matri, & aviæ, C.
ando mulier tutelæ officio*, & ultimo perpetuæ infamiæ
ta afficientur, *l. fin. C. arbit. tut.*

Verum * hæc ampliatio non procedit, quando tu- 46
res aliquam necessariam, & justissimam causã alle-
verint, quare inventarium nõ fecerint, & eam pro-
ba-

baverint, quo quidem casu contra eos in litem jurari non poterit, nec pro suspectis recusari debebunt ut est text. *in d.l. tutor, qui repertorium, in princ.* & ibi Bar. & Dd. *ff. de in lit. jur. l. fin. C. arbit. tut* Veluti quando velint probare parentes pupilli non habuisse alia bona, nisi talia & talia, ex quibus tantum, & non ultra perceperint, & de quibus rectè disposuerint, de eo etiam Judex ex officio sese informare poterit. Et si compertum fuerit, istud, verum esse, ipsum juramentum nullo modo in litem deferre debebit contra eos, ut tradit Laur. Calcan. *cons. 93. incip. In Christi nomine, amen.* Iason. *cons. 3. lib. 1. per text. in l. si quando, C. unde vi, in vers. qualitatis personarum.*

47 Secundò* non procedit, quando attenta qualitate personarum appareat, quod ob rusticitatem vel simplicitatem, & non ex malitia inventarium confectum non fuerit, l. *si quis id quod, ubi text. & Modern. ff. de jurisd. omn. jud.* Socin. *cons. 39. lib. 3.* Rip. *in tract. de peste, tit. de præservat. remed. contra pestem, num. 232. vers. secundo rusticitas, & num. 340.*

48 Tertiò* non procedit, quando tantum intervenisset modicus defectus, qui in jure non consideratur, se-
49 cundum Bald. in l. 1. C. *si adversus solut.* In* re enim modica cessat præsumptio doli, ac falsitatis, ut tradit Aym. Cravet. *cons. 75. vers. fortius facit*, & Alex. *cons. lib. 1.* Oldrad. *cons. 162. per* l. *scio, ff. de in integrum rest. & l. si oleum, in fin. cum l. seq. ff. de dolo.* Nam & in modi-
50 cis seu* minimis statur privatæ scripturæ, & simplici juramento tutorum & curatorum, ut est communis
51 opinio,* secundum glos. & Dd. *in* l. *fin. §. in computatione, C. de jur. delib.* Bart. *in l. comperimus, C. de navicul. l. 1.*

52 Decimo* ampliatur, quod etiam tutor vel curator debeat jurare contenta in inventario esse vera, maximè si statutum requirat dictum juramentum, ut tradit Feli. *in cap. cum dilecta, vers. decimum & ultimum signum, de rescript.* Adeo quidem, ut si formaliter à tutore vel

cur-

ıratore non fuerit juratum, prout dicit ſtatutum, uod tutela ac cura, & inventarium non valebit, nec ıam geſta per talem tutorem ac curatorem valebunt ıquam geſta, forma ſtatuti nõ ſervata, ut eſt textus, ibi notat Felin. *in d. cap. cum dilecta, verſ. geſta contra rmam ſunt nulla*, ubi * enim non ſervatur forma à le- 53
, vel reſcripto vel ſtatuto, actus non valet, ut eſt tex. ibi Felin. *in d. cap. cum dilecta, & in cap. Piſianis, de reſtit. oliat. & in cap. venerabili, de offic. deleg. & in l. cum Præ- r, §. cum hi, & l. de his, ubi Dd. ff. de tranſact.* Nec * ſuf- 54
ere, ſi per verba æquipollentia juraretur, vel etiam ıod juratum fuiſſet per verba dicti decreti, & dein- dictum fuiſſet quod juraretur in omnibus, & per nnia, prout requirebatur ex forma dicti decreti: quia aliquod verbum etiam minium ex verbis dicti de- eti deficeret, non valeret actus, & ſic inventarium, tela ac cura, nullius eſſet valoris.

Etiamſi dictum fuiſſet quod juraretur in omnibus per omnia, & de verbo ad verbum formaliter, pro- decretum requirit, quæ eſt communis * opinio, ut 55
cit Marian. Socin. ſen. *conſ.* 24. *nu.* 20. *verſ. verum, lib.* Bald. *conſ.* 110. *lib.* 1. Hippol. *ſingul.* 415. & Aret. *Inſtit. legit. agnat. tut. verſ. tertio principaliter.*

Vndecimo * ampliatur, quod tutor deſcribens in 56
ventario rem aliquam, quod præſumptione juris, & jure fateatur eſſe pupilli, *l. fin.* ubi Cyn. Bartol. Bald. alii, C. *arbit. tutel.* idque in odium & damnum ipſius toris, ut conſuluerunt Alexand. *conſil.* 45. *num.* 1. *lib.* & Andr. Barb. *conſ.* 59. *nu.* 21. 22. *lib.* 2. Aym. Cravet. *nſil.* 293. *verſ. nono*, ubi * ampliat in eo, qui patitur re- 57
ſtrari, quam ampliationem etiam tenet Dec. *conſil.* 8. *unm.* 9. Et hoc adeo procedit, ut etiam * probatio contrarium non admittatur, ut tradit Socin. *conſ.* 61. .1. *conſ.* 159. 190. *in pr. lib.* 2. Corn. *conſ.* 60. *circa fin. & n.* 63. *lib.* 3. Conſtr. *con.* 17. Bart. *in l. tut. qui repertorium, verb. quæro nunquid, ff. de adm. tut.* Sal. *in l. tutores*, C *de* ad-

administr.tut. Ang.*in l.1.§.hæc stipulatio,ff. si cui plus, quam per leg. Falcid.* & novissime Andr. Alciat. *de præsum. reg.1.in.2.parte,præsumpt.*13. Nec enim * sic homo simplex est, imo magis stultus invenitur, ut in publico inventario scribi contra se aliquid patiatur, *d. l.fin.C. arbit.tutel.*

59

60 Simile * videmus in eo, qui rem suam describit in æstimo alterius, quod in præjudicium describentis probetur dominium in favorem alterius, *l. rura,* & ibi Bartol *C.de omni agro deserto,lib.11.* & idem Bartol.*in l. quæ quisquam,ff de acq re.dominio,* Bald.*in l.censualis,C.de donat.*

61 Idem * quoque obtinet in bonis donatis, descriptis in inventario minorum, juxt. *l. Paulus respondit non tantum verbis, ff. rem ratam haberi, cap. dilecti* 2. ubi Dec *de appellat.* Ideoque * disponens de re legata, censetur legatum agnoscere, *l. si avia,C.de jure delib.* Dec. *cons.*

62

63 Similiter * si debitor hypothecaverit creditori rem alienam, deinde dominus rei fidejusserit pro debitore apud illum creditorem, quod censeatur hypothecam approbare, *l.Pomponius,§.fin.ff.ex quibus caus.pign, vel hypoth tacite contrah.*

64 Hinc * etiam petens terminum ad solvendum, videtur approbare contractum præcedentem, secundum Angel. *in l.cum te, C.quod.metus causa.*

65 Simili * quoque modo petens dilationem ad solvendum id, in quo fuerat condemnatus, censetur approbare sententiam, ut amplius appellare non possit, *l.ad solutionem, C.de re judic.* & facit textus, *in cap.quo in consultationem,extra eod.* Talis * enim præsumitur voluntas hominum, qualis ex factis collegi possit, *l. duo fratres,ff.de acq.her.l.reprehendenda,C. de instit.& subst.*

66

67 Verum * hæc ampliatio non procedit quatenus faciat pro tutore aut contra alium, *l.exemplo,cum sim.C. de prob.& C.res inter alios acta,per tot.*Bart.*in l.tutor,qui repertoriū,in pr.in vers.quæro an instrumenta,ff. de admin.tut.*

Duc

Duodecimo * ampliatur, quod etiam res in inventario positæ, si semel in ejus administratione fuerunt, extare adhuc præsumantur, *l. si creditor, C. de pignor act. l. non ignorabat, C. ad exhibend.* & plene *in l. sive possidetis, C. de probat. cap. cum ad sedem, extra. de restit. spoliat.* 68

Sed * declaratur hæc ampliatio, ut non procedat in rebus consumptis, & corruptibilibus, quæ consumptio verisimilis relinquitur arbitrio judicis, ut tradunt Bartol. *in l. non ignorat, C. de fruct. & litium expensis, & in l. cum servus ff. de verb. obligat.* Freder. de Sen. *cons.* 14. *incip. nulli dubium.* Quæ * quidem consumptio alias probabitur per tutorem, & alios officiales habentes reddere rationem, secundum Bartol. *in l. quod ad præsens, C. de Murilegulis lib.* 11. Quo loco dicit, quod officialibus publicis & tutoribus, qui habeant reddere rationem de aliquibus supellectilibus, & aliis rebus, quæ consumuntur, sufficiat ut probent, quod in tanto tempore debuerunt posse esse corruptæ vel consumptæ, tot ex illis supellectilibus vel rebus, allegans *legem finalem. C. de aliment. pupillo præst.* Et quod posset etiam prabari talis consumptio per librum rationum, & juramentum, secundum notata *in l. Divus, ff si cui plus, quam per leg. Falcid & in l. fin §. in computatione, C de jure delib. & in l. si qui pro redemptione, C. de donat.* 69 70

Decimo tertio * ampliatur, quod etiam frater teneatur conficere inventarium, ut tradit Abbas *cons.* 12. *in sexto dubio, lib.* 1. & facit text. *in l. adversus, C. de administ. tut. l.* 2. *ff. de negot. gest.* Dec. *cons.* 192. *num.* 1. & novissime Ulricus Zas. *cons* 5. *num.* 13 *lib.* 1. 71

Decimoquarto * ampliatur, quod etiam teneantur conficere inventarium mere privatum gerentes officium, habentes administrationem plurium rerum, quæ occultari possent, ut est text. *in l. fin. in princ. ff. de bonis authorit jud possid.* & tradit Bald. *in auth. sed cum testator, in fin. C. ad leg. Falc.* & ita debet intelligi & modificari quod indistincte voluit Baldus, *in cons* 157, *in fi-* 72

73 *ne lib.5.* ubi dicit, quod * omnis administrator, vel negotiorum gestor teneatur facere inventarium.

74 Decimo quinto * ampliatur, ut procedat etiam in coadiutore tutoris, vel quocunq; alio, qui gerit per se, & non periculo alterius, *l. tutor 2. cum l. seq. ff. de administr. tut.*

75 Decimo sexto * ampliatur, quod inventarium debeat esse candide, clare, liquido, & sigillatim ac distincte confectum, adeo ut ex eo, absq; alia probatione, possint ipsi tutores & curatores conveniri: & illi quorum negotia administrata fuerint, relevari ab onere probandi, bona, jura, quantitates, qualitates, fructus, & pretium, ut ex tali inventario, tutores & curatores, & omnes administratores convinci possint: alioquin ita scriptum non fuerit inventarium, jurari in litem possit contra tutores & curatores, & omnes administratores, perinde ac si nullum confecissent inventarium, juxta text. final. ubi Dd *C. arbit. tutel. & in l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tut.*

76 Iu hoc inventario * scribi debent etiam omnia bona immobilia per situm, cohærentias, quantitates & qualitates, sicut & in alio instrumento & libello, *l. forma, ff. de censib. l. si rem, ff. de rei vendicat. l. libellorum, ff. de accusat.* alioqui si ipsa bona ita non describantur, & ubi sint bona nesciatur, vel de eorum identitate, quantitate ac qualitate non constiterit: quod tunc perinde habebitur, ac si inventarium factum non fuisset, & quod contra conficientem tale inventarium in litem jurari posset, secundum Bartol. *consil.* 150. & facit *d. l. tutor, qui repertorium,* & consuluerunt Castr. *consil.* 124. *lib.* 1. Socin. *cons.* 159. *& cons.* 190. *lib.* 2. & novissime in usu fructuario Borgn. de Caval. *in tract. suo de usu fructu mulieri relicto, num.* 143.

77 Debent quoque in inventario describi * bona mobilia, vel se moventia, per signa, & eorum quantitatem, ac æstimationem, pretium & valorem, ne una re-

minoris pretii pro alia reddatur, aut exhibeatur, juxta text. *in* l. *fin. verb. in æstimanda adultis substantia*, & ibi Bartol. Bald. & Salicet. C. *de Magistrat. conveniend.* & Salicet. *in l. tutores, vers. Quæro octavo*, C. *de administ. tut.* Castren. *cons.* 124. *lib.* 1. Decis. Pedemont. 58. *num.* 19. & Alexand. *cons.* 74. *num.* 4. *lib.* 7. Paria enim* sunt in- 78
ventarium non facere vel facere, & non omnes res ponere, vel obscurè ponere, ita ut de earum pretio non constet.

Jura* quoq; & actiones, super quibus bonis exer- 79
centur, debent etiam inseri inventario, cum nominibus debitorum, pro quanta summa, ac etiam cum tenore, seu effectu instrumentorum, ita ut de ipsorum omnium valore, bonitate & quantitate, ac effectu cõstare possit, juxta text. & ibi Bartol. *in d. l. tutor. qui repertorium*, ubi alii Dd. *ff. de administ. tut. & in l. fin.* C. *arbit. tut. l. Chirographis*, ubi text. Bartol. & Dd. *ff. de administ. tut.* adeo quidem, ut, si præmissa non ponantur, vel obscurè ponantur, ita ut de eis, vel de ipsorũ quantitate, ac summa & valore, non constiterit, in litem contra, tali modo, conficientes inventarinm jurari poterit, & quod respectu quantitatis, qualitatis, ac summæ & pretii, & damni rerum & interesse probatio fiet contra eos, ex ipso juramento, secundum Paul. de Castr. *cons.* 124. & Ruin. *cons.* 29. *n.* 11. *l.* 5. Verum tamen * non tenerur tutor necessario in suo inventa- 80
rio ponere nomina creditorum, quibus pupillus fuerit obligatus, secundum Francisc. Aretin. *cons.* 148. *arg. l. fin.* C. *de aliment. pupill. præst.* quem sequitur Pract. Papiens. *in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, in verbis, in suo ultimo testamento, num.* 13.

Instrumenta* quoq; ad pupillum pertinentia. à tu- 81
tore in inventario poni debent, *l. tutores*, C. *de admin. tut.* Chass. *titul. des enfans*, §. 6. *verbo, par inventaire, n.* 3. Nec* solum præsentia, sed etiam ea, quæ post invene- 82
rit, addere debet inventario, *l. fin.* §. *tali*, C. *de cur. furiosi.*

& notat gloss. *in d.l.tutores, in verbo, instrumentorum*, &
83 Bald. & gloss. 1. *in l.tutor. qui repertorium, in princ. ff. de ad-minist.tut.* Imò * etiam ea tutor ponere debet, quæ p acquisita fuerint, ex hæreditate, successione, legato, vel alio quocunq; titulo, *d.l.fin.§.tali.*

84 Declaratur * supradicta quinta regula, ut non pro-cedat primò in tutore dato ad unum actum, sive artic-lum tantum, veluti ad adeundum, vel quid aliud, q non tenetur conficere inventarium, ut tradit Bart. *in tutor. qui repertorium, num. 4. & ibi additio. ff. de adminis. tut.* Angel. Aret. *in §.ad certum tempus, in fin. Instit. Qui testa-ment. tut. dari possunt.* quamvis cautius esse dicat ide Bartolus, ut conficiatur inventarium.

85 Secundò * declaratur non procedere in curator, vel administratore ad rem certam, vel res certas, mo-biles vel immobiles, quæ non habent reditus, vel ex-pensas, ut tradit Specul. *in titulo de instrument. edit.*
86 *Nunc verò reliqua, vers. 46.* Nec similiter * quoque in tu-tore & curatore ad litem, vel etiam generaliter ad li-tes, cum talis nihil recipiat, nec ei solvi possit, *l. hoc ju-re, ff. de solut. & argum. leg. ad protegendam, C. de in litem da-do tut. vel curat. gloss. in l. de creationib. in verb. conscripto.* ibi Cyn. Alber. & Joan. Faber, *C. de Episc. audient.* Prac Papiens. *tit. quo agitur ad reddendam rationem tutelæ, verb & curatores.* Stephan. Aufr. *in additione ad Capell. Thol decis. 72.* & Marc. Mant. *singul. 582.* licet Angel. Aretin *in §. 1. n. 6. Instit. de curat.* & Bart. *in l. Etsi species, num. 1.* *Rem pupilli salvam fore*, & Bald. *in l. nulli, num. 11. C. de Ep scop. audient.* contrairum teneant, saltem de iis rebu quæ ad se pervenerint.

87 Similiter * quoque dicendum erit de constitutis a auctorandum divisioni, vel alii actui. Quia ex quo l non habeant administrationem, nec bonorum de tentionem, nec se intromittant, nisi de actu, ve bi, non tenentur facere inventarium, secundu Bald. *consil. 146. libr. 12.* dicentem ita servari, & fa

ci

:it l. *ad protegendam*, *Cod. de in litem dando tutore.*
Tertiò*declaratur prædicta regula, ut non proce- 88
lat in patre legitimo administratore, qui non tenetur
nventarium conficere, secundum scribentes commu-
iter, ut*notant Bald. & Corn. *in* l. *cum oportet*, §. *non* 89
utem, per text. in verbo, ratiocinia, C. *de bonis, quæ lib.* quo
oco dicunt Scribentes, quod confectio inventarii eos
olum tangat, qui rationem reddere teneantur, & ita
lbericus tradit, *in* l. 1. C. *de bon. matern. num.* 2. dicens, se
a vidisse servari, & Cynus, *in d. l. cum oportet, quæst.* 4.
l fin. & Bald. *in l. Orphonotrophos, num.* 7. C. *de Episc. & eric.* Et hoc ut receptum tradit Boer. *decis.* 61. *num.* 5.
: novissimè Joachimus Mynsing. *Cent.* 2. *Observat.*
3. quo loco tradit rationem, & arrestum allegat. De
uo tamen articulo dubitant Speculator, *in titulo de strument. edit.* §. *viso, num.* 14. Cuman. *cons.* 89. *num.* 3.
icens, honestius facturum parentem, si inventarium
onficiat, licet non facile recedendum sit à communi
pinione, quæ tamen non procedit in patre * tutore, 90
t notant Bald. & Corn. *in d.* l. *cum oportet*, §. *sed cum tatas*, C. *de bonis, quæ lib.* Bald. *in d. l. Orphanotrophos, num.* 7.
. *de Episc. & cleric.* Et ratio differentiæ in eo est, quod
ter legitimus administrator totum commodum
ibeat, solaq; proprietas sit filiorum, qui in ejus po-
state sunt. Pater autem Tutor est non filiorum in
otestate, sed emancipatorum, ut per Iason. *in* l. *innti, num.* 8. C. *de jur. delib.* & probatur *Instit. de legit. rent. tut.*
Quarto * declaratur non procedere in actore, qui 91
erit non nomine suo, sed nomine tutoris, & ejus
riculo constituitur, l. *solet, ff. de tutel.* qui non tene-
r facere inventarium, sed sufficit à tutore esse con-
ctum, cum tutor per eum gerat, l. *ita autem.* §. *gessisse*,
. *de administr. tut.*
Quintò*regula non procedit, quia tutores vel cu- 92
atores poterunt purgare moram, antequam se inge-

rant administrationi, conficiendo inventarium, ut tradit Andr. Barb. *consil.60 libr.3.* Bald. *in l.1. §. item* ... *let, ff. de offic. praefect. urb.* & Dd. *in l. si insulam ff. de verb. obl.* verum si ingesserint se administrationi, tunc propter timorem subornationis rerum non poterunt purgare moram.

93 Sexto * declaratur non procedere stante consuetudine non conficiendi inventarium, tradit Bartol. *d. l. tutor, qui repertorium, vers. Item si consuetudo.* Aymo Cravet. *in 1. part. 1. de antiq. temporum, in 4. limit. incip. quinto limitatur, num. 29. vers. nam dico,* & faciunt notata per gl. & Dd. *in cap. cum venerabilis, de consuetud.* Roman. *singul.* 19. & ita in Gallia observari dicit Guido Pa. *quaest.* 330.

94 Septimò * declaratur non procedere, quando tutor fuisset impeditus gravi morbo, vel alia justa & necessaria causa, *l. quaesitum, ff. de re jud.* Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, ff. de administr. tut.*

95 Octavo * declaratur non procedere, quando in bonis administrandis nihil aut parùm fuisset, adeò ut tantum, vel plus expendisset in ejus confectione inventarii, quam valerent bona, ut est text. *in l. mediterraneae,* & ibi Bart. & Angel. *C. de annon. & tribut. lib. 10.* Socin. *re.* 214. *incip. heres inventarium,* & novissimè Petrus Rebuf. *de verb. significat. fol. 527. & seq. num. 3. & 4.* Et hoc * qui-
96 dem casu ipse tutor debet coram judice protestari, nihil in bonis pupilli esse, quia talis protestatio tutoris habebitur loco inventarii, *l. ut perfectius, C. de annali ex*cept. & tradit Bald. *in l. fin. num 8. vers. extra quaero, C. q.* *bonis cedere possunt.*

97 Nonò * declaratur non procedere, quando judex remisisset confectionem inventarii ex causa, ut quia non expediebat non habere tutorem, vel eorum bona non manifestari, ut tradit Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, num. 19. vers. Item puto, argum. l. 2. §. tracta*-*ri, ff. ad Tertull. & l. fin. C. de aliment. pupill. praestand.* &

l. 2

l.2. C. *quando, & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. l. in confirmando, & l. utilitatem. ff. de confirm. tut.*

Decimo * declaratur non procedere, quando testator remisisset tutori confectionem inventarii, *l. fin. C. arbitr. tutel.* ubi Bartol. & alii, Bald. *in l. cum tale, §. Titius, ff. de condit. & demonstrat.* facit *l. quidam decedens, ff. de administrat. tut.* Jason *in l. nemo potest, in* *. lectura, num. 65. & seq.* & ibidem Bartol. *num. 12.* dicunt communem esse opinionem. Decisio Pedemont. *post num. 66. num. 28.* Alexand. optimè *consil. 62. num. 1. & 2.* declarat *lib. 4.* Soar. *commun. opinion. litera I.* dicit communem, quem sequitur Jul. Clar. *lib. 3. sent. §. testamentum, quæst. 66. num. 4. & ibidem de hærede & usufructuario*, & Sebastian. Montic. *de inventario, cap. 3. num. 4.* Ratio autem hujus decisionis est utilitas filii, *l. nec in ea, in fin. ff. de adulteriis*, & ne forte secreta patrimonii sui proderentur, *l. fin. C. de aliment. pupillo præst.* *.2. C. quando & quibus quarta pars*, & novissimè Jul. Clar. *l. num. 4.* 98

Verum Ripa *in l. nemo potest, numero 85. ff. de legat. 1.* hanc quæstionem latè discutiens, dicit contrariam magis communem, quem sequitur Gualdensis, *titul. de tutore, cautela 3.* Borgn. *in tractat. de usufructu & mulieri relicto, num. 148.* & ante eum Andr. Barbat. *consil. 2. num. 2. lib. 2.* ad quos lectorem brevitatis causa remittimus. 99

Verum * prima opinio communis procedit non solùm in testamentario, sed etiam legitimo, & dativo tutore, secundum gloss. *in l. 3. §. tutores, ff. de suspect. tut. & in l. tutores, 2. in verbo, publicarum personarum, Cod. de administrat. tut.* Adeò * ut etiam possit remittere testator istud inventarium in præjudicium legatariorum, quibus non potuerit legare, vel fideicommissum relinquere, secundum Paulum Castrens. *in d. l. nemo potest.* Alexand. *consil. 82. num. 15. lib. 2. & consil. 48. libr. 3*, & Didac. Covar. *cap. 1. num. 17. de testament.* 100

101 Quod * multo magis procedit, quando non tantum remisisset, sed expressisse vetuisset, *l. fin. C. arbitr. tut.* & Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, num. 18 vers. Quæ quæ dicatur*, quia quando testator prohibet, conjectura
102 est quod favore pupilli prohibuit. Paria* enim sint dicere, *Remitto Inventarium*, vel, *fieri veto*, *l. si heres vi-tus, juncta l. cum tale, §. Titius, ff. de condit. & demonstr.* tum quia nihil interest quibus verbis utatur testator si de voluntate appareat, cum hodiè formula verborum
103 ab aula recesserit, *l. 2. C. de formul.* Imò * tutor curator, quibus prohibita esset confectio inventarii à testatore, seu quibus testator vetuit, ne inventarium facerent, si istud fecerint, non obstante prohibitione, sive jussu Judicis, quod talis censeatur esse in dolo, secundum Raphael. Fulgos. *consil. 25. vers. quinimo potius.*

104 Sed * hoc tamen non procedit, quoad præjudicium creditorum, secundum Bald. *in d. l. fin. C. arbit. tutel. & in l. fin. § cum igitur, C. de jure delib.* Alexand. *cons.*
105 82. *num. 15. lib. 2.* ut * commune affirmant Joan. Hannibal, *in l. nemo potest, num. 406. de legat. 1.* & Jul. Clar. *lib.*
106 *sent. in §. testamentum, d. quæst. 66. num. 2.* Et quod Judex possit recedere à tali voluntate, ex causa de novo supervenienti, vel etiam antiqua testatori incognita, secundum Angel. *consil. 144.* Dec. *consil. 319. circa fi.* Vel quando Judex viderit hoc pupillo non expedire poterit tutorem cogere, ad confectionem inventarii non obstante remissione testatoris, ut tradit Jason in *l. cum necessitatem, C. de fideicommiss.* & Bartol. *in d. l. nemo potest, in fin. ff. de legat. 1. argum. leg. in confirmando, ff. de*
107 *confirm. tut.* Dec. *consil. 349.* & commune asseverant* Didac. Covarr. *lib. 2. variar. resolut. cap. 14. num. 4.* Jul. Clar. *libr. 3. sent. quæst. 66. num. 4.* dicens, potuisse testatorem putare è re pupilli futurum, ut inventarium non conficeretur, & in hoc falli, vel tale quid forte testamentum conditum, aut mortem testatoris emersisse, quod nova

p rovi-

ovisione indigere videretur: quæ sententia & opi-
o tanquam verior & æquior tenenda est secundum
nnes superius allegatos, & Alexand. *consil. 62. num. 1.*
2. lib. 4.

Poterit * etiam Judex ex causa venire contra dispo- 108
itionem testatoris, & consulere utilitati impuberis,
l. ff. ubi pupill. educ. l. facultas, C. *de jure fisci, lib.* 10. Bald.
nsil. 229. lib. 4. Quod * etiam procedit in tutore te- 109
amentario, quando apparet hanc remissionem esse
ntra utiltatem pupilli, ut tradit Chass. *tit. des enfans*
plusieurs lictz, §. 6. in verbo, par inventaire, num. 26. Sic-
etiam * prædicta locum non habent in dominio Me- 110
olani, non obstante remissione, vel etiam prohibi-
ne ex decreto ducali, cui inferior derogare non po-
t, ut tradit Joan. Plot. §. 9. *num. 21. & 22. de in lit.*
jurand.

Undecimo * non procedit supradicta quinta regu- 111
l, quando esset relicta liberatio à redditione ratio-
m, cum caput rationis reddendæ sit inventarium, ut
it Bald. *in l. cum tale, §. 1. ff. de condit. & demonstr.* An-
. consil. 144. ad fin. allegans l. tutor, qui repertorium, ff. de ad-
ministration, tutor. & inventarium principaliter pro-
r rationes sit introductum, ut dicit Benedict. de
Prus. *in 6. dubio*, cum * dicit, quod is, qui ad rationem 112
dendam non obligetur, per consequens etiam non
eatur ad inventarium, allegans *l. Orphanotrophos*, C.
piscop. & cler. & idem docet Specul. *in tit. de instru-*
m. edit. §. nunc aliqua, vers. sed an simplex, ubi dicit fru-
n fieri inventaria, ubi ratio non reddatur, quem se-
tur Jason *in d. l. nemo potest, vers. adde bonum simile.*
Quod * quidem multo magis procedit, quando ultra 113
ctum liberationis à ratione reddenda factum esset
atum de omni eo, in quo eos condemnari contige-
secundum Dec. *consil. 178. vers. sed tamen.* Angel. *cons.*
. & consil. 312.

Sed * hæc undecima declaratio regulæ, non proce- 114

 dit

dit primo, quando tutor vel curator ſciebat, vel ſcire debebat, talem liberationem eſſe nullam, & ita testatorem non potuiſſe diſponere: puta, quia bona eſſent libellaria ſeu livellaria, emphyteutica, feudalia vel fideicommiſſaria, ut tradit Hieron. Gratus *conſil.* 23. *num.* 18. *verſ. nam tenentes. lib.* 1. *argum. d. l. nemo poteſt, ff. de legat.*
115 *& l.* 4. *§. condemnatum, ff. de re judic.* Sed ſi tutor * ac curator, ignoraverat liberationem rationis reddendæ dicto non valere: quia forte ignorabant factum, id eſt, bona eſſe feudalia vel livellaria, & ſic ignorarent testatorem de eis non potuiſſe diſponere, relinquendo dictam liberationem. Certè ſi non fecerint inventarium, ac librum rationum, ob ipſam facti ignorantiam excuſantur à dolo, & à lata culpa, cum hoc procedat ex ignorantia non juris, ſed facti, unde nullitas reſultet, *l. qui in alterius,* ubi text. Dec. & Cagn. *ff. de reg. jur. l. f. ff. pro ſuo,* cum in dubio ignorantia facti * præſumitur,
116 *verius, ff. de probat.*
117 Secundo * non procedit, quando apparet de dolo in faciendo commiſſo, quo caſu non valet talis liberatio, ut quia non fecerit illud, ad quod tenebatur vigore ejus officii, ſtante dicta liberatione. Idq; hac ratione, ne detur materia delinquendi, & ne quis fiat locupletior cum aliena jactura, ut pulchrè tradit Socin. *conſil.* 72. *l.* 3. & Aymo Cravet. *conſil.* 193. *num.* 9. Dec. *conſil* 178. *num.* 1. & ibi Carol. Molin. *l. ſi ſervus vetitus, ff. de legat.* 1. *l. quis rationes, ff. de liberat. legat. l. quidam decedens, in princ. ff. de adminiſtr. tut.*
118 Tertio * non procedit, quando ſe excuſaverit à tutela, quo caſu indiſtinctè privatur legato, *l. tutor, §. qui tutoribus, & l. Neſennius, §. fin. ff. de excuſat. tut. l. qui tutelam, ff. de teſtam. tut. l. etiam, ff. de legat.* 1. & eleganter Dec. *conſil.* 178. *numero* 1. *&* 2. *verſ. ſecundo reſpondeo poteſt.*
119 Duodecimo, non * procedit ſupradicta quinta concluſio, ſeu regula, quando tutori non fuiſſet oppo-

ſitum

itum de non confecto inventario, quo casu non viiat, si hic ordo non fuerit servatus, ut dicit Vant. *de ullitat tit.* 1 r. *num.* 150. *per text.* & ibi Bald. *in l. fin. C. de Magistrat. conven.*

SUMMARIA.

Contra tutorem, vel curatorẽ, qui non confecerit inventarium juratur in litem. Ampliatur num. 2. 4.

Communis opinio.

Tutor non exhibens cum effectu computationis librum rationum, contra eum juratur in litem.

Tutor, vel curator, tenetur parti exhibere inventarium, ac librum rationum, & pati ut copia omnium per partem extrahatur.

Contra eum, qui profert obscurum & intricatum librum rationum, juratur in litem.

Tutores, vel curatores, qui tenentur inventarium & librum rationum facere, si jurent perdidisse, eis non creditur, nisi hoc probent, sed contra eos in litem juratur.

Tutores non excusantur, si dicant se confecisse inventarium, sed esse sub actoribus, vel negotiorum gestoribus, qui istud exhibere noluit.

) *Tutor licet reddiderit rationes, & instrumenta liberationis, nihilominus tenetur reexhibere, si arguatur dolus vel error.*

1 *Tutor licet quædam rite & recte posuerit in inventario, sed non omnia, poterit quo ad omissa contra eum jurari in litem.*

, *Tutor describens in libris rationum quæ omissa sunt in inventario, non præsumitur habuisse animum defraudandi pupillos.*

3 *Dolus præsumptus tutoris quando purgetur.*

4 *Tutores, vel curatores, non restituendo reliqua ac bona minorum, sunt in dolo.*

5 *Heres pupilli jurat in litem contra tutorem, quo non confecerit, vel non rite fecerit inventarium.*

16 Tu-

16 *Tutores excusantur, si ex justa aliqua causa Inventarium non confecerint, si probent quod parentes pupillorum non habuerint alia bona, quam talia.*

17 *Iuramentum in litem non datur contra tutorem, qui non confecerit Inventarium ob simplicitatem, & rusticitatem.*

18 *Iuramentum in litem non datur contra tutorem, non conficientem librum rationum, si liberatus fuerit ab onere reddendi rationes, & in aliis casibus remissive in contextu relatis.*

1 SExta regula est, quod * contra tutorem vel curatorem, qui non confecerit inventarium, juretur in litem, l. 1. §. *officio, ff. de tutel. & rat. distrah.* l. *tutor, qui repertorium, in princ ff. de administ. tut.* Marian. Socin. *cons.*
2 148. *num.* 1. *lib.* 1. Quod dictum etiam * locum habet in quolibet administratore, qui bona vel jura alterius administrat, secundum Baldum *cons.* 350. *lib.* 1. &
3 Anchor. *cons.* 317. quæ * vera & communis opinio est omnium Dd. teste Carol. Molin. *in addit. ad Alexan. cons.* 214. *lib.* 7.. Id quod Iacob. Menoch. *de arbitr. judic. lib.* 2. *casu* 208. *num.* 16. 17. & 18. etiam extendit ad
4 * Thesaurarios, Usufructuarios, & alios similes ex Carol. Molin. *ad consuetud. Parisiens. tit.* 1. §. 6. *gl.* 6. *num.* 30. & Rom. *cons.* 518. *in fin.*

5 Ampliatur * ut procedat primò etiam in eo, qui non exhibeat cum effectu computationis, & plenæ examinationis librum rationum, secundum Bartolum *cons.* 150. Angelum, *cons.* 277. *ad fin.* ubi loquitur de voluntario negotiorum gestore, & Ludovic. Ro-
6 man. *cons.* 518. ubi * loquitur in matre relicta domina & usufructuaria. Nam tutor & curator, qui tenetur reddere rationes, tenetur etiam parti exhibere inventarium ac librum rationum, & pati ut copia omnium extrahatur per partem sibi contrariam, ut est text. in *l. cum servus,* ubi Bart. per illum text. *ff. de condit. & demonstrat.*

Se-

Secundò*ampliatur,ut nedum procedat in eo, qui 7
ullum penitus inventarium fecerit, ſed etiam in eo
uoq;, qui obſcurum confecerit,ita ut non poſſit ap-
arere de rerum quidditate & valore, & quantitate
ditus & impenſæ, nec ratio diſpungi aut concludi
oſſit, ut in inventario tradit Bartol. *in d. l. tutor, qui pertorium,num.*18. & in rationibus, Petr. Anchoran.
*nſ.*316. ubi concludit ſtandum juramento filii, de
ditibus poſſeſſionum ſuarum contra matrem, quæ
s adminiſtraverit, ſed rationes redituum paſſim &
rfunctoriè reddiderit, ut non poſſit apparere acce-
a, an data, probè an improbè referantur, de qua re
ximus ſupra regula præcedente: nempe paria eſſe,
ventarium non facere, vel obſcurum facere, ita ut
earum pretio conſtare non poſſit.

Tertiò * ampliatur, quod tutores vel curatores, 8
on excuſentur, licet dicant etiam cum juramento ſe
nfeciſſe inventarium, ſed perdidiſſe, niſi probave-
nt caſum vel amiſſionem. Tenentur enim ea dili-
enter cuſtodire, nec creditur eorum juramento,
od ea perdiderint, ſecundum Anchor *conſ.* 316. *in*
. verſ. non obſtat. Socin. *conſ.* 159. *verſ. idem tenet. &*
*nſ.*190.*verſ. ſed præmiſſis, lib.* 2. & eſt tex. *in* l. *ſi quis ex*
gentariis,§.fin. ibi, perdidiſſe ſe probet, ff. de edend.

Quarto * ampliatur, quod etiam non excuſentur 9
tores vel curatores ſub prætextu, quod dicere ve-
nt, ſe quidem confeciſſe, ſed eſſe ſub actoribus, vel
egotiorum geſtoribus, qui nolint exhibere: ſibi e-
m imputare debent, quod tales elegerint, ut tradit
ocin. *conſ.* 190 *lib* 2.

Quintò*ampliatur, quod licet ſemel reddiderint 10
tiones, & inſtrumenta liberationis produxerint,
od nihilominus teneantur re exhibere, ſi dolus ar-
atur, vel error, ut tradit Socin. *d. conſil.* 190. & Alex.
*nſ.*74. & ibi Mol. *lib.*7. etiamſi tutor analogiſtes eſſe
ſſus eſſet, ut tradit Alex. *d. conſ.* 74.

Sextò

11 Sexto * ampliatur, quod etiamsi tutor in inventario quædam rectè & ritè posuerit, non tamen omnes; quod tamen quo ad omissa vel respectu omissorum, jurare poterit in litem, secundum Bart. *in l. tutor, qui repertorium, n. 21. vers item quod dicitur, ff. de ad-*
12 *minist. tut.* nisi * omissa in inventario posita essent &
13 descripta in libro rationum, per quam * descriptionem purgatur dolus præsumptus, ut tradit Ant. Cravet. *cons. 175. n. 12. vers. & in terminis*, quo loco dicit, quod dolus præsumptus ex eo, quod tutor inventarium non fecerit, purgetur, quando probetur quantitas bonorum pupilli, quæ ad manus tutoris pervenerunt, vel quando dicatur processisse de industria talem omissionem ad commodum pupillorum, propter eorum creditores.

14 Septimo * ampliatur, quod etiamsi tutor vel curator, librum rationum confecerit, sed reliqua, vel alia bona & jura minorum non exhibuerit ac restituerit; quod tamen contra eos ex hoc solo capite in litem jurari possit, secundum Bart. & Dd. *in d. §. officio.* videtur enim tutores & curatores esse in dolo, non restituendo reliqua ac bona minorum, secundum Cor. *cons. 318. l. 4.* & est text. *in l. si tutor. ff. de in litem jurat.*

15 Octavo * ampliatur, quod etiam heres pupilli poterit jurare in litem contra tutorem, qui non confecerit, vel non rectè fecerit inventarium, ut tradunt Castr. & Socin. *in l. pen. §. fin. ff. ne quis eum qui in jus.*

16 Declaratur * prædicta regula non procedere, quando tutores volunt probare, quod parentes pupillorũ non habuerunt alia bona, quam talia, ex quibus tantum, & non ultra perceperint, de quibus etiam judex se
17 potest ex officio informare. Vel quando * ex qualitate personæ apparet ob simplicitatem & rusticitatem inventarium fuisse omissum, ut tradit Iacob Menoc. *de arbit. jud. lib. 2. cent. 3. casu 208. n. 22. 23.* dicens, in hoc
18 versari judicis arbitrium. Vel quando * eis prælegatum

esse

set liberatio à reddenda ratione, vel testator remisiss-it, vel fieri vetuisset inventarii confectionem. Vel a-qua justa causa fuerint impediti, nisi omiserint res occultas. Nec hoc denique procedit, quando vigeret onsuetudo, ut non conficeretur inventarium, secun-um Panorm. *in c. ex parte, n. 6. de appellat.* ubi hoc ponit o admodum singulari. Vel quando tutor plus ex-ndisset in confectione inventarii, quam bona pupilli lerent: vel, non expediret minoribus eorum bona anifestari, maxime si Iudex ob eam causam remise-t. Vel quando in eo tantum inveniretur modicus de-ctus, secundum Andr. Tiraq. *de judic. in reb. exig. vers.* 6. de quibus omnib. late diximus regula proxima ræcedente, quibus quidem casibus adversus tutorem on poterit jurari in litem.

De satisdatione Tutorum vel Curatorum.

Summaria.

1 *Omnis tutor, vel curator, tenetur satisdare rē pupilli salvam fore. Idem ex statuto Vltrajectino.* rubr. 31. art. 3. 7.

2 *Satisdatum dicitur, datis idoneis fidejussoribus.*

3 *Tutores in suo officio ut plurimum aut infideles, aut negligentes sunt.*

4 *Experientia rerum magistra.*

5 *Satisdatio tutoris præstanda est ante decretum administrationis.*

6 *Tutor ante satisdationem repellitur ab administratione.*

7 *Tutor sine satisdatione officium suum exercere potest circa tempore peritura.*

8 *Tutor vel curator, ante emissam hanc satisdationem, non est tutor, nec habet administrandi potestatem.*

9 *Contra gesta per tutorem, qui non satisdederit in judicio, in præjudicium pupilli, non est opus restitutione, tanquam ipso jure nulla.*

10 *Tutor, qui fidejussores non invenit, non admittitur ad tutelam, præstita juratoria cautione.*

11 *Iuratoria cautio non sufficit in administrandis officiis.*

14 *Tutores Principum possunt tales fidejussores constituere, quales reperire possunt.*

15 *Tutor cavere nolens, vel differens, pignoribus captis, coerceri potest.*

16 *Fraude satisdare nolens removetur à tutela, cum infamiæ nota, secus vero si inopia hoc fecerit.*

17 *Fidejussores tutoris obligati pupillo non habet beneficium divisionis.*

18 *Si necessaria satisdatio fuerit, & non facile possit tutor eam præstare in loco dationis tutelæ, potest audiri in alia ejusdem provinciæ civitate satisdationem præstare paratus sit. Declaratur num. 19. 20.*

21 *Legitimi tutores, vel curatores satisdare debent.*

22 *Mater quoque satisdare tenetur.*

23 *Patronus ejusque liberi satisdare tenentur.*

24 *Patronus honestus tutor sui liberti non tenetur satisdare.*

25 *Pater legitimus administrator non satisdat.*

26 *Agnatus locuples satisdatione non oneratur.*

27 *Intellectus* legis 2. 3. & l. Servum, ff. Rem pupilli salvam fore.

28 *Curatores omnes satisdare tenentur, Ampliatur nu. 29. Limitatur nu 30.*

31 *Curator furiosi habens sufficientem substantiam ad finem gubernationis non satisdat.*

32 *Discrimen notabile inter curatorem, & tutorem.*

33 *Magistratus non exigens hanc satisdationem tenetur pupillo, vel adulto, in subsidium.*

34 *Subsidiariæ actiones quæ.*

35 *Subsidiaria actio pupllo, vel adulto, quando competat.*

36 *Subsidiaria actio unde introducta.*

37 *Magistratus præstare tenetur periculum tutoris parum idonei, nu. 38.*

39 *Paria sunt aliquid non facere, vel minus idoneè facere.*

40 *Magistratus non tenetur pupillo de futuris casibus.*

41 *Probatio idoneitatis satisdationis cui incumbat.*

42 A

a *Actio Subsidiaria datur adversus quemlibet in solidum nisi omnes fuerint solvendo, quo casu datur beneficium divisionis.*

a *Qui solus periculum in se recipicit, is prius est excutiendus.*

4 *Si dolo, vel lata culpa, Magistratus non exegerint cautionem, tenentur in solidum pupillo.*

4 *Actio subsidiaria etiam datur contra heredes Magistratus, qui omnino omisit petere cautionem.*

4 *Magistratus cautionem a tutoribus non exigens ipse habetur loco fidejussoris.*

4 *Non tenentur Magistratuum heredes, ut ipse Magistratus.*

4 *Heres Magistratus tantum succedaneus est culpæ dolo proxime.*

4 *Filiusfamilias Magistratus factus, si pupillo caveri non curaverit ejus culpa, actio dabitur in patrem filijfamilias Magistratus peculiotenus, si ejus voluntate Magistratum administraverit.*

5c *Actio Subsidiaria datur heredibus pupillorum in Magistratus.*

51 *Eadem actio in Magistratus datur, quæ competit in Tutores tam ad sortem, quam ad usuras.*

52 *Privilegium in bonis Magistratus pupillus non habet, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus est.*

53 *Magistratus moniti, si non dederint tutores, vel curatores, tenentur ad damnum, quod medio tempore passi sunt impuberes.*

54 *Magistratus municipalis, data opera, tutelam differens in successores suos, vel satisdationem data opera trahens, quoad successores accipiant, tenentur ad damnum, quod pupillus medio tempore pati posset.*

55 *Actio Subsidiaria datur etiam in eum, qui electus fuerit ad æstimandas tutorum satisdationes.*

56 *Actio Subsidiaria datur contra scribam, vel alium notarium, qui minoris quam debuit res minoris, vel veram substantiæ taxationem passus fuerit occultari dolo, vel negligentia.*

57 *Ad Magistratus qui tutores confirmant sine inquisitione & fidejussores non recipiunt, pertinet periculum administrationis.*

58 *Falsa de tutorum facultatibus præsidi renunciantes tenentur Subsidiaria.*

59 *Magistratus tenentur, si præses provinciæ eos satis exigere jusserit à tutoribus, & non exegerint.*

60 *Si præses provinciæ tutorem, vel curatorem minus idoneum dederit ex suggestu Magistratuum, qui nominandi dederint, Magistratus tenebitur quatenus dolo, vel lata culpa, versati fuerint.*

61 *Præses provinciæ si nomina & facultates tutorum ab alio acceperit, & ad Magistratus municipales retulerit, ut se de nominatorum facultatibus, & moribus instruerent, & exinde instructus tutorem dederit, Magistratus tenebitur, quatenus dolo vel lata culpa versati sunt.*

62 *Præses provinciæ, si nomina ab alijs accepta ad Magistratus remiserit, ut ipsi darent, vel ut post dationem exigerent satisdationem, nec exegerint, periculum ad Magistratus pertinebit.*

63 *Ad Magistratum non pertinet periculum tutoris, qui satis non dedit, si tempore finitæ tutelæ tutor reperiatur solvendo.*

64 *Quod Magistratus, qui tutores minus idoneos constituerunt, conveniantur, in usu non est.*

65 *Contutor ob inopiam alterius non habet actionem adversus Magistratum.*

66 *Cur in Magistratus minores tantum competat actio Subsidiaria, non in Magistratus majores.*

67 *In provincijs tutores vel curatores clarissimarum personarum nominantur per Curiales, & in subsidium ex nominatione tenentur.*

68 *Magistratus non tenetur pupillo, nisi in subsidium, in eo quod de bonis tutoris servari non possit.*

69 *Si tutor testamentarius & dativus gerunt divisim*

dativo prius pervenitur ad Magistratum, quam ad contutorem.

o *Fidejussores Magistratuum non tenentur actione subsidiaria.*

1 *Nominatores Magistratuum actione subsidiaria non tenentur.*

2 *Ordo decurionum non tenetur actione subsidiaria, nisi in se receperit periculum, num. 75.*

3 *Ordo quid.*

4 *Ordo quot partibus constet.*

6 *Testamentarius tutor non satisdat, & quæ sit ratio.*

7 *Testimonium paternum pro satisdatione sufficit.*

8 *Tutor testamentarius, an de consuetudine etiam satisdet.*

Executor testamenti non satisdat, nisi post testamentum cœperit esse solvendo.

o *Curator testamento datus non satisdat in casibus permissis.*

1 *Tutores codicillis dati non satisdant.*

2 *Tutotes dati in testamento invalido, tamen confirmati, satisdationi subjiciendi non sunt.*

Tutores in testamento invalido dati tenentur satisdare, quando confirmati fueriut sine inquisitione.

Plures testamento dati tutores, uno offerente satisdationem, alio nolente satisdare, præfertur satisdans.

Tutelam geri per unum interest pupilli.

Livius cur judicet complurium imperium inutile esse.

Nemo cogitur succedaneus esse alieni periculi.

Non omninò qui sati dat, contutoribus est præferendus.

Causæ cognitio in recipiendis tutoribus, duplex est.

Inter plures satis offerens magis idoneus præfertur.

Patroni non possunt se invicem provocare ad satisdationem, nisi ex magna causa.

Extraneus volens satisdare, non repellit tutores ab administratione.

Si testatoris fallatur opinio, quid juris.

Tutor post testamentum factus non solvendo cautionem præstare debet.

95 *Tutor à matre testamento datus tenetur satisdare, & confirmatur ex inquisitione, seus in patre. Et quæ sit diversitatis ratio. num.96.*

97 *Tutor ex inquisitione non satisdat, limitatur de consuetudine Galliæ num.98.*

99 *A minoribus Magistratibus dati tutores satisdare debent.*

100 *Satisdatio tutoris per errorem facta, qui satisdare non cogebatur, non valet.*

101 *Tutor defendens pupillum non satisdat de judicato solvendo.*

102 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

REGULA VII.

1 SEptima regula est, quod * omnis tutor vel curator teneatur satisdare rem pupilli vel adulti salvam fore, *l.*1. & ibi Bal. *ff.rem rat.haberi*, Gl. & Bart. *in l. legitimos, ff.de legit. tutor. & toto tit. C. de tutorib. qui non satisd. l. de creationibus, C. de Episcop.audient.* Capyt. *decis.*50. Et

2 hoc intelligitur, datis * idoneis fidejussoribus, *d.l. ff. rem rat.haberi.juncta l.prætoriæ,ff.de prætor.stipulat.l.*4.§.*ff. rem pupilli salv.fore. & l.*1.*ff. qui satisd.cogant.* idque favore pupilli & adulti ita receptum est præsertim, quia tuto-

3 res * in suo officio ut plurimum aut infideles, aut negligentes sunt, §.*quoniam autem,in Auth. ut ii, qui oblig. se*

4 *hab.perhibent res minorum*, ut experientia, quæ est * rerum magistra, docet, *cap.quam sit.de elect.in* 6.

5 Quæ quidem regula ampliatur primò,ut*procedat, quod etiam hæc satisdatio à tutore præstanda sit ante omnia, id est, ante decretum administrationis, qua præstita, interponit judex suum decretum, quo decernit administrationem ad ipsum tunc pertinere ut tradit Christoph. Port. *Instit. de legit. agnat. tutel. num.*3. *versic. quarto debet.* & Angel. Aretin. *Instit. de satisd. tutor. num.* 3. *in versic. in eadem gl. per l. fin. §.pen.* & ibi notat C. *de administrat. tutor.* & facit *l.*1. *C. de tut. qui non satisd.*

Secundò *ampliatur, quod etiam tutor ante talem 6
satisdationem prohibeatur ab administratione, quia
tutela sine vinculo cautionis non committitur, l. *si
impuberi*, §. *quamvis, vers. tutela vero, ff. de tutor. & curator.
datis ab his*. cum * qua ampliatione concordat etiam 7
statutum nostrum Ultrajectinum, *Rubric.* 13. *art.* 3.
Verum * hæc ampliatio locum non habet quo ad 8
tempore peritura, juxta l. *ult.* C. *de tut. qui non satisd.*

Tertiò * ampliatur regula, quod etiam tutor, vel 9
curator, ante emissam satisdationem non sit tutor, nec
habeat administrandi potestatem, l. *si impuberi*, §. *quam-
vis, vers. quid ergo si non caveat, ff. de tutor, vel curat. datis ab
his*, & l. 3. & *ult.* C. *de tutor, qui non satisd.*

Quartò * ampliatur, quod contra gesta per talem 10
tutorem in judicio, qui non satisdederit rem pupilli
salvam fore in præjudicium pupilli, non sit opus resti-
tutione, ut quæ sint ipso jure nulla, & non noceant
pupillo, ut est text. *in* l. *si tutor*, & ibi Bart. & Bald. C.
quibus caus. in integr. restit. non est necessar. quod dicit
perpetuo menti tenendum esse Robert. Marant. *de ord.
judicior. part.* 4. *num. mihi* 53. & Ioach. Mynsing. *cent.* 2.
observ. 32. & Vant. *in tract. de nullit. processuum, in rubric.
de nullit. sententiæ ex defectu inhabilitatis seu mandati, n.* 128.

Quintò *ampliatur, ut etiam non sufficiat jurato- 12
ria cautio, cum tutor nomine alieno veniat, & ideo si
fidejussorem non reperit, non censeatur idoneus, l. *fin.*
ff. arbitrium tutelæ, id quod etiam confirmatur, per re-
gulam, quam tradit Bald. *in* l. 1. *circa medium*, *ff. de usu
& usufruct. legat.* ubi inquit, quod * in officiis admini- 13
strandis, & quando quis electus fuerit in tutorem vel
curatorem, si non posset dare fidejussorem, quod non
sufficiat juratoria cautio. l. 2. C. *de tutor. & curat. datis ab
his*, Iason *in l.* 1. *col fin.* C. *de procurat.*

Sed * hæc ampliatio locum non habet in tutore 14
principis, quibus sufficit fidejussores tales constituere,
quales reperiri possunt, ut tradit Barthol. Chassan.

tit. Des enfans des plusieurs litz, §. 5. in verbo, caution souffisae, num. 4. allegans Alberic. de Rosat. *in l. de creationib. de Episc. audient.*

15 Sextò * ampliatur regula, quod tutor cavere no- lens vel differens, pignoribus captis, coërceri possit, *§. subsidiaria, Instit. de satisdat. tutor. l. dies cautionum, §. ju- tra, ff. de dam. infect. l. si quis à liberis, §. si quis ex his, ff. de lib. agnos. l. 3. C. de suspect. tutor. & l. 1. §. qui ergò, ff. de ventre in- spic.* Sed & extat constitutio Imperat. Valerian. &
16 Gallieni, *in l. 2. C. de tutor. qui non satisdeder.* quod * tu- tor, si secundum Præsidis præceptum, & juris formam sa- tis non dederit, removeatur à tutela sine infamia, si qui- dem inopia hoc faciat, sed si fraude, cum infamiæ no- ta.
17 Eòque * nomine etiam teneantur dare fidejussore. *l. 1. ff. qui satisdare cogantur,* qui quidem fidejussores om- nò in solidum obligantur, nec beneficium divisionis habent, *l. ult. ff. rem pupilli salv. fore, l. si plures, ff. de admini-*
18 *tut.* ita tamen, ut * sufficiat eam satisdationem, vel fi- dejussionem præstare alio loco quàm dationis tutoræ, ex eo quod necessaria sit, ad quam quis à lege astringa- tur, licet causa sit voluntatis, *l. si fidejussor, §. non necia- ria, ibi, non facile, & l. de die, §. tutor, & §. jubetur, ibi, mitten- di sunt in municipium, & ibi, posse quo postulat remitti, ff. qui*
19 *satisd. cog.* Quod * tamen intelligitur, dummodo non peteret dare fidejussorem in loco multum distanti, quo casu non audiretur, ut dicit Bart. *in d. §. jubetur,* & pro- bat text. singularis *in d. l. fidejussor. in §. si necessaria, ibi, in alia ejusdem provinciæ.*

20 Ex quo * infert idem Bart. *in d. §. jubetur,* quod ubi- cumque in loco judicii quis non potest præstare dictam satisdationem, sed reus peteret se remitti ad dandam talem satisdationem ad talem locum, quem ipse jus elegerit, si reus ibidem velit dare fidejussorem, nec con- sultum esset actori propter conveniendi difficltatem, non audiretur *per l. 2. ff. qui satisd. cogant.* Ideò secundum eum eligi debet locus actori conveniens, quem sed-

tt Alex. *in d. §. tutor*, & est de mente Bart. *in l. scien-*
an, §. 1. ff. eod. tit.

Septimo * ampliatur regula, ut etiam procedat in 21
gitimis tutoribus vel curatoribus, qui etiam satisda-
debeant, *l. legitimos, ff. de legit. tutor.* & ibi Bart. & fa-
l. ult. §. defensionem, C. de administrat. tutor.

Octavo * ampliatur, quod etiam mater, cui singu- 22
li quodam jure permisit Iustinian. gerere tutelam fi-
rum suorum, omnino satisdare teneatur, *per novel-*
n constitutionem 118. *ad fin.*

Nono ampliatur, quod * etiam patronus, & ejus li- 23
ri ad hanc satisdationem teneantur, *d. l. legitimus*, &
gl. declarat, *l. si impuberi, §. quamvis, ff. de tutor. & curat.*
tis ab his.

Sed hæc tres * præcedentes ampliationes non pro- 24
dunt in patrono tutore sui liberti, saltem ubi est per-
na patroni honesta, quæ satisdare non cogitur, ma-
me quando substantia pupilli est modica, ut tradit
iraquel. *de pœnis, causa* 51. *num.* 41. Bald. *in l. tutores, ff.*
legit. tut. & Iason *in l. jubemus, num.* 13. *C. de judicijs, d. l.*
gitimo, ff. de legit. tutor.

Nec etiam * procedunt in patre legitimo admini- 25
ratore, ut tradit Arius Pinell. Lusitan. *in 2. parte l.* 1.
20. *C. de bon. matern.* & Boer. *ad consuetud. Bituricens. tit.*
s constumes, §. 3. per l. cum oportet. §. non autem. & ibi gl.
de bonis, quæ liber. Nec etiam * in agnato locuplete, *l.* 26
t. §. & si quidem curator, C de curator furios. l. de creationi-
s, §. penult. C. de Episc. audient.

Decimo * ampliatur, quod etiã hæc cautio præstari 27
ebeat à tutore, & fidejussoribus, exigente Magistra-
, stipulante ipso pupillo, si fari potest, *l.* . *§. exigere, ff.*
Magistrat. conven. ut tradit Carol. Molin. *in princ. l.* 1.
m. 19. *de verb. oblig.* Vel si pupillus absens sit, vel fari
on possit, servus ejus stipuletur, vel si servum non ha-
eat, servum ei emat, si non sit unde ematur, aut non
t aliaqua emtio: profecto dicemus servum publicum

apud Prętorem ſtipulari debere,aut quo dare aliquem Prætor debeat,cui caveatur,*l.2.3.& l.ſervum,ff. rem pupilli ſalvam fore.*

28 Undecimo * ampliatur, quod etiam hæc ſatiſdatio pertineat non ad tutores tantum,ſed etiam ad omnes curatores datos, ſive puberibus, impuberib. prodigis vel furioſis, l. . *§. pertinet, l. de creationibus, §. ſin autem,*
29 *C.de Epiſc.audien.* etiam ſi ad ſpecies * curator datus ſit, l.*& ſi ad ſpecies,ff. rem pupil. ſalvam fore.* niſi fuerit cura-
30 tor ventri datus, ex inquiſitione, qui ſatiſdare * non debet, *l,bonorum,ff.rem pupilli ſalvam fore.* Quemadmo-
31 dum * etiam non tenetur ſatiſdare curator furioſi, quando habet ſufficientem & idoneam ſubſtantiam ad fidem gubernationis, l. *de creationibus,§.ſin autem, C. de Epiſc.audient.*l.*cum furioſus, §. ſed ſi quidem nobilis, cum*
32 *duob.§§.ſeqq. C.de curat.furioſi,* quæ quidem * ſtipulatio in curatore committitur ſtatim, atq; res ſalva eſſe deſierit, ſed in tutore non committitur, niſi finita demum tutela & fidejuſſoribus, tunc exinde incipiet cedere dies, l. *non quaſi, §. hanc ſtipulationem, ff. rem pupilli ſalvam fore.*

33 Duodecimo * ampliatur, quod non ſolum ipſi tutores teneantur ex adminiſtratione rerum pupilli, verum etiam quod Magiſtratus non exigens hanc ſatiſdationem teneatur pupillo, vel adulto in ſubſidium,
34 *§.ſciendum,Inſtit de ſatiſd.tut.*& *ideo dicitur Subſidiaria, *§.nos autem,in fin & §.impuberes,Inſtit. de Attil. tut.* l.*tutores, in fin. ff. de confirmand. tutor.* nempe quod reliquis deficientibus veluti ſuccenturietur.

35 Continet * autem hæc actio ultimum præſidium, quia tum demum exercetur, ubi non eſt indemnitati pupilli ſatisfactum,excuſſis bonis tutoris,itemq;fidejuſſoris ejus, nec non collegarum,qui etiam periculum propter conſortium adminiſtrationis ſubeunt, ut reſcripſit Gordian. *in* l.*adverſus,C.de Magiſtra.conven.* quæ alias dicitur actio in factum,alias actio utilis, l.5.& ...

Gloſſ

lossa, verb utilem, C. eod. Quæ * introducta fuit ex Se- 36
atusc. facto auctore Trajano *d. §. sciendum, & l. Magi-*
ratus, C. de Magist. conven. Vel etiam ex prudentum re-
ponsis, *d. §. sciendum.* Ac ne novum * esse putemus, 37
uod Magistratus præstet periculum tutoris parum
donei, cum similis lex etiam inveniatur apud Plato-
em, quæ apud eum extat, *lib. 12.* ut dicit Francisc. Bal-
uin. *Instit. de satisdat. tutor. in verbis, sed etiam in eos.*

Et hæc ampliatio * etiam procedit primo, ut Magi- 38
ratus teneatur, si non idoneè passi sint cavere, idque
ulpa eorum Magistratuum factum inveniatur, *l. 1. §.*
t. & l. quod ad heredem, ff. de Magistr. conven. Corn. *cons.*
63. *n.* 6. *lib.* 4. quia paria * sunt aliquid non facere, vel 39
inus idoneè facere, *l. quoties, ff. qui satisd. cogant.* Verum
oc * non procedit, si ab initio curarunt idoneè satis- 40
ari, & si postea forte lapsi fuerint facultatib. fidejus-
ores: quo quidem casu non tenebitur Magistratus, cui
ihil est quod imputetur. Neq; enim habet Magistra-
us futuros casus, & fortunam pupillo præstare, *l. 1. §.*
Magistratus ff. de Magistrat. conveniend.

Probatio * tamen idoneitatis satisdationis non pu- 41
illo incumbit, ut doceat fidejussores solvendo non
uisse tempore, quo acciperentur, sed Magistratib. ut
oceant eos solvendo fuisse, quæ omnia continentur
Ulp. responso, *in d. l. 1. §. probatio, ff. de Magistrat. conven.*

Secundo * procedit hæc ampliatio, quod eadem a- 42
tio etiam detur adversus quemlibet in solidum, *l. 3,*
C. de Magistrat. conven. nisi omnes fuerint solvẽdo, quo
asu dabitur convento beneficium divisionis, *d. l. 3. C.*
e Magistr. conven. l. in Magistr ff. eod. vel quando Magi-
tratus inter se convenissent, ut unius * tantum peri- 43
ulo tutores darentur: quo casu primus excutiendus
rit, qui hoc susceperit, *l. 1. §. si inter, ff. de Magistr. conven.*
Si vero dolo fecerunt Magistratus, vel lata culpa, quo
minus * idoneè curarunt satisdari pupillo, in solidum 44
enentur, *d. l. in Magistratus, ff. de Magistrat. conven.*

45 Tertio procedit* hæc ampliatio, quod etiam den hæc actio Subsidiaria contra heredes Magistratus, qui omnino omiserunt petere cautionem, quia est lata culpa Magistratus, de qua teneatur heres, *l. quod ad heredem*, & ibi gl. *verb. omitteret, l. non similiter, ff. de Magi-*
46 *strat. conven. l. 2. C. eod.* Nam si* Magistratus tanta fit negligentia, ut omnem cautionem omitteret, æquum est haberi eum loco fideiussoris, ut & heres ejus teneatur, *d. l. quod in heredem*. Vnde recte constat, quod idem
47 Vlpian. ait, *in l. non similiter, ff. eod.* Non* similiter teni heredes Magistratuum, ut ipsi Magistratus tenentur
48 quia Magistratus * in omne periculum succedit, heres vero tantum succedaneus sit culpæ dolo proximæ, ne teneatur tutoris negligentiæ nomine. Hinc quoque si
49 filiusfamilias* fuerit Magistratus, & caveri pupillo non curaverit, aut non idoneè cautum fuerit, ejus culpa, ait Iulian. in patrem filiifamilias Magistratus peculio tenus dandam esse actionem, si voluntate patris Magistratum administraverit, quasi Rempubl. salvam fore promiserit, qui dederit voluntatem, ut filius Decurio crearetur, *l. 1. §. si filiusfamilias, ff. de Magistr. conven.* Porro
50 autem ut in heredes Magistratuum * datur hæc actio subsidiaria, ita etiam datur heredib pupillorum, *l. 1. §.*
51 *non tantum, ff. de Magist. conven.* Proinde * etiam eadem actio datur contra Magistratum, quæ cōpetit in tutores,
52 *l. ult. §. ult. ff. de Magistr. conven.* Idq; non * solū quo ad sortem, sed etiam usuras, *d. l. ult.* Sed hoc non procedit, quo ad privilegium personale vel hypothecæ in bonis Magistratus, in quibus pupillus privilegiū non habet, sed cum cæteris creditoribus partem habiturus est, *l. 1. §. privilegium, ff. eod.*
53 Quarto procedit * ampliatio, quod etiam Magistratus si moniti non dederint tutores vel curatores, teneantur ad damnū, quod impuberes vel etiam adolescentes medio tempore passi fuerunt, quia muneri mandato non paruerunt, *l. 1. §. Magistratib. ff. de Magistr.*

conven

nven. Idem quoq; * dicendum, si data opera tutelam 45
ıstulerint in successores suos, vel si satisdationem data
pera traxerint quo ad successores, quo quidem casu
ihil eis proderit, *d l.1.§.sciendum.*

Quintò procedit * ampliatio, quod actio quoque 55
ıbdiaria sit danda in eum, qui electus sit ad æstiman-
ıs tutorum satisdationes, *d.l.1.§.Hadrianus.* Vel etiam
ɔntra * Scribam vel alium, qui minoris, quam debuit, 56
es minoris, vel veram substantiæ taxationem passus
ıerit, occultarit, dolo vel negligentia, *l.ult.C.eod.*

Sextò, ampliatio * procedit, quod etiam teneatur 57
Magistratus, qui non dedit, sed testamento à patruo
atos tutores confirmavit sine inquisitione, cautione
on exacta, nec enim voluntas ejus, qui tutorem dare
on potuit, negligentiam Magistratuum excusat, *l. tu-
ores, ff. de confirm.tut.* Idem etiam * Magistratus tene- 58
ır, si Præses provinciæ dederit tutores, sed ejus Præsi-
ibus renunciantes falsa, deceperint, gratia forte aut pe-
unia, *l.1.§.si Præses 1.ff.de Magist.conven.* Et multo magis,
uando * Præses eos satis exigere jusserit, quo casu eos 59
eneri etiam si si Præses dederit, dubitandum non est, *d.
1.§.neq.vers.plane.* Similiter * quoq; dicendum erit, si 60
ræsidi provinciæ dati nomina dederunt, vel ex eorum
ıggestu dati fuerint, quatenus dolo vel lata culpa ver-
ati sunt, *d.l.1.§.si Præses 2.& §.si curatores.* Vel si Præses
ominibus ab * alio acceptis ad Magistratus municipa- 6
es remiserit, ut se de eis instruerent, & exinde instru-
tus dederit quatenus dolo, vel lata culpa id factum fu-
rit, *d.l.1.§.si Præses.* Sed si ad eos * remiserit, ut ipsi da- 62
ent, vel post dationem ut exigerent satisdationem, pe-
iculum ad eos pertinebit, *d.l.1.§.sed ad eos.*

Sed hæc * duodecima ampliatio non procedit pri- 63
mo, quando tutor, à quo non fuerit exacta satisdatio,
uerit idoneus, eo tempore quo tutelæ agi potuerit, id
est, finita tutela, quod sufficit, *d.l.1.§.sed si satis, l. Æmilius
Dexter.§.ex diverso, vers.pronunciavi, ff.de admin.tut.l.in Ma-
istratus, C.de Magistr.conven.* Se-

64 Secundò declaratur, non*procedere de consue-
dine, qua receptum est, ut ejus rei nomine actio nn
detur adversus hujusmodi Magistratus, qui tuto
creaverunt, ut tradunt Ioan.Ronchegal.Giold.*in* l.
*n.125.ff.de duob.reis.*allegans Aretin.*cons.*29.l.*tres*
tores,§.*fin.& l.tutores,ff.de administrat.tutor.*

65 Tertiò declaratur*non procedere in contutore,ci
ob inopiam alterius non habet actionem adversus
Magistratum. Unde cum proponeretur duos tut-
res à Magistratibus municipalibus datos, cautio
non exacta, quorum alter inops decesserit, alter in s-
lidum conventus satis pupillo fecerit, & quæreretu
an Tutor iste adversus Magistratus municipales h-
bere posset aliquam actionem, cum sciret à contut-
re suo satis non esse exactum? Ulp.respondit *in* l.
cum l.seq. ff. de Magist. conven. tutorem ad Magistrat
redire non posse; cum nunquam tutor adversus M-
gistratus habeat actionem, dicens, Senatusconsultu
pupillo tantum subvenire, non autem aliis, præserti
cum scit, quod tutori imputetur, scil. quod satis à co
tutore non exegerit, vel suspectum non fecerit.

66 Quartò * declaratur non procedere in majoribu
Magistratibus, ut Præfecto urbium, Prætore, Præsid
provinciæ, vel aliis, quibus tutores dandi jus est, §.*fi*
*Instit.de satisd.tutor.*tantum enim tributum est pruden
tiæ horum Magistratuum, ut creditum sit non esse ne
cessariam satisdationē. Nec dubitat princeps eos, qu
ob singularem industriam, explorata eorū fide, & gra
vitate ad horum officiorū magnitudinem adhiberen
tur, non aliter judicaturos esse pro sapientia, & luc
dignitatis suæ, quam ipse foret judicaturus, ut inqui
quodam loco noster Aurelius *in* l.*unica,C.de offic.Præf*
*Præt.*l.1.& ibi gloss. *verbo,expertes,C.de tutor illust.* Se
67 hoc*locum non habet, quo ad illustres in provinciis
ubi Curiales nominant tutores & curatores, & ultra
nominatos & datos tenentur clarissimarum persona-

rum

rum exhibere debitam cautionem, *d. l. 1. §. in provinciis, C. de tutor. illustr.*

Quintò declaratur * non procedere, quod Magi- 68
ſtratus non teneantur, niſi in ſubſidium in eo, quod de
bonis tutoris ſervari non poſſit, *l. tutores, ff. de confirm. tut.*
l. Lucius, §. cum in teſtamento, verſ. alios, ff. de adminiſtr. tut. Ni-
ſi teſtamentarius & * dativus tutor geſſerit diviſim, quo 69
caſu pro dativo prius pervenitur ad Magiſtratum, quam
contutorem, *d. l. Lucius, §. cum in teſtamento, l. 1. §. uſque adeo,*
& ibi gl. *verb. accipiendum, ff. de tutel. & ration. diſtrah.* ubi
hoc optimè declaratur.

Sextò declaratur non * procedere, quo ad fidejuſſo- 70
res Magiſtratuum: hi enim Reipublicæ rem ſalvam
fore promiſerunt, non pupilli, *l. 1. in princ. ff. de Magiſtr. conven.* Proinde quoque * nec nominatores Magiſtra-
tuum ex hac cauſa tenebuntur, ſed ſoli Magiſtratus, *d.* 71
l. 1. in princ. Idem quoq; quo ad * ordinem decurionum,
dicendum erit, *d. l. in princ.* & ibi gloſſ. *verb. in ordinem.* 72
Ordo * autem decurionum civitatisve collegium ipſum
decurionum & curiam ſignificat, *l. ordine, ff. ad municip.* 73
l. 1. C. de omni agro deſert. lib. 11. Nec verò * aliter habetur
ordo, quam duabus partibus adhibitis, *l. 3. ff. de decret. ab* 74
ordine faciend. l. 3. ff. quod cujusque univerſ. nomine. Planè ſi
Decuriones decreverint actionem per eum movendã,
quem Duumviri elegerint, is videtur ab ordine electus:
parvi enim refert, an ipſe ordo elegerit, an is, cui ordo
negotium dederit, *l. item eorum, §. 1. ff. quod cujusq. univerſ. nomine.* Sed ſi ordo decurionum * receperit in ſe pericu-
lum, dici debet teneri eos decuriones, qui præſentes fu- 75
erunt, *d. l. 1. §. ſed ſi ordo,* & ibi gl. *ff. de Magiſtrat. conven.*

Sed * hæc ſeptima regula ſatis ſuperq; ampliata de-
claratur, primò non procedere in tutore teſtamenta- 76
rio, §. 1. *Inſtit. de ſatiſd. tutor. l. teſtamento datus, ff. de teſtam. tutel.* Idq; hac ratione, quod ejus fides & diligentia ſpe-
cialiter à teſtatore ſit approbata, *d. §. 1.* paternumq; te-
ſtimonium pro * ſatiſdatione ſufficiat, *l. ult. §. & ſi quidem* 77
pa-

parens, C. *de curat. furiosi*, & *l. de creationibus*. C. *de Episc.* *audient*. Nam cum semel approbatus fuerit pro idoneo & sufficienti à testatore, non est amplius, ut suspectus, cogendus satisdare, secundum Socin. Jun. *conf*. 2. *nu*. 2. *lib*. 4. Aymon. Cravet. *part*. 1. *in* 4. *limitat*. *num*. 26. *&* 33. *vers. nec obstat*, *& num*. 31. *de antiq. temporum*. & ita Pe-
78 trus Rebuff. * dicit servatum esse Parisiis, ubi nul[illegible] satisdat, sed se tantum obligat, *in l. satisdationis*, *ff. de verb. signif*. licet ibidem dicat de consuetudine servari, ut etiam tutor testamentarius satisdet, teste Masuer, *in Rubric. de tutore*, *in princ*. eamque consuetudinem non esse contemnendam, cum tendat ad tuitionem rerum pupillarium.

79 Quæ quidem * declaratio etiam procedit in executore testamentario, *l. firmo*, §. 1. *ff. quando dies legat. ced*. *nulli*. C. *de Episc. & cleric*. nisi post testamentum cepet esse non solvendo, *l. liberto*, §. *largius*, *ff. de ann. legat*. p[illegible] Bart. *in l. Divus*, *ff. Si cui plus quam per leg. Falcid*. Similit[er]
80 quoque * dicendum erit in curatore testamento dat[o], in casibus permissis. *l. cum furiosus*, §. *& si quidem*, C. *de c[u]rator. furiosi*. *l. de creationibus*, *in princ*. C. *de Episcop. audie[nt]*.
81 & idem quoque * si in codicillis, per gloss. *in* §. 1. *Inst. de satisdat. tut. verbo*, *approbata*, *l*. 3. *ff. de testam. tutel*. *& d*.
82 *de creationib*. Vel si etiam * in testamento invalido à p[a]tre tutor scriptus fuerit, modò confirmatus ad tutela[m] gerendam, qui perindè est, ac si ex testamento tut[or] esset, id est, ut satisdatio ei remittatur, *l. qui à patre*, *ff. [de] confirm. tutor*.

83 Verum hæc * declaratio, sive fallentia prima huju[s] regulæ locum non habet: primò, quando tutor confi[r]matus fuisset sine inquisitione, *l. tutores*, & ibi gloss. *ver[b]. debuerunt*, *ff. de confirm. tutor*.

84 Secundò * non procedit, quando duo pluresve da[ti] essent in testamento, quo casu unus offerens satisda[re], alteri licet à testatore electo ad administrationem nolenti satisdare præfertur, ut solus administret, §. *sed*

ex testament. Instit. *de satisdat. tutor. l. testamento, ff. de testament. tut. l. dativus, ff. rem pupill. salvam fore*, & hoc ea ratione: quod * utilius sit pupillo tutelam ipsius per unum potius, quam per plures administrari, vel per varias tutorum manus aspergi, *d. l. legitimos, §. 1. ff. de legit. tutor. l. 3. §. apparet, ff. de administrat. tut.* Nam vulgò dicitur: 85

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Quod enim multorum commune est, id nemini curæ esse solet, ut dicit Aristot. *lib. 2. Polit.* Facilius enim unus tutor & actiones exercebit & excipiet, incommodumq; erit per multos tutelam spargi. Unde * Livius 86
ait: *Cumplurium imperium inutile esse, quia tendendo quisque ad sua consilia aperiunt mille incommodorum occasiones*, ut tradit Christoph. Port. *de satisdat. tutor. num. 3.* Et ideò quoque Prætor vel Magistratus eos convocat ad consentiendum in unum solum, vel alterum, qui ad gubernationem sufficiant, *l. si plures, 3. §. si non erit, ff. de admin. tutor. & novel. 118. §. sed si multi.* Et si convenire nolint, vel congregati dissentiant, tunc Prætor statuit causa cognita quis gerere debeat, *d. l. Si plures, §. Si non erit, §. Si autem, Inst. de satisd. tutor.* Ang. *in §. sed si ex testamento*, in gl. *partes suas, n. 1.* ubi ampliat ad electionem consultoris in formando punctum, super quo deberent habere consilium sapientis, *Instit. de satisdat. tutor. l. in venditione, §. fin.* & ibi gl. *verbo, vendat, ff. de bonis auctorit. judic. possid.* nisi Prætori tutores non consentiant, nec fidem habeant electo, sed * omnes gerere malunt: nec velint 87
esse succedanei alieni periculi, quo casu dicendum est Prætorem permittere eis omnibus gerere, *d. l. si plures, §. fin.*

Sed hæc * secunda declaratio primò non procedit, 88
quando volens satisdare, persona esset suspecte, vel turpis, cui tutela committi, nec cum satisdatione debeat, ut si multa jam flagitia in tutela admisisset, *l. tutores, §. Si autem ipse*, & ibi gloss. *verbo, versatus, ff. de suspect. tutor. & l.*

& l.testamento datos, ff. de testament. tutel. Nec satis n
dantes temere repelluntur, quia plerumque bene pr-
bati & idonei atque honesti tutores, etiam si satis n
dent, non tamen debent rejici, nec jubendi satisda
89 Duplex * igitur causæ cognitio est, una ex persona
jus, qui obtulerit satisdationem, quis, & qualis est, a
contutorum, quales sunt, num forte ejus existimari-
nis, vel ejus honestatis sunt, ut non debeant hanc co-
tumeliam satisdationis subire, *d. l. testam. datos, §. n*
90 *omnino, & §. duplex, ff. de testam. tut.* & si plures * satisdæ
parati sint, tunc idoneus magis præferendus erit, ut
tutorum persona inter se & fidejussorum compare-
tur, *l. quod si plures, ff. de testament. tutel.*
91 Secundo * non procedit prædicta secunda declar-
tio in pluribus patronis, nisi ex magna causa, ne qu
spem successionis diminuat. Nam si patrono tute
non fuerit commissa, poterit per compatronum d
mno affici, qui solus rem pupilli male administrat, *l. l*
gitimos, §. in legitimis, vers. an ergo. & ibi Bald. *ff. de legi*
tutor. quia magis, inquit, debetur hereditas patron
quam legitimis heredibus, ut est gl. *in l. testamento d*
tos, verb. cavetur, ff. de testament. tutel.
92 Tertio * non procedit, quando non tutor, sed ex
traneus licet pupillo consanguineus offerret satisdar
qui non esset audiendus ad aliorum non satisdantiu
exclusionem, *l. si nemo, 19. ff. de testam. tutel.*
93 Sed ut * unde digressi sumus, rursus in viam rede
mus, sciendū est ea, quæ supra dicta sunt de testamen
tario tutore in prima fallentia hujus regulæ, videlic
testamentarium tutorem satisdatione non onerari
Tertio non procedere, quando post testamentum e
mersisset ante celata, & ignorata morum improbitas
quo casu si tutor datus fefellerit opinionem testatoris
non erit tantum tribuēdum parentis errori, ut pupill
utilitas negligatur, *l. in confirmando, l. utilitatem, ff. de con-*
4 *firm. tut.* Vel * si post testamentum tutor factus fueri
non

on solvendo, *l. liberto, §. largius, ff. de ann. legat.* Vel si
tus * fuerit tutor à matre testamento, licet secus sit 95
relictis à patre, *l. 3. in fin. ff. de confirm. tut. l. 1. C. eod. tit.*
am ipsi tutores à matre dati tenentur satisdare, &
nfirmantur etiam ex inquisitione, quod secus est in
tis à patre, qui sine inquisitione simpliciter tantum
nfirmantur. Et ratio diversitatis est, quia patris con-
um firmum * reputatur, matris autem infirmum est 96
icium, ut est gl. *in verb. approbata, §. 1. Instit. de satisdat.*
tur. ad quod facit *l. 2. §. verba, ff. ad Senatuscons. Trebell.* &
t. *in §. 1. Instit. quib. alien. licet. & in §. 3. Instit. de injur.*
Secundò * non procedit prædicta septima declara- 97
in tutore dato ex inquisitione, qui non satisdat, §.
ex inquisitione, Instit. de satisdat. tutor, l. bonorum, ff. de
t. furios. l. 2. C. de tutor. qui non satisded. Bart. *in §. fi. nu.*
authent. ut hi qui obligatas: quia * fides eorum à ju- 89
e est approbata. Sed contrarium observatur ex mo-
ius Galliæ, cum hæc inquisitio summatim expedia-
, ut tradit Imbert. *in Enchiridio juris Galliæ, in verb. tu-*
allegans Joan Fabrum, *in l. 2. C. de tutor. qui non sa-*
d. quæ quidem praxis approbatur per Gloss. *in l. 1.*
e tutor. & cur. qui non satisded. & per text. *§. nos autem.*
tut. de Attilian. tut. de qua praxi testatur Pract. Pa-
s, in forma libelli, quo agitur ad reddendam rationem
læ, *vers. venio ad quartum, in fin.* Chassan. *titul. des en-*
§. 4. in verbis, si par le pere, n. 7. quæ forma inquisitio-
traditur, *in l. naturali, §. fin. ff. de confirmando tutore.*
hæc intelligi debent, quæ de tutore dato ex inqui-
ne diximus, quando tutor datus fuerit ex inquisi-
e à majoribus, scil. Magistratibus, veluti Prætore,
ræfecto urbis, & Præside provinciæ, quibus plenum
uerit dandi tutores, qui satisdare non tenentur, ut
a diximus, sed si dati * fuerint à minoribus Magi- 69
ribus licet cum inquisitione, veluti à defensoribus
atum, satisdationem subire debent, *§. fin. Instit. de sa-*
tut. l. 1. §. si curatores, ff. de Magistrat. conven. l. pen. C.

100 *de tut. qui satis non dederunt.* Et si tutor, qui * non tenebatur satisdare, satisdederit per errorem, talis satisfactio non tenet, secundum Ang. Aretin. *in* §. 1. *n.* 3. *in fin vers. quæro quid si tutor, Instit. de satisdat. tut.*

101 Ultimo non * procedit prædicta regula in tutore defendente pupillum, qui non satisdat de judicato solvendo *l. ult.* §. *defensionem*, C. *de administr. tut.* Nam nec ultro se ingerit, sed eo adigitur necessitate officii, si modo justa videatur causa pupilli, *l. quoties*, §. *idcirco, ff. de administr. tutor.* & dum sedulo incumbit suo officio, pro domino habeatur, *l. qui fundum*, §. *si tutor, ff. pro empt.*

102 Neque enim * cuiquam damnosum esse debet suum officium *l. cum quædam mulier*, C. *de administr. tutor. l. si quis ex signatoribus*, §. 1. *ff. quemad. testament. aper.* eque de causa non in eum, sed in pupillum datur judicati actio, *l.* 4. *ff. de re judic. l.* 2. *ff. de administr. tutor.* de quo supra satis diximus.

De confectione libri rationum.

SUMMARIA.

1 *Omnis tutor librum rationum conscribere debet, & qualem, vel quid continere debeat, ne contra eum juretur in litem, declaratur num.* 2.

3 *Libro rationum quando stetur circa expensas.*

4 *Modicæ impensæ juramento probantur.*

5 *Quæ dicantur parvæ sive minutæ expensæ.*

6 *Modicæ impensæ juramento non probantur, quando non fuerint specificatæ, rationabiles, nec verisimiles. numero* 7.

8 *Tutor in libro rationum debet nominare, & scribere reditus & fructus, quos ex bonis, quorum administratio commissa fuerit, perceperit.*

9 *Tutori dicenti & juranti, se rationes amisisse, non creditur, nisi probet casum.*

10 *Tutor tenetur librum rationum, cum ipsius tutelæ & curæ administratione reddere, etiam non requisitus.*

11 *omni-*

1 *Communis opinio.*

2 *Tutor, reddita ratione, quod de datis & receptis remanserit penes eum, restituere tenetur.*

3 *Tutor si sufficientem rationem non reddiderit, ad iterum reddendum cogi poterit.*

4 *A consanguineis non exigitur scrupulosa ratio.* Declaratur *num.* 15. 16.

7 *Quando constat de opere facto, fit æstimatio, licet rationarius non possit impensam minutatim declarare.*

Præsumitur opus factum ab eo, & ejus impensa qui tenebatur facere.

9 *Analogistes solùm à levi culpa, & scrupulosa inquisitione relevatur.*

REGULA VIII.

OCtava regula est, quod omnis * tutor librum ra- 1
tionum conscribere debeat, in quo omnia data accepta, reditus, exitus, & expensas, & quæcunque ministravit, clarè, & sigillatim describere teneatur; ut omnia in eo singulariter, de die in diem, tam refectu ejus, quod recipitur, quàm ejus quod expenditur, erantur, ut tantum ex tali fundo, tantùm à tali colo-r, tantum à tali debitore, tantum tali die, mense, & no receptum à tali, & tantum tali die, anno & mense pensum in tali re, *juxta l. apparitores,* C. *de exact. tribut.* .§. *officio, ff. de tutel. & ration. distrah. l. si quis, ff. de condit. demonstrat. l. si statuliber, § fin. de statuliber.* Bald. *consil.* 3. *lib.* 1. Ludov. Roman. *cons.* 118. Francisc. Aretin. .31. *sub num.* 6. *vers. nam per librum.* Hieron. Grat. *cons. num.* 18. & *cons.* 105. optimè Dec. *cons.* 110. *num* 8. 9. *n cons.* 178. *n.* 1. & *cons.* 192. *n.* 2. Idq; hoc ideò statutum , ut ex eo veritas vel falsitas probari posset, vel ut tra eum probari possit contrarium, *juxta l. neminem,* C. *de suscept. præposit. & arcar. lib.* 10. Et hæc in genere ponon debent, adeò ut si omnia non ponantur ita clarè, ponantur omnia, vel quædam tantum in genere:

tamen, respectu eorum quæ non sunt posita, vel ... posita in genere, absq; tempore, causa, die, mens... anno, & personarum, & locorum nominatione, se... liter obscurè sunt posita, jurari poterit in litem co... illum, qui talem librum confecerit. Ita ut ex ipso ju... ramento, res, & rerum quantitas, pretium, æstimatio... fructus & reditus probentur recepti, contra tuto... vel curatorem, seu administratorem quemlibet, qui ... confectionem libri rationum tenentur: & demum ... generaliter contra talem in litem jurari poterit, pen... dè ac si nullum librum confecisset, prævia tamen s... per judicis taxatione, ut tradit Bart. *cons*. 150. *in fin*. Ca... *cons*. 124. *lib*. 1. Ruin. *cons*. 29. *lib*. 5. Paris. *cons*. 75. *libr*. ... *cons*. 25. *lib*. 2. Aym. Cravet. *de antiq. temp. part*. 1. *vers. quo*...

2 *limitatur, n*. 44. *& seq*. Quod * autem dictum est de ... intelligi debet quando sine expressione diei non po... intelligi illud, quid sit, quod datum referatur vel ac... ptum, sed esset omnimodo incertitudo, ut navicul... continuè species transferentes, vel inferentes. Nisi e... nim diem illationis edoceant, non poterit illatio, ... quid illatum fuerit, verificari, *l. comperimus, de navic. lib*. ... quæ diei expressionem requirit. Secus tamen esset si ... omissione diei non emergeret incertitudo, nec am... guitas: quia tunc sufficeret designare annum, m... sem, vel aliud tempus accepti, vel dati, puta temp... vindemiarum, vel messium, & sufficeret, quod ra... æquè possit dispungi, ut tradit Bart. *consil*. 150. & A... chor. *consil*. 316. Socin. *consil*. 46. *lib*. 1. & Jason *consil*. 4...

3 *lib*. 3. Cui quoq; libro * tutoris stabitur de expensis ... ctis pro minore, quando sint verisimiles, ac etiam ... jor pars illarum verificatur, secundum Philip. Co... *cons*. 18. *n*. 9. *lib*. 4. maximè accedente juramento scribe... tis, *argum. l. si quis pro redemptione*, C. *de donat*. *& l. per has* C. *de erogat. milit. annon. lib*. 12. sequitur Bald. *in l*. 1. *ante* ... C. *de edendo*. Alexand. *consil* 54. *lib*. 2. & Dec. *in l*. 1. C. *de* ...

4 *dendo*. Et hæc * quidem adeò vera sunt, sive producan...

ab eo, qui librum confecerit, sive ab ejus heredibus,
modo sint parvæ, & non magni momenti expensæ, ut
tradit Andr. Alciat. *reg.3.præsump.4.n.6.* & tenet Specul.
in tit. de instrum. edit. §. nunc verò aliqua, vers.20. Bart. *in l.*
Divus, in fin. ff. si cui plus quam per leg. Falcid. Dicuntur * au- 5
tem parvæ sive minutæ expensæ, de quib. commodè nõ
possunt parari instrumenta & probationes, puta, quod
hæc essent majores sumptus, unde propter modicitatẽ
præjudicii, & difficultatem & majorem sumptum, pro-
bationis, statur juramento. Quod * tamen non procedit, 6
quando impensæ minutæ in scriptura rationum non fu-
issent specificatæ, scil. cui, quam ob causam, & quantum
singulariter datum esset, ut voluit Joan. Andr. *in addit.*
Speculat. *de instrum. edit. §. nunc vero aliqua, vers. 21. quid si*
executor, & Bart. *in l. qui sub conditione, in fin. ff. de cond. & de-*
monstr. Periculosum siquidem esset, & falsitatis occa-
sio, dicere simpliciter sine specificatione stari juramen-
to, ut dicit Joan. Andr. *d. loco*, referens de quodam, qui
volebat sibi credi expendisse duo millia in minutis dis-
tributionibus, aliter non declarando. Nec * etiam pro- 7
cedit, quando hæ impensæ minutæ & specificatæ non
essent rationabiles & verisimiles, ut quia non debue-
runt fieri, quæ etiam probatæ non debent approbari, ut
tradit Jason *in l. fin. §. in computatione, C. de jure deliberandi*,
item si simul unitæ ascendant ad magnam vel notabi-
lem quantitatem, secundum Bald. *cons.3. lib.2.*

Præterea * tutor scribere debet in tali libro ratio- 8
num, quos exposuerit reditus, & fructus pro minore in
ejus bonis, secundum Bart. *consil.150. ad fin.* & Petrum
de Anchorano, *consil.317.* idq; specialiter & non genera-
liter facere debet, dicendo à quibus fructus perceperit,
quod, quo loco, & loci loco, ut tradit Dec. *d. consil.110.*
n.8. Ratio autem cur ista specificatio sit necessaria,
illa est, scilicet, nd ad rationem pupilli aliquid indebitè
poneret, secundum Bald. *in l. Stichus, §. tutor, ff. de con-*
dict. indeb. hujusmodi autem librum taliter confectum

diligenter custodire debet tutor, & ideo dicenti se
9 confecisse, postea*perdidisse, non crederetur, etiam
cum juramento, secundum Hieron. Grat. *cons.23.n.*
sed præsumptionem esse contra ipsum malitiosè o-
cultasse, ut notatur *in l. si quis ex argentariis, §. penult. ff.*
de edend. l. cum ita legatur, §. species, ff. de legat. 2. Anco-
ran. *cons.316.* & Corn. *cons.196. in fin. lib.3.* Nisi proba-
retur quando amiserit, & quomodo, secundum So-
cin. senior. *cons.159. num.59*
10 Quinimo, quod*fortius est tutor istum librum ra-
tionum, cum ipsius tutelæ & curæ administratione,
11 reddere tenetur etiam*non requisitus, secundum H.
com. *in clem. quia contingit, de religios. dom.* Philip. Dec.
12 *cons.178. in princ.* Paris. *cons.21. n.55. lib.2.* Sicuti*etiam
reddere tenetur, si quid reddita ratione de datis & re-
ceptis remanserit penes eum, secundum Philip. Corn.
13 *cons.62. n.4. lib.4.* Rationem*autem si tutor non suffi-
cienter reddiderit, ad iterum reddendum cogi potest,
l. quoties, ff. qui satisd. cogant. l. qui per salutem, ff. de jurej.
De qua relatius dicemus ad regulam; *Actus sui rationem*
reddere tenetur tutor, finita tutela, actione tutelæ.

Hæc autem quæ dicta sunt de libro rationum, quo
ad recepta & impensa, quod clarè & sigillatim poni
debent, & quod de illis ratio reddi debeat, non proce-
14 dunt*primo, in consanguineis, maximè inter nobiles
& egregias personas. Unde si frater vel soror admini-
straverit bona communia, quamvis teneantur redde-
re rationem claram, & distinctam: non tamen ita stri-
ctè, nec ita scrupulosè est exigenda ab eis ratio. Unde
sufficiet si exprimant quantum verisimiliter in anno
expendissent pro familia, pro cultura agrorum, ac
custodia territorii, nec adigendi sunt ad minutam spe-
cificationem, ut pulchrè decidit Panor. *cons. 12. in*
dubio, versic. tertius casus, lib.1. Socin. *cons.73. lib.1. & cons.*
40. num.2. lib. 4.
15 Dummodo*illud generale capitulum sit verisimi-

& non sit aliqua sinistra præsumptio in contrarium, sive ex qualitate rei & impensæ, sive ex qualitate personæ, aut aliunde, vel nisi ad onus strictæ redditionis rationum suscepta fuerit administratio. Socinus tamen *in consil.46.lib.1.* intelligit * procedere, quando 16
consanguineus, puta frater administrasset tantum jure fraternitatis, secus si ut tutor vel curator: quo quidem casu vult eum diligentem, & exactam reddere rationem, quod verum puto hactenus, ut exactius & strictius teneatur, quoniam expressa & solemnis obligatio, forma, & vis publici officii magis obligant, & plus operantur, quam privatim suscepta negotiorum gestio. Quod intelligo, nisi illi, quorum bona administraverit, essent minores, quorum tutelam, vel curam suscipere, vel providere tenebatur, tunc enim puto non debere eum in aliquo relevari, nec melioris conditionis esse, pro eo quod neglecta contra jus qualitate tutelari, & autoritate judicis administrationi se immiscuit privatim ratione consanguinitatis tantum.

Secundo * non procedit regula, quando apparet à 17
tutore certum opus, & impensam factam esse, quam rationarius commode non potuerit minutatim declarare. Quo quidem casu sufficiet, si dicat tantũ impensum in tali re, modo vel per verisimilitudinem inspectionem, vel peritorũ æstimationem id probet, secundum Bald. *in l. qui sub conditione, ff. de condit. & demonstr.*

Probato * autem quod factum fuerit, semper præ- 18
sumitur ejus impẽsa, & pecunia factum, ut tradit Bald. *in l. restituenda, C. de petit. hered. l fin. §. si in computatione, C. de jure delib. l. cum proponas, C. pro socio, & l. fin. C. de pignor.* Et quamvis de quantitate impensæ ad liquidum per minuta nõ appareat, & fortassis, nec rationarius minutatim per singula ea exprimere possit, nõ tamen rejicietur articulus hujusmodi impensæ, ex quo dubium non est, nisi de sola qnantitate. Unde satis erit

probare, quod in ea re bonus parterfamilias tantū expendisset, vel fiet ęstimatio per duos in tali opere peritos, secundum Bart. *in l. id quod pauperibus, in fin. C. de Episcop. & cleric.* & ad hoc optime facit quod vult Bart. *in l. quod ex Pamphila, ff. de legat. 2.* Et licet valor rei, vel quantitas interesse non sit probata; tamen judex ex officio debebit æstimare, *l. semper, §. officio, in fin. ff. quod vi, aut clam,* & ita tenetur per omnes scribentes *in l. unic. C. de sent, quæ pro eo quod interest.*

19 Tertio non procedit * regula in eo, cui testamento, vel alias esset prælegata liberatio rationum reddendarum: quia ab eo non exigitur hæc scrupulosa specifatio, nec poterit condemnari ratione negligentiæ, vel levis culpæ, ut est pulcher text. *in l. si servus vetitus, ff. de leg. 1.* & ibi Bart. & pulchre Salic. *in l. cum necessitatē, C. de fideicom.* ubi Philip. Corn. expressim vult, latam culpam non esse remissam, ut tradit Dias *regula 768.* & optime Alex. *consil. 62. num. 9. lib. 4.*

De diligentia & negligentia tutorum & curatorum, & ad quid teneantur.

SUMMARIA.

1 *Tutor tenetur pro minore facere, quod diligens pater familias faceret, alioquin tenetur de suo.*

2 *Tutor negligens dicitur esse in dolo, saltem culpa, & contra eum in litem juratur.*

3 *Tutor tenetur de omni damno, ac interesse minoris.*

4 *Tutor recepta scribere omittens dicitur esse in dolo.*

5 *Tutor repertus in mendacio circa actus suæ administrationis præsumitur esse in dolo, & contra eum juratur in litem, & tanquam suspectus removetur ab administratione.*

6 *Tutor melius curare debet res pupilli, quam suas.*

7 *Tutori incumbit probatio, dicenti res pupilli non potuiße custodiri.*

8 *Tutor videns res suas & pupilli in periculo esse, debet præferre res pupilli. Limitatur num. 9. 10.*

11 *Protutor eandem diligentiam rebus pupilli præstare debet, quam tutor.*

2 *Tutor vel curator potest, & debet nomine pupilli agere contra debitores pupillares.*

3 *Tutor pupillis, vel adultis agentibus, potest accommodare suum consensum.*

Minor non potest esse in judicio criminali, sine tutoris, vel curatoris autoritate, & quæ sit ratio.

Nominum debitorum exactio ad periculum tutorum pertinet.

6 *Si mortuo pupillo, res ejus cœperint perire, liberatur tutor à periculo pereundarum rerum.*

Tutor exigere debet à seipso, quod patri pupilli debet, vel in quo pro eo fidejusserit.

Compensatio regulariter non fit ipso jure, quando unus est creditor creditoris sui, sed requiritur quod à parte opponatur compensatio. Limitatur num. 19.

9 *Tutor permittens expirare actionem temporalem, quam pupillus contra ipsum habet, efficitur perpetua actio tutelæ.*

2 *Debitum tutoris ex alia causa quam tutelæ, devolvitur in tutelæ judicium.*

2 *Debitum in diem, cujus dies venit post finitam tutelam, non imputatur tutori, ut tutori qui non solvit.*

2 *Tutor & curator tenetur ad tempus credita exigere, & debita solvere, alias, si fuerint effecti debitores non solvẽdo, vel debita præscripta, tenebitur de suo resarcire.*

2 *Prælatus si patiatur rem Ecclesiæ præscribi, ipse ejusque heredes tenentur damnum resarcire.*

2 *Tutor, vel curator, tenetur minoribus ad damna, & interesse, ob ejus negligentiam passa.*

2 *Debitor patris, qui tutelam administraverit filij, tutelæ judicio tenebitur, etiam ob id quod patri debuit tantum naturaliter.*

27 *Tutor debitor patris pupilli, pecuniam non solvens, cogn-dus est agnoscere usuras, quas à se exigere debuisset*

28 *Libertus tutor à seipso non exigens, quod debuit, remo-tur ut suspectus, & venit puniendus.*

29 *Unus ex pluribus tutoribus agere potest.*

30 *Tutor agens non debet cavere de rato. Ampliatur num. Limitatur num. 32.*

33 *Tutores, vel curatores tenentur de judicato solvendo, & judicio sisti.*

34 *Tutor nomine proprio agere non debet.*

35 *Exceptio tutoris illegitimi potest opponi in quacunque pa judicij.*

36 *Durante administratione, non tenetur quis reddere ra-nem collegæ, sed eum ad administrationem admitte*

37 *Relegatione non finitur tutela, ideo tutor conveniri n potest.*

38 *Tutor tenetur si contutorem suspectum facere neglexer.*

39 *Tutori imputatur negligentia, si hæredem contutoris n convenerit, & damni vicarius substitutur.*

40 *Tutor non faciens suspectum contutorem male gerente, in usuras ejus nomine tenetur.*

41 *Tutor datus patrimonio supervenienti, non tenetur de a-teriori, sed prior tenetur ad augmentum obvenien. num. 42.*

43 *Vbi administratio est divisa à testatore, vel à judice, n tenetur unus pro alterius gestione, maxime in casi expressis.*

44 *Contutor à contutore potest & debet ex causa satisdati nem petere, alias ipso jure tenetur. Limitatur nu 45. 46. 47. 48.*

49 *Suspecti accusatio per procuratorem fieri non potest, qu est causa quasi criminalis, & ardua,*

50 *Non sufficit quod quis defendere possit per procuratore nisi idoneum & commode.*

51 *Publica negotia per alium subiri non debent, nisi valde id neum, pleneque instructum.*

52 *Com*

52 *Communis opinio.*

53 *Paria sunt non invenire procuratorem, aut invenire, sed non idoneum.*

54 *In causis arduis nemo tenetur procuratorem mittere. Ampliatur num.* 55.56.

57 *In causa ardua locus debet esse tutus tam domino, quam procuratori.*

58 *In arduis non præsumitur procurator idoneus, nec facilis inventu.*

59 *Libertus, qui non potest patronum de suspecto accusare, non prohibetur judicis officium implorare.*

60 *Tutoris & curatoris præcipuum officium est defendere pupillum, vel adultum, & judicium ejus nomine suscipere. Ampliatur num.* 62.

61 *Curator furiosi debet custodire patrimonium furiosi, personam, & ejus salutem.*

63 *Confessio minoris rei facta in judicio criminali, sine curatore, ei non nocet, & læsus restituitur. Ampliatur num.* 65.66.67.68.69.70.71. *Limit.nu.* 72.75.76.77.78.

64 *Intellectus legis,* Si ex causa, §. nunc videndum, ff. de minoribus.

65 *Minor in judicio criminali negans sine curatore, licet crimen crescat propter suam negationem, & beneficium confitentis perdat, tamen restituitur.*

66 *Confessio facta à minore vigintiquinque annis sine curatore, non nocet, etiamsi intervenerit juramentum.*

67 *Minor si delictum in tormentis confiteatur sine curatore, talis confessio ei non nocet.*

71 *Ad validandum confessionem minoris, non sufficit datio curatoris, sed ejusdem curatoris informatio, & causæ cognitio.*

72 *Autoritas curatoris in judicio criminali, adversus minorem moto, non requiritur de generali consuetudine.*

73 *Communis praxis.*

74 *Lex* clarum, C. de autorit. præst, *non servatur in parlamentis.*

75 *Minor*

75 *Minor sine curatore potest extrajudicialiter confiteri.*

76 *Minor punitur ex confessione facta in judicio, in delic atrocissimis, ut in crimine læsæ Majestatis.*

77 *Confessio minoris absque autoritate curatoris facta contra alium, ut testis valet.*

79 *Tutor differens, vel recusans defensionem suscipere pro minore, tenetur eis omne damnum propter moram, vel malitiam illatum, refundere. Limitatur num.80.*

81 *Tutores recusantes vel defferentes suscipere defensionem pupilli, removeri poterunt, ut suspecti.*

82 *Unus ex pluribus tutoribus, vel curatoribus causam minorum defendere potess. Ampliatur num.83, 84.*

85 *Quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari.*

86 *Quando administratio est divisa à testatore, vel judice non debet unus pro rebus ad administrationem spectantibus conveniri. Ampliatur num.87.*

88 *Tutor pro pupillo in judicium vocatus, si solemniter caveri de judicio sisti, & intra moras pupillus ad pubertatem pervenerit, non est cogendus accipere judicium.*

89 *Tutor potest defendere pupillum per se, vel ei defendenti autorari. Limitatur num.90.91.92.*

93 *Tutor pupillum defendere non tenetur, quo ad lites supervacaneas, injustas, vel calumniosas.*

94 *Tutor an possit constituere procuratorem ante litem contestatam, absque autoritate judicis.*

95 *Non cogitur tutor autoritatem præstare pupillo in contractibus, si non expediat pupillo.*

96 *Tutor in judiciis cogitur pupillo autoritatem præstare, alioqui removetur tanquam suspectus.*

97 *Tutor potest, & debet creditoribus minorum solvere, alioqui tenetur pupillo ad interesse. Ampliatur nu.98.99. 100. Limitatur num.109.110.*

101 *Imputatur tutori, si res emphyteutica propter canonem non solutum redierit ad dominum.*

102 *Tutor salaria Advocatis præstita, pupillo imputare prohibetur, si supervacaneam litem instituerit vel sustinuerit*

nuerit, cum à vero creditore conveniretur.

103 *Tutor alimenta minori præstita, non potest reputare, & in rationem impensarum inferre.*

104 *Tutor unius regionis potest solvere creditori alterius regionis.*

105 *Tutor sibi solvere potest, si pecunia fuerit, unde solvere possit. Ampliatur num. 106. 107.*

108 *Communis opinio.*

109 *Tutor non potest solvere de pecunia destinata ad emptionem prædiorum, qui inter immobilia computatur.*

110 *Solutio, & restitutio hereditatis tutori fieri non potest, ipso tutore auctoritatem præstante.*

111 *Solutio facta tutori, liberat ipso jure debitores. Ampliatur num. 112. Limitatur num. 124. 125. 129. 130. 132.*

113 *Honorarius tutor licet non gerat, tamen administrationis periculo obligatur.*

114 *Pluribus simul datis tutoribus, sive testamentaris, legitimis, ex inquisitione datis, sive honorariis, uni ex his rectè solvitur. Limitatur num. 115. 116.*

116 *Si à prætore divisa fuerit administratio inter tutores, & alius urbicarum, alius provincialium rerum tutor datus fuerit, non rectè solvitur urbico tutori, quod ex nominibus provincialibns debetur. Limitatur num. 117.*

118 *Tutori capitis postulato, perseveranti in tutelæ administratione, rectè solvitur.*

119 *Tutori relegato in perpetuum, vel ad tempus, antequam ei curator substitutus fuerit, rectè solvi poterit.*

120 *Tutori absuturo causa Reipublicæ, vel absenti, rectè solvitur, si modo alius in ejus locũ non fuerit substitutus.*

121 *Delegatio tutoris, liberat debitorem pupilli, ita demum si fuerit facta bona fide.*

122 *Tutores pupillorum solventes quod debent eorum curatoribus liberantur.*

123 *Confeßio tutoris de recepto, sive ejusdem apocha, an obsit pupillo.*

124 *Sol-*

124 *Solvens scienter remoto, vel suspecto tutori postulato, n liberatur.*

125 *Pupillus captus, si solutionem acceperit tutore auctore, re-tuitur, si pecunia ejus non sit salva, ampliatur n.126 li-mitatur num.127.128.*

129 *Debitores solvendo ei, qui pro tutore negotia gerit, liber-tur, si pecunia in rem pupilli pervenerit.*

130 *Tutor non potest debitori minoris prorogare terminum so-tionis.*

131 *Magis communis opinio.*

132 *Tutor non potest debitori minoris facere pactum de non p-tendo, nisi esset debitum usurarum, vel simile.*

133 *Tutor non potest donare. Ampliatur num.134.135.13 limitatur num.139.140.141.*

137 *Tutor non potest confiteri se recepisse mutuum nomine p-pilli, vel quid simile. Ampliatur num 138.*

142 *Circa personam pupilli debet tutor expendere quod morib, honestati, & conditioni pupilli congruat. Ampliat num. 143.*

144 *Tutor mercedes præceptoribus pupilli debet constituere p facultate patrimonii, & dignitate natalium pupilli.*

145 *Iudex expensas à tutore in salariis præceptorum pupilli fact admittet, si pupilli qualitas fuit, ut alicui disciplinæ op-ram daret*

146 *Tutor constituet præceptoribus sororis pupilli mercedem, e iam circa Magistratuum decretum.*

147 *Tutor potest præstare alimenta servis, & libertis rei pupi necessariis.*

148 *Tutor nonnunquam etiam præstat alimenta extraneis, hoc pupillo expediat.*

149 *Tutor potest mittere solemnia munera parentibus, & co gnatis, si pupillo expediat.*

150 *Solemnia munera quæ dicantur.*

151 *Clytus à Martiale notatur, qui sæpiùs uno in anno nata lem suum celebrabat, ut munera à cognatis amicisq captaret.*

152 Tu

152 *Tutor matri, & sorori pupilli, ad victum necessaria præstare potest, cum seipsas sustinere non possunt, etiam citra Magistratuum decretum.*

53 *Tutor si prætermiserit alimenta præstare matri, & sorori pupilli, poterit cum autore agere tutelæ judicio. Limitatur num.* 154.

55 *Tutor potest contutori testamentario statuere salarium, quando aliter se exhibere non potest.*

56 *Tutor contutori ex inquisitione dato alimenta statuere potest propter rei notitiam.*

57 *Tutor sumptus litis pupillo reputabit.*

58 *Tutor non tenetur subministrare pupillo sumptus litis contra seipsum.*

9 *Tutor viatica reputabit pupillo, si ex officio necesse habuit aliquo excurrere, vel proficisci.*

0 *Tutor non potest dare dotem sorori pupilli, ex alio patre natæ, etiam si ea aliter nubere non posit.*

61 *Non potest tutor propter existimationem pupilli plus ex bonis ejus erogare, quàm ex suis bonis honestissimè esset erogaturus.*

62 *Tutor, nec matri, vel sorori pupilli, mittere potest munus nuptiale. Ampliatur num.* 163. *Limitatur num.* 164.

65 *Tutor non reputabit sumptus in alimentis ac disciplinis pupilli factos, nisi arbitrio judicis.*

6 *Tutor non reputat sumptus factos in alimentis pupilli, ultra modum à Prætore statutum.*

67 *Idem quando Prætor statuit ultra modum non suggerente tutore, & num.* 170.

8 *Idem si pater ultra vires statuat, quo casu imputatur tutori, cur non adito prætore, desideraverit minui alimenta.*

69 *Idem si sine prætore aluit tutor pupillus, sed minus sumptuose.*

70 *Tutor à suscepta administratione post sex menses tenetur necessario pecuniam pupillarem collocare fœnori, aliàs tenetur in usuras ejus pecuniæ. Ampliatur num,* 171. 172.173. *Limitatur num,* 187.189,190,191.

172 Tu.

172 *Tutor negans se habere pecuniam pupillarem, ad alera pupillos, convictus de mendacio, perdit gravißimas u- suras.*

173 *Tutor non idoneus ad damnum resarciendum ob fœnus pu- pillaris pecuniæ per contumaciam non exercitum, ex- ordinem coërcetur.*

174 *Tutor tenetur ad usuras etiam ejus, quod à contutore de- tur, vel pro contutore debet.*

175 *Tutor debet agnoscere tales usuras, quas à se exigere deb- it, licet sint graviores pupillaribus.*

176 *Tutor tenetur agnoscere tales usuras, quas ipsi stipulati su licet testator eis sub levioribus usuris permiserit.*

177 *Tutor tenetur ad usuras usurarum sortis pupillo auct, quas consecutus esset ab hæredibus defuncti con- toris.*

178 *Finita tutela ante solutionem, currunt usuræ, quæ pri currebant.*

179 *Ille per quem non stát quo minùs reliqua solvat, ad usur non tenetur.*

180 *Heres tutoris ad usuras non tenetur.*

181 *Minoris est electio utrum petat rem emptam ex pecunia su licet non nomine suo, an pecuniam ipsam cum usuris cen tesimis.*

182 *Fundus emptus pupillo, & traditus pecunia alterius pu pilli, obligatus ipsi pupillo, cujus pecunia fundus e emptus.*

183 *Tutor si plures res acquisierit, non potest pupillus bonas ac quisitiones, sive rerum, sive nominum acceptare mal repudiatis, sed tenetur omnia bona fide acquisita in totu acceptare, vel tutori in totum relinquere, secus verò si tu tor dolose acquisierit.*

184 *Tutori utilius est aliquid acquirere nomine minoris, quàn nomine suo proprio.*

185 *Tutor non tenetur circa subsecutam nominis deterioratio- nem, nisi lata ejus culpa contigerit.*

186 *Socius communi nomine quidquam faciens, neque damnum,*

neque

neque lucrum sentire debet solus, sed tantum pro parte societatis participare, alias secus.

187 *Tutor excusatur si pecuniam pupillarem collocare fœnori non potuerit. Limitatur num. 188,*

189 *Tutor habet laxamentum duorum mensium ad exigendum, & collocandum pecuniam pupillarem fœnori.*

191 *Rustico tutori indulgendum pupillares nummos non fœneranti.*

192 *Tutor tenetur pecuniam pupilli convertere in emptionem prædiorum.*

193 *Tutor negligens in comparandis prædiis pro pupillo, tenetur ad interesse, de fructibus quos percipere potuisset.*

194 *Negligentia tutoris quomodo probetur.*

195 *Tutor pecuniam pupillarem non convertens in comparandis prædiis tenetur pupillo ad interesse.*

196 *Tutor non collocans pecuniam pupilli in comparandis prædiis dicitur esse in dolo, & contra eum in litem juratur.*

197 *Tutor non minorem in rebus minoris, quam in propriis diligentiam adhibere debet.*

198 *Tutor tenetur, si prædia minus idonea comparaverit per sordes, aut gratiam.*

199 *Tutor emens ab eo, quem sciebat suspectum, tenetur.*

200 *In emendis rebus tutor non tenetur, nisi de dolo, & lata culpa.*

201 *Tutor tenetur redimere bona pupilli aliis obligata, si pupillo expediat.*

202 *Tutori culpa, vel negligentia non asscribitur, qui non converterit pecuniam pupillarem in emptionem prædiorum, nisi ostendatur quod prædia erant venalia, quæ emi potuissent.*

203 *Adversus tutorem ad interesse agi non potest, nec pro pupillo in litem jurari, quando non probatur per testes vel instrumenta tot pecuniæ ad manus tutoris pervenisse, exactis debitis, ex quibus prædia emi potuerunt.*

204 *Tutor, cui in testamento relicta fuerit liberatio, de negl- ctis & omissis non tenebitur.*

205 *Adulto, vel minori agenti ad interesse lucri cessantis, n- debetur interesse, vel pro eo agi potest, aut jurari litem. Limitatur num. 206.*

207 *Tutor pecuniam pupillarem in usus suos convertens pr- pria autoritate, maximis usuris subjicitur, sine u- laxamento duorum mensium. Ampliatur num. 20 limitatur num. 216.*

209 *Iudex potest tutorem, qui pecuniam pupillarem in u suos converterit, condemnare ultra centesimas us- ras, etiam si duplum excedant, quando constat pupi lum tantum damni passum fuisse.*

210 *Quando constat de aperto dolo tutoris, licet non de cer & specifico damno pupilli, non debet judex minus a judicare pupillo, quam centesimas, nisi justa causa liud suadeat.*

211 *Non est major & gravior in jure usura, quam cent sima.*

212 *Tutor convertens pecuniam pupillarem in suos usus, u tra centesimas usuras, extra ordinem à Præside mu ctatur.*

213 *Tutor, quando dicatur pecuniam pupillarem in usus su convertisse, ut usuris maximis subjiciatur.*

214 *Tutor in usus suos pecuniam pupillarem convertens, e inde aliquid in rem pupillarem impendens, quantu impenderit, vertisse desinit. Limitatur num. 215.*

217 *Tutor potest accipere pecuniam pupilli mutuo à contutor vel à seipso palam, & bona fide, non clam.*

218 *Tutor judicis officio cogitur alimenta præstare pupill Ampliatur num. 219. 220.*

221 *Iudicis arbitrio relinquitur quantitas & qualitas al mentorum præstandorum pupillo.*

222 *Alimenta augentur, aucta persona.*

223 *Alimenta pro quantitate patrimonii pupilli sunt pr standa.*

24 *Alimenta ex reditibus, non ex proprietate præstari debent.*

25 *Prætor modum alimentorum tam moderate arbitrari debet, ne universum reditum patrimonij in alimenta decernat, sed ut aliquid ex reditu supersit.*

26 *Alimenta augentur aucto patrimonio, & econtra.*

7 *In alimentis decernendis pupillo, consideratur consuetudo regionis.*

8 *Tutor servare debet modum à Prætore statutum. Limitatur num. 229.*

0 *Iudicis arbitrio relinquitur, penes quem educari pupillus debeat.*

21 *Iudex potest arbitrari puellam esse reponendam in monasterio.*

22 *Prætor potest præcise cogere proximiores, recusantes suscipere educationem pupilli.*

23 *Heres, vel legatarius, educationem pupilli testamento sibi injunctam recusans, privatur commodo ei competente.*

24 *In educatione pupilli judex regulariter sequi debet votum patris erga filium.*

25 *Iudex voluntatem testatoris servare debet, nec ab ea recedere, nisi ex causa.*

26 *Pupillus non debet ali apud matrem vilem, turpem, vel alias suspectā de vita, moribus & religione, n. 250.*

27 *Noverca juvenis non tenetur stare cum privignis, etiamsi testator mandaverit.*

28 *Filius non tenetur stare cum patre, si habeat uxorem juvenem aut pulchram, & habeat filios primi & secundi matrimonij juvenes.*

29 *Iudex debet arbitrari, ut pupillus, educetur apud matrem honestam.*

20 *Mater debitrix filiorum à tutela non repellitur.*

21 *Mater in dubio præfertur fratri adulto, ipsius pupilli.*

2 Lex Possessionem, C. communia utriusque judicii, *declaratur.*

243 Educari apud fratrem pupillus debet ratione sui majis commodi.

244 Pupillus educari non debet apud matrem, quæ transivit ad secunda vota, vel suspicio est transituram. Lim. num. 245.

246 Educari penes fratrem debet puella ex conjecturata voluntate testatoris. Ampliat. num. 248.

247 Quod tibi non nocet, & alteri prodest de facili concedendum est.

249 Pupillus apud substitutum suum educari non debet.

251 Pupillus apud aviam maternam educandus est, post matrem. Ampliat. num 252.

253 Per ascendentes perpetuatur nomen descendentium.

254 Pupillus regulariter educari debet apud tutorem.

255 Iudex non debet facile pupillos trahere ab illis, qui eos multis annis fideliter educarunt.

256 Ex præterito præsumitur in futurum. Ampliatur num. 258.

257 Iudex non debet pupillam committere ei qui male se gesserit erga pupillam.

259 Pupillus educari non debet apud eum, qui proximus ei futurus est heres, & quæ sit ratio.

260 Mulier Milesia, accepta à substituto pecunia, partum suum medicamentis abegit, & necavit.

261 Tutor sceleratus cruci affixus à Sergio Galba Imperatore, quod pupillum, cui substitutus erat, veneno sustulisset.

262 Tutor reficere cogitur ædificium deformatum, alias tenetur pupillo ad omne damnum, & interesse.

263 Tutor non potest vendere domum, in qua pater defec, minor crevit.

264 Administrator reipublicæ debet diligenter inspicere horrea, & sartorum tectorum curam habere, alioqui si neglexerit, damnum ejus resarcire tenebitur.

265 Vsufructuarius tenetur sarta tecta servare, quando impensa est modica.

266 d

66 *Ad Iudicis officium spectat, facere ædificia refici.*
67 *Dominus ædium detrectans dirutam domum reficere, curator reipublicæ reficit illius sumptu.*
68 *Reipublicæ interest, ut ædes reficiantur.*
69 *Mutuans ad refectionem ædium, præfertur aliis anterioribus creditoribus.*
70 *Donatio facta ad refectionem domus non indiget insinuatione, quãdo ea est necessaria, secus si sit utilis*
71 *Socius faciens necessarios sumptus in refectionem domus cõmunis, cõsequitur cẽtesimas usuras, usq; ad 4. mẽses ĩmediate seq. post vero semisses duntaxat.*
72 *Socio ad refectionem ædium requisito, elapsis 4. mensibus reficienti non restituente partem pecuniæ, dominium in totum transfertur in reficientem.*
73 *Tutor tenetur inquirere, an expediat pupillo hereditatem adire.*
74 *Tutor dãnosã hereditatẽ adiens dicitur suspectus.*
75 *Tutor ex officio suo in administratione sua tenetur diligenter considerare, & discernere, quid ipsi pupillo sit utilius, & magis expediat.*
76 *Tutor, si sumptus non expedientes pro pupillo fecerit, ipsi non pupillo imputantur.*
77 *Tutor tenetur nomine pupilli fideicommissarie substituti cogere heredem, ut agat & restituat. Ampliatur num. 278.*
79 *Ea, quæ sunt agenda cum persona, pertinent ad tutorem ejus regionis, unde est persona, & ea quæ sunt agenda in rebus, pertinent ad tutorem ejus regionis, ubi sunt res.*
80 *Tutor non implens conditionem utilem pupillo tenetur ad interesse. Limitatur num. 283. 284.*
81 *Minorum bona, si ob non solutum Canonem, incidant in commissum, tutores, seu curatores, tenentur ad interesse.*

282 *Tutor contrahendo, damnificans pupillum, in pupilli electio- ne est, contra tutorem agere ad interesse, vel in integrum restitui.*

285 *Negotia minoris tutor & curator celebriter expedire deb.*

286 *Pupilli vel adulti vita à quibus servari debeat.*

REGULA IX.

1 NOna Regula est, quod * tutor teneatur præsta- eandem diligentiam in rebus pupilli, quam b- nus paterfamilias in suis rebus non solet, sed debet f- cere, alioqui tenetur de suo erga minores, *l.* 1, *in princ. de tutel. & rat. distrah. l. à tutoribus*, & ibi gloss. *verb. deb, l. generaliter, ff. de administrat. tutor.* Bart. *in l.* 1. C. *de cond. in public. horreis, l. jubemus*, 1. C. *de erog. milit. annon. lib.* 1. Rom. *consil.* 425. Dec. *consil.* 110. Castrens. *consil.* 30. *num.* 5. *lib.* 1. Et ideo * si tutor fuerit negligens, & præ-
2 missa non fecerit, dicitur esse in dolo, saltem culpa, contra eum in litem jurari poterit, ut consuluit Soci. *consil.* 2. *in fin. lib.* 1. & facit *l. alio jure*, C. *de in litem juran. l. tutor, secundùm dignitatem*, §. 1. *ff. de administr. tut. l. qui-*
3 *quid*, C. *arbitr. tutel.* ubi dicitur, quod * tutor ac cura- tor teneatur de omni damno ac interesse minori.
4 Quod etiam obtinet * in eo, qui quædam recepta o- miserit scribere, qui dicitur esse in dolo, secundum Jason. *consil.* 3. *vers. quarto moveor, lib.* 2. Bartol. *in d. l. tu- tor, qui repertorium. ff. de administr. tut.* Socin. *consil.* 40. *lib.* 2. *& consil.* 190. *lib.* 2. Sicuti * etiam tenetur is, qui re-
5 pertus fuerit in mendacio circa actus suæ administra- tionis, cum leges odio habeant mendaces: & ideò tu- tor vel curator deprehensus in mendacio, puta, qui dixerit se non habuisse talia bona, vel negaverit esse bona suorum minorum, & de prædictis convictus fuerit de mendacio, ex hoc solo probatur, quod sem- per fuerit in dolo, & contra talem mendacem convi- ctum etiam in litem jurari poterit. Imò etiam talis tanquam dolosus & suspectus removebitur ab admi-

nistra-

nistratione, secundum Socin. *consil.* 213. *in verb. convincitut, lib 2 argum. leg. fin.* ubi Dd. *de rei vendic.* & *l. rem non novam, §. fin.* C. *de jud.* & facit *lex excellentia,* C. *de erogat. milit. annon. lib.* 12. Amplius * etiam tutor vel curator, 6
debet melius curare res pupilli, qnam suas, *l. tutor, qui in dignitate, §. 1. ff. de administrat. tut.* Et si * dixerit res 7
pupilli non potuisse custodiri, quod ei incumbat probatio, *d. l. tutor secundum dignitatem, §. 1. ff. de administr. tut.* vel quod amplius est, si * videat tutor res suas, & 8
res pupilli in periculo esse, quod debeat præferre res pupilli suis rebus, ut tradit Chassan. *tit. des enfans, des plusieurs licts, §. 4. in verb. mainctenir en bon & souffisant estat, num. 1. & 2.* Sed hoc * non habet locum, quando non 9
ageretur solum de periculo rerum, sed ètiam animæ secundum Bald. *in l. videamus, ff. de in lit. jur.* Vel * 10
quando res tutoris esset preciosior, vel par, quo casu locus esset gratificationi, ut tradit Francisc. Curt. jun. *cons.* 29. *num.* 19. Et hæc regula * non solum procedit in 11
tutore vel curatore, sed etiam in eo, qui pro tutore negotia gerit, qui eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam tutor præstare tenetur, *l. qui pro tutore, ff. de eo, qui pro tut.*

Ex quibus infertur primo, quod * tutores & cura- 12
tores possint & debeant debitores pupillorum vel adultorum, respectu officii in jus vocare, *l. 1. §. non denegari, & l. tutor, ad utilitatem, ff. de administr. tut.* vel etiam pupillis, vel * adultis agentibus suum accommodare 13
consensum, *d. §. non denegari.* Imo tutores * vel curato- 14
res, minoribus 25. annis agentibus, & pulsatis in criminalibus causis, omninò adesse debent. In quibus casibus adultos & pupillos accusari concedunt, aliàs non valebit judicium, cum cautius & melius sit cum suasione perfectissima, & responsa facere minores, litemque inferre, ne ex sua imperitia, vel juvenili calore aliquid, vel dicant, vel taceant: quod si fuisset probatum, vel non expressum, prodesse eis poterat, & à

deteriore calculo eos eripere, *l. clarum, C. de autor. præstand.*

15 Secundo infertur, quod etiam * officii ratione ad tutorem periculum pertineat nominũ, *l. tutores, l. debitoribus, C. de administr. tut. l. 2. C. arb. tut, l. si tutor petus, ff. de admin. tut.* Rom. *cons.* 425. & Fulgos. *cons.* 2. *in fin.* cum qua illatione etiam concordat statutum

16 trajectinum, *rubric.* 31. *artic.* 5. nisi post*mortem pupilli post finem tutelæ desinant esse omnia idonea, quo casu tutor periculo eximitur, *l. cum post mortem, ff. de*

17 *adm. tutor.* Amplius etiam ille, qui* tenetur pro aliquo ab aliis exigere, tenetur etiam à seipso exigere, quod patri pupilli debeat, vel in quo pro eo fidejusserit, *l. tutor ff. de fidejuss. l. si pupilli, §. fin. ff. de neg. gest. l. si negot. ff. mand. l. quoties, §. item si temporali, vers. & generalit. & § si sub usuris, ff. de admin. tut. l. ita autem, §. debitor, ff.*

18 *eod.* Ratio est, quia* licet regulariter, quando unus est creditor creditoris sui, non fiat ipso jure compensatio, sed requiratur quod à parte opponatur compensatio, *l. verum, §. male peto,* & ibi not. *l. Labeo, ff. de compensat.* & plene notatur *in l. si constat, C. eod.* tamen

19 *quando unus est debitor ipsiusmet, & sic unus debitor & creditor, tunc ipso jure fit compensatio seu extinguitur actio; quia est impossibile debitum & creditum esse in eodem subjecto, *l. heres à debitore, §. quod si stipulator,* & ibi gloss. *verb. perinde & l. Vranius in princ. ff. de fidejuss. l. Stichum, §. aditio, ff. de solut.* & hæc

20 *adeo procedunt, ut si tutor exegerit nomina, faciat ut actio alioqui temporalis perpetua fiat tutelæ judicio, *d. l. quoties, §. item si temporali.*

21 Amplius etiam debitum*tutoris, ex alia causa quam tutelæ, devolvitur in tutelæ judicium, *d. l. quoties, § nequaquam, (alias, si paterfamilias) l. ita autem, §. si debitor, ff. de admin. tut l. divortio, ff. de neg. gest. l. si tutor, ff. de tut. & rat. distr. & de depos. & commod.* facit *l. tutor da-*

22 *tus, ff. de fidejuss.* nisi debitum * esset in diẽ, cujus die

vene-

venerit post finitam tutelam; quo casu non est quod imputetur tutori, ut tutori, qui non solvit, *d.l.quoties*, *§.si filiusfamilias, vers. quod si dies, ff. de adm.tut.* Similiter etiam tutor pecuniam, & * credita à debitoribus in tempore exigere, & in utilitatem minoris convertere tenetur, alias si fuerint præscripta, vel debitores falliti remaneant, & non fuerint solvendo, tutor tenebitur de neglectis, & sic de suo proprio solvere, ut tradit Alex.*consil.* 108.*n.*6.*lib.*1.& Cagn.*in l.contractus,n.*82.*vers.secundus casus est,ff.de reg.jur.* id quod etiam corroboratur per ea, quæ tradit Bern.Diaz.*reg.*219. *in verb. Ecclesiæ*, 4. & Corset.*in singul. verb.præscriptio*,4. qui dicunt, quod * si Prælatus passus fuerit rem Ecclesiæ præscribi, quod ipse, & ejus heredes teneantur damnum resarcire. Negligentia * siquidem tutoris dicitur lata culpa, & peccatum mortale, sive fuerit in non exigendo nomina debitorum, tam respectu extraneorum, quam ejus fratrum, vel etiam sui ipsius; pro qua negligentia tutor etiam tenetur erga minores, qui contra eos quoque in litem jurare poterunt, eorum damna ac interesse proprio juramento probando, ut tradit Soc.*cons.*2.*lib.*1.& Dd. *in c. quoque, de offic. Archid.* 23 24 25

Præterea tutor * etiam à seipso exigere debet, licet patri pupilli tantum naturaliter debeat, *l. ita tamen, §. debitor*, & ibi gl. *verb.debuit, ff. de adm. tut.* Adeo etiam, ut si non * exegerit, quod cogi possit usuras agnoscere, quas à se exigere debuisset, *d.l.quoties, §. sed si sub usuris, vers.si vero non solvit, ff. de adm.tut.* Sicuti * etiam liberatus tutor à seipso non exigens, ut suspectus removetur, & remittitur ad Præfectum urbis puniendus arbitrio judicis, *l.nisi, C.de adm.tut.* 26 27 28

Denique * etiam unus tutor agere potest, etiam si duobus simul tutela gerenda permissa sit, vel à parente, vel à contutoribus, vel à Magistratibus; quia duo simul agere non possunt, *l. decreto, §. si duobus, ff. de admi*nist. 29

30 *minist.tut.* Adeò ut * etiam agens, sive reposcens debi-
ta pupillaria, seu deposita, ad satisdationem non com-
pellatur, nec de rato caveat ratum pupillum habitu-
rum, *l, decreto, § si duobus, l. vulgo. ff. de admin.tut. l. tutores,*
31 *C.eod.* quia * rem in judicium deducit. Id quod etiam
locum habet in curatore, ut Julian. scribit *in d. l. vulg.*
32 nisi dubitetur, an * sit tutor, vel an gestus ei commissus
fuerit, ne adversarius decipiatur, vel nisi actor à tutore
fuerit constitutus, *l. actor. ff. rem pupill. rat. hab.* qui cavere
debet, secundum gl. *in l. 1. §. sufficit, verb. tutores caver. ff.
de adm.tut.*

33 Tenentur * tamen tutores vel curatores præstare
cautionem de judicato solvendo, quo etiam respectu
permittitur eis res minorum pro cautela litis subsigna-
re, etiam sine decreto, *l. ult. §. defensionem, C. de adm. t.
l. 1. § sufficit, ff. eod.* Sicut etiam tenentur cavere de judi-
cio sisti, *l. fin. ff. si quis caution.*

34 Verum hæc * prima & secunda illatio in multis ca-
sibus non procedunt: & primo quidem, quando quis
non egerit tutorio nomine, quo casu aliàs sine actione
experiretur, *l. 1. § non denegari, ff. de adm.tut, l. si quis, §
& si quidem, ff. judic. sol.*

35 Secundo * non procedit, quando tutor inutiliter si-
ve nulliter datus fuisset, quæ exceptio opponi potest
in quacunque parte litis, *l. non utiliter, Cod. de eo qui
tut.*

36 Tertio * non procedit adversus contutorem, ut si-
licet rationem reddat, tutela durante, *l. actus, l. sine he-
rede, §. tutores, ff. de adm.tut. l. 2. C. eod. l. si non, C. de su-*
37 *tut.* etiam * si contutor conventus fuerit relegatus:
quia manet tutor, licet ejus loco detur actor vel cu-
rator, *d. l. sine herede, §. tutores,* & ibi gloss. *verb. non pe.*
38 potest tamen, & * debet contutorem suspectum face-
re, aliàs ipso jure teneretur, *l. etiam, l. tutores, qui pos.
tutor qui, l. Æmilius, ff. de admin.tut. l. 1. C. si tut. vel cur.*
39 *gess.* Quod & * in tutoris herede dicendum est, quem

conv-

onvenire poterit, & si nolit, damni vicarius substi-
itur, *d.l.tutores, qui, §.tutor, & l.2.§.tutores, C. de tut. &*
rat. qui sat. non ded. Adeò * etiam, ut non faciens su- 40
ectum contutorem teneatur in usuras ejus nomine,
l etiam, & ibi gl. *verb.imputatur:* Ad quod ut* etiam 41
neatur tutor ad augmentum datus, contra priorem
torem, *l.quoties,10.§.constat,ff. de administrat.tutor.* sic-
ui quoque ècontra * in priore dicendum erit, contra 42
ctum ad augmentum, *d.§.constat, in fin. & l. cum ad*
gmentum, Cod. in quib. caus. tut. hab. Et hæc, quæ * de 43
ntutore suspecto dicimus, procedunt, etiam si tu-
tla fuisset divisa per judicem, vel testatorem, maxi-
rè in casibus expressis, *l.2. C. de divid. tutel.* Amplius
eam * contutor à contutore potest, & debet petere 44
isdationem ex causis, alias enim ipso jure teneretur,
a.etiam, & ibi gl. *verb.satis petere.* nisi * contutor subi-
t lapsus fuisset facultatibus, quo casu nihil posset 45
iputari Collegæ, *d.l.etiam*, & ibi gl. *verb.subito.* Vel
ando * tutor datus fuisset per inquisitionem, vel 46
tamento, qui non tenetur satisdare pupillo; sed
od possit eis offerre, utrum satis accipere, an sa-
dare velint, *l. dativus, ff. rem pup. sal. for.* Vel quan-
contutor * adhuc fuisset idoneus tempore finitæ 47
telæ, *d.l.Æmilius, ff. de administrat.tutor. l.1. C. de divid.*
tel. Vel etiam * quando tutor fuisset in exilium 48
missus, qui veniam facilè obtinet: quia facere non
tuit contutorem suum suspectum, *l. planè, ff. de ex-*
ut. tutor. etiamsi habuisset * procuratorem in lo- 49
c, qui eum defendere potuisset; quia est causa qua-
criminalis sive ardua, quæ per procuratorem expe-
di non potest, *d.l. plane*, & ibi gl. *verb. facilius.* Nec
em * sufficit, quod quis defendere possit per procu- 50
torem, nisi talis defensio fiat per procuratorem i-
dneum, & commodè, etiam in casibus, in quibus quis
sset missus in exilium, vel morbo sontico, aut car-
re detentus, tenebatur mittere procuratorem, ut in

non

non arduis; ita decidit Bart. *in l. idemque, per illum* ... *ff. pro soc.* Angel. & Imol. *in l. si quis ita instituatur, de hered. instit.* Castr. *in l. 2. §. si quis in judicio, vers. item* ... *lige hoc, si commodo, ff. si quis caution.* Non enim tene... quis expedire privata negotia per alium, etiam ex ... tractu præcedenti, nisi valde sit idoneus, & æque co... mode, *l. idemque erit, in princ. ibi, sed hoc non alias,* ... *fuerit valde idoneus socius, aut facilis sit ab futuro, etiam ... cietatis administratio, ff. pro soc.* Unde multo minus ... netur quis publica negotia, & judicia experire & su...
51 re per alium, nisi * valde idoneum, pleneque instr...
52 ctum, & æque commode, ut * omnes Dd. ubique ... nent, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. sig.* ubi non dicimur ... quid posse facere, nisi quatenus commode possim... *c. faciat, 22. q. gl. fin. in c. si vere. ext. de sent. excom.* Pa...
53 enim sunt, non * invenire procuratorem, aut inve... re, sed non idoneum: & tunc is, qui fuerit in exili... missus, carceratus, vel etiam bannitus excusatur, ut decidit Angel. Perus. *in disput. Bonon. in quarto quæst.*
54 Omnes * enim & canonum, & legum Professores u... que tenent; quod in causis arduis nemo teneatur Pr... curatorem mittere, ut tradit Bald. *in l. 1. §. usus autem ... de procurat. & in l. 2. §. si quis in judicio, ff. si quis caut.* ... *l. ab eo, versic. quæro utrum absens, C. quom. & quan. j...*
55 text. *in l. ult. C. de procur.* etiam * si lis esset cœpta, ...
56 tradit Ias. *in d. §. si quis in judicio.* etiam * ne ad unum q... dem articulum, ut ibi Iason ad finem, per text. *in c... querelam, extr. de procur.* Soc. *in tract. de citat. artic.*
57 *quæst. 5. n. 6.* ubi infert, quod * in causa ardua locus d... beat esse tutus utrique, videlicet tam domino, qua... procuratori; præsertim cum procuratores ad lites no... possint nec debeant in causa procedere, nisi plen... prout qualitas causæ poscat, instructi: qua instructi... ne deficente, mandatum hujusmodi sui natura ce... sat, nec debent, aut possunt Procuratores cogi a... ceps subire periculum, *l. videamus, ff. de in lit. jur.* Tu...

etia...

eam * in dubio non præsumitur Procurator ido- 58
rus, & instructus in gravi causa; nec etiam prædicta
procedunt in liberto, habente patronum contutorem,
quem * accusare non potest, sed quod debeat sibi aliter 59
providere, videlicet implorando officium judicis, alias
teneretur, *l* 1. *C, si tut. vel cur. non. gess.*

Tertio infertur, quod * tutoris & curatoris præci- 60
puum officium sit defendere pupillum, vel adultum,
& judicium ejus nomine suscipere, l. *generaliter, &* l.
tutoris præcipuum, ff. de administr. tut. l. fin. §. *omnem, C. eod.*
Nec solum * debet tueri ejus patrimonium, sed & cor- 61
pus, ac salutem furiosi, l. *consilio, ff. de curat. fur.* Maxi-
me enim * defendere debet in causa criminali, alias ju- 62
dicium esset nullum, l. *clarum, C. de autor. præst.*

Etiam * confessio minoris rei facta in judicio cri- 63
minali, sine curatore, ei non nocet, sed dicens se læ-
sum, adversus eam facile restituitur; pro quo facit no-
tabile verbum Ioan. Andr. *in c.* 2. *de in integr. rest. lib.* 6.
quod dictum tanquam notabile, & quotidianum se-
quitur Angel. de Perus. *in* l. *certum*, §. *in pupillum, n.* 2. *ff.*
de confess, dicens, ita * debere intelligi text. *in* l. *si ex cau-* 64
sa, §. *nunc videndum. ff. de minor.* quod sequitur Dec. *in* l.
semper, §. *jus publicum, n.* 4. *ff. de reg. jur.* Hip. de Mars. *in.* l.
... *n.* 9. *& seq. ff. de quæst. & in sing.* 445. Maur. *in tract. de*
restit. in integr. c. 150. Gram. *cons. crim.* 16. Iul. Clar. opti-
me *lit. C. n.* 76. *lib.* 5. *id. lit. P. n.* 58. & Gomes. *in c. si an-*
num, §. *si vero, de judic. lib.* 6. Quod procedit * etiam, si 65
minor negaverit. Nam licet propter suam negatio-
nem crimen crescat, & perdat beneficium confiten-
tium tamen restituitur, ut est text. & ibi Bart. *in* l. *si ex*
causa, §. *nunc videndum, ff. de minor.* etiamsi * ea confes- 66
sio esset jurata, ut tradit Bald. *in* l. 1. C. *de confess. vers. sed*
pone, ne inducatur per indirectum renunciatio ju-
rium, & defensionis, secundum Angel. *in lib. malefic. in*
verb. comparent dicti inquisiti, & confitentur totum, quem
sequitur Hier. Grat. *cons.* 52. *n.* 10. *lib.* 2. Vel etiam * si ea 67
con-

confessio facta fuisset in tormentis, ut tradit Mat. de Afflict. *decis.* 208. *n.* 4. allegans Alber. de Ros. *in l. clarum, C. de autor. præst.* dicens, se sæpe impugnasse confessiones minorum, etiam in tormentis factas, & id obtinuisse per *d. l. clarum,* licet etiam ea confessio facta fuisset cum curatore; modo aliter non constaret; verum eo tamen casu læsus restitui debet, nec per tam confessionem puniri, secund. Angel. *in l. certi, §. pupo, ff. de conf.* Alex. *cons.* 120. *lib.* 5. Marsil. *cons.* 130. Thom. Gram. *d. cons. suo crim.* 16. & Ias. *in* l. *nam & postea, §.*
68 *minor, ff. de jurejur.* Quod procedit, etiam* si minor non probaverit eam confessionem esse erroneam; ut probatur *in c. 2. cum gl. 2. de restit. in integr. lib. 6. & in l. certum, §. penult. vers. minorem, ff. de confess.* quia agitur de gravissimo & irreparabili præjudicio, secundum Alex. & ibidem Mol. *cons.* 80. *n.* 2. *lib.* 7. licet alias sufficeret semiplene probare de errore, quando confessio esset verisimilis, ut Molin. dicit, *d. loco, & cons.* 55. *har.*
69 5. *in fin. & cons.* 172. *ad fin. lib.* 6. Quod etiam * locum habet non solum in confessione vera, sed etiam ficta, vigore statuti, dictantis, quod contumax habeatur pro confesso: nam eo quoq; casu minor contumax, non dato curatore, non poterit puniri virtute illius fictæ confessionis, secundum Cæpol. *cons.* 30. & 31. & Bald. *in* l. *clarum, C. de autor. præst.* quem sequitur Mar.
70 *in* l. *de minore, ff. de quæst.* Nec etiam solum* procedunt prædicta de confessione minoris, in minore accusante, sed etiam accusato. Nam & eo etiam casu requiritur autoritas curatoris; secundum Bald. *cons.* 60 *inc. factum sic proponitur, lib.* 5. & sequitur Hip. de Marsil. *in* l. 1. *n.* 18. *ff. de quæst.*
71 Adeo ut etiam* non sufficiat datio curatoris ad validandam confessionem, sed ejusdem curatoris aliqua informatio, & causæ cognitio requiritur, secundum Petr. de Anch. *cons.* 82. & plene per Hippol. de Mars. *in pract. crim. §. nunc videndum, num.* 32. Et ideo semper

an

... præstationem autoritatis faciendus est aliquis ... us, in quo appareat fuisse informatum curatorem ... facto, juribus & defensionibus pupilli, & mino- ... & de meritis processus; & quod adhibita fuerit ... sæ cognitio; quo facto, securè poterit præstari ... oritas.

... ed hæc, quæ* de confessione minoris rei diximus, 72
... procedunt, primò de generali consuetudine, qua ... oritas curatoris nō est necessaria, si minor ex cau- ... iminali conveniatur, ut eleganter tradit Ioan. Im- ... , *in Enchir. juris Galliæ, in verb. autoritas curatoris.* Et ... communiter* practicari dicit Bald. *in l.* 1. *n.* 59. *C. de* 73
... *es.* quem refert Paris de Put. *de Synd. fol.* 457. *num.* ... ngel. *de malef. in verbo, comparuerunt, & confitentur* ... *n, nu.* 8. dicens, ridiculum esse servare contrari- ... quem sequitur Petr. Rebuff. *in proœm. constitut.* ... 72. dicens, *l. clarum, C. de autor. præst.* non servari in ... rlamentis. Ideoq; processum non esse nullum ob 74
... ctum aut consensum curatoris, tam in civilibus, ... n criminalibus, allegans Guid. Pap. *in decis. Delph.* ... *& q.* 50. *&* 410. licet vix consentiat in civilibus, ... n criminalibus sic.

... ecundò * non procedit, quando minor extraju- 75
... aliter confessus fuisset, quo casu valet talis con- ... , quo ad torturam, licet facta fuerit absque cu- ... re, secundum Bald. *in l. clarum, C. de autor. præst.* ... p. de Marsil. *in l. de minore, in princ. vers. an hoc ha-* ... *locum, ff. de quæst.*

... ertiò non procedit * in delictis atrocissimis, ut in 76
... ine læsæ Majestatis, secundum Bart. *in l auxilium,* ... *nota ex hac lege, ff. de minor.* Hip. de Mars. *in d. l. de* ... *re, n.* 35. *de quæst.* Et ita fuisse decisum in sac. reg. ... Neapolitano refert Affl. *in d. decis.* 208.

Quartò non procedit, quando * minor confitere- 77
... contra alium ut testis; eo siquidē casu, etiamsi nō ... tervenerit autoritas curatoris, valet, & tenet ejus con-

confessio; ut pulchre tenet Bald. *in d.l.clarum, C.de auct. præst.* Bertr. *cons.94.n.1.lib.3.*

78 Quinto non procedit, quando * ei legitime esset fuisset procurator, ut tradit Bald. *in l. cum & minor,* per illum text. C. *si adver.rem.jud.* ubi dicit, quod idem operatur procurator legitime constitutus, seu ordinatus minori, quod operatur tutor & curator: & propter hoc dicit, quod sicut tutor & curator possunt autoritatem præstare minori in judicio, ita procurator minoris legitime ordinatus.

79 Verum ut ad id, unde degressi sumus, revertamur, ad tertiam præcedentem illationem, sciendum est, illam tantum procedere, si tutores differant, vel recusent suscipere defensionem pro minore, quod etiam teneantur eo nomine omne damnum, ex earum malitia, vel mora illatum, refundere, *l. qui solidum, §. eam,*
80 *ff. de legat.2.l.fin.in pr.C.de adm.tut.* nisi tutor, vel curator, ante litem, vel lite contestata, fuisset demens, vel furiosus: quo casu datur ei curator à judice, cum quo lis vertatur, auditis tamen propinquis, & adverse, si voluerit, *d.l.fin.§.sed et si quis.*

81 Amplius etiam * prædicta tertia illatio procedit, quod recusantes vel differentes suscipere defensionem, removeantur ut suspecti, amissa eorum existimatione, *d.*l.*fin.*& ibi gl. *verb.amoveantur.*

82 Denique * etiam procedit, quod unus ex pluribus tutorib. vel curatoribus possit causam minorum defendere, *l.*1.C *si ex plurib.tut vel cur.*l.*fin.C.de autor.præst.*
83 sive * sint testamentarii plures, & olim, & hodie; sive inquisitione dati, & olim, & hodie; sive legitimi, sed olim contra; sive simpliciter dati; sed olim contra *d.l. fin.*& ibi gl. *verb.sufficere, C.de autor.præst.*

84 Maxime si alii * tutores vel curatores deferre nolint, vel non potuerunt, *d.*l.1.& ibi gl. *verb. noluerunt, C.si ex plur. tut. vel cur.* nisi tale factum esset, quod ipsam tutelam dissolveret, ut puta, si pupillus in ...

gio-

tionem se dare desideraret: quo casu non sufficeret ius autoritas. Absurdum enim esset, solvi tutelam n consentiente, sed forsan ignorante eo, qui tutor erat ordinatus; cum quod omnes similiter tangit, ab mnibus debeat comprobari, *d. l. fin. §. sed hæc omnia, C. de tutor. præst.* Vel quando * non ab ipsis, sed à testa- 85
re, vel judice esset divisa administratio, quo casu non 86
poterat convenire, vel conveniri pro rebus ad alterius administrationem spectantibus, *l. 2. C. si ex plur. tutor. & c. & d. l. fin. C. de autor. præst. l. tutores qui, ff. de admin. tut.*
que maximè * procedit, quando vocaretur ad judicia 87
rius provinciæ, *d. l. 2.* & ibi gl. *verb. ad judicia, C. si ex pl. tut. vel curat.*

Sed hæc * tertia illatio non procedit. Primo, quan- 88
do tutore in judicium vocato, intra moras pupillus ad pubertatem pervenerit, ante acceptum judicium, id est litis contestationem, quo casu non erit cogendus accipere judicium, *l. tutorib. ff. de admin. tut. l. fin. ff. si quis* veluti si obierit, aut aliter tutor conveniri posse cerit. Quod procedit, etiamsi tutor solemniter caverit de judicio sisti, & stipulationi non obtemperaverit: eo etiam modo denegabitur ex stipulatu actio. Nam possessius rei quæ petebatur, si tutor judicatus fuisset, & enim quid accedisset, non est danda in eum actio judicati, ut dicit Ulp. *in d. l. fin.*

Secundo non procedit, quod * non sit necesse, ut i- 89
psi tutor vel curator suscipiant judicium, & per se deferant, sed sufficit, si pupillus suscipiat, ipsis autoribus, *l. 1. §. sufficit,* & ibi gl. *verb. suscipiant, ff. de admin. tut.* Quod tamen * locum non habet, quo ad eos, qui fari 90
non possunt, scilicet minores septem annis, *d. §. sufficit,* & ibi gl. *verb. non possunt.* Nec etiam, * quo ad eos, qui 91
absunt, *d. l. 1. §. sufficit, & in §. absentibus.* Vel etiam * in 92
causa criminali, ibi enim pupillo adesse debet, *l. clarum, C. de autor. præst.*

Tertio non * procedit illatio tertia, quo ad lites su- 93

pervacaneas, injustas, vel calumniosas, in quibus tutor debet agnoscere bonam fidem, ut supra quoque diximus.

94 Quartò non procedit, quod tutor * non possit constituere Procuratorem ante litem contestatam, *l. neque tutores, C. de Procurat.* quod jam multis sæculis exolevit, ut dicit Carol. Molin. *ad princ. tit. de vb. oblig. n* 10. nisi fiat autoritate judicis, ut tradit Hiem. Grat. *cons.* 37. *n.* 19. *& seq.*

95 Quintò non procedit in contractibus, quando dubium esset an expediret pupillo, nec ne, *l. si tutor,* & ibi gl. *verb. non debet, ff. de autor. & cons. tut.* Ideo non removetur ob id, quod nolit pupillo autor fieri; quia iniquum esset, ubi non expediret pupillo autoritatem suam præstare, licet in judiciis tutor cogatur pupillo

96 autoritatem * suam præstare, alioqui tanquam suspectus removetur, quia in judiciis certum est ab initio lædi pupillum, nisi defendatur, propter missionem in possessionem, quæ alias fieret.

97 Infertur quartò, quod * etiam tutores solvere creditoribus minorum possint & debeant, *l. quoties* §. *cum*

98 *ut, ff. de admin. tut.* maxime * interpellati tenentur solvere de bonis pupilli minus damnosis, vendendo bona pupilli, si apud pupillum non sit pecunia, juxta *l.*

99 *ob æs, C. de præd. min.* Vel dando * in solutum creditori,

100 juxta *auth. hoc si debitor, C. de solut.* Vel adversus * moram contractam cursu temporis petere restitutionem pendente judicio, alioqui pupillo teneretur ad interesse, *l. quicquid, C. arbit. tut. & l. contractus, ff. de regul. j.*

101 Hinc etiam * tutor non interpellatus; si culpa, et dolo vectigal prædio emphyteutico impositum, et canonem non solverit, & ideo minoris prædium fuisset amissum, resque emphyteutica in commissum ceciderit, ei imputatur: & damnum, quod pupillo contigerit, ex substantia tutorum resarciendum est, *l. si tutoris, C. de admin. tut.*

A-

Amplius*etiam honoraria Advocatis solvere te- 102
ietur, quæ tamen pupillo imputare non poterit, si
onventus supervacaneam, injustam vel calumnio-
im litem sustinuerit, vel instituerit, *d.l. quoties, §. sicut, vers. denique, ff. de admin. tut.*

Nec etiam* alimenta minori præstita poterit re- 103
itare, & in rationem impensarum inferre, *l. Nesen-us, ff. de neg. gest.*

Sicuti*etiam tutor unius regionis poterit solvere 104
editori alterius regionis, *l. Titium, §. fin. ff. de adm. tut.*

Denique*etiam tutor sibi solvere potest & debet, 105
imodo fuerit pecunia unde solvere possit, *d.l. quoties, sicut, ff. de admin. tut. l, creditorem, C. qui dari tut.* ut tra-
it Angel. Aretin. *in §. tutor autem, n. 2. vers. & advertes, stit. de autor. tut.* maximè si usuræ * suut graviores, 106
iæ ei debebantur, quibus relevaretur pupillus; quia
tor se potuit liberare, sicut aliis quoque solvere, &
tuit & debuit, *d.l. quoties, §. sicut autem.*

Etiamsi sit quid immobile, quod * sibi debeatur, 107
terit tamen sibi solvere & tradere, sine contutore,
judice, ut dicit Angel. *d. loco*, & Dec. *in l. singularia, 5. ff. si cert. pet.* dicens, Dd. hoc*communiter ita te- 108
re per text. *in l. fistulas, §. 1. ff. de contrah. empt.* qui tex-
ponit singularem practicam, qualiter tutor rem
mobilem pupilli possit sibi tradere, de qua practica
endus est Bart. qui illum textum declarat *in l. 2. e stipul. servor.* & Bald. *in l. si patruus, C. com. utri. jud.*

Verum hæc illatio*quarta non procedit: Primò, 109
ndo pecunia fuisset destinata ad emptionem præ-
rum, quo casu tutor sibi ipsi de ea solvere nō pote-
quia talis pecunia inter immobilia computatur,
text. singul. *in l. 3. §. usuras ff. de cont. & utili act. tut.* em singularem appellat Lud. Rom. *sing. 14.* ut eum
gat Ripa *in l. 1. §. fuit quæsitum, n. 9. ff. ad Trebell.*
ecūdo non procedit in solutione, vel*restitut. he- 110
itatis, & aliis periculosis negotiis, ubi magnę sunt

faciendæ deductiones, propter multas & occuas
occasiones circumventionis. In quo negotio me
non poterit tutor sibi autorari, quia hoc esset puplo
nimis captiosum & periculosum, licet secus sit in a-
liis, ubi executio fuerit certa, liquida, & periculm
cessaret, ut tradit optimè Carol. Molin. ad Dec. *l.*
singularia, n. 15. lit. F. si cert. pet.
111 Amplius etiam * solutio facta tutori liberat ipso
jure debitores, *l. Lucius, §. tutelæ, & l. fin. ff. de admin. t. l.*
Stichum, § usumfructum, ff. de solut. & notatur *in l. pacm*
112 *curatoris, C. de pact.* Quod procedit, sive * sit testam-
tarius, sive legitimus, sive ex inquisitione datus, ve
honorarius, *l. quod si forte, §. sunt quidem, vers. sive u-*
113 *tem. ff. de solut.* tam enim * honorarii, quam qui notiæ
causa dantur, licet non gerant, tutores tamen sunt &
administrationis periculo obligantur, *l. 3. ff. de adm.*
114 *tut. & l. 1. C. de peric. tut.* Nec tantum * omnibus sim
tutoribus, si plures dati sunt, sed vel uni ex his rete
solvitur, *d. l. quod si forte, §. sunt quidam. vers. sive autu,*
115 nisi testator, duobus * tutoribus datis, vetuerit unm
sine alterius consilio quicquam gerere, *l. Titium in*
116 *princ. ff. de admin. tut.* Vel inter eos * esset divisa adi-
nistratio à Prætore, & alius urbicarum, alius provi-
cialium rerum tutor datus fuerit: quo quidem cu
non rectè solvitur urbico tutori, quod ex nominibs
117 provincialibus debetur; nisi provincialis * Romæ
reddi, quod in provincia fœnerabatur, stipulatus fu-
set, *d. l. quæro, ff. de solut.*
118 Præterea quoq; tutori * perseveranti in tutelæ a-
ministratione, rectè solvi poterit, *l. quamvis, §. ult. ff. de*
119 *solut.* etiamsi * fuisset relegatus in perpetuum, vel ad
tempus, antèquam ei curator substitueretur, nihi-
minus ei recte solvi poterit, *d. l. quod si forte, §. sunt a-*
120 *dem, vers. quid ergo si ei solvit, ff. de solut.* Adeo * ut eti
absfuturo causa Reipublicæ, vel absenti rectè solvi-
tur, si modo non alius in locum ejus substitutus fu

F

t *d.l. quod si forte, §. sunt quidem, vers. quinimo etsi absente.*
Vec tantum tutores * solutionem recipiunt, sed etiam 121
liis solvi mandant. Cujus causa etiam liberatio con-
ngit, si non malo consilio cum tutore habito, hoc fa-
um esse probetur, *l. pupilli, ff. de solut.*

Deniq; etiam * tutores, quod debent ex admini- 122
ratione tutelæ, curatoribus rectè solvunt, *l. 1. C. si ad-
rs. solut. l. frustra. C de admin. tut.*

Insuper * etiam confessio tutoris de solutione debiti 121
ipillaris, sive ejusdem apocha, obest pupillo, ut tradit
olin. ad Alex. *cons. 90. num. 3. lib. 3. idem cons. 97. num.
lib. 7.* Viv. *lib. 2. opinione* 68. dicit æquam, & in practi-
servari, sed contrariam opinionem magis commu-
m esse, quam etiam sequitur Soarez *in thes. com. opin.
l C. num. 251.* Verum communis opinio procedit, et-
nsi ea apocha produceretur finita tutela, quæ obest,
i probabilis esset suspicio fraudis, *l. Lucius, § tutelæ* &
gl. *in verb. apochæ, ff. de administr. tut.* Idque maximè,
ando ea confessio non esset nuda, liberalis, lucrativa,
l cum actu dispositivo conjuncta, ut tradit Molin. ad
ex. *cons. 37. n. 2. lib. 3.*

Verum hæc, quæ * diximus de solutione facta tuto- 124
r non procedunt primo, quando quis sciens solverit
noto, qui tutor esse desierat, quo casu talis solutio
n liberat eum, *d.l. quod si forte, §. 1. vers. quod si remoto, ff. de
t.* Vel sciens solverit suspectis postulatis; quia in-
im eis interdicta quoq; est administratio, *d. l. quod si
te, §. 1. vers. idem dico.*

Secundo * non procedunt, quando pupillus esset 125
tus, quo casu adversus solutionem, quam tutore
ore accepit, restituitur, *l. 1. C. si advers. solut.* maximè
ndo * solveretur sors principalis cautionis fœne- 26
itiæ, vel similis causæ, *l. sancimus, §. non autem, vers. sed
traneus debitor, C. de adm. tut.* nisi solutio * facta es- 127
, præcedente judicio & sententia judiciali, quo casu
nissima liberatio quæritur, ut nemo in posterum

inquietare possit. Nec enim debet, quod ritè & secundum leges ab initio actum est, ex alio eventu resuscitari, *d.l.sancimus*, C. *de adm.tut.* & Theophil. *in* §. *ex contrario, Instit.quib.alien.lic.*

128 Similiter quoq; dicendum erit in solvente annuum reditum, vel alicujus rei pensionem, & in usuris, el quoad usuras, *d.l.sancimus*, §. *non autem*, & l. *constitutiona*, C. *de adm.tut.* nisi excesserint metam biennii, & centum solidorum quantitatem, ut tradit gl. ibidem, *in verbis, & centum*, requirit conjunctim.

129 Tertio non procedunt * in protutore, nisi pecunia in rem pupilli versa fuisset. l. *debit.res, ff. de solut.* l. *ad Celsum*, §. *si quis non tutor, ff. de doli except.* & l. 2. *ff. de eo qui pro tut.*

130 Quarto non procedunt, quia *tutor non potest debitori pupilli, vel minoris prorogare terminum solutionis, *l. qui Romæ*, §. *Callimachus, ff. de verb. oblig. l. instar*, *de jur. fisci, lib.* 10. & l. *penult.* C. *de erogat. milit. anno. libr.* Alex. *in* l. *pactum curatoris, n.* 6. C. *de pact.* dicit magis communem, ut * eum allegat Tiraq. *de retract. lig. ad fin.*
131 *n.* 18. ubi alios contrarium tenentes allegat.

132 Quinto non procedunt, quia licet * habeat jus exigendi & recipiendi solutionem tutor, non tamen potest debitori minoris facere pactum de non petendo, quia est species alienationis, l. *pactum curatoris*, & ibi Alex. & Jason. C. *de pact.* nisi esset debitum usurarium, vel simile, cujus exactio posset afferre periculum animæ, quo casu poterit tutor remittere, ut est gl. *in* l. *Preses*, C. *de transact.*

133 Infertur quinto, quod tutor donare * non possit, quia donare est perdere, l. *tutor ad utilitatem*, l. *Lucius*, §. *tutoribus, ff. de adm. tut.* l. *non omni*, §. *cum itaque*, C. *eo.*

134 Adeò * ut etiam tutor non possit autorari pupillo donanti causa mortis, quin tutelæ judicio teneatur. Nam sicuti testamenti factio pupillis concessa non est, ita nec mortis quidem causæ donationes permittendæ

unt, *l.1. ff. de tut. & rat. distr.* Et ideo * si donandi causa 135
liènaverit, traditio nihil quicquam valebit, *l. ult. in fi.*
ff. de curat. fur. & etiam* ea non obstante, poterit pupil- 136
lus vendicare dominium à possidente, & si quid invi-
cem ab eis ex eodem pacto consecutus fuerit, id mu-
tuo restituere debet, *d. l. non omni, C. de adm. tut. & l. non*
solum, C. de præd. & al. reb. min. Qui * etiam confiteri non 137
poterit se recepisse mutuum nomine pupilli, vel quid
simile, ut tradit Molin. ad Alex. *c. 37. n. 2. lib. 3.* & Cur.
in l. observari, n. 7. 9. & 12. C. de jur. calum. maxime stante
statuto, quod * requirit novam solemnitatem, ut con- 138
tractus fiat in minoris utilitatem, ut tradit Castrens.
consil. 432. part. 1. ubi late interpretatur ejusdem statu-
ti verba.

Declaratur hæc * quinta illatio, ut non procedat, 139
primo, quando tutor quid facit ex magna utilitate
pupilli, idque cognitione judicis, *d. l. fin. ff. de cur. furios.*
& gl. *in d. l. tutor, ff. de admin. tut.*

Secundo non procedit, quando * minor major fa- 140
ctus, donationem sine decreto factam, postea ratifica-
verit expresse, vel tacite, tacendo per decem annos in-
ter presentes, & viginti inter absentes, *l. 2. C. si major*
fact. rat. hab. De qua donatione infra plura dicemus ad
regulam: *Alionatio rei immobilis.*

Tertio non procedit, quando * donatio fieret ob 141
benemerita, quæ magna dicitur remuneratio, & verti
possit in utilitatem minorum: quia ex ea provocatur
donatarius ad alia merita, *l. Aquilius Regulus, ff. de donat,* l.
cum plures, §. cum tutor, & ibi gl. *ff. de adm. tut. & l. qui filiũ,*
ff. ubi pupill. educ. deb. & ita quoq; respondit Raph. Cum.
cons. 101. & Rom. *cons. 50. vers. rursus videtur,* & ante eos
Alberic. *in l. ambitiosa, n. 2. ff. d. decret. ab ord. fac.*

Ex quibus illud etiam * procedit, quod tutor circa 142
personam pupilli poterit erogare, quod moribus, ho-
nestati, & conditioni pupilli conveniat, *l. cum plures, §.*
cum tutor, ff. de admin. tut,

143 Et licet hoc faciat sine * decreto, suo arbitrio tamen non aliter, quam bonus vir arbitrabitur, ique ne secreta patrimonii, & suspectum æs alienum m.datur, *l.2. C. de alim. pupil. præst. l. sumptus, C. de adminit.* quod melius est interdum tacere, quam, cum de o.do bonorum quæritur, ultro proferre, & apud acta jus dicentis contra utilitatem pupillorum designare.

144 Amplius etiam, si minor * non habeat magistrum, qui gratis eum docere velit, poterit tutor constituere mercedes præceptoribus, non quam minimam poterit, sed pro facultate patrimonii, & pro dignitate natium: & ratio est, quia non tantum rebus, verum etiam moribus dantur tutores & curatores, *d. l. cum plures §. cum tutor, l. in copulandis, C. de nupt. & §. certe, Instit. qui ni tut. poss.*

145 Quam mercedem * sive impensam in salaris præceptorum factam judex admittet, si qualitas pupli fuit, ut alicui disciplinæ operam daret, *l. 2. C. de alim. p. præst.* ut tradit Rom. *cons.* 425.

146 Nec solum * mercedem constituet tutor præceptoribus pupilli, sed etiam præceptoribus sororis pupii, etiam citra magistratuum decretum, *l. qui filium, circa, ff. ubi pupil. educ. vel morari debeat, l. tutor secundum dignitem, §. fin. de adm. tut. l. 1. §. sed nonnullos, ff. de tutel. & r. distrah.*

147 Poterit quoque * tutor præstare alimenta servis: libertis, *l. 1. §. sed et si, ff. de tutel. & rat. distrah. l. cum plures, cum tutor, ff. de admin. tut.*

148 Nonnunquam * etiam tutor extraneis quoque præstat alimenta, si hoc pupillo expediat, *d. §. cum tuto*

149 Solemnia * quoque munera parentibus cognatisqu mittere poterit, *d. l. cum plures, §. cum tutor.* Dicunt

150 autem * solemnia, secundum Varronem, Festum & Servium, anniversaria, eaque munera, quæ quotann more recepto, sibi invicem cognati, natali cujusqu die, missitabant, ut tradunt Zas. *de orig. jur. verb. & solemnis,*

nis, & Iacob. Revard. Brugensis, *in l. 27. ff. de reg. ur.* unde illud Martialis *lib. 9. Epigram.*

Chara daret solemne tibi cognatio munus.

Et alias:

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Dum Stellæ turdos, dum tibi, Flacce paro.

ertull. *in lib. de Idololatria*: Etiam strenæ captandæ, septimontium, & bruma, & charæ cognationis onoraria exigenda omnia. Atque hoc nomine à lartiale Clytus * quidam notatur, qui sæpius uno in 151
nno natalem suum, munera à cognatis, amicisque ptans, celebrabat.

Amplius etiam * tutor matri & sorori pupilli, ad 152
ctum necessaria præstare poterit, cum semetipsas stinere non possunt; etiamsi hoc faciat citra Magiratuum decretum, *l. 1. §. sed et si, ff. de tut. & rat. distrah.* *l. qui filium, ff. ubi pupil. educ. vel mor. deb.* Nam cum nnæ fidei judicium sit, nemo feret inique, aut pullum, aut substitutum ejus quærentes, quod tam njunctæ personæ alitæ sint; adeo ut etiam * con- 153
n tutorem agi possit judicio tutelæ, si tale officium ætermiserit, *l. 1. §. sed et si, ff. de tut. & rat. distr.* nisi mater non esset perquam egena, & filius in faculta- 154
bus positus: quia utrumque concurrere debet, *d. l. 1. præterea, ff. de tut. & rat distr.*

ræterea * etiam tutor poterit contutori testamen- 155
tio statuere salarium, quando aliter se exhibere n potest *d. l. 1. §. si pupillus.* Sicut * etiam poterit con- 156
tori ex inquisitione dato alimēta statuere, propter notitiam, *d, l. 1. §. sed et si servus, ff. de tut. & rat. distr.* deo * ut etiam sumptus litis tutor pupillo reputet, 157
d. l. 1. §. item sumptus, & l. officio, ff. ubi pupil. educ. quos tamen * non tenetur ministrare pupillo contra seipsum, 158
Imperatores, ff. de tut. & rat. distr. Denique * etiam tu- 159
r viatica reputabit, si ex officio necesse habuit vel buit aliquo excurrere vel proficisci, *d. l. 1. §. item sumus, ff. de tut. & rat. distr.*

Hæc autem quæ diximus de ſumptibus factis, ro-
rogatione à tutore circa perſonam pupilli, non proce-
160 dunt: primo, quod * tutor non poſſit dare dotem ſo-
rori pupilli ex alio patre natæ, etiamſi ea aliter nubere
non poſſit; quia liberalitas eſt, quæ licet honeſta ſit,
tamen ſervanda eſt arbitrio pupilli, *l. cum plures*, §. *aut*
tutor. & ibi gl. *verbo pupilli*, *ff. de adm. tut.*

161 Secundo non procedunt, quia * non poteſt tutor
reſpectu æſtimationis pupilli, ex bonis ejus ſuo nomi-
ne plus expendere, *d. l. cum plures*, §. *nimium*. maxime
quando ex ſuis propriis, non honeſtiſſime eſſet erogaturus,
d. § .nimium.

162 Tertio non procedunt, quod * tutor nec matri po-
terit mittere munus nuptiale, nec etiam ſorori pupilli,
l. tutor ſecundum dignitatem, §. *in ſolvendis*, *ff. de admin. tut.*
163 *& l. 1. §. præterea*, *ff. de tutel. & rat. diſtr.* Nec * id quidem
164 poterit prætextu conſuetudinis, niſi id * pupillus ſi
rem ſuam adminiſtraſſet, erogare compelleretur, *l. ue*
herede, §. *Lucius*, *ff. de adminiſtr. tut.*

Quarto non procedunt, quando ſumptus per tu-
165 torem * facti non fuiſſent arbitrio boni viri; *l. Titia*,
§. 1. *verſ. quæro an contenti*, *ff. de adm. tut.* Officio ſiquidem
judicis, qui de tutela cognoſcit, congruit, reputationes
tutoris non improbas admittere, ut puta ſi dicat im-
pendiſſe in alimenta pupilli, vel diſciplinas. Modus
autem, ſiquidem Prætor arbitratus eſt, ſervari debet,
quem Prætor ſtatuerit, ſi vero Prætor non fuerit ad-
tus, pro modo facultatum pupilli debet arbitrio judi-
cis æſtimari. Nec enim permittendum eſt tutori tan-
tum reputare, quantum dederit, ſi plus æquo dederit,
l. officio judicis, *in princ. ff. ubi pupil. educ vel mor. deb.*

166 Quinto non procedunt, quando * tutor in alimen-
ta pupilli, vel diſciplinam, ultra modum à Prætore
167 ſtatutum, impendiſſet, vel * quando Prætor ſtatuiſſet
ultra modum, non ſuggerente tutore, qui ſi ſuggeſſiſ-
ſet, aut diminuiſſet jam decreta, aut non tanta decre-
viſſe

isset, vel si pater ultra vires facultatum statuisset, quo
asu imputabitur * tutori, cur non adito Prætore desi- 168
eraverit alimenta minui, *d. l. officio, §. hoc amplius. & §.*
uod si pater. Idem quoq; * dicendum erit, si tutor sine
rætore aluerit pupillos, sed minus sumptuose, *l. 2. C.* 169
e alim, pup. præst.

Infertur sexto, quod * tutor à suscepta administra-
one post sex menses necessario teneatur pecuniam 170
apillarem collocare fœnori, *l. tutor, l. qui negotiationem,*
pupillo, ff. de adm. tut. l. tutores, C *eod.* Dec. *cons.* 192. *num.* 2.
rs. tertio tenetur. Idem *cons.* 178. *n.* 1. *v. tertio tenetur.* Ro-
an. *cons.* 425. *v. decimo.* Did. Couvar. *resol. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 1.
uoad honestum lucrum, secundum morem regionis,
Castr. *cons.* 301. *n.* 6. *lib.* 1.

Ampliatur hæc sexta illatio: primo, ut * maximè 171
rocedat in locis, ubi mercatura exercetur; aliàs enim
itor teneretur de suo reddere tantundem, pro usuris
us pecuniæ, quas non fœneraverit, ut tradit Bart. *in*
tutor, qui repertorium, §. si post depositionem, & l. qui nego-
ationem, §. pupillum, ff. de adm. tut. Rom. *sing.* 179. Paris.
ns. 96. *n.* 35. 36. *lib.* 1.

Secundo ampliatur; quod * etiam negans se habere 172
ecuniam pupillarem ad alendos pupillos, convictus
e mendacio, pendet gravissimas usuras, *d. l. tutor, qui*
pertorium, §. idem solent, ff. de adm. tut.

Tertio ampliatur, quod etiam * si talis tutor non 173
nveniatur idoneus, ad damnum resarciendum, ob fœ-
us pupillaris pecuniæ per contumaciam non exerci-
um, extra ordinem coërceatur, *l. ob fœnus, ff. de adm. tut.*

Quarto ampliatur, quod etiam tutor * condemna- 174
us, pro contutore usuras solvat, si fortè eum suspectum
acere supersederit, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, 2. ff.*
e adm. tut. l. 2. & ibi gl. C. *de usur. pupill.*

Quinto ampliatur, quod * etiam tutor debeat a-
gnoscere tales usuras, quas à se exigere debuit, licet 175
int graviores pupillaribus, *l. quoties, §. sed etsi, ff. de adm.*
ut. Imo * etiam tenebitur tutor tales agnoscere usuras, 176

quas

quas ipsi stipulati sunt, licet testator eis sub levi[illegible]
bus usuris permiserit, *l. Titium & Mævium, §. præste[illegible]*
ff. de admin. tut.
177 Sextò ampliatur, quod*etiam teneatur tutor a[illegible]
suras usurarum sortis pupillo auctæ, quas consec[illegible]
esset ab heredibus defuncti contutoris; quia qua[illegible]
eum vice sortis funguntur *d. l. qui negotiationem, ex*
duobus, ff de adm. tut. & d. l. tutor. §. si quas usuras, eod.
178 Septimò ampliatur, quod*etiam finita tutela [illegible]
te solutionem currant tales usuræ, ut prius cur-
bant, *l. Lucius, §. quæsitum, l. tutor qui §. si. ff. de adm. tut* [illegible]
dicitur etiam post officium finitum usuras debe[illegible]
diem, qua tutelam restituit, *l. 1. in fin. ff. de usur. & l. n.*
179 *C. de usur. pupil.* Quod * tamen non procedit, qua[illegible]
tutor obtulisset pecuniam, & deposuisset obsig[illegible]
tam tuto in loco, qui usuras præstare non debet, c[illegible]
per eum non steterit, *l. tutor pro pupillo, §. tutor, ff. de a-*
180 *min. tut.* Et maximè * has usuras præstare non de[illegible]
heres tutoris; nam periniquum esset eum, cui fo[illegible]
post viginti annos, vel amplius in mentem venit t[illegible]
telam reposcere, etiam usuras postulare, *l. maximeq;*
ff. de administrat. tutor.
181 Octavo ampliatur, quod*etiam si tutor ex pecun[illegible]
pupilli fundum, vel quid aliud emerit suo nomine [illegible]
electione pupilli sit petere fundum, vel pecuniam [illegible]
usuris, *l. si curator, C. arb. tut. l. si tutor, ff. quand. ex fa.*
182 *tut. l. si ut proponis, C. de rei vendic.* Adeò*ut etiã eo ca[illegible]
si pupillus nolit rem acquisitã extantẽ, habeat ta[illegible]
eam pro pretio, & usuris legitimis hypothecatã, *l.*
183 *in princ. ff. de reb. eor.* Nisi*plures res fuerint acquisi[illegible]
per eundem tutorem, quo casu non poterit pupill[illegible]
bonas acquisitiones rerum, sive nominum acceptar[illegible]
malis repudiatis, vel in aliquibus rem acquisitam [illegible]
fructibus, vel nomen cum usuris conventis eligere, [illegible]
liis verò pretium cum usuris legitimis petere, sed t[illegible]
netur omnia, bona tamen fide acquisita, in totum a[illegible]
cept[illegible]

ꝫptare, cum omni commodo & incommodo, vel in
ꝫtum tutori relinquere, ut eſt text. *in d.l. tutor qui, §. ſi
tor pecuniam & in l. cum quæreretur, ff. de admi. tut.* niſi
ꝫnſtaret tutorem certam acquiſitionem doloſe fe-
ſſe, vel in fraudem pupilli: quia tunc licebit hanc
pudiare, & pretium cum uſuris non ſolum legiti-
is, ſed etiam centeſimis petere, ſi tutor damno pu-
llum afficere voluerit, manente nihilominus in re-
quis acquiſitis, præfata electione. Quod enim pu-
llus omnia acquiſita eligere, vel omnia omittere
mpellatur, ex æquitate inductum eſt, ne tutor da-
no afficiatur, qua æquitate indignus eſt, & priva-
r, quatenus ex ſuo dolo conveniri poterit, *argum. l.
plures, in fin. ff. de admin. tut.* Quare tutori * vel curato- 184
utilius eſt nomine minoris acquirere, quam nomi-
proprio: quia ſi nomine proprio, nihil potius agit,
uoniam nihilominus minoris erit electio, *d. l. ſi cura-
r. C. arbitr. tutel.* Sed ſi nomine minoris, tunc regula-
er minor non habebit electionem, ſed tenebitur
ceptare acquiſitionem, & liberabitur tutor vel cu-
tor reddendo rem acquiſitam cum fructibus, etiam-
valor rei decreverit, dummodo acquiſitio tempore
o rectè prudenterque facta fuerit pro minore, cui
iter expediebat emi. Tenebitur enim minor ac-
ptare, non inſpecto, quod poſtea caſu contigit, *l.
ro, §. ſciendum, ff. de minor. l. ſed an ultro, §. 1. ff de neg.
ſt.* Quin etiam * circa ſubſecutam nominis deterio- 185
tionem non tenebitur tutor, niſi de lata culpa, *l. 2.
arbit. tut. l. ſi quis putans, §. ſive autem, ff. com. divid.* qua
ge clarè hæc diſtinctio probatur, ubi ſi quid * ſocius 186
mmuni nomine fecerit, non debet neq; damnum,
que lucrum ſentire, ſcilicet ſolus, ſed tantum pro
rte ſocietatis participare. Si verò non communi
omine, ſed ut lucretur ſolus, tunc damnum ad eum
llum ſolum ſpectabit.

Verum hæc ſexta illatio * non procedit: primo, 187

quan-

quando tutor non potuit collocare pecuniam pu-pillarem fœnori, quia non erat cui crederet: quo casu pupillo vacabit, *l. cum plures, §. si tutor.* & ibi gl. *l. tut. se-cundum dignitatem, § non est audiendus,* ibi; *quod idoneo no-*

188 *mina non inveniret, ff. de adm. tut.* Nisi * probatum fuit, tutorem eo tempore suam pecuniam bene collocasse, quo casu non erit audiendus tutor, *d. §. non est au-diendus, in verbis; si arguatur eo tempore suam pecuniam ne collocasse.* quia est præsumptio, quod etiam pro mo-rib. potuisset invenire; & ideo dicitur in dolo, seu al-tem in culpa, & contra eum in litem jurari posset ut tradit Rom. *cons.* 425, *l. quicquid, C. arbit. tut.*

189 Secundo non procedit, quia * tutor habet laxamen-tum temporis duorum mensium; ad exigendam & collocandam pecuniam fœnori, *l. tutor, §. usuræ, ff. de admin. tut.*

190 Tertio non procedit, quando * pupillus habuisset tantum modicam peeuniam, *l. ita autem, ff. de adm. tu.* vel saltem eam deberet mutuare sine decreto, secun-dum Bart. *in l. si ex legati, n. 5. ff. de verb. oblig.*

191 Quarto non procedit in rustico, qui * rusticitatis nomine ab usurarum petitione venit absolvendus, ut tradit Renat. Chopin. *de privil. rustic. lib. 1. c. 5.* dicens, Placito Senatus Pariensis, 13. Cal. Majas, Anno 15.. ita fuisse decisum.

192 Infertur septimo, quod * tutor teneatur pecuniam pupilli convertere in emptionem prædiorum, *l. tutor, qui repertorium, §. si post.* ubi Bart. *l. quoties, ff. de adm. t. l. tutores, C. eod. l. Divus; ff. ad leg. Falcid.* Rom. *cons.* 28. in *consil.* 139.

193 Ampliatur primo, quod * tutor pupilli pecuniam non ponens in prædiis, ut aliquos fructus ex his per-ciperet, teneatur pupillo de fructibus, quos percipere potuisset, deductis laboribus & expensis, dummodo tamẽ potuerit emere, vel alio modo ex emptione præ-diorum lucrari, alias autem non teneretur; quia tutor

solus

olum conveniri potest, quod tanquam negligens pu-
pilli pecuniam otiosam in arca retinuerit, cum prædia
& reditus pupillo acquirere potuisset. Probabitur au-
tem* ejus negligentia, si eo tempore prædia & reditus 194
venales extiterunt, qui tanta summa emi potuissent,
secundum Bartol. *in d. l. tutor, qui repertorium, §. qui post
depositionem.*
Secundo ampliatur, quod * prædicta non faciens, 195
tutor teneatur pupillo ad interesse, & usuras illius pe-
cuniæ, ut tradit Rebuf. *in l. pecuniæ appellatione, ff. de v.
sig.* ubi allegat arrestum, *& in l. usura pecuniæ, in fin. eod.*
ubi dicit hoc etiam de Iure Canonico locum habere,
allegans Panor. *in cap. conquæstus, in fin. de usuris.* & hoc
arresto fuisse comprobatum Anno 1530. Novem-
bris 22.
Tertio ampliatur, quod * etiam talis tutor dicatur 196
esse in dolo, & contra eum jurari possit in litem, *d. l.
tutor, qui repertorium, in prin.* Nec audiendus erit aliquo
facto tutor, si allegaverit ei datum non esse modum
prudentis collocationis, maxime si res suæ melius
castæ reperiantur *l. tutor secundum dignitatem, §. non est
audiendus, ff. de adm. tut.* quia non * minorem in rebus 197
minoris, quam in propriis adhibere debet diligen-
tiam, *l. à tutorib. ff. eod.*
Quarto ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, 198
si prædia minus idonea comparaverit per sordes, aut
per gratiam, *l. tutor, qui repertorium, § competit, ff. de ad-
ministr. tut.* Vel * ab eo quem sciebat suspectum, l. *Chi-* 199
rographis, in fin. ff. eod. Nisi cessante tutoris lata culpa,
vel negligentia, quam * solam hac in parte præstat, 200
d. §. competit, & tradit Cagnol. *in l. contractus. nu. 63. ff.
de reg. jur.* Et multo magis tenebitur tutor redimere
bona pupilli aliis obligata, si pupillo hoc expediat, ut
optime tradit Philip. Corn. *cons. 243. nu. 9. lib. 3.*
Declaratur tamen hæc 7. * illatio, ut non procedat 201
primo, quando pupillus non potest probare prædia
fuisse

fuisse venalia, quæ emere potuisset tutor, ut tradit Dec. *cons.178.circa fin.* & ante eum Bart. *in d.l.tut, qui repertorium, §. si post dispositionem, in fin.ff.de administ.tut.* ubi dicit, quod culpa & negligentia tutoris, qui non converterit pecuniam in emptionem prædiorum, non probetur, nisi ostendatur & probetur in specie, quod prædia fuerint venalia, quæ tutor emere potuisset, per text. *in §. penult. in auth. ut hi, qui obligat. se hab. perhi* res *min.* quem sequuntur Alex. *cons.74.in fi.n.lib.6.* Socin. *cons.149.in pr.lib.1. & cons. 92. num.3. lib.5.* & novissimè Menoch. *in 7. remed. recup. poss.nu.23 & de arbit.jud.l.2. cent.1.cas 49.n.66.*

203 Secundo * declaratur non procedere, quando non probatur per testes, vel instrumenta, quod tantum pecuniæ ad manus tutoris pervenerit, vel pervenire potuerit exactis debitis, quod prædia venalia emere potuisset, ut tradit Paul. de Castr. *cons.140. alias cons.* incip. *ad benè examinandum, n.6. vers. super quinto, ibi, debet, lib.1.argum.l.2.§.pervenisse, ff. de hered.vel act.vendit.* ut eum allegat Dec. *cons.178. circa fin.* Quo quidem casu tutor ad interesse non tenebitur, nec adversus eum in litem jurari poterit, ubi tamen idem Castren. hoc sublimitat, quando tantum pecuniæ pervenerit, sed non permanserit.

204 Tertio declaratur non * procedere, quando tutor haberet liberationem in testamento sibi relictam ab inventario, & reddenda ratione, & omni eo, in quo eum condemnari contingeret. Quo quidem casu non tenebitur, ex quo prædia non emerit, nec contra eum in litem jurare poterit, sed solùm tenebitur tutor eatenus, quatenus locupletior factus reperiatur, ut tradit Dec. *d.cons.178. vers.postremo, l.si quis ratione, ff.de liberat.leg.* Angel. *cons.144.* & Corn. *cons.313.lib.1.*

205 Quarto declaratur non * procedere, quando adultus, vel minor ageret ad interesse lucri cessantis; tunc enim non debetur, nec pro eo agi poterit, nec juri

in litem, nisi prius * probetur per testes, vel aliter, 206
quod tales res mercantiles venales erant præ manibus
& lucrum certum: tunc enim hoc probato, & non a-
liter jurari posset in litem super quantitate contra tuto-
rem, ut tradit Paul. de Castr. *in l. non utique*, § *nunc de*
fficio, *ff. de eo quod certo loco.* ubi etiam Jas. & Affl. *decis.*
o. & Dec. *cons.* 3.

Infertur octavo, quod * si tutor pecuniam pupilla- 207
rem in se, vel suos usus converterit, propria autoritate,
maximis usuris subjiciatur, *l. qui negotiationem*, § *ex duo-*
bus, & ibi gloss. *verbo*, *usuras*, *ff. de admin. tut. l. qui sine*, *ff. de*
neg. gest. l. curator, *C. arbit. tut. l.* 1. *C. de usur. pupill.* Amplia-
tur, ut * procedat primo, etiam sine ullo laxamento 208
duorum mensium, *l. tutor*, § *usuræ*, *ff. de adm. tut.* & opti-
mè declarat Cujac. *lib.* 5. *obs. cap.* 12.

Secundo ampliatur, quod * etiam judex debet eum 209
condemnare ultra centesimas usuras: imò etiam si du-
plum recedant, quando constat pupillum tantum da-
mni passum fuisse ex hac fraudatione, & interceptione
pecuniæ. Spectat enim hic casus ad interesse casuale,
etiamsi * non constat de certo & specifico damno, sed 210
de aperto dolo tutoris, non debet minus adjudicare pu-
pillo, quam centesimas, nisi justa causa aliud suadeat, *d.*
l. qui sine, *ff. de negot. gest. & l. tutor*, *qui repertorium*, *l. non exi-*
stimo, *ff. de adm. tut.* quæ nominatim loquuntur de maxi-
mis & gravissimis usuris: & * sic de centesima, cum 211
non sit major nec gravior in jure.

Tertio ampliatur, quod * etiam tutor ultra centesi- 212
mas usuras debeat mulctari à Præside extra ordinem,
& criminaliter puniri, tanquam bonorum usurpator
& prædo, ut tradit Cravet. *cons.* 286. *num.* 1. Bart. *in* §.
etiam, *in auth. ut hi qui obligat*, *n.* 6. Dec. *cons.* 192. *in fin.*
Nicol. à Valle, *cons.* 49 *n.* 26. *lib.* 1. Bellon. *cons.* 32. *n.* 13.
& 14. in administratore Universitatis & Reipublicæ.
... *cons. C*, 73. & novissimè Pinel. *l.* 2. *part.* 3. *c.* 1 *n.* 29. *&*
C. de rescind. vend.

213 Vertisse * autem in usus suos pupillarem pecuniam, ut usuris maximis subjiciatur, tutor videtur, quare sibi sumpsit ex administratione nummos, vel clam, et quasi sua pecunia licenter abusus fuerit, *l. tutor, §. pu-mæ*, cum *§. vertisse, l. Lucius, §. tutorum, ff. de adm. tut. l. Lu-sine, ff. de negot. gest.*

214 Declaratur hæc * octava illatio, ut non proceat primo, quando tutor in usus suos pecuniam converte-rit, & inde aliquid impenderit in rem pupillarem, quantum impenderit, desinit vertisse, & exin de usuras non præstabit, *l. 3 §. planè, ff. de contrar. & util. act. t.*

215 nisi aliquid * impenderit ante in rem pupillarem, & post in usus suos verterit: quo casu non videbitur verti-se quantitatem, quæ concurrit cum quantitate sibi debi-ta, ut ejus summæ non præstet usuras, *d. l. 3 §. planè, v. et si ante impendit, ff. de contrar. & util. tut. act.*

216 Secundo * declaratur non procedere, quando tu-tor suo nomine pecuniam pupillarem fœneraverit, *l. Lucius, §. tutorem, l. tutorem, §. pecuniæ, ff. de adm. tut. l. Ca-in fin. ff. de usur.*

217 Tertio non procedit * in eo, qui à contutoribus is mutuo pecuniam pupilli acceperit palam, ap-certasque usuras promiserit, quas & alii debitores verint pupillo, pecunia non indigente, sed ociosa: hic sibi non consumpsit; nec clam, nec quasi sua pecu-nia abutitur, & nisi his usuris à contutore mutuum daretur, aliundè accepisset, *d. l. non existimo, l. quoties, non tantum, ff. de admin. tut.*

218 Infertur nono, quod * tutor cogatur alimenta

219 ministrare pupillare, idque officio judicis; etiamsi de statu pupilli vel adulti, vel ejus bonis controversia sit,

220 *l. 1. C. de alim pupill. præst.* Adeo * ut tutor, negans se ha-bere pecuniam pupillarem ad alendos pupillos, victus de mendacio, pendat gravissimas usuras, *l. tu-*

221 *qui repertorium, §. idem solent, ff. de adm. tut.* modus * au-sive qualitas, & quantitas alimentorum pupilli, arbi-

judicio

udicis relinquitur, *l. 2. ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb.* In
qua cognitione primo considerari debet qualitas per-
onæ pupilli, l. 3. §. *ante oculos. ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb.*
Augentur * enim alimenta, ut ipsa persona augetur, *l.* 222
m unus, §. ultim. ff. de am. & cib. legat. Paris. *cons. 98. in fin.*
l. 2. Secundo modus * sive quantitas patrimonii pu- 223
llaris, *d. l. 3. in princ. vers. modum autem*, quem modum
nninò tutor servare debet, qui Prætorem non adiit,
modum statueret, *d. l. 3. & l. 2. C. de alim. pup. præst.* Idq;
* reditibus pupilli; non enim alienanda proprietas 224
t ob alimenta, secund. Bart: *in l. pen. ff. de alim. & cib.*
l. Cravet. *cons. 199. n. 11. & cons. 219 in fin.* Dec. *in l. Divus*
is, in fin de reg. jur. & Alex. *cons. 100. in fin. lib. 1.* Amplius
tam Prætor * debet arbitrari tam moderatè, ut non u- 225
nersum reditum patrimonii in alimenta decernat,
ut aliquid semper ex reditu supersit, *d. l. 3. in princ.*
Quæ alimenta *, etiam augentur, aucto patrimonio, 226
econtra diminuuntur, eo diminuto, *d. l. 3. §. sed si egem,*
iod. Tertio * consideratur consuetudo regionis, ut re- 227
ndit Anchor. *consil. 363. in fin.* quem secutus est Cra-
cons. 189. in fin. allegans Roman. *cons. 189.* Modus quo-
, si per * Prætorem diffinitus est, servari debet, l. 2. 228
odus, ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb. nisi * Prætor statu- 229
modum alimentis ultra vires facultatum: quia si
r suggessisset Prætori, non tanta decrevisset; vel
reta diminuisset, *d. l. 2. §. hoc amplius, ff. eod.* etiamsi pa-
tatuisset ultra vires, *d. l. 2. §. sed si pater.*

ed hic illud quæri poterit, penes * quem educari 230
llus debeat? Et verè hoc in arbitrio judicis esse
rum, satis intelligitur *ex l. si disceptetur, ff. ubi pup. e-*
& l. 1. & 2. C. eod. quod clarius affirmarunt Paris.
56. n. 3. & 4. lib. 1. Soc. sen. *cons. 193 lib. 2.* Jas. *cons. 53.*
b. & Alex. *cons. 161. n. 11. lib. 5.* Qui * quidem judex 231
rit arbitrari, ut puella reponatur * in monasterio; 232
otest cogere proximiores, recusantes educationē,
quamvis, ff. ubi pupill. educ. vel mor. deb. l. 1. in fin. C. eod.

233 adeo ut * etiam hæres vel legatarius recusans edu-
tionem testamento injunctam, privetur commodo
234 competente, *d. l. 1. §. certe non male.* In * qua educatio-
ne judex regulariter sequi debet votum patris erga fi-
lium: quia lex multum confidit de judicio patris, ga
negotia filii, *l. fin.* C. *de curat. fur. & l. si furioso, ff. eod.*
Gualdensis *de arte testandi, tit. de tut. cautel.* 5. dicens vo-
235 luntatem testatoris * servandam esse, & ab ea judicem
recedere non debere, nisi ex causa, idque probat, *d.*
l. 1 ff. ubi pupil. educ. & l. 1. C. *eod.* allegans Soc. *cons.* 13
lib. 2. quem sequitur Cravet. *cons.* 190. 9. veluti qu-
236 do pupillus * habet matrem vilem ac turpem, quam
tæ, religioni, moribus vel bonis pupilli insidiari præ-
sumeretur, apud quem judex non arbitrabitur pupillum
esse educandum, etiamsi pro illis extaret patris vo-
tas, ut tradunt Corn. *cons.* 175. *num.* 13. *vers. secu*
concurrit, lib. 3. Bald. *cons.* 487. *lib.* 5 *per d. l. 1. in fin. ff. ubi pu-*
237 *pil. edict.* Nec etiam * propter violandam pudicitiam,
238 noverca juvenis tenebitur stare cum * privignis, et-
iamsi testator mandasset, nec filius tenebitur stare cum
patre, si habeat uxorem juvenem, aut pulchram &
pater habeat filios primi & secundi matrimonii ju-
nes, ut tradit Bart. *in* l. *Cajo.* §. *Imperator, ff. de alim.*
cib. legat. Boer. *decis.* 195. *n.* 6. & Bellon. *consil.* 31. *num.* 4.
facit text. *in* l. 2. & ibi gl. & Dd. C. *ubi pupil. educ. d.*
lex quæ tutoris, vers. lex enim, C. *de admin. tut.* Aretin. §.
239 *actionum, n.* 73. *Inst. de act.* Amplius etiã * idem judex de-
arbitrari ex multis, ut educetur pupillus apud matrem
honestam, l. 1. & ibi Dd. C. *eod.* Novell. 22. §. *porro.* qu-
doquidem de matre lex multum confidit; quis enim
amor parentum superare potest, l. *ult.* C. *de curat. furios.*
240 Et ideo quoque * videmus matrem debitricem filio-
rum, ab administratione tutelæ non repelli, *auth.*
ut si prohib. deb. & credit. tutel. gerat. licet extranei
debitores non admittantur, ut tradit Signorol. *cons.*
43. *num.* 2. Ias. *consil.* 53. *lib.* 3. Paris. *consil.* 56. *num.* 24.

l. 2.

b.1. Sicuti*etiam mater præfertur fratri adulto ipsi- 241
s pupilli; quia verè nullus amor vincit paternum.
Licet*enim text. *in l. possessionem, C. commun. utriusq. jud.* 242
elle videatur, matrem & fratrem esse pare in amo-
, ibi; *quis enim ferat liberos à parentibus, sorores à fra-*
ibus, uxores à matris segregari? ut text. illum perpen-
it Grammat. *decis.* 55. *in fin.* attamen literæ ordo o-
endit, matrem esse primam in amore. Quod tamen
non procedit primo, quando pupillus magis com- 243
odè apud fratrem educari posset, & hoc videat ju-
ex ex æquitate pupillo expedire, ut tradit Soc. sen.
ns. 193. *lib.* 2. quam æquitatem summopere judex
ectare debet, ut respondit Paris. *cons.* 56. *n.* 5. *lib.* 1.
c ut aliter faciat, moveri debet lachrymis maternis,
d omninò facere debet, quæ utilia magis sūt pupil-
, ut tradit Bald. *cons.* 487. *in fin. l.* 5. & Ias. *cons.* 37. *l.* 2.
Secundò non procedit, quando*mater transivisset 244
l secunda vota, vel supicio esset transituram, *l.* 1. *ff. ubi*
pill. educ. deb. ibi; si non vitricum ejus induxerat: ut latè
adit Curt. jun. *cons.* 94. *num.* 9. Cravet. *cons.* 18. *n.* 3.
atio est, quia lex plus de ea non confidit, imò præ-
mit, quod vitæ liberorum insidiabitur, *l. lex quæ tuto-*
s, §. fin. C. de admin. tut. Et in judiciis servari dicit
uid. Pap. *decis.* 539. ubi optimè de hac materia, nisi
ater*non successerit filio, nisi in tertia parte heredi- 245
tis, & duæ partes spectarent ad agnatos proximio-
s, & valdè honesta esset: quo casu cessat omnis su-
icio, cum nō sit verisimile, quod mater, quæ succes-
ra est solum in tertia parte hereditatis, insidiatura
vitæ filiæ, ad cujus successionē admittuntur agnati
oximiores in duabus partibus, ut tradit Curt. jun.
cons. 94. *n.* 9. *per l. fin. C. ubi pupill. educ. deb.* dum dicit;
rum nepos tuus ex filia apud patruum suum morari debeat,
singulorum affectione, & quod magis ad successionem ex
e successionis proximior sit, æstimabitur.
Tertiò non procedit, quando pro*fratre extaret 246

247 conjecturata patris voluntas; quia*quod tibi nō
cet, & alteri prodest, facile concedi debet, *l.* 2. §. *ita*
rus ff. de aq. plu. arc. Sed fratri prodest alimenta in
mo propria sorori pręstare, nec hoc nocet matri;
248 fratrem ergo soror educanda erit; quod * procedit
am si is frater esset alteri fratri substitutus, vel so
nam adhuc ex ratione relata educari apud eū de
249 Et licet pupillus non * sit educandus penes substit
cum suspicio insidiarum subesse præsumatur, *l.* 1.
pupil. educ. deb. & ult. C. eod. attamen hæc suspicio
consideratur in fratre, sed solū in extraneo substit
250 Quartò non procedit, quando * mater esset v
turpis, vel alias suspecta de vita, moribus, & reli
ne, ut tradit Cravet. *cons.* 18. *n.* 3. & 11. de qua re s
proximè diximus.
251 Præterea quoque * judex debet arbitrari in
materna, ut non existente patre vel matre, vel alia
scendente, admittatur ad pupilli educationem, ut
dit Bal. *cons.* 67. *lib.* 5. referente Thom. Gram. *decis*
n. 4. sequitur Corn. in matre, *cons.* 175. *n.* 13. *lib.* 3.
252 non obstante * successione aliqua ab intestato, per
quæ tradit Corn. *cons.* 292. *n.* 14. *lib.* 1. propter imm
253 sum amorem, quē portant ascendentes * descen
tibus suis, quibus perpetuatur eorum nomen &
cessio, & nullus sit amor, qui vincat parentum, &
scendentium, *d. l. fin. C. de decur. l. nec in ea, ff. de adul*
isti quidem, ff. quod met. caus.
254 Idem quoq; * pupillus regulariter educari debe
pud tutorem, ut tradit Philip. Corn. *cons.* 198. *n.* 20.
allegans Salicet. *in l.* 1. *C. ubi pupil. educ. deb.* dicens, ju
255 cem * non debere facile pupillos trahere ab his,
256 eos multis annis fideliter educarunt, cum * ex pręte
to præsumatur in futurum, per ea quæ habentur i
scribam, de præsump. Sicut è contrario judex moveri
257 debet, ut * educetur pupilla apud eū, qui malè se ge
rit erga pupillam, inducendo eam ad immaturū co

jus

jugium, cum juvene, cujus in futurum forte pœnitere possit, in cujus persona nulla eligendi ratio considerari potest. Nam sicut in præteritum male se gessit, ita in futurum præsumendum est, eum facturum esse, l. *non omnes*, §. *à Barbaris, ff. de re mil. c. mand. & d. c. scribam, de præsumpt* Bart. *in l. si cui*, §. *eisdem, ff. de acc.* Quæ regula * sine dubio procedit in his, quæ de facili non mu- 258
tantur, ut tradit Bald, *con.* 52. *lib.* 5. Nec apud eum quoque pupillus educari debet, qui * proximus ei futurus 259
est heres: debet enim curare, ut sine ulla maligna suspicione alatur, *l.* 1 *ff. eod.* & tradit Corn. contra substitutum *d. cons.* 175. *n.* 13. *vers. quinto quia, lib.* 3. *idem cons.* 198. *n.* 20. *lib.* 1. & facit l. 2. C. *ubi pupil. educ. deb.* Guid. Pap *de substituto, qu.* 539. & Chass. *tit. des enfans*, § 8. *n.* 11. Legimus enim olim à substitutis structas frequenter fuisse pupillis insidias, ut indicant impia illa vulgi vota, apud Persium *Satyra* 2.

--- -- Pupillumve utinam, quem proximus hæres.
Impello, expungam-----

Notaq; est * illa mulier Milesia, quæ accepta à sub- 260
stituto pecunia, partum suum medicamentis abegit, necavitque, *l. Cicero, ff. de pœn.* & sceleratus ille * tutor 261
cruci olim affixus ab Imperatore Sergio Galba, quod pupillũ, cui substitutus erat, veneno sustulisset. Quare & hæc pericula pupillaris ætatis omnium insidiis expositæ, moverunt olim veteres, ut noluerint pupillum educari apud eos, ad quos proxime pertineret legitima ejus succeßio, *l.* 1. *ff. ubi pupil. educ.*

Infertur decimo, quod * tutor reficere cogatur æ- 262
dificium deformatum: alias enim tenebitur pupillo ad omne interesse, & damnum, l. *lex quæ tutores*, §. *ergo & domus, C. de admin. tut.* Nec * etiam domum vendere li- 263
cet, maxime in qua defecit pater, minor crevit, in qua majorũ imagines, aut non videre fixas, aut revulsas satis est lugubre *d. l. quæ tut.* §. *nec vero*. Id quod etiã procedit * in administratore Reipublicæ, qui debet dili- 264

genter inspicere horrea, & si sartorum tectorum ... ram neglexerit, & ibi aliqua perirent, ad damnu... jus referetur, *l.2.C.de condit.in publ.horr.l.10.*& ibi Io-
265 an.de Plat.*l.si in aliquam,ff.de offic. Procons.* Quod* ... locum habet in usu fructuario, quando impensa ... modica, *l. hactenus,ff.de usufruct.& l.eum ad quem,* Cod.
266 Adeo ut * etiam Præses provinciæ, vel Proconsul in provinciis, Romæ verò Censores, vel Ædiles do... num ædium, causa cognita, compellere potuerint ad refectionem, vel ut venderet refecturo, vel etiam ut deponeret, ob periculum quod immineret transeuntibus, *l.Præses provinciæ inspectis,ff.de offic. Præs.* Cæpol. *in tract.de servit.urb.cap.50.in Rubr.de refectione.* Mal. *sing.* 470. & Iac. Novell.*reg.*140.*de paupere nobili habente domum ruinosam,argum.l. fin. C. quib. ex caus. servitu præm.libert.accip.*allegans Felin.*in c.nonnulli,de rescri.*
267 & Rom *sing.*718.*& sing.*784. Præterea* etiam domino ædium detrectante dirutam domum reficere, curator Reipubl. reficiet sumptu publico, quem sumptum nisi Dominus restituat intra quadrimestre cum usuris semissibus, eas respublica distrahit, *l. ad curatoris,ff.de dam.infect.* Ioan.de Plat.*in d.l.2.C. de condit.in*
268 *publ.horr.* Ideo dicitur* Reipubl. interesse ut ædes ... ficiantur, *l.?.C.de ædif privat,l.2. § si quis à nemine ... fin.C.ne quid in loc. publ.* & quod mutuans ad refecti-
269 nem * ædium habeat privilegium, ut aliis anterio... bus creditoribus præferatur, *l.1.C.de cess. bon. l. inter-*
270 *dum, C.qui pot.in pig.* & quod * donatio facta ad re... ctionem domus, non indigeat insinuatione, quando ea necessaria esset, ut quia domus esset corrupta collapsave incendio, vel ruina, secus tamen quando tas impensa esset utili, puta, quia pariter domus erat debiles ad sustinenda onera graviora, veluti lapides arcus construendos, cum tamen sufficerent ad statum domus præsentem.

271 Ea quoque * de causa socius faciens necessari...

sun-

umptus in refectionem domus communis, cõsequi-
ur centesimas usuras, usq; ad quatuor menses im-
nediatè sequentes, post vero semisses duntaxat, *l. si ut
roponas*, C. *de ædif. privat. l. cum duobus*, §. *idem respondi*, *ff.*
ro soc. de qua re Molin. optimè *de usuris*, *n.* 58. Cujac.
t. de præscript. c. 16. ubi dicit, quod* post quatuor men- 272
es dominium ædium ei addicatur in solidum, idque
robat, *d. l. ut proponas*. C. *de ædif. privat.* & *d. l cum duo-*
is, §. *idem respondi*, optime Hipp. Riminald. *in tit. de*
nat. §. 1. *num.* 443. & *duob. seq.* ubi hoc limitat in utili
efectione tantum.

Infertur undecimo, quod* tutor diligenter inqui- 273
ere teneatur, an expediat nomine pupilli hereditatẽ
dire? Nam si damnosam adierit, vel lucrosam repu-
iaverit, damnum temere aditæ vel contemptæ here-
itatis sarcire debet, *l si ad pupillum*, *ff. de autor. tut. l. cum*
utor, *ff. de tutel.* & *rat. distrah. l. tutelæ*, *cum l. seq. ff. locat. l.*
um qui, C. *arbit. tut*, Roman. *cons.* 25. *n.* 44. & *seq. lib.* 2.
Zhoc ne culpæ obnoxius judicio tutelæ vel curæ te-
eatur, *l. quicquid*, C. *arbitr. tut.* Et quod* etiam talis tu- 274
or suspectus dicatur, *l.* 3. §. *tutores*, *ff. de suspect. tut.* Nec
iam eo casu pupillus consequendo damnum à tuto-
e, tenetur creditoribus quasi adiisset, *d. l. eum qui* C.
rbit. tut. l. cum tutor, *ff. de tutel.* & *rat. distrah.* Et genera-
iter tenetur tutor ex officio in sua administratione 275
iligenter considerare, & discernere, quid ipsi pupillo
it utilius, & magis expediat, & illud, omnibus post-
abitis, facere & exequi, *l. tutor, qui repertorium*, *ff. de*
dm. tut. l. lex quæ tutores, C. *eod. l. magis puto*, §. *non passim*,
ff. de reb. eorum. Rom. *cons.* 413. ubi etiam * dicit, quod 276
umptus pupillo non expedientes, qui per tutorem
acti fuissent, ei non pupillo imputentur, *l.* 1. §. *præ-*
terea, *ff de tut.* & *rat. distrah.*

Infertur duodecimo, quod* tutor teneatur nomine 277
pupilli fidei commissariæ substituti cogere hæredem,
ut adeat, & restituat, ne si per mortem gravati dece-

dentis ante aditionem contingat extingui fidei com-
278 missum, ipse tanquā desertor utilitatis * impuberis te-
neatur, maxime si causam testamenti probabiliter di-
ignoravit, *l. tut. §. heres, ff. de adm. tut.* Id quod maxime
procedit, quando tutor est regionis ejus, ubi hac
279 persona instituta; quia ea quæ * sunt agenda cum per-
sona, pertinent ad tutorem ejus regionis, unde est per-
sona, ea vero quæ agenda sunt in rebus ad tutorem ejus
regionis, ubi res sita est, ut tradit Bart. *in d. §. her.* de
qua re late Alex *cons. 31. lib. 1. per tot.*
280 Infertur decimo tertio, quod * conditionis vel mo-
di complementum contractui lucrativo minoris, te-
neatur facere tutor, & bona alienata in termino di-
mendi concesso recuperare si potest, alioquin tenetur
ad interesse minoris, l. *pupillorum C. de adm. tut.* Quitia
pecunias pro onerib. publicis seu canone emphyteu-
tico, vel censu debitas, solvere debet: alioqui si ob non
281 solutionem * minorum bona cadant in cōmissum seu
amittantur, vel subhastentur, quod tenebitur de omni
interesse, & contra eum in litem jurari poterit: & quod
damna ac interesse eorum minorum proprio jura-
to in litem probari poterunt; quia dicitur fuisse in do-
lo vel culpa, l. *si tut. C. de adm. tut.* Id quod etiam * ob-
net, si scienter indebitum solverit, *l. cum post, §. 1.* ubi
Bar. *ff. de adm. tut.* & generaliter si aliquid fecerit con-
tra utilitatem pupilli, vel data occasione non acci-
rendo, vel omittendo.
282 Infertur decimo quarto, quod * quando tutor con-
trahendo damnum infert aliquo modo pupillo, in
pupilli electione sit, contra tutorem agere ad interesse,
vel in integrum restitui, *l. etiam*, ubi omnes Dd. *C. si tut.*
vel curat. & tradit Abb. *in c. cum venissent. de in integr. rest.*
283 nisi plene * consultum esset pupillo contra tutorem,
quo quidem casu dicit Ruin, *cons. 119. n. 18. 19. & 2.*
284 *lib. 5* contra Aretinum restitutionem * non dari; quam
dicit esse communem opinionem.

Infertur decimo quinto,* quod tutot negotia mino- 285
is celeriter expedire debeat, & si ipse solus non possit,
a diligentibus personis, non autem desidiosis, & negli-
entibus committere debeat, *l. si procuratorem, §. si tutores,*
mandati, & l. nam & Servius, §. fin. ff. de neg. gest.

Postremo infertur, quod * tutor summoperè anim- 286
dvertere debeat, ut vita minoris à criminibus, & res
jus, ab injuria impiorum servētur, *c. 1. 12. q. 1. gl. in clem.*
ia contingit, & c. duo ista, 23. q. 4. quales hodiè multi in-
eniuntur, qui cum proximis suis amice quidem lo-
uuntur, sed malum meditantur in cordibus suis, id est,
ui verbis apud socios amicitiam simulant, & venenum
estilens in pectore gestant, de quibus loquitur Psalm.
8. qui, quod nec vi, nec fraude possint, tandem juris
pecie, nituntur obtinere.

Cap. XXXIII.

Minorum bona qua solemnitate alienentur, vel alio quovis modo distrahantur, & in quibus casibus decreto Prætoris opus sit, vel non, plenè declaratur.

Summaria.

1 *Rerum minorum immobilium alienatio, sine causæ cognitione, & judiciali decreto facta, non valet.*
2 *Communis opinio.*
3 *Causæ cognitio, quæ requiritur in alienatione bonorum immobilium minoris, est de substantia alienationis.*
4 *In alienatione rei immobilis minoris sola tutoris autoritas non sufficit.*
5 *In alienatione rei immobilis minoris duo copulativè requiruntur; Forma, id est solemnitas, & justa causa, nec unum sine altero sufficit.*
6 *Bona immobilia minoris alienari nō possunt sine causa necessaria æris alieni.*
7 *Prætor non potest permittere tutori vendere prædia minoris, si æs alienum non immineat, licet tutor alleget*

vendi-

venditionem utilem fore pupillo, & si permiserit, venditio nulla erit.

8 Rolandus a Vall. vir de legali scientia benè meritus.

9 Iudicis arbitrio relinquitur, quando æs alienum urgere ca... tur, ut bona minorum alienari possint.

10 Tutori, vel curatori, asserenti de ære alieno, non creditur, sed veritatem ulterius iudex perscrutari debet ab his, qui notitiam habeant de statu minoris num. 16.

11 Minorum prædia non sunt alienanda cum extant pecunia ... mitatur num. 12.

13 Iudicis arbitrio relinquitur, quæ res minorum præter præ... commodius alienari possunt.

14 Vt stabilia minoris cum minori dispendio alienari po... necessaria est judicis interlocutoria, bona alia non... tare.

15 Alienatio fieri debet de rebus minus damnosis, & de re... magis, quam de prædiis minoris.

16 Iudex debet se instruere de bonis minorum, convocando a... cos, & necessarios pupilli.

17 Synopsis quid?

18 Alienatio facta sine prævia solemnitate est nulla.

19 Causæ cognitio adhibendæ est an creditor instet, vel non ... bona minoris alienari possint.

20 Vrgere quid sit.

21 Iusta causa alienandi bona immobilia minoris apparere de... per instrumentum, & acta.

22 Iudex inquirere debet, an potius vendere bona immobilia m... noris expediat, quam obligare.

23 Decretum alternativè interponi non potest, nisi ad excusand... tutorem. & num. 24.

25 Tutor vendere non potest, si Prætor obligare permiserit, ... econtra.

26 Prætor debet observare, ne plus accipiatur sub obligati... ne prædiorum fœnoris, quam opus sit ad solvendum æs ... lienum.

27 Præ

2 *Prætor curare debet, ut pecunia mutuo accepta à tutoribus solvatur creditoribus.*

2 *Permissa contra regulas juris communis, pro aliqua necessitate, eatenus permissa intelligitur, quatenus illa necessitas urgeat.*

2 *Vt minoris prædium alienari possit, tutoris, vel curatoris autoritas intervenire debet.*

3 *Vt valeat alienatio rei stabilis pupilli, debet constare de tutela, & inventario tutoris.*

3 *Non sufficit quem tutorem esse, ut alienatio fieri possit, sed talem qui legitime administret, & in administratione sit.*

3 *Protutor, qui vere non est legitimus tutor, si alienet, vel obliget bona pupilli, etiam omnibus aliis solemnitatibus requisitis intervenientibus in alienatione bonorum immobilium minoris, nihilominus talis contractus, vel alienatio non valet.*

Communis opinio.

Minoris bona cũ ex causa alienantur, probari debet causa.

Iudici asserenti causam alienationis bonorum minoris esse justam, non creditur.

5 *In alienatione rei minoris requiritur decreti interpositio, quæ est de forma, nec sufficit constitui procuratorem.*

7 *Statutum requirens alias solemnitates à jure non requisitas, illæ quoque intervenire debent ultra requisitas à jure communi.*

8 *Intellectus Statuti Vltrajectini, Rubrica 28. articulo 6.*

9 *In derogationem aliorum statutorum non sumitur argumentum à contrario sensu.*

0 *Solemnitas Statuti ultra jus commune copulative requiritur, & statutum repletur à jure communi.*

1 *Statutum præsumitur potius velle conservare alia statuta, quæ ab eodem fonte processerunt, quam jus commune.*

42 *Per dictionum,* tantum, *non corrigitur aliud statutum.*

43 *Statutum loquens de minore alienante habet etiam locum in alienatione facta per tutorem vel curatorem.*

44 Qui per alium facit, interpretativè dicitur facere.
45 Omissio solemnitatis statutariæ vitiat actum, nec potest adimpleri in æquipollenti, sed debet ad unguē servari.
46 Statutum loquens de alienationibus rerum minorum favorabile judicatur.
47 Extensio fit data rationis identitate in favorabilibus, & exorbitantibus.
48 Statutum loquens de persona vera extenditur ad fictam veram repræsentantem.
49 Consuetudo contra statutum an sit attendenda?
50 Statutum concernens favorem minorum ipsos ligat, quocumque loco contrahant.
51 Et quid si non contrahant cum subdito statuentium sed cum alio.
52 Statutum locum habet quocumq; celebretur contractus, si rem ipsam respiciat.
53 Ratione rei sitæ in aliquo loco multa conceduntur, quæ alias non concederentur.
54 Decretum necessarium in alienanda re minoris immobili, alioqui ejus omissio vitiat venditionem.
55 In alienatione bonorum immobilium minoris, quis judex decretum interponere debeat.
56 Iudex interponendo decretum in actibus, ad suam jurisdictionem spectantibus, omnino sedere debet.
57 Consuetudo & stylus fori loci, habet vim specialis privilegij Principis.
58 Iudex delegatus ad unam causam, in sua camera decretum interponere potest.
59 Arbiter ad suum arbitrium potest eligere locum honestum ad decretum interponendum.
60 In alienatione rei immobilis minoris post decretum requiritur subhastatio, & num. 64.
61 Communis opinio.
62 Pro decreto Iudicis præsumitur.
63 Communis opinio.
65 Tutor vel curator sine solemnitatibus requisitis, bona mino-

minorũ alienans, dicitur esse in dolo, contra eum juratur in litem, ac etiã extra ordinem punitur, n. 66. 67.

6 *Prælatus alienans bona immobilia Ecclesiæ dicitur perjurus.*

Pater tutor filij non potest prædia filij sine decreto alienare. Ampliatur num. 70.

7 *Pater legitimus administrator bonorum filij, potest bona filij sine decreto alienare. Limitatur num. 72.*

7 *Minor non potest sine decreto alienare prædia etiam inter affines & sanguine conjunctos.*

7 *Minor se majorem jurans, licet beneficium restitutionis tollat, non tamen nullitatis allegationem.*

7 *Communis opinio.*

7 *Minor etiam obtenta venia, non potest sine decreto alienare immobilia.*

7 *Venia ætatis licet tollat restitutionem in integrum, tamen non tollit nullitatem actus, ubi de alienatione, vel hypotheca rerum immobilium agitur, vel quæ immobili æquiparetur. num. 26. Ampliatur num. 78.*

An tutor sine decreto bona minoris immobilia possit alienare, vel transferre in eum, à quo minor ea habuerit, vel provenerint.

Emens rem minoris, sine requisitis solemnitatibus, dicitur in dolo præsumpto, mala fide, & pretium perdit. Limitatur num. 82. 83. 84.

Præsumptio juris, & de jure, probationem in oppositum non admittit.

Bonæ fidei possessor, licet non teneatur ad damni æstimationem, tamen tenetur in quantũ factus est locupletior.

Heres ex delicto defuncti tenetur, quatenus est factus locupletior.

Ecclesia tenetur, quatenus est facta locupletior.

8 *Ecclesia est cultrix, & auctrix Iustitiæ, quæ nihil patiatur contra justitiam fieri.*

9 *Alienans rem minoris sine requisitis solemnitatibus potest rem cum fructibus revocare.*

90 Vir

90 *Vir alienans rẽ dotalẽ cõtra juris prohibitionẽ, poterit avocari etiã constante matrimonio. Ampliatur num. 92. 94.*

91 *Communis opinio.*

95 *Quando contractus non tenet ipso jure, non debet peti in integrũ restitutio. Limitatur nu. 96.*

97 *Res alienata non servata solemnitate, perit emptori, non obstante contractus nullitate.*

98 *Communis opinio.*

99 *Tutor an teneatur de evictione suo nomine, si rem pupilli immobilem vẽdiderit, & pro evictione obligaverit omnia pupilli bona.*

100 *Officium tutoris est publicum autoritate, cum utilitate privatum.*

101 *Vẽdẽs ex officio non tenetur de evictione. Ampliatur n. 102. 106. 108. Limitatur num. 17.*

103 *Qui cum alio contrahit, scire debet conditionẽ ejus, cum quo contrahat.*

104 *Emptor emens rem alienam scienter à non domino non agit de evictione contra venditorem, sed solum ad pretii restitutionem.*

105 *Scire, & scire debere, æquiparantur.*

109 *Tut. vẽdere nõ potest rem pupilli sine necess. Iudicis decreto, alioqui tenetur ad restit. pretii.*

110 *Curator rem furiosi non alienat sine decreto. Ampliatur num. 111. Limitatur num. 112.*

113 *Minor non potest sine decreto Prætoris alienare bona, quæ alias ejus pater habebat venalia.*

114 *Minor non potest sine decreto alienare fundũ emphyteuticum.*

115 *Minor non potest sine decreto alienare argenti fodinas, salinas, & his similia.*

116 *Minor non potest sine decreto alienare fundũ à se bona fide possessum.*

17 *Idem si possideat ex causa damni infecti jussu Prætoris.*
8 *Minor fundum sterilem sine decreto alienare non potest.*
9 *Minor non alienat bona communia sine decreto.*
10 *Communia prædia quæ dicantur.*
11 *Servitus imponi non potest fundo pupilli, vel adolescentis, nec remitti.*
12 *Minorum prædia alienari non possunt sine decreto, etiam ob debitum fiscale.*
3 *Tutor non potest vendere reditum minori debitum sine decreto.*
4 *Tutor non potest nomine minoris sine decreto reditum annuum super se, vel bonis suis, de novo constituere, vel alteri vendere. Ampliatur num.* 126.
5 *Communis Pragmaticorum opinio.*
7 *Quomodo probetur pecuniam esse versam in utilitatem minoris.*
8 *Locupletior quando quis dicatur factus. num.* 133. 134.
29 *Vt quis dicatur locupletior factus, inspicitur tempus, quo judicium accipitur, id est tempus litis contestationis.*
30 *Bonæ fidei possessor quando dicatur locupletior, inspicitur tempus rei judicatæ.*
1 *Cui incumbat probatio locupletem aliquem factum esse, si contractus teneat, & minor petat restitutionem, & quid si contractus fuerit nullus. num.* 137.
2 *Vnusquisque debet probare fundamentum suæ intentionis.*
4 *Locupletior præsumitur factus, qui receperit pretium, nec appareat consumptum.*
35 *Communis opinio.*
36 *Nemo præsumitur suum velle jactare.*
8 *In contractu mutui utiliter versum probari debet per agentem.*
9 *Alienatio mobilium minoris, quæ servando servari possunt sine decreto, non valet. Ampliatur num.* 140.
41 *Quando dicatur res servando servari posse.*
42 *Minor jure Digest. sine decreto Iudicis alienare potest res mobiles, quæ servando servari possunt.*

143 *Lex*, quæ tutoris, C. de admin.tut. *in Gallia usque exolevit*

144 *Vestes detritæ, & animalia supervacua, sine decreto ie- nari possunt.*

145 *Adultus curatore carens potest alienare bona omnia sine decreto.*

146 *Adultus curatore carens habetur pro minore, quantum ad hoc ut gesta per eum valeant.*

147 *In pecunia minoris alienanda non est necessarium decretum judicis.* (decto.

148 *Ex pecunia pupilli rectè solvitur creditoribus minorum sine*

149 *Tutor potest alienare res, quæ pondere, numero vel mensura constant, sine decreto.*

150 *Minor sine decreto, & autoritate tutoris, non potest cedere actiones, vel jura sua. Ampliatur num.* 152. 155.

151 *Communis opinio.*

152 *Minor non potest sine decreto cedere jus, vel actionem competentem ad rem immobilem.*

153 *Communis opinio.*

154 *Qui actionem habet ad rem, ipsam rem habere videtur*

156 *Minor sine decreto & autoritate tutoris potest cedere actionem ex necessitate contractus cum defuncto initi.*

157 *Minor potest sine decreto & autoritate tutoris, cedere actionem ex causa transactionis.*

158 *Cessio minoris debiti alternativi valet sine decreto.*

159 *Actio ex natura rei, in qua ipsa continetur, vel ad quam competit mobilis vel immobilis judicatur.*

160 *Actio quæ datur ad aliquid mobile, computatur inter mobilia.*

161 *Actio personalis ex statuto competens censetur mobilis.*

162 *Meum propriè non dicitur quod est mihi debitum.*

163 *Adultus potest ex necessitate fideicommissi cedere actionem sine decreto, sed pupillus sine tutore non potest.*

164 *Actio competens ad rem, quæ servando servari non potest, cedi potest sine decreto.*

165 *Idem judicamus pro ipsa actione, prout de ipso, ad quod dicitur dari actio.*

166 que

166 *Quæ res dicantur servando servari nō posse.*

167 *Fructus alienari poterunt sine decreto. Ampliatur num. 172. 173.*

168 *Communis opinio.*

169 *Si quis agat ad fundum, & ad fructus perceptos ex fundo, si anni decem pluresve fuerint transacti, non debet petere adversarium condemnari ad ipsos fructus, sed ad æstimationem, quia non est verisimile quod extent.*

170 *Minor adversus fructuum venditionem non restituitur.*

171 *Minor apud suos perinde ac major liberam habet fructuum administrationem.*

174 *Tutor potest actiones competentes ad res, quæ servando servari non possunt, cedere.*

175 *Tutor potest cedere actiones competentes ad fructus pecuniæ.*

176 *Tutor potest alienare molendina, cum sint in continuo periculo.*

177 *Pecunia numerata est res, quæ servando servari non potest.*

178 *Communis opinio.*

179 *Pecunia deposita ad emptionem prædiorum an possit alienari sine decreto?*

180 *An pecunia deposita apud Campsorem, vel ad banchum pro emptione prædiorum, alienari decreto possit?*

181 *Pecunia deposita pro tutione, & conservatione patrimonii, ut loco non moveretur, alienari sine decreto non potest.*

182 *Minorum bona pignori dari non possunt. Limitatur nu. 184. 185.*

183 *Minor non potest dare pignori fundum à se emptum, ut in residuum pretii venditori solvat.*

186 *Tutor non potest creditori pro securitate constituere hypothecam formalem.*

187 *Tutor potest res à patre pupilli prius hypothecatas, solvendo primo creditori, à primo liberare, & secundo creditori hypothecare sub levioribus usuris.*

188 *Venditio cum pacto de revendendo an valeat, remissivè.*

189 *Minorum bona communia sine decreto dividi non possunt. Ampliatur num. 192. 193. 194. 195. Limitatur nu. 20 209. 211. 212. 213. 214. 216.*

190 *Divisio species alienationis est.*

191 *Divisio emptio & venditio appellatur.*

196 *Quando concurrit prohibitio legis, & testatoris, prohibitio testatoris auget prohibitionem legis.*

197 *Causa exprimi debet, quando receditur à communi regula ex causa.*

198 *Communis opinio.*

199 *Iuramentum minoris, confirmat divisionem factam contra præceptum testatoris, & dispositionem legis.*

200 *Iudex potest recedere à præcepto testatoris, ex nova causa testatori antea incognita, si pupillo utilis sit.*

201 *Minor provocans ad divisionem, si postea transigat in præsentia amicorum, potest restitui, si aliud gravamen non habeat. Limitatur num. 202.*

203 *Minor an possit provocare ad divisionem fructuum, & reddituum annuorum.*

204 *Communis opinio, fructus & reditus annuos dividi posse.*

205 *Minoris bona ex causa dividi possunt, ut si socius vel frater est rixosus. Ampliatur num. 207. 208.*

206 *Communis opinio.*

209 *Dividi possunt minoris bona communia, quando res communis est minori damnosa.*

210 *Communis opinio.*

211 M

11 *Minoris bona ex causa dividi possunt, quando provocaretur ad divisionem à majore.*

2 *Minor sine decreto judicis dividere potest hereditatem, in qua tantum sunt bona mobilia.*

3 *Divisio nulliter facta per minorem, censetur de novo facta, quando post majorem ætatem longo tempore tacuerit, possidendo bona juxta formam ipsius divisionis.*

4 *Tutor alium provocare potest ad divisionem, quando esset aperta via per unum ex sociis pupilli, qui provocaverit ad divisionem.*

5 *Instituto filio datur contra tabulas beneficium prætento.*

6 *Divisio fieri potest causa commodioris culturæ.*

7 *Tutor non potest compromittere de rebus minorum. Ampliatur num.* 220.221.222.223.224.225.226.227. *Limitatur num.* 228.231.232.234.235.

8 *Communis opinio.*

9 *Qui non potest alienare, non potest compromittere.*

28 *Tutor compromittere potest ex necessitate legis, vel statuti. Ampliatur num.*230.

29 *Communis opinio.*

32 *Tutor quando provocatur ad divisionem, potest compromittere, si de provocatione liquido constet. Ampliatur num.*233.

36 *Prælatus habens liberam administrationem, non potest compromittere cum potestate procedendi de jure, & facto, & sententiandi de jure tantum.*

37 *Prælatus non potest jura Ecclesiastica in aliquo remittere. Ampliatur num.*238.

39 *Tutor sine Prætoris decreto de bonis pupilli transigere non potest. Ampliatur num.*240.241.242.243.244. 245.246. *Limitatur num.* 247.289.290.291.

47 *Tutor potest transigere rem retinendo, & actori aliquid dando ut minorem ab eventu litis liberet. Ampliatur num.* 249.251.

Oo 3 248 Com-

248 *Communis opinio.*

249 *Pater legitimus administrator filij in adventitiis pos[t] transigere, etiam sine solemnitate decreti.*

250 *Communis opinio.*

252 *Tutor transigere non potest, quando jus minoris est cla[rum].*

253 *Tutor transigere non potest, quando retinendo bona m[i]noris obligantur, & capiuntur in emphyteusim.*

254 *Fratres inter se, sine ullo judicio, hæreditatem di[vi]dentes dicuntur pietatis officio functi.*

255 *Lites maximè sunt fugiendæ.*

256 *Nihil ita simile dæmonum moribus, quam litigare.*

257 *Litigiosi sive litibus addicti mali appellantur.*

258 *Non debet quis facilis esse ad litigandum, sed debet a[n]te bene deliberare.*

259 *Lis causa multorum malorum.*

260 *Lites inter cives sunt damnosæ Reipublicæ.*

261 *Propter lites multi deducti sunt ad egestatem, & pro[p]riam patriam reliquerunt.*

262 *Miraculi species est, quod litigans nomine suo ditaretu[r]*

263 *Reipublicæ convenit habere subjectos locupletes.*

264 *Reipublicæ interest lites citò expediri.*

265 *Admonitio Isocratis ad Regem Nicoclem circa leges fe[rendas] rendas ad sopiendas lites.*

266 *Prosecutio litis sumptuosa, laboriosa, & molesta.*

267 *Occasio litis amputanda est, quoad fieri potect,*

268 *Servius Sulpitius maluit semper litium controversia tollere, quam actiones instituere.*

269 *Olim Athenienses non nisi inviti & coacti litigabant*

270 *Gens Sicula natura controversa.*

271 *Ægyptiorum genus controversum, & assuetudine litigandi lætissimum.*

272 *Metus litis est justus metus.*

273 *Timor futuræ litis non vanus idem operatur quod ipsa lis.*

274 *Cato Censorius forum Roman. muricibus sternendum esse censuit, ne populus ad litigandũ temere accederet.*

275 *Forum aliquando insanum & improbum appellari.*

276 *Leges optimæ utilissimæque sunt, quæ paucissimas lites gignant.*
277 *Ob lites evitandas sæpe non concedenda conceduntur.*
278 *Imperator heres esse prohibetur in testam. timore litis.*
279 *Transactio legitima, quod à lite discedatur, non rescinditur prætextu enormis læsionis.*
280 *Indebitum solutum per transactionem non reperitur.*
281 *Transactio non rescinditur prætextu instrumentorum, de novo repertorum, quantacumque fuerit læsio.*
282 *Litibus finem imponere, est favorabile.*
283 *Iura in quantum possunt, conantur arctare prorogationem litium.*
284 *Boni judicis est componere lites, pacemque inter omnes quærere, nec litibus favere.*
285 *Iudex curare debet, ne lites ex litibus oriantur.*
286 *Iudex conare debet, ne lites fiant immortales.*
287 *Iudex in causis dubiis potest quandoque partes cogere ad concordiam.*
288 *Iurgia forensia à Iurisconsultis alenda non sunt.*
289 *Tutor an transigere possit, quando causa est dubia, & intricata, remittendo litem, & rem controversam dimittendo possessori sine decreto.*
292 *Religiosi reprehensione digni sunt, qui contractui ab eis solemniter celebrato, & longo tempore observato, contravenire non verentur.*
293 *Propter antiquitatem temporis omnia requisita intervenisse præsumuntur.*
294 *Ex cursu triginta annorum tollitur omne vitium, & omnis defectus, qui allegari possit in contractu Ecclesiæ.*
295 *In transactione* l. 2. C de resc. vend. *locum non habet.*
296 *Magis communis opinio.*
297 *Transactio introducta est, ut sit litium finis.*
298 *Transactio facta, licet instrumenta appareant, quibus transigentem deceptum fuiße constet, etiamsi gravis deceptio fuerit, lis propter hoc suscitari non debet.*
299 *Magnum commodum consequitur, qui à lite recedit.*

300 *Transactio & res judicata æquiparantur*
301 *Restitutio in integrum ut concedatur, l[æ]sio non parva probari debet.*
302 *Magisterium restituitur, quando appa[r]et enorme dispendium incurrisse.*
303 *Restitutio in integrum post quinquennium Ecclesiæ non datur.*
304 *Restitutio in integrum non datur, nisi ignorantia probabilis sit.*
305 *Tutor potest transigere, quando pupillo ex[pedi]ait, super injuria patri pupilli illata.*
306 *Communis opinio.*
307 *Quæ dicatur causa dubia, & intricata. num. 308.*
309 *Per negationem res clara redditur dubia. Limitatur num.*310.311.312.313.314.
315 *Tutor donare non potest sine solemnitatibu[s]. Ampliatur num.*317.318.319.421. *Limitatur num.*331.333.338.340.
316 *Donare est perdere.*
320 *Minor viginti quinque annis potest ingre[di] monasterium, cujus bona acquiruntur mo[nasterio], nasterio, etiam sine curatore.*
321 *Minor in ultima voluntate integram hab[et] personam.*
322 *Autoritas tutoris in testamento non requiri[tur].*
323 *Minor potest pro executione ultimæ volun[tatis] tatis in testamento permittere alienatione[m] bonorum immobilium.*
324 *In alienatione juris minor ætas non attendi[tur].*

425 *Mu-*

325 *Mulier minor dotem sine decreto constituere non potest de rebus immobilibus.*

26 *Donatio regulariter nec cum decreto à minore celebrari potest.*

27 *In donatione non potest dari curator ad autorandum.*

28 *Curator justa causa dandus est.*

29 *Minor juri suo renuncians ope restitutionis in integrum juvatur. num. 330.*

31 *Tutor principis donare potest.*

32 *Communis opinio.*

33 *Tutor potest donare causa remunerationis.*

34 *Communis opinio.*

35 *Tutor potest magistro pupilli donare.*

36 *Minor sine decreto potest causa remunerationis donare.*

37 *Iasonis opinio reprobatur.*

38 *Donatio propter nuptias sub dispositione* legis ultimæ, C. si major factus alien. sine decreto, ratum habuerit, *non comprehenditur.*

39 *Communis opinio.*

40 *Tutor potest diminuere patrimonium minoris, pro salute ipsius.*

41 *Tutor non potest remittere debitum pupilli liquidum. Ampliatur num. 344. 347. Limitatur num. 356. 358. 375. 376.*

42 *Remittere, donare est. num. 345.*

43 *Donare qui non potest, nec gratis remittere.*

46 *Tutor, Curator, Administrator publicus, Gubernator, Coadiutor, Commissarius, Prælatus, & Commendator debitum liquidum remittere non possunt.*

48 *Debitum pupilli liquidum remittens tutor de suo solvere tenetur.*

49 *Tutor non potest remittere jus redimendi, sive retractus conventionalis.*

50 *Tutor sinens ociose labi tempus, sine redemptione rei venditæ, præjudicat iis, quorum administrationem gessit.*

380 *Minor quatuordecim annis sine curatore potest renunciare beneficio Eclesiastico.*

381 *Minor non potest repudiare delata bona sine Prætoris decreto. Declaratur num. 382.*

383 *Repudiatio dicitur alienatio.*

384 *Pupillus potest repudiare hereditatem, cum autoritate tutoris.*

385 *Tutor solus sine pupillo non potest hereditatem adire, sed pupillus cum autoritate tutoris potest.*

386 *Tutor non potest æstimare litem nomine pupilli.*

387 *Mora non contrahitur per interpellationem factam adulto, super re immobili, sine autoritate judicis.*

388 *Adultus in mora non constituitur per interpellationem, quæ fit de re, quæ servando servatur, sine Iudicis decreto.*

389 *Minor non potest in solutum dare bona sua sine decreto Prætoris.*

390 *In solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur.*

391 *Solemnitas, quæ requiritur in contractu, eadem in distractu requiritur.*

392 *Tutor solus non potest deferre juramentum adversario pupilli, nisi deficientibus omnibus.*

393 *Pupillus cum autoritate tutoris potest indistincte deferre juramentum, sed, si lædatur, in integrum restituitur.*

394 *Qui non potest alienare, non potest immediate facere actum, per quem alienatio sequatur.*

395 *Qui non potest alienare, non potest pati quod præscriptio sequatur in præjudicium alterius.*

396 *Tutor non potest locare ad longum tempus. Ampliatur num. 399. 403. Limitatur num. 417.*

397 *Communis opinio.*

398 *Conductor longi temporis turbatus in naturali sua possessione habet interdictum,* uti possidetis, *nec expelli potest.*

399 *Tutor non potest etiam locare pro uno, vel duobus annis,*

cum

cum pacto, quod finitis illis, tenebitur eidem, vel ejus successioribus locare pro eodem pretio.
400 Communis opinio.
401 Longum tempus in locatione dicitur tempus decemnnorum, & quod excurrit. num. 412.
402 Communis opinio.
403 Locatio rei minoris non valet etiam ad novem anos.
404 Locatio ad longum tempus æquiparatur emphyteu.
405 Communis opinio.
406 Ius perpetuarium quid.
407 Perpetuarij conductores.
408 Locatio ad novem annos æquipollet venditioni, ejusq. regulis constat.
409 Quid de locatione ad longum tempus, cujus unicn est pretium.
410 Quid de locatione ad vitam locantis, vel conducntis. num. 411.
413 Locatio ad longum tempus non valet ad novem anos, cum pacto de renovanda locatione. Ampliatur. num. 414.
415 Potestas locandi ad longum tempus, non venit in generali mandato.
416 Locatio etiam ad modicum tempus non valet, quando ret in potentiorem, à quo non posset nisi difficult recuperari.
417 Locatio quando fit sine expressione certi temporis, intelligitur de uno anno tantum.
418 Dos data per mulierem minorem viro in bonis immobilibus sine decreto, non cedit lucro mariti, stante statuto de lucro dotis.
419 Emphyteusis perpetua dicitur alienatio.
420 Immobilia minorum nullo titulo alienantur.
423 Alienatio rei minoris licet cum decreto facta sit vili tamen pretio, rescinditur per in integrum restitutionem.
424 Minor restituitur adversus alienationem ab ali-

cem,

ctam, in re, quæ majorum ejus fuerit licet justo pretio facta.

Nostra interest rem majorum comparare, & pupilli interest redimere fundum, qui majorum fuerit, pluris quam valeat.

Lex agraria cur repudiata.

Minorum prædia sine decreto alienari possunt ex testatoris dispositione. Ampliatur num. 428. 430. 431. 432. 433.

Voluntas testatoris ex actu nullo declaratur.

Contrahens ex necessitate præcedentis obligationis, proprie non contrahit. Ampliatur num. 435.

Minoris bona tacite obligantur pro dote, sine alia solemnitate.

Communis opinio.

Minoris bona invecta sunt domino tacite obligata, licet non intervenerit decretum.

Minoris bona intrantis religionem transferuntur in Monasterium, sine aliqua solemnitate.

Minor sine decreto vendit, quod testator vendi jussit.

Mulier sine solemnitate statuti potest secundo viro in dotem dare, quæ dederat primo.

Pactum de futura successione valet, cum sit ex necessitate præcedentis contractus.

43 *Minor sine solemnitate statuti potest hereditatem patris retinere, nec objici poterit, quod hereditas non fuerit legitimata.*

44 *Filius vivente patre, dicitur habere naturalem possessionem.*

45 *Statutum dictans solvi gabellam de hereditate, non habet locum in filio.*

45 *Filius non tenetur solvere decimam de hereditate paterna.*

47 *Prohibita alienatione, non censetur prohibita ex causa necessaria præcedentis contractus ejus, cui minor successit. Ampliatur num.* 448. 449.

450 *Alienatio rei immobilis valet, quando ea minori non sit damnosa, sed utilis. Ampliatur num.* 452. 45. 453.

451 *Communis opinio.*

454 *Alienatio an valeat rei Ecclesiæ, si utilis sit ipsi Ecclesiæ? Declaratur num.* 456. 457. 458. 459. 460. 46

462 *Alienatio facta per adultum, in ultima voluntate, valet.*

463 *Adultus Curatorem habens potest libere causa mortis donare inscio curatore, & licet contradicat. num.* 464.

465 *Donatio causa mortis non requirit aditionem hereditatis, quæ in legatis exigitur. Limitatur num.* 46

467 *Pro donatione causa mortis non competit hypotheria, ut pro legatis.*

468 *Restitutio minori non datur adversus testamentum*

469 *Minor potest actum facere nomine & periculo alterius, ut procurator, vel aliter. Limitatur num.* 473. 74. 475.

470 *Pupillus non restituitur contra id, quod alterius mādato gessit.*

471 *Pupillus potest adire hereditatem, periculo alterius cui venit restituenda.*

472 *Minor & mulier possunt contrahere alieno nomine sine solemnitate statutorum.*

474 *Minor non potest esse tutor legitimus.*

475 *Minor ad eligendum Prælatum, vel quid simile faciendum suo nomine, est inhabilis.*

476 *Minor promittens, vel alienans rem alienam domino consentiente, cui postea succedat, non potest hujusmodi promissionem infringere. Limitatur num.* 477.

478 *Contractus factus à minore communi opinione repato suo juris, valet. Limitatur num.* 479.

480 *Tutor licet possit venire contra alienationem nulliter factam in vita minoris, mortuo minore, & ei succedens, non potest venire contra eam.*

481 *Curator distrahens prædium minoris nulliter, si obligaverit bona propria prædiumque evincatur emptor, competit emptori actio hypothecaria in bonis curatori*

2 *Venire an possit quis contra factum proprium, quod de jure non valet?*

3 *In alienatione facta per patrem bonorum filij decretum judicis non requiritur. Limitatur num.* 486.

4 *Quid si minor cum patre contrahat, vel ei donet.*

5 *Magis communis opinio.*

6 *Pater tutor filij non potest alienare bona minoris sine decreto. Ampliatur num.* 489. *Limitatur num.* 490.

7 *Pater legitimus administrator bonorum filiorum non potest opulentam hæreditatem, quam ex successione matris acceperunt, inter filios minores dividere, sine decreto.*

8 *Pater an sine decreto judicis possit transigere super bonis, in quibus habeat usum fructum, in præjudicium filij?*

1 *Alienatio rei minoris valet, quo ad obligationem accessoriam, modo nullitas non sit, nisi ex defectu solemnitatis. Ampliatur num.* 493. *Limitatur num.* 494.

2 *Tutor & Curator valide obligare potest bona propria pro evictione bonorum minoris, sine solemnitate alienatorum.*

5 *Pupillus an possit alienare possessionem rerum immobilium alienarum cum tutore, sine decreto Iudicis.*

96 *Quando solemnitas & forma intervenerit in contractu præambulo, sufficit in consequentiam ejusdem actus, Limitatur num.* 505. 506.

97 *Mulier, si rem prius vendiderit cum autoritate viri, consensus trahitur ad consequentia.*

98 *Pater consentiens filio agenti, vel defendenti in judicio, talis consensus non est necesse præstari in executione sententiæ.*

99 *Pater consentiens filio contrahenti in instrumento guarentigionato, quod habeat paratam executionem; hujusmodi instrumentum pro filio, aut contra ipsum executioni mitti poterit, sine consensu patris.*

500 *Pater-*

500 *Pater consentiens matrimonio filiæ ejus con-*
sensus amplius necessarius non est, cum uxor
ducitur ad domum mariti.

501 *Pupillus cum decreto Iudicis rem aliquam*
pignori dans, poterit eam creditor postea alie-
nare sine decreto.

502 *Pater consentiens officio tutoris filii, ejus con-*
sensus necessarius non est pro exercitio ...

503 *Si in promissione vendendi feudum interve-*
nerit consensus Principis, non est necesse po-
stea, ut interveniat in venditione.

504 *Res pupilli, si vendita fuerit cum solemnita-*
te requisita, licet prima venditio effectũ non
habuerit, potest tamen tutor illam rem ven-
ditam absque alia solemnitate retinere.

507 *Minor & prodigus obligantur ex delicto vel*
quasi, licet lex prohibeat illos se obligare.
Limitatur num. 508. 509. 510.

511 *Minor sine decreto feudum, vel emphyteu-*
sim alienans, eo non privatur.

512 *Quid de negatione facta per minorem.*

513 *Minores nõ restituuntur adversus verũ d...*

514 *Quid si negatio fiat per Curatorem, vel ...*
autoritate. 515.

516 *Ratihabitio, quæ verbis expressis fit, vel ...*
quando actum convalidet.

517 *Major factus ratificans alienationem fact...*
socio cõmuniũ bonorũ nõ amplius restituitur.

518 *Causa ubi est individua, socius fruiter pri-*
vilegio socii.

519 *Major factus nunquam dicitur ratificare,*
quæ gesta sunt per dolum adversarii, cum
minor est. Declaratur num. 520. 521. 52...

520 *Structum quid sit.*

51 *Dolus præsumptus quis.*

52 *Minor, qui factus major dolum in contractu ab adversario adhibitum scivit, si non contradixit, dolum remisisse dicitur.*

5 *Dolus de præterito potest remitti.*

5 *Contractum nullum ipso jure minor major factus ratificare potest expressis verbis, & facto. Ampliatur num. 525. 526. 530. 531. Limitatur num. 550. 556.*

2 *Rescripti natura est, non præjudicare alicui.*

2 *Rescripta dicuntur esse modici præjudicii.*

2 *Verba rescripti debent reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur.*

3 *Quis dicatur expresse ratificare:*

Animus ita factis, ut verbis declaratur.

53 *Plus est facto, quam verbis mentem declarare.*

5 *Ex non facto voluntas, & animus declaratur.*

53 *Solvens, vel recipiens solutionem ob causam celebrati contractus, an illum contractum ratificare dicatur?*

3 *An ratificet contractum minor, si ob eam causam annuos fructus percipiat.*

3 *Dilationem ad solvendum petens contractum ratum habere dicitur.*

4 *Ratam habere venditionem dicitur, qui rei pretium sibi solvi postulat.*

Idem in eo, qui agit ut rem ex celebrato contractu consequatur.

4 *Idem in eo qui fructus colligit.*

4 *Idem in eo, qui agit ad pensionem ex locatione ad longum tempus.*

4 *Mandans solvi de pretio emptionis, & se ex ipso contractu emptionis juvans, & illo utens, censetur ipsam emptionem approbare.*

4 *Quando quis accipit bona sibi per laudum adjudicata, censetur ipsum laudum ratificare.*

4 *Recipiens pensionem pro contractu locationis censetur ipsam locationem approbare.*

547 *Recipiens instrumentum contractus, & tacens, ratifi-cat. num. 549.*

548 *Exigens rationes administrationis censetur ratificare gesta per illum, qui administravit.*

549 *Alienatio minoris quando rata haberi possit, & quae requiratur, secundum Pet. Rebuff. & Carol. Rui.*

551 *Intellectus* l. fin. C. si major factus alienat. *cnum.* 553. 554.

552 *Adultus praesumitur contractum à curatore factum, eo absente, ignorare.*

555 *Paria sunt non facere, vel facere tempore incongo.*

557 *Decretum quid sit,* in tit. C. si major factus alienat. sine decreto.

558 *Decretum praecedit causae cognitio, ut antecedens necessarium.*

559 *Decreto alienare quando quid dicatur.*

560 *Major factus tacens per quinquennium, videtur confirmare contractum nullum.*

561 *Tacita vel praesumpta ratificatio trahitur retro ad tempus contractus.*

562 *Ratificatio contractus nulliter celebrati, lapsu quinquennij à die perfectae aetatis inducitur. Limitatur num.* 563.

564 *Alienatio bonorum minoris per adversarii dolum facta nec tempore, nec facto convalidatur post perfectam minoris aetatem.*

565 *Dolus semper censetur exceptus in omni dispositio.*

566 *Donatio dolosa à minore facta non ratificatur e superveniente aetate.*

567 *Constitutio* legis ultimae, C. si major factus alienaverit sine decreto, *locum non habet, quando alienatio est simulata.*

568 *Simulatus contractus non est contractus.*

569 *Non est locus beneficio* leg. ultimae, C. si major factus, *quando tutor solus, vel curator rem minoris, non ut minoris, sed ut propriam alienaverit.*

Alie-

Alienatio bonorum minoris, si duplici vitio laborat nullitatis, scilicet, & læsionis, non convalidatur ex ratificatione, juxta titulum C. si major factus alienat. sine decreto ratam habuerit.

Minor si effectus major ignoravit, vel dubitavit, sub qua forma olim à se fuerit celebratus contractus, non dicitur eum ratum habuisse ex lapsu temporis.

Dubitans ignoranti æquiparatur.

Fundus, qui jure pignoris est apud minorem, alienare sine decreto potest.

Rescriptum Principis tantum valet, quantum decretum Iudicis solemniter emanatum.

*Alienatio omissa autoritate tutoris vel curatoris, & solemnitate decreti à jure requisita, firmatur & validatur, si interveniat juramentum præstitum per puberem. Limitatur num.*587.597.598.599.

Communis opinio.

Authent. Sacramenta puberum, *non observatur in regno Franciæ.*

Minor licet juraverit, data tamen enormi læsione, contravenire potest, petens ad cautelam absolutionem à juramento. Ampliatur num. 584.

Authent. Sacramento puberum, *locum non habet, si dolo reipsa contractus arguatur.*

Deceptiones enormes à juramento sunt exceptæ.

*Simplicitas præsumitur in minore & muliere, & si juret juramentum, captiosum est, & per Episcopum relaxari debet. Ampliatur num.*582.583.

Renunciare quis non dicitur juri, quod habere ignorat.

Iuramentum minori non obest, nisi fuerit prius certioratus de beneficio suo.

Statutum simpliciter annullans contractum comprehendit etiam juratum.

Iuramentum vere, vel præsumptive dolo præstitum, non præjudicat minori.

Communis opinio.

591 *Iuramentum super conrractu simulato interpositum est nullum, & tali casu non est petenda absolutio juramento.*

592 *Authent.* Sacramenta puberum, *non habet locum, quando narrata Iudici non sunt vera.*

593 *Iuramentum assertorium, quo juravit omnia & singula contractus esse vera, non valet, tanquam appositum in fraudem.*

594 *Iuramentum minoris, asserentis se majorem, excludit a beneficio ætatis, non etiam nullitatis.*

595 *Iuramentum minoris corporaliter præstitum, excludit omne auxilium.*

596 *Iuramentum quando dicatur corporaliter præstitum.*

600 *Renunciatio jurata non ligat eum, qui prius non renunciare juraverit.*

601 *Iuramentum primum, quando præjudicet secundo*

602 *Contractus factus cum juramento ex intervallo postito, non valet.*

603 *Iuramentum non firmat contractum, in quo desunt solemnitates probatoriæ, requisitæ ad actum, quæ inducuntur inductæ ad publicam utilitatem.*

604 *Prohibitio legis accedens prohibitioni hominis, priua operatur.*

605 *Instrumentum Imperatoris contra testamentum non valet.*

606 *Minor alienans contra prohibitionem testatoris, ... causa alienationis voluit bona ad alium devenire, non restituitur.*

607 *Dolus verus arguitur in eo, qui scienter facit rem prohibitam.*

608 *Dolus præsumitur in tutore, alienante rem pupilli sine causa.*

609 *Dolus præsumitur in eo, qui aliquid facit spreta denunciatione, aut prohibitione sibi facta.*

610 *Minor anno decimo quarto ætatis potest resignare beneficia, & pro eis agere, sed læsus facile restituitur.*

61 *Minor in beneficialibus, reputatur major.*

62 *Minor viginti quinque annis, major tamen quatuordecim annis, in beneficialibus potest in judicio agere, se defendere per se, vel per alium, sine solemnitate & beneficio renunciare.*

63 *A pari procedunt, actiones movere, & alienare seu renunciare.*

64 *Minor legitimam personam habet standi in judicio, in causa matrimonij.*

65 *Tutor errore lapsus, vendens prædium sine decreto, & & pecuniam inde redactam creditoribus solvens, si fundum vendicare velit, repelletur exceptione doli, nisi offerat restituere eum medij temporis usuris, & sumptus meliorati prædij, & num. 616.*

61 *Minor non potest vendicare prædium, sine decreto venditum, quando æstimationem consecutus fuerit actione tutelæ.*

61 *Statutum potest aliquem facere majorem ante vigesimum quintum annum, & dare potestatem se obligandi, contrahendi, & immobilia alienandi. Limitatur num. 619. 620. 621.*

62 *Donatio facta à minore ei, à quo quis prius eandem rem ex donatione acceperat, an valeat.*

62 *Major viginti quinque annis suum corpus vendere potest, & quæ sit ratio, num. 624. Limitatur num. 625.*

Superiore cap. diximus, quæ tutores vel curatores, ut rectè tutelam administrent, facere teneātur, cōsequens nunc est, ut videamus, quomodo minorum bona alienari, vel distrahi debeant, quæ solemnitates ad hanc alienationim requirantur, & quib. casib. sine decreto Prętoris bona immobilia alienari nō possint, & quib. possint. Quod caput, ut rectius intelligatur, una regula absolvemus, & hæc est q̄ sequitur: Alienatio* rei immobilis minoris, quæ sine justa causa, 1 & prævia legitima causæ cognitione, & interposito

decreto facta est, inutilis est, & nulla, *l.1. & l.magis puto, §. non passim, ff. de reb. eor. qui sub tut.* quem textum in hanc sententiam annotavit Bald. *in l.1.n.12.in fin. C. de fide instr. & jur. hastæ fisc. lib. 10.* facit, *l. quæ tutores, C. de adm. tut.* Zas. *cons.21.n.2.lib.1.* Ever. *in loc. legal. loco, a minore, ad Ecclesiam, vers. 12.* quæ communis est, secundum
2 Roderic. * Soar. doctissimum Hispanum, *allegat.* ... & tradit Dec. pro ære alieno tantum, eam alienationem fieri posse, *in l. mandata, num. 6. ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd. per d. l. magis puto, §. si quis alienum, & ob*
3 *æs alienum tantum, C. de præd. minorum.* Et hæc * quum causæ cognitio, quæ requiritur in alienatione bonorum immobilium minoris, juxta *d. l. magis puto, § non passim.* est de substantia alienationis, & necessario requiritur, ut tradit Imol. *cons. 98. incip. In causa quæ vertitur.*
4 *tur.* In qua * etiam tali casu non sufficit sola autoritas
5 tutoris, *l. non est, l. etsi is, C. de præd. minor.* Nec etiam unum sine altero sufficit, *d. l. magis puto, §. non passim & d. l. ob æs, C. de præd. minor.* sed quod duo copulative requirantur, scilicet forma, id est solemnitas, & justa causa, secundum Dec. & ibi Mol. *cons. 282. n. 6.* Debet igi-
6 tur Judex * inprimis excutere, an sit causa necessitatis, puta, æs alienum, juxta *d. l. magis puto, § non passim, C. d. l. quæ tutores, & d. l. ob æs.* Et si æs alienum * non inter-
7 niat, tutores tamen allegent expedire hæc prædia vendere, vel alia comparare, vel certè istis carere, videndum erit, an Prætor debeat eis permittere, & magis est ne possit. Prætori enim non liberum arbitrium est dandi distrahendi res pupillares, sed ita demum, si æs alienum immineat. Proinde si amiserit ære alieno non allegato, consequenter dicemus nullam esse venditionem, nullumq; decretum: non enim passim distrahi jubere Prætori tributum esse, sed ita demum, ut proxime diximus, si urgeat æs alienum, *d. l. magis puto, § si æs alienum.* Afflict. *decis 294. n. 2.* Paris. *cons. 89. n 2. & cons. 99. n2.*
8 *lib. 2.* Rol. à Vall. vir (mea sententia) de * legali scientia

nè meritus, & ab omnibus suspiciendus, *in Delphico e-*
cons 33. n. 2. lib. 1. In qua etiam alienatione * multum 9
rsari debet judicis arbitrium, ut diligenter videat, an
ntum urgeat æs alienum, ut hæc prædiorum aliena-
in tempus differri non possit. Et ideò circa * hanc 10
enationem credendum non erit desuper tutori, vel
ratori, asserenti de ære alieno, non sæpissimè lucri
gratia nonnunquam asseverare Prætori soleant ne-
le esse distrahi possessionem, vel obligari, sed veri-
ulterius per Iudicem perscrutanda erit ab illis, qui
titiam habeant de statu, & fortunis minoris, quod
parere debet per instrumentum publicū præcedens,
tradit Dec. *cons.* 403. *n.* 12. & Corn. *cons.* 71. *n.* 4. *lib.* 3.

Secundo debet * Iudex excutere, an aliunde possit 11
cunia expediri ad extenuandum æs alienum, vel ex
cunia, quam pupillus habet forte numeratam, vel
n ominibus, vel fructibus conditis, vel in redituum
l obventionum spe, *d* §. *non paßim, vers. quærere.* & Dec.
cons. 403. *n.* 12. Nisi * ex pecunia majus lucrum spera- 12
r probabiliter possit tutor, quo casu Iudex æstimare
terit, creditoribus non esse satisfaciendum ex istis
cuniis, ut tradit doctiss. Jac. Menoch. *de arbit. Iud. lib.*
cent. 2. *cas.* 171. *n.* 12.

Tertio debet * inquirere Judex, num aliæ res sint, 13
æter prædia, quæ distrahi commodius possint, & ex
orum pretio æri alieno satiefieri possit, *d. l. magis pu-*
§. non paßim, ut sunt bona mobilia, & præsertim illa,
æ facile indies consumi parva cum utilitate possunt,
l. magis puto, §. non paßim, vers. Item requirat. Afflict. *d.*
cis. 249. *n.* 2. & Paris. *d. cons.* 98. *n.* 9. *lib* 1. Imò* etiam ut 14
ndantur res stabiles minoris, & alienentur, secun-
m Angel. *in auth. de eccles. rer. immob. alien.* quem se-
itur Corn. *cons.* 92. *lib.* 4. necessarium erit, ut intercedat
terlocutoria judicis, per quam declaretur, non exta-
bona immobilia ipsorum minorum, & quod illa, quæ
ienantur, sint minus damnosa, *d. §. non pasim.* Adeò

15 ut etiam reditus, quem * habeat pupillus, ante Prætia vendi debeat, *dict.* §. *non passim*, ubi * prædia minoris
16 ære alieno laborantis prohibentur alienari, si minor habeat reditus, & obventiones, quæ tanquam viliora prius distrahi jubentur. Ad quem quoq; finem Iudex convocat pupilli necessarios, vel alios probos, ut eum instruant de fortunis minoris, ut supra proxime diximus, & his deficientibus, vel suspectis, jubet di rationes, itemq; synopsim, id est, brevem descriptio-
17 nem bonorum * pupillorum, *d. l. magnis puto*, §. *imi-mis.* Cujac. *obs.*8.*c.*1. & ante eum Afflict. *decis.*249. A-
18 eo * ut alienatio facta sine prævia solemnitate, sit nulla, secundum Andr. Barbat. *cons.*6. *in fin. lib.*4. & Pal. Paris. *cons.*98. *n.*11. *lib.*4. *&* *cons.*85. *n.*16. *lib.*3.
19 Quarto inquirere Iudex debet, an * urgeat æs alienum, vel instet creditor pupillum, vel ejus tutorem ad solvendum, ne scilicet possit differri in aliud tempus prædiorum alienatio, *l. tutor urgentibus, ff. de minor.* & *l.*
20 *l. magis puto*, § . *non passim, vers. si modo.* Constare * equidem debet, creditores assidue instare, id quod satis ostendunt verba illa, *d.* §. *non passim, ibi; si modo urgeat creditor.* Est enim urgere cogere, premere, atque implere, teste Cicerone, *in Hortensio, & pro Rabirio Posthum,*
21 *& pro Plancio.* Nec etiam * sufficit, quod hoc in instrumento asseratur, sed quod debeat in actis, & reipsa constare, secundum Paris. *cons.*98. *n.*9. *&* 11. *lib.*1. & Roi Vall. *cons.*33. *n.*3. *lib.*1. & ante eum tenuit Dec. *cons.* *n.*2. *per l. si forte*, ubi Bartol. *ff. de castr. pecul* gloss. & D. *in l. si donatione*, C *de collat.*
22 Quinto debet inquirere Iudex, an * potius vendere, vel obligare expediat nec ne, *d. l. magis puto*, §. *in*
23 *Prætor.* Quo facto ipse Prætor * debet statuere & eligere, nec alternative permittere, alioqui non diceretur bene functus suis partibus, *l. si pupillorum*, §. *si prætor, de reb. eor.* Alex. cum Mol. *cons.*189. *n.*4. *lib.*7. si * tamen
24 alternative concessum fuerit, valebit ad excusandum

tutorem

itorem, ne male administrasse videatur, subsecuta a-
enatione vel obligatione; sed tutor tamen non po-
rit vendere, si Prætor * obligare permiserit, aut con- 25
a, secundum Ruin, *cons.* 159. *n.* 3. *lib.* 5.
Sexto, vigilanter * observare ac æstimare debet 26
ætor, ne plus accipiatur, sub obligatione prædiorũ,
enoris, quam quod opus sit ad solvendum æs alienũ,
: propter modicum æs alienum, magna possessio dis-
ahatur: sed si sit alia possessio minor vel minus utilis
ıpillo, ex cujus pretio æs alienum solvi possit, magis
bere debet eam distrahi, quam majorem & utiliorẽ,
l. magis puto, §. item Prætor, ff. de reb. eor. Afflict. *decis.*
). Dec. *consil.* 403. *num.* 18. *l. etsi sive, §.* 1. *de minor.* Bald.
ns. 75. *lib.* 1.
Septimo Prætor curare debet, ut pecunia * mutuo 27
cepta, solvatur creditoribus; quia alioqui non dici-
ır urgere necessitas, ut est optimus textus, *in d. l. ma-*
is puto, §. ne tamen. Dec. *d. cons.* 403. *n.* 12. *in fin. &* 18. al-
gans Bart. *in l.* 1. *§. nunciatio, ff. de nov. op. nunc.* ubi in-
uit, quod * quando aliquid permittitur contra regu- 28
ım juris communis pro aliqua necessitate, eatenus
ermittatur, quatenus illa necessitas instet, & urgeat,
: non ultra, *l.* 1. *in fin. ff. de feriis, l. Senatus, ff. de offic. Præ-*
d. & facit text. *in c. qui pro necessitate,* 1. *quæst.* 1. *& c. qui*
ro remedio, 1. *quæst.* 7.
Octavo requiritur, ut * interveniat tutoris autori- 29
as, *l. neq; & l. eum, C. de autorit. tut. & Instit. de autor. tut.*
er tot. gloss. *in l.* 1. *in princ. in verbo, alienum, ff. de reb. eor.*
e qua re latissime diximus *cap.* 30. *regula, Gestum à pu-*
illo.
Nono debet * constare de tutela, juxta notata per 30
Bartol. *in l. legitimos, ff. de legit. tut.* & de inventario tu-
oris, de quo *in l. tutor, qui repertorium, ff. de admin. tut.*
Nec etiam sufficit eum * esse tutorem, sed talem, qui 31
egitime administrat, & in administratione est, ut tra-
dit Dec. *cons.* 476. *n.* 2, *vers. & quia.* Curt. jun. *cons.* 29. *n.* 6.

32 & 7. qui hoc ampliat, etiam * aliis omnibus solen-
bus intervenientibus, ut non valeat contractus, ve-
lienatio, dicens, eam communem, secundum scrib-
tes, *in l. etsi plurib ff. de autor. tut.*

33 Decimo, quod ante decretum * debeant causæ c-
34 cuti & probari, nec causas allegare sufficiat, quibus-
mninò facienda est alienatio, *l. minorum, C. de præd. min.*
Paris. *cons. 98. num. 8. lib 1.* quanquam Rol. à Vall. *cons.*
33. n. 10. lib. 1. sentiat, post decretum fieri posse. Am-
35 us etiam * desuper credendum non est judici, assere-
causam alienationis esse justam, sed quod debeat co-
stare per scripturam separatam, secundum Paul. de C.
cons. 39 quem sequitur Jas. *in l. sciendum, ff. de verb. sig.*
Alex. *consil, 17. lib. 4.*

36 Undecimo requiritur decreti * interpositio, secu-
dum Lud. Gomez. *reg. de annali, quæst. 65. per l. minoru,*
C. de præd & aliis reb. min. quia est de forma, quæ peti d-
bet ab ipso tutore, nec sufficit ad hoc Procurator, *d. l.*
minorum, ubi gloss. Bald. & Jason. *in l. 1. §. idem acquirim,*
ff. de acq poss. & Angel. *in l. post mortem, §. neque adoptare,*
de adopt. gloss. & Bart. *in l. neque, C. de procurat.* licet De.
in l. mandata, n. 1. & 2. de offic. ejus: cui mand. est jurisdict. co-
trarium tenere velle videatur.

37 Duodecimo requiritur, quod * si statutum requ-
rat alias solemnitates à jure non requisitas, quod ill-
quoque intervenire debeant, ultra requisitas à ju-
38 communi, ut est * in statuto nostro Ultrajectino *rub.*
28. artic. 6. dictante pupillum non posse vendere pra-
dia ante viginti annos, nisi cum consensu propinqu-
rum, ut tradit Castr. *cons. 106. lib. 2.* ut eum allegat T-
raq. *post leges connubiales, gl. 6. n. 49.* & quod per tale sta-
tutum aliis statutis derogatum non videatur, & ide-
39 non * sumi argumentum à contrario sensu in dero-
gationem juris communis: quia cum veniat statutum
addendo ad jus commune, inductum ad unum finem
non debeat contrarium operari, *arg. l. legata inutiliter*
ff. de

l.de admin.legat. l.cum tale, §.falsam, ff.de cond.& demonstr. Quare etiam * solemnitas ultra jus commune cumu- 40
tivè requiritur, & statutum suppletur à jure commu-
i, arg.l.4.§.si quis condemnatus, ff.de re jud. Paul.de Castr.
ns.273.alias 271. Qui licet loquatur de statuto respe-
u juris communis: idem tamen dicendum erit re-
ectu aliorum statutorum. Nam si statutum debeat
ppleri à jure communi, à fortiori per alia statuta, ut
cit Pet, de Anchor cons.93. in verb. non obstat, & in con-
.423. & Roman. cons.399. dicens, quod * statutum 41
æsumatur potius velle conservare alia statuta, quæ
o eodem fonte, & ab eisdem statuentibus processe-
int, quam jus commune, arg.l. si hominem, ff.mand. & in
formam, C.de offic. Præf. Præt. Ad quod benè facit, quod
i fortioribus terminis voluit Bart. in l.3 §. cum Titio, ff.
e alim. legat. quod si statutum pro maleficio imponat
œnam mille, & pro eodem maleficio aliud statutum
nponat pœnam quinquaginta tantum, quod per istam
ictionem taxativam * tantum, non videatur corrigi 42
liud statutum de majori pœna. Hinc * etiam statutum 43
rohibens minorem alienare non servare solemnita-
e statuti, etiam locum habet in alienatione facta per
utorem vel curatorem, forma statuti non servata. Nam
icet edictum de minoribus, & ejus verba loquantur de
gestis per minores, l.1.§.1. ff.de minor. tamen compre-
endunt etiam actum gestum per tutorem & curato-
rem administratorio nomine minoris, l. etiam, & l. fin.
C.si tut. vel curat. Et interpretativè * qui per alium facit, 44
ipse facere dicatur, & interveniente curatore seu tuto-
re persona sagace, minor facilé decipi non potest, quæ
sententia tanquam verior amplectenda est, rationibus
adductis per Paris. cons.28 n.34. usque ad 40.lib.1. qui sa-
tis superq; argumenta contraria, n.25. usque ad 34. per
eum adducta, dissolvit, sicuti etiam facit, consil. proxime
seq.n.31. usque ad 54.ad quē lectorem relegamus, dicens
prętereà idē Paris.cons.98.n.74.usq; ad cons.81, & cons.seq.
num.

45 *num.25.& 26.* omissionē * solemnitatis statutariæ [..]tiare actum, nec posse impleri per æquipollens, [..]debere ad unguem servari, per not. *in l. siquidem, C. [..]e præd.minor.* Alex *cons.138.lib.2.* Mar. Soc *cons. 24.lib.* [..]
46 cum nec levis censeri debeat, sed gravis, ut plenè h[a]betur *in l. non dubium, C. de leg.* dicaturq; tale * statutu[m] favorabile, secundum Bart. *in l. qui exceptionē, ff. de co[n]-*
47 *dict.indeb.* quo casu * etiam in exorbitantibus fieri d[e]bet extensio de casu verò ad fictum, quando in utr[o]que eadem est ratio, & sumus in favorabilibus, secu[n]dum Bart. & alios, *in l. si constante, in princ. ff. sol. ma[t].*
48 & ideo * statutum nostrum loquens in minore, cū [..] favorabile, extendi debet, quando minor fictè cōtr[a]-
49 hit per curatorem, & hoc * statutum in tantum pr[o]cedit, etiamsi aliquando inter aliquos non fuisset ob[]servatum, ut dicit Paris. *d. cons. 98. n. 81. 82.* dicit ampli[]
50 us *cons. 99. n. 54. usq; ad fin.* hoc * statutum procedere etiamsi contractus fuisset celebratus extra territori[i] res tamen sita esset in territorio, & minor subditus quia statutum concernit favorem minorum, quo cas[u] ligat minorem ubicumq; contrahentem, allegans a[d] hoc Bartol. *in l. cunctos, C. de sum. Trinit. in 6. q. princip.* 8 Pet. de Anchor. *in cap. 1. de constit, in 12. quæst. princip.*
51 Maximè * quando talis minor contraheret extra territorium cum alio subdito ipsius territorii, secus verò si contraheret, cum non subdito extra territorium;
52 nisi statutum * loqueretur, nedum in personam, sed rem, seu inhabilitaret actum ratione personæ, quo quidem casu sit, ut ratione rei sitæ statutum prædictum locum habeat, ubicumque contractus fuerit celebratus, dummodo respiciat rem sitam in territorio statuentium, ut videtur sentire Bart. *in d. l. cunctos populos, in 7. quæst. princ. vers. sed posset dubitari de tali quæstione,* & quæ habentur *in c. 1. de privileg. lib. 6. & c. fin.*
53 *& c. dilecti, extr. de for. compet.* ubi * ratione rei sitæ multa conceduntur, quæ alias non concederentur.

De-

Decimo tertio requiritur, quod his omnibus per- 54
ctis, intervenire debeat decretum judicis, in quo ju-
ex dicat venditionem esse faciendam, & quod ideò
ierponat suum decretum, *l.1 & l. si pupillorum, §. si Præ-
r, ff. de reb. eor.* alias eis omissis tanquam pro substan-
t & forma requisitis, non valebit venditio, *l. cum hi,
sausa, & §. si Prætor, ff. de transact.* Specul. *in tit. de Pro-
cat. §. 1. vers. sed quid si solum per libellum.* Affl. *decis.* 249.
optimè Zas. *cons. 21. num. 2. vers. sed demus, lib. 1.* Quod
qidem * decretum judex ubi prædium situm est in- 55
trponere debet, ut tradit Pet. Rebuff. *in Compend. a-
lnat. rer. ecclesiast. fol. mihi 97. n. 22. & ad concordata tit. de
clat. §. si quis verò, fol. 329. per l. si prædium, ubi Dd. C. de
ped. minor.* Pragmatica Sanctio *de Annatis, fol. mihi 157
verb. locorum, l. magis, § illud, ff. de reb. eor.* Cravet. *cons.
21. in princ. vers. 2. posito, & optimè consil. 30. num. 1. vers.
certo videmus.* Dicit tamen Rebuffus, *d. num. 22.* cau-
tius & tutius esse, ut utriusque consensus interveniat,
l. Iurisperitos, §. 1. ff. de excus. tut. id quod ante eum
oque tenuit Lambert. *de jure patron. 8. artic. 2. part.
inc. 1. part. lib. 1.*

Decimo quarto requiritur, quod * judex tempore 56
terpositionis decreti omninò sedere debeat, *l. natu-
ri, §. si quæratur, ibi, & pro tribunali decretum interpositum
ff. de confirm. tut.* Corn. *cons. 98. num. 4. lib. 1.* & facit *l.
§. penult. ff. de bon. possess. ibi; causa cognita pro tribunali,* ni-
ex vi * consuetudinis, & ex stilo fori aliter provide- 57
tur; quia consuetudo & stilus fori loci habet vim
specialis privilegii Principis, ut tradit Abbas *in c. super
quibusdam, §. præterea, ff. de verb. sig.* Vel si esset judex de-
gatus; qui * cum non habeat locum certum, poterit 58
Camera jus dicere, vel decretum interponere, ut tra-
t Bald. *in l. cum sententiam, C. de sent. n. 2.* quod tamen
telligendum est de delegato ad unam causam, & non
d universitatem causarum, ut tradunt Dd. *in l. si locus
de judic.* Idem quoque dicendum erit in arbitrio, qui
pote-

59 poterit sibi * ad suum arbitrium eligere locum hone-
stum, secundum Bald. *in l. pen. n. 6. de just. & jur.*

60 Decimo quinto* requiritur, antequam bona mino-
rum alienentur, ut prius fiat subhastatio, & in locis
publicis præfigantur schedulæ notificando, quod c-
buntur plus offerenti, ut tradit Bald. *in l. ordo, vers. st-
tu, C. de execut. rei jud. & in auth. hoc jus porrectum, C.
sacros. eccles.* Bart. *in l. ait Prætor, §. sed bodie. & ibi etia*
Bald *ff. de minor. l. 1. C. de fide instr & jur. hast. fisc. lib. 1*
Bart. *in l. alio, ff. de alim. & cib leg.* Matth. de Afflict. *in d-
cis. Neap. quæst. 249.* Paris. *cons. 98. & seq. lib. 1.* & noviss
me Eman. Soar. *l. com. opin, lit. D. n.* 0. dicens commu-
61 nem, & * ulterius Menoch. *de arbit. jud lib. 2. cent. 8. ca.*
129. *num. 2. & 3.* dicit, quod debeat fieri licitatio p
viginti dies, allegans Bartolum *in l. licitatio, in princ.
de Public.* atque ita intelligendam esse authent. *hoc j
porrectum, C. de sacros. Eccles.* quæ viginti dies in bon
ecclesiæ distrahendis præstituerit, & similiter dicer
dum esse in distractione bonorum fisci & civitatis, u
tradit gl. *in l. 1. C. de vendit. bonis civit. & in l. 1. C. de fid
instrument. & jur. hast. fiscal. lib.* 0. id quod & Bald. quo
que placuit *in l. 1. num. 5. C. de præscript. 30. annor.* E
62 quod pro * decreto judicis interposito præsumend
etiam sit, teste Alciato, *in tractat. de præsumpt. reg. 3. præ-
63 sumpt. 10.* communẽ* dicens, & ante eum tradit Dec
in c. quoniam, n. 42. & ibidem Molin. *de probat.* & Pet
Duen. *reg.* 89. quam regulam latissimè exornavimu
cum ampliationibus & limitationibus, in tractatu
64 nostro præsumptionum. Verum hæc, quæ* diximus
de subhastatione, maximè procedunt, quando con-
suetudo loci hoc exigeret, quo casu omitti non de-
bet, licet alias de jure talis subhastatio non requira-
tur, teste Molin. ad Decium *cons. 403. n. 12. lit. A.*

65 Ampliatur autem prædicta reg. Primo, quod* tutor
bona minorum absq; præmissis, & aliis juris sole-
mnitatibus alienans dicatur esse in dolo, ex quo con-
tra

a legum interdicta contraxerit, *l. quemadmodum, in fi.* *, de agric. & censit. lib. 10. l. non dubium*, C. *de legib. l. jube-* *us nulli*, C. *de sacros. Eccles.* Dec. *cons.* 178. Ruin. *cons.* 29. *rs. super quarto, in fin lib.* 5. & quod * contra eum ju- 66
ri in litem possit, eorumq; juramento probari, eo-
m res, rerum quantitas, fructus, æstimatio, ac in-
resse, in quibus tutor alienans debeat condemnari
ga minores, ut tradunt Dec. & Ruin. *in locis supr. al-*
g. Et quod talis * etiam tutor extra ordinem puniri 67
ssit, *l. in eos*, ubi text. Bart. & Dd. *ff. de tutel.* Cravet.
ns. 186. Id quod * etiam obtinet in Prælato alienan- 68
, qui dicitur perjurus, & alias pœnas incurrit: quas
adunt Rebuff. *in suo tract, alienat. n.* 102. *usque* 114. &
ovissime Nicol. Ever. *cons.* 74.

Secundò ampliatur ut * procedat, etiamsi pater vel 69
rens tutor sit alicui ex liberis, debet tamen eo casu
dex pronior esse ad consentiendũ patri, *l. si pupillorũ*, *de reb. eor. l.* 3. C. *de præd. & aliis reb. min.* Maximè, &
ulto * magis, si tanquam suum esset, non tanquam 70
upillare vendiderit, *d. l.* 5. *l. Iulianus*, § *curator, ff. de cur.* *riof.* quia non furiosi negotium gerens, tradit. Nisi
pater hoc faceret ut legitimus administrator bono- 71
um filii, qui potest bona filii sine decreto alienare,
t tradunt Tiraq *in l. si unquam, in præfat. n.* 28. 32. 33. *. de revoc. donat.* & acutissimus Didac. Couvar. *lib.* 1.
ar. resol. c. 8. *n.* 6. Sed si non subesset * justa caussa alie- 72
andi, utpote æs alienum urgens, non poterit pater
la bona alienare, eo quod patris autoritas non sup-
leat justam causam, sed judicis loco sit, atq; ita de-
etum tantum suppleat, ut tradunt Cravet. *cons.* 74.
um, 1. & novissime Alciat. *in tractat. præsumpt. reg.* 1. *æsumpt.* 2 *num.* 6. 7.

Tertio ampliatur * ut procedat, etiamsi alienatio 73
eret inter affines, & fratres, adhuc enim sine decreto
eri non poterit alienatio, *l.* 4. & ibi Dd. notant C. *de* *æd. minor.*

Quar-

74 Quartò ampliatur, ut * procedat, etiamsi minor j-raverit se majorem annis. Quia licet beneficium re-stitutionis tollat, tamen contractum non ideo mi-nus nullum dicet, si consensus propinquorum sta-ti loci requisitus, non intervenerit, ut tradit Soar. *in com. opin. lit. M. n,* 167. dicens, * communem.

75

76 Quintò ampliatur ut * procedat, etiamsi min veniam ætatis impetraverit, *l. 2. & 3. C. de his, qui ve-*

77 *am ætat. & l. 1. C. qui & adverf. quos.* Quia * licet ven tollat restitutionem in integrum, tamen non tol nullitatem actus, ubi de alienatione, vel hypothe rerum immobilium agitur, vel quæ immobili æq-

78 paretur, *d. l. 2. & 3.* Etiamsi * constaret pecuniam ve-sam in rem minoris, quia hoc non validat alienati-nem prædii, vel similis juris, *l. non solum, l. utere, l. si pr-dium, C. de præd. min. sin. dec. non alien.*

79 Sextò ampliatur, ut * procedat etiamsi tutor ver alienare, vel transferre rem in eum, à quo minor ea habuit, vel à quo provenit, ut tradit Ias. *in l. cum fil, n.* 170. quem sequitur Tiraq. *in l. si unquam, verbo, don-tione largitus, n.* 158. licet hac in re dubitasse videatu Sicuti etiam idem Tiraq. dubitans *lib. de jure mariti, g 5. n.* 54. in simili consuetudine citat consilium Pa de Castr. sed tandem *nu.* 56. *in fin.* magis probat ha sententiam, ad quam facit *l. 2. C. si adv. don. & l. si ad r solvenda, C. de præd. minor. l. 1. §. ult. ff. de reb. eor.* & ha opinionem tanquam veriorem tenet Pinel. *in 3. pa leg. 1. n. 58. C. de bon. mater. in verf. sed contrarium puto.*

80 Septimò ampliatur, quod * etiam acquirens à m nore, vel tutore, dicatur esse in dolo præsumpto, si mala fide, ut probat text. *in c. qui contra jura,* ubi Dy *de reg. jur. in* 6. glossa notab. ubi Bart. *in l. 1. C de fid. in & jure hast. fisc. lib.* 10. & pulchrè Bald. *cons.* 347. opt mè Cravet. *de antiq. temp. §. materia ista, n.* 5. in Prælat sine juris solemnitate contrahente, & quod ideò et am perdat, vel amittat pretium, ubi solemnitate juri

juris prædictæ non fuerint adhibitæ, & justa causa non erat alienandi, *l. jubemus, §. sane*, & ibi notat Bald. & Dd. C. *de sacros. eccl.* Dec. *in l. non omnis, §. si pupillus, ff. si cert. pet. idem cons.* 60. *nu.* 2. Alex. *cons.* 4. *lib.* 3. Rebuff. *de alien. re. eccles. n.* 115. Eaq; * etiam præsumptio sit 81 juris, & de jure, quæ in oppositum probationem non admittat, ut tradunt Socin. jun. *cons.* 69. *n.* 45. *lib.* 1. Paris. *in c. si diligenti, n.* 26. *de præscript.*

Verum * hæc ampliatio non procedit, primo, quan- 82 do acquirens erat in bona fide, vel quia talis erat persona, cui permittebatur jus ignorare, puta miles, *l. fin. C. de jure delib.*

Secundo non procedit, quando * potest se excusa- 83 re à dolo, quo casu non poterit contra eum in litem jurari, ut tradit Bald. *in authent. qui res, vers. sed contra,* & ibi alij Dd. C. *de sacros. eccles.* gloss. & Dd. *in c. ad audientiam, extr. de reb. eccles. non alien.*

Tertio * non procedit, quatenus pupillus factus es- 84 set locupletior, ut tradunt Hip. Rim. *in §. fin. n.* 61. *Inst. quib. alien. lic.* Dec. *cons.* 60. *nu.* 2. Rod. Suares Hispan. *l. de las deudas, n.* 12. & facit *l.* 1. *ff. de autor. tut. l. fin. C. de usucap. pro empt. & §. sin autem, Instit. quib. alien. lic.* Quod etiam procedit * in bonæ fidei possessore, qui licet nõ 85 teneatur ad æstimationem damni, tenetur tamen in eo, quo fuerit factus locupletior, *l. item veniunt, §. eos autem, l. sed etsi lege, §. consuluit ff. de petit. hered.* Et idem quoq; * dicendum erit in herede, qui licet ex delicto 86 defuncti non obligetur, tamen tenetur in eo, quod ad eum pervenerit, *l. in hered. ff. de dolo, l.* 1. *§. fin. ff. de vi & arm. l. pulsos, C. unde vi, & in reg. sicut pœna, ff. de reg. jur.* Simili * quoq; modo dicendum erit in ecclesia, qua- 87 tenus reperiatur facta locupletior, de pensionib. perceptis, cũ ecclesia * sit cultrix & austrix justititiæ, quæ 88 nihil patiatur contra justitiam fieri, *c.* 1. *§.* 1. *ff. de alienat. jud.* atque ideo ipsa etiam merito teneri debet, quatenus facta fuerit locupletior, juxta notata per glos. &

Bart. *in authent. qui res, in verb. enim,* C. *de sacros.eccl.* & Bald. *in l. jubemus, §. sane, in prin.* C. *eod.* & *in l. si pri-tum, in princ.* C. *de præd. min.* Abbat. *in c. si quis præsbyterorum, de reb. eccles. non alien.*

89 Octavo ampliatur, quod * etiam alienans possit rem revocare cum fructibus, secundum gloss. expressam, Bald. Salicet. & alios, *in l. cum à matre.* C. *de rei vend. argum. l. quemadmodum,* C. *de agric. & censit. lib.* 11. & C. *de præd. min. l. si contra,* C. *si quis ignorans* Quia habet actionem in rem, & in personam, *l. magis, §. manet, de*
90 *reb. eorum.* Quæ * ampliatio procedit etiam quo ad virum alienantem rem dotalem contra juris prohibitionem, quæ poterit revocari etiam constante matrimonio, ut tradit glos. *in l. un.* §. *& cum lex,* C. *de rei uxor. act.*
91 *in verb. alienare.* quæ recepta opinio * est, ut tradit Bald. Novel. *de dote, in 7. parte. privil.* 1. *limit.* 12. Bart. *l. cum vir, num.* 13. *ff. de usu cap.* & ratio præcipua Dd. est, quia quando factum proprium est à jure prohibitum propter publicam utilitatem, quod quis admittatur contra illud veniens, *l. quemadmodum,* C. *de agric. & censit. lib.* 10. & notatur *in c. nosti. de elect.* sed hæc alienatio dotis est interdicta propter publicam utilitatem, *l. ff.*
92 *solut. matr.* ergo contra * illam venire potest, dato quod maritus jurasset non contravenire: quia talis alienatio non est prohibita in sui favorem, sed tertii, id est, mulieris & Reipublicæ, *d. l.* 1. *ff. solut. matr.* & ideo merito tale juramentum non ligat, quod redundat in præjudicium tertii, *c. cum contingat, in fin. à contr. sensu. de jur-jur.* & tradit Bart. *in l. Titia,* §. *Imperator, verb. quæro, ff. de legat.* 2. & Bald. *in l.* 1. C. *de inoffic. donat.* de qua re late Pinel. *in d.* 3. *parte, legis* 1. *n.* 73. 74. C. *de bon ma-*
92 *ter.* ubi ampliat * hoc etiam procedere in Prælato, et alio alienante contra legem, *idem in* 2. *part. l.* 2. *c.* 4. 30. *usque ad fin. ejusdem cap.* & in * ecclesia. Nic. Eve.
94 Præses, *cons.* 74. *per tot.*

95 Amplius procedit hæc * ampliatio, quod etiam

tut-

tores vel curatores possessionem licet pignori ne-
m vendiderint sine decreto, non opus sit restitutio-
in integrum, *l. non est vobis, C. de præd. & al. reb. min.*
si * emptor fuisset bonæ fidei, quo casu lucrabitur 96
ctus: ut latissimè declarat idem Pinel. *in d. 2. parte, le-
c. 4. n. 30. usque ad fin. cap. C de rescind. vend.* ad quem
orem remittimus.
Nono ampliatur, quod * etiam res alienata, non ser- 97
solemnitate, pereat emptori, non obstante contra-
nullitate, ut est gloss. singularis *in l. non omni, §. 1.
ss. 1. ff. si cert. pet.* Iason. *in l. 1. n. 16. C. de jur. em-
ut.* Quod notandum est ad limitationem leg. *pignus,
de pignorat. act.* & Carol. Molin. ad Dec. *in l. non omnis,
pupillis n. 4. ff. si cert. pet.* dicit * communem, licet De- 98
contrariū dicat, *d. n. 4.* distinguendo quod aut fu-
res æque peritura, apud minorem, vel non.
x quibus & illud procedit, an * tutor vel curator, 99
vendiderit sui pupilli rem immobilem, & pro evi-
ne obligaverit omnia ejusdem pupilli bona; post
ssum pupilli, si ejus heres illam rem revendica-
, & processu per emptorem eidem tutori denun-
, evictionem capere renuerit, de evictione talis
nomine suo proprio teneatur. In qua quæstione
dicendum videtur, quod tutor sive legitimus, &
cus, sive illegitimus & falsus sit, non teneatur de
one, maxime finita tutela, *l. post mortem, ff. quand.
o tut. l. 1.* & ibi Bald. & Salic. *C. eod. tit. & l. cum
m mulier, C. de admin. tut.* dummodo vendiderit in
oncesso & permisso, cum ejus * officium sit neces- 100
, publicum autoritate, & utilitate privatum, *l. si
scripsisti.* & ibi Salic. *C. de admin. tut.* & gloss. *in c.
6. distinct.* & idem quoq; dicendū est, quando est
cum autoritate & utilitate, secundum gloss. Al-
er. & Dd. *in l. fin. ff. si quis caut.* Quod * etiam maxi- 101
ocedit, quando vendiderit rem tanquam tutor;
uidem casu non tenetur de evictione nomine suo

proprio, ſed tantum docere debet, & oſtendere ſu-
iſſe tutorem legitimum, & juridicum, ut dicunt
& Dd. *in l.1. C cred. evict. pig. non deb.* ubi Bartol. dicit ſe
millies allegaſſe tutorem in ſui ſpecie non tene pro
venditione facta nomine pupilli, & illud mēti tenen-
dum eſſe commendat Jac. de S. Georg. *in l fin. n. 3. C.*
de furt. & Corn. *conſ. 72. l. 4.* quem ſequitur Iac. N vel.
reg. 230. in verbo, venditor, fall. 1. per text in l. illicitas. de
reb. eor. ſecundum Bartol. *in l. cum vir, ff. de uſucap.* cum
102 *nomine officii ſolum vendiderit: quod maxime pro-
cedit, quando emptor ſciverit tutorem vendere bo-
na, tutorio nomine, & ſic nomine alieno. Debebat
enim perſcrutari, an eſſet tutor legitimus & an pote-
rat alienare dicto nomine, & ſi non poterat, debebat
facere ſibi obligare ſe, & ejus bona, alias dicitur do-
lo, & non poteſt contra tutorem, idemq; venditorem
agere ad intereſſe, ut pulchrè notat Lanfranc *in quo-*
niam contra de probat. tit. de expenſis, n. 4. verſ. notæ ſin-
103 *gulariter*, ubi inter alia dicit, quod * emptor debet
ante emptionem conſiderare omnia, quæ eum impe-
diunt agere, & ſic videre an venditor ſit talis, qualem
ſe faciat, ut tradit Marc. Mant. *deciſ. 99. n. 5. per text.*
l. fin C. com. de legat. & Aretin. *in l. ſi in aliquam rem*
104 *5. ff. de acq. poſſ.* ubi* emptor qui ſcienter emit rem
nam à non domino, non poteſt agere de evictione
contra venditorem, ſed ſolum ad pretii reſtitutionem
ut latè tradit Couvar. *var. reſol. lib. 3. c. 17. num. 1.*
105 Scire *enim, & ſcire debere, æquiparantur, nec ex-
ſatur prætextu ignorātiæ qui ſcire potuit, quod igno-
106 rat, *l. regula, ff. de jur. & fact. ignor.* Etiamſi * venditor
pretium non convertiſſet in utilitatem domini, ſed
in uſum proprium, poſtquam emptor ab eo emit,
uti tutore, vel adminiſtratore, & ſic ei, uti certæ
perſonæ, adhibendo ei fidem, ſolverit pretium, de
cujus exitu ſcire, haud ſpectat emptori, poſtquam rei
emptæ acceperit poſſeſſionem, & quoad eum liberas

ha-

beat ædes venditor, ut tradit Aretin *in §. retinendæ*, 6. *Instit. de interdict.* Dec *cons.* 330. *n.* 3. Verum prædi-
a *non procedunt, primò, si tutor se & bona sua obli- 107
sset, quo quidem casu tenetur de evictione propter
ctum & conventionem, cum alias emptor non e-
sset dicta bona minoris, *l. etsi is quem*, C. *de præd. minor.*
ibi Bald. & Dd. pulchrè Socin. *cons.* 2. *lib.* 2. Salic.
& qui, C. *quod cum eo*, ubi loquuntur * etiam de 108
curatore, & alio administratore, nedum necessa-
i, sed etiam voluntario.

Secundo non procedunt * in venditione non ne- 109
cessaria, videlicet quando tutor vendidit rem pupilli
mobilem sine necessitate, & sine judicis decreto,
in quibus talis venditio non valet, *l. non omni*, *& l.*
quæ tutores, C. *de adm. tut.* quo quidem casu tutor
tetur ad restitutionem pretii, nisi doceat in utilita-
tem & commodum pupilli pretium conversum fuis-
se, ut dicit textus in terminis *in l. prædiorum*, & ibi glos.
od. C. *de præd minor.* & *l.* 3. *ff. quand. ex fact. tut.* & glos.
Dd. *in d. l. fin. ff. si quis caut.* Talis enim tutor cense-
tur esse in dolo, qui ad evictionem capiendam voca-
tus non allegaverit tutelam finitam, nec venditionē
eum factam, ob necessitatē pupilli fuisse factam,
ne per consequens pretium in facultates pupilli
conversum, & expositum.

Decimo ampliatur regula, ut * etiam procedat in 110
bonis furiosi, prodigi, & similium, *l. qui neque*, § *sed et-*
curator, *l. si prædia*, *vers. idem servari*, *ff. de reb. eor. l.* 2. C. *de*
cur. furios. Maximè * quando talis curator non satis- 111
dedisset, nisi curator * convertisset pretium in utilita- 112
tem eorum, quo casu agens repelletur exceptione, *l.*
Iulio, § *curator*, *ff. de curat. fur.*

Undecimo ampliatur, ut procedat, enim si * pater 11
pupilli illa prædia venalia habuisset, modo testamen-
to non caverit, uti distraherentur: non enim utiq; qui
volebat vendere, idem etiam postea distrahenda

putavit, *l.1.§.si defunctus, ff.de reb. eor.* nec enim voluit pater post mortem suam alienari à filio, quæ alienare ipse noluit.

114 Duodecimo ampliatur quod * etiam vectigale, vel patrimoniale, sive emphyteuticum prædium, vel fructus emphyteuticus, vel vectigalis, sine decreto distrahi non liceat, quamvis jus prædii potius sit, *l.sed si pecunia, §.si jus emphyteuticum, ff. de reb. eor. l.et in vectigale, C.de præd. minor.*

115 Decimo tertio ampliatur, ut * procedat etiam in lapidicinis, cretifodinis, argentifodinis, salinis, & similibus, *l.sed et si, §. fin. & l. magis puto, in princ.ff. de reb. eorum.*

116 Decimo quarto ampliatur, ut * procedat etiam in fundo bona fide possesso, *d.l.magis, §.si pupillus,* nam,

117 donec evincatur, pupilli fundus dicitur. Et * idem quoque dicendum erit, si possideat ex causa damni infecti jussu Prætoris, *d.l.magis, §.idemque.*

118 Decimo quinto * ampliatur, ut procedat, etiamsi fundus esset sterilis, vel saxosus, vel pestilens: nam movere hoc non debet, cum utique pro fructu modo pretium inventurus sit, *l.si fundus, ff.de reb. eor.* atque ita nullum erit pupillo commodum, ut alienetur, ut tradunt Dec *in l.2.n.6.C.de offic.ejus, cui man. est jurisd.* Cujac. optimè in ecclesia, *Novell.7.* & novissimè Nicol. Ever. *in loc. à minore ad ecclesiam,* limitat in ecclesia, *in fine.*

119 Decimo sexto ampliatur, ut * procedat quoque in communia prædia obligari, vel alienari sine decreto non possint, *l.qui neque, §.an obligari ff.de reb. eor. l.inter omnes, C.de præd.minor,* ut tradit Ias. *in l.qui Romæ, co-*

120 *hærede, num.28.de verb oblig.* Communia * autem prædia accipere debemus, si pro indiviso communia sint. Cæterum si pro diviso communia sint, cessante ratione, decreto locus erit, *l.magis, §.communia, ff. de reb. eor.*

Decimoseptimo ampliatur, quod * etiam servitus non 121
possit imponi fundo pupilli, vel adolescentis, vel re-
stituti, *l. 3. §. simili modo, ff. de reb. cor.* Pinell. *in 3. part.*
legis 1. n. 69. & seq. C. de bon. mater. & Tiraq. in mate-
ria usufructus, *tit. de retract. lingu. §. 1. gloss. 7. num. 55*
& duab. seq. Sed contrarium tenet in usufructu, *num. 58.*
59. 60. & 61.
Decimo octavo ampliatur ut procedat, etiamsi ali- 122
enatio fieret ob debitum fiscale, *l. ult c. de præd. min.*
Giac. limitat in ecclesia, *Novell. 7.*
Decimo nono ampliatur, ut * procedat, quod eti-
am non liceat vendere reditum minori debitum, *l. lex* 123
qua tutores, C. de admin. tut. l. non solum, C. de pred. min.
Quia tales annui reditus inter immobilia computan-
tur, *l. jubemus nulli, in princ. C. de sacros. eccles. & §. hoc nos,*
verb. civiles annonas, in authent. de non alienando. Bald. *in*
l. jam, C. de except. rei jud. l. hac edictali, §. his illud, C. de
secund. nupt. l. unica, in fin. C. uti possid. c. 1. §. sciendum, de
feud. cognit. in usib. feud. Alex. *in l. si constante, ff. sol. matr.*
Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gl. 6.*
Vigesimo ampliatur, quod * nec reditum annuum 124
super se, vel bonis suis constituere, vel alteri vendere
potest, id quod * communiter tenent Pragmatici, & 125
pro indubitato habent, ut tradit Præses Everardi, in
ecclesia, *cons. 74.* quod * procedit, etiamsi minor ven- 126
didisset sub leniori usura; vel etiamsi minor veniam æ-
tatis impetrasset, vel alias industrius esset, juxta not. *in*
l. C. qui & advers. quos. Quia licet venia ætatis tollat
restitutionem in integrum, & industriositas illam diffi-
cilior (quia facit præsumi non esse læsum per ætatem)
tamen non tollunt nullitatem actus, ubi de alienatione,
vel hypotheca rei immobilis agitur, vel quo immobili
æquiparatur, *l. 2. & 3. C. de his qui ven. et. impet.* Vel
etiamsi cõstaret pecuniã versam esse in rem minoris;
quia hoc non valet ad alienationẽ prædii, vel similis
juris, *l. non solum, l. utere, l. si prædium, C. de præd. minor.* Zas.
in l. certi, §. quoniam. n. 12. & seq. ff. si cert. pet.

127 Sed hic quæstionis * est, quomodo probabitur pecuniam esse versam in utilitatem, seu pupillum locupletiorem factum? Et dicendum est, tunc demum in rem pupilli versam esse pecuniam, quando est utiliter impensa ad commodum minoris, ita ut minor non solum habuerit æs alienum, sed etiam fruitione & commodum æris alieni, & sic locupletior factus fuerit non solum in sorte, sed etiam in interusurio, seu commodo sortis, ut quando inde graviores usuras dissolverit, vel commissum emphyteusis evitaverit, vel fundum avitum tempore forte redemptionis expirante redemerit, vel res perutiles aut necessarias comparaverit, vel utiliter per se negotiatus fuerit, aut in societatem negotiantium contulerit. Locupletiorem

128 autem * factum dicimus eum, tam qui penes se remanet, quam qui in corpus patrimonii quoquo modo convertit, aut cujus in rem versum est, licet malo eventu perierit, *l. si ipsa res, ff. quod met. caus. l. in pupillo, ff. de solut.* Vel qui debito liberatus est, *l. si pupilli, ff. de solut.* reg. *l. 2. ff. de calumniat. l. si cum mulier, ff. de donat. int. vir. & ux.* Vel si ex pecunia aliam rem comparatam habuerit, *l. in pupillo, ff. de except.* unde pro declaratione hujus, quando quis dicatur locupletior, recurrendum est ad notata, per gloss. *in l. fin. C. de usucap. pro empt.* ubi Bal. dicit eum factum locupletiorem, quando constitit de utilitate, quæ in actu permanserit, vel provisum fuerit necessitati, sequitur Dec. *in l. ex pœnalibus, n. 5. de reg.*

129 *jur.* allegans *l. sed an ultro, §. fin. ff. de neg. gest.* Et hoc tempore inspiciendum est, quo judicium accipitur, id est, tempus litis contestationis, ut tradunt Bart. Bal. & Castr. *in l. pupillo, per illum text, ff. de solut. l. si minor, ff. de minor. l. quid autem, in princ. ff. de donat. int. vir. & ux. litis contestatæ, ff. de neg. gest.* excepto bonæ fidei possessore, in cujus * causa rei judicatæ tempus spectatur, *l. à*

130 *patre, vel domino, §. quo tempore, ff. de petit. hered.*

131 Sed & hic in quæstionem vertitur, cui * incumbit

obatio, quod quis præsumatur factus locupletior, contractus teneat, & minor petat restitutionem? In a quæstione dicendum erit minorem amissionem obare debere, & ipsum non fuisse locupletatum, titumque non fuisse versum in suam utilitatem, *l.* 1. *i advers. creditor.* Iason *in l. nam & postea, §. sed minor, ff. iurejur.* Et ratio est, quia * unusquisque probare de- 132
t id, quod est fundamentum suæ intentionis, juxta tata per Bartol. *in l. illa, ff. de verb. oblig. & in l.* 1. *C. de e- d.* Unde si minor agens petat restitui adversus con- ctum, vigore læsionis, probare debet, quod non rit locupletatus, nec versum in suum commodum:
m * ex quo constiterit pecunias ad ejus manus per- 133
nisse, ex hoc præsumitur factus locupletior, non obato per eum, quod eas in malam partem consum- rit, ut voluit gloss. quam commendat Angel. *in l: um ff. de petit. hered.* Anchor. *consil.* 5. volens, quem
esumi * factum locupletiorem eo ipso, quod rece- 134
rit pretium, nec apparuerit consumptum, *per l. in illorum, ff. de solut.* & hæc * communis dicitur opi- 135
o, secundum Hip. Riminald. *d. loco, n.* 59. *in fin.* quia
n * præsumitur quis suum consumpsisse, & jactasse, 136
um de indebito, ff. de probat. Imo præsumitur locuple- us, *l. si defunctus, C. arbit. tut.* subditque Ruin. *cons.* 29. 2. non facile ab opinione glossæ, expresse approba- per Angelum, recedendum esse, maxime quia pro sit juris præsumptio, atque ideo relevare actorem ab ere probandi, & transferri in illum, qui dicat con- rium; non probando ergo pupillus consumptionem, citur factus locupletior, adeo ut minor debeat pro-
re se non esse factum locupletiorem. Si vero * con- 137
actus fuerit nullus, debebit creditor probare mino- m locupletatum ex pretio, ut illud repetat, etiam cipiendo, ut tenet Salic. *in l. prædiorum, C. de præd. mi- r.* & gloss. *in l.* 1. *C. si advers. credit.* Socin. *cons.* 115. Nec ficiet, illum probare simpliciter rem, vel pecuniam

ad eum pervenisse, sed in ejus utilitatem fuisse conversam, ostendere debet, *d.l.prædiorum*. Et hanc distinctionem communem esse dicunt Iac.Port.*lib.* 3. *com. opin.concl.*12.Car.Molin.*de usur.n.*284. *& seq.* licet idem Molin.*num.*273.*usque ad* 287.maximè *num.*285.*& q.* contra hanc distinctionem multa adducat in contrarium, uti etiam facit Pinel.*in* 2.*part.l.*2.*c.*4.*n.*64. *usque*
138 *ad fin.* C. *de rescin. vend.* dicit * tamen idem Ports communem hanc distinctionem non procedere in contractu mutui, in quo versum debeat semper probari per agentem, allegans Bald.*in d.l. prædiorum.*

139 Vigesimo primo*ampliatur regula, quod etiā non valeat alienatio mobilium, quæ servando servari possunt, *l.lex quæ tutores,l.fin.* & ibi Dd.C.*de admin.tut.*I. *in l.* 1.*n.*30.*usque ad* 37.*ff.ad Trebel.idem in l. singularia,* 14.*ff.si cert.pet.& in l.mandata,n.*3.*ff.de offic.ejus.* Alex. *in l.restituta,§.pupillus,num.*3.*&* 4.*ff. ad Trebel.* Roland.
140 Valle,*in tract.de luc.dot.quæst.*45. maximè * stante simili statuto, ut tradit Alex.*cons.*27.*n.*6.*lib.*3. Imo vero etiam quando res mobilis pretiosa esset, vel quæ servari potest, ut probatur *in d.l.lex quæ tutores*, post principium, *ibi, ut hæc omnia*, de quibus plenius Corn.*cons.* 92.*& cons.*185.*l.*4.Rub.*cons.*239.Soc.jun.*cons.*148. 32.*l.*1.&decis. Neap.249. Idq; hac ratione, quod hujusmodi mobilia immmobilib⁹ comparentur, maximè cum agitur de prohibitione alienationis, ut est g *in c.tua,extr.de his,quæ fiunt à prælat.*&est gloss.*in c.*1. *verb.abstinentes*, quæ est glossa ult.*de cler.ægrot.l.*6. Panor.*in c.contingit.verbo,concluderem sic.extr.de transact.*

141 Dicitur autem res servando servari*posse, quando ex ea fructus percipitur, & nihilominus servatur, se dominium retinetur, ut tradit Alex.*in l.*1. §.*fuit quæsitum,n.*31.*&* 36.*in fin.ff.ad Trebel.* ut sunt annuli, gemmæ torques, & id genus.

142 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primò de jure Digest; quo jure poterit minor sine decre-

reto judicis alienare, ex sententia glossæ & Bartoli, *inter pupillos, ff. de autorit. tut.* & tradit Francisc. Aret. *nsil. 22.*

Secundo non * procedit in regno Galliæ, in quo *l.* 143
æ tutores, C. de administr. tut. (quæ est Constantini lagni, de qua compilatores Cod. desumpserunt *l. al. C. quand. decr. op. non est*, quam etiam Iustinianus nitatus est *in d. l. fin. in fin. ff. de administ. tut.*) nunquam uit recepta, & jam dudum ubique exolevit, & man- t prohibito tantum in rebus immobilibus, vel quæ lis exequantur, secundum jus antiquum Pandecta- im.

Tertio non procedit * in vestibus detritis & ani- 144
alibus supervacuis, quæ oneri & sumptui sint, *l. 4. C. and. decret. opus non est*, *& d. l. quæ tutores, C. de ad- nist. tut.*

Quarto non * procedit in adulto curatore caren- 145
, qui poterit alienare mobilia omnia sine decreto, *i curatorem habens, C. de in integr. restit.* Nam adultus uratore * carens habetur pro majore, quantum ad 146
oc, ut gesta per eum valeant, ut notat Alex. *in d. l. si ratorem, in 2. notab.* & fuit de mente *gl. penult.* ibi, um dicit, quod videatur quasi paterfamilias, & ideo uod facit valere.

Quinto non procedit, multo magis * ex communi 147
d. resolutione in pecunia minoris, ubi necessarium on est decretum, ut tradit Bart. *cons. 70. nu. 2.* & pro- it Dec. *in l. filiusfamilias, n. 5. ff. si cert. pet.* idque etiam sus observat, ut sæpe solus tutor vel curator ex pe- unia minoris emat, vel eam fœnori tradat, & plane l usus necessarios minorum eam expendat, *ut in l. 3. . de usur. pup. & l. 4. C. de adm. tut.* salva decisione juris ovi, *de qua in auth. ante l. 1. C. eod. tit.* Sic ex * pecunia 148
bsque decreto solvitur creditoribus minorum, *l. ait. rator, §. 1. ff. de minor.* solutio autem juris necessitatem abet, *ut in Princ. Instit. de verb. obligat.*

Sexto

149 Sexo non procedit * in rebus, quæ pondere, numero, vel mensura constant, ut tradunt Faber *in tit. Instit. quib. alien. lic.* Angel. *in l.* 1. *num.* 6. *ff. solut. matrim.* Eld. Novel. *in tract. dotis* 7. *part. privileg.* 1. ad quod *facit l. res data in dotem, ff. de jur. dot. l. fin. in fin. C. de administ. tut.*

150 Vigesimo secundo ampliatur regula, quod * minor sine decreto & autoritate tutoris non possit cedere actiones, vel jura sua, secundum Specul. *in tit. de cess. §.*
151 *§. 1. vers. nunquid miror*, eamque veram & * communem esse conclusionem, dicit Ripa *in l.* 1. *§. fuit quitum, num.* 34. *ff. ad Treb.* idque *l.* 1. *& per tot. ff. de reb. r.*
152 *& l. lex quæ tutores, C. de administ. tut.* Maxime * jus seu actionem competentem ad rem immobilem, secundum gloss. *in l.* 1. *C. si advers. transact, & gloss. in authent. de non alien. reb. eccles. §.* 1. *in verbo, numeranda.* & Ias. *in l. fin. num.* 122. *de jure emphyt.* Roder. Soar. *de cess. heret. pater alleg.* 20. *num.* 7. qui dicit * esse communem con-
153 clusionem. Alex. *de pacto retrovendendi, cons.* 27. *num.* 6. *lib.* 3. *& consil.* 125. *num.* 1. *vers. modo hic*, dicentem communem. *& num.* 4. *de actione ad supplementum legitimæ, lib.* Bart. *in l. neque tutores, num.* 18. *de procurat. & in l. restitu, §. pupillus, ff. ad SC. Trebell.* Ludov. Roman. *consil* 38. Soar. *lib. com. opin. lit. M. num.* 185. *& seq.* qui dicit * com-
154 munem: quia qui actionem habet ad rem, eam ipsam rem habere videatur, tanquam scilicet venditor, qui actionem habet ad rem revocandam, videatur & eam rem habere: id quod optime declarat Tiraq. *de retract. convent. §.* 2. *gloss.* 1. *num.* 48. 49. 50. Et maxime * hoc
155 quoque procedit, quando actio illa competeret ad rem, quæ servando servari possit, ut tradit Alex. *cons.* 126. *n.* 4. *vers. sed ubi, lib.* 1.

156 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primo, quando talis cessio fieret ex necessitate contractus initi cum defuncto, *l. magisputo, §.* 2. *ff. de reb. eorum.*

Secun-

Secundo non procedit, quando * fieret ex causa transactionis, quo casu valebit absque decreto, secundum gloss. *in l. præses, C. de transact.* 157

Tertio non procedit, quando * illa actio competeret ad rem immobilem, vel mobilem, scilicet centum alternative, ad electionem debitoris, cui cessit: quo casu cessio actionis ad centum, tanquam ad rem mobilem facta, tenebit, ut tradit Alex. *d. cons.* 125. *n.* 14. *lib.* 1. Francisc. Turzan. *conclus.* 22. allegans Bart. *in l. si is legatum, §. si quis ita. vers. ultimo, ff. de legat.* 1 Qui * dicit actionem ex natura rei, in qua ipsa actio contineatur, vel ad quam competat, judicari mobilem aut immobilem, juxta gloss. *in l.* 1. *C. si advers. transact. & §.* 1. *authent. de non alien. reb. & in l. ad rem resolvendam, C. de præd. minor.* Id quod * multo magis locum habet, quando actio daretur ad rem mobilem, scilicet ad quantitatem: quia computatur inter mobilia, & non inter immobilia; *d. l.* 1. *C. si advers. transact.* ut tradunt Oldrad. *cons.* 219. Specul. *in tit. de instrum. edit. §. nunc. vero aliqua, addit. quæ incip. Scire debes, & in tit. de fructib. & interesse, §. vers. quid si debeo.* & Angel. *in l.* 1. *§. fuit. quæsitum, ff. ad Trebell.* 158 159 160

Quarto non procedit, quo * ad actionem personalem, quæ competat pro rebus immobilibus ex statuto, quia censetur mobilis, ut tradit Tiraq. *de retract. in. §.* 1. *gloss.* 7. *num.* 31. Dec. cum Molin. *cons.* 300. *n.* 5. & 6. allegans Bart. *in l. Gallus, §. videndum, ff. de lib. & posthu. & in l. nemo, ff. de in integr. restit. per l. sciendum, §. fundus, ff. qui satisd. cog.* quia non * proprie dicitur meum quod est mihi debitum, ut tradit gloss. *Instit. de act. verbo debetur.* 161 162

Quinto non procedit, quando * fieret talis cessio ex necessitate fideicommissi, quo casu adultus potest, pupillus vero non potest sine tutore, *l. restituta, §. fin. ff. ad Trebell.* 163

Sexto non procedit, quando * illa actio competeret 164

ret

ret ad rem, quæ servando servari non potest, per ot. in l. 1. C. si advers. transact. ut tradit Alex. d. cons. 135. 4. vers. ecce si pupillus, lib. 1. Simili quoque * modo di-
165 dum erit de actione ad fructus, vel pecuniam, quia idem judicamus pro ipsa actione, prout judicamus de ipso, ad quod dicitur dari actio, ut notant Dd. in 1. C. si advers. transact. Cyn. & Bart. in l. potest pupillus, de autor. tut. & in l. moventium, ff. de verb. sig.
166 Dicuntur autem * res servando servari non pe, quæ non possunt durare ultra triennium, secundum gloss. in l. 1. C. si advers. usuc. & in l. divortio, §. interdum, sol. matr. quales dicuntur res mobiles, juxta gloss. notabil. in d. l. 1. C. si adv. usuc. & gloss. penult. in l. fin. C. quib. caus. in integr. restit. non est necess. vestes, & id genus quæ usu consumuntur, ut tradit Hippol. Riminal. Instit. quib. alien lic. vel non tit. 8. num. 114. & seq. & fac. l. quæ tutores, in fin. C. de admin. tut. Deniq; pecunia destinata ad expendendum, vinum, oleum, poma, & frumentum, in quibus bonis potest se intromittere, & illa alienare, in dotem, & extra, sine decreto, ut tradit Boër. decis. 209. num. 4. & Roder. Soar. in tit. de las arr. num. 61. & seq. vers. sed utrum minor. Alex. cons. 92. num. 3. lib. 6. allegans gloss. in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebel.
167 Pari * modo etiam fructus numerantur, quia ult. triennium durare non præsumuntur, qui etiam alie-
168 nari poterunt sine decreto, ut * commune ait Corn. cons. 104. num. 25. lib. 2. ut eum allegat Soar. in thes. re. cept. sentent. lit. F. num. 346. Alexand. cons. 149. num. lib. 1. & cons. 92. num. 3. 4. & 5. lib. 6. & facit gloss. in d. l. 1. C. si advers. usuc. cum qua sentiunt omnes Dd. ibi
169 Unde * si quis ageret ad fundum, & fructus perceptos ex eo fundo, annis decem pluribusve transactis non debebit petere suum adversarium condemnari ad ipsos fructus, verum petere tenebitur condemnari ad æstimationem: quia non est verisimile, quod extent, secundum gloss. in d. l. 1. quæ ad hoc allegatur

[ne]gatur per omnes Dd. teste Paul. Castrens. ibi *num.* 4.
Amplius etiam * minori adversus venditionem fru- 170
[c]tuum, earumve rerum, quæ fortuitis casibus subjectæ
[s]unt, non succurritur, nisi evidens gratia tutoris vel
[c]uratoris suadeat, *l. et si sine*, §. *& districtæ*, *ff. de minor.* &
[g]loss. ut tradit Joan. Imbert. *lib.* 1. *Instit. forens. cap.*
[..] *t.* I. Inter alia quoque * dicens minori apud suos, 171
[v]endere atq; majori, fructuum liberã permitti admi-
[ni]strationem, quod etiam jure communi procedere
[co]nfirmat rationibus multis Alexand. Imol. *cons.* 49.
Et tales * fructus vendi poterunt sine decreto, si- 172
[v]e consumpti sint, sive extent, ut tradit Alexand. *d.*
[co]ns. 92. *n.* 3. 4. *lib.* 6. quia dicuntur de rebus, quæ ser-
[v]ando servari non possunt, & quæ usu consumuntur,
[l.] *i, & quasi per totum tit. ff. de usuf. ear. rer. quæ us. con-
sum. &* §. *constituitur. Instit. de usufruct.* adeo, ut * tutor 173
[..]a possit eos vendere ante confectum inventari-
[u]m & satisdationem præstitam, quia dicuntur esse
[..] quibus dilatio est periculum allatura, ut tradit
[A]lexand. *d. cons.* 92. *num.* 5. *& in l. Procuratorem, num.* 4.
[ff. de p]rocurat. Roman. *cons.* 415. & facit text. *in l. pro he-
[re]de.* 1. *ff. de acq. hæred.* Pari * quoque modo actiones 174
[co]mpetentes ad hujusmodi res cedi possunt, ut de-
[cl]arat Alex. *in l. restituta*, §. *pupillus*, *num.* 3. *ff. ad Treb.*
[I]dem quoque * dicendum erit de actione ad fructus 175
[pe]cuniæ, Alex. *d. cons.* 92. *num.* 2. *lib.* 6. Hinc eiam * mo- 176
[bilia] possunt alienari, cum sint in continuo peri-
[cu]lo, & æquiparentur rebus, quæ servando servari
[non] possunt, ut tradit Angel. *in l. non solum*, *ff. de petit.*
[hæred]e & sequitur Rub. *cons.* 138. *in fin.* Quibus etiam
[a]ccedit * pecunia numerata; dicuntur enim esse de 177
[re]bus, quæ servando servari non possunt, quia de-
[stin]atæ sunt ad usum & distractionem, ut est gloss.
[&] quam ibi ad hoc ponderant Bart. Angel. Alex. Iason
[&] alii *in l.* 1. §. *fuit quæsitum*, *ff. ad Treb.* Bald. *in l. si cura-
torem habere*, C. *de integr. restitut. minor.* Bart. *in l. interdum*,
ff. de

ff.de condit. indeb. & facit §.*constituitur*, ubi Baldu
stit.de usu fruct.c.fin.de pign.ibi;pecuniam, & alia,
consumuntur. Quam sententiam tenent etiam
cons.49.lib.3. Alex. *cons.92.n.3.lib.6.* Dec.cum
cons.409.n.15. Molin. *in termin.de usur.quæst.13.n.*
Paris. *cons.52.n.73.lib.2.* Diaz. *reg. 537.* Ias. *in l.1.*
178 *quæsit.n.29.* & ibi Rip. *n.17.18.* dicens* commun
ad Treb. Villalob. *lib.com.opin.post num.60.* & novi
Tiraq. *de retract. lig. §.1.gloss.7.n.103.104.& duo seq.*
dicens cummuné, licet non ignorem aliquos esse
trariæ opinionis, ut Soar. *lib.com.opin. lit.P. n.83.* alle-
gans Pinell *in.2.part.l.1.n.42.C.de bon.matern.*
179 communis * opinio, secundum quosdam, non p
dit primo, quãdo ea pecunia esset deposita ad em
nem prędiorum, quo casu dicunt eam alienari si
creto non posse, secundum Iason. *in d.l.1.§.fuit*
tum,n.37. & ibidem Rip. *num 9.* & 16. per text. *in*
quid ergo,ff.de cont.judic.tutel. quem extollunt R
& quam plures alii, asserentes tunc immodilib
cedere, in quo tamen Dd. mire variant, ut copio
fert Tiraq. *de retr.lign.§.1.gloss.7.num.105.106.&*
sime Boër. *decis.119.* asserens tamen contrarium
ptius, quam partem dicit receptiorem Iason *in l.*
ra,§.sed si paraverit,num.21.& seq.ff.de legat.1. qu
quitur Pinell. *in 2.part.l.1.num.44.vers.& hanc poss,*
communem esse dicit Soar. *in thes.recept. sent. lit.*
180 83.84.85.86. allegans Boër. *decis.109.* dicens * idē
quando pecunia deposita esset apud campsorem
ad banchum pro emptione prædiorum; nam n
eo desinit res mobilis censeri, nec inter immobili
merabitur, ut cõmune aiunt prædicti Dd. licet I
in c. cum caus. ad fin de re jud. contrarium teneat,
sequitur Tiraq. *in §.1.gloss.7.num.117.* & Rol. à
late *quæst.91.n.4.& quatuor seq. de lucr.dot.* Sec
181 non * procedit communis opinio, quando pecun
set deposita pro tuitione & conservatione patri

i, ut loco non moveretur, ut tradit Iason *in d. l.* 1. §. *it quæsitum, n.* 38. *ff. ad Trebell* satis enim fructuum fa- r, si ad conservationem patrimonii parata fuerit, *l. si orus, §. verbis, ff. de legat.* 2. *l. fin. C. de aliment. pupil. præst.* dicit Ripa *in d. §. fuit quæs tum, num.* 18.

Vigesimo tertio ampliatur, quod * nec pignoris 182 ppositio valeat sine decreto, quia est species aliena- onis, *l. magis puto, §. si pupillus, & l. si pupillorum, §. si pu- lus, & l. penult. §. quamquam, ff. de reb. eor. & l. si ad re- vendam, C. de præd. minor.* quoniam si huic obligatio- i locus absolutè esset, verè adinventa foret aliendandi tio, siquidem ære alieno causato, necessario esset ad iam venditionem deveniendum, *d. l. magis puto, §. pu- llus.* & tradit Alex. *in l. sive apud acta, n.* 2. *C. de transact.* ec. *cons.* 479. *n.* 4. Imo, quod * fortius est, non potest 183 inor prædium à se emptum pignori dare, ut inde re- duum pretii venditiori solvat, *l.* 1. §. *ult & l.* 2. *ff. de reb. r.* etiam si incontinenti adjectum esset pactum, ut adunt Alciat. *resp.* 121. *n.* 2. & Tiraq. *de retract. convent. fin. num.* 13. Pinell. *in* 3. *part. leg.* 1. *nu.* 52. 53. ubi etiam ultos contrarium tenentes allegat, sed reprehendit, maximè Curt. jun. *cons.* 146 *& seq. C. de bon. matern.* ec differentiam constituo sive contrahat minor, vel us nomine tutor, vel curator, ut rectè respondet ozad. *cons.* 15. *&* 16. & Alciat. *de resp.* 121. contra præ- ctum Curt. jun.

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat, pri- 184 o, quando Princeps eam approbasset, ut tradit Pi- ell. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 52. *in verbis, & inde inferendo, r l.* 2. *ff. de reb. eor.*

Secundo non * procedit in pignore necessario, ut 185 rætorio, *l.* 3. §. *pignori, ff. de reb. eor.* ut tradit Balduin. *e pign. & hyp. cap.* 12.

Vigesimo quarto ampliatur, quod * etiam in con- 186 ractibus permissis non possit constitui hypotheca ormalis pro securitate creditoris, sed quod solũ possit

illi constituere legitimum jus retentionis, & sic qu[illegible] dam pignus per viam exceptionis, *l. si pupillorum, [illegible] obligaverit, l. si fundus, §. quamquam, ff. de reb. eor. l. utere [illegible] prædium, C. de præd. minor. l. Consul. §. 1. ff. de curat. furi [illegible] patri, §. prædium, de minor.* Sicuti * etiam poterit res [illegible] hypothecatas à patre solvendo à primo liberare, & [illegible] cundo hypothecare, sub levioribus usuris, vel [illegible] bus usuris, & jus hypothecæ prioris creditoris a[illegible] quentem transferre, *d. l. si pupillorum, in fin. ff. de reb.* [illegible] *l. 1. C. de his, qui in prior. cred. loc. suc. l. Aristo, ff. quæ res [illegible] oblig. poss. l. si prior, §. à Titio, ff. qui pot. in pign. hab.* [illegible] textus licet non loquantur, quando minor esset d[illegible] tor, tamen eadem est ratio in minore, qui etiam [illegible] læditur, sed jure communi utitur, & sic non est o[illegible] decreto, l. *fin. C. de in integr. restit.*

187

188 An autem * valeat venditio cum pacto de revend[illegible] do etiam in continenti, in utramque partem luculen[illegible] disputat Pinell. *in 3. part. l. 1. n. 51. & 5. seq. C. de [illegible] matern.* ad quem avidum lectorem relegamus.

189 Vigesimo quinto ampliatur, quod * nec potest [illegible] jam procedere ad divisionem bonorum communi[illegible] cum altero, vel fratre, vel socio, *l. 1. §. 1. & l. si pup[illegible] rum, in princ. ff. de reb. eor. l. penult. C. de præd. min.* Ba[illegible] *in l. si res pignori, num. 7. ff. famil. ercisc. & l. jubemus, in pr[illegible] C. de sacros. eccles.* Cravet. (quod regulariter non [illegible] test procedere) *consil. 268. in fin.* Hip. Rimin. *de re Ecc[illegible] siæ, in rubr. quib. alien. lic. num. 139. usque ad 155.* & novi[illegible]

190 me Ioach. Myns. *consil. 45. num. 3.* Idque * hac ratio[illegible] quod divisio alienationis species sit, *l. 1. C. si advers. tra[illegible] act.* Paris. *consil. 34. num. 37. lib. 2.* & Cravet. *d. consil. 2[illegible]*

191 *num. 4.* Imo * divisio emptio & venditio appellatur [illegible] *cum pater, §. hereditatem, ff. de legat. 2. & l. 1. C. com. utriu[illegible]*

192 *jud.* Et hæc * maxime procedunt, quando accessit [illegible] prohibitio testatoris, qui prohibuit ad tempus, q[illegible] valet, ut tradit Bald. *per l. 4. in princ. ff. de condit. ins[illegible]* Bart. *in l. Quintus, ff. de ann. legat.* & Socin. *cons. 48. n. 3.*

lib.

li.idem consil.79.num.1. & 2. eodem. & Ruin. cons. 212.
nu.1.2.& 3.lib.1.dicens,num.3. 4. & 5. d.lib. 1. hoc et-
ia procedere, etiamsi * talis prohibitio esset nuda; 193
adeo ut * etiam accedente prohibitione testatoris, non 194
possit facere actum, per quem divisio sequatur, juxta
gloss.in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verb. oblig. & facit text.
in codicillis, §. penult. ff. de legat. 2. & hoc modo arguit
Bald. in l. hac edictali, in princ. C. de secund. nupt. post a-
li, quos ibi refert, & facit tex. in l. quoties, in prin. C. de
iac.& ibi Bald. Amplius * etiam, stante tali prohibi- 195
tione, ea divisio non potest fieri ex causa alias permissa:
qua concurrit * prohibitio legis & testatoris: quo casu 196
prohibitio testatoris auget prohibitionem legis, adeo,
licet prohibitio legis in aliquibus casib. remissa
fuerit, accedente dispositione testatoris, illa prohibitio
praecisa reddatur, ita ut in casibus, alias permissis, fieri
non possit, ut concludit Imol. in l. filiusfamilias, §. divi.
vers. extra gloss. ff. de legat. 1. & notatur per gloss. final. in c.
...em, de condit. appos. quæ allegat text. in §. sanctissi-
m, in authent. de alien. emphyt. Verum * tamen non 197
procedit hæc ampliatio, quando apparet de causa ne-
cessaria, vel evidenter utili; quia quando receditur à
communi regula ex causa, opus est, ut causa expri-
matur & probetur, ut notat Oldrad. consil. 326. incip.
...articuli, vers. item non sufficit, quæ * communis est 198
doctrina, quam tradit Innocent. in cap. præterea, de
...il. Bartol. in l. 2. ff. si quis in jus vocat. Nec etiam
locum habet, quando * minor juraverit observa- 199
...is, quod juramentum confirmat divisionem fa-
ctam contra præceptum testatoris, & contra dispo-
sitionem legis. Licet enim absque juramento non
possit minor renunciare præcepto, sibi facto in
favorem suum, propter imbecillitatem ætatis, se-
cundum Bartol. in l. filiusfamilias, §. divi. ff. de legat. 1.
tamen interveniente juramento, convalidatur ta-
lis renunciatio: quia de jure civili juramentum re-

præsenta illum majorem, *auth. sacramenta puberum C. si advers. vendit.* & de iure canonico iuramentum con-firmat renuntiationem, quæ impeditur de iure ci-li propter imbecillitatem, *c. cum contingat, de iureiur. c. licet mulieres, de iureiur. in 6.* Quod maxime procedit, quando iuramentum fuerit interpositum cum verbis prægnantibus, quia promisit non contravenire ratione minoris ætatis, vel quacunq; alia ratione, vel cau-sa. Similiter quoque * iudex potest recedere à tali præ-
200 cepto testatoris, si videat minori expedire ex nova causa, de qua testator notitiam non habuerit, *arg. p. cum cessante, de appell. l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. pr.* Oldrad. *cons.* 241. Bart. *in l. nemo potest, col.* 3. *vers.* quid Dynus, *de legat.* 1. Hinc * etiam minor provocans ad di-
201 visionem, si postea transigat in præsentia amicorum, potest restitui, si aliud gravamen non habet, iuxt *l. transactionem, C. de transact.* vt tradit Rubuff. *tit. de tut. artic.* 1. *gloss.* 3. *num.* 22. nisi * ad divisionem provocave-
202 rit, quod facere non potest, *l. si pupillorum, ff. de reb.* cr. *& l. penult. C, de præd. min.* Corn. *cons.* 108. *lib.* 3. An au-tem minor * possit provocare ad divisionem fru-ctuum, & redituum annuorum, controverti invenio.
203 Et sunt qui dicant minorem non posse dividere, etc fructus, nec reditus annos sine causa, inter quos re-periuntur, Bald. *in l. vlt. C. com. divid.* Soc. *reg.* 329. *fa.* Mar. Soc. *cons.* 79. *num.* 6. *lib.* 1. Verum Bart. *in l. iubemus, C. de sacros. eccl.* & Bald. sibi contrarius *in l.* 1. *ff. de reb. cr.* indistincte tenent dividere posse, & id quoque com-
204 muniter * teneri refert Capra, *lib. commun. opin. lit. M. num.* 7.
205 Declaratur hæc * vigesima quinta ampliatio, vt non procedat primo, quando minori ea facere expe-diret, quia habet socium rixosum, vel contumeo-sum ob timorem scandali, vel ob aliam causam, vt tra-dunt Bald. *in l.* 1. C. *si advers. l. iubemus* 2. & ibidem
206 Bart. C. *de sacros. eccles.* & ita communiter teneri te-
fit

rt Capra *lib.com.opin.lit.M.num.7.* Alex.*conf.7.* &ibi
olin.*lib.5.* Ruin.*conf.212.lib.1.* Dec.*conf.349.num.4.*
extr.de pact.n.421.de re ecclesiæ. Imò * etiam tali ca- 207
poterit ipse minor provocare, secundum gloss. *in l.*
er pupillos, ff.de aut.tut. quam Bart. Dyn. & Alberic:
quuntur, & singularem dicit Bald. *in l.1.§.si commu-*
, ff.de reb.eor. & notat Alex. *in addit. Bartoli, in d. l. ju-*
bnus, etiam non obstante * probibitione, ut dicit Ma- 208
n. Socin. *conf.79.num. 3.lib.1.* allegans Salic. *in l. ju-*
bnus nulli, in princ. C.de sacros. eccles. & Joan. de Plat.
l.2. in 5.notab.C.quand.& quib. quarta pars.

Secundo * declaratur non procedere; quando res 209
ommunis esset minori damnosa, ut quia socius bona
lapidaret, ut tradunt Cyn. Bart. & Bald. *in d. l. jube-*
s, C.de sacros.eccles. & * communem esse dicit Ca- 210
a *in d. lit. M. num.7.l.penult.ubi Dd.C.de præd.minor.* So-
n.*reg.228.fall.2.*

Tertiò * declaratur non procedere, quando pro- 211
caretur ad divisionem à majore, *d.l.penult.* ubi gl. &
d. *C. de præd.minor.* Socin. sen. *conf.67.in fin.lib. 1. l. 1.*
si communis, ff.de reb. eor. qui sub tut. & Hip. Rimin. *ad*
br. quib.alien.lic.n.139.usque 157.

Quartò declaratur * non procedere in hereditate, 212
qua essent tantum bona mobilia, quæ minor sine
creto judicis dividere, aut alienare potest, ex sen-
ntia glossæ & Bart. *in l. inter pupillos, ff. de autor. tut.*
uam sequitur de jure Digest. Francisc. Aretin. *conf.22.*
cet secus dicat de jure Cod. ut tradit Tiraq. *de re-*
act.lign.§.gloss.7.num.87.

Quinto declaratur * non procedere, quando mi- 213
or post majorem ætatem longo tempore tacuisset,
ossidendo bona juxta formam divisionis; quia tunc
ivisio nulliter facta censetur per majorem de novo
acta, ut tradit Bald. *conf.45.& conf.282. lib. 2.* & faci-
nt quæ scribunt Dd. *in l. & quia, ff. de jurisd. om. jud.*
e confirmatione actus invalidi, quod videatur nova

datio, quæ incipit valere, ut ex tunc, ex tempore co-
firmationis.

214 Sexto * declaratur non procedere, quando esset a-
perta via per unum ex sociis pupilli, qui provocaret
ad divisionem, quo casu tutor alium provocare pot-
rit, juxta gloss. *in d. l. inter pupillos*. Socin. *cons.* 165 *su.*
215 27. *lib.* 2. Sicut * in simili videmus in filio instit.
qui licet contratabulare non possit testamentum,
commisso tamen per alium præteritum edicto, a il-
lud admittitur, *l.* 3. *§. si quis ex liberis, l. si post mortem §.
fin. ff. de bon. poss. cont. tab.*

216 Septimo * declaratur non precedere, quando e-
ret tantum divisio facti, non juris, scilicet causa co-
modioris culturæ, *l. cum jus, §.* 1. *ff. de legat.* 2. & pro-
probatur per gloss. & ibi Paul. de Castr. in termis
in l. jubemus, C. de sacros. eccles.

217 Vigesimo sexto * ampliatur regula, quod etiam
218 non * liceat compromittere, ut commune dicunt Dec.
cons. 39. *n.* 4. *& cons.* 44. *idem cons.* 282 *in ecclesia, & cons.*
300. *num* 2. *idem cons.* 475. Blancus *de compromiss. par.*
num. 28. Paris. *cons.* 85. *lib.* 3. Alciat. *in l cum te, num.* 4.
219 *de transact.* quia, qui * non potest alienare, non potest
compromittere. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 44. *in fin. C. de
bon. mater.* Iason. *in l. ult. num.* 119. *C. de jure emphyt.* D.
cum Molin. *cons.* 479. *num.* 4. Franci{s}c. Turzan. *de b.
eccles. conclus.* 77. *&* 161. Ruin. *cons.* 11. *n.* 24. *lib.* 4.
Afflict. *decis.* 285. *num.* 15.

220 Adeo * ut etiam non possit compromittere c-
sam, sive quæstionem incidentem; quia ista quæstio
incidens assumit naturam caussæ principalis, *clem. d-
pendiosam, de judic.* & ibi Anchor. *in* 6. *notab.* per illum
textum, ubi dicit, quod causa incidens in ordine pro-
cedendi assumat naturam causæ principalis, Dec. *in l.
penult. num.* 33. *& seq. C. de pact. c. Pastoralis, in princ. nu.*
221 *de appellat.* Idq; * maximè procedit, quando jura pu-
pilli sunt clara, quo etiã casu tenetur ad damna & in-

te

t esse tutor, si compromissum fecerit pro minore:
cia non potest præjudicare pupillo, cum juraverit
in pupilli salvam fore, ut tradunt Dec. *cons.* 298. *n.* 5.
Il. à Val. *quæst.* 76. *n.* 3. & 4. *lib.* 1. ubi dicunt etiam
i casu * claro non posse compromittere, si non fece- 222
n prius solemnia. Amplius * prædicta procedunt, 223
eamsi non agatur de rebus immobilibus pupilli, ut
concludit Bart. *cons.* 47. & *in l. præses, C. de transact.* Et
maximè * quando compromitteret de jure & facto, 224
quod per tutorem nullo modo fieri potest, ut in ter-
minis dicit Angel. *in l. Imperatores, ff. de pact.* & Ant.
Butr. in Ecclesiæ Prælato, *in tract. de compromiss. q.* 1. *n.*
2. ex eo quod videretur data potestas gratis auferen-
di de re ecclesiæ, allegans Barbat. *in c. gravis, de depo-*
sit. Idem * quoque maximè, quando minor possideret 225
res super quibus compromitteretur, vel quæ in com-
promissum cadere possunt, secundum not. per gloss.
& Bart. *in l. nulli, ff. de transact.* & apertius probatur, *in*
l. cum tempore, de arbit. ubi pro regula traditur: Quod
il, qui non potest alienare, vel de re liberè dispone-
re non possit etiam de illa compromittere, & proba-
tur in c. pervenit, cum glos. de arbit. Et multo * fortius 226
prædicta procedunt, quando fieret super testamento
non inspectis cognitisque verbis testamenti, quod
omnino necessarium est, *l. de his*, & ibi Angel. *ff. de*
transact. & *l.* 1. §. 1. *ff. quem ad test. ap.* adeo etiam, ut * mi- 227
nor semper restituatur, licet validè & solemniter
compromiserit, etiam læsione aliter non probata, *l.*
minor 25. *annis, l. filiofamilias,* §. 1. *ff. de minor.* Iaffr. Lan-
franc. *cent.* 4. *decis.* 82. & Ruin. *cons.* 129. *num.* 18. *lib.* 5.
Verum * declaratur hæc ampliatio, ut non proce- 228
dat primo in cõpromisso necessario vigore legis, vel
statuti, ut tradunt Angel. Castr. Alexand. & Ias. *in l. si*
fratres, ff. de pact. & hoc idem firmarunt optimis qui-
dem rationibus Bald. Salic. Castrens. Alexand. & Ias.
in l. final. Cod. de in integrum restitut. ubi istam opi-

329 nionem * veram asseverant, & sequitur Blanc. *in tr. de compromiss. quæst. 3. n. 39. & quæst. 4. nu. 28.* Dec. *in ... ctum curatoris n. 4. C. de pact. & consil. 255. num. 1.* & ... hac parte communi consuluit pariter doctissime Alex. *cons. 254. lib. 6. de stat.* Iaffred. *d. cent. 4. decis. 382.* quod
330 procedit, etiamsi * alias ratione rei vel personæ ... prohibita alienatio, & compromissum, ut tradit Piel. *in 3. part. legis. 1. num. 45.* C. *de bon. mater.* contra Dec. in rebus statuto alienari prohibitis, *cons. 44. num. 6.* ... gans Marant. *de ord. jud. 6. part. in tract. de compromiss. 8. cum duob. seq.*

331 Secundo * declaratur non procedere, quando ca... esset dubia & intricata, quo casu potest etiam solus tutor causam compromittere, ut tradunt Alex. *cons. 254. num. 14. lib. 6.* Dec. quando causa est obscura, *cons. 297. n. 5.* Abb. *consil. 39. lib. 1.*

332 Tertio declaratur * non procedere, quando provocatur ad divisionem, quo casu potest compromittere, quando de provocatione liquido constat, adeo ut e-
333 tiam non stetur dicto * tutoris asserentis provocatum fuisse pupillum, ut tradit Dec. *cons. 39. n. 4.*

334 Quarto * declaratur non procedere de jure Dig. quo jure sufficiebat solius tutoris autoritas, *l. 1. & tot. ff. de reb. eor.*

335 Quinto * non procedit, quando ageretur de rebus, quæ servando servari non possunt, etiam si interdum versetur circa res, inter quas est etiam pecunia, § *constituitur, Instit. de usufructu,* & per Dd. *in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Treb.* nisi daret arbitratori potestatem auferendi uni, vel alteri in parva, magna & maxima quantitate, quod fieri non potest, ut voluit Lapus *alleg. 102.* ubi
336 * concludit, quod non potest Prælatus habens etiam liberam administrationem; ut notatur *in l. Præses, C. de transact.* compromittere, cum potestate procedendi
337 de jure & de facto, & sententiandi de * jure tantum, quia non potest Prælatus remittere jure Ecclesiæ

& p

per processum de facto fiendum posset arbiter læ-
re Ecclesiam, non admittendo probationem legiti-
am, & repellendo idoneam, ut tradit Abb. *in c. consti-
tus, de transact.* Et hoc * procedit, etiamsi habuisset 278
entiam compromittendi, & compromissum faciendi,
men sub concessione generali non continetur quod
ssit compromittere, *contra juris, §. fin. & l. filius familias,
princ. de donat.*

Vigesimo septimo * ampliatur, quod nec etiam po- 239
tst transigere tutor, sine causa, & justo decreto de bo-
s pupilli, ut tradunt Ias. *in l. ult. n.* 122. *quæst.* 10. C. *de jur.
ephyt.* Tiraq. *de retract. lig. gloss.* 14. *num.* 60. & facit *l. si
læses, C. de transact. l. 1. ubi omnes, C. si advers. transact.* &
rius probat *l.* 4. C. *de præd. minor.* Paris. *consil.* 12. *n.* 39.
l. 2. & *cons.* 85. *num.* 34. *lib.* 3. Myns. *cons.* 45. *num.* 4. & 8.
novissime Soar. *in thes. recept. sent. lit. A. num.* 147. &
io est, quia per transactionem sequitur alienatio.
uod * maxime procedit, quando ea fieret causa di- 240
nuendi, *l. Lucius Titius, §. fin. ff. de administ. tut.* Idem,
xime * tutor non administrans, *l. si ex pluribus, ff. de* 241
tor. tut. l. 3. §. *sed etsi quidem tutor, ff. judic. sol.* Nec etiam
tor * datus certæ rei, vel causæ, ab alio quam judice; 242
ia * tutoris officium individuum est, etiam stante sta- 243
to, quod tutor ad certum actum dari possit, quia in-
lligitur à judice. Et * idem maxime, quando talis 244
ansactio non valuisset, quia præjudicialis & valde
mnosa fuisset pupillo, quo quidem casu transactio
cta à tutore non valet, *l. pactum curatoris, C. de pact. l
i filium, §. itaque, ff. de manumiss. test. & l. qui fundum, §.
tutor, ff pro empt. & l. tutor, in princ. ff. de furt.* Bartol. *in
ansactione, consil* 47. *in fin.* & Roman. *consil.* 28. *in fin.* et-
msi intervenerit * decretum judicis, maxime quan- 245
o constat de veritate in contrarium, ut tradit Castr.
nsil. 48. *alias* 50. *vers. etsi dicatur, & consil.* 81. *lib.* 2. *in no-
is*, & Imola *in consil.* 110. *vers. non obstat*, Bartol. *in l.* 2. C.
e error. advoc. Amplius * etiam procedit, si interve- 246

nerit præsentia propinquorum, cum ea ſolum operu
ut requirantur clariores probationes ad impugnand
contractum, ut not. Bald. *in l. tranſactionem*, C. *de tranſ.*
247 Declaratur tamen * hæc ampliatio , ut non proce-
dat primo , quando tutor tranſigeret rem retineio,
& aliquid dando actori, ut minorem ab eventu litili-
beraret , quod ſæpe faciunt prudentes viri, ob dubii
litis eventum, & alia litium mala, *l. 4. §. non tamen, ſ. de*
alienat. judic. ibi , non eſt vituperanda cogitatio ejus , qui res
248 *execratur*, Molin. *ad conſuet. §. 55. gl. 3. n. 16.* & * comm-
nem eſſe dicit Soar. *lit. A. n. 76.* Alex in Eccleſia, *conſ.*
alias 41. num. 3. lib. 6. Panorm. *in c. contingit , de tranſ.*
quia reddit conditionem Eccleſiæ meliorem , ut
gloſſ. notab. *in l. nulli, ff. de tranſact.* quam dicit Bart
249 perpetuo menti tenendam. Et maxime * procedin
patre legitimo adminiſtratore filii in adventitiis, ut
tutor in rebus pupilli , *l. præſes* , C. *de tranſact.* etia
250 ſine * ſolemnitate decreti, ut commune dicit Pin.
in 3. part. l. 1. num. 45. C. de bon. matern. multoque ma-
251 gis * recuperando poſſeſſionem aliquo dato , niſi is
252 minoris * eſſet clarum , quo caſu non admitteren
253 tranſactio, ut tradit Panorm. *in d. c. contingit* , vel * ſi
retinendo bona minoris obligarentur , & caperen
in emphyteuſin, Pariſ. *conſ. 85. n. 16. lib. 3.*
254 Hinc etiam * fratres , qui inter ſe ſine ullo judio
hereditatem dividunt , dicuntur pietatis officio func
255 teſte Papin. *in l. ult. ff. famil. erciſ.* Nec * immerito, cu
lites ſint maxime fugiendæ , ut eleganter tradit Gi-
vatius ad Veſtrium *lib. 3. c. 1. num. 13.* ex ſacra Scriptu
dicens , litis controverſias maximum nobis damnu
adferre , magnaſque expenſas, labores, atque mol-
ſtias litigantes ſequi, etiamſi victores evaſerint, ita
ſatius ſit ſemel vinci, quam ſæpius vincere , & diutis
litigare. Unde Cicero *lib. 2. Offic.* admonet à litibu
quantum licet , abhorrere nos debere , eſſeque no
modo liberale nonnunquam de ſuo jure decedere

d interdum etiam fructuosum, ut tradunt Imbert.). 1. *Instit. forens. cap. 33. lit. I. in fin.* Felinus optime *in c.* *bil, num. 1. de præscript.* in materia recusationis, non pellationis à sententia solutionis decimarum. Ni-
l * enim ita simile dæmonum moribus est, quam li- 256
igare, de qua re multa cumulat Bernardin. de Bastis *n. parte Rosarii sermone 9.* Quod magis est, litigiosi, si-
litibus * addicti, mali appellantur. Ex quo boni vi- 257
lites execrantur, ut dicit Iason *in l. filio pater, in primo ab. ff. de legat. 1.* & tradit Corn. *consil. 283. lib. 4.* Nec
am * quis debet esse facilis ad litigandum, sed quod 258
ebeat ante bene deliberare, ut tradit Rebuff. *in pro- oi. constit. gloss. 5. num. 154.* & optime Duaren. *in l. Iu- gentium, §. quinimo, vers. nec citra rationem, ff. de pact.*
n * lis sit causa multorum malorum, ut tradit Luc. 259
Pen. *in l. litibus, C. de agric. & censit. lib. 11.* Rebuff. *in proœmio, d. gloss. 5. num. 154.* & societatem humanam
axime * turbant, & Reipublicæ detrimenta præ- 260
ant, *l. si quis, §. in civilibus, ff. de appellat.* Nam * propter 261
es multi deducti sunt ad egestatem, & propriam pa- am reliquerunt, *ut in authent. de defens. civit. in princ.*
ecies * enim miraculi est, quod litigans nomine suo 262
caretur, ut tradit Rebuff. *tit. de expens. & dam. tom. 3.* *ic. 5. gloss. unic. num. 2. 4.* Et Reipublicæ * quoque 263
nvenit subjectos habere locupletes, qui per lites ex- nuantur, *ut in authen. ut jud. sine quoq. suffrag. §. cogita-* , & gloss. *in §. sed etiam, Instit. de his qui sunt sui jur.* &
opterea Reipublicæ * quoque interest, lites cito ex- 264
diri, ut dicit text. *in 1. constit. C. ad fin.* & ibi Bartol. & ld. *& in l. fratris, C. de transact.* Alexan. *cons. 50. num. 8.* . 2. Dec. *consil. 385. in fin.* quia in his velut civilium llorum fomentis, summa Reipublicæ versatur uti- as, ut tradit gloss. 5. *ad edict. jud. præsid.* quod sane o- nibus rerum publicarum gubernatoribus imprimis
mmopere cordi & curæ esse debet. Vnde * Isocra- 265
s admonet regem suum Nicoclem, eas ut leges ferat,

ferat, quæ vel nullius litis habeant ſemiarium, vel con-
266 tas controverſias ſtatim dirimant. Eſt enim * litis
proſecutio, ut & ſupra diximus, ſumptuoſa, laborioſa,
& moleſta, ut tradit Rebuff. *in proœm. concordat. vbo,*
ſumptib. fol. 30. & late Tiraq. *de retract. lig. §. glo. 7.*
267 *num.* 20. Ideo * etiam occaſio litis amputanda eſt quo
ad fieri poteſt, ut tradit Adrian. Pulveus, *ad edict. a-*
268 *lienat. judicii, c. 1. fol.* 10. Quo nomine * Cicero laudat
Servium Sulpitium, non tam ob admirabilem, & pene
divinam juris ſcientiam, quam quod ſemper maluit
litium controverſias tollere, quam actiones inſtitue-
269 re. Et * Iſocrates *in ſuo Areopagitico*, laudat priſcos A-
thenienſes, quod forum fugerint, nec eo deſcenderint
unquam, niſi coacti & magno pudore; erubeſcant vi-
deri litigioſi. Et apud Thucydidem Legati Athe-
enſium ſollicite rejiciunt notam litigioſorum, ca-
admodum probroſam & infamem. Et Cauſidicul-
le Demoſthenes inquit, oportet non nihil cedere, ac
remittere, ne videantur cupidi litium eſſe. Unde Ci-
270 cero * damnat gentem Siculam, quod eſſet natura con-
271 troverſa. Et Marcellinus vituperat * Ægiptiorum ge-
nus (ut ait) controverſum, & aſſuetudine perplexius li-
tigandi lætiſſimum. Et Martialis indicat miſerum ſe-
& dementem quendam Gargilianum, qui diutius li-
garet, cum poſſet cedere, & vinci. Apud eundem:

Lis nulla, toga rara, mens quieta.

272 Litis quoque * metus dicitur juſtus metus, ut tradit
273 Ripa *in l. 1. §. ſublata, n.* 19. *ff. ad Treb.* Unde * etiam ti-
mor futuræ litis non vanus idem operatur, quod ipſa
lis, ut tradit Cagnol. *in l. ſi quis major, num.* 56. *C. de tr-*
ſact. Nec ſolum * Romani lites fugiendas eſſe ſue-
274 runt, ſed Cato Cenſorius, ne temere populus ad litiã-
dum accederet, neve litibus aſſueſceret, forũ Roma-
juxta Comitium muricibus, ſive acutis lapidibus ſter-
nendum eſſe putavit, ut tradunt Pulveus *de privil.*
fol. 64. Duaren. *in princ. tit. de verb. oblig.* Alex. *genial. d.*

b.

l.2.cap.12.licet postea Marcellus, Octavia Augusti so-
re genitus, quo salubrius disceptantes operam fo-
nsi labori darent, velis inumbraverit, ut tradit Alex.
cap.12 ut salubrius litigantes consisterent, ut tradit
raq.de nobilit. cap. 29 de num. 7. licet Iulius Cæsar, &
gustus, ob hominum judiciorũque multitudinem,
o alia adiecerint, ut tradit Alex.d.c.12. Imo *forum 275
quando insanum, aliquando improbum dixerunt,
radunt Mantua dialogo 62. & Tiraq. explicat d.n.7.
que * ideo eas leges optimas utilissimasq; esse, quæ, 276
te Isocrate, quam paucissimas lites gignerent, ut
dunt Duaren. in prin. de verb. oblig. & Pulveus de alie-
n. jud. fol.10. in princ. Hinc * etiam est quod propter 277
tandas lites sæpe non concedenda concedan-
, ut tradit Felin. in c. in nostra, de rescript. Quinimo ti-
more* litis, & in ejus execrationem inductum est, quod 278
perator heres esse in testamento prohibeatur, ut di-
textus in l. penult ff. de hered. instit. Adeo * ut etiam 279
eam causam inductum sit, quod transactio, per
am à lite receditur, non rescindatur prætextu enor-
s læsionis, ut tradit Alex. cons.42. lib.1. quia magnum
mmodum consequitur, qui à lite recedit, l. Lucius §.
ad Treb. Et * ideo indebitum solutum per transa- 280
onem non repetitur, l. in summa, ff. de cond. indeb. l.2.
de transact. Nec * prætextu instrumentorum de no- 281
repertorum, quantacumque fuerit læsio, transa-
o rescinditur, l. sub prætextu, C. de transact. Tiraq. de
ract. lig. §. 8. gl. 7. n.21. Imo litibus * finem imponere, 282
favorabile, quia pertinet ad conservationem con-
gationis humanæ, ut tradit Gomes. reg. non tol-
do, quæst. 7. & facit optime gloss. 5. ad edictum præsidi-
um. cum & leges * nostræ quantum possint, conan- 283
tollere lites, & earum prorogationem, ut tradit
uaren. in princ. tit. de pact. Ideo boni * judicis est o- 284
ni cura componere lites, pacemq; inter omnes que-
re, nec litibus favere, ut sibi paret, ut tradit Gravat.

ad

ad Vestrium, lib. 3. cap. 1. num. 11. idem lib. 4. cap. 5. nu.
285 *28. in fin.* & multo * magis curare, ne lites ex litius oriantur, & quasi serantur, *l. 4. §. ait Prætor, ff. de re iu[...] terminato, in fi. C. de fruct. & lit. expens.* quemadmodũ icm
286 curare * debet, ne lites fiant immortales, ut tradit [...] buff. *de sent. excu. art. 1. gl. 2.* Luc. de Pen. *in d. l. de litib. [...]*
287 *declarat.* & novis. Everar. *cons. 7. in fin.* Atque * ideo [...] iam in causis multum dubiis potest quandoque pars cogere ad concordiã, ut tradit Gravatius *de cap. num. 12. lib. 3.* Et hæc quidem eo diligentius conge[...], quo magis velim modum aliquem esse nostris fori-sib. jurgiis, quibus & Respublicæ concutiuntur, & [...]miliæ pessum eunt, & mores corrumpuntur. Alit
288 autem * ut Iurisconsulti alant dissidia, quæ debent [...]tinguere, aut sanctissimam æqui & boni artem pr[...]fessi, doceant sordidam quandam artem litigandi. S[...]
189 ut * rursus in viam redeamus, unde paululum digre[...]sumus, secundo declaratur non procedere vigesima[...] septimam ampliationem regulæ, quando causa est dubia & intricata, quo casu poterit transigendo, remi-tere litem, rem controversam dimittendo possessor[...], *arg. d. l. Præses*, & hanc resolutionem probat Alex. *con[...] 161. ad fin. lib. 2.* Pinell. *in 3. part. l. 1. num. 45. vers. [...] transactione.* Alex. *de alienat. feudi, sine consensu domini, con[...] 141. num. 2. 3. lib. 6.* Dec. *cons. 474. num. 8. 9. idem con[...]sil. 564. num. 16. 17.* Molin. *ad consue. §. 55. gloss. 3. num. [...] & eod. §. gl. 1. num. 125. de solut. laudem.* Quando pupi[...]lijus obscurum, Dec. *consil. 97. num. 4. vers. sed his, & sim[...] lib. & num. 5.* idem de dubio, *l. pactum curatoris, n. 3. C. [...] pact.* Tiraq. *§. 1. gloß. 14. num. 62 63. 64. 65. 66 73. 75.* de[...]clarat distinguendo, *& decis. Umbriæ 35. num. 8.*

Contrarium tamen tenuerunt Tiraq. *d. num. 25. ver[...] sed dum.* Dec. cum Molin. *cons. 474. num. 1.* & Tiraq. *d. § 1. gl. 14. num. 66. vers. tamen ex illis, usque ad 75.* dicentes opus esse decreto.

190 Tertio declaratur * non procedere, quando non

relax

laxaretur res immobilis, quam poſſideret, ſed tan-
tum ageretur de remiſſione actionis perſonalis. Secus
vero quando res immobilis deberet relaxari, ut con-
cludit Bart. *in l. nulli*, & ibi Iaſ. *ff. de tranſ.* Abb. *conſ.* 56.
n. 1. *& conſ.* 62. *lib.* 1. *& in c. veniens, & in c. contingit. de*
tranſact. Panorm. *in c. cum tempore, de arbitr.* Et * hoc in 291
caſum procedit, etiamſi adhuc lis non eſſet mota,
qui ſufficiat quod ſupereſſet timor, & ſuſpicio futu-
ræ litis, *l.* 2. *C. de tranſact.* ut tradit Dec. *conſil.* 479. *n.* 12.
14. & declarat idem cum Molin. optime *conſ.* 351.
& 4. Quod maxime locum habet in religioſis, ut
...it. Pet. de Anchor. *conſil.* 135. & facit *c. fin. de pact. in*
* contra religioſos arguit Mar. Soc. *conſ.* 15. ubi di- 292
cit quod reprehenſione digni ſunt nonnulli religioſi,
qui contractui ab eis ſolemniter celebrato, & longo
tempore obſervato, contravenire non verentur. Et cō-
...entes admonet, ut ab eorum contractibus, tan-
quam à re peſtifera abſtineant, ut eum allegat Dec.
... 564. *num.* 15. Idem maxime procedit, quando illa
...ſactio longo tempore obſervata fuiſſet, ut dicit
... de Anchor. *in d. conſ.* 135. & facit text. *in c. contingit,*
...*anſact. ibi, ſi fuerit aliquot annis ſervatum.* Propter
...quitatem * enim temporis omnia requiſita inter- 293
...ſſe præſumuntur, *c. pervenit*, ubi gloſſ. *extr. de empt.*
...*nd.* Grat. *conſ.* 142. *lib.* 2. & in terminis in alienati-
...bonorum Eccleſiæ tradit Petr. de Anchor. *in d. conſ.*
... ubi inquit, quod ex * curſu 30. annorum tollatur 294
...e vitium, & omnis defectus, qui allegari poſſit in
...ractu Eccleſiæ, & idem Alex. *in conſ,* 79. *lib.* 1. *&*
... 45. *in fin. lib.* 3. Adeo * ut etiam hoc caſu non poſſit 295
...mpugnari tranſactio, reſpectu læſionis, quia ſecun-
... communem opinionem, diſpoſitio *l.* 2. *C. de re-*
...*vend.* non habet locum juxta gloſſ. *in c. cum cauſa,*
...*rb. reſtitueret, de empt. & vendit.* facit. *l. Lucius*, §. *fin.*
ff. ... *Trebell.* & ibi gloſſ. Specul. *in tit. de empt. & vend.* §.
...*videndum, in verſ. quid de tranſactione.* Alexan. *in l. ſi*
quis,

quis, cum aliter, de verb. obligat. dicens, illam esse d[illegible]
veriorem. Et istam etiam esse magis communem, a[illegible]
296 testatur Alex.*consil.*42 *lib.*1. quia * fuit transacti in-
297 troducta, ut * sit litium finis, *l. fratris*, C. *de tra[illegible]*
298 Vnde Abb. *in c.* 1. *de transact.* infert, quod * licet post
transactionem appareant instrumenta, ex quibus con-
stet transigentem deceptum fuisse, etiamsi sit gravis
299 deceptio, non * propter hoc debeat lis suscitari: quia
magnum commodum consequitur, qui à lite recedit,
d.l. Lucus, §. fin. facit tex. *in l. sub prætextu*, C. *de transact.*
quia ille, qui transigit, incertum remittit, videlicet
dubium litis eventum, *l quod debetur, ff. de pecul.* & quia
300 transactio, & * res judicata æquiparantur, *l.* 2. *ff. [illegible]*
301 *rejur.* dem ergo videtur in transactione, adeo * [illegible]
tiam hoc casu non detur restitutio, nisi constet de læ-
sione enormi, non parva, idque manifeste & c[illegible]
quia ex tam enormi læsione dolus arguitur, ut tradit
Corn. *cons.* 166. *in vers. & insup. dato, lib.* 1. Dec. *cons.* [illegible]
& facit *c. penult. de reb eccles. non alien.* ubi textus [illegible]
302 quod monasterium * restituatur, quando appar[illegible]
303 norme dispendium incurrisse. Multo * etiam m[illegible]
restitutio conceditur, post tempus petendi restitutio-
nem in integrum, scilicet quadriennium, *l. fin.* [illegible]
temp. in integr. restitu. & c. 1. *&* 2. *de in integr. restit.* [illegible]
304 *clem.* 1. *eod. tit.* etiam data * ignorantia à principio [illegible]
improbabili, ut tradit Rom. *cons.* 126. *in fin.* Aret. [illegible]
sil. 15. *in fine.*

305 Quarto declaratur hæc ampliatio * non procedere,
quando pupillo magis expediret transigere, quam in-
juriam etiam patri illatam prosequi, ut tradit [illegible]
in l. pactum curatoris, ubi Dec. *num.* 6. C. *de pact.* ubi Bald.
306 Salic. Alexan. & plerique alii id * communiter tradi[illegible]
dere, idemque voluit Bald. *in l.* C. *de in integ. restit.* [illegible]

Causa autem dubia & * intricata dicitur, quando
307 contra instrumentum aliquid prægnans objicitur [illegible]
notat Ant. de Butrio *in c. cum contingat, de rescript.* [illegible]

c. im

c. .m *dilecti, de donat.* Idem quoque * dicendum, quan- 308
do semiplena probatio esset in contrarium, ut proba-
tur *l. admonendi, in verbis in dubiis causis, cum ibi notat. de*
iur. Huc * facit etiam, quod per negationem res ali- 309
qua clara reddatur dubia, *l. post rem judicatam, ibi vel*
negur judicatum, ff. de transact. l. 4. in princ. C. quib. ad li-
ber. proclam. non lic. gloss. in l. 1. §. 1. ff. nihil novari, & in l. 1.
Procurat. Verum * hoc non procedit in negatio- 310
ris, nec similiter * in negatione facti apparentis. 311
de, si quis ostendat instrumentum procuratorium,
et adversarius illud neget, non tamen redditur ex
negatione res dubia. Ideo non tenetur cavere, *l. 1.*
procurat. Nec etiam * quando est improbabilis, 312
talis negatio non reddit rem dubiã, vel * quando 313
est liquidata, ut dicit Bald. *in l. 1. ff. de transact.* & no-
in l. post rem, eodem tit. Idem quoque dicendum,
fuerit * negatio calumniosa, vel etiam non calumnio- 314
modo probatio sit in promptu, ut dicit Angel. *in l.*
m, ff. de transact. ut refert Barbat. *cons. 53. lib. 4.*
gesimo octavo * ampliatur regula, quod etiam 315
sine solemnitatibus prædictis donare non pos-
prædia, C. de præd. minor. Alex. *cons. 125. lib. 1.* Afflict.
7. num. 3. decis. Pedemont. *57. num. 31.* quia * donare 316
est, *l. filiusfamilias, ff. de donat.* Roman. *cons. 290.*
Etiamsi tutor * haberet plenam administratio- 317
rum libera, & si donat, tenetur de suo pecuniam
tuere, ut tradit Ias. *in l. contra juris. §. si filius, num. 3.*
act. l. creditor, §. Lucius, ff. mandati, Petr. Duen. *reg.*
b. administratores, & Iac. Novell. *regul. 91 in verb.*
tum. Imo * etiam, nec tutor donare sine decre- 318
perit ob causam nuptiarum, *d. l. prædia, & l. ult. §.*
si major fact. Bartol. *in l. si constante, in princ. nu. 76.*
sol. matr. Curt. jun. *consil 168. num. 20.* Nec * etiam 319
ob piam causam, puta monasterio alienare poterit mi-
nor sine decreto & curatore, *arg. l. 2. §. voto, ff. de pollicit.*
Quod dictum bene notandum, dicit Panormit. *in c. in*

 præsen-

320 *præsentia, in ult. notab. extr. de probat.* Nisi minor * vigin-
ti quinque annis offerret monasterio se, & omnia sua
bona, quod poterit facere absque curatore & decreto,
per text. in d. c. in præsentia. & ibi Innoc. Ioan. An. &
Abbas post alios. Et ratio secundum Abbatem est,
quod talis acquisitio monasterio fiat per viam ultimæ
voluntatis, cum ingressus pro mortuo habeatur, &
321 minor in ultima * voluntate integram habeat perso-
322 nam, *l. qua ætate, ff. de testam.* Ad quod * etiam facia,
autoritas tutoris in testamento non requiratur, *Au-
relio, §. Cajus, ff de liberat. legat.* & quod ideo minor of-
323 sit pro * executione ultimæ voluntatis in testamento
permittere alienationem immobilium, secundum
Bald. *in l. illud. in fin. ff. quand. decret. op. non est, & in l.*
2. notab. ff. de reb. eor. Alii autem dicunt, hoc potius ex
contractu acquiri monasterio, attenta forma profes-
sionis, *arg. l. verba contraxerunt, ff. de verb. signif.*
licet habeatur pro mortuo post ingressum, ut Abbas
dicit, ex hoc tamen non judicari qualitatem disposi-
tionis præcedentis, cum illa dispositio iam præcesserit,
& secundum qualitatem ejus judicetur: nam minor
habilis reputatur in ultima voluntate ex eo, quod non
lædatur, cum revocare testamentum possit, *d. §.*
tum, l. 1. ff. ad Trebel. Unde pro meliore ratione
cunt Bald. *in d. c. in præsentia,* dicentem alienatio-
324 istam dici * alienationem juris, in quia minor ætas non
attendatur, secundum textum, *Instit. de acquis. per ar-
rog. in princ.* Imo amplius post multos concludit
à Vall. *de luc. dot. quæst.* 45. & post eum Covar. *cap.*
325 nec dotem à muliere * minore, constitui posse, in
judicis decreto, per text. gloss. & Dd. *in l. quæ tutores*
C. de administrat. tutor. & notatur *in l. 1. C. si advers. dot.*
326 Præterea etiam * minor cum decreto non potest
donare; quia in decreto debet subesse justa causa, *l. le-
gis puto, §. non passim, ff. de rebus eor.* Quæ justa causa
regulariter subesse non potest in donatione, ut cit.

c.

Io.de Butr. *in l. 1. C. si advers. donat.* In tantum, ut nec eam * possit dari curator ad autorandum in donatione, *l. ab agnato, ff. de curat. fur. l. fin. ff. eod.* cum curator * dandus sit justa causa, sed non est justa causa dandi curatorem in donandum, cum donare, sit perdere, *d. lib. contra juris, ff. de pact.* secundum Alexand. *consil. 125. num. 2. vers. quarto & ultimo, lib. 1.* Bald. *in l. 1. C. advers. don:* Et dato, qui * non habuerit curatorem, fuerit facta donatio rei immobilis cum effectu, nihil tamen valuit donatio, ex quo potuit restitui in integrum contra illam, cum fuit læsa donando, *per to tit. Cod. si advers. donat.* Quia donationes, quas faciunt minores de hæreditate paterna, vel de juribus sibi pertinentibus, non sunt efficaces: quia cum eo ipso, quod renunciaverint juri suo, lædantur juvantur ope restitutionis in integrum, ut est casus in terminis, *in l. 1. C. de in integr. restit.* In tantum, ut * ubicunque minor renunciat juri sibi competenti ad hereditatem paternam, restituatur contra talem renunciationem, & ad obtinendam restitutionem in integrum, non habeat minor necesse probare de læsione, cum satis sit læsus, eo quod renunciat, secundum gl. singularem, *in l. 1. C. de in integr. restit. min.* quam ibi Baldus approbat, & sequuntur Moderniores; reputantes hoc singulare. 327 328 329 330

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat primum in tutore Regis, Principis, aut virorum illustrium, per Lanfranc. de Oriano *in singulari 22.* Iasonem *in auctum curatoris, num. 2. vers. hinc est,* & ibi Alciat. *n. 1. de pact.* Roland. à Valle *consil. 18. num. 56. 59. 63. lib. 2.* Tiraq. *de nobilit. cap. 37. n. 43.* Idque hac ratione, ut dignitas ejus regalis conservetur, cujus proprium est donare, secundum Joan. Andr. *in cap. grandi, de suppl. neglig. Prælat. lib. 6. per l. filius, ff. de donat. versic. nonnunquam ex causa nobilitatis id permittere videtur, ibi; filium Senatoris, vel alterius dignitatis,* & facit textus 331

in l. cum plures, §. fin. ff. de administ. tut. ibi, pro facult. patrimonii, pro dignitate natalium, constituet alimenta... vis, liberisq; nonnunquam, & exteris, si hoc pupillo expedit... præstabit, solemnia munera parentibus cognatisq; mit...

332 Quo loco Iurisconsultus tutori *donare permittit ob nobilitatem pupilli, quæ opinio ab omnibus fere p... probatur, licet non ignorem aliquos esse contrariæ opinionis, ex eo quod fraus fieri possit, cui dicunt ob... viandum esse, id quod probare conantur *d. l. cum plu-res, §. fin.*

333 Secundo * declaratur non procedere in donatione facta pro servitiis, videlicet, quando tutor facit ca... remunerationis in eos, qui sunt bene meriti de mino-re, *l. filium, ff. ubi pup. educ. deb. & l. filius, in princ. ff. de procurat.* & voluit gloss. *in c. fin de offic. vicar. lib. 6.* B...

334 *in l. ambitiosa, ff. de decret.* Aretin. *cons. 24.* ubi * appea... istam opinionem communem Rebuff. *de alianat. re... Eccles.* & Iac. Cuiac. *Nov. 6.* quia non dicitur simp...

335 donatio, sed * recompensatoria, ut tradit Rol. à V... *cons. 18. n. 61. & seq.* ubi dicit etiam magistro pup...

336 posse donari. Imo * etiam eo casu posse minorem... sum absq; judicis decreto facere hujusmodi donatio-nem secundum Rom. *in l. si ante nuptias, ff solut. ma.* Mar. Soc. *cons. 66.* Bertrand. *cons. 205. l. 2.* & Alciat. *in l.*

337 *creditores, ff. de verb. signif.* licet * contrarium, & me... mea quidem sententia, firmet Iason *in l. si non fortu... §. libertus, ff. de condict. indeb. in l. ex hoc jure, ff. de just. & jur. & in l. cum filio, ff. de legat. 1.*

338 Tertio * declaratur non procedere hodie in dona-tione propter nuptias, in qua dispositio *l. ult. C. si maj. fact. alien. sine dec. rat. hab.* cessat, quandoquidē sine de-creto constitui possit donatio illa propter nuptias, ... ex necessitate constituenda sit, *per authent. dos data, C. de donat. ant. nupt. & l. prædia, C. de præd. min.* & hæc ...

339 communis * sententia, ut affirmat Afflict. *decis. 24. nu. ubi plures citat,* & sequitur Ruin. *cons. 11. n. 2. l. 5.*

Quam...

Quarto declaratur * non procedere, quando expedi- 340
et minori donare, secundum Panormit. *in c. cæterum,*
d fin. de donat. Quia tutores & curatores possunt di-
minuere patrimonium minoris, pro illius salute, se-
cundum Alex. *in l. præses, n. 5. C. de transact.*

Vigesimo nono * ampliatur regula, quod tutores 341
vel curatores debitum pupilli liquidum remittere non
possunt, secundum Lud. Roman. *consil. 28. in princip.*
quia remittere est * donare, ut tradit Alex. *consil. 22.* 342
num. 7. lib. 1. Dec. *consil. 689. num. 4. & in l. si quis obliga-*
tione, ff. de reg. jur. facit *l. contra juris, §. si filius, ff. de pact.*
& l. 1. ff. de transact. Adeo, ut is, qui * non potest dona- 343
re, non possit etiam gratis facere remissionem debiti
non liquidi, ut voluit Bald. *in l. 1. de pact.* & facit *l.*
præses, C. de transact. Abb. *in c. veniens, 1. de testib.* Castr.
cons. 343. lib. 1. & cons. 32. lib. 2. Et hoc * adeo procedit, 344
etiamsi talis remissio fiat simpliciter, vel non expresso
donationis verbo, sed per æquipollens tantum: puta,
quia dicit instrumentum, & hanc refutationem fecit,
quia sic voluit, & quod sic sibi placuit, quæ verba gra-
tuitam causam sonant. Videtur enim quod sit tacita
donatio, *l. Campanus, ff. de oper. libert.* quæ quidem ver-
ba generalia nullam determinationem habentia ge-
neraliter sunt intelligenda, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand.*
Bald. *in l. 1. §. 1. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol.* Quin * etiam si 345
remissio fiat simpliciter, subintelligitur causa dona-
tionis, *d. l. Campanus.* Quæ quidem donatio nulli ad-
ministratori competit, *l. contra, §. fin. ff. de pact.* cum ea
administratio, ut succurratur imbecillitati ætatis, in-
ducta sit, non ut is spolietur, *l. qui fundum, §. tutor, ff. pro*
emptor. quod * non in tutore tantum procedit, *l. pa-* 346
ctum curatoris, C. de pact. & tradit Roman. *cons. 28.* verum
etiam in curatore Reipublicæ, *l. Imperatores, ff. de pact.*
& in administratore publico, *l. Præses,* ubi Iason *n. 15. C.*
de transact. & in gubernatore, ut notat Corn. *cons. 253.*
in princ. lib. 3. & in coadjutore & visitatore, qui dicun-

tur habere liberam administrationem, ut notatur in gloss. *in cap. 1. in verb. omnem, 7. quæst. 1.* & in Commissariis, ut notat Cuman. *consil. 75.* & Prælato, ut notat gloss. & Bald. *in d. l. Præses.* Nam Prælatus non potest conditionem Ecclesiæ deteriorem facere, *c. 1. de re in integr.* & tradit Abb. *consil. 45. lib. 1.* Id quod & in Commendatario quoque obtinet, si propter utilitatem vel necessitatem Ecclesiæ mandatum sit, *c. nemo deinceps, de elect. in 6.*

347 Amplius * etiam tutor ne minimum quidem remittere potest, *l. creditor, §. Lucius, ff. mand. & cap.* de

348 *donat.* & si remiserit, de suo * solvere tenetur, *l. omni.*

349 *C. de annon. & tribut. lib. 10.* Et * hæc adeo procedunt, ut etiam non possint remittere jus redimendi, sive retractus conventionalis, ut si tutor in casu licito & permisso vendiderit rem minoris, aut alterius, cujus administrationem gesserit cum pacto de revendendo, non potest hujusmodi pactum emptori remittere libere, & sine solemnitate, ut tradit Alex. *consil. 27.* plus videtur, & ibi Molin. *num. 6. lib. 3.* & Cagnol. *in* num. 59. *C. de pact. int. empt. & vendit.* Idque hac ratione, quod idem judicandum sit de actione competente ad rem immobilem, quod & de ipsa re, eademque solemnitas requiratur in alienatione ejus actionis, ac ipsius rei, ut notant gloss. Bart. & alii, *in l. 1. C. si adv.*

350 *transact.* Quod * tamen non procedit in remissione tacita, quando ociose sinit labi tempus sine redemptione rei venditæ, *c. de quarta, & c. veniens, de præscr.* & tradit Felin. *in c. cum accessissent, vers. tertio limita,*

351 *de constit.* Idemque dicendum * de Præside civitatis, qui etiam licet non possit expresse civitati præjudicare, *l. Præses, C. de transact.* potest tamen tacite ex lapsu temporis, *l. adversus, cum gloss. C. de usur.* adeo ut etiam

352 minor * infans heres venditoris non possit restitui adversus hujusmodi tacitam remissionem, ut longe teque ac subtiliter hanc quæstionem disputat C...

sn

ſi. *conſ.* 59. Amplius * etiam prædicta ampliatio 353
rocedit, etiamſi debitum non eſſet liquidum, modo
acile liquidari poſſet, ut tradit Dec. *in d. l. pactum cura-*
ris. adeo, ut * etiam tutor remittere non poſſit exce- 354
tionem peremptoriam, quia mera donatio ſit, *l. ſi*
is delegaverit, ff. de novat. niſi tacite fecerit per * ne- 355
gentiam, ut ſi de ea non fuerit objectum, *l. præſcri-*
ptionem, C. *de novat.* cum judex ad ulteriora progre-
endo eum excluderet, ut tradit Bald. *in l. pactum cu-*
ratoris, C. *de pact.*

Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat pri- 356
mo, quando mutua eſſet remiſſio, quam minor feciſ-
ſet ſuo adminiſtratori, qui ei etiam remiſerit ea, quæ
pro adminiſtratione pro eo impenderit, *l. de fideicom-*
miſſo, C. *de tranſact.* & facit *l. ſi ea*, C. *de uſur.*

Secundo non procedit, quando * dibitum eſſet 357
intricatum, illiquidum, vel difficilis probationis, ut
et gloſſa ordinaria & ſingularis *in d. l. contra juris civi-*
lis, in §. *ſi filius, in fin. ff. de pact.* & probatur *in l. mediter-*
raneæ, & ibi Bart. C. *de annon. & tribut. lib.* 10. ut tradit
Nic. Everard. *conſ.* 108. in Prælato eccleſiæ. Idque hac
ratione, quia ex quo debitum non poteſt liquidari,
deficientibus probationibus, dicta remiſſio non vi-
detur præjudicium adferre, *l. qui accuſare*, C. *de edendo*,
Dec. *in l. pactum curatoris*, C. *de pact.* ubi etiam Iaſon
confirmat, quando de præſenti non poterat probari,
nec in futurum ſuberat veriſimilis ſpes, & tradit Ab-
bas *conſ.* 39. dicens, eſſe communem, quem ſequitur
Dec. *conſil.* 297. ejus enim remiſſio ad dationem non
trahitur, ſed facti potius naturam habet, ut tradit A-
lex. *in l. ſi mulier, ff. de condict. ob. cauſ.* Sunt tamen alii,
qui contrarium frequentius teneant; quod etiam
nec illiquidum remitti poſſit, quia in futurum poſ-
ſent probationes emergere, juxta *l. ſub prætextu*, C. *de*
tranſ. ut tenent Bald. & Sal. *in l.* 1. C. *de pact.* quatenus
permittant talem remiſſionem pro parte fieri, non in

 totum;

totum; moti hac ratione, quia reus forte stimulate conscientia solvet, vel introductus cum juramento in judicio confitebitur id, quod probari non posset, *juxta c.1. de confess. in 6.* quæ opinio magis communis videtur esse, licet Abbas & Dec. *in con. supra relatis*, contrarium affirment. Quam opinionem ego etiam confirmo; quia reus etiam actore nihil probante tenetur jurare, vel juramentum referre, alias habetur pro confesso, & est in manifesta turpitudine, *l. manifestæ, ff. de jurejur*, Ias. *in repet. l. admonendi, n. 71. & seq. in fin.* testatur esse communem, & in practica observari.

358 Tertio * non procedit, quando hæc remissio necessario
359 fieret, *l. si plures, ff. de pact.* ubi enim * subest necessitas, ibi nulla est liberalitas, *l. rem legatam, ff. de adim.*
360 *legat.* Unde in * arbitratorem compromittere, quo jure, qua injuria tutor poterit, si lege municipii mandetur; compromissum enim id necessarium existimatur, quatenus scilicet lex arctat, ut tradit Angl. *consil. 92.* & Dec. *consil. 22.* idem *in l. pactum curatoris, ff. de pact.*

361 Quarto * non procedit, quando per debitoris inopiam inanis esset, quæ remitteretur, actio, *l. nam. ff. de dolo, l. 1.* & ibi Angel. *C. de annon. & trib. lib. 10.* Non multum refert, quod ditescere hic potuit, *l. Cura, §. 1. ff. de muner. & honos.* cum talis spes vix est, ut reperiri possit emptorem, & ideo in jure ex ea presumptione nulla in futurum probatio inducitur, ut tradit Alex. *in l. ex diverso, §. fin. ff. solut. matr. in fin.* Sed advertendum est, licet exactio propter paupertatem videatur impediri, *l. illicit. §. fin. ff. de offic. præsid.* remissio tamen debiti non videtur fieri posse; quia illa exactio, quæ propter paupertatem impeditur, videtur tantum temporalis, cum præsumatur quis acquirere in futurum, *l. si. C. arb. tut. l. cura, §. deficientium, ff. de mun. & hon.* quæ ratio cessat in remissione; & ita reperio Dec. declarantem, *in l. pactum curatoris, in 3. limitat.*

Quinto

Quinto * non procedit, quando ageretur de utili- 362
te animæ, vel corporis ipsius pupilli, quo casu tutor
otest remittere debitum liquidum ipsius pupilli, ut
adit Barcat. *cons 7. num. 2. lib. 4.* Quo loco etiam di-
t, quod * tutor potest facere pacem cum occisori- 363
is patris ipsius pupilli, si hoc expediat pupillo: quia
rte illi occisores occiderent pupillum, & ita intelli-
debet dictum Dec. *in l ut jurisiurandi gratia, in prin-*
ff. de jurejur. ubi absolute dicit; quod cũ autoritate
toris pupillus possit facere pacem. Idem notat Bald.
l, 1. vers. extra quæritur, de rastit. in integr. licet regula-
ter tutor non possit facere pacem de morte pupilli,
l adulti, cum tutor tueri debeat dignitatem pupilli,
injuria sine rubore non remittat, ut tradit Angel.
ns. 257. per text. in l. miles, § socer. ff. de adult. Potest et-
m * tutor remittere offensam illatam minori, vel e- 364
s patri, secundum Bald. *in addit. ad Specul. tit. de homi-*
d. ad fin. dummodo hoc fiat * adulto interveniente, 365
dicis decreto non aliter adhibito, secundum Panor.
nsil. 108. per tot. lib. 2 veluti si * adversarius ejus erat 366
ultum potens, ut tradit Panormit. *d, consil. 108. num.*
Idq; hac ratione, quod * tutoribus omnia jure ad- 367
inistrationis competant, quæ pupillo expediunt, *l.*
tutoribus, C. de administr. tut. & tradit Roman. *cons. 441.*
um. 3. quia talis actio non est in bonis, *l. 2. §. emancipa-*
s, ff. de collat. bon. & non * transit in heredem, *l. si cum,* 368
qui injuriarum, ff. si quis caut. Quod maxime procedit,
ccedente jurament. ut tradit Abb. *cons. 108. in princ.*
b. 2. Quibus * addendum est, quod reconciliatio in- 369
riarumque remissio, non patrimonii eversionem,
d virtutis opinionem inducat, *l. creditor, §. 1. ff. mand.*
r §. fin. Instit. de injur.

Hæc tamen * quæ dicta sunt de remissione injuria- 370
um, non procedunt quando pecuniariter pupilli in-
eresset, propter jam illatum * damnum, *l. ex hac, ff. si* 371
uadr. paup. fec. vel quia alias * pupillus incideret in 372

pœnam, *l. 1. C. de his, quib. ut indig.* Vel quando mine, aut ejus familiæ esset dedecus inimicitias remitte, quia pro defensione honoris minoris, possunt omnia bona obligari, secundum Bartol. *in l. sancimus,*
373 *num. 6. C. de administrat. tut.* Idem * quoque dicendum, si secundum mores civitatis dedecus, vel infamia inde oriretur, *l. miles, §. socer,* & ibi Bald. *ff. ad l. Iul. de adult.*

374 Tutor quoque, an dilationem * debitori concedere possit, dubitatum invenio? Et prima facie dicendum videretur non posse: minorem enim quantitatem pupillus reciperet, quia etiã tempore minus solvimus, *§. plus autem, Instit. de act.* & quia si ipsi in mora exigendi sint, de suo latæ culpæ nomine tenentur, *l. arbit. tut.* Sed tamen verius videtur posse eos prorogare; cum & transigere valeant, & generalem administrationem cum libera potestate habeant, *l. fin. §. pen. de Publicanis.* Bald. *in rubr. extra, de transact* Dd. *in l. in Roma, §. Callimachus, de verb. oblig.* Nec enim hujusmodi moratoria concessio gravis sensetur ipsi pupillo, verisimile est humanitatis potius intuitu, & probabi ex causa à tutore permissam, *l. 2. C. de precip. Imp. Offi.*
375 Sexto non * procedit ampliatio, quod tutor pos impedire debitum, & actionem oriri, ut tradit Cor *consil. 143. num. 4. lib. 4. per text. in l. si unus, §. 1. ff. injur.*
376 Vltimo declaratur * non procedere in tutore, qu potest remittere commissum nondum acceptatun recipiendo canonem, atque ita præjudicare pupill in jure commissi, ut tradit Molin. *ad consuet. §. 14. num 24.* per gloss. Imol. Panormit. & omnes, *in cap. potui extr. locat.*
377 Trigesimo ampliatur, quod * nec minor poteri renunciare; quia illa renunciatio diceretur alienatio in qua requiruntur debitæ solemnitates, ut probatu *in l. magis puto, §. fundum,* & ibi declarant Dd. maxim

Dynu

ynus & Bald. *ff. de reb. eor.* facit *l. tutor* , *& ibi* Bart. *ff.* *bon. poss.* Bald. *in l. contra juris*, §. 1. *ff. de pact.* maximè reditati * paternæ; quia censetur quid immobile, 378 tem habito respectu ad partem, quam in rebus immobilibus consequi potuisset, ideoq; restituitur, nec opus aliter probare læsionem, quia satis est læsus , quod renunciat, & sic non habet necesse probahereditatem patris esse locupletem, ut est gloss. singlaris *in l. 1. C. de in integr. min.* quam ibi Bald. approbt, & sequuntur Moderniores, reputantes hoc singlare. Nec etiam * agnoscendo legatum renunciare 379 gitimæ; quia ad hoc, ut filius sibi per renunciatiom vel agnitionem præjudicet in legitima, requirir ut specifica fiat mentio de legitima, ut probatur *l. si quando*, §. *fin. C. de inoffic. test.* & notat Bart. & ng. *in l de his ff. de transact.*

Declaratur * hæc ampliatio, ut non procedat quan- 380 o minor habet quatuordecim annos, quo casu potet sine curatore renunciare beneficio Ecclesiastico; uia parificantur actiones movere & alienare, sive reunciare. Ideo prohibitus alienare non potest actioes movere in judicio, quia eo modo per indirectum lienatio sequi posset, *l. ait Prætor*, ubi Bartol. *ff. de ure de lib.* facit *c. si annum, de jud. lib.* 6. Cravet. *cons.* 153. *fin.*

Trigesimo primo ampliatur, quod * minor non 381 poterit repudiare fundum sibi legatum, *d. l. magis puto*, *fundum*, Cagnol. *in l. fœminæ*, *num.* 4. *de reg. jur.* Rol. Valle *consil.* 15. *num.* 30. *l.* 1. Zas. *in l. legatum, num.* 5. *& ff. de legat.* 1. Alex. *cons* 254. *n.* 5. *lib.* 6. Et hoc procedit * in legato, secus in cæteris; quoniam ante accepta- 382 tionem repudiari sine solemnitate potest, ut probat. *l. si ego*, ubi gl. & Dd. *de neg. gest. & in c. si tibi absẽti, in ver. ut tuum de præb. in* 6. Ratio * autem hujus ampliationis 383 est, quod repudiatio dicatur alienatio: nã quando minor repudiat, si res hæreditariæ non sunt integræ,

non

non poterit minor restitui, *l. quod si minor, §. Scævol. ff. de minor.* ut diximus *supra cap.* 30.

384 Declaratur hæc ampliatio, ut * non proceda in pupillo, qui poterit repudiare hereditatem cum a[u]toritate tutoris, *l. tutor, ff. de bon. poss.* juncta *l.* 1. *§. tuto ff. de success. edict. & in l. si pupillorum, C. de repud. hered.*

385 Trigesimo secundo ampliatur, quod * etiam su[u]s tutor sine pupillo non possit hereditatem adire, [s]ed pupillus cum autoritate tutoris potest, *l. penul. C. de ir. delib. & l. pupillus, ff. de acq. hered.*

386 Trigesimo tertio ampliatur, quod * nec tutor litem æstimare possit nomine pupilli, *l. 3. §. item quæri, l. litis ff. pro empt.*

387 Trigesimo quarto ampliatur, quod * etiam mora non contrahatur per interpellationem factam aduo super re immobili, sine autoritate judicis, juxta *l. magnam, C. de contrah. & commit. stip.* Nam cum ex mora hoc casu sequatur, vel sequi dicatur alienatio rei immobilis, ex eo, quia creditor intendit, ut sibi adjudicetur in solutum res, quam ingressus est autoritate propria, non potuit hoc casu mora contrahi, saltem per interpellationem factam sine autoritate judicis, per ea quæ voluit Bart. & Alexan. *in l. si ex lega causa & verb. oblig.* & Ioan. Andr. *in c. constitutus, de res*

388 *in integr.* ubi concludunt, quod * adultus non haben curatorem non constituatur in mora per interpellationem factam, de re, quæ servando servari potest, sine judicis autoritate; quia talis res sine ejus decret non potest alienari, *l. lex quæ tutores, C. de admin. tut.*

389 Trigesimo quinto ampliatur, quod * etiam mino non potest dare in solutum, sine decreto, *l. si minor, C.*

390 *de præd. minor.* quia * in solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur, ut probat *l. si prædium, C. de evict. & l. vetustissima, C. de jur. dom. impet.* qua de re latissime Tiraq. *de retract. lig. gl.* 14. *n.* 45. cui accedit Boer. *q.* 49 *in fin. & cons.* 118. *num.* 9. *lib.* 3.

Tri-

Trigesimo sexto ampliatur, quod* eadem solemni- 391
is, quæ requiritur in contractu, eadem in distractu
quiratur, *l. si ad resolvendam, C. de præd. min.* ubi lex
ohibens minorem contrahere super re immobili,
e autoritae & decreto judicis, locum habet & in
tractu: quem textum ad hoc expendit, & dicit no-
bilem Bald. *in l. Præses, vers. idem apparet, C. de transact.*
in l. 1. post princ. C. si advers. transact. Hipp. de Marsil.
rubr. de probat. n. 345. cum quatuor seq. ubi plures citat
tores ad hoc propositum.

Trigesimo septimo ampliatur, quod * tutor solus 392
n poterit deferre juramentum adversario pupilli,
ni deficientibus omnibus probationibus pupillo, *l.*
tor, ff. de jurejur. Pupillus* tamen cum autoritate tu- 393
tris indistincte deferre potest jusjurandum, qui ta-
en si lædatur, in integrum restituitur, ut probatur
l. jusjurandum, quod ex conventione, §. pupillus, & ibi gl.
Dd. *ff. de jurejur. & in l. 1. §. 1. ff. quar. rer. act.*

Trigesimo octavo ampliatur, quod * qui non po- 394
st alienare, immediate nõ possit etiam facere actum,
r quem alienatio sequatur, ut notatur per gl. *in l. i-*
n quia, ff. de pact. Bart. *in l. codicillis, §. matre, ff. de leg. 2.*
in l. si ita quis, § si ea lege, ff. de verb. oblig. & ideo ille,
i non potest alienare, non potest compromissum
cere; quia potest sequi alienatio, *c. cum tempore de arb.*
qui * non potest alienare, non potest pati, ut præ- 395
iptio in præjudicium alterius sequatur, quia præ-
iptio est alienatio, *l. alienationis verbum ff. de verb. sig.*
ita concludit Alvar. *in c. §. hoc quoq; de succes. feud:*
ec. *cons. 479. num. 4.* & ibi Molin. de obligatione &
mpromisso, idem de compromisso *cons. 300. num. 2.*
lanc. *de compromiss. quæst. 4. num. 28.* Idque hac ratione,
uia melius est à principio occurrere, quam postea, se-
uta alienatione providere, *l. fin. C. in quib. caus. in integ.*
stit. & Tir. *post leges connubiales, gloss. 6. num. 189.* ubi
icit, quod debeat curare, ne ex actu, quem facit, se-
quatur

quatur alienatio, ex dispositione legali, vel statuta, Alex.de promissione, *cons.17.n.7.lib.4.* & noviss. Hip. Rim. *in princ.tit. quib.alien. lic.*

396 Trigesimo nono ampliatur, quod * nec locare po-
397 test ad longum tempus, ut* communem dicit Socin. *in thes.recept. sent.lit. C. num.192.* ex Angelo, post a-brum *in §.adeo, in fin. num. 1. Inst. de locat.* & Alex. *cons. 17.lib.4.* Boer. *decis. 234.* Idq; propter utilis dominii, & naturalis possessionis translationem, ut dicet I. *consil.117.num.1.l.5.* idem cum Molin. *cons. 1. num. 6. & 15.l.4.* Aret. *cons.55.* Felin. *cons.25.* Jas. *in l. naturaliter, num.15.ff. de acq. poss.* Dec. de re ecclesiæ, *cons. 142.* Idem cum Molin. *cons 204.n.12.* Idem *consil.282. n. & 2.* de re ecclesiæ. Idem *cons 292 nu.1.* & ibid. M. Tiraq. *de retract.lig.§.1.gl.14.n.79.80.81. & de jure constit.lim.14.nu.12.* & noviss. Nic. Ever. *in loco, à feudo ad*
398 *emphyteusin, circa fin.* quo loco dicit, quod * turbatus in possessione longi temporis conductior, habeat interdictum *uti possidetis*; nec possit expelli ab emptore, si conductior longi temporis naturaliter possideat, allegans ad hoc Baldum *in c. querelam, de jurejur.* gloss. singularem *in l. si ut certo, §. si duob. vehiculum, ff. commod.*
399 Idem quoq; obtinet, si locaret* tantum pro uno, vel duobus annis, cum pacto, quod finitis illis, teneatur eidem vel ejus successoribus locare pro eodem pretio: id enim facere non potest, cum hæc sit quædam species alienationis, & ideo istud pactum rejicitur, ut tradit Angel. per text. *in §. neque, in authen. de non alienan.*
400 sequitur Alex. *cons. 165.lib.2.* & * communem esse dicit Pinel. *in 3.part.leg.1.num.63.vers. dicitur etiam, C. de bon. mat.* qui ibidem alios allegat, contrarium tenentes, quos reprehendit.

401 Longum autem * tempus dicitur communiter tempus decem annorum, vel ab inde supra, *l. si cum fideicommissario, §. Aristo ff. qui & à quib. l. penult. & fin. C. de præscript. long. temp.* glos. *in l. fin. ff. si ager vect. vel emphyt.*

notat gloss. *in l. si filius*, C. *de petit. hered.* Alex. *consil.*
7.n 1.2.& 3. dicit * communem, & ibidem Molin. *lib.* 402
Dec. de re ecclesiæ, *consi.*204. dicit communem, *&*
nsi.292.num.1. Ias. *cons.24 & 94.lib.1.* Paris. *cons.98.lib.*
& Menoch. relictis septem opinionibus, dicit com-
munem, quod relinquatur arbitrio judicis in re eccle-
e, lib.2 cas.5. Nec etiam * talis locatio valet ad novem 403
nos & sit tempus utile, ut decidit Bart. *in l. quæcumque,*
de bon. quæ lib. & in auth. qui rem, C. *de sacros. eccl.* Ang.
§. emphyteusin, in auth. de non alien. & Io. de Imol. *in l.*
od dicitur, in fin. de verb. signif. & de re ecclesiæ est text.
pertus *in clem. 1. de reb. eccl. non alien.* ubi dicitur, quod
ec recipiendi jus aliquod acquiratur, ut optime tra-
t Molin. *ad consuet. §.41.num.47 & seq.* Quinimo lo-
tio * ad longum tempus æquiparatur emphyteusi, 404
communem * dicit Ias. *in l. naturaliter, num.15. de acq.* 405
ff. Angel. *in l. scire autem, in auth. de non alien.* Imol. *in c.*
lli, vers. nota etiam, & iterim *in c. ad audientiam, vers. i-*
m adverte, de reb. eccles. non alien. Ruin. *cons.156.num. 6.*
.1. & satis probatur ex textu eas æquiparante, *in auth.*
i rem, ibi conductam, vel in emphyteusin acceptam, C. *de*
cros. eccl. & est text. *in l. 1.* C. *de offic. com. sac. Pal. ibi, totius*
rpetuarii, hoc est, emphytencarii juris. Nam jus * per- 406
etuarium id certe est, quod ex conductione perpetua
mpetit, & * hinc *perpetuarii* dicti *conductores*, qui in 407
erpetuum rem ipsam conduxerant, ut constat ex *l.1.*
3. & ult. C. *de locat. præd. civil. lib. 11.* Etiam adæquatur
æquipollet * venditioni, iisdemq; regulis cōsistit, ut 408
ribitur *in l. 2. in prin. & §.1. ff. locat. & in §.1. & §. adeo.*
st. eod. Etiam in statuto exorbitante & correctoriis,
t tradit glos. *in l. quod vero, ff. de legib. & in l. si quis servo,* &
bi Bart. C. *de furt.* Id * quod maximè procedit, quan- 409
o ea fieret unico pretio, non distributo pro singulis
nnis; nihil enim videtur interesse inter hujusmodi
ocationem & venditionem temporalem fundi, sive
uctrum multorum annorum, de quo pet Bart. *in l.*
cotem

cotem, *§.qui maximos*, *ff. de Public.& vectig.* Idem quoque
410 dicendum * erit, quando fieret talis locatio ad vitam locantis & conducentis, *l.* 1.*ff. pro soc.* gloss. *in c. ea enim*, *§. perpetua*, *gl.* 2. 10. *quæst.* . . Dec. *conf.* 204. Alex. *conf.* *n.* 8. *lib.* 3 Verum Iac. Port. *lib.* 4. *com. opin. concluſ.* 21. dicit quod ad vitam non dicatur perpetua, sed quod habet tantum effectum temporalis locationis. Idque probat *per l. jubemus*, *§. sane*, *C. de sacroſ. eccleſ.* Quod tamen
411 non procedit, quando * est verisimile, illum, cujus vita locationi apponitur, non victurum ad decem annos, juxta computationem, *l. hereditatum*, *ff. ad leg. Fal.* ut tradit Couvar. *lib.* 2. *var. reſolut. c.* 16. *n.* 3. Dicitur præ-
412 terea longum tempus locatio, quæ fit eo pacto, vt duret quamdiu locator voluerit; ea enim incertitudo magis longum tempus, quam breve inducit, ut notat Bart. *in l. sufficit*, & ibi Ias. *ff. de condict indeb. l. Iuriſperito.* *ff. de excuſ. tut.* Dec. *conſ.* 214. Socin. Nepos, *conſ.* 63.
413 11. *lib.* 2. etiamsi adiectum * esset de renovando, valet tamen eo casu usque ad tempus utile, ut firmat Specul. *tit. de locat. §. nunc aliqua.* Quia secundum eum, ex tali locatione non transfertur dominium, nec possessio sed unda detentio, *l. non ſolum*, *ff locati*, *& l. non ſolum* *§.* 1. *ff. de uſu cap.* Alexand. *conſil.* 104. & ibi Molin. *in prin*
414 *lib.* 3 idem *conſil.* 193. *lib.* 2. Etiamsi expresse * adjectum fuisset, quod utile dominium non transferretur, quia commoditas fructuum, quæ ad longum tempus transfertur, pro vera alienatione habetur in materia prohibitiva, ad evitandam fraudem, ut tradit Bald. *in auth hoc jus porrectum*, *verſ. ſexto*, *C. de ſacroſ. eccleſ.* & sequuntur Fab. de Monte *in tract. de empt. & vend. in* 4. *quæſt. princ. quæſt. ult. verſ. ſuper tertium.* Verum Alexand. *conſ.* 104. *num.* 3. *verſ.* 4. *lib.* 2. & Covar. *lib.* 2. *c.* 16. *num.* 1. *verſ. ex quo apparet*, contrarios tenentes allegant, sed non sequuntur. Dicens amplius idem Covar. *d. loc. num.* 6.
415 *verſ, quarto*, *eadem conſtitutio*, etiam * in generali mandato non venire potestatem, ita locandi in perpetuum,

quia

qui est alienatio, quæ non venit in generali mandato, l. *procurator totorum, & l. mandato generali, ff. de procurat. & cle.1.de reb. eccles. non alien.* Panormit. *in c. nulli. c. ad audientiam. de reb. eccles. non alien.* & Dec. *cons.* 142. adeò, ut etiam non * possit locare ad modicum tempus, quando talis locatio fieret in potentem virum, ita ut non esset spes recuperandi: quo quidem casu prohibita alienatione, talis locatio ad modicum tempus etiam prohibita censetur, l. *qui habebat, ff. de legat.* 3. & ita tradit Matth. de Curt. jun. *in* 4. *part. tractat. feud. in* 3. *quæst. ultimæ causæ privationis feudi.* 416

Verum * hæc ampliatio non procedit, quando fieret sine expressione certi temporis: quia intelligitur de certo tempore, nempe de unico anno, juxta vulgarem gl. l. *boves, §. hoc sermone, ff. de verb. signif. & l. item quæritur §. qui impleto, ff. locati.* & in terminis ita tradit Socin. *cons.* 25. *n.* 3. *lib.* 2. 417

Quadragesimo * ampliatur regula, quod nec dotem constituere possit marito super bonis immobilibus quæ cedat lucro mariti, stante statuto de lucro dotis: quia in tali constitutione dotis requiritur causæ cognitio, l. *si ex causa, §. in dotis, ff. de min.* scilicet an suppetant facultates, & an vir sit dignus tanta dote: ut hic Bald. *in l. nulla, C. de jur. dot.* quæ causæ cognitio spectat ad judicem, l. *magis puto, §. non passim, ff. de reb. eo. & l. ex quæ tutores, C. de administr. tut.* Denique ista constitutio dotis non est necessaria, sed voluntaria, quæ sine decreto fieri non potest, & si fiat, erit nulla, & perinde atque si facta non esset, *arg. l. quoties, ff. qui satisd.* & ut remissivè tradit Tiraq. *post leges connubial. gloss.* 6. *nu* 195. 418

Quadragesimo primo * ampliatur, quod nec in emphyteusin dare poterit, cum dicatur alienatio, maximè ubi fuerit perpetua, *c. nulli*, ubi text. *de reb. eccles. non alie. & §. alienationis, in auth. de non alienando, in auth. hoc jus porrectum, C. de sacros. eccl.* Jac. Cujac. *Novell.* 7. *&* 120. 419

Alex.*conſ.79.n.3.lib* 1. & propriè quidem dicitur alienatio, cum utile dominium transferatur, ut notat Bald. *in c.1.§.aut ſi libellario, circa fin. quib. mod feud. amit.* & *conſ. 47.verſ.2.præmitto, lib.1.*

420 Quadrageſimo ſecundo * ampliatur in omni ſpecie alienationis, *l.non ſolum, C. de præd. min.*

421 Quadrageſimo tertio * ampliatur, quod etiam minor in pias cauſas non poteſt alienare ſine curatore & decreto, *argum. l. 2. §. voto, de pollicit.* quod dictum ſequitur, & benè notandum dicit Panorm. *in c. in præſentia, in ult. notab. n.35. de probat.* ut diximus, *ſupra hoc* [...] *num.319.*

422 Id quod * etiam procedit in prohibitione ſtatuti ſine certa ſolemnitate, ut tradit Tiraq. *poſt leges conn*[...] *gl.6.num.162.& ſeq.* & de muliere, quæ non poteſt obligari ſine conſenſu proximorum, tradit Molin. ad Dec. *in d.c. in præſentia.*

423 Quadrageſimo quarto * ampliatur, quod etiam alienatio facta cum decreto, ſed vili pretio reſcindatur per in integrum reſtitutionem, *l. ſi quidem, C. de præd. minor.*

424 Idem quoq; * dicendum erit, quando fundus fuerit venditus juſto pretio, modo fuerit majorum pupilli, *l. ſi in emptionem, ff. de minor.* ob illud enim interesse fingitur minor enormiter lædi, ut tradit Alex. *con*[...] *lib.5.* Dec. *conſ.403.verſ.quamvis.* Unde dicit glo. *in l.* [...]

425 *etſi æquo, ff. de legat.1.* noſtra * admodum intereſſe ea quæ majorum fuerit emere; intereſt enim pupilli etiam redimere fundum, qui fuit majorum, pluris [...] valeat, ut dicit Jaſ. *in l.1.verſ. ſecunda differentia, de leg*[...] In his enim quæ fuerunt majorum noſtrorum n[...] ſe cæteris ſingulari quadam in eos affectione præferendos, ut tradit Anchor. *conſ. 171. verſ. item quia dict*[...] Inſpicitur enim intereſſe affectionis reſpectu rei, [...] cit Paul. de Caſtr. *conſ.288. lib.1.* ad quod facit int[...] teras, *l. quæ tutores, C. de admin. tut.* ubi hæc verba nun[...]

m asscribuntur: *Maxima habenda est ratio ejus domus, qua pater defecit, filii creverunt, in qua majorum imagines non videre fixas, aut videre revulsas, satis est lugubre.* Ex quo textu apertè probatur domum resq; alias majorum nobis esse in maximo affectu, ac pretio, quod & comprobat text. *in d. l. libertus, qui solvendo est,* ob id tantum, quod in iis prædiis sint aliqua in quibus majorum nostrorū sepulchra sunt, *& in l. 1, §. & alias videa-tur, ff. si quid in fraud. patr.* ubi ita scribitur: *Si dicat patronus rem quidem justo pretio venisse, verum tamen hoc interesse sua, non esse venundatam, inq; hoc esse fraudem, quod venerit possessio, in quam habet patronus affectionem vel opportunitatis, vel vicinitatis, vel zeli, vel quod illic educatus sit, vel parente sepulti.* Cui etiam admodum congruit text. *in fundo, ff. de rei vendit.* his verbis: *finge pauperem, qui si reddere id cogatur, laribus sepulchrisq; avitis carendum habeat:* quo in loco glossa dicit, non esse verisimile, quod quis hujusmodi lares avorum ob quidvis aliud alienaret. Ex quibus facilè quilibet intelligere potest, res majorum nostrorum nos pluris æstimare debere, quam alias, etiam multo meliores, ejusq; affectionis gratia, regum vel potentissimorum autoritatem contemnere, scribit Appian. Alexandrin. *lib.* 1. inter præcipuas causas, cur * legem Agrariam divites recusarent, apud Romanos hanc fuisse, quod impium ducerent monumenta majorum ad alios transire. 426

Sed hæc regula ita ampliata in multis casibus non procedit; & primò quidem * declaratur non procedere quando alienatio fieret ex præcedente permissione testatoris, *l. 1. in princ. ibi, nisi ut id fieret parentes testamento vel codicillis caverint, & l. magis puto, §. si fundus, & §. si pupillus, & l. ult. ff. de reb. eor.* Alex. de executorib. pupil. existente herede, *cons.* 2. *n.* 1. *& lib.* 2. *idem cons.* 27. *lib.* 3. Gualdens. *tit. de tutore, & execut. testam. caut.* 10. 427

Ampliatur hæc limitatio * primò, ut procedat etiamsi talis permissio declaratoria, esset ex defectu alicujus 428

ſolemnitatis nulla, *l.ult.ff. de reb. eor.* qua clarè proa-
429 tur, ex actu * nullo teſtatoris voluntatem prohri,
atque ita eo loci textum illum notavit Bartol.
430 Secundò * ampliatur ut procedat, etiam ſi teſtor
fuiſſet minor 25. annis, tamen adultus, qui licet inter
vivos non poſſet alienare ſine decreto, tamen per diſ-
poſitionem ultimæ voluntatis, poterit non ſolum a-
lienare, ſed etiam alteri dare poteſtatem alienandi ut
tradit Bald. *in l. 1. ff. de reb. eor. arg. l. Aurelio, §. Cajus, de
liberat. leg.* Bart. *in l. prædium. C. quand. decret. op. non ſit.*
Tiraq. *in l. ſi unquam, verb. donatione, n. 254. in fin. C. de
revoc. don.* Dec. cum Molin. *in l. fin. n. 5. C. de pact.* ubi a-
lios contrarium tenentes allegant, ſed non ſequun-
tur, & noviſſimè Mynſ. *cent. 3. obſ. 5.*
431 Tertiò * ampliatur, etiamſi talis permiſſio ſive præ-
ceptum non fiat pro executione contractus præce-
dentis, ſed tantum per viam teſtamenti, ut tradit
Alexand. *conſ. 215. num. 3. lib. 6.* & Dec. *in l. fin. in fin. C.
de pact.*
432 Quartò * ampliatur, quod etiam hoc caſu liceat
alienare, non obſtante prohibitione ſtatuti in fo
ſem, vel alias. Dec. & ibi Molin. *in d. l. fin. n. 5.* A
d. conſ. 215. n. 1. & 5. ſeq. idem *in l. ſi dignum, ff. ad leg.*
cid. communem dicit, quem refert Alciat. *in l. 2. n. 2.*
ff. de verb. oblig. Iaſ. *in l. juſtè poſſidet, num. 29. ff. de acq.
poſſ.* ubi quoque communem dicit, in herede cedente
actionem forenſi, contra ſtatutum, nec eum incidere
in pœnam ſtatuti, hoc facientem ex mandato teſta-
toris, ut tradit Hipp. Riminald. de forenſi, *tit. ab.
alien. lic. num. 147.*

Contrarium tamen quoad forenſem, tenent Sar.
in theſ. recept. ſent. lit. A. n. 142. allegans Fab. de More,
de empt. & vend. in ult. quæſt. n. 27. dicens illam opinio-
nem veriorem & communem eſſe, aſſeverantibus a-
biano & Franciſco Vivio, *commun. opin. lit. S. incipiens
ſtatutum imponens, fol. 350.* dicens, omnes Scribentes
co-

communiter ita tenere *in l. cætera, §. final. de legat. 1.*

Quinto ampliatur ut * procedat, etiamsi manda- 433
tum esset tantum generale, non speciale, de vendenda
rali, ut tradit Alex. *cons. 27. n. 1. lib. 3.* idem *cons. 215.*
n. lib. 6. per l. prædium. cum gl. C. quan. decret. op. non est,
l. 1. in pr. & §. si fundus, & l. fin. ff. de reb. eor. licet Mo-
ad Alex. *d. cons. 27. n. 1.* contrarium teneat.

Declaratur secundo, ut regula nõ * procedat, quã- 434
alienatio fieret ex necessitate, & cõsequentia actus
missi, qui propriè non dicitur contrahere, ut tra-
di Castr. super statuto de muliere, *cons. 183. n. 2. lib. 1.*
illa necessitas ex * obligatione legali descendat, *l. 1.* 435
l. t. & l. 2. ubi Bart. *ff. de reb. eor.* sive ex obligatione
consuetudinaria, vel statuaria, *l. sine herede, §. Lucius, ff.*
de admin. tut. Hipp. Rim. *Instit. quib. alien. lic. vel non, n.*
04. 160. de confiscatione. Unde * bona minoris sunt 436
tacitè obligata pro dote, licet non intervenerit tuto-
ris autoritas, aut decretum judicis, ut voluit glossa or-
dinaria *in l. ult. in verb. teneri, secundum ultimum intelle-*
ctum, C. de legit. tut. quia hæc obligatio legalis est ex
necessitate & consequentia actus permissi, ubi Joan.
Faber dicit, hanc esse * communem opinionem. 437

Et simile est, quod * voluit Bald. *in l. certi, in 8. quæst.* 438
locati, quod si minor conduxerit domum sibi con-
gruibilem & utilem, & quædam bona invexerit in e-
am, quod ea sint domino tacitè obligata, ut & bona
ceterorum illata, licet non intervenerit decretum ju-
dicis: quia non ipse est qui obligat, sed lex, nec dici-
tur lædi minor ex obligatione legali, & necessaria, vel
etiam probabili, ut tradunt Jac. Aret. & Alberic. *in l.*
hic, ff. de reb. eor.

Nec * admodum dissimile est, quod plerique vo- 439
luerunt bona minoris intrantis religionem, ipso jure,
sine aliqua solemnitate alias requisita, de jure com-
muni vel municipali transferri in monasterium, quia
hujusmodi translatio ex lege necessario resultat, ut

 volue-

voluerunt Jo. Andr. *in c. in præsentia, in verb. minor ann.* & ibi quoque Panormit. *vers. ult.* cum Dec. *n.* 35. *de præt.* & *cons.* 86. *num.* 5. *in fin.* Hipp. Rimin. *tit. quib. alienlic. num.* 148. pro qua sententia optime facit *lex* 1. §. *ult.* in *l.* 2. *ff. de reb. eor.* Quamquam * non sim nescius, mul-
439 tos esse, qui contrarium teneant eorum, quæ proxime diximus de obligatione bonorum minoris pro dote & invectorum pro conductione, videlicet in priore du Bart. *in l. item quia ff. de pact.* & *in l. si constante, ff. sol. matr. per l. dos data, C. de donat. ante nupt. juncta* l. *Titia de jur. dot.* De secundo gloss. & Salicet. & Fulgos. *in* l. *item quia.* & Cyn. *in* l. *certi, in* 4. *quæst. C. locati.* Sed & contra tertium illum casum de minore ingrediente re-ligionem, tenuit Nicol. Castellan. *inter consilia* B... *consil.* 475. *vers. item ratione,* & ante illum Cyn. *in auth. ingressi, C. de sacros. eccles.* & Molin. ad Dec. *in c. in præsen-*
440 *tia, num.* 35. *de donat.* Sed quicquid * sit in istis tribus casibus, illud certum est, minorem aut tutorem illius posse sine solemnitate decreti alienare prædium, quod testator jussit vel promisit se venditurum, quia hæc a-lienatio ejusmodi est, quæ necessario ex voluntate tes-toris dimanat, l. 1. §. 1. & l. *magis puto,* §. *si pupillus,* & l. ... *ff. de reb. eor.*

Nec hinc longius distat, quod & pulchre consulit Socin. *cons.* 80. *vers. ista conclusio,* & *passim per tot. lib.* 4. ci-
441 stante * statuto, quod mulier non potest contrahere si... consensu Mandualdi, poterit tamen mulier, eo insci..., in dotem dare secundo marito, quæ primo dederat; ... quia hujusmodi dotis constitutio venit ex dispositio... & interpretatione legis *per* l. *dotem, ff. de jur. dot.* tum quia mulier tenetur donare, etiamsi matrimonium con-tractum fuerit nulla dotis mentione facta, ut trad. Bald. *in* l. *ult. C. de sent. quæ sin. cert. quant.*

442 Et huc item quadrat, quod * licet non valeat pactum de successione futura certo modo disponenda sine consensu ejus, de cujus successione tractatur, l. *ult. C. de*

pt. tamen si hujusmodi pactum fiat ex necessitate
precedentis contractus liciti, valet, *per l. ultim.* & ibi
I. in 6. limit. ff. de pact.

Adstipulatur * quoque quod dicit Angel. *in Auth. de* 443
hed. & Falcid. in fin. quod si statuto caveatur, quod
nor non possit se obligare sine certa solemnitate,
est tamen filius sine tali solemnitate hereditatem
pris retinere, & ei objici non potest, quod hereditas
n fuerit legitime adita, *l. more, in princ. juncto verb. de*
autem, ff. de acq. hered. quia titulus pro herede non
bet * locum in filio; qui etiam vivente patre, dicitur 444
bere naturalem possessionem, *l. 2. §. fin. ff pro herede, l.*
n miles, in princ. ff ex quib. caus. major. Et * ideo statu- 445
tn, ut solvatur gabella de hereditate, non habet lo-
cm in filio, qui non dicitur de novo hereditatem ac-
cirere sed illam continuare, ut dicunt Angel. Imola,
ecum. *in l. in suis, ff. de lib. & posthum.* gl *in c. pastoralis,*
decim. in verb. quasi de lucro. ubi * concludit, quod fi- 446
ls non teneatur solvere decimam de hereditate pa-
tna, quia non de novo acquisita est.

Declaratur tertio * regula ut non procedat, quan- 447
alienatio fieret ex necessitate præcedentis contra-
tis ejus, cui minor successit, *l. magis puto, §. si pupillus,*
vrs sed si pater, idem vers idemq; & vers. eadem ratione, ff.
reb. eor. Dec. *in l. si tibi pecuniam,* & ibid Molin. *nu. 5.*
si cert. pet. Afflict. *decis. 285. nu. 16. 17. 18 & 19.* licet Al-
it. ibidem contrariæ sit opinionis, ut Molin. ibidem 448
um allegat. Imo talis * contrahens ex necessitate præ-
dentis obligationis non dicitur proprie contrahe-
, ut supra diximus, sed magis fidem absolvere, & ob-
gationem implere, ut tradit Aretin. *in l. si ita quis, §. ea*
ge, ff. de verb. obl per text. *in l. si tibi pecuniam, ff. si cert.*
t. ibi, ex solvendi causa magis, quam alterius obligandi. Ea
nim alienatio nõ dicitur nova & voluntaria, sed cau-
um habere veterem, & necessariam, *l. 3. §. item quæri, &*
magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. eor. & l. fistulas, §.

fundum, ff. de contrah. empt. facit text. *in l. voluntate,* ... *ff. quib. mob. pig. vel hyp. sol ibi; in pristinam causam res* ... *soluta venditione.*
449 Idem * quoque dicendum, quando alienatio fieret jussu Prætoris in vim rei judicatæ vel alias, quia dicitur necessaria alienatio judicis auctoritate facta, & ob id proprie alienationis nomine non continetur, ut tradit Curt. sen. *cons.* 27. Paris. *cons.* 8. *n.* 79. *lib.* 1. & ideo absque alio decreto tenet alienatio, *d. l.* 3. *in princ. vers. pignori, cũ v. sed & in possessione,* §. *im quæri, ff. de reb. eor. l.* 1, *&* 2. *C. de præd. min.* verum tamen facile restituitur, *d. l.* 1. *&* 2. *C. de præd. min.*
450 Declaratur * quarto regula ut non procedat, quando
451 do alienatio minori non esset damnosa, ut * communem dicit Imol. *in l. cum lex, ad fin. ff. de fidejuss.* Socin. *in l. conditionibus pupillus, n.* 1. *in prin. ff. de cond. & demonstr.* Ias. *in l. contra juris, nu.* 8. *ff. de pact.* Soc. Iun. *cons.* 28. *n.* 1. *lib.* 2. Gomes. *in* §. *omnium. Instit. de act. l. neque, C. de contrah. & com. stip.* Alex. *cons.* 59. *vers. secundo potest responderi, lib.* 2. facit text. *in l. is cui bonis,* & ibi Ias. *de verb. obl. & in l. cui bonis, ff. d. novat. l. tutor ad utilitatem,* loquens de novatione, *ff. de admin. tut.* Rod. Suar. *tit. de las* ... *das, n.* 12. de muliere contrahente sine consensu mariti. Dec. in ecclesia *cons.* 124. *n.* 3. & novissime Myns. *cons.* 45. *n.* 4. *&* 5. de divisione & transactione. Quod proce-
452 dit tam * in pupillo, quam in adulto per tex. *in* l. *contra juris in prin. ff. de pact. & in* l. 1. C *de autorit. præst. & in* §.
453 *Instit. de autor. tut.* & id quidem * usque adeo procedit, ut pupillus etiam se obligare possit, si ipsi commodum sit & utile, per text. *in l. si pupilli, in princ. ff. de neg. gest.* &
454 *in l. pupillus,* §. 1. *ff. de aut. tut.* Idem quoq; * obtinet in alienatione rei ecclesiæ, quæ potest cogere adversari, ut contractui stet; nec per eundẽ potest ecclesiæ obiici nullitas, ut tradit Iac. Phil. Port. *lib.* 4. *com. opin. concl.* 1. dicens omnes admittere, quod ecclesia possit contractum, quamvis nullum, propter utilitatem ratificare *l. Iulianus,* §. *si quis à pupillo, ff. de act. empt. ibi, ex uno latere consta*

stat contractus, & *gloss. notab. in l. si fundus, §. eleganter, verb. exercere, ff. de leg. commiss.* Contrarium vero, quod non valeat alienatio rerum ecclesiæ, licet utilis sit ipsi ecclesiæ, tradit Port. *loc. quo supra*, dicens communem, & tradit Soar. in minore *lit. M. n.* 184. & idem quod ecclesia potest dicere nullum, *lit. S. num.* 16. Pet. Stein *in l. si duob. §. si prius, num.* 25. *ff. de bon. poss. cont. tabul.* Maxime autem * procedit hæc quarta declaratio regulæ, quando constat de utilitate ecclesiæ, ut tradit gloss. *in l. cum hi, §. eam transactionem, ff. de transact.* Ioan. Faber *in tit. de eo, cui libert. caus. bon. addic. ad fin.* & Ant Corset. *in sing. verb. pupillus*, & Dec. *consil.* 124. *num.* 3. Et alienatio sit tantum temporalis, non perpetua, *ut in auth. de alienat. & emphyt.* quia solemnitates illæ non sunt introductæ, ut Ecclesiasticis liceat decipere, sed duntaxat, ne ecclesia decipiatur. 455

Verum hæc, quæ * dicta sunt de alienatione rerum ecclesiæ, quod ecclesia possit cogere adversarium, ut contractui stet, non procedunt primo: quando pars adversa ante judicium, vel actum consummatum, opponit defectum solemnitatis: quo quidem casu non erit electio personæ privilegiatæ volentis sustinere actum ob utilitatem, ut tradit Ias. *in l. non eo minus, num.* 1. *vers. finita, C. de procurat.* & Chassan. *in consuet. Burg. rubric.* 4. *§.* 1. *num.* 27. 456

Secundo non procedunt, quando * persona privilegiata talis esset, in qua intellectus prorsus deficeret, ut notat Bald. *in l.* 1. C. *de autor. præst.* 457

Tertio non procedunt, quia * etiam poterit pars adversa agere, ut persona privilegata, vel alia, in cujus favorem actus irritatur, declaret, an velit stare conventioni, vel ab ea recedere, juxta *d. l. Iulianus, §. si quis colludente, ibi, hactenus agendum, ut aut stetur emptioni, aut ab ea discedatur.* Et hæc communis opinio est secundum Ias. *in §. actionum, n.* 42. *Instit. de act. & in l. transactione finita, ad fin. C. de transact.* Nisi * fieret contra pupil- 458 459

pillum, quo casu cōtrahens cum pupillo nō audiretur petens eam declarationem, an pupillus stare velit contractui? ut tradunt Bart. Fulgos. & Salic. *in d. l. Julianus*, §. *si quis a pupillo*. & eam esse cōmunem opin. dicit Sar.
460 *in thes. recept. sent. lit. C. n.* 00. Sicuti* etiam talis declaratio fieri nō potest à minore, nisi adhibita solemnitate, quæ ab initio actus intervenire debuisset, ut tradit Mathesil. *notab.* 156. *ibi, sit paratus facere intervenire solemnitatem*, alias eodem modo periclitaretur donatio minoris quo actus principalis, *arg.* l. *doli, vers. idemq; ff. de novat. ibi, rursus circumvenitur minor.*
461 Quarto * non procedunt, quando contrahens cum minore, grave damnum pateretur per divisiones contractus, si in parte stare teneretur, vel ita non fuisset contracturus, ut eleganter tradit Molin. *ad consuet.* §. 41. *num.* 46.
462 Declaratur * quinto regula, ut non procedat in alienatione, quæ fit per adultum in ultima voluntate, in qua habet jura, & integrā personam, ut tradit Barbat. *c.* 23. *lib.* 4. & facit text. *in* l. *ab Aurelio*, §. *Cajus*, & ibi gl. *verb. intra legitimam*, & ibi Bart. *in princ. de liber.* li. Dec. & ibi Mol. *in* l. *ult. n.* 5. C. *de pact.* & *in c. in præsent.*
463 *n.* 14. *de probat.* l. 1. *ff. de tut. & rat. distrah.* adeo, ut * adultus curatorem habens possit libere donare causa mortis, inconsulto inscioque ipso curatore, ut voluit Bal. & post eum Alex. *in* l. *si curatorem habens*, C. *de in integ. restit. min.* & idem Bald. *in* l. 1. *in princ. circa medium, ff. de tut. & rat. dist.* Aliat. *in* l. 2. *n.* 11. *ff de verb. oblig.* Imo e-
464 iam * si is curator contradicat, l. *cum pater*, §. *curatoris*, *de legat.* 2. Bald. & alii, *in* l. *si frater*, C. *qui test. fac poss.* l.
456 *in l. quæ de legato, ff. de leg.* 1. Idem * quoq; dicendum est in donatione causa mortis, ut tradūt Bald. & Alex. *in* l. *si curat.* & Bald. *in l.* 1. *in princ. ff. de tut. & rat. dist.* quia donatio causa mortis facilius liberiusque revocatur, nempe quæ ex sola pœnitentia revocatur, *l. non omnis in pr. ff. si cert. pet. & l. mortis causa donatio etiam, & l. qui mortis*

ortis *ff. de don. cau. mort. & l. Seia, ff. de dot. praeleg.* nisi
onatio * causa mortis fieret praesenti, & stipulanti, 466
uo casu dicitur contractus, ita ut statutum loquens
contractu habeat etiam locum in ea, ut tradit Petr.
nch. *cons.* 38 , nam & talis donatio non requirit adi-
onem haereditatis, quae in legatis exigitur, ut not:
ald, *in l. si mortis, in princ. C. ad leg. Falcid.* nec pro tali
iam donatione competit * hypothecaria, quae datur 467
o legatis, ut concludit Alex. *in l. 2. ff. de leg.* 1. Ex
iib. aperte intelligi potest, quod de hujusmodi donat.
iem judicatur, quod de contractu, ut dicit Imol. *in l. ut*
redibus, v. Item attende, ff. de leg. 2. & Dec. *cons.* 197. Nec
inori etiã * adversus testamẽtũ datur restitutio, quia 468
re ordinario revocare potest, ut tradit Dec. *in d. l. ult.*
5. *C. de pact. per l. 1. §. fuit quaesitum, ff. ad Trebell.*
Declaratur sexto * regula, ut non procedat, quando 469
inor, obstante prohibitione legis vel statuti actum
ceret nomine & periculo alterius, ut procurator, vel
iter, qui valet, cum id quod faciant, faciant in prae-
dicium domini, cui omnino imputandum est, quod
lem elegerit, *l. cum mandato, ff. de minor.* nec * eo casu 470
stituitur, *l. sed et si quis, vers. pupillus, ff. de instat. act.* Unde
demus * quod casu, quo pupillus non obligatur, & 471
mnum non patitur, admittatur sine tutore, puta, in
eundo haereditatem, periculo ejus cui per fideicom-
issum veniet restituenda, ut notat Angel. *in l. 2. ff. de*
ceptil. quem refert & sequitur Dec. *in l. bonorum, C. qui*
lmit. vel in adeundo eam, jussu aut mandato patris, in
jus est potestate, *l. more in fin.* & ibi Jas. *ff. de acq hered.*
mile videmus in * minore, vel muliere prohibitis, ex 472
rma statuti contrahere, sine consensu duorum con-
nguineorum, qui tamen alieno nomine, veluti pro-
ratorio possunt id facere sine dicta solẽnitate, cum
d damnum, vel utilitatem alterius contrahant, ut tra-
unt Rom. Alex. & Ias. *in l. quaesitum, ff. si quis cant.* An-
el. & Alex. *in l. quamvis, ff. de acq. poss.*

Sed

473 Sed hæc locum * non habent primo, quo ad hoc ut ipse minor privatum obligetur, nisi interveniat solennitas requisita à lege vel statuto, ut expressim dicit Paul. Castr. *in l. cuicunque, §. si ab alio, ff. de instit. act.* Socin. *l. quæsitum, ff. de in jus vac.* Corn. *cons. 16. lib. 2.*

474 Secundo * non procedit in mandato legis, ut quia non potest esse tutor legitimus, quod exercere non potest, qui propria negotia non potest administrare, *l. ult. C. de legit. tut. & in l. non solum, §. si libertus, ff. de excus. tut.* Fran. Aret. *in l. quamvis, ff. de acq. poss.*

475 Tertio * non procedit in mandato hominis, quod tamen respicit publicam utilitatem, ut ad eligendum Prælatum, vel quid simile faciendum, ad quod nomine proprio est inhabilis, id quod pro singulari reputat Fran. Aret. *in de l. quamvis,* & Io. Andr. *in reg. quod alicui. de reg. jur. lib. 6.*

476 Declaratur septimo regula, ut * non procedat, quando minor promitteret vel alienaret rem alienam domino consentiente, cui postea ipse succederet, ut tradit Bald. *in l. ult. in fin. C. de pact.* loquens in statuto disponente, ut non possit minor promittere, sine aliqua solemnitate, dicens, quod si minor quispiam promittit aliquid ex bonis alicujus, cui postea succedat, non posse talem minorem hujusmodi promissionem infringere per illud statutum, cum ista promissio non tantum robur accipiat ex promissione minoris, sed ex consensu majoris, ex quo principaliter dependeat: statutum enim est productum propter minoris imbecillitatem, sed hic jure communi utitur obsequendo voluntati majoris, ideo nullo pacto læditur, *arg. l. quidam cum filium, ff. de hæred. instit. & l. non videtur, ff. de integr. restit. min.* & hanc Baldi decisionem sequitur Ias. *in d. l. ult.* per illum tex. ubi prohibitus disponere de re alicujus, potest eo consentiente disponere, quem sequitur Alex. *cons. 215. n.*

477 *4. lib. 6.* nisi minor * promitteret de rebus propriis, ut Molin. ibid. dicit, *n. 4. in lit. B.*

Decla

Declaratur octavò*regulam non procedere, quan- 478
o communi opinione reputabatur major, ut tradit
nnoc. *in c. consuluit, de procurat.* & Bald. *in l. Barbarius
hilippus ff. de offic. Præt.* &ibi Iaf. *vers. 2. limita.* nisi quã-
o cum eo contrahens sciret hanc*opinionẽ esse fal- 479
m, quo casu nihil illum juvaret communis opinio
contrarium, ut tradit Dec. *cons.* 407. Panorm. *in c.
scitatus, de rescript. & in c. si duob. vers. ad hoc, de appel-*
t. Roman *sing.* 763. & facit text. *in c. si qui Episcopum,
q. 1. & in c. si necesse, extr. de donat.* de qua materia latè
iraq. *post leges connubiales, gl. 6. q. 17.*

Declaratur nono, ut*non procedat regula, quan- 480
o tutor, vel alius nulliter alienaverit, & post minori
ccesserit, quo casu si velit vendicare, repelletur ex-
eptione, per text. *in l. illicitæ, ff. de reb. eor.* Bart. *in l. cum
r, ff. de usucap.* Nam licet ex parte minoris non value-
t alienatio; tamen ex parte alienantis etiamnomine
lieno, valuit, adeo ut talis alienans, factus dominus
ei alienæ non poterit contravenire, cum ex facto suo
aluerit accessoriè alienatio, unde ne alleget ejus tur-
itudinem, exceptione removeretur ab impetitione
ujusmodi, juxta text. *in l cum quidam, §. 1. ff. de donat.*
art. *in. d. l. cum vir.* Bald. *in l. et si is, C. de præd. minor.* ubi
uando curator*distraxit prædium minoris nulliter, 481
obligaverit bona propria, & prædium evincatur
mptori, competit emptori hypothecaria in bonis
uratoris; & sic licet alienatio principalis sit nulla, ta-
nen consistit accessoria, in qua non militat ratio fa-
oris, propter quam contractus principaliter irrita-
ur. Nam ut dicit glossa ibi, curator est extra causam
rohibitionis; quia non prohibentur alienari bona
ninoris in favorem curatoris, & quod teneat obliga-
io bonorum curatoris, illud minorem non onerat,
pro quo etiã facit text. *in l. si servo, ff. qui & à quib.* jun-
cta glossa ibi; ubi si manumittens servum alienũ suc-
cedat domino, licet ex jure supervenienti non obli-
ge-

getur, tamen si molestet servum in libertate data re-pellitur exceptione, secundum gl. ibi, & idem tradit gl. *in l. si ab eo, C. de liber. caus.* quod perpetuo non-dum est, quia millies evenire poterit in facto, attento

482 quod à principio * quilibet diceret contrarium, cum vivo minore, posset tutorio nomine venire contra factum proprium, sicut ipse minor potest, ut tradit Tiraq. *de retract. lign.* §. 26. *gl.* 2. *n.* 13. & *in l. si unquam,* 406. & 420. *C. de revoc. donat.* & facit text. *in l. tutore, ff. de his, quib. ut indig.*

483 Declaratur decimò, ut* regula non procedat, quando alienatio fieret per patrem, vel alium de ejus consensu, quo casu in tali alienatione facta à patre de bonis filii decretum judicis non requiritur, ut voluit Azo *in sum. de bon. quæ lib in vers. habet autem pater,* ubi voluit, quod pater qui habet legitimam administrationem in bonis filii, possit alienare bona immobilia filii, etiam sine decreto; quia lex confidit multum de paterna pietate, & sequitur Bald. *in l.* 1. *ff. de reb. eo.* dicens, quod hoc dictum Azonis alibi non reperitur, & *in l. Præses,* & ibi Fulgos. & Paul. Castr. dicunt hoc menti tenendum, *C. de transact.*

484 Idem quoq; dicendum, si * minor, vel similis cum patre contrahat, vel ei donet, ut tradunt Roman. *in l. quis mihi bona,* §. *sed si mandavit, ff. de acq. hered.* Alex. *cons.* 106. *in fin. lib.* 1. & *cons.* 29. *lib.* 3. Iason *in l. transactionem, de transact.* & *in cons.* 135. *n.* 5 *lib.* 4. Dec. *cons.* 26 & *cons.* 180. & *cons.* 611. Paris. *cons.* 106. *lib.* 1. & Port. *lib.* 3 *com. opin. concl.* 15. dicit magis communem, *in vers.*

485 *tenendo primam,* ubi* contrarios tenentes allegat, & ibi de donatione facta filio, non servata solemnitate quam magis communem opinionem procedere dicit etiam in quolibet alio conjuncto donante, allegans Roman. *cons.* 277. & Dec. *cons.* 505.

486 Verum hæc decima declaratio* locum non habet quando pater non esset legitimus administrator bo-

no-

orum filiifamilias minoris, sed tantum tutor, qui a-
enare non potest sine decreto, *l. cum emancipatis*, C. *de
ræd. min. & passim per tot.* ex eo quod pater tutor filii
mancipati, non tantum juris habeat, quam qui est le-
itimus administrator filiifamilias, quem habet in po-
state, inque ipsius bonis usumfructum, *l. cum oportet*,
. *de bon. quæ lib.* adeò * ut etiam pater legitimus admi- 487
istrator filiorum suorum non possit opulentam he-
editatem, quem ex successione matris acceperunt,
ter filios ipsos minores dividere, sine decreto judi-
s, quia talis divisio est species alienationis, in qua re-
uiritur decretum, *l. non solum*, C. *de præd. minor.* Sed &
ald. * *cons.448. in ult. dub.* tradit, quod pater non pos- 488
t sine decreto judicis transigere super bonis, in qui-
us habet usumfructum in præjudicium filii, nisi cau-
& prudenter id faciat, propter dubium litis even-
um, per *l. 1. C. de bon. patern. & l. pactum curatoris*, C. *de
act. & in l. Præses*, C. *de transact.* & Molin. ad Dec. *in l.
ctum, n. 20. de collat.* sed contrarium tenet Dec. *ibid.*
t hoc * in tantum procedit, etiamsi ea bona à patre 489
erint antea filio donata, *l. 2. C. si advers. don.* nisi fieret
b * æs alienum hereditarium, & legata vel fideicom- 490
issa solvenda, *l. ult. §. sin autem æs alienum*, C. *de bon. quæ
b.* facit gl. *in l. si quando*, C. *de inoffic. test.* Pinell. *in 3. part.
1. n 21.* licet hæc opinio non sit omninò certa, & ex-
edita, eodem Pinell. teste, *d. n. 21. vers. sed contra Azonem*,
bi contrarios tenentes allegat, sed *in vers. ego à com-
uni, eodem num.* à communi sententia non recedendum
sse dicit.

Declaratur undecimo, ut * regula non procedat, 491
uoad obligationem accessoriam, quando non est
ullitas, nisi ex defectu solemnitatis, ut tradit Tiraq.
e tertio promittente, quod adultus major factus ra-
um habebit, *in l. si unquam, in fin. num. 6. C. de revoc. don.*
& Aym. *post tract. de antiq. temp. num. 19. 20. & 21.* de cu-
atore se obligante pro adulto, & Alex. de tutore bo-

na

na sua pro observatione contractus obligante, *consil.* 66. *in fin.lib.*4. & facit, l. *etsi is*, C. *de præd.minor.* vero
492 cum * ob evictionem rei pupillaris venditæ sine solemnitate, tutor vel curator, prædium proprium obligat, *d.l.etsi is*, §.*ult.* Licet enim alienatio rei minoris sit nulla, non tamen obligatio facta per tutorem, de proprio prædio.
493 Idem * generaliter quoque dicendum est, quando obligatio accessoria non esset æquè favorabilis, quo casu ea non irritatur, irritato principali aliquo speciali favore, ut ex text. *in d.l.etsi is*, & notant Dd. *in* l.*non dubium*, C.*de legib.* facit l.1.§.1.*ff.quib.mod.pign. vel hyp. solv.*
494 *l.si tibi*, §.*de pign.ff.de pact.* nisi * principalis obligatio esset nulla, alia ratione quam defectu solemnitatis, ut tradunt Petr.de Anchor, *cons.*330. Jas.133.*lib* 4. Rip. *in l.si unquam*, *q.*4.*n.*12. C.*de revoc.donat.* & Rebuff. latè declarat in materia restitutionis minoris: quando prosit fidejussori, *tit.de restit.artic.*2.*gl.*3.
495 Declaratur duodecimo, ut * regula non procedat, quia pupillus potest transferre possessionem rei immobilis cum tutore sine decreto, ut tradunt Menoch. *in*, *remed.adipisc.poss.num.*21. Hipp. Rim. *Instit. quib.alien.*, *num.*18.19.20. dicens communem, & Tiraq. *post leg. connubiales*, *gl.*3.*num.*150.151.& 150. Verum idem Riminald.*d.num.*18.*vers.mihi verò*, & Tiraq. *ubi supra* contrarium tenent, & opposita solvunt, dicens idem Tiraq. *n.*149.151.& 153. hoc maximè procedere in prohibit. administrare, ut in prodigo, *per l,is cui bonis, de verb. obligat.* Verum communis ampliatur, ut procedat, etiam statutum procederet ulterius, & diceret, quod traditio non valeret, non enim propterea impediretur possessionis translatio, ut tradit Franc.Aret.*in d.l.is cui bonis*, ut eum allegat Tiraq.*d.n.*151.
496 Declaratur decimo tertio, ut * non procedat regula, quando solennitas intervenerit in contractu præambulo, quo casu sufficit, & in consequentiam

ejusdem

ejdem contractus, secundum Dec. *consil.* 558. *num.* 8. *& seq. & in l. mandata, num.* 4. *ff. de offic. ejus, cui mand. est jud.* Unde si mulier prius * cum consensu viri ven-
disset fundum, & tradere vellet possessionem rei à se 497
prs venditæ, in ista traditione non requiritur am-
plius viri consensus, sed trahetur ad consequentia, per
uod in * simili traditur in patre, qui consensit filio 498
agiti, aut se defendenti in judicio, quem consensum
esse non erit præstari in excusatione sententiæ, ut
it gl. *in l.* 3. §. *utrum, in verb. invito patre*, per illum text.
minor. quam ibi sequitur, & dicit notabilem Bald.
per eam dicit, quod * si pater consenserit filio con-
aenti, in instrumento guarentigiato, quod habet 499
executionem paratam, quod poterit hujusmodi instru-
mentum mitti executioni pro filio, aut contra ipsum,
lio consensu patris, quem sequitur Barbat. *consil.*
3. ubi illam glossam dicit notabilem, & Alex. *cons.*
vers. allegatur etiam, lib. 5.

mile est, quod consuluit Ang. *cons.* 180. quod si * 500
consensit matrimonio filiæ, non est amplius ejus
nsus requirendus, cum uxor ducitur ad domum
ti, *l. si pupillorum, §. si pupillus, ff. de reb. eor.* ubi si pu-
s * cum decreto judicis rem aliquam pignori de- 501
t, poterit eam postea creditor alienare sine de-
creto.

quo non longè abest, quod * scribit Bald. *in l. ult.* 502
§. autem, in fin. C. de bon. quæ lib. Quod si pater consen-
officio tutoris filii, non est necessarius alius con-
s pro exercitio illius, allegans gloss. quam dicit
larem, *in l. Lucius Titius Cajum, in 2. gl. ff. de admi-
nist. tut.*

x quo * dicit Afflict. *in constit. Siciliæ, incip. con-* 503
stitutionem, vers. decimo quarto, quod si in promissione
vendendi feudum intervenerit consensus princi-
pis non est necessarius, ut interveniat in vendi-
tione.

Sed & ad hoc optimè facit, *l. tutor rerum, ff. de adm. tut.* ubi Bartol. * dicit, quod sit casus singularis, ut res
504 pupilli fuit vendita, uni cum solemnitate requisita, prima venditio non habuit effectum, dicitur ibi, quod tutor ipse potuit pro eodem pretio absque alia solemnitate illam rem venditam retinere, quia sufficit illam solemnitatem adhibitam fuisse in prima venditione.

505 Verum hæc decima tertia * declaratio non procedit primo, quando tantum intervenit solemnitas generaliter, quæ quidem solemnitas non sufficit, sed debet esse specialis, & ad certum specialem & expressum casum, de qua expressa solemnitate latè Tiraq. *post leg. connub. gloss.* 5. licet hic casus non sit sine dubio, attestante eodem Tiraq. *d. loco, gl. 3. num.* 185. ubi hoc exemplificat.

506 Secundo non procedit, quando * æs alienum extiterit ante executionem mandati, sive absolutionem contractus, ut tradit Molin. ad Alex. *cons.* 188. *nu.* 8. *lit. A. lib.* 7.

507 Declaratur decimo quarto, ut * non procedat regula, quando delinquit, & alienatio solum sit prohibita favore prohibiti, ut in minore, prodigo, & similibus, quia tunc excluditur non alienatio, quæ fit delinquendo, sed propter delictum perdit delinquens favorem suum, ut tradit Bart. *in l. si quis in tantam, vers. quæro an dominus, C. unde vi.* idem *in l. si finita, §. si de vectigalibus, ff. de dam. infect.* Aret. *cons.* 14. Fab. de Mont. *de empt. & vend. in 4. part. princip. q.* 14. *ad fin.* Segut. *in tract. de bonis luc. constant. matrim. num,* 242.

508 Verum hæc declaratio * non procedit primo, quando alienatio prohibita esset favoae alterius, quam minoris, ut contingit in rebus peculii adventitii filiifamilias, qui prohibetur eas alienare favore patris, habentis usumfructum, *l. fin. §. filijs autem, C. de bon. quæ lib.* quia tunc excluditur omnis alienatio, non solùm voluntaria,

...aria, sed etiam necessaria, & non solùm hominis, ...etiam legis; ut quando fieret propter factum, vel ...tum prohibiti, ne sit in sua potestate alteri præju... ...ce, l. *Statius*, §. *ult. ff. de jur. fisci*, & *l. quæcumque, ff. de* ...*mnat*. Quia nemo jure suo privatur, sine suo fa... ...t culpa, l. *id quod nostrum, ff. de reg. jur.* & *in c. quæ in* ...*rum, de constit*. Deinde, quia pœna suos autores ..., nec ad alios progreditur, l. *sancimus*, C. *de pœnis*.
... ut etiam hoc casu non valeat alienatio, etiam du- 509
...vita banniti, quando constat de voluntate prohi...ns, videlicet testatoris, qui voluit bona continuo ...nere apud heredes, ut tradit Alex. *cons. 23. in vers.* ...*ondeo, lib. 1*. licet aliàs pro tempore quo vivit ban... bona deberent esse apud fiscum, l. *cum pater*, §. ...*catem, ff. de leg. it. 2*. Quæ * quidem prohibitio et- 510
...cum habet respectu legitimæ prohibito debitæ, ...it Dec. *consil. 442. num. 28*. allegans Alex. *cons. 23.* ...*tertio respondeo, lib. 1*. Bart. per text. *in l. filii matrem,* ...*inoffic. test.* & l. *cum filio, ff. de vulg. & pupill.* dicens, ...unem esse opinionem.
...ndo non * procedit declaratio, quando minor 511
...ecreto judicis feudum vel emphyteusin alienave... ...o quidem casu eo non privatur, ut tradit Bald. ...*vers. nunquid minor, lib. 1*.
...tio non procedit, quia non * privatur feudo, 512
...denegaverit patronum, sive in judicio, sive ex... ...ncipitaliter ad hoc intentato, nisi probetur de ... certa scientia, & dolo negantis: quo casu amit...tum, nec potest restitui in integrum, quia * ad- 513
...verum dolum minores non restituuntur, l. 1. ...*vers. de ict.* & l. *auxilium, ff. de minor*. & prædicta ...unt, etiamsi * faciat abnegationem in judicio 514
...toritate tutoris vel curatoris: quia autoritas ...is non operatur, nisi circa legitimationem ju... non autem circa substantiam & effectum con...s vel negotiationis, ut notatur in l. *clarum*, C. *de*

auth. præst. per Bald. & Salicet. *in l. unic. C. de confess.*
515 Nihil etiam* operatur, ubi agitur de donatione, vel c... licto, vel ubi manifeste apparet non esse justam causam authorandi, *l. fin. C. si major. fact.* Ex prædictis ergo p... tet, quod non est differentia in minore, sive negaverit in judicio, sive extra, sive cum curatore, sive sine cu... tore: sed hoc solum attenditur, si ætatem idoneam ... fidelitatem præstandam adeptus, dolose & ex certa s... entia, dominum abnegaverit, non vero si tantum p... baverit de præsumpta scientia, vel quæ sufficeret ad... tam culpam, quæ non sufficit ad obtinendum comm... sum.

516 Declaratur decimo * quinto, ut regula non pro... dat, quando minor major factus contractum per se ... lidum (qui tamen rescindi potest beneficio ætatis, ut... quia sui facilitate læsus est) expressis verbis, vel fa... ratificaverit, *l. 1. & 2. C. si major fact. rat. hab. l. 3. §. 1. ... de minor. & l. unic. §. 1. C. si in com. ead. causa.* Quæ ... dem ratificatio facit, ut valeat contractus ex nunc, ... licet à die ratificationis, non tamen ab initio: idque ... ratione, quia actus is nullus, non legis dispositione, ... hominis, convalidatur, qui quidem homo cum ... gendi potestatem facultatemque non habeat, mi... efficere potest, ut in præteritum retroq; trahatur ... ille actus, ut tradit Bart. *in l. ab emptione, n. 14. ff. de p... & in l. observare, num. 4. ff. de offic. pro cons.* Dec. *in l. ser... qui non prohibet, num. 16 ff. de reg. jur. & consil. 367. num...* idem *cons. 645. in fin.* dum affirmat, ratihabitionem ... hil operari, cum contractus est omnino nullus, a... initio, intelligitur, ut nihil operetur in hominis ... habitione expressa, ut is contractus sit validus, ... principio, non ut de novo. Et hæc declaratio * in ...
517 tum procedit, etiam si minoris bona communia fi... altero minore alienata, sine suo consensu & manda... & factus major, qui non vendidit, ratificet, & qui v... didit, restitui petat, non poterit etiam is, qui ratific... resti...

estitui,ut est text.notab.*l. unic.* §. 1. C. *si in com. ead. causa in integr. restit. post.* & facit gl. *in l.2. C. si major fact.* Quod tamen intelligi* debet, nisi causa sit individua, 518
quia tunc unius restitutio alteri prodest, ut tradit Afflict. *decis.*213. Ias. *cons.*238. *in fin. lib.* 4. Ruin. *cons.*77. *lib.*4. *& cons.* 121. *in fin. lib.*5. *l.*1. *C. si un. ex plurib. appel.* Marsil. *sing.*180. & latè Covar. *lib. pract. qu. c.*34. *n.* 2.
Verum* hæc declaratio locum non habet, quando 519
gesta à minore per adversarii dolum gesta essent; illa enim per ratificationem sive ratihabitionem, à majore factam, non confirmantur, *d. l.*1. *C. si maj. fact. rat. hab. ubi: facta sine dolo divisio est*, ut trad. Parif. *cons.*49. *n.* 38.
*lib.*1. Quod tamen intelligi* debet de dolo vero, *l.*3. §. 1. 520
*de minor.*25. *ann ibi; sed si probaret calliditate adversarij, cum reddit rationem.* Neq; enim extremo (inquit) judicii die videtur solum deceptus hic minor, sed totum hoc structum, id est, toto judicio id actum & cogitatum, ut majore eo facto liberaretur; qui verus dolus à lege non inducitur præsumiturve, sed qui probationibus, vel conjecturis & indiciis detegitur, ut notant Bart. & Cast. *in l. dolum C. de dolo.* Secus verò in dolo 521
præsumpto, quia à lege sive aliis in medium adductis probationibus præsumitur, ut probant Bart. *in l. quod Nerva, num.*14. *ff. depos.* Alex. *cons.*18. *n.*13 *l.*1. Vel quando minor * factus sciverit dolum intervenisse, quia 522
tunc illi renunciare dicitur, ut tradit gl *in d. l.* 1. *C. si major fact. rat. hab.* & late Paris. *d. cons.* 49. *num.* 42. 43. *lib.*1. Nec enim dubium est, dolum * etiam verum de 523
præterito remitti posse, *l. si quis rationes, ff. de liber. legat.* gloss. Ias. & alii *in l. si unus, §. illud, ff. de pact.* Dec. *cons.* 187. *num.*3. idem *cons.*192. *num.*4. *vers. secundo principaliter, & in l. contractus, num.*42 *ff. de reg. jur.*
Declaratur decimo sexto, ut * regula non procedat, quando major factus contractum ipso jure nullum, expressis verbis & facto ratificavit, *l.*1. *&* 2. C. *si* 524
major fact. rat. hab, ubi Bart. Bald. Angel. Salicet. & alii

tradunt, & ponit Bald. *consil.47.lib.1.* Quod adeò
525 rum est, ut * non solùm procedat in terminis juris communis, sed etiam statuti, loquentis de contractu minoris, ut tradunt Roman. *consil.* 54. & Gozad. *cons.*
526 16.*n.*7. In tantum, ut * etiam tali casu non possit con-
527 travenire, obtento rescripto regio: nam tale * rescriptum nullo modo poterit præjudicare juri competenti alicui: quia in tali rescripto committitur justitia, prout est de natura rescripti, *l. falsam, C. de divers. rescript. l. rescripta, C. de precib. Imper. offer* & Bart. *in l. fin. C. de con-*
528 *stit. Princip.* & ideò * dicuntur esse modici præjudicii ut
529 not. Bald. *in l.* 1. C. *de divers. rescript.* Ideò * verba rescripti debent reduci ad jus commune, licet natura verborum non patiatur, ut notat gl. *in cap. paratus,* 23. *quæst.*
530 *in verb. si vera.* Eodem * quoque modo heres eius
531 contravenire non potest, nec * etiam donatarius;
532 quia donator * non potuit plus juris in donatarium transferre quàm ipse haberet, *l. nemo plus juris, ff. de reg. jur. in 6.*

533 Dicitur autem * ratificare expressè, qui expressis
534 verbis & facto aliquo ratificat, quia * tantum est, facto quam verbis animum & mentem declarare, gestaque rata habere, *l. Paulus respondit, ff. rem rat. hab.* Imo
535 plus * est facto quam verbis mentem declarare, ut respondit Gram. *cons.* 13. *num.* 3. *per c. dilecte fili.* 2. *de appl.* Soc. jun. *consil.* 98. *num.* 13. *lib.* 1. *& cons.* 42. *num.* 14. *libr.*
536 Imo ex * non facto declaratur voluntas, & animus, ut latè tradit Cravet. *cons.* 91. *n.* 10. idem *in respons. pro* *pub. Saviliana, n.* 62. *vers. sed & facto.*

537 Facta autem * ratihabitio inducitur primo; puta si solvat vel recipiat solutionem, *l. Iulia, §. ult. cum l. seq. ad Maced. l. cum fidem, C. de non num. pecun. l. si filius, ff. de minor.* 25 *annis.* Alex *consil.* 117. *n.* 2. *lib.* 5. quem secuti sunt Dec. *consil.* 132. Bellon. *cons.* 18. *num.* 17. 18. *per text. l. si proponas, §.* 1. *ff. de inoffic. testam.* Cravet. *consil.* 237. *ve. alibi, & consil.* 276. *num.* 6. *vers. rursus, & vers. & mag.*

Verum

erum Molin. *quæst.* ; 7. *nu.* 237. *de usur.* ita distinguen-
um putat, videlicet, quod si major factus infra quin-
ue annos continuos post impletam ætatem, id est,
, annos annumerandos conqueratur, quod tenea-
r creditor probare non obstantib. solutionib. factis
majore, sed post quinque annos nihil probare tene-
r, si major interim solverit vel recognoverit, nec
quiri quod singulis annis solverit, sed satis esse, quod
quas solutiones fecerit, ita ut creditor fuerit, & mā-
rit in quasi possessione reditus, contra majoreē. Secus
ro esse si major factus nihil solverit, nec aliter reco-
noverit, quia tunc simplici silentio (ex quo creditor
hil interim possidet) non dicitur approbare, etiamsi
ontractus erat de facto suo, & non de solo facto tu-
ris, vel curatoris.

Secundo inducitur * ratificatio, si annuos fructus, 538
ditus, vel censum recipiat, ut tradit Nat. *cons.* 341. *n.*
lib. 2. Bald. *cons.* 184. *lib.* 2. Bellon. *cons.* 15. *n.* 11. 12. &
ec. *in l. semper qui non prohibet, num.* 9.

Contrarium tamen dicit Rebuff. *in tractat. de restit.*
tic. 2. *gl. ult. num.* 5. in Senatu Pariensi provinciatum
isse in muliere, quæ receperat fructus post mortem
ariti suæ rei, venditæ sine ejus consensu, vel permu-
tæ, ut eo non obstante, rescissionem petere possit, *per*
3. §. *scio. ff. de minor.* quia fructus (inquiens) recipien-
o non videtur contractum approbare; nam eos re-
eperat ne in damno esset, videlicet ne pars adversa re-
iperet fructus, & rei, & pretii. Ideo in pretii com-
ensationem receperat fructus rei, quod ei permit-
ebatur, *per l. curabit, C de act. empt.*

Tertio inducitur ratificatio, si * dilationem petie- 539
it, ut satisfaceret, ut tradit Grat. *cons.* 47. *num.* 22. *lib.*
Angel. *in l. cum te, C. quod met. caus. per. tex. in l. ad solutio-*
nem, C. de re jud.

Quarto inducitur * ratificatio, si pretiū alienatæ rei 540
petierit effectus major sciēs causam petitionis, *l. liberis,*

§.1.ff.de liber.causa,& idem respondit Cravet.*cons.59.*
n.5. Ruin. *cons.63.n. in fin lib.1.*

541 Quinto* ratificatio inducitur in eo, qui agit ut
ex celebrato contractu consequatur, ut tradit late
542 *cons. 480. in fin.* in eo * qui fructus colligit, & Crav.
*consil.237.n.2.& 3.& cons.261.n,3.& 4.*Idem *cons.*
543 *nu.6.* Alex.in agente ad * pensionem ex locatione ad
longum tempus, *cons.117.n.2 lib.5.per l. Paulus resp.*
non tantum verbis,ff.rem rat. hab.& l. indebitum, C.de cond.
dict. indeb.

544 Sexto inducitur ratificatio, quando* quis mand-
do solvi de pretio emptionis se juvat ex ipso contra-
ctu emptionis, & illo utitur, ut tradit Bald. *consil.39.*
ad fin.lib.1.

545 Septimo inducitur ratificatio, quando * quis acci-
pit bona sibi per laudum adjudicata, tum censetur i-
psum laudum ratificare, ut consuluit Paul. de Cast.
*cons.116. ad fin.lib.1.& consil.386.lib. 2.*quo loco dic.
546 quod recipiens * pensionem pro contractu locationis
censeatur ipsam locationem approbare, per tex. *in l. 2.*
C. de jur. emphyt. & tradunt Cyn. & Bald.*in l. 2. C. de*
dot. promiss.

547 Octavo inducitur * ratificatio, quando quis recit
instrumentum contractus, & tacet, ut tradit Crav.
cons.276.num 6.vers. fortius.

548 Nono etiam * inducitur ratificatio in eo, qui exe
rationes administrationis, qui videtur ratificare ge
per illum qui administravit, ut tradit Dec.*in d. l. sem.*
qui non prohibet, ff.de reg.jur.

549 Verum contra * prædicta facere videtur, quod tra-
dit Rebuff. *in proœm. constit. gl. 5. n. 37.* videlicet quod
ad hoc, ut alienatio minoris rata haberi possit, requi-
ratur specialis confirmatio, sive ratificatio, inspectis
cognitisque verbis prioris contractus, nec sufficit di-
cere se ratificare contractum tali anno, mense, per ta-
lem Notarium confectum, *l. unic. C. si in com. ead. caus.*

integ.

teg.restit.post.dicens, ita judicatum fuisse in magno Regis consilio, anno 1543. die 5. Novemb. Id quod etiam sentire videtur Ruin. cons.63. num 23.& 24.lib.1. dicens, ultra expressam ratihabitionem etiam requiri, ut quis certificatus & plene instructus fuerit, & quod in nullo erraverit, allegans Spec. in tit. de empt.& vend. §.3. ver.si vero, & Paul.de Castr.cons.350. Et quod amplius est, etiam non sufficiat, si major factus tradat rem, quam minor vendidit, ut tradit Rebuff. d. loc. n. 3. adducens Barbat.in c.literis, de rescript.

Sed hæc decima sexta declaratio * locum nō habet 550
primo, in contractu pupilli minoris quatuordecim annis, etiamsi * tutor intervenerit, ut tradit Molin. ad 551
Dec.cons.209. num.4. lit.D. contra Dec. ibidem, dicens l.final. C si major fact. alien. loqui simpliciter de minore, & extendi non debere ad pupillum.

Secundo * locum non habet in contractu curato- 552
ris, facto absente adulto, qui factum curatoris præsumitur ignorare, sicut dominus factum procuratoris, ut notat gloss. 2.in l. si res obligata ff.de legat. 1.ut tradit Molin. d.loco, dicens, l.final. loqui * in contractu fa- 553
cto per puberem minorem, id quod procedit, etiamsi post alienationem supervenerit scientia, secundum gl. & Salic. in d. l. fin.

Tertio non procedit, quando * tutoris autoritas 554
non intervenit, vel intervenit, sed tempore incongruo, id est, ante confectionem inventarii, quod perinde est, ac si non intervenisset, l.4.§.condemnatum, ff. de re jud. l non putavit, §. non quamvis, ff. de bon.poss. cont. tab. cum * paria sint non facere, vel facere tempore incon- 555
gruo, l. cum filius, §. fin.ff.de verb. oblig.

Quarto non procedit, quando * contractus esset 556
nullus ex alio capite, quam ex defectu decreti, ut tradit Corn. cons.207.n.7.lib.3. qui post Salic. in d.l. fin. vers.quæro quid si, hanc sententiam dicit esse communem, quam confirmat ex verbis d.l fin. C. si mai.fact.

ibi, occasionem prætermissionis decreti; ergo à contrio sensu, quando alio defectu alienatio est nulla, on confirmatur ex dispositione illa. Accedit etiam qod is titulus præcedentesque solum in ea nullitatis spie loquantur, quæ provenit ex decreto non interposito. Subjecta ergo materia ostendit, ratihabitionem illm ex lapsu temporis cõfirmare solũ alienationem rl-lam defectu decreti non interpositi. Quam Corei opinionem sequi videtur Capit. licet subobscure, *c. 9?. n. 2. & 3.* Verum licet hæc opinio videatur habe aliquem colorem, ego tamen longe aliter sentio, i-pe nullam esse in nullitatis specie constituendam c-ferentiam, sed decretum, cujus fit mentio *in tit. C si ma. fact. ali. sine decr. rat. hab.* accipi in genere, in spec,
557 & indistincte. Dicimus enim * in specie, esse judic-riæ autoritatis interpositionem, causa cognita supr eo, quod petitum est, nec versatur in absolvendo, vl condemnando, ut diffinitiva, sed in affirmando justax causa quid actum esse, ut est in alienatione hac bon-rum minoris, ut rectè declarat Alci. *lib. 2. Paradox. c.* & post eum Coras. *in l. 1. n. 5. ff. de offic. assess.* quod sæ decretum dicitur sententia, in causarum cognitior-bus prolata, ut ostendit inscriptio *legis ult. ff. de jur. p-*
558 *tron.* debet * enim decretum præcedere ut antecedes necessarium causæ cognitio, quæ in multis versatu
559 Quare cum * decreto alienare intelligitur, cum omn bus adhibitis solemnibus, alienatio fit, ut probat ti inscriptio, *ff. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt sine de non alien. vel sup.* & hoc in genere, sine decreto minc rum bona non debere alienari. Sumitur ergo hoc ca su alienare cum decreto, pro integra hac solemnitat quæ adhiberi debet. Quare *in d. l. ult. C. si mai. fact. alien sine decr. rat. hab.* non debent intelligi illa verba; *occasione intermissionis decreti*; pro singulari illo actu autoritatis interponendæ, sed pro integro decreto, junct causæ cognitione, cæterisq; juris solemnitatibus, qu
de-

ecretum integrum constituant; & hanc sententiam
ibi parum constans probavit ipsemet Corn.*cons.36.n.*
2.lib.2. & Paris.*cons.49.nu.58.lib.1.* & Grat.*consil.47.*
fin.lib.1.

Declaratur decimo septimo, ut * regula non pro- 560
cedat, si major factus non expresse, sed tantum tacite
ratificaverit tacendo per quinque annos in contractu
oneroso, *l, fin. C si mai. fact. alien. fact. rat. hab.* optime
Caver in materia divisionis & transactionis, *cons.19.*
n. & Alex. de locatione ad longum tempus, *cons.117.*
n.2.lib.5. Itaque * ratificatio tacita facit, ut valeat ab 561
initio, *d.l.fin* & tradit Alex. *d.cons.117.n.2.lib.5.* Dec. &
Cagnol. *in l. quod ab initio, ff. de regul. jur.* Et * quod illud 562
quinquennium incipiat currere à die ætatis perfectæ
viginti quinq; annorum. Nisi * ex forma statuti pro- 563
nunciatus esset major, vel quando minor alia ratione
haberetur pro majore, ut in spiritualib. ut tradit An-
nor. *consil.38. vers. postremo contra.*

Verum hæc * declaratio locum non habet primo, 564
quãdo intercessit dolus adversarii verus, ut tradit Soc.
l. cũ filiusfam. in princ. n.1. ff de verb. obl. Nec enim tunc
ex supervenienti ætate temporisve cursu diluitur,
contractusve confirmatur, *l.1.C. si mai. fact. rat. hab.* In
omni * enim dispositione semper intelligitur dolus 565
exceptus, *l. creditor, §. Lucius, ff. Mand.* Sic * etiam dona- 566
tio dolosa à minore facta non ratificatur ex superve-
niente ætate, ut tradit Ruin. *cons.170.n.29. lib.1.*

Secundo * non procedit, quando contractus esset 567
simulatus, ut respondit Bald. *cons.45. lib.4.* quẽ secutus
est Nat. *cons.162. n.34. lib.1.* idq; hac * ratione, quod si- 568
mulatus contractus non sit contractus, *l. simulatæ nu-*
tiæ. ff. de rit. nupt. l. emptor, ff. de aq plu. arcend. & plura
tradit Rip. *in l. nemo potest, n. 65. de legat. 1.*

Tertio locum non habet, quando * tutor solus, vel 569
curat rem minoris, non ut minoris, sed ut propriam,
alienaverit, quo casu non est locus beneficio *legis ult.*
C. si ma. fact.

Quarto

570 Quartò non*procedit, quando contractus lab[ora]ret duplici vitio, nullitatis scilicet, & læsionis; [qu]ia sublata causa nullitatis ex cursu temporis, nō est [sub]lata causa læsionis, *d.l.1.C.si mai. fact.* &ibi Bald. M[a]n[f]. *cons.40.* Quando est venditum feudum sine cons[en]su domini. Quia contractus rescissio ex læsionis ca[us]a etiam majori conceditur, *l.2.C. de rescind. vend.* qu[am] rationem consideravit Gord. Imperator *in d. l.1.*

571 Quintò locum non habet, quando * minor mo[do] factus perfectè non novit, sed dubitavit quom[o]do celebratus esset contractus; quo quidem casu non [di]citur ratum habuisse temporis cursu, ut tradunt M[...] *cons.162.num.31.32.lib.1.* & Ruin. *cons.63.num.23.4. lib.1.* quia dispositio *d.l.ult.* solum locum habet in [mi]-

572 nore sciente, non ignorante, & quod * dubi[ta]ns ignoranti æquiparetur, *l.manifestissimi,§.1.* ubi Bar[to]l. *C.de furt.*

573 Declaratur decimo octavo, ut regula * non p[ro]cedat, quando fundus esset pupillo tantum oppig[no]ratus, *l.magis puto,§.fundus pupillo, ff.de reb.eor.*

574 Declaratur decimo nono, ut *regula non pro[ce]dat, quando intervenit rescriptum Principis, qu[od] tantum valet, quantum decretum judicis solemn[iter] emanatum, ut dicit Bald. in term. *in l.2.C.quand.dec[r]. non est op.* per illum textum, dicens, legem illam qu[o]tidie practicari in Ecclesiis & hospitalibus impetra[n]tibus à Papa alienationem alicujus rei. Qui enim (d[i]cit ipse) habet verbum superioris, non indiget ver[bo] inferioris.

575 Declaratur vigesimo, *ut non procedat regu[la], quando intervenit juramentum præstitum per pub[e]rem, ut tradit Nicol. Everard. *in loc. suis legal. in loc[o] vi, energia, seu efficac. juramenti, effectu 3. vers. secundo [...] isto, per l.1. cum sua auth. sacramenta puberum, C.si adve[rs.] vend.*

576 dicens, hoc * communiter approbari.

577 Verum hæc declatio * non procedit primo, in [...]

go Franciæ, in quo Galli *auth. Sacramenta puberum*, non
servant, sed si minor læsus fuerit, quamvis juramen-
m interpositum fuerit in illo contractu, restituitur,
impetratis à Rege literis, vel ejus Cancellaria, dis-
nsationem juramenti petit minor ab Episcopo, vel
is vicario, quæ non solet denegari, ut tradit Rebuff.
Proœm. constit. reg. gl. 5. *num.* 50. dicens, se id in Curiis
nper vidisse observari, quem sequitur Molin. ad A-
l. cons. 27. *n.* 3. *lit. B. lib.* 1. 578
Secundo non procedit, data * enormi læsione; quia
i casu juramentum non impeditur, quo minus mi-
or enormiter læsus contravenire possit, petendo ad
utelam absolutionem à juramento: nam eo casu ju-
mentum esset iniquitatis vinculum, *c. quanto. de jure-
r. & c. inter cætera*, 22. *quæst.* 4. quod non debet obser-
ri, *c. si vero, de jurejur.* & Anchor. *consil.* 82. *circa fin. &
ns.* 180. *in fin.* ubi dicit *auth. sacramenta * puberum*, non 579
abere locum, si dolo reipsa * contractus arguatur; 580
uia tales enormes deceptiones videntur à jurejuran-
o exceptæ, *l. si libertus juraverit, ff. de oper. libert. c. Quin-
vallis, de jurejur.* Et * ideo in minore, quem re ipsa 581
pparet læsum esse, juramentum debet relaxari, cum
minore, & muliere, simplicitas præsumatur, & si ju-
ent, juramentum est captiosum, & debet per Episco-
um relaxari, ut tradit Bald. *in rub. C. de rer. permut. vers.
dem quæritur.* Calder. *consil.* 8. *in tit. de jurejur.* & cum,
onsil. 180. Quod * proceditr etiamsi juratum fuerit non 582
contravenire aliqua ratione, vel casu, à quocumque:
quia ab ipsis verbis (ut civili modo intelligantur) ta-
les deceptiones debent & possunt excipi, *l. creditor*, §.
Lucius, ff. mand. & l. tres fratres, ff. de pact. Quod * etiam ve- 583
rum est, etiamsi juratum fuerit omnia & singula con-
tenta in instrumento esse vera; quia constito de oppo-
sitione, talia possunt revocari, *c. cum in positionibus, de
jurejur. in* 6. quia juramentum censetur esse præstitum
sub confidentia, quod illa sint vera, unde reperiens rem
aliter

aliter se habere, non est perjurus, licet temerè ju-
verit, *c. quemadmodum, & c. veniens, de jurejur. & 22. q.*
per tot. & ita dicit se consuluisse Ant. de Butr. *in c. cum*
584 *contingat, de jurejur.* Et hæc* declaratio secunda, etiam
procedit sine absolutione, ut tradunt Alex. & ibidem
Molin. *cons.* 42. *num.* 6. *lib.* 1. & Nicol. Bellon. *lib.*
cons. 18.

585 Tertiò non procedit, quando * contraxit credens
se majorem per errorem, cum tamen esset minor, quia
nemo dicitur renunciare juri, quod se habere igno-
rat, *l. mater decedens, ff. de inoffic. test.* Et hinc est, quod
586 multi* Dd. non levis autoritatis voluerunt juramen-
tum minori non obesse, nisi fuerit per prius certiora-
tus de beneficio suo, & quod ipsum beneficium per
juramentum amitteret, ut tradunt Dyn. *in l.* 3. §. 1. *ff.*
de contrar. & util act. tut. Io. And. *in c. fin. de empt. &*
vend. & Fulgos. *cons.* 237. tanquam magis securum di-
cit esse observandum, Alb. de Ros. *in d. auth, sacrament.*
puberum, & ita observari in Francia, dicit Molin. ad
Alex. *cons.* 27. *num.* 2. *lib.* 1.

587 Quartò non procedit, quando* statutum annulla-
ret contractum minoris etiam juratum, ut latissime
tradit Hipp. Rim. *ad princ. tit. quib. alien. lic. num.* 293.
588 *usque ad* 300. & * si simpliciter annularet, juramen-
tum etiam comprehenderetur, ut tradit Molin. *d. cons.*
27. *num.* 6. contra Alex. *ibid.* & Hipp. Rim. §. 2. *num.*
34. *quib. alien. lic.*

589 Quintò non procedit, * quando juramentum ve-
rè, vel præsumptivè diceretur dolo præstitum: quo
casu non præjudicat minori, ut tradit Petr. de Anchor.
590 *cons.* 330. & Alex. *cons.* 151. quæ communis* est opinio,
secundum Ias. *in d. auth. sacramenta puberum*, dicens, ab
ea non esse aliquo modo recedendum in judicando,
licet aliqui contrarium teneant, & malè.

591 Sextò non procedit, quando * intervenit simulatio,
ut tradit Gozad. *cons.* 16. *n.* 13. & novissimè Nic. Ever.

cons.

ss. 173. *in fin.* nam juramentum, quod super contra-
u simulato interponitur, est nullum, ut notat gloss. *in*
emptionem, & ibi Bald. C. *plus val. quod agit.* ubi Angel.
cit, quod tali casu non est petenda absolutio à jura-
ento, & idem Ang. *in l. 1. de dot. caut. non num.* Corn.
consil. 135. lib. 1.

Septimo non procedit, quando * narrata Judici non 592
sit vera: juramentum enim intelligitur narratis ve-
re existentibus; unde juramentum non astringit, *l. li-*
bertus, ff. de oper. lib. l. fin. C. de non num. pec. c. pervenit, & c.
quemadmodum, de jurejur. & facit text. *in l. oratio, §. inter*
locatorem, ff. loc.

Octavo * non procedit in juramento assertorio, 593
quo juravit omnia & singula esse vera: quo casu tale
juramentum non valet, tanquam appositum in frau-
dem, ut tradit Bartol. *in l. cum quis decedens, §. Titia, ff. de*
leg. 3. in Aurelius, § fin. ff. de liber. legat. Bald. *in l. 1. C. de*
officio testam. Idem * quoque dicendum in assertorio, 594
quo dixerit se majorem, quo siquidem casu excludi-
tur à beneficio ætatis, non tamen nullitatis, ob omis-
sas solemnitates juris, vel statuti, ut tradit Hipp. Rim.
cons. 2. num. 28. usque 34. Instit. quib. alien. lic. nisi * jura- 595
mentum corporaliter esset præstitum, quo casu, in-
quit idem Riminald. ex Mariano Socin. *consil. 3. libr. 2.*
omne auxilium excludi. Dicitur * autem corporali- 596
ter præstitum juramentum tactis sacrosanctis Evan-
geliis, ut tradit Brisson. *ad verb. corporaliter, de verb.*
signif.

Nono non procedit, quando * minor non fuit certus 597
de facto, quia non scivit valorem rei, & putavit subesse
causam æris alieni, ut tradit Paul. de Castr. *cons. 70. in*
verb. quarto loco videndum est. Imò etiam si sciverit jus, &
factum, non tamen excluditur à beneficio legis, ut tra-
dit Molin. ad Dec. *cons. 403. n. 22.*

Decimo non procedit, quando * præter minorem 598
ætatem obstaret etiam alius defectus, ut tradit Hipp.

Rim.

Rim. *inprinc. tit, quib. alien, lic. n.* 240. *usque ad* 239. isti verba essent multum prægnantia; quia promitteret non contravenire ratione minoris ætatis, vel quacunque alia ratione, vel causa: quo casu juramentum supplet plures defectus, ut tradit Bart. *in l. 2. vers. quæro uti si minor, in fin. C. de rescind. vend* & Hip. Rim. *ubi supra.*

599 Undecimo non procedit, quando * ex parte contrahentis cum minore, versatur turpitudo: quia scivit eum verisimiliter consumpturum pretium, vel videat eum ad hoc paratum. Quo quidem casu juramento minoris alienatio non confirmabitur, *l. si quis cum scit, ff. pro empt.* ubi emens scienter servos à protinus consumpturo, velut à luxurioso, & statim scorto daturo, non eos usucapit, sicque contractus non valet.

600 Duodecimo non procedit, quando * minor prius juravit non alienare sine decreto, ut tradunt Jo. Ant. *in c. cum contingat, de jurejur.* Alex. *in l. stipulatio hoc modo concepta, de verb. oblig.* & ita in materia dotis tradit communem Hip. Rim. *tit. quib. alien. lic. in prin. n.* 228. Quod

601 maximè procedit, quando * minor juravit non sibi, sed alteri, cujus interesse possit. Quo casu, licet postea consentiat alienationi, juretque, debet tamen præferri primum juramentum; quia juri alterius per secundum actum non potest præjudicare, *arg. l. fin. ff. depo.* Etiamsi emptor id ignoraverit; non enim consideratur in isto contractu contrahentis ignorantia, cui naturæ lex resistit, *l. quemadmodum, C. de agric. & cen. lib.* 12. Imo verò imputandum est emptori, qui diligenter non perquisivit, an secundum juramentum esset tale, quod sine peccato servari posset; aut verò aliud præcessisset; cautus enim esse debuit, ex quo contractus erat de genere prohibitorum, arg. eorum quæ notantur *in l. qui cum alio, ff. de reg. jur.* licet non ignorem aliquos esse, qui velint emptori non nocere primum juramentum, quando ignoravit, ut in dubio præsumitur, *arg. & liberi, ff. de contr. empt. & l. fin. ff. pro suo,* ut trad

adit Curt. jun. *in d. auth. Sacramenta puberum.* Verum prædicta ampliatione de ignorantia emptoris non cile recedendum est, quæ tamen non procedit, quo consequendum interesse, quod rem sibi habere non eat, ut notant Bald. Salic. Fulgos. & alii, *in d. l. & li-i.* & Jo. Fab. *Instit. quib. alien. lic.* Amplius etiam præ-cta procedunt, quando is, cui præstatur secundum jamentum, scivit, aut scire debuit, vel facile scire tuit jurantem prius contrarium jurasse: quo casu non lebit secundum juramentum, *ut in c. intellecto, de jure-j.* ubi ille, cui res regni alienabatur cum juramento, ebat, aut scire debebat, dictum regem prius contra-um jurasse, cum juramentum à Regibus, & cæteris dministratoribus solitum fuerit præstari palam, & blicè tempore coronationis, ita ut nullus præsuma-r hoc ignorare, *c. si quis presbyterorum, de reb. eccles. non ien.* ubi juramentum à prælato præstitum de non a-enando, est de jure communi, & omnibus notum, & derogat secundo juramento in alienatione præsti-; licet secus sit, quando ille, cui præstabatur secun-m juramentum, ignorasset istum sibi secundo ju-ntem prius jurasse contrarium, eo siquidem casu se-ndum juramentum prævalebit, ne detur facultas cipiendi, & locus fraudis relinquetur, ut singulari-r dicit Bald. *in c. cum contingat, de jurejur. & in* l. *si præ-um, in fin. C. de jur. dot.* & Jo. Fab. *in §. Instit. quib. alien. m lic.*

Decimo tertio non procedit, quando * contractus 602 sset factus, deinde ex intervallo juramentum interve-erit: Cum enim contractus ab initio fuerit nullus, ex ost confirmari non potest, *l. quod ab initio, ff. de reg. jur.* Cast. *in d. auth. Sacramenta puberum*, & novissimè Hip. im. *ad rubr. quib. alien. lic. n. 282. usque ad n. 293.* ubi argu-nenta contraria satis dissolvit.

Decimo quarto non procedit, quoties * contractus 603 sset nullus ratione solemnitatis probatoriæ requisitæ

ex ſtatuto, vel aliàs, quo caſu juramento firmari n
poteſt, cum tales ſolemnitates ſint requiſitæ ob pul
cam utilitatem, cui partes juramento non poſſunt
nunciare, *l. juspublicum, ff. de pact. & l. nemo poteſt, ff. de*
gat. 1. Bart. *in l. ſi quis pro eo, ff. de fidejuſs. memb.* 7. & Al
conſ. 95. *in fin. lib.* 1.

604 Verum hæc vigeſima declaratio, cum * ſuis reſt
ctionibus non procedit, quando cum prohibitio
legis concurreret prohibitio teſtatoris, ut tradit M
lin. ad Alex. *conſ.* 93. *n.* 8. *lib.* 7. *& conſ. ſuo* 7. *n.* 15. Tir
ad fin. de retract. convent. n. 15. & noviſſimè Benincaſ.
paupertate, *in* 4. *ſpeciali contractuum*, ad quod facit *l.*
telam, C. de adminiſt. tut. quo caſu ex concurſu legis
teſtatoris, prohibitio fortior videtur, ita ut alienat
quæ in alios in quibuſdam caſibus fieri permitti
non obſtante juris diſpoſitione, quando concurrit d
poſitio teſtatoris, talis prohibitio præciſa reddatur,
nullo modo alienatio fieri poſſit, ut notat gl. *in c. ve*
de cond. appoſ. quæ allegat text. *in §. ſanctiſsimas, C. de ali*
& emphyt. & notat I nol. *in l. filiusfamilias, §. divi, ff. de*
605 *gat.* 1. Et hoc * adeò procedit, ut nec Imperator h
caſu minorem habilitare poſſit, quia inſtrumentu
Imperatoris contra teſtamentum non valet, *l. ſi teſt*
mentum, C. de teſtam. & facit text. *in l. inſtrumenta, C. de pr*
606 *cib. Imp. offer.* Nec etiam * eo caſu alienans, ſi voluit t
ſtator in eventum alienationis, bona ad alium dever
re, minor reſtituitur in integrum, adverſus ejuſmo
alienationem, maximè ſi habuerit notitiam teſtame
ti, ex eo quod deliquerit in faciendo contra prohib
tionem expreſſam, *l. ſi ex cauſa, §. nunc videndum, & §.*
in commiſsum, ff. de minor. l. 1. *C. ſi adverſ. delict.* Qui
607 nim ſcienter * facit rem ſibi prohibitam, arguitur e
608 in dolo vero, ut tradit Alex. *conſil.* 103. *lib.* 1. Simile * v
demus, quod ſi tutor vendit bona pupilli ſine cau
præſumitur eſſe in dolo; quia facit rem prohibitam,
609 tradit Alex. *conſil* 74. *lib.* 7. Sicut * dicimus præſum
dolum

dolum in eo, qui spreta prohibitione seu denunciatione sibi facta, ne quid tale faceret, illud faciat, *l. ait Prætor, §. si quis particeps, ff. de his quæ in fraud. cred. & l. virilis, §. penult. ff. de leg. præst.*

Declaratur vigesimo primo, ut * non procedat re- 610
gula in beneficialibus, quia ea minor * anno decimo 611
quarto ætatis resignat, & pro eis agit, sed læsus facile restituitur; quia minor in beneficalib. reputatur major, *c. ex parte, de restit. spol. & c. si annum, de jud. l. 6.* ubi
expresse * dicitur, quod in spiritualib. & beneficialib. 612
possit minor annis viginti quinque, major tamē quatuordecim annis, in judicio agere; vel se defendere, per se, vel per procuratorem suum, sine alia solemnitate, & sic sine aliquo curatore, & ita beneficio renun-
ciare, & illud à se abdicare. A pari * enim procedunt 613
actiones movere & alienare, seu renūciare. Vnde prohibitus alienare, non potest actiones movere in judicio, quia eo modo per indirectum alienatio sequi posset, *l. ait Prætor,* ubi Bart. *ff. de jur. de lib.*

Declaratur vigesimo secundo, ut * non procedat 614
regula in omnibus aliis actibus, quibus æque minores, ut majores admittuntur, ut tradit Rol. à Vall. *de luc. dotis, q. 45. de matrim. n. 5. per c. fin. de jud. in 6.*

Declaratur vigesimo tertio, ut * non procedat re- 615
gula, quando tutor errore lapsus vendidisset sine decreto, & pecuniam inde redactam creditoribus solvisset, quo casu vendicās, post repellitur exceptione doli, nisi offerat restituere cum medii temporis usuris *l. si fundus, §. quamquam ff. de reb. eor. l. non solum, l. prædiorum: utere, l. si prædium rusticum, C. de præd. & al. reb. minor. l. 1.*
C. si major fact. Quod * etiam procedit quoad sumptus 661
meliorati prædii, *d. l. si prædium.*

Declaratur vigesimo quarto, ut * non procedat re- 617
gula, quando pupillus actione tutelæ æstimationem consecutus fuit, ut eleganter tradit Vlp. *in l. illicite, ff. de reb. eor.* in hæc verba: *Illicite post Senatusconsultum pupilli*

vel adolescentis prædio venundato, si eo nomine apud judicem tutelæ, vel utilis actionis æstimatio facta est, eaque soluta, vendicatio prædii ex æquitate inhibetur.

618 Declaratur vigesimo quinto, ut * non proceda regula, quando statutum aliquem facit majorem an te vigesimum quintum annum, & dat ei potestate se obligandi, contrahendi, & immobilia alienand

19 quod fieri potest, ut optimè tradit Tiraq. *de nobil.* 20.*n.*41. *& seq. de potestate statut.* Quod * tamen no procedit, primò, quando statutum facit talem majo rem tantum, nec ulterius disponit de alienation quo casu non censetur habilitatus ad alienandum testibus eod. Tiraq. *d. loc. n.* 42. & Dec. *cons.* 39. *n.* & ibi Molin. *idem in consuet.* §. 21. *n.* 5.

620 Secundò non procedit, quando * statutum facit a liquem majorem, & ultra dicit, quod non poterit a lienare ante vigesimum annum, nisi certa solemnita te interveniente, ultra jus commune, quo casu etian non videtur habilitare post illud tempus ante vige simum quintum annum, secundum Dec. *cons.* 110.*n* 5. Vel nisi interveniant juris solemnitates, ut consu luit idem Dec. *cons.* 386. *n.* 4. & ibid. Molin. Iden clarius cum Molin. *cons.* 216. *n.* 6. quia statutum alio-qui tenderet ad diminuendum, & induceret contra-rium effectum, scilicet augmentum, quod fieri non debet, ut tradit Alex. *cons.* 17. *n.* 3. *lib.* 2. per *l. planè*, 1. *in princ ff. de legat.* 1. *& l. etsi transferam, ff. de adim. legat.*

621 Tertiò * etiam non procedit, quia tales facilè resti-tuuntur, teste Afflict. *in constit. tit. de restit. art.* 2. *gl.*

622 Declaratur vigesimo sexto, ut * regula non proce-dat, quando minor donaret ei, à quo prius eandem rem ex donatione accepisset: cum hujusmodi donatio plus habeat favoris & privilegii, quam si facta esset al-teri, quam donatori, vel de aliis bonis, quam donatis, *arg. l. si remunerandi.* §. *idem Papianus, in fin. ff. mand.* & notatur *in l. si fundū per fideicommissum, in prin. ff. de leg.* 1.

&fin-

& singulariter voluit Castr. *cons.* 171. *lib.* 2. licet Ias. *in* *cum filiofamilias. ff. de legat.* hoc nuncupatim reprobet *er not. in l.* 2. *C. si adv. don.* ubi minor non potest sine decreto consentire patri alienanti rem immobilem ipsis filii minoris, quam ante à patre ipso dono habuit.

Ultimò non procedit regula * in majore 20. annis, 623
ui participandi pretii gratia sese venundari passus t, sciens prudensq;, §. *servi autem, Instit. de jur. person.* ed dicet fortè aliquis, minori 25. annis non esse permissum rerum suarum immobilium alienationem sie justa & legitima prævia causæ cognitione, & judicis decreto, *l.* 1. *& l. magis puto,* §. *nec passim, ff. de reb. eor.* eq; etiam mobilium, quæ servando servari possunt, *lex quæ tutores, & l. fin. C. de admin. tut.* Ergo longè minus permitti debere suum corpus, propriamq; personam vendere. Cui respondebimus, sui * venditionem, 624
uantumvis graviorem, permissam esse odio servilis, degeneris animi, qui sordidi nescio cujus lucelli ausa, sciens & prudens se ultro conjicit in voluntaæ servitutis pistrinum, meritoq; judicatur indignus bertate, cujus certam possessionem spontè abjicit, deo ut non possit sperare ullam restitutionem in integrum ætatis minoris nomine, *l. si ex causa,* §. *Pomponius, (alias Papinianus) ff. de minor.* nec manumissus ad ristinum suum statum revertitur, quo se abdicavit, d libertinæ conditionis efficitur, ex communi regu, quod ex justa servitute manumissus sit, idq; etiam ure novissimo, quo licet manumissus civis efficiatur omanus, jura tamen patronatus dominis manumitentibus conservantur, §. 1. *&* §. *illud verò, in auth. ut li-ert. de cæt. aur. non indig.* Quod tamen * non procedit, 625
uando quis status sui ignarus serviisset, & deinde nanumissus fuisset: ingenuitas enim tum per manunissionem non læderetur, §. *fin. Instit. de ingen.* & beignè D. Hadrianus permisit, ut ad primam suam ingenuitatem redire posset, si pretium suum emptori arato recipere, redderet, *l.* 2. *ff. si liber. inge. esse dic.*

CAPUT XXXIV.

De eo quod falso tutore autore gestum esse [...] citur.

SUMMARIA.

1 *Falsus tutor quis, num. 3. 4.*
2 *Quæ consideranda sint in dando tutore.*
5 *Falsus denarius non est denarius.*
6 *Pecunia falsa & reproba, non liberat solventem.*
7 *Falsus Iudex non est Iudex, nec falsa Iustitia Iustitia est.*
8 *Falsum testamentum non est testamentum.*
9 *Ex falso testamento nihil debetur.*
10 *Falsus vel iniquus modius, non est modius.*
11 *Statera falsa, sive injusta, non est statera.*
12 *Falsum instrumentum non est instrumentum.*
13 *Falsus testis non est testis.*
14 *Sentientia falsa & nulla, non est sententia nisi abusive.*
15 *Falsus emptor non est emptor.*
16 *Falsus homo non est homo.*
17 *Falsus Procurator non est procurator.*
18 *Falsus Procurator non prodest, nec nocet domino.*

CONsequens est ut videamus de eo, quod falso t[u]-
1 tore autore gestum est. Quod * quidem caput [ut]
plenius intelligatur, operæ pretium erit, imprimis, [&]
ante omnia tractare, quis falsus tutor dicatur, ac dei[n]-
de duabus regulis hoc caput cõcludere. Est igitur fa[l]-
sus tutor, qui vere tutor non est datus, *l. Paulus respond.*
& ibi Alciat. *ff. de verb. sign. l. 1. ff. quod fals. tut.* Vel qui
datus est, sed perperam & inutiliter, tutorem scilicet
habenti, *d. l. Paulus.* Vel contra juris prohibitionem
positam *in §. interdum, Instit. de curat.* videlicet, quando
non fuit datus à testatore vel à lege, nec a judice, sed a[b]
illo qui dare non poterat habenti, ut patet in tit. C. [...]
qui[...]

nib.casib.tut.vel curat.hab.tut.vel curat.dar.pot. Vel si atus fuit in minus solemni voluntate, quo ad effe-
tum l.2.C.de confirm.tut. Vnde eleganter * dicit text. 2
l.naturali, §.1.ff.de confir.tut.quatuor consideranda es-
in dando tutore, videlicet, an hic dederit, qui dare
otuit, & ille acceperit, cui fuerat dandus: & is datus,
ijus dandi facultas erat, & pro tribunali decretum
terpositum. In quibus * ergo casibus tutor jure dari 3
on potest, falsus dicitur, si datus fuerit habentituto-
em, etiam ab eo, qui dare potest. Sicut etiam falsus di-
itur * tutor, qui in contrahendo autor minori 12. vel 4
4. annis fuit, l. falsus, ff. de fals. tut.

Ex quibus etiam probatur * falsum denarium, non 5
sse denarium secundum gloss. in l. omnes, per illum
extum, loquentem de falsa fide, C. de heret. quam
equitur Ioan. Plat. in l. 1. circa medium, C. de veter. nu-
nism. potest. lib. 11. & * ideo pecunia falsa & reproba 6
non liberat solventem, l. eleganter, §. qui reprobos, ff.
le pign. act. ubi debitor non potest agere pignorati-
ia, ut ei reddatur pignus nummis reprobis solutis.
Nec * falsum judicem esse judicem, nec falsam justi- 7
iam esse justitiam, cap. vera, 45. distinct. Vel * falsum 8
estamentum esse testamentum, l. 2. §. 1. ff. quemadm.
estam. aper. & ex * falso testamento nihil deberi, vel 9
executioni mitti, l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend.
Et * modium iniquum, id est, falsum, (ut Accurs. in- 10
terpretatur) non esse modium, quod de statera,
modio proxima, tradit Galen. lib. Περὶ εὐεξίας, id
est, de bona habitudine: Statera, inquit, falsa, * sive in- 11
justa, non est simpliciter statera, sed statera falsa. Sic
falsum * instrumentum non esse instrumentum, se- 12
cundum Bald. in l. si non sortem, §. indebitum, ff. de con-
dict. indeb. Nec falsum * testem esse testem, ut tradit i- 13
dem Bald. in cap. licet causam, extr. de probat. Præterea
sententia falsa * & nulla, sententia nō dicitur, nisi abu- 14
sive, clement. Pastoralis, de judic. & Barbat. in repet. cap.

15 *Raynutius, de testam.* Similiter * etiam falsus emptor no est emptor, *l. eum qui, §. cum igitur, ff. de in diem addict.*
16 falsus * homo non est homo, *l. nec infames, C. de dec.*
17 *lib.* 10. Et falsus Procurator * non est Procurator, *l. fal- sus, C. de furt.* & ibi Dd. *l. 3. §. falsus procurator, ff. rat. hab.* l. *si vendidero, §. si Titius, ff. de furt.* Et ideo quo-
18 que falsus Procurator * non prodest, nec nocet domi- no, ut tradunt Dd. *in d. l falsus.*

SUMMARIA.

1 *Gestum à falso tutore non est alicujus momenti. Amplia- num. 2. 3. 4. Limitatur num. 10. 11. 12.*

5 *Filius putativus institutus heres non tenetur adire hæredi- tem favore patris, eo etiam jubente.*

6 *Scienti & consentienti, non subvenit Prætor. Limita- num. 7. 8. 9.*

11 *Si falsus tutor cum vero autoritatem accommodaveri, valet quod gestum est.*

REGULA I.

1 Regula prima est, quod * gestum à falso tutore n- sit alicujus momenti, nec minori præjudicet,
2 *tot. tit. ff. quod fals. tut. aut. gest. esse dic.* maxime * si igno- raverit actor cum eo contrahens, *l. 1. §. ait Prætor, ff. eod.*
3 etiamsi * ei dictum fuerit tantum, & ex bona fide no-
4 crediderit, *l. 2. ff. eod.* Idem * quoque dicendum erit d- putativo tutore, *l. si is qui, ff. de eo qui pro tut.* ubi dici- IC. non valere alienationem etiam factam cum de- creto de re pupilli, cum autoritate tutoris putativi, u- tradunt Bartol. & Bald. per illum text. & idem *in l. 1*
5 *versic. quod ad novum, C. qui admit.* ubi late * probat fi- lium putativum institutum heredem, etiam favore patris putativi non teneri adire hereditatem, eo ju- bente, per text. *in l. justo, in pr. ff. de usucap. & l. si pater, & l. nec apud., C. de hered. instit.* quo loco dicitur non va- lere institutionem de filio, aut fratre putativo, sive in-

stituens

tuens erraverit in jure, sive in facto, id quod locum bet, etiamsi is communi opinione reputabatur tu-r, cum non esset, l.2.*ff.de eo qui pro tut.l.qui neque,ff.de* *eor.&* l.4.C.*de cur. fur.*

Declaratur prædicta regula, ut * non procedat pri- 6
ro, quãdo is, quo cum gestum est, scivit, cui non sub-vnit Prætor, & merito, quoniam ipse se decepit, *d.l.1.* *Sit Prætor, versic.scient.* nisi * talis esset persona, quæ 7
ilio non indigeret, ut si pupillus contraheret cum pillo, cui scienta non nocet. Nam cum nihil actum ,scientia nõ nocet, cum pupilli scientia computan-dnon sit, *l.plane,& l.pupilli,ff.eod.* Vel minor * sit an- 8
n 25. cui etiá succurritur scienti, l.*minoribus,ff.eod.* Vel qando * tutor actoris scivit; quia licet pupillo cautũ 9
contra suum tutorem, tamen melius est, ei rem re-stui debere, quam incertum cautionis eventum ex-pctare, maxime quando pupillus circumventus fuit, læsus, Iulian. scribit *in d.l.pupilli.*

Secundo declaratur * non procedere, quando quis 10
t per Prætorem compulsus judicium accipere, sal-n restituitur, *l.interdum,ff. hoc tit.*

Tertio declaratur non procedere, quando * falsus 11
or cum vero autoritatem accommodavit, tum va-quod gestum est, *l.1.vers.quid enim,ff.eod.*

Quarto declaratur non procedere, quo * ad eum, 12
qi egit cum falso tutore actione temporali, cujus dies terea exiit, vel res usucapta fuit, quo casu omnia in-cmmoda perinde sustinere debet, ac si illo tempore o tutore autore egisset, l. *si falso,ff.eod.*

SUMMARIA.

1 *Falsus tutor dolo malo autor factus tenetur secum contrahenti, & decepto ad damna. Ampliatur num. 2.3.4.5. 6.7. Limitatur num. 9.10.11. 12.*

2 *Hoc edictum non datur in tutorem falsum post annum.*

11 *Pater non punitur hoc edicto, qui puellam minorem d.de- cim annis nuptum collocaverit.*

12 *Hoc edictum non datur contra heredes falsi tutoris.*

REGULA II.

1 SEcunda regula est; Quod falsus * tutor dolo ale autor factus teneatur secũ contrahenti, & deco ad damna, & ad sumptus, quos facturus est actore-
stitutorio agendo, & etiam si plures fuerint, quo-
mnes conveniantur in solidum, sed perceptione au-
no facta, cæteri liberentur, l. *novissime. in princ. & §. plu-*
2 *res, cum* l. *seq. ff. quod fals. tut.* Amplius * etiam tenetur
minori læso, si forte eum suo tantum responso in li-
3 quam captionem induxerint, l. *fin. ff. eod.* adeo * e-
tiam detur restitutio contrahenti adversus pupillu,
ne vel pupillo prosit, vel ipsi noceat, quod actum
4 contrahens ignoravit, l. 1. §. 1. *ff. eod.* In * tantum ut
detur tutori falso, qui alterius persuasione indu us
5 fuerit ad autorandum, l. *hujus actionis, ff. e d.* etiam *u-
juscunq; conditionis fuerit tutor, sive sui, sive al-
6 juris, l. *falsus, ff. eod.* etiamsi * autor fuisset filiofamil
7 trahenti, quasi suus fuisset pupillus, *d. l. falsus.* * Ideq;
juris est, si ancillę cõtrahenti, quasi fuisset libera, tu-
re autore crediderit; nam omnib. istis modis prop
tutorem decipitur is, qui contraxit: quia aliter cu
impubere contracturus non fuisset, quam si tut
autoritas intercessisset, *d. l. falsus.*

8 Verum hæc regula * non procedit primo post
num, contra falsum tutorem, vel eum qui dolum
lum adhibuit, *l hujus actionis, §. has in factum,* & ibi
in verbis, nec in ipsum. ff. eod.

9 Secundo * non procedit adversus eas personas, quæ
alieno juri subjectæ sunt, quia tantum noxales sunt;
puta adversus servos, qui gerentes se ut tutores au-
ritatem præstiterint pupillo mecum contrahenti, *d.*
has in factum, & ibi gl. *in verb. personæ.*

10 Tertio * non procedit, quando compulsus, a

mei,

ntu, ne compelleretur, autoritatem accommodavit, *l. novissime, vers. quid enim, ff. hoc, tit.*

Quarto non procedit in * patre autore, qui minori duodecim annis nuptum collocavit, cui ignoscendum erit propter præsumptionem doli cessantis; affectu enim propensiore magis, quam dolo malo id videtur fecisse, l. *falsus, §. Iulianus, ff. eod.* 11

Quinto * non procedit contra heredes falsi tutoris, *l. ejus, §. has in factum actiones, ff. hoc tit.* 12

CAPUT XXXV.

De excusatione tutorum vel curatorum. Et an à tutelæ delatione appellari possit, & quomodo sint proponendæ excusationes. Item an falsa excusatio liberet ab administratione.

Summaria.

1 *Tutor datur invitus, quia est munus publicum, à quo ut quis excusetur, requiritur aliqua excusatio legitima.*

2 *In generali remissione publicorum munerum non venit tutela vel cura.*

3 *Cur à publicis muneribus excusati non item à tutela statim excusentur?*

4 *Ædilis, qui à privatis muneribus excusatur, à tutela non excusatur, & num.* 109.

5 *Tutor vel curator, propter litem, quam cum pupillo, vel adulto habet, non excusatur. Limitatur num.* 7. 8. 9. 10.

6 *Debitum matris non excusat à tutela filij.*

11 *Debitor, vel creditor pupilli, non potest esse tutor. Ampliatur num.* 12. *Limitatur num.* 13. 14. 15. 16.

17 *Tutor testamento datus si promiserit patri pupilli, se administraturum, non excusatur.*

18 Qui

18 *Qui sibi tutelam asscripsit in testamento, licet tu[…] non possit, si tamen patris voluntate nitatur, n[…]cusatur à tutela.*

19 *Promittens se tutorem fore, non debet promissum o[…] deserere.*

20 *Ignotus patri pupillorum à tutela non excusatur.*

21 *Ignotus heres instituitur.*

22 *Ignotus quis dicatur.*

23 *Nobilis an cogi possit ad suscipiendam ignobilis tu[te]lam?*

24 *Libertus nullam habet excusationem à tutela, vel cu[m fi]liorum patroni. Ampliatur num. 25, 26, 27. [Li]mitatur num. 29, 30, 31, 32, 33.*

28 *Libertus, qui jus aureorum annulorum impetravi[t] pr[o] ingenuo, & libertino habetur, ut tutoris dat[i] te[neat].*

34 *Spado non excusatur à tutela.*

35 *Spado quomodo hic accipiatur.*

36 *Iudæi non excusantur à tutela non Iudæorum.*

37 *Iudæi militiæ vacationem habuerunt, & quæ sit rat[io].*

38 *Post sumptam administrationem ultro, frustra quis [se ex]cusat. Limitatur num. 39.*

39 *Maritus excusatur curam accipere uxoris suæ, etia[m se] immiscendo.*

40 *Maritus potest esse Procurator ad litem uxoris.*

41 *Procuratoris revocatio pendet ex mero arbitrio constitu[entis].*

42 *Inopia pupilli non excusat tutorem à tutela.*

43 *Propter liberos quomodo quis magis asciscatur ad tu[te]lam, quam excusetur.*

44 *Discere in pupillis primum, patrem esse periculosum.*

45 *Distantia loci non excusat tutorem à tutela, nisi sit m[a]gna.*

46 *Tutores excusantur propter numerum liberorum.*

47 *Qui in Provinciis trium liberorum incolumium pater [est], excusatur à legationis munere.*

48 N[…]

4 *Numerus liberorum sedecim excusat ab omnibus muneribus patrimonialibus.*

4 *Pluriũ liberorũ parens quæ privilegia habeat?*

5 *Sobolis numerosæ patri cur faveant leges.*

1 *Quando dicatur Romæ datus tutor.*

2 *Cur Imperatoria constitutio Romæ tres tantũ, in Italia quatuor, in Provinciis quinque liberos à patribus exigat.*

3 *Inclyta nobilitas Italiæ domina, & Princeps Provinciarum ab Accursio appellatur.*

4 *Numerus civium oppidi firmissimũ ornamẽtũ.*

5 *Liberi emãcipati præstant patri excus. à tutela.*

6 *Nepotes filii defuncti avo prosunt, & supplent unius locum.*

7 *Liberi tam mares, quam fœminæ proficiunt ad excusationem.*

8 *Adoptivi liberi patri naturali prosunt.*

5 *Curator datus à judice, mente capto, muto, seu ventri, se excusare potest propter legitimum numerum liberorum.*

6 *Filii defuncti & suscepti ante tutelam nõ prosunt ad excusationem.*

6 *Liberi in obsidione mortui cur nõ prosint patrib.*

62 *Liberi in acie amissi, id est, in ipso conflictu, patri prosunt ad excusationem.*

63 *Pro patria morientes perpetuo vivere dicũtur.*

64 *An in acie vulnerati liberi, & post domi mortui, patri prosint ad excusationem.*

6 *Filii capti ab hostibus patri non prosũt ad excus.*

6 *Flius captus mortuo similis est.*

6 *Liberi addicti religioni, an patri prosint.*

6 *Addicti sacris, servis æquiparantur.*

6 *Quid in liberis addictis pœnæ.*

70 *Adoptivi filii patri adoptivo non proſunt.*
71 *P. Scipio Cenſor quid in adoptione reprehẽ[derit].*
72 *Ne adoptio in aliqua parte publici muneri[s] [pro]vet, quare ſit Senatuſconſulto prohibitum.*
73 *Naturales liberi non proſunt ad excuſatio[nem].*
74 *Si omittatur cauſa vera in pronũciatione, [&] [in]ſeratur falſa, & judex juxta cauſã falſã pron[un]ciaverit, nõ erit excuſatus pater num. libero[rum].*
75 *Qui in utero eſt, non excuſat patrem à tutela, & quando non habeatur pro jam nato.*
76 *Liberi nati poſt petitionẽ ante dationẽ, vel nati poſt petitionẽ, & dationẽ ante cognitionẽ alle[ga]tæ excuſationis, nõ proſũt patri ad excuſation[ẽ].*
77 *Nepotes ex filiis ſuperſtitibus non proſunt [a]vo, ſed filio, id eſt patri tantum.*
78 *Nepotes ex filia avo non proſunt.*
79 *Liberi, de quorum ſtatu ambigitur, non p[roſunt] patri ad excuſationem.*
80 *Quando tutela cœpta eſt, ſupervenientes p[oſt]liberi patrem non excuſant.*
81 *Pater emancipato filio tutor datus nõ debe[t] [uti] excuſatione trium liberorum.*
82 *Filii patri non proſunt, qui apud extrema [or]bis regiones peregrinantur. Limitatur num. 83.*
84 *Adminiſtrantes res fiſci à tutela excuſantur. Ampliatur num. 86.*
85 *Principũ res adminiſtrãtes excuſãtur à tut[ela].*
87 *Proc. fiſci prius ſuſeptas tut. deſerere nõ po[ſſunt].*
88 *Abſens cauſa Reipublicæ excuſatur à tutel[a] & ab omnibus muneribus, & num. 90.*
89 *Paria ſunt eſſe, vel de proximo ſperare,*
91 *Annum vacationis habẽt abſentes expleto [mu]...*

nere, licet feſtinantius præſcripto reverſi fuerint.

9 *Annus vacationis quomodo computetur.*

9 *Abſentes municipii cauſa non habent annum vacationis, expleto munere.*

9 *Annus vacationis non datur poſtquam tutores reverſi fuerint.*

9 *Procuratores abſentium Reipublicæ cauſa vacationem non habent munerum civilium.*

9 *Abſentes cauſa Reipublicæ non excuſantur in perpetuum à cœpta tutela, ſed tantum ad tempus, & interim ejus loco datur curator.*

9 *Reipublicæ cauſa abſens debet petere curatorem dari, vel ſaltem proponere excuſationem.*

9 *Trans mare Reipublicæ cauſa abſentes in perpetuum excuſantur, ſive deponunt tutelam.*

9 *Excuſatorum ad tẽpus omnino, & in perpetuum differẽtiæ.*

10 *Habens aliquam poteſtatem, id eſt, Magiſtratum majorem, excuſatur à tutela. Ampliatur n. 103. 104. 105.*

Magiſtratus majores qui dicantur.

Merum imperium quid.

Magiſtratus futurus excuſationem non habet à tutela.

Idem in eo qui deſiit eſſe, licet ſe periculo obligaverit.

Propter Magiſtratum, quem quis in municipio adminiſtrat, non excuſatur quis.

Occupatus rationibus civitatis à tutela non excuſatur.

A civitate conducens vectigalia non excuſatur à tutela.

Dignitas ſine onere publico nemini tribuit excuſationem tutelæ.

Poteſtatem habens prius ſuſceptas tutelas deſerere non poteſt.

Multa ſuſcepta legitime recuſantur, quæ incepta perfici debent.

Poteſtas vel Magiſtratus gravis, quæ impediat adminiſtrationẽ, vacationem etiam tribuit à ſuſcepta tutela.

Aſſumpti in conſilium Principis, & circa eorum latus agentes, in perpetuum excuſantur.

117 Silentiarii, id est, consiliarii, excusatur à tutela.
118 Iurisperiti an excusentur à tutela.
119 Tres tutelas gerens, à quarta excusatur. Ampliatum numero 121.
120 Tutelæ res quomodo censeantur.
122 Quandoque una tutela excusat.
123 Qui unius pupilli susceperit tutelam, habentis domicilium in una Provincia, & bona in alia Provincia, non videtur duas habere tutelas.
124 Emancipati filii tutela an inter onera numeretur.
125 Tria tutelæ onera totam domum excusant.
126 Pater habens tres tutelas, filiusfamilias non vocabitur ad quartam, & econtra.
127 Si ex duobus fratribus in ejusdem patris potestate constitutis unus gravatus fuerit tribus tutelis, alter non vocabitur ad quartam.
128 Appellans à tertia tutela, ad quartam interim suscipiendam cogendus non erit.
129 Quæ censeatur quarta tutela, si plures tutelæ concurrant remissivè.
130 Vna tutela levissima & tenuissima, non numeratur inter tres tutelas.
131 Levissima tutela plerumque ambiri solet.
132 Tutela affectata non prodest ad excusationem.
133 Quod quis ultro affectavit, oneri esse non videtur.
134 Affectasse tutelam quis dicatur.
135 Vna tutela defunctoriè suscepta, non cedit in numero trium tutelarum.
136 Quis dicatur tutelam defunctoriè suscipere?
137 Vna tutela brevi finitura non numeratur in numero trium tutelarum.
138 Honorariæ tutelæ cur non numerentur in numero trium tutelarum?
139 Fratres consortes qui dicantur.
140 Paupertas oneri tutelæ impar cur tribuat vacationem à tutela vel cura.

141 Il-

11 *Impar oneri injuncto quando quis dicatur.*

12 *Cui incumbat probatio aliquem esse imparem oneri injuncto.*

13 *Quæ sunt partes judicis ad cognoscendum aliquem esse imparem oneri injuncto.*

14 *Legatum relictum pro pupillis pauperibus maritandis, illi comprehenduntur qui necesse habeant laborare quotidie pro victu & vestitu.*

15 *Adversa valetudo est justa excusationis causa à tutela.*

16 *Adversa valetudo excusat arbitrum, & Iudicem à sententia dicenda.*

17 *Valetudo adversa est justa excusatio vadimonii deserti.*

18 *Valetudo adversa est justa causa alienationis mutandi judicii causa facta.*

19 *Valetudo adversa est longioris moræ ejus, qui Reipublicæ causa abest.*

20 *Emansorem militem excusat afflictæ valetudinis ratio.*

21 *Debilitas corporis præstat excusationem eorum munerum, quæ corpore sunt implenda.*

22 *Valetudo tam à suscepta, quam à nova tutela excusat.*

23 *Mutus, cæcus, surdus, & furiosus, post susceptam tutelam excusantur.*

24 *Infirmus tutor esse non potest, sed tanquam inhabilis ipso jure repellatur.*

25 *Excusatio valet, vel in perpetuum, vel ad tempus, prout valetudo est, vel furor.*

26 *Furiosus testamentarius non est tutor, antequam sanitatem recipiat.*

27 *Imperitia literarum immunitatem à tutela præstat, & quæ sit ratio.*

28 *Literarum inscitia quatenus à tutela excuset, vel non.*

159 *Prudentia negotiorum administrandorum ex quibus obligatur.*

160 *Literas nescire quis dicatur.*

161 *Literatus ad aliqua admittitur, ad quæ non admittitur illiteratus.*

162 *Inimicitiæ capitales cum patre pupilli à tutela excusant, & quæ sit ratio, & quomodo procedat num. 166.*

163 *Procurator, judex, arbiter & tutor, inimici facti post litem contestatam, rejiciuntur.*

164 *Magistratus providere debet, ne pupillum committat inimico.*

165 *Si Magistratus tutorem propter inimicitias dederit, [illegible] juris.*

167 *Ficta inimicitia non excusat.*

168 *Gratiæ reconciliatio intervenisse videtur, quando inimicitia intervenerit ante testamentum, quo quis tutor datus fuerit.*

169 *Hæc excusatio quando locum non habeat.*

170 *Inimicitiæ capitales quando censeantur reconciliatæ [illegible] missive.*

171 *Major septuaginta annis excusationem habet.*

172 *Apud Lacedæmonios Senectus venerabilis fuit.*

173 *In senibus mens, ratio, & consilium est.*

174 *Majores septuaginta annis excusantur à cæteris muneribus personalibus.*

175 *Ætas quomodo probetur, & à quibus in genere.*

172 *Ætas quinquaginta, quinquaginta quinque, vel sexaginta annorum, excusat ab oneribus, sed à muneribus [illegible], & quæ sit diversitatis ratio.*

177 *In Syria ætas sexaginta quinque annorum, tribuit vacationem capitationis.*

178 *Annus septuaginta annorum completus esse debet, antequam septuagenarius excusetur, licet supremum annum anni agat.*

179 *Olim minor viginti quinque annorum tutor legitimus et testamento datus, excusabatur, & quæ sit ratio.*

180 li-

1ɔ *Minor viginti quinque annis hodiè non potest esse tutor, etiamsi velit, nec opus est excusatione.*

18 *Minor ante vigesimum quintum annum non admittitur ad munera & honores.*

8 *Mater jure Digest. non potuit esse tutrix, etiamsi Iudex eam confirmasset.*

8 *Minor in testamento scribi potest.*

8 *Milites à tutela excusantur. Declaratur num. 185.*

8 *Veteranus miles quis, & an excusatur à tutelis Paganorum?*

8 *Veterani ab una tutela filiorum Conveteranorum vacare non possunt post annum missionis,*

8 Conveterani *appellatione quis veniat.*

8 *Veterani ignominia dimissi immunitatem non habent à tutela.*

9 *Obtinens sacerdotium ethnicorum, dum ei muneri praeest, excusatur.*

91 *Asiarchia quid.*

9 *Alytarcha quis.*

93 *Ministri Ecclesiae Christianae, ut Episcopi, Diaconi, Subdiaconi, & Monachi à tutela excusantur.*

9 *Episcopi & Monachi etiam volentes non admittuntur ad dativas vel testamentarias tutelas.*

95 *Clerici unam tantum legitimam tutelam suscipere possunt ex jure cognationis, non tamen coguntur inviti.*

9 *Clerici in minoribus constituti excusantur à tutela.*

97 *Clerici cogi possunt pro miserabilibus personis ad tutelam in subsidium, alio tutore idoneo non existente.*

19 *Clerici non residentes, vel circa ministeria divina desides, non excusantur à tutela.*

19 *Clericus non excusatur, quoad tutelam, ante ordinem Clericalem susceptam.*

20 *Grammatici minoris momenti, gravioris que muneris excusantur à tutela.*

201 *Abecedarij immunitatem non habent à tutela.*

20 *Grammatici incipiunt ab Homero aut Virgilio.*

203 *Rhetores, Oratores, Medici, legum Doctores, & Philoso-phi docentes Romæ, vel in aliqua civitate reg, va-cationem habent à tutela vel cura.*

204 *Olim jura non ubique docebantur, ut aliæ artes, sed tan-tum Romæ, Constantinopoli & Beryti.*

205 *Medici, Rhetores, Doctores legum, vel Philosoph non probati decreto ordinis, non excusantur à tute.*

206 *Idem obtinet quando non benè & sedulò suo mune funguntur.*

207 *Idem juris quando docent, vel medentur alibi, qui patria.*

208 *Patria duplex.*

209 *Roma communis patria.*

210 *Poetæ nulla immunitatis prærogativa juvantur.*

211 *Calculator, qui numerandi artem docet, non excu*

212 *Notarij & tabularij non excusantur.*

213 *Tutor pupilli non cogitur ejusdem curator esse, qu fit ratio. Ampliatur num. 214. Limitatur num. 218.*

215 *Libertus cogitur fieri patrini liberis curator, cor fuerat & tutor.*

216 *Clericus habens beneficium in Ecclesia, ab onere dem Ecclesiæ, se excusare non potest.*

217 *Ecclesia loco pupillæ est.*

219 *Tutor excusatur in parte, quando pupillus habet b alia Provincia, quam in qua tutor habitat. Ap tur num. 222.*

220 *In locum eorum qui pro parte excusantur, dat tutor, quo ad ea bona, quæ in alia provincia sit*

221 *Intellectus regulæ; tutorem habenti alium tutor dari.*

223 *Qui ex permissu Principis domicilium suum transfer excusatur à susceptis tutelis.*

224 *Colonus patrimonialis principis à tutela excusat*

225 *Colonus fisci & temporalis non excusatur.*

226 *Mensores frumentarij excusantur à tutela.*

227 *Frumentarij qui.*

18 *Mensor quis.*

19 *Habens excusationem non cogitur subire etiam tutelam fratris.*

20 *Voluntariæ tutelæ munera privilegiis nihil derogant.*

21 *Plura imperfecta non faciunt unum perfectum.*

22 *Acta inter alios habita, ad excusationem novæ tutelæ solum, nihil proficiunt, sed necesse erit excusationem profiteri, & probare intra tempora præfinita.*

23 *Habens excusationes supradictas, non potest propria autoritate se tutela vel cura exonerare, prætextu etiam justæ excusationis, sed debet hoc judici denunciare, ut det curatorem vel coadjutorem.*

Equitur ut nunc videamus, quibus ex causis quis à tutela excusetur? An à tutelæ delatione appellari ssit? Quomodo sint proponendæ excusationes? & excusatio ex falsis causis liberet ab administratio-? Quæ ut plenius intelligantur, constitui hisce quaor sequentibus regulis discutere, quarum prima rela hæc est: Quod tutor detur invitus, quia est* mu- 1
is publicum, à quo ut quis excusetur, requiritur aqua excusatio legitima, ut pro regula tradit Corn. *ns.164.n 2.lib.4.* & facit §. 1. & ibi gl. *verb. publicum, stit.de excus. tut.*

Quæ regula ampliatur 1. ut * procedat etiam, 2
uod in generali remissione publicorum munerum, on veniat tutela vel cura, ut tradit alleg. gloss. *in d. rb.publicum.* Nec enim qui à publicis muneribus exusatur, statim à tutela excusabitur: quia necesse* est 3
is nominatim remitti & immunitatem impetrari, *non tantum,§.eos,cum § seq.ff.de excus.tut.l.legato,in fin. .de vac.& excus.mun.l.in honoribus,§.1.eodem.* Eodem nodo pecuniaria * munera nominatim remitti o- 4
portet. Unde ædilis quoque, qui à privatis muneribus excusatur, à tutela non excusatur, *d.l.non tantum, is qui ædilitate.*

5 Secundò ampliatur, ut * procedat etiam in eo qui litem habet cum pupillo vel adulto, §. *item prter* *Instit. hoc tit. l. si pupilllum, cum l. seq. ff. hoc tit.* Vel * etiam 6 si contendat actionem habere contra matrem pupilli *l. inusitatam, C. de excus. tut.*

7 Verum hæc ampliatio * non procedit primo, quando lis esset de omnibus bonis, vel plurima eorum parte, *d. §. item propter, & l. propter litem, ff. eod. l. si ut alli*, *C. eod.* & Tiraq. *in l. si unquam, verb. omnia, num.* 12. *de* 8 *revoc. don.* Vel * si status controversiam à patre pupillorum passus fuisset, utputa, si pater pupillorum quandoq; dixerit, hunc quem modo daret tutorem, servum suum fuisse, vel libertum, §. *item is, qui status Instit. hoc tit. & §. præjudiciales, Instit. de act. & l. non solum, § sta-* 9 *tus. ff. de procurat.* Idque * hac ratione, quod mortis accusationi similis sit hujusmodi status quæstio, *l. si quidem, §. 1. ff. quod met. caus.* quod procedit etiam si tutor moverit èc ontra pupillis status quæstionem, *l. Ale-tæ, §. amplius, ff. eo* dummodo tamen non studiose, vel per calumniam id fecerit, *l. 1. & 2. ff. de liber. caus.*

10 Secundò non procedit * ampliatio, quando non esset lis inter tutorem & pupillum, vel adultum, sed tantum inter sororem, vel filios sororis tutoris, vel fratrem tutoris cum pupillo, ne tutelæ occasione quis cogeretur adversus rationem humanitatis actionum necessitates contra suos suscipere, cum & ipsius etiam pupilli, cui tutor datus est, aliud exigere videatur utilitas, scil. ut eum tutorem potius habeat, qui in defensionem ejus non inhibeatur affectu, ut est in rescripto Imper. Dioclet. & Maximin. *in l. humanitas, C. de excus. tut.* & tradit Roman. *in repet. l. si vero, §. de vi-ro, n. 83. ff. sol. matr.*

Tertiò non procedit ampliatio jure novo, quo causa debiti, & crediti, vel litis, non tam excusat quam removet. Nam Iustin. *in Novella* 72. non vult debito-
11 rem * vel creditorem pupilli, aut qui cum eo ullam

m habet, ejus tutorem esse, *auth. minoris, C. qui dar. t. vel cur.* Etiamsi * tantum habeant bona commu- 12
ia, secundum communem gl. *in l. quod res, in verb. pos-, C. de excus. tut.* Quod * tamen locum non habet in 13
tore testamentario, & per judicem dato. Tutor e-m testamento scriptus, etsi debitor sit, vel creditor pilli, non est tamen submovendus; quia cum ejus les sit approbata à testatore, suspicio fraudis cessat, *propter litem ff. de excus. tut.* Azo *in summa Cod. qui dar. t. poss. & argum. §. 1. Inst. de satisd. tut.* & Bart. *in d. auth. noris.* Idem * quoque dicendum erit in tutore à ju- 14
ce per inquisitionem dato; nam & is tutelam susci-t, tametsi in ære sit pupilli, propter inquisitionem ctam, quia judicatus est pupillo utilis esse, *l. nemo tu-rem, §. 1. ff. de testam. tut. §. 1. in auth. ut hi qui oblig. se per-b. hab res min. & auth. minoris, C. qui dari tut. poss.* Nec iam * locum habet in matre & avia, *Novell. 93.* Tam- 15
si enim debitum inter matrem aut aviam & pupil-m quoquo modo vertatur, vel ipsæ sint pupilli cre-trices, nihilominus ad tutelam admittendæ sunt, de-to in sua natura remanente, quoniam affectionis tio suspicionem omnem removet, *authent. ad hæc, C. and. mul. tut. offic. fung. l. non solum, §. denuo, ff. de tit. nupt.* cuti * etiam locum non habet, quando tutor post 16
sceptam administrationem tutelæ acquisierit obli-ationem adversus pupillum, forte adita hereditate editoris pupilli, vel etiam si eodem modo incidat in bligationem pupilli, ei contutor aut concurator ad-ngatur, quod etiam olim fiebat litis causa, *l. neque, C. excus. tut.* Licet diversum sit, quando tutor post sus-eptam, vel etiam depositâ tutelam, cessionis jure ob-gationem acquisierit. Cum cessiones actionum factę personam tutoris vel curatoris donationis vēditio-isve titulo, ipso jure nullæ sint, nec regressum habeāt dversus eū, qui cesserit, & pupillus ab utroq; liberetur icet olim valebant, *l. non fit, ff. de reb. eor, qui sub tut.* Itaq;

multas leges Pandect. & Cod. Novella 72. tollit & quidem merito: Eveniebat enim sæpe, ut tutores vel curatores, quorum in potestate erant omnia, redimerent inanes, infirmas, inutiles actiones adversus pupillum, vel ex causa donationis eas sibi cedi procurarent, ac deinde supprimerent apochas, quibus sese defendere, & agentem excludere pupillus poterat. Accedebat etiam hoc incommodum, quod tutores pupillo obligati intercipiebant chirographa aliasve debiti probationes. Itaq; meritò visum est, utilius esse, si debitor creditoris, vel creditor debitoris tutelam curamve non susciperet, exceptis casibus, supra proximè relatis.

17 Tertiò ampliatur * prædicta regula, ut maximè procedat, quando tutor testamento datus promisit patri pupilli sese administraturum, expressim vel tacitè, *§. item si propter, & ibi gl. verb. promiserunt, Inst. eo tit. l. Spadonem, ff. eod. l. ex sententia, ff. de test. tut.* etiamsi

18 sibi * ipsi testamento tutelam asscripsisset, modo pater manu sua approbasset, *l. uxori, §. qui se, ff. ad leg. Cornel. de fals. l. post legatum, §. amittere, ff. de his quib. ut indig. & d. l. ex sententia*, nec admittendam esse excusationem, quam jure publico habebat, quoniam promisisse videtur se tutorem fore. Neque enim * debet promissum officium deserere, *l. si quis alicui, §. qui suscepit, ff. mand.* fidemque fallere, *l. 1. ff. de constit. pecun.* & tam pupillum, quam patrem ludificarier. Nec etiam ut suspectus, removeri debet, ut est optimus text. *in d. l. uxori, §. qui se ff. ad leg. Cornel. de fals. Qui se*, inquit Paulus, *filio impuberi tutorem adscripserit, et si suspectus esse præsumatur, quod ultro tutelam videatur affectasse, tamen si idoneus esse approbetur, non ex testamento, sed ex decreto tutor dandus, nec excusatio admittetur, quia consensisse videtur voluntati testatoris.*

19

20 Quartò ampliatur regula ut * procedat, etiamsi tutor testamento datus, dicat se ignotum fuisse testatori

s.non esse, Instit hoc tit. & spadonem, §. qui absolutus, vers.
n erit, ff. eod. nam * rectè ignotus heres instituitur, 21
ult. Instit. de hered. instit. & l. extraneum, C. eod. veluti si
atris filios peregrinantes, ignorans qui essent, here-
s instituerit; ignorantia enim testantis inutilem in-
tutionem non facit, sunt enim certi & cives Roma-
. Et est latens ac tacitus interdum erga ignotos in-
nctus, propter sanguinis copulam, ut in fratrum fi-
ls, vel propter eruditionis aut virtutis celebritatem,
tradunt duo præclarissimi JCti *in d. §. ult.* videlicet
iglius Zuichemus, & Francis. Balduin. Simili modo 22
iam, rectè quoque ignoto donatur, rectè ignotus
tor datur; quod intelligi debet de ignoto facie,
jus tamen alioqui fides & probitas satis fuerat no-
testatori, cum tutorem testamentarium eligeret,
aximè si ibi domicilium habeat, ubi ad tutelam su-
itur: quia potest quis esse ignotus visu, sed notus
niversaliter, veluti ex testimonio proborum viro-
m de ipsius morum honestate & vitæ probitate.
c diligere possumus invisa, incognita nequaquam:
m si legitimus sit tutor, saltem moneri debet natu-
li conjunctione sanguinis; Si Attilianus; saltem non
t ignotus judici, qui eum delegit: Si testamentarius,
uam quam fortassis non cognoverit testatorem, &
si de facie fuerit ignotus, tamen cum hominis pro-
rium sit hominem beneficio afficere, *l. servus ea lege,*
de serv. export. non est illud satis ad deneganda hu-
nanitatis officia, & eludendam boni testatoris fidu-
iam, qui probitatis fama impulsus hunc delegit, cu-
us fidem tot modis collaudari, & uno omnium ore
rædicari audiebat. Verum hæc ampliatio locum non
abet in tutore ignoto testatori, & alibi domicilium
abente, quam ubi ad tutelam sumitur, qui excusare
e poterit, non tam quod ignotus fuerit, quam quod
libi habeat domicilium, *l. ult ff. hoc tit.*

Quintò ampliatur, quod * etiam nobilis cogi possit

ad suscipiendam alterium ignobilis tutelam, salv ob aliorum penuriam, ut tradit Tiraq. *in tract. de nob. cap. 37. n. 17.* allegans Bald. & Iacob. Aretin. *in l. in princ. ff. de excus. tut.*

24 Sexto ampliatur * regula in liberto dato tutore curatore liberis patroni, patronæve, *l. libertos, C. hoc t.* Nam cum à patrono libertatem acceperit, quo nil charius nihilque pretiosius sub sole esse possit, & res inæstimabilis, *juxta text. in §. cum vero, Instit. quib. ex caus. manumit. non lic.* æquum non videtur, ut ipse libertus se excuset, ita ut gratitudinis officia persolvere nequeat, vel nolit illi, à quo tanto munere affectus fuit.

25 Quæ ampliatio * etiam procedit, licet tutor tres tutelas, vel plures liberos habeat, vel si quæ alia alleg-
getur ab eo excusationis causa, *l. libert. §. si plures. ff. eo*
26 *tit. l. libertos, C. eod.* Et licet * administraverit tutelam,
27 non excusabitur tamen à cura, *d. l. libertos.* & in * tantum ampliatio procedit, etiãsi is libertus jus annul-
28 rum aureorum impetraverit. Libertus enim, qui * jus aureorum annulorum impetravit, pro ingenuo habetur, ut datio teneat, id est, ut datus ei tutor ingenuus non excuset se, vel ut ipse, si habeat excusationẽ qui libertus, pupillo datus tutor, ea non utatur, *l. cum ex ratione, §. quamvis, ff. hoc tit. l. libertum, eod.* Idem quo que libertus pro libertino habetur, ut tutoris dati teneat, id est, ut ipse tutor datus liberis patroni nul juris publici excusatione utatur.

29 Declaratur hęc * sexta ampliatio, ut locum non habeat I. in eo, qui fidei commissariam libertatem consecutus fuit ex causa fidecõmissi, *l. nequaquam, ff. hoc tit.* quod in jus vocare nõ potest sine venia, *l. is quoq; ff. de in jus voc.* & ad bona liberti admittitur *l. qui ex causa, ff. de bon. quæ lib.* Et si eum instituerit cum libertate, necessarius heres non fit, *l. si serv. §. 1. ff. de acq. hæred.* & ali a eo non debet, *l. si quis à liberis, §. si quis à lib. ff. de lib. agnos.*
& in-

: ingrati actionem, vel operarum petitionem nō ha-
et, *l. 1. C. de libert. & eor. lib. & d. l. qui ex cauſ.* qui &
lenum jus patronatus non habet, nec etiam liberi
us, eaque de cauſa excuſatio liberti admittitur.

II. Non procedit, quando * libertus eſſet adverſa 30
letudine, ita ut ſuis negotiis ſupereſſe non poſſet, ne
npoſſibile injungatur tutelæ munus, quod obiri à li-
rto non poſſit, cum incommodo pupilli, & adver-
ſs utilitatem ejus, *l. Titius, §. tanta, ff. hoc tit.*

III. Locum* non habet, quando libertus eſſet mi- 31
or, ſed interim dabitur curator, *l. non ſolum, §. ſi liber-
s, ff. hoc tit.*

IV. Non procedit in eo, qui* ſuis nummis emptus 32
manumiſſus fuit, *l. libertum, §. qui propria, ff. hoc tit.*
i & in pleriſque aliis cauſis jura patronatus manu-
iſſori non debet: nam & alere manumiſſorem non
ompellitur, *d. l. ſi quis à liberis, §. ſi quis à liberti, ff. de lib.
noſc.* & operas non debet, & ingrati accuſari non
oteſt, *l. ſi tuis nummis, C. de oper. libert.* & inſtitutus cum
bertate heres neceſſarius non eſt.

V. Etiam * non procedit in liberto Senatorum, 33
ui negotia patronorum procurat, qui vacationem
abet tutelarum ex S C. *l. libertus, §. 1. ff. ad municip.* Niſi
lures liberti procurarent, quia unus tantum liber-
s excuſatur, *l. ne Senatorum, C. hoc tit.* Vel niſi liber-
s fuerit, qui habeat jus aureorum annulorum, &
anſierit in ordinem ingenuorum, qui tali excuſa-
ione uti non poterit, *l. cum ex oratione, ff. hoc tit.* Vel
rocuraverit negotia ſenatoriæ mulieris patronæ; de-
erior enim hac in re eſt (ut in multis aliis) fœminæ
uam maris conditio, *l. Spadonem, §. liberti, ff. hoc tit.* At
uando libertus Senatoris, patroni negotia non pro-
urat, ſed tutelam filiorum ejus gerit, non vacat, *l. li-
ertus, ff. hoc tit.* Senatuſconſulti enim privilegium ſtri-
te accipiendum eſt.

VII. Ampliatur* regula ut procedat, etiam in ſpa-
done,

done, qui se excusare non potest, *l. Spadonem, ff. hoc ti.*
& l. 1. C. eod. Nam hoc vitium impedimento non e
35 quo minus suis & alienis superesse possit, quos * h
loco accipere malim pro castratis, non natura steri-
bus, & ita Spadones generaliter accipiuntur, *in l. 3.*
idem, ff. ad leg. Cornel. de sicar.

36 VIII. Ampliatur, etiam * Judæos non excusari
tutela non Judæorum; nam & ab aliis muneribus
vilibus non excusantur, nisi si quæ eorum religione
lædant, *d. l. Spadonem, §. neque librarios, vers. jam aut*,
37 sed militiæ * vacationẽ habuisse decretis quibusd
Iosephus confirmat *lib.* 14. propterea quod salva re-
gione, septimo die nec arma movere, nec iter ull
instituere possunt.

38 IX. Ampliatur maxime, quando * quis sese ult
semel immiscuisset administrationi, *l. 2. C. si tut.*
cur. fals. alleg. quia suscipiendo videtur tacite juri s
39 renunciare. Verum * hæc ampliatio non procedit
marito tutore vel curatore uxori dato, qui excusa
se poterit, licet se immisceat, *l. 1. §. fin. ff. hoc tit. §. id*
rescripserunt, Instit. eod. l. maritus, C. qui dar. tut. poss. Qu
etsi velit, non posset curator esse uxoris suæ propt
suspicionem evitandam; quia quamvis male ager
maritus, uxor propter affectionem erga maritum su
ei remitteret omnia, quod tamen locum non habe
quando datur curator ad litem, secundum Specul.
tit. de curat. §. ut autem, vers. sed nunquid vir, quem sequ
tur Bald. *in d. l. 1. in fin.* ubi inquit, quod ita in pra
40 servetur, & Bart. *in l. si quis, §. ult. ff. de procur.* Licet * po
sit ejus Procurator esse, *l. maritus, C. de procur.* & si
mandato uxoris possit agere, ut tradunt scribentes
d. l. maritus, & ad l. final. C. de pact. convent. Quod tame
non procedit in sponso de futuro, secundum Ron
cons. 461. *n.* 6. & Corn. *cons.* 209. *col.* 4. Idque hac diver
41 sitatis * ratione, quod procuratoris revocatio pendea
ex mero arbitrio constituentis, *§. item mandatum, Insti*
mand.

Tutor autem & curator certis tantum casibus modis revocentur, & eorum officium finiatur, *ut Instit. quib. mod. tut. finit. per tot.* Et licet oliquando contingat, ut revocentur, tamen id fit sæpè cum eorum infamiæ nota, secundum Bartol. *in d. l. 1. §. 1. ff. hoc tit.* hoc quidem vendicat sibi locum, si fuit curator datus, postquam fuit sponsus, vel maritus: nam si prius fuisset ejus tutor vel curator, non posset postea ipsius maritus esse, *C. de interd. matrim. per tot.* Qui maritus si fuerit datus post matrimonium curator, ignorans forte, petere debet alium curatorem substitui, *l. amplissimi, & l. licet, C. eod.* & hoc de Jure civili, licet secus sit de Iure canonico, *c. penult. extr. de secund. nupt.* ut latè diximus supra *c. 31. effect. ult.*

X. Ampliatur regula, quod * etiam inopia pupilli non excuset tutorem à tutela, quia datur principaliter personæ, *l. tutores, C. hoc tit.* 42

XI. Ampliatur regula, quod * etiam habens liberos præferendus sit non habenti. Nam cum agatur de idoneo tutore, lex civilis inquirit an habeat liberos, ut ex pietate & affectu, quem erga eos gerit, judicetur idoneus, & qui jam didicerit esse pater bonus, credatur quoq; futurus tutor bonus: Periculosum * siquidem est, ubi quis in aliis primum discit pater esse. 43 44

XII: Ampliatur, quod etiam * distantia loci non excuset, nisi sit magna, id est, ultra centesimum lapidem, id est, centum milliaria Italica, quæ faciant 20. Germanica, ut tradit Mynf. *cons. 54. n. 7. & 8.* 45

Declaratur regula * ut non procedat primo, quando in urbe quis haberet tres liberos, in Italia quatuor, vel in provinciis quinque liberos, is à tutela excusatur, *l. 1. C. qui num. liber. lib. 10. § 1. Instit. hoc tit.* & optimè Alex. *cons. 123. libr. 5.* & novissimè Balduin. *in d. §. 1. in verb. si enim tres*, quo loco tradit quam vetus fuerit jus Tergeminorum, & quæ privilegia habuerint, qui tres peperissent liberos, dicens inter alia eum à legationis 46

munere

47 munere liberari, qui * in provinciis trium liberoru
48 incolumium pater esset, *l.1.C. de legation.* & ab * omni-
bus etiam patrimonialibus qui haberet sedecim, *l. sem-
per*, §.1 *ff. de jur. immunit. l.nemo*, C.*de decurion.lib.*10. Qui
49 plures liberos * habebat in curia, vel collegio pri
sententiam rogabatur, in albo & in processu cæte
præferebatur, *l.in al.o*, C.*de decur.lib.*10. Consul quo
qui liberos habebat collegæ orbo præferebatur ex le-
ge Julia. Et hoc est quod Dion etiam scribit in Adri
no eum mitiores pœnas reis liberos habentibus irro
gasse. Fuit quoque lege Julia ager Campanus divisu
habentibus liberos tantum, ut Appianus scribit *libr.*
plus tribuitur numero liberorum, quàm annorum. I
honoribus quoque adipiscendis, lege Julia & Papi
minoribus anni remittuntur beneficio liberorum,
2.*ff.de minor.* Mater quoque succedit liberis quasi legi
tima, si ter vel quater peperisset ex SC. Tertull. §.1. *In-
50 stit.de* SC.*Tertull.* Ideò autem * leges patri favent, ve
matri numerosæ sobolis, quod Reipublicæ utilis sit, &
maximè intersit civitatem liberis repleri & ampliari, *l.*
51 1.*ff.sol.matr.* Romæ * autem datus tutor dicitur, qui ve
à Præfecto urbis, vel à Prætore; vel testamento Ro-
mæ confecto, vel in continentibus ædificiis datus est, *l.
Titius*, §.*si à Prætore, vers. Romæ datos, ff. hoc tit.*

2 Sed * hic explicare non inutile erit cur Imperato-
ria constitutio Romæ tres tantum, in Italia quatuor,
in Provinciis quinque liberos à patribus exigat, cum
moveat dubitationem quod ait III. *in Verr.* Cicero, *an
aliud Romæ æquum est, aliud in Sicilia?* & quod dicit Justi-
nianus, *in l.ult.* C. *de ædific.privat.* indignum esse nostro
tempore putantes, aliud jus in hac Regia civitate, a-
liud apud nostros esse provinciales. Cur ergò Romæ
ab Italia, & provinciis discrimen permisit referri Ju-
stinianus in Institut. civiles, & cur ex Severo & Anto-
nino, quos Triumviri autores habent, differentia re-
lata est in Cod. posteaquam in orbe Romano qui sunt

ex

e constitutione Imp. Antonini, cives Romani effecti sunt, id est, qui in terris, quas ex orbe Romani possident, *l. in orbe Rom. ff. de stat. hom.* (sicut etiam eo sensu in Lucæ Evangelio orbis universi mentio fit, *c.* 2.) ergo idem jus civiũ omnes habent, quare non eodem jure utuntur? Verũ ego arbitror dici posse principio Rom. patrib. qui se circa proprios liberos occupatos causarentur, ubi tutores dati essent ex prudẽti sententia, tres natos necessarios fuisse, quatuor autem Italis, ad patrum Rom. discrimen, sed non tot ac provincialibus, propter conjunctionem originis Romanæ, ut ait Callistrat. *in l. non tantum*, §. 1. *ff. hoc tit.* & propter* inclytam nobilitatem Italiæ, quam dominã 53
& principem provinciarum suo tempore asseveravit Accurs. *in gl. auth. qua in provincia, C. ubi de crim agi oport. l. t. C. fine cens. vel reliq. fund.* Quinque verò sustulisse natos in provinciis, exigit constitutio: quoniã tutelã munus publicum esse, & personale placuit, & munerũ civilium personalium ut plurimum, non nisi quinq; liberi vacationem tribuunt. Sobole sanè provincias numero locupletiores illi voluerunt, quo imperium munius redderent, & seminarium juventutis, quasi fontes hominum Rom. exercitib. ministrarent: quare non inconcinne civium numerum oppidorũ firmissimum* ornamentum Plin. *epist. 7. ad Fabatum* scribit, ita 54
minus cum urbe communitatis habeant Provinciæ, quam Italia; nec in hac solum quæstione distinguuntur, sed & in alio Severi rescripto, *l. 1. ff. de colleg.* ... Et eum qui provincia interdicitur, Italia quoque & urbe summorum Claud. Imper. censuit, ut tradit Suet. *in Claud. c.* 23. Neq; in proposito; diverso jure Italia, Roma & Provinciæ utuntur: liberorum enim jure utrobique excusatio est, licet solemnitas varia juris diversi umbram quandam inducat.

Verum ut ad id, unde* paululũ digressi sumus, revertamur, prędicta prima hujus reg. declaratio ampliatur 55

ut

ut procedat 1. etiamsi liberi fuissent emancipati ut tradit Ulpian. *in l. 2. §. incolumes, ff. de vac. & excus. mun.* dicens; incolumes liberos, etiamsi in potestate patris sui desierint esse, excusationem à muneribus civibus
56 præstare. 2. Procedit, quod * etiam nepotes fil. defuncti avo prosint, sive soli sint, sive cum patruis, quorum tamen capita non numerantur, ut filiorum, sed stirpes, *l. 3. C. de iis, qui num. lib.* ut si duo sint nepotes ex filio iam defuncto, pro uno computantur, qui loco cum vicemque unius complent; nam & hic, ut in successionibus non numeramus capita, sed intuemur solam stirpem,
57 lam stirpem, 3. Procedit, etiamsi * liberi fœminæ nati; neque enim in juris liberorum quæstione mares filios à fœminis leges distinguunt, *l. ult. C. de his, qui num. lib. excus. mer.* nec nos distinguere debemus, etsi masclos utiliores se præstare Reipublicæ ducat Theophil. *in §. cæterum, Instit. de legit. agnat. suc.* quod aut bella curant, aut sacra faciant, aut publicis muneribus in-gantur: illis enim deficientibus, mulieres fœcundæ alios semper suppeditant & sufficiunt. 4. Procedit,
58 quod * etiam in adoptionem dati à patre patri naturali prosint, *l. 1. Instit. hoc tit.* 5. Procedit, quod * etiam
59 excusetur numero liberorum curator datus mente capto, muto, vel ventri, *l. Titius, §. si à Prætore ff. hoc. tit.*

60 Verum hæc prima declaratio non procedit I. in filiis defunctis, antequam pater crearetur, *§. filii autem,*
61 *Instit. hoc tit.* etiamsi fuerint * in obsidione amissi: Exempli causa, ponas indictum bellum civitati, & hostiles copias illam obsedisse, an qui à muris, portis, domibus, delubris divorum, sacris tum publicis, tum privatis, hostem irrumpentem averterit, non debeat, ut bello justissimo amissus, parentibus suis prodesse? Et Ulpian. *in l. bello amißi, ff. hoc tit.* negat; fortasse quia non tam publicæ salutis gratia, quam propriæ tuendæ causa, in obsidione pugnetur ab obsessis, indeque non

m pro republica videntur interire, qui moriuntur, àm pro re familiari, & privata tuenda. Nisi * in acie 62
erint amissi, id est, in ipso conflictu, *d. §. filii, & d. l. bel-*
amissi, l. ult. ff. de vacat. mun. qui solum prosunt ad ex-
sationem: quia hi, qui pro republica ceciderunt, in
rpetuum per gloriam vivere intelliguntur, *d. §. filij.*
gna enim cum gloria vita defuncti sunt, scilicet,
od Reipublicæ vitam impenderint, & qui * pro sa- 63
te patriæ salutem neglexerint suam, vivere adhuc
elligantur, sempiterna gloria celebres, cum horum
rtuorum vita in memoria vivorum posita fuerit.
E * hoc procedit, etiamsi tantum in acie vulnerati, 64
st domi mortui fuerint, ut tradit Angel. Aretin. *in*
§. nu. 7. vers. quid si fuerint, per l. huic scripturæ, & l. ita vul-
tus, ff. ad l. Aquil, & not. Bart. *in l. quod ait lex. ff. de ad-*
licet Jo. Faber per eundem Angelum ibidem alle-
gus contrarium teneat, *argum. l. si quid ex incendio,*
ff. e incend. ruin. nauf. & l. eum actum. & ibi Dd. *ff. de ne-*
gogest. & l. non solum, §. sed ut reprobari, ff. de oper. novi
iat.

I. Non procedit * declaratio primæ regulæ in fi- 65
capto ab hostibus, qui non prodest patri ad excusa-
nem, *l. 2. C. de iis, qui num. liber. lib. 10.* quia cives esse
deent, ut * prosint: habetur enim captus pro quasi 66
rtuo, licet spes postliminii eum vivere præsumat,
ndum Bart. *in l. 1. §. ex tribus, ff. de contra tabul.*

II. Non procedit secundum * quosdam in filiis ini- 67
is sacris, veluti si pater filium religioni addixerit,
nedictinis puta, vel * Franciscanis; idque hac ratio- 68
quod servis filii sacris addicti æquiparentur à pri-
ribus autoritate, & excellentibus prudentia viris
ndum Innoc. *in c. cum olim. de privileg.* Bald. *in l. 4.*
C. m. de success. & scribentes *in §. 1. Instit. hoc tit.* & ex-
aciem principis sit. Sed magis puto, ut nihilo secius
s hujusmodi patrem adjuvet ad excusationem;
i sibi ipsi tantum mortuus fingatur, qui tacitè, vel

expresse sæculo renunciaverit, aliis verò non ita. Licet verò servis comparentur, & filii servi faction prosint, quæ ut similia conferuntur, neq; eadem, rq; in omnibus similia sunt: nam quamvis rebus sæculi mortuus dicatur, *§. distrahunt, Novell. de his, qui iter. vendant sacris op.* tamen patris emolumento vivere intelliguntur, ut tradit Angel. Aret. *in §. 1. num. 8. Instit. de excus. tut.*

69 Quarto etiam * non procedit, secundum quosdam, in liberis addictis pœnæ; veluti ubi capitalis pœna filium patri subduxerit, & servum pœnæ effecerit, ubi miserrima relicta vita libertatem eripuerit, cum is mortui loco habeatur, *l. 1. §. ult. ff. de bon. poss. cont. tab. l. si neon, ff. de bon. liber.* & servus pœnæ dicatur, & filii servi facti non prosint; quia liberi homines non sint. Attamen quia neq; vere mortuus est, neq; ingenuus servus pœnæ fit amplius, *§. quod autem prius, Novell. de his, qui er, nupt.* verius putarem hoc casu filium patri prodesse, licet non ignorem, inter majorum gentium Scriptores controversæ disceptationis esse, proficiatne is filius patri ad excusationem, nec ne, secundum Bald. & alios scribentes, *in l. Deo nobis, C. de Episc. & cler.*

70 Quinto non procedit in * filiis adoptivis, qui patri adoptivo non prosunt ex S C. decreto temporibus Neronis, *l. 2. §. adoptivi, ff. de vacat. mun.* Unde Aul. Gel.
71 *lib. 5. cap. 19.* scribit, P. Scipionem * in ea oratione, quam Censor habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat, id etiam culpavisse, quod filius adoptivus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Et Cornel. Tacit. *lib. 15.* refert Neronis tempore
72 P. Mario, & L. Asinio * Consulibus factum Senatusconsultum, ne simulata adoptio in ulla parte publici muneris juvaret, ac ne usurpandis quidem hereditatibus prodesset. Nam tum (inquit) percrebuerat grassimus mos, cum propinquis comitiis aut sorte provinciarum pleriq; orbi, fictis adoptionibus sibi filios ascisc-

scerent, Præturasq; aut Provincias inter patres sorti, statim emitterent manu, quos adoptarant: Itaq; eri parentes magna cum invidia Senatum adeunt, i naturæ jus, labores educandi, adversus fraudem & evitatem adoptionis enumerant: Satis pretii esse bis, quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, onores, cuncta prompta & obvia haberent. Sibi omissa legum diu expectata in ludibrium verti, uando quis sine solicitudine parens, sine luctu orus, longa patrum vota repentè adæquaret.

Sextò non* procedit in liberis naturalibus tantū, 73 t spuriis, & hujusmodi, idque hac ratione, ne quis rivilegiū consequatur ex minus probata susceptio- liberorum, *l. 2. §. 1. ff. hoc tit.* Publicè enim interest gitimis progenitis patriam augeri, *l. 2. de ind. vid. toll.*

Septimò non* procedit, quando excusatus nume- 74 liberorum ultra eam causam, aliam allegat falsam; t Iudex juxta causam falsam pronunciaverit, non e- t excusatus propter vitium pronunciationis, *l. qui stamento ff. hoc tit.*

Octavo non* procedit in filiis nondum natis, licet 75 nt in utero; quia cum agitur, de commodo alieno c jure alterius, nempe patris, separato & segregato à ommodo ventris, non habetur pro jam nato, vel superstite, *l. quod dicimus, ff. de verb. sign.* Undè rectè Molest ait, *in. l. 2. ff. hoc tit.* Qui in utero est, etsi in multis am partib. æquiparetur jam natis, tamen neq; in hac quæstione, neq; in cæteris civilibus munerib. prodest atri. Vnde etiam posthumi non habentur pro natis, t patri ad excusationem prosint tutelarum & munerum civilium: nisi de posthumi commodo quæratur, quo casu in rem suam pro nato habetur, ut in Const. Adriani, qua pluribus liberis, id est, trib. vel quatuor, vel quinque, omnia damnatorum bona conceduntur, liberis adnumerantur, qui erant in utero damnationis tempore, & ita accipi debet, *l. qui in utero, ff. de stat. hom.*

76 IX. Non * procedit in filiis natis post petitionem, ante dationem, vel natis post petitionem, & actionem, ante cognitionem allegatæ excusationis, ui non prosunt, *l.tutor petitus, in princ. ff. hoc tit.*

77 X Non procedit in * nepotibus ex filiis superstibus, qui avo non prosunt, *l.2.C.qui num.lib.* sed filio est, patri tantum; nec enim possunt duobus parentibus simul prodesse.

78 XI. Non procedit * etiam in nepotibus ex fi, qui avo non prosunt, quia sunt in aliena familia est, familiam paterni avi mutant, *§.fin. Inst. de patr. testat.* Unde hi tantum prosunt, qui sui sunt, vel ui sui futuri erant: nam ii soli liberorum appellatine continentur; cum & huic appellationi suorum appellatio comparetur, *l.liberorum, ff.de verb.sign.*

79 XII. Non * procedit in liberis, de quorum statu seu conditione ambigitur sintne servi, an liberi, legitimi vel naturales, superstites vel mortui, *l.1 C. qui numer.liber.l.filium, ff.de iis, qui sui vel.al.jur.sunt, & l.1 Iulianus. ff.de lib. agnos.*

80 XIII. Non procedit, quo ad * tutelam jam coeptam, à qua supervenientes liberi non excusant, *l.super, §.hoc circa, ff.de jur.im.*

81 XIV. Non procedit * in patre habente tres liberos, quorum si unus emancipatus indigeat curatore, contra eundem filium uti non debet jure communi. Quin contra naturales stimulos faceret, ut gravissime respondit Paulus, *in l.amicissimos, §.ult. ff. hoc tit.* Cujus verba hæc sunt: *Lucius Titius ex tribus filiis incolumibus unum habet emancipatum ejus ætatis, ut curatores accipere debeat; quæro si idem Titius pater, petente eodem filio emancipato, curator à Prætore detur, an jure publico uti possit, nihilominus trium liberorum nomine vacationem postulare. Respondi, præmium quidem patri, quod propter numerum liberorum ei competit, denegari non oportet: sed cum filio*

cum

rator petatur, contra naturales stimulos facit, si tali excusatione utendum sibi putaverit.

XV. Non procedit* in iis, qui apud extremas or- 82
s regiones peregrinantur, cujus incerta vita & fortuna est etiam intra viginti annos, quorum spatio elapso; ut de rebus humanis variis & mutabilibus judicium; filium mortuum Baldus conjicit, *cons. incip. maritus, num*, 2. qui * patri non prosunt ad ex- 83
cusationem, nisi certò constiterit de statu legitimo & incolumitate filiorum, per testes, vel pater filios offerat judicis conspectui in auditorio, vel alias; tales enim patri proderunt ad excusationem.

Secundò non procedit prædicta prima regula in 84
administrante res fisci, quamdiu administrat, *l. administrantes, ff. hoc tit. l. exactores*, C. *eod. & § item Divus, Instit. h. tit.* Idq; hac ratione, quod cura rerum fiscalium satis sit oneratus, & gravatus, & ne debita cura rebus fisci subtrahatur: nam dum rebus pupilli vel adulti operam daret, fiscus in multis læderetur, aut dum fiscum indemnem servare vellet, jura pupillorum vel adolescentium in multis minuerentur, secundum Theophil. *in §. item Divus, Inst hoc tit.*

Quod etiam procedit in eo, qui * non res fisci, sed 85
alias res Principum administrat, *d. l. administrantes, in princ. & l. benè à Zenone*, C. *de quadr. præscript. l. apud Julianum, §. fin. ff. de legat.* 1.

Nec tantum tutor à * tutela deferenda, sed etiam à 86
delata tempore decretæ administrationis rerum fiscalium, excusatur, secundum Bart. *in d. l. administrantes.*
Ad tutelam * jam cœptam, & non novam tutor dese- 87
rere non potest: & licet postea fiat administrator Principis, vel rei fisci, non tamen excusabitur, *l. propter magistratum, & d l. administrantes, ff. hoc tit.*

Tertiò non procedit * regula in absente causa Rei- 88
publicæ, & in profecturis, *d. l. administrantes*, §. *eorum, ff. hoc tit. l.* 1. C. *de Profess. & Med. lib.* 10. idque quamdiu

 abest,

abest, interim tamen loco ejus dabitur curator, §. *item qui Reipublicæ, Instit. hoc tit. l. filiusfamilias, §. fin. ff. de procurat. l. 2 C. si tut. vel cur. Reipubl. caus.* quia paria sunt
89 se, vel * de proximo sperare, *l. pen. ff. de test. milit.*
in l. 3. C. de transact. & l. 2. C. de inoffic. test.
90 Amplius etiam absens * Reipublicæ causa excu-
91 tur ab omnibus muneribus, & postquam * desierit
esse expleto munere, habet annum vacationis, *l. 2. C.*
92 *tut. vel cur. Reip. caus.* Est tamen * ille annus continuus,
non utilis, & computatur, ex quo rediit, vel redire potuit, recta via, sine mora, aut circuitione, *l tempus vacationis, ff. de vacat. mun.* Qua in re viginti millia passuum definita sunt in dies singulos ad redeundum, l. Iulia & Papia, *l. si cui, §. 1. ff. ex quib. caus. mai.* Quod servatur in cautione judicio sisti, & in excusationum temporibus, & in cautionibus & temporibus appellationum, & in vicesima hæriditatum.

Quod autem diximus eos, qui Reipublicæ causa abesse desierunt, expleto munere, habere annum va-
93 cationis, non procedit in * absentibus municipii ca-
94 sa, qui vacationis annum non habent. Sicuti * etiam annus vacationis non datur postquam tutores reve si fuerint: nam eo siquidem casu revocantur ad veteres tutelas, quas recipiunt nullo intermisso spatio, *item qui Reipublicæ, in fin. Instit. hoc tit. l. Titius, ff. eod.* Gord. Imp. *in l. 2. C si tut. vel cur. Reip. caus.* Vel etiam
95 in Procuratoribus * absentium Reipublicæ causa, qui etiam vacationem non habent munerum civilium, *Procuratores, C. de excus. mun. lib.* 10. & ibid. Cuiac.
96 Declaratur * tertia limitatio hujus regulæ, ut non procedat, quia tutor non excusatur omnino, & in perpetuum à cœpta tutela, sed tantum ad tempus, quamdiu nus Reipublicæ causa abest, dato interim curatore ejus loco, §. *item qui Reipublicæ. Instit. hoc tit. l. in omnem rem, ff. de tut. & curat. dat. ab his.* ut supra proxime di-
97 ximus: quem * tutor Reipublicæ causa absens petere

ebet, vel saltem proponere excusationem, ne medii
mporis periculo obstringatur, ut est in rescripto
ordiani, *in l. 1. C. si tut. vel cur. Reip. caus. obes. des.* Sed
ec tamen * non procedunt in absentib. ultra mare 98
usa Reipublicæ: hi enim omnino sive in perpetuum
xcusantur, sive deponunt tutelam, non secus atq; ii,
ui circa principem sunt occupati, ut tradit Vlp. *in l.
rum, §. ex facto, ff. de minor. juncta l. Iurisperitos, ff. hoc
t.*

Multum autem interest, utrum * quis ad tempus, 99
el omnino, an in perpetuū excusetur. Nam ad tem-
us excusati à nondum suscepta tutela, eam suscipiunt
ost tempus. Omnimodo excusati finita causa excu-
tionis, eam non recipiunt, vacante tamen adhuc ea,
enuo dari suo loco possunt, *l. cum ex oratione ff. hoc tut.*
em in locum eorum, qui ad tempus excusantur, in-
rim actor, vel curator datur, nō tutor: quia non de-
nunt esse tutores nec in totum excusantur: ut ecce in
ocū minoris ad tēpus excusati, interim curator datur:
locum furiosi ad tempus excusati, curator interim
atur, *l. idem Vlpianus, ff. hoc tit.* Idem in locum relegati
d tempus, *l. tutor petitus, §. tutorem, ff. hoc tit. l. sive, §. ult.
. de admin. tut.* Et in locum absentis Reipublicæ cau-
post susceptam tutelam, *l. in omnem, cum l. seq. ff. de tut.
e cur. dat. ab his.* vel comitum ejus. In locum autem
orum, qui omnimodo sive in perpetuum excusantur,
lius tutor datur, ut in locum perpetuo furiosi, cæci,
nuti, surdi, valetudinarii, *l. pen. ff. de tutel.* idque contra
egulam juris, quæ tutorē habenti vetat tutorem dari.
Nam qui excusantur, ipso jure tutores sunt, proprius
amen est, ut desinant esse per excusationem perpe-
uam, *§. ultim. Instit. quib. mod. tut. fin.* & hoc colore ex
SCto in eorum loco tutor datur, *d. l. penult. & l. si quis
sub conditione, ff. de testam. tut.* quod non ita dici de
is poterit, qui ad tempus solummodo excusan-
tur: quia tutores esse non desinunt, ac proprie non

excusantur, unde & in locum relegati in perpetuum tutor dari potest, imo curator, *l. quod si forte, ff. de sur.* videlicet si non excusaverit se intra præstitutum diem, *arg. l. testamento, C. hoc tit.*

100 Quartò non procedit * supra dicta regula in habente aliquam potestatem, id est, Magistratum majorem vel minorem, *§ item qui potestatem, instit. hoc tit. l. Athletæ, §. gentium, & §. remittuntur, ff. hoc tit.* loquendo de Præsidiatu & Magistratu civitatis, & de Præfectis annonæ vigilum, & administrantibus res Principum, facit *l. administrantes, ff. hoc tit.* & de exactoribus tributorum, facit *l. exactores, C. eod.* Magistratus * autem ma-

101 jores & minores intelligimus hoc loco, qui * habent

102 merum Imperium: quod nihil aliud est, quam potestas animadvertendi in facinorosos homines, *l. Imperium ff. de jurisdict. om. jud.* Dicitur autem merum, quasi liberum, ut tradunt Dec. *in l. 1. n. 12. & 13. ff. quod quisq. jur.* Alciat. *in l. potestatis, ff. de verb. sign.* & novissime Brisson. *lib. 14. de verb. sign. in verb. potestatis.*

103 Ampliatur primo, ut * procedat etiam in Magistratu municipali, ut tradunt Cujac. ad *l. 5. fo l. mibi 15. & fin: de excus tut.* Balduin. *in §. item qui potestatem, in verb. potestatem, Instit eod.* & novissimè Mynf. *conf. 54. n. 16.* & quod facit *l. si duas, ff. hoc tit.*

104 Secundo ampliatur, ut * procedat etiam in Præfecto provinciæ, saltem quamdiu administratio durat *d. l. Athletæ, §. gentium, ff. eod.*

105 Tertio ampliatur, ut etiam * procedat in eo, cui Princeps alicuius rei curam injunxerit donec curam gerat, *l. Geometræ, & l. administrantes, ff eod.* idque hac ratione, quod absurdum esset eos cogi administrationem alienarum rerum subire, qui propter Reipublicæ ministeria suis rebus superesse non possunt, *l. ult. C. de silentiar.*

106 Verùm * hæc quarta limitatio regulæ non procedit primo, in futuro Magistratu, qui excusare se non potest,

otest, *l. propter Magistratum, ff. hoc tit.* & tradit Balduin. *verb. potestatem.*

Secundo non * procedit in eo, qui desiit esse Ma- 107
stratus, licet in Magistratu se tutelarum periculo
ligaverit, qui se excusare non potest, *l. Spadonem, §. absolutus, ff. hoc tit.*

Tertio non * procedit etiam in eo, qui in munici- 108
o administraverit, *l. propter Magistratum, ff. hoc tit.*

Quarto non procedit in ædilitate, quamvis habeat 109
ecusationem à privatis muneribus, *l. non tantum, §. is, q ædilitate, ff. hoc tit.*

Quinto non procedit in * occupata rationibus ci- 110
vatis, *l. Spadonem, §. ratiocinatio, ff. hoc tit.*

Sexto non * procedit in conducente vectigalia à 111
citate, *d. l. Spadonem, §. vestigalia, ff eod.*

Septimo non * procedit, quod nec honor vel di- 112
gitas sine alicujus publicæ administrationis onere & cra tribuat excusationem, ut tradit Modest. *in d. l. Spadonem, §. scire oportet, nulli dignitatem tribuere excusationem.* Angel. Aret. *in §. & qui potestatem, n. 2. in fin. Inst. tit.* & ibid. Balduin. *in d. verbo, potestatem.*

Octavo non * procedit, quo ad tutelas susceptas, 113
n qui se miscuerint administrationi, ne tempore eidem Magistratus ab ea vacare possunt, *l. non tantum, §. sane, vers. vacare, ff. hoc tit.* ad quod facit quod Vlpnus scribit, *in l. verum, §. ex facto, ff. de minorib.* Curatem quendam Salvianum perperam fuisse à quodã docto Prætore excusatum, proter urbicam procurationem, quam postea fuerat adeptus, & facit §. *item potestatem, Instit. hoc tit.* multa enim suscepta legiti-
n * recusantur, quæ incepta perfici debent, §. *mandatum, Instit. mandati,* & Mynſ. *conſ.* 54 *num.* 16. Verum 114
nen * hæc octava declaratio locum non habet, quã- 115
potestas vel Magistratus esset tam gravis, ut impeet administrationem: nam eo casu à suscepta tula vacationem habet, secundum Angel. Aretin. *in*

d. §. *item qui potestatem, num.* 2. *l. tutelæ, C. de excus.* un. *lib.* 10.

116 Quinto non * procedit regula in assumptis in on[...] silium Principis; quia honor delatus certi tempor & loci finem non habet: ut tradit Angel. Aretin. *in d.* §. *item qui potestatem, num.* 2. *per l. Iurisperitos, ff. hoc. tit.* [...]do circa eorum latus agant, quia ipsi in perpetu[...] excusantur, *l. fin. C. eod. & l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiest.* ut dicit Mynf. *in* §. *item Divus, n.* 3. *Inst. eod.*

117 Sexto non * procedit in Silentiariis, id est, consiliariis, quia propter Reipublicæ ministeria, vix suis rus superesse possunt, *l. ult. C. eod. & l. ult. C. de silent.* Qod tamen locum non habet in Iurisperitis: quia sola iu-

118 risprudentia * magis debet vacare ad tutelam, quam ab ea excusari; cum non habeat justiorem campum in quo exerceatur, nec quicquam ei magis conveniat, quam pupillos tueri, ne videlicet illi, qui ad tutelam vel curam ob juris cognitionem maxime sint idonei, hoc munus subterfugiant, ut tradunt Fab. & Angel. *in* §. *item Romæ, Instit. hoc tit.*

119 Septimo non * procedit regula, quando quis habet tria onera tutelarum, vel curationum, vel permixtarum, tutelarum cum curis; ea enim quartæ excusationem præbent; non aliorum munerum civilium, modo non affectaverit, & quam diu eas administraverit, ita tamen ut plurium pupillorum tutela pro una computetur, §. *item tria, Instit. hoc tit. l.* 13. *ff. eod. & l.* 3. [...] *eod.* & tradit Mynf. *cons.* 54, *n.* 16. id quod introductum fuit ob difficultatem rationum conficiendarum, *l.* [...] *qui* §. *fin. ff. hoc tit.* & ne multitudine negotiorum tutores onerati res pupullares male administrent.

120 Tres autem tutelæ * tunc dicuntur, si in tria patrimonia fuerint divisæ, non enim diversitas personarum, sed patrimoniorum separationes, diversæque rationes conscribendæ expendi debent, *d. l. tria, & d.* [...] *si is, ff. hoc tit.*

Ampl[...]

Ampliatur autem hæc * septima limitatio regulæ 121
¡imo, ut procedat, quod nec referat utrum tria hæc
:era simplicia sint, hoc est, tres tutelæ, vel tres curæ,
mixtæ, hoc est, duæ tutelæ, & una cura, vel econ-
so, *l. 2. §. amplius, ff. hoc tit.*

Secundo ampliatur, quod * etiam interdum una tu- 122
a sola excuset, quando tam operosa, diffusa & mo-
a est, ut pro pluribus cedat, vel pluribus æquipol-
t, *d. l. is, §. cæterum, 2. ff. hoc tit.* cujus rei inquisitio
e in arbitrio Prætoris tutelaris; qui Prætor non pu-
lorum duntaxat numerum, sed difficultatem etiam
nficiendarum rationum considerabit, eaque consi-
ratione fratres consortes plurium loco non habebũ-
, neque rursus plurium loco habebuntur pupilli, qui
n fratres non sint, idem tamen patrimonium habẽt,
ita quoque consortes sunt, si ratio administrationis
iter reddenda sit, *d. l. si is, qui tres, in fin.* Si tamen
pupillus habitat in una provincia, & habeat bona in 123
a provincia, non videntur habere duas tutelas, *l. Iu-*
eritos, §. placent, ff. hoc tit. Inter quas * etiam pater po- 124
it numerare tutelam filii sui emancipati, *l. Spadonem,*
dem Vlpianus, ff hoc tit. qua tamen de re dubitari po-
at, propterea quod tutela filii onus non videatur es-
, cum pietatis ratione ad eam tutelam compellatur
er, *l. amicissimos, in fin. ff. hoc tit.* & rem suam agere vi-
tur cum agit filii, ut pater quidam apud Antipha-
m ait.

Tertio ampliatur, quod * etiam tria onera in una 125
mo esse sufficiant, id est, familia sine pluribus per-
nis ejusdem potestati subjectis, *d. l. tria onera in domo,*
hoc tit. & l. 3. C. de filiisfam. & quemadm. pater, lib. 10. &
C. de mun. & hon. lib. 10. Itaque si * pater habeat tres tu- 126
las, filiusfamilias non vocabitur ad quartam: nam
tutela, quam gerit filiusfamilias, patrem onerat, *l. si*
liusfamilias, ff. de tutel. Eademque ratione si filiusfa-
ilias habeat tres tutelas, pater non vocabitur ad
quar-

127 quartam. Et si duo * sint fratres in ejusdem patris potestate, & unus tribus tutelis gravatus, alter non vocabitur ad quartam: nam & familia una plus quam tribus tutelis non oneratur. Quod tamen non procedit, quando periculum tutelarum, quas filius administrat, non refertur ad patrem in solidum, quo quidem casu numerus tutelarum patri non prodest, nec èconti *l. 1. & tot. tit. C. quod cum eo, qui in al. potest.*

128 Quarto ampliatur, quod * etiamsi non administretur tertia tutela, sed provocatione fuerit suspensa, interim non possit addi quarta tutela, sed erit expectandus finis excusationis illius tertiæ creationis, *l. dixius, ff. hoc tit.* idque ea ratione, ne ordine præpostero cis suscipiat quartam tutelam, & ne post tertiam extantem, apparente injusta appellatione, quis contra leges

129 gravetur quatuor oneribus. Quæ * autem dicam quarta tutela, si fortè plures tutelæ concurrant, optimè tradit distinguendo, & exemplificando acutissimus interpres Cujac. ad *l. 2. de excus. tut. fol. mihi 14. vers. at quæritur*, ad quem lectorem remittimus.

130 Verum hæc * septima regulæ limitatio non procedit primo, quando una tutela esset levissima & tenuissima, quæ pro nulla reputetur, *d. l. Spadonem. §. fin. ff.* e

131 *tit.* qualis affectari * & ambiri plerumq; solet, & verò affectatæ illæ tutelæ videntur semper, quæ modicæ sunt, sive nullo sive exiguo cum onere; & ideò in numerum trium tutelarum non cedunt; nam tres tutelæ ex patrimonii, & oneris modo æstimantur, *l. 4. ff. de & habit. & l. Patronus, ff. de oper. libert.*

132 Secundo non * procedit, quando una tutela est affectata, *d. l. Spadonem, §. fin.* quæ non prodest, ut latè tradit Hipp. de Mars. magnus Criminalista, *in l. 1. . cas quis latrones, ff. de quæst.* & Roman. *in repet. l. si verò, §. viro, ff. solut. matr.* quia ei, qui spontè & volens oneri subjicit, non est succurrendum, *l. 2. §. si quis tamen, ff. quis caut. l. 3. §. subvenitur, ff. ad SC. Sylan. & c. damnum,*

re

r.jur.in 6. Nec enim * videtur esse oneri, quod ul- 133
o captatum est, nec causari possumus esse grave,
od ipsi cupide ambivimus. Certè non favetur, nec
icquam indulgetur negotiis affectatis, quia vulgo
itur.

Hoc portat leviter, quod portat quisque libenter.

Affectasse * autem dicitur qui se tutorem asscripsit, 134
l. tori, §.1. ff. ad leg. Cornel. de fals.

Tertiò non * procedit, quando una tutela esset de- 135
nctoriè suscepta, *l. unic. C. qui num. tut. se excus.* & Ho-
non *de verb. sign. in verb. defunctoriè.* Is autem * dici- 136
susciperetutelam defunctoriè, qui data opera a-
ujus tutorem se simulat, cum tutor non sit, eamq;
is causa ad hoc administrat, ut hac simulatione à
va tutela excusetur: diciturq; defunctoriè suscipe-
utelam, ea ratione, qua matrem coerceri scripsit
lpianus, quæ filiis tutores petiit defunctoriè data
era, *l. 2. §. non solum autem, ff. ad SC. Tertull.*

Quartò non * procedit, quando una earum esset 137
vi finitura, videlicet intra semestre, *l. non tantum, ff.*
tit. & idem multò magis finito officio pubertate
pillorum, vel ætate adolescentium, licet nondum
iones sint redditæ, *l. unic. C. qui num. tutel.*

Quintò non * procedit, quando tutelæ non habent 138
cus saltem administrationis sed tantum periculum
alterius administratione pendens, ut tutor hono-
ius, fidejussor tutoris, Magistratus qui nomina-
, satisdationem exegit, vel Præsidem dantem in-
uxit. Periculum autem, quod ex alterius admini-
atione pendet, non numeratur. Ideoque nec Ma-
tratus, qui tutorem dedit, nec fidejussor tutoris
test id computare ad excusationem, *l. si is qui, vers.*
me movet, ff. hoc tit. Nisi saltem administrare de-
erit, quo casu satis est, si earum periculum ob ces-
ionem sustineat, *l. si quis tutor, ff. de ritu nupt.*

Sextò declaratur non procedere, quando non es-
set

ſet diverſitas patrimoniorum, ſive domuum, iu
conficiendarum, & reddendarum rationum diffi
tas: ut quia ſunt plures fratres conſortes, non di
patrimonio, quæ tutela, ut ſupra diximus, reput
una, *d. l. ſi is, qui tres*, §. *ultim. & d. l. tria onera, ff. ho*
139 Conſortes*autem fratres dicuntur, qui pro indi
commune aliquod patrimonium habent, nec re
fratres ſint propinqui, an extranei, ut optimè t
eruditiſs. Cujac. *lib. 5. obſ. c.* 10.
140 Septimò regula*non procedit, quādo quis eſt p
per, &oneri injuncto ſit impar, ut tutelæ admini
tioni ſupereſſe non poſſit, §. *ſed & propter paupertat*
Inſtit. hoc tit. l. paupertas, & l. poſt ſuſceptum, §. *paupert*
hoc tit. quia ſatis eſt occupatus, ut ſuis victum quæ
& niſi rebus ſuis incumbat, penuria ſit laboratu
primaque cura, jure naturæ debeatur ſibi ipſi, pr
ma Reipublicæ. Valde enim durum eſſet eum, qu
tæ neceſſaria non habet, ſed ſibi ſuiſq; victum qu
re cogitur, aliena tutela vel cura multum onera
141 gravari. Dicitur*autem impar oneri injuncto, qua
onus adjunctum ex aliqua cauſa complere non
teſt, utpote, quia eſt pauper, & victum ſibi pro
manibus quærere debet, & in diem vivere, atq; o
non poſſit ſufficere ſibi & pupillo, vel qui ita ſit la
tibus implicatus, ut tutelæ adminiſtrationi ſuper
non poſſit, cum forte eum in agro tota die manero
porteat, Quod tamen arbitrio judicis relinqui de
ut diſtinguat hoc ipſe, ut tradunt communiter l
attenta qualitate perſonarum & patrimoniorum,
ſtib. Dec, *conſil.* 163. *n.* 7. Ang. *in* §. *licet, num* 3. *Inſt. q*
ex cauſ manumit. lic. & noviſſimè Menoch. *de arb.*
lib. 2. *caſu* 65. Niſi tamen aliter nominatim caut
fuerit in jure, *l. ſi conſtante*, ubi Bart. *ff. unde vir &*
ex quibus reprobatur opinio Bart. *in l.* 2. §. *idoneus*
ad SC. Tertull. & gl. *in l. paupertas, ff. de excuſ. tut.* dice
um, imparem eſſe oneri injuncto, ſi tantum tuto

bci

nis non haberet, quantum pupillus; cum non re-
iratur quod tutor tantum habeat, quantum pupil-
s: nec enmim verisimile est, quod tutor omnia bona
pilli deglutiet, & si aliqua bona sua respondere pro
nsumptis poterunt. Qui autem * allegare velit ali- 142
em esse imparem oneri injuncto, id probare debe-
t; quia neque divitiæ, neq; paupertates præsumun-
r, atque ideò illi incumbit probatio, qui in divitiis,
t paupertate se fundat, in qua re Judex imploratus
rare debebit, ut * per viatores, vel alios in eam rem 143
tos inquiratur, quæ sint ejus hominis facultates, qui
telam repudiare vult, secundum Bartol. *in l. in illa sti-*
patione, in fin. ff. de verb. oblig. ne forte sub paupertatis co-
re & excusatione effugiat, atque detrectet publicum
telæ munus subire.

Ex quo * infertur, quod si fuerit relictum aliquid 144
o pupillis pauperibus maritandis, illi comprehen-
ntur sub hoc legato, qui necesse habent laborare
otidiè pro victu, & vestitu, ut tradit Bellon. *cons. 16.*
totum.

Octavo non * procedit regula in valetudinariis, qui 145
gotiis etiam propriis interesse non possunt, *§. item si*
pter adversam, Instit. hoc tit. Myns. *cons. 54. num. 10.* Id-
e hac ratione, ne impossibile ei injungatur tutelæ
unus, quod obiri ab eo non possit, nisi cum incom-
odo pupilli, & adversus utilitatem ejus, *l. penul. & ult.*
hoc tit. Unde * & hoc nomine arbiter excusatur à 146
ntentia dicunda, *l. licet autem, cum l. seq. ff. de arbit.* I-
n & Judex, *l. si longius, ff. de judic.* Est etiam * hæc ex- 147
satio vadimonii deserti, *l. 7. §. si quis in judicio, ff. si quis*
t. & * alienationis mutandi judicii causa factæ, *l. 4.* 148
si quis autem, ff. de alien. jud. mut. caus. fact. & longioris
oræ ejus, qui * Reipublicæ causa abest, *l. si cui in pro-*
cia, in fin. ff. ex quib. caus. major. Sed & * emansorem 149
ilitem excusat afflictæ valetudinis ratio, *§. ult. ff. de re* 150
lit. Quo pertinet id, quod Ulp. generaliter respon-

dit,

dit, *in l. 2. §. corporis, ff. de vacat. mun.* Corporis debilita-
151 tem eorum * munerum excusationum præstare, quæ
corpore sunt implenda.

152 Ampliatur hæc limitatio * primo, ut valetudinarius
non solum excusetur à nova tutela, sed etiam susce-
pta, *l. & non tantum, & l. post susceptam, ff. hoc tit.* qui re-
pellitur omninò ab ipsa tutela, *l. 2. §. his illud, C. qui*
mul. tut. offic. fung. poss.

153 Secundo ampliatur, ut * etiam procedat in muto,
cæco, surdo, & furioso, post susceptam tutelam, *d. post*
susceptam, ff. hoc tit. & l. unic. C. qui morb. se excus. Socin.
cons. 25. lib. 2.

154 Tertio ampliatur, quod * etiam talis si velit, non
debeat esse tutor, sed tanquam inhabilis repellatur i-
pso jure, maximè si ab initio talis existat ante susce-
ptam tutelam, ut tradit gl. *in l. 1.* & ibi clarè Salic. a-
lii declarant, *C. qui morb. se excus* & Aret. *in §. item propter*
adversam, Instit. hoc tit. & novissimè Marian. Socin. *cons.*
59. num. 33 lib. 3.

Verum hæc * limitatio non procedit, quod excusa-
155 tio valeat ad tempus vel in perpetuum, prout est fu-
vel valetudo, *l. idem Vlpianus, ff. hoc tit.*

156 Secundo non * procedit in furioso testamenta-
qui non est tutor antequam sanitatem receperit, *l. si he-*
reditas, §. si furiosus, ff. de test. tut. & §. furiosus, Instit. qui test.
tut. dar. poss.

157 Nono non procedit regula in eo, qui * literas ne-
scit, seu literarum omninò est imperitus, *§ similiter, In-*
stit. hoc tit. quamvis alias literarum imperiti possint suffi-
cere ad negotiorum administrationem. Idque hac ra-
tione, quia cum tutor teneatur conficere inventarium
& conscribere rationes, non poterit ipsemet hoc fa-
cere, si nec legere, nec scribere sciat, sed opus erit, ut
per alium faciat, ex quo tam ipse, quàm pupillus poss-
158 damnificari. Quod * tamen declaratur procedere si
simplex, vel rudis fuerit, secus verò si sagax & versu-

negotiis peragendis. Nam talis licet sit ignarus, tu-
æ onus subire nihil ominus compellitur: poterit e-
nuti vicaria amicorum opera, aut ministrorum in-
mmentariis suis, & Ephemeridibus conscribendis,
n hodie omnes fere rustici, licet literarum ignari,
s versuti & callidi sint in negotiis suis peragendis,
undum Bald. *in verb. quamvis imperiti literarum,*
it. hoc tit. per l. Athletæ, §. fin. ff. hoc tit.
Prudentia † autem negotiorum administrandorum 159
rumque rectius ex ipso rerum usu & foro, quam
ibris, vel ocioso studio colligi potest. Atque hæc
dem rerum peritia diligentius quoque tuetur rem
iliarem, & rectius administrat Oeconomiam,
m ulla Philosophorum umbratilis sapientia. No-
est siquidem illud Ciceronis in officiis, de re fa-
ari, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de
nda, commodius à quibusdam optimis viris ad Ia-
medium sedentibus exerceri, quam ab ullis Phi-
his ulla in Schola disputatur, ut dicit doctiss. I C.
nc. Balduin. *in §. sed & propter. in verb. quamuis &*
riti literarum, Instit. de excus. tut. Literas autem ne-
* dicitur, qui legere ac scribere non didicit, quod 160
m non mediocre est in eo, qui negotia administrat,
ptime tradit Duar. *lib. 1. disput. anniuers. cap. 3. l. li-*
rum, ff. de accus. & l. pen. C. de testam. Ant. Cont. *in*
nnotat. ad tit. Institut. de excus. tut. Et ita ignoran-
literarum accipimus *in l. sed etsi pupillus, §. de quo,*
instit. act. l. pater, §. mutus ff. de acq. hæred. l. ult. §. fin
n dubius, C. de iure delib.
x quibus * iam aperte colligitur, quod literatus, 161
ris paribus, ad dignitates & alia officia admitti de-
, ad quas non admitti oporteat illiteratos & igna-
2. C. de pact. & §. 1. in auth. de iudic. & quod melio-
onditionis esse debeant sapientes, quam stulti &
riti, cum sapientia pretiosior sit cunctis opibus:
nc qui habeat, superet omnes Crœsos & Crassos,

tantumque intersit inter sapientiam, & stultitiam, quantum inter lucem & tenebras: licet, proh dolor, hoc tempore ejus rei nulla habeatur ratio.

162 Decimo regula non * procedit in eo, cui cum pupilli intercessit capitalis inimicitia, *§ item si propter* *§. inimicitiæ, instit. hoc tit. l. Athletæ, §. dat remissio* *hoc tit.* Idque hac ratione, quod publice intersit ne inimicitia creationes fiant, sed æstimatione vel commodo Reipublicæ, *l. vnic. C. si propt. inimici* Nam qui propter inimicitias & malevolentiam quidam tutorem dat, magis sollicitus est, vt adversarium clanculariis insidijs opprimat, quam vt liberorum telæ prospiciat. Sed cum tutor quærendus sit iudicio non odio, non debet esse rata datio, si quis tu scribat, vt enim implicet periculo negotiorum fortassis eo nomine dolo malo relinquat intric Durum siquidem foret aliquem invitum eo nec tis adigi, vt cogeretur tractare tam periculosæ p opus aleæ, & quasi incedere per ignes supposi neri doloso. Deniq; hoc ideo statutum fuit, vt sinistra suspicio excluderetur: nam si inimicus nistrat etiam bene gestum negotium, propter au erit suspectum. Ideoque iusta ratione recipi de lius excusatio, & ad tutelã vel curã alius assumi

163 Ampliatur primo, vt † procedat, etiam in proc re post litem contestatam, si inimicus factus fueri *exilio ff. de procurat.* & in judice vel arbitro, *l. m* *stinguemus, §. cum quidam, ff. de recept. arbit.*

Secundo ampliatur, quod * Magistratus summ re providere debeat, ne temere pupillum com inimico, cum expediat pupillo eos non recipe iamsi sese non excusent. Etsi propter inimicitias mento datus fuerit à patre tutor, non vt liberis p ceret, sed eum periculo negotiorum implicaret primeret, hoc ipsum præstabit ei excusationem, § *propter inimicitias, instit. hoc tit.*

Tr

Tertio ampliatur, quod * etiam Magistratus dans, 165
...e vt onus & injuriam redimeret, seueriter punia-
...l. severiter. C. eod. Nam etiam tenetur lege Iulia re-
...endarum, l. 3. & 4. ff. ad l. Iul. repet. Item condictio-
...ob turpem causam, quando accepisset pecuniam ob
...o, & concussionis crimine, l. quod evitandi, C. de con-
... ob turp. caus. Verum actio in factum de calumnia
...em non habebit, cum non nominaverit per pecuni-
...t tradit gl. in d. l. severiter.

...uarto ampliatur, ut * procedat solum in inimicitiis 166
...alibus, & gravissimis, inter patrem pupilli, & ip-
...tutorem datum, ob capitalem accusationem ortis,
... scil. sola mors diremptura videatur, quibus cau-
...dederit tutor. vel quas ipse tutor concitaverit: ut
...rem accusaverit capitis, vel si status controversiam
...re pupilli passus fuerit, id est, si eum pater in servi-
...m petierit, §. inimicitia, Instit. hoc tit. & §. item is,
...tus, eod. Idque hac ratione, quod ille, qui hanc
...am à pupillorum, vel adultorum patre passus
...cogi non debeat, vt operam suam inimici sui li-
... impendat. Pupilli quoque interest, ne admitta-
... quia periculum est ultionis à pupillis vel adul-
...uod avertere expedit. Metui enim potest, ne in-
...n sibi factam à patre, pupillo, vel adulto re-
...at.

...claratur hæc * undecima limitatio, primo vt non 157
...dat, quando inimicitia esset facta, l. Athletæ, §. dat
...ionem, vers. amplius, ff. hoc tit.

...cundo non * procedit, quando inimicitia interve- 168
... ante testamentum: hoc enim ipso videtur facta
... reconciliatio, quod is tutor datus sit, si modo da-
... bona mente, non ut negotijs implicaretur, nec
...ela delata ei subdole blandiatur, l. 1. C. si propt.
...it. lib. 10.

...rtio non * procedit, quando de reconciliatione 169
...terit, vel ex testamento, vel per dissimula-

 tionem

tionem, & subsequentia merita, quæ videlicet gratia
170 sarcierint, & simultatem * sempiterna deleverint
livione. Quæ inimicitiæ, an reconciliatæ cen
ex gratitudine siue remuneratione secuta, late
Iason, *in l. ex hoc iure, n.* 6. *ff. de iust. & iur.* ubi por
res effectus ipsius remunerationis.
171 Vndecimo regula * non procedit in maiore se
ginta annis iam completis, qui excusatur à tuta
cura, *l.* 2. *ff. hoc tit. l.* 3. *ff. de iur. immun.* §. *item maior*
Instit. hoc tit. Ratio est, quia ut refert Aul. Gel. *lib. noct.*
172 *Attic. cap.* 19. apud Lacedæmonios * magno sen
honore habita fuit ipsa senectus: quæ reuerent co
sistit in assurgendo, & in loco dando, accedend
domo deducendo ac reducendo, ut optime trad. V
Max. *lib.* 2. *cap.* 1. dicens;

Esse grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non assurrexerit.

173 Et sicut inquit M. Tullius in * Catone, mens & ra
& consilium est in senibus,
175 Ampliatur primo, quod * etiam eadem ætas
set à cæteris muneribus personalibus, *l.* 3. *C. qui a*
176 *excus. lib.* 10. probanda autem * erit ab eo, qui te
beneficio excusatum dicit, siue sit actor, siue re
tradit Duen. *reg.* 258. Mandos. *ad reg. Cancell.* 18.
Postquam retulit quinq; opiniones, hanc dicit
munem Vivius, *com. opin. n.* 11. Et probatur in ge
tabulis, ut professione natalium, testibus Mandos
d. reg. 18. *q.* 9. *de libris publicis*, & Brissonio, *lib. ant.*
cap. 5. Vel testibus, de testimonio patris, matris, co
guineorum, obstetricum & nutricum: optime Men
de arbit. iud. lib. 2. *casu* 116. *num.* 3. 4. late Mandos.
18. *q.* 8. Mar. Socin. *cons.* 3. *num.* 9. 10. *lib.* 2. & Men
de præsumpt. 51. *num.* 23. 30. & aspectu, *l. minor, ff. de mi*
norib. l. 3. *C. si min. se maior.* quod tamen relinquit
bitrio iudicis, ut optime declarat Menoch. *cas.* 117.
2. & 3. Mandos. *d. reg. Cancell.* 18. *q.* 5. *num.* 7. *usq;*

et Rebuff *de restit. artic. 1. gl. 3. num. 3. in fin.* & late Ma- can. *conclus. 667. lib. 2. per tot.* & nouissime Borg. de ... *de tut. & cur. num. 295.*

Secundo * ampliatur, quod etiam minor ætas, sci- 176
licet 50. 55. 60. 65. annorum, excuset ac honoribus; ... muneribus non conceditur vacatio, nisi anno ...gesimo perfecto, idque hac diuersitatis ratione, ... munera detrectent fere omnes, honorum cu- ...s sunt omnes, licet eis cohæreant onera quæ- ... quo fit, ut qui munera gerant, desint sæpe, qui ...ces, vix unquam.

Verum hæc duodecima regulæ limitatio * locum 177
non habet, primo, quando consuetudo, vel lex muni- ...al esset in contrarium, ut in Syriis annus 65. va- ...onem tribuit capitationis, *l. 3. ff. de censib.*

Secundo non * procedit, quando anni non essent 178
... eti, etiamsi agat supremum diem anni septuagesi- ... necesse est enim ut eo die, quo ad munera voca- ... major septuagenario, *l. 3. ff. de iur. immun.* Et ita ... hoc Modest. *in l. 2. ff. hoc tit.* scripsit in hanc senten- ... *Excessisse autem eos oportet septuaginta annos eo ... , quo dantur, à Magistratu scilicet: nam si dati ... mento, eos septuaginta excessisse exigimus, non ... nti, sed aditæ hereditatis tempore.*

...decimo non * procedit regula in minore vigin- 179
...que annis, qui tutor legitimus à Iudice vel testa- ...datus olim se excusare poterat, *§. minores, Instit.* ... & Cuiac. *in suis notis, ad 1. libr. Instit. tit. de fidu- ... tel. in verb. quod nostra constitutio*, & Nouella ... *fin.* & Myns. *consil. 54. num. 12.* Idque hac ... ita statutum fuit, quod inciuile esse iudica- ...s, qui alieno auxilio & consilio in rebus suis ad- ...andis indigere noscuntur, & ab aliis reguntur, ... tutelam vel curam subire, *§. qua constitutione, ... m sit, instit. hoc tit.*

Quæ regulæ limitatio * ampliatur primo, quod et- 180

iam hodie non possit esse tutor minor 25. annis, etiam
si velit ad eam aspirare, nec opus sit excusation
minores, & ibi gl. *verb. nec excusatione*, & *l. vlt*.
181 *legit. tut.* Adeo vt etiam ante * vigesimum quintum an-
num minores admitti non potuerint ad munera & ho-
nores, qnæ non patrimonii essent, *l. ad Rempublicam*
ff. de muner. & honor. & l. 2. §. 1. ff. de vacat. §.
182 Secundo ampliatur, quod * etiam de jure D
mater non poterat esse tutrix, etiamsi Iudex eam
firmasset, *l. 2. C. quand. mul. tut. offic.* & Mar. Socin
sil. 8. num. 7. & 9. lib. 1.
183 Sed hæc * limitatio non procedit, quando mino
in testamento tutor fuisset designatus, quod fie po-
terit; sed tutelæ administratio tunc primum ei com-
mittetur, cum fuerit virilem adeptus vigorem, interim
tamen substituitur alius, vt tradit gl. *in §. furiosus*,
stit. qui testam. tut.
184 Decimo tertio non * procedit regula in milite, q
nec volens ad tutelę onus admittitur, §. *idem &*
lite, Instit. eod. & l. 4. C. qui dari tut. Angel. Aret.
litibus nostri temporis, *in §. item maior, num. 3. Inst.*
185 *tit.* Quod tamen * intelligitur de milite existente
& habitu in militia, qui si datus fuerit ipso jure
tenet datio *d. l. 4. C. qui dar. tut.* Ratio autem, cur
lites excusentur à tutela, ea est: nam cùm militari
cupentur laboribus, impossibile est, ut possint mu
ribus civilibus præesse, & sic tutelã administrare. N
enim debent milites his privatis negotijs abduci
pera Reipublicæ præstanda, vt à signis, & castris,
blica salus ob privatam tutelarum occupatione
feratur. Religio enim Sacramẽti militem eripit a ad-
ministratione tutelæ, *l. ab administratione, C. de leg*
sit murus Imperij, defensor Patriæ, gloriosa Ser
& potestatis Indicium, vt traditur per Dd. *in l.*
ff. de testament. milit. & per Bald. *in l. militares*,
186 Idem quoque in veterano † milite dicendum
scic

sci:et militia honeste dimissus, & Sacramento solutus
fuit, qui se quoque à tutelis paganorum excusare
porit, & à tutelis nepotum perpetuo. Verum ab
tutela filiorum conveteranorum non poterunt 187
vare post annum missionis, sed intra annum bene
vare possunt. A pluribus vero eodem tempore va-
etiam post annum, *l. 2. C. de excusat. veteran.*
Coveterani † autem appellatione commilito conti- 188
net, qui in eadem legione militavit, sed & vete-
rans quilibet, ut qui militaverit inter legionarios,
non excusatur à tutela, vel cura filiorum ejus, qui
mi:avit inter vigiles. Jtaque conveterani, & com-
mit:ones sunt, etiamsi in diversis numeris militarint;
un enim eademque est Respublica pro qua militant.
V:um † cum ignominia & dedecore dimissi, pro 189
veteranis non habentnr, & ideo immunitatem non
ha:nt, *l. nec infames, C. de decurionib. l. 1. C. de ijs,*
non impleu stip.
Decimoquarto * non procedit regula in obtinen- 190
te sacerdotium Ethnicorum, dum ei muneri † præ- 191
ei: ujusmodi sunt Asiarchia, id est, Sacerdotium Pro-
vinciæ in Asia, *l. in honoribus, § 1 ff. de vacat. muner.* Aly-
:nia, Sacerdos Antiochiæ in Syria, qui † ludis in ho- 162
norem Deorum Mastigophoris præsit, de quibus op-
:ime Cuiac. *in l. 1. tit. 62. C. lib. 10. & observat. lib. 2.*
cap. 13. & Anton Augustin. *ad l. Provinciæ Sacerdo-*
:, *fol. mihi 254.*
:mplia primo, vt procedat etiam † in ministris Ec- 193
clesiæ, vt Episcopis, Diaconis, Subdiaconis, & Mona-
chis, *l. generaliter, C. de Episc. & cler.*
:mo etiam † hodie Episcopi & Monachi etiam vo- 194
:tes, ad eas non admittuntur, scilicet dativas vel te-
stametaria, *vt Novell. 123. c. Cyprianus, 21. quæst. 2. c. ne-*
:apud, 88. dinstinct. ca. de præsentium, 16 q. 1. & §. Deo
:amabiles, in authent. de sact. Episc. etc. generaliter, 16
:q & Specul. *tit. de tutor. vers. opponitur quod est Episco.*

195 Clerici autem * unam tantum legitimam tutelam
cipere possunt ex iure cognationis, non tamen co
tur inviti, Borgn. de Caualc. *in tract. de tut. & cu*
num. 288. idque hac ratione, ne ministeriis Ecclesi
cis addicti occupentur aliis negotiis prophanis, ut
dit Cuiac. *Nouel.* 123. *& tit. de præscript. c.* 16. *in fin*
cit *c. pervenit,* & ibi gl. 86. *distinct. & c. irreligiosum*
196 *dist.* Quod * etiam procedit in clericis, in minor
constitutis, *authent. presbyteros,* & ibi Bald. *C. de E*
& cleric.

197 Declaratur hæc * limitatio primo, ut locum
habeat, quando alius tutor idoneus non invenit
quo casu cogi poterit pro miserabilibus personis, *c. per-*
uenit, 86. *dist. c.* 1. *&* 2. 87. *dist. & l. Orphanotrophos.*
Episc. & cleric. & ita intelligi debet *c. Cyprianus.* 2
3. quod præsertim locum habet in Episcopis, qui
venire tenentur orphanis Ecclesiæ præsidium
plorantibus, ut dicit text. *in princ. distinct.* 87. *usque ad*
c. irreligiosum, quod concordat cum Concilio Trid
Sess. 23. *cap.* 1. ubi dicitur, quod Episcopi debeant
ram paternam gerere pauperum & aliarum misera
lium personarum.

198 Secundo non * procedit in non residente, vel cir
ministeria deside, *l. generaliter, C. de Episc. & cler.*

199 Tertio non * procedit, quoad tutelam ante or
nem clericalem susceptam, ut tradit Specul. *tit. de tu-*
re, §. generaliter, vers. sed quid si eam. Qui etiam postm
dum ad sacros ordines admitti non debent, nisi pr
onere deposito, & reddita ratione administration
c. unic. de oblig. ad ratioc.

200 Decimo quinto non * procedit regula in Gra
maticis majoris momenti, grauiorisque muneris, & c
publice iuvenibus prosunt, *§. item Romæ, Instit. hoc tit.*
201 *si duas, §. Grammatici, ff. hoc tit.* quod * tamen locum n
habet in his, qui privatas literas docent, *l.* 2. *§. ult. ff.*
vacat. mun. l. ut gradatim, §. ult. ff. de muner. & hon

na

[illegible]n vilior eorum opera visa est, quam ut mererentur [illegible]um immunitatem, ut dicit Balduin. *in d. §. item Romæ, [illegible] verb. Grammatici.* Hi enim Grammatici * non sunt, 202 [illegible]m Grammatici incipiant ab Homero, aut Virgo.

[D]ecimo sexto * non procedit regula in Rhetoribus, 203 [illegible]est, Oratoribus, nec in Philosophis, Medicis, & le[illegible]gu Dd. docentibus Romæ, vel in aliqua civitate re[illegible]gi, non in Præsidiatu, *l. si duas, §. Grammatici, & §. [Ph]ilosophi, ff. hoc tit.* Mynf. *cons. 54. num. 6.* & optime [Bal]duin. *Instit. hoc tit. in verbis, Rhetores & Medici,* di[illegible]es, interesse Reipublicæ juventutem diligenter eru[illegible]di, cũ in ea ætate, veluti herba, sit tota Reipublicæ spes [o]mnisque vel boni, vel mali seminarium. Medici vero [illegible]atis hominum curam agunt, & eorum officium pu[illegible]ble prodest, ut tradit Vlpianus *in l. 1. §. Medicorum, ff. [de v]ar. & extraord. cog.* & Modest. *in l. inter eos, §. 1. ff. ex [illegible]b. caus. maior.* Ideoque merito à muneribus civilibus [illegible]santur, quo magis liceat iis sedulo præstare, quod [illegible]fitētur, *l. in honorib. ff. de vac. & excus. mun.* Nec enim [illegible]im permittebatur, & ubique legi, & jura doceri, [illegible] alia scientia, & artes; quia jus fas tantum erat tradi [Ro]mæ, Constantinopoli, & Beryti, ut habetur *in §. hæc [illegible], in proœm. digest.* Vnde autem * originem habu- 204 [illegible]t Medicis concessa immunitas, & quales olim fue[illegible]n, optime tradit Brisson. *lib. 2. antiq. c. 3. & 4.*

[D]eclaratur hæc * limitatio, ut non procedat primo, 205 [qua]ndo essent probati decreto ordinis, *l. nec intra, C. de Profess. & Med. lib. 10.*

[S]ecundo * non procedit, quando non bene & sedu- 206 [l]o suo munere fungerentur, nec se utiles adolescen[illegible]s præberent: nam tunc ab eodem ordine repro[illegible]batur, *l. 2. C. hoc tit. l. ut gradatim, §. reprobari, ff. [de] mun. & hon.* quod tamen nunquam fit temere, *l. pe[n]. ff. de decret. ab ord. fac.*

[T]ertio non * procedit, quando docent, vel meden- 208

 tur

208 tur alibi, quam in patria. Duplex siquidem * est patri,
209 originalis & communis, veluti Roma. Qui * Romæ docent, etiamsi Romæ nati non sint, immunitatem habent, siue salarium habeant siue non, *l. eos, ff. de vacat. mun. l. Roma, ff. ad municip. & l. in orbe, ff. de stat. homin.*

210 Commode hic quæri poterit, an * Poetæ gaudeant hac immunitate? Et non gaudere, tradit *l. Poetæ. C. de*
211 *Profess. & Med. lib. 10.* Sicuti * etiam excusationem non habent Calculatores, qui numerandi artem docent. *oratione, d. tit. C. de Profess. & Med. & l. Spadonem, § eque librarios, ff. hoc tit.* quibus addi * poterunt Notarii &
212 Tabularii, *l. 1. § ludi, ff. de var. & extraord. cog.* qui etiam immunitatem non habent, & extra ordinem eis ius non dicitur, licet liberalia tractare videantur, numeros puta, & literas, vel ea quæ sunt literarum vice.

313 Decimo septimo non * procedit regula in eo, qui tutelam alicuius gesserit; is enim non cogitur accipere curam eiusdem adulti. *§. qui tutelam, Instit. hoc tit. curator, C. eod. l. tutori negot. gest.* cum satis abundeque sit, vel in una specie per amici laborem domino consulere, *l. tutores, § qui se negotiis, ff. de administr. tut.* semel enim oneratus, non debet amplius cura eiusdem personæ onerari. Quod procedit * etiam, licet qui
214 se simpliciter immiscuerit tutelæ, nec protestatus fuerit de reficienda cura: nam nihilominus, finita tutela, poterit se à tutela excusare, *l. Caius, ff. hoc tit.*

215 Declaratur tamen * hæc limitatio, vt non procedat primo in libertis, qui hac excusatione vti non poterunt: nam patroni vel personæ liberis, etiam inuiti, curatores dari possunt, licet eorum fuerint tutores, *l. libertos, C. hoc tit.* nisi fuerit liberatus non sponte, sed per fideicommissum, *l. libertum, §. qui propria, & l. nequaquam, ff. hoc tit.*

219 Secundo non * procedit in clerico, habente beneficium in Ecclesia. qui ab onere eiusdem Ecclesiæ excus

cusare quoque non potest, ut tradit gl. *in d. l. liber-*
, dicens, Ecclesiam * esse loco pupillæ. *arg l. 2. C, de* 217
voc. diuers. Iud.

Tertio non procedit, quod * quamuis tutor ad cu- 218
m cogi non possit inuitus, tamen spe alicuius com-
odi eo allici & invitari poterit, *l. pater. Seuerianam*, §.
nditionum verba. ff. de cond. & demonstr.

Decimo octauo non * procedit regula, quando pu- 219
llus haberet bona in alia Prouincia, quam in qua tu-
r habitaret. Quo siquidem casu in parte excusatur,
ilicet ab administratione bonorum extra Prouin-
am sitorum, *l. non solum*, §. *ei qui testamento*, *l. illud*, l.
opter litem, § *licet*, *ff. hoc tit. l. testamento tutor*, *C. eod.*
etiam, ff. de legat. 1.

Quod ampliatur * primo, ut etiam eo casu dari pos- 220
alius tutor, quo ad ea bona, *d. l. propter litem*, § *licet*,
hoc tit. & d. l. testamento, C. eod. Quia * quarum rerum 221
ius tutor datur earum nõ videtur pupillus tutorem
bere, atque ita salua erit regula, *Tutorem habenti tu-
rem non dari* cuius hæc est ratio, quia actus legitimi
on iterantur.

Secundo ampliatur, vt * procedat, etiamsi tutor 222
mpore creationis habitaverit in eadem Provincia,
d post ex rescripto, siue permissu Principis, alio mi-
ret, modo Princeps sciat eum tutorem, *l. idem Vlpia-
us*, §. *sunt & alii ff hoc tit.*

Tertio ampliatur, quod * etiam eo casu tutor libe- 223
etur à tutelis susceptis, *d. §. sunt & alii.* Si tamen se non
xcuset intra tempora constituta, adiungetur ei cura-
or, si videbitur expedire, *d. l. testamento, C. hoc tit.*
Decimo nono non * procedit regula in Principis 224
olono patrimoniali, *l. vlt. C. qui dar. tut.* & Callistr. *lib*
. cognit. in l. semper, §. *conductores vectigalium*, *ff. de
re immun.* Quod † tamen locum non habet in colono 225
isci & temporali, *d. l. vlt.* vbi gloss. & *l. coloni*, *C. de ex-
us. tut.*

Vige

226 Vigesimo non * procedit in mensoribus frumentariis, *l. mensores, ff. hoc tit.* ubi Paulus dicit, mensores frumentarios excusari à tutela, idque Præfecto annonæ Imperatores rescripsisse; quod tamen intelligitur de mensoribus frumentariis in urbe tantum, non vero in Provinciis, *l. his oneribus, §. 1. ff. de vacat. mun.* frumen-
227 tarii autem * sunt, qui annonam publicam admetiuntur, *l. 1. C. de condit. in publ. horr. Mensor*, inquit, *qui fru-*
228 *menta * modio metiatur.*

Ex prædictis autem notandum est ad confirmationem omnium prædictarum limitationum regulæ primæ excusationis tutelæ, illas in tantum procedere,
229 quod * habens excusationem etiam non cogatur subire tutelam fratris, *l. Iurisperitos, §. qui priuilegio, ff. hoc tit.*
230 Vel quod * etiam habens excusationem, si suscipiat unam voluntarie, ei non obsit in aliis, *l. voluntariæ tutelæ, C. hoc tit.*

231 Verum * omnes præcedentes limitationes locum non habent primo, quod variæ species excusationis; si per se singulæ imperfectæ sunt, licet permixtæ, ad excusationem non proficiant, *l. uni C. qui num. tutel.*

232 Secundo non * procedunt, quod acta inter alios habita, ad excusationem novæ tutelæ sola nihil proficiant, sed quod rursus necesse erit excusationem profiteri, & probare intra tempora præfinita: *l. 1. §. qui ex-*
233 *cusationem, ff. de vacat. mun.* Nec enim * potest etiam is, qui habet excusationem, propria autoritate, se tutela vel cura exonerare, prætextu alicujus etiam justæ excusationis, sed debet hoc judici denuntiare, ut scilicet det curatorem vel coadiutorem, *l. solet, l. si quis alicui, §. si mandatum, ff. mand.* Castrens. *consil. 302. num. 5. lib. 1.* qui ideo dantur ut excusatio non reddatur nulla, tanquam lata contra minorem indefensum: quam practicam per tutores & curatores esse obseruandam, tradit Matthesil. *in suo notab. 136.*

SVM-

SVMMARIA.

A tutelæ delatione appellari non potest, & quæ sit ratio. num. 3.

A reiecta excusatione appellari potest.

A muneribus publicis autoritate, & utilitate, appellatur, ab ipsa nominatione, vel creatione, & quæ sit ratio.

Iure antiquo à decreto appellatur.

Tutor legitimus non appellat, sed tantum se excusat ad tempus, quæ proprie non est excusatio.

Appellatione pendente tutor de jure non administrabat, sed dabatur pupillo curator. Limitatur in Regno Franciæ. num. 8.

Arrestum ut sententia per contumaciam non exequatur.

REGVLA II.

Secunda regula est, quod à * tutelæ delatione appel- 1
lari non possit, ut si quis nominetur ad aliquam tutelam suscipiendam, vel ad aliud publicum munus autoritate, & utilitate priuatum, secundum Spec. *in tit. de appell. §. in quibus, vers. septimo*, per text. *in l. 1. §. si quis, ff. quand. appelland. sit*, qui ita inquit: Si quis tutor datus erit, vel à testatore, vel à quoquam alio, qui jus dandi habet, non oportet eum provocare: hoc enim Divus Marcus effecit: sed intra tempora præstituta excusationem allegandam habet: quæ si fuerit * repulsa, tunc de- 2
mum appellare debebit, si existimet suam excusationem injuria rejici: cæterum autem frustra appellatur. Ex juris itaque dispositione designatus tutor debebat causas excusationis allegare, & si Iudex eas repelleret, poterat tutor appellare, & nisi appellabatur, cogebatur omnino esse tutor, *l. 3. & l. quinquaginta, C. de excus. tut.* quæ vera decisio est, *d. §. qui autem, Instit. hoc t. & d. §. si quis*, quam decisionem sequitur Myns. *in d.*

§. *qui*

§. *qui autem,num.1.per l. scire oportet,in princip.ff.*
Atque ita intelligi debent *l. diximus. ff. hoc tit,l.*
in vna, §.tutor,ff.de appellat. l. Romanus,ff.de tut. &
rati de ab his,& l.tutor,vel curator ,ff. de administr.
dicentes,tutorem appellare posse,secundum gloss.
§.*si quis*,& glos. *in d. §.qui enim,Inst.hoc tit*,

3 Cur autem à † tutela,sicut à cæteris muneribus pu-
blicis non appelletur, variæ à Dd. adferuntur ratio-
& Bartol.quidem *in l. 1. §.alia causa,ff.quand.appell.*
sit,ob id esse credidit,quod munus Reipublicæ non
l.1.§.si quis tutor,ff.quand.appell.sit.Petr.vero Lorio
de tutel.axiom. 26.ob id fieri dicit,quod jurisdictio
non sit, *l. muto.§.tutoris,ff. de tutel.* ob quam corrigen-
dam inventa sit appellatio,*l.1.in princip.ff.de appell.*
quæ ideo in cæteris muneribus locum non habet,
quod illa à Præsidibus vel Decurionibus jurisdictio-
nem habentibus imponantur,*l.1.in princip.ff.si quis*
dic.l.1.§.solet,ff.quand.appell.sit: Alij vero dicunt quod
tutor quidem testamentarius idcirco non appell
quia à facto privati non detur appellatio,*l.1.in prin.*
ff.de appell. Legitimus autem , quia à dispositione le-
gis nõ liceat appellare, *l.si qua.ff. de verb.signif.*Sed m-
hi videtur hanc veram esse rationem in appellatio-
à delatione tutelæ,ne persona pupilli,& ejus bona i-
terim sine gubernatore perirent, & ne pupilli trah-
rentur ad judicem superiorem. Vnde D. Severus
ait: Omnem se rationem adhibere subveniendi pu-
pillis , cum ad curam publicam pertineat, *l,3.ff.qui pe*
*tut.*Deinde , quia cum quis posset se excusare,non i
diget remedio appellationis,ne tum quidem cum à Iu-
dice datur : nec enim vereri debet apud eum judice
proponere excusationem, à quo datus fuerit, cum ju-
dicis non intersit, qui facile potest alium tutorem re-
perire, & ut non reperiat, ipse nihilominus à tutel
liber erit, vel propter † publicam suam potestatem
4 quod secus est in muneribus publicis autoritate, &

ilitate, *l. 2 C. de decur. lib. 10. & l. 1. C. de temp. appel. l. qui. l. cives l. si ad scribatum, C. de appell.* quia in his po rit appellari ab ipsa nominatione vel creatione, et- n infra decem dies, vt si non appellet ulterius, con- rdicere non possit, secundum Angel. *in d. §. si quis.* lque hac ratione ita statutum fuit, propterea quod aius periculum sit in muneribus publicis utilitate é autoritate, eaque de causa vlterius expedire opor- tit, *cap. ubi periculum, de elect. in 6. & l. 1. §. duæ causæ, ffle Carb. edict.* Nam frustra excusatio proponeretur aud eos ipsos creationis autores, præcipue cum ad es recasura sit necessitas ipsius publici muneris ge- rndi, si is excusetur, qui nominatus est, nec alius re- priatur. Nec enim temere fieri solet vlla nomina- ti, nisi audito eo qui nominandus est, quorsum igi- is repeteret excusationes semel reiectas.

Verum hæc regula non † procedit primo, iure an- 5 tiuo, quo iure à decreto † appellatur, nisi tutor 6 frit legitimus; quia illi nunquam appellari potue- rit, sed tantum se excusare ad tempus, quod pro- e non est excusatio, vt quæ tutelam non solvant, ut ndit Iac. Cuiac. *in l. 13. in princ. ff. hoc tit.*

Secundo non procedit hodie, si malit genere ap- lationis causam excusationis allegare, ut idem tra- Iacob. Cuiac. *in. l. 4. vers. nunc transeamus, ff. hoc* dicens, *in d. l.* 13. hoc tertio non procedere, quan- vellet appellare à sententia non recipiente; vel eludente excusationem: ea enim † pendente, o- 7 li dabatur curator pupillo, *l. cum in vno, §. 1. ff. de pellat.* Verum in regno † Franciæ, si tutor datus 8 pellet, interim non datur curator, sed ipse tutor ad- nistrat, vt tradit Rebuff. *de sentent. provis. artic. 3. gl. 2. num. 1.* limitans *num. 16.* prædictam † practi- 6 n Galliæ in tutore dato per contumaciam, qui si pellet, non erit tutor appellatione durante, nec tentia ista in contumaciam lata executoria erit alle-

allegans arrestum latum, Anno 1534. 27. April. ni[...]
fraudem se absentaverit in facie citatus, quia tun[...]
præsente habetur, *l. properandum, §. C. de iud.* tu[...]
contumax sit melioris conditionis, quam compar[...]
tum ne contumacia sit ei lucrosa, quæ potius dam[...]
ei esse debeat, *l. contumacia*, ubi Dd. *ff. de re judic.*

SVMMARIA.

1 *Excusare se volens, debet testibus adhibitis declar[...] & proponere causas ad professionē excusationis in[...] quinquaginta dies continuos, & intra quatuor m[...]ses prosequi, & ad finem perducere negotium, ali[...] ejus exceptio nōn recipitur, & obstabit præscripti[...]*

2 *Qui dicantur dies continui.*

3 *Curator testamentarius post confirmationem debe[...] intra tempora constituta proponere excusationes.*

4 *Tutor vel curator in recusatione tutelæ, intra temp[...] præfinita, omnes excusationes proponere debet, [...] qui post non auditur super non propositis. Limita[...] num. 5. 8.*

6 *Expressa remissio ad aliam non extenditur.*

7 *Inducta ad aliquem effectum non debent contrari[...] operari.*

9 *An hæc excusatio proponi & peragi debeat per tutor[...] legitimos, dativos, vel testamentarios.*

10 *Quid in Procuratore.*

11 *Excusatio non potest fieri per libellum.*

12 *Licet pupilli efficiantur adulti, super excusatione pe[...]dente, tamen causa propter periculum medii tem[...]ris debet determinari,*

13 *Terminus ad excusandum nō currit, nisi à die scient[...]*

14 *Præses, qui tutorem dederit, debet ei in faciem, vel a[...] domum intimare se datum, post diem autem noti[...] habet datus tutor & alios triginta dies.*

15 *Pupillus probare debet tutorem cognovisse sibi tut[...]lam esse delatam.*

16 *Tuto[...]*

Tutori dato testamento sub conditione non currit tempus quinquaginta dierum, ante conditionis eventum.
Curatori testamento dato non currit tempus, nisi post confirmationem.
Excusationes eorum, qui se intra præstituta tempora non sistunt.
Passuum in itinera computatio.
Tutor inutiliter datus testamento, vel ex persona danis, vel ejus cui datur, vel ex modo dandi, excusatione non indiget, nisi ex die confirmationis.

REGVLA III.

Ertia regula est; Quod † excusare se volens debeat contestari, id est, testibus adhibitis declarare, profiteri, & proponere causas intra quinquaginta continuos, & intra quatuor menses prosequi, & finem perducere negotium, alioqui ejus exceptio recipietur, & obstabit præscriptio, *l. quinquaginta, re oportet, ff. hoc tit. l. quinquaginta. & l. tutores, C. eod. i autem excusare, Instit. eod.* & ibi Angel. *arg. l. mari- præterea, ff. ad leg. Iul. de adult.* Spec. *in tit. de tut. §. si m num.* 8 Alioqui si se intra dictum tempus non exverit, videbitur tutelam vel curam acceptasse, ita mplius se excusare non possit, *l. pater, §. oportet, ff. tit.* Vt enim non videatur acceptare, debet ab adistratione se abstinere, secundum Curt. jun. *consil. num.* 6. 1

Dicuntur autem † dies continui, qui nulla eorum rum, quibus experiundi potestas non fuit, subdune facta, currunt & ignorantibus quoq; cedunt, *nero, ff. de his, qui not. infam. l. quinquennium, ff. ad leg. de adult. l. nunquam, §. 1 ff. de vsu cap. l. 1. C. de quadr. scrip. l. vlt. de temp. in integr. restit. l. 2. ff. de collus. de- l. si vsusfructus, ff. de vsu & vsufr. leg. l. debitrix, §. ff. ad SC. Velleian.* id est, qui currunt continuo, sive tribunali sederit Iudex, sive non; sive festus dies it, sive non. 2

3 Ampliatur regula, ut * procedat primo, non illum in tutore, verum etiam in curatore testamentari post confirmationem, ut etiam intra tempora con... proponere debeat suas excusationes, *l. Caius ff. h. tit.*

4 Secundo ampliatur, quod * etiam tutor vel curator debeat intra 50. dies proponere omnes excusationes, alioqui post non auditur super non proposit, ut tradit gl *in d. §. qui autem*. Nisi plura * competere jura, de quibus simul agi non posset, quo casu interim dum agitur de uno, non currit alterius tempus, *l. denunciasse, §. quæritur, l. quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult.* Unde & interim dum testamentum accusatur non effluet mihi tempus petendæ bonorum possessionis *l. cum quidam, ff. de bon. poss.* Et interim dum contendo testamentum esse nullum, non currit tempus querelæ inofficiosi, *l. contra maiores, C. de inoffic. test. l. ... ff. hoc tit. & c. Pastoralis*, & ibidem gl. *in verb. ... extr. de except.* Idque hac ratione, qui cum excusationes sint separatæ, non præsumitur quis per propositionem unius alteri velle renunciare, *l. quoties duplic. ff. de reg. jur.* expressa * enim remissio ad aliam non extenditur secundum Bart. *in l. si domus, ff. de servit. urb. ...*

7 Præsertim * quia inducta ad excusandum (quemadmodum est unius causæ præpositio) non debet contrarium effectum inducere, *l. legata inutiliter. ff. de adim. legat.* Quod quidem procedit secundum aliquos, ... modo omnes excusationes ab initio quis proposuerit quia tunc dicunt sufficere, ut unam probet, & tempora currant, etiamsi ignoraverit sibi jus competere ... autem secus, *l. scire oportet, §. scire autem, ff. ...*

8 Idem quoque dicendum * erit, si de novo superveniat ad ejus notitiam, & hoc jurare velit, ut tradit Porius ... *fin. num. 2. lit. B. in fin. Instit. hoc tit. per d. c. Pastoralis extr. de except.*

9 Tertio ampliatur regula, ut * procedat, tam in legitimis, dativis, & testamentariis, ut tradit Balduin. ...

tit. in verb. id est qualitercumque. Sed quo ad legiti-
ns, ejus sucessor in Gallia Iacob. Cuiac. *ad l. 13. ff. hoc*
in princ. id non admittit, dicens, legitimos non dari,
timos ff. de legit. tut. nec se excusare, vel abdicare
pse, nisi *ad tempus tantum; eo quod ipso jure tuto-
re existant, quæ ratio etiam efficit ut sui hæredes re-
pudiare hæreditatem non possint, dicens quoque *con- 10
tr glossam, *in l. excusare, ff. hoc tit.* hanc excusatio-
nem * proponi & peragi posse per procuratorem, 11
e per libellum hanc excusationem fieri non posse,
cum decreto opus sit, *l. excusare, ff. hoc tit,* & ante
eum Petr. Stella, Præceptor Molinæi vir apprime
doctus, Gallus, & Aurelianensis, *in l. nec quicquam, §.*
ubi decretum, num. 32. ff. de offic. procons. Etiamsi pu-
pillus * lite pendente, pubes factus fuerit; eo enim 12
hoc obstante, nihilominus lis erit prosequenda pro-
pter periculum medii temporis, *l. quamquam, C*
it.

Declaretur regula, ut * non procedat primo, quod 13
tempora ad excusandum constituta non currant, nisi
quo cognoverint se tutores, vel curatores datos;
, publicato testamento, vel denuntiatione in do-
acta, *l. 1. ff. de administr. tut. l. quinquaginta dies C.*
quidem * denuntiatio maxime fieri debet intra 14
inta dies, si peregre agat tutor, *l. vlt. ff. de tut. &*
dat. ab his, l. scire etiam oportet, §. qui autem ff.
it. Imo alias innotuisse ei qualitercumq; sufficiet
in si citra testationem undecunq; cognoverit, *l. ita*
um, §. si tutor, cum §. seq. de admin. tut. Quod * autem 15
rit tutor, pupillus probare debet, *l. hoc autem,*
ff. in. tut. & si aliquæ fuerint conjecturæ, non ig-
nosse tutorem : ipse, si justa ignoratione se tueri vo-
luerit, eam probet necesse est, *l. pen. C. de peric. tut.*

Secundo non * procedit regula, quo ad datum te- 16
stamento sub conditione, cui non currunt quinqua-
ginta dies, ante cōditionis euentum, *l. pen. §. procedit, ff.*

17 *hic tit.* Id quod etiam † obtinet in curatore, teſtamen-
to dato, cui etiam non currit tempus, niſi poſt confir-
mationem, *d. l. ſcire*, §. *qui autem*, *ff. hoc tit.*

18 Tertio non procedit † in eo, qui adverſarii ora
fuerit impeditus, quo minus litem inſtitueret, vel er-
ageret; *l. ſi cum*, *ff. hoc tit.* Vel quando alia juſta cau in-
vitus tutor venire prohibetur, valetudine puta, aut m
peſtate, aut vi fluminis, aut incurſione latronum au
quo alio caſu fortuito, qui venia dignus habebit, &
ignoſcendum ei erit, ſi ſeſe intra ſtatuta tempora ſte-
re non potuerit, *d. l. ſcire*, §. *conſequens autem*, *v. ſ.*
enim quis, *ff. hoc tit.* & facit *l. 2. ff. ſi quis caut.*

19 Quarto * non procedit in tutorib. datis ultra cen-
teſimum lapidem, ab eo loco, vbi dati ſunt, quibus
dantur ad veniendum in ſingula viginti milliaria
ſinguli, & præterea dies triginta ad profeſſionem ex-
cuſationes, nec vnquam minus ſit, quamvis amplius e
ſe poſſit: nam ſi itineri non impendãtur, viginti dies q
ſuper ſunt ex quinquaginta, ſemper indulgentur.
ff. de verb. ſingnif. & ibi Alciat. vt ſi quis abſit qua
gentis, & quadraginta milliaribus, hic quidem itin
nomine habebit dies viginti duos, & præterea tri
ta ad proponendam excuſationem. Imo etiam qui
ſunt centum milliaribus ab eo loco, vbi ſitum e
trimonium pupilli, plenam habent excuſatione
propter litem, §. *penult. l. plane*, *ff. hoc tit.*

20 Quinto non † procedit, quo ad eos, qui non
dati ſunt, qui ipſo jure liberantur ſine venia. V
teſtamento dantur, à quibus non oportet: puta à
tre vel avo, materno, vel paterno, vel extraneo
libet; vel quibus non oportet, vt qui à patre datu
filio emancipato, vel naturali; vel quomodo no
portet, vt qui dantur verbis precariis, non directis. *l.*
de confir. tut. Qui neceſſe non habent ſe excuſare ni
confirmati fuerint, *l. 1. C. de teſtamen. tutel.* & *l. 1.*
confirm. tut. Et licet ante confirmationem inviti
am

non gerant, tutelæve non obligentur, tamen sua sponte gerentes, æque pupillo tenentur atque confirmari. Sicut & alii sunt, qui gerentes quidem tenentur, sed confirmari non possunt, ut milites, cæci, muti & mulieres.

Summaria.

1 *Excusatio obtenta ex falsis causis, non liberat tutorem ab administratione & periculo tutelæ. Ampliatur num. 3. 4. 5.*

2 *Ex improbitate sua nemo commodum consequi debet.*

6 *Sententia ex falsis instrumentis lata non valet. Ampliatur num. 8.*

7 *Præscriptio nulla est rei judicatæ ex falsis instrumentis.*

8 *Sententia lata à judice pecunia corrupto, est ipso jure nulla, nec appellatio est necessaria.*

9 *Senentia per ambitionem obtenta, non valet; nec prodest ad excusationem.*

Regula. IV.

Quarta regula est; Quod excusatio † obtenta ex fal- 1
sis causis non liberet tutorem ab administratione & periculo tutelæ, quia est nulla, §. *si quis autem. Inst. hoc tit. l. 1. C. si tutor vel curator.* Ratio autem est, ne quis ex † sua improbitate commodum consequa- 2
tur, imo ex * tempore dationis tenetur: *l. divus, ff. de re* 3
judic. l. si quis agnitis, ff. de except. & C. si ex fals. caus. per Adeo, ut etsi decreto liberatus * sit, non tamen ex- 4
cusatur, nec ulla restitutione pupillo opus si contra liberatum, ob id certe, quoniam tale decretum ex falsa causa, etiam in ipso decreto non expressa, impetitum, est ipso jure nullum, & nullius momenti, secundum Bartol. *in l. Seiæ egressæ. ff. de tut. & curat. dat. ab his.* Quod * etiam procedit, non solum, si sit justa 5
causa, sed etiam si causa fuerit minus competens, sive

minus justa in præjudicium minoris, ut tradit Baldi[...] *in §. fin. in verb. si falsis, Instit. hoc tit. per l. 1. C. si tutor.*
6 *vel curat.* Sicuti etiam * sententia ex falsis instrumen-tis lata non valet. *l. 1. 2. & 3. C. si ex fals. instrum. & l. u[...]*
7 *precibus, C. de probat.* Nec ulla * ejusmodi rei judica-
8 tæ sit præscriptio, *d. l. si quis agnitis,* maxime * si judex fuerit corruptus, *l. venales, C. quand. provoc. non est ne-*
9 *cess.* Vel quando talis * sententia extorta fuerit ambi-tione, *l. ult. C. si tut. vel curat.*

CAPVT XXXVI.
De suspectis tutoribus vel curatoribus.

SVMMARIA.

1 *Tutor suspectus quis dicatur.*
2 *Administrator quacunque causa, quæ Prætori justa vi-detur, removetur.*
3 *Iustæ causæ suspecti tutoris quæ.*
4 *Tutor inimicus patris pupilli ut suspectus removet[ur].*
5 *Vt tutor removeri possit, levissima causa sufficit.*
6 *Tutor, cujus improbitas tempore testamenti patris [erat] incognita, non debet à judice confirmari.*
7 *Prodigus tutor esse non potest.*
8 *Qui sibi non parcit, quo ad suam personam, minus [aliis] parcere creditur.*
9 *Viro constante matrimonio vergente ad inopiam, p[otest] uxor dotem repetere.*
10 *Tutor, qui inconsiderate, vel dolo fecit pupillum a[bsti-]nere hæreditate, suspectus postulatur. & num.* 11
11 *Tutor affectans administrationem bonorum, suspe[ctus] habetur, & ab administratione est removendus. Id[em] in curatore.*
13 *Testis sponte se offerens ad testificandum, censetur [su-]spectus.*

Tutelarum nundinationem cur leges coerceant.

Præsides cur sine pecuniæ datione mittantur ad officia.

Non credendum Doctoribus, qui data pecunia scholares acquirant.

Qui nummis datis tutelam occupavit, vel pretio accepto operam dedit, ut non idoneus tutor daretur, is extra ordinem punitur.

Tutor non conficiens inventarium, pro suspecto habetur.

Tutor aliquid in inventario omittens, censetur suspectus.

Tutor removetur ut suspectus, qui aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, vel in suos usus exposuit.

Tutor fraudulenter tutelam gerens, vel non ex fide, suspectus postulatur, licet soluendo sit.

Melius est damnum ante vertere, quam per litium vexationem id postea consequi.

Tutor suspectus de indemnitate satisdationem licet offerat, tamen remouetur à tutela.

Tutor in tutela grassans, aut sordide agens, ut suspectus removetur.

Propter res male venditas tutor ut suspectus removeri potest. Ampli tur num. 26.

Tutor inferens vim personæ pupilli pro suspecto habetur.

3 *In delictis dolus præsumitur.*

Vis publica vel privata, quando dicatur, & quæ sit pœna vim inferentis.

0 *Tutor dolo latitans, ac omittens decerni pupillo alimenta, ut suspectus removetur.*

1 *Pupillus cur in latitantis bonorum possessionem mittatur.*

2 *Tutor qui denegat alimenta indebite, potest ut suspectus removeri, & extra ordinem puniri.*

3 *Tutor mendax est in dolo præsumpto: & ob hoc uti suspectus ab administratione removeri potest.*

34 *Tutor actus sui rationem non communicans contio... suspectus postulari potest.*

35 *Tutor cessans gerere fraude vel dolo, potest ut suspe-ctus removeri.*

36 *Tutor, qui copiam sui pupillo agere volenti non po... terit, tanquam suspectus removetur.*

37 *Suspectus dicitur tutor etiam ex moribus.*

38 *Iudex quomodo sciet bonine an mali sint mores tu-toris.*

39 *Mater transiens ad secunda vota, ipso jure tutrix esse desinit.*

40 *Frater datus ad simplicem requisitionem matris con-volantis ad secundas nuptias, suspectus est.*

41 *Consanguineus inimici suspectus reputatur.*

42 *Tutor, qui pecuniam pupillarem ad comparatio... prædiorũ, casu occurente, nõ deposuerit pertinacer... humilis vinculis coercetur, & pro suspecto habetur.*

43 *Hostis noster est, & malus administrator, qui impedit nobis bene fieri.*

QVoniam præcedenti capite diximus de excusa-tionibus tutorum & curatorum, conuenit ut eo loco explicemus de suspectis tutoribus. Et 1. quidem qui suspecti tutores dicantur. 2. An paupertas ... suspectum faciat? 3. An suspecti sint removen... 4: Vnde crimen suspecti tutoris descendat. 5. ... cognitio de suspectis tutoribus competat. 6. ... versus quos detur. 7. An omnibus licitum sit suspe-ctum tutorem accusare. 8. An remotus à tutela fit infamis nec ne? 9. An pendente accusatione, & quo ad cognitio ejus finiatur, interdicta sit admini-stratio nec ne. Et vltimo, An suspecti postulatio ex-tinguatur, si pendente lite, mors tutoris superuenit. Quod caput ut bene intelligatur, constituimus ea... cem regulis sequentibus absolvere. Quarum prima

1 regula hæc est: Suspectus quis* dicitur ex quacunque

ca

caufa quæ Prætori jufta vifa fuerit; *arg. l. 3. §. fi tutor, ff. h. tit.* ibi, *& generaliter, fi qua jufta caufa.* vbi dicitur, quod quis removeatur ab* adminiftratione quacunque 2
caufa, quæ Prætori juftæ videatur; & ita per illum tum hoc firmat, & pro regula ponit fidelis confulti Philip. Corn. *confil. 175. num. 4 lib. 3.* Iuftæ* autem 3
caufe fufpecti tutoris variæ in juræ reperiuntur; Quarum prima hæc eft; fi tutor * fuerit inimicus patris pu- 4
pilli, quæ facit vt ei fit deneganda adminiftratio, *l. tutor, §. fi tutor*, & ibi Bartol. & alii, *ff. hoc tit.* & facit *l. in confirmando, in fin ff. de confirm. tut.* Angel. *in §. fin. Inft. eod.* Adeo, vt * etiam leviffima caufa fufficiat, vt 5
tutor removeri à tutela poffit, fecundum Bartol. *in l. fi ff. hoc tit.* & Bald. *in l. quæ fortuitis, C. de pignor. act.* quam inimicitiam fi tutor habeat cum fratre pupilli, in arbitrio judicis erit, an velit eum removere nec ne, fecundum Bartol. *in d. l. tutor, §. fi tutor.*

Secunda caufa eft fufpecti tutoris * jufta, fi impro- 6
bitas aliqua turotis poft teftatoris mortem appareat, quam teftator ignoraverit, quo etiam cafu non debet is tutor per judicem acceptari & confirmari, fed potius vtilitas pupilli infpici debet, quam teftatoris ordinatio, *d. l. in confirmando, cum l. seq.*

Tertia caufa eft, fi tutor * inceperit male uti pro- 7
pria fubftantia, feu vergat ad inopiam prodigaliter, & imprudenter vivendo, & bona dilapidando, vt dici poffit, quo ad bona fua furiofum facere exitum, vt inquit Vlpianus, *in §. his qui, in fin. ff. de tut. & cur. dat. ab eis.* Itaque quidem ut videatur* quodammodo admini- 8
ftratore indigere, ad quod facit id, quod ficut dicimus, quod ille qui fibi non parcit, quo ad perfonam fuam, minus alii parcere credatur, *l. 3. §. fin. ff. de bon. eor. qui fi mort. conf.* vt notatur per gloff. *in l. cum autem, §. ma- fervus, ff. de ædil. edict.* Sicuti etiam dicimus refpectu bonorum, ut fcilicet qui bonis fuis male utitur, & ita quo ad bona fibi non parcit, minus aliis parcere cre-

datur; & ita præſumendum ſit, quod alterius bni
pejus utetur. Nemini enim ſapit, qui ſibi non ſ
9 Vnde etiam ex eo, quum quis * incipit male uti
ſtantia ſua, datur uxori repetitio dotis, quæ tame
mariti, & apud eum eſſe debet regulariter, *l. dotis a-*
ctus, in princ. & l. ſi is qui, §, 1. ff, de jur. dot. l. ſi constan in
princ. ff. ſol. matr. l. vbi adhuc, C. de jur. dot. & in §.
quoque, in authent. de æqual. dot. Idque ea ratione n
quatur dotis perditio, ut in dictis juribus habetur &
maxime per Bartolum & alios repetentes, *in d. l. ſon-*
ſtante, quam quidem cauſam arbitror juſtam & h
ſtam eſſe removendi tutorem & adminiſtratorem, non
obſtante, quod adhuc nihil geſſerit; quoniam re
ſiue impedimentum adminiſtrandi etiam ab initio e
poteſt, ſubſiſtente cauſa, *§. ſuſpectus, in verſ. ſed a-*
quam, Inſtit, de ſuſpect. tut.
10 Quarta cauſa eſt, ſi * inconſiderate, vel dolo fec
pupillum abſtinere hæreditate, *l. tutor quoque, §. tut*
verſ. is tutor, ff. hoc tit.
11 Quinta cauſa eſt ſi * ſuaſerit alicui ut ſe inſtitue
excluſis filijs proprijs, vel nepotibus pupilli: de
12 enim homine non poteſt non * dari ſiniſtra ſuſpici
cut dicitur de eo, qui ſe tutelæ ingerit, *l. ſcire, §.*
reliquis, & ibi Bart. *ff. de tut. & cur. dat. ab his.* & tr
gl. *in verb. ſuſpectus in l. quæ omnia, §. nec ferendus.* it
illo textu notando, *ff. de procurat.* ubi etiam Angel
alii notant, & ita in curatore firmant. Quid enim
mo ad malitiam ſemel deditus non adinveniat, ut
norum res proprias faciat, ut eſt text. *in authent.*
qui obligatas, poſt princ. & in affectante tutelam, Cr
conſil. 18. *num.* 19. & facit in affectante, *l. quæ omnia §.*
ſed etſi, verſ. nec ferendus, ff. de procurat. Hinc etiam d
13 quod teſtis, qui * ſponte accedit ad teſtificandum, c
ſeatur ſuſpectus, ſecundum gl. *in l. presbyteri, C. de*
piſc. & cleric. & Bart. *in l. poſt legatum, §. penult. ff.*
his quib. ut indign.

S

[S]exta causa est, si quis * data pecunia improbe tu-[tel]am nundinatus fuerit, §.*sed si quis præsens, Inst. hoc [tit.] tutor*, §.*tutor qui, in fin. ff. eod. l.* 1. §.*item solent, ff. de [off.] Præf. urb.* Habet enim ea nundinatio non obscurũ [cup]iditati sceleris argumentum, ne dicam spoliandi pu-[pillos] quandam necessitatem, & prætextum: quis enim [ver]eatur in suos usus convertere, quod suo emit im-[pen]dio? Hinc profecta est * saluberrima Iustiniani con-[sti]tutio, *Nov.* 15. *ut Præsides sine ulla pecuniæ datione ad [off]icia mittantur.* Et optime tradit Port. *in* § *suspectus, [in] vers. secundus casus*, & ibi *in add. Inst. hoc tit.* in Do-[c]toribus, qui data pecunia, scholares acquirunt, illisq; [pro]mittunt eo prætextu maria & montes: dicens, illis [no]n esse credendũ, *l. nõ omnes*, §. *à barbaris, ff. de re mil.* [E]t talia practicantes per eorum rectorem puniendos [es]se, etiam si tantum talis Doctor mutuaret pecuniam [sch]olari, ut ea uteretur, per gl. *in l. quin etiam, ff. de ca-[lu]m.* Et hæc * quidem causa in tantum procedit, ut et-[iam] in eos extra ordinem animadvertatur, qui pro-[ba]ntur nummis datis, tutelam occupasse, vel pretio [ac]cepto, operã dedisse, ut non idoneus tutor daretur, [vel] consulto, in edendo patrimonio, quantitatem mi-[nui]sse, vel evidenti fraude, pupillorum bona alienasse, [l.] *eos, ff. de tutel. l. tutor quoque*, §. *tutores, ff. hoc tit.*

Septima causa est, si tutor * non confecerit inven-[ta]rium, *l. vlt.* §. *fin. C. arbit. tut. & l.* 3. §. *tutores, ff. hoc tit.* [Et] tradit Corn. *cons.* 175. *num.* 4. *l.* 3. & Afflict. *dec.* 207. [i]*n fin.* ubi etiam ampliat ad testamentarium, & quod eo [c]am casu non detur adjunctus: quod etiam proce-[dit] in matre, & avia, secundum Boer. *decis.* 33. *num.* [1]o. *& seq.* & Crauet. *cons.* 190. de qua re diximus, *su-[pra] regula: Omnis tutor.*

Octava causa est, si tutor * aliqua in inventario o-[mi]serit, secundum Cornæum, *consil.* 198. *num.* 2. *&* 3. *l.* [...] qui dicit clausulam illam; *salvo jure addendi*; non ex-[cu]sare, quo minus postea describere debeat in inven-

tario

tario res, quas postea invenerit, & quod contra eum, qui omiserit aliqua in inuentario, dolus præsumatur, secundum Grat. *cons. 25. num. 6. lib. 2.* & Iason. *n.* 2. *vers. quarto moueor. lib. 2.*

20 Nona causa est, si tutor * aliqua interceperit e rebus pupillaribus, vel in vsus suos exposuerit, *l. tutor §. nunc videamus, ff. hoc tit.*

21 Decima causa est, si non ex * fide, id est, fraudulenter tutelam gesserit, licet solueudo sit, *l. si creditore ff. de priuileg. credit. §. suspectũ, Instit, de suspect. tut.* Longe enim * melius est damnum antevertere, quam erumpere, per litium vexationem, id postea consequi curare, *l. 1. C. quand. lic. vnicuiq. sine iud. vend.* Nam qui * fraudulenter tutelam administrauit, etiamsi satis offerat, ut suspectus remouetur. Imo etsi iam satisdederit; nam semper magis pupillo expedit rem suam saluã esse, quã tabulas cautionis habere, *l. suspectus fieri, ff. hoc tit. & l. plus cautionis, ff. de reg. iur.* aut incertum eius euentum expectare, *l. pupilli, ff. quod fals. tut. aut.* Et post vulneratam causam (ut ait Iustinianus) remedium quærere, *l. vlt. C. in quib. caus. integr. restit. non est neces.* Præterea ut sint fortassis in tutore facultates pupilli, tamen morum saltem habenda est ratio, *l cum plures, §. cum tutor ff. de administr. tut.* ut suspecto homini nequaquam committenda pupilli uita: nam & plurimum refert, apud quos primam illam rudemque ætatem pupillus transigat. Tutorem enim non facultates. sed fraudulenta administratio, & callida conuersatio suspectum faciunt. Itaque si in tutela * grassatus est, aut sordide egit iam, ut suspectus quoque remouetur, *d. l. tutor §. nunc videamus, ff. hoc tit.*

25 Vndecima causa est, si quid * perniciose egerit tutor: puta, vendendo res pro ære alieno, quæ potest aliunde solui, vel alias non subsistente legitima causa, *l. tutor quoq; §. Seuerus, ff. hoc tit. l. 1. in princ. & l. magis puto. §. ne passim, ff. de reb. eor.* & facit *l. quæ tutores. C. de administ.*

nistr. tut. Quod procedit, etiamsi * testator genera- 26
lr licentiam vendendi concessisset; quia debuerat
dere causa subsistente, alias interim vendendo
n vendere non posset, dicitur dolum facere, & pu-
pum spoliare: ut notat Bartol. *in l. in alio, ff. de alim. &*
leg. Angel. *ccnsil.* 75. & Alex. *consil.* 74. *num.* 2. *&* 3.
7. & facit *d. l. tutor quoque*, §. *Seuerus ff. hoc tit.*
Duodecima causa est, si tutor * vim intulerit per- 27
æ pupilli, quæ violentia incidit in crimen Legis Iu-
i de vi publica, si fuerit illa cum armis, quæ est pœna
portationis, *l. qui dolo*, §. *fin. ff. ad leg. Iul. de vi publ.*
I delictis siquidem * præsumitur esse dolus, *c.* 1. *extr.* 28
præsumpt. & in l. 1. *C. ad leg. Cornel. de Sicar. & l. si non*
vitii, C. de iniur. Secus vero * dicendum erit, si vis 29
ta fuerit sine armis, cum illa censeatur vis priuata, §.
m lex Iulia de vi publica, Instit. de publ. jud. ubi fit ista
ferentia inter vim publicam, & vim priuatam, & de-
minatur utriusque pœna, videlicet quod vis publica
niatur pœna deportationis, vis vero priuata pœna
fiscationis tertiæ partis bonorum, ad quod etiam
fit *l.* 1. *in princ. ff. ad leg. Iul. de vi priv.*
Decima tertia causa est, si sui * copiam non fecerit 30
or latitans scilicet dolo, quo minus pupillo decer-
ntur alimenta, §. *si quis tutor, Instit. hoc tit. l. tutor*, §. *tu-*
t, & l. impuberibus, §. *præterea, ff. hoc tit.* Ratio est, cum
im alimenta sint pupillo decernenda pro modo fa-
ltatum, *l. final. ff. ubi pupill. educ. deb.* ad eam rem recte
pendendam, tutoris * præsentia omnino opus est: 31
i, si latitat, privatur usu, & possessione rerum sua-
m, ut hoc tædio & incommodo provocatus cum-
reat, reique servandæ causa pupillus in possessio-
m bonorum tutores mittatur, *d. l. impuberibus*, §. *præ-*
rea. Non quidem ut pupillus inde alatur sed ut ex
nis tutoris pupillo cautum sit, unde damna repo-
at, si forte de sorte suarum, facultatum, dum certi
mptus pro alimentis ei non sunt constituti, cadat:
man

nam si tutor maneat contumax, contemnatque præ-
dictam missionem, ut suspectus removeri poterit, l.
si quis tutor, *& d. l. fin.* eritque jam prædicta mio
pupillo magis prospectum ; quia cum latitat tor
non potest pupillus actione tutelæ commode ex
ri, ideoque jam utitur jure facili sui pignoris. I
de qui copiam sui non facit, jam fuga condemn
gientem, ut dici solet, *d. §. præterea.* Et prædicta ro-
32 cedunt multo magis, si tutor præsens est, nec latin
dicat tamen tanquam inopi non posse decerni alimen
ta, qui post convictus de mendacio, etiam extra edi
nem punitur, *d. §. sed si quis. Inst. hoc tit. & l. tutor q*
hoc tit. Hic enim compertus dolus merito ejus fie
33 elevat. Et generaliter * idem dicendum est in
mendace, cum leges odio semper habeant menda
qui etiam tanquam dolosus & suspectus remover
bet ab administratione : ut tradit Socin. *con. 213. v*
convincitur, vers. quarto quia, & vers. quinto & ult
lib. 2.

34 Decima quarta causa est, si tutor * administra
nem non communicaverit contutori, *l. actus, ff. de*
35 *ministrat. tut.* Vel si cessaverit * in tutela, vel nihil
36 serit. *l. 2. & 3. C. hoc tit.* Vel si in * judicium vocatus
37 comparuerit *l. impuberib. §. item si tutor, ff. hoc tit.* Aut
moribus talis sit, ut merito suspectus sit. *l. suspectum*
hoc tit. & §. fin. Instit. eod. Mores siquidem tutoris m
xime inspiciendi sunt, *l. cum plures. §. cum tut. ff. de*
ministr. tut. Ne improbo aut suspecto homini vita
educatio pupilli committatur ; cum referat plurim
apud quos, vel cum quibus pupillus rudem illam æ
tem transigat, quibusque ea ætas credatur. Sed dic
38 fortasse aliquis, quomodo * sciet Iudex boni-ne an m
li sint mores tutoris ? cum, qui jam candidis sint ext
nis moribus, ut Angelos propemodum existimes, i
plerumque sint pessimi tutores ; quia intus & in c
late venenum. Inter cætera quippe scelera, quæ m

l spiritus illis subministrat, artem quoque tradit ita
cendi, ut vix ipso rerum exitu (quamquam tum se-
r) percipias malum, qualis & Macedo fuit olim *l.* 1.
ad S Ctum Maced. Sed dicendum est tutissimum es-
consilium, ut Iudex cogniturus de suspecto, exigat
res ejus, qui suspectus postulatur, ad normam bo-
n & æqui, hoc est, ad formulam legum, imprimis na-
alium, deinde civilium, quibus tota sanctio Ro-
na scatet, si reiecta Commentatorum altercatio-
r inspicias eam diligenter.

Decima quinta causa est, quando * mater convo- 39
laerit ad secunda vota, quæ suspecta est triplici ratio-
e: Primo, ratione morum inhonestorum: Secundo,
rione immutatæ affectionis: Tertio, ratione præ-
nptæ de cætero dilapidationis: ut tradit Bald. *consil.*
lib. 4. Idem quoque dicendum * erit de fratre ma- 40
, qui convolaverit ad secundas nuptias, dato ad
plicem requisitionem ejusdem matris, ex abrupto,
i etiam suspectus est, *l. lex qua tutores*, ubi Bart. *C. de*
ministr. tut. arg. c. accedens, 2. *ut lit. non contest.* ubi con-
nguineus * inimici, propter consanguinitatem su- 41
ectus reputatur, ad quod facit textus, in fratre, *in l.* 1.
ff. rect. provin. & Bald. per illum textum, *ibi; propin-*
os, participes, consiliarios, domesticosque locum habeat.
em. Pastoralis, §. *Pisana, de re jud.*

Decima sexta causa est, si tutor pecuniam * non 42
ntulerit ad prædiorum comparationem, casu oc-
rrente, quo casu etiam humilis vinculis coercetur
blicis, & insuper suspectus habetur *l.* 3. §. *tuto-*
s, qui repertorium, ff. hoc tit. Vel si falso * aliquid per- 43
aserit tutor alicui, ne pupillo benefaceret, donando
t aliis modis, *arg. l. si legatarius, ff. de dol. mal.* qui enim
pedit nobis benefieri, is ex animo est hostis noster,
malus administrator.

SUM-

SVMMARIA.

1 *Paupertas sola non facit quem suspectum, si alioqui fi- delis sit, & diligens.*
2 *In tutore fidem & diligentiam, non opes aut fortuna requirimus. num. 11.*
3 *Tutor aut curator non tenetur quicquam de suo eroga- re, nec egenum de suo alere.*
4 *Divitiæ, ut probum quem non faciunt, imo fere impro- bum: sic nec paupertas facit quem improbum, sed fe- re probum.*
5 *Paupertas hominem in bonis moribus detinet, & indu- strium facit.*
6 *Paupertatis laudes.*
7 *Quæ leges optimæ.*
8 *Divitiæ probis & bonis absunt ingeniis.*
9 *Inopiæ pauca desunt, avaritiæ omnia.*
10 *Modicitas laudata.*
12 *Tutori testamentario magis confidunt jura, quam da- tivo.*
13 *Paupertas in initio tutelam quomodo impedire po-*
14 *Paupertas non est justa causa, ut quis removeatur ... ut alius ei curator, si judici videbitur, adjungatur.*
15 *Pauper ditescens, cur protinus non æstimetur spoli- pupillum.*
16 *In dubio honestiorem conjecturam sequimur.*
17 *Tutor pauper, reddita ratione, repertus dives, an p- sumatur factus dives de bonis pupillis.*

REGVLA II.

1 Regula secunda est: Quod* paupertas sola non fa- ciat quem suspectum, si alioqui fidelis est & di- ligens, §. *fin, Instit. hoc tit. l. suspectum, vers. enimvero, ff. eod. l. in postulandis, & l. pietatis*, C. *eod.* Neque enim, cum de fide hominis agitur, culpanda est fortuna, si mo- alioquin boni mores hominem commendent.

Ne

——*Nec si miserum fortuna Sinonem* (ait Maro)
inxit, vanum etiam, mendacemq; improba finget.
Deinde non efficit paupertas, quin sit aliquis bo-
oeconomus, & recte tueri sciat rem familiarem,
denterque aliena negotia administrare. In tutore
n * fidem & diligentiam, non opes aut fortunas 2
euirimus; Et quod tutor, aut * curator non coga- 3
un tutelam quicquam de suo erogare, nec egenum
io alere compellatur, *l. jus alimentorum*, §. *sed si e-*
ff. ubi pupil. educ. Præterea * quemadmodum divi- 4
probum quem non faciunt, imo vero improbum:
ec paupertas facit quem improbum, sed fere pro-
l. scire, §. *cum reliquis*, *ff. de tut. & curat.* Illa enim,
icit Ælianus, hominem in * bonis moribus deti- 5
& industrium facit, ut jam paupertatis * illud pro- 6
m esse noris, quod homines bonos reddat: Ma-
siquidem possessio paupertas, sapienter ipsam fe-
ibus: thesaurus qui nequeat auferri, baculus fir-
imus, inculpabilis possessio, diversorium ab insi-
tutum. Vnde * Diodor. Siculus *lib.* 2. eas docet o- 7
as esse leges, quibus non divites, sed honesti pru-
esque homines fierent. Paupertas enim honesta
ncibilem legis * athletam constituit: ut ait Nilus 8
losophus, Peculiare etiam est, ut divitiæ bonis &
ois absint ingeniis, ut Cicero *in fin. lib.* 1. *Offic.* rem
cilem putet, affluentibus copiis ditari sapientem.
inde solidæ felicitatis loco ponimus, bonis viris
sse divitias, dummodo non premantur egestate.
piæ enim * pauca desunt, avaritiæ omnia: ut Pu- 9
s Mimus habet. Modicitas * ergo ad naturæ legem 10
posita, sapientem tranquillat, & pro sententia A-
ei, Philosophiæ est vernacula, frugi est, & sobria,
itu secura, ut quæ nec fastu se tollat, nec deprimat
otentia: quæ nec ventris, nec inguinum delicias,
velit ullas, vel possit. Quæ cum ita sint, non imme-
ICtus Sabinum eo maximo nomine commenda-

re perrexit, quod amplitudine facultatem non inle-
stabatur. Sic olim Fabricii, Curii, Quintii, Attilii, alii-
que clarissimi Imperatores, paupertatis gloria exce-
luerunt. Legimus quoque apud Ælium Lampridium
Alexandrum Severum pauperes honorasse, & multis
commodis eos auxisse. Similiter Antoninum Philo-
sophum multis pauperibus dignitates Tribunitias æ-
dilitiasque contulisse: ut scribit Iulius Capitolinus.

11 Plus * enim conferunt boni mores in paupere, quam
divitiæ multæ in divite, ad fidem præstandam, secun-
dum gl. *in l. adoptio, in fin. cum simil. ff. de adopt.* Ad
quod facit illud Terentii:

Heu, heu, quamvis mihi mala paupertas est,
Hoc unum tamen curavi, ut esset fides.

12 Et hæc * regula maxime procedit in tutore testa-
mentario, & affine: de quo tutore testamentario ma-
magis confidunt, quam de cæteris, juxta ea quæ ha-
bentur *in l. de creationibus, C. de Ep. audient. & l. si ea-
cum antiquas, vers. etsi quidem pater, C. de curat. fur.
& l. pen. ff. eod. tit.*

13 Declaratur hæc regula, ut * non procedat in au-
pere ab initio, ante cœptam administrationem, si non
potest satisdare ob inopiam, rem pupilli salvam fo-
quo casu non admittitur, non sane quasi suspectus
nec tanquam pauper, sed satisdationis defectu, id est
tanquam is, qui non satisdat, cum satisdare debea-
cet non sit removendus à tutela, quam ceperit ad-
ministrare: secundum Port. *in §. suspectus, n. 9.* & ibi
Balduin. *in verb. removendus non est. Instit. hoc tit.*

14 Declaratur * secundo non procedere; quando pu-
peri ex judicis arbitrio adjunctus fuerit curator, quod
fieri potest, juxta *d. l. pietatis, C. eod.* Tutor quoque, si
durante tutela ditescat, non ob hoc præsumitur su-
15 spectus, ut dives factus * ex rebus pupilli, sed aliunde:
Nam cum leges nostræ fateantur, pauperibus non es-
se interdictum patrimonii augmentum, quod labi-
lis,

[...]bu & multis casibus quæritur, *l. si defunctus, C. arbit.* [...] & velint nos, quamdiu vivimus, id sperare justis [...]ibus aliquando obventurum, *l. si creditores, in fin.* [...] *separat.* Et è diverso nullam recipiant temere su[...]onẽ turpis quæstus, *l. Quintus Mutius, ff. de donat.* [...] *vir. & vx.* nos in dubio * sequemur honestiorem 16
[...]cturam, nempe ut aliunde potius juste rem suam [...]se tutor credatur, *l merito ff. pro soc.* & tradit Frã[...] Cremon. *sing.* 6. Quod procedit * maxime, quan- 17
[...]tor pauper reddiderit bonam rationem suæ ad[...]strationis: Licet enim iste tutor reperiatur factus [...]s, cum ante tutelam esset pauper; non tamen præ[...]itur per hoc factus locupletior, & dives de bonis [...]lli, & domini sui, nisi probationib. & conjecturis [...]ifestis hoc colligeretur; sed de bonis suis propriis [...]fecisse præsumeretur, secundum Rom. *cons.* 159. [...]l. de Senis, *cons.* 57. Curt. *consil.* 71. *conclus.* 7. Alex. [...]*l.* 62. *num.* 13. *lib.* 4. *& consil.* 51. *lib.* 6. & late habe[...]er Crauet. *cons.* 191. *num.* 8. *& cons.* 129. *num.* 3. *l.* 1. [...]lures conjecturas ponit. Et dicunt quod erit con[...]ra contra eum, si non fecerit solemnia, inventa[...], & librum rationum, vel si ejus facultates non [...]cerent ad victum & vestitum totius familiæ, cum [...] exercitio, habita consideratione ad illius, & suo[...] filiorum vitam, & exercitium: ut pulchre tradit [...]and. à Val. *cons.* 49. *num.* 24. *lib.* 1. & Paris. *cons* 80. [...] 8. *&* 12. *l.* 1. ad quæ faciunt, adducta per doctiss. [...]leric. Suarẽ *tit. de las Ganancias, n.* 30. *& seq. charta* [...] ubi in simili loquitur de confessione dotis facta à [...]ito mulieri, & de emptione bonorũ, facta à mari[...]omine uxoris, de pecuniis uxoris: dicens, non pro[...]e talem confessionem uxori, stantibus supradictis [...]jecturis in contrarium, ad quas conjecturas ad[...]et judices, ut multum advertant, quibus cessanti[...], tutor de suis bonis & ejus industria dives erit præ[...]endus: attēto quod nemo locupletior factus ex re

 ali-

aliena, seu ex fructibus alienis præsumatur, nisi pro-betur, secundum Gomes. *in §. actiones, num. 21. Inst. de act.* & Menoch. *de recup. pos. remed. 15. q. 40. num 86.* Suar. *alleg. 26. num.* ubi ponit, quando etiam quis di-catur factus locupletior indirecte.

SVMMARIA.

1 *Suspecti sunt removendi, & quare.*
2 *Ut judex, ita & tutor suspectus rejiciendus.*
3 *Iudex ex officio potest removere tutorem suspectu.*
4 *Dolus quid.*
5 *Culpa quid.*
6 *Tutor removeri potest ob latam negligentiam.*
7 *Quando dolus, vel lata negligentia est, circa rem modicam, adjungitur curator, nec tutor removetur.*
8 *An tutores ob levissimam culpam removeantur.*
9 *Levissima culpa quæ.*
10 *Tutor ob cessationem de dolo suspectus fieri possit etiamsi nihil gesserit.*
11 *An ob solam ignaviæ culpam tutor removeri possit.*
12 *Suspecti datio, sive confirmatio, debet ab initio inspi-diri.*
13 *Actus non potest incipere à casu, quo finiri debe.*
14 *Tutor non potest accusari suspectus criminaliter.*
15 *Tutor conjunctus, vel consanguineus pupilli, non re-movetur ut suspectus, sed illi curator adjungitur. Ampliatur num 16. Limitatur num. 17. 18.*
19 *Tutor allegatus suspectus an possit in totum removeri, vel sit associandus, & an lite pendente, super suspici-one, debeat ei administratio interdici?*
20 *Patronus tutor non removetur ut suspectus.*
21 *Tutor non removetur ut suspectus, ob dolum extra tutelam commissum.*

REGULA III.

TErtia regula est; Quod * suspecti tutores regula-riter sint removendi, *l. pietatis, & l. fin. C. hoc tit.* de-

ce

hac ratione, ne malevoli grassentur in alienis bonis *ex maleficiis, ff. de act. & oblig.* & ne sera nimium exit pœnitentia: si enim Iudex suspectus reijcitur, nimium esse non debet, si tutor * aut curator rejiciatur. 2

Ampliatur hæc regula, quod * etiam judex tutorem suspectum removere poterit ex causa, quæ justa videbitur, *l. tutor quoque, §. præterea, ff. hoc tit.* Cravet. *cons.* 190. *num.* 8. 3

Secundo ampliatur, quod * tutor removeri potest suspectus, non solum pro dolo, id est, aperta * machinatione fallaciter admissa, & circumventione fraudulenta, sed etiam pro culpa. id est, segnitia, desidia, negligentia, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit.* & faciunt notata Bald. *in l. quæ fortuitis, C. de pign. act.* Christ. Porc. *Instit. de suspect. tut. num. 8. & ibi in addit. per l. hæ enim, §. ff. hoc tit.* 4 5

Tertio ampliatur, quod * etiam tutor ut suspectus removeri poterit pro lata negligentia, quia prope fraudem accedit, *l. impuberibus, §. si non fraus, ff. eod. l. tutor qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* ut qui quis in rebus suis diligens, alienas improbe negligit, quas tamen non minus, quam suas procurare debet. Neq; enim (inquit Cels.) *in l. quod Narva, ff. de* fraude caret, qui non eam curam præstat in alienis negotiis, quæ suscepit tuenda, quam in suis solet. Verum hæ * duæ præcedentes ampliationes locum non habent, quando esse dolus, vel lata negligentia circa modicam: quo quidem casu ei adjungitur curator secundum Corn. *consil.* 198. *num.* 7. *lib.* 1. & *cons.* 7. *num.* 6. *lib.* 3. 6 7

Quarto ampliatur, quod etiam tutor removeatur ob levissimam culpam, *l. 3. §. fin. ff. hoc tit.* quæ * exactissimam rei custodiendæ diligentiam desiderat, *l. in lege Aquilia, ff. ad leg. Aquil.* Veluti quando quis quocunq; modo potuit prævidere, & non prævidit, vel quando 8

non adhibuit solertissimam diligentiam, ut trad
uet. *conf.* 97. *num.* 3. per gl. *in §. præterea, Inst. qui*
re contrah. oblig. Verum hoc tamen relinquitur ar
judicis, *arg. l.* 1. *ff. de jur. delib. & c. de causis, de offic*
Qui judex tanquam bonus vir debet arbitrari,
vir bonus ff. judic. solvi, & considerare circũstan
qualitatem personarum, & qualitatem culpæ,
sint tales ut immineat suspicio considerabilis ne
alias enim fere omnes tutores facile removeri p
ut suspecti; quia rari reperiuntur, quibus nequ
liqua impingi, juxta illud vulgatum: *Septies in die pec*
cat justus: Et, *Nemo sine crimine vivit*, ut tradit
ingenii vir & exquisitæ doctrinæ Francisc. Duar
l. si mora, in verbis, levissima culpa, ff. solut. matr.
l. mora, ff. de usur.

10 Quarto ampliatur, quod * etiam tutor qui no
sit, sed dolo cessavit, ut suspectus removeri po
& ibi gl. *verbo, postula*, ubi declaratur, C. *hoc tit.*
enim, §. fin. ff. hoc tit. quia cessatio, peccatum est.
quidem tutor sciens hoc sibi munus esse dema
cesset, dolo carere non videtur, sed tamen prius
cio admonebitur, ut tutelam gerat, quod si p
cius recuset, jam ut suspectus removebitur, *l. imp*
bus in fi. ff. hoc tit. non secus atq; ubi apparet
11 stus dolus, *d. l.* 2. *C. hoc tit.* Quod * si in cessatione
ignaviæ culpam deprehendimus, non ideo sta
movebitur, priusquam aliquid ceperit gerere,
enim, §. qui nihil gesserunt. ff. hoc tit. quamquam
pit gerere, ob culpam deinde possit removeri.
12 Quinto ampliatur, quod * non solum suspec
removendi, sed etiam suspecti datio sive confirm
debeat magis ab initio impediri, quia:

Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes.
c. quemadmodũ, de jureju. & multa impediunt cõ
, quæ nõ tollunt jam cõtracta, *l. patre furioso ff.*
qui sunt sui vel ali. jur. & ibi gl. & facit *c. ad Aposto*

eg. jur. Deinde* actus nunquam debet incipere à 13
quo finiri debet, *l. Titio cum moreretur, ff. de usufr.* *let.* & tradit Hieron. Grat. *consil.* 115. *num.* 4. *lib.* 1. & *§. suspectus, vers. sed & antequam, Instit. hoc tit.* rum hoc* non procedit, quoad accusationem inalem, secundum gloss. *in d. vers. sed & ante-* 14
m, verbo, removeri.

Declaratur regula, ut non procedat* primo in con- 15
cto, consanguineo, vel affine pupilli, qui licet suctus, non tamen removetur à tutela, sed adjungi ei curator, *l. si tutor ff. hoc tit.* ubi habetur; quod tor suspectus non debeat removeri, sed potius curor adjungi, si est pupillo conjunctus aliquo vincu necessitudinis, vel affinitatis. Et hoc* maxime pro- 16
dit, quando tutor deberet removeri ob dolum: quia c infamat, *d. l. si tutor*, & ibi gl. Dyn. & Bartol. Vem hæc limitatio* non procedit, quando tutor re- 17
veretur propter culpam: quia tunc, cum non innatur, poterit removeri. *l.* 1. *§. ostendimus, ff. hoc tit.* ec etiam* quando dolus non esset magnus, vel si su- 18
cio sit debilis, & parvi momenti, secundum Bart. *in si tutor, & in l. quod vero procuratori, §. sunt quidam.* ibi Paul. de Castr. *ff. de solut.* & Ang. Aret. *in §. sunt idam num.* 4. *in gl. in verb. dicendum, Instit. hoc tit.* Et eo, pendente* lite, super suspicione hujusmodi non 19
bet ei administratio interdici, secundum Bart. *in d. tutor, num.* 3. Licet Ang. Aret. *in §. suspectus autem,* 2. *Instit. hoc tit.* & Afflict. *decis.* 307. *num.* 5. teneant, totum esse removendum, & lite contestata, adminiationem interdicendam, ubi alios allegāt: tamen à ima opinione non est recedendum, quia est comunis, quam sequitur Specul. *tit. de actore, vers. item od si tutor, num.* 18. & præcipue, ut dixi, quādo tutor et suspectus ex debili causa, ut tradit Castr. *cōs.* 355. *b.* 2. Licet secus sit, si non fecerit inventarium, vel ona dilapidaverit, aut pupillam ante tempus, vel non

condigno maritare voluerit. Quo casu in totum erit removendus tutor, etiamsi mater aut avia esset, secundum Afflict. *decis*. 207. *in fin*. & Boer. *decis*. 33 *num*. 100. *& seq*. & ita poterit concordari *d. l*. 1. §. *ostendimus, ff. hoc tit*.

20 Declaratur secundo * regula in patrono tute, quia æquiparatur consanguineo vel affini, *d. l. si vor, ff. hoc tit*. qui etiam licet suspectus sit, non removetur, sed ei curator adjungitur.

21 Declaratur tertio regula, ut* non procedat, quando quid admisisset antequam esset tutor (quamvis in bonis pupilli, vel in tutela) non potest propterea suspectus tutor postulari: quia delictum tutelam præcessit; sunt enim aliæ actiones, *l. tutor quoque*, §. *nunc videamus, vers. quod si quid admisit, ff. hoc tit*.

SVMMARIA.

1 *Crimen suspecti tutoris, ex leg*. 12. *Tabularum descendit*.

2 *Suspecti crimen idem est quod criminalis accusati judicium turpe, actio & postulatio suspecti. num*. 4

3 *Postulare quid*.

5 *Turpe judicium tutelæ adversus quem detur*.

6 *Iudicia summæ existimationis Ciceronis quæ*.

7 *Crimen suspecti tutoris etiam ad curatorem porrigitur*.

8 *Verba legis*, tutor quoque, §. tutoris ff. hoc tit. *ad quæ referantur*.

9 *Quid veniat in hanc actionem*.

10 *Distrahere rationes quid*.

11 *Participium*: distrahendis; *præsentis temporis significationem habet*.

REGVLA IV.

1 QVarta regula est; Quod crimen* suspecti tutoris ex lege 12. tab. descendat, §. 1. *Inst. hoc t. l*. 1. §. *secundu*

... *ff. eod.* Unde ſcribit Cicero *lib. 3. offic.* dolum in tu-
...fuiſſe vindicatum lege 12. tab. Ait enim lex 12. ta-
b. *tit. 3. ſuſpecti tutores removentur.* Et hoc * quidem 2
ſpecti crimen alias dicitur Accuſatio, Criminatio,
...s Actio, alias Poſtulatio ſuſpecti, *l. 1. §. cōſequens, l.*
...*r, §. quæri, ff. hoc tit. & §. conſequens, Inſt. eod.* Poſtu-
...di autem verbum frequens, & certe appoſitum eſt
...ignificandam hanc perſecutionem: ſiquidem * Po- 3
...tare, eſt deſiderium ſuum, vel alterius apud judicem
...ponere, *l. 1. §. 1. ff. de poſtulan.* ſed ſuſpectos non niſi a-
...lirum gratia facere ſolemus; ergo magis proprie di-
...cius, poſtulare quam agere. Præterea poſtulare is di-
...cir, qui rem per ſe juſtam exigit aliquanto inſtantius
...q̄m petens. Unde Curtius: *Poſtulabat* (inquit) *magis*
q̄m petebat. Verum nihil eſt æquius, aut bono viro
...dnius, quam opponere ſe improbis adminiſtratori-
...: igitur optima ratione dicimur poſtulare ſuſpe-
...tutores vel curatores. Dicitur * etiam hoc ſuſpe- 4
...crimen, turpe judicium tutelæ, ut tradit Cicero *lib.*
...*le Oratore.* Et quod Cicero eodem loco appellat ju-
...ium hoc tutelæ turpe. Idem * Cicero *pro Cæcinna* 5
...bit, turpe judicium dari adverſus eum, qui per tu-
...m, aut ſocietatem, aut rem mandatam fraudaſſet
...quem. Et pro *Roſcio* * *Comœdo: Si qua* (inquit) *ſunt ju-* 6
...*a ſummæ exiſtimationis, & pene capitis, tria ſunt hæc:*
...*luciæ, Tutelæ, Societatis. Æque enim perniciosum eſt,*
...*efariū fidem frangere, quæ continet vitam: & pupillū*
...*udare, qui in tutela eſt: & ſocium fallere, qui ſe in nego-*
...*onjunxit.* Rurſus, idē *pro Sexto Roſcio Amerino: In*
...*vatis* (inquit) *rebus, ſi quis rem mandatam non modo*
...*litioſus geſſiſſet ſui quæſtus aut commodi cauſa, verum*
...*m negligentius: eum majores ſūmum dedecus admiſiſſe*
...*ſtimabant, Itaq; mandati conſtitutum eſt judicium, non*
...*nus turpe, quam furti.* Et hæc * quidem actio etiā ad 7
...ratorem porrigitur: ut tradit Cuiac. *in ſent. Iulii Pauli,*
...*2. t. 30. l. dolo tutores.* Id profecto certius eſt, quia ſu-

8 ſpecti tutoris*crimen deſcendit ex 12.tab.verba
l, tutor. §. *tutores, ff. hoc tit.* (*quæ tutores vinculis pu*
jubentur detineri) referri debere ad 12. tab. qui
ſpecialiter eis ſuſpecti tutores, qui repertorium
fecerunt, vinculis publicis contineri jubeantur; cau
ſeveritatem Vlpianus noluit porrigi ad omnes to-
9 res. Amplius*etiam hæc actio in duplũ, lege 12ab.
inducta eſt, *l. tres tutores, ff. de adminiſtr. tut. l.* §.
de rationibus, ff. de tutel. & rat. diſt. ut tamen in ſi
rei perſecutio inſit, neque tota dupli pœna ſit, ſi &
rei tantum æſtimatio dupli ſit, *l.* 1. §. *conſiderandu, ff.*
de tut. & rat. diſtrah. l. 2. §. *fin. eod.* Cæterum pote
furti actio, quatenus plus continet, concurrere, ſi
di animo tutor aliquid abſtulerit, *d. l.* 1. §. *in tutel,*
d. l. 2. §. 1. Et alias etiam vocatur hæc actio, *de rati*
diſtrahendis, id eſt, ſi tutor aliquid diſtraxerit. D
10 here autem * rationes, eſt conturbare rationes, u
ſtrahere funus, *l. qui cætu, ff. ad leg. Iul. de vi publ.*
11 * autem participium: *diſtrahendis*; præſentis tem
ris ſignificationem habet: ut cum dicimus, *teſtam*
faciendi, litis conteſtandæ, rei judicatæ tempore. R
nibus ergo diſtrahendis intelligimus, id eſt, jam di
ctis & conturbatis.

SVMMARIA.

1 *Cognitio de Suſpectis tutoribus Romæ Prætor*
Provinciis Præſidibus earum, & legato Procoſ
lis competit.

2 *Removere poteſt tutorem, qui poteſt admittere.*

3 *Accuſatio ſuſpecti tutoris, quo loco examinari de*
& quis pronunciare de hujuſmodi quæſtione p

4 *Cognitio de ſuſpectis tutoribus poteſt delegari. De*
ratur num. 5.

6 *Suſpecti tutoris cognitio pertinet tam ad judicem*
ſarum criminalium, quam civilium.

7 *Ob facta atrocia tutor non ſolum removetur, ſed e*
punitur.

Libertus fraudulenter administrans, removetur & punitur.

Factum atrocius, quod dicatur. n. 10. 12. 13.

Negare pupillo alimenta, est pupillum velle necare.

REGULA V.

QVinta regula est: Quod * cognitio de suspectis 1
tutorib. Romæ Prætori, in provinciis Præsidibus
rum, & legato Proconsulis competat, §. *datum*, *Inst.*
ct. l. 1. §. damus, ff. eod. Coras. *in l. 1. §. cum urbem, n. 8.*
de offic. Præf. urb. Prætor autem solum habebat jus
emovendi à tutela, sicuti & legatus Proconsulis. Vn-
e Severus & Antoninus ad Braduam Africæ Pro-
onsulem, in hæc verba rescripserunt, *in l. cognitio, ff.*
offic. ejus cui mand. est jurisd. Cum propriam jurisdi-
ionem legatis tuis dederis, consequens est, ut etiam
suspectis tutoribus possint cognoscere: Nam & mã-
ata generali jurisdictione, propter utilitatem pupil-
rum, cognitionem quoque de suspectis tutoribus
ontingere, constitutum est, facit etiam *d. l. 1. §. damus,*
§. de cætero, in authen. de defensor. civit. Ejus enim est
iquem * removere, cujus est admittere, *l. 2. C. de vet.* 2
r. enucl. Et hæc quidem * suspecti tutoris accusatio 3
o tribunali tantum examinari potest, non autem de
ano, nec ullus alius de hujusmodi quæstione, quam
ræses provinciæ pronunciare potest: ut tradit Mar-
ellus, *in l. 1. §. suspecti, ff. ad SC. Turpill.* Eique * compe- 4
t, cui à Prætore mandata fuerit jurisdictio, quia po-
est delegari: ut tradit Petr. Duen. *reg.* 104. amplians
emissive tribus, & limitans uno modo ex Purpurato,
l. cognitio, ff. de offic. ejus cui mand. est jurisd. ubi Dec.
1. & 6. *d. l. 1. §. damus, & d. l. cognitio.* Et maxime hoc
rocedit, quando * cognitio suspecti tutoris fieret pro 5
nera utilitate pupilli, ut tutor removeretur ab admi-
istratione, & tantum civiliter ageretur, *d. l. cognitio, &*
1. ff. hoc tit. Secus vero est, quando tutor removere-
tur

tur propter dolum ab administratione, & criminate[...] ageretur & puniretur: eo siquidem casu, quia caus[...] meri imperii, non poterit delegare, sed solus Pr[...] cognoscet, *d.l.* 1. §. *suspecti*, *ff. ad SC. Turpil.* Ampli[...]
6 etiam* huiusmodi suspecti tutoris cognitio pert[...] tam ad judicem causarum criminalium, quam civi[...] um, si ratione doli agatur contra eum, secundum Ba[...] *in l.* 1. §. *solenti, num.* 5. *ff. de offic. Præfect. urb.*

7 Declaratur regula, ut * non procedat, quando [...] esset graviore animaduersione, seu extraordinaria p[...] na, quam infamia: quibus casibus remittitur ad P[...] fectum urbi graviter puniendus, ob factum atroc[...] ad quem pertinebat omnium criminũ cognitio & anim[...] aduersio, unde si removendus tutor mereatur gr[...] orem pœnam, quam sit infamia, Præfectus urbi [...] infliget, eoque nomine ad eum tutor remittetur, *l.* 1[...] *item solent, ff. de offic. Præfect. urb.* Coras. *d. l.* 1. §. *[...]*
8 *urbem, num.* 8. Quod maxime * procedit in liberto, [...] gravius punitur ob fraudem admissam in administrat[...] ne tutelæ filiorum, vel nepotum patroni, gl. *in l.* 1. §[...] *final.* & ibi glossa, *verbo, atrociora, ff. hoc tit.* & facit §[...] *bertus, Instit. hoc tit. l. si liberti, & l. nisi, C. de admini[...] tut.* videlicet quando pecuniam non deponit, vel c[...] vertit in prædiorum emptionem, *l. libertus, & l. tu[...] quoque, §. tutores, ff. hoc tit.* cuius liberti ingratitudo, q[...] gravior est, & intolerabilior, propter acceptum ill[...] summum collatæ libertatis beneficium, eo magis e[...] aggerat huius perfidiæ scelus: sic ut mereatur gravi[...] rem, quam Pretor infligere possit, animadversione[...] Cæterum mitius tamen punitur, nec vinculis publi[...] continetur positus in aliqua dignitate, *l. tutor quoque,* [...]
9 *tutores vers. cæterum, ff. hoc tit.* Atrocius * factum di[...] tur, si probetur quem data pecunia ministerium tut[...] læ acquisivisse, §. *sed si quis, Instit. hoc tit. & l. tutor, §. t[...] tor, in fin. ff. hoc tit. l. in eos, ff. de tutel.* cujus rei ratione[...] diximus super *regula* 1. *cons.* 6.

Secu[...]

ecundo dicitur * factum atrocius, si tutor per 10
mendacium dixerit se non posse propter inopiam pupillo decernere alimenta, hoc est, si datis pupillo advocatis, tutor convincatur mendacii, quod animo falseli improbe confixerit, *d. §. sed si quis, Instit hoc tit. & l. tutor, §. tutor ff. eod.* Hic enim compertus dolus merito ejus fidem elevat, & suspectam reddit. Cum enim jam de tutoris improbitate constet, qui per mendacium asseruit pupillo educando deesse facultates, graviore animadversione indiget, quam ut sufficiat ei suspecti infamia. *l. 1. §. item solent, ff. de offic. Præf. urb.*
Negare * enim pupillo alimenta, est pupillum necare, 11
l. necare, ff. de l. agnosc. l. si victum ff. de re jud. Nisi tutor aliqua justa causa sua opinione falsus fuisset, id enim fraudi ei esse non debet, *l. de ætate, §. si cum esset, ff. de interrog. act.*
Tertio dicitur * factum atrocius quando probatur, 12
eum pretio accepto, operam dedisse, ut non idoneus tutor daretur, *l. in eos ff. de tutel.* Vel si probatur contutorio in edendo patrimonio quantitatem minuisse, vel fraudulenti fraude bona alienasse, *d. l. in eos.*
Quarto dicitur * factum atrocius, si probetur non 13
confecisse inuentarium, *l. 1. §. fin.* & ibi gl. *verb. atrociora, ff. de suspect. tut. & l. vlt. §. illo, C. arb. tut.*
Quinto & vltimo * dicitur factum atrocius, si pe- 14
cuniam, ad prædiorum emptionem conferre noluerit jussus à iudice, sed pervicaciter quo ad emptionis occasio inveniretur, perstiterit, d. gl. *verb. atrociora, & l. quær, §. tutores, ff. hoc tit.*

SVMMARIA.

1 Aduersus omnes tutores hæc actio exerceri potest, tam datiuos, legitimos, quam testamentarios.
2 Magistratus virum arguit. adag.
3 Iudex potius sequi debet pupillorum vel minorum utilitatem, quam legis aut hominis judicium.

4 *Melius est intacta servare pupillorum jura, quam post vulneratam causam, remedium quærere.*

5 *Hæc actio suspecti exerceri potest etiam adversus curatores adolescentium, prodigorum, furiosorum, & similium.*

6 *Hæc actio etiam datur adversus solam ventris cum bonorumq; administrationem habentes.*

7 *Liberti nomine hæc actio suspecti etiam datur adversus patronum tutorem, dummodo parcatur famæ patroni.*

8 *Famæ patroni quomodo parcendum.*

9 *Libertus non potest accusare patronum suum crimine suspecti tutoris. Ampliatur num. 10.*

11 *Hæc actio suspecti etiam datur adversus libertum tutorem filiorum patroni, si fraudulenter gesserit. Limitatur num. 12.*

13 *Hæc actio suspecti etiam datur adversus tutorem divitem, licet solvendo sit.*

14 *Vtilius est rem salvam, quam tabulas cautionis habere.*

15 *Satisdatio propositum tutoris malevolum non mutat, sed diutius grassandi facultatem præstat.*

REGVLA VI.

1 Sexta regula est: Quod* adversus omnes tutores hæc actio exerceri possit, sive dativos, legitimos, sive testamẽtarios, §. *ostendimus. Inst. hoc tit. l. 1. §. ostendimus. ff. eod. l. etiã testamento, C. eod.* Et ratio est, quamvis enim fides tutorum testamentariorum ab ipso testatore approbata fuerit, ut ab onere satisdandi relevantur, §. 1. *Inst. de satisdat. tut.* atq; ita videbatur posse quoque relevari à crimine suspecti, eo quod viri probi & frugi habiti fuerint, ac fideles: multa tamen accidere possunt, unde in suspicionem optimo jure vocentur; quia mores hominum in vita privata, vix satis cognosci possunt: quod si imperium aut majus aliquid

[...]adueniat, tunc recte apparere solet, quo quis ani[...]t, quod demonstratur, ut opinor ex Adagio illo; *[Mag]istratus virum arguit, & demonstrat.* Quid * enim 2 [...]orum ante celata vel incognita emerserit improbi[...] (inquit ICtus) *in l. in confirmando, cum duab. ll. seq. ff. [de co]nfirm. tut.* vel quid simile, debet * judex potius se- 3 [...] pupillorum, & minorum utilitatem, quam legis [...]ominis judicium, *l. utilitatem, ff. de confir. tut.* ipsa [...] suspicio nos admonet, ne pupillos aut minores [...]ciamus periculo, quia jura * præstat intacta serva- 4 re quam post vulneratam causam, remedium quære- re *fin. C. in quib. caus. in integr. restit. non est necess.* mul- ti quidem hoc tempore inveniuntur, qui candidis [...] externis moribus, ut Angelos propemodum exi- [...]es, qui tamen plerunque pessimi sunt administra- [...] vel tutores, quia intus & in cute latet venenum, [su]pra quoque diximus *reg. 1. num. 38.*

[A]mpliatur regula primo, ut * etiam procedat ad- 5 [...]us curatores adolescentium, prodigorum, furioso- [...], & similium, *l. 3. §. non tantum, ff. hoc tit. & §. osten- [dim]us, Instit. eod.*

[S]ecundum ampliatur, ut * etiam procedat adversus 6 [...]m ventris curam, bonorumque administrationem [...]entes, *d. §. non tantum, vers. sed etsi quis.*

[T]ertio ampliatur, ut * etiam procedat aduersus pa- 7 [...]um tutorem, liberti nomine, dummodo parcatur [...]æ patroni, *d. §. ostendimus, vers. quid si patronus, In- [st]it. eod.* Quod * quidem tunc fiet, cum in sententia cau- 8 [sa n]on exprimitur, ob quam revocetur, *l. hæ enim, in [...]r. ff. hoc tit.* vel quod ipsum reuocet ob culpam, vel [...]lem causam; ita tamen ut doli mentionem minime [...]at, vel exprimat in libello, sed temperatis aliquibus [...]is utatur, habita bonæ fidei mentione, secundum [...]tin. *in d. §. ostendimus, Instit. hoc tit.* alias enim si ob [...]um damnaretur, infamis fieret, *§. suspectus, Instit. eo.*

[...]ertus tamen * ad hunc excusationem, aduersus pa- 6

tro-

tronum non admittitur, *l.tutor quoq;*, §.*liberti, ver si-*
10 *si, ff.hoc tit.* & multo* minus admittitur libertu ad-
versus patronum, qui ejus tutelam gerit, eo quo fit
impubes, §. *impuberes instit: hoc tit.*

11 Quarto ampliatur, ut etiam* hæc actio detur ad-
versus libertum tutorem filiorum patroni, si fradu-
lenter gesserit, *l.libertus, ff.hoc tit.l.*1. & ibi gl. *ver fi-*
12 *nitum, C.eod.* ubi limitat* glossa hoc locum non habere
si datus fuerit ad tempus, & ea finita, à judice iterum
datus fuerit, nec habuerit contutorem, qui prioris tu-
telæ nomine eum conveniat; quo casu locus erit ac-
cusationi, etiam finita tutela: nam accusabitur de su-
specto pro primo administratione, ut etiã in hac tale
præsumatur eum acturum, & infametur *l. tutor*, §.*erit*
erit quærendum, & §.*si autem, &* §.*quod si quis, ff.hoc tit.*

13 Quinto ampliatur, quod* etiam detur hæc actio
adversus tutorem divitem, vel qui solvendo est, & sa-
tisdare paratus sit, §.*suspectus* 1. & §.*novissime, Instit.*
l.suspectus.cum l.seq.ff.eod. etiamsi satisdederit, *d. l. su-*
14 *spectus*, expedit enim* pupillo rem suam salvam re-
15 magis, quam tabulas cautionis habere: quia* satisfactio
propositum tutoris malevolum non mutat, sed diutius
grassandi in re pupillari facultatem præstat, *d.l.suspe-*
ctus fieri, cum l.seq.ff.hoc tit.

SVMMARIA.

1 *Hæc actio suspecti est quasi publica, & omnibus pat-*
& quæ sit ratio. num. 3.
2 *Actio suspecti cur quasi publica appelletur.*
4 *Tutor potest removeri ex officio judicii sine accusa-*
tione.
5 *Multa delicta prodita vindicantur citra accusationem*
solemnia.
6 *Suspecti judicium intendens, cur se in crimen subsi-*
bere non debeat.
7 *Servus pupilli potest de fraude tutoris instruere P...*

8 *M-*

18 [M]ulieres pietate ductæ, accusare tutorem suspectum possunt.

19 [M]ulieres & accusare, & postulare prohibentur; & quare.

20 Mulier non potest procuratoris munus obire, & ab omnibus civilib. aut publicis officiis remota est.

21 Accusatio suspecti cuilibet conceditur, maxime si sit de necessariis, ut pater, mater, auia, soror, nutrix.

22 Injuria uni illata, intelligitur illata toti cognationi.

23 Actio suspecti datur tutori aduersus contutorem, etiam satis offerentem.

24 Tutor potest accusare contutorem suspectum, etiamsi fuerit remotus.

25 Adulti possunt accusare curatorem de suspecto, cum consilio consanguineorum, & quæ sit ratio.

26 Intellectus legis, si curatorem, C. de in integr. restitut.

[2]7 Adolescentis crimen suspecti temere intendentis mulcta, apud Athenienses.

28 Liberti possunt tutores patronorum suorum, siue filiorum patroni sui accusare de suspecto.

[2]9 Actio suspecti datur hæredibus.

[3]0 An hæc actio in hæredes detur.

[3]1 Impuberes propter judicii imbecillitatem, non possunt tutores suspectos facere. Limitatur num. 22.

REGVLA VII.

[O]ptima regula est; Quod * hæc actio siue cognitio 1
[s]uspecti, quasi publica omnibus hominibus pateat,
[con]seqens, *Instit. hoc tit. eod. l. 1. §. consequens ff. eod.* Nec
[ta]m proprie publica dici poterit cum nō semper con-
[de]natus fidei & existimationis labe aspergatur, *§. su-
[spec]tus, 2. Instit. hoc tit.* & Bart. *in l. 1. ff. de publ. jud.* Quasi
[ver]ò publica * nuncupatur tum propter publicæ vtilita- 2
[tis] indictā, tum quia cuilibet hæc actio competat. Ra-

 tio

3 tio autem hujus regulæ * est favor pupillorum, & mi-
norum. Interest enim omnium civium, & Reipublicæ
non negligi hujus pupillaris, aut minoris ætatis cr[...]
quæ seminarium est omnium ordinum civitatis.
4 ampliatur autem * hæc regula primo, quod etiam
quando crimen est apertum, & expertissimis [...]
argumentis liqueat suspectum aliquem esse, Iudex [...]
Prætor possit favore pupillorum ultro removere tuto-
rem, nemine accusante, vel dicente eum suspectum,
l. 3. §. præterea, ff. hoc tit. Nam & sunt multa dicta
5 quæ si * iis constat, vindicantur citra solemnia accusa-
tionum, *l. 1. C. de calum. l. 3. § unde quæritur, ff. ad l.
Iul. de adult.* nempe quorum atrocitas facit, ut non [...]
retur Iudex vindicem accusatorem, quamquam [...]
qui non soleat temere sine accusatore ulla proce[de]-
re criminis cognitio.
6 Secundo ampliatur, quod etiam * is, qui hoc ju-
dicium intentat, non cogatur se in crimen subscri[bere]
nec etiam incidat in SCtum Turpilianum, si ab accusa-
tione destiterit, *l. 1. §. Suspecti, ff. ad SCtum Tur[pil.]*
nam ejus est non criminalis, sed civilis semper [ac-]
tio, quæ inscriptionem non exigit, *l. ult. ff. de priv. [de-]
lict.* cum solum hic agatur, ut tutor removeatur [...]
privatam solum pupillorum utilitatem respiciat [...]
ad pœnam vocat, *c. tuæ, & ibi not. de Procurat.* [...]
quam in eum aliquando gravius animadvertat ex [offi-]
cio Iudex, & remotum propter semper comitetur [infa-]
mia, *l. 1. § item solent, ff. de offic. Præfect. urb.*
7 Tertio ampliatur, quod * etiam servus pupi[lli po-]
terit de fraude tutoris instruere religionem Prætoris,
l. nihil, ff. hoc tit.
8 Quarto ampliatur, quod * etiam mulieres [admit-]
tantur, modo pietate quadam, & non extra sexus ve-
cundiam ducantur ad accusandum, *d. §. conseq[uens]*
9 ibidem, gl. *verbo, egredientem,* licet alioquin illis * p[rohi-]
beatur aliquem publico judicio reum facere, *l. 1 [...]*

acc[...]

it. Atque adeo, vel simpliciter deferre, *l. deferre,*
jur. fisci. Vel pro alio postulare, *l.* 1. §. *sexum, ff. de*
ne contra pudorem, sexui muliebri maxime con-
ntem, virorum cœtibus immisceantur, *l. maritus.*
Procurat. Aut * etiam procuratoris munus obire, 10
fœmina, ff. de Procurat. & denique ab omnibus
bus, aut publicis officiis remotæ sint, *l.* 2. *ff. de reg.*
& ab omni luce fori Et maxime * admittuntur ad 11
accusationem mulieres personæ necessariæ, quæ
etis necessitudine ductæ, ad hoc procedunt, quam-
stiam sint impudicæ, *l. pietatis,* §. *fin. C. eod. d. l.* 1. §.
conquens, quales sunt mater, avia, nutrix, soror, & si
alia fuerit mulier, quam prætor propensa quadam
te intellexerit sexus verecundiam non egredien-
veluti Calphurnia, *d. l.* 1. §. *sexum, ff. de postul.* &
ere non posse pupillorum injuriam; Eo casu ad
cationem ipsam admittet, favor enim pupillorum,
norum, hoc maxime suadet: quoniam * injuria, 12
fit sanguini, vel necessitate conjuncto, ad omnes
nctos pertinet, *l. lex Cornelia,* in princ. ubi Bart.
injur. l. 1. *&* 2. *ff. de liber. caus. l. uxor tua, C. de iis,*
cus. non poss.
uinto ampliatur, quod hæc * actio tutori quoq; de- 13
dversus contutorem, etiam satis offerentem, *l. tu-*
oq; in princ. l. suspectus, vers. nec ferendus, ff. hoc tit.
issime, Instit. eod. In tantum etiam, ut * tutori quoq; 14
moto detur hæc actio, *d. l. tutor, ff. eo.* ut quomodo
atus est, ipse alios tractet, & paris delicti parē pœ-
se procuret, si forte cōmunionē in malis desiderat.
xto ampliatur, quod etiam * adolescentibus vo- 15
bus suspectos facere curatores suos, id permitta-
x consilio necessariorum suorum, *l. impuberibus, in*
ff. hoc tit. §. *impuberes, Instit. eo* Port. *Inst de suspect.*
um. 4. *& ibid. addit. & ibid.* Angel. *num.* 5. *l. pietatis,*
d. qui si abessent, nec assentiri possent, eo casu Iu-
supplet, *l.* 3. §. *præterea, & l. fin. ff. hoc tit.* Si vero ad-

sint, sed consentire nolint, siquidem id malitiæ & fraudulenter agant, tunc etiam poterit judex tu... suspectum removere, si ipsi videbitur justa sus... nis causa secundum Angel. Aret. *in d. §. impubere po...* Bartol. *in l. si cum dotem, §. eo autem, ff. solut. matr.* De... *in c. ex parte, de constit.* Ratio autem hujus amplia... est, quod in puberibus sit aliquod animi & judic... bur, tantumque arbitrii à lege habeant, ut non e... illis invitis curator. Ideoque non debuit illis ... arbitrium reprobandi curatores, qui male admi... verint. Illorum enim interventus facit ut res ... tate minoris esse videatur, quia lex non arbitrat... curam suorum facile omissuros, *l. transactionem*...
16 *transact.* Et quamvis * adolescens, qui curatore... beat, similis habeatur pupillo, *l. si curatorem habe...* *de in integr. restit.* Id tamen solum locum habet ... patrimonii administrationem, non vero quo... quæ pendent ex ætatis prudentia, ut est hoc indic... suspecti tutoris, quod non pertinet ad patrimon...
17 ministrationem. Apud Athenienses vero * adol... pubes non poterat intendere hanc actionem, n... riculo pendente, absoluto reo, sextæ partis sui ca... si temere & injuria hoc judicium movisse judica... ut tradit doctiss. Balduin. *Instit. de suspect. tut. in* ... *consilio.*

18 Septimo ampliatur, quod * etiam libertis pu... rum detur, adversus tutores vel curatores, mal... rentes rem patronorum, vel liberorum patron... nisi patronus esset accusandus: quo casu adversi... tronum non datur, *l. 3. §. liberti quoque,* & ibi gl. ... *gravius, ff. hoc tit.*

19 Octavo ampliatur, quod * etiam hæc actio c... datur hæredibus volentibus facere suspectos tut... cum competat omnib. agere volentibus, igitur &...
20 redibus, qui ex populo sunt, & recte agunt. In * h... des non competit, eo mortuo pendente judicio ;...

[c]a finalis hujus judicii est terminata: nam tutor qui [p]etatur removeri per judicem, remotus fuit per [m]em, nisi quatenus ad eos pervenerit, *l.post finitũ, ff. suspect. tut. §. sed si suspecti, Instit. eod. & l. ult. C. de [sus]p. tut. vel cur.*

[D]eclaratur hæc regula, ut locum * non habeat in 21
[i]mpuberibus, §: *impuberes, Instit. eod. l. impuberib. ff. eo.* [i]d e propter judicii vix dum nascentis imbecillita- [tem]: cum nec satis intelligant verum officium suorum [tuto]rum, & plerumque oderint salutarem severitatem [a]mantque assentationem perniciosam, ut dicit Bal- [d]u. *in verb. impuberes, Instit. eod.* nisi * alii pro eo 22
[a]gere velint, quod permittitur, *l. pietatis. C. eod.*

SVMMARIA.

[R]emotus à tutela, in dubio non fit infamis.

[S]i in sententia causa non exprimatur, non intelligitur ex causa famosa damnatus.

[R]emotus à tutela, in dubio censetur potius ob culpam remotus, quam ob dolum.

[C]ondemnatus in dubio, quis censetur ex causa, quæ minus lædat.

[Q]uid si pœna simpliciter imponatur.

Absens condemnatus, videtur magis condemnatus ob contumaciam, quam malam causam.

[B]annitus condemnatus de falso, videtur magis condemnatus, ob contumaciam, quam falsitatem.

8 *Pœnæ potius sunt molliendæ, quam exasperandæ.*

9 *In pœnis benignior interpretatio facienda.*

[1]0 *Tutor ob dolum remotus, infamia notatur.*

[1]1 *Lata versutiæ culpa, dolo proxima est.*

[1]2 *In judiciis mandati, depositi, & simil. ipsa quoque negligentia non caret infamia.*

[1]3 *Rustica simplicitas, vel inertia neminem reddit infamem.*

[1]4 *Intellectus* l. fin. & *ibi gl.* C. hoc tit.

15 *Tutor, nisi Iudex famosam remotionis causam exprimat non sit infamis.*

REGULA VIII.

1 OCtava regula est: Quod * remotus à tute, in dubio non sit infamis; quia censetur potius re-
2 motus ob culpam, quam ob dolum, adeoque ex causa quæ minus lædat, *l. hæ enim, ff. hoc tit.* ubi * textus dicit quod si quis remotus fuerit à tutela, nec appareat si
3 ob dolum, & sic * ex causa famosa, an ob culpam, sic non famosa, quod censeatur potius ob culpam remotus esse, quam ob dolum, ut sit integræ famæ; & ita intelligunt eum textum, ibi glossa, *in verb. & verum est in fin. & ibi* Bart. & cæteri, & ita quoque voluit Franc. Cremon. *singul. 37. incip. pone quod, sententia*, ubi ino dicit singularem illam glossam.

4 Nam & semper alias, si non * appareat ex qua causa judicatum sit, indubio præsumitur ex ea, quæ minus lædit condemnatum, secundum Imolam *in l. si qu... quem in fin. de acq. hæ ed.* per text. & gl. *in d. l. hæ enim & l. si quis ad exhibendum, ff. de except. rei jud. & c. si f... de elect. lib. 6.* quod & ipsum voluit. Roman. *in ea l. ... is ad quem, vers. ex qua causa.*

5 Hinc etiam, si pœna * fuerit simpliciter apposita, ne declaratione, an esset propter contumaciam, quæ intervenerit, an propter delictum, super quo contumacia facta sit, tamen in dubio censetur fuisse irrogata ob contumaciam, & non ob delictum, ut voluit Imola post Gofredum, *in c. ex literis, de const. in 6. in verb. ... autem sit dubium per not. in c. in pœnis, de reg. jur. lib. 6. & in l. si præses ff. de pœn.*

6 Quæ sententia ex * eo etiam confirmatur, quod in simili dicitur; absentem condemnatum, magis videri condemnatum ob contumaciam, quam propter nullam causam, *l. si ideo, ff. de evict.* ex qua Bartolus notat
7 quod * bannitus, & condemnatus de falso, videatur

cond-

...mnatus magis ob contumaciam, quam quod ...a commiserit, atque ideo instrumenta conficere ... & idem Bart, *in l. Papinianus, §. meminisse, in 3. ... per eum text. ff. de inoffic. test. & in l. si superatus, ... medium, ff. de pignor.* Bald. *in l. 2. vers. quæro se... m, ibi, secundum est necessarium, & ibi etiam.* Salic. *... oppos. C. quib. res jud. non noc.*

...tio autem hujus regulæ * est, quod pœnæ potius 8 ...mollĭendæ, quam exasperandæ, ut inquit textus, *... benult. ff. de pœn. & l. si cum testamento, ff. de except. ... d. l. cum quidam, ff. de lib. & posthum.* & quod * in 9 ...is benignior facienda sit interpretatio, *c. in pœnis,* ... Dyn. *de reg. jur. in 6.* & facit ad hoc, *in d. l. hæ enim,* & ... ossa opt. *in §. Suspectus, in verb. famosus, Inst. hoc t.*

...eclaratur regula, ut * non procedat primo, quan- 10 ...is accusatus fuisset de dolo, qui enim de dolo ... fraude damnatur suo nomine, infamia notatur, ...me autem si tutelæ judicio, *l. 1. ff. eod.* & gl. *in d. ... famosus.*

...cundo non procedit, quando * tutor accusare- 11 ...b latam culpam dolo proximam, *l. impuberibus, §. ... hoc tit.* ut quia in reb. suis diligens, alienas improbe ...git, quas tamen non minus quam suas procura... beret: Neqi enim (inquit Celsus) *in l. quod Ner... depos.* fraude caret, qui non eam curam præstat in ...is negotiis, quæ suscepit tuenda, quam in suis so... & hanc quidem latam culpam à dolo non differre, ...s legibus traditum est, ut *in d. l. quod Nerva, l. ma... ff. de verb. signif. l. 1. §, is vero, l. fideiussor, ff. mand.*

...ertio non procedit, quando * tutor accusatus 12 ...et ob negligentiam, quæ etiam infamia non caret. ...mis enim fieri dicitur, qui fidem non servat, quod ...igentia non minus fieri potest, quam dolo, ut tra... Cicero *pro Cæcinna,* inquiens: *In privatis rebus, si ...em mandatā, nō modo malitiosius gessisset sui quæstus, ...ōmodi causa, sed etiā negligentius: eum majores nostri*

 sum-

summum dedecus admisisse existimant. Quod tame lo
13 cum non * habet in leui negligentia, quæ dolo ca[illegible]
secundum Vlp. *in l. 3. §. ult. ff. hoc tit.* inquiens: *Q[illegible]*
segnitiem, vel rusticitatem, vel inertiam, vel simplicit[illegible]
motus tutela fuerit, in ea causa est, ut integra existimatio-
ne abeat. Nec enim immerito venia iis danda est, qui cō-
tinēter operi incumbentes pro salute communi lo[illegible]
fecerint Græco Suidæ Adagio Αγρούπνη id est, [illegible]
fons, ab assidua Paganorum in agris vigilantia, a[illegible]
14 ita intelligi debet * text. *in l. fin.* & ibi gl. *C. hoc tit.*
15 Verum hæ limitationes hujus * regulæ locum on
habent etiam, quando judex causam remotionis in [illegible]
tentia non expresserit, *l. hæ enim, ff. hoc tit.* Antequa[illegible]
enim judex remotionis causam in sententia sua expri-
mat, hoc est, antequam judicatum complectatu fa-
mosam causam remotionis, tutor remotus ob dolu[illegible]
non fit infamis: Nec ad rem pertinet, si forte judex o[illegible]
tuerit exprimere famosam causam: si enim nullam x-
presserit, nullam irrogat infamiam.

SVMMARIA.

1 *Pendente accusatione suspecti, & quoad cognitio [illegible]atur, interdicitur administratio, & alius in eju[illegible] cum datur.*

2 *Accusatione pendente contra Officialem de del[illegible] commisso in officio, debet ei administrationi inter[illegible]ci, & interim, alius in ejus locum surrogari.*

3 *Officialis syndicandus, cur debeat interim ab officio s[illegible]pendi. & num. 4.*

5 *Quid in Prælato accusato.*

6 *Quid in Notario accusato.*

7 *Accusatione pendente, non debet quis promoveri ad d[illegible]nitatem etiam sæcularem. Ampliatur num. 8.*

9 *Infamibus portæ dignitatum non patent.*

10 *Tutori statim ipso jure administratio interdicitur, c[illegible] suspectus postulatur.*

11 Del-

11 *Debitor tutori postulato sciens solvens, non liberatur.*
12 *Accusato de crimine, de quo veniant bona publicanda, non videtur interdicta bonorum administratio, pendente accusatione, quo minus debitores ei solvendo liberentur.*
13 *Pendente causa suspecti, tutor non potest administrare, sed datur curator qui interim administrat.*
14 *Legitimo tutori suspecto, aut etiam damnato, non adimuur administratio.*

REGULA IX.

NOna regula est: Quod pendente hac accusatio- 1
ne, & quoad cognitio ejus finiatur, interdicitur ministratio, & alius in ejus locum datur, *l. hæ enim, Prætor, ff. hoc tit. & l. cum quem, C. eod.* Grat. *cons.* 44. *ot. lib.* 1. *num.* 15. dicit esse regulam: Ratio autem s regulæ est justus periculi metus, ne videlicet tu- suspecti judicio irritatus, non satis ex fide negotia at, & ne incipiat esse, quod dicitur suspectus, idque no pupilli damno, *l si fidejussor, §. ult. qui satisd. cog.* at enim ipsa lis ei dubitationem, *l. sed etsi, §. si ante, ff. etit. hæred.*

Ampliatur regula primo, ut* procedat etiam in of- 2
ali, accusatione pendente de delicto commisso in cio, ut eidem administratio quoque interdicatur, n ejus locũ alius subrogetur, ut tradit Luc. de Pen. *judices, C. de dignit. lib.* 12. *arg. l. cum quidem, & l. de o, ff. hoc tit. & in c. scripsit, 7. distinct.* 1. Tiraq. *de r. temp. caus.* 58. *num.* 5. allegans *decis. Tholos.* 370. *p. Si aliquis officiarius.*

Vnde Paris * de Puteo *in tract. Synd. in tit. de offic.* 3
dicatus, tradit, quod Syndicatus ideo debeat suspẽ- ab officio, quia distraheret testes scientes veritatem, minas inferret, *ut in c. tam literas, §.* 1. *extr. de testib. in c. constitutus, extr. de excess. Prælat.* & idem Paris *in l. tract. Synd. in ver. accusatus.* Vbi cõcludit, hoc* etiã 4

locum habere, tam in officiali temporali, quam et
petuo, & idem in ſpecie tenet Bartol. *in l. ordin.* §.
quæſtionib. ff. ad munic. Vbi in particulari tenet, quod
quando accuſatur, qui deliquit in officio, interdici
illi adminiſtratio, licet Aufr. *d. deciſ. Tholoſ.* contrari
teneat, niſi concurrat enormitas vel ſcandalum, et
gl. *in c. presbyter ſi à plebe,* 2. *quæſt.* 5.

5 Prout in ſimili etiam * dicimus in Prælato, *ut i c.*
veneralibili, extr. de offic. deleg. & c. quia, 3. *quæſt.* 1. *c.*
licet Heli, §. *quia vero, extr. de ſimonia,* & plene Lude
Pen. *in l. judices, C. de dignit. & d. deciſ. Tholoſ.* lic
Aufrer. ibidem contrarium teneat declarando.

6 Sicuti etiam in ſimili * dicimus de Notario accuſa-
to, *ut in l. ea,* per Bartol. *ff. ad leg. Iul. repetund.* & in
ſuo conſilio. incip. ſervus Ioannes. Verum contrariũ te-
net additio marginalis, ad *d. deciſ. Tholoſ.* ex Felin. *in c.*
omnipotens, extr. de accuſat. qui dicit, Notarium accu-
ſatum de falſo, poſſe conficere inſtrumentum.

7 Secundo ampliatur regula, quod * etiam accuſa-
tione pendente, non debeat quis promoveri ad digni-
tatem etiam ſæcularem, ut tradit gl. pragmatica, *titulo*
num. Cardinal. verb. infamiæ, fol. 190. maxime quando
8 accuſatus * eſſet diffamatus: famoſus enim & notas
9 vel quos ſcelus, & * vitæ turpitudo inquinat, & quos
infamia ab honeſtiore cœtu ſegregat, dignitatis portæ
non patebunt, *l.* 2. *C. de dignit. lib.* 12. *c. inter dilectos, de*
exceſſ. Prælat. c. infamibus, de reg. jur. in 6.

10 Tertio ampliatur, quod * tutori poſtulato ſuſpecto
ſtatim ipſo jure interdicitur adminiſtratio, *l. eum que,*
C. hoc tit. Grat. *conſil.* 44. *num.* 12. *lib.* 1. & Port. *in* §. *ſi*
11 *pectus, num.* 1. *& ibi addit.* Adeo, ut non* liberetur de-
bitor, qui huic tutori poſtulato ſciens ſolverit *l. quod*
12 *forte,* §. 1. *ff. de ſolut.* quamquam alioqui * creditori cri-
minis alicujus reo etiam condemnato, rite ſolvatur,
13 *l. reo ff. de ſolut.* & ſi * hic tutor, pendente judicio, non
abſtineat ab adminiſtratione, ipſo jure interdicta, I
de

ipse interdicat, & alium interim dat curatorem, *rum quem.*

Quarto ampliatur, ut * etiam procedat in matre 14
rice, vel alia conjuncta persona, ut tradit Grat. *d. cons.*
n. 12. & 13. dicens, hoc non * procedere, quando 15
remotiores conjunctos infamaretur. Quo casu di-
adjungendũ esse curatorem arbitrio judicis, maxi-
si legitimus suspectus fuerit postulatus, ut tradit
Eduin. *in §. suspectus autem, cum §§. seqq. in verb. si*
qs, nisi statutum sit in contrarium, ut est Bononiæ,
dicit Grat. *d. cons.* 44. *num.* 13. 14. *lib.* 1.

SVMMARIA.

1 *Suspecti postulatio extinguitur, si pendente lite mors tutoris superveniat, & quæ sit ratio.*

2 *Suspecti postulatio etiam extinguitur, si pendente judicio tutela finiatur.*

3 *Simul ac tutelæ judicio locus est, cessat suspecti cognitio.*

4 *Actio tutelæ, & postulatio suspecti, non concurrunt, nisi cessante actione tutelæ.*

REGULA. X.

VLtima regula est: Quod * suspecti postulatio extin- 1
guatur, si pendente lite, mors tutoris superveni-
§. sed si suspecti, Instit. eod. l. 3. *§. quæri, ff. hoc tit.* Ratio
nam cum suspecti judicio agatur, ut tutores vel cu-
res removeantur, cujus morte tutela vel cura finia-
frustra ageretur amplius de eo removendo, quem
rs proprie jam removit, obtento enim fine actionis,
rito cessat actio, propterea morte rei criminis quæ-
quoque aboletur.

Idem quoque * dicendum erit, si pendente judicio 2
atur tutela, semper enim statim atq; tutelæ judicio
lus est, cessat suspecti cognitio, *d. l.* 3, *§. quæri*, & gl.
§. sed si suspecti, in verb. * *existinguitur, l. post finitam*, 3
bi gloss. *verb. solvitur, ff. hoc tit.* & *l.* 1, & ibi gl. *verbo,*
fini-

finitum, *C.eod.* quia actio * tutelæ, & postulatio suspecti non concurrunt. Quod tamen non procedit cessante actione tutelæ; quia solus est tutor, vel aliud 3. §. *quæri*; & ibi gl. *verb. conveniat*, & §. *si curator*, in a
l Cæterum cognitio de excusatione perficitur, e finita tutela, ut ex eventu judicii, & sententia pa fiat, ad quem pertineat periculum ejus temporis, q cessatum est, ut dicit Balduin. *in d.* §. *sed si suspecti* *verb. extinguitur suspecti cognitio.*

CAPVT XXXVII.

Quomodo & quando tutela vel cu finiatur.

SVMMARIA.

1 *Tutela pubertate finitur, id est, anno decimoqu masculis, & duodecimo in fœminis.*

2 *Qui ad generandum apti sunt, etiam creduntur a tuitionem sui idonei.*

3 *Ætas pupillaris ad decimum quartum annum currit.*

4 *An sicut officium tutoris pubertate finitur; ita q & actoris à judice constituti.*

5 *An citatio factâ de actore à judice constituto, fi officio, inducat litis pendentiam.*

6 *Curatoris tutori adjuncti potestas finitur puberta*

7 *Tutor finita tutela tenetur curatorem petere adul*

8 *Pubes in suam tutelam venire dicitur.*

9 *Intellectus leg.* hæc autem, §. ait Prætor, ff. ex qu caus. in poss. eat.

10 *Verba hæc*: Cum in suam tutelam pervenerit; *versimode intelliguntur, inspecta conditione pr rentis, & ejus de quo proferuntur.*

11 *Pubes pubertate dicitur recipere tutelam.*

12 T

1 *Pubes tutore invito potest exigere, seu reposcere tutelam.*

Ætas pupillaris, id est, 14. annorum, dicitur secunda ætas.

Constituti in ætate 14. annorum, usque ad annum 25. quomodo in jure vocentur.

Iusta ætas, alias nubilis ætas, quando incipiat.

Verba testatoris sunt intelligenda secundum consuetudinem loci.

Nubilis ætas etiam ante duodecimum annum incipit: quando malitia supplet ætatem.

Tutor pubertate pupilli, tenetur tutelam reddere, id est, tutelæ rationes reddere.

Tutela absentis finita, tutor tenetur legitimis ejus hæredib. rationem reddere.

Tutor non potest absentis bona retinere sub prætextu mortis ejusdem puberis, & substitutionis, nisi probata morte.

Absentia longa æquiparatur morti.

Pubertas quomodo probetur & præsumatur.

Fœminæ cur citius pubescant, quam masculi.

4 *Anno duodecimo, puellæ Romæ nuptui dabantur.*

Spartæ adultiores demum virgines, & plenis nubiles annis, viris in matrimonium collocabant.

5 *Quæ inferiora sunt, ea celerius perficiuntur.*

7 *Romani nomina fœminis octavo die imponi consueverunt, masculis vero nono.*

8 *Hodie præsumptio juris, & de jure est, quod pubertas in fœminis præsumatur & probetur ex complemento 12. annorum, & in masculis 14. annorum, non admittens probationem in contrarium, ut in tutelis finiendis, & testamentis.*

9 *In materia contrahendi matrimonii probatio contraria admittitur, quo ad præsumptionem & probationem pubertatis.*

0 *Pubertas in causa alimentorum extenditur in fœmina, us-*

usq; ad quatuordecim, in masculis, usq; ad octodecim annos.

31 Spado pubescit anno decimo octavo.

32 Consuetudo, vel statutum potest taxare ætatem.

33 Iure veteri pubertas æstimatur ex inspectione corporis.

34 Platonis de æstimanda pubertate lex.

35 Lycurgus nudas voluit exhiberi virgines puberes.

36 Cur leges antiquæ marem nudum inspici jussent, fœminam nudam nequaquam.

37 Quid habitus corporis sit.

38 Cassianorum & Proculianorum diversæ opiniones de pubertate.

39 Puberes qui secundum Priscum.

40 Cujus sententia obtinuerit circa definitionē pubertatis.

41 Antiquitus apud Romanos, masculis usque ad decimum quartum annum comæ solebant nutriri.

42 Annus completus quando dicatur.

43 Si per errorem tutor in officio duraverit, caret periculo.

44 Tutela finitur pubertate furiosi, vel mente capti.

45 Pubertate ilico finitur tutela ipso jure, & sine facto hominis.

46 Puberes possunt facere testamentum.

47 Puberes habiles sunt, ad dicendum vel ferendum testimonium.

48 Puberes habiles sunt ad jurandum.

49 Pubes decimo quarto anno, potest in judicio agere et se defendere, per se, vel procuratorem: in causis beneficialib. & spiritualib. sine Curatore.

50 In beneficialib. & spiritualib. annus completus, reputatur ætas 25. annorum. Ampliatur num. 51.

52 An ætas 14. annorum completa, reputetur integra & discreta, sicut ætas 25. annorum. num. 58.

53 Fictio est, quando id arguitur esse quod non est.

54 Dictio, ac si, fictionem importat.

55 Fictio in his, quæ sunt juris, non habet locum.

56 Filius ætate quatuordecim annorum, potest invito p-

tre ingredi religionem, & se eximere à patria potestate.

Major quatuordecim annis, potest facere votum sacri ordinis, & sibi eligere sepulturam.

Major 14. annis, potest in causa matrimoniali agere, & se defendere.

Pubes factus torqueri potest, non ante.

Pubes tenetur pœna legis Iuliæ, non ante.

Pubes deferens habitum novitiorum per annum, censetur professus.

A decimoquarto anno in Syria mares tributo obligantur.

Completa ætate 14. annorum, evanescit substitutio pupillaris.

Anni 14. subtrahuntur de medio ex omni præscriptione longiss. temporis.

Pubes potest præstare fidelitatem domino.

Si duob. impuberib. fratrib. tutor datus fuerit, pubertate alterius fratris finitur tutela dativa, & impubes reincidit in potestatẽ fratris. Limitatur nũ. 67.

Tutela regis, an finiatur pubertate, & quamdiu ei dandus sit curator. num. 70.

Intellectus consilii Oldradi.

Autoris opinio.

Tutores Principis non debent esse Imperiosi.

Rufinus & Stilico perfidiosi tutores Arcadii & Honorii.

Tutor post finitum tempus sui officii, causam cœptam ante pubertatem prosequi potest, etiam post pubertatem.

Dominus litis causam cœptam etiam finito officio, prosequi potest, sine aliquo speciali mandato.

Post completam tutelam cogitur quis litem cœptam perficere maxime quando nondum rationes reddiderit, vel instrumenta.

77 *Tutor post completam tutelam, non potest age- ju-dicati.*

78 *Syndicus, vel Procurator fabricæ Ecclesiarum pro-chialium, finito eorum officio, lite pendente subr- debent modernos Procuratores, & Syndicos.*

79 *Curator seu Rector Ecclesiæ, finito officio, licet d- illius esse Rector, tamen tenetur persistere.*

80 *Tutoris hæredes tenentur inchoata explicare.*

81 *Tutor etiam quo ad causas non inchoatas, tenetu pe-riculo tutelæ, si finita tutela non curaverit pube- ri curatorem, & in eum administrationem tra-ferri.*

82 *Novus intellectus l.* fin. C. de usur. pupill.

83 *Tutela finita, quarum obligationum jus maneat*

84 *Quando concurrunt duæ causæ, una naturalis, - lia accidentalis, prævalet naturalis.*

85 *Prodigis & furiosis curatores quando tribuantu-*

86 *Administratio tutoris pubertate non finitur, de ge-rali consuetudine omnium regionum.*

87 *Statuto Ultrajectino masculi fiunt puberes anno - mo octavo, & fœminæ anno vigesimo: sed neut- rum potest bona alienare, vel vendere ante vige- annum sine consensu tutorum vel propinquoru-*

88 *An vigore hujus statuti, minores possint alienar- vigesimum annum.*

HActenus vidimus satis tutelæ ingressum, & - gressum: nunc autem sequitur, ut de egress- sius videamus, hoc est, de fine, nempe de liberat- à tutela. Quod ut fiat commodius, duas regulas pr- constituemus, ac deinde separatim dicemus de si- lis modis, quibus tutela finiatur. Sciendum itaque
1 constituendo primam * regulam, tutelam finiri a- ætatis pupilli decimo quarto, alias pubertate, du- cimo in fœminis, & decimo quarto in masculis, *l.* 1- *fi. C. quã. tut. vel cur. esse desin. l. nisi. in prin. ff. de t. &* -

§. 1. *Instit. quib. mod. tutel.* sequitur Dec. *consil.* 476. *n. & consil.* 460. *num.* 22. & ratio est, cum enim tu- t vis, & potestas, sequitur eam temporariam esse, atis progressu finem accipere pubertate. Nam pupillus pubertatem attigerit, per ætatem jam se ndere potest, ad maturitatem aliquam ejus judici- ervenit, & incipit sapere, ut ei amplius non pos- bus suis interdici sine injuria; ideoque relinquen- t ei sui suorumque bonorum libera potestas: qui *ad progenerandum apti sunt, etiam creduntur 2 itionem sui idonei.

uam quidem ætatem * pupillarem Dd. dicunt ad 3 annum excurrere, *l. Æmilius, ff. de minorib. l. ait Di- ff. de jur. fisci l.* 1. *C. qui leg. person. hab. stand. in jud. C. de Carbon. l.* 3. *C. de test. tutel. l. pen. C. quand. ex ut. & l. si prædium, C. de præd. minor.*

npliatur regula primo, ut * procedat, etiam in a- 4 per tutorem constituto; ut quemadmodum offi- tutoris pubertate finitur, ita etiam officium acto- *interdum, in verbo, idoneus. Instit. de curat & l. po- l. propter, C. in quib. caus. tut. vel cur. dat. ab his.* finito officio principalis, etiam finitur illud coad- s conjuncti, *l.* 1. *C. quand. tut. vel curat. esse desin. d. cons.* 460. *num.* 22. dicens, citationem*factam de 5 ctore, finito officio, non inducere litis pendenti- er ea quæ habentur, *in clem.* 2. *ut lit. pend.* sed Mo- s ibidem contrarium tenet de actore, & adjun- *er tit. C. & fforum ut caus. post. pubert. adsit. tut.*

cundo ampliatur etiam*in curatore tutori ad jun- 6 ut videlicet pubertate finiatur utriusque potestas; nim Imperator Antoninus, *in d. l.* 1. *C. quand. tut. vel esse des.* rescripsit in hæc verba: Si curatores tu- us adjuncti sunt, pubertate pupilli, tam tutorum, n curatorum adjunctorum officium finiri, ideo- alios propter ætatis infirmitatem esse dandos, ifestissimum est. Et Paul. *in l. curatorem,* 25. *ff.* de

de tut. & curat. dat. ab his. Curatorem inquit, perseverat in diem pubertatis, in eadem cura respondi; ergo post pubertatem alium curatorem sibi petere debeb. H
8 etiam pubes * factus, dicitur venire in suam tutelam, & suæ tutelæ effici, *l. cum filiofamilias, in princ. ff. de leg. 3. l. quoties, §. nequaquam, ff. de administr. tut. l. cum ex filio, ff. de vulg. & pupil. l. pater filio, in fin. ff. de hered. instit. l. vlt. ff. de jur. delib. l. si quis, ff. de legat. 1. in prin*
9 Sic in edicto Prætoris * de missione in possessionem, verba hæc: *Si pupillus in suam tutelam venerit* accipienda sunt, *l. hæc autem, §. ait prætor, ff. quib. ex caus. in poss. eat.*
10 Proinde si filiæfamilias ita legatum fuerit: *Cum in tutelam suam pervenerit* tunc debebitur, cum vi potens facta fuerit, *l. cum filiofamilias, & l. si filiamfamilias, ff. de leg. 3*. Quod tamen non procedit, qua constat de contraria mente testatoris: quo quidem casu etiam de viginti quinque annis intelligi poterit, *l. cum filiofamilias.*
11 Idem quoque * pubes, eo tempore dicitur recipere tutelam, ut tradit Suetonius *in Claudio cap. 2.* dicens: *Diu etiam, atque post tutelam receptam, alieni jur*
12 *sub Pædagogo fuit*, id est, post pubertatem. Quam iam tutelam pubes, tutore invito, exigere seu reposcere potest, id est, tutelæ rationes reposcere, *l. si tutor, ff. de tut. & rat. distr. l. maximeque, ff. de administ. tut.*
13 Amplius etiam * ætas pupillaris, id est, 14. annorum, dicitur secunda ætas, secundum Dec. *in l. ... rum, 7. n. 2. C. qui admit. ad bon poss. per l. cum quidam, in fin. C. de impub. & aliis substit.*
14 Et in hac ætate, usque ad * vigesimumquintum annum, passim vocantur Minores vel Puberes, aliqui vocant Adolescentes, quod cum sanguine simul perturbationes animi effrenatius crescant, & adole... *toto tit. ff. de minor* & facit *§. fin. 1. Instit. qui ... caus. manumit. & §. 1. Instit. quib. mod. tut. fin.*

Eae

...idem quoque * ætas dicitur justa ætas quo ad nu- 15
...pt., alias nubilis ætas, idque statim post completum
...decimum ætatis annum, *l. minorem, ff. de rit. nupt.*
...xor, §. fin. de adult. l. 2. §. fin. ff. de privileg. cred. c.
...ebatur, de despons. impub. §. 1 Instit. de nup. Alexand.
...l. 20. num. 8. lib. 2. Nisi * consuetudo loci esset in 16
...rarium, ut tradit idem Alexand. *consil. 77. num. 1.*
...b. Vel nisi * malitia suppleret ætatem: quia tunc et- 17
...ante dicerentur nubiles, *d. c. continebatur, & c. 1. de*
...ons. impub.

...utor quoque * pubertati pupilli tenetur tutelam 18
...elere, id est, tutelæ rationes reddere, alias restitue-
...telam, *l. 2. §. ei quoque. ff, de judic. l. cum pupillus, ff.*
...el. & rat. dist. l. vn. in fin. ff, si pen. appel. l. tutor qui §.
...utor, pro pupillo, §. 1. ff. de administr. tutor. l. 1. §. vlt.
...usur. l. liberto suo. §. pater duos, in fin. ff. de ann. legat.
...ex illa, ff. ad leg. Cornel. de fals. & l. pen. C. de suspect.
...dque non solum pubere jam facto petente, sed
...n eo forte absente, ejus legitimis hæredibus, per 19
...a *in l. ab hostibus, ff. ex quib. caus. maior & l. hæc au*
...§. 1. & 2. ff. ex quib. caus. in poss. eat. & in l. nec eos,
...cap. & post. revers. & ita tenet Bald. *consil. 256.*

...deo, ut nec * idem tutor possit sub prætextu mor- 20
...usdem puberis, & substitutionis, eadem bona re-
...e, licet ignoretur, an sit mortuus, nisi probata
...e: Quia interim non debent legitimi hæredes im-
...i, ut tradit Bald. *consil. 12. versic. sequitur aliud*
...um, & consil. seq. lib. 3. cum longe abesse * æqui- 21
...ur morti, *l. mulcta, in princ. ff. de cond. & demonstrat.*
...a. in l. mater, colum. ult. vers. idem longe abesse, ff. de
... & demonst.

...læ quoq; pubertas præsumitur, & probatur ex cō- 22
...ento 12. annor. in fœminis, & 14. in masculis, *l. 2. C.*
...ut. vel cur. l. 5 ff. qui test. fac. poss. l. 2 ff. de vulg. & pup.
...l, ad l. precib. in verb. 14. annis, C. de imp. & al. subst.

23 Cur autem fœminæ * citius existimentur, sine c
tius puberes, & nuptiis idoneæ, quam masculi, Macr
bius rationem adfert *lib.* 1. *Commentar. de somn. Sc*
pionis : videlicet fœminas propter votorum festinatio
nem maturius biennio legibus liberari, atque ita ann
12. pubertatem fœminas auspicari prudentib. placuis
24 eo quod tempore illo Romæ * puellæ nuptum daren
tur; id quod ea ratione factum, Plutarchus interpre
tatur in Numa, ut celerius conjugum mores tenera ad
huc ætate imbiberent, & ad obsequium virorum fac
25 lius flecti fingique possent, aliter * atque Sparte se
vabatur, in qua adultiores demum virgines, & lea
nubiles annis viris in matrimonium collocabantur. E
vero id naturæ potius assigno, quæ mulieres citius a
monet generationis, veluti naturæ inferioris: i. e
lia poma celerius maturescunt, robusta serius, ut
26 idem * Macrobius, *lib. 7. Saturnal. cap. 7.* quæ enim
firmiora sunt, ea facilius celeriusque perficiuntur,
scribit Theophrast. *de causis plantarum, lib.* 4. *ca.* 9
11. Natura enim (ut Plutarchus in Problematibus
dit) causam sustinet, & augetur fœmina, & cresit
adulta perficitur ante quam masculus; ideo fœm
27 octavo die veteres Romani nomina * imponere c
sueverunt, quamquam in maribus in nonum diff
rent.

28 Et quod * pubertas præsumatur, & probetur
complemento duodecim annorum in fœminis, & qu
tuordecim in masculis, est hodie præsumptio iu
& de jure, non admittens probationem in contrar
secundum gloss. *in l. fin. ff. quod met. caus.* & fac
qui fidem, extr. de sponsal. Maximè in materia tute
finiendarum, vel testamentorum *l. qua ætate, ff. de t*

29 Quod tamen locum * non habet, primo in
ria matrimonii contrahendi, ubi probatio in con
rium admittitur, juxta *c. puberes, c. de illis, ex*
despons. impub.

Scu

...cundo * non procedit in causa alimentorum, in 30
...pubertas extenditur in fœmina, usque ad deci-
...quartum, in masculo, usque ad decimumocta-
...annos, idque pietatis intuitu, *Mela ff. de aliment.*
... legat. ut dicunt Lud. Roman *sing.* 600. & Fran-
...Cremonens. *sing.* 77. quos sequitur Myns. *Observat.*
...ent. 3. quæ constitutio etiam rationem habet; ante
... eam ætatem, ut plurimum videmus non suffice-
...eris suam ipsorum artem, vel industriam, ut se a-
..., & tunc (ut Modestinus inquit) plenæ pubertatis
...incipiunt, *l. arrogato, non tantum, ff. de adopt.* §. *mino-*
...Instit. eod. & Paulus, *lib.* 5. *sent. tit.* 4. §. *ult. Instit.*
... ex caus. manumitt.
...ertio non * procedit in spadone, qui pubescit de- 31
... anno decimooctavo, ut tradit Iul. Paulus, *lib.* 3.
...t. sentent. tit. 4. *l.* 2. *de testament.* & Iac. Cuiac, *de*
... lib. 4. *tit.* 13.
...uarto non * procedit extante statuto, vel consue- 32
...e contraria, ut tradit Cuiac. *d. tit.* 13.
...uinto non * procedit jure veteri, quo jure puber- 33
...stimatur ex inspectione corporis, si lanuginem ha-
... puberes, de despons. impub. sic enim constituit Pla-
... 11. *de legib.* dum scribit, ætatem * ad nuptias ido- 34
... æstimari inspectione nudi corporis, etiamsi vir-
...m pudenda noli omnino nudari. Et apud Lace-
...onios, Lycurgus * etiã virgines omnino nudas pro- 35
...bat oculis omniũ in publicis spectaculis. Sic apud
...anos olim observatum fuisse, testatur Iustinian. *in*
... Instit. quib. mod. tut. l. fin. & l. un. C. quan. tut. vel cur.
...les. Nec abs * re antiquæ leges marem tantum in- 36
... nudum jusserunt, ut proinde cognosceretur pu-
...e esset, an impubes: fœminas vero nudas ob id
...pici non patiebantur, impudicum illud atque in-
...orum judicantes, *d. l. ult. & d.* §. 1. cum impudica
...um corporum nuditate, multos ad furorem turpis
...ris & libidinis adigerent.

Verum Hieron. Maginus *Miscellan. primo, cap. 2.* Cuiac. in l. maior. 2. verbo, decreto, ff. de minor. hanc opi-
37 nionem * reiiciunt, & contrarium tenent, intelligentes habitum corporis, non obscœnam quandam inspectionem: sed de eo, qui habitu corporis maior esse declaratus, videlicet universi corporis dispositionem, figuram, ac formam, sive aliquam corporis totius liberorum procreationem, natura prorsus idoneam commoditatem referentes: Nec enim autores veteres usquam hujusmodi improbitatis meminisse, sed pu-beres ex corporis habitu, vel ex certo annorum nu-
38 mero, vel ex utroque judicandos. Puberem, inquit Vlpianus, Cassiani eum esse dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, & generare possit per ætatem: quasi dicat Vlpianus: Is ex Cassianorum sententia pubes appellandus est, cujus universa corporis dispositio satis ad liberorum procreationem facile videri cuiuis potest idonea. Proculiani autem eum dicebant esse puberem, qui quatuordecim annos explevit.
39 Verum Priscus, ejusque * sectatores in quem utrumque concurrit, & habitus corporis, & annorum numerus, puberem definiunt. Et licet Vlpianus non ex-
40 presserit, cujus sententia obtinuerit, tamen receptam fuisse Proculianorum sententiam, non obscure docuit Tertullianus. *in libro de virginib. veland.* cujus verba recenset Balduin. *Instit. quib. mod. tut. finit. in verbis; nostra sancta constitutione.* Quam opinionem etiam confirmat Macrob. *in som. Scip. lib. 1.* & Vlp. *in l.* ... *de vulg. & pupil.*

41 Hinc etiam * antiquitus apud Romanos masculi usque ad decimumquartum annum comæ solebant nutriri, idque clarissime testatur sic Martialis.

Et Pædagogo non jubente, lascivi
Parere gaudent villico capillati.

Tempore vero pubertatis, hoc est, statim lapso decimoquarto annorum spatio, comæ, in signum pubertatis

is, pueris præcidebantur, & detonsas comas aris ...us Dei fuisse consecratas, ut tradit idem Martial. ... *Epig.* & Persius *Satyra* 3. Nec non Jul. Sabinus ... *gilium.*

...rtio regula * ampliatur, ut procedat, quod etiam 42
...pupillum attigisse ultimum diem decimi quar-...ri, idque favore pupillorum, aspirantium ad ho-...n libertatem, quos longa premit custodia, & in-...sa vis tutorum, *l. qua ætate ff. de testam.* ubi Cuiac. ... *l. 2. ff. de excus. tut.* dicit, id speciale esse in testa-...factione, & pupillari substitutione, *argum. d. l. qua* ... Verum Boerius *ad consuetud, tit.* 1. §. 8. *vers. accō-* ...dicit, non sufficere annum decimum quartum ...tum esse, ut habeatur pro completo ad tute-...niendam: sed opus esse, ut totus decimus quar-...nus sit completus, per textum, *Instit. quib. mod.* ... *in verbis, annum completum,* & ibidem Angel. ...n. *l. si cui, in princ.* & ibi Bart. *ff. de legat.* 1.

...arto ampliatur * regula, quod etiam si tutor
... finem tutelæ per errorem in officio duraverit, 43
...erum administrationem retinuerit, non præ-...ericulum nominum paternorum, quæ post pu-...tem adolescentis idonea fuerunt, quia actio-... inferre non potuerit, *l. tutores, qui post, ff. de admi-* ... *tut.*

...uinto ampliatur, quod * etiam finiatur tutela pu- 44
...nte furiosi, vel mente capti: quia potius conside-..., & inspicitur causa naturalis, quam accidentalis: ...i insanitas, *arg. l. qui habent, §. si pupillus, ff. de tutel.*
...o ut etiam * ilico adveniente perfectione decimi 45
...ti anni in masculo, finiatur tutela ipso jure, & sine ... hominis, ut notat Bart. *in l. Imperator, ff. de jur.* ... & gl. *in l. in criminali,* & ibi Dd. *C. de jurisd. omn.* ... & Tiraq. *in l. si unquam, verbo, revertatur, num.* 115. ... *e revoc. donat.*

...adem quoq; * ætas quem facit habilem ad testan- 46

dum, *l. qua ætate, ff. de test. l. si pater, C. qui testam. fa*
47 Et ad* dicendum vel ferendum testimonium, *l. 3.*
lia, ff. de testib. & §. testes autem, Instit. de testam. Sin
48 & ad * jurandum; cum impubes non incidat in p
rium, *l. qui jurasse, ff. de jurejuran. ca. parvuli, & caus*
ri, 22. quæst. 5.
49 Idem quoque * major quatuordecim annorum
potest in judicio agere, vel se defendere, per se, vel per
Procuratorem, in causis beneficialibus & spiritualib.
sine curatore, ut tenent Dominicus, & alii omnes
ta ad hoc textum, *in l. clarum, C. de autorit. præst.* al
Abbas, *in c. fin. num. 8. de confess.* Quo casu annus
50 pletus * reputatur ætas viginti quinque annorum,
dicit textus, *in c. si annum, de judic. lib. 6.* Et hoc e
gulare in spiritualibus, ut notat. Ias. *in auth. Sacramenta*
51 *puberum, C. si advers. vendit.* qui textus * etiam exten-
ditur ad laicum: puta, ad decimas, & earum fructus,
ad causam matrimonii, & dotis, Rota, *in decis. 46.*
si annum, in novis, Abb. *in c. ex parte, n. 7. de restit. sp*
bi major quatuordecim annis, potest esse in judici,
omnibus causis spiritualib. perinde ac si major vi
ti quinque annis esset, & ideo in tali ætate dolus
præsumitur intervenisse, Abb. *in cap. cum contingat*
jurejur.
52 Eadem quoque * ætas quatuordecim annorum
putatur pro plena, casu prædicto vere, non ficte
tradit Bartol. *in l. si is qui pro emptore, versic. circa præ-*
dicta, ff. de usu cap. & ita ad hoc textum adducit Cardina-
lis *in clem. quia circa, quæst. 17. de elect.* licet tamen
sit sine dubio: quia quamvis Princeps in materia ju
liberam potestatem habeat, per hoc tamen nõ infertur,
53 quin fictionẽ inducere possit: Nam nemini * dubiũ
quando illud quod verum non est, arguitur esse, ill
dicitur fictio, ut colligitur *ex d. c. si annũ, in illis verb.*
ac si, quæ fictionẽ important. l. si alterius, ff. de hæred. inst.
54 Nec obstare videtur * doctrina Bart. *in d. l. si is, qui, p*
er-

[cura]tore. Quia Bartolus loquitur * in fictione privati- 55
[v]a quæ non habet locum in his quæ sunt juris ; per il-
[la]m rationem, quod Princeps habeat liberam volun-
[tate]m, secus vero est in fictione inductiva, quæ bene
[fi]eri potest per Principem.

[H]ac quoque * ætate 14. annorum, filius potest, in- 56
[vi]to patre, intrare religionem, & se eximere à patria
[pot]estate, secundum gloss. *in c.* 1. 20. *quæst.* 2. & Dd. *in*
[c. co]nstitutus, *de restit. in integr.* Abbatem *in c. ex parte,*
[sup]er *gl.* 3. *num.* 11. *de restit. spol.* Et idem quoque * dicē- 57
[du]m erit in voto sacri ordinis, & electione sepulturæ,
[sec]undum Abbat. *in d. c. ex parte, num.* 11. & facit *c. licet*
[su]per, num. 1. cum gl. *in verbo, filiusfamilias, de sepult. lib.*
[Fe]d. de Senis, *in responsione, quæ est post consil.* 253.
[nu]m. 3. *versic. Præterea, quod ad jus Parochiale.* Quia * 58
[in o]mnibus prædictis, talis ætas quatuordecim annorū
[pro] plena & integra reputatur. Et propterea in causa
[mat]rimoniali agere poterit, & defendere, ut dicit Do-
[min]ic. *in c. licet, vers. Quid si Seius, de sent. excom.* quia
[legi]timam personam habet standi in judicio, ut tradit
[id]em Dominic. *in c. qui generaliter, §. final. ff, de proc. in*
[qu]ia reputatur major 25. annorum, ut dicit text. *in*
[l.] si annum, & supra quoque diximus, *num.* 52.

[Au]tem pubes * factus poterit torqueri, non ante, *l. de* 59
[mi]nore, ff. de quæst. Et tenetur pœna * legis Iuliæ, de ad- 60
[ult]riis, non ante, *l. minor annis, ff. de adult. l. auxilium, §.*
[in] ad leges, & ibi gl. *verb. minor, ff. de minor.* Et quod
[ge]rens * habitum novitiorum, per annum censeatur 61
[pro]fessus, *clem. eos,* & ibi gl. *verb. ætate, de regularib.*

[A]b À decimoquarto quoque * anno, in Syria mares 62
[tri]buto * obligantur, *l. ætatem, ff. de censib.* & evanescit 63
[sub]stitutio pupillaris, §. *masculo,* & ibi Balduin. *in verb.*
[p]ervenerint. Instit. de pup. substit.

Præterea quoque tempus * pupillaris ætatis, id est, 64
[us]que quatuordecim subtrahuntur de medio ex omni
[pr]æscriptione longissimi temporis. Bald. *in l. cum no-*

tissimi, post princ. num. 1. *vers. nota, quod in omni præscriptione longissimi temporis, ætas pupillaris subtrahitur,* C. *de præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* Bald. *in tract. præscript. in* 1. *parte,* 6. *part. princ. num.* 34.

65 Eadem quoque * ætas pubertatis, facit tempus idoneum ad fidelitatem præstandam, *l. imperialem,* §. *pæterea, si quis, si de feud. defunct. controvers. sit int. dom. & agn. in usib. feudor.*

66 Pubertate quoque * alterius fratris, finitur tutela
67 dativa, & * impubes reincidit in potestatem fratris, nisi testamento datus fuerit tutor: quo casu non desinit esse tutor ejus, qui adhuc est impubes, quia semper legitima tutela testamentariæ cedit, *l. si tutor,* §. *si duobus, ff. de tut. & rat. distrah. l. si tutores, Cod. de testam. tutel.*

68 Declaratur prædicta * regula, ut non procedat primo, secundum Oldradum, *consil.* 52. in tutela Regis, quæ non finitur pubertate, sive decimoquarto anno, sed quod eo invito dandus sit curator usq; ad vigesimum quintum annum, dicitque nedum jurisdictionem, sed ne reliquam bonorum, jurium & negotiorũ regni administrationem per se exercere posse, nisi post vigesimum quintũ annum completum, idque ea ratione: quod fragile & infirmum sit hujus ætatis consilium, multis captionibus, & multorum insidiis expositum, ideoq; iis rerum suarum administratio committi non debeat, etiamsi rem suam bene gerant, *l.* ... *ff. de minor.* & multo minus negotia publica: puta, imperialia, quia ubi majus est periculum, cautius est agendum, *l.* 1. §. *sed si quis ff. de Carb. edict.* Cum enim talem mentem nondum adeptus fuerit, in tam tenera ætate, non debet sapientium hominum jura pertractare, *l. fin. C. de testam. milit.* quam opinionem simpliciter, & expresse quoq; tenent Ioan. Andr. *in addit. ad Speculat. in rubr. de tutore,* Alber. *in rubr. C. quand. tut.*
69 *vel cur.* Verum recte * perpendẽdo, verba Oldradi n...

1...

iuntur generaliter de quocunq; Rege, sed de certo ege, scil. Legionis & Castellæ, ut patet *in d. consilio & maxime iste, in quo discretio; & ibi, in lib. Legionis,* citat leges, & capitula constitutionũ regni Legionis *l. 3. C. de Orphanis, l. 1. & fin. & in 1. par. l. 3. c. 15. leg.* ibi dicitur, quod tutela regis finiatur vigesimo dem anno, atque ita restitui debeat, litera vulgo corta.

Sunt quoque * qui teneant pubertate finiri tutelam 70 is, quos refert & sequitur Boer. *tit. 1. §. 8. circa fin. consuet.* Sunt etiam quidam, qui dicant puberem sse ea facere, quæ sunt simplicis jurisdictionis, non vo ea, quæ concernunt administrationem regni: In opinione invenitur Bartol. *in l. quidam consulebant, fin. de re jud.* & Panormit. *in c. cum vigesimum, in fin. offic. & potest. jud. deleg.* & cum opinione Bart. transit Anton. Corset. *in tractat. de excellent. & potestate ia, quæst. 16.* Jas. *in l. fin. C. de test. milit.* & late Guil. nedict. *in c. Raynutius, in verbis, adjectæ impuberi, n. de test.* gl. pragmatica *in Prooemio, verbo, susceptione, 4. verso.* Sed mihi videtur * utilius & consultius, 71 od tutela regis finiatur pubertate, ita ut non sit ei dus curator, sive Regens aut alius quocunque mine, loco regis administrator, sive unus, sive, plu: Non tamen quod solus debeat per se proprio otu & consilio administrare, sed per se, & nomine , cum consilio & directione delectorum pruden & fidelium virorum, ut scilic. cesset invidiosa illa torum vis, potestasque; & adolescens Princeps tius nitatur communi suorum Principum consilio: pro uno, plures habeat tutores, sed moderatiores, c * eo potestatis evectos, ut quicquid iis lubeat, li- 72 at: Periculosum enim est uni alicui tantam, tamque uturnam esse potestatem in res alienas: idq; hac rane statutum fuit, ne per longiorem tutelã, occasio inderet malevolis res novas excitãdi, id qd. etiã refert glosſ.

gloss. pragmat. *in Prooem. in verbo, susceptione*, & sequitur Bald. *in princ. tit. quib. mod. tut. fin.* ubi opine
73 id examplificat * in Stilicone & Rufino, perfidis tutoribus Arcadii & Honorii : qui cum diutius libere dominarentur, sua perfidia autores fuere evertendi imperii Romani.
74 Secundo non * procedit regula, quo ad causas ceptas ante pubertatem, quas tenetur prosequi tutor usque ad finem, ut tradit Boer. *ad consuet. tit.* 1. §. 8. *in.*
75 *C. ut causæ pubert. adsit tutor* : quia est * dominus litis, unde potest hoc facere, etiam sine speciali mandato, secundum Alexand. *consil.* 135. *num.* 2. *lib.* 2. Maxi-
76 me, quando nondum rationes * redditæ sunt, nec ad causam pertinentia instrumenta : quo casu fidei, ac verecundiæ curatorum convenit, ut consilio suo ceptam litem perficiant, *l. ita autem*, §. *post completam*, *ff. de administr. tut.* sed non * poterunt agere actione judicati,
77 *l. tutores*, *ff. eod. l. negotiorum*, §. *curator*, & *l. tutor. ff. de appellat. l. un. in fin. ff. si pend. appel. mors interven.*
78 Idem quoque * dicendum erit in Syndico vel Procuratore fabricæ Ecclesiarum parochialium, ut finito eorum officio, pendente lite, subrogari faciant modernos Procuratores & Syndicos, secundum Bart. *l.*
79 *fin.* §. *fin.* & *l. negotiorum*, §. *fin ff. de appellat.* Maxime si non reddiderunt rationem, *d. l. tutor*, *ff. de appellat.* & idem quoque in Rectore seu curatore alicujus Ecclesiæ, qui finito officio, licet desinat illius esse Rector, tamen tenetur persistere : ut tradit Rota, *decis.* 78. *tit. de Procurat. in novis.* & Innocent. *in c. gratum, de off. deleg.*
80 *delegat.* Adeo, ut etiam * tutoris hæredes teneantur inchoata explicare, *l.* 1. *de fidejuss. & hæred. tut.* Nisi post finitam tutelam curarint puberi dari curatorem, & in eum administrationem transferri, *l. tutores*, §. *patruus*, *ff. de admin. tut.* & tradit Io. Fab. *in l.* 1. *C. ut causæ post pubert.* & Angel. Aret. *in* §. *fin. Inst. quib. mod. tut. fin.*
81 Tertio non * procedit regula, etiam quo ad caus-
nc

...tæ inchoatas, quando non curavit puberi dari curatorem, & in eundem administrationem transferri. ...o casu non liberatur periculo tutelæ: ut tradit ...er. *ad consuet. d. §. 8.* Dec. *in c. ex parte 2. num. 2. in 3. ...ub. de appell.* & novissime Rævardus *variorum 1. c.* 1 & facit *l. à tutoribus, §. officium, & l. ita autem, §. si tu... ff. de administr. tut. l. admone, C. qui pet. tut. vel cur.* Et ...n solum *tutor admonere debet puberem, ut sibi cu- 82 ...rorem petat; ad quod simpliciter tenetur; sed etiam, ...fisuras vitare velit, & moram irregularem, debet non ...lum offerre se paratum rationes reddere, & reliqua ...lvere, sed etiam denunciationibus frequenter in...positis, puberem ad judicium provocare: Quod si ...bes contemnat, & tempus extrahat, debet tutor a...d acta in judicio protestari, per se videlicet non sta...r quo minus tutelam restituat, qua solemni, seria, & ...liciali oblatione, & interpellatione, vel protestatio...e securus erit tutor ab usuris, *l. fin. C. de usur. pup.*

Quarto non * procedit regula, quo ad jus obliga- 83 ...tnum recte contractarum, quarum vis collata est in ...mpus finitæ tutelæ. Itaque si tutor recte crediderit ...cunias pupilli nomine, pupillus quantumvis pubes ...à tutore liber, non poterit prius eas exigere, quam ...nerit dies earum exigendarum, *l. si tutelæ, ff. de admi...str. tut.*

Quinto non procedit, quando pupillus * inceperit 84 ...rere, quo casu cessat cura, si tutela indigeat; quia cō...rrente causa naturali & accidentali, prævalet natu...lis: ut tradit Ulp. *in l. 3. ff. de tutelis*, quia (inquit) in ...pillorum furiosorum persona, agnatos curatores ...on admittimus: Idcirco putamus, si minor viginti ...uinque annis furiosus sit, curatorem ei non ut fu...oso, sed ut adolescenti dari, quasi ætatis sit impedi...entum, & ita definiemus ei, quem ætas curæ vel tu...læ subjicit, non esse necesse, quasi dementi curato...em quæri: & ita Imperator Augustus rescripsit: cum

ma-

magis ætati quam dementiæ tantiſper ſit conſiendum. Et tradit Chriſtoph. Port. *Inſtit. de curat. num.* 13. & ibi Angel. Aret. *in prin. verb. ex inquiſitne*
85 Vnde Imperator * Antoninus quoque reſcripſit, *in l.* 1. *C. de Curat. furioſi.* Curatores impleta legitima ætate, prodigis vel furioſis tribui.
86 Sexto & ultimo, non * procedit de generali conſuetudine omnium regionum; qua officium adminiſtrationis, & per conſequens periculum futuri temporis continuatur, & porrigitur uſque ad legitimam ætatem adultorum: puta, viginti quinque annos. Nam qui ſemel legitimi dati ſunt tutores, iidem lerumque & curatores permanent, & rebus minorum præſunt, uſque ad majorem ætatem. Quam conſuetudinem Andr. Gail. Cæſ. Majeſt. Conſiliarius in Germania præcipue vigere dicit, *lib.* 2. *pract. obſervat.*
87 *obſer.* 96. *num.* 1. Et ex * ſtatuto noſtro Vltrajectino, maſculi demum fiunt puberes decimo octauo anno: fœminæ vero anno vigeſimo. Verum neuter eorum poteſt bona ſua alienare vel vendere ante vigeſimum annum, niſi cum conſenſu ſuorum tutorum vel propinquorum, ut conſtat ex *Rubric.* 28. *artic.* 6. *& Rub.*
88 31. *artic.* 1. Nec etiam * vigore hujus ſtatuti poterunt minores alienare, poſt vigeſimum annum, non ſervata ſolemnitate ſtatuti, ſecundum Dec. *conſil.* 386. *num.* *verſ. vbi concludit, quod ſtante ſtatuto*, & Petr. Rebuff. *in. de reſtit. gloſſ.* 2. *artic.* 2. *in fin.* In agro vero Vltrajectino, maſculi fiunt puberes decimo quinto anno, & fœminæ duodecimo: ſed neuter eorum poterit bona ſua vendere ante vigeſimum annum, niſi cum conſenſu ſuorum propinquorum, iuxta ordinationem iurium pagorum ſitorum in provincia Vltrajectina, vulgo Het Landt recht / de anno 1529. 23. Martii.

SVM

SVMMARIA.

Curatio finitur anno vigesimo quinto.
Puberes qui dicantur.
Puberes ab impuberibus & pupillis separantur.
Adolescens quis, Censorino.
Ætas viginti quinque annorum, legitima ætas appellatur, & quare.
Vnde appellatio legitima ætatis fluxerit.
Minores viginti quinque annis stipulari non possunt.
Parvuli dicuntur usque ad annum vigesimum quintum.
Curatores sunt secundæ ætatis moderatores, & tutorum successores.
Legitimus curator quibus detur.
Honorarius curator quis, à quo detur, & quibus.
Cura furiosorum & prodigorum finitur, quando apparet eos ad sanitatem, vel sanos mores rediisse.
Prodigi & furiosi, si ad sanitatem vel sanos mores redierint, an ipso jure desinant esse sub cura, vel opus sit judicis declaratoria.
Magis communis opinio quod furiosi & prodigi cura finiatur ipso jure, si redierint ad sanos mores. Ampliatur num. 15.
Licet aliquis fuerit assumptus inter primores civitatis, non censetur per hoc sublatum interdictum administrationis.
Licet is, cui facta fuerit interdictio, non fuerit prodigus, valet tamen interdictio.
Communis opinio.
Minor viginti quinque annorum, non potest habere Ecclesiam parochialem.
Collatio facta Ecclesiæ minori, non valet tanquam facta inhabili.
Collatio facta minori 25. annorum, non convalescit, licet lite pendente fiat major & habilis.

22 Vt

22 *Vt cura finiatur, requiritur extremum mome[ntum] anni 25. esse elapsum.*
23 *Minores ante annum 25. curatorum auxilio re[gun]tur, nec eis committitur suæ rei administratio, ce[t] rem suam bene gerant.*
24 *Virilis vigor post annum vigesimum quintum co[m]pletur.*
25 *Minor vigintiquinque annis non admittitur ad honores.*
26 *Ætas legitima status appellatur, & quare.*
27 *Ætas legitima dicitur perfecta, plena, integr[a] & robusta ætas, & quousq; duret.*
28 *Ætas vigintiquinque annorum, finis pubertatis di-citur.*
29 *Anno vigesimoquinto dicitur quis suæ ætatis fier[i]*
30 *Minor vigintiquinque annorum, dicitur Exephe[bus] Cuiacio.*
31 *Iusta ætas dicitur tempus viginti quinque annor[um]*
32 *Adolescentes ante ætatem vigesimi quinti anni, e[x] beneficio liberorum, suarum rerum administra[tio]nem recipiunt à curatoribus.*
33 *Decreta Consulum vel Præsidum, quibus conced[itur] minoribus maturius res suas recipere à curatorib[us] dicuntur ambitiosa.*
34 *Ambitiosa decreta quæ dicantur.*
35 *Tutorum curatorumque datio, olim ad Prætor[em] pertinuit.*
36 *Princeps veniam ætatis concedit.*
37 *Puberi viginti quinque annorum, restitutio in [in]tegrum competit, qui ventum ætatis obtinuit antequam c[on]traheret; & quæ sit ratio. Limitatur num. 38. 3[9.] 40. 41. sublimit. num. 42.*
43 *Facti majores ficte restituuntur.*
44 *Simpliciter habilitatus, ut pro majore habeatur ad [con]trahendũ, non est habilitatus ad alienationem bo[no]rum immobilium, vel illorum bona hypothecanda.*

45 Pri-

Princeps de plenitudine potestatis, potest habilitare minorem viginti quinque annis ad contrahendũ, obligandum, & alienandum bona immobilia.

Civitas superiorẽ non recognoscens, an concedere possit alienationem bonorum immobilium minori.

Statutum an possit minorem habilitare ad alienandum.

Reservata Principi exercere possũt officiales perpetui.

Dux Mediolani habet plenitudinem potestatis, sicut Imperator.

Quando ultra prohibitionẽ juris concurrit prohibitio patris testatoris, qui voluerit liberos manere sub cura, usq; ad annũ vigesimũ quintum, non potest Princeps sine causa magna concedere minoribus viginti quinq; annis alienationem bonorum immobilium.

Venia ætatis à masculo impetrata ante annum vigesimum, & à fœmina ante annum decimumoctavum, est nulla.

Rescriptum veniæ ætatis, ab ipso impetrante præsentari debet, & non per procuratorem.

Veniam ætatis impetrans, debet probare honestatem morum vitæ, animi probitatem, & mentis solertiam.

Præfectus Vigilum, de quibus olim cognoverit.

In locum Præfecti Vigilum, Iustinianus substituit Prætorem plebis.

Venia ætatis, quis uti non potest, quamdiu literæ non fuerint comprobatæ, vel interinatæ.

Gratia impetrata à Principe intelligitur, si preces veritate nitantur.

In gratia incumbit onus probandi de veritate eorum, quæ dicta sunt in supplicatione.

Veniæ ætatis impetratio, licet ad quædam prosit, non tamen ad munera publica subeunda prodest.

Ætatis legitimæ appellatione non venit ætas dispensata.

Si fit mẽtio legitimæ ætatis, intelligitur de ætate natu-

rali viginti quinque annorum, non de ætate dispensata à Principe per rescriptum.

62 *Adultus curatorem habens, æquiparatur pupillo & ei, cui bonis interdictum est. n.66.*

63 *Curatoris potestas quæ.*

64 *Lex taxative loquens de pupillo, habet etiam locum in adulto, & e contra.*

65 *Taxativa nunquam excludit casus similes.*

67 *Adultus curatorem habens, pupillo non æquiparatur, quando agitur de adultis liberandis.*

68 *Adultus potest suo curatori, ac etiam extraneo, absq; alicujus autoritate, hæreditatem restituere.*

69 *Adultus sine curatore testamentum facere potest.*

70 *Adultus non restituitur adversus testamentum suum; & quæ sit ratio.*

71 *Adulto dolose inducto ad testandum, datur venienti ab intestato actio de dolo contra hæredem scriptum, vel in factum ad interesse.*

72 *Communis opinio.*

73 *Adultus habens curatorem, potest etiam per causam testamenti alienare, & executoribus potestatem dare alienandi bona immobilia sine decreto.*

74 *Adultus testari potest etiam invito curatore.*

75 *Adultus curatorem habens, potest facere contractus, qui sapiant ultimam voluntatem sine curatoris autoritate: ut dedicare se, & sua monasterio.*

76 *Curator nuptias cur impedire non possit.*

77 *Autoritas curatoris non est necessaria, in negotiis publicis, ut in nuntiatione novi operis, causa juris publici.*

78 *Curatoris autoritas non requiritur in his, quæ contra ipsum curatorem aguntur.*

79 *In his, quæ concernunt salutem animæ adulti, ut in observatione juramenti, nō curatur potestas curatoris.*

80 *Adultus si juraverit conventa adimplere, potest conveniri ex juramento sine curatore.*

81 *Adulto non datur curator, nisi volenti.*
82 *Adultus potest agere contra curatorem pro mala administratione, ante finitam tutelam, secus in pupillo.*
83 *Puberi datur curator ab eisdem Magistratibus, à quibus datur tutor.*
84 *Iudex delegatus potest dare tutorem, quando lis movetur adulto coram delegato.*
85 *Iudex delegatus in beneficialibus, dat curatorem.*
86 *Iudex delegatus potest in integrum restituere, quando restitutio in integrum venit coram eo incidenter.*
87 *Ante rescriptum D. Marci invitis nulli curatores dabantur, nisi redditis causis.*
88 *Curatorem minori 25. annis à Præside, vel à Consulibus postulans, veteri jure causam, cur eum dari desideraret, exprimere debebat.*
89 *Quæ erant causæ justæ lege Lætoria expressæ.*
90 *Lascivia quid.*
91 *Dementia quid.*
92 *Hodie curatores dantur etiam non redditis causis.*
93 *Curatores hodie non dantur invitis adultis, sed possunt illi, si volunt arbitrio suo administrare, salvo beneficio restitutionis.*
94 *Curator ad certam causam vel negotium datus, eo finito finitur cura.*
95 *Pupillus si furere cœperit, non dabitur ei curator, si tutorem habeat.*
96 *Statuta aliter loquentia de pupillis, & aliter de furiosis, quænam servari debeant.*
97 *Adolescenti furioso curator datur ut adolescenti, non ut furioso, & quæ sit ratio.*
98 *Tutela finitur arrogatione impuberis.*
99 *Arrogatus transit in potestatem arrogantis.*
100 *Arrogatio dicitur minima capitis diminutio.*
101 *Quomodo quis arrogatus esse debeat, ut tutela arrogatione impuberis finiatur.*
102 *Quod omnes tangit, ab omnibus debet comprobari.*

103 *Deportatione pupilli finitur tutela; & quæ sit ra...*

104 *Deportatio est media capitis diminutio.*

105 *Tutela legitima tollitur capitis minutione pupil...*

106 *Tutela finitur omnibus capitis pupillaris diminutionibus.*

107 *Servitute pupilli finitur tutela.*

108 *Pupillo ab hostibus capto, finitur tutela.*

109 *Item ingratitudine pupilli, vel pro delicto in mellum dato.*

110 *Morte pupilli tutela finitur, & quæ sit ratio.*

111 *Relativorum talis est natura, ut posita seponan...*
seposita se perimant.

112 *Pupillo mortuo, tutor statim debet hæredibus pupi...*
li reddere rationem, eoque nomine poterunt hæ...
des tutorem convenire.

113 *Minore mortuo absque hæredibus, & venienti...*
ab intestato, quis succedat, fiscus ne, an tutor...
curator.

114 *Communis opinio, quod fiscus succedat.*

115 *Autoris opinio.*

116 *In dubio contra fiscum in favorem privati est ju...*
candum. Ampliatur num. 117.

118 *Tutoris capitis diminutione, per quam libertas ...*
civitas amittitur, perit tutela, & quæ sit ratio. ...
120. Ampliatur num. 122. 123.

119 *Item tutore bannito cum confiscatione bonorum*

121 *Civitatis jure pereunte, perit & tutela.*

124 *Tutoris minima capitis diminutione legitima ...*
tum tutela perit, cæteræ non pereunt.

125 *Vbi agnationis non habetur ratio, non finitur tu...*
minima capitis diminutione tutoris. Amplia...
numero 126.

127 *Ex Novella Iustiniani 118. tutelæ, nec minima ca...*
pitis diminutione pereunt.

128 *Exilio tutoris quando tutela finiatur.*

129 *Morte tutoris finitur tutela.*

130 e...

Lex Platonis de petendo tutorem in locum mortui tutoris; & non petentis, pœna.

Pluribus existentibus tutoribus, si unus decedat, an inter eos sit jus accrescendi, vel inter superstites.

Tutela non transit ad hæredes.

Hæres defuncti tutoris inchoata ab eo debet explicare.

Tutore mortuo, pupillus nõ liberatur, sed datur alius.

Remotione tutoris, ut suspecti, desinit esse tutor: & declaratur num. 136.

Furore vel alio simili morbo vel vitio superveniente, non finitur tutela, sed datur curator in locum furiosi, muti, & surdi tutoris.

Curatio data ob furorem cessat, cessante furore. Limitatur num. 139.

Captivitate tutoris apud hostes non finitur, sed suspenditur tutela, propter spem postliminii, & interim datur Attilianus tutor, & quare.

Capto pupillo, finitur tutela, & quæ sit ratio.

Pupilli captivi bonis datur curator.

Secundo matrimonio matris tutricis, ipso jure perit tutela ejusdem matris: & quæ sit ratio.

Prætor sequi debet liberorum utilitatem, non scripturam testamenti vel codicillorum.

Conventione in manum finitur tutela fœminarum: & quæ sit ratio.

Mulier in manum viri veniens, cum capite fortunas suas in familiam ac domum mariti transfert.

Mulier in manum viri veniens, transfert omnia in virum dotis nomine.

Mulier maritum habens, tutorem non habet.

Arrestum Curiæ Vltrajectinæ.

Fœminæ post conventionem in manum non obligantur civiliter, ne marito quidem autore, sed necessaria est tutoris autoritas.

Pupillus patre autore cujus in potestate est, non obligatur, tutore vero autore sic.

152 *Fœminæ olim liberabantur tutela, quando virin[...] Vestales essent captæ.*
153 *Finita conditione, ad quam fuit tutor datus, [...] finitur.*
154 *Voluntas testatoris ubiq; servanda est.*
155 *Propter voluntatem testatoris servandam, recedi[...] quandoque à verborum proprietate.*
156 *Vt mens testatoris servetur, dispositio facta [...] casu, trahitur ad similem. Ampliatur num 57*
158 *Finito tempore, ad quod fuerunt dati tutores, fin[...] tutela.*
159 *Limitata causa, limitatum producit effectum.*
160 *Ad tempus permissa, postea censentur prohibi[...]*
161 *Excusatio tutoris justa, finit tutelam.*

1 SEcunda regula est; quod * curatio non finiatur n[...] anno demum vigesimoquinto, §. 1. *Instit. de cu[...]*
2 *& l. 1. ff. de minor.* ut* puberes, id est, adolescentes, ju[...]nes, sive adulti, *l. si judex, l. si res pupillaris, ff. de min[...] si sine, §. interposito, l. tutores qui, §. adolescẽs, & §. ult. [...] admin. tut. l. quod si minor, §. non semper l. patri, §. pri[...] ff. de minor. l. Papinianus, in fin. eod. l. ult. §. ult. ff. de [...]*
3 *& l. 1. §. in causis, ff. de administ. tut.* Et ideo * hi ab im[...]beribus pupillisque separantur, *tot. tit. rem pupil. [...] dolesc. sal. for. l. impuberibus, ff. de suspect. tut. l. 1. §. 1. [...] cont. & util. act. tut. l. 5. §. si actor, ff. de constit. pec. l. pe[...]*
4 *ff. de appell.* Censorinus *tamen in libro die natali, [...]lescentem ad ecimo quarto anno, ad trigesimum [...] scribit ab eo, quod ad id usque tempus adolescat [...]
5 hæc * quoque ætas viginti quinque annorum le[...]ma ætas appellatur, *l. ex duobus, ff. de negot. gest. l. qu[...] in fin. ff. de testam. tut. l. 1. ff. de fidejuss. tut.* Idq; ba[...]tione, quod lege aliqua adolescentibus id spatium [...]tatis ad res suas recipiendas præscriptum fuerit, in [...]
6 ctumque id fuit lege * Lætoria, quam de minor[...] vigintiquinque annis scriptam, totamque in eo an[...]

mero

mito versatam, ex ejus legis capitibus, quæ ad nos pervenerunt, facilis conjectura capi potest, ut colligi poterit ex Cicerone *lib.* 3. *Offic.* quo circumscriptio adolescentium vindicabatur, ætatique fraudibus expositæ succurrebatur. Et ex Spartiano in M. Antonini Philosophi vita, quo minoribus vigintiquinque annis curatores dandos continebatur. Nec non ex Suetonio *lib.* 4. *Pratorum*, quo minores * vigintiquinque 7
annis stipulari vetabantur, id est, spondendo obligari, ut nostri autores loquuntur: in qua quidem * ætate 8
constituti parvuli adhuc dicuntur, *l.* 2. *C. de fund. patrim. lib.* 11. Vocantur etiam * secundæ ætatis curato- 9
res, & quasi tutores in officio naturalis erga minorem ætatem pietatis: ut tradit Iustinian. *in Novell.* 155.

Ampliatur autem hæc regula primo, ut procedat, quod etiam hæc cura sive curatio, duret usq; ad annum vigesimum quintum, tam * in legitimo curatore, id 10
est, eo, qui datur iis, quibus lex 12. Tabularum * dari 11
jubet, nempe furiosis & prodigis, quam in honorario, scilicet, qui à Prætore datur ei, qui nuper pubes factus per see sua negotia gerere non potest, item surdis, mutis & perpetuo morbo affectis: ut tradit Harmenopulus, *tit. de curat.* & Hotoman. *de verb. signif. in verbo curator.*

Verum hæc ampliatio * non procedit, si furiosus 12
vel prodigus ante vigesimumquintum ætatis annum, ad sanos mores redierit: quo casu statim eorum cura finitur, §. *furiosi. Instit. de curat. l.* 1. *ff. de curat. furios.* & hoc pulchre tenet Bald. per illum textum celebrē, & Ang. Aret. *in* §. *item prodigus, in ult. quæst. Inst. quib. non est permiss. fac. test.* Cynus *in l.* 2. *C. quand. provoc. nō necess.* & Boertius late *ad consuetud. tit.* 1. §. 8. Quod procedit * etiam ipso jure, absque declaratione ju- 13
dicis, secundum Iacob. de Aretio, & Bartol. *in l. is cui bis, ff. de verb. obligat.* Quorum opinionem sequuntur asseverantes esse magis communem, Iason ibid.

14 & Jaffredus *decis.* 62. & Dd. post * Bald. *in l. 1. de curat. furiosi.* & ibi text. de furioso & idem Bald *in l. humanitatis*, & ibi Dd. *C. de imp. & aliis substit.* Gui. Pap. *dec.* 240. & novissime Cuiac. *in sentent. Paulin l. prodigus, de testament*, Soares *lib. cõmun. opin. lit. P.*

15 328. Maxime quando * biennio aut triennio post e-terit prudens & discretus; ut tradit Guid. Pap. *d. dec.* 240. Verum Decius *con.* 274. *num.* 1. *vers. nec adver debet, & vers. & hoc, cum vers. & in tantum*, dicit n cessare curam, ex eo quod quis per aliquod tẽpus e-terit prudens & sapiens, postquam alicui interdict fuerit bonis, & curator datus sit ut prodigo: nisi pr adhibita causæ cognitione hoc per sententiam j cis declaretur, allegans Bartol. post Angel. *in d. l. is cui bonis.* Et hoc procedit, quando non est notori secundum Paul. de Castr. Alexand. & moderniore *d. l. is cui bonis*, argum. text. *in c. cum ad secundam hæret. in 6. & in l. ejus qui delatorem*, ubi Bart. *ff. de j fisci*, Sed Rebuffus, *de sentent. provisional.* dicit, q in regno Franciæ præsentetur judici supplicatio removeatur illi curator, qui auditis testibus & con guineis & vocato curatore, decernit, *art.* 3 *gloss.* 2. *n.* 3 Quia omnis, inquit, res, per quascunque causas scitur, per easdem & dissolvitur, *per c. primum, de re*

16 *jur.* Et hoc in tantum * procedere, dicit idem Deci *d. loc.* ut licet ille, cui fuit, uti prodigo, bonis inter ctum, postea sit assumptus inter primores civitat non per hoc videatur tolli interdictum administra nis, quasi ad sanos mores pervenerit, secundum B

17 *in l. 1. in fin. C. qui & advers. quos.* Imo * quod plus e etiamsi is, cui facta fuit interdictio, non fuisset prodi-gus: valet tamen datio curatoris, & interdictio, secu-dum Bartol. *in d. l. is cui bonis*, post gl. ibi *in verbo*, *distinguo.* & idem Bart. *in l. Seia egressa, in fin. de tut. & cur. dat. ab his.* Bald. *in l. 1. in fin. C. de cur. furios.* Dice

18 istã esse cõmunem * opinionem Advocatorum. Seq-

t

...Angel. Aret. *in* §. I. *Instit. de tutel.* & Alex. *consil.* ... *in princ. lib.* 5.

...cundo ampliatur, quod * etiam minor viginti 19
...que annorum non possit habere Ecclesiam parochialem, *c. licet canon.* & ibi gl. & Dd. *de elect. in* 6. ...tatur *in cap. cum in cunctis*, §. *inferiora, eod. tit. in* ... unde si fiat * collatio Ecclesiæ minori, non valet 20
...tanquam facta inhabili, secundum Bald. *in l.* 2. *C. de* ... *qui ven. ætat.* Quinimo etiamsi* lite pendente ma- 21
...rat, & habilis, non convalescit collatio ei facta, se...culum Bart. *in l. excusantur, in princ. ff. de excus. tut.*

...ertio ampliatur, quod * etiam requiratur extre- 22
...m momentum vigesimi quinti anni esse elapsum, ...ra finiatur: secundum Balduin. *in* §. I. *Instit. de cu-* ... *verb. completum, & in tit. quib. mod. tut. fin. in ver-* ... *mpletum, l.* 3. §. *minorem autem, ff. de minor.*

...uarto ampliatur, quod etiam * ante annum vige- 23
...m quintum, minores curatorum auxilio regan... & eis suæ rei administratio non committatur, ...uamvis rem suam bene gerentibus, quas demum re...bant legitima ætate completa, qua ætate * virilis 24
...r constat, idque inductum videtur lege Lætoria, ...ua supra diximus, & facit *l.* I. §. *ult. ff. de minor.* & ...tat *ex l.* 2. *C. Theodosiani de donat.* In qua ita scri...m est; *donec annos Lætoriæ legis egressus, legitimam* ...*pleverit ætatem.*

...ante hanc * etiam ætatem viginti quinque anno- 25
...rum, minor non admittitur ad honores, *l. ad Rempubli-* ... *ff. de mun. & hon.* & Bart. *in l. de ætate, ff. de minor.* ...do hæc * ætas legitima status appellatur, *l. cum pater,* 26
...*ratoris, ff. de legat.* 2. Quia scil. sit crescendi finis, *l.* ... *de ætate. ff. de prob. l. pen. C. quan. dies leg. ced.* Quã...dem etiam dicitur * perfecta, *l. minor* 25. *annis, ff. de* 27
... *l. cum de indebito*, §. I. *de pr. l. si in rem, C. si aliẽ. res* ... §. I. *ult. Inst. de At. tut.* & plena integra, & robusta ...alias cõstans, *l. si maritus*, §. *lex Iulia, ff. de adul.* idq;

multis in locis. Hotom. *de verb. signif. in verb. ætaq*ui
durat usq; ad annum quinquagesimum. Eademquo
28 que ætas * vigintiquinque annorum autore Hippo
crate, dicitur finis pubertatis, dum *lib. 5. Aphoris.* ait
comitiales morbos accidentales ante pubertatem ætа
tis mutatione sanari, accidentes anno vigesimoquinto
29 non item. Ideo etiam eo * tempore dicitur qui ua
ætatis fieri, nisi constet de contraria mente dispo n-
tis, *l. ex duobus fratribus, ff. de neg. gest. l. cum. filiofami-*
30 *as, ff. de legat. 3.* In hac ætate * constitutus dicitur e-
phebus, secundum Cuiac. *tit. de præscript. c. 27.* Ie
31 * quoque ætas justa appellatur, *l. quod servus, ff. d*ion
dict. caus. dat.

32 Quinto ampliatur, quod * etiam ante vigesim
quintum annum adolescentes, nec beneficio libro
rum, suarum rerum administrationem recipiant à cu
ratoribus: Quod enim legibus cavetur, ut singulan
ni, per singulos liberos remittantur: ad honore D
Severus pertinere ait, non ad rem suam recipiend
l. 2. ff. de minorib.

33 Sexto ampliatur, quod * nec ex decretis consulu
vel Præsidum minores maturius res suas à curat
bus recipiunt; sed quod eadem decreta Severi & A
tonini constitutione pro ambitiosis censeantur, *l. a*
34 *que, ff. de minorib.* Ambitiosa * ibidem pro grati
intelligens *l. ambitiosam, ff. de decret. ab ord. fac. l. p*
vo, §. cum Prætor, ff. ad Treb. Ideo autem Consul
35 non Prætorum fit mentio, quoniam ad * consulẽ o
tutorum curatorumq; datio pertinebat, *l. 1. ff. de con*
tut. l. tutores, §. tutores, ff. de administr. tut. §. sed ex his
gib. Inst. de Attil. tut. & Sueton. *in Claudio: Sanxit,* i-
quit, *ut pupillis extraordinẽ tutores à consulib. darent.*

36 Declaratur hæc ampliatio, ut * non procedat, qua
do minor à Principe obtinuisset veniam ætatis; qu
potest, & plerunq; faciunt masculis vigesimo anno,
fœminis decimo octavo. Cujus formula extat apu
Cassi

Cassiodor. *lib. 7. varior.* & facit *l. 2. C. de his, qui ven. at.* Quæ declaratio etiam procedit, quod licet minor curatorem habens vel non habens, læsus, facile restituatur, non tamen * restituatur is, qui obtinuit veniam 37 ætatis: ut tradit Balduin. *Instit. de curat. in §. dantur, cũ seqq. in verbis, inviti adolescentes, Instit. de curat.* ne beneficio Principis quis decipiatur, *l. 1. C. de his, qui vẽ.* Nisi quis læsus * fuerit in impetrando veniam æ- 38 tatis, secundum gl. *in d. l. 1, C. de his, qui ven. at.* Vel* si 39 fuit læsus post impetrationem, tamen ante purificationem, sive interinationem literarum, secundum gl. & Dd. *in d. l. 1.* quia rescriptum non verificatum, & ut dicunt Romani non fulminatum, & Galli interinatum, non prodest. Sicuti etiam * minores 25. annis restitu- 40 untur, usque ad annum utilem, computandum à venia ætatis, secundum gl. & Dd. *in l. ea quæ, C. de temp. integ. rest. pet.* Et pariter * etiam, quando statutum, vel con- 41 suetudo aliter taxaret legitimam ætatem, eo etiam casu restituitur intra quadriennium, ab eo tempore, quo reputatur major, quia illa ætas taxata est loco ætatis legitimæ, videlicet vigintiquinque annorum: ut tradit Rebuff. *in tract. de restit. artic. 2. gl. 2.* dicens * tamen 42 id non procedere, quo ad ea, quæ quis gessisset, pendente dicto quadriennio, non ante; sed contrarium idem Rebuff. *d. loc.* dicit se vidisse observari, videlicet, literas restitutionis concessas fuisse, etiam de his, quæ quis gessisset, postquam factus fuisset major ficte, allegans Castrens. *consil. 161. lib. 2.* Licet * enim (in- 43 quit) consuetudo faciat eum majorem, & contractum ab eo factum validum, tamen non excludet restitutionem, si intra 25. annos factus sit, secundum gl. *in l. 1. C. de moment. poss. fuer. app.*

Verum hæc declaratio * ampliationis sextæ, loquẽs 44 de venia ætatis, & ejus effectu, locum non habet, prima, quo ad alienationem bonorum immobilium, quæ alienare, vel hypothecare non potest, l. 1. & 3. *C. de his*

bis, qui ven.æt.imp. Castrenſ. *in l.* 2. *C.eod.& conſ.*
45 Dec. *conſil.*403.*num.*10.niſi* Princeps de plenitu
poteſtatis ei ſpecialiter conceſſiſſet ad contrahen
obligandum, & alienandum bona immobilia : ut
gl. *in rubr. C. quæ ſit long.conſuet.*& Angel.*conſil.*
46 Alex.*conſil.*101.*lib.*1.Vel* ſi conceſſiſſet civitas
riorem non recognoſcens, ſecundum Dec.*d.conſ.*
*num.*1.2.3.*&* 8.& Angel. Aretin. *Inſtit.de curat.*
47 4. Vel ſi ſtatutum*minorem habilitaret, cenſetur
generalis conceſſio veniæ ætatis : ut tradit Dec. *con-*
*ſil.*403. *num.* 2. Verum Angel. Aret.*d.num.*4.qu
conceſſionem factam à ciuitate ſuperiorem non reco-
noſcente, & ſtatutum minorem habilitantem, contra-
rium tenet, cujus argumenta & rationes Dec. *d.*
48 ſolvit, dicens,*num.*6.*&*7.idem eſſe,ſi conceſſiſſet
ficialis perpetuus,ut Comes,Marchio, vel Dux,
nem recognoſcens; cum iſti Domini conſtituantu
reſervata Principi exercere poſſint, ſecundum
ſtrenſ. *conſil.* 227.*ſuper primo dubio,in fin.*& idem
cludit Angel. Aret.*conſil.* 212*verſ.unde ſicut Imp*
49 *tor*, ubi loquitur * de Duce Mediolani, qui h
plenitudinem poteſtatis, ſicut Imperator: ut in ſi
li tradit Roman. *conſil.* 59.Sed hæc, quæ de ſpec
50 Principis conceſſione diximus, non* procedunt,qu
do ultra prohibitionem juris communis, concur-
ret prohibitio patris teſtatoris,qui voluerit liberos n-
nere ſub cura, uſque ad vigeſimumquintum ann
quo caſu ex tali concurſu legis & teſtatoris,prohibi
fortior videtur, ita ut alienatio, quæ in alios in ci-
buſdam caſibus fieri permittebatur, non obſtante jus
depoſitione, quando concurit diſpoſitio teſtatoris,
lis prohibitio redditur præciſa, ut nullo modo alien-
tio fieri poſſit à Principe, ſine magna cauſa : ſecu-
dum gl. *in c.verum, de condit appoſit.* & notat. Imol
*l.filiusfamilias, §.divi, ff. de legat.*1.
51 Secundo * non procedit prædicta declaratio ſext

ampli-

[..]tionis, de venia ætatis quando eo esset impetra-
[..]sculo ante annum vigesimum, vel ante deci-
[..]ctavum à fœmina, *l.2. C. de his qui ven. æt.* quia
[..]oterant ad honores aspirare minores in tam te-
[..]tate, qua facta eis fuit provisio, propter defectũ
[..]: vt tradit doctissimus Roderic. Suares Hispa-
[..], *llegat. 12. vers.1 per d.l.2. in fin. ibi, Hi vero qui
[..] memoratã dispositionem, veniã ætatis a principali
[..]ntia impetraverint, sciant illas nullas vires obtinere.*
[..]rtio non procedit, quando * non præsentaverit 52
[..]re, sed per Procuratorem, suum beneficium ad
[..]llegaverit, *c. 1. de judic. in 6.* ubi dicit textus, quod
[..]nque venit examinanda qualitas personæ, utpote
[..] literatus, honestæ vitæ: quod tunc teneatur per-
[..]ter comparere. Nam licet regulariter, quis pos-
[..]æsentare suum rescriptum per procuratorem,
[..] amen locum non habet in veniæ ætatis rescrip-

[..]arto non procedit, quando * non probaverit 53
[..]stitatem morum, vitæ & animi probitatem, & men-
[..]ertiam: de quibus * olim cognoscebat Præfectus 54
[..]um, *l. 1. C. Theodos. qui ven. æt. impetrar.* Pro * quo 55
[..]nianus substituit Prætorem plebis, *ut Novella 13.*
[..]i optime Cuiac. *& l. 2. C. eod.* sed hodie cognos-
[..] summa tribunalia.
[..]uinto non procedit, quando * literæ non fuerint 56
[..]probatæ vel interinatæ, *l. ea quæ, C. de tem. p. in in-
[..]estit. pet.* Ruin. *consf. 126. n. 1. lib. 5.*
[..]exto non procedit *, multo magis, quando preces 57
[..]ate non nitantur, & gratia in supplicatione con-
[..]a fuerit subreptitia, quæ ipso jure non valet, *c. 2. de
[..]ript. l. præscriptione, C. si cont. jus vel util. publ. c. ad
[..]s, in fin. c. ad audientiam, de rescript.* ubi Abbas post
[..]s, Bald. *consil. 495. l. 4.* Oldrac. *cõsil. 81.* & facit tex-
[..] *c. si motu proprio, de præbend. in clem. 1. de præbend.*
[..]de in gratia * incumbit onus probandi de veritate 58
eo-

eorum, quæ dicta sunt in supplicatione, secundum Io. Andr. *in c. 1. de litis contest. in 6*: Abbatem *in c. de rescript. & in c. quia circa, de consang. & affin.*

59 Septimo non procedit, quod * licet impetrative veniæ ætatis prosit, quo ad administrationem sui patrimonii, & quo ad judicia, ad hoc ut admittatur ut major, non tamen prodest quo ad munera publica, etsi de facto aliquando id fiat, secundum gl. *in l. 1. C. quando ætat. lib. 10.* & facit *l. 2. C. de his, qui ven. æt. impet.*

60 Octavo non procedit, quod etiam * ætas ista dispensata non veniat appellatione ætatis legitimæ, secundum Alex. *cons. 2. n. 1. & 16. lib. 1. per l. fin. C. de his qui*
61 *ven. æt.* Vbi quando * fit mentio de legitima ætate intelligitur de ætate naturali 25. annorum, non autem de ætate dispensata à Principe per rescriptum.

62 Septimo ampliatur * secunda regula superius posita, quod adultus habens curatorem, æquiparetur pupillo, *l. si curatorem habens, C. de in integr. restit.* Maxi-
63 me, quando * agitur de obligando; ita ut nihil possit nisi curatoris autoritate, eaque niti debeat, *l. cum quædam, C. de adm. tut.* ut cōmuniter tenēt Dd. *in. l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Treb. & in l. impuberibus, ff. de acq. hæred.* Ita
64 etiam lex taxative loquens de * pupillo, habet etiam lo-
65 cū in adulto; & e contra: quia * taxativa nunquā excedit casus similes, secundum gloss. vulgatam, *in l. ob æs, ff.*
66 *de præd. min.* Adeo, ut * etiam æquiparetur prodigo, cui bonis interdictum est, *d. l. si curatorem habens.*

67 Declaratur ampliatio, ut non procedat primo, quando ageretur de eis liberandis, secundum gl. *in d. l. 1. §. fuit. quæsitum.* Quæ hanc declarationem videtur voluisse comprobare per quinque similia.

68 Secundo non procedit, quando * agitur de restitutione fideicommissariæ hæreditatis, quam etiam suo curatori possint restituere, absque alicujus autoritate, *d. l. 1. §. fuit quæsitum, versic. curatori.* Idque non solum restituere potest suo curatori, sed etiam

ian

[...]ivis extraneo. *l. regula*, §. *cum quis*, *ff. de jur. & [...]nor.*

[...]rtio non * procedit in actibus morientium, ut in 69
[...]ento, quod sine curatore facere possunt, *l. cum [...]. curatoris, ff. de legat. 2.* Quia non pertinet ad ad-
[...]rationem bonorum, cui administrationi præfi-
[...]urator, *l. in copulandis, C. de nupt.* Adeo, ut etiam
[...]sus * suum testamentum adultus petere non pos- 70
[...]titutionem in integrum: quia minori adversus
[...]entū succursum est remedio ordinario, ut pos-
[...]ocare, *l. 3. ff. de aliment. legat.* ita ut ei non debeat
[...]petere remedium restitutionis subsidiarium, *l. in [...] ff. de minor.* nec etiam læditur ex factione testa-
[...]cum possit illud ad lubitum revocare, *l. si quis, in [...] ff. de legat. 3. & per tot. tit. de testam. & quib. mod. [...] infirm.* Nisi minor * dolo fuisset inductus ad te- 71
[...]um, quo casu datur venienti ab intestato actio,
[...]olo contra hæredem scriptum, vel in factum ad
[...]sse, *l. Lucius, §. Sempronia ff. de legat. 2. l. non est e-*
[...]bi Angelus dicit se ita consuluisse & obtinuisse,
[...]*noffic. test.* Quæ est * communis sententia Dd. *in* 72
[...] *§. fuit quæsitum, & in l. si frater, C. qui testam. fac.*
[...]*ut.* Quam etiam firmat gl. & Cyn. *in l. quicquid, C. [...] tut.* Adeo, ut etiam * hoc casu adultus habens cu- 73
[...]ē, possit per viam testamenti etiā alienare, & exe-
[...]ib. dare potestatem alienandi bona immobilia si-
[...]ecreto, secundum Bald. *in l. 2. C. quand. decret. op. [...]*, *& in l. 1. ff. de reb. cor.* & quod * etiam testari 74
[...], invito & contradicente curatore, secundum
[...]. Castrens. & alios *in d. l. si frater*, ut optime tradit
[...]q. *post leges connub. gl. 3. n. 66. 67.* Sicut etiam * po- 75
[...]facere contractus, qui sapiant naturam ultimæ vo-
[...]ntis; ut dedicare se & sua monasterio, secundum
[...] de Rosat. & ibi Jason, & moderni, *in authent. in-*
[...], *C. de Sacros. Eccl.* Quia talis dedicatio cēsetur fie-
[...]t modū ultimæ voluntatis: ut dicunt Dd. prædicti.

Quar-

Quarto non procedit, quantum ad ea, quę no[n con]curunt ad ministrationem, sed sunt extra eand[em ad]ministrationem, *d. l. in copulandis, C. de nupt.* n[on] textu *in* §. 1. *Instit. de nupt.* & facit text. *in c. fin. de d*... loquens in copulandis nuptiis, in quibus nihil fit ...
76 tas curatoris, utpote * qui solam rei familiaris ... neat administrationem.

Quinto non procedit, etiam * in negotiis publi[cis, ut] in nunciatione novi operis causa juris publici, *l. p[opu]laris, ff. de popul. act.* Vel in his, quæ aguntur * [inter] ipsum curatorem *l. non quasi, §. hanc stipulationem, rem pup. sal. fore, §. impuberes. Instit. de susp. tut.*

Sexto non procedit in his, quæ * concernunt sal[utem] animæ, vt in observatione juramenti; in quibus [non] curatur potestas curatoris, quia in his obligatur [adul]tus habens curatorem, etiam sine consensu ipsius [cura]toris; tamen non obligatur pupillus, *authent. Sacramen[ta] ta puberum, C. si advers. vendit. l. si quis major, C. de [tran]sact. c. quamvis, de pact in 6.* Et ideo, si * adultus [jura]verit conventa adimplere, valet contractus, & p[otest] conveniri non obstante *d. l. si curatorem habens*, se[cun]dum Geminian. *cons.* 68. quia juramento legatur [ani]ma, quæ extra curatoris autoritatem est.

Septimo non procedit, quantum * ad dationem [cu]ratoris ipsi adulto, cui non datur curator nisi vol[enti,] non autem invito, *§. item inviti, instit. de curat.*

Octavo non procedit, quia * adultus potest ag[ere] contra curatorem, pro mala administratione, ant[e fi]nitam tutelam, non autem pupillus, *l non quasi, §* ... *autem, ff. rem pupil. sal. for.* Quod tamen Cyn, *in d. auth. Sacramenta puberum*, distinguit.

Octavo ampliatur * prædicta secunda regula, qu[od] etiam puberi detur curator, ab iisdem Magistratib[us,] à quibus datur tutor, ut tradit Porc. *Instit. de curat.* ... *in princ. in vers. dantur* Adeo, ut * etiam Iudex deleg[a]tus possit dare tutorem, quando lis movetur adu[lto]

cora[m]

rum delegato, *arg. l. fin.* §. 1. & ibi Bart. & Dd. *C. de administr. tut.* & quod* etiam in beneficialibus indistin- 85
ctè curator per delegatum dari possit, *c. si annum quartumdecimum, de judic. in 9.* quia* potest in integrum re- 86
stituere, quando restitutio in integrum venit coram delegato incidenter, *ut l. fin. C. ubi & apud quos.*

Hæc autem ampliatio* non procedit primo, jure 87
veteri ante rescriptum D. Marci, quo tempore iis invitis nulli curatores dabantur, nisi redditis causis.
Unde, qui* curatorem minori viginti quinque an- 88
nis Præside vel Consulibus postulabat, causam cur eum dari desideraret, exprimere debebat, eaque cognita, si justa videretur, dabat Magistratus curatorem: sin injusta, denegabat. Causæ justæ* erant ex- 89
pressæ, ut videtur lege Lætoria, inter quas causas connumerantur, scilicet necessaria rerum* alienatio, lites, 90
lethargia necessaria, lascivia* etiam, hoc est, prodiga- 91
litas & dementia, id est, manifestus furor. Verum* ho- 92
die dantur etiam non redditis causis, idque magis ætatis quam alicujus actus ratione, *l. 3. §. 1. ff. de tutel.* Quia illa ætas multorum obnoxia est captionibus & insidiis: eoque spectat quod Cajus *Instit. lib. 1.* scribit; sub curatore sunt minores ætate, majores eversores, insani.

Secundo non procedit; quia* etiam hodie non dan- 93
tur etiam invitis adultis, sed possunt si volunt, suo arbitrio administrare, salvo beneficio restitutionis: ut ait Balduin. *ad tit. Instit. de curat in princ. in verbis, inviti adolescentes.*

Tertio non procedit, quando* datus fuit tutor vel 94
curator, ad certam causam vel negotium; quo finito statim finietur tutela, Boer. *in consuet. tit. 1. §. 8.* & facit §. *fin. Instit. de autor. tut.*

Quarto non procedit, quando* pupillus furere cœ- 95
perit, quo casu ei non dabitur curator, si tutorem habet, *l. 3. ff. de tutel.* etiam si furor accesserit pupillo non

habenti tutorem, nihilominus tutor datur, *d.*
96 Christoph. Port. *tit. de curat. n.* 13. ubi infert* ad
aliter de pupillo, & aliter de furioso loquentia,
debeat servari statutum de pupillis loquens. In
97 iam adolescenti furioso * curator datur, ut adole
ti, non ut furioso: quia magis consideratur cau na
turalis, quam accidentalis: ut tradit Port. *d. n.* 1. &
Angel. *in princ. gloss. verb. ex inquisitione.*
98 Nunc deveniendum * est ad reliquas causas & mo
dos, quibus tutela finitur. Et finitur secundo, arga
tione impuberis, §. *item finitur*, juncto §. *sed pu*
Inst. hoc tit. & ibi gl. *in verb. adhuc impuberes, l. si arga*
99 *ti, ff. de tut. &* §. *illud, Inst. de adopt.* Et ratio est, quia ar
rogatus transit in potestatem & familiam arrogatis
cujus cur á gubernari possit, ideo non habet nece
pera tutoris, sed ejus potestatem egreditur, *d.* §.
de adopt. l. cũ in adoptivis, §. *fin. C. de adopt.* Tutorẽ
habere aliena res est ab his, qui in aliena potestate
§. 1. *Instit. de tut.* ut optime tradit Joan. Ramus *l.*
22. *quib. mod. tut. fin. fol.* 63. Eaq; arrogatio dicitur
100 nima * capitis diminutio, §. *minima, & ibi gl. verbo*
minima, Instit. hoc tit. l. 1. & ibi gl. *ff. de legit. tut.* Ve
tamen id, quod de arrogatione diximus, locum
101 habet, quando* quis arrogatus non fuerit de cons
omnium tutorum. Qui consensus ideo requiritur,
cum hac arrogatione finiatur tutela, ne aliis igno
tib. tutela pereat, omnium autoritas necessaria est
102 quod * omnes similiter tangit, ab omnibus compro
betur: ut inquit Iustinianus, *in l. ult. C. de autor. præst*
103 Tertio finitur * tutela deportatione pupilli,
arrogati, ff. de tutel. Quia cum cives esse desinant,
possunt amplius habere tutores. Tutela autem jris
civilis est, & inter cives introducta, *ut Instit. de tute*
104 *princip.* Eaque dicitur * media capitis minutio: ut
dit Balduin. *Instit. hoc tit. in verbis, item finitur.*
105 Quarto finitur * tutela capitis minutione pupi
etia

...em ea, quæ salva civitate *l. 2 ff. de legit. tut.* Nec solum legitima, sed etiam cæteræ, *d. l. 2.* & ibi gl. Imo etiam omni capitis minutione pupilli: sive ea sit * minima, ut est arrogatio: sive media, ut est deportatio: sive maxima, ut est servitus: ut tradit Balduin. *in d. verb. ... finitur.* 109

...quinto finitur tutela * servitute pupilli, secundum 107
...cium, *Instit. hoc tit. num. 7.* & ibi * in additione lo- 108
quitur de ingratis, vel ab hostibus captis, ad quod facit text. *in l. si arrogator, ff. de adopt.* & gloss. *in l. curatore C. de capt. & in l. ab hostibus in princip. ff. ex quib. ca. major. l. si arrogati, de tutel.* & ibi gloss. *in verbo, redigitur,* ubi exemplificat in ingratitudine, vel prædicto
...metallum dato; veluti * si libertus pupillus, quod 109
...erga suum patronum ingratus, in pristinam retra... servitutem.

...exto finitur tutela * morte pupilli, § *simili modo,* 100
...st. hoc tit. Idque ea ratione, quod mors omnia sol...
...§. *deinceps, in authen. de nupt.* & quia * relativorum 111
...est natura, ut posita se ponant, & perempta se per...t, *l. finali, C. de indict. vid. & tit. toll.* & Baldus *in l. con...ricula, C. de Episcop. & cleric.* Quorum * hæredibus 112
...m reddenda erit à tutore ratio, eoque nomine po...nt heredes pupillorum tutorem convenire, *l. 2. C. ...munia, de success.*

...ed hic dubitari contigit, quis * debebat succedere 113
...ori mortuo absque hæredibus & venientibus ab ...tato; an tutor vel curator, an fiscus? Et glossa qui..., *in l. quo tutela, ff. de reg. jur.* tenet tutorem, & non ...m succedere debere, quam sequuntur Bald. *sing. 8.* ... de Ravenna *singul. 590.* & Traq. *in tractat. Le ... saisit le vif. in 2. part. 14. declarat. num. 4. & 5.* ubi ... plures allegat. Bartolus vero *in d. l. quo tutela, & ...ngulari 57.* teneat fiscum, & non tutorem succede... debere, quem sequitur Cagnol. *in d. l. quo tutela,*

114 *n.6.ver.infertur etiam*, dicens, opinionem* Bartoli esse communem contra glossam, & *d.l.quo tutela*, loqui de tutela legitimæ, quæ defertur venientibus ab intesta-
115 to, & non de* tutela dativa & testamentaria. Verum ego putarem & judicarem, si causa mihi commissa fuisset, hæreditatem hanc dividendam fore, inter tutorem & fiscum, propter varietatem Doctorum & glossæ, cum utraque opinio gravioribus autoritatibus munita sit: quamuis plerumque fiscus omnia pro se rapiat & in dubio velit reportare sententiam in sui fauorem,
116 contra regulas juris; cum in * dubio contra fiscum in favorem priuati sit iudicandum: ut tradit gl. *in l.* *C. de pact.* & Ias. *in l. 2. num. 38. C. de iure emphyt.* Et
117 maxime in causa * lucratiua, ut tradit Ant. Negu. *in tract. de pign. & hypoth. in 2.part.4.memb.num.117.* & Suares *in proœmio fori, num. 28.* Vnde bonus iudex in tanta varietate Doctorum, poterit judicare cum bona conscientia in favorem vtriusque per medium, ut consuluit Petr. Anchor. *consil. 20.* Nicol. Boerius *decis. 42. num. 39. & decis. 155.num. 27. & sed.* Capit. *decis. 176.n. 34.* & novissime Gualdensis *de art.testandi,*
118 *tit. de subst.cautel. 6. num. 3.*

119 Septimo finitur * tutela tutoris capitis minutione, per quam libertas vel ciuitas amittitur, *§.sed & capit. Instit.hoc tit.l.ad agnatos, C.de leg.tut.* veluti* si tutor banniatur, & sic desinat esse tutor, dummodo omnia bona banniti publicentur ut dicit Bartol. *in l. tutores ff. de administ. tut.* & est text. *in l.si tutor, §.fin.ff.de tute. & rat.distrah.& l.si quis tutor, ff.de tutelis,* & gl. *in §.inter-*
120 *dum. Instit. de curat.* Ratio autem est, nam * cuiuscunque tandem generis tutela sit, semper ex iure civili est, & interciues introducta, cuius capite minuti non sunt
121 participes, ut cum ciuitatis iure, non possit non perire.
122 Quod procedit, sive sit * testamentaria, sive * dativa
123 tutela: ut tradit gl. *in §.simili, in verbo, omnis, Inst.hoc tit.* Nec prodest eam esse delatam * ante omnem capitis dimin-

diminutionem, quia tractum habet & continuam a-
ctionem: ut tradit Balduin. *in d. §. simili, in verbo,*
...is tutela.

Insuper quoque tutoris minima* capitis minutio- 124
legitima tutela tantum perit: cæteræ non pereunt,
§. *...d & capitis, Inst. hoc tit.* Quia agnatio perit minima
...atis diminutione, §. *fin. Inst. de legit. agnat. tut.* & le-
gitima* tantum inter agnatos consistit, sed ubi agna- 125
...cis non habetur ratio, non finit tutelam ea* capitis 126
diminutio, etiamsi ab aliqua lege deferatur tutela, mo-
do non nitatur agnationis jure: Et maxime hodie ubi
... cognatis, ut agnatis defertur tutela, cum *Novel.*
Iun. constit. 118. tollatur* discrimen agnationis & 127
cognationis, & tam agnatos, quam cognatos vocet ad
tutelam; unde nulla tutela peribit minima capitis di-
minutione.

Octavo solvitur tutela* exilio tutoris, modo in per- 128
petuum exilium datus fuerit tutor, *l. tutor petitus, cum*
... & ibi gl. *verbo, tempus, ff. de excus. tut.* ubi dicit
hoc non procedere in exilio temporali, quo casu dicit
dandum esse curatorem.

Nono finitur tutela* morte quoque tutoris, §. *simili* 129
...lo, Inst. hoc tit. idque ratione superius allegata de
morte pupilli. Sed ex* legibus Platonis *lib.* 6. si or- 130
phanorum tutor obierit, cognati, & affines ex utrius-
que parentibus usque ad consobrinos & patrueles, qui
præsentes sunt, alium intra decem dies constituere ju-
bentur, alioqui drachmate singuli, singulis quibusque
diebus mulctantur, donec tutorem præficiant. Et non
solum prædicta procedunt in morte tutoris, verum
etiam* in morte contutoris, quo ad suam partem, nec 131
accrescit superstiti, maxime si testator hoc testamento
expresserit, secundum Specul. *tit. de instrũ. edit.* §. *nunc*
vero aliqua, n. 13. *& ibi in addit. litera D.* Et hac* ratio- 132
ne tutoris hæredes erunt liberati, ad quos onus tutelæ
non transit, *l. tutela plerumque, ff. de tutel.* Nisi quo* ad 133

negotia per defunctum inchoata, quæ per hære
si legitimæ ætatis & masculus sit, explicari deben
ff. de fidejuss. & hæred. tut.

134 Sed ea, quæ de morte * tutoris diximus, non pr
dunt, quo ad pupillum, qui non liberatur, sed dat
lius; sæpe enim diversi generis sunt tutores, ut si t
mentarius moriatur tutor, succedat legitimus vel a
tivus.

135 Decimo finitur tutela * remotione tutoris ut su
136 cti, *§. fi. Inst. hoc tit. l. si arrogati ff. de tut.* Quod * inte
debet de vero suspecto: nam si aliquis tutor facere
allegari tanquam suspectum, ad hoc, ut non cogere
ad tutelam suscipiendam, nihil ageret, secundum A
in l. quamvis, n. 1. C. de decur. lib. 10. Vel nisi detur
junctus ob augmentum facultatum, quo casu prius a
ti tutores ab administratione non liberantur, *l. cum*
augmentum, C. in quib. casib. tut. hab.

137 Furore vero, vel alio * simili morbo, vel vitio
perveniente, tutela non finitur, sed in locum furi
muti & surdi tutoris, alii tutores dantur, *l. complur*
138 *ff. de tutel.* Cessante * ergo causa furoris, ipso jure de
139 nit, *l. 1. ff. de curat. furiosi*, nisi * habeat dilucida int
valla, *l. cum aliis, C. de curat. furiosi.* Quo casu non de
nit curator esse tempore, quo ille sanæ mentis effi
tur, sed exercitium administrationis ei non competi
& potest tunc ille, cui curator est datus, omnia p
se agere, sed furore superveniente, exercitium rest
tuitur curatori, *d. l. cum aliis.*

140 Nec etiam captivitate tutoris * apud hostes finitu
sed suspenditur tutela, propter spem postliminii,
interim providetur pupillo de Attiliano tutore, *l. m*
to, §. ult. verbo. substantia, ff. de tut. §. ab hostib. Inst. de A
til. tut. ne scilicet medio tempore bona pupilli perean
quando enim captus est tutor, pupillus domi perma
nens, adhuc indiget tutore, qui suæ personæ curam
suscipere debeat, & ideo lex assignavit ei Attilianum
tu

rem, donec sit spes, ut reversurus recuperet tute-
à qua, nec culpa, nec facto suo ceciderit.
ed hoc * non procedit in pupillo, cujus captivita- 141
atim finitur tutela, §. *item finitur, Instit. hoc tit.* Nihil
n pupillus habet juris in tutorem, quod possit re-
erare postliminio reversus: Pupillus enim captus
indiget amplius tutore, quia datur personæ libe-
& qui sui juris sit; & ille servus hostium efficitur, §.
hostib. Instit. quib. mod. jus pat. potest. sol. Plerunque
en * curator bonis pupilli datur, ne medio tem- 142
pere pereant, *l. ab hostibus, §. 1. ff. ex quib. caus. major. & a. muto, §. ult. ff. de tutel.*
Undecimo finitur * tutela secundo matrimonio 143
tris tutricis, ipse, §. *quia vero, in auth. ut sine pro-
bit. matres, & debit. & credit. tutel. minor. gerant; ibi,
c, ut secundas nuptias contraxit, eam repente expelli à
la. & auth. Sacramenta, C. quand. mul. tutel. offic. fung.*
idque hac ratione, quod lex plus de ea non confi-
, imo præsumat quod vitæ librorum insidiabitur, *l.
quæ tutores, §. fin. C. de administ. tut.* & ita quotidie
servatur in judiciis. Nec judex quoq; hoc casu de-
sequi voluntatẽ testatoris, qui eam cõstituit tutricẽ
tamento, quamdiu vixerit; quia lex tali casu de ma-
diffidit, *l. in confirmando, & l. utilitatem, ff. de confir. tut.*
ilitatem enim * liberorum Prætor sequi tenetur, & 144
n scripturam testamenti, vel codiciliorum: si enim
tator cogitasse quod ipsa ad secundas nuptias con-
lasset, ipse sic de ea quamdiu viveret, non providis-
: Quia igitur in eodem statu non remansit, ei tutela
manere non debet, *arg. l. cum quis, in princ. ff. de solut.*
e qua re late diximus supra *cap. 15. regula, tutela est
icium virile.*
Duodecimo finitur * etiam tutela fœminarum, per 145
nventionem in manum veri, autore Boetio: Nec
irum quidem, erat enim conventio in manum spe-
es capitis minutionis, quæ omnes tutelas solvit Cũ

enim eo modo capite minuerentur, statum ac familiam mutabant, & in virorum mancipium redigebantur, in quorum manu eas fuisse, etiam Cato apud Livium, *lib*. 44. dicit. Quin etiam * in manum conveniendo mulierem, cum capite, fortunas quoq; suas in familiam ac domum mariti transtulisse sciendum est.
147 Nam, ut* Cicero *in Topic. in loco ab effectis*, scribit, cum mulier viro in manum conveniebat, omnia quæ ius fuerant, viri fiebant dotis nomine. Vnde Boetius uxore defuncta, quæ in manum convenisset, bona ius
148 ad virum pertinuisse, bene collegit; adeo, ut * etiam mulier quæ maritum habeat, & in ejus manu est, tutorem non habeat; & ita arresto * quoque Curiæ Vrajectinæ Provinciæ decisum fuit 9. *Maii, Anno* 150. *inter Ioannem, & Paulum Gosevvini actores ex una, contra Iasparum Martini tutorem, neptis suæ reum, ex altera*
150 *partibus*. Amplius etiam * post conventionem in manum, quia tutore carebant, & ea in re tutoris autoritas necessaria erat, non obligabantur civiliter, ne maritо quidem autore, exemplo pupilli, qui patre, cujus in
151 potestate est, autore, non obligatur. Tutore * vero tutore bene, *l*. 2. §. *his qui, ff. de capit. diminut. & l. ult*. §. *pu-*
152 *pillus ff. de verb. oblig*. Fœminæ quoq; * liberabantur tutela, quando virgines Vestales essent captæ, teste Boetio *in Top. Ciceronis*. Quo quidem iure, etiam Pauli & Vlpiani temporibus vsum fuisse populum Romanum, satis ex Vlpiani fragmentis constat.
153 Decimotertio, tutor * quoque testamento datus sub conditione ea eveniente, desinit esse tutor, §. *sed etsi*, & ibi gl. *verbo, testamento, Instit. hoc tit. l. tutor datus*, §. *si tutorem, ff. de test. tut l. si tutor*, §. *si testamento, ff. de tut. & rat. dist. l. si arrogati, ff. de tutel*. Idque hac ratione
154 quia volūtas * testatoris semper est seruāda, veluti regulatrix dispositorum in testamento, *l. in conditionibus ff. de cond. & dem. &* §. *disponat, in auth. de nupt*. Quin
155 imo propter voluntatem testatoris * seruandam, rece-

ditu

r quandoque à verborum proprietate, secundum Bt. *l.ambiguo,ff.de reb.dub.*Dec.*in l. non omnis, n.* 3. *cert. pet.*& ad hoc, ut mens*testatoris observetur, 156 ositio facta in uno casu, trahitur ad similem, *l.fin. e instit. & subst.* Quod maxime * procedit, si non 157 trarietur juris dispositioni, *l. nemo potest,* ubi Jas. *n. de legat.*1. Dec. *in l.*1 .*num.*6. *C. de pact.* & Guid. *decis.*515.

Decimoquarto etiam * finitur tutela, si ad certum 158 epus datus fuerit tutor, quia eo finito, desinit, §.*prætea,* & ibi gl. & §.*sed etsi.Inst.eod. l. si arrogati,ff. de* quod quidem tempus tam ad esse, quam ad non se habere potest, §. *conditionet,Instit.de verb.oblig.* a * limitata causa, limitatum producit effectum: 159 tutela, quæ ad certum tempus restringitur, ulterius rgredi non debet, *l. in agris,ff. de acq. rer. dom. & l.* ubi Baldus, Iason, & cæteri Scribentes, *C. de trans-* vel quia * ad tempus permissa ab eo tempore, po- 160 censentur prohibita, *l. si ita,ff.de vulg. & pupil.*

Decimoquinto * finitur tutela, vel quia suspecti 161 sunt, vel quia ex justa causa se excusant, & onus adistrandæ tutelæ deponunt, secundum ea, quæ dius supra, *c.*35.& facit §.*fin. Instit.hoc tit.*

CAPVT XXXVIII.

ministratores alienarum rerum, quomodo raionem reddere, quid in reddendis rationibus bservare, an semel redditæ rationes iterum eddi debeant, & an remitti possint, vel quanlo, plena manu declaratur.

SVMMARIA.

1 *Actus sui rationem reddere, tenetur tutor finita tutela.*

2 *Ratio reddi debet finita tutela, sive finiatur* [...] *pupilli, tutoris, vel alias.*

3 *Nomine rationum continentur rationes in scri*[...] *redactæ & non scriptæ.*

4 *Tutor debet rationes legendas offerre, cum univers*[...] *actus sui instrumento.*

5 *Rationes in folle exhibere quid sit.*

6 *Tutor rationes reddens, tenetur edere adversaria, id est, volumina rationum.*

7 *Tutor an teneatur libros rationum tradere, quos* [...] *confecerit propria pecunia.*

8 *Tutor tenetur cautiones & instrumenta omnia* [...] *sui exhibere. Ampliatur num. 9.*

10 *Tutor licet à testatore liberatus fuerit à rationibus exigendis, tenetur tamen reddere chartas, in quibus rationes conscriptæ sunt.*

11 *Conditio reddendarum rationum non impletur* [...] *de iis quæ scripta sunt in Codice rationum, fiat* [...] *nib. fides, quæ ab eo gesta sunt.*

12 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando perfecte dica*[...] *redditæ rationes.*

13 *Tutor rationem reddens, debet solvere reliqua.*

14 *Reliquorum appellatione, quid veniat remissive.*

15 *Reliquorum illatio & persolutio, annexa est reddit*[...] *rationum.*

16 *Reliquatio, & reliquatum facere, quid, num. 17.* [...] *reliqua quæ. num. 18. 19. 20. 21. 22. & 23.*

24 *Reliquari, & reliquis obnoxium esse.*

25 *Reliquare amplam summam, quid.*

26 *Liberatione facta tutori generaliter, an conver*[...] *possit ratione reliquorum.*

27 *Tutori à testatore liberato à redditione rationis* [...] *censentur remissa quæ dolo, vel fraude facta sunt.*

28 *Liberatio etiam ampla se non extendit ad dolum* [...] *turum, & verum.*

9 *n generali liberatione non venit id quod potest vendicari, & apud tutorem adhuc est.*
0 *iberatio facta tutori generaliter, non impedit, quo minus conveniri possit ratione doli, qui consistit in faciendo.*
An mater tutrix non obstante prohibitione testatoris, de redditione rationis, teneatur solvere reliqua.
2 *utor cui ultra liberationem vel prohibitionem legatum factum fuit à testatore, quo remittit ei id in quod eum contingeret condemnari, an teneatur etiam ad reliqua.*
33 *Prohibitio sive liberatio testatoris de non reddendis rationibus non relevat, quando quis administravit ante inventarii confectionem, vel decretum administaationem.*
34 *icet uni relicta fuerit liberatio reddendarum rationum, non tamen prohibetur pupillus ex ejus persona convenire contutorem, si eum suspectum facere neglexerint.*
Damna quæ casu contigerunt ad reliquorum onus non pertinent.
6 *iberatio, vel prohibitio de reddenda ratione, non excusat tutorem à dolo vel fraude. Ampliatur num. 38.39.40.*
ommunis opinio.
tante statuto, quo quis tenetur de dolo, & lata culpa, sufficit dolus in omittendo tantum, non in faciendo.
42 *Expromissor minoris non obligatur tutori pupilli, ex quitatione iniqua & dolosa à pupillo extorta.*
43 *Dolus præsumptus consistens in omittendo, censetur remissus, stante liberatione & prohibitione testatoris tribus concurrentibns.*
44 *De jure tenetur tutor reddere rationem, etiam non requisitus.*
45 *Magis communis opinio.*

46 Pa-

46 *Pactum non valet quo promittit quis nunquam exigere rationes.*

47 *Conventio facta cum pacto, quod non possum vocare administratorem, non valet.*

48 *Procurator constitui non potest cum pacto, quo revocari non possit, etiam juramento intervenien.*

49 *Pœna promissa in casu revocationis procuratori non debetur.*

50 *Redditio rationis, etiam hæredem tutoris vel administratoris astringit.*

51 *Hæres universalis tenetur reddere rationem fideicommissario, de rebus hæreditatis, si illis se immiscuerit, & fructus receperit.*

52 *Curator tenetur reddere rationem administrationis.*

53 *Curator ad lites, gestorum rationes reddere tenetur.*

54 *Filiusfamilias patris sui curator rationes reddit*

55 *Communis opinio.*

56 *Mater quæ filii negotia tractavit, tenetur reddere rationem filio, & tenetur de dolo & negligentia. Ampliatur num. 57. 58. Limitatur num. 59.*

60 *Adversus matrem datur restitutio in integrum, si liberos in gestu circumvenerit.*

61 *Matris bona filiis tacite sunt obligata pro administratione.*

62 *Pro administratione bonorum filii, dos matris retineri potest.*

63 *Avia etiam rationem reddere tenetur.*

64 *Frater, qui fratris sui negotia gessit, rationem reddere tenetur. Ampliatur num. 65. 66.*

67 *Patruus, qui administravit bona nepotis, vel neptis, tenetur reddere rationem.*

68 *A Consanguineis, quomodo exigenda sit ratio.*

69 *Præceptor sive Pædagogus, quomodo & quãdo rationem reddere teneatur de receptione pecuniæ, a patre pupilli.*

70 *Thesaurarius sive exactor plene reddere debet rationem, licet habuerint liberationem à Rege.*

ocurator ad negotia, rationem reddere tenetur.
cius administrans bona communia, rationem reddere tenetur.
Negotiorum gestor, rationem reddere tenetur.
ubernatores hospitalium tenentur reddere rationem, & cui.
onsules & Scabini rationem reddere tenentur, de pecuniis civitatis receptis.
stitores & factores, tenentur reddere rationem, & librum rationum habere; & quid continere debeat.
actores tenentur, mortuo rationum domino, restituere libros & omnia, & exhibere hæredibus debita, & credita, apothecæ sui magistri.
equester tenetur reddere rationem de fructibus, quos percepit ex beneficio apud eum sequestratis, & perceptis.
uratus in Synodo Episcopo reddere debet rationem de animabus parochianorum, & cura.
dem in coadjutore.
apitulum gerens negotia, sede vacante, reddere tenetur rationem novo Episcopo.
mnis Provisor, receptor, sive bonorum administrator, rationem reddere tenetur, sicut quoque hæredibus eorum tenentur.
Executor ultimæ voluntatis rationem reddere tenetur. Ampliatur num. 85.
dem in executore sententiarum, qui fructus seu bona recepit.
Actores, qui mandato curatoris administraverunt, & omnis alius substitutus à tutore vel alio administratore, rationem reddere tenentur.
Tutor rationem non reddens, dicitur esse in dolo præsumpto, imo etiam vero; & quando.
Pluribus existentibus tutoribus, unus non potest rationem reddere sine altero.
Cui sit reddenda ratio.

90 *Tu-*

90 Tutor rationem fructuum & redditunm, bonfide perceptorum reddere debet.

91 Ratio reddenda est in loco, ubi bona gesta sunt

92 Argentarius rationem reddere debet argentaria ubi illam exercuit.

93 Ratio plene reddenda est, non pro parte.

94 Redditio rationis est quid individuum, quod ex parte præstari non potest.

95 Tutor etiam rationem reddere tenetur de non gestis, ut quia omiserit culpa, negligentia, ut alias.

96 Tutor etiam reddere debet rationem de gestis post finitam tutelam, si probetur eum administrationem continuasse.

97 Nomina debitorum à tutore taliter præstari debent, quod fuerint idonei tempore, quo illis creditũ st.

98 Tutor tenetur, si bona nomina ob ejus negligentiam, vel non exactionem mala facta fuerint, nisi fatali fuerint non solvendo debitores post finitã tutelam.

99 Tutor tenetur reddere rationem post viginti vel triginta annos.

100 Tutor vel curator, pupillum in tutela fraudens, et rem pupilli sibi approprians, tenetur actione de rationibus distrahendis in duplum.

101 Tutor pupillum in tutela fraudans, si non est solvendo, punitur extraordinem, & si furandi animo fecit, tenetur furti.

102 Tutor non jure datus, non tenetur, si pupillum in tutela fraudaverit.

103 Quibus detur hæc actio de rationibus distrahend.

104 Actio de rationibus distrahendis in hæredem, cæterosque successores non datur, quia pœnalis e.

105 Hæc ratio de rationibus distrahendis in duplum e. licet in simplo rei persecutionem contineat.

106 Quando hæc actio competat, & quamdiu.num. 10

108 Athenienses moram quinquennii tribuebant rationibus tutorum.

109 P.

Pater non tenetur reddere rationem administrationis filio, de adventutis: & quæ sit ratio num. 111.

Pater in rebus filii, actu & habitu, plenam habet administrationem.

Pater dolose administrans bona filii, rationem reddere debet.

Pater administrans res filii, in quibus non habet usumfructum, rationem reddere tenetur.

Pater administrans ut tutor filii emancipati bona, rationem reddere tenetur.

Pater tenetur reddere rationem, quando pleno jure bona perveniunt ad liberos.

Ad removendum patrem ab administratione, sufficit negligentia & culpa.

Magis communis opinio.

Rationem semel reddens, non tenetur iterato reddere.

Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo.

Probatio affirmative concepta recipit consummationem in primo actu, qui celebratur.

Dispunctio rationi, non nisi semel concedenda est. Limitatur num. 122.

Qui reddidit rationem, & absolutus fuit, non poterit ulterius molestari.

Qui reddidit semel rationem, si liberationem juramento firmatam consecutus fuerit, ad iterum reddendas rationes, compelli non potest.

Stante statuto jurata, de non iterum reddenda ratione, minor læsus non restituitur.

Communis opinio.

Liberatio geminata & ratificata ex intervallo à minore facit, ut tutor qui semel reddidit rationem, non teneatur iterato reddere.

Ratihabitio & ratificatio facta ex intervallo, tollit omnem nullitatem, & allegationem doli etiam ex proposito.

129 *Trans-*

129 *Transactio facta in præsentia judicis, vel amicorum, tollit omnem suspicionem & fraudem*
130 *Consiliario Principis emente rem à subdito præsentia Principis, non præsumitur venditor aliquo deceptus.*
131 *Autoritas & præsentia Principis tollit omnem obligationem deceptionis, etiamsi esset ultra dimidium justi pretii, & excludit omnem suspicionem doli, & fraudis.*
132 *Tutor habens apocham à redditione rationum, non tenetur iterum rationem reddere.*
133 *Ratio dolo reddita, pro non reddita habetur & de novo reddi debet. Ampliatur num. 134.*
135 *Liberatio rationum dolo obtenta iterum reddi debet, licet fuerit jurata.*
136 *Communis opinio.*
137 *Dolus liberationis quomodo probetur. num. 138. 140. 141. 142. 144.*
139 *Dolus quid.*
143 *Dolus ex proposito, & reipsa à pari procedunt.*
145 *Error calculi semper potest allegari & deduci*
146 *Calculatio & computatio erroneè facta denuo, & reiteratò est revidenda.*
147 *Calculatio male composita & facta denuo reducenda est ad rectam compositionem & veritatem.*
148 *Error calculi semper potest allegari, etiamsi præ rationes initæ proponantur.*
149 *Errantis nulla voluntas.*
150 *Error calculi, quomodo probabitur.*
151 *Error calculi etiam in facto proprio potest adlegari*
152 *Error calculi etiam in facto proprio, facit computationem ipso jure nullam.*
153 *Communis opinio.*
154 *Error calculi potest allegari in causa appellationis, sive sit deductus in causa appellationis, sive non*
155 *Pro errore calculi, non competit actio criminalis*
156 *Cessat error calculi, quando post illam calculationem fuerit*

fuerit deventum ad pactum & stipulationem. Limitatur num. 157.

Error calculi cessat, quando est transactum. Item quando est sententiatum. num. 159.

Iuramentum interpositum in contractu, facit quod calculus non possit retractari.

Non conceditur absolutio à juramento, maxime ubi juratum fuit, omnia vera esse.

Error allegari non potest, quando confessio est geminata.

Confessio geminata inducit probationem etiam inter absentes, licet verba sint enunciativa.

Cõfessio geminata tollit præsumptionem erroris juris.

Gratiosa computatio retractari non potest.

Curator Reipublicæ, Procurator, tutor, vel alius administrator, non possunt facere gratiosas computationes, & quæ sit ratio.

Computatio à Iudice probata, non retractatur.

Decretum interpositum, sine causæ cognitione, nullum est.

Error in calculo temporis, non vitiat computationẽ.

Confirmata calculatio non retractatur. Limitatur numero 171.

Calculator à judice datus, impedit retractationem.

Liberans debitorem ex intervallo post calculum factum, non potest retractare computationem: secus si incontinenti remiserit.

Liberatio generalis dolose facta, nihil valet, nec comprehendit ea, quæ extant penes liberatum, & quæ tenebatur restituere.

Etiamsi liberatio juramento esset vallata.

Etiamsi facta esset per actum inter vivos.

Et quando contineret iniquitatem, ad illam non extenditur.

Nec comprehendere debet exorbitantia.

Promittens nõ contravenire, tenetur observare quæ gessit.

PEracta & finita tutela & cura, restat nunc, ut [...] tiamus, qui teneantur rationem reddere; [...] rationibus exigantur: an is, qui semel reddidit [...] nem, iterum teneatur reddere: an rationes r[...] possint, ut non reddantur; & quando. Quod capt[...] plenius cognoscatur, una regula expediemus, v[ideli]cet: Quod * actus sui rationem reddere teneat[ur tu]tor, finita tutela, actione tutelæ, 5. *fin. Instit. de A[...]* *l.* 1. §. *officio, ff. de tut. & rat. distr.* Bartholom. Soc[...] 92. *nu.* 5. & 17. *lib.* 4. Dec. *consil.* 100. *num.* 7. *in* [...] *curatore, & omni administratore, & cons.* 178. *nu.* 1. [...] cum Molinæo *cons.* 274. *num.* 3. & *consil.* 533. *n.* 2. [...] tus, ponens regulam in omni administratore, *cons*[...] *num.* 29. 30. *lib.* 1. Chassan. *tit. des enfans*, §. 6. *verb*[...] *rendre compte.* Berous *quæst.* 15. & Paris. *consil.* 96. [...]

Et ratio hujus est, ne cum aliena jactura tutor
locupletetur, *l. nam hoc natura, ff. de condict. indebit. l.*
natura, ff. de reg. jur.

Ampliatur primo, ut * procedat quod ratio red- 2
denda sit, finita tutela, sive ea finiatur morte pupilli,
tutoris vel alias, secundum Balduin. *in §. fin. in*
verb. post pubertatem. Instit. de Attil. tut.

Secundo ampliatur, quod * tutor teneatur, non 3
solum scriptam tantum rationem reddere, sed & eam,
quae in scriptura ab eo administrata fuerit, *l. liberta-*
ti, ff. de stat. lib.

Tertio ampliatur, quod * etiam non sufficiat sola 4
rationum, id est, inspiciendi facultas, sed quod debeat tu-
tor rationes legendas offerre, & discutiendas, cum u-
niuscujusque actus sui instrumento, ut examinari possint
computationes probe an improbe referantur, & an
accepta recta relata, an non recte sint, *l. cum servus, l.*
sub conditione, ff. de cond. & demonst. l. si statu libera,
ff. de stat. liber. l. si ita fuerit, §. quaestio haec, ff. de ma-
numiss. test. Bart. Soc. *cons. 92. nu. 7. l. 4.* Barbat. *cons. 62.*
l. 1. & Chassan. §. 6. *tit. des enfans des plusieurs litz,*
rubr. do, d'en rendre compte, nu. 6. usq; ad 19. Non au-
tem in folle, id est, inexplorate, inexplicate, atq; con- 5
fusas rationes exhibere tutor debet, quales solent ii,
qui pecunias in marsupio ostentant, nec qualis quanta-
ve sit sciri volunt, ut egregie exponit Alci. *l. 4. de verb.*
sig. & Eras. Roterod. *cent. 9. Chiliad. 4. Prov. 37.*

Quarto ampliatur, quod * tutor ad eundem etiam 6
modum cogatur edere adversaria, id est, volumina ratio-
num, *l. si ita fuerit, §. quaestio, in fin. ff. de manumiss. test.*
Et hoc ne si librum * rationum fecerit ex pecuniis pu- 7
pilli vel domini: secus vero si ex propria pecunia; quia
cum sua interesset, non teneretur illos libros trade-
re, soluto eo, quod interest & facto sibi acceptila-
tione publico instrumento, ut tradit Barbat. *cons. 91.*
per l. 1. §. penult. ff. de edendo.

8 Quinto ampliatur, quod etiam * teneatur tutor rationes, & instrumenta omnia actus sui exhibere, *cum servus, ff. de cond. & demonstr. l. fin. §. inter cætera ff. de liberat. legat. & l. si ita fuerit, §. quæro, ad fin. ff. de manumiss. test. & l. si cui libertas, ff. de cond. & demonstr.* Maxi-
9 me autem * tenetur edere tutor instrumenta, quæ pertinent ad res administratas *d. l. si cui libertas, ff. de cond. & demonst.* quæ si dolo, lata culpa, vel levi non restituat, adversus eum in litem jurare poterit, *l. alia ... qui, C. de in lit. jur.*

10 Sexto ampliatur, quod * etiamsi vetitum fuerit ab eo rationes exigi, quod nihilominus teneatur reddere chartas, in quibus rationes conscriptæ sint, *d. §. inter cæ-*
11 *tera.* & quod etiam * docere debeat, constare fide de omnibus, quæ ab eo gesta fuerint, ut neque subtraxerit quid ex iis, quæ acceperit, neque expensum rationibus præscripserit, quod non dederit, *l. qui sub conditione, ff. de cond. & demonstr.*

12 Quando autem * recte ac perfecte rationes redditæ censeantur, in dubium revocatur, & tandem ... *in l. voluntatis, n. 2. C. de fideicōmiss.* Paris. *cons. 82. n. ... & cons. 84. n. 17. & cons. 87. n. 16. & cons. 96. n. 31. ...* Iudicis arbitrio id relinquendum putant. *per l. T... §. sorore, ff. de fideic. libert. & c. contingit, de fide instr.*

13 Septimo ampliatur, quod * etiam tutor reliqua solvere debeat, *l. quamvis. l. cum servus, l. qui sub conditione, ff. de cond. & demōstr. l. qui libertatis, §. servus. ff. de cond. ... l. si statu liberum, in fin. l. si servo, ff. de statu liber. l. 4. ... test manumiss. l. non solum, § is qui, ff. de liberat legat.* Ca... san. *d. tit. des enfans, §. 6. in verbo, & reliqua, num. 3.* ...
14 & ibi, quid * reliquorū appellatione cōtineatur, & ...
15 *in l. potest, ff. de ver. sig.* Reliquorum * enim illatio, & persolutio omnino annexa est redditioni rationum ... eæ aliter redditæ videntur, *l. non solum, §. is qui reddere*
16 *ff. de liberat. leg.* Est enim * reliquatio residuum illud, quod post redditas rationes apud ipsum administ...

stri...

rem superest, *l. si cui libertas, ff. de con. & demonstr.* *Paulus, & l. qui sub conditione. eod. l. Sticho liber-* *ult. §. inter, ff. de liberat. leg. & l. 3. C. de suscept. lib.* Inde etiam* reliquatum facere, id est, paria facere, 17 *Sticho libertas, §. ult. & l. semper, §. conductores, ff. de* *imum.* Reliqua etiam* sunt debitæ præteriti tem- 18 pensiones, sic* reliqua colonorũ, sunt pensiones à 19 os debitæ *l. quæsitum est, §. peto, & l. Offidius, & l. qui* *it, in fin. ff. de leg. 3. l. Seiæ in princ. & l. prædia. §. af-* *p, ff. de instruct. vel instrum. legat.* Sic & reliqua ctionis* accipiuntur, *in l. si adversarius, C. ad Vell.* 20 & reliqua* vectigalis, *l. Moschis, ff. de jur. fisci.* Et 21 a pro reliquis* censuum debitorum, *in Rubr. sine* 22 *, vel reliquis.* & reliqua* collegarum *in l. Lucius* 23 *, ff. ad munici.* Inde reliquari, & reliquis* obnox- 24 le, *l. constitutionibus. ff. ad municip. l. rescripto, §. sed* *mum. ff. de muner. & honor.* Vndequoque* dici- 25 reliquatus est amplam summam, id est, mansit am- mmæ reliquator ac debitor, *l. si qis ratione. ff. de* *. legat.*

Predicta autem ampliatio* procedit, etiamsi veti- 26 uerit rationes exigi: eo enim non obstante, non dietur reliqua exigere, quas quis se relinquavit, *olum, in fin. cum l seq. ff. de liber. leg. l. Thais, §. Sti-* *Damas. ff. de fideic. lib. l. cum tale, §. quin ergo, ff.* *d. & de monst.* Grat. *consil. 23. num. 9. lib. 1.* Ruin. *70. n. 8. lib. 4.* Corn. *consil. 313. num. 7. & 8. lib. 1.* & *cons. 21. nũ. 57. lib. 2* quia cẽsetur* tantũ scrupu- 27 nquisitio remissa, non autẽ ut id remittatur, quod vel fraude factũ fuerit, *l. si servus vetitus. ff. de legat.* *non solum debitorem, §. ult ff. de liber. leg.* Vnde si te- legaverit* liberationem tutori, seu uxori, vel pro- rit ne redderet rationem, & reliqua; Imo, si con- ret dictum administratorem in quoquam conde- i, id leget dicto administratori, gravãdo hæredes, beant hoc restituere, adhuc si condemnetur ex

 dolo

dolo futuro, & vero, non se ad hoc extendet lib... ut consuluerunt Ang. *cons.* 175. & Anch. *cons.* 11. J... de Anan. *cons.* 80. & Salic. *in l. cum necessitatem. C. de*
29 *deicom.* Adeo ut etiam * hoc casu quis non impe... petere pecuniam, quæ tutori remanserit, *l. ult. §. ante cætera: & §. Titia ff. de liber. legat. l. si servus, ff. de g.* & eleganter Alex. *cons.* 62. *n.* 9. *lib.* 4. Idem quoque di-
30 cendum erit in eo, quod * apud tutorem non rem... rit, sed tamen abesse desierit ejus dole, qui consil... faciendo, ut optime tradit subtilis Decius, *cons.* 34...
31 *fin.* Amplius * etiamsi mater esset tutrix, ea n... stante tali prohibitione, reliqua solvere debet, ut... dit Alex. *cons.* 62. *n.* 3. 9. 10. & 11. *l.* 4. Bald. *in l. ... portet. §. sed cum tacitas, C. de bon. quæ lib.* Verum M... noch. *de arbit. jud. l.* 2. *cent.* 3. *cas.* 209. *nu.* 26. & ... patre, matre, & patruo, relinquit arbitrio judicis. ...
32 ad reliqua tenetur * tutor, secundum quosdam; si ... liberationes, vel prohibitionem legaverit tutori ... quod eum contigerit condemnari, ut tradit Alex. *c...* 192. *in fin. l.* 7. Molin. ad Alex. *con.* 54. *n.* 5. *l.* 2. & 5... 6. *n.* 20. licet non sit sine dubio, cum inveniam eu... Alexandrum, *d. cons.* 192. *in fin. lib.* 7. *cons.* 54. *n.* 5. ... & *cons.* 164. *n.* 1. & 2. *lib.* 5. contrarium tenere, qu... & *trib. seq. d. consil.* 164. ampliat id etiam procede... promisisset rationem reddere, ad quem Lectorem ... mittimus.

33 Denique eadem * quoque prohibitio, sive lib... tio, tum maxime non prodest, quando quis adm... stravit ante Inventarii confectionem, vel decr... administrationem, quod facere non potuit tutor. ... *de auth. tut. l. fin. in fin. C. arbit. tut.* & plene per B... lum, *in l. legitimos, in princ. ff. de legit. tut.* Quia cum tr... verit legem sibi datam à testatore in testamento, c... ciendo inventarium, indignus est beneficio ipsius te... stamenti, *l. Nesennius, §. fin. ff. de exc. tut. c. qui frustr. ... usur.* & optime tradit Ruin. *con.* 70. *l.* 4. Nec etiã ...

itio * prodest contutoribus ut Papinian. scri- 34
eliquit, *in l. qui plures, ff. de admin. tut.* Qui plu-
uit, tutores habuit, unum, qui solvendo non fuit,
em actus sui vetuit reddere, quoniam ejus libe-
quod ex tutela percepit, aut dolo contraxit, non
cta: contutores, qui suspectum facere neglexe-
ex culpa recte conveniuntur.

rum hæc * septima ampliatio non procedit, quo 35
mna, quæ casu contigerunt, quæ ad onus reliquo-
non pertinent, sed debet ratio ita computari, *l.*
,§. Titius Sticho, ff. de fideic. libert.

ctavo ampliatur * regula, quod etiam liberatio 36
rohibitio relicta tutori testamento, de non red-
lo rationem, non se extendat ad ea, quæ dolo, vel
le commissa sunt per tutorem, *l. non solum, cum l.*
ff. de liber. leg. l. cum tale, §. quid ergo ff. de con. & de-
trat. l. si servus, ff. de legat. 1. Barb. *cons.* 68. *l.* 1. Dec.
178. dicit * communem, & ibi Molinæ. Chassan. 37
es enfans, §. 6. verbo, d'en rendre compte, n. 21. late
ous *quæst.* 21. Crauet. *con.* 193. *num.* 9. & Nic. Ever.
ses, *cons.* 211. quia dolus talis futurus non potuit
statore remitti tutori, ne daret materiam delinquē- 38
quidam decedens, ff. de administr. tut. & plene per
t. *in l. Aurelic, §. Caius ff. de liber. legat. in vers. sed*
d si relinquitur liberatio. Etiamsi* dictum fuerit per
tatorem, quod non teneretur reddere rationem, &
od omne velit restitui per hæredem, in quod fue-
condemuatus, ut tradit Dec. *d. consil.* 349. *in fin.* A-
cons. 52. *num.* 5. *lib.* 2. Idem *consil.* 164. *num.* 2. *vers.*
nen. Salicet. *lib.* 5. Molin. ad Dec. *cons.* 192. & novis-
ne Alc. *in tract. præsumpt. reg.* 1. *præs.* 6. *nu.* 2. dicens
mmunem. Sed contrarium tenet idem Alex. *d. con-*
164. *num.* 1. *lib.* 5. Grat. *cons.* 23. *num.* 1. & 2. *l.* 1. Dec.
consil. 192. *nu.* 1. Verum* communis opinio procedit 39
iamsi mater esset tutrix, quæ non excusatur à tali
olo, secundum Alex. *d. consil.* 62. *num.* 9 10. & 11. *l.* 4.

40 Maxime quando * statutum dicit, tutorem tene[...] dolo, & lata culpa, non obstante tali liberatione v[...]
41 prohibitione. Imo stante * tali statuto, sufficit [...] in omittendo tantum, non in faciendo, ut tradit Gra[...]
42 tus, *consil.* 23.*n.* 10.11.*&* 12.*lib.* 1. Nec etiam * eo [...] obligatur expromissor minoris, maxime si const[...] minorem dedisse tutori suo quitationem iniqu[...] quæ in se reipsa dolum habeat: nam conventus, e[...] promissione, poterit excipere de dolo, & iniquit[...] obligationis principalis, sicut fidejussor conventus posset excipere, & principaliter agere de rescissione suæ fidejussionis, si minoris obligatio propter dol[...] irritaretur, ut consuluit Anchor. *consil.* 330. *n.* 7. [...] *vers. moveor principaliter.*

43 Sed hæc ampliatio * non procedit in dolo præsum[...]pto, nisi tria concurrant, scilic. conjunctio sangui[...] quod non sit factus locupletior, & quod arguatur [...] dolo præsumpto tantum, ut optime tradit Cra[...] *consil.* 193.*n.* 9. allegans Dec. *cons.* 607. & noviss[...] Gozadin. *cons.* 47. *&* *cons.* 94.

44 Nono ampliatur * regula, quod quando ex stat[...] est præfixum tempus, (ut de jure finita tutela) ad r[...]dendam rationē, *l.* 1. *in fin. & l. si finita, & l. si tutor in* [...] *ff. de tut. & rat. distr.* tutor teneatur rationem redd[...] etiam non requisitus, ut voluit gloss. *in verbis, sing*[...]
45 *annis*, quam approbant magis * communiter Dd[...] *clem. quia contingit. de relig. domib.*

46 Decimo ampliatur, quod * etiam non valeat p[...]ctum, quo promittat quis nunquam exigere ration[...]
47 ut tradit Alexand. *consil.* 18. *lib.* 2. ubi inquit, quod * n[...] valeat conventio, per quam constituam aliquem a[...]ministratorem cum pacto, quod non possum illum r[...]vocare, allegans Bartol. *in l. cum precario ff. de prec.* [...] Angel. *in l. Stichum*, §. *usumfructum*, *ff. de solut.* ubi dic[...]
48 idem * esse in Procuratore, qui eo modo constitui no[...] possit, quod revocari non possit; etiāsi juramentū inte[...]

vt

ueerit, per gl. *in c. fi. de proc. in 6.* & late tradit Ang.
co. 225. ubi in fine * cōcludit, quod pœna promissa, in 49
ca revocationis nō debeatur, per *l. nō dubiū, C. de leg.*
Undecimo ampliatur etiā in hęrede * tutoris vel al- 50
ieus administratoris, contra quem actio transeat, quæ
ntra administratorē competebat, *l. tutela, & l. omnes,*
C. rb. tutel. l. 3. §. hæc autem actio, ff. de neg. gest. Roman.
co. 413. & Dec. *consil.* 110. *n.* 7. Adeo, ut * etiam hęres 51
uversalis teneatur reddere rationem fideicōmissario,
de rebus hæreditatis, si in illis se immiscuit, & fructus
reperit, ut est text. *in l. cum tali, §. Titius,* ubi gl. &
Bt. ff. de cond & demonst. l. mulier, §. sed etenim, ff. ad
Tbell. & Bald. *in l. filium, in fin. C. famil. ercis.*
Duodecimo ampliatur etiam * in curatore, *l. ratio-* 52
nl. adversus, C. de administ. tut. gl. *in c. fin. de stat. Mo-*
nch. in verb. & eorum. Specul. *in tit. de judic. in §. secun-*
verf. sequitur videre, de act. tutel. Quod etiam * proce- 53
d in curatore ad lites, ut gestorū rationē reddere te-
neatur, ut tradit Soc. *cons.* 46. *lib.* 1. & *cons.* 213. *l.* 2. sed
finita cura, per text. & ibi gl. *in d. l. adversus,* quam
sequitur Bald. *cons.* 211. *lib.* 2. Etiam * filiusfamilias pa- 54
in sui curator, non minus rationes reddere cogitur,
quam quivis alius extraneus, qui * eo officio fungitur, 55
m commune ponit post Firmianum, de Episcopo, *nu.*
præclarus juris Doctor Arius Pinellus *in l. 1. part.*
num. 39. *C. de bon. mater.* Barthol. Soc. *cons.* 92. *nu.* 5.
4. Bertach. *in tract. de Episc. lib. 4. part. 6. quæst.* 29.
n. 4. & facit gl. *in l. is qui, ff. de tut & curat. dat. ab his.*
Decimotertio ampliatur * etiam in matre, quæ et- 56
iam tenetur reddere rationem filio, & tenetur de cul-
p& negligentia, *l. hac edictali. §. his illud, C. de sec. nup.*
g. *in l. is qui, ff. de tut. & cur. dat. ab his.* Alex. *con.* 110. *l.*
Chas. *in §. 6. tit. des enfans, in verbo, D'en rendre cōpte,*
gloss. notab. *in l. si quis prioris, §. fin. in fin. C. de sec.*
not. Corn. *consil.* 198. *n. &* 21. *lib.* 1. Sive ea * fuerit tu- 57
tx, sive non; quia eadem est ratio; vel administrave-

rit non observata juris forma, ut tradit Bald. *in l. cum oportet, §. fin. C. de bon. quæ lib.* & late Petr. de Anchar. in matre, *cons.* 317. & late Molinæ, *in consuetud. Paris.*
58 6. *gl.* 7. Maxime autem* tenetur reddere rationem mater, quæ convolavit ad secunda vota, quo casu etiam de modicis debet reddere rationem, *Nov.* 22. *&* 15. & ibidem latissime Cuiac. Joan. de Garronib. *in ru. C. de secund. nupt. & in auth. eisdem, num.* 35. *eod. tit.* Ni-
59 si mater * habitaret in montibus, seu locis remotis à peritorum consilio, quo casu excusatur ab omissis circa tutelam, ut tradit Bart. *in l.* 1. *ff. si tabul. testam. nul. ext.* per text. *in auth. sed novo jure, in fin ibi, in agris autem, C. si cert. pet. & in l.* 1. *ff. de exerc. act. ibi, nam interdũ locus, vel tempus non patitur plenius deliberandi consiliũ,* & Paul. de Castr. *in l.* 2. *C. de injus vocando,* dicit se aas ita consuluisse, & voluit etiam Boer. *decis.* 124. *n.* 2(
60 Adeo, ut etiam* adversus talem matrem, quæ liberos in gestu circumvenerit, detur restitutio in integrum, contra *l.* 2. *C. qui & à quib. & d. Nov.* 155. Am-
61 plius etiam bona * matris pro ea administratione sunt tacite obligata liberis, *l. si mater, C. in quib. caus. pig. vel cont.* & notanter Dec. *cons.* 591. & facit *l. pro officio, ff.*
62 *de adm. tut.* & dos etiã* ipsius matris pro tali obligatione retinere potest, ut tradit Barthol. Socin. *cons.* 18(
63 Decimo quarto ampliatur* regula etiam in aviam concluditur, *in auth. matri & aviæ, C. quand. mul. tut. offic. fung. pot.* & tradit Socin. *cons.* 2. *lib.* 1. Corn. *cons.* 198. *in fin. lib.* 1. Anchor. *cons.* 316. Bald. *in l. cum oportet, §. sed cum tacitas, C. de bon. quæ lib.*
64 Decimo quinto * ampliatur etiam in fratre, ut tradit Dec. *cons.* 110. *num.* 7. & ibid. Molin. *cons.* 255. *n.* & *consil.* 274. *num.* 3. Hippol. *sing.* 493. Aymo *con.* 2
65 *in princ.* maxime * frater major, pro quo facit text. *in l. fin. ff. de fid. instr.* Et nominatim scribit Curt. sent. *cons.* 67. *quæst.* 3. *num.* 44. & Socin. *consil.* 72. *quæst.* 3. *lib.* 3 latius *cons.* 40. *l.* 4. Qui si specialiter id promiserit,
nebi

rbitur ad strictiorem, & magis diligentem rationis
ddditionem, ut tradit Dec. *conf*. 274. *num*. 3. & ibi Mo-
l. etiamsi * administraverit vivo patre, secundum 66
norm. *consil*. 12. *quæst*. 16. *lib*. 1. & sequitur Jas. *in l. si*
res, in fin. ff. de cond. caus. dat ubi refert se ita consulu-
e in civitate Pisauri licet de eo aliqui dubitent, quã-
vivo patre administrat, ex eo, quod quemadmodum
ter non tenetur rationem reddere de adventitiis
nis filiorum, *l. cum oportet, §. cum autem, C. de bon.*
a lib. ita quoq; nec frater; sed in his, in quibus ratio-
em pater redde,e tenetur, frater quoque teneatur.

Decimo sexto ampliatur, quod * etiam patruus, qui 67
lministraverit bona nepotis, vel neptis, tenetur red-
ere rationem suæ administrationis, ut tradit Cuman.
nsil. 87. Purpurat. *in l.* 1 *in fin. C. de edend.* Dec. *conf*.
78. *& consil*. 192. Quæ autem veniant, & debeant
onsiderari in tali redditione rationis, prosequitur
oman. *consil* 413.

Ab his tamen * consanguineis non ita stricta exi- 68
enda est ratio, sicut ab extraneis, sed satis erit, quod
eneraliter ostendatur quantum in familia, & aliis
mpti ut verisimiliter potuerint expendere, ut fir-
nat Panormitan. *d. consil*. 12. *lib*. 1. ubi dicit, hoc non
rocedere, quando conjuncta personã administraret,
t tutor vel curator: nam tunc diligentem tenetur red-
ere rationem, ut quivis alius, ut tradit Soc. *conf*. 190.
& conf. 213 *lib*. 2. Poterit tamen Judex multa capita
ationis, necessitudinis ergo recipere, quæ extraneis
on essent concedenda.

Decimo septimo tenetur * quoque rationem red- 69
lere Pædagogus, sive Præceptor, qui recepit pecu-
iiam à patre pupilli ut aleret se, & pupillum in studio,
lum audirent jura, atque conficere librum rationum,
si ita, vers. in reliquis, & ibi Ang. *ff. de manumis test.* nisi
conventum esset, ut singulis annis certa ei pecunia da-
etur: quo quidem casu de illa rationem non reddet.

Quem-

Quemadmodum etiam si plus expenderet, non teneretur pater ei reddere, postquam ita conventum esset plus non daret; ait enim Prætor, pacta servari debe; *l juris gentium, §. Prætor ait ff. de pact.* & hoc ita convenire tutius foret utrisque.

70 Decimo octavo quoque * procedit in Thesaurario sive exactore, *l. apparitores, & per tot. tit. C. de exa. trib. l* 10. qui plene reddere debet rationem, licet habuerit liberationē à Rege, *arg. l. quoties. ff. qui satis. c.* Luc. de Pen. *in l. ordinariorum, C. de cohortal. lib.* 12.

71 Decimo nono etiam * procedit in procuratore ad negotia, *l. qui proprio, §. Procurator, ff. de procurat. l. si remunerandi, & l si Procuratorem, §. 1. ff. mandat.* & Soci. *consil.* 73. *num.* 1.

72 Vigesimo ampliatur * etiam in socio administrante bona communia *l. quædā, in princ. ff. de eden. l. si quando, ff. de compens.* Bero. *q.* 15. *n.* 1. Bald. *con.* 152. *l.* 3. & Cornæus *cons.* 24. *in fin. l.* 1. *& cons.* 196. *l.* 2. & Par. *cons.* 8.

73 Vigesimo primo * ampliatur etiam in negotiorum gestore, *l.* 2. *§. & sane, ff. de neg. gest.* Corn. *con.* 255. *n.* 3. 1. & ut compellatur, competit actio negotiorum gestorum, secundum Bald. *cons.* 449. *lib.* 2. & tenetur edere librum rationum, secundum Alex. *consil.* 32. *lib.* & Corn. *d. cons.* 255. *lib.* 1. & Bart. *cons. ult. lib.* 3.

74 Vigesimo secundo * ampliatur etiam in gubernatoribus Hospitalium, qui tenentur etiam reddere rationem præsidentibus illi hospitali, ut Consulib. Scabinis fundatoribus, seu Episcopo loci, *§. fin in auth. de Ecclesiast. titul & in § Oeconomus, in auth. de sanct. Episc. &* in *clem.* 2. *de relig. dom. l. Orphanotrophos, C. de episc. & cle.* sed non pauperibus, secundum gloss. *in d. clem.* 2. *§.* 1.

75 Vigesimo tertio * ampliatur in Consulibus & Scabinis, qui etiam rationem reddere tenentur, de pecuniis civitatis receptis: bonumque foret, si in singulos annos redderent, ut concludit Socin. in socio, *cons.* 73. *in prin. lib.* 1. sed quoniam in hac civitate Vltrajectina non

[no]n recipiunt pecunias civitatis Scabini, sed habent [...]s receptores, isti in locum Consulum, & Scabino[ru]m rationes singulis annis reddunt, & in locum eo[ru]m alii singulis annis substituuntur.

[V]igesimo quarto * etiam ampliatur in Institore & 76 [Fa]ctore, qui etiam tenentur reddere rationem admi[nist]rationis, & diligenter libros rationum habere de[be]nt, in quibus clare appareant data & accepta, intro[itu]s & exitus, *l. 1. §. officio, ff. de tut. & rat. distr.* & ibi Bart. [...]quo libro sigillatim omnia describenda sunt, & non [pe]r compēdium, *arg. l. cum servus, ff. de cond. & demonst.* [...] Bart. *cons.* 150. quo loco dicit librum debere esse cō[sc]riptum sic: *Tantum ex tali fundo recepi.* Item, *Tantum [t]ali colono*, ut probat Socin. *cons.* 46. *in 2. quæst. vers. se[cun]da pars, & cons.* 109. *lib.* 1. alioqui falsitas non posset [a]pparere, si sub nube, & generaliter affirmaretur sic [...]e, vel non, *l. argentarius. §. edi, ff. de eden.* plene Bar. *in [...] mperimus, C. de naviculib.* 10. Debet ergo * de singu- 77 [...]l instruere, *l. si pater, §. fin. ff. de fideicom. hæred.* mor[tu]oq; rationum domino, poterit factor compelli ad re[sti]tuendum libros, & alia, teneturq; exhibere hæredib. [d]ebita & credita apothecæ sui magistri, *l. cum in testa[me]nto,* & ibi gl. *C. de testamen. manu. miss.*

Vigesimoquinto * ampliatur etiam in Sequestro, 78 [q]ui etiam tenetur reddere rationem de fructib. quos [pe]rcepit ex beneficio apud eum sequestratis, vel ex a[li]a re, ut notatur *in clem. unde sequest. poss. & fruct.* & *l. sequester, ff. de verb. sign.*

Vigesimosexto * ampliatur etiam in Curato, in 79 [...]nodo, qui etiam tenetur rationem reddere Episco[po], non de rebus prophanis vel temporalibus, sed de [an]imabus Parochianorum & cura, *c. sane is, dist.* 2.

Vigesimoseptimo ampliatur * etiam in coadjuto- 80 [re], *c. unic. §. præsenti, de cler. ægrot. lib.* 6. Et * capitulū ge- 81 [re]ns negotia sede vacante, tenetur etiam reddere ra[tio]nem novo Episcopo, secundum Rubæum *cons.* 131.

num.

82 *num.3.* Et generaliter * omnis provisor, seu recept
atque omnis alius bonorum administrator, & non
lum isti, sed etiam hæredes illorum, si ipsi ration
non reddiderint, secundum Angel. *in l. si ita, vers. in*
liquis ff. de manumiss. test. l. 1. §. idem Principis, ff. de fals

83 Vigesimo octavo ampliatur * etiam in executo
ultimæ voluntatis, *c. tua, de testam. & in l. si hæres.* &
85 Bald. & Jas. *ff. de cond. caus. dat.* Et in executore * se
tentiarum; facit *l. executorem C. de exec. rei jud.* qui fr
ctus vel bona recepit. Socin. *cons. 46. lib. 1.* & est text
clem. 1. de test. adeo, ut etiam * executor testamentoru
teneatur reddere rationem Episcopo, & consocio ex
cutori, ut tradit Bald. *in l. nulli, C. de episc. & cler.*
Spec. plene *in tit. de instr. edit. §. nunc aliqua, vers. sed*
simplex, quæst. 47.

86 Vigesimo nono * ampliatur etiam in actore, q
mandato curatoris administravit, & omni alio subst
tuto à tutore vel alio administratore secundum Bar
cons. ult. lib. 3. per text. *in l. 1. §. item eorum, & §. si dec*
riones, ff. quod. cujusq. univers. nom.

87 Trigesimo ampliatur, quod tutor non reddens r
tionem, dicatur esse in dolo præsumpto, imo etiam v
ro, *l. 1. § officio, ff. de tut. & rat. distr. l. si procuratorem, §.*
fin. cum l. seq. ff. mand. maxime si miscuerit suas ration
cum rationibus pupilli, quas separatas à rationibus pu
pilli tenere debebat, secundum Innoc. Imol. & Ant. d
But. *in c. cum in officio de restit.*

88 Trigesimo primo * ampliatur, quod si plures sint tu
tores, unus non possit reddere rationem sine altero, n
ratio dividatur, sed quod tota debeat reddi ab omni
secundum Bald. *in l. si plures, C. de cond. insert.* & Cha
san. *§. 6. tit. des enfans, in verb. en rendre compte, n. 3.*

86 Trigesimo secundo * ampliatur, quod non solum
pupillo reddi debeat ratio, sed etiam agnatis, ejus hæ
redibus ab intestato successuris, ut tradit Chassan. *d. lo-*
co, n. 4. l. si pater, & ibi Bald. *C. com. de success.*

Tri-

Trigesimo tertio * ampliatur, quod etiam tutor ra- 90
tinem reddere debeat de fructibus & reditibus, qui
bna fide percipi potuerunt, *l. si sine, §. Modestinus, ff. de
min. tut.* Bald. *in l. cum testamento, ff. de test. man.*

Trigesimo quarto* ampliatur, quod etiam reddi de- 91
bat ratio in loco, ubi bona gesta sunt, *l. 1.* & ibi gl. &
Il. *C. ubi de ratiocin. agi oport.* Unde * argentarius ibi 92
cgitur rationem reddere argentariæ, ubi exercuit il-
ln, *l. Prætor, §. his etiam, ff. de eden.*

Trigesimo quinto* ampliatur, quod etiam reddi de- 93
hat plene, & non pro parte, secundum Bald. *in l. si
plures. n. 17. C. de condit. insert. l. cui fundus. ff. de cond.
demonst.* Est enim rationes reddere quid* individu- 94
m, quod pro parte præstari non potest, ut tradit idem
Bald. *in d. l. si plures.*

Trigesimo sexto * ampliatur, quod etiam tutor ra- 95
tinem reddere debeat eorum, quæ administrata non
ferunt; ut quia omisit culpa negligentia, vel alias, *l. 1.
prin.* & ibi gl *ff. de tut. & rat. dist. & l. 1. & 2. C. de hæ-
red. tut. l. 2. C. si tut. vel curat. non gess.* Bartol. Soc. *con. 92.
7. vers. quinto, lib. 4 & ibi vers. septima ratio.* Chass. *tit.
s enfans, § 6. in verb. d'en rendre compte, n. 14.* Dec. de
fuctibus, *consil. 274. num. 4.*

Trigesimo septimo * ampliatur, quod tutor quoq; 96
reddere rationem debeat de gestis post finitam tute-
lam, si probetur eum administrationem continuasse,
secundum Cornæ. *cons. 255. n. 2. 3. 6. 7. & 8. lib. 1.* ubi
optime declarat.

Trigesimo octavo * ampliatur quod etiam nomina 97
debitorum debeant præstari taliter, ut essent idonei,
tempore quo illis creditum est, hoc est, quod diligens
paterfamilias illis crediturus fuisset, *l. qui sub conditio-
ne, vers. cæterum, ff. de cond. & demonst.* Bartol. Soc. *con-
sil. 92. num. 7. vers. 3.*

Trigesimo nono ampliatur, quod * etiam si bona 98
nomina mala facta sunt ob ejus negligentiam, seu non
exa-

exactionem, ipse tutor præstare debeat, *l. si tutor p... tus ff. de admin. tut.* ubi dicitur, quod si tutor non ex... à debitoribus, & per hoc minus idonei efficiant... tutor ipse teneatur, *l. 2. C. arb. tut.* Roman. *cons.* 425 ... *octavo.* Nisi facti fuerint non solvendo demum posi... nitam tutelam, secundum Roman. *d. cons.* 425 ... quod facit text. *in l. litis, §. si pecuniæ, ff. de neg. gest.* ... ille, qui credit pecunias domini, non tenetur, si à pri... cipio debitores erant idonei, licet postea efficiant... non solvendo: ad quod facit etiam text. *in l. negotium ... lienum, C. de neg. gest. & l. sive hæreditaria, ff. de neg. g...*

99 Quadragesimo ampliatur, quod * etiam teneat... reddere rationem tutor, post 20. vel 30. annos, ut n... tatur *in l. maxime, ff. de admin. tut.* & est bonus text. *i... tutores,* & ibi Dd. *C. arbit. tut,* Bald *in rubr. ext. de pr... cur. vers. nunquid post longum tempus.*

100 Quadragesimoprimo * ampliatur, quod si tut... vel curator pupillum in tutela fraudarit, teneatur ... ctione de rationibus distrahendis in duplum: ut qu... pupilli rem sibi appropriat, vel de bonis pupilli inte... vertat, ut tradit Corn. *cons.* 1. *n.* 11. *lib.* 1. *l.* 2. *ff. de tut.* ...
101 *rat. distr.* Eoque * casu si non est solvendo, punitur ext... ordinem, & si furandi animo fecerit, tenetur etia...
102 furti, *d. l.* 2. Nec refert cujus * generis tutor sit, nisi t... tor fuerit non jure datus, *l.* 1. *§. rationibus ff. de tut.* ...
103 *rat. dist.* Et hæc quidem * actio de rationibus distraher... dis, tanquam perpetua, datur hæredibus, similibusqu...
104 personis, ex eo, quod vivo pupillo captum est; sed * i... hæredem cæterosq; successores non datur, quia pœna...
105 lis est, *d. l.* 1. *§. hanc actionem* 2. Deniq; * hæc actio quo... que in duplum est, licet in simplo rei persecutionem cōtineat, nec tota dupli pœna sit *d. l.* 2. *§. fin.* Verum re... pretium duplicatur, non quanti interest pupilli, sed re...
106 tantũ æstimatio, *d. l.* 1. *§. considerandum.* Eaq; * actio tunc demum competit, cum & tutelæ actio est, hoc est finita demum tutela, *d. l.* 1. *§. fin. vers. hæc actio.* Eaque quo-

que

q perpetua * est, *d.l.1.§.hanc actionem*, quod tamen 107
n procedit, quando eo nomine, vel tutelæ actum
fuit, vel de rationibus distrahendis, quo casu altera
sumitur, *d. l. 1. §. in tutela.*

DECLARATUR prædicta* regula, ut non procedat 108
mo, ex legib. Platonis, *lib. 9.* quibus jubetur, finita
la, rationes reddi, sed tribuit moram quinquennii.
cue legibus Atheniensium publicis olim etiam tri-
um fuisse, tradit Balduin. *in §. fin. in verbis, post pu-
eatem, Instit. de Attil. tut.*

ecundo declaratur * non procedere, in patre, qui 109
n tenetur reddere rationem administrationis filio
adventitiis, secund. Dec. *con.55.n.1.* dicentem, hoc
piale esse in patre, *per l. cum oportet, §. non autem*, &
Dd. & Bart. *C. de bon. quæ lib.* & quod * pater ha- 110
plenā administrationem actu & habitu: licet eam
recipiat judicis decreto, nec faciat inventarium,
ens pro ratione, quod inventarium concernat eos,
rationem reddere tenentur, non alios, *arg. l. Or-
otrophos, C. de episc. & cler.* & idem in patre tenet,
k. ponent regulam *con. 110.n.18.l.3.* Chass *ad con-
Burg. §.7.n.3. in rub. des enfans*, & Tiraq. *in præ-
si unquam, n.39.* & novissime Myns. *cent.2.obs.93.*

atio * hujus est, quia cum pater in rebus filii, so- 111
t legitimus administrator, in quibus habet usum-
cum, non est verisimile, quod illa temere aliena-
um suum usumfractum amitteret, *arg. l. cum de in-
to, ff. de probat.* & sic ultra affectionem paternam
currit etiam sui ipsius commodum.

erum * hæc declaratio locum non habet, primo, 112
do pater dolose administravit, quo casu rationem
lere tenetur, ut tradunt Bart. Bald. Ang. & alii, *in
um oportet, §. non autē, C. de bon. quæ l.* & Ang. Ar.
72. in 6. dub. & Soc. *con.34.n.15. & seq lib.1.* Al. *in
perator, ff. ad Treb.* & noviss. Crauet. *cons.218. in*
& facit gl. notab. *in l. si quis prioris, in fin. C. de sec.*
& Bero. *q.15.n.1.*

113 Secundo, declaratio non * procedit, si pater ad-ministraret res filii, in quibus ipse non habet usufru-ctum, ut notat Bald. *in d.l.eum oportet*, §. *fin.& in l.* *cujus*, *C.fam.ercis.* Angel. Aret.*cons.*72. Socin.*co*... 1. Bart. Bal. & Ang. *in l.litis*, §. *pater*, *ff.de neg.gest*... *d.quæst.*15.*n.*1. & novissime Crauet.*d.cons.*218.*n*...

114 Tertio declaratio non * procedit, quando pat... ministrasset, ut tutor filii emancipati, *l. Aurelius*, §... *ff.de liberat.leg.l.si superstite*, *C.de dolo* Bald. *in*... *C.ad leg.Fal.& in l.Orphanotrophos*, *C.de Epis.&*... Glos. & Bart. *in l.si is qui*, *ff.de tut & curat.dat.ab*...

115 Boer.*decis.Burdegal.quæst.*61. ubi plus dicit, quo... bi pleno jure bona perveniunt ad liberos, quod... pater rationem administrationis reddere teneatu...

116 Quarto non procedit, quoad * removendum pa... ab administratione, quo casu sufficit negligent...

117 culpa, secundum * magis communem resolutione... tradunt Bart. & alii, & maxime Alex. *in d.l. Impen*... & gl. *in d.l si quis prioris*, §. *fin.ibi*; *de fraude*, ut ele... ter tradit subtilis Arius Pinel *in 2.part.legis* 1.*n.*3... *trib.seq.* dicens communem, solvens contraria, & d... clarans exemplificando.

118 Tertio declaratur * prædicta regula, ut non pr... dat, quando quis semel reddidit rationem, quo ... non tenetur iterum reddere, *l. semel*, & ibi Bart. ... *apoch.publ.l.*10. Jo. Andreæ & cæteri, *in.c.un.de* ... *ægrot.l.*6. quem secuti sunt Soc.sen.*cons.*92.*num.*1... Dec.*cons.*94.*num.*4. & Chass.*tit. des enfans*, §. 6. *v*... *d'en rendre compte*, *nu.*5. facit *l. quamvis*, *ff. de con*... *demonst.* Bart. *in l.fin.ff.de pact.* Idque hac * ratione, ... sermo simpliciter prolatus, intelligitur de primo, *l*...

119 *ves*, §. *hoc sermone*, *ff.de verb.sig.* & probatio * actus a... mative concepta, recipit consummationem in pr...

120 actu, qui celebratur, *l.fideicommissa*, §. *si quis decem*, ... *leg.*8. ut scilicet infinitum evitetur, *c.de* 2.*de rescrip*... 6. Unde pulchre scribit Ulp. *in l.fin.ff.de bon. auth.*...

p...

. Amplius quam semel * dispunctionem non esse 121
cedendam, nisi quis * juraverit se non calumniæ 122
sa postulare, neq; habere quæ dispunxerit; & tunc
rum ei faciendam potestatem ait, sed non amplius
m bis. Id quod * maxime procedit, quando secuta 123
rit absolutio, sive liberatio, & pactum de non con-
veniendo. Quo casu, prætextu solius erroris, ratio-
iterum reddendæ non sunt: ut tradit Bart. *in l.* 2.
C. de jur. fisc. l. 10. Soc. sen. *d. con.* 92. *n.* 4. *l.* 4. Ruin.
16. *in fin. lib.* 5. Paul. de Castr. *in l.* 1. *in prin. C. de er-
cal.* Bald. *cons.* 47. *& cons.* 264. *l.* 2. & Dec. *cons.* 94.
n. Et idem * multo magis, quando intervenerit li- 124
batio jurata etiam à minore: juxta notab. gloss. *in l.*
1. *in verb. liberationem, ff. de contrar. & ut. act. tut.*
m citat Castr. *con.* 242. & facit *auth. sacramenta pu-
um, C. si advers. vend.* Quam constitutionem in hisce
rationib. locũ habere censuit, & illam singularẽ di-
Tiraq. *de leg. connub. gl.* 3. *n.* 7. Imo etiam * stante tali 125
ratione jurata, minor læsus non restituitur: ut tra-
t Bart. & Dd. *in d. auth. Sacramenta puberum,* per
l. 3. §. *contrario, ff. de contr. jud. tut.* cum aliis addu-
per Jasonem *in dict. authent.* & facit gloss. commu-
r * approbata, *in l. si quis major, C. de transact.* Idque 126
xime si ea fuerit geminata & ratificata * ex interval- 127
t est decisio in terminis dominor. de consilio Nea-
itano, *decis.* 220. *in* 3. *dub. in fin.* ubi dicunt ita fuisse
icatum: cum ratihabitio & ratificatio * facta ex in- 128
vallo, tollat omnem nullitatem, & allegationem
i, etiam ex proposito: ut tradit Bart. *in l. si mater.* §.
*jure. ff. de excep. rei jud. & in l. Pompon. vers. venio, ff.
neg. gest.* quæ ratificatio valde operatur, & talis ge-
natio actus facta ex intervallo, ẽt valde operatur, *ar.
al. ff. ad Treb. c. fi. ext. de off. de leg.* & multo * prædicta 129
cedunt, quando desuper fuit transactũ in præsentia
icis vel amicorum, cujus præsentia tollit omnem
picionem & fraudem, *argum. l. omnium, C. de testam.*

*& in c.1.de constit.l.6.*Bald.*in l.fin. C.de contrah.*
130 ubi vult, quod si consiliarius principis * emat in subdito in præsentia Principis, non præsumatur venditor in aliquo deceptus, cum præsentia & autorit. Principis tollat omnem allegationem deceptioni e
131 iamsi esset ultra * dimidiam justi pretii, & exclu omnem suspicionem doli, & fraudis secundum ar *in l.frater à fratre.ff.de cond. indeb. vers.3. quæroni de contractu emptionis,*& Alex.*in l. pacta novissim.*
132 *de pact.*Amplius * etiam prędicta procedunt, quod tutor,qui reddidit rationem,habet apocham de ratio reddita,*l.semel etiam,* & ibi Bart. *C.de apoch. pu.* tradit Chas.*tit.des enfans,verbo,d'en rendre compte.*
133 Verum hæc tertia * regulæ declaratio, non procedit primo, quando constat dolo esse redditam ratio nem, quo casu habetur pro non reddita, & de no reddi debet,*arg.l.quoties,ff.qui satisd. cog.l.& per tem,cum ibi notatis,ff.de jureju.& l.1.C.de err.calc. cons.219.n.2.l.2.& cons.14.l.3.*Barb.*cons.62. n.*
134 Dec.*cons.110.n.9.* Maxime * ubi constiterit de vero;secundum Barth.Soc.*con.92.l.4.*& Rol.à Vll.
135 *cons.49.n.22.& 23.*Idem quoque * dicendum,quo probatur liberationem fuisse dolo obtentam: secu
136 gl.*in l.3.§.1.ff.de contr.jud.tut.* etiamsi * talis liberti esset jurata: prout voluit glossa communiter appro ta, *in d.l.3. §. contrarium,* & consuluit Castrens. p lam gl.*in suo consil.360.*
137 Probatur autem * dolus liberationis primo, qu do non exhibenter rationes calculatæ: ut tradit Ba Soc.*cons.92.n.9.10.& 11.vers.quinto & ultimo,& n.* idem *con.190.n.4.vers.probatur.* Etiam non obsta assertione majoris,quãdo ea nõ est verisimilis ex q litate asserentis rationem esse redditam, ex vicin & brevitate tẽporis & qualitate negotii, saltem ad sus eum restituitur: ut optime tradit Barth. Soc.*d.c. 92.n.10.ver.confirmatur.& n.11.& 12.l.4.*idem late *190.n.4.ver.3.& ver.4.lib.2.*

Secundo probatur dolus* liberationis, ex præce- 138
dente administratione, ut quia non confecit librum
rationum de acceptis, & datis; propter quod versatur
in dolo *l. 1. §. officio, ff. de tut. & rat. distrah.* Barth. Soc. *d.*
cons. 92. n. 12. vers. quarto, ex præcedente administratione,
Socin. cons. 190. n. 1. & 2. lib. 2. Vel si quidem confecit
librum rationum, sed confuse, inordinate & defectuo-
se, ex quibus deceptoria, & dolosa ostenditur admini-
stratio, in damnum dominorum suorum: Est* enim 139
dolus falsa asseveratio scienter facta, cum intentione
fallendi, *l. 1. ff. de dolo,* ut tradit Socin *d. cons. 190. num.*
2. vers. 2. lib. 2.

Tertio probatur dolus* liberationis, si constat, quod 140
aliqua omiserit, quæ ponere debuisset, juxta notata per
omnes, *in l. 2. de errore advoc.* & Bart. & alios, *in*
l. C. de reb. cred. & in l. tutor, qui repertorium, ff. de ad-
min. tut. Socin. *d. cons. 190. n. 2. vers. 3. & 4. vers. confir-*
matur, & n. 5. vers. postremo respondetur. Dec. *cons. 94. in*
pr. de debito non comprehenso in calculo.

Quarto probatur * dolus liberationis, quando ad- 141
vis, vel etiam major fecit liberationem, non visis in-
ventario, nec rationibus: ut tradunt Castrens. *cons. 342.*
Ant. Anchor. *cons. 330.* Alex. *cons. 186. lib. 6.* Jas. *cons.*
lib. 2. & Ruin. *con. 135. lib. 1. arg. l. cum Aquilana,*
de transact.

Quinto probatur * dolus liberationis, vel rationis, 142
quando non est observata forma statuti, in his & si-
milibus requisita. Et ideo non valet, etiam si desuper
sit juratum, vel transactum: secundum communem
opinionem Bartoli & aliorum, *in l. omnes populi, in 3.*
q. st. prin. ff. de justit. & jur. cum aliis plene adductis, per
rationem *in d. auth. Sacramenta puberum, colum. 13. ver.*
ad tenendum, & per Canonistas, *in c. cum causa, extr.*
de empt. & vend. Juramentũ enim non debet esse vin-
culum iniquitatis. *c. cum cætera, 22. quæst. 4. c. adverten-*
dum, & c. quinto, extr. de jurejur. Non enim firmatur

juramento transactio dolosa ex proposito ; cum dolo futuro non possit renunciari, *l. si unus*, §. *illud*, *ff. de pa*
143 *& l.4.ff.de pact.con.* Quoniam * dolus ex proposito & re ipsa à pari videntur procedere secundum Panor. *in c.pen.extr.de empt.& vend.* Barth. Socin. *d.cons.*2 *n.*14.15.*& *16.*vers.praterea, lib.*4.
144 Sexto probatur * dolus liberationis, quando constat de enormi lęsione; ut tradunt Pet.de Anch. *in suput.sup.c.Laicus,& in repetit. c.statuta in* 11.*quæst.*pn Dec.*cons.*216.Corn.*cons.*27.*& consil.*147.*in lit.D.lib.* 4.Etiamsi juratum & transactum esset: ut optime tradit Paris.*cons.*96.*num.*21.*&* 48.ubi declarat usque *num.*112.*lib.*1.
145 Secundo non procedit * prædicta tertia regula declaratio, quando probatur error calculi, *l.* 1. *C. de error.calc.l.emptor*, §.*Lucius,ff.de pact.* Ubi liberatio facta ratione calculi, non excludit, quo minus quis conveniri possit ad debitum, quod in calcnlo comprehensum non fuit, & in simili casu de tutore tradit Paulo Cast.*in cons.*206.*per tot.* Dum allegat gl. *in l. quæsitum ff.quan. act. de pec. est annal.* & late Pet. de Anch.
146 *cons.*331.cum enim * calculatio & computatio reditus fuerit insufficienter, & erronee, denuo & reiterato videnda est, secundum Jo. Andreæ, Gemin. & alios modernos, *in c.unic.de cler.ægrot.lib.*6.& per Lapum Cardinalem, & Imol.*in clem.quia contingit, de relig.domib.*& plene per Socin.*cons.*190.*lib.*1.*& con.*92.*n.*8
147 *lib.*4.Calculatio enim * male composita & facta, denuo reducenda est ad rectam compositionem, & veritatem, *l.error, C.de jur.& fact.ignor.l.calcula ff. de adm. rer.ad.civit.pertin.*Soc.*consil.*25.*n.*9.*lib.*4. Adeo, ut
148 iam * talis error semper possit allegari, etiam si sæpius rationes initæ proponantur, *l.unic.ibi, veritati non afferre præjudicium;& ibi: sæpe computatis, C.de err.cal.* ex sententia receptissima est ex Bart. Ang. Iason. & Dec. *n.*2 *ad illam leg.*ex gl.*in l.*4.*C.de jur.fisc.l.*10.& tradunt
Al.

l.conſ.145.n.7.lib.6.Iaſ.conſ.210.lib.2.& ibidem,
in aliis erroneis calculi rationibus: & nouiſſime
c.in l.2.C de jur.fiſci,lib.10.& Borg.Caualcan.in
ſuo de tut.& cur. num.205.Ratio * autem huius 149
quod errantis nulla ſit voluntas,l.nihil conſenſui.&
Dec.ff.de reg tur.& in l.ſi per errorem.vbi Alex.ff.
iriſd.omn.jud.Quam regulam late exornat Sebaſt.
Mic. in tractat.ſuo de caſib fortuit. quæſt.2.primæ par-
Probabitur enim error * eo ipſo,quod contrarium 150
nditur,ſcilicet rem aliter ſe habere,l.poſt diviſionē,
de iur.& fact.ignor.ubi Bald.& alii, late Maurica, de
ult.volunt.lib.3.tit.13.n.5.&Maſcard.concl.638.
61.642.643.645.& ſed qui quidem error etiā in*fa- 151
proprio poterit adaptari, cū quis calculando poſſit
are,d.l.vnic.C..de error.calc.& facit*talis error com- 152
pationem ipſo iure nullam: ut eſt gloſſ. communiter
nepta,in 1.2. C.de iur.fiſci.lib. 10. Amplius * etiam 153
or calculi poterit allegari in * cauſa appellationis, 154
ſit deductus in cauſa principali,ſiue nō,ſecundum
ul. de Caſtr.in conſ.34.quod incip.In caſu præſenti.
Verum hæc, quæ de * errore calculi diximus, non 155
ocedunt primo, quando quis velit intentare actio-
m non ciuilem, ſed criminalem:Quæ actio pro di-
o errore non competit: ut probatur in l.vn.potiſſime
fin C.de err.calc.& C.vbi de rat.agi oport.per tot.nō
im patitur æquitas, ut quis proſequatur cauſam cri-
inis, & inſtet conuentionē impleri; repellitur enim
nquam contrarius, ut dicit text. in l. 1.C.de furt.
Secundo non * procedunt,quando poſt calculatio- 156
em deuentum eſt ad pactum & ſtipulationem per
artes, expreſſe volentes ſtandum eſſe prædictis, quo
t ut prætextu erroris non poſſit vlterius calculus, &
omputatio retractari,ſecundum Ruin. conſ.134.nu.1.
1.ar.l.emptor,l. Lucius,ff.de pact.& l.ſiquidem, C.de
ran.Bart.in l.2.C.de iur.fiſci,lib.10.Iaſ.in d.l.vnic.C.de
rr.cal.n.6.Niſi pacta*&ſtipulationes fuerint evidēter 157

iniqua, & dolose extorta: ut tradit Socin. *cons.* 92. *n.* 9. *& cons.* 190. *lib.* 2. & in continenti apposita, quæ obstant, cum eodem errore, quo facta fuerit calculatio, censeantur etiam ista apposita, & sic utrumque retractabitur, *l. doli mali, §. diversum, ff. de novat.*

158 Tertio non procedunt, quando * intervenit transactio, *d. l. unic. C. de error. calc.* Corn. *cons.* 62. *lib.* 4. Bart. & alii *in l.* 2. *C. de jur. fisci, lib.* 10. Socin. *consil.* 9. *n.* 4. *lib.* 4. Ruin. *cons.* 134. *n.* 1. & Dec. *cons.* 350. *n.* 2. & limitat. *n.* 7. Quando non fuit lis super calculo,

159 Quarto non procedunt, quando desuper * lata sit sententia, quo casu ulterius de errore calculi dici non potest, ut tenent omnes *in d. l.* 2. *C. de jure fisci, lib.* 10. *& l. unic. C. de err. calc.* & plene Corn. *cons.* 62. *lib.* 4. Dec. *d. cons.* 350. *num.* 7. *in fin.*

160 Quinto non procedunt, quando * intervenit juramentum de non contraveniendo & observando: quo casu propter juramentum calculus retractari non potest, secundum Dec. *cons.* 350. *n.* 8. Quia potest servari sine interitu salutis æternæ, *c. cum contingat, de jur. eju.*

161 *& c. quamvis, de pact. in* 6. Et tanto magis * procedunt prædicta, si juraverint partes, omnia & singula fuisse & esse vera: quia dicta casu jurans, errorem non potest allegare, quia contra propriam confessionem juratam veniret, & sic suam turpitudinem detegerit: ut notatur & probatur per Ant. de Butr. *in c. cum contingat,* 7. *memb. de jure jur.* cum quo transit Imola, *ibi, in* 8. *memb. & in c. ad nostram, circa fi. de empt. & vend.* & Bart *in l. fin. C. de non num. pec.*

162 Sexto non procedunt, quando * confessio esset geminata; quo etiam casu error allegari non potest, cum præsumatur deliberata confessio, juxta notata, *in c. ex literis, divort.* per gl. & Dd. *in c. fin. de jure jur. lib.* 6. Un-
163 de ex tali * confessione geminata, inducitur probatio, etiam si facta fuisset parte absente: secund. Bart. *in l. cum scimus, C. de agric. & censit. l.* 11. Quod procedit, etiamsi ver-

[ver]ba essent enunciativa: secundum Bart. *in d. l. cum [f]i*[l]*ius*, & Angel. *in l. 1. C. de plus petit.* & Abbat. *in c. [p]enas. de arbitr.* Et quia talis geminatio præsupponit [d]eliberationem, *c. si quis*, & ibi gl. *verbo, reiteratio, 2. [q]u[æ]st. 3.* Tollitur etiã ex hoc præsumptio* erroris juris; 164
[q]uia non præsumitur confessio erronea, sed facta ex certa scientia: Saltem eo casu non est satis probare errorem in genere, sed debet probari causa erroris, secundum Bald. *in l. error, C. de jur. & fact. ignor. & in l. jusjurandum, & ad pecunias, ff. de jurejur.*

Septimo * non procedunt, quando * calculatio & 165
computatio facta fuisset per gratiam à parte: utpote [tu]tor meus remanserat mihi vere obligatus, ex administratione tutelæ vel curæ: Ego major factus computando cum eo, gratiam facio illi multorum capitum, [qu]æ cancellare poteram: tamen computatio concluditur: postea ejus me pœnitet, & volo illam calculationem gratiosam retractare, prætextu gratiæ illi factæ, [qu]ia forte remiseram ei multa, an possim? & text. *in l. [sing]uli, vers. sed etsi gratiosæ, ff de administ. rer. ad civit. [pertin]ent.* respondet retractari non posse; quæ lex sic intelligenda est, quicquid ibi scribant gloss. & Dd *& in l 2. [C. d]e jure fisci lib.* 10. Quia jus non prohibet gratiam facere vel donare, imo permittit bonis suis uti & abuti, *l. [sed] etsi lege, §. consuluit, ff de pet. hæred.* Et res judicatæ, si [sub] prætextu minus justæ computationis infringantur, [nul]lus erit litium finis, *l. res judicatæ, C. de re jud.*

Quod tamen* non procedit in curatore Reipublicæ, 166
[pro]curatore, tutore, vel alio administratore, qui non [p]ossunt gratiosas computationes facere, in quibus [mu]lta remittantur: & si fecerint non nocebit civitati, [mi]nori, vel domino, qui hujus rei potestatem non fe[cit], *l. curatoris, C. de pact. l. præses, de transact.* Quia [illa] remissio foret donatio, quæ non potest fieri per [hab]entẽ etiam generalem administrationem, *l cõtra, §. [ff]. de pact.* Jas. & alii, *in d. l. præses*, facit *l. 2. §. si plures,*

ff. de usucap. pro emp. nec donatio alieni fieri pote, quin sit species furti, *l. si pignore. §. ff. de furtis.*

167 Octavo * non procedunt, quando calculatio fuit à judice approbata, quæ retractari non poterit, secundu Bart. *in l. 2. C. de jur. fisci, lib.* 10. & Innoc. *in c. 1. de confirm. util.* ubi dicit, quod postquam Judex approbavet aliquid tanquam rite factum, illud non posse postea retractari: ideo solent cauti, post computationem factam curare, ut judicis autoritas interveniat ad approbandum eam, & confirmandum: & est utile; habet etiam vim sententiæ talis computatio, & quando sententia prolata est, ulterius de errore calculi dici non potest, ut firmant omnes, *in d. l. 2. C. de jure fisci, lib.* 10. *& l. n.*

168 *C. de err. calc.* Quod tamen * locum non habet, quando calculatio à judice non fuit approbata cum causæ cognitione, sed ex abrupto, & præcipitanter; ut tradit ... *ris. conf.* 89. *num.* 58. *lib.* 1.

169 Nono non procedunt, quando * erratum fuit in calculo temporis, quæ calculatio etiam non vitiat computationem, *l. fin. §. & cum antea, C. de temp. appell.* Unde cum fieret computatio Calend Aprilis, si scribam ... ctam esse Idibus, non ob hoc tetractabitur, quia quo tempore facta sit, non interest, dum tamen sit conclusa.

170 Decimo non procedunt, quando * allegatus fuit error, & iterum fuit calculatum & confirmatum, quo casu non potest iterum retractari; nam semel cognitio & dispunctio concedenda est, *l. fin. ff. de bon. aut. j... possid.* Alioqui in infinitum procederetur, contra c...

171 *de rescript. in* 6. Nisi esset appellatum ab * illa sententia confirmationis, quo casu judex appellationis potest primam confirmationem injustam pronunciare, *l. ...* *C. de appell.* Et imputetur ei, qui appellationis remedium ordinarium non est prosecutus: Ideoque ab h... extraordinario reppelletur, *l. in causæ, ff. de minor.*

172 Undecimo non procedunt, quando * præstitus fu...

fi calculator á judice de consensu partium, quo casu
sbitur illius calculo, donec probetur error, *l. 2. C. de*
vr. & fruct. rei leg. l. penul. ff. de confess. Bart. *in l. 2. C. de*
fisc. lib. 10. Debebit tamē hic calculator electus iu-
re, officium suum legitime & fideliter se exequutu-
rl. *hac edictali, §. is illud, C. de secund. nupt.* & ibi Bald.
Duodecimo non procedunt, si post calculum * fa- 173
ctm, ex interuallo pars remiserit, aut liberauerit de-
torum. Quo casu non potest ex postfacto compu-
tio retractari, quia censetur de liberate processum,
non erronee, *l. si mulier. ff. ad Velleiā.* & Bart. *in d. l. 2.*
quod tamen locum non habet, si incontinenti re-
iserit; quia tunc eodē errore censetur actus secūdus
ctus, sicut primus, *arg. l. doli, §. diuersum, ff. de nov. l. 3.*
i Dd. *C. de non num. pec.* Nec* etiam quoad gesta do- 174
fraude & deceptiue per tutorem, nec ad ea quæ re-
anserunt penes eum, & quæ tenebatur restituere:
am, à prædictis non videtur liberatus, nec absolutus,
iam si liberatio iuramento fuisset vallata, *l. 1. §. officio,*
i Bar. & * Bald. *ff. de tut. & rat. dist. & l. creditor, §. Lu-* 175
us. ff. mandat. & traditur *in auth. Sacramenta puberum,*
si adv. vend. & in c. quamuis. de pact. lib. 6. Etiamsi* fa- 176
a esset per actum inter viuos, tamen non extenditur
l ista, secundū Bart. *in l. Aurelio, §. Caius, ff. de lib. leg.*
per Dd. *in l. actione, & in l. sub prætextu specierū, C. de*
ansact. Continet * enim manifestam iniquitatem & 177
rrorem, ad quæ extendenta minime est, secundum
et. Anchoran. *consil.* 175. & Dec. *consil.* 178. qui asserit
anc esse communem, quando dolus consistit in fa-
endo, sequitur Soc. *cons.* 159. *vers. ex quibus, & consil.*
14. *lib.* 2.. Maxime, cum talis * liberatio reduceretur 178
xorbitantissima, si ad prædicta referenda esset, & per
am ipse dolosus consequeretur lucrum, & commo-
um, cum damno, & incommodo minorum, contra
egulam *l. nemo, ff. de reg. iur.*
Decimo tertio non * procedunt, quando quis pro- 179
mi-

misit expresse rationibus redditis non contravenir, additis aliis verbis & clausulis generalibus: ut tradunt Dd. *in l. 2. de rescind. vend.* Bart. & alii, *in l. si societatem, §. arbitrorum, ff. pro soc.* Canonistæ *in c. Quintavallis de jurejur.* Idque maxime * locum habet, quando
180 ille qui reddidit rationem suæ administrationis, non invenitur debitor illius, cujus bona administravit, sed creditor: quo casu alia computatio, seu rationum redditio, non venit exigenda, cum cesset causa, propter quam dispositum fuit rationem reddi debere: secundum gloss. Bald. & alios, *in l. cum testamento, C. de test. manumiss.* Quod tamen limitatur, quando rationes redditæ fuerunt dolosæ, erroneæ, plenæ iniquitatis & fraudis: ut tradunt Jo. Andreæ & Gemin. & alii moderni, *in c. un. de cler. ægrot. lib. 6.* Imol. *in clem. quia contingit. de relig. domib.*
181 Decimo quarto non * procedunt, in socio administrante societatem, qui semel reddidit rationem suæ administrationis: secundum Jo. Monach. Archidiac. Jo. Andreæ, & alios, *in c. 1. de cler. ægrot. lib. 6.* & Lapum, *in clem quia contingit, de relig. dom.* Bart. & alios,
182 *in l. fin. ff. de pact.* maxime, quando * fuerunt plene redditæ & sufficienter, bona fide & sine fraude, & quando constitit de ratione reddita, per publicum instrumentum & confessiones partium, quæ probant, juxta notata *in l. cum præcib. C. de probat.* & per canonistas per illum text. *in l. licet causam, cum similib. eod. tit.* junctis notatis *in l. un. C. de confess. & in l. generaliter, C.*
183 *de nom. num. pec.* nisi confessiones fuissent extortæ * dolose, & fraudulenter, quæ non præjudicant minoribus ignorantibus, tanquam ex illis enormissime læsis: secundum Soc. *cons. 92. n. 10. & trib. seq. & n. 20. lib. 4.* & *consil. 190. lib. 2.* & ea quæ superius diximus.
184 Decimo quinto non procedunt, quando * constat de laudo arbitratorum electorum & deputatorum per ipsas partes, pro quo præsumendum est, secundum
Bal.

ald. *in l.fin.C.de contrah.empt.c. nisi essent de præb.* Et
le laudum*fuerit ab ipsis partib. emologatum & ap- 185
obatum,à quo recedendum non est, *l.ne in arbitris,*
um antea, C.de arbit. Cum tale * laudum per dictam 186
probationem habeatur,ut vera transactio,secundum
et.de Anch. *in sua disput.c.cum Laicus,* & Jo. Bapt.
accialup. *in tract.de transact.quæst. 3.circa fin.*
Ultimo prædicta non *procedunt,quando calcula- 187
ores & cõputatores electi fuissent de consensu partiũ
gitime,secund. Bart. & alios *in l.si cui libertas, ff. de*
md.& demon.& l.2.C.de jur.fisci, l.10. Ubi tamẽ Bart.
icit talem * calculationem per ipsos electos factam, 188
fficio judicis de retractandã esse & revocandam, &
enuo reiterandam,quem sequitur ibidem Io.de Plat.
3.volens talẽ calculationem non debere exequi do-
o de errore,vel quando adest alia legitima defensio,
er *l.1.C.de apoch.publ.* Vel etiam quando adversus ta-
m cõputationem petitur restitutio, per *l. servo in-*
ito, §.cum Prætor, ff. ad Treb. Vel calculatores depu-
ti fuissent decepti per tutorem, non plene, sed insuf-
cienter in fraudem & dolose exhibentem rationes,
ec notificando lucra, pecunias & bona per eum re-
epta,inque proprium usum conversa, in damnum ip-
rum minorum;& talis deceptiva & dolosa calcula-
o & computatio per ipsos deputatos facta, nulla fue-
t:cum in omni actu & dispositione dolus dicatur ex-
eptuatus, *l.creditor, §.Lucius, ff. mandat.*
Quarto non procedit regula * principalis ex statu 189
Ultrajectino, quo tutor dativus de bonis pupilli
ngulis annis rationem reddere debet amicis, & pro-
imiorib.pupilli,vel deputatis à civitate, ut patet *rub.*
eiusdem statuti 31.art.4. Idq; contra jus;cum* illa actio 190
emum exerceatur finita tutela. Absurdum enim erat
tutore administrationis rationem negotiorum pu-
illi exposcere, in qua adhuc perseveraret, *l.si tutor*
Reipubl.§.si testamento,& l.nisi finita, ff.de tut.& rat.dist.

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De actione tutelæ directa & utili.

SVMMARIA.

1 *Actio tutelæ directa datur contra tutorem, quo n fecit officium suum.*

2 *Tutor statim quis efficitur, atque ei innotuit se to- rem datum.*

3 *Tutor, qui scit se tutorem datum, & administrare cessat, suo periculo cessat, indemnentq; pupillum ser- vare tenetur.*

4 *Tutor absens datus decreto, sciens, & se non ex- sans, tenetur.*

5 *Tutor sciens se tutorem, statim periculo tutelæ obs- tur, etiam nulla præcedente interpellatione.*

6 *Curator cessans vel negligens convenire tutores fi- nita tutela, tenetur periculo tutelæ.*

7 *Tutor vel curator, debet petere & instare, ut sibi - cernatur administratio, alioqui suo periculo - sat.*

8 *Qui tutelam non gessit, etiamsi fuit verus tutor, non tenetur actione tutelæ directa, sed utili.*

9 *Tutor ante confectionem inventarii, vel decreti, tenettur omnia facere, quæ non admittunt dilatio- nem, & concernunt c ommodum pupilli.*

10 *Tutor, quo ad distractionem rerum, quæ dilatio- non admittunt, potest contemnere voluntatem de- functi, nec excusatur, si contutores differentes, vel excusare volentes expectaverit.*

11 *Temporarius tutor, quando detur.*

12 *Tutor cessans gerere vel administrare tutelam, ex - ordinem ad hoc cogi potest officio judicis. Limitat - num. 13.*

14 *Gessisse dicitur, qui modicum attigit per se, vel p- alium, & si cessat, ut suspectus poterit accusari.*

15 T-

14 *Tutor tenetur de dolo, lata vel levi culpa, quando quid omisit, vel cum posset, non acquisivit, cum conditio quærendi existeret.*

15 *Tutor pecuniam pupilli in suos usus convertens, vel negans se pecuniam pupilli penes se habere, convictus de mendacio, legitimis usuris mulctatur.*

17 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, mulctatur gravissimis usuris, quo ad negata.*

18 *Magis delinquit, qui delinquit circa personam, & vitam pupilli, quam si res male administraret.*

19 *Tutor negans se habere pecunias ad alendos pupillos, ad Præfectum urbi remittitur puniendus. Limitatur numer. 20.*

21 *Tutor, quando teneatur periculo tutelæ, remissive.*

22 *Tutor tenetur, faciens contra præceptum patris pupilli.*

23 *Tutor vel curator negligens tueri corpus, ac salutem pupilli, vel furiosi, tenetur.*

24 *Protutor eandem fidem & diligentiam præstare debet, quam præstat tutor.*

25 *Quis dicatur pro tutore negotia gerere.*

26 *Adversus dominum utile datur judicium, si servus quasi tutor egerit. Et ante pubertatem agi potest contra protutorem. n. 27. Et contra eum, qui cum tutor non esset, tamen gessit, putans se tutorem. num. 28.*

29 *Etiam patronus tutor liberti tenetur. Item mater. numero 30.*

31 *Tutoris hæres de quibus teneatur. & num. 85.*

32 *Tutor in rebus pupilli de dolo, lata culpa, & levi tantum tenetur.*

33 *Omnis administrator rei alienæ, de levi culpa tenetur, Ampliatur num. 34.*

35 *Curator bonorum, an teneatur de levi culpa.*

36 *Tutor, quando teneatur de levissima culpa. numero 41. 42.*

37 *In contractibus nullum verbum debet esse superfluũ.*

38 *Tu-*

38 *Tutor etiam non legitimus, tenetur de levissima cul-pa, qui promisit tenere bonum computum, & red-dere rationem administrationis.*

39 *Tutor non legitimus, si debita minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora.*

40 *Negligentia tutoris quomodo articulanda & proban-da. remissive.*

43 *Tutoris officium est necessarium, non vuluntarium.*

44 *Quando tutor teneatur de casu fortuito.*

45 *Tutor tenetur ad lucrum cessans. Ampliatur num.*

47 *Tutor, quando de dolo, & lata culpa teneatur.*

48 *Statutum loquens indistincte de dolo, & lata culpa, debet sibi vendicare locum, tam in dolo commisso, lata culpa commissa in omittendo, quam in faciendo. Ampliatur num. 49.*

50 *Hæredes tutorum, de lata culpa tantum tenentur, non de levi.*

51 *Tutor, nec ejus hæres, tenetur de levi culpa, si libera-fuerit à redditione administrationis tutelæ.*

52 *Tutor non tenetur de re minoris furto subtracta, licet fuerit in levi culpa, nisi probetur dolus ejus, vel lata culpa.*

53 *Tutor administrans propria autoritate ante decretum sibi administrationem, omnino tenetur de mala ad-ministratione.*

54 *Qui tutor verus non est, si administrat negotia pupilli obligatur ut tutor verus.*

55 *Tutor emens prædia minus idonea, præstat tantum tam culpam.*

56 *Tutor tenetur de lata culpa, quando nomina debitorum ejus negligentia minus idonea esse ceperint.*

57 *Tutor tenetur de damno dato in re alterius provinciæ, nisi curaverit ibi dari alium tutorem.*

58 *Tutor simpliciter datus, censetur ad universum patri-monium datus.*

59 *Tutor tenetur de damno dato in augmento pupillo o-*

v

veniente, etiamsi ad id augmentum alius tutor datus fuerit.

Tutor tenetur ex die creationis, licet appellaverit, & ejus appellatio injusta fuerit pronunciata.

Periculum temporis currentis, pendente appellatione, frustra intepo sita, ad heredem tutoris pertinet.

Tutor, si antequam vere tutor esset, pro tutore tamen negotia gesserit, deinde cœperit ut tutor gerere, tenebitur periculo tutelæ.

Tutor finita tutela, tenetur curare, ut pupillo provideatur de curatore, aliàs tutelæ judicio tenebitur.

Tutor post completam tutelam cogitur litem cœptam perficere, instrumenta litis. & rationes reddere, alioqui tenetur negotiorum gestorum judicio.

Pupillus heres tutoris, non tenetur ad perficienda negotia per tutorem cœpta.

Tutor qui post pubertatem gerit negotia connexa, negotijs inceptis ante pubertatem, poterit conveniri actione tutelæ, etiam de his, quæ tutela finita gessit.

Quas usuras tutores pecuniæ pupilli utentes debent, easdem finita tutela, eadem pecunia utentes, pendere coguntur, donec solverint sortem.

Actor datus in locum tutoris absentis, vel aliàs impeditus, datur periculo tutoris.

Tutor qui administravit negotia pupilli, obligatur, licet in nullo autoritatem interposuerit.

Tutor si alteri tutelam gerendam mandavit, & is gesserit, tenetur actione tutelæ directa: Idem si alium substituerit.

Ex duobus tutoribus, si cum altero actum fuerit, alter non liberabitur. Ampliatur num. 72.

Transactio facta cum uno ex tutoribus, non liberat alium, cum quo non fuit transactum. Ampliatur num. 74. Limitatur n. 75. 76.

77 *Adultus debitorem suum procuratorem constituens, non vere eum, ut debitorem idoneum, ex causa praeambula, appro... & curatorem suum liberare velle.*

78 *Cui detur, vel non detur haec actio tutelae directa, & n. 7 8...*

81 *Actio tutelae directa adversus quos detur.*

82 *Heres tutoris tenetur etiam de non gesto vel neglecto. Ampli... num. 83.*

84 *Heres in arca tutoris pupilli pecuniam inveniens & consum... praestat usuras pecuniae, donec tutelam restituerit.*

86 *Heres tutoris tenetur ex proprio dolo, judicio tutelae.*

87 *Actio tutelae de rationibus distrahendis in heredem non d... quia poenalis est.*

88 *Negligentia propria, sive culpa levis heredi non imputatur.*

89 *Heres tutoris non tenetur de levi culpa, sed tantum de dolo ... ta culpa. Limitatur num. 90.*

91 *Heres tutoris non jure datus, neque dolum, neque culpam pra...*

92 *Heredes tutorum idoneorum, periculum alter alterius non pra...*

93 *Omnes & singuli tutores in solidum tenentur. Limitatur n. 1... 122. 123. 124.*

94 *Quilibet tutor regulariter habet potestatem in solidum adm... strandi, etiamsi essent mille.*

95 *Tutela individua est, etiamsi à testatore, vel judice divisio fi...*

96 *Contutoris factum imputatur collegae, qui potuit & debuit ... ctum facere, vel satis petere.*

97 *Plures commissarii deputati authoritate judicis, tenentur ... in solidum. Limitatur num. 98.*

99 *Plures commissarii deputati à privato cum potestate adm... strandi, in solidum singuli tenentur ad solidam administrati... nem.*

100 *Unus ex plurib. Commissariis conventus, non potest opponere be... neficium ordinis, excussionis, vel divisionis. Limitatur n. 10...*

102 *Triplici via succurritur ei, qui ex pluribus tutoribus solus co... nitur.*

103 *Tutores vel actores, non jure creati, tutelam vel curam gere... in solidum obligantur.*

104 *Plures actores, ab uno vel pluribus tutoribus constituti, in ... dum tenentur ut tutores.*

105 *Tutores in communi, sive administraverint, sive non, aeque in ... dum tenentur. Ampliatur n. 107. 108. 109.*

106 *Communis opinio.*

109 *Licet administratio tutelae divisa sit ab ipsis tutorib. vel cur... ribus, potest tamen quilibet eorum in solidum conveniri. Lim... tur n. 110. 110. 113.*

142. Di...

12 *Divisione administrationis à tutoribus facta, unus alium admonere, & notificare debet sua negotia.*

14 *Tutor in solidum conventus, tenetur ad usuras ejus, quod à contutore debebatur, vel pro contutore debet.*

5 *Eodem modo, quo unus tutor tenetur pro alio, eodem modo tenetur fideiussor ejus. Ampliatur n. 116. 117.*

18 *Heres pupilli potest unum ex pluribus tutoribus eligere.*

19 *Pluribus existentib. tutoribus, si quidam ex eis idonei non sint, cæteri sine dubio onerabuntur.*

20 *Tutores testamento inutiliter dati, nec decreto Prætoris confirmati, si negotia pupilli gesserint, tenentur tutelæ judicio.*

3 *Tutores improprii, ut sunt Præfecti alicujus civitatis, habent beneficium ordinis; ut prius veri tutores, vel eorum heredes, & deinde fideiussores, si qui forte accesserint, conveniantur.*

5 *Transigens cum aliquo, videtur ejus personam approbare, & eum pro idoneo habere.*

6 *Vno ex duobus tutoribus transigente cum pupillo, & ex vi transactionis aliquid solvente pupillo, ea transactio alteri tutori proderit.*

27 *Pupillus pubes factus, si unum ex tutoribus liberaverit, alterum non poterit convenire, etiamsi tempore fuerit liberatus.*

8 *Liberatio tutoris à reddendis rationibus non extenditur ad dolo quæsita.*

9 *Tutor munitus exceptione transactionis, si non excipiat de transactione, sed patiatur se conveniri, & excussus reperiatur non solvendo, alter non liberabitur.*

0 *Tutor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit solvendo tempore depositæ, sive finitæ administrationis.*

1 *Beneficium cedendarum actionum, est tertium remedium: quo tutore convento ex culpa contutoris, competit exceptio, ut sibi cedantur actiones.*

2 *Exceptioni cedendarum actionum non censetur renunciatum ex generali renunciatione omnium beneficiorum, & omni juris auxilio.*

3 *Nec etiam juramento renunciatur exceptioni cedendar. act.*

4 *Exceptio hæc etiam opponi potest in executione sententiæ.*

5 *Et opponi potest, licet statutum dicat, quod contra instrumentum publicum nulla defensio admittatur.*

6 *Vni tutorum in solidum exacto, competit ipso jure utilis actio tutelæ contra collegas. Ampliatur num. 137.*

8 *Vtilis actio tutelæ ejusdem est potestatis, cujus est directa.*

9 *Beneficium cedendarum, cur introductum.*

140 *Habens jus cedendarum, ſimpliciter ſolvens, cenſet ſolvere ſub reſervatione ceſſionis.*

141 *Fiſco urgenti pro alio ſolvens, poteſt ex intervallo p- tere à fiſco perſecutionem bonorum ejus, pro quo ſ- vit.*

142 *Convento pro culpa alterius tantum, ceßio fieri -bet in ſolidum, convento autem pro communi, ‑o parte.*

143 *Beneficium cedendarum datur contutoribus, uno non e- ſtente ſolvendo, licet forte poſt fiat ſolvendo.*

144 *An exceptio cedendarum competat ei, qui ex commi dolo convenitur, & num. 146.*

145 *Communis opinio.*

147 *Tutori convento ex propria culpa, non competit benefi- um cedendarum.*

148 *Ceßio, quando fiat.*

149 *Beneficium diviſionis competit tutoribus & curatori conventis pro communi adminiſtratione.*

150 *Beneficium diviſionis eſt ſecundum remedium tutori competens.*

151 *Adminiſtratores civitatis habent beneficium divi- nis.*

152 *Ex perſona tutoris, qui fuit ſolvendo tempore finiti o- cij, non poteſt quis conveniri.*

153 *Exceptio diviſionis æquiſſima vocatur à Iuriſco- ſulto.*

154 *Exceptio diviſionis, an poſſit opponi in executione, ‑ omnes ſunt in ſolidum condemnati.*

155 *Tutoribus de dolo conventis, an competat beneficium ‑ viſionis, controvertitur.*

156 *Licet diviſio adminiſtrationis ab ipſis tutoribus fa‑ fuerit, ea tamen non obſtante in ſolidum tenentu‑ ſed tutor in ſolidum conventus, poteſt proponere b‑ neficium diviſionis.*

157 *Tutores habent beneficium diviſionis, ſive omnes adm‑ niſtraverint, ſive non.*

157

158 *An beneficium divisionis tutoribus statim competat, antequam conveniantur.*

159 *Tutores habent beneficium divisionis, sive sint testamentarij, legitimi vel dativi.*

160 *Tutor non habet beneficium divisionis, quando ex proprio dolo, vel culpa convenitur.*

161 *Communis opinio.*

162 *Tutor conventus ex communi dolo, si non excipiat de beneficio divisionis, sed per viam petitionis, petat tale beneficium, implorando ad hoc officium judicis, an habeat beneficium divisionis.*

163 *Causa naturalis, & originalis magis consideranda est. quam accidentalis.*

164 *Tutor conventus ex communi dolo, an habeat beneficium divisionis.*

165 *Magis communis opinio.*

166 *Iuramentum in tutelis interpositum, facit ut locus non sit beneficio divisionis.*

167 *Divisione administrationis facta à judice, quilibet tutorum tenetur pro parte administrationis tantum, nec unus pro facto alterius convenitur.*

168 *Communis opinio.*

169 *Notificatio fieri debet tutori, si qua facienda est.*

170 *Si unus ex tutoribus non instruat alterum tutorem, super eo, quod alter nescit ad suam gestionem pertinere, tenetur tutelæ judicio in solidum.*

171 *Tutor non exigens satisdationem à contutore suo rem pupilli salvam fore, videns eum non esse solvendo, in solidum tenetur.*

172 *Tutor si contutorem suum suspectum dolosum non faciat removeri, in solidum tenetur.*

173 *Tutor tarde rationem suspicionis movens, cum alter contutor non est solvendo, in solidum tenetur.*

174 *Tutor si suspicionis causam agendo, sua sponte jura pupilli prodiderit, colludendo cum suspecto, & patiens se ab eo superari, in solidum tenetur.*

175 *Administratio divisa per testatorem, quilibet tutoru pro parte tenetur.*

176 *Communis opinio.*

177 *Factum judicis, & testatoris æquiparantur.*

178 *Tutor, qui tutelam gessit, prius est conveniendus, qua ille qui non gessit, & est communis opinio. num.* 18

179 *Beneficium ordinis est primum remedium tutoribus con petens.*

180 *Hæc exceptio ordinis non dicitur, de apicibus juris, se est fundata in summa æquitate.*

182 *Ut Magistratus, qui tutores minus idoneos constitu runt, primo loco conveniantur, in usu non est.*

183 *Exceptio ordinis competit convento tutori, tam pro gesti quam pro non gestis, vel quæ gestis connexa sunt.*

184 *Connexa quæ dicantur.*

185 *Vtrum tutor qui non gessit, approbare possit sententia latam adversus eum, qui gessit, sic ut ipsi quoque pr judicet.*

186 *Administratores civitatis habent beneficium ordinis.*

187 *Si plures tutores omnes gesserint, & unius dolo damnu evenerit, perinde est, ac si unus gessisset, & alte non, ita ut locum habeat beneficium ordinis.*

188 *Communis opinio.*

189 *Honorarii tutores non possunt conveniri, nisi prius ex cussis iis, qui gesserunt.*

190 *Honorarij tutores qui.*

191 *Tutor Reipublicæ causa absens, licet periculo obstringa tur, quod se ad tempus non excusaverit, excutietu tamen prius is, qui gesserit.*

192 *Pacto non obstante prius convenitur gerens, & ejus he res, quam non gerens.*

193 *Administrantes si gesserint tutelam de mandato eorum, qui non administrabant, beneficio ordinis locus non est. Ampliatur num.* 194.

195 *Tutore qui gessit, solvendo non existente, tenetur is, qui non gessit, in solidum, nec est locus beneficio ordinis.*

196. *Man-*

230 *Tutor non tenetur restituere pecuniam, quã credidit finita tutela, nisi adveniẽte die pecuniæ creditæ, si non est quod tutori imputetur.*

231 *Curator furiosi tenetur rationem reddere durante cura, licet secus sit in curatoribus aliorum: & quæ sit ratio. Ampliatur num. 232.*

233 *Officiales perpetui poterunt per superiorem semper syndicari, secus vero in officialibus temporalibus, qui demum syndicantur, finito officio.*

234 *Cum eo qui pro tutore negotia gessit, etiam ante pubertatem agi potest tutelæ.*

235 *Quãdo actio est vetustior tutela, non descendens ex administratione, tutor conveniri poterit etiam durante officio.*

236 *Item si tutor promiserit rationem reddere in annos singulos, poterit ex tali promissione cogi reddere rationes, durante officio tutelæ.*

237 *A tutela remotus tutor, in eo statu est, ac si pubertate pupilli finita esset tutela.*

238 *Qui tutoris ob Rempublicã absentis vicarius fuit, tutelæ conveniri, reverso tutore potest.*

239 *Tutela finita per captivitatem tutoris, potest conveniri ejus defensor; si tamen tutor postliminio reversus fuerit, recipiet pristinã tutel.*

240 *Actiones furti, damni, injuriæ condictio, exerceri possunt adversus tutorem, etiam durante tutela.*

241 *Actio tutelæ directa perpetua est, nec præscribitur longo tempore.*

242 *Tutor inutiliter testamento datus, per errorem gerens, si alium dari curaverit, non tenebitur de periculo futuri temporis.*

243 *Tutor inutiliter, vel non jure datus teſtamento, nec con-firmatus, non tenetur ſi non adminiſtraverit, ſi vero adminiſtraverit, tenetur actione negotiorum geſto-rum.*

244 *Tutori non imputatur damnum abſque ſua culpa conti-gens.*

245 *Tutor allegans juſtam & neceſſariam cauſam non con-fecti inventarij, excuſatur.*

246 *Tutor ignorans ſe tutorem datum, periculo tutelæ n[on] ſubjicitur.*

247 *Tutor datus patrimonio ſupervenienti, non tenetu[r de] anteriori, ſed prior tenetur de augmento ob-venienti.*

248 *Tutor datus inutiliter teſtamento, non tenetur de pericu[lo] ante confirmationem contingente.*

249 *Tutore gerente negotia puberis, vel ejus qui nondum na-tus eſt, non agitur adverſus eum pro tutela, ſed actio[ne] negotiorum geſtorum. Limitatur num. 250.*

251 *Tutela finita, finitur periculum adminiſtrationis.*

252 *Adminiſtrata poſt finitam tutelam prioribus connexa, ve-niunt in actione tutelæ.*

253 *Tutor poſt finem tutelæ, per errorem in officio durans, n[on] tenetur de periculo, quo ad ea quæ idonea fuerunt p[oſt] pubertatem adoleſcentis.*

254 *Tutor licet finita tutela cauſam cœptam peragere tene-tur, tamen judicatum non proſequens, periculo cu[ræ] non ſubjicitur.*

255 *Fidejuſſor tutoris non tenetur ad ea, quæ tutor poſt p[u-]bertatem ſponte geſſit.*

256 *Si mortuo pupillo nomen pupilli deſinat eſſe idoneum, l[i-]beratur tutor à periculo.*

257 *Pupillo ſine tutore ſtipulante rem pupilli ſalvam fore, & poſt pubere eo facto ratificante tollitur tutelæ actio.*

258 *Tutor datus poſthumo, qui natus non fuit, ceſſat tute[læ] actio, vel pro tutelæ & negotiorum geſtorum, & dat[ur] in eum actio utilis.*

9 *Curator datus certæ rei vel liti, non tenetur de alia gestione.*

0 *Periculum tutelæ non spectat ad eum, cujus excusatio fuit approbata.*

1 *Post remotionem non spectat ad tutorem periculum tutelæ.*

2 *Curator non tenetur pro tutore, nec econtra.*

3 *Qui nomina, quæ sibi à priore administratore assignantur, agnoscit, eorum periculo est astrictus.*

4 *Mater licet petat tutorem dari filio ejus periculo, non tamen tenetur ex illo facto, nisi hoc expreßum fuirit judicis decreto.*

5 *Contra Magistratum non agitur actione tutelæ, nisi excussis tutoribus collegis & fidejussoribus.*

Superest ut nunc agamus de actione tutelę directa,
& utili: quæ actiones, ut plenissime intelligantur,
ıa reg. expediemus; & hæc est, quæ sequitur: Quod
tio * tutelæ directa datur contra tutorem, qui non 1
cit officium suum, id est, qui non fecit quod debuit
cere, vel fecit quod facere non debuisset, *l. si pater, C.
test. tut. l. 1. ff. de tut. & rat. distr.* Et tutor quidem sta-
m est; atque * ei innotuit se tutorem datum, nec ex- 2
ısationem proposuit, *l. 1. in prin. ff. de adm. tut.* Et * ideo, 3
t quo scit se tutorem datum, si cesset tutor, suo peri-
ılo cessat. Idem enim à D. Marco constitutum est,
: qui scit se tutorem datum, nec excusationem, si
ıam habet, allegat intra tempora præstituta, suo pe-
culo cesset, *l. quidam decedens, § fin ff. eod.* ac indemnem
upillum servare teneatur, *l. qui jussus*, cum gl. *& l. tu-
r vel curator.* & ibi Bart. *l. et si scisses, C. eod.* Id quod et-
ım * procedit, etiamsi absens decreto datus fuerit tu- 4
or, modo sciat, nec se excuset: nam æque obnoxius
rit administrationi, *l. tutor, C. de administ. tut.* Denique
tiam hoc casu * non sufficit, nec requiritur inter- 5
ellatio, sed sufficit quomodocunque innotescere,
non

non utique testato eum conveniri, sed satis est, si te-
stationem undecumque cognoverit, *l. ita autem, in fin.*
6 *ff. de administ. tut.* Idem quoque * dicendum erit in cu-
ratore cessante, vel negligente convenire tutores, fin.
tutela, *l. tutor, qui repertorium, §. pecuniæ, quæ in arca, & l. E-*
7 *milius, ff. de administ. tut.* Qui etiam * petere & insta-
debet, ut sibi decernatur administratio, alioqui suo e-
riculo cessat, *d. l. ita autem, in fin. ff. de admin. tut.* & no-
Bart. *in l. legitimos, in princ. ff. de administ. tut.* Bald. *in*
tutor, in princ. C. in quib. caus. in integr. restit. non est nes.
Fulgos. *consil.* 51. & *consil.* 149. & Angel. *consil.* 103. ed
8 sciendum est, eum * qui non gessit, non teneri actio
tutelæ directa, sed tantum utili actione conveniendum
esse; quia suo periculo cessavit, *l. non quasi, §. illud, ff.*
9 *pupill. salvam for.* Amplius * etiam tutor ante con-
ctionem inventarii, vel decretum tenetur omnia fa-
re, quæ non admittunt dilationem, ut distrahere
tempore perituras, alias suo periculo cessat, atque
iam omnia ea facere, quæ concernunt commodum p-
pilli; aliàs tenetur: *l. fin. C. de tut. qui non satisd.* & Ba
10 *in l. qui duos, ff. de reb. dub.* Adeò, ut etiam * quo ad
rum rerum distractionem, quæ dilationem non adm-
tunt, tutor possit contemnere voluntatem defuncti
quidam decedens, §. usque adeò, ff. de admin. tut. Nec exc-
setur, si contutores differentes, vel se excusare vole-
tes, expectaverit, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, vers. q*
11 *si contutores, ff. de administ. tut.* Et si omnes * se excusa
vel quidam, aliis absentibus interim datur temporaris
tutor, quis tutela fungatur, si tutoris autoritas sit n-
cessaria, aliàs curator, *l. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his, l. cu*
in una, §. 1. ff. de app.

12 Ampliatur primò, quod tutor * cessans gerere v
administrare, extra ordinem, ad hoc cogi possit of-
cio judicis, prævio scilicet juramento, satisdatione
confectione inventarii, *l. 1. & ibi gloss. verb. extra ord-*
nem & effectum creationis, ff. de administr. tut. & l. non qu
si,

l.illud, ff. rem pupill. sal. for. Nisi tutor quid* pupillare 13
attigerit, quo casu etiamsi modicum sit, cessant partes
urgentis, id est, eorum, qui solent cessantes cogere administrare. Videtur enim * gessisse, sive per se, sive per 14
eum attigerit, atque etiam gestu abstinens postquam
semel gerere cœperit, postulatur, ut suspectus, l. ita autem, §. gessisse, & §. quid si quis, ff de admin. tut.

Secundo ampliatur, quod * etiam tutor teneatur, si 15
quid omiserit, vel cum possit, non acquisierit dolo, lata
culpa, vel levi, l. quicquid, & ibi gloss. C. arbit. tutel.
quam glossam ad hoc notabilem esse dicit Nic. Everard in loc. legalib. loco, a pupillo, ad ecclesiam, num. 6. vel
pecuniam pupillarem * in usus suos converterit, & 16
multo magis, si negaverit pecuniam pupillarem penes se esse. Quo casu victus de mendacio, pendet legitimas usuras, l. tutor, qui repertorium, §. sed et si, & seq.
de admin. tut. & Bald. Novel. 18. vers. porro Iustinianus.
Nisi * negaverit se habere ad alendos pupillos, quo 17
casu pendet gravissimas usuras quo ad negata, d. l. tutor,
§. idem: quia * hic magis delinquit, quia delinquit cir- 18
ca personam & vitam pupilli, quam si res male administraret; quia denegando alimenta, videtur necare
pupillum, l. vel necare, ff. de lib. agnos. l. si victum, ff. de re
iud. unde non mirum si gravius puniatur; Adeo, ut
etiam eo casu * ad Præfectum urbi remittatur puni- 19
endus, l 3. §. tutor, ff. de suspect. tut. & ut suspectus removeatur, d. §. tutor. Cæterum, si * propter aliquam ju- 20
stam causam opinione sua falsus fuerit, eo casu etiam
negatio sua fraudi ei non erit, l. de ætate, §. si cum esset,
ff. de interrog. act.

Tertiò ampliatur, quod etiam * tutor teneatur, si 21
non adhibuerit eandem diligentiam in rebus pupilli,
quam bonus paterfamilias in suis adhibuisset: Vel si
non egerit nomine pupilli, ubi opus fuerit, & debitores pupilli exegerit: Si contutorem suspectum non fecerit, ubi debuerit; Si non defenderit pupillum, vel
adul-

adultum: Si non solverit creditoribus minorũ: Si o-
naverit alicui rem pupilli: Si erogaverit, vel sump-
fecerit, ubi non debuit: Si res tempore perituras, n-
distraxerit: Si pecuniam pupillarem non fœneravit,
vel deposuit ad honestum lucrum: Si pecuniã pup-
larem non converterit in emptionem idoneorum
prædiorum: Si non redemerit pecunia pupillari -s
pupilli aliis obligatas, cum expediret: Si adversus
ipsum non præstiterit, quod adversus alios præste-
debuisset: Si non subministraverit alimenta pupil-:
Si non curaverit pupillum liberaliter institui: Si æ-
ficia deformata non curaverit refici *l. lex qui tutores,* §.
ergo & domus, C. de admin. tut. Si hereditatem damnosa-
adierit, vel lucrosam repudiaverit: Si non coegerit h-
redem ut adiret, & restitueret: Si aliquid fecerit co-
tra utilitatem pupilli, vel data occasione non acqui-
sierit: Si non appellaverit, vel appellationem deseru-
22 rit, *l. si bonam fidem, C. de admin. tut.* Si aliquid * fece-
contra præceptum patris pupilli, *l. tutor, §. usque ade,*
ff. de admin. tut. & tutelam, C. eod. de alienante contra for-
23 *mam testamento datam.* Et si fuerit * negligens in tuen-
do corpore, & salute pupilli vel furiosi, l. *cons. ff. de cu.*
fur. de quibus omnib. latè diximus, supra *c.* 32
24 Quartò ampliatur, quod etiam * is teneatur, qu-
pro tutore negotia gessit, licet esse non possit, qui ean-
dem fidem & diligentiam præstare tenetur, quam tu-
tor præstaret, *l. qui pro tutore, ff. de eo qui pro tut. & l.* 1. *C.*
25 *eod.* Pro tutore * autem negotia gerere videtur, qui mu-
nere tutoris fungitur in re impuberis, sive se putet tu-
torem esse, sive non esse, fingit tamen esse *l.* 1. §. *pro tu-*
26 *tore, ff. de eo qui pro tut.* Proinde etsi * servus quasi tuto-
egerit, D. Severus rescripsit dandum in dominum uti-
le judicium, *d. l.* 1. §. *proinde, ff. de eo qui pro tut.* Adeo, ut
27 etiam * ante pubertatem agi possit tutelæ contra pro-
tutorem, detecto errore, quia tutor non est, *d. l.* 1. §.
28 *cum eo.* Et multo * magis dabitur contra eum, qui cum
tu-

itor non esset, tamen compulsus gesserit tutelam, utans se tutorem, *d.l.* 1. *§. si quis tamen*. Sicuti etiam teetur * patronus, tutor liberti sui, *l. patronus, ff. de tutelis*, 29
que etiam * mater, *ut Novell.* 155. Et pariter etiam 30
itoris heres, quo ad impleta, quæ * fuere inchoata per 31
efunctum tutorem, *l. si tutoris, ff. de admin. tut. & l.* 4. *in princ. ff. de fidejuss. & mand. l. tutor, ff. de appell. & l. un. §. si tutor, ff. si pend. appell. mors.*

Quinto ampliatur, quod etiam * tutor in rebus pu- 32
illi de dolo, lata & levi culpa tantùm teneatur, *l. contractus*, & ibi Dec. *num.* 32. *ff. de reg. jur. l. quicquid, C. arbit. tut. l. tutori, C. de neg. gest. l.* 3. *§. tutores, ff. de susp. tut.* Alex. *consil.* 45. *num.* 1. ponit regulam, *lib.* 1. *l. tutor, qui repertorium, §. competit, ff. de administr. tut.* Bart. *in l. quod Nerva*, 1 10. *quæstione, ff. depos.* Ruin. ponit regulam, *consil.* 70. *num.* 3. *lib.* 4. Purpurat. *in l.* 1. *num.* 32. *C. de transact.* & Canonistæ, *in c. bona fides, extra depos.* Adeò, ut etiam * o- 33
mnis administrator rei alienæ, de levi culpa teneatur, secundum Dec. de curatore prodigo, *consil.* 274. *num.* 3. *l. tutori, C. de neg. gest.* Id quod * procedit etiam in 34
quocunque administratore, sive genenerali, sive particulari, sive privatum officium, sive publicum munus gerente; ex eo quod cum susceperit tale officium, scire debuerit, se suscipere curam rei alienæ, ad commodum alienum, atque ita se obligare ad custodiam, & gubernationem fidam & diligentem, & culpam à se exigendam, *l. etiam, §. licet, l. si constante, §. maritus, ff. sol. mat.* Nisi fuisset curator * bonorum, maximè invitus ex 35
causa factus, *arg. l.* 2. *in fin. ff. de curat. bon. dand. l. si fidejussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cog.* Quæ communis est, secundum Molin. *ad consuet. §.* 6. *gl.* 7. *n.* 9. sed contrarium tenet, *d. loco, num.* 10. ad quem Lectorem brevitatis causa remittimus.

Amplius etiam, * tutor tenetur de levissima culpa, 36
quando promisit tenere bonum computum, & reddere rationem; *argum. l. si quando, in princ. ff. de legat.* 1. *c. si*

Papa,

Pap.de privileg. in 6. Unde dicit Bald. *in rubr. Cod. de co-trah. empt. in* 9. *quæst.* quod in * contractibus, nullum
37 verbum debeat esse superfluum, & sequuntur Ro. *consil.* 89. *num.* 8. *lib.* 5. & *consil.* 108. *lib.* 1. Cravet. *consil.*
38 *num.* 15. ubi dicunt, hoc * etiam procedere in tutore non legitimo, qui non debeat esse melioris conditionis; cum contra eum omnia jura exclament, & maximè cum hoc fiat in favorem pupillorum, pro quibus facienda est interpretatio, ut per Dec. *consil.* 252. *in f.*
39 *num.* 6. Unde si debita * minoris ad tempus non solverit, ipse, & non minor erit constitutus in mora, secundum Jas. *in l. qui Romæ, §. coheredes, num.* 14. *ff. de verb.*
40 *oblig.* Quæ quidem * negligentia, quomodo sit articulanda, & probanda, tradit Menoch. *de recup. poss. in* 1. *remed. quæst.* 5. *vers. quæro quinto, qualis esse debeat, num.* 1.
41 & *seq.* Maximè autem * tenetur de levissima culpa tutor, quando se obtulit, *l.* 1. *§. sæpè, ff. depos. c.* 2. *extr. depos.* ubi Abbas notat, per gloss. *in l. contractus, ff. de reg. jur.* & tradit Bart. *in d. l. quod Nerva, vers.* 12. *quæro*, quia contra affectantem est sinistra suspicio, *l. scire, §. final. ff. de tut. & curat. dat. ab his.*

42 Præterea quoque tutor * tenetur de levissima culpa, quando culpa præcessit casum, secundum Joan. Igneum, Gallum, olim Præsidem Rothomagiensem, doctissimum *in l. contractus, num.* 27. *ff. de reg. jur. per l. si pupillaris, C. de peric. tut.* & *l. negotium, C. de neg. gest.* Licet non ignorem multos esse, qui teneant tutorem nullatenus de levissima culpa teneri, inter quos est Bartol. & Alex. *in apostilla, ad d. l. quod Nerva,* & Aretin. *in §. actionum, Instit. de act. versic.* 18. & latius, *in §. suspectus autem, Instit. de*
43 *suspect. tut.* Idque ea * ratione, quod tutoris officium sit necessarium, non voluntarium, quos sequitur novissimè Hieron. Cagnol. vir sanè doctiss. *in d. l. contractus, num.* 61.

44 Denique quoque * tenetur tutor de casu fortuito, quando dolus vel culpa præcessit casum, *l. in rebus, in*

princ.

nc.ff. commod.l.si ut certo, §.commodatum,ff. eod. & gl.l.si res,cum l.seq.C.de peric.tut.l.si res,& ibi gl.ff. administ. tut.

Amplius etiam tutor † tenetur ad lucrum cessans, 45
upillorum,C. de administ.tut.& l.quicquid.C.arbit.tut.
axime,quãdo ex re pupilli lucrum† provenerit,vel 46
casione pupilli aliquid detur. Quo siquidem casu mpediatur lucrum per tutorẽ, tenebitur ad interse pupillorum,actione tutelæ, vel actione injuriam,d.l.pupillorum,& d.l. quicquid. Tutor quoque de
lo & lata† culpa tenetur,si ei relicta fuerit libera- 47
o à reddẽdis rationibus,& factum legatum de omni ,in quo contingeret illum condemnari ratione tulæ, secundum communem opinionem, ut late tentPet.de Anchor.consil.117.Alexand.consil.62.lib. Angel.consil.180.Joan.deAnnan.cons.8.Fulgos.con-.103. Jas.in l. actione, de transact. & hanc attestatur se communẽ opinionẽ Dec.consil.179.& 192.Quæ
mmunis opinio † maxime procedit, stante statuto, 48
od tutor teneatur de dolo & lata culpa,non obstã-tali liberatione,& legato:quod statutum etiam inlligi debet,nõ solum de dolo,& lata culpa commisin faciendo,sed etiam in omittẽdo;Maxime,quan-
† loquitur generaliter,quo casu etiam generaliter 49
ebet intelligi,etsi major ratio militaret in uno casu, uam in alio,l.1.§.quid autem,ff.de aleat.& præcipue uando esset favorabile,ut evitentur fraudes,ut trait Hier.Grat. cons.23.n.11.& 12.lib.1.

Verum prædicta non † procedunt primo in here- 50
ibus tutorum, qui tantum de lata culpa conveniri ossunt, l.1.& 2.& per tot. C. de hered. tut. & tradit Dec.in d.l.contractus,n.32.& ibi Cagnol. n. 6.

Secundo non procodunt † ubicunque relicta fuis- 51
et liberatio à redditione administrationis tutelę,quo asu non tenetur pro culpa,secundumAlexand.& ibi Molin,cons.45.lib.1.l.si servus vetitus,& ibi notatBar-

 tolus

tolus & Angel.*ff.de legat.*1.*& l.cũ tale*,§.1.*ff.de codit.*
52 *& demonst.*qui ex hoc † concludit,quod si res mincis sint furto subtractæ,quod non teneatur tutor,etiamsi fuerit in levi culpa, si non probetur dolus eius,et culpa lata, eo quod fuerit liberatus:Nisi tutor adi-
53 nistrauerit † propria authoritate ante decretam bi administrationẽ, qui tenetur de mala administratione;quia melioris cõditionis esse non debet tutor delinquens,quam non delinquens,imo deterioris.Vide
54 videmus quod † ille, qui non est tutor vere, si adi- nistrat negotia pupilli, obligetur perinde ac si tutor vere fuisset, *l.*1. *& ibi notat. ff. De eo qui pro tut.*
55 Tertio † non procedunt, quando Tutor emiẽt prædia minus idonea,quo casu tantum latam culpam præstat Tutor,*l.Si Tutor*,§.*Competit.*vbi gl.& Bar.*ff. de administ. tut.*
56 Quarto, † & vltimo non procedunt, quando d- mina debitorum eius negligentia minus idonea d- cœperint, quo casu tenetur solum de lata culpa, *l.* vbi gl.& Dd.*C.arbit.tut.*de quo videDecium,plura l- legantem,*in l.periculum.ff.Si cert.pet.*& Barbat.*consil. vltim.lib.*3.Socin.*consil.*2.*lib.*1.*& consil.*122.*& cons.* 132. *lib.* 2.
57 Sexto † ampliatur regula,quod etiam tutor tene- tur de damno dato in re alterius prouinciæ,nisi cu- uerit ibi dari alium tutorem,*l.Tutores*; §.*Rerum*, *& Patruus*,*ff.de administ.tut* quia simpliciter datus, c-
58 setur ad † vniuersum patrimonium datus,§. *datus*, *I- stit. de excus.tut.l.non solum*,§.*ei qui testamento*,*l.illud propter litem*, *ff. de excus. tut.*
59 Septimo ampliatur regula, quod † etiam tutor te- neatur de damno dato,quod pupillo postea obuenit, etiamsi ad id alius tutor datus fuerit, quia censentur coniunctim dati,*l.quoties*,§.*constat.ff.de administ.tut.* *cum furiosus*,§.*tali*,*C.de curat. furios.l.cum ob augmen- tum*, *C. In quibus caus. tut. haben.*

Octau-

Octauo ampliatur, quod † etiam tutor teneatur ex 60
creationis, licet appellauerit, & eius appellatio
iusta fuerit pronunciata, *l. tutor, l. tutores, §. tutor, ff. de adminiſt. tut.* Quo † loco dicit Papinianus; heredem 61
quoq; tutoris poſtea victum, præteriti temporis curationis periculum, pendente appellatione, fruſtratorie
a tutore interpoſita, præſtare, cum non videatur leuis
culpa, contra iuris authoritatem mandatum tutelæ
officium detrectare, *d. §. tutor.*

Nono ampliatur, quod etiam † tutor teneatur, ſi 62
nequam vere tutor eſſet, pro tutore negotia geſſit,
poſt deinde cœpit vt tutor gerere, *l. 1. §. cum eo, verſ. ſed et ſi, ff. de eo qui pro tut.*

Decimo ampliatur, quod etiam † tutor teneatur fi- 63
nita tutela, ſi non curauerit dari pupillo curatorem, *l. ita autem, §. ſi tutor, ff. de admin. tut.* Vel ſi poſt † finitam 64
tutelam, nondum reſtituta tutela, & inſtrumentis ad
cauſam pertinentib. cœptã litem nõ perfecerit, *d. l. ita autem, §. poſt completũ, & l. vn. C. vt cauſ. poſt pubert.* Nisi
pupillus fuerit heres † tutoris, qui non tenetur cœ- 65
pta per tutorem perficere, ſed tutor proprio nomine
negotiorum geſtorum conuenietur, *l. qui aliena, §. tutoris, ff de neg. geſt.* Idem quoque tutor, ſi poſt finem tutelæ † adminiſtrationem retinuerit, tenebitur quo ad 66
actus poſteriores, prioribus cohærentes, *l. tutorem, in princ. ff. de adminiſt. tut. l. ſi tutor, & l. ſi poſt pubertatẽ, ff. de tut. & rat. diſtr.* Sicuti etiam † idem tutor, ſi durante 67
tutela aliquid in ſe verterit ex re pupillari, eadẽ finita, ſoluere debebit ſimiles vſuras atque ante ſoluiſſet,
donec obtulerit ſortẽ, *l. Lucius, §. quæſitũ, ff. de adm. tut.*

Vndecimo ampliatur, quod etiam † tutor tenetur, 68
ſi tutore abſente, vel alias impedito, actor datus fuerit, quia cenſetur tutoris periculo datus, *l. tutorem, C. qui dar. tutor.*

Duodecimo ampliatur, quod † etiã tutor teneatur, 69
quoad miniſtrauerit negotia pupilli, licet in nullo

actu authoritatẽ suam interposuerit; quid enim p... hibet ita patrimonium pupilli cõpositum esse, ut nil gerere necesse sit, in quo tutoris authoritas interp... debeat, *l. qui tutor, ff. de admin. tut.*

70 Decimo tertio ampliatur, quod † etiam teneat tutor tutelæ actione, qui non gessit per se, sed per... lium: ut quia alteri mandavit gerendam tutelam, g... staque fuerit ab eo, cui mandatum fuit, *l. ita autem.* ... *quod si quis, ff. de administ. tut.* Vel si alium substitu... rit, *l. curator, C. qui dar. tut.*

71 Decimo quarto ampliatur, quod † etiam duobus existentibus tutoribus, si eo nomine cum uno tut... actum fuerit, alter nõ liberetur, *l. qui tutor, in fi. ff. de adm. tut. l. convẽto, ff. de tut. & rat. dist.* Etiãsi tutor co...
72 vẽtus † absolutus fuerit, vel per dolũ, vel quia nullius actũ, idq; nondum finita tutela, *l. Lucius, §. tutelæ, ff. de*
73 *admin. tut. & l. nisi, ff. de tut. & rat. distr.* Vel si ex † du...
74 bus tutoribus cum altero quis transegisset. Etiam ... transactum esset ob dolum communẽ; talis enim tr... sactio nihil alteri proderit: nec immerito, cum un... quisque doli sui pœnam sufferre debeat, *l. qui tutor* & ibi gl. *ff. de administ. tut. l. si ex duob. ff. de tutel. & ra.*
75 *distr.* Nisi actum † vel transactum, & totum exactum vel solutum fuisset: quo casu alter tutor in totum li... ratur, *d. l. qui tutor,* & ibi gl. *in verbis, non liberabitur,* ... *d. l. si ex duobus.* quia, inquit, sufficit unum satisface...
76 Vel nisi † pupillus pubes factus, alterum ex tutoribus eo nomine, authoritate curatoris liberaverit, q... casu alterum improbe conaretur interpellare, *l. si. ... pillus, ff. de administ. tut.*

77 Decimo quinto ampliatur, quod † etiam teneat curator, licet adultus major factus debitorem sui procuratorem constituerit, quia eo ipso non cense... liberare curatorem, *l. Lucius, in prin. ff. de admin. tut.*

78 Decimo sexto ampliatur, quod † etiam actio tu... læ directa cõpetat heredibus pupilli, & similib. p...
soni

nis, *l. 1. §. hanc actionem, 1. & §. fin. ff. de tutel. & rat. d.* Verum non datur † heredibus pupilli, cum pri- 79
egio pupilli, quod in personalibus cæteris credito-
bus præferatur; non enim causæ, sed personæ suc-
rritur, quæ meruit præcipuum favorem, *l. ex plu-*
rus, ff. de admin'st. tut. Nec † etiam datur heredi 80
inori viginti quinque annis, sine curatore agenti, *l.*
iis, C. de administ. tut.

Decimo septimo ampliatur, quod etiã † hæc actio 81
telę directa detur adversus heredes tutoris, *l. tutelæ,*
arbit. tut. l. 1. §. hanc actionẽ, ff. de tut. & rat. distr. Etiã
†nõ gesto, vel neglecto; nã & cessationis ratio red- 82
da est, *l. pater vester, cũ duab. ll. seq. C. de hered. tut.* Ma-
me, quando heres† perseveraverit gerere negotia, 83
ñ ostendimus, ff. de fidejuss. nomin. & hered. tut. & curat.
deo, ut† etiam præstent usuras pecuniæ, quæ in arca 84
t, donec tutelam restituerint, *l. tutor, qui repertorium,*
pecuniæ, quæ in arca, ff. de administ. tut. & d. l. cũ ostẽdi-
us, vers. quam in arca invenit. Amplius etiam, si heres
ecutus † fuerit, quæ tutor inchoaverit, eo nomine 85
oq; tenebitur, *l. si tutoris, ff. de admin. tut. & d. l. cum*
ẽdimus, vers. vel eam pecuniã, quã tutor stipulatus fue-
t, exegerit. Et multo † magis tenetur heres tutoris 86
roprio dolo, *d. l. cum ostendimus, vers. apparet enim.*

Verum hæc ampliatio † non procedit primo in a- 87
ione tutelæ de rationibus distrahendis; quæ in he-
edem cæterosque successores non datur; quia pœna-
s est, *l. §. hanc actionem, 2. ff. de tut. & rat. dist.*

Secundo non † procedit, quia heres nõ tenetur de 88
ropria negligentia, sive levi culpa, *d. l. cum ostendi-*
mus, & ibi gl. *verbo, negligentia, l. non similiter, ff. de*
Magistrat. con.

Tertio non procedit, quia † ex persona defuncti 89
on tenentur de levi culpa, sed tantum de dolo, & la-
a culpa, *d. l. nõ similiter*, & ibi gl. *verb. negligẽtia, & l. 1.*
& ibi gl. *verb. nõ oportet, C. de hered. tut.* Nisi lis fuisset

 inchoa-

90 inchoata cum† tutore, vel ex damno pupilli lucrari captauerint, vel aliquid gratiæ præstitũ fuerit: ut qui potuit aliquid acquirere pupillo, & alii permisit, & ibi gl. *verbo, præstitum*, *C. de hered. tut.*

91 Quarto non procedit, quando † tutor non jure a- tus, se non immiscuisset: quo casu culpam, & dolum heres ejus præstare non debet, *l. heres, ff. de fidejus. mandat. & hered. tut. & cur.*

92 Quinto non procedit, quia † unus heres non tene- tur ex persona sua, si non exegit heredem alterius, qui fuit solvendo, tempore finitæ tutelæ, *l. tutores, §. no- rib. ff. de adminiſt. tut.*

93 Decimo octavo † ampliatur regula, quod omnes, & singuli tutores teneãtur in solidũ, *l. 1. C. de transact. l. Divus, l. tres tutores, in princ. ff. de admin. tut. l. 2. C. de diuid. tut. l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr.* & optime Cujac. *de muner & Magist. tit. 36. lib. 11. Cod.*

94 que quatuor† rationibus, quarũ prima est, quod quili- bet tutor habeat potestatem in solidum administran- di regulariter, etiamsi essent mille, ideo eorũ obliga- tio est individua, *l. 1. C. si ex plurib. tut.* & declarat Bar. *in l 1. §. si plures, ff de exercit. act. vers. ut igitur liqueat*, An- gel. *in §. actionum; in materia actionis tutelæ. Instit. de* ...

95 Secunda ratio est, quod tutela† ipsa individua sit, etiam si à testatore, vel judice divisio fiat, *l. inter tutores, ff. de admin. tut.* & ibi Bart. qui declarat etiam quos effectus pariat hujusmodi divisio à tutoribus facta. Tertia ra-

96 tio † est, quod unius factum imputetur collegæ, qui potuit, & debuit suspectum facere, vel satis petere, *l.* *etiam contutoris, ff. de admin. tut. l. 2. C. de usur. pupill. cum interdictæ, §. 1. C arbit. tut.* Quarta ratio est, ut ma- gis consultum foret pupillis, propter majorem dili- gentiam & facilitatem, & quod ei debebat, ut tradit Ronchegall. *in l. 9. num. 218. de duob. reis.*

97 Quæ ampliatio procedit primo, etiam † in Com- missariis deputatis per Judicẽ administrationi rei, seu

reru-

rum præhensarum: quia habent munus authorita- publicum, licet utilitate privatum, & singuli pos- sint agere, & gerere in solidũ, *l.2.in fin.cum l.seq.ff.de curat.bon.dand.* Nisi in † ipsa commissione esset divisa 98
administratio, vel aliter cautum, *d.l.2.§ si plures.*
Secundo etiam † procedit in Commissariis deputa- 99
, non authoritate publica, sed privata, cum potesta- administrandi in solidum, vel si ex qualitate rei, vel iis circumstãtiis appareat, talem potestatẽ eis fuis- datam, quamvis ea in commissione non fuerit ex- pressa, ut tradit Bart *in l.si plures, ff.de curat.bon. dand.* *in l.1.§.sed si duo, ff. depos.*
Tertio procedit, quod † etiam unus ex his Com- 100
missariis conventus, non possit opponere beneficium ordinis, excussionis, vel divisionis, quæ nõ habent lo- i in hoc casu, ut est textus *in d.l.2.in fin.* & tradit A- etin *cons.29.* Nisi † invitus quis per superiorem con- 101
stitutus fuerit una cum alio, qui solus gessit. Quo qui- dem casu is, qui solus gessit prius urgeri, & excuti de- bebit, & alius qui non gessit, tenebitur tantũ in subsi- dium, ut tradit gl. *in d.l.2.verbo, veriorem.* Et si ille, qui non † gessit & de socio gerente confidat pro rationi- 102
bus reddendis, & reliquis solvendis; forte jam captus, & incarceratus fuerit, triplici via juris succurri pote- rit; Primo satisfaciendo actori, mediante cessione a- ctionũ, & sic statim liberabitur, & dictũ socium, ces- sis actionibus, per incarcerationem personæ, velo le- vato, urgebit & cõpellet, sicut fieri potuisset à domi- no. Secundo summando, & requirendo eum, qui ad- ministravit ad reddendas rationes, vel se exonerandũ, ad quod poterit habere brevem dilationem, sine alia retardatione processus: Et poterit ad hoc corã eodem judice, & per eandem viam & capturã personæ, per quam cõpellitur, urgere socium, qui solidum admini- stravit *arg.l.2.C.ubi caus.fiscal.* Et hoc judicis officio, etiã sine cessione actionũ actoris, etiã cessãte cautio-

 ne,

ne, qua administrans specialiter obligatus fuit n[illegible]
gerenti, ad omne onus rationis reddendæ, eumque
exonerandum & indemnem reddendum, prout so-
lent sibi cavere, qui omnem administrationem sociis
relinquunt. Tertio ex æquitate, *l. unde quæritur, ff. [illegible]*
mod. si offerat actori, & requirat illum qui gessit, so
periculo, & impensis urgeri & compelli, & ad hoc [illegible]
ferat, & subministret impensas. Hoc enim remedium
debet admitti, & habet locum, etiam ubi cessat bene-
ficium ordinis, secundum Bart. & Bald. *in d. l. unde quæ-
ritur.* Castrens. *in l. sed & Julianus, ff. ad Maced. & [illegible]*
si pro patre, in fin. ff. de in rem verso. Dummodo id fiat [illegible]
securitate actoris, & sine aliquo ejus incõmodo: U[n]-
de is qui non gessit, hoc prætextu, non liberabitur [illegible]
carcere, nisi alter qui gessit, sit solvendo, & sit captus
vel cœperit, quod rationum redditio exposcit facere,
ita ut æque plene sit consultum actori.

103 Quarto procedit† decima octava ampliatio regu-
læ principalis, etiam quo ad eos, qui vere tutores v[el]
actores non sunt, putant tamen, licet falso, se esse tu-
tores, & ita administrant bona alicujus pupilli, qui
vice mutua periculum præstare coguntur, cum offi-
cium sponte citra juris adminiculum intulerint, *l. tu-
tores, § curatores, 2. ff. de admin. tut.*

104 Quinto procedit etiam † in pluribus actoribus, a[b]
uno vel pluribus tutoribus constitutis, *argum. l. ex fa-
cto, in fin. ff. de neg. gest.* ut tradit Ronchegall. *in d. l. [illegible]*
nu. 215. & seq. de duob. reis.

105 Sexto procedit maxime, quod, licet † tutores ad-
ministraverint simul, vel non administraverint, æque
teneantur in solidum, sive inter se diviserint admini-
stratione, & exercitium tutelæ, sine non, *l. 2. C. de di-
vid. tut. & l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tut. & rat. dist.* glos[s].
Cynus, Joan. Faber, Bart. Bald. Angel. Alberic. Salic[et.]
106 & Jason communiter† sequuntur, *in l. 1. C. de transact.*
107 Adeo, ut etiam † hoc casu non habeant beneficium
ordi-

rdinis: sive tales tutores administraverint cũ dolo, ve abque dolo: quia carentia doli non parit hujusmodi beneficiũ ordinis, ut dicit Bart. *in l.1. C. de transact.* Etiamsi aliqui † sine dolo, vel culpa administrave- 108
int, aliqui cum dolo: quia carentes dolo non possunt excipere, ut prius dolosi excutiantur, nisi peterẽt dolosos, prius excuti suo periculo; quo casu exceptio ordinis competit; maxime quando illi, qui culpa carent, ostenderent probationibus, quod unius, quem excuti postulant, culpa, vel dolo tantum, damnum evenerit; atque ita intelligi debet dictũ Pauli de Cast. *in l. 1.* & ibi Alexand. *C. de trãsact.* Ut in pluribus reis, ad quorum alterum tota pecunia pervenit, juxta *l. unde quaeritur, ff. commod.* & tradit Bartol. *in l. 3. §. 1. in 7. quaest. ff. de duob. reis.* Et hoc † procedit, etiamsi divisio 109
administrationis tutelæ ab ipsis tutoribus vel curatoribus facta fuisset, *l. 2. C. de divid. tutel. l. duo tutores, ff. de Magistr. conven.* Quia divisio tutelæ non juris, sed jurisdictionis est, *l inter tutores, ff. de administ. tut.* id est, licet dividatur administratio sola, tamẽ jus tutelæ remanet in solidum & individuum apud quemlibet tutorum Et ideo, si agatur per unum ex tutoribus, cui assignata fuerit administratio certi loci, contra debitorem illius loci, poterit opponere compensationem de eo, quod sibi debetur ex administratione alterius loci: quia quo ad effectum juris, maxime contra jus actionum, active & passive, nihil immutatur, per dictam divisionem administrationis, ut tradit Salic. *in l. cunctos populos, C. de sum. Trin. & fid. Cathol.* Hoc tamẽ
quod † de divisione administrationis diximus, non 110
procedit, quando conventi peterent malum administratorem, vel negligentem præsentem excuti eorum periculo, ut late tradit Barbat. *consil. 43. lib. 2.* quæ videtur æqua opinio; Vel quando † non essent omnes 111
ejusdem, sed diversi ordinis: quo casu si dativus male administravit, prius ille convenitur, qui administra-

 vit,

vit, & secundo Magistratus, à quo datus est, anteq
ad legitimũ vel testamẽtarium perveniatur, *l. Luciu*
2. §. *cum testamẽto, ff. de administr. tut.* & Alex & omn
communiter approbant, *in l. 2. C. de transact.* Illud hi
112 omittendum non est, quod si à tutorib. † divisio fact
fuerit in diversas Provincias, quod opus sit notificar
illi, cujus Provinciam negotiũ respicit, *l. 2.* & ibi Io
Faber, *C. de peric. tut, & l. si pluribus, ff. de authorit. tu*
Verum si administratio sit in eadem Provincia, tun
sufficit alterutri notificare, cùm non sit in considera
tione divisio ab ipsis facta, *d. l. 2.* dummodo tamẽ de
113 nuncians careat fraude. Præterea etiã † ea, quæ de di
visione administrationis diximus, non procedunt i
his, qui negotia Reipublicæ administrant, quorum
aliqui desierint esse idonei, alii non cõveniuntur, se
Magistratus. Alia enim causa est tutorũ, alia eorum
qui Reipublicæ negotia administrant, *l. Lucius Ti*
tius, §. Sempronii, & ibi glos. *in verb. conveniri, ff. de ad*
ministr. tut.

114 Septimo procedit decima octava † ampliatio re
gulæ, quod conventus in solidũ, etiã ad usuras eo no
mine teneatur, *l. tutor, qui repertorium, §. si tutor, ff. d*
admin. tut. & l. 2. C. de usur. pup. ll.

115 Octavo procedit, quod † etiam eodem modo, qu
unus tutor tenetur pro alio, eodẽ modo & fidejusso
ejus, *l. sine herede, in princ. l. si duo, ff. de admin. tut. l. etiã*
ff. de fidejuss. tut. l. 1. §, usque adeo, & ibi gl. accipiendum
116 *ff. de tut. & rat. distrah.* Etiamsi † stipulatio non fueri
interpositased, passus fuerit nomen suũ in acta refer
ri: quo casu ęque tenetur, ac si jure legitimo stipulati
fuisset interposita, *l. cum ostendimus, §. fidejussores, ff. d*
117 *fidejuss. nom. & hered. tut. & cur.* ubi textus † etiam hoc
procedere dicit in affirmatoribus, qui scilicet cũ ido-
neos esse tutores affirmaverint, fidejussorum vicem
sustinent.

118 Nono procedit, quod † etiã heres pupilli poterit
unum

num ex tutoribus eligere, in quo potissimum consistere velit, quia non est privilegium, *l. à tutoribus*, §. *heredibus ff. de admin. tut.*

Decimo maxime † procedit, quando quidam sunt 119
inidonei, quo casu cæteri sine dubio onerantur, neq; inique, cum singulorum cõtumacia pupillo damnum in solidum dederit, *l. si plures, ff. de admin. tut.*

Undecimo procedit, etiamsi † fuerint inutiliter te- 120
stamento dati tutores, nec decreto Prætoris cõfirmati; modó tamẽ negotia pupilli gesserint, tutelæ judicio tenentur, *l. tutores qui*, § *curatores testamento, & ibid. gl. ff. de admin. tut.*

Declaratur decima octava † ampliatio regulæ, ut 121
non procedat primo, quando unus tutor est dativus, in locum defuncti datus, alter vero alterius speciei; puta testamentarius, quo casu testamentarius non administrans, nõ tenetur de mala administratione illius dativi, secundum Alex. *in l. 1. n. 3 C. de transact.* & facit *l. Lucius*, §. *cum testamento, ff. de administ. tut.* sed convenitur Magistratus.

Secundo declaratur non † procedere, quando unus 122
eorum administrasset finita tutela, quo casu, quod ad eam administrationem, non poterit cõveniri, nisi administrans; quia tunc incipit gerere ex privato: *arg. l. tutores, C. de neg. gest.* & est casus *in l. Divus, ff. de adm. tut.* & facit *l. 1. & 2. C. si tut. non gess.*

Tertio declaratur, non † procedere in tutore im- 123
proprio, qualis hodie est Præfectus alicujus civitatis, qui Flandrice dicitur **Opper voocht**/cui cõpetit beneficium ordinis, ut prius veri tutores conveniantur, vel eorum heredes, & deinde fidejussores, si forte accesserunt; ut optime tradit Nic. Everardi, olim Præses Parlamẽti Mechliniensis meritiss. *cons. 91.* per §. *sciendum*, & ibi gl. Ioan. Faber, & Dd. *Inst. de satisdat.* & Bart. & Dd. *in l. 1. C. de transact.* & facit text. *in l. si plures, 1. §. si parens, ff. de administ. tut.*

Quar-

124 Quarto declaratur non† procedere, quando adu-
tus transegit cum aliquo tutorum, quem prius co-
venire debuisset: quo casu alii non tenētur, secundu
125 Alex. *in l.1. C.de transact.* quia † transigendo cum al
quo, videtur ejus personā approbare, & eum habuisſ
pro idoneo, ut voluit Cyn. *in d. l.1. C.de transact.arg.*
vir ab eo, ff. de jur.dot. quod intelligēdum est, quatenu
in veritate primus solvendo reperiatur: quia alter n
potest cōveniri eatenus, quatenus primus est solven
do, ut tradit Dec. cum Mol. *in d.l.1.n.5.& 6.* ubi iden
Dec. in contrarium multa allegat.
126 Verum prædicta † declaratio, maxime procedit
quando ex vi transactionis aliquid fuisset solutum
quæ quidem solutio proderit tertio ratione extenua
tionis debiti, ad quod omnes in solidum tenebantur
l.si ex duobus, ff.de tut.& rat.dist. & ita gloss. Bartol. &
omnes concludunt, *in d.l.1. C.de transact.* quia soluti
solidi unius alios liberat, secundum Cornæ. *consil.* 3
nu 21. *lib.* 2. Sed eo tamē casu confessio sola de solut
nō proderit tertio tutori absenti secundūDd *in d. l.* 1
C.de transact. licet hoc tamen non sit sine dubio. Et i
127 dem† dicendum erit, si pubes factus alterum tutoren
liberaverit, quo casu non poterit ex ejus facto alio
interpellare, etiamsi tēpore fuerit liberatus: quia lice
male gesserit tēpore, liberatus tamen alter pro eo nō
convenietur; quia perinde est, ac si soluisset pro parte
128 sua tēpore liberatus: Quod tamē †non procedit quo
ad dolo quæsita, ad quę liberatio nō extenditur, ut di-
cit Papinianus, *in l.qui plures, ff.de administ.tut.* in hæc
verba: Qui plures tutores (inquit) habuit, si unum, qui
solvendo non fuit, rationem actus sui vetuit reddere,
quoniam ejus liberatio, quod ex tutela percepit, aut
dolo contraxit, non est relicta, contutores qui suspe-
ctum facere neglexerunt, ex culpa recte conveniun-
129 tur. Nec etiam procedit † quando non exciperet de
transactione, sed pateretur se conveniri, & excussus
repe-

periretur non solvendo, secundum Bartol. & Alex. *d. l. 1. C. de transact.*

Quinto declaratur † non procedere, quando tem- 130
pore depositi officii omnes essent idonei, *l. si plures, ff. de administ. tut. l. 1. C. de divid. tutel.* vitium enim alienæ cessationis ad dispendium alterius pertinere juris ratio non patitur, *id. l. 1.*

Sexto declaratur † non procedere, quando con- 131
vento in solidum, competeret beneficium cedendarũ, ut tradit Alexan. *consil. 196. num. 9. lib. 6.* & optime Ronchegall. *in l. 9. num. 219. de duob. reis*, per *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. dist. & l. 2. C. de divid. tut.* ubi dicit hoc esse tertium remedium; quod procedit, sive conveniatur ex culpa contutoris, sive ex culpa communi, *d. l. 1. §. nunc tractemus, versic. etsi forte.* Adeo, ut etiam huic † exceptioni non censeatur renunciatum 132
per generalem renunciationem omnium beneficiorum, & omni juris auxilio, ut probat Bald. *in l. si divisa, C. locati.* Alex. cũ Molin. *consil. 196. num. 9. lib. 6. & consil. 196. eod. lib.* ubi Molinæus contrarium tenentes allegat, *num. 9.* sed reprehendit Decius cum Molinæo, *consil. 27. num. 1. & ibid. num. 2, & 6. seqq.* tradit, quãdo dicatur specialiter renunciatum, & quod non requiratur individua. Idem Dec. *consil. 99. num. 3. & consil. 104. num. 3.* Idem *consil. 446. num. 1.* & nominatim in exceptione cedendarũ, tradit Lud. Roman. *cons. 472.* & Marsil. *de fidejuss. num. 29. & trib. seqq.* Id, quod etiã amplius † procedit, si fuisset renunciatum cum jura- 133
mento: huic enim beneficio non videtur esse renunciatum, ut tradit Ludovic. Roman. *d. consil. 472.* Angel. *in l. 2. C. de fidejuss.* Dec. *d. consil. 27.* & Marsil. *ubi supra, num. 33.* Imo etiam † talis exceptio opponi potest in 134
executione sentẽtiæ, *l. alterius, §. fin. ff. de tut. & rat. dist.* & ibi Bald. notat, Aretin. *in l. ex duobus, 2. ff. de duob. reis.* Dec. *consil. 99. num. 3. & consil. 446. num. 1.* & ibi Molin. Idẽ *de usur. num. 677. & in Lectura, l. error, C. de jur. & fact.*

135 *fact.ignor.* Etiam ſtante † ſtatuto, quod contra inſtr. mentum nulla defenſio admittatur, tamen jus petendi ceſſionem à creditore, cui ſolvitur, non videtur tolli, ſecundum Bald. *in auth. præſente, verſ. quæro, dicit ſtatutum, C. de fidejuſ.* quia nunquam videtur remota exceptio, quæ ex eodem fonte cauſatur, ut tradit Bart. *in l. eum qui, §. qui ita, ff. de verb. oblig.* & facit quod notat Bald. *in l. ex prædiis, C. de evict. ibi, pone quod dicit ſtatutum*

136 Amplius etiam † uni tutorum in ſolidum exacto competit ipſo jure utilis actio tutelæ, cõtra collegas & adverſus tutorem perperam, vel calumnioſe abſtinentem pupillum ab hereditate paterna, non ita damnoſa, *l. cum tutor, ff. de tut. & rat. diſt.* Etiam ſi nihil a-

137 ctum † ſit de ceſſione; quæ eſt ejuſdem poteſtatis, cu-

138 jus † eſt directa, *l. actio, ff. de neg. geſt l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. diſt. l. 2 in fin. C de contr jud tutel.* Et hoc, inquit Fulgoſius, eſt quartũ beneficium hac in re à jure proditũ, ut tradit Ronchegall. *in l. 9. num. 219 de duob. reis*, cujus utilitates & effectus tradit Jaſ. *in l. 1*

139 *num. 8. C. de tranſact.* Quod † beneficium cedendarum introductum fuit contra eos, qui tanquam ſibi debitum, & exigibile recipiunt, & receperunt, & his, qui quod ſive in totum, ſive in parte ab aliis, & ſe exigi poteſt, vel poterat, ſolvunt, vel ſolverũt. Hinc

140 ſimpliciter ſolvẽs cenſetur † tacite paciſci de omni alio jure ſuo reſervãdo, id eſt, reſervato jure ceſſionis & ſic ſemper ineſt tacitũ pactũ; cum hoc ſit de natura actus, *l. ſi uno, in princ. ff. locati, l. Papinianus, ff. mand. l. cum is, ff. de fidejuſ.* ubi habẽs jus cedendarum, præſumitur ſolvere animo ceſſionis habẽdæ, & nominis emendi. Cui ſimile eſt, quod traditur *in l. in fraudem, §*

141 *qui alio, ff. de jur. fiſci*, ubi qui fiſco † urgente, pro alio perſolvit, poterit etiã ex intervallo petere à fiſco perſecutionem bonorum ejus, pro quo ſolvit; ergo & ceſſionẽ jurium fiſcalium. Nam ſi pactum privatum extranei de cedendo ſufficit ad conſervandam actionem;

em,& ad cessionem ex intervallo faciendam;multo
ortius hoc poterit pactum tacitũ,& obligatio legis,
er quam non minus creditor obligatur ad ceden-
um actiones,quam per pactum expressum extranei.
t sic quoq;,sive cõtutor,vel alter correus principa-
s,sive confidejussor,vel alter correus accessorius in-
erveniant,eo ipso censentur ab initio tacite pacisci
e omni remedio juris,sibi semper salvo,& sic de ce-
endis actionibus. Denique † etiam cessio fieri debet 142
onvento pro culpa alterius tantum,in solidum,con-
ento vero pro communi, pro parte, non solum di-
nidia,sed pro ea parte,seu partibus,pro quibus ex a-
iorum facto, vel neglecto convenitur,*l.nomen,§.por-
ionis,ff.de verb signif.* quia causa cessionis attẽdi debet:
rg.l.cum pater,§.dulcissimis,ff.de legat.2. Adeo,ut etiã
õtutorib.† non existendo solvendo, detur beneficiũ 143
edendarum, licet forte post fiat solvendo, ut tradit
Nic.Everar.*consil.191.circa fin.*per *d.l.1.§.nunc tracte-
mus,ff.de tut.& rat.dist.*vbi pulchre Paul.Castrens.hoc
leclarat.

Declaratur hæc ampliatio,ut † non procedat, pri- 144
no in eo, qui ex communi dolo convenitur, cui talis
xceptio cedendarum non competit, *l.1.§.plane,ff.
le tut.& rat.distr.* quia proprii delicti pœnam subiit,
uæ res indignum eum fecit, ne à cæteris quid do-
i participibus consequeretur; nec enim ulla societas
st maleficiorum, vel justa communicatio damni ex
naleficio; quem textum notabilem dicit Alexand.
n l.si quis, nec causam,ff.si cert.pet. quam † commu- 145
nem esse,dicit Boer.*decis.59.*adversus Azonem,alle-
gans *l.1.C.de transactio.* & authoritatem Ioan.Fabri
& Alberici, *l.2.ff.de divid.tutel.* & novissime
Ronchegall. *in dict.l.9.numero 221.* dicit commu-
nem, *ff.de duobus reis*, dicens tamen eodem loco
contrariam opinionem esse magis communem:
sed communis procedit, etiamsi dolus tantum
sit

146 sit in omittendo, *d. l. si plures, in fin.* quæ † talem o… lum contumaciam appellat, & per eam dicit A… xand. *in l. si mora, ff. solut. matr.* quod contumac… dicatur maleficium.

147 Declaratur secundo, ut non † procedat etiam i… eo, qui ex propria culpa convenitur, cui tale bene… cium cedendarum non competit, ut tradit Bart. *in l.… C. de transact.* & est indubitatum; quia nullus est co… tra quē cessio fieri posset, nisi contra ipsum conve… tum, in quo cadere etiam non potest; tum quia act… & passio non stant in eodē subjecto, & eodem resp…

148 ctu, *l. debitori, C. de transact.* tum, quia cessio † fit cu… solvitur id, ad quod quis convenitur, *l. Modestinus,… de solut.* qua solutione facta, solvens amplius conv… niri non potest, *ut Instit. quib. mod. toll. oblig. in prin.*

149 Septimo declaratur † prædicta decima octava a… pliatio regulæ, ut non procedat; quia inter plures t… tores vel curatores, qui pro cōmuni administratio… conveniuntur, competit beneficium divisionis, … scilicet actio dividatur inter eos, qui solvendo sun… pro portionibus virilibus, *l. 1. §. nunc tractemus, ff.… tut. & rat. distr. argum. l. si contendat fidejuss. ff. de fid… juss.* & tenet Angel. *in l. 1. C. quo quisq. ord. conve… lib. 11.* & facit *l. 1. & 2. C. si unus ex plurib. appe…*

150 Et hoc esse † secundum remedium, dicit Ronch… gall. *in d. l. 9. num. 219. de duob. reis.*

151 Ampliatur hæc † declaratio, ut procedat primo, e… jam in pluribus administratoribus alicujus civitati… secundū Boer. *decis. 60. num. 1. & 2.* per text. glos. Ba… & Alberic. *in l. Imperat. cum duab. ll. seqq. ff. ad munici…* qui dicit ita arresto conclusum fuisse in Curia, *die 2…*

152 *mens. Iunii, An.* 1523. Adeo, ut etiam † sufficiat tuto… convento probare contutores suos solvendo fuis… tempore finitæ tutelæ, *l. ex persona. C. de probat.* Lic… non probet eos fuisse solvendo tempore litis cont… statæ, ut tradit Francisc. Aretin. *consil. 66.* & sequitu…

Ronch…

onchegall. *in d. l. num. 9. 223.* Quæ * quidem exce- 153
io, *in l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distrah.* per Iu-
consultum æquissima vocatur, & ratio æquitatis esse
oteſt, secundum Aretin. *d. consil. 66. col. 6. vers. confirma-
r.* Quia quantum ad effectum, idem est beneficium
visionis, quo ad gerentem, qui pro facto alterius con-
enitur, quod est beneficium ordinis, quo ad non ge-
entem, *l. quæ de tota, ff. de rei vendic.*

Secundò ampliatur, quod hæ * exceptiones divisio- 154
is, excussionis, vel ordinis, possint etiam opponi in
xecutione sententiæ, qua omnes sunt in solidum con-
emnati, ut voluit Bartol. *in l. Paulus,* quem ibi sequun-
ır Bald. Angel. Paul. de Cast. Alex. & Jas. *ff. de re jud.*
: ita quoq; fuisse judicatum per Arrestum, mense Ju-
, Anno 1519. dicit Boer. *decis. 59. num. 9.* sed *nu. 10.* di-
t sibi videri opponi debere has exceptiones divisionis
el excussionis, ante litem contestatam.

Tertiò ampliatur, quod * etiam tutores de dolo 155
onveniantur, nihilominus hæc exceptio competat,
ve is sit in committendo, sive in omittendo, secundum
ommunem opinionem Bart. & Bald. *in d. §. nunc tra-
emus,* & facit *l. si plures, ff. de admin. tut.* Boer. *d. decis. 59.
um. 3.* Verum Purpurat. *in l. 1. C. de transact.* quantum
l dolum in omittendo, dicit contrariam opinionem
ſe magis communem, secundum Alex. Bald. Castrens.
alic. & Jas. *in d. l. & in l. si Insulam, ff. de verb. oblig.* pro
ua opinione adducunt textum *in l. in Magistratus, ff. de
lagistrat. conven.* Idque ex eo, quod *l. si plures, ff. de admi-
ist. tut.* solum loquatur de dolo in omittendo, qui adeò
ravis non reputatur, sicut in commitendo, secundum
l. *in l. si mora, in verb. culpam, ff. sol. matr.* & gloss. *in d. §.
unc tractemus.*

Quartò ampliatur, ut * procedat, etiamsi divisio 156
dministrationis facta fuerit ab ipsis contutoribus,
uod fieri poteſt, *l. 2. C. de divid. tut. l. 3. §. ult. cum l. seq.
. de administrat. tut.* Quia cum eo non obstante in

solidum teneantur, poterit tamen tutor in solidu conventus de beneficio divisionis excipere, *d.l.2.* & i gl. *verbo, in solidum,* secundum Bald. *in d.l.1.C.de transac* Pro qua facit regula, NON *præstat impedimentum, libr.*
157 Quod procedit etiam, sive * omnes administraverin sive non, secundum Boer. *d.decis.59.n.2.& 3.*
158 Quintò ampliatur, quod * etiam tale beneficiu tutoribus statim competat, antequam convenianti Unde quod dicitur, *in l. si testamento, §. 1. ff. de fideju* in tutoribus non procedit, licet aliqui contrariu teneant, ex eo quod fidejussor, etsi habeat benefi cium *authent, præsente,* C. *de fidejuss.* tamen dicatur de bitor, *l. & magis, ff. de solut.* ut tradunt Bartol. & Ale *in l 1. ff. si cert.pet.* & novissimè Molinæus *de divid. part.* *num.55.*
159 Sextò ampliatur, * sive omnes sint testamentarii, le gitimi vel dativi, secundum Boer. *decis.39. num.3. per l. plures, 2. ff. de administ. tut.*
160 Declaratur prædicta septima * declaratio, ut no procedat secundum communem opinionem gloss. & Dd. in eo, qui convenitur, non ex communi, sed e proprio dolo, vel culpa, ut tradit Boer. *d. l. num.4.* & Ronchegall. *in d.l.9. num.220. & seq.* dicens, commu
161 nem * esse opinionem.
162 Secundo declaratur * non procedere, quand conventus ex communi dolo non excipit, sed pe viam petitionis petit, implorando officium judicis quod non potest: & hoc casu limitatur glossa *in l.*
163 *contendat, ff. de fidejuss.* Verum * hoc dictum Alexand *in l.1. C. de transact.* reprobat, ex quo talis petitio, qua fit implorando officium judicis, tendat ad eunden effectum, ad quem exceptio divisionis; pro quo facit quod causa naturalis & originalis, quæ defensionem procurat, sit magis consideranda, quam causa acciden talis, *l.3. §. qui habet, ff. de tut.* & in specie tradit Alexan *consil.103. lib.5*

Tertio

Tertio declaratur non * procedere, quando conve- 164
tur ex communi dolo vel culpa: quia nisi in solidum
linqui non potest, ut tradit Ronchegall. *in d.l.9.num.*
1.*de duob. reis*, dicens, tamen * contrariam opinio- 165
m esse magis communem.

Quarto declaratur non * procedere, quando in hu- 166
smodi tutelis adesset juramentum, quod servandum
t in sua forma specifica, nec adimpleri potest per æ-
uipollens. Propter hujusmodi enim juramentum
nsetur expresse conventum, de non petendo benefi-
um divisionis, secundum Bald. *in l.* 1. C. *quemad. test. a-*
r. & ita quoque tradit Francisc. Marc. *decis.* 217.

Octavo declaratur * prædicta decima octava am- 167
iatio regulæ principalis, ut non procedat, quando
lministratio fuisset divisa per Judicem, quo casu qui-
bet tenetur pro parte sua, nec unus pro facto alterius
onvenitur, ut communiter tradunt Dd. & est casus,
l. si duo, ff. de administr. tut. & in l. 2. C. *de divid. tutel.* &
adit * Fulgos. *cons.* 178. *n.* 1. & Zas. *in l. periculum, n.* 7. *ff. si* 168
rt. pet. Adeò, ut * etiam huic tutori notificatio sive 169
enunciatio fieri debeat, si qua facienda sit, secundum
Iolinæ. *ad consuetud.* §. 13. *gl.* 11. *n.* 10.

Verum hæc * declaratio non procedit, primò, quan- 170
o unus tutorum non instrueret alterum, super eo,
uod alter nescit ad suam gestionem pertinere, ut tra-
t gloss. *in d.l.*2. *in verb. providerunt*, C. *de divid. tut.* & fa-
t *l. Titium*, §. *tutores, ff. de adm. tut.*

Secundo * non procedit, quando tutor non exegit 171
tisdationem rem pupilli salvam fore à contutoribus,
um videret eos fieri non solvendo, *d.l.*2. & ibi gl. per
tres tutores, ff. de admin. tut.

Tertio * non procedit, si per dolum alium suspectū 172
emoveri non fecerit, *d.l.*2. C. *de divid. tutel.* Vel * si tar- 173
è suspicionis rationem moverit, cum alter non sol-
endo effectus esset; Aut si * suspicionis causam agen- 174
o, sua sponte jura pupilli prodiderit, colludendo cum

suspecto, & patiente se ab eo superare, *d.l.2. C. de divid. tutel.*

175 Nono declaratur prædicta * decima octava reg ampliatio, ut non procedat, quando administratio di- sa fuisset per testatorem, quo casu quilibet pro p te sua tenetur, nec unus pro facto alterius conveniri o- test, *l. si duo, ff. de administr. tut. & d. l. 2. C. de divid. t.*
176 quæ est * communis Dd. opinio. Pro qua facit re-
177 la; quod * factum judicis, & testatoris æquiparentur, *l. non est mirum, ff. de pignorat. act.* Alex. *in l. filiusfamilia §. Divi, ff. de legat. 1.*

178 Decimo declaratur * prædicta decima octava re- gulæ ampliatio, ut non procedat, quando unus ex plu- ribus tutoribus gesserit, quo casu si alii conveniantur, habent beneficium ordinis, ut scilicet is, qui gessi & solvendo est, prius conveniatur, *l. 3. ff. de administr. t. & l. fin. C. si tut. non gess. l. 2 §. fin. ff. de cur. bon. dan.* Nic. Everar. *consil. 91.* & Marsil. *consil. 191.* idem Marsil. *de fidejuss. num. 371.* & ibidem in duobus reis exemplifica facit *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr.* Ronce-
179 gall. *in d. l. 9. num. 219. de duob. reis*, dicit, esse * primum re- medium sive beneficium tutoribus competens. Et h
180 quidem * exceptio, in quadam naturali æquitate fun- datur, nec dicitur de apicibus juris, secundum Bald. *in l. 1. C. de transact.* & Bart. *in l. Quintus, ff. mand.* Quæ æ- quitas suggerit, ut ad gerentem manus prius porriga- tur, & primo reddat rationem qui administravit, de- indè adversus eum, qui non gessit, & tertio loco Ma- gistratus, *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. dist.* id qu
181 etiam communiter approbatur. Nisi * quod Ron- chegall. *in d. l. 9. num. 224. de duob. reis*, dicat, contra Ma- gistratum hodiè de consuetudine non servari, ut Ma- gistratus qui tutores minus idoneos constituerunt,
182 primo * loco conveniantur, ut ante eum tradit A *cons. 29.* Et ideò cum moribus utentium non sint re- ptæ hujusmodi leges, quod Magistratus conveni

ur, videtur sufficere, quod gerens excussus fuerit, ut non gerens possit conveniri, ut tradit Bartol. *in l. fin. §. sed cum antiquitas*, C. *de curat. furios.* & Ias. *in l. rem non novam*, C. *de judic.*

Ampliatur hæc * declaratio primò, quod hæc exceptio ordinis etiam competat convento, non solum pro gestis, verum etiam pro non gestis, quæ tamen gestis connexa sint, l. *tutorem, qui tutelam, & l. tres tutores, vers. Item in eo, ff. de administr. tut.* & tradit Aretin. *cons. 29. vers. 59. num. 6.* 183

Connexa autem * dicuntur in his terminis, quæ gestis cohærent, & separata propriam rationem non habent, ut dicitur *in d. l. tutorem, qui tutelam, ff. de admin. tut.* Vel quæ gestis ita sunt conjuncta, ut separari non debuerint, l. *tres tutores, vers. in eo, ff. de administ. tut.* & ibi gl. *in verbo separari.* Ubi ponit exemplum hoc tempore oportunum, in labore excutiendorum granorum, qui actui collectæ segetis conjunctus est, de quibus connexis latè Menoch *de arbitr. jud. lib. 2. centur. 1. casu 95.* 184

Secundò ampliatur, etiamsi * sententia lata contra eum esset, qui gessit, & tutor qui non gessit, eam approbasset, & promisisset se curaturum, ut eadem sententia haberet effectum. Nam eo non obstante, talis confessio non gerentis nihil ei præjudicabit: quia licet fateatur eam rectè latam, tamen non fuit fassus eam sibi, uti res inter alios acta præjudicare, ut tradit Bald. *cons. 227. lib. 2.* juxta *tit. Cod. quib. res judic. non prodest.* Et quia non potuit ratam habere sententiam latam adversus eum qui gessit, cum nihil ejus nomine actum foret, l. *si pupilli, §. sed si ego, ff. de neg. gest. & ibid.* latè Bald. 185

Tertiò ampliatur, ut * etiam procedat in administratoribus civitatis, juxta allegata supra de beneficio divisionis. 186

Quartò ampliatur, quando * omnes tutores gesse- 187

runt, sed tamen unius dolo damnum evenerit: qu
casu idem est, ac si unus gessisset, alter non, ita ut i
qui gessit, solum teneatur, *l.* 1. §. *nunc tractemus, ff. de t.*
& rat. dist. l. si plures, 2. *ff. de administ. tut.* & ita conveni
188 unt* in hoc omnes Dd. *in l.* 1. & ibi Alexand. *num.* 3. *C.*
de transact.
189 Quintò* ampliatur maximè procedere in honora
riis tutoribus, qui non possunt conveniri, nisi pri
excussis iis, qui gesserunt, *l. si plures, §. si parens, ff. de ad*
minist. tut. & Novell. 118. *versic. sed si multi.* Dicti eni
190 sunt* honorarii, quasi observatores actus ejus, & cu
stodes, imputaturq; eis quandoque, cur, si male eu
versari videbant, suspectum non fecerint; quod no
tandum est contra Episcopos, qui tutores honorarii
se creari lubenter patiuntur, ut ad prædicta quoqu
teneantur, ut dicit Rebuff. *in l. solvendo esse, vers. sex*
cum tutores, & in l. Paulus, ff. de verb. sign.
191 Sexto ampliatur etiam* in eo, qui Reipublicæ cau
sa absuit, si se ad tempus non excusavit, qui medii te
poris periculo obstringitur, excusso tamen prius e
192 qui gessit, *l.* 1. *C. si tut. vel. cur. Reipubl. caus.* Etiam* no
obstante pacto tutorum, tamen prius convenitur ge
rens, vel ejus heres, *l. licet, C. de adm. tut. l. tutores, §. in eu*
ff. de adm. tut. & l. cum interdictæ, §. 1. *C. arbit. tut.*
193 Verum hæc decima * declaratio non procedit pri
mo, quando quis gessisset mandato aliorum, scil. no
gerentis, quo casu si conveniantur non gerentes, no
habent beneficium ordinis, *d. l. tres tutores, in verbis, no*
solum, & Salic. *in l.* 1. *C. de transact.* quia omnes per alio
gessisse videntur: secundum Boer. *d. decis.* 59. *n.* 6. *in prin*
194 Adeo, ut etiam* sufficiat tacitum mandatum, licet no
simplex permissio, *l. qui patitur, ff. mand.*
195 Secundo non* procedit, quando is, qui gessit, no
fuit solvendo, vel male constat; quo quidem casu no
est locus beneficio ordinis, ut dicit tex. *in l.* 2. *C. si tuto*
non gess. ubi contutor tenetur pro cõtutore, pro gesti
ir

subsidium, ergo tutore gerente non existente solvendo, habetur recursus adversus non gerentem, *l. Lucius, §. cum testamento, ff. de administr. tut.* Quibus etiam accedit, quod * cum ambo fuerint constituti in solidum ad administrandum, eo ipso quod permiserit nō gerens, socium & collegam administrare, videatur ei mandasse administrationem, maxime ubi constiterit, eos simul habitasse per duos annos, *arg. l. Cajus, ff. de pig. act. l. fidejussor, §. pater Sei, ff. de fidejuss.* Sibi enim * imputare non gerens debet, cur malam administrationem gerentis non accusaverit, cum supra ejus humeros ista cuderetur faba. Cum ergo fuerit in culpa, non accusando illius gerentis malam administrationem, tenebitur in solidum; quia ad officium ejus non gerentis spectabat investigare administrationem gerentis: ideoque perinde est, ac si scivisset: ut probat text. *in c. innotuit. ext. de elect.* 196 197

Tertio * non procedit in administratorib. voluntariis, in quibus non admittitur exceptio ordinis, vel excussionis: secundum Sal. ex mente gloss. *in l. 2. C. de divid. tut.* & Aret. *con.* 29 & Barbat. *cons.* 91. *lib.* 3. & est text. *in l. 2. §. fin. ff. de curat. bon. dand.* & Bart. *in l. 3. §. ubi duo. in penult quæst. de duod. reis*, quatenus interpretatur, *l. §. fin. l. 2. C. de curat bon. dand. & in l, si ut certo, §. si duob: ff. commod.* ubi constituit * discrimen inter reos ex voluntate, & ex necessitate obligatos. Et late tradit Aret. *cons.* 66. videlicet reos obligatos ex voluntate non habere beneficium prælationis, secus in obligatione ex necessitate, & ante eum Ioan. Andreæ, *in tit. de instrum. edit, §. nunc, vers. aliqua.* 198 199

Quarto non * procedit in neglectis non cohærentibus, sive non connexis gesti: quia is, qui nullo modo gessit, conventus in solidum, non habet exceptionem ordinis, *l. tutores qui tutelam, §. in eum,* & ibi gl. *in verb. æqualiter, ff. de admin. tut.* & Dd. * sequuntur communiter Bartolum, idque hac ratione, quia in his 200 201

neglectis, quæ à gestis separata sunt, communis t culpa gerentis, *l. 2. in fin. C. si tut. vel cur.* Ideo nulla ratio est, propter quam unus prior altero possit conveniri; unde tali casu, magis de beneficio divisionis, quam ordinis quærendum est.

202 Verum hæc, quæ dicta * sunt de beneficiis, tutoribus vel curatoribus competentibus, scilicet ordinis divisionis, cedendarum, & utilis actionis, non procedunt in tutore vel curatore convento: qui si negaverit se esse tutorem, vel curatorem, & postea convincatur de mendacio, non poterit excipere de aliquo e dictis beneficiis, quia lex æquiparat tutores & fidejussores, *l. 1. §. nunc tractemus, ff. de tut. & rat distr.* Sed fidejussor negans se fidejussisse, convictus de mendacio, perdit privilegia fidejussori à lege data, *l. si dubitetur, ita demum, ff. de fidejuss.* Ergo idem in tutore, *arg. gl. in, sciendum, ff. qui satisd. cog.* maxime in casib. in quibus æquiparantur tutores & fidejussores, arg. gl. *in l. si quis servo, C. de furt.*

203 Decimo nono * ampliatur regula principalis; quod etiā tutor notitiæ causa datus æque teneatur, ut alii *l. quæro, §. idem Paulus. ff. de test. tut, & l. 1. C. de peric. tut.*

204 Vigesimo ampliatur; quod etiam * curatores teneantur, si tutelam, vel curam sua negligentia, ad non transtulerint, *l. tutores qui, §. adulescens, ff. de adm. tu*

205 Vigesimo primo ampliatur, quod * etiam pater teneatur, si agnovit filii tutoris dati tutelam in solidum alias de peculio, *l. si filiusfamilias, ff. de tutel.* Agnovisse
206 autem pater * videtur, sive gessit, sive gerenti filii consensit, sive omnino tutelam attigit, *d. l. si filiusfa-*
207 *milias.* Id quod procedit, etiamsi filiusfamilias * postea emancipetur, & continuet administrationem, pater tenetur de dolo commisso, ante emancipationem fi-
208 lii; nisi filius dolum * commiserit post emancipatio-
209 nem, quo quidem casu, pater non * tenetur de dolo filii sui tutoris, *l. si filiusfamilias, ff. de tut. & rat. distr.* Sicut
etiam

tiam non tenetur pater, si filio tutori testamentario
onsenserit: ut tutelam administraret, & administra-
rit, nisi de peculio, vel de in rem verso tantum: nisi
orte * contutore, vel quo alio volente filium facere 210
spectum, pater pro eo intercesserit, & quasi in se pe-
culum susceperit, eo siquidem casu, pater in solidum
enebitur, *l. Lucius Titius, ff. de admin. tut.*

Vigesimo secundo * ampliatur, quod etiam filius- 211
amilias emancipatus, si tutelam administraverit, di-
recto teneatur, *l. nisi ff. de tut. & rad. dist.* Maxime dolo
commisso ante * emancipationem, *l. si filiusfamilias tu-* 212
*telam, 6. & l. si filiusfamilias, 11. ff. de tut. & rat. dist. & l. tu-
torem, ff. de admin. tut.* de quibus filius non tenetur, nisi
n quantum facere potest, *d. l. tutorem.*

Vigesimo tertio ampliatur, quod etiam * teneatur 213
tutor, qui matri vel avo administrationem commisit,
& ab eis habet indemnitatis promissionem, salvo ta-
men suo regressu, l. 2. C. *si mat. indem. promis.* Adeo, ut si
pupillus contra promissionem * indemnitatis agere 214
velit, nihil obtinere possit, sed agere debeat adversus
tutorem, *l. tutorem, C. arbit. tut.*

Vigesimo quarto ampliatur, quod * etiam fiscus 215
succedens tutori per confiscationem, teneatur credi-
toribus confiscati, pro ea parte qua succedit, *l. 2. C. ad
leg. Iul. ne vi.*

Vigesimo quinto ampliatur, quod * omnes tuto- 216
res, vel eorum heredes, coram uno eodemque judice
vocari debeant, ne continentia causæ dividatur, *l. o-
mnes C. arbit. tut.* Adeo, ut etiam * coram eo judice, si- 217
ve ejus loci, ubi gesserint, ratio reddi debeat, l. 1. C. *ubi
de ratiocin.* Imo etiam * coram judice domicilii, ut Cu- 218
ria Trajectensis provinciavit *Anno 73. in Februario in-
ter Fopum Cornelij, & Arnoldum Iodoci.*

Vigesimo sexto ampliatur, quod etiam * in hanc a- 219
ctionem veniat, id quod interest pupilli factum esse,
vel non, *l. eum qui, C. arbit. tut. l. tutelæ, ff. loc. l. 1. §. conside-*

220 *randum, ff. de tut. & rat. distr.* Quod * quidem interes
æstimatur per juramentum in litem, tam contra tut-
rem, quam ejus heredem, *l. tutor qui repertorium, in pri.*
ff. de administ. tut. l. tutores, 2. C. de administ. tut. & tot. ti.
221 *C. de in lit. jur.* Tutorem quoque, qui * tutelam geri,
Sabinus & Cassius, prout gerit in singulas res, & ten-
pora, velut ex pluribus causis obligari putaverunt,
222 *tutorem, in princ. ff. de admin. tut.* Eumq; etiam * teneri a
usuras, si per eum stetit, quo minus fenèraret, vel pr
223 dia compararet, *l. tutor, §. si post. ff. de adm. tut.* Sicuti *
tiam protutor tenetur qui gessit, ad usuras, tam de g
stis, quam non gestis, si alius gesturus fuisset, *l. 1. §.*
224 *protutelæ, ff. de eo, qui pro tut.* Pari modo * etiam her
tutoris ejus pecuniæ usuras præstare debet, quam ip
agitavit, arbitrio judicis, *l. cum ostendimus, §. usuras, ff.*
fidejuss. nom. & hered. tut. & curat.

225 Vigesimo septimo ampliatur, quod * actio tutel
non detur coutra tutorem, durante tutela, sed demu
ea finita, *l. nisi finita, ff. de tut. & rat. dist. & l. tutores, §. tu*
telæ ff. de admin. tut. Absurdum enim erat, à tutore ad
ministrationis rationem negotiorum pupilli expo
scere, in qua adhuc perseveraret, *l. si tutor Reipublicæ, §*
226 *si testamento, ff. de tut. & rat. distr.* Etiam * finita tutel
datur, licet fratris & coheredis impuberis adhuc tuto
227 maneat, *l. tutores. §. tutelæ, ff. de admin. tut.* Imo * etian
omnes actiones, quæ post tutelam primum ortæ sunt
cessant inter tutorē & pupillum, *l. sed non dantur, ff. d*
228 *tut. & rat. dist.* Amplius * eriam contutor non potes
agere ad rationem administrationis durāte tutela: se
poterit, & debet tutorem suspectum postulare, si no-
lit administrationis consilia communicare, *l. si non, C.*
de suspect. tut. l. cum plures. in princ. & l. actus sui, ff. de adm
229 *tut.* Nec etiā curator * rationes curæ administratæ an-
te impletum quintum & vigesimum annum, durante
officio, reddere cogitur, *l. si cui, §. fin. ff. de tut. & rat. dist.*
230 *l. cum curatore, ff. de adm. tut.* Et quod * etiam finita tu-
tela,

ela, si tutor pecuniam crediderit, debeat expectari
ies pecuniæ creditæ, si non est quod tutori impute-
ur, *l. si tutelæ*, & ibi gl. *verb. creditæ pecuniæ, & verb.*
redere, ff. de administ. tut.
Declaratur hæc ampliatio, ut* non procedat primo 231
n curatore furiosi, cum quo non tutelæ, sed negotio-
um gestorum actio est, quę competit etiam, dum ne-
otia gerit: quia non idem in hac actione, quod in
utelæ actione (dum impubes est is, cujus tutela geri-
ur) constitutum est, *nisi, §. cum furiosi, ff. de tut. & rat.*
ist. & ratio est secundum glossam & Dd. ibi: quia in
pupillo & adulto est determinatum & specificatum
certum tempus; secus vero in furioso, cujus officium
certum finem annorum non habet: ut tradit Ruin.
cons. 89. n. 14. lib. 5. dicens hac ratione * id etiam proce- 232
dere in curatore dato bonis absentis, & curatore pro-
digi. Vnde dicit Bald. *in d. §. cum furiosi.* quod * officia- 233
les temporales non debeant syndicari, nisi in fine sui
officii, secus verò si sint officiales perpetui, quia tunc
poterunt syndicari per superiorem.
Secundò non * procedit in eo, qui pro tutore ne- 234
gotia gessit, cum quo etiam ante pubertatem tutelæ
agi potest, quia tutor non est, *l. 1. §. cum eo, ff. de eo qui*
pro tut. l. 1, §. finita, vers. sed si, & ibi gl. *verb. hoc casu, ff.*
de contraria act. tutel.
Tertiò non procedit, quando * actio est vetustior tu- 235
tela, non descendens ex administratione, quo casu cō-
venitur etiam tutor durante officio; veluti si tutor in-
ceperit quid debere ante tutelam vel curã, ut ex mu-
tuo, vel furto: ut tradit optima gl. *in l. adversus, in verb.*
non potest, C. de adm. tut. si plures ff. de testam. tut.
Quarto non procedit, quando tutor * promisit ra- 236
tionem reddere in annos singulos, quæ promissio va-
let; cum quilibet possit favori suo renunciare, *l. si quis*
in conscribendo, C. de pact. c. ad apostolicam, c. porrectum. de
Regal. Vnde etiã potest esse, & stare, quod quis conve-
nia-

niatur ante eventum diei, l. *cedere diem, ff. de verb. signif.* Et idem dicendum, quando hoc continet statutum loci administrationis tutelæ, ut hic Ultrajecti, cujus statuti mentionem fecimus *supr. c. 38. circa fin.*

237 Quintò* non procedit, quando quis à tutela remotus fuisset tanquam suspectus, is enim eo loco habe[ri] debet, quo esset finita tutela, l. *à tutela, ff. de cont. tut. & util. act.*

238 Sextò* non procedit, si tutor Reipubl. causa abe[s]se cœperit, ac per hoc fuerit excusatus, quod Reipubl. causa aberit tutelæ judicio locus erit, *l. si tutor Reipubl. ff. de tut. & rat. distr.*

239 Septimò* non procedit, quando tutor in hostium potestatem pervenerit, & habuerit aliquem, qui paratus fuerit judicium tutelæ suscipere; quo casu rect[e] convenietur; quia finita tutela intelligitur, quamvis jure postliminii tutelam pristinam possit redintegrare, l. *si pupillus, §. si tutor, & l. seq ff. de tut. & rat. dist.*

240 Octavò* non procedit in cæteris actionibus, velu[ti] furti, damni, injuriæ, *d. l. si tutor Reipublicæ, §. fin.* & ib[i] gloss. explicat. *ff. de tut. & rat. dist. & l. cum curatore. ff. de administ. tut.*

241 Vigesimo octavo* ampliatur regula, quod hæc actio perpetua sit, cui non præscribatur longo tempore, l. *tutores, C. arbit. tut. & l. neque, C. quib. non obst. long temp. præscript.*

242 Sed hæc regula* principalis multis modis venit declaranda. Et primò quidem declaratur non procedere, quando tutor inutiliter testamento à patre datus fuisset, & per errorem se immiscuisset impuberis negotiis; quo casu, si post comperto errore, abstineat, & alium dari curet, non tenebitur de periculo futuri temporis ille, qui postea nihil gesserit, l. *tutores, §. curator, ff. de admin. tut. l. 1. in fin. ff. de eo qui pro tut.*

243 Secundo declaratur non procedere, quando tutor esset inutiliter, vel nō jure datus testamento, nec con-

firma-

rmatus, quo casu non tenetur, si non administraverit, *impuberi, ff. de admmist. tut. l. scire, §. Divi Severus, ff. de excus. ut. l. heredes ejus, ff. de fidejuss. nom. & hered. tut. & curat. l. 1. r l. mater., C. de testam. tutel.* Si verò administraverit, tenebitur: *l. 1. §. si curator, & §. si quis tamen, ff. de eo, qui pro ut. l. 2. C. de confir. tut. & d. l. 1. C. de test. tut.*

Tertio declaratur * non procedere, quando nulla 244 culpa tutoris intervenisset, *l. sine herede, §. Modestinus 1. ff. le admin. tut.*

Quarto declaratur * non procedere, quando ne- 245 cessaria & justa causa allegatur, cur non fecerit inventarium tutor. *l. tutor, qui repertorium, in princip. ff. de administ. tut.*

Quinto declaratur * non procedere, quando tutor 246 ignoravit se tutorem datum, *l. 1. §. ex quo, l. ita antem, §. ex quo innotuit, ff. de admin. tut. l. etsi scisses, C. de admin. tut. & l. si tutor, C. quand. ex fact. tut.*

Sexto declaratur non * procedere in tutore dato ad 247 augmentum, quod pupillo postea obvenerit, *l. quoties, §. constat, ff. de administ. tut.* Qui non tenetur de anteriori, sed prior tenetur de augmento obveniente.

Septimo declaratur, non * procedere in tutore da- 248 to ex testamento, quod ruptum videbatur, quod non tenet, nisi à die confirmationis, sive jussu judicis, *l. qui jussus, & l. qui negotiationem, §. testamento, ff. de administr. tut.*

Octavo declaratur * non procedere, quando quis 249 gessisset negotia puberis, vel ejus, qui nondum natus esset: quo casu cessat actio protutelæ, sed datur actio negotiorum gestorũ, *l. 1. §. si quis quasi*, & ibi gl. *in verbis natus est, ff. de eo qui pro tut.* Nisi pater * testamento posthumo 250 tutorem dedisset, & is interim tutelam administrasset, nec posthumus natus esset: quo casu cum eo non tutelæ, sed negotiorum gestorum agendum erit: & si natus fuerit posthumus, tutelæ erit actio, in qua utrumque tempus veniet, & quo antequam nasceretur infans,

fans, gessit, & quo posteaquam natus fuit, l. *cum par* *ff. de neg. gest. &* l. 1. § *cum eo, ff. de eo, qui pro tut.*

251 Nono declaratur* non procedere, quo ad acta finita tutela; quando enim quis desinit esse tutor, transfert ad pupillum & actionem, & omnia, quæ contracta erant in administratione, l. *temporis*, & ibi gl. *in ve. translationem*, C. *de peric. tut.* l. 1. C. *in quib. caus. tut. hab. tutor, & ibi* bona gl. C. *arbit. tut.* Nisi * connexa fuet

252 administratio, quo quidem casu administrata post finitam tutelam veniunt in actione tutelæ: ut tradit g. *in d. l. temporis, per l.* 1. C. *ut causæ post pubert. & l.* 1. *ff. e hered. tut. & l. si tutor, ff. de tut & rat. dist.*

253 Decimo declaratur* non procedere in eo, qui post finem tutelæ per errorem in officio duraverit, qui non tenetur de periculo, quoad ea, quæ idonca fuerunt post pubertatem adolescentis, l. *tutores, qui post, in pri. ff. de admin. tut.*

254 Undecimo declaratur* non procedere, si litem appellationis inchoatam jussu Consulum, ob rei notitiam perfecerunt, nec judicatum persecuti sunt; qui non potuerunt; quo casu ejus periculo non subjiciuntur, *d. l. tutores qui*, §. *tutores. ff. de admin. tut.* & quia et non sunt connexa: ut tradit gl. ibid. *verb. Iudicatum.*

255 Duodecimo declaratur * non procedere in fidejussore tutoris, qui non tenetur ad ea, quæ finita tutel tutor sponte gesserit, l. *Lucius*, §. *quæsitum. in fin. ff. de ad minist. tut.*

256 Decimo tertio* declaratur non procedere, quand post mortem pupilli nomen desinit esse idoneum quo casu tutor periculo eximitur, l. *cum post mortem, ff de admin. tut. l. cum ad augmentum*, C. *in quib. caus. tut. hab*

257 Decimo quarto* declaratur non procedere, quand pupillus sine tutore stipulatus fuisset, rem pupilli salvam fore, & post pubes factus, ratum habuisset, quo casu tollitur tutelæ actio, l. *si pupillus, ff. de novat.*

258 Decimo quinto* declaratur non procedere, quan-

de

o posthumus, cui datus esset tutor, non fuisset natus, quo casu cessat tutelæ actio, quia nullus pupillus est: sed etiam protutelæ actio, quia nulla significatio est protutelæ; neq; etiam negotiorum gestorum judicio tenetur, quia administrasse negotia ejus, qui natus non est, non videtur, sed dabitur in eum utilis actio, l. posthumo, *ff. de tut. & rat. dist.* l. *cum pater, ff. de neg. gest.*

Decimo sexto declaratur, non * procedere in curatore certæ rei, vel litis, qui de alio non tenetur, nec subjicitur periculo administrationis, l. *ad protegendam, ff. de in lit. dand. tut.* 259

Decimo septimo declaratur * non procedere in eo, qui tutor nominatus decreto Præsidis, habens excusationem, absolutus fuit, ad quem non pertinet periculum administrationis tutelæ, l. *si tutor de excus. tut.* 260

Decimo octavo etiam * periculum futuri temporis non timet, qui remotus fuit ut suspectus, decreto Prætoris. Iniquum enim videretur removeri quem à tutela, vel cura, in futurum autem non esse securum, l. *decreto Prætoris, ff. de suspect. tut.* 261

Decimo nono declaratur non procedere in * curatore, qui tenetur pro tutore, nec econtra tutor pro curatore, l. 1. C. *de administ. tut. l. tutor, sive curator, ff. de administ. tut.* Nisi nomina * assignata agnoverint, vel susceperint: quo casu suscipiendo nomina, periculum in se transferunt, sed tunc imminens, non verò si aliud superveniat sine ejus culpa, ut est gloss. *in d. l. tutor, & l. qui nominib.* & ibi gl. *ff. de administ. tut. l. si prorogatum est, ff. de tut. & rat. dist.* 262 263

Vigesimo declaratur * non procedere in matre, quæ licet tutorem petierit dari filio, tamen non tenetur, nisi hoc decreto magistratus fuerit comprehensum, l. 2. & 3. C. *si mat. indem. promis.* 264

Vigesimo primo declaratur * non procedere in nominatore tutoris vel curatoris minus idonei, ut magistratibus, adversus quos non ante pervenire pote- 265

rit

rit, quam bonis nominati, itemq: fidejussoris ejus, ro non collegarum, ad quorum periculum consortiu administrationis spectat, excussis, *l. adversus nominatorem, C. de magistrat. conven.*

CAPUT XL.

De actione tutelæ contraria.

SUMMARIA.

1 *Tutor, si quid erogaverit de propria pecunia gerenda tutela, illam repetit cum usuris actione tutelæ contraria.*

2 *Quod à tutorib. vel curator. bona fide erogat, potiꝰ justitia, quā aliena authoritate firmatu.*

3 *Quo authore constet hæc actio tutelæ contrari.*

4 *Officium suum nemini debet esse damnosum.*

5 *Tutor repetit, quod ipso nomine cambiorum, p aliis solvit: sive vice sortis, sive interesse.*

6 *Tutor hac actione repetit, quod bona fide fec, licet adv. eventum habuerit, quod gestum fu.*

7 *Tutor cum pupillo habeat contrariam tutelæ actionem, si impenderit in aliquem rem pupilli*

8 *Tutor pro pupillo se obligans, habet contrariam actionem tutelæ, etiam antequam solvat.*

9 *Tutor rem suam creditoribus pupilli obligan, hanc actionem contrariam habet.*

10 *Pater pupilli, si tutori aliquid debeat, consequtur tutor hac actione.*

11 *Tutor salarium à judice constitutum, hac actione repetit.*

12 *Tutor finita tutela, agit pro pecunia, quæ ei ab est, etiam cum usuris.*

13 *Tutori agēti cōtrario tutelæ judicio, caveri debet, arbitratu judicis, quod nom. tutelæ ei abes.*

14 *Expensas repetit tutor à pupillo, quas in li*

ona fide fecit, etiamsi succumbat, modo justam litigandi causam habeat, alias secus, num. 16. 17.

Defensio pupilli est unum de substantialibus tutelæ.

Tutor in ratione pupilli reputabit etiam viatica.

Quando quis dicatur habere bonam vel malam causam, remissive.

Condemnatus in dubio præsumitur habuisse malam causam.

Pro sententia præsumitur.

Doctorum virorum communis opinio est justa causa litigandi, & excusat à calumnia præsumpta.

Tutor rerum Italicarum conventus à creditore provinciali, & solvens quod ad alterum tutorem pertinebat, tutelæ judicio reputari potest.

Hæc actio etiam ei datur, qui pro tutore negotia gessit.

Curatoribus adolescentis, furiosi, prodigi, datur hæc actio.

Idem in curatore ventris.

Heredibus quoque tutorum datur hæc actio.

Tutor etiam repetit hoc judicio, quod ante tutelam impendit, modo versum fuerit in rem pupilli; sive connexum fuerit, sive non.

Tutor etiam repetit, quod post tutelam impensum fuit, modo connexum sit.

Hæc actio quoque datur, etiamsi pupillus judicio tutelæ non experiatur, quia forte ei nihil debeatur, sed ipse debeat.

Tutori suspecto remoto, datur quoque hæc actio, ad repetendum quod in rem pupilli impendit.

Heredibus quoque datur hæc actio.

Fidejussoribus tutoris conventis ex stipulatione rem salvam fore, competunt eædem restitutiones sive reputationes, quæ tutoribus.

Adversus quos detur hæc actio.

Quid persequimur hac actione.

Nnn *36 Tutor*

36 Tutor consequitur usuras à pupillo, etiam post finitam tutelam. Ampliatur n. 37. Limitatur n. 38
39 Tutor pro pupillo se obligans, habet hanc actionem antequam solvat.
40 Tutor hac actione agit, ut mandentur sibi actiones à pupillo adversus contutores.
41 Quamdiu duret hæc actio.
42 Hæc actio non datur durante tutela.
43 Tutor sumptus quos in rem pupilli mala fide impendit, hoc judicio non repetit.
44 Tutor, si sumptus non expedientes pupillo fecit, sibi non pupillo imputantur.
45 Impensas magnas factas à tutore in causa pupilli non semper Judex admittit.
46 Impensas immodicas à tutore factas in funere patris pupilli, non semper Judex admittit.
47 Impensæ turpes à tutore, in causam pupilli fact, à judice admittendæ non sunt.
48 Impensas simoniacas non repetit tutor, qui pro pupillo suo eas fecit.
49 Tutor non exigens à debitoribus pupilli, ubi potest, tenetur.
50 Tutor pro contutore judicato pecuniam solvens, hac actione non repetit à pupillo, sed ab eodem, vel ejus heredibus.
51 Expensæ factæ circa personam tutoris, non imputantur, nisi per judicem salarium ei fuerit constitutum.
52 Quid si tutor in rem pupilli plus impenderit, quam est in facultatibus.
53 Judicis arbitrio relinquitur utilis sit impensa pupillo & tutori computanda, nec ne.
54 Sumptuum petitio, si fuerit rejecta, & tutor acquieverit, Judex id resarcire non potest contrario judicio.
55 Actio tutelæ confunditur, quando pupillus tutori succedit, pro ea parte, pro qua succedit.

56 Hæ

6 *Heres non tenetur servare factum defuncti, nisi pro ea parte, pro qua est heres.*
7 *Quando dicatur confundi obligatio.*
8 *Confusione actionis civiliter liberari dicimur.*
9 *Pro ea parte, qua debitor creditori succedit, vel econtra, confunditur obligatio, pro aliis vero partibus competit actio contra coheredes.*
10 *Confusio solutionis exemplo liberat.*

DIximus Capite præcedenti de actione tutelæ directa, & utili, nūc restat, ut postremo videamus,
: actione tutelæ contraria, in qua talis regula con-
ituenda est: Quod † tutor, si quid erogaverit de pro- 1
ria pecunia in gerenda tutela, illud repetat cum usu-
s, actione tutelæ cõtraria, *§. tutores, Instit. de oblig. quæ*
quas. cont. l. quid ergo, §. contrariū judicium, ff. de cont.
t. & ut. act. Maxime, quando † erogavit tutor bona 2
de; nam id quod à tutoribus vel curatoribus bona
de erogatur, potius justitia, quam aliena authoritate
rmatur, *l. 3. C. de administrat. tut.* Quam † quidem 3
ontrariam tutelæ actionem Prætor proposuit indu-
tq; in usum, ut facilius tutores ad administrationem
ccederent, scientes pupillum quoque sibi obligatum
ore ex sua administratione: quamquam enim sine tu-
oris authoritate pupilli non obligentur, nec in rem
iam tutor obligare pupillum possit; attamen rece-
tum est, ut tutori suo pupillus, sine tutoris authori-
te, civiliter obligetur, ex administratione scil. Ete-
im provocandi erant tutores, ut promptius de suo a-
quid pro pupillis impenderent, dum scirent se rece-
turos id, quod impendissent. *l. 1. ff. hoc tit.* Æqualitas
nim servanda est inter tutorem & pupillum, ut sicut
itor ad suscipiēdum onus quasi publicum, plerumq;
ompelli potest; ita vicissim æquum erat, ut haberet
ic de indemnitate actionē, ad consequendū id, quod
xpēdisset: Alioquin † enim diceremus, quod officium 4

suum fuisset ei damnosum, contra *l. si quis ex signantibus, ff. quemad. test. aper.* & *l. si servus, §. quod vero, ff. de furt.* & *l. si mandassem, in fin. ff. mand.*

5 Amplia regulam primo, ut † procedat, sive tutor solverit quid aliis vice sortis, sive, & multo magis, nomine cambiorum pro interesse. Adeo, ut etiam sufficiat, ut tutor † hoc bona fide fecerit, etsi adversum eventum habuerit, quod gestum fuit, *l. quid ergo, § sufficit, ff. hoc tit.* ut in simili de mandatario dicitur, *in l. si quis alicui, §. impendia, ff. mand.*

6

7 Secundo ampliatur etiam, si † tutor aliquid impenderit in rem pupilli, *d. §. tutores, & d. l. 1. § an in hoc, ff. hoc tit.*

8 Tertio ampliatur etiã, si tutor † pro pupillo se obligaverit, ut liberetur ab obligatione, *d. §. tutores, & d. l. 1. § an in hoc, & l. 3. §. contrarium, ff. hoc tit.* quo quidem casu habet tutor contrariam actionem, etiam antequam solvat, *l. si tutor, ff. hoc tit.* Quasi nihilominus absit, cujus nomine obligatus est, *d. l. 1. & 2. & l. si eo mandante, ff. de neg. gest. l. si mandato, ff. mand.*

9 Quarto ampliatur, ut † procedat etiam, si tutor rem suam creditori pupilli obligaverit, *d. §. an in hoc.*

10 aut si tutori aliquid debeat † pater pupilli, quorum actionem ideo distulerit, quia tutor erat. Æquum enim est, ut indemnitatem consequatur, nisi integram adhuc habeat actionem adversus heredes, quæ adversus parentem competebat, *d l. §. an in hoc, vers. quid tamen.* Nam sicuti quodcunque aliud quod gessit pro utilitate pupilli, contrario judicio consequitur; ita etiam id, quod sibi debetur, consequi debet, vel ejus securitatem. Ergo etsi ex causa, quæ tempore finitur, obligatio aliqua fuit, tutelæ contrarium judicium esse ei opinor.

11 Quinto ampliatur, quod † etiam tutor hac actione salarium petere possit à judice constitutum, *l. à tutoribus, § fin ff. de administ. tut.* Et generaliter † si quid

12

to-

ri abfuerit propter tutelam, repetit cum usuris, *d. l. id ergo, §. contrarium, ff. hoc tit.*
Sexto ampliatur, quod† si tutelę à tutore agatur, & 13
certum sit, quantum ab adversariis debeatur, quod nomine tutori caveri debeat, mota lite, arbitra- judicis, quod eo nomine ei absit, *l. si tutelæ, ff. de tut. rat. dist.*
Septimo ampliatur, quod † etiam tutor agens cau- 14
m pupilli, si justam litigandi rationem habeat, etiã- succumbat, expensas, quas bona fide in lite fecit, pupillo repetere possit, secundum Bart. *in l. 1. §. si pillus, in 3. lectura, num. 1. ff. de tut. & rat. dist. l. quoties, sicut, ff. de administ. tut. l. 3. §. sufficit, ff. hoc tit. l. sumus, C. de administ. tut.* Idem Bart. *in l. si pupilli, ff. de neg. st. l. 4. C. de in lit. dand. tut.* & ita quoque consuluit uin. *consil. 1. num. 23. & 24. lib. 3.* Nam † cum unum 15
substantialibus tutelæ sit, pupillum indefensum on relinquere, *l. fin. & ibi not. C. de curat. fur. & l. fin. §. fensionem, C. de admin. tut.* Potest tutor pro defen- one pupilli, omnes opportunas impensas tanquam ebitas, & utiles, imputare, quia adimplet id, ad † 16
uod ex officio est obligatus, & hoc si pupillus bonã justam causam fovebat: quo casu etiam, si contra- am sententiam reportaverit, tenetur appellare, & o- mnia adimplere, alioquin si cessaret, judicio tutelæ enetur, *l. quoties, § sicut, ff de admin. tut.* & est text. pt. *in l. si bonam, C. de administ. tut.* & tradit Specul. *in t. de Advocato, §. utriusque quamquam, num. 15. vers. em etiam caveat.* & Ruin. *consil. 119. lib. 5.* Secus† vero 17
malam causam instituerет, quo casu non debet talis npensa acceptari, nec pupillo imputari, ut *in d. §. sicut,* & est text. expressus, *in l. non est ignotum, C. de administ. tut.* & notat Cyn. *in l. fin. eod. tit.*
Octavo ampliatur, quod etiam † tutor sumptus li- 18
is, & viatica reputabit in ratione pupilli, *l. 1. §. pupillus, ff. de tut. & rat. dist.* Quando autem dicatur habere bo-

19 nam, vel † malam causam litigandi tutor, tradit glo.
20 *in l. Herennius, ff. de evict. in fin.* Ubi dicit, quod † in d-
bio, quando quis est cōdemnatus, præsumatur habe-
21 malam causam, *c. 1. de elect. in 6.* Quia presumitur † p-
sententia, secundum Decium *in c. quoniam, num. 32.*
aliquot seqq. ext. de probat. Si tamen ex evidentia fac
aliud appareret, & omnis Doctorum sententia co-
tra res prius judicatas militaret, tunc aliud esset d-
cendum: quia diceretur habere bonam causam, qua-
tumcunque contrariam primam sententiam report-
verit, forte ex imperitia judicantis vel alterius mot-
& hoc est, quod voluit textus, *in d. l. si bonam causam*
C. de adm. tut. quæ tutorem instruit ut appellet. Na
22 proborum † & eminentiorum Doctorũ opinio com-
munis est justa causa litigandi, & excusat alios à c-
lumnia præsumpta, secundum Innocent. *in cap. ne i-*
nitaris, de constitut.

23 Nono ampliatur, quod etiam † tutor rerum Ita-
carum conventus à creditore provinciali, ubi re-
pupillus habuit, si solverit, quod ad alterum tutore-
pertinebat, id tutelæ judicio reputari potest, *l. Titium*
& Mævium, §. fin. ff. de admin. tut.

24 Decimo ampliatur, quod hæc † actio non solu-
detur tutori, verum etiam ei, qui pro tutore negot-
gessit, *l. 1. §. hæc actio, ff. hoc tit. & l. ei qui, ff. de eo, q-*
pro tut.

25 Undecimo ampliatur, quod † etiam hæc actio d-
tur curatori pupilli, adolescentis, furiosi vel prodig-
d. l. 1. §. hæc actio, vers. sed et si, ff. hoc tit. & l. ait Prætor
§. 1. vers. et si furiosi, ff. de neg. gest.

26 Duodecimo ampliatur etiam † in curatore ven-
tris, hoc est, mulieris, propter spem partus in posse-
sionem missæ, quæ sententia Sabini fuit, existimar-
tis cæteris quoque curatoribus, ex iisdem causis dan-
dum contrarium judicium, *d. l. 1. § hæc actio, vers. idem*
in curatore.

Decim

Decimo tertio heredibus † quoque tutoris datur 27
ec actio contraria tutelæ, si eam summã soluerint,
quam obligati pupilli fuerunt, *l. heredem tutoris, ff.*
c. tit.

Decimo quarto ampliatur, quod † etiam judicio 28
ntrario tutelæ prestetur id, quod in rẽ pupilli ver-
m fuerit ante tutelam, sive connexum fuerit, sive
on, *l. quid ergo, §. judicio,* & ibi gl. *verbo, ante impensũ,* 29
hoc tit. Vel † etiamsi post tutelã impensum fuerit,
ummodo tamen connexum probetur, *d. l. quid ergo,*
judicio contrario, & ibi gl. *d. verb. ante, ff. hoc tit.*

Decimo quinto ampliatur, quod † etiam hæc a- 30
tio detur, etsi pupillus judicio tutelæ non experia-
ur, quia forte nihil ei debeatur, sed ipse debeat, *l. 1.*
ult. ff. hoc tit. l. 3. C. eod.

Decimo sexto ampliatur, quod † etiam is contra- 31
io judicio tutelæ agere poterit, qui ut suspectus re-
notus fuit ad repetendũ, quod in rem pupilli impen-
it, *l. à tutela, ff. de contrar. & ut. tutel. act.*

Decimo septimo ampliatur, quod hæc † actio et- 32
am heredibus competat, *l. 3. §. hanc actionẽ, ff. hoc tit.*

Decimo octavo ampliatur, quod † etiam fidejusso- 33
ibus tutoris ex stipulatione rem salvã fore conven-
is, competant eædem restitutiones seu reputationes,
quæ tutoribus, *l. si cum fidejussoribus, ff. de fidejuss. &*
nom. & hered. tut.

Decimo non ampliatur, quod etiam † hæc actio 34
detur in heredes, cæterosque successores pupillorum
quorundam, vel adolescentium, & in eos quoque ad
quos ea res pertinet, *l. quid ergo, §. ult. ff. hoc tit.*

Vigesimo ampliatur, quod etiam † tutor repetit, 35
quod impendit, cum usuris, quæ in regione observan-
tur, vel his, quib. mutuatus est, (si necesse habuit mu-
tuare, ut pro pupillo ex justa causa erogaret) vel his à
quibus pupillum liberavit, vel quibus caruit tutor, si
nimirum profuit pupillo pecuniam esse exolutam:

36 Quas etiam † usuras consequitur tutor post finita[m] tutelam, quoad ei pecunia reddatur, nec enim d[e]bet sterilis esse pecunia.

37 Quod procedit † etiam, si pupillus non habe[t] pecuniam promptam, vel otiosam, sed tantum dep[o]sitam ad prædiorum comparationem, quam ille des[i]deravit, ut promeretur, nec obtinuit: nisi tutor no[n]
38 postulaverit à † Prætore, ut pecunia deposita prom[e]retur, vel hoc minus deponeretur: quod casu ei in putari potest, *d. l. 3. §. usuras*, etiam si aliquid pecu[]niæ pupillaris debuit fœnerare, nec fecerit; Vel al[i]quid in suos usus verterit, quo casu nec ipse usur[as] consequetur, nec pupillo præstabit, *l. quid ergo, §. u[]suras, & §. plane. ff. hoc tit.*

39 Vigesimo primo ampliatur, quod † etiam tut[or] agere hoc judicio poterit, ad liberationem oblig[a]tionis, quam fecit pro pupillo, antequam solvere[t] *l. ult. ff. hoc tit.*

40 Vigesimo secundo ampliatur, quod † etiam ager[e] possit tutor, ut mandentur sibi actiones à pupillo, ad versus contutores, *l. si non ex propria, C. hoc tit.*

41 Vigesimo tertio ampliatur, quod † etiam hæ[c] actio perpetua sit, *l. quid ergo, §. fin. ff. hoc tit.*

42 Declaratur regula primo, ut non procedat † duran[]te tutela, sed demum finita cura, id est, finito tutela[e] vel curationis officio: Sed si pro tutore negotia ge[s]sit, vel etiam curã administraverit, locus erit judici[o] etiam statim; quia hoc casu in ipsum quoque stati[m] actio cõpetit, *l. 1. §. finito, & l. à tutela, in princ. ff. hoc ti[t].*

43 Secundo declaratur † non procedere, si sumptu[s] mala fide impenderit in rem pupilli, *l. quid ergo, § judicio, vers. deducuntur, ff. hoc. tit.*

44 Tertio declaratur † non procedere, quando fece[]rit sumptus pupillo non expedientes, qui tutori, no[n] pupillo imputãtur, *l. 1. §. præterea, ff. de tut. & rat. dist[r].*
45 *& l. quid ergo, in princip. ff. hoc tit.* Sicuti † etiam no[n]

repe

epetit tutor, nec admittet Judex impensas immodice factas in lite prosequenda, licet obtineat tutor, ut tradit Bart. *in l.2.num.1.ff. ubi pupill.educ.deb.ex gl. l. generaliter, C. de episc.& cleric.* sed Judex eas taxabit. Nec pariter admittet Judex † immodicas impensas, 46
quas fecit tutor in funere patris, vel aliorũ, quorum impensa spectabat ad pupillum, ut tradit gloss. *in d. l. 2. in verbo, pro modo facultatũ*, citans *l. si quis sepulchrũ, §. sumptus, ff. de relig.& sumpt.fun.* Nec quoque judex admittet † impensas, quas fecit tutor in re turpi: puta 47
in alendo fratrem spurium ipsius pupilli, quod in negotiorum gestore, respondit Aretin. *consil.48.num.3.* & facit gloss. *in l.quæ utiliter, ff. de neg. gest.* quam notabilem dixit Corsetus *in suo singulari, in verbo; Simonia.* quo loci scribit; quod † si quis simoniace impen- 48
dit etiam ex mandato, ut alteri beneficium conferatur, non posse eum impensas illas repetere.

Quarto † declaratur non procedere, quando pu- 49
pillus habuit multos debitores, quos tutor potuit exigere, & non exegit, ut optime tradit Mar. Soc. *cons.148.n.24 & 7.seq. lib.1.* per text. expressum, *in l. quid ergo, §. usuras, ff. hoc tit.* ubi clare probatur, quod ubi aliquo modo ex substantia, & facultatibus pupilli potest exsolvi æs alienum, nunquam debeat pupillus usuris gravari.

Quinto declaratur † non procedere, quando tutor 50
pro contutore judicato, pecuniam solverit, quo casu ei nullum judicium contra pupillum competit, sed ab eodem, vel ejus heredibus repetit, *l. 1. C. hoc tit.*

Sexto declaratur † non procedere, quoad sum- 51
ptus factos in ipsos tutores, excepto salario constituto à judice, *l. à tutoribus, in fin. ff. de admin. tut.*

Septimo declaratur non † procedere, quando tutor 52
plus impendit, quam est in facultatibus pupilli, nisi tamen expediret pupillo, ita tutelam administrari: cæterum si non expedit, dicendum erit absolvi pupil-

lum oportere: neque enim in hoc tutelas administra ri, ut mergantur pupilli, *l. quid ergo, in princip. ff. hoc tit.* Consistit itaque in judicis consideratione, an expensa, quæ excedit introitus & facultates pupilli, utilis sit, & cõputanda tutori, nec ne, *d. l. quid ergo, in princ.*

54 Octavo † non procedit, quando horum sumptuum reputatio vel petitio fuerit rejecta seu reprobata, & tutor ei acquieverit, quo casu Judex non debet contrario judicio id sarcire, *l. 1. §. præterea ff. hoc tit.*

55 Nono & ultimo non procedit, quando pupillus tutori successit, quo casu extinguitur actio tutelæ, & pro ea parte confunditur, *l. si pater. C. hoc tit. l. licet. C. ad leg. falcid. & l. si ab eo. C. de negot. gest.* quia heres non
56 tenetur servare † factũ defuncti, nisi pro ea parte, pro qua est heres, *l. cum à matre. C. de rei vendic.* nã licet heres & defunctus dicantur una & eadẽ persona, ut in *§. 1. in Authent. de jurejur. à morient. præstit.* Hoc tamen verũ est pro ea parte, pro qua est heres, & non ultra,
57 ut est glossa finalis, *in l. 2. de heredit. act.* Confundi † autem dicitur obligatio, quotiens debitor creditori, vel creditor debitori heres existit: in eandem enim personam utriusque jure concurrente, in eum res redit locum, ut manere obligatio non possit, *l. sicut. l. Stichum. § aditio. ff. de solution.* Alioquin sibi ipse debere quis videretur, quod nec naturalis nec civilis ratio
58 patitur, *l. debitori. C. de pactis.* Sed eo modo † civiliter liberari dicimur, *l. penult. ff. de solut.* nimirũ, quod sola juris ratione, absque naturali pecuniæ numeratione, vel rei promissæ præstatione, liberatio contingat, inefficaxq; ita constituatur obligatio, ut jam peti quod
59 debetur non possit, *l. 3. ff. de separat.* Verum † si debitor heres à creditore relictus fuerit casu quo supra, pro hereditaria tantum portione debito liberatnr, de reliquo salvæ manebunt coheredibus, & in coheredes actiones, *dict. l. si ab eo. C. de negot. gest. & l. si debitori, ff. de fidejuss.* & erogata à tutore bona fide, possũt per cohere-

ieredem pupillo compensari, vel contrario judicio
epeti, *dict. l. si pater. C. de contr. jud. tut.* Confusio † au- 60
ẽ solutionis exemplo liberat, *l. si id quod. ff. de liberat.*
eg. & quod plus est solutionis potestate, *l. si debitori*
reditor. & l. Uranius. ff. de fidejuss. Nam cum debitor
reditori suo heres existit, ratio inter heredem & he-
reditatem ponitur, eoque amplior & locupletior he-
reditas, quasi soluta pecunia, quæ debebatur, ad cre-
litorem pervenisse intelligitur, *l. si ei cui. §. si is qui. ff.*
de evict. Et vice versa, cum debitori suo creditor
succedit, minus in hereditate esse vide-
tur, tanquam ipsa hereditas he-
redi solverit.

FINIS.

INDEX VERBORUM ET RERUM OMNIUM LOCUPLETISSIMUS, QUÆ IN HOC tractatu continentur.

Anni

Cura[illegible]

Cu-

Dis-

Ætas

Exce-

F

G.

I.

Ju

M.

Mu-

Pater

qua[...]

Pau-

Pri-

deq:

Tu-

Tu

Tu-

V

FINIS.